cire credinţă ca şi cea de'ntâiu, ne condusse pone la capitala Moldoveĭ. Apropiându-ne de acéstă şi conformându-ne ordinuluĭ luĭ Jablonowski, trimiserămŭ inainte pe tălmacĭulŭ nostru pentru a preveni pe domnulŭ moldovenescŭ de respectele nóstre, in asteptarea presentaţiuniĭ personnale.

Ce ĭ dreptulŭ, noĭ speramŭ multŭ dela recommendaţiunile luĭ Jablonowski şi dela scrissorile séllе către domnulŭ moldovenescŭ; dar să fi pututŭ prevedé viitorulŭ lorŭ effectŭ, amŭ fi rugatŭ pe Jablonowski, de a fi maĭ moderatŭ şi de a ne înălţa maĭ puţinŭ. Domnulŭ moldovenescŭ, care căuta maĭ multŭ la recommendaţiunile celle urginte alle luĭ Jablonowski, decâtŭ la cualitatea nóstră de ecclesiasticĭ, essagerâ de totŭ onorile cu carĭ ne priimi, încâtŭ nu sciŭ déca ellŭ arŭ fi pututŭ face maĭ multŭ pentru ambassadorulŭ celuĭ maĭ mare principe din lume.

Din dată ce se însciinţase despre sossirea nóstră, ellŭ ne dede uă locuinţă commodă, şi in aceiaşĭ ḑi trimise la noĭ pe unulŭ din secretariĭ seĭ pentru a ne arreta bucuria pentru sossirea nóstră şi nerĕbdarea de a ne vedé maĭ curêndŭ. In adevĕrŭ, chĭarŭ a duoa-ḑi deminéţa ellŭ ne trimisse carreta domnéscă, escortată de cincĭ-ḑecĭ de soldaţĭ, şi cu (Nicolaĭu Costinŭ) fiĭulŭ mareluĭ logofetŭ pentru a ne servi dreptŭ tălmacĭu. Astŭ-felĭu furămŭ conduşĭ pone la palatulŭ, in care ne astepta domnulŭ. *Tótă miliţia sub arme era inşirată in rêndŭ intr'uă ordine fórte frumósă pone la porta Curţiĭ*, unde ne dederămŭ josŭ. *Aci duoĭ boĭerĭ ne asteptaŭ pentru a ne conduce la audienţă. In dată ce descăllecarămŭ, eĭ ne luară la braţŭ pentru a ne inlesni urcarea scăreĭ, care avea vre-uă treĭ-ḑecĭ trepte, şi ducea in salla cea mare, unde obicĭnuescŭ a se aduna baroniĭ Statuluĭ. Maĭ mulţĭ din eĭ se afflaŭ acollo. Noĭ ĭĭ salutarămŭ in trécĕtŭ, şi merserămŭ la cabinetulŭ domnuluĭ, in uşa căruĭa găssirămŭ pe magistrulŭ de ceremonie pentru a ne introduce.*

Cum intrarămŭ, in dată domnulŭ, scullându-se de pe tronŭ, veni la intimpinarea nóstră pentru a ne priimi, incepêndŭ cu amabilităţĭ, de carĭ nu ne maĭ slăbi in cursŭ de peste duo óre de conversaţiune.

La complimentulŭ nostru ellŭ ne respunse in modulŭ nu se póte maĭ plăcutŭ, şi apoĭ poruncindu-ne a şeḑé, ne cuestionnâ assupra cucerirилorŭ regeluĭ (Ludovicŭ XIV), despre carĭ noĭ bucuroşĭ ĭĭ povestirămŭ cu amênunte, şi carĭ illŭ impressionară fórte multŭ, precum se póte judeca după indatoritóriele cuvinte, cu carĭ ne congediâ; căcĭ, părêndŭ că-şĭ uĭtă de uă data şi rangulŭ şi demnitatea, ellŭ ne ḑise:" Dragiĭ meĭ părinţĭ! de „vreme ce Regele, căruĭa aveţĭ onórea de a ap- „parteni, şi sub alle căruĭ auspicie o să predicaţĭ „evangeliulŭ pone la estremităţile lumiĭ, este unŭ „monarcŭ atâtŭ de imbunătăţitŭ, încâtŭ ellŭ sin- „gurŭ îşĭ attrage attenţiunea pămêntuluĭ intregŭ; „apoĭ vĕ rogŭ de a mĕ graţia cu amicia vóstră, „pentru a-mĭ da mângăerea de a numera de a- „cum inainte intre ceĭ-l'alţĭ amicĭ aĭ meĭ duoĭ sup- „puşĭ şi matematicĭ aĭ celluĭ maĭ mare monarcŭ „allŭ universuluĭ."

Noĭ nu ne asteptaserămŭ de a priimi atâta onóre la curtea acestuĭ principe; déră nicĭ că se putea intempla altŭ-felĭu in urma puternicelorŭ recommendaţiunĭ alle luĭ Jablonowski, care ĭĭ scrisese, luĭ şi la toţĭ boĭeriĭ cunnoscuţĭ, de a ne considera ca de propriĭĭ seĭ copiĭ şi de a ne păḑi ca lumina ochĭuluĭ.

Inse, chĭarŭ folosulŭ domnuluĭ cerea de a ne tracta astŭ-felĭu pentru a mascà uă conjuraţiune, ce urḑia atuncĭ contra Polonieĭ, şi pe care noĭ o descoperirămŭ indată după sosire, cu tóte precauţiunile luate pentru a nĭ-o ascunde. *Iată pe scurtŭ adeverulŭ acestĕĭ intrige, pentru a căriĭ dossire trimissulŭ (austrĭacŭ la Varsavia) Jerowski s'a fostŭ silitŭ de a desconcerta trecerea nostră in Moldova* (inlesnită apoĭ, precum s'a vĕḑutŭ, de către Jablonowski)

Constantinŭ Cantemirŭ, domnulŭ moldovenescŭ, in urma desplăceriĭ ce făcuse sunt acum patru séŭ cincĭ annĭ regeluĭ polonŭ, avea dreptulŭ de a se teme că, décă ţérra s'arŭ suppune Polonieĭ, acéstă din urmă să nu-şĭ resbune pentru necredinţa sufferită in resboiulŭ din Bugĭacŭ, cândŭ domnulŭ a fostŭ promisŭ regeluĭ, venitŭ in apropiarea Iaşuluĭ, capitaleĭ Moldoveĭ, de a ĭ jura fidelitate, de a se recunnósce cu solemnitate vassallŭ allŭ Polonieĭ, şi de a procura armateĭ sélle tóte celle de trebuinţă; érŭ pe de altă parte, pe cândŭ astŭ-felĭu prin ambassadorĭ trimişĭ pe totŭ momentulŭ, zăbăvĭa pe regele opritŭ intr'uă legă

de distanţă, totŭ atuncĭ fugi cu toţĭ locuitoriĭ, carĭ scóseră totŭ ce putură; incâtŭ intrândŭ apoĭ *regele cu armata, făcu in oraşŭ multă stricăcĭune, punêndu-lŭ in jélnica stare, in care illŭ veḑurămŭ noĭ-inşine.*

Violinţa soldaţilorŭ polonĭ, orĭ-câtŭ de justă să fi fostŭ, nu contribui puţinŭ pentru a intărîta pe Moldovenĭ contra Polonieĭ; şi maĭ allessŭ pe *numeroşiĭ Grecĭ, carĭ sunt principaliĭ boierĭ* (*) *in acéstă mică curte. Eĭ ascultară cu plăcere propunerile, ce venĭ să le facă din partea inperatuluĭ (Leopoldŭ I) unŭ innadinsŭ agentŭ, şi promisseră unŭ secretŭ inviolabilŭ, juratŭ pe sântele evangelie. Domnulŭ stórse unŭ atare jurămêntŭ şi dela illustrulŭ Mironŭ (Costinŭ) mare-logofĕtŭ allŭ ţerreĭ, care impreună cu tótă familĭa sea şi cu ruda sea (frate) hatmanulŭ Moldoveĭ (Velicico Costinŭ) se părea fórte dedatŭ interesselorŭ Polonieĭ; şi care nu iscălli acellŭ tractatŭ, decâtŭ după ce primise dela domnulŭ ameninţărĭ in maĭ multe rêndurĭ, cumcă va fi descapitatŭ, esterminându-se şi totŭ nemulŭ seŭ, cellŭ maĭ de frunte in tótă ţérra.*

Tractatulŭ, incheĭatŭ astŭ-felĭu şi iscăllitŭ deja de către toţĭ boieriĭ, cupprindea cincĭ punturĭ:

1-o. Moldova va fi sub protecţiunea şi in dependenţa imperatuluĭ, pentru care sfĕrşitŭ domnulŭ va fi datorŭ de a-ĭ plăti unŭ tributŭ de cincĭ-ḑecĭ miie scude.

2-o. Imperatulŭ va trimitte oştĭ destulle pentru a allunga pe Polonĭ din Câmpu-lungŭ şi din alte locurĭ moldovene, in carĭ eĭ ţinŭ presidiele lorŭ; şi va da adjutorĭu orĭ-şi-cândŭ domnulŭ arŭ fi in resbellŭ cu Poloniĭ.

3-o. Imperatulŭ, prin tractatulŭ de pace cu Turcia, o va indatora de a intórce domnuluĭ pe maĭ marele seŭ fiĭu (Antiohŭ Cantemirŭ) reţinutŭ ostatecŭ la Pórta Ottomană.

4-o. Principatulŭ Moldoveĭ va remâné ereditarĭu in familĭa domnuluĭ.

5-o. Imperatulŭ va lăssa Moldovenilorŭ liberulŭ essercițiŭ allŭ religiuniĭ lorŭ, fără a-ĭ sili vre-uă dată de a se uni cu biserica Romeĭ.

Acesta e tractatulŭ deja incheĭatŭ in momentulŭ sosiriĭ nóstre la Iaşĭ, unde agentulŭ venitŭ pentru ellŭ fu prénemulţumitŭ de a ne vede pe noĭ, temêndu-se ca să nu desamăgimŭ Curtea in priivinţa tuturorŭ falselorŭ scirĭ câte respândise contra Francieĭ, pentru a-şĭ inlesni realisarea scopuluĭ; ceĭa ce noĭ ne-amŭ şi grăbitŭ de a face, chĭarŭ maĭ'nainte de a fi afflatŭ essistenţa tractatuluĭ, vădindŭ ridicolulŭ noutăţiĭ imprăstiate de către acellŭ agentŭ despre uă completă victoriă assupra armateĭ francese lôngă Dunăre, prin care noutate ellŭ spera de a da uă maĭ mare ideă de puterea imperatuluĭ.

Avurămŭ plăcerea de a vedé schimbându-se cu deseverşire nefavorabila opinĭune a curţeĭ moldovene despre Francia, in scurtulŭ intervallŭ allŭ şederiĭ nóstre aice; ceĭa ce fu causă, fără induoélă, că *in audienţa de congediŭ domnulŭ ne făcu şi maĭ multe onorurĭ şi amabilităţĭ decâtŭ in audienţa de'ntâĭu.* E probabilŭ, că politica sea de atuncĭ illŭ va fi superândŭ acuma; déră reulŭ se facu şi mĕ-temŭ-că resplata nu va intârḑia, şi séŭ Poloniĭ, orĭ Turciĭ, pedepsindŭ pe domnulŭ pentru intenţiunea ce avuse de a inlătura stăpânirea lorŭ, vorŭ pune *capetŭ ruineĭ nenorociteĭ Moldove, care, fără să fi avutŭ resboĭu cu cine-va, este astăḑĭ cea maĭ perdută dintre ţerrele Europeĭ.*

In cursŭ de optŭ ḑille domnulŭ ne reţinu in Iaşĭ, pone a ne elibera scrisorile şi pas-pórtele, de carĭ aveamŭ trebuinţă pentru a merge la seraskirulŭ, campatŭ longă Dunăre la hotarulŭ Moldoveĭ. In fine, elle fură sigillate şi date in mânele nóstre la eşirea din audienţa de congediŭ, ce ne accordase domnulŭ cu acelle-şĭ ceremonie ca şi pentru audienţa de'ntâĭŭ . . .

(*) Rossetesciĭ, duşmaniĭ de mórte aĭ Costinilorŭ, dupre cum veḑĭ *Letopiseţile*, t. 2, p. 42, 266, etc.

No 286.

Suceva, 1435, septembre 19, pergamenă.

Domniĭ fraţiĭ Iliă şi Stefanŭ hărăzescŭ boĭeruluĭ Danŭ Mesehnă pentru vechiele sélle servicie optŭ sate.

In Archiva Statuluĭ.

† Милостїю божїею мы Илїа воевода, господарь земли молдавскои, и братъ господствами Стефанъ воевода etc. иже тотъ истинныи слуга и боꙗринъ нашъ вѣрныи панъ Данъ Месехнъ, служилъ прѣжде свѣтопочившемꙋ родителю нашемꙋ правою и вѣр-

ною слоужкою. тѣмь мы видѣвше etc. дали есмы емꙋ ꙋ . . . . земли молдавской ѡсемъ селъ на имѧ . . . . . петрꙋ на Кобылѣ. и Ѡнещи. и Кытещїи. и Виришещїи. и Селевестрѣнїи . . . . и Лиещи на оусти Жиравца . . . . . . тое боудетъ емꙋ оурикъ etc. (formula ordinariă). а на то ест вѣра вышеписаннаго господствами Илїи воеводы. и вѣра възлюбленнаго сына господствами Романа. и вѣра пана Жоуржа Фратовскаго и дѣтеи его.— Вылчи.— Хоудича и дѣтеи его.— Оуклѣты и дѣтеи его.— Михаила Попши — Стана Бырлича.— Щефоула Жоумътатевича. и брата его пана Мындри . . . . . — Исаїа.— Дꙋмы Лимбъдоулчевича и брата его пана Мирчи.— Лазора и брата его . . . . постелника.— Козмы Шандровича.— Витолта . . . . . — Берендѣа столника.— Фырзва.— Маноила Гръчина . . . . . — Богоуша и брата его пана Пашка.— Ходка Мамꙋринскаго . . . . его пана Левы и дѣтеи их . . . . — Станчꙋла комиса. etc. (incheĭarea cu numele vel-logofĕtuluĭ: Диниско) писа Пашко граматикъ. оу Сочавѣ. влѣт ҂ѕцмд сеп ѳї.

† Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Ilia-vodă, domnulŭ ţerreĭ Moldoveĭ, şi fratele domnieĭ melle Stefanŭ-vodă etc. Iată că venindŭ acestŭ adevĕratŭ servitorŭ şi boierŭ allŭ nostru credinciosulŭ panŭ Danŭ Mesehnă, *datu-ĭ-amŭ noĭ pentru a sea drépţă şi credinciósă slujbă încă la reposatulŭ în sânţeniă părinte allŭ nostru, optŭ sate* in ţérra nóstră moldovenéscă, anume . . . . petru pe (apa) Cobila, Onescii, Cătescii, Virişescii, Selevestrenii . . . . . Liescii pe gura Jirăuţuluĭ . . . . . carĭ tóte să-ĭ fie moşie pe credinţa supra-scrisseĭ melle domnie Iliă-vodă, şi a pré-ĭubituluĭ *fiiu allŭ domnieĭ melle Romanŭ*, şi a panilorŭ: Jurjŭ Fratovski cu copiiĭ, Vĕlcea, Hudicĭ cu copiiĭ, Ucléţă cu copiiĭ, Mihailŭ Popşa, Stanŭ Bĕrlicĭ, Ştefŭ şi Mândrea fiiĭ luĭ *Jumĕtate*, Isaia, Duma şi Mircea fiiĭ luĭ *Limbă-dulce*, Lazorŭ şi frate-seŭ . . . . postelnicŭ, Cosma Şandrovicĭ, Vitoltŭ . . . . . Berendeĭu stolnicŭ, Forŭ, Manoilŭ Greculŭ, Boguşŭ şi frate-seŭ Paşco, Hodco dela Mamurinŭ . . . . allŭ seŭ Leva cu copiiĭ lorŭ, Stanciu comisŭ, şi alţiĭ (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Dinisco) A scrisŭ Paşco grammaticŭ, in Sucéva, annulŭ 6944, septembre 19.

No. 287.

Iaşiĭ, 1617, martiŭ 12, hărtiă.

Radu-vodă Mihnea intăresce monastiriĭ St. Sava nesce danie particularie, trecute şi in registrulŭ municipalităţiĭ.

Archiva Statuluĭ.

† Иѡ Радꙋл воевода etc. дали и потвръдили есми молебником нашим калꙋгером ѡт монастир свѣтїи Сава ѡт тръг ꙗской три фалчи за виногради и съ краме что сѫт въ гор заец въ виногради ꙗских. что тїи виноградї и съ краме ест им даанїе и милованїе ѡт Маноле Мꙋрат и ѡт жена его Мърика и ѡт дѣти их съ великое клѣтвꙋ. гдеж ест и сама Мърика тамꙋ погребана. и написалисѣ и въ свѣтїи великїи помѣник. да сѣ поминает имѣ им дондеж свѣтаа монастир стати имѫт. и тїи виногради и съ краме написалисѣ и въ катастих търговское по старим ѡбично. тѣм ради да ест и ѡт нас etc ꙋ Іас влѣто ҂зрке март вї. Радоул воевода. Гѡнгѣ логофет искаах. † Небожатко.

† Ionŭ Radu-vodă etc. amŭ datŭ şi amŭ intăritŭ rugătorilorŭ noştri călugĕrilorŭ dela monastirea St. Sava din Iaşĭ treĭ fălcĭ de viiă cu prăvăllie in podgoria Iepureluĭ între viĭele Iaşuluĭ; carĭ viĭe şi prăvăllie le sunt daniă şi miluire dela Manole Muratŭ şi dela femeĭa sea Mărica şi dela copiiĭ lorŭ cu jurămêntulŭ cellŭ mare; fiindŭ insaşĭ Mărica acollo ingropată şi scrissă şi in sântulŭ mare pomenicŭ pentru a fi pomenită cătŭ timpŭ va fiinţa sânta monastire; éră *acelle viĭe şi prăvălie inregistratu-s'aŭ şi in catastihulŭ orăşenescŭ dupre obiceĭulŭ cellŭ vechĭu*; dreptŭ care să fie şi dela noĭ etc. In Iaşĭ, annulŭ 7125 martie 12. (Iscălliţĭ:) Radu-vodă Ghenghea logofĕtŭ a invĕţatŭ. † Nebojatco.

7058 (1550)

No. 288.

Vasluĭu, intre 1546-1552, martie 11, pergamenă.

Iliaşŭ-vodă Rareşŭ intăresce uricaruluĭ George Moţocŭ jumetatea satuluĭ Iacobeniĭ, cumperată dreptŭ 300 zloţĭ tătărescĭ dela uă fiiă a călugĕruluĭ Eulogie, in mirŭ

visternicŭ Eremie, şi delimitată de către purcălabulŭ şi vătavulŭ judeţuluĭ Hărlêuluĭ.

Archiva Statuluĭ. Veḑĭ documentulŭ, care urméză după acesta.

Милостїю божїєю мы Ілїаш воєвода etc. wже прїиде прад нами etc. Ян8шка дочка Єремїина вистѣрника монахскымь именемь Євлогїє по ей добрoи воли etc. продала своє правоє wтнин8 и изм‍ѣн8 wтца ей etc. Євлогїє. що wнь измѣнилъ съ наши сл8ги съ Станч8ль и Силїwнь и Васко и сестра их Нѣгша и съ 8н8ка ихь Іакимь сына Яндр8шка дѣти Косте М8рг8ча. и нс привилїє що wни имали wт дѣда господствами стараго Стефана воєводї. половина село wт Іаковѣни на Жижїю по сей сторони Sиж8 8 волости Хрълoвской. нижнѣа половина. та продала сл8ѕѫ нашем8 Геwргїю Моцок8. ѕа триста ѕлати татарскых. etc. а хотарь etc. пок8да наѕнаменаль панъ Кичерѫ пръкалакь и Б8лкоакѫ ватагъ. etc. а на то есть вѣра нашего господства etc. братїа господствами Стефана и Костантина. и вѣра боıар наших. вѣра пана Гаврила дворника. — Петри Кръка. — Мовила и пана Хръбора пръкалабове хотинскых. — Данч8ла Х8р8 и пана Нѣг8ла пръкалакове номецских. — Іацко и пана Гїанги пръкалакове новоградескых. — Ст8рѕа портарѣ с8чавского. — Юрїа спатарѣ. — Дана вистѣрника. — Вѣверицѫ постелника. — Хамѕи — Петрашка чашника. — Плаѕа комиса. и вѣра всѣх etc. писал Григорїє Фїерїевич. 8 Васл8ю вълѣто (ruptŭ) мартїа аї день.

Pe partea de dosŭ: Сл8га наш Геwргїє 8рикар на половина село wт Іаковѣни на Sижѣ нижнѣа част.

Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Iliaşŭ-vodă etc. étă venindŭ inaintea nóstră Anuşca fiĭa *visterniculuĭ Eremiă, călugĕritŭ sub numele de Eulogie*, vindut'a slugeĭ nóstre George Moţocŭ dreptŭ treĭ-sute zloţi tătărescĭ jumĕtatea de josŭ a satuluĭ Iacobeniĭ de astă parte a (apeĭ) *Jijieĭ séŭ Zijeĭ* in districtulŭ Hărlêuluĭ, care jumetate de satŭ fu dréptă moşiă şi schimbătură a parinteluĭ eĭ Eulogie dela slugele nóstre Stancĭu, Silionŭ, Vasco, şi soru-lorŭ Négşa, şi nepotulŭ lorŭ Iachimŭ fiĭulŭ luĭ Andruşcă, copiĭ aĭ luĭ Coste Murgucĭu, cu acte dela moşulŭ domnieĭ melle betrănulŭ Stefanŭ-vodă, éră *hotarulŭ este după cum se semnase de către panulŭ Chiceră purcalabŭ şi Bulbócă vatavŭ;* fiindŭ incredinţătorĭ domnia nóstră, şi *fraţiĭ domnieĭ Stefanŭ şi Costantinŭ*, şi boieriĭ nostri paniĭ: Gavrilă vornicŭ, Petru Cărcŭ (séŭ Crăcŭ), Movilă şi Hrăborŭ purcalabĭ de Hotinŭ, Dancĭu Huru şi Négŭ purcalabĭ de Némţŭ, Iaţco şi Ghiéngă purcalabĭ de Romanŭ, Sturza (hatmanŭ şi) portarŭ de Sucéva, Iurie spatarŭ, Danŭ visternicŭ, Veveriţă postelnicŭ, Hamza, Petraşco paharnicŭ, Plaxa comisŭ, şi toţĭ etc. Scriss'a Grigorie Fierievicĭ in Vasluĭu, annulŭ (ruptŭ), martie in 11 ḑille

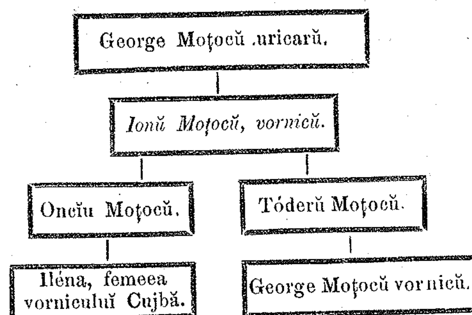
(Pe partea de dosŭ:) Slugeĭ nóstre luĭ *George uricarŭ* pe jumetatea de josŭ a satuluĭ Iacobeniĭ pe Zija.

No 289.

Iaşĭ, 1643, genarie 14, hărtiă.

Mare-vornicésa Iléna Cujbóiă vinde vĕru-seŭ vorniculuĭ George Moţocŭ jumĕtatea satuluĭ Iacobeniĭ, dreptŭ 250 talerĭ băttuţĭ, şi uă parte din satulŭ Brosceniĭ, unde fusese uă dată Tĕrgulŭ Bróscei, dreptŭ 100 talerĭ de argintŭ.

Archiva Statuluĭ. Pe lòngă celle-l'alte de observatŭ in ellŭ, acestŭ documentŭ, allăturându-se cu cellŭ precedinte, ne permitte de a pune basa uneĭ genealogie a celebruluĭ vornicŭ Ionŭ Moţocŭ, care intre anniĭ 1554—1564 resturnase şi făcuse treĭ domnĭ in Moldova:

† Adecă eu Iléna jupănésa luĭ Cujbă ce au fostu vornic mare, fata Oncĭului Moţoc nepota luĭ Ion Moţoc ce aŭ fostu vornic mare, scriu şi mărturisescu insămă pre mene cu cestu zapis al mieu, cum eu de bună voĭa mé de nime nevoită nicĭ inpresurată avăndu a mé diréptă ocină şi moşie, din uric ce au avut moşul mieu Ion Moţoc vorni ul dela Alexandru vodă (Lăpuşnénulŭ) половина село (jumĕtate satŭ) Iacobénii etc. o am văndut dumisale văru mieu luĭ Gheorghie Moţoc

vornicul, ficĭorul lui Tóder Moţoc, aşijderea nepot lui Moţoc vornicul ce mai sus scriem, dereptu doao sute şi cinḑăci de *taleri bătuţi*, şi aşijdere ĭam vǎndut dumisale etc. nişte pǎrţi de ocină din *sat din Broşténi unde au fostu trăgul Broştéi* in ţinutul Iaşilor etc. cu loc de mórǎ in Jijiea şi cu tot etc. dereptu o sută de *taleri de argintu*, ce acéstě pǎrţi néu fostu noao cumpărătură de preună cu gĭupănumieu cu vornicul Cujbă dela Vasilie Bróscă etc. şi eu Dumitraşco am scris, să să ştie ꙋ Іаⷭ лѣт ѕзрно мѣсіца ген аі. (Pecete)

No 290.

(Botoşeni), 1670 (*), augustŭ 5, hǎrtiǎ.

Communitatea română şi armenéscă din Botoşenĭ mărturisesce despre zădarnicia pretensiunilorŭ luĭ George Traistă assupra unŭ locŭ de casă allŭ mostenitorilorŭ lui Căldăruşe.

Archiva Statuluĭ. Pe pecetea municipale este unŭ păunŭ cu códa intinsă, şi uă inscripţiune in gĭurŭ: † печетѣ тръгꙋ Ботъш. Acestŭ documentŭ e interessantŭ pentru istoria Armenilorŭ in România.

Adecă noi *tărgoveţii Rumăni şi Arméni de trăg de Botăşéni* mărturisim noi cu cĭastă scrisóre a nostră, cum au venit un fecĭor a lui Gligorie Traistă, anume Apostol, *innainté dumisale lui Ghiorghiţă, cĭau fostŭ logofăt, şinnainté dumisale lui Dumitraşco cĭau fostu vistérnic, vornicii de Botăşéni*, şi sau întrebat cu ficĭorii lui Căldăruşe, pentrun loc de casă cĭau fostu a luĭ Traistă, în mijlocul trăgului, ḑicǎnd ficĭorii lui Căldăruşé, cau cumpărat tatăsău, Căldăruşe, acel loc de casă dela Gligorie Traistă, iar dumnélor vornicii de Botăşéni, carii mai sus sămtu scrişi, dumnélor néu poftit, şi néu întrebat, şi pre bătrăni, şi pre tineri, *şi pre Rumăni, şi pre Arméni*, carii dentru noi va mărturisi căi văndut acel loc a lui Gligorie Traistă, iar noi toţi trăgoveţii *şi Rumăni şi Arméni* mărturisim, că nu scim să fie văndut Gligorie Traistă, saŭ să fie cumpărat Căldăruşe acel loc, ce înpresóre fărde trébă, decĭ la care divan va mérge mărturié nóstră, să fie de credinţă, că noĭ aşé scriem şi aşé mărturisim cu sufletele nóstre, şi pre mai mare credinţă am pus *pecété oraşului*, şi iscăliturile nóstre ca să să ştie. ав е дн (Iscălliţĭ:) Аз Гиωргие ꙁив лωгфът искал ворник. Аз Дꙋмитрашко ꙁив вистїарник ворник.

(*) Annulŭ se cunnósce dintr'unŭ documentŭ de intăritură dela Duca-vodă, totŭ din Archiva Statuluĭ.

No. 291.

Iaşĭ, 1610, maĭu 22, hărtiă.

Constantinŭ Movilă scutesce de vamă commerciulŭ monastiriĭ Bistriţa cu Ungaria.

Archiva Statuluĭ.

† Іω Костантин Могила etc. пишем слꙋгам нашим митником ωт тръг Тротꙋш. ꙗко ꙁрите сес лист господствами. выж да не валꙋите ꙁа мито нѣкою товар. что переминꙋт ωт ꙋгърском ꙁемли ωт свѣтаа монастир нарицаемаа Бистрица . . . . да бꙋдет ꙁа потрѣба свѣтѣи монастири. ви тыи волі или краві алвы кабли или бꙋд что бꙋдет ωт таа вишериченнаго монастир. све ωставите ꙋмирно ꙁа мито. и сїа листь господствами бꙋдет вам ꙋ самꙋ. etc. † пис ꙋ Іаш влѣт ѕзрї маі кв. etc. Костантин воевода. † Витолт фторїи логофът ꙋч. † Богдан.

† Ionŭ Constantinŭ Movilă vodă etc. scriemŭ către slugele nóstre vameşiĭ din tĕrgulŭ Trotuşuluĭ, ca veḑĕndŭ acéstă carte a domnieĭ melle voĭ să nu maĭ invălluiţĭ pentru vamă niciĭ uă marfă de alle sânteĭ monastirĭ numite Bistriţa, căte vorŭ fi mergĕndŭ la ţérra Ungurésca, ci să remănă in folosulŭ sânteĭ monastirĭ: *să lăssaţĭ in pace fără vamă boĭ, séŭ vace, seŭ grâŭ, séŭ fie orĭ-ce ce din partea aceĭ supra-scrisse monastirĭ; retinĕndu-vĕ pentru dare de sémă acéstă carte a domnieĭ melle.* Scrisŭ in Iaşĭ, annulŭ 7118, maĭu 22. (Iscălliţĭ:) Constantinŭ-vodă. † Vitoltŭ *allŭ 2-lea logofĕtŭ a invĕţatŭ*. † Bogdanŭ.

No. 292.

Fără locŭ, 1562, septembre 9, hărtiă.

Ex-mitropolitulŭ Grigorie, amintindŭ monastiriĭ Po-

brata serviciele căte iĭ făcuse in cursŭ de 23 de annĭ aĭ egumenieĭ séllе, intre carĭ maĭ cu sémă aceĭa, că din îndemnulŭ seŭ Petru-vodă Rareşŭ şi dómnă-sea Elena îşĭ allesseră acollo loculŭ de inmormêntare, in daŭna şi cu năcazulŭ monastiriĭ Putna, unde se ingropaŭ domniĭ ceĭ de maĭ 'nainte; sollicitéză de a i se face după mórte uă pomenire annuală.

Archiva Statuluĭ. Fórte interessantŭ pentru istoria ecclesiastică a Românilorŭ.

† Се аз Григоріе бывши митрополит сѹчавскїи пишѹ смѣрено метаніе и низкопоклоненіе лицем къ лицѹ сирои земли. братїам нашим игѹменωм добрим и милим и срьдечным и вьселюбезнѣишим. посполѹ и вьсѣм братїи ωт монастирѣ Побрата коли са ωбрѣтают прѣбивашн тамо ωт старадавна ωт начатка монастири до конець ен. свѣщенникωм и дїакωм старим и маадем кѹпно и простим вьсѣм рабноеже држжтса ωт того храма свѧтого и чюдотворца Николаа. и по сих вѣдомо да ест вам братїи мои любимїи и искрьнїи. како да знаете ω мнѣ хѹдаго и недостоинаго и непотрѣбнаго и ωкааннаго и ѹнилаго. како есмо прѣбивал тамо вь том свѣтωм мѣстѹ и съ послѹшанїем и съ вьсем ωсрьдїем ωт вьсего моего серьца и съ помощїѧ христовоѧ и изволенїем божїем и съ прѣчистωю его матерь и съ свѣтым Николаем. да есмω бьл и прѣбивал тамω игѹмен кг гωдї да есмо вьзвратил Петра воевωда и госпождѹ. его Еленѹ бога да их ѹпокоит съ свѣтыми. на благочьстивои благости есмо их потврьдил и съ многою трѹдї трѹдившес ꙗко бога имат нам ωплатити и свѣтїи Николае. и сами видїте сьтворил есмω свѣтою церквь ωт пажище съ вьсем благолѣпїем. тое прьвое послѹшанїе есмь сьтворил. дрѹгое паки есмо тиж неволисл съ многωм трѹдωм и хитростїѧ. вьзвратил есмω тиж Петра воеводѹ и госпождѹ его Еленѹ съ чадми их. да закопалиса тамо. ꙗко нигде инде не погреблаис господареве, тькмо без Поутна. да Пѹтинѣне до недавна мнωго лаали на мнѣ и съ великими клѣтвами и гнѣвами дрьжали. ино тое есмо сьтворил. и неволисал да есмо испросил два села велма добрїи Прьтаношїи и Негоещїи и аз сам сьтворил есмь млини съ моими пинѣзи. ино тиж четврьтое послѹшанїе есмω сьтворил да есмо испросил тот езерь именем Белеѹл. ино потωмже вышписанїи видѣвше Петрь воевωда. и съ рωдїтелем нашим прѣωсвѣщенним митрополитωм Феωфанωм. тако доброе потврьжденїе и ѹставь нωи ωжалωстили и ωмилосердили за наш трѹд еже есмо трѹдили. да сам Петрь воевода потωкмил мнѣ да бих имал и съ благословенїем митрополитовом Феωфанωм. даби есте творили памате на свакїи рωк мѣсица генарїа ке день вь день Григорїа богослова etc. влѣтω /зоа, мѣ·сица сеп. ѳ.

† *Adecă eŭ Grigorie, fostŭ metropolitŭ allŭ Suceveĭ, cu umilita metaniă şi cu féţa plecată josŭ la pământulŭ cellŭ golŭ, scrimŭ către fraţĭ nostri egumenĭ ceĭ bunĭ şi dragĭ şi sufletescĭ şi pré-iubiţĭ, de'mpreună cu toţĭ fraţiĭ căţĭ sunt din vechime dela inceputŭ şi vorŭ maĭ fi pone la sfĕrşitŭ, preuţĭ şi diacĭ, betrânĭ şi tinerĭ, pone la ceĭ maĭ de josŭ,* tuturorŭ căţĭ sunt şi atternă dela templulŭ sântuluĭ minune-făcĕtorŭ Nicolae dela monastirea Pobrata. Acum, fraţilorŭ meĭ iubiţĭ şi sincerĭ, vĕ adducemŭ a-minte, precum o *sciţĭ înşi-vĕ despre mine reulŭ, nevrednicul, desperatulŭ şi tristulŭ, cumcă petrecuĭ acollo în acellŭ sântŭ locaşŭ, cu rebdare şi cu totŭ zelulŭ şi din tótă ănima mea, şi cu adjutoriulŭ luĭ Cristŭ şi cu voinţa luĭ D-ḑeŭ şi a Pré-curateĭ Fecióre şi a sântuluĭ Nicolae, — amŭ petrecutŭ şi amŭ fostŭ acollo egumenŭ 23 de annĭ,* in care timpŭ amŭ essecutatŭ in favórea acelleĭ monastirĭ următóriele patru creaţiunĭ: 1-ŭ, amŭ edificatŭ cu tótă magnificenţa cerută sânta biserică din câmpŭ; 2-lea, *mĕ nevoiĭ cu multŭ necazŭ şi meşteşugŭ de îndemnăĭ pe Petru-vodă şi pe dómnă-sea Ellina cu copiiĭ lorŭ ca să-şi allégă loculŭ înmormêntăriĭ în acea monastire, măcarŭ-că din vechiu se înmormênta Domniĭ în Putna, încătŭ călugĕriĭ putnenĭ pone currêndŭ nu înceta de a mĕ ocărî cu marĭ blăstemurĭ şi superărĭ;* 3, mĕ nevoiĭ de scoseĭ dela domniă prin rugămintĭ duo sate pré-frumóse, Prătănoşiĭ şi Negoescĭĭ, adaugândŭ către elle more facute cu propria mea cheltuélă; 4, maĭ căpetăĭ dela domniă şi laculŭ anume Beleulŭ; carĭ supra-scrise, bună întăritură şi aşeḑămêntŭ, cândŭ le veḑuse Petru-vodă şi cu părintele nostru pré-sânţitulŭ metropolitŭ Teofanŭ, eĭ se induraseră şi ne miluiseră pentru munca nóstră cătă amŭ muncitŭ, şi insuşĭ Petru-vodă mĭ-a fostŭ invoitŭ mie, cu binecuvîntarea metropolituluĭ Teofanŭ, ca să mi se facă (in monastirea Pobrata) pomenire annuală

in *luna luĭ genarie in 25 ḑille in ḑiŭa luĭ Grigorie Teologŭ* etc. (urmézâ blăstemulŭ). Annulŭ 7071 luna septembre 9 (Pecete verde)

No. 293.

Colomia (Galiţia), 1485, septembre 15.

Stefanŭ cellŭ Mare, cu toţĭ vassaliĭ seĭ, recunnósce suzeranitatea regeluĭ polonŭ Cazimirŭ III.

Acestŭ documentŭ forméză capitolulŭ 10, intitulatŭ „De Moldavia sive Valachia", in descripţiunea provincielorŭ polone in collecţiunea luĭ *Prilusius* (Przyluski): *Leges seu Statuta ac Privilegia Regni Poloniae*, Cracoviae, 1553, in-fol. Ellŭ este de uă importanţă supremă pentru istoria feodalismuluĭ românŭ, despărutŭ maĭ in urmă; probândŭ vechĭa esistenţă la noĭ a nobleţeĭ ereditarie şi a blazonuluĭ, precum şi aceĭa că aşa numiţiĭ *curtenĭ* eraŭ *écuyers*, éră *boieriĭ— chevaliers*.

Post plures tractatus inter Serenissimum P. et D. D. Casimirum tertium, Regem Poloniae et Barones Poloniae, suae Serenissimae Maiest. et Regni nomine ex una, et inter magnificum Ioannem Stephanum Palatinum Moldaviae, armigerosque ipsius, suo et terrae Moldaviae similiter nomine parte ex altera, partim personaliter, partim etiam per Regiae Maiestatis nuncios, diebus aliquot ab aduentu ipsius in praesentem diem habitos, dominus Palatinus Moldaviae qui supra, propter defensionem a Poloniae Regno habendam, feria secunda proxima post festum natiuitatis Virginis gloriosae Mariae, ad homagium serenissimo principi Domino Casimiro Poloniae Regi etc. inclytaeque suae Polonae Coronae praestandum, se, posteros, et terram suam iuramento ad fidelitatem, subiectionem, et obedientiam perpettuo seruandam, habendam et obstringendam consensit, hora tertiarum, eademque die hora meridiei, vel paulo serius homagium et corporale iuramentum praestitit iuxta informationem per Maiestatem Regiam datam. Primum itaque Maiestate Regia, cum adhuc ille abesset, solium suum in Corona qua coronatus est, ascendente, ibique in apparatu integro, quem circa coronationem induit, sedente, Maiestatis sede septa spiritualibus et saecularibus Praelatis et Summatibus infra scriptis, Stephanus Palatinus a Maiestate Regia per magnificos nuncios ad veniendum, faciendumque, ea quae debet, auisatus et conductus cum omnibus suis armigeris, Boiaris, uulgari eorum lingua dictis, eques venit: ad latus vero per vnum suum fidelem habebat, cui Banderium quoque magnum sericeum coloris rubri, in quo arma Terrae Moldaviae pulchre auro depicta erant, praeferebantur. Sui vero omnes terrigenae bona haereditaria, in Moldavia habentes, et alii omnes Curienses notabiliores, Banderia parua, quilibet suum equum insedendo, manu tenebant. Ipsius, et Regiis clangentibus tubis, accedensque ad solium Maiestatis Regiae, ex equo descendit, dein Banderium manibus corripuit ac mox cum banderio versus solium processit, id etiam sui omnes post eum facere: immediateque solium accedens, flexis suo more genubus et capite prono, Banderium vsque ad terram inclinat, similiterque facientibus subditis: tenorem homagii his verbis proferebat, Maiestate Regia immota sedente, sed stantibus dominis: his verbis in facie Maiestatis Regiae.

Clementissime mihi Rex, ego Serenitati Vestrae homagium facio, et praesto cum omnibus terris, et hominibus meis, et peto tuitionem Serenitatis Vestrae, et circa iura, in iureque meo et dignitatibus conseruari. Hic adhuc banderium tenuit, pro genu autem flexione, de ritus sui more capite inclinato, tacto signo crucis sanctae, iusiurandum fecit corporale, his verbis:

Gratiosissime Rex, ego homagium praesto, et iuro, ac etiam promitto fideliter sine dolo et fraude Vestrae Serenitati, successoribusque Serenitatis Vestrae Regibus, et sacrae Coronae Regni Poloniae, cum omnibus terris, baronibus, et hominibus meis, fidelitatem, esseque fidelis et obediens Serenitati vestrae successoribus, et Coronae Poloniae Regni Sic me Deus adiuuet, et sancta Christi crux.

Mox iuramento finito, haec respondit Maiestas Regia verba, residens in sede Maiestatis suae: Nos te et terras tuas in nostram protectionem recipimus, et circa omnes dignitates et iura omnia terrarum tuarum, tanquam Palatinum nostrum relinquimus.

His dictis osculata est eum Maiestas Regia: Osculo facto, recepit Banderium Maiestas Regia manibus, de Palatini manibus, in manusque Mareschalci Regni illud dedit. Hic primum ar-

migeri omnes Palatini Moldaviae stantes circa solium Maiestatis, sua banderia parua e manibus in terram strauerunt, Mareschalcoque Regni praedicto banderium magnum de solio Maiestatis, iuxta ac conclusum erat, ad Thesaurum Regium deferente, et parua illa per cubicularios Maiestatis Regiae collecta, itidem ad thesauri locum ferebantur seruanda. Noluit quippe Palatinus et armigeri sui consentire, vt intra tractandum diriperentur: quin petiit, ipsorum vt Banderia homagialia honeste seruarentur: propter maioris amicitiae auctoramentum. Quo facto Maiestas Regia non longe a se Palatinum tamquam amicum et suum homagialem penes se locauit, et consedentibus illis, armigeri ipsius omnes sub forma iurauerunt tacta cruce.

Nos Barones, Vasalli, et tota terra Moldaviae praestamus homagium nostro et totius communitatis Terrae Moldaviae nomine, Serenissimo Principi Domino Casimiro et Successoribus Regibus Poloniae, promittimusque et iuramus omnem fidelitatem, subiectionem, et obedientiam in perpetuum Serenitati Suae, Regno, et Regibus Poloniae. Ita nos Deus adiuuet, et sancta Christi crux.

Quod quidem juramentum, quidam eorum manibus cruci appositis, quidam uero expansis supra, fecerunt. Eo facto Regia Maiestas omnes Palatini armigeros, uniuersam denique Curiae suae iuuentutem, militiae symbolis insigniuit.

Huius actus Regij et Poloniae Regni, tam notabili celebritati pro ceremoniarum more, Reuerendissimi et Reverendi in Christo Patres et Domini, ac Magnifici, Venerabiles, Strenui, Generosi, ac Nobiles interfuere: Ioannes Vatropa Archiepiscopus Leopoliensis, qui sancta tenebat ad Iuramenta. *Mathias de Stara Lomza* Episcopus Camenecensis, et Ioannes Targouicki Electus Chelmensis, eidem Suffragantes: *Iacobus de Dembno* Castellanus et Capitaneus Cracouiensis, qui cerui-ci Regio sacrum imponebat dirigebatque diadema. *Matthias de Bnin* Posnaniensis, *Ioannes Amor de Tarnouu* Cracouiensis, *Spytko de Iaroslauu* Sandomiriensis, qui Sceptrum Regni gerebat, differebantque quippe hi Domini Cracouiensis, et Posnaniensis, Palatini, quod uterque illud ferre nitebantur, alter alteri se praeferendo, unde unanimi consensu Palatino Sandomiriensi Sceptra dedere pro hac uice duntaxat, *Ioannes de Pilca* Russiae generalis, *Iacobus de Buczacz* Podoliae, et *Dobeslaus de Bussouu* Belzensis Palatini, *Raphael de Iaroslauu* Sandomiriensis, qui etiam Regni Mareschalcatum gerebat, *Nicolaus de Kurozuanki* Siradiensis, *Ioannes de Kosicielec* Dobrinensis, *Nicolaus de Zmigrod* Praemisliensis, *Michael de Buczacz* Haliciensis, Castellani: *Creslaus de Kurozuanki* Decanus Gnesnensis, Cancellarius: *Petrus* de eadem *Kurozuanki*, Thesaurarius qui sub hac differentia pomum tenebat, Cancellario ipso homagii et iuramentorum formam atque tenorem pronunciante, *Gregorius de Lubraniec* Praepositus Skarbimiriensis, Vicecancellarius Regni Poloniae: *Stanislaus de Brosno* Mareschalcus, Ambrosius Pampouski incisor Curiae Maiestatis Regiae, *Ioannes Podlodowski* Zarnouiensis, *Ioannes Oleski* Malogostensis, Castellani: *Nicolaus de Tenczyn* Gladifer, *Ioannes de Tarnouu* Vexillier Cracouiensis aliique quam plures Nobiles iuuenes, et Regni indigenae fide digni.

După maĭ multe negociaţiunĭ intre serenissimulŭ rege allŭ Polonieĭ Casimirŭ III şi nobilií Polonieĭ, in numele serenissimeĭ sélle maiestăţĭ şi allŭ regatuluĭ de uă parte, éră magnificulŭ vodă allŭ Moldoveĭ Ion Stefanŭ şi armaşiĭ seĭ, in numele insuluĭ vodă şi allŭ ţerreĭ Moldoveĭ, de altă parte; negoţiaţiunĭ ţinute şi personalmente, şi prin ambassadoriĭ maĭestăţiĭ sélle regescĭ, in cursŭ de căte-va ḑille după sossirea regală; supra-ḑisulŭ domnŭ vodă allŭ Moldoveĭ, pentru a avé apperare dela regatulŭ Polonieĭ, in a duoa feriă după serbătórea nasceriĭ glorióseĭ Fecióre Maria, la óra a treia de deminéţa, consimţi de a depune omagiŭ serenissimuluĭ principe d. Casimirŭ regele Polonieĭ şi illustreĭ sélle coróne polóne, obligându-se prin jurămêntŭ, ellŭ, urmaşiĭ seĭ şi tótă ţérra, de a fi pururé credincĭoşĭ, suppuşĭ şi ascultătorĭ; şi in aceĭaşĭ ḑi, la améḑĭ séŭ ce-va maĭ tărḑiŭ, a şi depusŭ omagiulŭ şi jurămêntulŭ, dupre instrucţiunea, dată de maĭestatea sea regéscă. De'ntâiu regele, cu coróna cu care se încoronase şi *investmêntatŭ cu tótă pompa, ca pentru insaşĭ coronaţiunea*, urcându-se şi aşeḑându-se pe tronulŭ seŭ, fiindŭ impregĭuratŭ de către prelaţiĭ şi magnaţiĭ spirituali

şi secolarĭ maĭ josŭ scrişĭ, *insciinţă pe Stefanŭ-vodă prin nuncĭĭ magnificĭ, carĭ îllŭ şi addusseră pentru a face celle de datoriă, venindŭ ellŭ căllare cu toţĭ armaşiĭ seĭ, numiţĭ românesce boiarĭ, şi avêndŭ de uă parte unŭ credinciosŭ allŭ seŭ, éră inaintea-ĭ stégulŭ cellŭ mare de metassă roşiă şi pe care eraŭ frumosŭ zugrăvite cu aurŭ insemnele ţerreĭ Moldoveĭ. Ceĭ-l'alţĭ Moldovenĭ aĭ seĭ, aceĭ ce aveaŭ in Moldova bunurĭ ereditarie, şi alţĭ toţĭ curteniĭ maĭ de frunte, căllărĭaŭ ţinêndŭ fie-care in mână câte unŭ stégŭ maĭ micŭ.* Atuncĭ resunândŭ bucĭumiĭ regalĭ şi ceĭ moldovenescĭ, Stefanŭ-vodă descălleca in apropiarea tronuluĭ majestăţiĭ regale, apoĭ apucândŭ cu mânele stégulŭ cellŭ mare, inaintâ cu ellŭ către tronŭ, făcêndŭ totŭ aşa şi ceĭ-l'alţĭ aĭ seĭ; éră venindŭ de totŭ aprópe in facia tronuluĭ, ingenunchiâ după maniera moldovenéscă şi plecândŭ capulŭ inchinâ stégulŭ pone la pămêntŭ, făcêndŭ totŭ aşa suppuşiĭ seĭ; in fine, rosti prin următóriele cuvinte cupprinsulŭ omagiuluĭ in facia majestăţiĭ regale, care şedea fără mişcare, *ceĭ-l'alţĭ domnĭ (polonĭ) stândŭ in picióre*:

„Pré-indurate allŭ meŭ rege, eŭ serenităţiĭ „vóstre vĕ depunŭ omagiŭ, de'mpreună cu tóte ţer„rele melle şi cu omeniĭ meĭ, rugândŭ aperare de„la serenitatea vóstră, şi de a fi mânţinutŭ în drep"tulŭ meŭ şi demnitate.“ Apoĭ totŭ ţinêndŭ stégulŭ, éră *in locŭ de ingenunchĭare plecândŭ capulŭ* după obiceĭulŭ seŭ in assemenea casurĭ, şi făcêndŭ semnulŭ cruciĭ, pronunciâ următorulŭ jurămêntŭ corporalŭ:

„Pré-milostive allŭ meŭ rege, îmĭ implinescŭ „omagiŭ, jurŭ şi promittŭ, fără vicleniă şi înşel„lăcĭune, cu tóte ţerrele, baroniĭ şi omeniĭ meĭ, de „a fi credincĭosŭ serenităţiĭ vóstre, successorilorŭ „serenităţiĭ vóstre, şi coróneĭ regatuluĭ polonŭ. *A„şa să-mĭ adjute D-ḑeŭ şi sânta cruce a luĭ Cristŭ.*“

De'ndată după finirea jurămêntuluĭ, majestatea sea regală, remânêndŭ pe tronŭ, respunse următóriele: „Noĭ pe tine şi ţerrele télle priimimŭ „sub a nóstră protecţiune, şi te mânţinemŭ ca pe „unŭ palatinŭ allŭ nostru cu tóte demnităţile şi cu „tóte drepturile ţerrelorŭ télle.“

Ḑicêndŭ acestea, majestatea regală îllŭ sărutâ.

După sărutare majestatea regală luâ stégulŭ din mânele domnuluĭ moldovenescŭ, şi-lŭ dede în mânele mareşaluluĭ regatuluĭ. Atuncĭ toţĭ armaşiĭ moldovenescĭ stândŭ în gĭurulŭ tronuluĭ regalŭ, îşĭ inchinară stégurile lorŭ celle mice către pămêntŭ; şi precum fuse una din condiţiunile, atâtŭ stégulŭ cellŭ mare prin mânele supraḑissuluĭ mareşalŭ allŭ regatuluĭ, care îllŭ priimise dela regele, precum şi stégurile celle mice prin mânele cubicularilorŭ (postelniceilorŭ), carĭ le adunaseră, fură duse spre păstrare la tesaurulŭ regalŭ; *căcĭ nicĭ domnulŭ moldovenescŭ, nicĭ armaşiĭ seĭ nu voiră a consimţi ca să fie rumpte in intervalulŭ ceremonieĭ (dupe obiceiulŭ feodalŭ), ci se rugaŭ ca stégurile lorŭ omagiale să se conserve cu onóre,* ca probă de uă maĭ mare amiciă. După acésta, regele aşeḑâ pe domnulŭ moldovenescŭ aprópe lôngă sine, ca pe unŭ amicŭ şi vasallŭ, éră pe cândŭ eĭ şedeaŭ, toţĭ armaşiĭ moldovenescĭ, făcêndŭ semnulŭ crucii, jurară in următoriulŭ modŭ:

„Noĭ, Baroniĭ, vasalliĭ, şi tótă ţérra Moldoveĭ, „in numele nostru şi allŭ intregeĭ communităţĭ a „ţerreĭ Moldoveĭ, depunemŭ omagiŭ serenissimuluĭ „principe domnŭ Casimirŭ şi urmaşilorŭ seĭ regĭ „polonĭ, făgăduindŭ şi jurândŭ tótă credinţa, sup„punere şi ascultare nestrămutată, serenităţiĭ sélle, „regatuluĭ, şi regilorŭ polonĭ. *Aşa să ne adjute D„ḑeŭ şi sânta cruce a luĭ Cristŭ.*“

Acestŭ jurămêntŭ uniĭ îllŭ pronunciară cu mânele pe cruce, éră alţiĭ cu mânele intinse de assupra cruciĭ. După aceia, maiestatea regală *pe toţĭ armaşiĭ şi tótă junimea Curţiĭ domnuluĭ moldovenescŭ îĭ inaintâ la gradulŭ de cavalerĭ (chevalier, Ritter).*

La celebrarea acestuĭ actŭ regalŭ şi allŭ regatuluĭ Poloniеĭ cu tóte ceremoniele neaperate pentru a luĭ importanţă, assistară reverendissimiĭ şi reverenḑiĭ in Cristŭ părinţĭ şi domnĭ, precum şi magnificiĭ, venerabiliĭ, forţiĭ, generoşiĭ şi nobiliĭ. Ionŭ Wantroba archiepiscopŭ de Leopole, care ţinu celle sacre in timpulŭ jurămêntuluĭ, cu aĭ seĭ suffraganĭ: Mateĭu Starolomzinski, episcopŭ de Cameniţa, şi Ionŭ Targowicki, episcopŭ de Chelm; Iacobŭ Dembinski, castellanŭ şi commandantŭ de Cracovia, care sacrâ capulŭ regalŭ şi ţinu coróna; palatiniĭ: Mateĭu Bninski de Posnania, Ionŭ Amor Tarnowski de Cracovia, Spitco Iaroslawski de Sandomiria, care ţinu sceptrulŭ regalŭ, incredinţatŭ luĭ prin votulŭ communŭ numaĭ pen-

tru astă dată, din causa certeĭ intre palatinulŭ de Cracovia cu acellŭ de Posnania, voindŭ fie-care din eĭ a ţiné sceptrulŭ; Ionŭ Pilecki, generalulŭ Galiţieĭ; palatiniĭ: Iacobŭ Buczacki de Podolia, Dobieslaŭ Bussowski de Belzia; castellaniĭ: Rafaelŭ Iaroslawski de Sandomiria, care purta sarcina de mareşallŭ allŭ regatuluĭ; Nicolae Kurozwanski de Siradia, Ionŭ Koscielecki de Dobrinia, Nicolae Zmigrodzki de Premislia, Mihailŭ Buczacki de Halicia; Creslaŭ Kurozwanski, decanŭ de Gnezna, cancellariŭ; Petru Kurozwanski, tesaurariŭ, care ţinea globulŭ, pecândŭ cancellariulŭ recita formula omagiuluĭ şi a jurămintelorŭ; Grigorie Lubraniecki, prepositulŭ de Scarbimiria, vice-cancellariŭ allŭ regatuluĭ Poloniei; Stanislaŭ Brosnowski mareşallŭ; Ambrosie Pampowski, incisorulŭ curţiĭ maiestăţiĭ regale; castellaniĭ: Ionŭ Podlodowski de Zarnowia, Ionŭ Oleski de Malogostia; Nicolae Tenczynski spatarŭ; *Ionŭ Tarnowski, stegarŭ de Cracovia*; şi maĭ mulţĭ alţĭ junĭ nobilĭ şi pământenĭ demnĭ de credinţă.

No. 294.

Golescĭĭ, 1650, iuniŭ 26, hărtiă.

Moşneniĭ satuluĭ daŭ monastiriĭ Argeşŭ uă mărturiă contra familieĭ Tudorănescilorŭ, devenite nesufferită tuturorŭ vecinilorŭ prin impertinenţă şi spiritulŭ de usurpaţiune.

Archiva Statuluĭ. Pré-interessantŭ in privinţa socială, juridică şi limbistică.

† Adecă noi satul Goleştii anume unkeşul Vladul *judecul*, i Pătru стар (cellŭ betrânŭ) *judecul*, i Stancĭul стар *judec*, i Nedelco Oncescul *judec*, i Radul Bekescul *post*, i Albul син (fiĭu) Stancĭul *judec*, şi intămplatuséu Istratié *post de Opăteşti*, scrisam acesta al nostru zapis să fie de mare crédenţă la măna părintelui archimandritu kyr Leontie nastavnicul sfinteĭ mănăstirĭ Argeşu, şi aşa am luat noĭ aceşte megeĭaşi care săntem scrişi maĭ sus, pentru aceste moşii care au cumpărat sfănta mănăstire cu viile o dată la Goleşti in ḑilele răposatului *Şărban voevod dumneḑeu săl pomenéscă*, şi acum in ḑilele luminatului Matei voevod cumpăratau şi părintele Leontie etc. o moşie dela Radul Bekescul post dréptu bani gata ug єі (15); noi aceşti megeĭaşi *ce ţinem mente den ḑilele răposatului Mihnéĭ voevod Dumneḑeu săl pomenéscă, pre acele moşii nam pomenitu drum de car nicĭ cărare de omu pedestru*, ĭar acum să scólă Tudorăneştii de să certă cu sfănta mănăstire şi cu egumenul şi fac cale pre mijlocul viilor de strică viile sfintei mănastiri, că *aceşti Tudorăneşti săntu neşte ómeni tari de cap că săntu neşte fraţi mulţi ce sau lăţit şi spre răsărit şi spré apus cu moşiile ca neşte omeni tari de cap, că au cale de car la drumul cel mare, nu de un car* в *(duo) ce vor ave, ce de* л *(30)* м *(40) de cară, ce numai căci săntu neşte omeni semeţi;* aşijdere mărturisim şi pentru Dumitru Tudorănescul *tot de acei fraţi tari in cap*, că au intrat tocma in mijlocul viilor sfintei mănăstiri de au cumpărat, şi mănăstiré are vie şi den sus şi den jos şi inprejur, ĭar el sau sculat de séu făcut cumpărător, că *éi au viile lor de baştenă de* ҂а *(1000)* ҂в *(2000) vedre vin, ce nu să cade să să amestece cu sfănta mănăstire, că sfănta mănăstire este cumpărătóre den ḑilele răposatului Şărban voevod, ĭar Dumitru ĭaste cumpărător de dăunăḑi*; aşa adevăratu noi aceşti etc. пис мѣсіца юн дни кѕ вл҃т ҂ѯрни. (Punerĭ de degetŭ).

No. 295.

(Bistriţa), 1540-1541, hărtiă.

Egumenulŭ Serapionŭ şi totŭ soborulŭ litteratŭ şi nelitteratŭ se obligă de a nu se attinge de priséca ce şi-o va face călugĕrulŭ Teofanŭ, cu aceĭa ca după mórtea luĭ se remână monastiriĭ.

Archiva Statuluĭ. Importantŭ pentru istoria instituţiunilorŭ monastice.

† Аꙁ смѣренїи їеромонах Серапиѡн їгꙋмен ѡт Бистрычьскаго монастирѣ и съ вьсѣми ѡ Христѣ братїами пишем ѡбще и съ събѡрно паки братїам ѡт нашем монастири ѡт Бистрици что сѫт при нас и по нас и старим и младим пишем вам въ ꙁнанїе вьсѣмь ѡтдѣль ѡ рач брата нашего Ѳеѡфана ере говѡрил съ нами где иꙁнаидет соби един мѣст ѡ бчелѡх либо оу мѣсто монастирскых. либо оу мѣсто господарьскых. а никто ѡт братїи наших да не ва-

лоуеть его никогда прѣд нами и по нас ни по смерты наших. ере ѡнь ѡбицѧлсѧ свѣтѧи монастири доколѣ бѫдет жив сѫ чим оущедритсѧ а по смерти его ѡстанки его вѫсѧ монастиреви есть ѡставил прѣд вѫсѣми братїѧми нашеми. прѣд брата нашего проигȣмен Филоѳею їеромонахоу Ѩкакїю їеромонах Сава їермѡнах Іасафȣ їермѡнах Доментїан їеромонах Сава рѡманскыи їермѡнах Григѡрїе їермѡнах Парѳенїе Тахате проїгȣмен. и прѣд еродїакѡн Геласїе. їеродїакѡн Ѩѳанасїе їерѡдїакон Павел їерѡдїакѡн Ѳеѡдосїе їерѡдїакѡн Силиѡан. и прѣд монахоу Герѡндїе. и монахоу Іѡаким. и прѧд їермѡнахоу Геѡргїе. їерѡдїакѡн Неѡфит. и прѣд вѫсѣми книгочитими монахи и простими монахы. а кто пороушит и показит etc. пис вл҃ѣть ҂змѳ.

† Eŭ smeritulŭ ieromonachŭ Serapionŭ, egumenulŭ monastiriĭ Bistrița, și cu toțĭ in Cristŭ frațiĭ, scrimŭ in communitate și in soborŭ către frațiĭ monastiriĭ nóstre Bistrița, carĭ sunt lôngă noĭ și vorŭ fi după noĭ, *bĕtrânĭ și tinerĭ*, dându-ve in scirea fie-căruia despre affacerea frateluĭ nostru Teofanŭ, cumcă vorbise cu noĭ, că *unde ișĭ va găsi ellŭ unŭ locŭ de prisécă, fie dintre locurile monastiriĭ, fie dintre celle domnescĭ, nemine din frațiĭ nostri să nu-lŭ invălluéscă naintea nóstră, și nicĭ după mórtea nóstră, căcĭ făgăduise ellŭ sânteĭ monastirĭ de a-ĭ da din prisosurĭ câtŭ va trăi, éră după mórte tóte alle luĭ le lassă monastiriĭ*, de'naintea tuturorŭ frațilorŭ nostri, de'naintea frateluĭ nostru proegumenŭ Filotheĭu, ieromonachŭ Acachie, ieromonachŭ Sava, ieromonachŭ Iosafŭ, ieromonachŭ Domentianŭ, ieromonachŭ Sava dela Romanŭ, ieromonachŭ Grigorie, ieromonachŭ Parthenie Tahate proegumenŭ; și de'naintea ierodiaconilorŭ: Gelasie, Athanasie, Pavelŭ, Theodosie și Silioanŭ; și denaintea monachuluĭ Gerondie, și a monahuluĭ Ioachimŭ, și a ieromonahuluĭ George, și a ierodiaconuluĭ Neofitŭ, și de'naintea *tuturorŭ călugĕrilorŭ atâtŭ ceĭ cărturarĭ precum și ceĭ proștĭ*, éră cine va sminti și va strica etc (blăstemŭ). Scrisŭ in annulŭ 7049. (Pecete).

No. 296

Iașĭ, 1577, iuliŭ 9, hărtiă.

Petru-vodă cellŭ Schĭopŭ cedéză monastiriĭ Pângarațiĭ uă selisce, unde să-șĭ înființeze unŭ satŭ, dândŭ călugĕriĭ duoĭ caĭ pentru serviciulŭ țerreĭ.

Archiva Statuluĭ.

† Вѫ имѣ ѡтца и сына и свѣтаго дȣха троицѫ свѣтаа единосѫщнаа и неразделимаа. се аз раб владыки моемȣ Іисȣсȣ Христȣ и троическїи поклоник Іѡ Петрѫ воевода etc. сѫ и сѫвѣтом и благословенїем трїех свѣтитель ѡтецѫ наших. мѡлдавских кур Ѩнастасїе митрополит сȣчавскїи и кур Истатїе епискȣп романскїи. и кур Исаїа епискȣп радовскїи. и дадох и помиловах свѣтаа монастир ѡт Пѫнгѫрац. едиже ест храм свѣтаго мȣченика и побѣдоносца Димитрїа сѫ една селище ѡт ѡкол Каменȣ. на имѣ селищѣ на малое Ѩлмаш. да ѡсадат себѣ село и да сѣ тварѣт себѣ метох за товар. занеже кѫ ѡкол не бѣше тое селище ни за една трѣбȣ. и наши молебники ѡт свѣтаа монастир ѡт их мощно еще дали господствȣми два кони. добри быти за потрабȣ земской. ино мы etc. пис ȣ Іас в лѣто ҂зпе юл ѳ. † Гольи вел логофет ȣч и искал. † Брѫлѫдѣн писал † Ѹчинити им ȣрик.

† In numele Tatăluĭ, Fiĭuluĭ și Sântuluĭ Spiritŭ, Trinitate sântă consubstanțială și nedespărțită, eŭ robulŭ stăpânuluĭ meŭ Jesu-Cristŭ și adoratorŭ trinitariŭ Ionŭ Petru-vodă etc., cu consiliulŭ și bine-cuvêntarea cellorŭ *treĭ ierarchĭ părințĭ aĭ nostri moldovenescĭ kyr Anastasie metropolitŭ de Sucéva, kyr Istatie episcopŭ de Romanŭ și kyr Isaia episcopŭ de Radouțĭ*, dat'amŭ și miluit'amŭ sânteĭ monastirĭ Pangarațiĭ, templulŭ sântuluĭ martyrŭ și biruitorŭ Dimitrie, uă selisce din ocolulŭ Petreĭ, anume seliscea Almașulŭ cellŭ Micŭ, ca să-șĭ așeḑe acollo satŭ și să-șĭ creeze metocŭ pentru folosulŭ seŭ, *nefiendŭ acea selisce de nicĭ uă trebuință ocoluluĭ*; éră rugătoriĭ din sânta monastire de bună voea lorŭ *maĭ dederă domnieĭ melle duoĭ caĭ bunĭ pentru tréba țerreĭ*; decĭ etc. Scrisŭ in Iașĭ, annulŭ 7085 iulie 9. † Golie mare-logofĕtŭ a invețatŭ și a cercetatŭ. † Berladĕnŭ a scrisŭ. † *Să li se facă uricŭ* (adecă pe pergamenă și cu sigilliulŭ domnescŭ).

No. 297.

Tehinŭ (Bender), 1683, decembre 7.

Hatmanulŭ căzăcescŭ Kunicki insciinţéză pe castellanulŭ cracovianŭ Potocki despre uă illustră victoriă assupra Tătarilorŭ, căstigată in Budjacŭ cu adjutoriulŭ ósteĭ moldovene.

Publicatŭ in *Lunig, Publicorum Negotiorum intra vicennium tractatorum sylloge*, Francof., 1694, in-4, p. 847.

Deo auxiliante prosperum habuimus contra Tartaros et Turcas progressum, nec timendum est, ut tam cito per Ucraniam debeat hostis Poloniam solitis infestare incursionibus, cum circa Provinciam Tartarorum Budzacki eximiam passus cladem, centum et aliquot millia subditorum utriusque amiserit sexus, Regioque fuerit combusta. Exercitus Valachiae, Kizenoviae, post peractam devotionem juramentum fidelitatis suae praebuit serenissimo Regi Poloniae, et toti Reipublicae, utrique exercitui Zaporoviensi, cujus jam ex Dei gratia triginta millia numerare possum; sed et nos vicissim Valachis similem praestitimus juramentum. Itaque unito exercitu die 4 Dec. veni Filogranum, Pagum Budziacki. 5 Dec. Turcarum et Tartarorum 30 advenere millia, sub directione Kaimakam Jalagassi, quos in primo conflictu strenue fugavimus, magnamque fecimus cladem: Aufugientes vero per quatuor vias, cruento prosecuti Marte, per quatuor milliaria cadaveribus hostium implevimus vias. Tres periere Generales, vulgo dicti Bey Ichinenis, Ali Bey, Spahiorum Generalis, qui 100000 Tallerorum suam redimendi vitam dabat; verum Cozaki de divisione hujus praedae certantes, ipsum mactarunt. Tertius Kaimacan Jalagassi, Generalis Tartarorum, et is occubuit dum prae ingenti nive, aufugere non poterat. Nos vero nihil ferme ex nostro perdidimus Exercitu. Totus hostis Exercitus laesus. Valachis certo fidendum est; nam cum omni pugnarunt alacritate, habueruntque bona Victoriae et praedae principia. Tartarorum Principales Colonelli, Murze nuncupati, decem in acie Martis occubuerunt. Tanta ergo ex singulari Dei gratia in illis oris facta est victoria, quantam jam aliquot annis nec habuimus, nec audivimus, pro qua Deo optimo maximo agendae sunt gratiae.

Cu adjutoriulŭ luĭ D-ḑeŭ ne-a mersŭ cu norocŭ contra Tătarilorŭ şi Turcilorŭ, şi nu maĭ e témă, ca duşmanulŭ in curăndŭ să pótă reincepe obicĭnuitele sélle incursiunĭ prin Ucraina in Polonia, după cumplita băttaiă ce o păţise in Budjacŭ, perḑêndŭ peste uă sută miĭe de aĭ lorŭ de ambele sessurĭ, şi tótă ţérra fiindŭ dată flacăreĭ. Ostea moldovenéscă după severşirea rugăcĭunilorŭ, depusse jurămêntulŭ de fidelitate atâtŭ serenissimuluĭ rege allŭ Polonieĭ şi regatuluĭ intregŭ, precum şi ambelorŭ ostĭ căzăcescĭ (trans-şi cis-dnipriane), carĭ cu mila luĭ D-ḑeŭ se numeră deja la treĭ-ḑecĭ de miĭe; dérŏ *de assemenea şi noĭ jurarămŭ Moldovenilorŭ.* Apoĭ cu forţele unite venirămŭ la 4 Decembre la satulŭ tătărescŭ Filigranŭ(?), érŏ la 5 Decembre sossiră 30 miĭe de Turcĭ şi Tătarĭ, sub povĕţuirea luĭ Caĭmacam-El-agasi, pe carĭ dela cea de'ntâĭu cĭocnire iĭ fugărirămŭ şi-ĭ băttur ămŭ cu desevĕrşire; şi pe fugariĭ imprăştiaţĭ in tóte părţile iĭ urmărirămŭ cu sabia, aşternândŭ cu cadavrele duşmanilorŭ uă distanţă de patru milliarĭe. Perirŏ treĭ generalĭ de ceĭ numiţĭ Beĭ: Ichinenis (?), Ali-beĭu, generalulŭ spahiilorŭ, care vru a-şi rescumpera viéţa cu 100,000 de talerĭ, déră fu uccisŭ in cérta căzacilorŭ assupra moduluĭ de a impărţi baniĭ; şi allŭ treilea Caĭmacan-El-agasi, generalulŭ Tătarilorŭ, care peri neputêndŭ a fugi din causa omeţilorŭ. Noĭ perdurămŭ pré-puţinĭ din armata nóstră. Armata duşmană e stricată tótă. *Moldoveniĭ merită tótă increderea, căcĭ se băttură cu uă deosebită agerime, luândŭ mare parte la victoriă şi la prédă* Din principaliĭ colonelĭ tătărescĭ, numiţĭ mirzi, ḑece periră in băttăliă. In sferşitŭ, din distinsa graţiă a luĭ D-ḑeŭ, uă aşa victoriă nu s'a veḑutŭ nicĭ s'a pomenitŭ de vr'uă căţĭ-va annĭ incóce, pentru care trebuĭ să mulţumimŭ pré-naltuluĭ şi bunuluĭ D-ḑeŭ.

No. 298.

(Bisericaniĭ), 1622, iunie 30, hărtiă.

Actulŭ de înfrăţire intre monastirea Bisericaniĭ şi acea de sub Céhlăŭ.

Archiva Statuluĭ.

† Смѣренїи ермонах Андонїе ігѹмен и вес сѫбωр ωт свѣтѣи монастир Бисерекани. и смѣренїи ермонах Симон ігѹмен и вес сѫбωр ωт свѣтѣи монастир ωт под Чахлѫѹ сведѣтелтвоуем. и даем вѫ ѹзнанїе сѫ сїе нашее лист и писанїе. како ѹстроихωмсѧ за доброволеж наше радї любве божїѧ. ꙗко да прѣбиваем межѹ нами вѫ братстволюбїе. и вѫ любве божїа един сѫ дрѹгом. ꙗкож бѫдем вѫси ωт един монастир. ꙗко сїе повелѣние и оустроенїе оучинил ωтець наш Геωргїе архїепископь и митрополит сочавскыи. брат Еремїѧ Могилa воевода. ꙗко ащe срѣщем един сѫ дрѹгом. или калѹгер. или послѹшник. или пастир. да бѫдет ꙗкож ωт един монастир вѫси. ащели нѣкоторїи ωт нас ωтврѣщетсѧ сѫтворити скрѫб вари на которїи мѣстѣ. ащели калѹгер, ащели ин послѹшник. или пастир да бѫдет за велика каранїе. и ωт нас да бѫдет под велика проклатїе. сїѧ писанїе написахωм. ꙗко како да знает и дрѹгїи братїꙗм иже сѣ чинит калѹгер ωт нинѣ на прѣд. вѫ два сїѧ нашеи монастири. како оустроихωмсѧ да прѣбиваем вѫ любве божїа. межѹ нами и калѹгери и вѫси послѹшници. и ащели поидет калѹгер ωт Бесерекани тамо да бѫдет прїемлен. или ωт тамо зде тѫжде да бѫдет прїемлен. и по нашеи животѣ да дрѫжит сїе оустроенїе. доколѣ сѫхранит и покрыет богь и прѣчистаа его матерь сїе два свѣтѣи монастири непоколѣбимы. тѣм радї братїе написахωм сїꙗ лист да знаете вѫси. и спаситес ω Христѣ Іисѹсѣ амин и нас не забиваете. пис вълѣто ꙁрл мѣсица юн л ден.

† Smeritulŭ ieromonachŭ Andonie egumenulŭ cu totŭ soborulŭ sânteĭ monastirĭ Bisericaniĭ, şi smeritulŭ ieromonachŭ Simonŭ egumenulŭ cu totŭ soborulŭ sânteĭ monastirĭ de sub Céhlăŭ; mărturisimŭ şi însciinţămŭ cu acéstă a nóstră carte şi scrisóre, cumcă de bună voea nóstră şi din iubirea luĭ D-ḑeŭ *ne-amŭ aşeḑatŭ între noĭ în iubire frăţéscă şi in iubirea luĭ D-ḑeŭ uniĭ cu alţiĭ, ca şi cândŭ amŭ fi dintr'uă singură monastire; dupre porunca şi aşeḑarea făcută nouĕ de către pĕrintele nostru George archiepiscopŭ şi mitropolitŭ de Sucéva, fratele luĭ Ieremie Movilă-vodă; şi anume intĕlnindu ne unulŭ cu altulŭ, fie călugĕrĭ, seŭ poslușnicĭ, orĭ păstorĭ* (sic), *să fimŭ toţĭ ca dintr'uă singură monastire;* éră care din noĭ, fie călugĕrŭ, fie posluşnicŭ, fie păstorŭ, se va affla făcêndŭ unde-va vre-uă nemulţumire altuĭa, atuncĭ acella să fie sub mare blăstemŭ. Acéstă scrisóre amŭ scris'o pentru ca să scie şi ceĭ l'alţĭ fraţĭ căţĭ se vorŭ călugĕri de acum înainte în vre-una din aceste duo monastirĭ, cumcă ne-amŭ aşeḑatŭ pentru a fi intre noĭ in iubirea luĭ D-ḑeŭ, toţĭ călugĕriĭ şi posluşniciĭ; éră *mergĕndŭ călugĕrulŭ de Bisericanĭ (la cea-l'altă monastire) să fie îmbrăţişatŭ acollo, precum şi aice vorŭ fi îmbrăţişaţĭ ceĭ de acollo*; şi după mórtea nóstră să se ţină acestŭ aşeḑămêntŭ intru cătŭ timpŭ va păstra şi va acoperi nestrămutate D-ḑeŭ şi Pré-curata Maĭcă áste duo sante monastirĭ; dreptŭ care, fraţilorŭ, scris'amŭ acéstă carte ca să sciţĭ toţĭ, şi *mântuindu-vĕ in Jesu-Cristŭ amin, nicĭ pe noĭ să nu ne uĭtaţĭ.* Scrisŭ in annulŭ 7130, luna iunie in 30 ḑille. (Treĭ peceţĭ).

NN. 299—303.

Estracte din cincĭ scrisorĭ alle luĭ Ubertŭ Languet, pentru istoria Românieĭ intre 1560—1576.

Din cartea rară şi de totŭ necunoscută pône acum istoricilorŭ nostri: *Arcana seculi XVI. Huberti Langueti Epistolae secretae ad Augustum Saxoniae ducem, e museo edit Io. Ludovicus,* Halae. 1699, in-4. Autorulŭ, Francesŭ de origină, născutŭ in 1518, fu unulŭ din ceĭ maĭ celebri publicistĭ şi diplomaţĭ aĭ secoluluĭ seŭ.

No. 299.

Vitemberg, 1560, noembre 5.

Ubertŭ Languet către Ulrich Mordeissen, consiliarulŭ electoruluĭ Saxonieĭ, despre fantastica intreprindere a luĭ Iacobŭ Despota assupra Moldoveĭ.

. . . Credo etiam tuam Magnificentiam audivisse istum Phantastum Iacobum Demarchetum *(sic)* Despotam Sami, ex Polonia et Hungaria pertraxisse ad se aliquot millia equitum, cum quibus constituit Vaivodam Moldaviae sua ditione expellere. Persuasit isti misero adolescenti Alberto Lasky filio Hieronymi, ut se socium stultitiae adjungeret. Moldavus autem in sua ditione potest conscribere triginta millia equitum . . . .

. . . . Credŭ, că aĭ audịtŭ şi magnificenţia tea, cumcă *acellŭ nebunatecŭ marchesŭ Iacobŭ, Despota Samosuluĭ, attragêndŭ din Polonia şi din Ungaria vr'uă câte-va miĭe de căllăreţĭ, şi induplecândŭ şi pe bĭetulŭ Albertŭ Laski, fiĭulŭ luĭ Ieronimŭ, de a-lŭ intovărăşi in prostiă, intreprinde a allunga pe voevodulŭ Moldoveĭ, care in ţérra sea e in stare de a pune pe picĭorŭ 30,000 de căllĕreţĭ* . . .

No. 300.

Vitemberg, 1561, februarie 15.

Languet către Mordeissen despre sórtea ostaşilorŭ luĭ Iacobŭ Despotă.

. . . Poloni, qui se adiunxerant illi impostori Despotae Sami adversus Voivodam Moldaviae sunt mones proscripti et militant Regulo Transylvaniae . . .

. . . Poloniĭ, carĭ întovărăşiseră pe acellŭ *imaginariŭ despotă allŭ Samosuluĭ*, fiindŭ toţĭ expatriaţĭ, intrară in serviciulŭ domnuluĭ transilvanŭ . .

No. 301.

Dresda, 1572, noembre 31.

Languet către ducele Saxonieĭ despre incercările luĭ Albertŭ Laski de a fi numitŭ domnŭ in Moldova.

. . . . Dicunt Turcas promittere Polonis Moldaviam si Gallum eligant. An promittant nescio, sed scio eos nequaquam traditures, etiamsi decies promiserint . . . . Petit praeterea Lasky, ut Rex Galliae perficiat apud Turcas, ut Moldavia tradatur ipsi, tanquam praemium suorum laborum . . . .

Se dice, că *Turciĭ arŭ promitte Polonilorŭ cessiunea Moldoveĭ*, décă îşĭ vorŭ allege la regatŭ pe principele francesŭ (Enricŭ de Valois). Nu sciŭ de promittŭ aŭ ba, dară sciŭ că nu vorŭ cede de arŭ promitte şi indecitŭ . . . *Laski cere, ca regele Franciei (Carolŭ IX) să midŭ-locéscă pe lăngă Pórta Ottomană ca să fie numitŭ ellŭ domnŭ in Moldova*, dreptŭ resplată pentru silinţele sélle (de a se allege rege Enricŭ de Valois). (*)

No. 302.

Vienna, 1574, iulie 23.

Languet către ducele Saxonieĭ despre Ionaşcu-vodă şi predecessorulŭ seŭ Bogdanŭ Lăpuşnénulŭ.

. . . Imperator habet in Polonia suos fautores. Sunt qui ei suadeant ut aliquid vi tentet, quod non puto eum facturum, ne Turcas irritet, qui iam copias habent in Moldavia, unde expulerunt Armenium illum qui eripuerat misero illi Vaivodae, quem audio superiore anno fuisse apud V. C. et ad Moscovitas esse profectum . . . .

Imperatulŭ (Maximilianŭ) are partisanĭ aĭ seĭ in Polonia. Sunt şi de aceĭ ce-lŭ sfetuescŭ de a recurge chĭarŭ la forţă (pentru a fi allesŭ rege), déră nu credŭ să o facă, de frica *Turcilorŭ, carĭ se afflă deja in Moldova, de unde alungară pe acellŭ Arménŭ, (**) ce destronase pe sermanulŭ voevodŭ, care, precum mi se spuse, a fostŭ annŭ la Celsitudinea vóstră şi apoĭ plecă la Moscovia (***).*

No. 303.

Vienna, 1576, martie 23.

Languet către ducele Sassonieĭ despre nepovestita miseriă a Moldoveĭ in urma lupteĭ ottomane cu Ionaşcu-vodă.

. . . . iam venit (Bathory) ex Transilvania per Moldaviam et Podoliam. Regiones illas adeo fuisse superiore anno devastatas a Tartaris et Turcis, ut sint maxima ex parte redactae in solitudinem, et

(*) Conferéză documentele publicate sub No. 231—235.

(**) Pone acum se credea că numaĭ cronicariĭ nostri numescŭ Arménŭ pe Ionaşcu-vodă; *Letop.*, t. 1, p. 190.

(***) Din alte isvóre nu se scie nemicŭ, pare-mi-se, despre acéstă petrecere a luĭ Bogdanŭ Lăpuşnénulŭ la curtea electoruluĭ Saxonieĭ in 1573.

tantam ibi esse rerum omnium penuriam, ut ipsi per Moldaviam facienti iter Vaivoda, cui erat notus, miserit panem hordeaceum pro eximio munere.

. . . . Batori (allesŭ rege) sosi deja in Polonia prin Moldova și Podolia, carĭ astŭ-felĭu fuserŏ devastate annŭ de către Turcĭ și Tătarĭ, prefăcêndu-se in cea maĭ mare parte in pustietățĭ, și sufferŭ de uă așa lipsă generală, incâtŭ *pe cândŭ Bathori căllătorĭa prin Moldova, voevodulŭ (Petru cellŭ Schĭopŭ), care o scĭea, ĭĭ trimise, ca unŭ darŭ prețiosŭ, uă pâne de sĕcară!* . . . .

No. 304.

— *1474-1476* —

Relațiunea turcă despre băttălia dela Vallea-albă intre sultanulŭ Mahometŭ și Stefanŭ cellŭ mare.

Acestŭ fragmentŭ e estrassŭ din annalistulŭ turcescŭ *Saad-eddin, numitŭ in genere Hodja-Efendi,* care trăi in secolulŭ XVI și, ca mufti sĕŭ supremulŭ pontefice allŭ curțiĭ ottomane, avu in mânele sélle tóte raporturile officiale, numite *vaka-neviz*; incâtŭ narrațiunea sea presintă in deplinĕtate caracterulŭ unuĭ documentŭ. Despre viéța luĭ vedĭ *Senkowski, Collectanea z dziejopisów tureckich,* t. 1, Warszawa, 1824, p. 1-3. In *D'Herbelot, Bibliothèque Orientale,* Paris, 1697, in-f., p. 728, verbo: Saadeddin, afflu de assemenea uă scurtă notiță biografică, care se incepe așa: „C'est le nom du plus célèbre „et du plus éloquent des historiens Turcs, qui fut précepteur du Sul„tan Morad,“ etc. Originalulŭ turcŭ remâne pone acum nepublicatŭ. Noĭ amŭ utilisatŭ traducerea italiană a luĭ *Bratutti*, devenită și ea de uă raritate nespusă: *Chronica dell'origine e progressi della casa Ottomana,* t. 2, Madrid, 1652, in-4, p. 297—303. E de observatŭ furia, cu care fanaticulŭ Turcŭ se vede forțatŭ de a recunnósce sublimulŭ eroismŭ allŭ Românilorŭ.

GUERRA DI BOGDANIA.

Dopò la guerra di Persia, il Rè si fermò due anni nella sua residenza, e spedì le soldatesche a diverse parti del Mondo per saccheggiare le Città, e li Paesi nemici. Deputò fra gl'altri il Beglerbeg della Grecia Suleiman Bassa l'Eunuco per prendere la Città di Scadria nell'Albania, e lo mandò a quella volta con scelti soldati. Mà per essere stata quella Città molto forte, e ben munita, e non potendosi così presto pigliare; però il detto Generale s'appagò con soli bottini, e sacchi, e sene ritornò con prestezza verso la Real Corte. All'hora fu rappresentato al Trono Reale, come il Prencipe di Bogdania s'era sollevato facendo degl'eccessi, e poi che Suleiman Bassa non haveva preso Scadria, nè fatto il convenevol servitio; però acciòque quello sforzo, et apparechio non restasse vano, e senza frutto, il Rè gli mandò un ordine, che subito al riceverlo dovesse andare in Bogdania, e soggiogare quel Paese a forza di scimitarra. Benche quell'esercito, che era andato con Suleiman Bassa fosse diventato stracco, e fiacco per tanti combattimenti, e travagli sostenuti a Scadra, e la maggior parte dell'esercito fosse ammalata per li gran caldi di quel Paese; e trà Scadra, e Bogdania, e l'esercito vi fosse l'intervallo d'un mese di camino, e così al Bassa, come al suo esercito fosse noto, che questo negotio non potevano esseguire, et effettuare; nulla dimeno non potendo contradire, ne contravenire al comandamento Regio, per necessità inviaronsi a quella volta, e passando il Danubio entrarono in Bogdania. E perche il nemico era disparito, e smarrito, però cominciarono a sacheggiare le Terre, e le Ville, e si diedero alle spoglie, e prede. Mentre dunque Suleiman Bassa stava intento circa le spoglie, all'hora il Prencipe di Bogdania maledetto (il quale in materia di diabolica astutia, e malitia superava l'istesso diavolo, e tenendo vicinanza con il Paese di Desct, di Capciach, e competenza con li Hani Genghisiani pretendeva d'havere l'assoluto dominio, e per la vicinita di Vallachia, e d'Hungaria viveva sicuro, e spiegava l'insegne d'infedeltà, et hostilità) serrò gl'aditi, e gl'esiti del Paese, e con la sua Cavalleria, et Infanteria corse contro l'esercito Fedele, et assalendo quei soldati stracchi, e stanchi, trascurati, et intenti alle spoglie li dissipò di maniera, che la maggior parte dell'esercito Fedele vi bevè il calice del martirio, e molti valorosi guerrieri ne restarono ammazzati in quel conflitto: Et il Bassa pieno di dolore per quel scontro a mala pena potè salvarsi da quella perigliosa voragine. Onde intesasi questa strana nuova dal Rè, e convenendosi al suo Real zelo di voltar le sue militari redini contro la Bogdania; però comandò che si radunassero li soldati, e l'anno 881 alla primavera inviò le soldatesche con le bandere spiegate verso la Bogdania, e face trasportare le

vittovaglie con le galere del mar negro al Danubio, et approntarvi in gran coppia tutte le cose necessarie per gl'eserciti Fedeli. Intesasi l'ira e l'indignation Real dal Prencipe di Bogdania abbruggiò li Campi coltivati del suo Paese, senza lasciarvi un segno di grani, e di frutti, e di fieni, et anco abbruggiò le montagne, e le Campagne, come sono abbruggiati li cuori degl'amanti seperati, et accese la fiamma d'hostilità, e guerra, e ne seguì così grande la penuria de'viveri, che se non vi fossero stati li vascelli, che col buon providimento Regio erano mandati al Danubio sarebbe stata una gran parte dell'esercito dalla fame estinta, e li cavalli, et altri animali senza la biava, e fieno sarebbono stati morti. E fece retirare li ricchi, e li ben possessionati del Paese all'asprissime montagne, e gl'animali, e bestiami a'luoghi difficili, et egli con li porci suoi soldati, che seco teneva radunati entrò in un luogo silvestre, e boscariccio, dove si nascose, serrandovi l'adito con smisurati arbori, e quantunque il Rè cercasse, et indagasse il nemico, non si mostrò alcun segno, ne vestigio di lui, nè alcun soldato vidde uno di quei banditi. E perchè l'esercito vittorioso grandemente pativa di fame per mancamento de'viveri, però molti giorni sen'andarono vagando per quell'horrida Campagna colcandosi nella polvere, e spine in vece di matarazzi, e guanciali, et a molti da gran polvere gonfiaronsi gl'occhi. Accadde, che per la permission divina la guida straviasse dalla dritta strada, e nell'apparenza andasse alla via contraria, perloche caduta nell'indignation Regia, uscì l'ordine, che ne fosse privata di vita; intanto la detta guida prese un huomo, che sapeva, dove il nemico si trovava nascosto in quel bosco, e notificando ciò al Rè, si liberò del castigo. Onde fù mandato un buon numero di soldati scelti per riconoscere lo stato del nemico; li quali vedendo, che quei porci entrati nel bosco v'havevano chiuso l'adito con grandissimi arbori, trincerandosi con profondissimi fossi, e ligando li passi con li sepimenti, e spine, e piantandovi l'artigliaria stavano con l'armi guardando, e difendendo la parte di dietro, e saltando, come li porci contro di quelli, che gli venivano inanzi, con le spade, e lanze. Onde ritornando con gran prestezza alla Corte Regia riferirono tutto quello, che veduto havevano. Però furono voltati gli stendardi vittoriosi verso quella nemica gente, e la mattina seguente allo spuntar del sole il Rè ordinò l'esercito, e circondò la falda di quel bosco con li generosi leoni, e valorosi guerrieri, e diede principio al combattimento con l'artigliaria, e con le freccie. All'incontro gl'abietti nemici, veduto l'assalto dell'esercito Fedele, diedero fuogo all'artigliaria, e ne fecero tremar la terra. Mà Iddio benedetto proteggendo li Fedeli, et ottenebrando gl'occhi de'nemici; però questi diedero fuogo all'artigliaria loro mentre quelli non erano ancora arrivati al luogo della mira, e si trovavano in una positura bassa; però le palle volarono sopra delli soldati fedeli, senza offendergli in parte alcuna: Mà l'artigliaria scarricata da questa parte colpendo nelli carri dell'artigliaria nemica, nessuna palla cadde in terra: Contuttociò per essere stato chiuso l'adito, e l'accesso, nessuno osò di passar innanzi: e li Gianizzari (il costume dequali era di far scudo con li petti loro contro l'artigliaria, e moschettaria nenica) non potendo star fermi contro li fulmini del cannone, cascati giù con la faccia giaquero prostrati in terra. Era in quell'anno l'Aga de'Gianiciari Mahmud Aga di Trabisonda, il quale nel tempo di Sultan Baiasid Han si fuggì a Gem Sultan, e poi in Angori dall'esercito Greco fù ucciso, e la sua testa mandata alla Corte di Baiasid; però vedendo il Rè questa atione de'Gianiciari contraria alla loro usanza, disse per modo di riprensione al loro Aga. Mi maraviglio di quest'atione di questi giovani: chi cinge la spada di valore dunque in questa guisa deve fare? Presa poi nella sua felice mano la mazza di sei ale spinse il suo cavallo. Onde li soldati pretoriani tutti d'un trato fecero l'assalto senza discostarsi dalle gloriose staffe Regie: e li Gianiciari vergognandosi di quell'ation loro, per levarsi d'addosso la nota della vergogna diportaronsi valorosamente contro li nemici. Così anco li soldati Greci, et Asiatici, veduto l'ardire Regio di questa maniera usarono ogni sforzo possibile, e come un rapidissimo torrente corsero contro l'artigliaria, e moschettaria nemica, e ficcandosi frà li Carriaggi nemici, dalla mattina fin 'alla sera non cessarono di combattere. Finalmente l'esercito Fedele col

potentissimo braccio Regio consegui la vittoria, e la maggior parte de'nemici Bogdanesi fù fatta esca della scimitarra Ottomana: Con tutto questo li rimanenti nemici non tralasciarono l'armi di mano per difendere le loro mogli, e figliuoli, e col loro sciocco coraggio fecero nuovi sforzi, et impulsi. All'incontro li soldati Fedeli mossi dal zelo di Fedeltà fecero ogni possibil sforzo contro di loro, o col sangue de'nemici fecero quella selva, come un profondo mare, e con la strage di quei disgratiati furono fatti montoni, e torrioni di teste loro. Mà de'guerrieri Fedeli ancora ne furono molti fatti martiri in quel giuoco capitale, adornandosi il Paradiso con l'anime loro. Denigratasi dunque la faccia della grandezza delli Bogdani, et abbreviatasi la mano della loro potenza, quell'ottenebrato Prencipe sortendo fuori da un cantone di quel bosco si fuggì con poca gente al monte, lasciando l'honore, e la riputatione, e tutte le sue cose pretiose dentro di quel bosco. V'entrarono nella mano de'soldati molte migliaia di fanciulli, e di donzelle Bogdanesi di cotanta bellezza, che il contemplarle n'era il capitale del' eterno godimento, e molti miseri con la felicità Regia diventarono felici, e molti mesti feceronsi allegri, e godendone la beltà Bogdanese dimenticaronsi delli travagli, e patimenti passati, e per ordine Regio saccheggiando due mesi continui la Bogdania arrichironsi con molte spoglie, e con diversi bottini, e v'entrò nella mano de'soldati tanta coppia d'animali, e bestiami, che li Campi, e li Prati non poterongli capire. Dopo d'essere stata totalmente rovinata, e guastata la Bogdania da'soldati, il Rè voltò le redini militari verso la Residenza d'Adrianopoli. In questa guerra il Prencipe di Vallachia col suo esercito prestò convenevol servitio, e ne fù dal Rè benignamente visto e trattato: Et a lui ancora fù donata una parte delle spoglie Bogdanesi conveniente al suo stato, e le greggi delli porci, che in quella vasta Provincia furono ritrovate, ne toccarono tutte all'esercito Vallaco.

RESBOÏULŬ MOLDOVENESCŬ.

După resboĭulŭ persianŭ, sultanulŭ petrecu duoĭ annĭ in capitala sea, trimittêndŭ oştirĭ in felĭurite părţĭ alle lumiĭ pentru a jefui oraşele şi ţerrele duşmane. Intre alţĭ, ellŭ rêndui şi pe beglerbeĭulŭ Grecieĭ Suleĭman-paşă Eunuculŭ pentru a cupprinde oraşulŭ Scadria in Albania, trimittêndu-lŭ acollo cu oştĭ allese. Dară acellŭ oraşŭ fiindŭ pré-întăritŭ şi bine approvisionatŭ, şi neputêndŭ a fi luatŭ aşa currêndŭ, de aceĭa disulŭ generalŭ se mulţumi numaĭ cu jéfurĭ şi prede, şi se intórse cu grabă la Pórta ottomană. Tocmaĭ atuncĭ sultanulŭ fiindŭ însciinţatŭ despre resculllarea şi eccessele domnuluĭ Moldovenescŭ, şi afflândŭ şi retragerea şi nereuşita luĭ Suleĭman paşă de'naintea Scadrieĭ; decĭ, pentru ca acea ostire şi pregătire să nu remână in deşertŭ şi fără roduri, ellŭ trimisse ordinŭ, ca pe dată după priimire să păşéscă in Moldova, şi să subjuge acea ţérră prin puterea sabieĭ. Deşi armata luĭ Suleĭman-paşă slăbise şi se desorganisase prin atâtea băttăĭe şi lupte susţinute la Scadra, éră cea maĭ mare parte se şi îmbolnăvise prin căldurele celle marĭ alle acelleĭ ţerre; deşi intre Scadra, Moldova, şi loculŭ unde se affla óstea, era uă distanţă de uă lună de drumŭ; deşi atâtŭ paşa precum şi armata scieaŭ că întreprinderea nu se va puté realisa; totuşĭ, neputêndŭ a contradice séŭ a contraveni ordinuluĭ sultanuluĭ, eĭ de nevoiă se indrumară in acea direcţiune şi, trecêndŭ Dunărea, intrară in Moldova. Duşmanulŭ ascundêndu-se şi făcêndu-se nevedutŭ, Suleĭman-paşa se apucâ a jefui oraşele şi satele, dându-se cu totulŭ predăcĭunilorŭ. Atuncĭ folosindu-se de acésta, afurisitulŭ domnŭ allŭ Moldoveĭ (care în privinţa diaboliceĭ viclenie şi inreutăţirĭ intrecea pe insuşĭ draculŭ, şi care in urma isbândelorŭ, ce câstigase assupra hanilorŭ tătarĭ dela Capcĭacŭ şi assupra invecinaţilorŭ Ungurĭ şi Muntenĭ, petrecea in sicuranţă, pretindêndŭ a fi neatternatŭ şi desfăşurândŭ scopurĭ de necredinţă şi de vrăjmăşiă) (*), inchise tóte intrările şi eşirile ţerreĭ şi

(*) Amŭ tradusŭ sensulŭ *necessariŭ*, éră nu littera incurcată a acestuĭ passagiŭ, pe care nu l'a inţellesŭ bine nicĭ traducĕtorulŭ italianŭ, precum dovedesce, bună-óră, că din *Desct*, *Capcĭacŭ* şi hanïĭ *Ginghisianĭ*, ellŭ face treĭ stăpânirĭ. *Desct-Capcĭac* este unŭ persianismŭ adoptatŭ in limba ottomană şi care insemnéză „pustietatea Capcíaculuĭ," regiunea transvolgiană unde in timpulŭ luĭ Stefanŭ cellŭ Mare domnĭa posteritatea famosuluĭ Gingishan. Despre resboiulŭ luĭ Stefanŭ cu Tătariĭ din Capcĭac vedĭ documentulŭ sub No. 305.

năvălindŭ cu căllĕrime şi pedestrime assupra ostiĭ musulmane, lovi pe aceĭ soldaţĭ obosiţĭ, nepesătorĭ şi daţĭ jafurilorŭ, şi-ĭ răsipi astŭ-felĭu, incătŭ cea maĭ mare parte bêŭ acollo din păharulŭ mucenicieĭ şi mulţĭ vitejĭ periră in luptă. Plinŭ de durere pentru aceá nenorocire, paşa abia putu scăpa ellŭ singurŭ din periculósa prăpastiă. Adjungêndŭ la sultanulŭ acea neasteptată veste şi părêndu-se de cuviinţă zeluluĭ imperialŭ de a infrêna Moldova, ellŭ porunci a se strînge armata, şi se îndrumâ in primă-véra anuluĭ hegireĭ 881, cu stégurile intinse, poruncindŭ totŭ-d'uă-dată gallerelorŭ mariĭ-Negre de a transporta in grabă la Dunăre provisiunile şi tóte lucrurile necessarie pentru óstea musulmană. Afflândŭ mânia şi oţerrîrea sultanuluĭ, domnulŭ moldovenescŭ dede focŭ tuturorŭ câmpielorŭ cellorŭ lucrate alle ţerreĭ sélle, fără a lăsa măcarŭ uă urmă de grâne, de rodurĭ, de ĭerburĭ, apprinḑêndŭ chĭarŭ munţiĭ şi satele, precum sunt apprinse ânimele amanţilorŭ cellorŭ despărţiţĭ. Acea flacără duşmană şi resbellică produse uă aşa lipsă de hrană, in cătŭ uă mare parte a ostiĭ musulmane s'arŭ fi stinsŭ de fóme, precum şi caiĭ şi alte animale arŭ fi perităŭ fără ovĕsŭ şi fênŭ, daca prin buna prevedere a sultanuluĭ vasele n'arŭ fi sositŭ la Dunăre. Apoĭ retrăgêndŭ pe ceĭ avuţĭ şi instăriţĭ aĭ ţerreĭ la nesce munţĭ nestrăbătuţĭ, şi adăpostindŭ dobitócele in locurĭ sigure, singurŭ domnulŭ moldovenescŭ cu ceĭ porcĭ soldaţĭ aĭ seĭ *se ţinea ascunsŭ in tuffele unuĭ codru, astupându-ĭ intrarea cu nesce arborĭ colossalĭ*, incătŭ sultanulŭ înzădarŭ cerca şi căuta in tóte părţile, fără a puté găssi uă urmă séŭ unŭ picĭorŭ de aceĭ hoţĭ. Fómetea incepu a cresce din ce in ce maĭ multŭ in victoriósa armată, şi nu pucine ḑille ea âmblâ retăcindŭ in acea infricoşată ţérră, culcându-se pe pulbere şi pe spinĭ in locŭ de saltele şi de perine, şi la maĭ mulţĭ de prafŭ umflându-se ochiĭ. Se întêmplâ inse, prin voia luĭ D-ḑeŭ, ca greşindŭ căllêuzulŭ şi appucândŭ pe uă calle oppusă, să caḑă sub mânia sultanuluĭ şi să priiméscă osânda morţiĭ; déră scăpâ de pedépsă adducêndŭ naintea sultanuluĭ unŭ omŭ, care sciea loculŭ unde sta ascunsŭ duşmanulŭ. Atuncĭ unŭ numerŭ indestullătoriŭ de ostaşĭ alleşĭ fu trimisŭ pentru a recunnósce starea vrăjmaşuluĭ; dar *eĭ găssiră intrarea inchisă cu arborĭ urieşĭ de către aceĭ porcĭ, carĭ maĭ încungĭurându-se in pădurea lorŭ cu şanţurĭ pré-adâncĭ, barricadându-se cu spinĭ şi alte pedice, şi aşeḑândŭ tunurile, pândĭaŭ cu armele in mână, păzĭaŭ dosurile şi sărĭaŭ ca porciĭ, cu săbie şi suliţe, assupra acellorŭ, ce le venĭaŭ înainte.* Intorcêndu-se dară cu multă grabă, trimişiĭ însciinţară pe sultanulŭ despre celle vĕḑute. Stégurile celle victoriósе fură îndreptate contrá acelluĭ némŭ duşmănescŭ, şi a duoa-ḑi in zĭorĭ, inşirândŭ armata, sultanulŭ încongĭurá pólele acelluĭ codru cu aĭ seĭ generoşĭ leĭ şi vitejĭ, şi dede începutŭ băttălieĭ impuşcândŭ din tunurĭ şi din săgette. *Inse mişeiĭ duşmanĭ, veḑêndŭ assaltulŭ ostiĭ musulmane, dederă şi eĭ focŭ artillerieĭ lorŭ, făcêndŭ să se cutremure pămêntulŭ.* Dar bunulŭ D-ḑeŭ protegêndŭ pe musulmanĭ şi intunecândŭ ochiĭ duşmanilorŭ, foculŭ artillerieĭ lorŭ isbucni maĭ 'nainte de a adjunge musulmaniĭ la loculŭ ţinteĭ şi cândŭ se afflaŭ intr'uă valle, incătŭ glonţiĭ sburară d'assupra capetelorŭ, fără a face vre-unŭ reŭ; şi attuncĭ eşindŭ artilleria musulmană şi lovindŭ dreptŭ in *carrele artillerieĭ duşmănescĭ*, nicĭ unŭ glonţŭ nu se perdu in deşertŭ. Cu tóte astea, intrarea codruluĭ fiindŭ inchisă, nemine nu cuteḑâ a merge inainte, şi *chĭarŭ eniceriĭ, allŭ cărorŭ obiceĭu este de a priimi in peptŭ artilleria şi muschettăria duşmană; chĭarŭ eĭ, neputêndŭ a susţiné fulgerele tunurilorŭ, căḑură cu faţa la pămêntŭ.* In acellŭ annŭ agă allŭ enicerilorŭ fuse Mahmud-agă Trapezunténulŭ, care maĭ in urmă sub sultanulŭ Baezid-hanŭ fugi la Gem-sultanŭ şi apoĭ fiindŭ uccisŭ in Angora de către óstea grecéscă, capulŭ seŭ se trimise la curtea luĭ Bazidŭ. Veḑêndŭ sultanulŭ acea neobicĭnuită purtare a enicerilorŭ, ḑisse in chipŭ de mustrare către acellŭ agă: „Mĕ mirŭ de fapta acestorŭ junĭ; „óre astŭ-felĭu e datorŭ a face acella ce incinge „sabia voĭnicéscă?“ Apoĭ luândŭ în mână buzduganulŭ cellŭ cu şésse aripe, dede pintenĭ calluluĭ. Atuncĭ toţĭ soldaţiĭ pretorianĭ pe dată se arruncară la assaltŭ, fără a se despărţi de gloriósele urme alle sultanuluĭ; şi înşi-şĭ eniceriĭ, ruşinându-se de fapta lorŭ, lovira vitejesce pe duşmanĭ, pentru a-şĭ spella péta. De assemenea şi soldaţiĭ Grecĭ şi ceĭ din Asia, veḑêndŭ ardórea

sultanuluĭ, făcură şi eĭ totŭ ce le sta in putinţă, arruncându-se ca unŭ furiosŭ pĕrîŭ assupra artilleriei şi muschettărieĭ duşmane, şi băgându-se pentre *cărruţele inemice*, incătŭ lupta nu incetâ pône la nópte. In fine óstea musulmană, prin puterniculŭ braciŭ allŭ sultanuluĭ, se incununâ cu victoria, şi cea maĭ mare parte a duşmanilorŭ Moldovenĭ deveni hrană paloşuluĭ ottomanŭ. *Cu tóte astea, remăşiţa duşmanilorŭ nu lăssâ armele din mână, apperându-şĭ femeiele şi copiĭ, şi făcêndŭ ultimele sforţe cu órba lorŭ vitejiă.* Soldaţiĭ musulmanĭ, impinşĭ de zelulŭ credinţeĭ, se silíaŭ şi eĭ cum puteaŭ, şi măcellândŭ pe duşmanĭ, cu sângele lorŭ făcură din pădure ca uă mare adâncă, éră din capetele acellorŭ nenorociţĭ rădicară movile şi turnurĭ. Totuşĭ, *mulţĭ periră şi din óstea musulmană in acellŭ jocŭ mortalŭ*, impodobindu-se paradisulŭ cu suffletele lorŭ. Se innegri atuncĭ facia măririĭ Moldovenilorŭ, ce scurtâ mâna puteriĭ lorŭ, şi acellŭ indrăcitŭ domnŭ moldovenescŭ, eşindŭ prin uă ascunḑătură a pădurii şi fugindŭ la munţĭ cu pucinĭ d'aĭ seĭ, perdu onórea, reputaţiunea, şi lucrurile celle maĭ preţióse. Căḑură acollo la mâna musulmanilorŭ miĭe *de băeţĭ şi de copille moldovenescĭ de uă aşa frumseţe, incătŭ numaĭ priivindu-ĭ gustaĭ fericirea cerêscă.* Cu noroculŭ sultanuluĭ, mulţĭ seracĭ se îmbogăţiră şi mulţĭ măhniţĭ se inveseliră, şi pe sinulŭ frumseţelorŭ moldovene se odihniră de atâtea munce şi sufferinţe trecute. Duo lune in şirŭ predândŭ Moldova din ordinulŭ sultanuluĭ, soldaţiĭ căpetară atâtea jéfurĭ şi atâta mulţime de animale, încătŭ nu le puteaŭ cupprinde câmpiĭ şi luncele. După totala ruină şi stricare a Moldoveĭ, sultanulŭ îşĭ reconduse armata la residenţa de Adrianopole. In acestŭ resbellŭ domnulŭ muntenescŭ servi cu óstea luĭ, fiindŭ vĕḑutŭ şi tractatŭ cu bunetate de către sultanulŭ. Ellŭ căpetâ de assemenea uă parte din predele moldovenescĭ, căte i se cădeaŭ luĭ, şi *tóte turmele de porcĭ, găsite in acea intinsă ţérră, căḑură in partea óstiĭ muntenescĭ.*

No. 305.

— 1456 - 1504 —

Faptele luĭ Stefanŭ cellŭ Mare, descrise de contimpurénulŭ seŭ Polonulŭ Mateĭu Miechowski.

Autorulŭ, născutŭ in 1456, fu medicŭ de curte allŭ regelu Sigismundŭ 1 şi, in acéstă calitate, pe lôngă meritulŭ seŭ de contimpurénŭ, maĭ avu in dispositiunea sea relaţiunile officialĭ celle maĭ autentice. Cartea sea, intitulată „Chronica Polonorum," avu treĭ ediţiunĭ, tóte fórte rare: 1; in Cracovia in 1519 in-f.; 2, ibidem in 1521 in-f; 3, in *Pistorii Corpore historiae polonae*, Basileae, 1582, in-f. Cronica luĭ Miechowski cupprinde maĭ multe lucrurĭ, carĭ lipsescŭ in Annalele luĭ Dlugosz şi in alte izvóre din acea epocă, şi maĭ allessŭ tóte evenementele incóce de la 1480. Cronicariĭ şi istoriciĭ noştri n'aŭ cunnoscutŭ şi n'aŭ utilisatŭ pe Miechowski, deşi uniĭ din eĭ îllŭ menţionéză pe ghicĭ séŭ pe auḑite.

Tribus de Palatinatu Moldaviae uidelicet Stephano, Petro, et Berenden aliquot annis contendentibus, et se de prosapia Alexandri Palatini descendere disserentibus, Stephanus quoniam astu, factiuitate, et solertia prestabat, facile aliis duobus exclusis, apud Valachos principatum obtinuit.

Anno domini 1465, Wladum superioris Moldaviae principem, Mathias rex Hungariae quasi cum Thurca contra illum sentiret captiuauit. Radul autem germanus Wladi Mahumeti thurcarum imperatori adherens, tributarium se illi prestitit, et prefatam maiorem Moldaviam ab illo regendam sub tributo suscepit, oppidumque Kiliam, quod Greci Likostomos appellant, exclusis hungaris occupauit. Veritus Stephanus Palatinus Valachiae Thurci uicinitatem, et ipse in tributum Thurci concessit. Habita tandem conspiratione cum ciuibus Kiliae, porta una subserrata, Stephanus Kiliam sub noctis medio comprehendit, duosque arcis Capitaneos, qui forte ad nuptiarum solennitatem inuitati, delicatius epulati fuerant, in oppido offendens, vnum coepit, alterum uero in arcem effugientem, terrore et spe uitae ac munerum quod offerebantur affectum corrupit, et arcem in potestatem Stephani tradidit. Maxima his auditis thurcarum Caesar frangebatur molestia et ira. Sed nuncium Stephani cum tributo et muneribus ad se missum captiuatum quem tenebat, honoratum remisit, et excusationes de interceptione Kiliae ad satisfactionem accepit.

Anno autem predicto 1467 Mathias rex Hungariae contra Stephanum ueniens, et Berenden Valachiae preficiens, ac Palatinum instituens, per Palatinum Stephanum in oppido Banya profligatus est, tribusque uulneribus rex sauciatus, de loco certaminis in lectica elatus est, et multa milia Hungarorum occisa. Haec est rei ueritas, quam-

uis hungari regi Mathiae blandientes, aliter factum retulerunt.

Eodem anno (1469) Stephanus Palatinus Moldaviae cum mille octingentis equitibus tantummodo Transilvaniam spoliauit, et Petrum suum adversarium, qui patrem eius occiderat, quem rex Mathias fouebat, intercepit et capite truncauit. Anno quo supra Mamak Imperator Thartarorum Ultrauolhanus, tripartito exercitu, duas turmas in terras Russiae et Lithvaniae, terciam in Valachiam misit. Hanc Valachi conflixerunt, et filium imperatoris Mamak uiuum captiuauerunt, quem processu dierum Mamak minis recuperare posse ratus, centum legatis ad Stephanum Palatinum missis, superbe denunciat, ut filium eius libertati redderet. Stephanus autem ingentis uir spiritus a legatione irritatus, filium suum sub legatorum conspectu, in quattuor petias diuisit, omnesque legatos, uno dumtaxat excepto, cui naso abciso et ad Mamak remisso, ut factum illi nunciaret, in palos subfixit.

Anno domini 1475 die Martis decima septima Ianuarij, Stephanus Palatinus Moldaviae, exercitum Mahumeth Caesaris Thurcorum, centum et uiginti milia pugnatorum habentem, cui et Besserabi auxilia ferebant, Valachiam populantem, circa palum Rakouiecz et fluuium Berliad proprio marte, quinque tantummodo millibus Siculorum, quorum terram ab hungariae rege abstractam in suam ditionem redegerat, magna clade, sed non incruenta suorum victoria mirabili dei potentia fudit. Vix quadraginta milia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestium erat Nec in superbiam ex hac victoria elatus, diebus quattuor continuis ieiunium in pane et aqua aegit. Per uniuersam quoque terram suam bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli deo victoriam illam appropriare. Cum iudicio omnium victoria illa ex uno eo stetit, omnem regionem Valachiae, perquam thurcae ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quae res maximi adiumenti ad victoriam fuit, Thurcis et equis eorum macie consumptis. Omnes fere Thurcos captivos, praeter principaliores palis suffixit, cadauera interfectoram cremauit, unde ossium illorum extant aliquot acerui. Quattuor duces Thurcorum principales, et triginta sex signa militaria, manubiasque nobiles Kazimiro regi Poloniae in Lithuaniam per primores suos Stephanus transmisit. Rex autem hungariae Mathias scripsit Papae, Caesari, et aliis regibus sublimi iactantia, insignem Thurcarum exercitum per gentes suas quorum Stephanus Valachiae Palatinus ductor erat, deleuisse, vanitate solita, alienos sibi titulos vendicando. Stephanus tamen palatinus, aliquos captivos Sixto papae misit, et scriptis suae sanctitatis auxilia poposcit. Misit et Mathiae regi hungariae pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus, ad ipsum quoque infestissimum hostem suum Mahumeth Caesarem Thurcorum, insignem legatum, dona non mediocria ferentem misit Quaestus est se a quibusdam Thurcorum latrunculis et exulibus temerarie et preter scientiam Caesaris lacessitum esse, illam omnem furum et exiliatorum manum, in manu dei potenti confecisse, petens ut relliquiae huiusmodi latrunculorum, si quae in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum caeteris poenas meritas soluturae. At Caesar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentium violato, in ergastulis aliquamdiu tenuit, postea omni substantia spoliatos, pedites et pene nudos Valachiam remisit. O Stephanum virum admirabilem et victoriosum, qui sub nostra aetate tam magnificam victoriam inter Principes mundi ex Thurca retulit

Eodem anno (1476) post festum paschae, Mahumeth thurcorum Caesar, contra Stephanum Palatinum Valachiae fremens, contra illum hostiliter veniebat. Sub idem quoque tempus Thartarorum numerosus exercitus, thurco laturus auxilia, in Valachiam intrauit, et eam prius quam thurcus cladibus et uastationibus affligere coepit. Stephanus autem Palatinus omnibus frumentis et victualibus, ne hosti in pabulum cederent, igne absumptis, in thartarorum exercitum intrepidus irruit, et magna clade illum contriuit, tantoque ardore fugientes persequutus est, ut plures in fuga quam puggna occideret. Deinde in thurcum, Danubium nauibus superantem, irrupit, et plures occidit. In particularibus quoque congressibus, dum frumentatum ex siluis ibant, inuadens, victor et superior, singulos captivos thurcorum aut vivos excoriabat, aut in palos suffigens occidebat. Donec

Thurca illum in multitudine abundans, exercitu dispartito, a fronte et tergo circumdedit, et sic strennuissime cum suis pugnantem thurcus vicit, et non amplius quam ducentos de suis prostravit. De Thurcis vero prope triginta milia cecidisse referuntur. Stephanus autem cum suis ad futura se reseruans, quo sors ferebat fugit. Caesar vero thurcorum incendiis Valachiam conterens, et exinde sibi et suo exercitui famem generans, propter in aediam ex Valachia abscessit. Mathias autem rex Hungariae in suam laudem traducens, scriptis uulgavit, metu sui processus, thurcum fugisse. Quapropter et papa Sixtus quartus, et Ferdinandus Apuliae rex, principesque et communitates Italiae collatione facta, ducenta milia aureorum ad conterendum thurcum illi transmiserunt, qui ipsis victoriam et perpetuum thurci exterminium promittebat.

Eodem anno rex Mathias Hungariae Wladislaum Draculam Voievodam Besserabiae, annis prope duodecim in captivitate tentum, restituit, et in Besserabiam remisit, qui fraude serui sui, currendo in equis velocibus decapitatus occubuit.

Anno domini 1484 Baissetus imperator Thurcarum, qui ut ferebatur ocio deditus, voluptatibus immersus operam dabat, per suos excitatus et inductus cum maxima potentia tempore veris in Besserabiam venit, et Kiliam et Bialagrod obsidendo expugnavit, et in hanc usque diem possidet. Eo tempore magister Michael de Vielun Collegiatus maioris Collegii Graccovi: cum magistro Nicolao de Glogovia maiori praedicatore Theutonico, et Georgio de Lanczhuth praesbitero ad sanctam Mariam in circulo Gracco: volentes per terram pedestres sanctam civitatem Hierusalem visitare, quum in Valachiam intrarent, Thurco exercitualiter appropinquante, Kiliam ingressi, captivati, et venditi fuerunt.

Anno autem domini 1485, die Iouis, quindecima Septembris, quae fuit in crastino exaltationis sanctae Crucis, Stephanus Palatinus Valachiae iuramentum fidelitatis cum suis Boyariis regi Kazimiro in Kolomya oppido Russiae praestitit. Vbi nonnulli stipendiarii Bohemi, qui noctu exercitum praefati Stephani Palatini inuadentes depraedati fuerant, rege mandante, capite truncati sunt. Acceptoque exercitu mercede conductorum a rege, Stephanus Palatinus Thurcas grassantes, de Valachia expulit, et duces exercitus remuneratos, una cum exercitu in Poloniam remisit.

Anno domini 1497 his calamitatibus, grandius malum successit, nam rex Albertus a Valacho magnanimae suae voluntatis effectum prosecuturus perinde atque Leuczoviae sic uti supra scripseram cum fratribus constituit ulturus patrui per Turcas in Warna occisi interitum, castra Turci in Walachia occupata expugnaturus, bellum ingens atque idem periculosum versus eadem castra per Thurcas in Walachia occupata concepit. Quo universam Poloniam, Russiam, Mazoviam, Ioannemque de Tiffen Magistrum Prussiae, reliquas terras, imprimis vero Illustrissimum principem dominum Alexandrum magnum ducem Lithuaniae germanum suum, qui cum universis magni ducatus Lithuaniae proceribus in auxilium fraternum per campos inferioris superiorisque Podoliae processit, et circa Braczlaw fraternum expectando avisamentum substitit, in arma concitavit, praeterea mercenarium militem equestris pedestrisque ordinis, immodicum his iunxit, atque instructum exercitum ad dies Iunij apud Leopolim recensuit. Quo reviso ordinatoque, die 26 Iunij, feria secunda post divi Ioannis baptistae diem, cum toto exercitu, et Sigismundo fratre, a Leopoli soluit, iterque in Valachiam non sine malo omine dirigens. Haec inter prodigia infoelicis expeditionis numeranda, precessere, boues ducenti post exercitum pulsi, Leopolim versus turbinis vehementis impetu dispersi sisti non potuerunt, sed partim in ipso suburbio fossatis se immitentes, partim in campos et alia loca delapsi vix sed non integro numero fuere recollecti. Rege ipso fluvium, exiguo alveo dilabentem, transeunte, dextralis equus candidissimus regique charus corruit, et erat submersus. Praeterea quidam Sropski genere nobilis, alioqui pauci sensus, Leopoli iteratis vicibus, nostros succubituros non sine terrore exclamabat. Fulmen item castris dilapsum, nobilem unum, et equos duodecim interemit, Sacerdote apud regem divina celebrante, hostia finibus manipularis a sinistra pendentis, quod rex ipse vidit, e sacro altaris ac ministerij loco detracta seu casu quodam, seu improvidentia celebrantis excidit, in terramque est prolapsa,

quae per ministrantem Capellanum, rege cum admiratione hostiam demonstrante, una et per ipsum celebrantem fuit recollecta. His terrorem incutientibus, nihilominus a sceleribus nihil temperatum, exercitus permissis mulieribus refertus feruntur que ipsi Primores et Duces, nocturna libidine non saciati, clara luce publicis balneis, et tina, inter amplexus mulierum voluptatibus indulsisse. Cumque in expeditione ipsa procederent quamuis post solutam Leuczoviensem conventionem Albertus rex per insignes suos oratores et magnae auctoritatis ac prudentiae Consiliarios scilicet Creslaum de Curoswanky Decanum Graccoviensem et regni Poloniae Cancellarium, iam vero per ipsum regem ad ecclesiam Wladislaviensem per mortem petri Moszinski de Bnyn vacantem pronunctiatum eligendum, et per Podlowski de przytyk Castellanum Radomiensem cum eodem Cancellario una legatos Stephanum alias Chari Bogdan Woievodam Walachiae de illarum secretarum ac earum contra Thurcas fraternarum regiarum deliberationum Leuczoviensium, quae consulto tanquam irritatae fuere avisatum facit et hortatus est ad assistendum ipsi regi, et in suo sanctissimo proposito auxilium ferendum, quod ipse Stephanus data fide et manu repromisit, non tamen prius illud laturus ne per Thurcas praeventus esset, donec videret regem vel apud castra Kyliani et Byalogrod vel in Danubio cum exercitibus constitui, cuius tamen profectionem in terra sua impedire nollet, quin etiam aeque permitteret commeatum libere ministrari. Cumque Rex terras Russiae ingrederetur Creslaus Rozensis nuper nominatus iam vero Electus Wladislaviensis et regni Poloniae Cancellarius senator atque zelator regni vigilantissimus et rerum peritus, ut audivit Stephanum Woievodam in perfidiam versum, a votis promissis discessisse, et Hungaros male contentos esse de rege suo, qui eis inconsultis Leuczoviae fratri Alberto regi annuit, in castra Thurci Valachiae occupata expeditionem faciendum, timore perculsus ne Stephanus per Hungaros zelo invidiae concitatos, persuasus Thurcas et Thartaros avisatos efficeret et in regem converteret, subito cucurrit ex aedibus suis, et regem expeditionem continuantem in Przemisliensi oppido adijt, orat et obtestatus erat ut ab expeditione desisteret, sed eam ad loca solitudinum per Thartaros vastari solita converteret munienda, quae Creslai adhortatio per regem abiecta fuit ut cum despectu quodam eum a se rex licentiaret, ad aedesque suas Episcopales redire iuberet, qui potius domi oraret, aut quae suae Episcopalis sunt professionis ageret, Rex vero, quod sibi innatum ac proprium est, armis et bello insisteret Sic quoque Albertus rex non ignorans Woievode illius dolos Mathiam de Loncza Episcopum Camienecensem ad Woievodam premissum exploratum dirigit an in proposito assistentiae perseveraret, quod Voievoda coram ipso oratore Episcopo confirmavit. Tamen cum rex terre Valachiae appropinquaret, Woievoda per Thurcas Moldavos et Siculos atque Transilvanos qui votis fortasse quorundam dominorum Hungariae quibus secrete Leuczovienses deliberationes non erant credite, concitatus, sententiam mutavit, et non solum commeatum exercitui regio recusavit, verum etiam pro voluntate assistentium sibi Thurcarum hostem se regi eius terram ingredienti nunctiavit, sollicitatusque, per frequentes regis nunctios ut ad se rediret, promissorumque firmus esset observator, converti ad prima promissa noluit, quamobrem tela regia quae rex non in eum sed in Turcas acuerat, in se conuertit, et cum haec insperata eveniret mutatio, nec minus populus regius voluptati illius deditus fortunam et propiciationem non mereretur divinam, timore non vulgari erant concussi poloni, ut plerumque a paucis hostibus infidelibus et scismaticis aut fugarentur aut trucidarentur, secundum illud Deutronomi 32 et psalmi ultimi sabbati quomodo persequebatur unus Mille, et duo fugarunt decem millia. Nonne ideo quia deus suus vendidit eos, et dominus conclusit illos. Ipseque Stephanus Woievoda nonnullos dira morte perimebat, ut tandem clamarent ad regem Poloni quo illos in domos redire permitteret. Nanque absque licentia regis iure regni Poloniae vetante, sub amissione capitis et bonorum omnium mobilium, non liceret illis a rege et exercitu discedere, neque facultas reditui patuit propter loca ubique per hostes occlusa, quae rex terram Valachiae ingrediendo non munivit, fidei per Woievodam promisse fidens, unde cum rebus nullibi digno marte prosecutis neque redi-

re honestum, neque castra Thurci Walachis ipsis Turcis Moldavis, Besserabis, Siculis et Transilvanis obstantibus accedere tutum aut possibile esset. Nihilominus Albertus rex dolis Valachi impeditus ut aliquid egisse videatur decrevit Castrum Szoczava sedes ubi Woievode esset aggrediendum, quod exercitibus admotis oppugnabat, bombardisque quaciendum mandavit. Interea Wladislai regis Hungariae suorumque de hungariae regno Prelatorum ac Baronum nomine certi oratores Hungari ad exercitum regis sed tanquam in favorem Voievode ne desperatus se Thurcis dedat missi, regem Albertum a prosecutione belli consilijs et rationibus inductis, quod se male crediderit Woievode fidei, quam neque Christo neque hominibus servaret, solantur, et mitem in Voievodam eius animum reddunt. Interea rex Albertus aegre ac male se in corpore habere cepit, tantamque pro Valachi dolis et occultis Hungarorum malevolentijs molestiam concepit, ut brevi posthac viveret et eam mortis future sed proxime occasionem sibi insumeret, unde etiam confestim eventus istos per celeres nunctios Magno duci Litvaniae per Podoliam in auxilium regis venturo notificat, hortaturque fraterne, ut Magnus dux attentis his quae regem permovent et presertim legatione ipsa hungarorum, ab ulteriori supersederet itione, qui tamen ut in sua videbis historia locum Braczlaviensem munivit. Rex autem illa Hungarorum suasione prevalente foedus cum Voivoda Stephano pepigit, ad reditumque gentes convertit, quae cum redirent obstante regis aegritudine, quae etiam Ducem Sigismundum eius germanum secum in exercitu agentem atque optimates quosque polonos et ipsos belli duces nimium in animis eorum consternatos effecerat, omnia negligenter erant custodita, ibantque maiores Poloni cum egrotante rege per siluam Bukovyna primi quos subsecuti minores, terrarum scilicet Gracco. proceres tanquam armatiores postrema regis tutati. Prima Lucae 26 Octobris quae fuit feria quinta ante Simonis et Iudae, a Thurcis et Valachis aliisque, quorum supra meminerim, per Woievodam tanquam fidefragum ictum foedus minime observantem clam sumministratis in eadem silua per suffragia nemoralium impedimentorum agressi, percussi, fusique erant, inter quos plures de domo bipennium corruerunt, precipue Nicolaus Palatinus Russiae, et Gabriel heres in Moravicze ambo de Thanczin qui perierunt, Ioannes Sbignei de eodem Thanczin Succamerarij Graccovien. et Capitanei Marieburgen. filius, qui Thurciam adductus erat postea per fugam liberatus. Interea etiam Cruciferorum de Prussia ab ordine et Ducum Mazoviae et terris illorum milites sub certo numero pro iure generalis expeditionis regni Poloniae missi regios sequuntur sed non adeunt exercitus, quos cum presciret Voievoda veluti ultime sorti relictos, seorsum sczt ex eadem causa insecutorum exercituum profectos seu potius divisos, per Thurcas procurat cladibus affici crudelibus, ex quibus qui non erant occisi Thurciam sunt abacti. Sic quoque in nemore Bucovyna cum hac minoris Poloniae nobilissima gente infeliciter actum, quae dum terga egrotantis domini, suis uita et sanguine tutaretur pro felici regis reditu, misere perijt, quorum viventes aut Thurciam aut Thartariam, aut in alias barbarorum infideliumque freti pontici Asiae Scithieque regiones sunt deducti. Exercitus autem regius quem Dux Sigismundus fraterne condolens aegritudini vehementer, ac maiores regni de maioribus Polonis constituerant regem malevalentem ductabat, licet ab ijsdem Voievode fraudibus immunis non fuerit, quippe qui undique lacesseretur per Turcas et Valachos eorundem ductores, ac veluti per canes ex foraminibus sic per istos ex lucis tenebrosis prosilientes. Tamen per dies plures nemoralibus et tanquam inuijs locis, ut magnis exercitibus commune est, iens, integer ab agro Valachico ad terras Russiae regias foeliciter ac victoriose redijt. Tantumque ipsa expeditio lucri monumentique eviterni polonis et suo regi prebuit, ut communi laudo statuerint nunquam regibus suis permittendum expeditiones facere generales, sczt proceres regni nunquam generaliter ad arma movendos contra infideles Turcas aut Thartaros nisi primum consulta apostolica sede, sed et alijs regnis et regibus Christianis ad expeditionem ipsam accedentibus. Moeror quoque summus hoc improspere expeditionis casu hoc regnum implet per communi fratrum regnicolarum casu, qui ab inconsulta et paucis communicata expeditione evenerat, proque amissa

existimatione quia Turcae et Thartari nihil plus
quam generalem Polonorum timuere expeditio-
nem. Summa vero culparum omnium reicieba-
tur in Philippum Callimachum Italum florentinum,
qui cum Alberti regis in paterna educatione nu-
triti perceptor esset vir doctrinae summae, et hu-
manarum non vulgaris professor litterarum cecu-
lus et uafer, eiusdem rex consilia senatorum om-
nium regni consilijs preposuit, quae imitatus fra-
ternas consultationes Philippo animum regium in
eam expeditionem contra omnium consiliariorum
vota dirigente celebravit, quae talem habuere e-
xitum, ut brevi Rex vitam cum morte et sum-
mam regni existimationem tanquam perpetuam
gloriam infidelibus semper terribilem cum sum-
ma publici status iactura permutaret. Insuper af-
flictis addita est afflictio. Nam sequenti anno in
principio Maij, Turci, Thartari, et Valachi iuncti,
Russiam irrumpentes, plurimam stragem in ho-
minibus crudeliter fecerunt, iacebant passim in
uijs et campis occisi. Omnia oppida sub monti-
bus et in medio circa Leopolim et Przemisliam,
usque ad oppidum Canczugam incenderunt, va-
starunt, et diruerunt. Et tempore modico commo-
rati, cum maxima praeda salui discesserunt. Haec
novitas quom die Mercurij sedecima Maij Grac-
coviam esset delata, non parum omnem statum
terruit etiam nonnullos fugae accinxisset, nisi
vel timor vel spes a rege prohibuisset. (*)

Post thartaros, Thurci circa diem sanctae
Catharinae sub montana Russiae eodem anno 1498
circa Sambor et Halicz devastaverunt, neque a-
liquo certamine lacessiti. Verum vel deo, vel eo-
rum infortunio sic cogente, frigoribus aerisque in-
temperie inedia atque nivibus, supra quam qua-
draginta milia equorum hominumque periere, re-
liqui tamen, quorum ultra viginti milia dicuntur
fuisse, salui post damna illata recesserunt. Sed
per Valachos percussi erant. Alium itaque mo-
dum pacis nanciscendae aggressi, quoniam abs-
que Valachis, exteras ac barbaras nationes ad in-
vadendum regnum excitantibus pax non fieret,
persuasi et vocati Graccoviae convenerunt Epi-
scopus Varadien. nomine Hungarorum, Oratores
Stephani Palatini Valachiae, Oratores Alexandri
magni ducis et Lithvanorum, et Poloni. Hi om-
nes post longas moras et consilia, anno domini
1499, die Veneris, decima nona Aprilis sibi invi-
cem mutuam assistentiam et auxilia contra thur-
cas et thartaros iurarunt.

Anno domini 1501 rex Albertus in Marcio
ex conventione Piotrkoviensi in Graccoviam di-
vertens, Heliam Valachum ut fertur heredem Va-
lachiae propter violatas litteras suas, de consilio
consiliariorum suorum in Czchow in praesentia
nunctiorum Stephani Voevodae Valachiae decol-
lari iussit. Fuit autem Helias filius olim Petri
competitoris Stephani in principatu Valachiae.

Rediensque (1503) ex Lithvania rex Alexan-
der convocationem in Lublin, pro die apostolo-
rum Simonis et Iudae, pro metis et resistentia
opponenda Stephano Palatino Valachiae, qui di-
strictum Pokucze sub montibus Hungariae temere
invadens occupare nitebatur, atque pro defensa a
thartaris tenuit.

Anno quo supra quingentesimo quarto supra
mille, die Martis, secunda Iulij, Stephanus Valachiae
Palatinus, bellis, aetate et podagra attritus, fato
absumptus in aeternam clausit lumina noctem post
ortum solis una hora. Hic fuit a natura praeditus
fortuna, astutia, et pluribus victorijs. Hic Mathi-
am regem Hungariae in oppido Banye bello su-
peratum, et tribus sagittis non letaliter in dorso
vulneratum, de Moldavia eiecit. Hic Mahumetum
imperatorem Thurcarum cum centum viginti mi-
libus in Valachia parua manu (mirabile dictu) fu-
dit, et cum ignominia expulit. Hic denique Ioan-
nem Albertum regem Poloniae post pacta, et fir-
matam secum pacem ad terras sui regni ex Va-
lachia exercitus suos sub fide sibi data ducentem
usque ad extrema suae provintiae telis et armis
persequutus est. Hic Thartaros Zavolhenses et
Przecopenses saepenumero stravit, et fauste repu-
lit. O virum triumphalem et victoriosum de om-
nibus regibus vicinis gloriose triumphantem. O
foelicem hominem, pleraque omnia munera for-
tunae pleno cornu tenentem. Quodque alijs natura
per partes donavit, quibusdam prudentiam cum
astu, quibusdam heroicas virtutes et iusticiam om-
nium virtutum praeclarissimam. Nonnullis vero

(*) *Wiszniewski, Historya literatury*, t. 7, p. 379, a observatŭ deja, că descripţiunea resboiuluĭ din Bucovina este passagiulŭ cellŭ maĭ obscurŭ in tótă cronica luĭ Miechowski. Noĭ illŭ reproducemŭ dupre ediţiunea din 1521, p. CCCXLIX—CCCLIII.

de hostibus victoriam, huic cuncta simul largita est et concessit, ut esset in omnibus, iustus, providus, astutus, et de omni impetitore, vir victoriosus. Non immerito inter heroas in nostra aetate computandus. Successit ei in principatu Valachiae Bogdan unicus filius, uno oculo orbus.

Vr'uă căţĭ-va annĭ luptându-se treĭ pentru domnia Moldoveĭ, anume Stefanŭ, Petru şi Berendeiŭ, carĭ se ḑiceaŭ căteşĭ-treĭ a fi din semênţa luĭ Alessandru-vodă, Stefanŭ, ca cellŭ maĭ viclénŭ, cellŭ maĭ priceputŭ şi cellŭ maĭ activŭ, lesne inlăturàse pe ceĭ-l'alţĭ duoĭ şi căpetâ domnia dela Românĭ.

In 1465 Matiaşŭ, regele Ungarieĭ, ca şi cândŭ s'arŭ fi inţellesŭ cu Turciĭ, prinsese pe domnulŭ muntenescŭ Vladŭ, allŭ căruĭ frate Radu, partisanŭ allŭ sultanuluĭ Mahomet, primi apoĭ de la acesta domnia Ţerreĭ-Românescĭ, ca principe tributarŭ, şi cupprinḑendŭ oraşulŭ Kilia, grecesce Likostomos, allungâ de acollo pe Ungurĭ. Atuncĭ Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, temêndu-se de vecinĕtatea Turculuĭ, se făcu şi ellŭ tributarŭ allŭ sultanuluĭ; dar pe de altă parte, conspirândŭ cu tergoveţiĭ şi pilindŭ uă pórtă a oraşuluĭ, ellŭ cupprinse Kilia pe la meḑulŭ nopţiĭ, éră din ceĭ duoĭ purcălabĭ surprinşĭ in oraşŭ, pe semne cam inbetaţĭ cu occasiunea uneĭ nunte, unulŭ fu prinsŭ pe dată, éră cellŭ-l'altŭ, fugitŭ in cetate, fu corruptŭ prin spaĭmă, speranţa vieţeĭ şi daruri, şi nu intârḑiâ de a capitula. Mare fu necasulŭ şi mânia sultanuluĭ, primindŭ acéstă veste. Cu tóte astea, pe ambassadorulŭ luĭ Stefanŭ, venitŭ cu tributulŭ şi darurĭ, şi pe care illŭ închisese, illŭ eliberâ cu cinste, arretându-se mulţumitŭ cu scusele despre luarea Kilieĭ.

In 1467 Matiaşŭ, regele Ungarieĭ, venindŭ contra luĭ Stefanŭ şi adducêndŭ domnŭ Moldoveĭ pe Berindeĭu, fu băttutŭ de către Stefanŭ-vodă in oraşulŭ Baea, şi scăpâ din băttăliă dusŭ in légănŭ, căcĭ căpetase treĭ rane. Multe miĭe de Ungurĭ periră acollo *Acesta e adeverulŭ, deşi Ungurii povestescŭ altŭ-felĭu, linguşindu-se regeluĭ Matiaşŭ.*

In 1469 Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, numaĭ cu uă miĭă optŭ-sute de căllărĭ despoĭă Ardélulŭ, prinḑêndŭ acollo şi descapitândŭ pe duşmanulŭ seŭ Petru, care uccisese pe tatălŭ luĭ Stefanŭ, şi pe care illŭ protegea regele Matiaşŭ. Totŭ in acestŭ annŭ Mamac, imperatulŭ Tătarilorŭ trans-volgianĭ, trimiţêndŭ treĭ ostĭ: duo assupra Galiţieĭ şi Litvanieĭ, şi una assupra Moldoveĭ, pe acéstă a treĭă Moldoveniĭ o băttură şi prinseră viŭ pe insuşĭ fiiulŭ imperatuluĭ Mamac. Maĭ în urmă, creḑêndŭ că va puté reuşi prin ameninţărĭ, Mamac trimise către Stefanŭ-vodă uă sută de ambassadorĭ, cerêndŭ cu mândriă ca să fie eliberatŭ fiĭulŭ seŭ. Atuncĭ Stefanŭ, bărbatŭ cu mare ânimă, irritatŭ prin acea ambassadă, pe fiiulŭ luĭ Mamac in presenţa ambassadorilorŭ illŭ despicâ in patru bucăţĭ, şi apoĭ înţepâ pe toţĭ ambassadoriĭ, affară de unulŭ, pe care cu nasulŭ tăiatŭ illŭ trimise înapoĭ către Mamac, ca să-ĭ povestéscă fapta.

In 1475, marţĭ, a luĭ genarie in 17, Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, pe óstea sultanuluĭ Mohamet, in numĕrŭ de 120,000 de luptătorĭ, affară de contingentulŭ muntenescŭ, şi care jefuĭa Moldova, o sdrobi cu desevĕrşire prin minunatulŭ adjutorĭu allŭ luĭ D-ḑeŭ, lôngă lacullŭ Racova şi fluviulŭ Berladŭ, avêndŭ numaĭ 5,000 de Secuĭ, a cărorŭ ţérră o cucerise dela regele Ungarieĭ; éră de aĭ seĭ abia 40,000 de luptătorĭ, din carĭ cea maĭ mare parte simpli ţerranĭ; déră victoria iĭ custâ şi luĭ! Fără a se mândri, ellŭ din contra ordonnâ unŭ postŭ de patru ḑille numaĭ cu pâne şi cu apă, publicândŭ prin tótă ţérra, ca nemine să nu cuteḑe a-ĭ attrebui luĭ acea victoriă, ci numaĭ singuruluĭ D-ḑeŭ. Dupre părerea tuturorŭ, causa accelleĭ izbunde se esplică maĭ cu sémă prin aceĭa, că Stefanŭ vodă de maĭ 'nainte arsese tóte locurile, prin carĭ eraŭ să trécă Turciĭ, carĭ astŭ-felĭu, eĭ şi caiĭ lorŭ, muriaŭ de fómete Aprópe toţĭ Turciĭ, affară de ceĭ maĭ de frunte, fură inţepaţĭ, şi cadavrele lorŭ arse, remânêndŭ numaĭ vr'uă căte-va moville de osseminte. Stefanŭ, prin ambassadorĭ alleşĭ, trimisse regeluĭ polonŭ Cazimirŭ, care se affla in Litvania, patru paşale turcescĭ, 36 stégurĭ şi alte trofeurĭ. Totuşi, regele unguresсŭ Matiaşŭ nu se ruşinâ de a se făli in scrisorile sélle către papa, imperatulŭ germanŭ, şi alţĭ regĭ, cumcă ómeniĭ seĭ, sub hatmanulŭ seŭ Stefanŭ, palatinulŭ Moldoveĭ, băttură uă mare armată turcéscă; attrebuindu-şĭ astŭ-felĭu, cu obicinuita-ĭ vanitate, meritele altora. Stefanŭ-vodă trimise uă sémă de captivĭ

și papeĭ Sixtŭ, rugândŭ pe sânția sea pentru adjutórie. Trimise trofeurĭ și chĭarŭ regeluĭ ungurescŭ Matiașŭ. Ba încă pe lôngă acelle legațiunĭ către amicĭ, ellŭ trimise unŭ mare ambassadorŭ cu frumóse darurĭ către însușĭ neimpăcatulŭ seŭ dușmanŭ sultanulŭ Mahomet, plângêndu-i-se, cumcă nesce tălharĭ și vagabonḑĭ din Turcia cuteḑasseră a năvălli în Moldova fără scirea sultanuluĭ, dară toțĭ fură espedițĭ in ceĭa lume, și décă vr'uă cățĭ-va arŭ fi scăpatŭ din bătăliă trecêndŭ inapoĭ in Turcia, apoĭ cerea ca sultanulŭ să ĭ estradea, pentru ca să priiméscă și eĭ assemenea cellorŭ-l'alțĭ plată pentru faptă. Irritatŭ prin uă astŭ-felĭu de ambassadă, sultanulŭ călcâ dreptulŭ ginților, intemnițândŭ pe ambassadorĭ, pe carĭ inse peste uă bucată de timpŭ ĭĭ trimise inapoĭ in Moldova, dar despoĭațĭ, pedestri, chĭarŭ goĭ! *O Stefane! bărbatŭ minunatŭ și victoriosŭ, care singurŭ dintre toțĭ principiĭ seculuĭ nostru putușĭ căstiga assupra Turcilorŭ uă victoriă atătŭ de măréță!*

In 1476, după serbătórea Pascilorŭ, sultanulŭ Mahomet, inverșunatŭ contra domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ, intreprinse uă espedițiune assupra Moldoveĭ. Totŭ atuncĭ uă numerósă óste tătăréscă, mergêndŭ in adjutoriulŭ Turculuĭ, intrase de maĭ 'nainte in Moldova, incepêndŭ a respăndi in gĭurŭ terróre și pustiirĭ. Stefanŭ, după ce arsese tóte rodurile și provisiunile, ca să nu incapă hrană dușmanilorŭ, se răpeḑi assupra armateĭ tătărescĭ, o infrânse cu deseverșire, și o goni cu atăta furiă, incâtŭ maĭ mulțĭ Tătarĭ periră in fugă, decâtŭ in luptă. De aci intorcêndu-se contra Turcilorŭ, carĭ treceaŭ Dunărea, ĭĭ uccise nu puținĭ in năvallă. Apoĭ in intălnirĭ micĭ, dândŭ peste dușmanĭ de căte-orĭ eșĭaŭ din pădurĭ pentru furragie, ĭĭ băttea, și pe ceĭ prinșĭ ĭĭ ințepa séŭ de viĭ ĭĭ jupuĭa de pelle. In fine, covêrșindŭ prin mulțime și despărțindu-șĭ armata, sultanulŭ ìllŭ apucâ din dosŭ și din față, și-lŭ invinse după uă luptă desperată, in care periră — se ḑice,— 30,000 de Turcĭ, și numaĭ 200 de Moldovenĭ. Atuncĭ Stefanŭ, cruțându-se pentru fapte viitórie, fugi cu aĭ seĭ incotro ìllŭ dusse norocullŭ. Sultanulŭ, stricândŭ Moldova prin pojarurĭ și producêndŭ astŭ-felĭu ellŭ singurŭ fómete pentru sine și aĭ seĭ, se veḑu, in fine, silitŭ de a se retrage. *Regele ungurescŭ Mațiașŭ apucândŭ aci occasiunea de a se lăuda, scrise la toțĭ, cumcă Turciĭ fugiră temêndu-se ca ellŭ să nu-ĭ adjungă; pentru care laudă papa Sixtŭ IV, regele neapolitanŭ Ferdinandŭ, și alțĭ principĭ și republice din Italia, ĭĭ adunară și trimiseră 200,000 de galbenĭ, pentru ca să lovéscă pe Turcĭ;* éră ellŭ făgăduĭa victoriă și chĭarŭ deseverșita nimicire a Turcilorŭ!

Totŭ in annulŭ 1476 Matiașŭ eliberă și trimise în Țérra-Românéscă, după uă captivitate aprópe de 12 annĭ, pe domnulŭ muntenescŭ Vladŭ Draculŭ; déră unŭ servŭ viclénŭ, cândŭ allergaŭ amenduoĭ căllărĭ, ĭĭ tăiă capulŭ.

In 1484 sultanulŭ Baiazid, care pone atuncĭ se ḑicea datŭ numaĭ leniĭ și accufundatŭ in voluptățĭ, fiindŭ indemnatŭ și impinsŭ de către aĭ seĭ, veni cu uă mare armată in Besarabia, in timpulŭ vereĭ, și luâ prin assediŭ Kilia și Cetatea-albă, carĭ le possedă pone astăḑĭ. Se intemplâ atuncĭ, că magistrulŭ Mihailŭ Wielunski din collegiulŭ superiorŭ de Cracovia, Nicolae Glogowski supremulŭ predicatorŭ teutonicŭ, și George Lancucki preutulŭ s-teĭ Marie din circolulŭ Cracovieĭ, vroindŭ pe uscatŭ a merge pedestri la sânta cetate a Ierusalimuluĭ și intrândŭ in Moldova la apropiarea ostiĭ turcescĭ, fură apucațĭ in Kilia, robițĭ și vîndutĭ.

In 1485, joĭ, in 15 a luĭ septembre, a duoa ḑi după Inălțarea Sânteĭ Crucĭ, Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, de'npreună cu boĭeriĭ seĭ, depusse jurămêntulŭ fidelitățiĭ regeluĭ Cazimirŭ, in Colomia, orașŭ din Galiția. Acollo vr'uă cățĭ-va soldațĭ Boemĭ, carĭ nóptea năvălisseră și făcusseră predăcĭunĭ in óstea ḑissuluĭ Stefanŭ-vodă, fură descapitațĭ din porunca regeluĭ. Căpetândŭ acollo dela regele in urma omagiuluĭ unŭ adjutoriu de óste, Stefanŭ allungâ din Moldova uă invasiune turcă, și apoĭ remunerândŭ pe capiĭ militarĭ, ĭĭ trimisse cu óstea lorŭ înapoĭ in Polonia.

In 1497 fură intrecute tóte calamitățile precedințĭ alle Polonieĭ; căcĭ regele Albertŭ, dupre cum se invoise cu frațiĭ seĭ (regele ungarŭ și ducele litvanŭ) in conferința dela Leutschau, pe de uă parte pentru a-șĭ implini gândulŭ contra domnuluĭ moldovenescŭ, (*) pe de altă parte pentru a

(*) Sub annulŭ 1494, pagina CCCXVII, descriendŭ conclusiunile conferințeĭ dela Leutschau, in comitatulŭ Zips in Ungaria, Miechowski mentionéză și desbatterea "super extirpatione Valachi".

resbuna mórtea părintelui seŭ (Vladislaŭ), uccisŭ de către Turcĭ in băttălia dela Varna, intreprinse uă mare şi periçulósă espediţiune spre părţile cetăţilorŭ (Kilia şi Çetatea-albă) cellorŭ cupprinse de către Turcĭ in Moldova. Cu acestŭ scopŭ, ellŭ chiămâ la arme tótă Polonia, Galiţia, Mazovia, pe Ionŭ de Tiffen magistrulŭ Prussieĭ, şi alte provincie, éră maĭ alesŭ pe fratele seŭ illustrissimulŭ principe domnulŭ Alexandru, mare duce allŭ Litvanieĭ, carele cu tótă nobilimea litvană păşindŭ prin câmpiĭ Podolieĭ superiórie şi inferiórie, se opri in aşteptarea insciinţăriĭ fraterne in prejmetele Braţlavuluĭ; către carĭ toţĭ regele maĭ adause uă mare şi invĕţată óste de mercenarĭ pedestri şi călĕrĭ, şi făcêndŭ revista şi regularea armateĭ in Leopole, a luĭ iunie in 26, in a duoa feriă după serbătórea sântuluĭ Ionŭ Botezătorulŭ, apucâ callea Moldoveĭ, deşi cu ogurŭ reŭ. Acea nefericită espediţiune fuse prenaintată prin următóriele prodigie. Duo sute de boĭ, mânaţĭ după óste, apucându-ĭ unŭ vĕrtejŭ infricoşatŭ la eşire din Leopole şi împrăştiindu-ĭ în tóte părţile, arruncându-ĭ în şanţurile suburbiuluĭ, séŭ pe câmpĭ şi aĭurea, cu greŭ şi numaĭ uă parte din eĭ fură găsiţĭ şi readunaţĭ. Cândŭ însuşĭ regele trecea unŭ riuleţŭ, callulŭ seŭ de mână se poticni şi se înnecâ. Affară de astea, unŭ óre-care Sropski, nobilŭ de némŭ dar cam nebunŭ, de maĭ multe orĭ strigâ în Leopole cu spaimă, prevestindŭ peirea Polonilorŭ. Fulgerulŭ cădêndŭ assupra tabereĭ, uccise pe unŭ nobilŭ şi duoĭ-spre-çlece caĭ; preutulŭ servindŭ, de'naintea regeluĭ, scăpâ josŭ sântele Taĭne. . . . . şi cu tóte aceste înspăĭmêntătórie întemplărĭ, departe de a se lăssa de peccate, óstea petrecea in libertate cu muĭerĭ, şi insişĭ capiĭ, nu numaĭ nóptea, ci chĭarŭ la lumina çlilleĭ, se desfĕtaŭ in băie şi in beţie, desmerdându-se in bracciele femeĭelorŭ. Maĭ 'nainte de espediţiune, peste pucinŭ după încheĭarea conferinţeĭ dela Leutschau, regele Albertŭ prin ambassadorĭ de frunte, consiliarĭ de mare autoritate şi înţellepcĭune, anume de'ntâĭu Creslaŭ Curozwanski (nobilŭ de Roza), decanŭ de Cracovia, cancellariulŭ regatuluĭ Polonieĭ şi de către însuşĭ regele menitŭ deja la episcopatulŭ de Vladislavia, cellŭ remasŭ vacantŭ după mórtea luĭ Petru Moszinski de Bnin; şi allŭ duoilea Podlowski de Przytyk, castellanulŭ Radomieĭ, însciinţase pe domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ, altŭ-felĭu numitŭ Chari-Bogdanŭ (?), despre secretele decisiunĭ fraterne contra Turcilorŭ, indemnându-lŭ de a da adjutoriulŭ seŭ regeluĭ, pentru a pute reuşi in piósa-ĭ intreprindere; care lucru insuşĭ Stefanŭ îllŭ şi promise atuncĭ pe credinţa şi cu mâna sea; cu aceĭa înse că, pentru ca nu cumva să-lŭ prevină Turciĭ, ellŭ nu se va declara maĭ 'nainte de a vedé pe regele cu óstea de'naintea Kilieĭ şi a Cetăţiĭ-albe, orĭ la Dunăre; îĭ maĭ permittendŭ trecerea prin Moldova şi chĭarŭ libera approvisionnare a armateĭ. Totuşĭ, cândŭ regele intrâ în Galiţia, acellŭ Creslaŭ de Roza, allesŭ de curêndŭ la episcopatulŭ Vladislavieĭ, cancellariulŭ regatuluĭ Polonieĭ, senatorŭ şi patriotŭ cellŭ maĭ neadormitŭ şi ispititŭ, afflândŭ cumcă Stefanŭ-vodă se vicleni şi călcâ promissiunile sélle, éră Unguriĭ sunt nemulţumiţĭ de regele lorŭ, din causa cellorŭ tocmite cu frate-seŭ Albertŭ in Leutschau fără a se fi cerutŭ şi consiliulŭ lorŭ; apoĭ temêndu-se ca Stefanŭ, aţiţatŭ prin invidia Ungurilorŭ, să nu adducă assupra-ne pe Turcĭ şi pe Tătarĭ, se răpeçli din episcopatulŭ seŭ şi, adjungêndŭ pe regele in Premislia, îllŭ conjurâ de a nu merge assupra Moldoveĭ, ci să-şĭ indrepteze callea prin pustietăţile tătărescĭ; dară regele respinse consiliulŭ, şi pe insuşĭ Creslaŭ îllŭ congediâ cam cu despreţŭ, poruncindu-ĭ de a se intórce in episcopatulŭ seŭ şi de a predica acollo, occupându-se cu celle alle episcopieĭ, éră regele singurŭ se va îngriji de ceia ce-ĭ este naturalŭ şi propriŭ: anume arme şi resbellŭ. Cu tóte astea, cunnoscêndŭ perfidia domnuluĭ moldovenescŭ, regele Albertŭ trimise către elle pe Mateĭu Lonzinski, episcopulŭ Cameniţeĭ, ca să-lŭ întrebe, déca totŭ maĭ persistă in adjutoriulŭ, promisŭ regeluĭ; ceĭa ce vodă confirmâ de'naintea insuluĭ ambassadorŭ. Dară cândŭ regele se apropia deja de Moldova, atuncĭ Stefanŭ, avêndŭ uă óste de Turcĭ, Moldovenĭ, Secuĭ şi Ardelenĭ, şi aţiţatŭ, pe semne, atâtŭ de către uniĭ domnĭ ungurĭ, cărora nu le căçluse bine conferinţa cea secretă dela Leutschau, precum şi de către Turcĭ ce-ĭ veniseră in adjutoriŭ, schimbâ primitiva decisiune şi, nu numaĭ refusâ ostiĭ regale provisiunile, ci încă se declarâ duşmanŭ allŭ regeluĭ, carele în zadarŭ se maĭ încercâ a-lŭ îndupleca prin desse ambassade; căcĭ persista în refusŭ, provocândŭ

assupra-şi armele celle pregătite contra Turcilorŭ. Vedêndŭ acéstă împregiurare şi nicĭ meritândŭ óstea regală, cea căḑută în desfrênare, ca s'o protege mila luĭ D-ḑeŭ, spaĭma cuprinse pe Polonĭ, ca nu cumva eĭ, ceĭ mulţĭ, se fie goniţĭ séŭ uccişĭ de către nesce duşmanĭ puţinĭ şi ereticĭ, întocmaĭ dupre cum in Deuteronomŭ 32 şi in psalmulŭ ultimuluĭ sabbatŭ unulŭ fugăresce uă miiă şi duoĭ fugărescŭ ḑece miĭe, de ceĭ părăsiţĭ de către D-ḑeŭ. Cruḑimile luĭ Stefanŭ-vodă făceaŭ şi maĭ multŭ ca Poloniĭ să strige către regele ca să-ĭ lasse pe a casă; căcĭ dupre legea regatuluĭ nemine nu putea deserta ostea şi pe regele fără voea regéscă, sub pedépsa de mórte şi de perderea tuturorŭ averilorŭ mişcătórie; dar apoĭ nicĭ nu maĭ era cu putinţă de a se retrage, tóte locurile fiindŭ cupprinse de către Moldovenĭ, pentru că regele nu le întărise la intrarea sea in Moldova, răḑematŭ pe credinţa luĭ vodă, incâtŭ acuma nicĭ a se batte, nicĭ a se retrage cu cinste, nicĭ a adjunge la Kilia şi Cetata-albă nu remânea uă calle sigură şi cu putinţă, stândŭ impotrivă insişĭ Moldoveniĭ, Turciĭ, Munteniĭ, Secuĭ şi Ardelenĭ. Totuşĭ, impedecatŭ de a purta resbellulŭ din causa vicleniei luĭ vodă, regele Albertŭ se hotărî a assedia cu ostile sélle şi a bombarda cetatea Suceveĭ, reşedinţa domnéscă. Intre acestea, nesce ambassadorĭ ungurĭ, in numele regeluĭ lorŭ Vladislaŭ, şi allŭ prelaţilorŭ şi baronilorŭ regatuluĭ Ungarieĭ, sosiră la óstea regală, fiindŭ trimişĭ în favorulŭ domnuluĭ moldovenescŭ, carele pentru ca din desperaţiune să nu se suppună Turcilorŭ, eĭ se siliaŭ a convinge pe regele Albertŭ de a inceta cu resbellulŭ, ĭertândŭ luĭ vodă lipsa-ĭ de credinţă a-tâtŭ pentru Cristŭ, precum şi pentru ómenĭ. Viclenia Moldovénuluĭ şi ascunsele relle voinţe alle Ungurilorŭ adusseseră regeluĭ Albertŭ atâte supe-rărĭ, incâtŭ căḑu in bólă, din care presimţindu-şĭ mórtea, ceĭa ce s'a şi realisatŭ peste puţinŭ, se grăbi prin currierĭ de a espune tóte mareluĭ duce allŭ Litvanieĭ, care mergea prin Podolia in adjutoriulŭ regeluĭ şi se occupa cu fortificarea Braţlawuluĭ; şi-lŭ ruga fraţesce de a se opri cu mergerea inainte; éră insuşĭ regele, priimindŭ sfétu-rile Ungurilorŭ, se împăcâ cu Stefanŭ-vodă şi începu a se retrage din Moldova. Déră bóla regéscă ţinêndŭ în supremă îngrijire atâtŭ pe fra-te-seŭ ducele Sigismundŭ, care se affla şi ellŭ în acea espediţiune, precum şi pe magnaţiĭ polonĭ şi chĭarŭ pe hatmaniĭ, óstea se retrăgea prin codrulŭ Bucovineĭ fără cuvenita pază: în frunte mergeaŭ cu bolnavulŭ rege ostaşiĭ din Polonia cea mare; după eĭ urmaŭ aceĭ din Polonia cea mică, din carĭ nobilimea din provincia Cracovieĭ, ca cea maĭ bine armată, forma arrier-guardă. La 26 octombre, adecă in a cincea feriă naintea serbătórieĭ luĭ Simonŭ şi Iuda, Turcĭ, Moldovenĭ şi alţiĭ, menţionaţĭ maĭ susŭ, şi pe carĭ viclénulŭ Stefanŭ-vodă, călcândŭ tractatulŭ de pace, îĭ ascunsese în acellŭ codru, năvăllindŭ din desişulŭ tufelorŭ, loviră şi înfrânseră óstea polonă. Periră acollo mulţĭ din némulŭ Topor (unulŭ din celle maĭ vechĭe in Polonia), maĭ allessŭ duoĭ Tenczynski: Nicolae palatinulŭ Galiţieĭ şi Gabrielŭ de Morawica; éră Ionŭ, fiĭulŭ luĭ Sbignew Tenczynski, subcamerariuluĭ de Cracovia şi commandantuluĭ Marienburguluĭ, fu dusŭ robŭ in Turcia, de unde scăpâ maĭ în urmă cu fuga. Totŭ atuncĭ unŭ contingentŭ, anume cruciaţiĭ prussianĭ şi ostaşiĭ ducilorŭ de Mazowia, urmândŭ după armata regală maĭ în depărtare şi lăssaţĭ ca şi victimă sorţiĭ, Stefanŭ cunoscêndŭ acea mergere desbinată, trimise assupra-le uă sémă de Turcĭ, carĭ îĭ sfărêmară astŭ-felĭu, încâtŭ toţĭ câţĭ n'aŭ fostŭ uccişĭ, fură robiţĭ şi duşĭ în Turcia. Totŭ aşa se întemplâ in codrulŭ Bucovineĭ cu nenorocita nobilime din Polonia cea mică: pecândŭ cu viéţa şi sângele seŭ ea păzĭa dosulŭ armateĭ, assigurândŭ retragerea bolnavuluĭ rege, duşmaniĭ o sfăşiară, éră câţĭ remasseră viĭ, fură duşĭ in Turcia, şi alte ţerre barbare şi păgâne din Pontŭ, din Asia, din Scitia. Ostea regală, in care se aflaŭ magnaţiĭ din Polonia cea mare, şi măhnitulŭ prin bóla fraţéscă ducele Sigismundŭ, şi care conducea pe bolnavulŭ rege, n'a remasŭ nicĭ ea nevătemată prin uneltirile luĭ Stefanŭ-vodă; căcĭ Turciĭ şi călăuziĭ lorŭ Moldoveniĭ, năbuşindŭ din codriĭ întunecoşĭ, o attacaŭ din tóte părţile assemenea câniorŭ de prin vizuine. Cu tóte astea, după uă mergere de maĭ multe ḑille prin pădurĭ şi locurĭ nestrăbăttute, precum se întemplâ ostilorŭ cellorŭ marĭ, eĭ avură norocŭ de a eşi teferĭ şi victorioşĭ (?) din Moldova, abordândŭ territoriulŭ regalŭ allŭ Galiţieĭ. Acea espediţiune fuse uă astŭ-felĭu de

invețătură și pomenire eternă pentru Polonii și regele lorŭ, în câtŭ fu luată uă decisiune unanimă, ca nicĭ uă dată regiĭ să nu pótă face espedițiunĭ generale, adecă a chĭăma la arme pe toțĭ nobiliĭ regatuluĭ contra păgânilorŭ Turcĭ și Tătarĭ, decâtŭ numaĭ prin unire cu toțĭ ceĭ-l'alțĭ regĭ crestinĭ și cu prealabilulŭ consimțimêntŭ allŭ papeĭ. Acea neferice espedițiune arruncă totŭ regatulŭ intr'uă grea și generală întristare, atâtŭ din causa peririĭ atâtorŭ Polonĭ într'unŭ resbelŭ neînțelleptŭ și concertatŭ cu scirea numaĭ a vr'uă cățĭ-va consiliarĭ, precum și din causa compromitteriĭ ideeĭ ce o avuseră maĭ 'nainte Turciĭ și Tătariĭ, carĭ se temeaŭ cu deosebire de uă espedițiune generală din partea Polonilorŭ. Tótă vina acelleĭ catastrofe se attrebuĭa luĭ Filippŭ Calimachŭ, Italianŭ florentinŭ, dascăllŭ de copillăriă allŭ regeluĭ Albertŭ, bărbatŭ fórte învĕțatŭ, bunŭ professorŭ de litteratură, sucitŭ și viclénŭ, alle căruĭ consilie regele punea maĭ pe susŭ de alle tuturorŭ senatorilorŭ regatuluĭ, și care, contra opiniuniĭ tuturorŭ consiliarilorŭ, approbâ și încuragiâ espedițiunea cea întreprinsă în urma fraterneĭ conferințe (dela Leutschau); uă espedițiune, care adduse peirea țerreĭ și currênda mórte a regeluĭ, perdutŭ în amorulŭ suppușilorŭ seĭ și înfruntatŭ de către aceĭ păgânĭ, ce tremuraŭ pone atuncĭ.

Nenorocirĭ urmaŭ după nenorocirĭ. In 1498, la inceputulŭ luĭ maĭu, Turcĭ, Moldovenĭ și (maĭ cu sémă) Tătarĭ, unițĭ la unŭ locŭ, năvăliră în Galiția și făcură unŭ măcellŭ terribilŭ: pe câmpĭ și pe drumurĭ se vedeaŭ jăcêndŭ cadavrele cellorŭ uccișĭ. Tóte orașele de sub munțĭ și maĭ in centru către Leopole și Premislia, pone la orașulŭ Kanczuga, fură arse, despoĭate, ruinate. După uă scurtă espedițiune, dușmaniĭ se retrasseră teferĭ, încărcațĭ de jafurĭ. Acéstă scire adjungêndŭ la Cracovia mercurĭ, in 16 a luĭ maĭu, terrórea cuprinse pe toțĭ și uniĭ câtŭ p'aci eraŭ să fugă, să nu-ĭ fi opritŭ și incuragĭatŭ regele. (*)

Totŭ în annulŭ 1498, către diŭa Sânteĭ Caterina, în urma Tătarilorŭ năvăliră Turciĭ pe sub munțiĭ Galițieĭ, predândŭ lôngă Sambor și Halicz, fără ca să-le ésă cine-va înainte; dară orĭ cu voia luĭ D-deŭ, orĭ că așa le-a fostŭ norocullŭ, constrinșĭ prin frigŭ, zăpede, ploĭe și fómete, din causa cărorŭ perduseră ca la 40,000 caĭ și ómenĭ, remășița lorŭ, in numĕrŭ, se dice, peste 20,000, se retrasseră fără alte daune; înse pe drumŭ iĭ apucâ și-ĭ strivi Moldovénulŭ. *Ințelleptindu-se acuma și încredințându-se că nu e cu putință de a căpeta vre-uă pace fără a fi in legătură cu Moldovenĭĭ,* carĭ împingeaŭ assupra regatuluĭ alte némurĭ străine și barbare, se întruniră in Cracovia delegațiĭ polonĭ, episcopulŭ de Urbea-mare din partea Ungurilorŭ, ambassadoriĭ domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ și aceĭ litvanĭ aĭ mareluĭ duce Alessandru, și după maĭ multe amânărĭ și tocmirĭ, in annulŭ 1499, vinerĭ, in 19 a luĭ aprile, își jurară unulŭ altuĭa reciprocitatea de adjutoriŭ contra Turcilorŭ și Tătarilorŭ.

In 1501, in luna luĭ martie, întorcêndu-se la Cracovia dela seĭmulŭ din Piotrkow, regele Albertŭ, cu sfétulŭ consiliarilorŭ seĭ și in presența ambassadorilorŭ luĭ Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, porunci a se descapita in orașulŭ Czchow Moldovénulŭ Elia, pretendentŭ la tronulŭ Moldoveĭ, dându-ĭ vina că arŭ fi falsificatŭ sigilliulŭ regalŭ. *Acellŭ Eliă fu fiiu allŭ reposatuluĭ Petru, care se luptase cu Stefanŭ pentru domnia Moldoveĭ.*

In 1503, in dioa apostolilorŭ Simonŭ și Iuda, revenindŭ din Litvania, regele Alessandru (successorulŭ luĭ Albertŭ) ținu unŭ seĭmŭ in Lublin pentru aperare contra Tătarilorŭ și pentru a infrêna și a respinge pe Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, care fără nicĭ uă causă cuprinsese districtulŭ Pocuția de sub Carpațĭ.

In annulŭ una miiă cincĭ sute patru, marțĭ, a luĭ iulie în 2, la uă óră după resărirea sóreluĭ, muri din voĭa Destinuluĭ Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, surpatŭ prin resbelle, vĕrstă și podagria. Natura illŭ făcuse norocosŭ, viclénŭ și victoriosŭ. Ellŭ allungase din Moldova pe regele unguerescŭ Matiașŭ, băttutŭ in orașulŭ Baĭa și lovitŭ cu treĭ rane la spate Totŭ ellŭ, — faptă pré-minunată! — cu uă mână de ómenĭ infrînse și cu rușine gonise din Moldova pe sultanulŭ Mahometŭ cu 120,000 de ostașĭ. Totŭ ellŭ cu arma în mână allungase pone peste hotarele Moldoveĭ pe regele polonŭ Ionŭ-Albertŭ, călcândŭ tractatulŭ de pace,

(*) Tótă descripțiunea resbelluluĭ polono-moldovenescŭ, pone aci, amŭ tradus'o astŭ-fellŭ, incâtŭ să conservămŭ deplinŭ sensulŭ, fără a căde in barbara obscuritate a textuluĭ latinŭ.

prin care ĭ-a fostŭ assiguratŭ de maĭ'nainte libera eşire din ţérră. Totŭ ellŭ a-desse-orĭ strivi şi cu norocŭ respinse pe Tătariĭ trans-volgianĭ şi pe aceĭ din Crimŭ. *O bărbatŭ triumfalŭ şi victoriosŭ, care biruişĭ pe toţĭ regiĭ invecinaţĭ! O omŭ fericitŭ, care te bucuraşĭ de tóte darurile, căte natura le dă altora numaĭ prin părţĭ: unĭĭ fiindŭ inţelepţĭ cu viclenĭă, alţiĭ viteji cu sublima virtute a dreptăţiĭ, alţiĭ érăşĭ norocoşĭ contra duşmanilorŭ ... tu singurŭ le avuşĭ hărăzite ţie tóte de uă dată: justŭ, preveḑetorŭ, viclénŭ, biruitorŭ assupra tuturorŭ adversarilorŭ!* (*) Nu degĭaba cată a fi numeratŭ intre eroiĭ seculuiĭ nostru! Îĭ urmâ pe tronulŭ Moldoveĭ uniculŭ seŭ fiiŭ *Bogdanŭ, orbŭ de unŭ ochĭu.*

No. 306.

— 1761 —

Istoria monastiriĭ catolice dela Tergovisce incependŭ dela timpiĭ ceĭ maĭ depărtaţĭ şi pone la jumetatea seco-luluĭ trecutŭ, redésă după documente scrise şi monumentale.

Acestŭ preţiosŭ fragmentŭ se afflă intr'unŭ codice manuscriptŭ ce-lŭ păstréză preotulŭ catolicŭ din Tergovisce, sub titlulŭ: *Protocollum Provinciae Bulgariae et Walachiae*, pagina 91 et seqq. Communicaţiunea documentuluĭ o datorimŭ demnuluĭ professorŭ şi revisorŭ scolarĭu d. Aronŭ Craĭnicŭ, carele îllŭ copiase pentru Ministeriulŭ Instrucţiuniĭ Publice, de unde avurămŭ norocita occasiune de a-lŭ priimi ex officio cu însărcinarea de a ne pronuncia assupra importanţeĭ sélle istorice. Se observămŭ că, pone acuma, istoria catolicismuluĭ in Ţérra-Românéscă in genere fu una din cestiunile celle maĭ obscure, éră despre monastirea tergoviscénă in parte maĭ că nicĭ se vorbi vre-uă dată: dreptŭ dovédă veḑĭ *Engel, Geschichte der Walachey*, t. 1, p. 115.

Conventus Tergovestiensis ad S. Franciscum S. Stigmatibus insignitum.

Tamesti hic conventus jam ab ultimo bello Turcico I) sub ruina jaceat, quia tamen unus ex antiquissimis est, et Provincia, dum adhuc Custodia fuisset, II) semper Novitiatum habebat hoc in loco, imo ipsi Principes antiqui hic residere solebant, ideo eundem primo loco collocare volui, et quidquid adhuc de ruderibus illius exstat, posteritati relinquere annotatum.

A quo, et quo tempore Conventus Tergovistiensis aedificatus fuerit?

Multorum etiam antiquorum Patrum nostrorum fuit opinio, hunc Conventum exstructum fuisse a S. Ioanne Capistrano, et huic opinioni causam videtur dedisse nomen sanctissimum Jesu in antiqua turri superius in Caemeterio exaratum, tribusque litteris expressum (I. H. S.) cum subscriptione 1225 anni. Verum vanam et inanem hanc conjecturam esse, facile ex subjecto anno colligitur, cum eo tempore, videlicet anno 1225. nec Proavus, nec fors Attavus sancti hujus natus fuerit, utpote qui in fine saeculi decimi quarti, idest ducentis post hoc annis natus fuit, et ante tempora S. Bernardini Senensis et S Ioannis Capistrani III), nemo de exaratione nominis Jesu quidquam scivit. Dicendum proinde est in hoc anno exarando irrepsisse errorem, et hoc quidem infallibile signum esse S. Ioannem Capistranum in hoc loco fuisse, ac nomen Jesu vel sua, vel per alienam manum huic Turri cum anno currenti pro memoria inscripsisse, sed postea per bella hanc turrim multum ruinatam fuisse, et numeros, si non ex toto, saltem ex parte una cum caemento decidisse. Patres vero dum postea templum et turris restaurata fuisset, etiam nomen Jesu, iterum renovasse, numeros vero vel quia destructi erant, vel quia antiquo modo exarati fuerant, legere non potuisse, et parum ad historiam attendentes, hunc numerum apposuisse. Sanctus enim Capistranus, ut in vita Illius habetur, movit Caransebesino ad Transilvaniam, et inde transivit ad Walachiam. Caransebesini vero fuit anno 1455, prout ex filiantia (?) familia Matskasiana hoc loco data, in qua signatura talis est: Datum in loco nostro de Sebes die 30 Octobris anno 1455; et iste numerus in turri hac etiam olim stetisse videtur.

Porro nec praedicto anno 1455 hunc Conventum a S. Ioanne Capistrano fuisse aedificatum, in lapidea Concha in qua olim lavabantur Purificatoria appositus est annus 1417 sicque 38 annis ante adventum S. Capistrani jam Concha haec facta fuit, et utique longe prius et Templum et Monasterium ante hoc steterunt. Dicendum

(*) Assemenea passagie, de şi maĭ puţinŭ energice, despre colossalulŭ personagĭu allŭ luĭ Stefanŭ cellŭ Mare ne maĭ intimpină in *Orzechowski, Dlugosz* şi *Isthuanfi*, pe carĭ citéză d. *Laurianŭ* in *Tentamen criticum*, p. XL. Din toţĭ inse numaĭ Dlugosz şi Miechowski aŭ trăitŭ chĭarŭ in ḑillele luĭ Stefanŭ cellŭ Mare.

proinde est hunc Conventum una cum Templo ac aliis in Valachia Monasteriis aedificatum fuisse tempore principatus Radul Negru circa annum Christi 1300, est praeterea videre e Regione nostri Monasterii versus fluvium etiam aliqua rudera antiqui templi Saxonum Catholicorum, IV) modo circa circumstant Domus Valachorum.

De primo Conventus Tergovestiensis situ, ipsius multiplici destructione, et reaedificatione.

Olim Templum et Sanctuarium respexisse septentrionem, antiquissima hodie dum V.) exstans licet valde fissa probat turris, Conventum vero cujus rudera sub herba actudum bene apparent quadrangularem fuisse non magnum sed parvum prout primo et secundo sacri Instituti nostri Cultores facere solebant Ipsa fundamenta valde angusta demonstrant. Ex ambitu ibatur per turrim ad Ecclesiam et Chorum. Conspicitur adhuc antiquissimus angustus puteus, qui lapidibus solide est expositus sed impletus modo sine aqua manet VI.) Conventus ab anno circiter 1300, quo aedificatus fuit a Radul Negru Voda 24 annis, quibus ille regnavit, item sub Michaeli Principe vulgo Mihaj Voda, qui regnavit 19 annis, et etiam sub Daniele Principe vulgo Dan Voda qui regnavit 23 annis, ac sub Alexandro Voda 27 annis regnante, per 93 annos mansit intactus usque ad annum circiter 1384, quo tempore regnavit Princeps Mircsa senex. Hic princeps ob sibi notas causas, cum Bassa Nicopolitano Bassail Bey dicto bellum penes fluvium Ialomitza Tergovestinum praeterfluentem incepit, et contra Turcam se invadere volentem strenue defendit, ac ipsum Passam cum paucis suorum trans Danubium fugere coegit, quae res Imperatorem Turcicum adeo afflixit, quod continuum quasi bellum cum hoc Principe duxerit, et Tergovestinum ac Monasterium hoc incenderit, verum bellicosus Principis animus et hostibus non cessit, et etiam illata damna cito reparavit, et insuper Claustrum aedificavit.

Mansit iterato Conventus in pace sub Radul II. Csepul dicto, qui regnavit 15 annis, item sub Ladislao Principe qui regnavit 28 annis, et postea in Törgschor ubi aedificavit Ecclesiam a siccariis in medio forro occisus fuit, tandem adhuc stetit Monasterium illaesum anno 1455, quando sub Principe Radul seu Rudolpho III. Pulcher dicto S. Ioannes Capistranus Valachiam peragratus est; fecit hic Princeps Monasterium in Tenganul post Buzoo versus Moldaviam regnavit annis 15.

Postea circa annum 1460 Princeps Lojota Bassaraba senex videns Turcam totam Valachiam pessumdedisse, ac omnia igne et ferro perdidisse, ut saltem titulum Principis sibi retinere possit, primus omnium Turcis Valachiam tributariam fecit, regnavit annis 17, et sub hoc Principe Conventus Tergovestiensis totaliter ruinatus fuit *secunda vice.* Videtur autem iterum restauratum fuisse sub Principe Vladul Csepu, qui Tergovestini resedit et jugum turcicum excussit, ac penes fluvium et oppidum Ribnik-szerat in bello, quod cum Stephano Moldaviae Principe infeliciter gessit, occubuit. Si sub hoc Principe restauratus non fuit Conventus, certe tempore successoris illius circa annum Christi 1493, fuit restauratus sub Radul IV. Magnus dicto qui in Monte penes Tergovestum aedificavit Ecclesiam.

Post hunc venit Michna Princeps, qui plurimos Bojerorum occidi curavit, sed tantum regnavit duobus annis, et cognominabatur Malus; iste fuit Catholicus, et nos eo tempore bene stetisse videmur, sed quia ob coedes Bojerorum (sine gravi causa certe non patratas) omnibus odiosus factus est, et etiam propter religionem mutatam, sic Pörvuliana familia contra ipsum concitavit Patriam, ac alium Principem Vladutza nomine, filium Monachi, substituerunt.

Videns igitur Michna Princeps se non esse sufficientem ad resistendum tumultuantibus, Cibinium fugit, ad quem cum litteris fraudulenter expediti fuerunt duo nobiles videlicet: Demetrius Jackschitz, et Dantsul filius Principis Csepul, hi plane obviaverunt Principi Michnae, dum Cibinii per gradus ad Templum Cathedrale tunc Catholicum, pro sacro audiendo ascendit, quem illico transfixerunt, fuerunt tamen ambo capti et occisi, et hoc tempore in odium Catholicorum circa annum Christi (?) non solum Tergovestiensis, sed etiam alii Conventus in Valachia funditus destructi fuere *jam tertia vice,* nec credo ipsum amplius illo soeculo restauratum fuisse, nam reliqui Principes pauco tempore regnarunt, et hoc inter con-

tinuas aemulationes suorum ac inter incursiones Turcarum et Tartarorum, ubi quidem multa destrui, sed pauca aedificari potuere.

Anno Christi 1601 sub Amurethe Imperatore Turcico, in Transilvania Principe Sigismundo Bathori existente, et in Moldavia Aaron Voda, factus est Princeps Valachiae Mihaj Voda fortis appellatus; hic videns Patriam totaliter esse ruinatam, ac Turcas jam multa loca occupasse, domos et Moscheas incipere aedificare, ac magnam exercere Tyrannidem, ut Christianis gementibus succurreret, cum suis Bojeronibus Consilium iniit quomodo Turcam e Valachia abigere possint, et unde auxilia petenda sint, conclusumque fuit Legatos mittendos esse ad Sigismundum Bathori, ac alios destinandos esse ad Aaronem Moldaviae Principem, atque succursum petendum esse, utraque Legatio suum sortita fuit effectum, factaque est inter omnes tres Confoederatio, sic Turca egregie victus, ac ex Valachia profligatus est; dolendum sane, quod Princeps Mihaj Voda diutius non vixerit, nam noster fuit Patronus, et ideo etiam bellum ipsius ex Chronico Valachico excerptum est, quia sub ipso Conventus Tergovestiensis post tertiam ruinam refloruit.

Interim felicitas Conventus hujus non diu duravit, nam Radul IX. Principis Michnae filius, qui regnavit 5 annis rebellavit contra Turcas, et illi totam Valachiam ruinarunt, et sic Conventus hic jam *quarta vice* destructus fuit circa annum 1607 mansitque in ruina usque ad annum circiter 1658, donec Michna tertius huius nominis filius cujusdam Iaenatyi surdi factus fuisset Princeps. Hic ex Bulgaria vocavit Archi-Episcopum Sardicensem Petrum nomine nostrae Provinciae tunc temporis Custodiae filium, una cum Franciscanis, et denuo omnia quarta vice restaurari curavit, Tergovestini contulit nobis Territorium magnum, cum sylvis, pratis, campis etc Sotnigense, et hoc Territorium fuit quasi fundatio Conventus. VII) Privilegium illius Idiomate Ruthenico exaratum cum sigillo magno pendulo asservabatur Bukurestini, VIII) in quo nos non aliter, quam filios charissimos et fratres dilectissimos appellat, videtur per Patres nostros in occulto ad fidem Catholicam, aut saltem unionem reductus fuisse, sane dolendum, quod diutius non regnavit, quam duobus annis, sub hoc Principe videtur Ecclesia Parochialis Campolongensis occupata fuisse.

Sed nec in hoc Statu conventus Tergovestiensis diu duravit, nam venientibus Turcis ac Tartaris *quinta vice* in favillam redactus fuit, mansitque desolatus usque ad annum 1665 et tunc sub Radul XI. qui Strida appellabatur restauratus fuit a Patribus nostris, ast vix eum aliqualiter in pristinum splendorem restituerunt, inceperunt Patres Conventuales apud S. Congregationem per multiplices Instantias petere Conventum Tergovestiensem, quasi ipsorum fuisset. Sacra Congregatio facta matura deliberatione Patres Custodiae Bulgariae in possessione praedicti Conventus stabilivit, et Patribus Conventualibus perpetuum silentium imposuit per decretum sequentis tenoris:

Orta controversia inter Fratres Minores Conventuales Sacrae Congregationis Missionarios in provincia Valachiae ac Minores Observantes Custodiae Bulgariae super manutentione in possessione Conventus S. Francisci Civitatis Tergovesti supra dictae Provinciae sacra Congregatio matura deliberatione adhibita ac viis et perpensis (*sic*) Patris Nuncii Poloniae inhaerendo Decreto sub die 10 Aprilis 1664 censuit praedictum Conventum S. Francisci spectare et pertinere ad Minores Obser-vantes de Custodia Bulgariae et in ejusdem pacifica possessione manutenendos esse, ac propterea nullum Jus in eo habere seu praetendere posse Minores Conventuales, quibus per praesens Decretum sacra Congregatio mandavit ne in posterum ullam molestiam afferant dictis Patribus Minoribus Observantibus perpetuumque super hoc negotio silentium imposuit, et ita servari mandavit. Datum Romae die 23 Martii 1665, (L. S.) Ioann: Baptista Castoti Secretarius. IX).

Ex hoc Decreto benevolus Lector sequentia eruere potest: 1. Conventum Tergovestiensem in 15 saeculo destructum fuisse, et a nobis prorsus derelictum usque ad annum 1600 interea autem Missionarios Minoritas saepius hunc locum visitasse, et ideo quando viderunt, quod hunc locum velimus occupare anno 1600 contradixerunt. 2. colligere est ipsum iterato destructum fuisse ac derelictum annoque 1664 reaedificatum, et sic iterato contradixerunt. 3. Male asserere P. P Re-

formatos Provinciae S. Stephani in libellis Typo editis hunc Conventum spectasse ad Patres Provinciae Marianae, et quidem ad Custodiam Transilvanicam, nisi fors hoc asserant ob hanc causam, quod aliquando Missionarius saeculo 15, quod Conventus non inhabitabatur, venisset Tergovestinum, sed tales missiones Provincia Bulgariae etiam semper exercuit in Valachia, Banatu et aliis locis. Eruere possum praeterea ab anno 1600 usque ad annum 1633 adhuc semel, et quidem *sexta vice* hunc Conventum destructum fuisse per belli incursiones, et iterum sub Mathaeo Bassaraba Voda reaedificatum, hoc enim demonstrat lapis sepulcralis, cujus descriptionem infra dabo, Illustrissimae Dominae Principis Valachiae Mathei Bassarabae Conjugis positus anno 1647 die 7 Martii, quo anno haec Domina Tergovestini pie in Domino obiit. Deinde iterum per belli tumultus fuit *septima vice* destructus et reparatus anno circiter 1665.

Anno vero 1679 sub Principatu Constantini Scherban II ex familia Cantakuzenorum, qui nobis Tergovestini plurima bona contulit, et etiam Templum aedificare voluit, sed posteaquam decem annis regnavit morte praeventus est.

Anno tamen 1689 Princeps Constantinus Brunkovan, quod Praedecessor non fecit, ipse perfecit. Hic enim Ecclesiam restauravit, ac Turrim et duas Campanas procuravit, aliaque bona multa nobis praestituit. Guardianus tunc fuit R. P. Marcus Peacsevich non solum Principi sed toti nobilitati Valachiae valde acceptus. Hic Princeps Bulgaros post desolationem Bulgariae ad Valachiam venientes amicabiliter suscepit, et illos collocavit partim Tergovestini, partim Campolongi, partim Rimnicii, partim in Dragosutesti, partim in pago Kopocsen, partim Bradicenii, quibus per varia loca dispersis pauperculi pauci Patres nostri indefesse inservierunt. Regnavit annis 25 et mensibus sex, et fuit ultimus Princeps ex familia Patriae proprie dicendus, qui etiam ultimus Tergovestini resedit, alii vero omnes Bukurestini jubente Turca residere debuerunt.

Ille etiam Tergovestini Palatium Principum magnifice exstrui curavit, prout videre est ex inscriptione lapidis supra portam Palatii impositi, nunc in ruina est. Hae sunt septem desolationes Conventus Tergovestiensis de quibus antiqui Patres in litteris seu potius in schedulis a se relictis mentionem faciunt, semper tamen fortuna arrisit, quod iterato reparatus fuerit, donec ultima seu *octava vice* anno 1738 in bello Turcico combustus fuisset a Turcis, tunc nullus amplius manus movit, muri stabant tum Templi tum Conventus, dummodo tecto tali quali fuissent provisi, et ab aeris inclementia defensi,—nunc jam fornix Ecclesiae ac sanctuarii corruit, murum occidentalem Ecclesiae propter tegulas demoliti sunt Valachi, Conventus usque unam particulam corruit, stat tamen Sanctuarium illaesum, quoad muros et etiam Templum facile reparari posset, dummodo expensa non deessent, murus circa Templum, Conventum, pomarium, etiam illaesus permansit, tantum ex una parte videtur non fuisse paratus, habemus amplissimum spatium pro horto, pro seminanda kukuritza et aliis,—Domus ubi fuit edualium cum cellario et tribus cubiculis ac culina in pristino statu est, Vineas unam in Kornet, aliam in Valea Szaszilor pulchram magnam habemus inferius domunculam, pomarium ac pratum, prata reliqua, quae usque ad fluvium Ialomitza nobis pertinuerunt, occupavit Monasterium(?) Deus concedat, ut Provincia locum hunc amoenissimum iterato reparare ac inhabitare possit.

Templum est parvum sed lucidum et gratiosum, habuit tres aras, et major hucusque manet illaesa, est enim ex muro affabre facta, sacristia fuit penes antiquam turrim aedificata, cujus fornix jam cecidit, turris etiam magnas habet fissuras, si tamen ferro ligaretur posset adhuc reparari Antiquitates hic alias non inveni nisi in Sanctuario penes cornu Evangelii immuratus est lapis, in quo circa circum sequentia leguntur.

Generosa ac Religiosissima Matrona Sophia Borkiestarzauska Generosi ac Magnifici Domini Ioannis Okszicisarzousky Infanti de Pojana Sereni in Medio lapidis. *Regis Poloniae Secretarii protunc Illustrissimi Principis Valachiae Mathei Bassarabae Intimi Notarii Conjux Legitima, tempestivis fatis extra Patriam in istas Valachiae oras delata, Deo spiritum reddidit, et quod mortale fuerat in hoc reposuit tumulo die 7. Martii anno Domini 1647 aetatis 50 requiescat in pace.*

Alius sepulcralis Lapis jacet ad cornu Epi-

stolae statim extra sanctuarium, sub quo quidam ex familia Kalnokiana sepultus quiescit, Epitaphium fecit unus ex Consanguineis, *satis lepide sequentis tenoris.*

Adolevit in solem stoici cordis infantulum Bartolomaei Ferrati et Agnetis Kalnoki Comitum delicias, morare viator, dira ille hic brevi passus, meliora aspernatus, evolavit ad superos, Patri moerorem, Matri lacrymas relinquens die 10 Septembris vitae vero suae 52, anno 1711.

Aliud fragmentum lapidis jacet ante limen templi, sed totaliter attritum, in quo post magnam adhibitam diligentiam nihil aliud legere potui, quam verba haec magnis litteris expressa, et tamen vix amplius legibilia: *Erectum est.* Videtur esse lapis ex templo antiquissimo, in quo annus exaratus fuit, quo templum erectum est; melius fecissent si vel ipsum fragmentum muro imposuissent (uă lipsă?), sic de facto legi posset, quo anno templum erectum fuit: sunt litterae non insculptae, sed prostantes, sicut antiquitus fieri solebant, et sic facillime atteruntur.

Hac paucula sunt, quae de Conventu Tergovestiensi toties desolato referri possunt, fuit hic Novitiatus olim ante quam Bulgari venissent ex Bulgaria, et etiam ante ultimum bellum.

Reflexiones Ministri Provincialis.

I). Ultimum bellum turcicum, quo flammis absumptus est Conventus contigit anno 1738. II). Ante annum 1664. III.) Videlicet signat: I. H. S. IV.) probabilius esse fundus intelligitur cujus Taxa hodie quoque solvitur in Cera, seu 14 Leon. V.) Protocollum Provinciae anno 1761, fuit concinnatum VI.) Aperuit puteum P. Ambrosius Babich anno 1812 dum ibidem aliquas campanas absconditas esse putaret. VII.) Hoc Territorium in obversum Intentionis Fundatoris et constitutionum ordinis religiosi, propria authoritate vendidit 1763 P. Amb. Babich Bojeroni Csoran, praescriptionis terminus interim non expiravit, VIII.) Reperitur etiam aliud Privilegium hujus Principis in Archivo Provinciae Devae circa Donationes in Sotinga. IX.) Originale asservatur Devae.

Monastirea Tergoviscénă a St. Franciscŭ cellŭ de D-ḑeŭ cicatrisatŭ.

Deşi acéstă monăstire jace în ruine de cândŭ cu ultimulŭ resbellŭ turcescŭ, totuşĭ fiindŭ ea una din celle maĭ vechĭe, şi fiindŭ-că aice se affla unŭ noviciatŭ în totŭ timpulŭ cătŭ aveamŭ uă Custodiă (*), ba şi chĭarŭ domniĭ aicĭ îşĭ ţineaŭ reşedinţa lorŭ; de aceĭa creḑuĭ de cuviinţă de a aborda maĭ 'nainte de tóte acéstă monastire, descriêndŭ pentru urmaşĭ orĭ-câte maĭ remânŭ din trecutulŭ seŭ.

Cândŭ? şi de către cine fu înfiinţată monastirea Tergoviscénă?

Maĭ mulţĭ dintre vechiĭ nostri părinţĭ fuseră de opiniunea, cumcă clădirea acesteĭ monastirĭ se datoresce Sântuluĭ Ionŭ Capistranŭ; şi, ca argumentŭ, eĭ se sprijinĭaŭ pe pré-sântulŭ nume allŭ luĭ Cristŭ, săpatŭ pe unŭ turnŭ anticŭ in délulŭ cimitiruluĭ, espressŭ prin treĭ littere: I. H. S. şi subscrisŭ cu annulŭ 1225. Dară însăşĭ arretarea annuluĭ probéză deşertăcĭunea accelleĭ păreri; căcĭ pe la 1225 nu se născuse încă nicĭ strămoşulŭ, nicĭ póte restrămoşulŭ Sântuluĭ Ionŭ Capistranŭ, de vreme ce acesta se născu ellŭ însuşĭ peste vr'uă duoĭ secolĭ, tocmaĭ pe la finitulŭ sutimiĭ XIV; éră maĭ 'nainte de timpiĭ Sântuluĭ Bernardinŭ de Sienna şi aĭ Sântuluĭ Ionŭ Capistranŭ nu se obicĭnuia de a se săpa numele luĭ Cristŭ (în forma de treĭ littere: I. H. S.). Aşa déră, pe de uă parte cată a fi uă greşéllă în ciffrele annuluĭ, éră pe de altă parte ne maĭ convingemŭ şi maĭ bine despre petrecerea in Tergovisce a Sântuluĭ Ionŭ Capistranŭ, care, séŭ ellŭ însuşĭ, orĭ prin nesce mâne străine, inscrisese pe acellŭ turnŭ numele luĭ Cristŭ, adăugândŭ şi annulŭ pentru memoriă. Înse, după ce prin resbelle acellŭ turnŭ se cam surpase, şi ciffrele, décă nu tóte, cellŭ puţinŭ unele, căḑusseră uă dată cu cimentulŭ, atuncĭ, la uă posterióriă restauraţiune a templuluĭ şi a turnuluĭ, voindŭ a rennoi şi numele luĭ Cristŭ, părinţiĭ nu putură desciffra annulŭ, orĭ pentru că s'arŭ fi stersŭ, orĭ din causa unorŭ caractere préantice, şi astŭ-felĭu, fiindŭ puţinŭ familiarĭ cu i-

(*) Preotulŭ posteriorŭ, care adause căte-va commentarie assupra textuluĭ, ḑice că acellŭ noviciatŭ essistă maĭ 'nainte de 1664. Custodia, Provincia, etc. sunt feliurite circonscripţiunĭ ecclesiastice în ierarchia catolică.

storia, eĭ pusseră pe ghicĭ annulŭ 1225. *Sântulŭ Capistranŭ, precum se vede din biografia luĭ, venise în Ţérra Românéscă din Ardélŭ, dela Caransebeşŭ; éră în Caransebeşŭ ellŭ fuse pe la 1455, precum urméză din documentulŭ familliei Matskas, care se încheĭe aşa: "Datu-s'a in loculŭ nostru în Sebeşŭ a luĭ octombre in 30, annulŭ 1455." Decĭ, şi pe turnulŭ menţionatŭ trebuia să fi fostŭ acellaşĭ annŭ 1455.*

Cu tóte astea Sântulŭ Ionŭ Capistranŭ n'a fostŭ ellŭ fundatorulŭ monastiriĭ, căcĭ pe anticulŭ vasŭ de pétră in forma de scoĭcă, care servĭa pentru purificaţiunĭ (*), *se citesce annulŭ 1417, adecă cu 38 de annĭ maĭ 'nainte de 1455, annulŭ veniriĭ Sântuluĭ Capistranŭ; de unde se vede că şi templulŭ cu monastirea sunt anteriórie acelleĭ veniri. Affirmămŭ déră, cumcă monastirea şi templulŭ, precum şi celle-l'alte monastiri (catolice) munteneseĭ, fusseră infiinţate sub domnia luĭ Radu-vodă Negru, către annulŭ 1300. La marginea territoriuluĭ monastiriĭ nóstre* (**), *in direcţiunea fluviuluĭ, se vedŭ încă ruinele anticuluĭ templu allŭ Saşilorŭ catolicĭ,* năbuşite astădĭ prin bordeiele Românilorŭ.

Carĭ fură primitiva situaţiune şi dessele dărmărĭ şi reedificaţiunĭ alle monastirii Tergoviscene?

Unŭ turnŭ, fórte vechĭu, care, de şi de totŭ crăpatŭ, totuşĭ s'a păstratŭ pone astădĭ, probédă că templulŭ şi altarulŭ fuseră uă dată cu féţa la sudŭ; éră nesce temelie fórte ínguste dovedescŭ că monastirea, alle căriĭ ruine se vedŭ încă prébine din érbă, fuse pătrată, şi nu mare, ci mică, dupre cum se obicĭnuĭa de'ntâĭu la părinţiĭ franciscanĭ. Din curte prin turnŭ era intrare la biserică şi la corŭ. Se vede pone acum unŭ puţŭ strimtŭ şi pré-anticŭ, ziditŭ cu petre într'unŭ modŭ solidŭ, dar astupatŭ şi fără apă. (***). *Monastirea stătu neatinsă dela annulŭ aprópe 1300, cândŭ o intemeiase Radu-vodă Negru, carele domni 24 de annĭ, apoĭ în 19 annĭ aĭ domnieĭ luĭ Mihaĭlŭ séŭ Mihaĭu-vodă, de aci în 23 de annĭ aĭ domnieĭ luĭ Daniĭlŭ séŭ Danŭ-vodă, în fine in 27 de annĭ aĭ domnieĭ luĭ Alessandru-vodă, şi anume peste totŭ în cursŭ de 83 de annĭ, pone la annulŭ aprópe 1384,* sub domnia luĭ Mircea cellŭ Betrânŭ. (†). Acesta se băttu cu Baézid-beĭ, paşă dela Nicopole, lôngă fluviulŭ Ialomiţa, care curge lôngă Tergovisce, şi aperându-se vitejesce, allungâ peste Dunăre pe paşa cu aĭ seĭ. Acea victoriă irritâ întru atâta pe sultanulŭ, încâtŭ ellŭ intrâ, ca să dicŭ aşa, in perpetuŭ resbellŭ cu Mircea-vodă, şi *arse într'unŭ rêndŭ Tergoviscea şi monastirea* (††). Déră vitézulŭ suffletŭ allŭ domnuluĭ nu numaĭ nu se descuragiâ de 'naintea duşmanilorŭ, ci încă perderile fură îndreptate şi însăşĭ monastirea restaurată.

Apoĭ monastirea se bucurâ de linişte şi sub Radu II (*) *Ţepeşŭ, care domni 15 annĭ; de assemenea sub Ladislaŭ-vodă, care domni 28 de annĭ*(**), şi după ce zidi biserica din Terguşorŭ (***), peri acollo in midŭ-loculŭ pieţeĭ din mâna ucciđaşilorŭ. In fine, *stândŭ monastirea în pace, nemeri în Ţérra-Românéscă Sântulŭ Ionŭ Capistranŭ, domnindŭ aci Radu III cellŭ Frumosŭ, care zidi monastirea Têngamulŭ de'ncollo de Buzeŭ, spre hotarele Moldoveĭ, şi domni 15 annĭ.*

După aceĭa, către annulŭ 1460, domnulŭ Loĭotă Bassaraba cellŭ Betrânŭ, vedêndŭ că Turciĭ îĭ stricaseră cu focŭ şi sabiă tótă ţérra şi că nu-ĭ maĭ remase de câtŭ numaĭ numele de domnŭ, cellŭ de'ntâĭu din toţĭ deveni tributariŭ allŭ Turcilorŭ şi domni 17 annĭ. Sub acellŭ principe monastirea tergoviscénă fu de totŭ dărmată pentru a duoa óră. **Se pare inse că ea se restabili érăşĭ sub domnulŭ** *Vladŭ Ţepeşŭ* (****), *care reşedea in Tergovisce şi scuturâ jugulŭ turcescŭ* (†††), déră lôngă fluviulŭ

(*) Precum se vede in genere la intrarea bisericelorŭ catolice.

(**) Commentatorulŭ observă aci, cu occasiunea cuvêntuluĭ „Regio“ adecă *territoriulŭ delimitatŭ*, cumcă pentru acellŭ territoriŭ se plătesce uă tassă in céră, séŭ in banĭ 14 leĭ.

(***) Commentatorulŭ adauge, că in 1812 preutulŭ Ambrosie Babich destupă acellŭ puţŭ, credêndŭ ascunse acollo nesce clopote.

(†) Cronologia acestuĭ documentŭ se potrivesce intocmaĭ cu acea a vechĭeĭ cronice românescĭ, publicate in *Magazinulŭ istoricŭ*, t. 4, p. 231 sqq. Negru-vodă domni dela 1290 pone la 1314, Mihaĭu-vodă între 1314—1333, Danŭ-vodă intre 1333—1356, Alexandru-vodă intre 1356—1383. Se presuppune, că monastirea catolică tergoviscénă fu zidită in annulŭ allŭ 10-lea allŭ domnieĭ luĭ Negru-vodă.

(††) Cronica din Magazinulŭ istoricŭ tace assupra acestuĭ evenementŭ.

(*) În cronica românéscă „Vladŭ.“

(**) În cronica românéscă numaĭ 18 annĭ.

(***) In cronica: „in Tergovisce.“

(****) Cronica dice „Ţepeluşŭ.“

(†††) Lipsesce in cronică.

şi oraşulŭ Râmnicŭ-săratŭ avêndŭ uă nenorocită băttăliă cu Stefanŭ, domnulŭ Moldoveĭ, peri acollo. Décă restauraţiunea monastiriĭ nu se întêmplâ sub Vladŭ Ţepeşŭ, apoĭ fără îndoélă către 1493, sub *urmaşulŭ seŭ Radu IV cellŭ Mare* (*), care zidi in Tergovisce biserica din délŭ.

După acesta veni Mihnea-vodă, care uccise maĭ multĭ boĭerĭ, deră domni numaĭ duoĭ annĭ şi fu pereclitŭ cellŭ Reŭ. Ellŭ fu catolicŭ (**) *şi ne protegea pe noĭ; inse din causa măcellulŭ boerilorŭ, care trebuĭa să fi avutŭ vre-unŭ motivŭ seriosŭ, devenindŭ urrîtŭ tuturorŭ, precum şi din causa schimbăriĭ religiuniĭ, aşa déră nemulŭ Părvulescilorŭ scullă contra-ĭ tótă ţerra, şi-şĭ alleseră unŭ altŭ domnŭ, Vlăduţŭ, fiiulŭ Călugĕruluĭ.*

Simţindu-se slabŭ contra rescullaţilorŭ, Mihnea-vodă fugi la Sibiĭŭ, unde fură trimişĭ către ellŭ cu scrisorĭ viclene duoĭ boĭerĭ, anume Dimitrie Iacşicĭ şi Dancĭu, fiiulŭ luĭ Ţepeşŭ-vodă, carĭ întêmpinându-lŭ cândŭ intra în catedrala catolică pentru a assista la liturgiă, acollo ïllŭ străpunseră; dară şi eĭ amêndoĭ fură prinşĭ şi uccişĭ. Attuncĭ din ură pentru catolicĭ, către annulŭ . . . (lipsă) *fură din temeliă dărmate nu numaĭ monastirea catolică tergoviscénă, ci şi altele din ţérra Românéscă, pentru a treĭa óră.* Nu e de credutŭ să se fi renfiinţatŭ acea monastire în totŭ cursulŭ acelluĭ secolŭ, fiindcă domniele fură scurte şi turburate atâtŭ prin necurmate rivalităţĭ interne, precum şi prin invasiunile turcescĭ şi tătărescĭ, încâtŭ multe lucrurĭ se dărmaŭ şi puţine se puteaŭ clădi.

In annulŭ 1601(?), sub sultanulŭ Amuratŭ, domnindŭ in Transilvania principele Sigismundŭ Batori şi in Moldova Aron-vodă, stătu domnŭ Ţerreĭ-Românescĭ Mihaĭu-vodă poreclitŭ cellŭ Vitézŭ. Acesta vedêndu-şĭ patria cu deseverşire ruinată, pe Turcĭ stabilindu-se cu casele şi incepêndŭ a rădica şi gĭamie, tirannizândŭ poporulŭ; aşa déră, pentru a scăpa crestinătatea, ţinu consiliŭ cu boĭeriĭ seĭ assupra moduluĭ de a scóte pe Turcĭ din ţérră, şi de unde a cere adjutorie. Dreptŭ încheĭare fură trimişĭ ambassadorĭ către Sigismundŭ Batori şi alţĭ către Aronŭ, domnulŭ Moldoveĭ, carĭ ambele ambassade adjungêndŭ la scopulŭ lorŭ, câte-şi-treĭ domnĭ făcură uă allianţă. Turculŭ fu infrântŭ şi allungatŭ din Ţérra-Românéscă, *dar vaĭ! acellŭ Mihaĭu-vodă peri pre-curêndŭ. Ellŭ fu protectorŭ allŭ nostru, făcu să renflorésca monastirea tergovescenă după a treĭa ruină, şi de aceĭa descripţiunea resboĭelorŭ selle s'a estrasŭ pentru memoriă din cronica românescă.*(*)

Nu multŭ timpŭ dură fericirea acesteĭ monastirĭ, căcĭ domnulŭ Radu IX, fiiulŭ luĭ Mihnea-vodă, in domnia sea de 5 annĭ, sculându-se contra Turcilorŭ, aceşti-a ruinară tótă Ţérra-Românéscă, şi astŭ-felĭu şi *monastirea fu dărmată pentru a patra óră către annulŭ 1607 şi remase aşa aprópe pone la annulŭ 1658, cândŭ cuprinse tronulŭ Mihnea III, fiiulŭ óre-căruĭ Enaki Surdulŭ. Acesta chĭămă din Bulgaria pe archiepiscopulŭ de Sardica, anume Petru, franciscanŭ din custodia séŭ circumscripţiunea nóstră a Bulgarieĭ, de'mpreună cu alţĭ franciscanĭ, şi restaură din noŭ monastirea tergoviscénă, hărăzindu-ĭ şi întinsulŭ territoriŭ ţotnigénŭ,* cu păduri, lunce, câmpĭ, etc., care donaţiune fu ca şi uă întemeĭare a monastiriĭ. (**) *Crisovulŭ luĭ Mihnea, scrisŭ in limba slavonă, cu unŭ sigilliŭ mare pendentŭ, şi care se conservă in Bucurescĭ (la Baraţiă?)* (***), *ne numesce nu altŭ-felĭu, decâtŭ fiĭ pré-scumpĭ şi fraţĭ pré-iubiţĭ aĭ principeluĭ, încâtŭ se cunnósce, că părinţiĭ nostri l'aŭ fostŭ convertitŭ spre catolicismŭ séŭ cellŭ puţinŭ spre uniă...* peccatŭ, că nu domni maĭ multŭ de duoĭ annĭ. Sub

(*) Aci documentulŭ e multŭ maĭ limpede decâtŭ cronica, care face urmaşŭ allŭ luĭ Ţepeşŭ pe Stefanŭ cellŭ Mare, accordându-ĭ uă domniă de 16 annĭ . . . . vederată erróre!

(**) Descripţiunea domnieĭ luĭ Mihnea e de totŭ originală.

(*) Aicĭ occurge singura menţiune a croniceĭ românescĭ in totŭ cursulŭ documentuluĭ, şi prin urmare e vorba, credemŭ noĭ, nu de uă cronică românéscă generală, ci numaĭ de acea specială a luĭ Mihaĭu cellŭ Vitézŭ, pe care uă tradusese latinesce *Walter*, precum recunósce ellŭ singurŭ, vedĭ *Engel*, t. 1, p. 36., şi pe care o utilisase şi cronica generală cea publicată in *Magazinulŭ istoricŭ*. Maĭ la valle, ba chĭarŭ şi la inceputŭ, unde dice: „vechiĭ nostri părinţĭ . . . . “, însuşĭ autorulŭ documentuluĭ specifică isvórele, câte iĭ serviră pentru istoria cellorŭ-l'alţĭ princĭpĭ aĭ Ţerreĭ-Românescĭ.

(**) Commentatorulŭ posteriorŭ observă cu jele, cumcă preutulŭ Ambr. Babich vêndu acellŭ territoriŭ, in 1763, ca şi cândŭ arŭ fi fostŭ uă proprietate personală a sea, boieruluĭ Cĭoranŭ.

(***) Commentatorulŭ menţionéză şi unŭ altŭ documentŭ dela acelaşĭ principe şi in aceĭaşĭ cestiune, conservatŭ in Transilvania, la Deva.

acestŭ principe fu occupată (de către cine?) biserica parochială dela Câmpu-lungŭ.

Dară nicĭ aşa nu se ţinu multŭ timpŭ monastirea Tergovescénă, căcĭ prin năvallirea Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ ea pentru a cincea óră deveni spudă, şi remase in acea jélnică stare pone la 1665, cândŭ sub Radu IX poreclitŭ Stridia o restaurară de iznóvă părinţiĭ nostri Inse abia revenise ea la primitiva-ĭ splendóre, cum părinţiĭ Conventualĭ începură a cere cu stăruinţă dela Sânta Congregaţiune possedarea monastiriĭ Ter goviscene, pretindêndŭ a avé drepturĭ Sânta Congregaţiune, după uă matură cercetare, intări in possessiunea disseĭ monastirĭ pe părinţiĭ Custodieĭ Bulgarieĭ şi impusse vecĭnică tăcere părinţilorŭ Conventualĭ prin Decretulŭ (conservatŭ la Deva) cu următorĭulŭ cupprinsŭ:

Născêndu-se cértă între fratiĭ Minoriţĭ Conventualĭ, missionarĭ aĭ Sânteĭ Congregaţiunĭ în Ţérra-Românéscă, şi fraţiĭ Minoriţĭ Observaţĭ aĭ Custodieĭ Bulgarieĭ, assupra stăpâniriĭ monastiriĭ franciscane din oraşulŭ Tergovisce din acea Ţérră-Românéscă, Sânta Congregaţiune, după uă matură, metodică şi cumpenită cercetare, maĭ avêndŭ in vedere decretulŭ Părinteluĭ Nunciŭ allŭ Polonieĭ din 10 Aprile 1664, decise dissa monastire franciscană a apparteni Minoriţilorŭ Observanţĭ aĭ Custodieĭ Bulgarieĭ, carĭ să şi remână in possessiune, fără nicĭ unŭ dreptŭ de ammestecŭ séŭ de pretensiune din partea Minoriţilorŭ Conventualĭ, cărora prin decretulŭ de féţă Sânta Congregaţiune le poruncesce de a nu maĭ supera nicĭ într'unŭ chipŭ pe părinţiĭ Minoriţĭ Observanţĭ şi de a păstra perpetuă tăcere in acéstă cestiune. Aşa să fiă. Datŭ în Roma 23 Martie 1665. (L. S.) Ionŭ-Botezŭ Castoti Secretariŭ.

Din acestŭ decretŭ bine-voitorulŭ lectorŭ póte deduce următóriele: 1-o. Monastirea Tergoviscénă, fiindŭ dărmată in secolulŭ 15 şi părăsită din parte-ne pone la 1601, în acelŭ intervallŭ Missionariĭ Minoriţĭ adessea visitaseră acéstă localitate şi de aceĭa maĭ in urmă se improtiviră, vedêndu-ne reveniţĭ la Tergovisce in 1600, 2-o. Desfiinţându-se din noŭ şi remânêndŭ părăsită, eĭ se oppuseră érăşĭ la reedificarea cea din 1664. 3-o. Fără de calle incredinţéză părinţiĭ Reformaţĭ aĭ Provinciеĭ Sântuluĭ Stefanŭ, in cartea ce o scóseră la lumină, cumcă monastirea Tergoviscénă arŭ fi atternândŭ de părinţiĭ Provincieĭ Mariane, şi anume din Custodia Transilvanică; basându-se pe semne pe acea impregĭurare, că missionariĭ arŭ fi visitatŭ óre-cândŭ Tergoviscea, in secolulŭ 15. pecândŭ monastirea nu era locuită; déră nesce atarĭ missiunĭ se intemplaŭ adesea şi din partea provincieĭ Bulgarieĭ prin Ţérra-românéscă, Banatŭ, şi alte locurĭ. Noĭ maĭ constatămŭ, că intre 1600 şi 1633 monastirea maĭ fu dărmată uă dată, anume pentru a şessea óră, prin invasiunĭ de resbellŭ, şi apoĭ reedificată sub Mateĭu-vodă Bassaraba; cea ce se dovedesce prin pétra sepulcrală, pe care o vomŭ descri maĭ la valle şi sub care, la 1647, martie 7, fu inmormêntată illustrissima dómnă, soţia principeluĭ Ţerreĭ-Românescĭ Mateĭu Bassaraba, reposată întru D-deŭ aci in Tergovisce. (*) De aci éroşĭ fu dărmată monastirea prin tulburărĭ militarĭe si apoĭ renfiinţată către annulŭ 1665.

In annulŭ 1679 domnulŭ Constantinŭ Şerbanŭ II, din familia Cantacuzenilorŭ, ne hărăzi maĭ multe proprietăţĭ, şi se pregătĭa chĭarŭ a edifica templulŭ; dară, după dece annĭ de domniă, îllŭ preveni mórtea.

In 1689 domnulŭ Constantinŭ Brancovénŭ realisâ gândulŭ predecessoruluĭ seŭ, restaurândŭ biserica şi turnulŭ, şi hărăzindu-ne duo clopote şi alte bunurĭ. Guardianŭ allŭ nostru fu atuncĭ R. P. Marcŭ Peĭacevicĭ, fórte plăcutŭ nu numaĭ principeluĭ, ci şi tuturorŭ boĭerilorŭ românescĭ. Brancovénŭ imbrăţişâ cu amiciă pe Bulgariĭ, refugiţĭ in urma desolaţiuniĭ ţerreĭ lorŭ, şi-ĭ aşedâ in Tergovisce, in Câmpu-lungŭ, in Râmnicŭ, in Drăgosutescĭ, in Copăcenĭ, in Brădicenĭ. Părinţiĭ nostri se sacrificară cu neobosire convertiriĭ acellorŭ Bulgarĭ. Brancovénŭ domni 25 annĭ şi 6 lune şi fu ultimulŭ domnŭ din némulŭ ţerreĭ, ba şi ultimulŭ care reşedu in Tergovisce, căcĭ toţĭ urmaşiĭ seŭ fură siliţĭ de a reşedé in Bucurescĭ, din porunca sultanuluĭ. Totŭ ellŭ rezidi cu magnificenţă palatulŭ domnescŭ din Tergovisce, precum se vede din inscripţiunea pe pétră de assupra porţiĭ: astădĭ jace in ruine.

(*) Pétra in cestiune, scrisă in uă latinéscă barbarissimă, vorbesce despre soţia unuĭ secretarŭ allŭ luĭ Mateĭu-vodă. Autorulŭ, care scrie şi ellŭ lătineşte fórte barbarŭ, n'a înţelles'o bine, precum vomŭ vedé maĭ josŭ.

Acestea sunt celle şépte desolaţiunĭ alle monastirii Tergoviscene, despre carĭ *memoréză Părinţiĭ ceĭ anticĭ in scrierile séŭ, maĭ bine ḑicêndŭ, in hărtiuţele séŭ fragmentele lorŭ* (*). Dară norocululŭ nu înceta de a ne zimbi, restaurându-se ea după fie-care cădere, pone ce in fine, la 1738, in resbellulŭ turcescŭ, fu arsă de către Turcĭ pentru a opta óră, şi de aci nu se maĭ rădicâ. Dintru'ntâiu totŭ se maĭ ţineaŭ in piciôre măcarŭ murii bisericeĭ şi aĭ monastirii, încătŭ timpŭ accoperemêntulŭ îĭ appera de intemperiele atmosfereĭ; dară astăḑĭ bolta bisericeĭ şi a sanctuariuluĭ căḑu josŭ, murulŭ occidentalŭ allŭ bisericeĭ îllŭ stricară Românii luândŭ din ellŭ cărămidă, monastirea e stricată cu desevêrşire, affară numaĭ de murii santuariuluĭ. Totuşĭ biserica lesne s'arŭ puté repara, de arŭ fi banĭ. Murulŭ de lôngă biserică, monastire şi livédă, affară de uă parte, remase nevătematŭ. Maĭ avemŭ unŭ locŭ fórte intinsŭ pentru semenarea porumbuluĭ şi altele. Suffrangeria, beciulŭ, treĭ dormitórie şi bucătăria sunt in starea primitivă; avemŭ uă viiă la Cornetŭ; uă altă, frumósă şi mare, in Vallea Saşilorŭ; de assemenea uă căsuţă, uă livédă, uă luncă, şi maĭ aveamŭ uă dată şi alte lunce pone la fluviulŭ Ialomiţa. Dea D-ḑeŭ, ca Provincia să maĭ restaureze din noŭ şi să inlocuéscă acestŭ locŭ desfĕtătoriu.

Templulŭ e micŭ, dar luminosŭ şi plăcutŭ; ellŭ avu treĭ altare, din carĭ cellŭ maĭ mare s'a conservatŭ in bună stare, fiindŭ făcutŭ din zidŭ tare; sacristia era clădită longă anticulŭ turnŭ; bólta-ĭ căḑu, insuşĭ turnulŭ are marĭ crepăture, dar s'arŭ puté îndrepta prin legăminte de ferrŭ. Nu găsiĭ aci alte anticităţĭ affară numaĭ de pétra zidită in Sanctuariulŭ din partea de unde se citesce Evangeliulŭ şi cu următória inscripţiune in giurŭ:

„Generósa şi pré-piósă matrónă, Sofia Bor-
„kiestarzawska a generosuluĭ domnŭ Ionŭ Oksza
„Cisarzewski de Pojana allŭ Serenissimuluĭ—

Apoĭ urméză in mijloculŭ petreĭ:

„Regeluĭ Polonieĭ secretariu, éră acum allŭ
„illustrissimuluĭ principe allŭ Ţerreĭ-Românescĭ Ma-
„teiu Bassaraba intimŭ notariŭ, femeiă legitimă,
„prin timpuriulŭ destinŭ strămutată în aceste părţĭ
„alle Ţerreĭ-Românescĭ, dede duhulŭ seŭ luĭ D-ḑeŭ,
„éră remăşiţele mortale odihnescŭ în acestŭ mormêntŭ, în 7 Martie annulŭ Domnuluĭ 1647, in
„etate de 50, liniscéscă-se in pace."

Uă altă pétră sepulcrală jace spre partea de unde se citescŭ Epistolele, îndată longă Sanctuariŭ, şi sub care e ingropatŭ óre-cine din famillia Kalnoki. Epitafulŭ, făcutŭ de către uă rudă, se esprime destullŭ de frumosŭ (?) in următoriulŭ modŭ:

„Opresce-te, călletorule! trecêndŭ iute d'as-
„supra rellelorŭ lumiĭ, despreţuindŭ bunurile, sbu-
„râ spre cerŭ, lăssândŭ întristare tatăluĭ şi lacri-
„me mumeĭ, copillaşulŭ cu ânima stoică, mângă-
„érea conţilorŭ Bartolomeŭ Ferrati şi Agnessa
„Kalnoki, in 10 septembre 1711, după ce crescu-
„se la sóre 52 ḑille a versteĭ selle."(*)

Uă altă bucată de pétră se vede de'naintea praguluĭ Bisericeĭ, dar de totŭ stérsă, şi pe care, după multă băttaiă de capŭ, cu mare greŭ putuĭ desciffra cu littere marĭ numaĭ „S'a rădicatŭ" . . . Acea pétră se pare a fi luată din biserica primitivă şi a fi avutŭ inscripţiunea annuluĭ rădicăriĭ bisericeĭ. Peccatŭ, că ea nu fu aşeḑată chiarŭ în zidŭ, pentru ca să se fi pututŭ conserva memoria fundaţiuniĭ templuluĭ; căcĭ afflându-se longă pragŭ şi litterele fiindŭ nu săpate, ci in-relievŭ, precum se obicĭnuia in vechime, prélesne s'aŭ stersŭ.

Aceste sunt celle puţine, căte s'aŭ pututŭ aduna despre monastirea Tergoviscénă, cea in atâte rendurĭ dărmată. Aci fuse noviţiatŭ maĭ 'nainte de venirea Bulgarilorŭ din Bulgaria, şi chiarŭ pone la ultimulŭ resbellŭ turcescŭ.

(*) Etă dar de unde îşĭ estrasse autorulŭ noţiunile sélle despre vechia istoriă a Ţerreĭ-Românescĭ: din memoriele anticilorŭ preuţĭ catolicĭ, stabiliţĭ in capitala ţerreĭ.

(*) Despre contele Bartolomeŭ Ferrati, Italianŭ aşeḑatŭ în România, găsimŭ uă importantă notiţă in *Timon, Additamentum ad imagines antiquae et novae Hungariae*, Cassoviae, 1735, in-16, p. 36: „Comiti Bartholomaeo Ferrati, viro rerum, ut fertur, Mol„daviensium gnaro, *nunc quidem Bucoresti domicilium habenti*, „ex cujus litteris cognovisti proxime, in Gyergyitza provinciae „illius monte repertum esse ab socero Michaelis Principis ex „Pario marmore monumentum, Trajano imp. positum, quod ip„se Iassii ad murum palatii affixisset." Timon scriea acestea către Petru Apor de Al-Torja, jude secuescŭ. Agnessa Kalnoki de Koeroespatak, in a duoa căsătoriă soţia luĭ Ferrati, din prima sea căsătoriă fu mumă conteluĭ Iosefŭ Kalnoki, despre care *Benkoe, Milcovia*, t. 1, p. 26: „ puer in Valachiam cum Illu„stri matre translatus, et apud nobilem vitricum (Ferrati?), qui „inter Bojeros gentis suae Valachiae praecipuus et opulentissi„mus erat, educatus, publicisque tandem muneribus ibi functus."

No. 307.

— Către 1650 —

Studiele Bulgaruluĭ Franciscŭ Șoĭmirovicĭ, arhiepiscopŭ catolicŭ de Achrida, assupra limbeĭ române.

Acestŭ interesantŭ passagĭu, necitatŭ pone acum de către filologiĭ nostri, luatŭ dintr'o scriere necunnoscută a luĭ Șoĭmirovicĭ despre poporulŭ românescŭ, și reprodusŭ in *Lucii de Regno Dalmatiae et Croatiae*, Amstelodami, 1666, in-f., liber V, caput 5.— noĭ illŭ reproducemŭ maĭ multŭ ca supplementŭ la documentulŭ precedinte, pentru a arreta lucrările sciințifice alle missionarilorŭ catolicĭ din Bulgaria assupra țerrelorŭ române.—Pe lôngă asta, ellŭ are uă mare importanță filologică, presentândŭ unŭ vechĭu modellŭ allŭ ortografieĭ latine adaptate la limba română intr'unŭ modŭ chĭarŭ maĭ nemeritŭ, decâtŭ o făcură cu unŭ secolŭ și gĭumetate maĭ in urmă invĕțațiĭ din Transilvania.

Vomŭ pune aci câte-va vorbe românescĭ, in carĭ s'a conservatŭ elementulŭ latinŭ, și carĭ le luămŭ din Fratele *Franciscŭ Soimirovicĭ Bulgarŭ, arhiepiscopulŭ de Achrida, carele multŭ timpŭ petrecêndŭ pentre Românĭ, adessea cutrierândŭ țerrele lorŭ, și sciêndŭ limbele bulgară, latină, italiană, română și turcă, descrise fórte lămuritŭ limba, obicerele și locurile Românilorŭ*(*).

Apa—Aqua	*Argint*—Argentum.
Callul—Caballus.	*Camassa*—Camisa.
Caemp—Campus.	*Campana*—Campana.
Caglia—Callis, via.	*Cagliator*—Viator.
Cielul—Coelum.	*Erba*—Herba.
Freul—Frenum.	*Gaina*—Gallina.
Maire—Maior.	*Ninge*—Ningit.
Ploua—Pluvia.	*Pament*-Pavimentum, terra
Rossu—Rubeus.	*Rivol*—Rivulus, flumen.
Stella—Stella.	*Soere*—Sol.

No. 308.

— 1468 —

Privilegiulŭ commercialŭ allŭ luĭ Mateĭu Corvinŭ, regele Ungarieĭ, prin care commercianțiĭ din Moldova, Țérra-Românéscă și Transilvania, carĭ vinŭ la Brașovŭ, sunt oprițĭ de a desface mărfurile lorŭ aĭurea, decâtŭ numaĭ in orașŭ.

Acestŭ documentŭ e menționatŭ in *Transilvania, periodische Zeitung fuer Landeskunde, redigirt v. I. Benigni und C. Neugeboren*, t. 2, (Hermannstadt, 1833, in-8), p. 103: „Das Handelsprivilegium der „K. Matthias vom J 1468, dem zufolge den Kaufleuten aus der Wa„lachei, der Moldau und Siebenbuergen, welche nach Kronstadt kom„men, geboten wird, ihre Waaren und Feilschaften nirgend sonst, „als in der Stadt zu verkaufen."

No. 309.

— 1583, februarie 28 —

Stefanŭ Batori, regele Polonieĭ și palatinulŭ Transilvanieĭ, întăresce privilegiulŭ commercialŭ de maĭ susŭ.

Ibidem.

No. 310.

— 1484 —

Florentinulŭ Andrea Cambini descrie assediulŭ și luarea Cetățiĭ-albe de către sultanulŭ Baezid II din mânele luĭ Stefanŭ cellŭ Mare.

Autorulŭ trăi in timpulŭ evenementuluĭ, și profită, fără indoĭelă, de povestirea vre-unuĭ marturŭ ocularŭ, fiindŭ-că Italianiĭ, maĭ cu sémă, Genoveziĭ, aveaŭ in Cetatea-albă chĭarŭ unŭ comptoriŭ commercialŭ. Din istoriciĭ nostri numaĭ reposatulŭ Bălcesco cunnoscuse pe Cambini. Noĭ reproducemŭ textulŭ dupre edițiunea cea maĭ vechĭă și cea maĭ rară: *Libro della origine de Turchi et imperio delli Ottomanni*, Firenze, 1537, in-8, p. 49—51

Baiazith . . . . attendendo alla cura del guverno de suoi popoli, providde che per tutto fussino retti quieti con grande ordine di iustitia, et lui datosi tutto al culto della religione, et altri studij della cognitione delle cose naturali, de quali oltre ad modo si dilettava, in maniera che al continuo haveva appresso à se huomini nelle cose phisiche dottissimi d'ogni natione, et legge, con liquali il piu del tempo conversava, et con simile modo di vivere, havendo passato molti anni lo indusse ad intrare in nuove imprese la occasione che se li offerse di insignorirsi di Corcira hoggi detta Corfu, facendo intendere certi Greci dell'Isola, come haveva disposti, et tenuto pratiche con provigionati della fortezza, che ogni volta conseguitassino premij convenienti, lo metterebbano drento, et loro offerivano acquistare la città, et il restante dell'Isola in l'opera loro, parendoli la cosa riuscibile, et non potere fare ac-

(*) Ponenda sunt aliqua verba Valachica, quae Romanum retinent idioma, a Fratre Francisco Soimirovich Bulgaro Archiepiscopo Achridano tradita, qui cum multo tempore inter Valachos versatus, regiones eorumdem pluries peragravit et Bulgaricam, Latinam, Italicam, Valachicam, et Turcicam calleat linguas, de vocabulis, moribus, locorumque situ, accurata distinctione disserit-

quisto piu commodo alla diffesa dello stato suo, et piu opportuno à offendere li inimici della fede, voltovisi in uno tratto con tutto l'animo, et dato fama per non mettere sospetto ne'Vinitiani di volere fare l'impresa contro à Valachi, et a Moncastro, cominciò con grande fretta a preparare l'armata di mare, et ordinare le genti per terra, et trovandosi gia per mare, et per terra ad ordine, tornando di Candia l'armata Vinitiana il Capitano di essa, ó à caso, ó pure che havessi qualche inditio delle pratiche si tenevano, andò à surgere nel porto di Corfu, et riveduto secondo l'ordine le munitioni, et guardie della fortezza, et della terra, levato le vecchie, vi collocò delle nuove: et senza fare altra demonstratione fatto vela, menato seco alchuni huomini di Corfu, scorso il Golfo con l'armata, la condusse à Venetia, la qual cosa inteso Baiazith, dissimulato come non ci havessi da fare, ne volendo col dimettere l'armata scoprire li pensieri suoi, et perdere la spesa fatta, determinò seguitare, come haveva dato opinione di condurla nel mare maggiore, et inviatola à quella volta, in persona con le genti terrestri savvio per la via della Burgaria alla volta del Valacho, il quale habita nella parte inferiore verso il Ponto Eusino, et intrato ne paesi suoi scorsone, et depredato gran parte, il Signore del paese conosciuto le forze sue non essere bastanti ad difenderlo contro a uno tanto impeto, determinò tentare se per via dell'accordo si poteva salvar' confidatosi assai nella clementia, et bontà di Baiasith, della quale per tutti li paesi vicini, sendo sparta la fama, haveva ripieno li animi de popoli à sperar' di lui bene, et mandato suoi oratori con grande segno di humiltà ad domandare la pace, et uditoli Baiasith benignamente senza dificultà s'indusse a concedergnene, et fatto di patto che li dovessi pagare l'anno certa quantità di danari insegno di tributo, lo ricevette nella protettione sua, et senza soprastare passato il Danubio, et messosi innanzi condusse l'exercito, sendovi in questi di comparita l'armata di mare, nel conspetto della terra di Moncastro, laquale è posta sul lito del mare vicino alla foce dove il fiume Nester mette nel mare maggiore, il luogo è molto forte di sito, et di munitione artificiale, et di grandissima importanza, per le commodità del paese, della fiumara, et del mare, et per tutta la provincia d'intorno di grande stima, et reputatione, la quale acquistò à tempi maxime che Sultam Maumeth, il quale andatovi similmente à campo combattutolo per spatio d'uno mese, et non lhavendo potuto expugnare, cacciato dal rigor della freddura fu necessitato levarsene, fatto Baiazith scorrere, et depredare tutta la campagna, determinò non si movendo quelli di drento, fare avvicinare l'armata di mare, et ad un'tratto per acqua, et per terra lo circundò con l'obsidione stringnendolo in modo, che non vi si poteva mettere, ò cavare cosa alchuna, et veduto li terrazani ostinati à volerlo difendere preparato l'artiglierie, cominciò da piu bande à battere le mura, et havendo continuato il tormentarlo per molti di, ne haveva digia messo in terra tante, che iudicava le genti sue potere intrare drento à loro posta, et però ordinato i colonelli che nel combattere succedessino l'uno à l'altro, la mattina sequente, come apparì l'aurora s'apresentorone ordinati alle mura. Eransi li huomini di drento nella rovina delle mura egregiamente riparati di argini, et fossi profondissimi in modo, che presentate nello intrare per la rottura le genti turchesche subito furono con loro alle mani, et ributtandoli con grande impeto, usando in loro difesa saettumi, fuochi, dardi, et sassi, con tanto animo si portavono, che morti, et feriti di quelli di fuora grande numero piu volte gli ripinsono fuora della terra, ma abundando li inimici di huomini facilmente si rifacevano, venuto nuove genti nella battaglia, non concedevano alcuno spatio di riposo alli assediati, de quali sendone morti, et feriti, ne havendo da supplire in luogo di quelli che mancavano, diminuendo al continuo li defensori, venivano a l ricevere molto maggiore detrimento de pochi, che perdevano, che non davano di danno de molti, che facevano morire de nimici. Et Baiasith havendo contenuto li suoi buono spatio del di à combattere fatto sonar'a raccolta, et staccato la battaglia gli ricondusse in campo con animo, che la mattina sequente si ordinassi in modo l'exercito, che partitolo in molti colonnelli, liquali nel combattere succedessino in modo l'uno all'altro che potessino, rinfreschando al continuo nuovi colonnelli, continuare senza

intermissione la battaglia, di et notte tanto havessino spianat'i ripari, et consumato li defensori, et con questo proposito licentiato le genti fe intendere loro che posati la notte, l'altro giorno prima che il sole apparissi si trovassino alli ordini loro per tornare di nuovo a combattere, con animo di lasciarvi la vita, ò guadagnare la terra prima se ne staccassino, veduto i terrazani li preparamenti de nimici, non mancato loro l'animo, non ostante conoscessino il pericolo, nel quale si trovavono, sendo indeboliti molto per li feriti, et morti, riparato i luoghi, che ne havevano di bisogno si preparorono con tutte le forze, che restavono loro alla difesa. Venuto il di sequente Biasith, ricondotto tutte le genti ordinate alla terra con strepito grandissimo, di suoni, et di grida, et tumulto delle sue genti, le quali indubitamente si promettevano la vittoria, si appresentorono alle mura, in maniera che non restava se non dare drento, Baiasith desiderando di salvare, potendo, li huomini, et la terra, determinò fare pruova se conosciuto il pericolo potessi d'accordo indurli a levarsi dalla ostinatione loro, et fatto cenno volere loro parlare, mandò innanzi uno suo mandato a fare loro intendere, come venivono con proposito fermo di non staccare la battaglia di, et notte, fino non havessino guadagnato la terra, et se aspettavono de essere forzati, denuntiava loro come haveva conceduto la terra in preda, ne perdonato, ne à età, ne à sexo, tutti vi sarebbano drento fatti morire, ma quando si volessino dare, sarebbe per riceverli salvo l'havere, et le persone, et messili in libertà, sarebbe in loro arbitrio lo stare, ò il partirsene, udito quelli di drento l'offerte del Signore, ne veggendo via di potersi salvare, non sendo restati tanti, che fussino bastanti ad difendere li ripari, presono tempo per uno piccolo spatio a rispondere, et ristretti insieme li capi, dopo alcune dispute, determinorono accettare le conditioni sute offerte, confidando maxime per la buona opinione, che havevano di Baiasith, che havessi ad essere observato loro la fede, fatto la deliberatione mandorono loro mandati ad dare la terra, et suti accettati con buona gratia da Baiasith, curò inviolabilmente che non fussino dannificati in cosa alchuna, dato licentia à quelli che sene volessino partire, che senza impedimento, ne potessino cavare tutte le cose loro, et lasciato bene guardato Moncastro, sendo assicurato di non potere da quella banda essere offeso, et havendo ridotto in potere suo tutti i liti del mare Pontico, assicurò in modo quello che contro alla volontà sua non vi si poteva navigare, havendo in mano tutti li porti, et le foci delle fiumare, che in quello mettono, et expedito l'impresa, dato volta adrieto ricondusse l'exercito in Romania, dove distribuitolo alle stanze, si fermò con la corte in Andrinopoli, . . .

Baezid in cărmuirea popórelorŭ sélle, după ce luase mĕsurĭ pentru buna administraţiune a dreptăţiĭ, însuşĭ ellŭ se dede studiuluĭ teologieĭ şi a istorieĭ naturale, în care găssia uă plăcere atătŭ de mare, încătŭ se încongĭura totŭ-d'a-una de ómeniĭ ceĭ maĭ învĕţaţĭ în sciinţele fisice, de orĭ-ce naţiune séŭ credinţă, cu carĭ îşĭ petrecu timpulŭ în cursŭ de maĭ mulţĭ annĭ, pone ce se veḑu împinsŭ de a eşi din neactivitate prin occasiunea de a copprinde insula Corcira, numită astăḑĭ Corfu, însciinţându-lŭ uniĭ Grecĭ de acollo, cumcă soldaţiĭ mercenarĭ din cetate pentru uă plată bună arŭ fi gata de a vinde fortereţa şi tótă insula; care întreprindere credênd'o a fi cu putinţă, şi pre cătŭ se póte de trebuincĭósă pentru sicuranţa Turcieĭ şi pentru înfruntarea duşmanilorŭ, ellŭ se decise fără sfiéĭă, şi adunându-şĭ în grabă armata de mare şi de uscatŭ, respândi vestea, că merge contra Moldoveĭ şi a Cetăţiĭ-Albe, amăgindŭ astŭ-felĭu pe Veneţianĭ; déră pe cândŭ ostile sélle eraŭ deja îndrumate, étă că la revenirea oştiĭ veneţiane din Candia, căpitanulŭ eĭ, din azardŭ séŭ póte avêndŭ vre-uă bănuéllă, se opri in portulŭ Corfeĭ, essamină tóte fortificaţiunile, aşeḑă nuoĭ ostaşĭ în cetate în loculŭ cellorŭ vechĭ, şi apoĭ ducêndŭ cu sine uă sémă de Corcirenĭ, se retrase, trecu golfulŭ, şi veni la Veneţia. Afflândŭ acestea, Baezidŭ îşĭ ascunse necasulŭ, dară neputêndŭ a licenţia armata fără a demasca planurile sélle şi fără a perde cheltuĭala făcută, ellŭ se hotărî a justifica vorba ce-o respândise de maĭ'nainte, trimiţêndŭ acum flotta in Marea-négră, éră singurŭ conduse în persónă ó-

stea terrestră prin Bulgaria contra Moldovenilorŭ, a cărorŭ ţérră o pustii in mare parte. Domnulŭ moldovenescŭ, cunnoscêndu-şĭ forţele pré-puţine pentru a respinge uă atare invasiune, se decise a incercà miḑŭ-loculŭ impăcĭuiriĭ, incredêndu-se in indurarea şi bunĕtatea, prin carĭ Baezid devenise celebru in tóte ţerrele invecinate şi-şĭ atrăsese simpatia popórelorŭ; şi trimise către ellŭ ambassadorĭ, ca să céră cu cea maĭ mare umilitate accordarea pâciĭ. Baezid iĭ priimi cu graţiă, se induplecâ fără greutate, şi inchĭaiândŭ unŭ tractatŭ, prin care priimĭa sub ocrotirea sea pe domnulŭ moldovenescŭ, cu condiţiunea unuĭ tributŭ annualŭ, trecu Dunărea fără zăbavă şi păşi cu óstea pone la loculŭ, unde illŭ astepta flotta in faţa Cetăţiĭ-Albe, care se afflă pe ţermulŭ Măriĭ-Negre, aprópe de gura Nistruluĭ (*). Locul e fórte bine întărit, şi prin posiţia sa cea naturală şi prin muniţia sa cea artificială, şi de fórte mare importanţă pentru înlesnirile ţăriĭ, ale rîuluĭ, ale măriĭ, şi de fórte mare preţŭ şi nume pentru tótă provinţa din pregiur, care nume şi'l căstigase maĭ vărtos pe timpurile cândŭ Sultanulŭ Mohamed, mergândŭ asemenea asupra luĭ, il combătu în vreme de o lună de zile şi neputăndul lua, fu gonit de rigórea friguluĭ şi silit să'l lase. Baiazet dănd voe la aĭ săĭ să prade ţara şi văḑindŭ că ceĭ din lăuntru nu se mişcă, hotărâ a apropia armata de pe mare şi de odată il încungiurâ de pe apă şi de pe uscat, şi'l strănse aşa în căt nu se putea aduce saŭ scóte nimic. Văḑăndŭ pe locuitorĭ cerbicoşĭ în voinţa lor a'l apăra, pregăti artileriile, începu a bate zidurile de maĭ multe părţĭ, şi urmăndŭ al bate maĭ multe zile, dărămase din ziduri atâta căt socotea că ómeniĭ săĭ vor puté intra destul de lesne. Cu tóte acestea el porunci colónelor sale ca în luptă se urmeze una după alta, şi în diminéţa viitóre, cum se făcu zio, se puseră împrejurul zidurilor. Oameniĭ ceĭ din lăuntru îşĭ făcuseră în ruinile zidurilor apărăturĭ fórte însemnate cu valurĭ şi cu şanţurĭ fórte adâncĭ, aşa în cât când s'aŭ arătat Turciĭ la intrarea lor prin ruptură, îndată să încăerară cu dănşiĭ, şi împingănduĭ înapoĭ cu mare impetuositate, întrebuinţăndŭ spre apărarea sa săgeţĭ, focurĭ, darde şi pietre, se purtară cu atăta inimă, în căt rănindŭ şi omorăndŭ fórte mare număr din afară, iĭ goniră maĭ de multe orĭ afară. Dar vrăjmaşiĭ avăndŭ ómenĭ prea mulţĭ lesne se reînoĭa, şi venindule soldaţĭ noĭ în bătaie nu da loc de răpaos la încungiuraţĭ. Omorănduse şi ómenĭ dintr'aceştia şi ne avăndŭ pe cine pune în locul celor ce lipsea, se micşora mereŭ numărul apărătorilor, şi aşa suferea cu multŭ maĭ mare pagubă prin ceĭ puţinĭ care'ĭ perdea, de cât aducea prin ceĭ mulţĭ care'ĭ omora dintre vrăjmaşĭ. Baiazet după ce ţinu pe aĭ săĭ în bătaie o mare parte de zi, porunci să de semnŭ să se adune şi încetăndŭ bătaĭa iĭ reconduse în lagărŭ, cu găndŭ ca în diminéţa viitóre, să se aşeḑe armata aşa: ca împărţindu-se în multe colóne, care să urmeḑe în bătaĭă una după alta, să pótă înoi ne'ncetatŭ colónele, şi să ţie fără întrerupere bătaĭa ḑiua şi nóptea pănă cândŭ vor dărîma valurile şi vor mistui pe apărătorĭ. Cu acestŭ cugetŭ trimiţăndŭ la răpaosŭ oştile le făcu să înţelégă, că după ce va trece nóptea, în cea-l'altă ḑi maĭ'nainte de răsăritulŭ sóreluĭ, să se affle la rêndulŭ lorŭ spre a se întórce din noŭ la bătaĭă, cu ideea saŭ de a lăsa acollo viéţa saŭ de a căştiga locul maĭ'nainte de a se retrage. Văḑêndŭ locuitoriĭ pregătirile vrăjmaşilorŭ, nelipsindu-le curagĭulŭ, cu tóte că cunoştea primejdia în care se affla, fiindŭ slăbiţĭ prin ceĭ răniţĭ şi ceĭ morţĭ, dreseră locurile de care avea trebuintă, şi se pregătirâ cu tóte puterile ce le maĭ remânea spre apărare. Venindŭ ḑiua următóre Baiazid reconduse oştile tóte la loculŭ de attacŭ, cu mare sgomotŭ de sunete, de strigărĭ şi de larmă ce făcea soldaţiĭ seĭ, cariĭ fără îndoire îşĭ făgăduea biruinţa. Baiazid dorindŭ să scape cătŭ va putea, şi ómeniĭ şi loculŭ, se hotărî să se încerce, daca cunnoscêndŭ eĭ primejdia, va putea să'ĭ aducă cu învoire să se lase de îndărătnicia lorŭ, făcu semnŭ că vrea să vorbéscă cu eĭ, trimise înainte pe unŭ solŭ allŭ seŭ ca să le spue, cumcă Turciĭ vin cu hotărîre statornică de a nu înceta bătaĭa ḑioa şi nóptea, pănă ce nu vorŭ lua loculŭ, şi că dacă aştéptă să fie siliţĭ, le vesteşte că va da loculŭ în pradă, şi nu va ĭerta nicĭ vîrstă, nicĭ secsŭ, şi că toţĭ se

(*) De aci inainte urméză traducţiunea luĭ *Bălcescu*, din *Magazinulŭ istoricŭ*, t. 2, p. 60—63, pe care o reproducemŭ fără schimbare, ca omagiu pentru memoria illustruluĭ reposatŭ.

vorŭ omorî; iar dacă vorŭ voi a se supune, îĭ va priimi fără a vătăma averea saŭ persónele, şi dândule libertatea, va sta în voea lorŭ d'a remânea pe locŭ saŭ a se duce într'altă parte. Audindŭ ceĭ din lăuntru propunerile Sultanuluĭ, şi ne vĕdêndŭ nicĭ unŭ chipŭ d'a se putea măntui fiindŭ că nu maĭ remăsese atâţia cătŭ se pótă apăra valurile, cerură puţină vreme ca să răspundă. Strângêndu-se atuncĭ Căpeteniile, dupe căteva dispute, se hotărîră să priiméscă condiţiile propuse, încredinţânduse maĭ vîrtosŭ buneĭ opiniuniĭ ce avea despre Baiazidŭ, că le va pădi credinţa. După ce s'a sfătuitŭ între sine, trimiseră soliĭ lorŭ ca să dea loculŭ, şi fiindŭ primiţĭ cu bunătate de Baiazid, îngriji Sultanul cu scumpătate ca să nu pătiméscă nimica, dăndŭ voie celor ce vor voi să se ducă de aci, să pótă scóte lucrurile lor fără vre o împiedecare, şi lăsăndŭ Cetatea-Albă bine păzită, se întórse la Andrianopol.

No. 310.

Intre 1650—60.

Călletoria archidiaconuluĭ Paulŭ de Aleppŭ prin Moldova şi Ţérra-Românéscă, intovarăşindŭ pe Macarie, patriarculŭ de Antiochia: descripţiunea evenementelorŭ, localităţilorŭ, obiceĭelorŭ, costumelorŭ, architectureĭ, pictureĭ, etc. etc. petrecute sub ochiĭ autoruluĭ.

Acesta e cellŭ maĭ preţiosŭ documentŭ assupra vieţeĭ domestice a Românilorŭ din secolulŭ XVII. Originalulŭ, scrisŭ in limba arabă, remâne pone astădĭ in manuscriptŭ. Noĭ amŭ utilisatŭ traducerea englesă a luĭ *Belfour, The travels of Macarius, Patriarch of Antioch*; London, 1836 sq., in-4. D. George T. Calimanŭ bine-voi a se insărcina cu traducţiunea, pe care apoĭ redacţiunea o a collaţionatŭ cu originalulŭ, a corressŭ, a adnotatŭ, şi a complectat cu propria traducţiune a passagielorŭ despre Românĭ, cupprinse icĭ-collea in călletoria autoruluĭ prin Ţérra-Cozăcéscă şi Moscovia.

I.

MOLDOVA.

§ 1.

GALAŢI.

După amédĭ sosirămŭ la Galaţĭ, prima poliţiă de pe territoriulŭ Moldoveĭ. Dunărea este unŭ fluviŭ peste mesură largŭ, aduncŭ şi atătŭ de latŭ, in cătŭ pe une locurĭ nu se vedŭ malurile dela uă parte la alta, fiindŭ maĭ depărtate, decătŭ póte adjunge uă săgéttă séŭ a se audi unŭ sunetŭ. Intre Matcin şi Galaţĭ, in partea stângă, este politia şi forteréţa mahometană numită Braila, care maĭ 'nainte fuse sub stăpânirea Ţerreĭ-Românescĭ şi după aceĭa fu dată musulmanilorŭ. Ea este limitea Paşaliculuĭ de Silistria, de astă parte.

Noĭ desbarcarămŭ in Galaţĭ lunĭ la amédĭ in a şépte-spre-decea din Canonulŭ II (*). In dată ce intrarămŭ in politiă, fu trimisŭ cu scire către Beĭu unŭ callaraşŭ (kalarash) séŭ currierŭ, éră magistraţiĭ, preuţiĭ şi toţĭ locuitoriĭ aŭ eşitŭ să intimpine pe domnulŭ nostru Patriarculŭ, ducêndu-lŭ apoĭ la magnifica biserică St. Dimitrie, pe care Vasilie-beĭu o zidise din noŭ, şi a fostŭ dat'o luĭ Atanasie Patalaronulŭ, patriarculŭ constantinopolitanŭ; dară cu ducerea acestuĭ la Constantinopole, allegêndu-se ellŭ pentru a duoa óră patriarcŭ, beĭulŭ se infuriâ contra-ĭ şi inchinâ biserica la călugĕriĭ din Ἄγιος Ὄρος séŭ Sântulŭ Munte. Acellŭ Patalaronŭ, la prima nóstră sosire in Moldova, se afla dusŭ la Moscva (căcĭ beĭulŭ nu-lŭ maĭ putea sufferi), stete acollo unŭ annŭ şi jumetate, şi apoĭ intorcêndu-se in ţérra Cozacilorŭ, muri acollo a treĭa di după Pascĭ.

La intrarea domnuluĭ nostru Patriarcŭ in biserică şi după aceia la eşire, s'a trasŭ clopotele după obiceĭu. Le audirămŭ atuncĭ pentru prima óră (?): insuşĭ D-deŭ s'arŭ puté speria prin sgomotósa plăcere a unorŭ astŭ-felĭu de sunete! După ce se cântase pentru Patriarcŭ Ἄξιον ἐστὶν, clerulŭ veni să-lŭ intimpine, in odăjdiele lorŭ, cu făclie şi cu cadelniţe, dicêndŭ: „D-deule! aibĭ milă de noĭ!“ etc.; menţionândŭ numele seŭ, apoĭ pe acellŭ allŭ beĭuluĭ şi allŭ dómneĭ. In fine, se inchĭaĭă prin unŭ Πολυχρόνιον pentru beĭu, dómna şi fiĭulŭ lorŭ, după cum se face totŭ-d'a-una. Apoĭ Patriarculŭ eşi inaintea tuturorŭ, precesŭ cu făclie, şi oprindu-se la uşa bisericeĭ, dede bine-cuvêntarea-ĭ fie-căruĭa din mulţime, pe rândŭ după cum veniaŭ, aşa fiindu-le obiceĭulŭ. Noĭ ne luarămŭ locuinţa in appartamentele de lôngă acea biserică, in care ne amŭ intorsŭ în séra, după ce trăsese tótă mulţimea clopotelorŭ, spre

(*) Cronologia arabă, pe care insuşĭ traducĕtorulŭ englesŭ mărturisesce in prefáţă, că nu o póte descurca. *Red.*

a commemora serbătória Sânţilorŭ Atanasie şi Cirillă, patriarchii Alexandrieĭ. După ce assistaserămŭ la Vespere şi Matinale, eşirămŭ pentru cătŭva timpŭ şi amŭ revenitŭ la liturgiă. Ne scularămŭ la 4½ óre.

In acéstă politiă Galaţĭ sunt optŭ biserice, celle maĭ multe de pétră: duo inchinate Maĭceĭ Domnuluĭ, duo luĭ St. Nicolae, duo luĭ St. Dimitrie, una luĭ St. Mihailŭ şi cea a opta Sânteĭ *Παρασκευή* şi St. George. Cea maĭ magnifică dintre elle este acea a Maĭceĭ Domnuluĭ, tótă din pétră grea, cu treĭ superbe şi graţióse cupole, coverşite de măreţe crucĭ aurite. Acollo este şi unŭ turnŭ pentru clopote de dimensiunĭ pré marĭ. Tótă *biserica e proveḑută cu murĭ şi canonniere de resbellŭ*, şi fu zidită de unŭ boĭerŭ crestinŭ, unŭ Grecŭ din fortereţa Brăileĭ.

Mĭercurĭ eşirămŭ din Galaţĭ, in cărruţe trasse de caĭ de aĭ oraşuluĭ. Bagagiulŭ şi servitoriĭ fură espediţĭ de maĭ 'nainte in carre trase de boĭ. Purcalabulŭ (the Barkalam), adecă, in limba română, subaşa séŭ gubernatorulŭ de Galaţĭ; magistraţiĭ şi toţĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ poliţieĭ, pentru a-şĭ lua ḑiuă bună dela noĭ, ne petrecură pone la uă distanţă óre-care, de unde s'aŭ intorsŭ. Apoĭ merserămŭ ca la 4 óre, accompaniaţĭ de căllăraşŭ séŭ conacgiŭ, renduitŭ pentru a ne conduce, şi amŭ masŭ la unŭ terguşorŭ. A duoa ḑi deminéţă, joĭ, serbătórea St. Iftimie cellŭ Mare, plecarămŭ şi spre séră amŭ adjunsŭ la unŭ intinsŭ tĕrgŭ numitŭ „Bazaar Wastatacojo“(?), pe unŭ rîŭ mare, avêndŭ treĭ biserice, cu clopotniţă la pórtă. Parcalabulŭ acestuĭ locŭ ne adduse trăsure şi caĭ de aĭ beĭuluĭ, şi ne dede şi ellŭ unŭ conductorŭ, cellŭ de'ntâĭu fiindŭ intorsŭ cu trăssurele şi caiĭ, cu carĭ veniserămŭ pone acĭ. Atarĭ *poste, caĭ şi cărruţe, sunt acĭ in fie-care politiă.*

Acum plecarămŭ maĭ inainte şi séra, fórte tărḑiŭ, amŭ adjunsŭ la unŭ altŭ tĕrgŭ mare numitŭ Berladŭ, avêndŭ treĭ biserice: a Maĭceĭ Domnuluĭ, de currendŭ zidită in pétră de beĭulŭ; St. Dimitrie şi St. Chiriacŭ (Kyriaki).

§ 2.

LOCUINTE.

Descripţiunea caselorŭ acesteĭ ţerre, de unde intraserămŭ in Moldova şi maĭ departe pone unde amŭ imblatŭ, precum si alle Ţerreĭ-Românescĭ şi la Cozacĭ, ba încă pone la Moscva, este următóriă: *tóte casele sunt de lemnŭ şi de vălătuce* (*), *cu accoperimênte inalte şi oblice ca spatele camilleĭ, încâtŭ ninsórea nu se póte ţine pe elle. In intru, laviţele sunt aşeḑate in gĭurŭ şi uă méssă in miḑŭ-locŭ,* ca in casele **Francilorŭ. Paturile lorŭ sunt numaĭ scorţă séŭ păslă, şi lipite de zidŭ.** *In fie-care casă este câte uă sóbă, vetră seă căminŭ, esteriorulŭ căruĭ forméză, pentru a apera de fumŭ unŭ felŭ de pătratŭ de lutŭ verde séŭ roşu, éră in casele cellorŭ bogaţĭ de olane lustruite, sprijinitŭ cu duoĭ stêlpĭ şi avêndŭ unŭ capacŭ de ferrŭ in vêrfŭ* (**); *acésta se numesce in limba română "cuptorĭu"* (cabdour). Assemenĭ cuptóre sunt fórte obicĭnuite, incâtŭ casele ómenilorŭ sunt aicĭ maĭ calde érna, decâtŭ băile la noĭ.

Femeĭele din Moldova şi Ţérra-Românéscă pórtă unŭ felŭ de imbrăcăminte, ce se assémenă cu alle femeĭelorŭ frânce; pêrulŭ şi-lŭ intorcŭ in gĭurulŭ vĕrfuluĭ capuluĭ ca uă invertită (a loaf): cu uă coperitură séŭ bonnetŭ albŭ, éră la celle avute de catifea culoarea rozeĭ; pe longă asta elle maĭ pórtă şi unŭ vĕllŭ albŭ. Tóte arruncă pe umeriĭ lorŭ unŭ şalŭ de stoffă de Aleppŭ de culórea azură, éră celle avute unŭ şalŭ de Barsal (a shawl of Barsal) de metassă négră.

Fetele pórtă pĕrulŭ lorŭ deassemenea impletitŭ şi infăşuratŭ impregĭurulŭ vĕrfuluĭ capuluĭ, dar fără nicĭ uă invellitóriă, încâtŭ prin acésta puteţĭ deosebi feata mare de femeĭa măritată. Copiĭĭ ceĭ micĭ nu pórtă nicĭ uă haĭnă (no clothing at all), şi in fie-care nópte şi diminéţă se spală cu apă caldă. In timpŭ de earnă părinţiĭ ĭĭ tăvălescŭ adessea prin zăpadă. Fie-care femeĭă âmblă cu faţa descoperită, chĭar de arŭ fi şi uă domniţă.

In Constantinopole şi invecinările selle veduvele pórtă pe capŭ uă coperitură galbenă portocalliă; înse *in Moldova, Ţérra-Românéscă şi la*

(*) Aşa inţellegemŭ noĭ cuvîntulŭ "pannels."—*Red.*

(**) Etă textulŭ, cam obscurŭ: "In every house there is a furnace „stove, or chimney, outside of which is a kind of square inclosure „of green or red clay, and, in the houses of the rich, of glazed ti- „les, to inclose the smoke, resting upon two pillars, with a plate „of iron on the top" —*Red.*

Cozacĭ tótă îmbrăcămintea veduvelorŭ din capŭ pone la picióre e négră, ca haĭnele de călugĕriţă. In Moscovia elle pórtă caftane de lână négră, fórte large şi lunge, cu mânece immensŭ de marĭ.

Ţérra beĭuluĭ Moldoveĭ cupprinde 24 de jurisdicţiunĭ. Fie-care sitŭ assemenea cellorŭ ce le-amŭ numitŭ tĕrgŭ (market-town), este centrulŭ uneĭ jurisdicţiunĭ séŭ reşedinţa unuĭ jude.

§ 3.

VASLUĬU.

Plecarămŭ din Berladŭ, unde şi acollo ni se dede cărruţe şi caĭ, sâmbeta deminéţă, in duoḑecĭ şi duo alle canonuluĭ Essani, şi amŭ adjunsŭ la'ntunecate la uă altă mare politiă numită *Vasiludi, adecă propriă Regeluĭ* (proper to the king) (*); cacĭ aicĭ fuse ma'nainte capitala Moldoveĭ, in timpulŭ reposatuluĭ Stefanŭ-vodă, de la a căruĭ domniă sunt trecuţĭ 162 de annĭ (?). Acellŭ principe, illustru eroŭ in resbelle şi temutŭ de toţĭ, se băttuse in 44 de espediţiunĭ contra Turcilorŭ şi Tătarilorŭ, şi de multe orĭ contra Polonilorŭ şi Ungurilorŭ, infrângêndu-ĭ pe toţĭ, incâtŭ numele seŭ devenise famosŭ şi groznicŭ pentru toţĭ. Acésta o datori ellŭ intelligenţeĭ şi bunuluĭ simţŭ. Fundaţiunile şi charitătile selle sunt 44 de monastirĭ şi biserice de pétră. Aicĭ *in Vasluĭu palaturile, băile, locurile de plăcere sunt tóte alle luĭ Stefanŭ-vodă, precum şi magnifica şi superbă biserică cu uă elegantă cupolă peste mesură innaltă. Totulŭ in ea, gĭurŭ impregĭurŭ, e bolţĭ şi arcurĭ, pe carĭ sunt picture şi imaginĭ alle tutororŭ sânţilorŭ. La intrare, pe păretele cellŭ maĭ de josŭ, este uă pictură a Judecăţeĭ de pe urmă, in aurŭ şi in azurŭ;* cu Moĭse conducêndŭ spre Domnulŭ nostru pe Hanna şi Caĭafa şi ceĭ-l'alţĭ Ovreĭ. Personele sunt zugravite cu contenenţe triste. In urma lorŭ este uă altă truppă: acestea sunt figure turce, cu şalurile lorŭ albe şi cu turbane, cu caftanele celle lunge şi verḑĭ tărăindu-se, cu mânice lunge atternândŭ înapoĭ, şi haremurile lorŭ séŭ mobilarea festivă a palaturilorŭ de lână galbenă. Iĭ insoţescŭ dervişiĭ lorŭ. In urma şi in mijloculŭ lorŭ sunt dracĭ împingêndu-ĭ şi înfruntându-ĭ. Kaşidbari (? Kashidbari) este in fruntea lorŭ, in cĭalmaoa sea, şi unulŭ dintre draciĭ ceĭ maĭ reĭ s'accăţâ pe umeriĭ seĭ, trântindu-ĭ célmaoa josŭ din capŭ. *Biserica, în interiorŭ, e peste totŭ accoperită de picture. Architectura e fórte frumósă. In verfulŭ interiorŭ allŭ cupoleĭ séŭ în baldachinŭ, sub care se înalţă tronulŭ beĭuluĭ, este imaginea Domnuluĭ nostru Messiah. Affară din antretŭ e unŭ mare clopotŭ. . . .*

Bisericele în acéstă ţerră sunt împărţite în treĭ divisiunĭ: prima divisiune, longă uşă, e deschisă şi appropriată pentru femeĭe; cea a duoa este despărţită prin uă uşă pentru poporulŭ communŭ; cea a treĭa, despărţită érăşĭ prin uă uşă séŭ unŭ zidŭ, este appropriată pentru beĭu şi nobiliĭ seĭ. Corulŭ, cu strane, aşeḑatŭ sub arcurĭ, şi se întinde în forma de semi-cercŭ dela nordŭ spre sudŭ.

In acéstă politiă maĭ sunt şi alte biserice affară de cea mentionată. *Armeniĭ îşĭ aŭ aicĭ uă biserică a lorŭ propriă.* Stăturămŭ acollea dumineca Purificaţiuniĭ şi apoĭ, dându-ni-se cărruţe şi caĭ de postă, amŭ plecatŭ lunĭ diminéţa.

§ 4.

SCÂNTEĬA.

Spre séră adjunserămŭ la uă mică politiă numită Skentai. Cu una cu alta, mergerea nóstră era maĭ răpede decâtŭ sborulŭ uneĭ păsserĭ. Pe drumŭ trecurămŭ cu trăsurele nóstre peste unŭ rîŭ inghĭaţatŭ, carele în alte timpurĭ se trece pe unŭ mare podŭ de pétră. In politiă este uă biserică nouă şi magnifică, zidită de beĭu, care e devotatŭ la fapte bune şi arŭ dori să imple de biserice tótă lumea Acéstă este închinată sânteĭ Parasceve, şi are duo măreţe şi graţióse cupole cu crucĭ superbŭ aurite. Εἰκωνόστασις'ulŭ şi crucefissulŭ sunt fórte splendide.

Din acestŭ locŭ plecarămŭ marţĭ deminéţa. In nóptea precedentă sufflândŭ unŭ vêntŭ violentŭ cu unŭ frigŭ peste mĕssură, noroĭulŭ inghĭăţase, pămêntulŭ se întări, şi tóte mlastinele căte ne staŭ în calle le găsirămŭ acum solide. Totŭ d'uă dată ne-a şi ninsŭ fórte multŭ. Pe longă astea, întréga staţiune era cunnoscută prin greutăţile drumuluĭ seŭ, care fiindŭ ângustŭ şi sin-

(*) Se pare că autorulŭ îşĭ esplică numele Vasluĭuluĭ prin etimologia grécă din Βασιλεία Basilaea. —*Red.*

guratecŭ, e mărginitŭ de uă pădure şi precătŭ se póte de înfiorătorĭu. După amedi, abia eşindŭ din năbuşéla ninsoriĭ, étă că de uă dată atmosfera deveni caldă, zăpada se topi, şi ne vedurămŭ in noroĭu pone la pântecele cailorŭ, pe unŭ pămêntŭ galbenŭ şi cleĭosŭ. Acéstă ultimă staţiune fu cea maĭ durerósă din tóte. Caiĭ eraŭ cu totulŭ stătuţĭ de ostenélă şi numaĭ după uă trudă nenchipuită, adjunserămŭ pe la inserate în invecinarea unuĭ mare lacŭ, numitŭ românesce „khalistao", săpatŭ de către domnĭ séŭ beĭ pentru pescĕriă. Ellŭ este uă moşiă ascultătóriă (a feoff attached) de monastirea Maĭceĭ Domnuluĭ, cunnoscută sub titlulŭ de Bonoska (? known by the title of Bonoska).

In timpulŭ acesta căţĭ-va boĭerĭ ne eşiră inainte, adducêndŭ caĭ pentru Patriarculŭ şi pentru noĭ. Incăllecândŭ, merserămŭ la uă móră de alle supra-disseĭ monastirĭ. Aci astepta pe domnulŭ meŭ Patriarculŭ uă *carretă regală (a royal coach), trassă de şésse caĭ albĭ,* éră eŭ, bĭetulŭ istoricŭ, mĕ pusseĭ la uşă (by the door), ţinêndŭ în mână crucea cea de argintŭ. Acum ne întêmpină vechilulŭ séŭ ministrulŭ beĭuluĭ, „Iwani Saljar" (Ionŭ slugĭarŭ), precum se dice românesce unuĭ cassab-başi domnescŭ. Acestŭ boĭerŭ ne cunnoscuse uă dată in Jerusalemmŭ, unde fuse trimisŭ din partea beĭuluĭ pentru a affla summa datorielorŭ Sânteĭ Invierĭ şi alle St. Mihailŭ. Maĭ la urmă ellŭ ne visită la trecerea sea prin Aleppo, cândŭ revenĭa la Jerusalemŭ ducêndŭ cu sine summa de maĭ susŭ in numerătóriă. Domnia sea mitropolitulŭ cu boĭeriĭ şi cu ostĭ veniră să priiméscă pe Patriarculŭ; căcĭ beĭulŭ lipsĭa din capitală, fiindŭ dusŭ in provincia numită „Satjao" (Sucéva), pentru a face pace intre Cozaciĭ luĭ Chmielnicki (Akhmil) şi intre Polonĭ. Cândŭ primise scire dela Galaţĭ despre sosirea nóstră, ellŭ se grăbi a trimmitte la Iaşĭ porunca să se adune cu toţiĭ şi să întêmpine in mare numerŭ pe Patriarculŭ, incâtŭ, în adeverŭ, nĭ-aŭ eşitŭ înainte în carretele lorŭ principalele persóne alle întregeĭ ţerre. Dela distanţa, în care ne afflamŭ, se vedeaŭ cupolele bisericelorŭ şi crucile monastirilorŭ strălucindŭ de departe şi încântândŭ priivirile. Apropiindu-ne de monastirea Galata, destullŭ de depărtată de politiă, începură a trage tóte clopotele şi marĭ şi mice la uă-l'altă, şi urmară astŭ-felĭu pone ce le-amŭ lăssatŭ de totŭ in urmă. Totŭ aşa cândŭ amŭ adjunsŭ in faţa monastiriĭ St. George, carea este in mânele călugĕrilorŭ din muntele Sinaĭu. După aceĭa ostile defilară de'naintea nóstră.

§ 4.

IAŞIĬ.

Marţĭ séra, in duo-decĭ şi duo din Canonulŭ II, intrarămŭ in politia Iaşiĭ, capitala Moldoveĭ, in midŭ-loculŭ vuetuluĭ clopotelorŭ tuturorŭ bisericelorŭ şi monastirilorŭ, care resuna in tóte direcţiunile. După aceĭa furămŭ duşĭ la biserica St. Sava şi St. Mihailŭ, şi voindŭ domnulŭ nostru Patriarculŭ a se da josŭ din trăsură, fu investmêntatŭ cu „mandia" sea, éră preoţiĭ ĭĭ eşiră înainte cu Evangeliulŭ şi diaconiĭ cu cădelniţele, precedaţĭ de sfeşnice. Patriarculŭ sărută Evangeliulŭ, şi'n timpŭ ce diaconiĭ îllŭ tămăeaŭ şi cântăreţiĭ cântaŭ *Ἄξιον ἐστὶν*, ellŭ inaintă la midŭ-loculŭ biserceĭ sub stégurile *Πολυέλεος*'uluĭ, şi făcu uă cruce pe fruntea sea, apoĭ totŭ aşa făcu denaintea uşelorŭ Altaruluĭ, şi la Icónele Domnuluĭ şi Dómneĭ nóstre, şi la tóte celle-l'alte sânte icóne de pe uşele Sanctuariuluĭ; la urmă la icóna St. Grigorie Teologulŭ, a căruĭa serbătóriă fiindŭ tocmaĭ atuncĭ, era pusŭ pe unŭ tronŭ înaltŭ şi accoperitŭ cu unŭ vĕllŭ, precum se obicĭnuesce in tóte bisericele Greciеĭ. Apoĭ Patriarculŭ se sui in strana sea, şi diaconulŭ disse „Aĭbĭ milă, D deule! etc.", menţionândŭ de'ntâiŭ numele Domnuluĭ Patriarcŭ, după aceĭa allŭ illustruluĭ beĭu Vasilie-vodă, allŭ Dómneĭ Caterine, allŭ fiiuluĭ lorŭ Stefanŭ-vodă, şi corulŭ repetândŭ *Πολυχρόνιον* pentru fie-care. Amŭ eşitŭ din biserică după ce Patriarculŭ dede bine-cuvêntarea sea mulţimiĭ, învestmêntatŭ in mandia sea şi cu crucea in mână; şi luândŭ locuinţă în appartamentele egumenuluĭ, ellŭ fu visitatŭ cu salutaţiunĭ din partea tuturorŭ boĭerilorŭ cellorŭ marĭ.

Joĭ séra trasseră clopotele pentru serbătórĭa Translaţiuniĭ móştielorŭ St. Ionŭ Crisostomulŭ, şi amŭ assistatŭ la Vespere şi Preveghĭare. După ce *orologiulŭ băttuse 10 óre de nópte,* trasseră din noŭ clopotele, şi amŭ intratŭ în biseri-

că, remânêndŭ apoĭ acollo pone demânéța la mânecate, după rugăcĭunea Ὄρθρον'uluĭ.

E remarcabilŭ, că in Moldova, in Țérra-Românéscă, la Cozacĭ și pone la Moscva, ómeniĭ staŭ in biserică dela inceputulŭ serviciuluĭ pone la fine, séra și diminéța in tóte timpurile, cu capetele descoperite, maĭ cu sémă in presența unuĭ Patriarcŭ, orĭ Preotŭ maĭ mare, orĭ egumenŭ, séŭ chĭarŭ a unuĭ preutŭ ordinarĭu; căcĭ *in tóte aceste țerre se pórtă pe capŭ calpace blănite chĭarŭ principiĭ și magnațiĭ. In Moldova cucónele de assemenea pórtă calpace de catifea roșiă cu samurĭ; eră in Țérra-Românéscă și la Cozacĭ stergare albe, către carĭ celle avute adaugŭ ornamente de perle.*

După rugele de demânéță, cândŭ *orologĭulŭ batte a treĭa óră din di*, ómeniĭ de aice revinŭ la liturgiă, și remânŭ unŭ timpŭ cam de treĭ óre, déca e serbătórea vre-unŭ sântŭ, séŭ Assumpțiunea Dómneĭ Nóstre, orĭ serbătórea Pascilorŭ. Anse maĭ'naintŭ de a trage clopotulŭ de liturgiă, sună clopótulŭ de Poménă (of the Oblation), cândŭ fie-care persónă, care are midŭ-lóce de a presenta ce-va bisericeĭ, adduce darulŭ seŭ.

§ 6.

IAȘIĬ. — ST. SAVA.

Biserica St. Sava e peste totŭ zidită de pétră, pe din întru și pe din affară. Ea are numaĭ uă ușă spre partea sudică, deassupra căriĭa este depinsă imaginea Sântuluĭ, după cum se obicĭnuesce la tóte bisericele din acésta țérră. Zidirea e lungă și simplă (long and single), dar rădicată pe nesce murĭ tarĭ și duppli, cu căte 9 deschidĕturĭ pentru aerŭ din fie-care parte, și cu *duo marĭ cupole turcescĭ, după modellulŭ cellorŭ maĭ marĭ din țérra nóstră. Elle sunt unicele in felĭulŭ lorŭ in aceste țerre.*

Artistulŭ, care le-a construitŭ, fu Constantinopolitanŭ de origină, numitŭ Enaki (Ianaki) și architectŭ de curte allŭ beilorŭ moldovenĭ. In intrulŭ fie-căriĭ cupole sunt in gĭurŭ căte treĭ-decĭ de bolțĭ arcate. Partea esternă a cupolelorŭ e de totŭ rotundă și accoperită cu costorŭ, care sclipesce de departe la radele sóreluĭ. Pe verfurile cupolelorŭ sunt superbe crucĭ marí și aurite.

Totŭ accoperemêntulŭ bisericeĭ e de costorŭ. Una dintre cupole e de assupra coruluĭ, cea-l'altă deassupra Νάρθηξ'uluĭ. In biserică sunt numaĭ duo columne: din dosulŭ columneĭ din dréptă e tronulŭ beĭuluĭ, aședatŭ susŭ, cu unŭ pavillonŭ și stălpĭ de lemnŭ, și cu facia spre resăritŭ. In partea oppusă, din dosulŭ columneĭ din stânga, este unŭ altŭ tronŭ maĭ micŭ, séŭ pentru fiĭulŭ beĭuluĭ, orĭ pentru Dómnai. De a drépta beĭuluĭ este strana pentru preutulŭ cellŭ mare (Chief Priest), rădemată de părete intre alte strane, ce-o incungĭóră.

Πολυέλεος'ulu, numitŭ aicĭ Χορὸς, e fórte mare, atternatŭ de interiorulŭ cupoleĭ (suspended within the cupola) de-asupra coruluĭ, și compusŭ din 24 de bucățĭ aurite. In intrulŭ luĭ este unŭ altulŭ micŭ, in felĭulŭ unuĭ pavillionŭ. In tóte aceste țerre Εἰκωνόστασις'ulŭ e impărțitŭ in treĭ secțiunĭ: secțiunea, care este immediatŭ d'assupra ușelorŭ santuariuluĭ cupprinde tóte serbătórĭele dominicale; secțiunea invecinată presintă in midŭlocŭ imaginea Domnuluĭ nostru cu unŭ saccosŭ și uă corónă, și ședéndŭ pe unŭ tronŭ, la stânga și la drépta luĭ staŭ apostoliĭ, din carĭ cellŭ maĭ de aprópe din stânga e totŭ d'a-una St. Paulŭ, éră din drépta St. Petru. In gĭurulŭ lorŭ sunt Maĭca Domnuluĭ, S. Ionŭ, etc. De assupra acesteĭ secțiunĭ este imaginea St. Trinitățĭ in centru, éră in laturĭ Profețĭ. De assupra tuturóra e Crucifissulŭ.

Sanctuariulŭ e fórte spațiosŭ, cu treĭ ferestre arcate, ingrădite cu gróse gratie de ferrŭ, și avêndŭ in stânga unŭ pogorîșŭ cu trepte, care duce prin corŭ la pulpitŭ. Ellŭ e fórte înaltŭ și ziditŭ ca și cupola din pétră colorată, și cu uă cruce d'assupra. Îllŭ susținŭ stâlpiĭ spiralĭ de pétră. În interiorŭ este unŭ locŭ spațiosŭ, pentru a ascunde vasele bisericescĭ și altele, la casŭ de larmă.

În păretele sudicŭ allŭ bisericeĭ sunt treĭ ferestre marĭ, cu gratie de ferrŭ și arcurĭ, longă ușa, unde e mormêntulŭ architectuluĭ Enachi, inchisŭ în întru cu gratie, zugrăvitŭ (hung with pictures), și cu uă candellă votivă, care arde totŭ-d'a-una. Pe păretele nordicŭ sunt cincĭ ferestre analóge. Pavimentulŭ bisericeĭ e asternutŭ cu o-

lane (tiles), precum se obicĭnuesce în genere in tóte ţerrele dela Brussa şi pone la Moscva.

Loculŭ pentru femeĭe este in susulŭ bisericeĭ, în uă galeriă, cu unŭ *Εἰκωνόστασις* separatŭ. Elle se urcă acollo prin uă trecătóriă in zidŭ, conducêndŭ d'a dreptulŭ dela uşa bisericeĭ.

Turnulŭ pentru clopote este de uă vastă structură pătrată, zidită fórte tare din pétră, cu duo bolţĭ in centru, servindŭ de ascunḑetóriă pentru averea bisericeĭ la casŭ de larmă. Uă scară cu uă mulţime de trepte duce la vĕrfŭ. Cincĭ clopote atternă de duo immense şi înnalte arcurĭ. *Clopotulŭ cellŭ mare, de uă vastă cercumferinţă, e lucratŭ in Danemarca* (is the work of the Danes). Limbele clopotelorŭ sunt de ferrŭ.

Monastirea cu tóte dependenţele sélle, e lucrată din lemnŭ, ca maĭ tóte monastirile de aicĭ.

§ 7.

IAŞĬ.—CURTEA.

Dumineca după améḑĭ, la treĭ-ḑecĭ din canonulŭ II, merserămŭ *să vedemŭ pe Inălţimea sea beĭulŭ, la intrarea-ĭ in politiă, în mijloculŭ sunetuluĭ tuturorŭ clopotelorŭ.* In séra ellŭ trimise la Domnulŭ nostru Patriarcŭ nesce pâne, ca s'o bine-cuvinteze, pentru usulŭ domnescŭ de a duoa-ḑi demânéţă. A duoa ḑi veni boierulŭ Ionŭ slugĭarŭ, şi toţĭ magnaţiĭ, carĭ ne întîmpinaseră la sosirea nóstră, accompaniaţĭ acum de 50 *soldaţĭ de gardă, toţĭ îmbrăcaţĭ în roşu.* Cu dênşiĭ veni *uă carretă regală, trasă de şésse caĭ surĭ,* în care s'a aşeḑatŭ Patriarculŭ, învestmentatŭ în mantia sea, éră eŭ m'amŭ pusŭ la uşă, ţinêndŭ crucea. *Soldaţiĭ merseră înaintea nóstră, duoĭ căte duoĭ, pone la intrarea palatuluĭ, numitŭ românesce Corta, şi atuncĭ abordarămŭ scara Divanuluĭ, trecêndŭ între şirurĭ de soldaţĭ.* Aicĭ Patriarculŭ se dede josŭ, urmatŭ de ceĭ-l'alţĭ, éră eŭ, după obiceĭu, mergeamŭ înaintea luĭ. *Tótă boĭerimea eşi a-lŭ întâmpina in salonulŭ esteriorŭ (the outer hall) şi în salonulŭ învecinatŭ. Beĭulŭ veni să-lŭ întimpine în salonulŭ interiorŭ (the inner hall), care servesce pentru assemenea occasiunĭ, şi-ĭ sărută mâna.* Patriarculŭ îllŭ sărută pe frunte, după obiceĭu, şi-ĭ dede bine-cuvêntarea sea; apoĭ eĭ se aşeḑară. Beĭulŭ din espansiunea amoruluĭ şi a amicieĭ, lăcrimâ în maĭ multe rîndurĭ. *Noĭ toţĭ ceĭ-l'alţĭ salutarămŭ pe Beĭu pone la pămêntŭ, sărutându-ĭ de'ntâĭu mâna dréptă, apoĭ pe cea stângă,* precum făcurămŭ şi la retragere. Remânêndŭ singurŭ in conversaţiune cu Patriarculŭ, beĭulŭ iĭ arretâ sentimentele sélle de veneraţiune şi de amorŭ în cursŭ aprópe de uă óră, pré-încântatŭ de mulţumire suffletéscă. Apoĭ Patriarculŭ îllŭ bine-cuvêntă, şi luându-şĭ voĭă, se despărţi de ellŭ. Aşeḑându-ne in carretă, ca maĭ'nainte, ne întorserămŭ la monastire.

Marţĭ demânéţa, fiindŭ prima a luneĭ Ishbat, noĭ, servitoriĭ, merserămŭ a offeri beĭuluĭ *darurile adduse pentru ellŭ de către Domnulŭ nostru Patriarculŭ, totŭ in tipsie accoperite cu şervette cu frangĭurĭ (fringed napkins), după obiceĭulŭ aceşteĭ ţerre, chĭarŭ déca offerta arŭ fi simplu unŭ presentŭ de mâncare.* La intrare în spaţiosulŭ salonŭ allŭ palatuluĭ, slugĭarulŭ, ministrulŭ beĭuluĭ, veni cu unŭ gramaticŭ pentru a înregistra anume tóte darurile, unulŭ căte unulŭ.

§ 8.

IAŞĬ.— DARURĬ.

Iată lista offertelorŭ, făcute illustruluĭ beĭu: uă părechĭă de feţe de perină brodate; uă buccată de stoftă cinţŭ (chintz) culórea roseĭ; duo zaharniţe de lemnŭ de palmĭerŭ; uă cutiă cu soponŭ de moscŭ; duo cutie cu sopóne aromatice uă mică cuantitate de soponŭ de Aleppŭ; duo borcane cu scorţişóră păstrată; uă cutiă cu fructe uscate de Italia păstrate; ce-va untŭ de migdale; zarzare păstrate; fistacĭ păstraţĭ cu sare şi fără sare, etc.

Acestea fură duse şi presentate luĭ „Megas Logati“, adecă defterdarŭ; şi apoĭ noĭ merserămŭ la beĭu, carele s'a sculatŭ dela loculŭ seŭ din respectŭ către Domnulŭ nostru Patriarculŭ, éră noĭ ne-amŭ închinatŭ la intrare şi la eşire. I se aduseră offertele pe tipsie, ḑicêndŭ gramaticulŭ: „Patriarculŭ de Antiochia presintă domnieĭ vóstre „cutare şi cutare lucru“, enumerândŭ pe tóte, éră beĭulŭ mulţumia pentru fie-care în parte.

Atuncĭ înturnându-ne, dusserămŭ totŭ assemenea darurĭ pentru Stefanŭ-vodă (fiiulŭ Domnuluĭ), care ne priimi într'unŭ apartamentŭ ellŭ însuşĭ; apoĭ maĭ dusserămŭ darurĭ de acellaşĭ genŭ pentru Dómna, consórta beĭuluĭ, făcêndu-ĭ ce-va

complimente (small obeisances) la intrare și la eșire. *Ea ședea într'unŭ jețŭ, avêndŭ capulŭ accoperitŭ cu unŭ calpacŭ de catifea roșiă, blânitŭ cu samurŭ.* De'ntâiu, eșindu-ne înainte, ne annunciase companióna Dómneï (her Kachia?), și apoï intrarămŭ. Ea se arretâ fórte mulțumită, și se sculâ de pe scaunŭ la intrarea nóstră. Îmï pare reŭ, cândŭ cugetŭ, că tóte darurile nóstre fură perdute in zădarŭ, căcï în curêndŭ după aceïa s'a stinsŭ norocŭlŭ luï Vasilie.

Joï, a treïa din Ishbat, veni „Kozal Effendi", adecă popa Theodosie, capulŭ monastiriï Golieï (Kolia).

Aice se obicïnuesce unŭ felïu de gratificațiune, numită românesce „mertek", care illustrulŭ beïu stabili pentru noï astŭ-felïu: patru pânï albe de cea maï bună făină pentru Domnulŭ nostru Patriarculŭ; alte duo pânï pentru casa-ï; duo ocale de cellŭ maï bunŭ vinŭ pentru ellŭ și duo pentru casă; uă oca de untŭ; uă oca de făină; duo ocale de carne; uă oca de luminărï de céră; una de sêŭ; pe fie-care septemână căte duo carre cu lemne, și banï pentru cheltuéla nóstră dilnică. Déca amŭ fi avutŭ caï, ni s'arŭ maï fi rênduitŭ orḑŭ și fênŭ.

Merserămŭ in trăssură să vedemŭ monastirea Maïceï Domnuluï, care appartenesce Dómneï, consórteï beïuluï, fiindŭ zidită de ea de curêndŭ. Biserica e fórte frumósă. Acollo se afflă uă vechiă și miraculósă icónă a Maïceï Domnuluï, incadrată in 24 de rosarie. Mânele și brațele sélle sunt de aurŭ curatŭ, făcêndu-se cu uă estremă cheltuélă din partea Dómneï; căcï fiïu-seŭ Stefanŭ-vodă, căḑêndŭ în bólă grea și fiindŭ dusŭ de către mumă-sea la picïórele acelleï icóne, la minutŭ s'a însănătoșatŭ. De'naintea icóneï sunt candelle de argintŭ aurite, carï ardŭ totŭ d'a-una. În fața ușelorŭ sanctuariuluï sunt *patru candelabre de bronzŭ maï frumóse și maï strălucite decătŭ aurulŭ, lucrate in Danemarca și plătite,— se ḑice,— cu greutatea lorŭ in argintŭ.*

Din dosulŭ jețuluï beïuluï, pe uă columnă, e portretulŭ luï Vasilie-vodă în tótă stătura, într'uă haïnă blănită cu samurï, și ținêndŭ în mână effigia bisericeï, pe care o presintă spre binecuvêntare Domnuluï nostru, încungïuratŭ de ângerï. După ellŭ stă nevésta-sea *Dómna, uă principésă circasiană,* în uă haïnă totŭ de samurï, și urmată de fiïele selle, dintre carï una e acum cu Poloniï (with the Poles) și uă altă fu căsătorită de currendŭ după fiiulŭ Cosaculuï Chmielnicki. *Longă eï este Stefanŭ-vodă cu uă a treïa sóră, carï după aceïa fură dușï în Galiția* (who afterwards were taken into Russia); ambiï în haïne frumóse și de uă assemenare întocmaï.

Lăssândŭ biserica, merserămŭ la mésă, urcându-ne în clopotniță, care e fórte mare și vechiă, și nu are părechiă în tóte aceste țerre prin înălțime, lărgime și magnificență.

§ 9.

IAȘÏ. — BANCHETŬ.

Marțï diminéța, în 8 din Ishbat, Inălțimea sea beïulŭ înscïințâ pe domnulŭ nostru Patriarculŭ de a fi gata pentru uă intêlnire cu ellŭ; éră ce-va maï'nainte de améḑï Sulgerulŭ veni cu uă speciă de trăsură, numită românesce „Sania", care se mișcă fără róte; căcï era ghïățușŭ și picase multă ninsóre, astŭ-felïu încătŭ trăsurele cu róte nu puteaŭ fi întrebuințate, pecândŭ acea saniă se póte mișca cu ïuțélă fără pericolŭ de a se resturna. Precedêndu-ne soldațï, ca și maï'nainte, intrarămŭ în palatŭ, unde găsirămŭ pe beïulŭ singurŭ in appartamentulŭ seŭ. Patriarculŭ îï presintâ scrisorile din partea luï Paisie, patriarculŭ de Contrantinopole, din partea destronatuluï Evanicie, și din partea patriarculuï de Jerusalemmă. De căte orï „Logati" sferșïa citirea uneï din acelle scrisorï, beïulŭ se sculla în picïóre și-șï rădica calpaculŭ. Apoï *Patriarculŭ îï făcu unŭ darŭ de uă immensă valóre (immense value): falca inferióriă a St. Basilie cellŭ Mare, de uă culóre galbenă, fórte solidă și grea, și strălucindŭ ca aurulŭ.* Mirosulŭ eï era maï plăcutŭ decătŭ ambra, și dințiï și măsellele remăneaŭ neattinse la loculŭ lorŭ. Acestŭ odorŭ illŭ căpetaserămŭ în Constantinopole, unde fu scosŭ la vînḑare de către rudele luï Kyr Gregorie, metropolitulŭ vechïeï Cesaree, și cumperatŭ cu greutatea sea in aurŭ. *Îï maï dede și alte darurï analóge din differite locurï: căte-va reliquie neprețuite de alle Domnuluï nostru Messiah și de alle sânțilorŭ seï Apostolï, tóte căpetate in Constantinopole, regina orașelorŭ, un-*

de se găsesce orĭ-ce lucru. Pe'ntre sântele odóre, ce le cumperaserămŭ acollo cu aurŭ, fură: uă bucată din callulŭ St. Dimitrie, puținellŭ sânge de allŭ St. George; ce-va-șĭ din pĕrulŭ Martireĭ Anastasia, carele scapă de fermecŭ; unŭ degetŭ a mumeĭ St. Eustatie Martirulŭ, nesce bucăți de pétră din sântulŭ Mormêntŭ cu sângele luĭ Messiah; câte-va bucăți din lemnulŭ Cruciĭ, de uă culóre négră, ca abanosulŭ, și fórte grelle, pe carĭ cercându-le noĭ în focŭ, arseră cu para, éră după ce fură scóse revenіră la starea primitivă; maĭ cercându-le de assemenea în apă, căḑură la fundŭ: elle eraŭ pusse într'uă cutiă rotundă de fabrică indiană, sculptată cu multă artă; eraŭ așeḑate pe bumbacŭ și accoperite cu uă bucată de brocartŭ de mărimea cutieĭ, éră cutia era ținută într'unŭ săculețŭ de taftă culórea rozeĭ și cu baere de metassă albastră. Veḑêndŭ acestŭ ultimŭ darŭ, beĭulŭ fu răpitŭ de plăcere și de admirațiune, și nu maĭ putu a-șĭ stăpâni bucuria la cuvintele Patriarcului: „acestea sunt pentru d-vóstră, ca să vĕ ferescă de totŭ reulŭ.“ Apoĭ îĭ maĭ dede uă sticluță cu Sântulŭ Mirŭ, și beĭulŭ, cuprinḑêndu-se de mare amorŭ și affecțiune pentru domnulŭ nostru Patriarcŭ, se apucă a-ĭ povesti despre aceĭ ce veniseră maĭ'nainte de ellŭ și câtŭ de multŭ îĭ măhniseră suffletulŭ prin purtarea lorŭ. Apoĭ merseră amenduoĭ la *Divanŭ séŭ salonulŭ esteriorŭ (Divan, or outer hall), unde sta intinsă mésa regală, cu talere, lingure și furculițe de argintŭ și de aurŭ.* Vasilie-vodă se puse în capulŭ meseĭ pe *unŭ fotoliŭ îmbrăcatŭ cu catifea și țintuitŭ cu cuie de argintŭ aurite*; éră la drépta-ĭ fu pusŭ unŭ altŭ fotoliŭ pentru domnulŭ nostru Patriarculŭ, carele bine-cuvîntă mésa și pe beĭu. Luândŭ unŭ fărâmŭ de pâne și muĭându-lŭ in mâncare (dipping it in the meat), ellŭ se sculâ in picióre, precum și toțĭ boĭeriĭ ceĭ de fé̦ță, recită uă rugăcĭune pentru vodă, adecă îĭ dori bine, dupre obiceĭulŭ in atarĭ occasiunĭ, și éroșĭ cu toțiĭ se puseră josŭ. *Tóte talerele eraŭ accoperite cu altele assemenea lorŭ, pone la timpulŭ de mâncare, cândŭ s'aŭ rădicatŭ copertele, fiendŭ aci obiceĭulŭ de a adduce la mésă talere accoperite.* „Ashji“ séŭ *Μέγας Κελλάριος*, orĭ „Tabbakh-Bashi“, adecă *primulŭ bucătarĭu, de câte orĭ venia cu mâncare, dusă de servitorĭ, totŭ-d'a-una o presinta beĭuluĭ, rădicândŭ accoperișulŭ.* Déca acéstă plăcea beĭuluĭ, ellŭ o punea de 'nainte-ĭ in tăcere și mânca (*); apoĭ adducêndu-se uă altă mâncare, déca nu plăcea beĭuluĭ, ellŭ ridica ochiĭ ca semnŭ, și bucătarĭulŭ o lua și o punea sub mésă (?). La stânga beĭuluĭ sta unŭ servitorŭ in frumósă îmbrăcăminte, care lua unele mâncărĭ (some of the dishes) și le punea ĭute de'naintea beĭuluĭ, pe cândŭ unŭ altŭ servitorŭ schimba talerele celle de argintŭ, stergêndu-le in grabă. Silahdarulŭ séŭ „Megas Spatari“ stete totŭ timpulŭ d'adrépta beĭuluĭ, purtândŭ (bearing) uă corónă cu petre scumpe, precum și sabia, éră in mână ținendŭ sceptrulŭ regalŭ. Longă dênsulŭ sta nemișcațĭ păharniculŭ și alțĭ servitorĭ. *Inaintea beĭuluĭ era susŭ unŭ vasŭ de lemnŭ pe treĭ picióre, cu apă, in care eraŭ pusse sticle cu differite vinurĭ, spirturĭ, și bere.* Maĭ era încă longă beĭu unŭ scaunŭ, accoperitŭ cu albŭ, cu maĭ multe șirurĭ de cupe de sticlă, și cu păhăruțe de argintŭ și de porcelanŭ. Officiarulŭ turna vinŭ beĭuluĭ și patriarculuĭ în cupe assemenea, și de câte orĭ eĭ beaŭ, toțĭ se sculaŭ in picióre. Ceĭ-l'alțĭ beaŭ din alt-felĭu de cupe și alte vinurĭ. *Presentândŭ unŭ păharŭ beĭuluĭ, paharniculŭ gusta de'ntâĭu ellŭ insușĭ și apoĭ îllŭ da.* In totŭ timpulŭ ospețuluĭ, boĭeriĭ și funcționariĭ ceĭ marĭ asteptaŭ poruncele beĭuluĭ, éră *ușeriĭ steteaŭ fórte aprópe de ellŭ cu bețele lorŭ de argintŭ* (their silver wands). *La fie-care treĭ séŭ patru păhare cu vinŭ ce bea beĭulŭ, maĭ lua și câte unulŭ de bere,* fiindŭ rece și recoritóriă. După ce bea, punea păharulŭ in apă, orĭ cerea unŭ altulŭ. *E de observatŭ, că orĭ-și-cândŭ șede beĭulŭ, orĭ fiĭu-seŭ, orĭ Dómna, orĭ vre-unulŭ din boierĭ séŭ din funcționnarĭĭ ceĭ marĭ aĭ curțiĭ, fie in Moldova, in Țérra Românéscă, séŭ la Casacĭ, nu lipsesce nicĭ uă dată d'assupra capuluĭ lorŭ (over his head) uă icónă invellată și cu uă candellă totŭ-d'a-una arḑetóriă.* Incâtŭ despre mine, eŭ steteamŭ din oppositulŭ lorŭ, ținêndŭ crucea, și încungĭuratŭ de tovaroșiĭ meĭ și de câțĭ-va din preuțiĭ și diaconiĭ curțiĭ, carĭ sunt fórte puținĭ la numĕrŭ. Inălțimea sea beĭulŭ făcu scurtŭ unŭ semnŭ po-

(*) Passagĭulŭ este atâtŭ de obscurŭ, încâtŭ nu cuteḑămŭ a încerca uă traducțiune: „and taking a spoon, he swept round the „whole dish with it, and ate of the gathering“ . . . a sterge unŭ talerŭ cu uă lingură? Se pare, că d. Belfour nu înțelesese bine aci originalulŭ arabŭ.— *Red.*

stelniculuĭ (Bostanjik), carele veni şi ne conduse la unŭ locŭ in suffrageriă (pantry) ca să prândimŭ, in care timpŭ crucea a ţinut'o unulŭ din clericĭ. După aceĭa m'amŭ întorsŭ şi ĭ-amŭ luat'o. Banchetulŭ urmândŭ înainte, şi mâncărĭ próspete inlocuindŭ pe celle servite, aşa se prelungi pone'n séră, cândŭ toţĭ s'aŭ sculatŭ pentru a mulţumi. Domnulŭ nostru Patriarculŭ bine-cuvêntâ mésa şi pe beĭu şi, luândŭ licenţa de plecare, neamŭ întorsŭ in carretă la monastire.

A descri venerabila demnitate a beĭuluĭ, cunoscinţele sélle, escellenţa bunuluĭ seŭ simţŭ, profunda sea familiaritate cu autoriĭ vechĭ şi modernĭ, păgânĭ, creştinĭ şi chĭarŭ turcĭ; bravura şi abilitatea sea militariă, va întrece puterile priceperiĭ omenescĭ. Adeverulŭ e, că ellŭ a adjunsŭ pe anticiĭ imperaţĭ aĭ Grecieĭ, ba ĭ-a şi intrecutŭ; căcĭ perfecţiunile sélle sunt celebrate in tótă lumea, şi fecunda-ĭ generositate şi acţiunĭ illustre, sunt cunnoscute bine nu numaĭ patriarcilorŭ şi metropoliţilorŭ, preuţilorŭ, călugĕrilorŭ şi laicilorŭ, in biserice şi'n monastirĭ, ci chĭarŭ agalele, neguţitoriĭ şi alţĭ Turcĭ, chĭarŭ dervişiĭ şi meseriaşiĭ, aveaŭ obiceĭu de a jura pe capulŭ luĭ. Cu tóte astea, ellŭ fu maĭ totŭ-d'a-una şi este încă unŭ obiectŭ de urră pentru eĭ, şi e impossibilŭ să se pótă apera şi a mânţiné in possessiunea domnieĭ. Precum amŭ ḑisŭ, illŭ cunnósce tótă lumea. Imperaţiĭ şi boĭeriĭ moscoviţĭ se laudă de priimirea uneĭ scrisorĭ de la ellŭ şi o plimbă prin mâne cu cea maĭ mare veneraţiune, ceĭa ce este uă consecinţă a reputaţiuniĭ ce-şĭ făcuse, că ĭubesce fórte multŭ bisericele şi monastirile, şi e caritosŭ pentru toţĭ. Regele şi boĭeriĭ polonĭ illŭ stiméḑă de assemenea. Chmielnicki allŭ Căzăcilorŭ ĭ-a luatŭ féta (Akhmil and the Cossacks have taken his daughter). Hanulŭ şi Tătariĭ illŭ ĭubescŭ peste sémă. Imperatulŭ nemţescŭ, regele Ungarieĭ (?) şi Veneţianiĭ ĭĭ sunt nu maĭ puţinŭ pré-affecţionaţĭ. Ellŭ tipări în timpulŭ seŭ unŭ mare numĕrŭ de cărţĭ bisericescĭ, manualurĭ de devoţiune şi commentariĭ, éră pentru poporulŭ seŭ in Moldova opere in limba română. Maĭ'nainte poporulŭ citĭa rugăcĭunile numaĭ în limba Serbă, rudă cu acea russéscă, căcĭ în Bulgaria, in Serbia, in Ţérra-Românéscă, in Moldova, apoĭ la Cozacĭ şi pone la Moscva, se citesce totŭ serbesce, în care tóte cărţile lorŭ sunt scrise. Dar limba Muntenilorŭ şi Moldovenilorŭ fiindŭ acea română, eĭ citescŭ serbesce fără a înţellege. Pentru acéstă raţiune, beĭulŭ zidi longă monastirea sea unŭ mare collegiŭ românescŭ (for them . . a large college) de pétră, şi publicâ cărţi in limba română. Serbiĭ, Bulgariĭ, Cozaciĭ şi Muscaliĭ vorbescŭ totŭ în uă limbă, differindŭ numaĭ prin etate (? only differing as to age) şi prin particularităţĭ locale, dar cărţile şi scrierile lorŭ sunt tocmaĭ acellea-şĭ.

§ 10.

IAŞĬ.— MONASTIRĬ.

Mercurĭ diminéţa, allŭ noulea din Ishbat, beĭulŭ, carele se îngrijĭa pentru totŭ ce priivĭa liniscea şi comfortulŭ domnuluĭ nostru Patriarcŭ, ĭĭ trimise prin menţionatulŭ Slugĭarŭ *uă feregea (farjiyya) de lână négră blănită cu samurŭ, unŭ caftanŭ (Caftan) de satinŭ*, şi banĭ pentru cheltuĭala croitulŭĭ, maĭ promittêndu-ĭ de a plăti tóte datoriele selle. Aceste darurĭ servitoriĭ le addusseră strînse la monastirea nóstră.

Sâmbeta egumenulŭ monastiriĭ domnescĭ, numite dupre ceĭ treĭ Ierarchĭ, trimise uă invitaţiune domnuluĭ nostru, şi noĭ merserămŭ la ellŭ in trăsură. *Acea monastire e cu deosebire frumósă, şi pare unŭ castellŭ, fiindŭ încungĭurată din tóte părţile cu murĭ de pétră.* De assupra porţeĭ este unŭ turnŭ pentru clopote şi pentru *orologiulŭ oraşuluĭ, care e de ferrŭ şi cu róte marĭ.* Clopotele sunt atternate d'assupra, pe grinḑĭ de de lemnŭ. *Maşina orologiuluĭ imple uă jumetate din uă cămăruţă (small room). Ea are uă vérgă de ferrŭ, care intră prin accoperemêntŭ şi trece in susŭ pone la culmea clopotuluĭ celluĭ mare, către carele e applicatŭ unŭ greŭ cĭocanŭ de ferrŭ. Cându-ĭ vine timpulŭ să battă, uă mare buccată de lemnŭ esse din arculŭ turnuluĭ, avêndŭ ressórte, prin carĭ se punŭ în mişcare clopotele cele mice, ceĭa ce se numesce larmă (Alarum), pentru a preveni attenţiunea poporuluĭ, că urméză a batte órele; atuncĭ vérga menţionată e trassă in josŭ prin róte, cĭocanulŭ de uă dată se ridică şi căḑêndŭ pe marginile clopotuluĭ, produce unŭ sunetŭ, ce se aude in întregulŭ oraşŭ.*

Biserica e in midĭŭ-loculŭ monastirii (*). Refectoriulŭ are de assupra-ĭ uă cupolă de pétră. *La uă mică distanță de la monastire, lóngă băĭ, pe malulŭ mareluĭ lacŭ numitŭ „heleșteŭ" séŭ pescăriă, este magnificulŭ collegiŭ, ziditŭ de beĭulŭ.*

Dumineca assistarămŭ la serviciulŭ divinŭ in propria nóstră monastire. Egumenulŭ celebreĭ monastirĭ numită Galată, dedicată Inălțăriĭ luĭ Christŭ, și zidită de Petru-vodă, veni și invită pe domnulŭ nostru Patriarcŭ să-ĭ onoreze cu uă visită. Patriarculŭ merse acollo in *saniă cu patru caĭ negri,* căcĭ picase uă mulțime de zăpadă și frigulŭ era atâtŭ de estremŭ, incâtŭ degetele nóstre câtŭ p'aci era să cadă. Monastirea e departe de polițiă cam la uă óră și jumĕtate. Indată ce începurămŭ a ne apropia, aŭ trasŭ tóte clopotele și aŭ urmatŭ pone la intrarea nóstră in biserică. După ce assistarămŭ la liturgiă, amŭ mersŭ la mésă. Séra ne intórserămŭ la monastirea nóstră: érăși aŭ trasŭ clopotele, ponă ce neamŭ depărtatŭ de totŭ. Clopotnița e de-assupra porțeĭ monastirii.

Joĭ, in carnavallŭ, egumenulŭ monastiriĭ Innălțăriĭ, cunnoscută sub numele de Barnoski-vodă (Voivode Bonoska), veni să invite pe Patriarculŭ. Merserămŭ și acollo in *saniă cu patru caĭ negri,* ce ne trimisese. Nicĭ-uă-dată nu-mĭ potŭ adduce aminte fără unŭ oftatŭ plăcerile trecutuluĭ, necontenitele plimbărĭ alle patriarculuĭ, cândŭ in carretă, cândŭ in saniă, cu crucea innaintea-ĭ, cu capiĭ monastirilorŭ la drépta și la stânga, și cu amênduo mânele intinse pentru a bine-cuvênta poporulŭ de prin strade și ulicĭóre, sub ochiĭ Turcilorŭ.

In Iașĭ este unŭ *edificiŭ pentru băĭ, ziditŭ de Vasile-vodă pe planulŭ băilorŭ turcescĭ, cu cupole și cu marmură in abundență, și împărțitŭ in frumóse cabine séŭ chilie.* Ne băiarămŭ acollo de maĭ multe orĭ. *Vodă maĭ zidi încă in unulŭ din palaturile sélle* (*one of his palaces*), *pe longă apartamentele Dómneĭ, uă altă superbă baiă, pentru usulŭ lorŭ propriŭ, cu unŭ pavimentŭ de marmură și maĭ multe fontâne,* in carĭ apa se adduce de la lacŭ in cărruțe. Cândŭ maĭ în urmă vodă fu băttutŭ pentru a treĭa óră de către inemiciĭ seĭ și familia sea se retrase, acéstă baĭă fu încăldită pentru Aga Vistieriei (Aga of the Treasury) și noĭ amŭ usat'o atuncĭ maĭ de multe orĭ.

După ce visitarămŭ biserica monastirii, amŭ mersŭ la refectoriŭ. *La orĭ-care banchetŭ in acéstă țérră, maĭ'nainte se bea uă cupă pentru beĭu.* Cu occasiunea de față, patriarculŭ se sculâ cu cupa in mână, dicêndŭ: „Prin midŭ-locirea Maĭ„ceĭ Domnuluĭ, pré-curata și pururea fecĭóră Ma„riă!" éră tótă adunarea respunse: „Prin midŭ„locirea ĭ, ĭértă-ne și ne scapă, Dómne!" Apoĭ ellŭ dise: „Prin puterea Cruciĭ!" și ceĭ-l'alțĭ repețiră ca maĭ'nainte. Apoĭ: „Prin rugăcĭunile ân„gerilorŭ și meritele Sânțilorŭ și alle Martirilorŭ!" după cum este arretatŭ la Κοντάκιον în timpulŭ sacrificiuluĭ; éră toțĭ ceĭ-l'alțĭ repețiaŭ necontenitŭ: „Prin midŭ-locirea etc.", pone la sfĕrșitŭ. Atuncĭ ellŭ dise: „D-deŭ să protege pe ĭubito„rulŭ de Cristŭ suveranŭ (Sovereign) Vasile-vodă „în sănetate și'n fericire, dempreună cu Dómna „și fiiu-seŭ!" Maĭ prelungindŭ rugăcĭunile sélle pentru beĭulŭ, ellŭ deșertâ cupa stândŭ, și apoĭ ședu josŭ.

Acéstă monastire Barnoski-vodă și altele duo St. Sava și Galata, sunt închinate (are feoffs) Patriarculuĭ de Ierusalemmŭ, pentru a căruĭ sânetate s'a beutŭ uă cupă totŭ cu ceremonialulŭ descrisŭ maĭ susŭ, Patriarculŭ nostru stândŭ în picĭóre pone la sfĕrșitulŭ rugăcĭuniĭ de toast. Apoĭ după ce adunarea repetă și pentru ellŭ *Πολυχρόνιον*'ulŭ cu tóte alle sélle, ne-amŭ intorsŭ in arabà (the Arabah) (*) la monastirea nóstră. In acéstă țérră nu se cade ca unŭ patriarcŭ să éssă affară fără mantiă și pe josŭ.

La reversarea dilleĭ, vinerea, merserămŭ să vedemŭ pe Innălțimea sea *beĭulŭ, carele cu toată curtea sea eșia atuncĭ pentru a visita pe mitropolitulŭ moldovenescŭ Varlaam* (the Metropolitan of the Town Brlam), fiindŭ bolnavŭ.

Să observămŭ, că Innălțimea sea beĭulŭ *Vasile-vodă ține divanŭ in toate dillele; înse divanulŭ de sâmbăta in speciŭ pentru judecățĭ criminale, osândindŭ la moarte pe uccidașĭ și eliberândŭ pe ceĭ desculpațĭ. D-deulŭ A-totŭ-puternicŭ n'a creatŭ*

(*) Traducătoriulŭ englesŭ, observândŭ că descripțiunea tuturorŭ bisericelorŭ se assémĕnă, lasă foră traducere acea a Monastiriĭ cellorŭ Treĭ-Ierarchĭ. Noĭ o vomŭ reproduce a-parte cu uă traducțiune directă din limba arabă.— *Red.*

(*) De unde provine: *arabagiŭ* séŭ cărruțașŭ.— *Red.*

pe fața pămêntuluĭ unŭ altŭ poporŭ maĭ vițiosŭ decâtŭ Moldoveniĭ, carĭ toțĭ sunt ucciḑașĭ și furĭ. Registrulŭ de judecățĭ (register of judgement) constată, că în ceĭ aproape 23 de annĭ aĭ domnieĭ beĭuluĭ Vasilie, fură pedepsițĭ cu moartea peste 40.000 de tălharĭ; și cu toate astea pentru prima crimă ellŭ nu omoria, ci numaĭ pedepsia cu bâttaĭe, torture și punere la stâlpŭ (pillory), și apoĭ îĭ lăssa liberĭ; pentru a duoa crimă tăia uă urechiă; pentru a treia crimă cea-l'altă urechiă; și abia pentru a patra crimă punea la moarte. Noĭ ínșine vĕḑurămŭ aci unŭ lucru de orróre: Moldoveniĭ osândescŭ la moarte pone și pe preuțiĭ lorŭ. Și cu tótă asprimea beĭuluĭ, reulŭ totŭ nu se maĭ îndréptă.

Femeĭele și fetele sunt lipsite de ori-ce modestiă și cuviință (character); deși beĭulŭ le taĭă nasurile, le pune la stâlpŭ și adessea le înnecă, încâtŭ maĭ multe miĭe aŭ peritŭ; dar toate astea nemica nu adjută pentru îndreptarea moralitățiĭ lorŭ.

Sâmbeta în septemâna albă, încependu-se lăssatulŭ de brânză, se obicĭnuesce aci de a da drumulŭ (to release) la toțĭ ceĭ închișĭ; căcĭ în prima vinere a Postuluĭ se închidŭ tribunalele și judecățile, și beĭulŭ nu se maĭ arrétă decâtŭ în biserică, necontenitŭ în postŭ și în devoțiune, precum și toțĭ nobiliĭ și curtezaniĭ seĭ.

Lunea Purificațiuniĭ, demânéța, eșirămŭ pentru a vedé pe *căpitanulŭ de dărăbanĭ (the Police-Superintendant of the rounds)* (*), *carele avea bărdă și bĕțŭ (the halberd and the staff) pentru a inflige loviture acellora, ce arŭ âmbla bețĭ in publicŭ, séŭ arŭ commite vre-unŭ scandalŭ; totŭ ellŭ cântăresce dupre taxă toate lucrurile de mâncare, carĭ în toate aceste țerre se vindŭ de precupețe.*

Postulŭ cellŭ mare e foarte pădzitŭ de către Curte și classele celle de susŭ; déră poporulŭ de josŭ nu păzesce nicĭ unŭ postŭ, nu face nicĭ uă rugăcĭune, pare a nu ținé nicĭ uă religiune. Eĭ sunt creștinĭ numaĭ cu numele; și preoțiĭ lorŭ le daŭ pildă de a petrece nopțĭ intrege în desfrênărĭ și beție. *Amŭ fostŭ marturĭ aĭ acestorŭ scene în Moldova, déră în Țérra-Românéscă, pe care D-ḑeŭ s'o pădéscă, e cu totulŭ altŭ-felĭu: religiositatea locuitorilorŭ, moderațiunea lorŭ și buna purtare, sunt estreme.*

(*) Veḑĭ documentulŭ publicatŭ in partea 1, p. 171.—*Red.*

După rugăcĭunĭ ne puserămŭ la mésă, pe care nu era nemica alta decâtŭ *fasoale de secŭ, linte prăjită cu uleĭŭ, și neşte legume ferte în apă cu puțică sare. Astŭ-felĭu e nutrimentulŭ călugĕrilorŭ de peste annŭ. Incâtŭ despre vinŭ, eĭ nicĭ uă dată nu-lŭ gustă, și chĭarŭ uleĭulŭ se întrebuințéză numaĭ sâmbeta și dumineca. Beutura lorŭ se face din mere.* (? cider). Pentru noĭ, beĭulŭ orênduia, mĭercurile și vinerile, în cursulŭ postuluĭ, în a căruĭ eramŭ în prima septemână, bere și idromel (beer and mead). *Nimene în acéstă țérră nu bea apă curată, doară foarte puțină.* Orgeata și sesamulŭ le sunt cu totulŭ necunnoscute. Ba încă și untŭ de lemnŭ și masline se adducŭ aci de către neguțitorĭ din Rumelia, precum și pepenĭ, lămăĭe, harpacașŭ, etc. *Uă oca de untŭ de lemnŭ se vinde cu $^1/_2$ de leŭ (half a piastre); uă oca de masline $^1/_4$; pepenĭ —1 $^1/_2$ . .* (*) *uă oca de mazere mică (small peas) custă $^1/_4$ de dollarŭ,* căcĭ aice acéstă legumă nu se cultivă, și o mănâncă numaĭ ceĭ avuțĭ.

§ 11.

IAȘĬ. — PRODUCTE.

Legume, precum sfeclă, aĭu, cépă, usturoĭu, nu essŭ pone pe după Pascĭ. Căcĭ in cursulŭ postuluĭ nu contenesce a ninge ḑi și nópte, și demânețele pămêntulŭ e tare ca marmură, maĭ cu sémă pe drumurĭ și strate. După aceĭa, cândŭ resare sórele și se face caldŭ, ghĭața se topesce, noroĭulŭ se móĭă, și devine chĭarŭ impraticabilŭ pentru trăsure. In monastirĭ și casele cellorŭ avuțĭ sunt becĭurĭ séŭ cellarĭe cu voluminóse bolțĭ de pétră, ceĭa ce se ḑice românesce „pivniță“ (Benimja and Benisa) și servesce pentru buțĭ cu vinŭ, avêndŭ totŭ acollo locurĭ pentru plantatŭ și semenatŭ (herein they lay their barrels of wine, and there are also places within them for planting and sowing). Maĭ'nainte de a sosi érna și de a cădé zăpadă, se face approvisiunarĭ de aĭu și de cépă. Țelina e aicĭ fórte abundantă și dulce, fiindŭ semenată în becĭurĭ, precum ḑisserămŭ maĭ susŭ, și crescêndŭ acollo aperată de frigŭ. Moldoveniĭ o smulgŭ câte-uă-dată fórte têneră, in timpulŭ erneĭ, și o mănâncă maĭ cu sémă

(*) Urméză câteva cuvinte netraduse de Belfour.—*Red.*

în Postŭ. In monastirĭ, după cina de mĭercurĭ séra, nu se maĭ mănâncă pone vinerĭ séra.

După Vespere din sâmbeta, Innălţimea sea beĭulŭ trimise pe vechilulŭ (Vakil) séŭ ministrulŭ seŭ, Slugĭarulŭ, pentru a intreba despre sânetatea domnuluĭ nostru patriarcŭ, şi pentru a-ĭ spune că, cu permissiunea sea, doresce a merge la monastirea Galata, cu scopŭ de a asculta liturgia acollo în ḑiŭa următóriă. Pentru provisiunile sélle de postŭ Slujarulŭ iĭ adduse pe spinarea soldaţilorŭ uă balercă cu untŭ de lemnŭ, una cu limonadă (lemon-water), unŭ sacŭ de orezŭ, unulŭ de harpacaşŭ, unulŭ de linte, unulŭ de fasole, unulŭ de meĭu, etc.

La finea Matinelorŭ de duminică, Slugĭarulŭ reveni cu *carreta domnéscă, îmbrăcată în roşu cu galóne de argintŭ (lined with red cloth and silver lace) şi trasă de şésse caĭ castanĭ*, şi apoĭ merserămŭ intr'ensa, investiţĭ in odĕjdiele nóstre, la susŭ-ḑisa monastire. Intrândŭ in biserică, găsirămŭ acollo pe toţĭ capiĭ monastirilorŭ, fiindŭ obiceĭulŭ lorŭ de a servi in corpore, de căte-orĭ beĭulŭ assistă la liturgiă. La încetarea sunetuluĭ de clopote, intrâ beĭulŭ însoţitŭ de dómna şi de fiĭu-seŭ Stefanŭ, şi liturgia fu celebrată cu multă solemnitate. *Cântarea fu fórte frumosă: din partea dréptă a coruluĭ rugăcĭunile se cântaŭ în grecesce şi totŭ de uă dată din partea stângă în romănesce.* După liturgiă beĭulŭ se retrase cu patriarculŭ într'unŭ appartamentŭ, unde conversară împreună pone ce s'a pusŭ mésa. *Banchetulŭ fu somptuosŭ şi servitŭ cu uă aşa abundenţă, încătŭ vinulŭ şi mâncările arŭ fi adjunsŭ pentru a sătura uă miĭă de omenĭ, ceĭa ce se intemplă la tote mesele, urmate după publica assistare a beĭuluĭ la uă liturgiă.*

După Vespere beĭulŭ plecâ in carreta sea, sunândŭ clopotele pone ce s'a perdutŭ din vedere. Acésta fu pentru noĭ uă ḑi adeveratŭ memorabilă, şi eŭ revinŭ cu plăcere la splendórea ceremonielorŭ şi *desfĕtătórĭa cântare a băeţilorŭ de casa beĭuluĭ (delightful singing of the boys belonging to the Beg's household), carĭ se întreceaŭ unulŭ pe altulŭ pentru a răpi auḑulŭ ascultătorilorŭ.*

Inturnându-ne la monastirea nóstră, trecurămŭ pe longă întinsulŭ lacŭ séŭ „Khalistao“ din dosulŭ palatuluĭ domnescŭ, destinatŭ pentru nobilulŭ peşce numitŭ romănesce (?) „Effendiko“, fórte scumpŭ, mare, şi conţinéndŭ semenţa icrelorŭ. *Laculŭ în acea ḑi era înghĭaţatŭ, şi boĭeriĭ se plimbaŭ pe ellŭ căllărĭ între Palatŭ şi monastirea Galata.* Cândŭ locuitoriĭ vreaŭ a lua apă din lacŭ séŭ a-şĭ adăpa dobitócele, eĭ taĭă in ghĭaţă cu topóre uă speciă de puţŭ pone ce esse apa, care îndată pe urmă éraşĭ înghĭaţă. Pescariĭ facŭ totŭ aşa, cândŭ prindŭ pescĭ pentru trebuinţa beĭuluĭ. In acea ḑi ne fu presentatŭ unŭ mare mărŭ, aromaticŭ, frumosŭ la culóre şi gustosŭ, numitŭ „Vasiliko“ adecă mărŭ domnescŭ (Royal) şi conservatŭ in beciurĭ in paiă: ellŭ duréză pone la timpulŭ cândŭ esse noue mere. Ne fură presentate, de assemenea, persice, prune galbene şi cireşe, conservate în zahărŭ, şi pe carĭ le-aĭ fi credutŭ chĭarŭ acum cullese, aşa eraŭ de próspete şi gustóse.

Longă monastirea St. Sava este uă altă monastire, numită St. Parasceva, cu uă frumósă biserică, şi carea e în mânele călugĕrilorŭ din muntele Sinaĭu Pe zidŭ, de assupra uşeĭ bisericeĭ, e imaginea Sinaĭuluĭ, muntele luĭ D-ḑeŭ, unde Moïse a vorbitŭ cu Creatorulŭ; maĭ susŭ e imaginea monastiriĭ.

In Iaşĭ, politiă fórte intinsă, se ḑice a fi treĭḑecĭ de biserice. Locuitoriĭ datorescŭ salubrităţiĭ aeruluĭ şi dulceţeĭ apeĭ superioritatea acestuĭ oraşŭ peste totŭ restulŭ Moldoveĭ.

In séra duminiceĭ a patra din Postŭ, beĭulŭ însciinţâ pe Patriarcŭ despre intenţiunea-ĭ de a assista a duoa ḑi la liturgiă la monastirea Barnoski. În diminéţa următóriă dupo Matine veni carreta domnéscă, şi noĭ merserămŭ la monastire şi îmbrăcarămŭ pe Patriarcŭ in vestmintele sélle. Atuncĭ clopotele începură a suna şi beĭulŭ veni cu uă suită maĭ frumósă decătŭ la prima occasiune, căllărindŭ pe *unŭ mare armăsarŭ turcescŭ surŭ, impodobitŭ cu uă mulţime de galóne de aurŭ şi petre scumpe.* In acea ḑi amŭ cititŭ eŭ Evangeliulŭ. In tóte aceste ţerre ómeniĭ se miraŭ multŭ de maniera cum citimŭ noĭ grecesce, căcĭ numele nostru la dênşiĭ e în despreţŭ.

La liturgiă fură presenţĭ patru metropoliţĭ: vlădică localŭ, mitropolituluĭ Sofieĭ, Velasie metropolitŭ de Naupactŭ in Morea, şi unŭ vladică

georgianŭ, de currêndŭ sositŭ dela Moscva cu uă abundentă collectă de elemosină. Ellŭ se recommenda a fi episcopŭ peste uă biserică in ţérra Dadianuluĭ, unde se conservă uă căméşă a Maĭceĭ Domnuluĭ. Pe acéstă basă, affară de uă immensă contribuţiune in banĭ, ţarulŭ iĭ maĭ dede corona de Kalimetri şi tóte parafernaliele de Archiereŭ (the crown of Kalimetri and all the paraphernalia of a Chief Priest). Ellŭ purta in publicŭ haĭne de pĕrŭ şi de cănipă.

De aci Patriarculŭ fu condusŭ în carretă la curte la unŭ banchetŭ princiarŭ assemenea celluĭ descrisŭ maĭ susŭ, şi séra ne intórserămŭ la monastirea nóstră.

In séra de Joĭa Pocăinţeĭ s'aŭ făcutŭ nesce Matine solemne şi aŭ sunatŭ clopotele la *a doa oră din nopte.* De'ntâiu sacristanulŭ lovi cu unŭ ciocanŭ de lemnŭ de treĭ sute de orĭ, oprindu-se după fie-care sută: apoĭ aŭ trasŭ tóte clopotele de metalŭ de uă dată şi aŭ urmatŭ multŭ timpŭ. Noĭ lăssarămŭ biserica după *a şésea oră din nopte.* După celebraţiunea liturgieĭ inainte de a-mé-ḑi, merserămŭ la mésă şi amŭ beutŭ vinŭ.

Sâmbeta beĭulŭ éroşĭ însciinţâ pe Patriarculŭ că a duoa ḑi va asculta liturgia in biserica St. Nicolae de longă Palatŭ, numită biserică domnéscă. A duoa ḑi ellŭ ne trimisse carreta sea. Venindŭ la biserică, amŭ îmbrăcatŭ pe Patriarculŭ şi se începu liturgia, după dorinţa beĭuluĭ. Eŭ amŭ ḑisŭ *Εὐλόγησον Δέσποτα*, éră preutulŭ de serviciŭ: *Εὐλογημένοι*. La inceputulŭ rugăciunii de séră s'a ḑisŭ: „Bine-cuvintéză pe D-ḑeŭ, „o suffletulŭ meŭ!", apoĭ urmâ *Συνέπετε*, apoĭ *Μέρος φανερὸν*, apoĭ *Εἴσοδος*, şi atuncĭ intrâ beĭulŭ, venindŭ pe josŭ de la palatŭ. Noĭ nu ne-amŭ dusŭ să-lŭ intimpinămŭ după obiceiu, pentru că începusemŭ liturgia; déră cândŭ ellŭ se puse de-'naintea tronuluĭ seŭ, Patriarculŭ illŭ bine-cuvîntâ de treĭ orĭ, precum şi pe fiĭulŭ seŭ. Apoĭ finindŭ liturgia, ne-amŭ pusŭ de amŭ dejunatŭ, după ce Patriarculŭ ḑise rugăciunea pentru beĭu; şi amŭ beutŭ ce-va vinŭ. Retrăgêndu-se beĭulŭ, Patriarculŭ illŭ însoţi pone la palatŭ. *Acollo se dede unŭ banchetŭ şi adunare (banquet and assembly), maĭ mare decâtŭ obicinuitŭ, fiindŭ duminică. Cândŭ se adduceaŭ bucate dela culniă, băteaŭ tobe, sunaŭ fluere şi trâmbiţe, şi bucuria festivă era forte mare. Banchetulŭ şi musica turcéscă nu încetară pone séra,* cândŭ ne-amŭ intorsŭ a-casă.

Observaţĭ, că pe la miḑŭ-loculŭ acesteĭ lune Adar Moldoveniĭ plantéză persicĭ şi altele assemenea, precum rosarĭ etc.; şi sémenă fasóle, cépă, aĭu, şi aşa maĭ departe. In acestŭ anotimpŭ se adducŭ lâmâĭe din Rumelia şi se aşéḑă in becĭurĭ, invăllite fie-care in hărtiă. *Uă oca de rodie (pomegranates) córtă ½ leŭ,* căcĭ pré-puţinŭ se adduce in aceste părţĭ.

Sâmbeta, eşindŭ după liturgiă din biserică cam la améḑĭ, patriarculŭ fu precesŭ cu torţe la cimitirŭ de longă biserică, fiindŭ că uă persónă o ceruse, ḑicêndŭ: *„Tată-meŭ porunci cu limba „de morte, ca in treĭ annĭ după mortea sea să fie „deschisŭ mormêntulŭ seŭ, şi unŭ mare preutŭ, séŭ „Patriarculŭ, déca se va găsi vre-unulŭ, să fie invitatŭ a pronuncia de assupra-ĭ rugăciunea de ab„soluţiune şi remissiune.*" Decĭ, îmbrăcândŭ pe Patriarculŭ in *Ἐπιτραχήλιον* şi *Ὠμοφόριον*, amŭ inceputŭ rugăciunile.

§ 12.

IAŞĬ.— SERVICIULŬ FUNERALŬ.

După ce cântăreţiĭ aŭ cântatŭ versetele mortuluĭ, Patriarculŭ a ḑisŭ rugăciunea de absoluţiune, şi *Συγχώρετε* séŭ Remissiune, vêrsândŭ aĭasmă peste corpŭ. Apoĭ merserămŭ la Refectoriulŭ monastireĭ, unde familia mortuluĭ a făcutŭ *Μνημόσυνον* pentru ellŭ, aducêndŭ la mésă uă tavă mare cu totŭ feliulŭ de bucat, cu cărnurĭ şi vinŭ. La toţĭ ceĭ de faţă se dede câte uă lumânare grósă. Apoĭ Domnulŭ nostru Patriarculŭ se sculâ în picióre dinpreună cu toţĭ, şi ḑise *Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν*, şi „Sântŭ este Domnulŭ;" éră cântăreţiĭ cântară câte-va versete pentru mortŭ. Diaconulŭ atuncĭ, in allŭ seŭ *Στοιχάριον*, tămâĭă cu uă cădelniţă de argintŭ adunarea, şi ḑise „Aĭ misericordiă de noĭ, O Dumneḑeule, după marea ta misericordiă; şi de suffletulŭ servitoruluĭ teŭ, care dórme in mórte!" éră Patriarculŭ ḑise rugăciunea pentru mortŭ „O Dumneḑeulŭ sufletelorŭ nóstre." Terminândŭ rugăciunile, luminările fură stinse şi mâncările fură împărţite la toţĭ, în timpŭ ce noĭ rugamŭ misericordiă pentru suffletulŭ celluĭ eşitŭ din vi-

éţă. După cină, fiiulŭ distribui presente pe la ómenĭ; astŭ-felĭu fiindŭ obiceĭulŭ in Moldova şi Ţérra-Românéscă, in privinţa *Μνημόσυνον*'uluĭ. In intervallŭ noĭ recitarămŭ Matinele, Terţa, şi Nonele. În dată ce ne scularămŭ de la mésă, a trasŭ clopotulŭ cellŭ mare, ceea ce este aci unŭ semnalŭ de mórtea cuĭ-va. In acea monastire, in care familia doresce să-lŭ îngrópe, ea poruncesce sacristanuluĭ să tragă clopotulŭ cellŭ mare pentru a se aduna preuţiĭ tĕrguluĭ la ceremoniă. Acésta se face pentru ómenĭ avuţĭ séŭ de unŭ némŭ cu influinţă, éră ceĭ săracĭ se inmormêntéză fără trasulŭ clopotelorŭ, fără ca cine-va să-şĭ battă capulŭ de eĭ.

La semnalulŭ clopotuluĭ, şésse preuţĭ din monastire in alle lorŭ *φελώνια*, şi duoĭ diaconĭ cu cadelniţele apparŭ la casa reposatuluĭ pentru a-lŭ duce la grópă, inse, după obiceĭulŭ acesteĭ ţerre nu maĭ degrabŭ decâtŭ peste duo séŭ treĭ ḑille după mórte. Inmormêntarea se face fără sicriŭ şi cu féţa neaccoperită. Priveghiarea se face cu fáclie apprinse in jurulŭ cadavruluĭ, ḑi şi nópte; şi orĭ-care preutŭ voesce atunce, intră în cameră şi citesce evangeliulŭ dela începutŭ pone la sfĕrşitŭ, şi nu uă dată séŭ de duo orĭ, ci de maĭ multe orĭ, de la momentulŭ morţeĭ pone la allŭ inmormêntăriĭ. Căte-uă-dată se intemplă căte cincĭ-ḑecĭ de preuţĭ séŭ diaconĭ, carĭ se grămădescŭ péntru lăcomia darurilorŭ ce li se facŭ.

Persóna, allŭ căruia serviciŭ funeralŭ noĭ făceamŭ, era unŭ bĕtrânŭ respectabilŭ, originarŭ din Iconia, fiiu şi nepotŭ de enicerĭ. Ellŭ însuşĭ fuse enicerŭ, dar venindŭ in Moldova, îmbrăţişă crestinismulŭ, se boteză şi se căsători. Hatmanulŭ (Khatman), fratele beĭuluĭ şi allŭ seŭ primŭ-ministru, ĭ-a fostŭ naşŭ. Pietatea ce desvăllise neofitulŭ şi assiduitatea sea in rugăcĭunĭ fură nepilduite. In momentulŭ morţiĭ sélle *ellŭ datoria la nesce neguţitorĭ turcĭ, şi de aceĭa hatmanulŭ trimise pe dată să-ĭ sigilleze lucrurile, luându-se numaĭ vr'uă 20 de galbenĭ pentru ceremoniele ingropăriĭ.* Prin testamentŭ successiunea remânea la eredĭ, înse, in urma plăţiĭ tutulorŭ datorielorŭ. Invitaţiunĭ fură trimise la toţĭ neguţitoriĭ oraşuluĭ să se adune şi să assiste la processiune, maĭ cu sémă pentru a infrunta pe Turcĭ.

In adevĕrŭ, înnaintândŭ cu cadavrulŭ pe strade, preceşĭ de preuţĭ şi torţe, eĭ se opriaŭ de-'naintea tuturorŭ locuinţelorŭ turce, puneaŭ josŭ sicriulŭ şi făceaŭ de-assupra ĭ rugăcĭunĭ in gura mare; apoĭ intrară in biserică şi depuseră sicriulŭ in miḑŭ-locŭ, trăgêndŭ clopotulŭ. Cândŭ clopotulŭ incetâ, noĭ amŭ îmbrăcatŭ pe Patriarcŭ in mantia sea şi amŭ intratŭ în biserică. Apoĭ luândŭ de la noĭ *Ἐπιτραχήλιον* şi *Ὠμοφόριον*, ellŭ stătu la capulŭ cadavruluĭ, a căruia faţă era ne accoperită, éră pe peptŭ avea uă icónă. De aci luândŭ dela diaconŭ cadelniţa, ellŭ tămâiă peste cadavru in forma cruciĭ, apoĭ către uşa sanctuariuluĭ, ḑicêndŭ *Εὐλόγητος*, pe cândŭ cântăreţiĭ incepeaŭ a cânta imnulŭ funeralŭ. După aceĭa ellŭ tămăiâ corulŭ din tóte părţile, pe preuţĭ şi pe laicĭ. De aci tămâiâ cadavrulŭ pentru a duoa óră, şi intorcêndu-se către resăritŭ, făcu semnulŭ cruciĭ pe frunte de treĭ orĭ. Apoĭ se sui în strana sea, cântăreţiĭ cântândŭ în totŭ intervallulŭ a lorŭ „Tauba" (their Tauba) şi „Miluesce-ne, Dómne!" astŭ-felĭu incâtŭ cântarea şi tămăĭarea să fie in accordŭ. După aceĭa in acellaşĭ modŭ fu essecutatŭ *Κάνων*'ulŭ. Prima dintre Declaraţiunĭ fu recitată de însuşĭ Patriarculŭ.

Episcopulŭ ce assista luâ atuncĭ cadelniţa după Patriarcŭ, tămâiă de duo orĭ în gĭurulŭ cadavruluĭ, către uşele sanctuariuluĭ şi către ceĭ presenţĭ, şi apoĭ făcu semnulŭ cruciĭ ca şi Patriarculŭ. De aci făcu de duo orĭ uă *Κορώνη* către Patriarcŭ, şi stătu la loculŭ seŭ. In timpulŭ cuvenitŭ ellŭ recitâ a duoa Declaraţiune.

Totŭ astŭ-felĭu făcură toţi preuţiĭ assistenţĭ, fie-care la rendulŭ seŭ, pone la Sărutare (the Kissing) Ceremonia se essecutâ aşa. Diaconulŭ de serviciŭ cu cadelniţa inainta pe rândŭ către unulŭ din preuţĭ şi lŭ tămâia de duo séŭ de treĭ orĭ, pone ce acella lua de la ellŭ cadelniţa şi apoĭ, la finitulŭ officiuluĭ, ĭ-o da înapoĭ, tămăiându-lŭ şi pe ellŭ de duo séŭ de treĭ orĭ. Totŭ preutulŭ ce tămâia, recita Declaraţiunea, care se cuvenĭa pentru acellŭ momentŭ, pone ce tóte aŭ fostŭ recitate. Eĭ nu uĭtaŭ nicĭ uă dată de a tămâia tronulŭ beĭuluĭ.

Apoĭ Patriarculŭ se pogorâ dela loculŭ seŭ pone aprópe de capulŭ cadavruluĭ şi citi Evangeliulŭ. Se obicĭnuesce ca veduva, copiĭ şi némulŭ reposatuluĭ să stea în genuchĭ sub cartea

Evangeliuluĭ in timpulŭ lectureĭ. De aci ellŭ citi rugăciunea Remissiunii şi, innaintândŭ la icóna pussă pe peptulŭ mortuluĭ, făcu treĭ *Μετάνοιας* către resăritŭ şi apoĭ o sărutâ; după aceĭa maĭ făcu alte treĭ (metânie) şi se sui la loculŭ seŭ.

Atuncĭ veniră episcopulŭ şi egumenulŭ, fiă care dela loculŭ seŭ, sărutândŭ icóna şi făcêndŭ *Μετάνοιας* assemenea Patriarculuĭ. Apoĭ totŭ aşa preuţiĭ, diaconiĭ, călugĕriĭ, duoĭ căte duoĭ. Duoĭ din familiă séŭ amicĭ aĭ reposatuluĭ steteaŭ la duo laturĭ alle bisericeĭ, impărţindŭ seracilorŭ, spre marea lorŭ bucuriă, elemosină invellită in hărtiă orĭ in basmalle cu frangĭurĭ. La finele serviciuluĭ, intrândŭ în biserică in processiune căţiva boierĭ de frunte (the principal persons in the function), duoĭ căte duoĭ după trépta boieriei, luară cadavrulŭ şi-lŭ depuseră in grópă, affară din monastire. Noĭ remaserămŭ in biserică, aşa fiindŭ obiceĭulŭ.

Déca reposatulŭ fu fórte bogatŭ, atuncĭ rudele ĭeaŭ pe toţĭ ceĭ presenţĭ la mésă in casa luĭ. Apoĭ se servesce uă mare tipsiă cu colivă (boiled meat) şi se face distribuţiunea de făclie. Preutulŭ ḑice: *Εὐλόγητος*, apoĭ *Τροπάρια* pentru mortŭ; diaconulŭ, dupo tămăére: „Aibĭ misericordiă de noĭ, o D-ḑeule!" etc., commemorândŭ pe reposatulŭ; archiereulŭ recitâ *Εὐχὴν* séŭ Rugăciunea şi, cântândŭ, urméză inainte distribuţiunea coliveĭ.

§ 13.

IAŞI.— REVOLUŢIUNEA.

In a cincea duminică din Postŭ assistaramŭ la rugăciunĭ in monastirea nóstră, éră Innălţimea sea beĭulŭ însciinţâ pe domnulŭ nostru Patriarculŭ, că va asculta liturgia in monastirea luĭ Aronŭ-vodă (Haroun the Voivode) affară din politiă. Inse in următória demânéţă ellŭ apparu fórte superatŭ, nu scimŭ pentru ce.

Observaţi, că *clopotulŭ de ferrŭ din monastirea domnéscă (Effendi Convent), dela inceputulŭ luneĭ Adar pone la 10 din aceĭaşĭ lună, batte 12 ore in ḑi şi 12 in nópte, éră după 10 a luneĭ se schimbă şi batte 14 ore in ḑi şi 10 în nópte.*

Acum sosi uă nenorocire, care opri pe beĭulŭ de a se maĭ arreta in publicŭ in acea ḑi. Ellŭ se retrase anume din următória causă. *Unŭ preutŭ-duhovnicŭ ĭĭ adduse uă hărtiă, doveditóriă că boieriĭ, călcândŭ jurămêntulŭ lorŭ, aŭ conspiratŭ* cu „Megas Logothétes" adecă Innaltulŭ Cancelariŭ (High Chancellor) pentru a omorî pe beĭulŭ. Cu ḑece ḑille maĭ'nainte, logofĕtulŭ, prin stratagemă, fugi la regele Ungarieĭ (the Kral of the Majars) şi la Mateĭu, beĭulŭ Ţerreĭ-Românescĭ, şi accusâ acollo pe Vasilie de a avé intenţiunea de a cuceri cu sabia şi prin adjutoriulŭ Căzacilorŭ ambele ţerre, Ungaria şi Muntenia. Amênduoĭ principiĭ se infuriară fórte multŭ auḑindŭ acestea şi dederă logofĕtuluĭ uă mare óste, cam la 30,000 de ómenĭ, pentru a merge contra luĭ Vasilie şi a-lŭ pune la mórte. Logofĕtulŭ se declară vasallŭ allŭ lorŭ (had made a perfect submission) şi fu convenitŭ ca eĭ toţĭ să fie una. *Logofĕtulŭ fu inţellesŭ cu capiĭ armateĭ moldovene, ca eĭ să nu intărḑie de a pune mâna pe Vasilie, in Dumineca Florielorŭ (Palm Sunday) in timpulŭ liturgieĭ, in monastirea Treĭ-Ierarchĭ, unde obicĭnuĭa totŭ-d'a-una de a petrece serbătória Florielorŭ in veseliă şi festivitate; şi apoĭ trântindu-lŭ intr'unŭ beciŭ, acollo să-lŭ şi omóre.* Dară A-totŭ-puternicul D-ḑeŭ nu permise acésta, ci-lŭ preveni despre conspiraţiune prin supra-ḑisa hărtiă, depărtândŭ dela ellŭ nenorocirea in favórea caritâţilorŭ şi binefacerilorŭ sélle, respândite in tóte părţile lumiĭ.

Pe dată ce Vasilie descoperi acestea, ellŭ işĭ închise curtea, éră familia sea cu tótă avuţia şi altele o trimise la castellulŭ numitŭ Hotinŭ (Khotini), longă fruntăria Polonieĭ, addunându-şĭ acollo ostile sélle, carĭ inse tóte ĭĭ eraŭ necredincĭóse şi rebelle. Aşa déră, retrăgêndu-se in castellŭ, ellŭ trecu de acollo fluviulŭ, in sâmbeta septemâneĭ luminate, şi intrândŭ în hotarele Polonieĭ, se opri in loculŭ numitŭ Kamenitză (Kamenitsa). De aci ellŭ trimise scrisorĭ la Constantinopole cu detallie despre căte s'aŭ intemplatŭ, şi maĭ trimise după adjutórie către Chmielnicki, hatmanulŭ Căzacilorŭ, şi către fiĭulŭ luĭ, ginere-seŭ, tinerulŭ Timoteŭ. Trimise de assemenea după assistenţă şi la hanulŭ Tătarilorŭ.

Maĭ'nainte de a purcede din Iaşĭ, Vasilie supuse morţiĭ treĭ persóne, foştĭ capĭ aĭ armateĭ sélle, unuĭ dintre carĭ fu „Sirdar Elesker." Vasilie ĭĭ fuse naşŭ şi Dómna naşă, şi-lŭ ĭubiaŭ peste me-

sură. Beïulŭ nu ascundea dela ellŭ nicĭ unulŭ din secretele sélle, admıttêndu-lŭ in cea maĭ intimă şi maĭ gingaşă familiaritate. Uă dată fiindŭ trimisŭ ambassadorŭ către regele ungarŭ Rakotzi (Rakotus), ellŭ pe locŭ se sili de a negoţia cu regele detronarea beïuluĭ, încredinţândŭ cumcă Vasilie stăruesce cu banĭ pe longă Turcĭ, ca frate-seŭ să fie numitŭ rege allŭ Ungarieĭ, ceïa ce Rakotzi a şi credutŭ. Uă a doua óră fiindŭ trimisŭ ambassadorŭ către Mateïu-vodă din Ţérra-Românéscă, ellŭ eroşĭ prin viclenĭă şi mincĭune se apucă a încredinţa, cumcă Vasilie cumperă pe Turcĭ pentru a pune pe fiïu-seŭ Stefanŭ pe tronulŭ Ţerreĭ-Românescĭ. Mateïu îĭ dede credemêntŭ şi ellŭ, şi intrâ in correspondinţă cu regele Ungarieĭ, invoindu-se eĭ cu toţiĭ de a pune prin midŭ-lócele şi puterea lorŭ beïu in Moldova pe supradissulŭ logofĕtŭ.

Decĭ logofĕtulŭ nu inceta de a trimitte messagie, de a intriga, de a face tóte silinţele, pone ce attrase in partitulŭ seŭ pe toţĭ *ómeniĭ ceĭ maĭ însemnaţĭ din Moldova, carĭ urrĭaŭ fórte multŭ pe Vasilie şi pe nobiliĭ seĭ de'npreună cu toţĭ Greciĭ aĭ lorŭ.*

Maĭ era şi unŭ altŭ motivŭ allŭ urreĭ lorŭ in speciă pentru Vasilie, anume unŭ nepotŭ allŭ seŭ de frate (a nephew), allŭ căruĭa nume nu-mĭ adducŭ a-minte, şi carele inşellâ patru miïe de fete (!abused four thousand girls); éră părinţiĭ, plângêndu-se contra-ĭ, n'aŭ fostŭ in stare de a proba crimele sélle, căcĭ ellŭ avea obiceïŭ de a forţa casele în întunericulŭ nopţiĭ, răpindŭ fete, şi făcêndŭ maĭ multe assemenea tirannie.

In timpŭ de treĭ annĭ logofĕtulŭ nu inceta cu conducerea uneltirilorŭ sélle, pone ce îşĭ adjunse scopulŭ, reuşindŭ in Constantinopole de a căpeta invoirea Turcilorŭ. Nu de multŭ timpŭ, chĭamându-lŭ la sine, Vasilie îĭ încredinţâ spre păstrare 10,000 de denarĭ (dinars). Atuncĭ ellŭ îşĭ formâ planulŭ de a trimitte pe nevésta sea la unŭ satŭ depărtatŭ, éră peste puţinŭ după aceïa arretâ beïuluĭ uă scrisóre, prin care ea se plângea de a fi fórte bolnavă. Beïulŭ îĭ permise de a merge la ea. Incă maĭ 'nainte ellŭ îşĭ bătuse jocŭ de beïu, făcêndu-lŭ să licenţieze truppele străine, ce le ţinuse maĭ mulţĭ annĭ in soldă din Grecia, Serbia, Bulgaria şi alte ţerre, asigurândŭ pe Vasilie că nu are nicĭ unŭ inemicŭ de care să-lŭ păzéscă acelle truppe. Apoĭ plătindu-le din baniĭ ce-ĭ dedese spre păstrare beïuluĭ, in fie-care sâmbătă diminéţa in cursulŭ Postuluĭ desfiinţa căte unŭ numĕrŭ de stégurĭ (banners), pone ce îĭ congediâ pe toţĭ, şi astŭ-felïu îşĭ realisâ planulŭ cu desevĕrşire, căcĭ truppele sélle naţionale eraŭ tóte necredincĭóse beïuluĭ.

Purcederea luĭ Vasilie din Iaşĭ fu joĭ in septemâna Florielorŭ. Să nu fi trimisŭ ellŭ pe nepotulŭ seŭ cu uă óste pentru a desfiinţa unŭ mare podŭ de pe drumulŭ inemicilorŭ seĭ, eĭ l'arŭ fi prinsŭ pe locŭ în ţérră. Prin acestŭ midŭ-locŭ ellŭ îĭ intărdiâ cu vr'uă duo dille, pone ce aŭ dresŭ podulŭ, şi atuncĭ era deja pré-tărdiŭ. Să fi vedutŭ frica şi consternaţiunea produsă prin plecarea leuluĭ din cuşcă; căcĭ toţĭ orăşeniĭ devenirâ hoţĭ şi furĭ. Neguţitoriĭ şi principaliĭ cetăţenĭ, adunându-se intr'unŭ corpŭ, transportară lucrurile lorŭ celle maĭ de preţŭ prin monastirĭ, şi *se fortificaŭ acollo, rădicândŭ uă circumvalaţiune de carre şi trăsure in gĭurulŭ fie-căriĭ monastirĭ.* Pe câtŭ se temeaŭ eĭ, pre atâtŭ şi noĭ, carĭ n'amŭ vedutŭ nicĭ-uă-dată unŭ assemenea lucru. Incetară rugăcĭunĭ şi liturgie, căcĭ bisericele şi altarele, de josŭ pone susŭ, eraŭ pline cu provisiunĭ şi lucrurĭ ascunse.

Séra spre dumineca Florielor, amŭ făcutŭ Ἑσπερινὸν'ulŭ séŭ Vespere in refectoriulŭ monastiriĭ, éră deminéţa Ὄρθρον'ulŭ fără nicĭ uă liturgiă. In acéstă di, ce-va după a-médĭ, supra-dissulŭ „Megas Logothétes„ intră în Iaşĭ cu numerósa-ĭ armată şi descallecâ a-casă la ellŭ. In diminéţa Sânteĭ Lunĭ *ellŭ intrâ în Curte, trăgêndŭ tóte clopotele, cândŭ se suïa pe tronŭ.* De treĭ annĭ ellŭ îşĭ prepara succesulŭ pone ce în fine dorinţa-ĭ fu realisată, şi acum *ellŭ luâ numele şi titlulŭ de: Ionŭ Georgiţă Stefanŭ Voivodŭ (the style and title of Ivanov Georgitsa Stephanos Voivoda); căcĭ e obiceïu în Moldova şi Ţérra-Românéscă de a pune beiĭ înaintea numeluĭ lorŭ pe Ionŭ (Ivanov), in speciă de „Konya“ seŭ „Metonymy“ a acestorŭ ţerre.* Pe sigilliulŭ lorŭ se pune totŭ-d'a-una unŭ capŭ de viţellŭ (? head of a calf). Propriulŭ nume allŭ nouluĭ principe e Georgiţă (Girgis), éră *părinţiĭ şi strămoşiĭ seĭ s'aŭ maĭ bucuratŭ uă dată de demnitatea domnéscă sub nu-*

mele communŭ de Stefanĭ (his fathers and ancestors had formerly enjoyed the princely dignity. Their common name was Stephanos). Atâtŭ magnaţiĭ, precum şi óstea şi ţerraniĭ, cu toţiĭ i se suppuseră, fiindŭ ellŭ din némulŭ lorŭ.

Causa urreĭ lorŭ pentru Vasilie fu pentru că ellŭ era Grecŭ de nascere şi origină (by birth and origin) şi făcuse toţĭ curtenĭ şi officiarĭ aĭ seĭ din Grecĭ, îndepărtândŭ pe Moldoveniĭ, pe carĭ îĭ lua în rîsŭ şi-ĭ despreţuĭa astŭ-felĭu, ellŭ şi aĭ seĭ, în câtŭ îĭ redusese la cea maĭ mare serăciă şi degradaţiune. Pentru acéstă raţiune Greciĭ şi Moldoveniĭ se urrescŭ uniĭ pe alţiĭ peste mesură.

Incâtŭ despre noĭ, domnulŭ Patriarcŭ începu a face divinulŭ *Μύρον* séŭ Sântulŭ mirŭ, căcĭ addusesserămŭ din Constantinopole tóte celle de trebuinţă şi amŭ fostŭ promisŭ luĭ Vasilie de a-lŭ fabrica în septămâna Patimelorŭ. Vasilie se bucura fórte multŭ de acésta, şi chĭarŭ dela începutulŭ Postuluĭ noĭ ne apucarămŭ a cumpeni ingredientele. Cu tóte evenementele occurse la miḑulocŭ, noĭ nu ne-amŭ abăttutŭ de la lucrare, pentru ca să nu se strice materialulŭ, şi amŭ şi începutŭ fabricaţiunea în Lunea Patimelorŭ. In fiecare ḑi compuneamŭ câte uă porţiune, pone la a cincea, care fu în Sânta Joĭ. In totŭ cursulŭ operaţiuniĭ, Patriarculŭ, Episcopiĭ, şi cea-l'altă preuţime steteaŭ în gĭurulŭ vasuluĭ ce ferbea, citindŭ Evangeliulŭ Purificaţiuniĭ. La finitŭ, în Sânta Joĭ, puserămŭ în composiţiune uleŭ de balsam, moscŭ, ambră, aloe, şi alte substante preţióse, şi amŭ turnatŭ in vase, carĭ le amŭ transportatŭ la biserica din monastirea Dómneĭ, unde Patriarculŭ a ḑisŭ liturgia.

In séra Pascelorŭ traseră tóte clopotele dela amurgŭ pone la resăritulŭ sóreluĭ. Atuncĭ neamŭ sculatŭ, amŭ făcutŭ Matine şi Χριστὸς ἀνέστη in refectoriŭ, ca şi maĭ'nainte. Era uă serbare melancolică, plină de frică şi tremurŭ; maĭ cu sémă toţĭ Greciĭ, preuţĭ şi laicĭ, steteaŭ asteptândŭ din momentŭ în momentŭ uă mórte prin sabiă. In câtŭ ne priivesce pe noĭ în speciă, din dată după suirea sea pe tronŭ noulŭ beĭŭ trimise domnuluĭ nostru Patriarcŭ diurnă, cerêndŭ rugăcĭunĭ şi promittêndu-ĭ orĭ-ce bine, cu mare mulţumire suffletéscă din partea Patriarculuĭ; căcĭ beĭulŭ ne cunnoscea dela inceputŭ şi ĭ-amŭ fostŭ datŭ atuncĭ şi luĭ unŭ darŭ, éră acuma, la intrarea-ĭ în domniă, ĭ-amŭ maĭ presentatŭ unŭ allŭ douilea. Eŭ fuseĭ longă biserica St. Nicolaiŭ, de veḑuĭ Ἀνάστασις'ulŭ, ce episcopiĭ ţerreĭ şi egumeniĭ monastirilorŭ illŭ făcură după obiceĭu de'naintea nouluĭ beĭu, carele şedea pe unŭ scaunŭ pusŭ înadinsŭ affară din biserică.

§ 14.

IAŞĬ.— ADMINISTRAŢIUNE.

Treptele boĭerielorŭ marĭ alle Statuluĭ, carĭ administréză sub beĭulŭ Moldoveĭ, sunt următóriele:

„Megas Logothétes" adecă Mare Defterdar séŭ Innaltŭ Cancellariŭ, avêndŭ sub ellŭ unŭ allŭ duoilea „Logothétes" şi unŭ allŭ treilea.

Marele vistiarŭ, adecă „Rizmanji" şi „Mahasibji" séŭ Prim tesaurariŭ; după ellŭ unŭ allŭ duoilea vistiarŭ şi unŭ allŭ treilea.

Vorniculŭ, adecă Judecătorulŭ, avêndŭ sub ellŭ unŭ collegiŭ de judecătorĭ (the Judge, and has a college of Judges under him).

Păharniculŭ (Baharnikos), carele servesce pe beĭu in ḑille marĭ, avêndu-şĭ subordinaţĭ maĭ mulţĭ alţĭ „Sakis", carĭ servescŭ in ḑillele ordinarie de peste annŭ.

Marele postelnicŭ (Bostenik), carele pórtă toégulŭ de argintŭ (the silver mace) dinaintea beĭuluĭ; sub ellŭ sunt unŭ allŭ duoilea şi unŭ allŭ treilea, stândŭ necontenitŭ cu toegele lorŭ în presenţa beĭuluĭ.

Totŭ aşa marele spatarŭ séŭ capŭ allŭ armateĭ (?) pórtă totŭ-d'a-una sabia şi buzduganulŭ (club) longă beĭu; sub ellŭ sunt un *primŭ spatarŭ (First Spatar) adecă „Silahdar" séŭ păstrătorulŭ armureĭ,* şi unŭ allŭ duoilea.

Apoĭ „Grammatikos" séŭ secretarulŭ beĭuluĭ.

După ellŭ armaşulŭ, adecă „Soubaji", carele suppune la mórte şi la tortură.

Primulŭ Spatarŭ (The Silahdar) e totŭ uă dată priveghĭătorĭu allŭ măcellărielorŭ. (?)

După ceremoniă, beĭulŭ eşi din biserică şi merse cu unŭ immensŭ cortegĭu la Palatŭ. După *treĭ óre din ḑi* trasseră clopotele, şi noĭ ne-amŭ dusŭ cu Patriarculŭ să assistămŭ la liturgia pentru Pasce in biserica din monastirea Dómneĭ. La citirea Evangeliuluĭ, după ce preutulŭ illŭ recitase în întrulŭ sanctuariuluĭ, diaconulŭ repeta în

affară, în grecesce, cu fórte scurte pause și încetŭ. In acéstă ḑi se adduseră la biserică maĭ multe tipsie, pline cu ouĕ, colorate și zugrăvite cu differite figure și vepselle; carne de porcŭ, pâne, slănină, erbe dulcĭ, după obiceĭulŭ lorŭ; éră Patriarculŭ, ḑicêndŭ peste dênsele Rugăciunea cea pentru Oue și Brânză, le distribui poporuluĭ.

§ 15.

IAȘĬ.— RESBELLŬ.

Lunea și Marția n'a fostŭ nicĭ uă liturgiă din causa temeriĭ și spaĭmeĭ ce domnĭaŭ. Cu tóte astea, noulŭ beĭu trimise Patriarculuĭ o pască pentru ca s'o sânțéscă. Ellŭ însușĭ era fórte occupatŭ cu solda și cuartierurile truppelorŭ sélle. Nicĭ în dumineca Tomeĭ nu s'a făcutŭ liturgiă; căcĭ sosi vestea, cumcă Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki și ginerele luĭ Vasilie, trecuse Nistrulŭ, ce este fruntăria între Moldova și Țérra Cozăcéscă, cu uă armată de Cozacĭ pentru a face resbellŭ assupra nouluĭ beĭu, și că a și băttutŭ deja trupele celle pusse la Nistru pentru paza hotaruluĭ.

Indată ce afflă acestea, noulŭ beĭu își pregăti truppele pentru intâlnire, trimittêndŭ érășĭ după Ungurĭ și Muntenĭ, pe carĭ ĭ-a fostŭ congediatŭ. In acestŭ timpŭ avant-posturile Cozacilorŭ, numite strajă (Satraja) in limba lorŭ, mergêndŭ inainte in numerŭ numaĭ de 300 de ómenĭ, fugăriră truppele, ce trimisese beĭulŭ contra lorŭ. In gĭurulŭ beĭuluĭ insușĭ eraŭ acum adunațĭ ca la 40,000 de ómenĭ, Moldovenĭ, Ungurĭ, Germanĭ, Muntenĭ, Serbĭ, și alte popóre. Era timpulŭ sântelorŭ serbătorĭ alle aceluĭ D-ḑeŭ, în carele este tótă speranța acesteĭ lumĭ de josŭ; dar spaĭma și consternațiunea făceaŭ ca toțĭ să tacă atâtŭ despre D-ḑeŭ, precum și despre sacrele sélle solemnitățĭ.

Beĭulŭ eși acum din Iașĭ cu tótă óstea, mercurĭ după Duminica albă (Dominica in Albis), și *toțĭ neguțitorĭĭ Grecĭ, vrute séu nevrute, fură mânațĭ și eĭ la resbellŭ*. In currêndŭ eĭ intelniră armata căzăcéscă și, intrândŭ în luptă dela a-mé-ḑi din susŭ-ḑisa Mĭercurĭ pone la améḑi din următória Joĭ, fură fugărițĭ și fórte măcellațĭ de către Cozacĭ.

Caracterulŭ acesteĭ băttălĭe fu astŭ-felĭu: Cozaciĭ se pusseră in palissade, parcane și sanțurĭ alle lorŭ, in carĭ și în gĭurulŭ cărora eraŭ arabalele lorŭ séŭ cărruțe de totŭ felĭulŭ. Centrulŭ occupaŭ eĭ-insișĭ și caiĭ lorŭ. Eĭ steteaŭ tăcuțĭ și liniștițĭ în întăririle lorŭ, fără ca să se véḑă măcarŭ unŭ singurŭ omŭ. Moldoveniĭ, creḑendu ĭ morțĭ (?), trimisseră pentru recunnoscință unŭ numĕrŭ de darabanĭ îmbrăcațĭ cu haĭne de lână roșiă (Darrabs, clothed in red woollen), aprópe 800 de ómenĭ. După ce Stefanŭ-vodă descărcase șésse tunurĭ assupra lorŭ, éră dărabaniĭ daseră și eĭ focŭ din tóte muschettele lorŭ (all their muskets), Cazaciĭ de uă dată aŭ săritŭ in picĭóre, aŭ descărcatŭ 11 tunurĭ alle lorŭ și apoĭ, arruncându-se înainte, aŭ făcutŭ focŭ din muschette; de aci, scoțêndŭ săbiele, aŭ bucățitŭ pe darabanĭ.

In acellașĭ timpŭ artilleria cea grea fulgeră in tóte direcțiunile și Moldoveniĭ nu maĭ aveaŭ altă calle de scăpare, decâtŭ in fugă. Timoteŭ sări pe dată după eĭ, și răsipa deveni complectă; căcĭ Căzaciĭ sunt fórte activĭ in resbellŭ și, avêndŭ unŭ curagĭu nespusŭ, nu se retragŭ și nu fugŭ nicĭ-uă-dată.

Cozaciĭ sunt peste mesură miserabilĭ in traĭulŭ lorŭ. In espedițiunile lorŭ eĭ se mulțumescŭ cu uă fórte mică provisiune de nutrimentŭ. Affară de pâne négră și uscată și affară de apă, eĭ nu cunnoscŭ altă mâncare. Eĭ nu aŭ corturĭ, nicĭ haĭne bune, nicĭ vre-unŭ confortŭ séŭ lussuriă. În acestŭ modŭ eĭ se distingŭ prin putere și fórță.

Decĭ, formândŭ uă ligă și pactŭ solemnelŭ Vasilie și cu Timoteŭ veniră cu Cozaciĭ *in vecinătatea Iașilorŭ, unde dându-se băttăllia, noĭ amŭ priivit'o din verfulŭ clopotnițeĭ.*

De uă dată resună bubuitulŭ tóbelorŭ și sunetulŭ trâmbițelorŭ. Se ḑicea că Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki, se apropiă, fiindŭ precesŭ, după obiceĭu, de truppele sélle. În curêndŭ zăriràmŭ semnele marșuluĭ lorŭ, și numaĭ de câtŭ partisaniĭ nouluĭ beĭu aŭ apucatŭ la fugă, neremânêndŭ în urmă nicĭ măcarŭ unulŭ. Însușĭ beĭulŭ cu favorițiĭ seĭ fugi în Ungaria, lăssândŭ Curtea cu tóte alle sélle. Tótă averea, câtă o răpise in aceste puține ḑille de pe la boĭerĭ și neguțitorĭ, remase in palatŭ, pone ce o apucă fiĭulŭ luĭ Chmielnicki.

Să fi vĕḑutŭ armata nouluĭ beĭu împrăștiată

in bande, stindardele arruncate, şi eĭ înşişĭ fugêndŭ căte 10, 20 şi 50, cotră munţĭ şi pustietăţĭ, pe de'naintea ochilorŭ nostri, şi cu Căzaciĭ la spate, carĭ i-aŭ gonitŭ pone la piciórele munţilorŭ, unde prindêndŭ şi măcellăndŭ unŭ mare numĕrŭ, s'aŭ inavuţitŭ cu uă immensă prédă.

§ 17.

IAŞĬ.— RESTAURAŢIUNE.

Acum Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki, intrâ in Iaşĭ cu puterea Cozacilorŭ seĭ, trecêndŭ prin monastirea St. Sava in drumulŭ seŭ la Curte. Domnulŭ nostru Patriarcŭ eşi să-lŭ intâmpine înainte de pórta monastiriĭ, îmbrăcatŭ în a sea *Μανδύα* şi decoratŭ cu *Ὠμοφόριον*, *Ἐπιτραχήλιον* şi crucea. Îllŭ întovărăşiaŭ pe Timoteŭ maĭ multe miĭe de ómenĭ, carĭ se îndesaŭ pentru a priimi bine-cuvêntarea patriarcală, ingenunchiându-se de'nainte-ĭ şi sărutândŭ crucea. Apoĭ eĭ s'aŭ împrăştiatŭ pe'ntre văllecellele munţilorŭ, predândŭ pe locuitoriĭ orăşenescĭ şi sătenĭ, la carĭ luaseră refugiŭ inemiciĭ lorŭ; răpindu-le femeĭe; pustiindŭ bisericele şi monastirile, pentru că arŭ fi accordatŭ uă scăpare momentană adversarilorŭ, ceĭa ce era priivitŭ ca unŭ actŭ de perfidiă şi trădare către beĭulŭ şi domnitorulŭ lorŭ Vasilie-vodă.

Generalulŭ trimise acum unŭ Sotnicŭ, adecă Iuzbaşi séŭ capitanŭ, cu uă companiă de soldaţĭ, pentru ca să protege monastirea nóstră. Eĭ rădicară la pórtă unŭ stégŭ cu semnulŭ cruciĭ.

Atuncĭ uă mare spaĭmă şi terróre căḑu pe Ovreĭ şi pe Turcĭ, pe carĭ Căzâciĭ îĭ jefuiră şi-ĭ tractară cu uă cruḑime atâtŭ de mare, încâtŭ arŭ fi peritŭ cu deseverşire, să nu-ĭ fi susţinutŭ Domnulŭ nostru Patriarcŭ. Nicĭ nu era de mirare uă assemenea purtare între nesce duşmanĭ atâtŭ de inverşunaţĭ. *Insişĭ Moldoveniĭ fură tractaţĭ póte şi maĭ reŭ.*

Pe Ovreĭ, Căzaciĭ îĭ băgaŭ în turnurĭ şi-ĭ torturaŭ acollo nopţĭ întrege, pentru ca să-ĭ facă să spună averile lorŭ. Animele nóstre se împleaŭ de amărăcĭune la plânsulŭ atâtorŭ familliĭe şi copiĭ.

Turciĭ pe dată allergară la protecţiunea domnuluĭ nostru Patriarcŭ. Noĭ îĭ ascundeamŭ în apartamentele nóstre, remânêndŭ inşi-ne aftară. Astŭfelŭ eĭ aŭ scăpatŭ cu totŭ avutulŭ lorŭ. Numaĭ unulŭ din eĭ, fostŭ enicerŭ, scăpâ cu ḑillele, déră perdu averea, căcĭ avuse la sine ca mamelucŭ adecă sclavŭ cumpăratŭ pe unŭ tênĕrŭ Căzacŭ, carele descoperi Căzacilorŭ bunurile şi baniĭ ascunşĭ de către stăpânu-seŭ: eĭ jefuiră totŭ, apucândŭ acollo, totŭ-d'uă-dată, mulţĭ banĭ de aĭ cellorŭ Turcĭ. În acéstă stare veḑurămŭ lucrurĭ, de carĭ ne-amŭ miratŭ fórte multŭ.

Nóptea traseră clopotele la tóte monastirile şi in fie-care din elle fură celebrate cu solemnitate Matine pentru Hatmanulŭ Chmielnicki şi pentru Hatmanulŭ Timoteŭ fiĭu-seŭ, la carĭ amŭ assistatŭ şi noĭ din parte-ne. Diaconulŭ a ḑisŭ: „Miluesce-ne pe noĭ, o D-ḑeule, după marea ta milă etc" şi éroşi: „Ne rugămŭ pentru suveranulŭ nostru Vasilie-vodă, şi Hatmanulŭ Zenobie, şi principele Timoteŭ cu *dómnă-sea.*" *Acéstă e femeea care fusese călugĕriţă in Constantinopole (was a Nun in Constantinople). Soţulŭ seŭ cheltuise milióne, pone ce o scóse şi o luă în căsătoriă. Ea era féta luĭ Vasilie: dómna Raxana.* „Pace lorŭ pentru totŭ-d'a-ună, şi sânetate şi securitate! Domnulŭ D-ḑeulŭ nostru să le dea totŭ-d'a-una uă prosperă direcţiune in tóte trebele lorŭ, şi să umiléscă sub piciórele lorŭ pe toţĭ inemiciĭ şi adversariĭ!" Apoĭ fu cântatŭ întregulŭ *Κανών* pentru Pasce şi *Παράκλησις*, şi amŭ eşitŭ din biserică înainte de meḑulŭ nopţiĭ.

În sâmbăta ce cade uă dată cu serbătória St. George, şi in dumineca următóriă, nu se servi nicĭ uă liturgiă. Lunĭ séra hatmanulŭ Timoteŭ înscĭinţâ pe Domnulŭ nostru Patriarcŭ, că a duoa ḑi doresce a assista la liturgiă in monastirea domnéscă. În reversatulŭ ḑilleĭ, marţĭ, merserămŭ la acea monastire, şi amŭ servitŭ *Ὄρθρον*'ulŭ. La resăritulŭ sóreluĭ Hatmanulŭ veni la biserică şi se puse in strana domnéscă a socru-seŭ, încinsŭ cu sabia sea, de care nu se despărţia nicĭ uă dată. Patriarculŭ îllŭ bine-cuvîntă, şi amŭ finitŭ liturgia. Acésta fu uă mare şi solemnă ḑi.

Cândŭ Patriarculŭ eşĭa din biserică, Hatmanulŭ îĭ ţinea póla in urmă, éră la suire pe callŭ îĭ ţinu scarele pone la eşire din monastire.

Acum fu publicată uă prăclamaţiune pentru bucuria publică. Îndată după înfrângerea nouluĭ beĭu, fu trimisă vestea către Vasilie, carele era în Cameniţa, şi la momentŭ a încăllecatŭ pe callŭ.

Scirea de sosirea sea se împrăştiase acum şi poporulŭ se bucura de apropiarea luĭ. Ellŭ intrâ în Iaşĭ Joĭ, in 28 din Nisan. Patriarculŭ, urmatŭ de noĭ, merse la monastirea domnéscă pentru a astepta acollo sosirea beĭuluĭ. *In dată ce se apropiâ, noĭ eşirămŭ întru întêmpinarea sea affară din pórta monastiriĭ, întovărăşiţĭ de capiĭ monastirilorŭ şi de preuţĭ în vestmintele lorŭ, şi diaconiĭ cu cadelniţele, duoĭ căte duoĭ.*

Beĭulŭ descăllecâ de pe callŭ, şi făcêndu-şĭ unulŭ altuĭa scuse şi complimente, ellŭ şi Patriarculŭ, eĭ intrară în biserică. Cândŭ beĭulŭ se sui în strana sea, diaconulŭ merse, illŭ tămăiâ, şi ḑise: „Miluesce-ne, o D-ḑeule, dupre marea ta milă etc.", menţionândŭ pe beĭu, pe Hatmanulŭ Zenobie, pe Timoteŭ şi pe Dómna Roxana: „Pace lorŭ pentru totŭ-d'a-una etc." Apoĭ eĭ s'aŭ datŭ josŭ să sărute icónele, şi domnulŭ nostrŭ Patriarcŭ ĭ-a binecuvêntatŭ. Beĭulŭ a schimbatŭ condoleanţe cu Patriarculŭ pentru a duoa óră, ḑicêndŭ cu lacrime: „Ceĭa ce mi s'a întêmplatŭ, a fostŭ pentru peccatele melle." Atuncĭ noĭ eşirămŭ cu ellŭ din biserică şi, încăllecândŭ pe callŭ, ellŭ merse la Curte. Clopotele aŭ trasŭ ca totŭ-d'a-una.

Din dată ce intrâ în palatŭ şi se puse pe tronŭ, toţĭ Cazaciĭ aŭ descărcatŭ muschettele lorŭ, dândŭ focŭ şi din celle 11 tunurĭ ce le adduseseră cu dênşiĭ, precum şi din celle 6 cucerite dela noulŭ beĭu; încâtŭ s'a cutremuratŭ totŭ oraşulŭ.

§ 17.

IAŞĬ.— CONSECRAŢIUNE.

În Duminica Despoĭariĭ merserămŭ la Curte să vedemŭ pe fiiulŭ luĭ Chmielnicki, cândŭ veni la beĭulŭ să-şĭ ĭa adio, căcĭ eĭ se învoiseră a face resbellŭ cu beĭulŭ muntenescŭ. Beĭulŭ iĭ dede în darŭ uă blană de samurŭ, şi apoĭ încăllecândŭ pe callŭ, cu tobele şi trâmbiţele după ellŭ, îşĭ făcu semnulŭ cruciĭ pe frunte şi plecâ.

Lunĭ diminéţa domnulŭ nostru Patriarculŭ merse la beĭu să-şĭ céră congediŭ, şi permissiunea ca să putemŭ păşi în călletoria nóstră spre nordŭ. Beĭulŭ refusâ, ḑicêndŭ Patriarculuĭ să aĭbe rebdare pone ce iĭ va trimitte ellŭ însuşĭ unŭ respunsŭ. Acésta o făcu din sollicitudine pentru noĭ, căcĭ tótă Ţérra Cozăcéscă era in mare desordine, mişcându-se acollo atâtŭ oştile căzăcescĭ precum şi armata tătăréscă, căcĭ hanulŭ se învoise cu Chmielnicki de a năvălli amênduoĭ assupra Polonilorŭ. Acésta fu causa reţineriĭ nóstre în aşteptarea assicurăriĭ drumurilorŭ.

Marţĭ ginere-seŭ se uni cu (met) trupele moldovene, din vechime renumite prin necredinţa lorŭ către domnĭ.

Mercurĭ egumenulŭ monastiriĭ Galata invitâ pe domnulŭ nostru Patriárcŭ, ca a doua ḑi, findŭ serbătórĭa Înnălţăriĭ, căriĭa e închinată acea monastire, să servéscă acollo liturgia. Merserămŭ, prin urmare, de amŭ assistatŭ la Ἑσπερινὸν séŭ Vespere şi după aceĭa în zarea ḑilleĭ amŭ servitŭ Ὄρθρον'ulŭ séŭ rugăcĭunĭ matinale. La resăritulŭ sóreluĭ aŭ trasŭ clopotele, şi Patriarculŭ a ḑisŭ liturgia şi a hirotonitŭ pe unŭ preutŭ, în presenţa tuturorŭ capilorŭ monastirilorŭ şi a tuturorŭ căţĭ dorĭaŭ a fi marturĭ aĭ ceremonieĭ. După liturgiă fu presintată coliva, după obiceĭu; toţĭ îşĭ întinseră mânele peste ea şi Patriarculŭ pronunciâ de-assupra-ĭ Εὐχὴν'ulŭ séŭ rugăcĭunea pentru suffletele cellorŭ morţĭ, începêndŭ cu Petru-vodă, ca fundatorŭ allŭ monastiriĭ. Lăssarămŭ altarulŭ după améḑĭ şi amŭ mersŭ la refectoriŭ.

Aci fu servitŭ unŭ banchetŭ princiarŭ cu destulle bucate pentru ceĭ marĭ şi pentru ceĭ micĭ. La finele serbăriĭ s'a beutŭ uă cupă în sănetatea beĭuluĭ, apoĭ a luĭ Chmielnicki cu fiĭu-seŭ, şi a Patriarculuĭ de Jerusalemmŭ, dela care atternă monastirea.

Séra éroşĭ amŭ servitŭ Vespere, şi fu addusă uă tipsiă cu colivă şi unŭ vasŭ cu vinŭ. Preutulŭ de serviciŭ se rugâ assupra-le, precum şi Patriarculŭ, in commemoraţiunea ctitorilorŭ monastiriĭ. Aice e obiceĭu, ca uă liturgiă şi banchetulŭ prazniculuĭ să se facă pentru monastire, éră apoĭ uă altă liturgiă şi banchetŭ pentru ctitorĭ, în alle cărorŭ testamente se cupprinde aceste condiţiunĭ.

Vinerĭ diminéţa după rugăcĭunĭ matinale trasseră clopotele pentru liturgiă. La intrarea nóstră în biserică fură adduse uă tipsiă cu colivă şi unŭ vasŭ cu vinŭ cu duo marĭ sfeşnice de argintŭ, aşeḑate pe uă mésă de lectură ornată cu uă frumósă copertă cu frangĭurĭ. Patriarculŭ luâ cadelniţa şi tămăiâ în gĭurŭ, apoĭ către uşele sânctu-

ariuluĭ şi tronulŭ beĭuluĭ, către archiereĭ şi egumenĭ, şi ceĭ-l'alţĭ de féţă. Diaconulŭ ḑise atuncĭ *Εὐλόγησον Δέσποτα*, éră Patriarculŭ *Εὐλόγητος* etc. etc. etc.

§ 18.

IAŞĬ.— GRĂDINE.

Amŭ veḑutŭ în grădinele monastiriĭ Galata zarzarĭ, şi amŭ mâncatŭ din fructele lorŭ; de assemenea migdalĭ (almond-tree) accoperiţĭ peste totŭ cu florĭ próspete. Cireşĭ, prunĭ de Damascŭ, persicĭ, prunĭ ordinarĭ, sunt fórte frumoşĭ şi abundenţĭ în aceste ţerre. Grădinele de aicĭ sunt pline de roze, garófe, jasminĭ şi crinĭ.

Crinulŭ galbenŭ, numitŭ cellŭ Europeanŭ, se afflă în tóte aceste regiunĭ pone pe la Moscva, fiindŭ ordinarŭ ca érba şi fără nicĭ uă valóre. *In Moldova, Ţérra-Românéscă şi pone la Moscva spaţiulŭ câmpielorŭ de'ntre tóte erburile e accoperitŭ maĭ allesŭ cu absintŭ.*

§ 19.

IAŞĬ.— INVINGERE.

În acéstă ḑi sosi vestea, că beĭulŭ Vasilie şi ginere-seŭ cu Cozaciĭ sunt băttuţĭ şi fugăriţĭ. Maĭ 'nainte eramŭ liniscitĭ, cătŭ timpŭ ni se adduceaŭ scirĭ în fie-care ḑi, cumcă eĭ aŭ băttutŭ pe Ungurĭ şi pe Muntenĭ de patru orĭ, făcêndŭ unŭ mare măcellŭ. Acum, din contra, tóte vestile ne împleaŭ de spaĭmă şi de consternaţiune, şi poporulŭ din noŭ căuta refugiulŭ în monastirĭ.

In acestŭ momentŭ s'aŭ intorsŭ Căzaciĭ fugăriţĭ şi băttuţĭ. Totŭ-d'uă-dată se lăţi scirea, că beĭulŭ şi ginere-seŭ nu se găsescŭ, pone ce marţĭ inaintea Pentecostelorŭ eĭ aŭ sositŭ pe neasteptate şi aŭ intratŭ în Curte in starea cea maĭ miserabilă. Eĭ aŭ trimisŭ să însciinţeḑe pe Chmielnicki de celle intemplate, verificându-se şi aceĭa, cumcă la începutŭ băttuseră în patru rêndurĭ pe Ungurĭ, Muntenĭ şi Serbĭ.

Nimene nu putea sta înaintea lorŭ, pon'ce s'aŭ apropiatŭ calle de uă ḑi de drumŭ dela oraşulŭ Tergovisce (Dorgaisht), care e capitala şi reşedinţa beĭuluĭ muntenescŭ. Aicĭ le eşi întru întempinare beĭulŭ Mateĭu cu uă immensă armată de Muntenĭ, Ungurĭ, Serbĭ, Grecĭ, Arnăuţĭ, Bulgarĭ şi Turcĭ. Soldaţiĭ luĭ Vasilie Greculŭ (Vasili the Greek) s'aŭ răpeḑitŭ assupra lorŭ ca leiĭ, făcêndu-şĭ drumŭ pone la cortulŭ principeluĭ şi predându-lŭ. Beĭulŭ Mateĭu fu împuşcatŭ la piciorŭ cu unŭ glonte, carele trânti josŭ şi callulŭ seŭ. În acéstă situaţiune ellŭ s'a aperatŭ in persónă cu sabia pone'n séră; atuncĭ ellŭ trase de pe piciorŭ cisma, ce accoperĭa rana, şi pe dată încăllecândŭ pe unŭ altŭ callŭ, se aruncâ din noŭ în luptă. Tótă armata sea era deja gata de a se suppune beĭuluĭ Vasilie şi Căzacilorŭ; dar A-totŭ-puterniculŭ D-ḑeŭ, carele e schimbătorŭ allŭ timpilorŭ, trimise în acestŭ momentŭ uă furtună cu tunete şi fulgere, plóĭă şi uă mare vijeliă, carĭ cădeaŭ ca petre assupra ostiĭ luĭ Vasilie şi assupra Cozacilorŭ, vêntulŭ băttêndu-ĭ în faciă. Moldoveniĭ şi astă dată s'aŭ arretatŭ mişeĭ, suppunêndu-se duşmanilorŭ; éră Căzaciĭ nu se maĭ puteaŭ apera cu muschettele lorŭ din causa grelleĭ ploĭe. Atuncĭ Munteniĭ pregătiră tunurile lorŭ şi, făcêndŭ un focŭ înfricoşatŭ de artilleriă şi muschetăriă, s'aŭ repeḑitŭ ĭute assupra Căsacilorŭ. Moldoveniĭ fură ceĭ ântêĭ la fugă. Cozaciĭ le urmară, fiindŭ băttuţĭ la rendulŭ lorŭ. Inemiculŭ îĭ goni cu sabia în mână, făcêndŭ unŭ cumplitŭ măcellŭ. Era uă scenă de plânsŭ. Góna nu încetâ în cursŭ de treĭ ḑille. Maĭ mulţĭ fură prinşĭ viĭ. Ceĭ scăpaţĭ cu fuga, veniră la Iaşĭ, aruncândŭ armele pentru a nu fi recunnoscuţĭ.

Însuşĭ beĭulŭ Vasilie şi ginere-seŭ scăpară cu alţĭ puţineĭ appucândŭ callea Galaţilorŭ şi întorcêndŭ apoĭ spre Iaşĭ pe locurĭ neumblate, cu frica de gónă. Învingerea lorŭ occursese după améḑĭ, marţĭ, în agĭunulŭ Înnălţăriĭ. Vestea ajunse la Iaşĭ în treĭ ḑille, măcarcă *distanţa între capitala Moldoveĭ şi acea a Ţerreĭ-Româneścĭ e de ḑece ḑille.* Intrarea beĭuluĭ, precum amŭ ḑisŭ, fu marţĭ în adjunulŭ Înnălţăriĭ (?) în optŭ ḑille.

Cozaciĭ scăpaţĭ din băttaĭă şi din robiă aŭ stătutŭ în Iaşĭ treĭ ḑille şi apoĭ aŭ plecatŭ la ţérra lorŭ, constrînşĭ prin marea scumpete de provisiunĭ ce se începuse; căcĭ pânea ce li se da costa căte unŭ leŭ. Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki, maĭ stătu cătŭ-va timpŭ şi apoĭ plecâ şi ellŭ, vedêndŭ că tată-seŭ, măniându-se, nu-ĭ maĭ trimittea adjutórĭe.

Astŭ-felĭu Vasilie remase singurŭ fără nimene pe longă ellŭ. In tótă óra se vorbĭa că inemicĭĭ sosescŭ pentru a-lŭ surprinde într'uă nópte. Secunda sea orróre fu maĭ rea decâtŭ cea de'ntâĭu. Precum ellŭ, atâtŭ și noĭ înșine eramŭ în necontenită frică și larmă, ḑi și nópte. Pe dómna, pe fiĭu-seŭ, lucrurile și baniĭ, ellŭ addusese dela Camenița din Polonia și așeḑâ într'unŭ castellŭ întăritŭ, ziditŭ din pétră în Moldova și numitŭ Sucéva (Satjao). Acollo ellŭ concentrase uă mare câtime de mâncărĭ și beuture, temêndu-se de acelle ce se puteaŭ intempla; éro de ce se temea, s'a și întemplatŭ.

§ 20.

IAȘI.— PENTECOSTE.

Noĭ assistarămŭ la liturgiă in propria nóstră monastire. La încheĭarea rugăcĭuniĭ, unŭ covorŭ fu întinsŭ în sactuariŭ pentru domnulŭ nostru Patriarcŭ, de'naintea meseĭ, și l'amŭ îmbrăcatŭ in Ὠμοφόριων și Ἐπιτραχήλιον. De aci ellŭ ḑise ruga Adorațiuniĭ, cu facia spre poporŭ.

În dumineca Tuturorŭ Sfinților Patriarculŭ priimi uă visită și invitațiune din partea egumenuluĭ monastiriĭ St. Ionŭ cellŭ Noŭ, numită îndeobsce Monastirea Vergureĭ (Girl's Convent). Ea este pe drumulŭ Iașuluĭ și depinde de monastirea St. Sava. Decĭ merserămŭ acollo și amŭ assistatŭ la liturgiă, după care amŭ trecutŭ în refectoriŭ. E unŭ locŭ fórte desfătătorŭ: affară sunt balcóne, de unde se vede politia întrégă, loculŭ fiindŭ înnaltŭ. Biserica e frumósă. De-assupra balcónelorŭ e bólta pentru clopote. Incâtŭ priivesce pe acellŭ sântŭ numitŭ Ionŭ cellŭ Noŭ, ne însciințarămŭ cumcă, *este acum unŭ secolŭ séŭ ce-va-șĭ maĭ multŭ*, ellŭ muri ca martirŭ allŭ crestinătățiĭ in Trebizond. Beiĭ Moldoveĭ aŭ trimisŭ și aŭ întrebuințatŭ tóte miḑŭ-lócele pone ce aŭ reușitŭ a-lŭ adduce in capitala lorŭ, depunêndu-lŭ într'unŭ locŭ în monastirea St. Sava, pentru ca să se véḑă apoĭ unde doresce a fi ellŭ însușĭ. Voința luĭ era de a intra în carreta domnéscă (!!), care, urmată de poporŭ, îllŭ conduse la Sucéva și se opri acollo. Decĭ în acellŭ locŭ i se zidi uă biserică și monastire în interiorulŭ cetățiĭ și acollo fu depusŭ spre păstrare *Poporulŭ moldovenescŭ are uă credință absolută în ellŭ, și vine în pelerinagiŭ la ḑiŭa sântuluĭ, Joĭ după Pentecoste, din orașele și satele celle maĭ depărtate.* Maĭ în urmă, fiĭa unuĭ boĭerŭ mare zidi acéstă frumósă monastire în numele sântuluĭ.

În séra serbătórieĭ Apostolilorŭ a trasŭ clopotulŭ cellŭ mare multŭ timpŭ: bisericele, după obiceĭu, furâ împodobite cu florĭ, aromate și icóne.

Eŭ amŭ observatŭ în acestŭ anotimpŭ, că orologiulŭ cellŭ de ferrŭ, dela începutulŭ luĭ Nisan încóce, batte 15 óre în ḑi și 9 în nópte; dérâ în lunele Haziran și Tamouz ellŭ batte 16 óre în ḑi și 8 în nópte.

Amŭ maĭ observatŭ, că *în acéstă țérră fetele obicĭnuéscŭ a pune pe capŭ cunune împletite din florĭ și erburĭ aromatice.* Maĭ departe spre Moscva acestŭ obiceĭu îllŭ aŭ și femeĭele măritate.

Către serbătórĭa Apostolilorŭ, castraveții noĭ sunt fórte buni: micĭ și fără zamă. Unŭ felĭu de prune sémenă in mărime cu nuca: sunt de diferite forme și culorĭ, albe, galbene, roșie și roșióre; și fórte gustóse. Cireșa roșiă e aspră la gustŭ, dar cărnósă și frumosŭ colorată.

Merserămŭ să visitâmŭ biserica din palatulŭ domnescŭ, închinată luĭ St. George și care e fórte frumósă; precum și biserica Dómneĭ, închinată acelluĭași sântŭ. Appartamentele, în carĭ locuesce principele și Dómna, sunt tóte zidite din cărămidă și olane. Accoperemintele sunt admirabile și aŭ fostŭ construite de însușĭ Vasilie. În apropiare este uă frumósă baĭă caldă, de assemenea construită de Vasilie, tótă din marmură. Apa se adduce de aĭurea. În grădina domnéscă veḑurămŭ frumoșĭ murĭ, maĭ mulțĭ zarzarĭ și migdalĭ, și rodie crescêndŭ in ólle, precum și lâmâĭ.

§ 21.

IAȘI.— RUINA FINALĂ.

In acestŭ timpŭ sosi vestea, că inemiculŭ luĭ Vasilie, noulŭ beĭu, venise la unŭ satŭ longă fruntăria ungară, intr'uă regiune aspră, aprópe de vĕrfulŭ munților și in miḑŭ-loculŭ văilorŭ, însoțitŭ de ostĭ ungare și muntene. De acollo ellŭ făcu uă proclamațiune către *poporŭ, carele îllŭ iubesce totŭ.*

Acum rumorile și tumultele se rennoiră, și

eramŭ incungĭuraţĭ din tóte părţile de confusiune: ca adausŭ de sufferinţă, Vasilie era cu totulŭ lipsitŭ de oştĭ, toţĭ Moldovenii fiindu-ĭ necredincioşĭ. Ellŭ trimise să céră adjutoriŭ dela Tătarĭ, dar eĭ n'aŭ vrutŭ să-ĭ adjute. Addusŭ la desperare, ellŭ incepu a inrolla noue truppe din poporulŭ politieĭ şi allŭ prejmetelorŭ, numindŭ capitanĭ séŭ ĭuz-başĭ, şi prodigându-le averĭ şi pensiunĭ.

In currêndŭ veniră bunele noutăţĭ, că Chmielnicki ĭĭ trimitte câte-va miĭe de Căzacĭ. Eĭ sosiră in adevĕrŭ, şi beĭulŭ le distribui banĭ şi îmbrăcăminte, le rendui mâncărĭ şi beuture, şi-ĭ aşeḑâ in cuartiere in gĭurulŭ politieĭ.

In acellaşĭ timpŭ beĭulŭ Vasilie priimi treĭ haĭne de onóre şi uă diplomă de Confirmaţiune, adduse de Agale. Cellŭ de pe urmă sosi Cadiri-Aga, unulŭ din agalele vistierieĭ, cu uă haĭnă addusă in mânele selle şi cu acea diplomă de Confirmaţiune. Beĭulŭ, in fruntea Căzacilorŭ, ĭĭ eşi intru intempinare, şi eĭ intrară impreună, incongĭuraţĭ de glótă. Indată după aceĭa beĭulŭ se pregăti a merge contra duşmanilorŭ.

Incâtŭ despre noĭ şi ceĭ-l'alţĭ călugĕrĭ, nu conteniamŭ in acellŭ intervalŭ de a face Παράκλησις şi Matine, dela inserate pone la zĭorĭ, potrivitŭ cu Tipiculŭ Matinelorŭ pentru Joĭa Penitenţeĭ şi Sâmbeta cellorŭ Şésse Laude; *déro nemica nu ne folosĭaŭ!*

In fine, beĭulŭ eşi din Iaşĭ, marţĭ in cincĭ alle luĭ Tamouz, éră cu ellŭ toţĭ neguţitorii şi Grecii, ceĭ maĭ mulţĭ din simpatiă pentru ellŭ. Eĭ şi Cozacii formaŭ impreună unŭ corpŭ cam de 4,000 de ómenĭ. Moldovenĭ eraŭ adunaţĭ ca la 11,000. Cu acestia ellŭ merse contra duşmanuluĭ, despre carele spionii îllŭ insciinţară, că nu are maĭ multŭ de 2 séŭ 3,000 de ómenĭ.

Nopţile din urmă eraŭ totŭ tunete şi fulgere, torrente de plóĭă şi de pétră, cu aşa mulţime şi forţă, incâtŭ noĭ ḑiceamŭ: „De sigurŭ a sositŭ ultima óră!“ Trăsnetulŭ căḑu pe immensa cupólă de lemnŭ a bisericeĭ din monastirea St. Parasceva, care e in possessiunea călugĕrilorŭ Sinaiţĭ; şi arruncâ josŭ verfulŭ cu crucea, infigêndu'o adûncŭ in pămêntŭ. Unŭ altŭ trăsnetŭ căḑu pe vastele grajdĭurĭ alle palatuluĭ. Uă mulţime de case fură arse. Fulgerele flăcăraŭ ca săbiele, şi se vedeaŭ pe cerŭ norĭ in forma de cetăţĭ şi de băttăllie. Tóte acestea prevestĭaŭ a duoa invingere a luĭ Vasilie.

Cândŭ ambele armate se puseră faţă'n faţă in ordine de băttaĭă, inemicii eraŭ atâtŭ de puţinĭ, in câtŭ ostile luĭ Vasilie ĭ-arŭ fi pututŭ batte cu beţele, nu cu săbiele; dară duşmanulŭ se ţinea mândru, căcĭ se inţellesese de maĭ'nainte cu trădătorii Moldovenĭ, carĭ pe dată aŭ plecatŭ stindardele lorŭ şi aŭ trecutŭ la noulŭ beĭu, părăsindŭ şi viclenindŭ pe Vasilie. Atuncĭ unindu-se cu Ungurii, Muntenii şi ceĭ-l'alţĭ Moldovenĭ aĭ nouluĭ beĭu, eĭ căḑură cu toţii assupra Căzacilorŭ şi Grecilorŭ, remaşĭ cu Vasilie, carĭ fiindŭ préputinĭ, pe dată fură infrânţĭ şi săbiaţĭ in bucăţĭ.

Flórea armateĭ luĭ Vasilie eraŭ neguţitorii Grecĭ cu slugele lorŭ (with their followers), aşeḑaţĭ la aripa dréptă sub commanda hatmanuluĭ, fratele luĭ Vasilie, şi a fiilorŭ seĭ. Veḑendu-se de uă dată din victorioşĭ— invinşĭ şi snopiţĭ de armele inemicilorŭ, eĭ aŭ ruptŭ şirurile şi aŭ luat'o la fuga. Băttăllia s'a întêmplatŭ mercurĭ, in şésse alle luĭ Tamouz, la améḑi.

Tóte acestea fură spre nenorocirea nóstră. Amŭ perdutŭ tóte speranţele, basate pe Vasilie şi pe aĭ seĭ. Darurile date lorŭ, in valóre de câte-va sute de leĭ, s'aŭ prefăcutŭ in deşertăcĭune fără nicĭ unŭ scopŭ. Vasilie promisese Patriarculuĭ de a-ĭ plăti tóte datoriele şi cheltuellele, şi consimţise la căllĕtoria sea spre nordŭ, cu aceĭa ca să mérgă cu ellŭ şi unŭ ambassadorŭ către imperatulŭ moscovitŭ, maĭ dându-ĭ tóte celle trebuincĭóse pentru căllĕtoriă, trăssure, caĭ, etc. Acestea i le spusese Vasilie atâtŭ in publicŭ, precum şi a-parte. Maĭ speramŭ mulţĭ banĭ şi de la boĭerĭ . . . acum inse tóte aŭ despărutŭ cu deseverşire!

Vasilie pe dată fugi cu caĭ de olacŭ, urmatŭ de puţinĭ aĭ seĭ, lăssândŭ tabera şi corturile (pavilion and tents), averile şi bogăţiele prédă inemicilorŭ, precum le părăsise şi maĭ'nainte, după invingerea sea in Ţérra-Românéscă. Ellŭ trecu la Cozacĭ şi acollo se maĭ resuflâ de duşmanĭ şi adversarĭ. Ellŭ trimisese tesaurele sélle inainte in sicuranţă la cetatea Sucéva, unde se afflaŭ deja Dómna şi fiĭu-seŭ, poruncindu-le de a sufferi cu

rebdare și de a susţiné resbelulŭ, pone ce ellŭ va veni in adjutorulŭ lorŭ cu uă putere maĭ mare.

Nenorociţiĭ neguţitorĭ și restulŭ armateĭ grece și allŭ Cazacilorŭ fugiră intr'uă direcţiune, unde nu era de găssitŭ nicĭ uă scăpare. Eĭ aŭ allergatŭ dreptŭ in facia inemiculuĭ și, orbĭ de desperaţiune, se arruncară intr'uă câmpiă semenată cu grâŭ, carĭ in acéstă ţérră sunt in genere ca nesce mlascine, maĭ adunce de statura omuluĭ. Piciórele cailorŭ se accufundară in noroĭu, cândŭ de uă dată se ivi dușmanulŭ, cu săbie și lâncĭ, și-ĭ bucăţi pe toţĭ. Neguţitoriĭ ĭșĭ încărcaseră avuţia lorŭ, prefăcută in aurŭ și argintŭ, pe caiĭ lorŭ, sperândŭ că, déca vorŭ fi băttuţĭ, apoĭ vorŭ puté scăpa cu avutulŭ lorŭ prin fuga. Deșértă fu precauţiunea: toţĭ deveniră prédă a trădătóriei mlascine și a lâncilorŭ, incăpendŭ cu tóte alle lorŭ in mânele nemilosuluĭ inemicŭ. In adevĕrŭ, tristă și jalnică fu sórta lorŭ. Accufundaţĭ și inmormêntaţĭ in noroĭu, eĭ strigaŭ: „Cine va „veni și va avé milă de noĭ, ca să ne taiă ca„petele, eliberândŭ suffletele și curmândŭ suffe„rinţa și durerea nóstră? *Brânele nóstre sunt pli„ne de aurŭ!*“ Dară nemine nu-ĭ scăpâ, nicĭ nu le adjutâ.

Hatmanulŭ, fratele beĭuluĭ, omŭ betrânŭ, se accufundâ cu callulŭ seŭ in câmpŭ ca și ceĭ-l'alţĭ. In acellŭ momentŭ adjunseră Unguriĭ. Callulŭ seŭ căḑu, ellŭ insușĭ fu rânitŭ, prinsŭ și robitŭ. Unguriĭ îllŭ trimiseră la ţérra lorŭ, unde, dintr'unŭ suveranŭ (Sovereign) ellŭ deveni acum unŭ sclavŭ captivŭ. Totŭ aceĭașĭ sórtă o avură și ceĭ-l'alţĭ nobilĭ Grecĭ aĭ luĭ Vasile.

Fiiĭ hatmanuluĭ, Stefaniţă (Stephanitsa) și tovareșiĭ seĭ, scăpară prin ĭuţéla cailorŭ din mânele inemicilorŭ. Allergândŭ pe délurĭ, eĭ dederă peste unŭ rîŭ, pe care trecêndu-lŭ in notŭ, îșĭ deschiseră uă calle liberă și se retraseră in ţérra Cozacéscă.

Incătŭ despre truppele cozace, aceĭ maĭ activĭ și maĭ destepţĭ, carĭ aveaŭ caĭ bunĭ, aŭ fugitŭ in patriă; déră pedestrimea, séŭ aceĭ cu caĭ slabĭ orĭ obosiţĭ, toţĭ deveniră hrană sabieĭ, măcellându-ĭ cu voea luĭ D-ḑeŭ dușmaniĭ Ungurĭ; și ce altă s'arŭ fi pututŭ aștepta de la nesce inemicĭ religioșĭ, nisce urritorĭ de Cruce și de Evangeliŭ, allŭ cărorŭ nume „Calvinĭ“ și „Luteranĭ“ așa de bine se potrivesce cu eĭ! (*).

Moldoveniĭ, de assemenea, se arretară marĭ vrăjmașĭ aĭ Căzacilorŭ, și precum după prima invingere in Ţérra-Românéscă aŭ fostŭ uccisŭ prémulţĭ din eĭ, deși eraŭ pré-numeroșĭ, totŭ așa aŭ făcutŭ și astă dată, sub cuvîntŭ că eĭ vinŭ a adjuta pe *inemiculŭ naţionalŭ Vasilie*, pe care îllŭ părăsiră acum chĭarŭ aceĭ ce-ĭ maĭ ţineaŭ credinţă, remânendŭ ellŭ suppusŭ ispiteĭ ca Lobŭ, Eustatie și assemeniĭ lorŭ.

Acum ellŭ era lipsitŭ de tóte némurile, de toţĭ amiciĭ; chĭarŭ de Dómna, de copiĭ, de tóte bogăţiele sélle. In currândŭ ellŭ maĭ fu lipsitŭ și de ginere-seŭ, bravulŭ cavalerŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki. Unde era acum, o Vasilie, ingeniósa ta politică? neobosita-ţĭ activitate? abundenta avuţiă? Aĭ perdutŭ pe tóte! Adeverată fu vorba acelluĭa ce a ḑisŭ: „Cândŭ norocullŭ ne lassă, orbŭ re„mâne ochĭulŭ prevederiĭ!“ Să nu fi avutŭ Vasilie caĭ escelenţĭ, ellŭ-insușĭ n'arŭ fi scăpatŭ viŭ din mânele dușmanilorŭ. Cu tóte astea, ellŭ scăpâ la Cozacĭ și-șĭ luâ locuinţa in cellŭ maĭ de aprópe allŭ lorŭ orașŭ, numitŭ Rașcov (Rashko), de unde a trimisŭ informaţiunĭ la Chmielnicki și la ginere-seŭ de celle intemplate.

§ 22.

IAȘĬ.— PREDĂCĬUNE.

Pentru noĭ se rennoiră tóte superările și terrorile, căcĭ Unguriĭ nu zăboviră a intra în Iașĭ, predândŭ tóte căte le steteaŭ in calle affară din monastirĭ. Eramŭ cupprinșĭ de cea maĭ mare grózǎ de dênșiĭ: nóptea nu ne prindea somnulŭ, éră ḑiua ne adăpostĭamŭ cu grijă in turnurile de-assupra cupolelorŭ.

De'ndată ce sosise la Iașĭ noulŭ beĭu, inemiculŭ luĭ Vasilie, ellŭ plecâ de aci assupra forterețeĭ Sucéva, incungĭurând'o și suppunênd'o assediuluĭ. Totŭ atuncĭ ellŭ trimise uă scrisóre către Patriarculŭ, spre a-ĭ liniști mintea, și-ĭ accordâ „merticulŭ“ de hrană și beutură, maĭ multŭ decâtŭ ni se dedea in timpulŭ luĭ Vasilie. Ellŭ se purtâ totŭ așa și cu Aga Vistiereĭ. *In capulŭ Iașilorŭ și prin alte orașe ellŭ trimise nouĭ magi-*

(*) „Kalvin“ arabesce *câne*.

straţĭ din ómenĭ aĭ seĭ, carĭ veniaŭ acum căutândŭ să-şĭ resbune de inemicii lorŭ, Grecii.

Acestia fură reduşĭ la cea maĭ deplorabilă stare; căcĭ totŭ avutulŭ lorŭ le' fu luatŭ şi in fie-care ḑi se vedeaŭ espuşĭ la totŭ felĭulŭ de insulte. Eraŭ pumnărițĭ pe strade şi pe drumurĭ. Unora le tăĭaŭ urechĭele, alţiĭ fură bicĭuaţĭ in publicŭ prin politiă. Uă grózǎ cumplită ĭĭ copprinsese pe toţĭ, şi maĭ mulţĭ scăpară din mânele callĕuluĭ numaĭ prin miḑlŭ-locirea Patriarculuĭ. *Turcii şi Ovreiĭ âmblaŭ in publicŭ fără nicĭ uă frică séŭ bănuélă; dară Grecii nu cuteḑaŭ a se mişca din casele lorŭ din causa marii duşmănie a Moldovenilorŭ.*

Căci, precum maĭ ḑiserămŭ, *boĭeriĭ Grecĭ, carĭ formaŭ curtea luĭ Vasilie, întrebuinţaseră tóte miḑlŭ-lócele pentru a îndepărta din servicie şi pentru a arrunca pe Moldovenĭ la cea maĭ de josŭ tréptă a miserieĭ; aşa că amŭ veḑutŭ dintre eĭ ceĭ maĭ marĭ şi maĭ nobilĭ bărbaţĭ îmbrăcaţĭ cu straele celle maĭ ordinarie de flanellă. In genere, eraŭ appesaţĭ sub robiă ḑi şi nópte, pentru a putea îmblânḑi in tóte furia Grecilorŭ, carĭ se păreaŭ a fi juratŭ uă ligă cu Turcii contra Moldovenilorŭ.*

Inse bietiĭ neguţitorĭ, care era vina lorŭ? In acéstă ţérră, foră eĭ, n'arŭ fi fostŭ miḑlŭ-lóce de subsistenţă.

Incâtŭ despre Aga Vistieriei, ellŭ assemenea era in mare frică şi trimise la Constantinopole informaţiunĭ de celle ce se petreceaŭ.

In adjunulŭ serbătóreĭ St. Vasilie a trasŭ clopotulŭ cellŭ mare şi amŭ assistatŭ la liturgiă. Biserica fu impodobită,—precum amŭ descrisŭ cu altă occasiune,—cu florĭ şi arome, şi s'aŭ addusŭ pe tave fructe próspete, pepenĭ, castraveţĭ, persice, mere, prune, şi cereşe, distribuindu-se mulţimiĭ, dupĕ obiceĭulŭ localŭ in timpulŭ fructelorŭ.

Acum sosi carnavalulŭ de'naintea serbătórieĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, in a opta duminecă după Pentecoste, şi după serviciulŭ de séră, sacristanulŭ trase clopotulŭ cellŭ mare, ca maĭ'nainte, pentru Παράκλησις. Totŭ aşa se urma in tóte nopţile după appusulŭ sóreluĭ in cursulŭ intreguluĭ Postŭ.

§ 23.

MOLDOVA — ASEḐIULŬ SUCEVEĬ.

In demânéţa primeĭ lunĭ din postŭ, Cozacii, sub Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki, trecură rîulŭ Nistru, care e limitea intre ţérra lorŭ şi Moldova, făcêndŭ unŭ mare măcellŭ de Ungurĭ şi Moldovenĭ, prepuşĭ la paza hotaruluĭ. De aci eĭ merseră la fortereţa Sucéva in adjutoriulŭ garnizóneĭ, şi se aşeḑară in gĭurulŭ castelluluĭ, introducêndŭ rîulŭ, care curge pe acollo, in retranşementulŭ lorŭ. Eĭ aveaŭ cu sine 20 de tunurĭ.

Cândŭ noulŭ beĭu auḑi de apropiarea lorŭ, ellŭ se retrase dela castelŭ, lăssându-ĭ să intre, şi apoĭ intorcêndu-se ĭĭ blocâ cu óstile sélle, in numerŭ aprópe de 40,000 de ómenĭ; Căzacii eraŭ numaĭ 14,000.

Dumineca după a-méḑi, in a 10 după pentecoste, care era adjunulŭ serbătórieĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, trase clopotulŭ cellŭ mare şi noĭ amŭ intratŭ in biserică. La timpulŭ de a cânta Δόξα, adecă Gloria, ambele corurĭ cântară alternativŭ fie-care στίχος séŭ versetŭ, cu modulaţiunea ce se cuviniă. A duoa ḑi fură adduse in biserică tipsie cu fructe: strugurĭ, persice, damaschine, cireşe, etc. După ce făcuse ruga, preuţiĭ le distribuiră mulţimiĭ lăssândŭ numaĭ tipsiele, decorate cu florĭ şi cu aromate, precum eraŭ decorate şi icónele.

A duoa-spre-ḑecea duminică din Pentecoste Patriarculŭ merse pentru a servi liturgia in biserica din monastirea Dómneĭ, fiindŭ invitatŭ prin postelnicĭ (Bostaniks) din partea nouluĭ beĭu, carele l'a luatŭ apoĭ la sine, regalându-lŭ cu cellŭ maĭ superbŭ banchetŭ; căcĭ ne ĭubea fórte multŭ. In acelle ḑille *pe mulţĭ Grecĭ a scăpatŭ Patriarculŭ dela mórte, pe carĭ, după confessiune şi împărtăşire, Moldovenii ĭĭ duceaŭ sub spenḑurătóriă (under the gallows) şi, injurându-ĭ, le puneaŭ stréngulŭ la gâtŭ pentru a-ĭ rădica in susŭ. Căcĭ la toţĭ creştinii din aceste părţĭ, cândŭ este a se pune unŭ vinovatŭ la mórte, armaşulŭ adecă Subaşi séŭ Judele penalŭ, şi cu subordinaţiĭ seĭ (the Armash, that is, the Soubashi, or Criminal Judge, with his attendants) illŭ conducŭ maĭ ântâĭu la uă biserică, in care vine unŭ preutŭ, illŭ confessă şi-lŭ împărtăşesce, şi apoĭ urméză essecuţiunea la loculŭ destinatŭ pentru acésta, precum am veḑut'o noĭ-inşine.*

Séra spre Joĭ, ce cade in ântâĭa a luneĭ Iloul, inceputulŭ annuluĭ lumiĭ 7162 (1654?), tra-

se clopotulŭ cellŭ mare pentru serbătórĭa St. Simon Stylitulŭ, Aleppianulŭ, şi deminéţă noĭ n'amŭ eşitŭ la liturgiă pone tocmaĭ la a-mé-ḑĭ, după cum se obicĭnuesce la serbătórĭele celle marĭ, pentru carĭ tragŭ clopotele celle marĭ. Acésta se face in Moldova şi Ţérra-Românéscă in tóte serbătórĭele cândŭ este Κατάλυσις, éră prânḑulŭ se face in timpulŭ liturgieĭ.

Totŭ acéstă ceremoniă se ţine şi in a opta din Ilоul, serbătórĭa Nasceriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, şi in a duoaḑi, serbătórĭa Părinţilorŭ Eĭ. In acelle ḑille bisericele fură pline de poporŭ şi fură adduse uă mulţime de tipsie cu fructe.

Séra spre serbătórĭa Cruciĭ érăşĭ a trasŭ clopotulŭ cellŭ mare pentru Matine. Aice preuţiĭ nu se gruppéză in corpore in gĭurulŭ Cruciĭ ca la noĭ, ci numaĭ assistă la punerea-ĭ pe unŭ vasŭ de porcellanŭ, ce-lŭ aşéḑă pe uă mésă plecată şi apoĭ se închină unulŭ după altulŭ, in modulŭ şi dupre tipiculŭ prescrisŭ pentru Dumineca Icónelorŭ.

Considerândŭ celle ce ni s'aŭ intemplatŭ, ne vedeamŭ in totŭ acellŭ intervallŭ inchişĭ ca prisonnierĭ in Moldova, cu confusiune in minte şi uĭmire in spiritŭ. Acelle terrorĭ, acelle spaĭme şi orrorĭ, ce ne suprinseră şi eraŭ de natura de a cărunţi pĕrulŭ copiilorŭ, ne causară grelle bóle şi frigurĭ (agues), cu parossisme ferbinţĭ şi recĭ; de carĭ eŭ, bĭetulŭ istoricŭ, fuĭ căznitŭ dela începutulŭ luĭ Tamouz (*) pone la Pentecóste, şi de carĭ sufferiĭ marĭ chinurĭ in timpulŭ uneĭ ĭerne friguróse şi geróse. Noĭ puteamŭ a urma călĕtoria nóstră nicĭ inainte spre ţérra Cozacilorŭ, nicĭ chĭarŭ inapoĭ, căcĭ *toţĭ locuitoriĭ acestorŭ ţerre devenră tălharĭ şi ucciḑaşĭ, şi omorĭaŭ pe totŭ drumeţ-lŭ, oprindu-lŭ in calle. I tregele caravane de neguţ-torĭ Grecĭ, carĭ păşĭaŭ in gruppă pentru siguranţă, fură attacaţi, uccişĭ, şi bunurile lorŭ predate.*

Intristarea şi sfiéla ne intimpinaŭ din tóte părţile, fără ca să ştimŭ cătŭ de multŭ trebuĭa să maĭ sufferimŭ acelle larme de ḑi şi de nópte. *In timpulŭ luĭ Vasilie, din causa cruḑimiĭ pedepselorŭ selle, femeĭele purtaŭ aurŭ pe dénsele şi âmblaŭ unde le plăcea fără frică; dar acum chĭarŭ in însuşĭ miḑŭ-loculŭ oraşelorŭ şi tĕrgurilorŭ vedeaĭ scene de terróre si spaĭmă.*

§ 24.

MOLDOVA.— SUCEVA.

La cóstele castelluluĭ Cozaciĭ nu conteniaŭ de a se batte unŭ timpŭ indelungatŭ cu armata nouluĭ beĭu. Timoteŭ, fiĭulŭ luĭ Chmielnicki, făcea eşirĭ in tóte ḑillele şi uccidea miĭe de Moldovenĭ. Nicĭ unulŭ nu cuteḑa a se pune contra-ĭ, aşa de bravŭ era ellŭ şi aşa de bunŭ căllăreţŭ. In adeverŭ, ellŭ era vitézŭ precum n'amŭ maĭ vĕḑutŭ altulŭ şi nicĭ se pomenesce in istoriă uă assemenea forţă şi bravură. In fie-care ḑi ellŭ eşĭa din taberă pe unŭ callŭ albŭ, urmatŭ de puţineĭ tovaroşĭ; uccidĭa, rânĭa pe inemicĭ, şi-ĭ punea la fugă. Intr'uă ḑi ellŭ uccise cu mâna sea 1,300 de Germanĭ (!), după cum adeverescŭ ómenĭ demnĭ de încredere: toţĭ jăceaŭ grămădiţĭ inaintea luĭ. Căte-uă-dată ellŭ trăgea arculŭ seŭ cu mâna dréptă, apoĭ in dată cu stânga; totŭ-d'uă-dată ellŭ tăĭa şi impungea cu sabia, apoĭ făcea focŭ cu muschettulŭ seŭ, şi astŭ-felĭu făcea intrebuinţare de tóte armele sélle, cu carĭ se essercita chĭarŭ sub pântecele calluluĭ, pone ce uccidea pe toţĭ duşmaniĭ de 'nainte-ĭ.

Cândŭ venise Aga Vistierieĭ la noulŭ beĭu in timpulŭ assediuluĭ, adducêndŭ cu sine pe Capigi-başa, trimisŭ din Constantinopole pentru a aşeḑa trebele ţerreĭ din partea sultanuluĭ; eĭ fură marturĭ şi admiratorĭ aĭ acellorŭ scene de căllaritŭ şi de bravură a luĭ Timoteŭ. Eĭ obicĭnuĭaŭ a-lŭ numi „Welishbaba." Nimene nu era in stare de a-lŭ lovi din muschetŭ séŭ cu orĭ-ce altă armă; căcĭ era atătŭ de mesterŭ in artea căllărieĭ, incătŭ se sucĭa ca fulgerulŭ pe spinarea calluluĭ seŭ. Ce destrucţiune făcu ellŭ intre Polonĭ, marĭ şi micĭ! Numaĭ cu propria sea mână ellŭ uccise vr'uă căte-va miĭe, după mărturisirea tovareşilorŭ seĭ, carĭ ne incredinţaŭ că in totulŭ aprópe şépte miĭe căḑuseră sub ucciḑătórĭa-ĭ sabiă!

In fie-care ḑi se adduceaŭ in Iaşĭ, la spitale şi monastirĭ, maĭ multe carruţe pline cu miĭe de răniţĭ, éră in gĭurulŭ castelluluĭ pămêntulŭ se înnălţase de cadavrele cellorŭ uccişĭ. Tunurile forereţeĭ din susŭ şi artilleria Căzacilorŭ din josŭ

(*) Traducĕtorulŭ englesŭ observă aci in parenteşĭ *Iulie*.

curăţĭaŭ totŭ-d'uă-dată mare numerŭ din armata de assediŭ, respingêndu-ĭ şi imprăştiându-ĭ necontenitŭ.

§ 25.

SUCEVA.— TIMOTEŬ.

In fine, intr'uă ḑi, cândŭ Timoteŭ şedea in cortulŭ seŭ in interiorulŭ retranşamentelorŭ, bêndŭ vinŭ, fu lovitŭ in picĭorŭ de uă ghĭulea de tunŭ, venită dela inemiciĭ seĭ Poloniĭ, carĭ sosiră in adjutoriulŭ luĭ Stefanŭ, noulŭ beĭu, din ură către Chmielnicki, către fiĭu-seŭ şi naţiunea Cozacilorŭ. Găssindŭ occasiunea, eĭ îllŭ luară la ochĭu, şi l'aŭ nimeritŭ. Rana îĭ dede marĭ sufferinţe, de carĭ peste căte-va ḑille muri.

De aci incollo trebele Căzacilorŭ, affară şi în întrulŭ castelluluĭ, aŭ începutŭ a se ruina in urmarea morţiĭ principeluĭ lorŭ séŭ, maĭ bine, a leuluĭ ce-ĭ păzĭa; éră trebele luĭ Vasilie s'aŭ sfĕrmatŭ pentru totŭ-d'a-una. Dómna şi toţĭ aĭ seĭ fură acum covêrşiţĭ de superărĭ peste superărĭ, ne maĭ remânêndu-le nicĭ unŭ adjutoriŭ séŭ sprijinŭ.

Maĭ'nainte de ingropare, corpulŭ luĭ Timoteŭ fu balsamatŭ şi depusŭ într'unŭ sicriŭ, îmbrăcatŭ pe din întru şi pe din afară cu catifea. Trista noutate fu trimisă la tată-seŭ şi la socru-seŭ Vasilie. Inainte de a-şĭ da suffletulŭ Timoteŭ priimi voĭosulŭ messagiŭ, că nevésta sea născu duoĭ băeţĭ-gemenĭ. Puţină bucuriă inse, căcĭ ellŭ nu-şĭ implinise incă nicĭ unŭ annŭ de căsătoriă.

Timoteŭ dărmase uă monastire armenéscă din cetatea Suceveĭ, uccidêndŭ pe preuţiĭ şi călugĕriĭ ce atternaŭ de ea, şi pe toţĭ Armeniĭ, căţĭ eraŭ refugiţĭ acollo. Eĭ eraŭ peste mĕsură avuţĭ, şi ellŭ apucă tóte bunurile şi tesaurele lorŭ, aurŭ, perle, petre scumpe, de uă valóre immensă. Numaĭ aurulŭ implea duo buţĭ. Vaĭ de ellŭ, de vitejia luĭ, şi de assecurările, ce le făcuse Patriarculuĭ la prima-ĭ intrare in Moldova, cumcă vine nu pentru a usurpa tronulŭ socru-seŭ, ci pentru a elibera Marea Biserică din mânele inemicilorŭ! Iată, lectorule, cum îşĭ împlinea ellŭ parola!

In castellŭ se facu uă mare fómete peste Căzacĭ, neguţitorĭ şi alţiĭ, căţĭ se addunaseră acollo; aşa că eraŭ reduşĭ a se nutri cu carnea cailorŭ. Nenorocirea îĭ strângea din tóte părţile, fără ca să vină vre-unŭ adjutoriŭ dela Vasilie séŭ dela Chmielnicki.

In fine, strimtoriţĭ prin fómete, eĭ se rugară luĭ Stefanŭ pentru pace, pe care ellŭ le accordâ cu solemnitatea jurămêntuluĭ, că potŭ a se intórce in ţérra lorŭ in tótă securitatea şi linişteа, fără a fi superaţĭ intru nemica. Eĭ luară sicriulŭ reposatuluĭ lorŭ principe, cărruţele, tunurile, şi aŭ plecatŭ. Unŭ mare doliŭ cupprinse tótă ţérra Cozăcéscă pentru mórtea nenorocituluĭ Timoteŭ.

Persóne demne de credinţă ne assicuraŭ, cumcă dela începutulŭ acesteĭ revoluţiunĭ şi pone acum arŭ fi peritŭ prin sabĭă, din Moldovenĭ, Muntenĭ, Grecĭ, Ungurĭ, Serbĭ, Arabĭ şi Turcĭ, aprópe 100,000 de ómenĭ. Causa tuturorŭ era noulŭ beĭu, căruĭa acum îĭ capitulâ castellulŭ cu totŭ ce era intr'ensulŭ, cu condiţiunĭ de pace. Ellŭ apucâ *totŭ avutulŭ luĭ Vasilie cu tóte grămădele şi tesaurele de aurŭ şi argintŭ de uă valóre necalculabilă, armure, garderobă, gĭuvaere, blâne de samurŭ, perle, şi alte lucrurĭ preţióse, maĭ multe decum arŭ puté avé unŭ imperatŭ séŭ rege. La primulŭ transportŭ allŭ averiĭ luĭ Vasilie dela fortereţa Hotinuluĭ la Cameniţa, eraŭ cu dênsulŭ căţĭ-va din compatrioţiĭ nostri (our countrymen) in calitate de garde, cariĭ ne-aŭ spusŭ că depe malŭ lucrurile fură încărcate in uă sută de carre, fie-care trasŭ de 12, 10 séŭ 8 caĭ, şi acellea tóte eraŭ numaĭ aurŭ, argintŭ şi rarităţĭ (rarities). Ellŭ avea unŭ numerŭ de comóre (hoards) pe sub pămêntŭ, vechĭe de 20 de annĭ şi pe carĭ acum le scóse; éră între altele 35 blâne de samurŭ. Despre una din acestea, căţĭ va din suita sea personnală nĭ-aŭ spusŭ că o făcuse pentru serbătórĭa Pascelorŭ, tótă cusută în aurŭ, împodobită cu perle şi petre de mare preţŭ, custândŭ în totulŭ 35,000 de denarĭ séŭ galbenĭ (dinars or ducats). Tóte astea eraŭ affară şi peste bogăţiele, ce căpetase în differite modurĭ dela boĭerĭ.* Acéstă bogăţiă nu e de miratŭ, scindu-se că o adunase in cursŭ de 24 de annĭ. Ellŭ maĭ possedă marĭ tesaure in Polonia, Germania, Veneţia, şi aĭurea.

Stefanŭ scóse din castellŭ pe Dómna şi copiiĭ eĭ, pe toţĭ boĭeriĭ şi archonţiĭ; şi deşi le promisese de a nu-ĭ tracta reŭ, totuşĭ nu-şĭ ţinu cuvîntulŭ şi pe maĭ mulţĭ din eĭ dede morţiĭ. Pe

Dómna cu copiĭ o inchisese prisonnieră intr'unŭ tergușorŭ, punêndŭ garde impregĭurŭ, pentru a impedeca orĭ-ce communicațiune cu ea. *Tote lucrurile appucate in castellŭ ellŭ a transportatŭ in Ungaria, unde ĭșĭ cumperase unŭ castellŭ forte intăritŭ.* Trupelorŭ le plăti solda și le congediâ.

§ 26.

VASILIE.— TĂTARĬ.

Să vorbimŭ acum de Vasilie și Chmielnicki. In dată ce afflară de catastrofa luĭ Timoteŭ și de strînsórea, în care sunt redușĭ Căzaciĭ cu ceĭ-l'alțĭ din castellŭ, Chmielnicki a pusŭ pe piciorŭ pentru adjutoriulŭ luĭ Vasilie 40,000 de Căzacĭ aĭ seĭ, către carĭ maĭ căpetâ unŭ adaosŭ de 28,000 de Tătarĭ; *sultanulŭ tătărescŭ, adecă „Vazir-Alkhan", numitŭ Șerif-beĭu, fiindŭ alliatŭ cu Vasilie; căcĭ ține pe sora Domneĭ luĭ Vasilie, care e Circasiană.* Ellŭ veni in persónă in adjutoriulŭ luĭ Vasilie, căcĭ Tătariĭ in acellŭ annŭ eraŭ in legătură cu Chmielnicki.

După ce trecură cu toțiĭ uă parte a Moldoveĭ, adjungêndŭ la fluviulŭ Prutŭ, departe de Iașĭ cam de 14 óre, ĭ-a intimpinatŭ armată căzăcéscă, ce se inturna dela castellŭ. Afflândŭ atuncĭ luarea Suceveĭ, eĭ pe dată s'aŭ intorsŭ inapoĭ pe unde veniseră; ḍicêndŭ așa: „Vasilie ne-a pro„misŭ plată; dar tesaurele selle fiindŭ luate, nu „maĭ are acum de unde să ne plătéscă." Și astŭfelĭu pe dată s'aŭ retrasŭ.

Noutatea de venirea Căzacilorŭ adjunse in cóce maĭ'nainte de a incepe eĭ a se retrage: incâtŭ totŭ poporulŭ orașuluĭ se apucâ a fugi de frica lorŭ in pustietățĭ și in munțĭ. In Iașĭ nu remase nicĭ unŭ locuitorŭ, ci toțĭ s'aŭ indrumatŭ spre Galațĭ, producêndu-se din ce in ce maĭ multŭ uă așa larmă și terróre, incâtŭ intrece orĭ-ce descripțiune. Inseșĭ monastirile fură părăsite și noĭ furămŭ silițĭ de a pleca de'mpreună cu ceĭ l'alțĭ, nesciendŭ ce se póte întêmpla, nicĭ câtŭ timpŭ vorŭ maĭ ținé sufferințele nóstre.

Maĭ'nainte Patriarculŭ a fostŭ trimisŭ către beĭu, sollicitândŭ să-ĭ inlesnéscă càllĕtoria sea spre nordŭ; dar beĭulŭ nu vru să-lŭ lasse a merge in acea direcțiune, de frică să nu fie reŭ tractatŭ de către truppele ungare, ce păzĭaŭ fruntăria, și apoĭ maĭ departe espusŭ temerității Căzacilorŭ și Tătarilorŭ. A duoa óră s'a cerutŭ să mérgă in Țérra-Românéscă. Beĭulŭ ĭĭ respunse să rebde pon'la uă intâlnire personală, și să servéscă uă liturgiă pentru ellŭ; scriêndu-ĭ așa: „Voĭu a te con„gedia in modulŭ cuviincĭosŭ pentru Sânția ta, „și, cu voĭa luĭ D-ḍeŭ, îțĭ voĭu face tóte câte as„teptaĭ din mânele luĭ Vasilie." Totŭ astŭ-felĭu de respunsurĭ venĭaŭ dela beĭu prin scrisorĭ și prin trimișĭ.

In acestŭ intervallŭ s'aŭ consummatŭ cu deseverșire tóte provisiunile adunate prin monastirĭ, afară numaĭ de ce se addusese la monastirea nóstră a St. Sava, fiindŭ aci locuința Patriarculuĭ. Pentru acestŭ cuvêntŭ, și in impregĭurările ce eraŭ, toțĭ neguțitoriĭ lăssară tóte celle-l'alte monastirĭ și remaseră la noĭ pone ce intréga populațiune a inceputŭ a părăsi orașulŭ. A pleca cu dênșiĭ deveni necessarŭ și pentru noĭ, și Patriarculŭ trimise să céră permissiunea beĭuluĭ. Cu mare greŭ o căpetarămŭ in scrisŭ, trimittêndu-ni totŭ d'uă dată beĭulŭ uă scrisóse la *Mateĭu-beĭu, pe care illŭ numĭa tată allŭ seŭ.* Ellŭ ne dede, de asemenea, spese pentru drumŭ, inse intr'unŭ modŭ potrivitŭ cu escessiva avarițiă a caracteruluĭ seŭ.

Chiria fie-căriĭ arabale séŭ cărruță de postă se suise acum la unulŭ séŭ duoĭ leĭ pentru uă stațiune, incâtŭ drumulŭ pone la Galațĭ, care este numaĭ jumetate calle între Iașĭ și Țérra-Românescă, se urca la 25 de leĭ, pecândŭ maĭ'nainte era numaĭ 3 séŭ 4 leĭ. Cu mare greutate gâssirămŭ vr'uă 3 séŭ 4 trăssure de inchiriatŭ și plecarămŭ din Iașĭ, Joĭ, in 13 din Primulŭ Teshrın (of Teshrin the first).

§ 27.

MOLDOVA.— ROMANŬ.

Trecurămŭ prin Schînteĭa, Vasluĭu și Berladŭ. Aci amŭ lăssatŭ Drumulŭ Galațilorŭ, sufferindŭ așa frică și larmă, cum numaĭ D-ḍeŭ scie. Amŭ adjunsŭ la unŭ tĕrgŭ numitŭ Tecucĭ și de aci amŭ trecutŭ marele și navigabilulŭ rîŭ Siretŭ, pe care amŭ veḍutŭ plutindŭ câte-va corăbiĭ (ships)

Joĭ, in 21 din Teshrin Alavval sosirămŭ la Focșanĭ. Tóte aceste tĕrgurĭ și sate eraŭ deșerte'

populaţiunea fiindŭ fugită la munţĭ şi pustietăţĭ, şi drumurile devenindŭ de totŭ periculóse. Focşaniĭ e unŭ oraşŭ intinsŭ, prin mijloculŭ căruia curge unŭ rîuleţŭ; ellŭ este ultimulŭ punctŭ pe fruntăria Moldoveĭ, éră dincollo de rîuleţŭ e cellŭ ântêiu punctŭ de pe territoriulŭ Ţerreĭ-Românescĭ.

In Focşanĭ stăturămŭ 31 de ḑille, făcêndŭ aicĭ Postulŭ Nasceriĭ. Causa amânăriĭ nóstre fu următória. Afflândŭ că Iaşulŭ fu părăsitŭ chĭarŭ de călugăriĭ şi capiĭ monastirilorŭ, beĭulŭ, mâniându-se peste sémă, maĭ allesŭ contra acestorŭ din urmă, pe dată espedi ordine la hotare, la Galaţĭ şi de assemenea la Focşanĭ, ca să se ingoduéscă trecerea numaĭ Patriarculuĭ de Antiochia cu aĭ seĭ, déca va veni acollo, şi să-ĭ facă tóte inlesnirile pentru călletoria sea, dară să respingă pe toţĭ ceĭ-l'alţĭ câţĭ l'arŭ fi intovărăşindŭ.

In acéstă stare de lucrurĭ Patriarculŭ se veḑu silitŭ de a merge la beĭu la politia *Romanŭ, care este şi ea uă reşedinţă Domnéscă*, şi pe care Patriarculŭ nu o veḑuse incă; ellŭ o făcu acésta in favórea mulţimiĭ de străinĭ, ce ne insoţiaŭ.

Decĭ, venindŭ la Romanŭ, adduserămŭ beĭuluĭ unŭ allŭ patrulea rêndŭ de darurĭ din parte-ne: uă părechĭă de straĭe de Jatma, unŭ vasŭ cu mirŭ séŭ untŭ-de-lemnŭ aromaticŭ, şi sopunŭ de duo felĭurĭ.

După liturgia serbătórieĭ St. Mihailŭ beĭulŭ avu uă convorbire cu Patriarculŭ. Aice amŭ maĭ assistatŭ la serbătória luĭ Crisostomŭ, la care se adună multŭ poporŭ. *Episcopulŭ localŭ fu investmêntatŭ in Φελώνιον luĭ Ioanŭ Crisostomŭ, precum se ţine obiceĭu in toţĭ aniĭ la ḑiŭa acestuĭ sântŭ. Acellŭ vestmentŭ fu trimisŭ in darŭ de către unŭ Patriarcŭ de Constantinopole luĭ Stefanŭ-vodă cellŭ Betrânŭ*, carele illŭ dede, ca ereditate, ḑisseĭ episcopie, pentru a fi păstratŭ in marea monastire a Parasceveĭ.

In Moldova este unŭ Mitropolitŭ, care are sub sine numaĭ treĭ episcopĭ localĭ: de'ntâĭu episcopulŭ de Romanŭ, allŭ duoilea episcopulŭ districtuluĭ numitŭ Huşĭ (Hosh) şi allŭ treilea episcopulŭ de „Ozhani“ (?) cu allŭ seŭ districtŭ. *Ellŭ maĭ are sub sine alţĭ duoĭ episcopĭ in ţérra Unguréscă. Acestorŭ episcopĭ sunt suppuşĭ 800 de preuţĭ.*

Incâtŭ priivesce numele acelluĭ Sântŭ Ioanŭ, mi se spuse, că in ţérra nemţéscă este unŭ mare oraşŭ numitŭ „Ivanopolis“, adecă oraşulŭ luĭ Ioanŭ, unde s'arŭ fi conservândŭ propriele moştie alle luĭ Ioanŭ „El Rahoum“ (!).

Cercuferinţa Moldoveĭ este de 800 millurĭ, éră mărimea de uă potrivă cu acea a insuleĭ Chipru. Impoporarea e innumerabilă (Its population is innumerable), deşi Tătariĭ nu contenescŭ cu incursiunile lorŭ, robindŭ pe locuitorĭ. In timpulŭ luĭ Vasilie, înse cu cincĭ anĭ maĭnainte de inconorarea luĭ, eĭ venisseră pe neaşteptate şi aŭ robitŭ aprópe 75,000 de sufflete.

Ne-amŭ intorsŭ pe unŭ drumŭ fórte stricatŭ dela Romanŭ la Focşenĭ, şi amŭ purcesŭ de acollea, Lunĭ in 22 a luĭ Teshrin Essani, spre a intra pe territoriulŭ Ţerreĭ-Românescĭ.

II.

ŢÉRRA-ROMÂNÉSCĂ.

§ 1.

RÂMNICŬ.— BUZEŬ.— TERGOVIŞTE.

Intrândŭ in Ţérra-Românéscă, venirămŭ la uă politiă numită Rimnicŭ (Raminko) şi maĭ incollo la unŭ mare têrgŭ numitŭ Buzeŭ (Botza), unde are reşedinţă unŭ episcopŭ, intr'unŭ palatŭ episcopalŭ, cupprinḑêndŭ uă magnifică monastire de pétră şi uă biserică de pétră, fórte intinsă şi rădicată, cu unŭ innaltŭ turnŭ şi măreţe cupóle. Biserica e impodobită cu unŭ mare crucefissŭ şi e inchinatŭ Adormiriĭ Maĭceĭ Domnuluĭ. Noĭ assistarămŭ aci la Ἀγρυπνία şi apoĭ la liturgia serbătórieĭ St. Caterina. *Formele de serviciŭ bisericescŭ şi cântulŭ la Muntenĭ sunt admirabile, căcĭ eĭ sunt crestinĭ adeveratŭ bunĭ (truly good) şi religioşĭ.* Pe orĭ-unde intramŭ noĭ, in satŭ séŭ in oraşŭ, preoţimea, boieriĭ şi poporulŭ de josŭ eşĭa intru intimpinarea Patriarculuĭ ca să priimescă bine-cuvêntarea sea; apoĭ ne luaŭ la banchetŭ, unde ni se recomendaŭ, şi, după ce steteamŭ puţinŭ, ne urmamŭ inainte căllětoria. *Ţérra e fórte poporósă şi fie-care localitate de staţiune e mare ca unŭ satŭ şi înzestrată cu înlesnirĭ pentru călletorĭ. Moldova e cu totulŭ altŭ-felŭ. Acollo cândŭ*

Patriarculŭ intra în casa orĭ-căruĭ din locuitorĭ, nemine nu-ĭ eşĭa înainte, nicĭ iĭ offerea măcarŭ uă bucăţică de pâne; decâtŭ carĭĭ, chĭarŭ şi Tătariĭ sunt maĭ religioşĭ! Din acéstă causă atâtea miĭe de eĭ fură uccişĭ şi tótă recolta şi dobitócele lorŭ fură răpite de Tătarĭ şi Ungurĭ. *Câtŭ de multă tiraniă n'a sufferitŭ eĭ sub domnia luĭ Vasilie!* către carele aşa de adessea-orĭ s'aŭ arretatŭ trădatorĭ, trăgêndŭ spre *noulŭ lorŭ beĭu, ce-ĭ linguşĭa cu zimbete şi le promittea absoluta scutire de taxe şi dărĭ (taxes and seizures) pentru treĭ annĭ; déră din dată ce se simţise stăpânŭ şi-şĭ suppusese tóte cetăţile, îşĭ împetri înima şi se grăbi a trimitte pe collectoriĭ de taxe (tax-gatherers) şi pe guberna-torĭ de le luară a treĭa parte din venitulŭ lorŭ*; aşa că adjunseră a suspina după Vasilie şi ómeniĭ seĭ!

Revenimŭ. La apropiarea nóstră de oraşulŭ Tergovisce, care e reşedinţa de érnă a beĭuluĭ muntenescŭ, eşi intru intimpinarea Patriarculuĭ *Kyr Ignatie, mitropolitulŭ localŭ, unŭ betrânŭ venerabilŭ, familiarŭ cu limbele turcă, persiană, grécă şi română.* Patriarculŭ se sui in frumósa luĭ carretă, şi amenduoĭ intrară in oraşŭ, care e încongĭuratŭ cu ziduri de lemnŭ, rădicate de Mateĭu, noulŭ beĭu. Politia e fórte intinsă şi speltată din tóte părţile de numeróse perae. Boĭeriĭ ne intimpinară şi eĭ, şi ne duseră la uă monastire, zidită din pétră de către Vasilie-beĭu, ca uă probă şi confirmaţiune de amiciă, pe cândŭ se impăcase ellŭ cu supra-ḑissulŭ Mateĭu-beĭu allŭ Muntenilorŭ. Ea pórtă numele Manifestaţiunii Divine (of the Divine Manifestation); déră Munteniĭ o numescŭ Monastirea Steliĭ (of Stalia). E mare şi ingrădită cu unŭ zidŭ de pétră La apropiarea nóstră traseră clopotele din turnŭ şi la uşa bisericeĭ veḑurămŭ uă mare glótă Ne dederămŭ josŭ. Biserica e pré-frumósă şi innaltă, avêndŭ duo elegante cupóle cu maĭ multe crucĭ, pentru a cărora poleitură numaĭ s'a cheltuitŭ,—se ḑice,— 700 de galbenĭ veneţianĭ. Iconostasulŭ, de artă russă (of Russian workmanship), e fórte splendidŭ şi are treĭ uşe.

Intrarea nóstră in Tergovisce fu marţĭ, in 29 din Secundulŭ Teshrin. Séra trasseră clopotele pentru serbătórĭa St. apostolŭ Andreĭu. *In Ţérra-Românéscă ceremonia liturgieĭ e maĭ lungă decâtŭ in Moldova.*

E de observatŭ, că in adjunulŭ fie-căriĭ serbătorĭ insemnate séŭ Κατάλυσις tragŭ tóte clopotele şi se adună uă mulţime de poporŭ la biserică. In atarĭ ḑille era obiceĭulŭ luĭ Mateĭu-beĭu de a face uă τράπεζα séŭ banchetŭ pentru clerŭ şi călugĕrĭ, pentru seracimea oraşuluĭ şi pentru căllĕtorĭ, şi după ospĕţŭ se distribuĭa fie-căruĭa câte uă elemosină.

La serbătórĭa St. Nicolae poporulŭ se grămădĭă la biserică, şi beĭulŭ trimittendŭ carreta sea, merserămŭ la biserica Curţiĭ, unde Patriaculŭ a servitŭ liturgia de'mpreună cu Kyr Gavrilŭ (Ghafril), capulŭ episcopilorŭ din Serbia, şi cu mitropolitulŭ muntenescŭ, fiindŭ treĭ corónе şi treĭ. . . (*) *câte-şi-treĭ işĭ dederă* de uă dată bine-cuvîntările lorŭ. La Ἄξιον ἐστὶν beĭulŭ se pogorî josŭ şi stătu longă tronulŭ seŭ. După ce ce i s'a offeritŭ «Brote» (*), precum şi la toţĭ boeriĭ, după obiceĭu, şi apoĭ «Salica» regală (?) séŭ colivă (boiled meat), ne-amŭ dusŭ la banchetŭ pone séra, cândŭ, distribuindu-ni-se la toţĭ vestminte de onóre, ne-amŭ intorsŭ in carretă la monastirea nóstră.

Totŭ aşa urmâ in adjunulŭ serbătórieĭ St. Ignatie inaintea serbătórieĭ Nasceriĭ. *In ḑiua aceșteĭ serbătorĭ Munteniĭ obicĭnuescŭ de a tăĭa porcĭ pe carĭ iĭ spênḑură in cuie pentru praznice, éră ţipetulŭ lorŭ adjunge pone la cerŭ.*

Acum Patriarculŭ avu uă intêlnire cu Mateĭu-beĭu, condusŭ fiindŭ la palatŭ in carreta domnéscă şi priimitŭ fórte bine După ce iĭ offeriserămŭ darurile nóstre, Patriarculŭ in speciă iĭ dede uă bucată din cósta St. apostolŭ Filippŭ şi încă unŭ văsuşorŭ cu noulŭ mirŭ; déră beĭulŭ nu ne ĭerta mergerea nóstră pentru a visita maĭ ântêĭu pe inemiculŭ seŭ Vasilie-vodă.

Să observămŭ, că beĭulŭ ne rêndui, in tótă septemâna, câte duoĭ gardistĭ *de rangulŭ sergenţilorŭ (Serjeants), căcĭ eraŭ îmbrăcaţĭ in roşu,* cariĭ aŭ venitŭ de Lunĭ deminéţa spre a ne servi, tăindu ne lemne, făcêndu-ne focŭ şi adducêndune porţiunile nóstre de mâncare şi beutură, pone Sâmbeta séra; şi apoĭ s'aŭ dusŭ, fiindŭ dăruiţĭ de Patriarculŭ cu uă dulcéţă; şi aŭ venitŭ alţĭ după rêndŭ.

(*) Unŭ cuvîntŭ arabescŭ netradusŭ.—Red.

Beĭulŭ in currêndŭ incepu a iubi pe Patriarcŭ fórte multŭ. In ḑiua de *Παραμονή* a Nascerii *ellŭ trimise să se rădice trupele selle, ce aveaŭ cuartiere în orașŭ, băttêndŭ toba în gĭurulŭ politieĭ, ceĭa ce este unŭ semnalŭ pentru a se aduna; carĭ s'aŭ și grupatŭ în gĭurulŭ palatuluĭ cu stégurile lorŭ. Suindu-se in carretă, beĭulŭ veni la denșiĭ, eră eĭ cântaŭ din instrumentele celle marĭ înaintea luĭ, și înapoĭ din tobe, accompaniate de sunetulŭ flautelorŭ și fluerelorŭ, așa fiindŭ obiceĭulŭ beilorŭ moldovenescĭ și muntenescĭ, în imitațiunea Turculuĭ; de aci cu toțiĭ s'aŭ pornitŭ la vĕnatŭ. In tóte aceste țerre, precum și la Cozacĭ și la Moscva, in casa fie-căruĭ archiereŭ séŭ boĭerŭ se póte găsi, cu siguranță, maĭ mulțĭ urșĭ și alte animale de petrecere. Vĕnatulŭ se obicĭnuesce aci, din timpiĭ ceĭ maĭ vechĭ, in Παραμονή séŭ adjunulŭ Nascerii și in Sâmbeta Lumineĭ, fiindŭ in usŭ tradiționalŭ, ca in atarĭ ḑille să fie servite la mésa Domnuluĭ, pentru prânḑŭ, bucate provenite din propriulŭ seŭ venatŭ. Suita militară era peste 10,000 de ómenĭ, toțĭ alleșĭ din tinerimea cea maĭ eroică și bravă, Serbĭ, Bulgarĭ, Arnăuțĭ, Grecĭ, Ungurĭ, Turcĭ și Muntenĭ. Séra eĭ s'aŭ intorsŭ cu unŭ vênatŭ immensŭ, fiindŭ urmațĭ la distanță de carre pline de porcĭ selbatecĭ, epurĭ, vulpĭ, urșĭ jucăușĭ și paserĭ selbatice, precum cucóre, bicațĭ, turtureĭ, etc.*

Boĭeriĭ moldovenĭ și muntenĭ obicĭnuescŭ de a offeri beĭuluĭ in adjunurile serbătórĭelorŭ darurĭ festive, fie-care după rangulŭ seŭ, și apoĭ beĭulŭ in deminéța solemnitățiĭ îĭ îmbracă în vestminte de onóre.

Serviciulŭ Rugeĭ in adjunulŭ Nascerii fu condusŭ după ordinea, urmată la Constantinopole. După ce trăsese clopotele, poporulŭ intră in biserică indată după améḑi și n'a eșitŭ pone séra. Tótă citirea și rugăcĭunile fură essecutate cu uă cântare delicĭósă.

E de observatŭ, că in acéstă țérră se obicĭnuesce, in séra spre nascerea luĭ Cristŭ, ca toțĭ preuțiĭ din differite tergurĭ, insoțițĭ de sermanĭ, de citețĭ și de coristĭ, să se adune in bande, purtândŭ icóne, și să âmble prin politiă tótă nóptea, visitândŭ casele boĭerilorŭ și dorindu-le bucuriă in ḑiŭa de serbătóriă. Primulŭ lorŭ *Πολυχρόνιον* e pentru beĭu; allŭ duoilea fu pentru Patriarculŭ, accompaniatŭ de uă rugă de congratulațiune. De'ntâĭu eĭ se adună la protopopulŭ și apoĭ mergŭ la beĭu, firesce pentru hatărulŭ presentelorŭ, precum aŭ venitŭ și la Patriarculŭ nostru. Astŭ-felĭu, eĭ âmblă tótă nóptea, cântândŭ Nascerea luĭ Cristŭ. Fiă-care omŭ sărută icóna și le dă căte ce va; și abĭa eșĭaŭ uniĭ, étă că alțiĭ le urmaŭ, și așa dela inserate pone'n crepatulŭ ḑilleĭ. Totŭ assemenea făceaŭ lăutariĭ (the musical-instrument players), tobоșeriĭ, flauțiĭ și fluerașiĭ, colindândŭ in bande tótă nóptea din spre Nascere și in nóptea următóriă, cu lanterne, pe la casele boĭerilorŭ cellorŭ marĭ, la casa archiereuluĭ și la Patriarcŭ, cândŭ se intempla vre-unulŭ in politiă. *Mulțĭ dintre musicanțĭ sunt din țérra turcéscă.*

Sămbeta diminéța, in serbătórĭa Nascerii, assistarămŭ la *Ὄρθρον* in biserica monastirii. Pentru liturgiă beĭulŭ ne trimise carreta sea și ne amŭ dusŭ la mitropoliă.

Furămŭ surprinșĭ de mulțimea oștilorŭ in Țerra Românéscă, împărțite totŭ in regimente (they make tribes and tribes). Totŭ-d'uă-dată in acéstă țérră sunt miie de case pentru vinḑarea de vinŭ, de spirtŭ, de bere, etc., totŭ beuture militărescĭ, și cu tóte astea in aceste patru ḑille n'amŭ veḑutŭ între ostașĭ bețiă séŭ rănire orĭ uccidere, séŭ orĭ ce actŭ sceleratŭ; ci din contra se plimbaŭ sobri și drepțĭ, séŭ ședeaŭ ca nesce ómenĭ in tóte simțirile. Așa déră, nu e adeveratŭ ceĭa ce se ḑice in țérra nóstră, cumcă crestiniĭ de aicĭ arŭ fi petrecêndŭ totŭ in beție și răsipindŭ in desfrenărĭ liberalitatea unorŭ principĭ, carĭ nu sciŭ a-șĭ cărmui țerrele.

§ 2.

TERGOVISCE.— CURTE.

Curtea beĭuluĭ muntenescŭ e mare și încungĭurată de unŭ zidŭ de pétră. La uă parte curge riulŭ. In întru e uă magnifică biserică de marĭ dimensiunĭ, la care te suĭ pe trepte. Ea cupprinde treĭ divisiunĭ. Partea esterióră este uă arcadă ce inchipuesce *Νάρθηξ*'ulŭ de din affară; apoĭ intri pe uă a duoă ușă in allŭ duoilea appartamentŭ, unde sunt mormintele beilorŭ; in fine intri pe uă a treĭa ușă in partea principală (the main level) a bisericeĭ, care e intinsă și are apparință

de mare anticitate: cupolele eĭ sunt inalte şi ea este provedută cu locurĭ séŭ stallurĭ de gĭurŭ împregĭurŭ. In midŭ-loculŭ Curţiĭ este unŭ colossalŭ turnŭ de pétră, fórte innaltŭ, şi servindŭ de fanalŭ (beacon) pentru cĭasorniculŭ oraşuluĭ. *Gardele de soldaţĭ sunt numeróse, carĭ, séra, battŭ uă tóbă, după modulŭ Halilieĭ (of the Khalilia) la noĭ, spre a oprì séŭ a impedeca âmblărĭ nopturne. Maĭ este acollo şi unŭ fanarŭ mare, care, in cătŭ timpŭ lumineză, nimine nu îndrăsnesce de a se mişca pe strade. Diminéţa éroşĭ battŭ tobele şi, stingêndu-se fanarulŭ, se dă din tunurĭ aşa ca să se audă de toţĭ orăşeniĭ, ca unŭ semnalŭ pentru circulaţiunea poporuluĭ. Déca se găsesce vre unulŭ âmblândŭ pe strade in timpulŭ nopţiĭ, vaĭ de ellŭ! căcì gardele de sigurŭ că-lŭ omorŭ.* Prin urmare, nu e adeverată ceĭa ce se dice la noĭ, cumcă creştiniĭ de aicĭ nu sciŭ a se cărmui şi nu aŭ poliţiă regulată.

Tronulŭ beĭuluĭ in biserică e innaltŭ şi poleitŭ cu aurŭ. Din dosulŭ luĭ sunt scăre, ce conducŭ la unŭ locŭ secretŭ, unde stă Dómna, urmată de servitórĭe învêllate. De aice este uă trecĕtórĭă la camera de consiliŭ a beĭuluĭ; precum şi alte maĭ multe suirĭ şi pogorîrĭ îşĭ aŭ puntulŭ lorŭ de plecare totŭ aice. Dela loculŭ, unde sunt mormintele beilorŭ, de assemenea este unŭ passagĭu conducêndŭ la acestŭ locŭ. De assupra totuluĭ e unŭ balconŭ, ce servă de observatoriŭ (an observatory), de unde, in serbătórĭele dominicale şi alte festivităţĭ obligatórĭe, beĭulŭ obicĭnuĭa a se uĭta in josŭ assupra ostiriĭ şi poporuluĭ celluĭ seracŭ, căruĭa îĭ arrunca din cândŭ în cândŭ banĭ, rîdêndŭ de băttăĭele şi trântele ce-şĭ dedeaŭ, grămădindu-se la monetă. Ellŭ maĭ avea următoriulŭ obiceĭu: cândŭ venĭa josŭ la biserică, spre a se ruga, totŭ-d'a-una steteaŭ garde la uşe cu arme şi, affară de boĭeriĭ seĭ, nimene nu putea intra séŭ a sta pe aprópe de dênsulŭ.

E de observatŭ, că in Moldova şi Ţerra-Românescă obiceĭulŭ vechĭu nu permitte nimenuĭ, nicĭ arŭ cuteda cine-va, de a sigilla uă scrisórĭă cu céra roşiă; aceasta fiindŭ prerogativa numaĭ a beilorŭ: ceĭ-l'alţĭ sigillează cu ceară verde.

Acum Patriarculŭ servì liturgia inainte uneĭ marĭ adunărĭ; déră *beĭulŭ fiindŭ bĕtrânŭ, nu avu putere să stea dela începutŭ pone la sfĕrşitŭ. Ellŭ obicĭnuĭa a se pogorî la "Ἄξιον ἐστὶν, prenainta ŭ de postelnıculŭ cellŭ cu toégŭ de argıntŭ. Din dosulŭ tronuluĭ stetea spatarulŭ, încinsŭ cu sabia sea şi ţinêndŭ într'uă mână buzduganulŭ, eară în cea-l'altă calpaculŭ beĭuluĭ;* căcĭ beiĭ muntenescĭ obicĭnuĭaŭ a sta de la începutŭ pone la sferşitulŭ Rugeĭ cu capetele lorŭ descoperite, precum şi înaintea unuĭ metropolitŭ orĭ Patriarcŭ. Numaĭ Vasilie-beĭu abia îşĭ rădica calpaculŭ. La *Κανονικὸν* beĭulŭ se coborî să săr̆ute icónele, şi după liturgiă Patriarculŭ îĭ presentâ *Ἀντίδωρα*, precum şi la toţĭ boĭeriĭ. Apoĭ amŭ eşitŭ ca să ne rugămŭ pentru Dómna, carea murise de currêndŭ şi era inmormêntată in cimitirulŭ beilorŭ, menţionatŭ maĭ susŭ. Inturnându-ne, ne-amŭ rugatŭ peste tipsia cu colivă regală (royal boiled meat) şi toţĭ ceĭ de faciă aŭ luatŭ din ea, precum şi dintr'unŭ frumosŭ cozonacŭ (cake). Apoĭ Patriarculŭ dede bine-cuvîntarea sea beĭuluĭ, carele in dată suì scara. Curândŭ după aceĭa Patriarculŭ eşì in *Μανδύα*, insoţitŭ de metropolitulŭ localŭ şi urmaţĭ de ceĭ-l'alţĭ clericĭ şi boĭerĭ, spre a aştepta apparitiunea beĭuluĭ in balconulŭ cellŭ naltŭ; şi cândŭ arruncâ banĭ, după obiceĭu, la soldaţĭ şi la seracĭ, Patriarculŭ illŭ bine-cuventâ, ca şi maĭ'nainte. Apoĭ furămŭ conduşĭ susŭ, pe scărele bisericeĭ, la banchetŭ in appartamentele beĭuluĭ. Cu acéstă occasiune boĭeriĭ ceĭ marĭ de serviciŭ se îmbrăcară in regalele lorŭ vestminte de onóre, fiindŭ acésta obiceĭulŭ de curte la serbătórĭe marĭ; şi'n acea di steteră şi serviră la mésă dela începutŭ pone la fine. Acésta urméză regulatŭ in serbătórĭele de Nascere, de Circumcisiune, de Immersiune, şi la Pasce; dar dela a duoa di aceĭ boĭerĭ prân descŭ cu beĭulŭ şi alţiĭ servescŭ după regula de peste annŭ. *De câte orĭ se adducea unŭ serviciŭ cu bucate dela cuhniă în refectoriŭ, băttеaŭ tobele, sunaŭ trâmbiţele şi se audĭa ascuţitulŭ ţipetŭ allŭ fluerelorŭ. De câte orĭ bea beĭulŭ, sunaŭ éroşĭ trâmbıţele şi se descărcaŭ treĭ tunurĭ, de se cutremura chĭarŭ pămêntulŭ.* Aşa a mersŭ pone séră. *Beĭulŭ şedea cu capulŭ golŭ şi închina adessea cu păhare marĭ câte de uă oca de vınŭ. Maĭ întâĭu fură închinate treĭ cupe în onórea serbătórĭeĭ; apoĭ alte treĭ în onórea Patriarculuĭ; pe urmă éră şi éră şi éră (and more and more and more) în numele beĭuluĭ. Ni-*

mene nu putea scăpa să nu bea sub nicĭ unŭ cuvêntŭ, şi toţĭ ceĭ admişĭ la mésa domnéscă eraŭ deprinşĭ cu acestŭ obiceĭu de a totŭ bé pone la adusulŭ luminărilorŭ, ceĭa ce este ca unŭ semnalŭ de plecare; maĭ'nainte inse se obicĭnuesce că beĭulŭ distribue vestminte de onóre la capiĭ clerului şi la egumeniĭ monastirilorŭ domnescĭ, carĭ eraŭ priimiţĭ la banchete domnescĭ. De'nteĭu Patriarculuĭ, ce se intempla a fi faciă, i se dedea unŭ vestmêntŭ de catifea; totŭ aşa se dedea *mitropolituluĭ localŭ, care şede la mesa beĭuluĭ nesmintitŭ în tóte ḑillele, căcĭ nemine altulŭ affară de ellŭ nu bine-cuvintéză buccatele domnescĭ; ceĭl'alţĭ capĭ aĭ monastirilorŭ priimĭaŭ vestminte de satinŭ de differite preţurĭ; la preuţiĭ de rendŭ şi nouĕ, diaconilorŭ, ni se distribuĭa vestminte de metassă de Scio. Pentru restulŭ cleruluĭ, călugĕrĭ, şi seracĭ, se punea uă întinsă mésă a-parte şi, la finele ospeţuluĭ, li se distribuĭa banĭ de argintŭ, învelliţĭ în basmale. Astŭ-felĭu era ordinulŭ ceremonieĭ în fie-care serbătórĭă dominicală.*

Sub metropolitulŭ Ţerreĭ-Românescĭ sunt duoĭ episcopĭ: acellŭ de Buzeŭ, menţionnatŭ maĭ susŭ, şi acellŭ de Rimnicŭ cellŭ Mare (? Kimniko the Larger). *Ţerra-Românéscă cupprinde la 400 de monastirĭ, zidite cu magnificenţă din pétră, aĭ cărorŭ capĭ, de'mpreună cu episcopiĭ, sunt în usŭ de a veni înaintea serbătorieĭ Nasceriĭ, adducêndŭ beĭuluĭ mice darurĭ, animale, vinŭ, rodurĭ, etc., şi dorindu-ĭ bucuriă de serbătorĭe. Eĭ remânŭ pone după Bobotéză, trăiândŭ la mese, ce le dă beĭulŭ, şi din offertele luĭ; apoĭ plécă a-casă. Totŭ aşa se face la Pasce şi în Joĭa Innălţăriĭ,* biserica metropolitană fiindŭ dedicată sub acestŭ nume, precum vomŭ arreta maĭ la valle.

Scurtămŭ povestirea nóstră. Séra ne intórserămŭ in carretă la monastirea nóstră, cu unŭ şirŭ de seĭmenĭ (Sakams) şi dărăbanĭ inainte şi in urmă, armaţĭ cu lâncĭ, spade, etc. In gĭurulŭ trăsureĭ mergeaŭ pionnieriĭ (pioneers) beĭuluĭ, cântăreţiĭ domnescĭ cu eleviĭ lorŭ, copiĭ de casă (the children of the household), carĭ cântară şi sunară dela palatŭ pone la monastire. După ce toţĭ căpetară câte unŭ presentŭ după obiceĭu, éră seĭmeniĭ îşĭ descărcară muschettele, se retraseră.

E de observatŭ, că *în aceste duo ţerre, Moldova şi Ţérra-Românéscă, în adjunulŭ Circumcisiuniĭ toţĭ boĭeriĭ în serviciŭ, gubernatoriĭ şi purcalabiĭ séŭ subaşiĭ şi toţĭ officiariĭ divanuluĭ de tóte gradele, se presintă la beĭu şi depunŭ înaintea luĭ insemnele demnităţiĭ lorŭ, fiă uă spadă, unŭ busduganŭ, unŭ toeagŭ de argintŭ, unŭ hamgerŭ de argintŭ, séŭ orĭ-ce altă armă; şi se retragŭ. Nóptea beĭulŭ le trimite la fie-care séŭ uă confirmaţiune, orĭ uă demissiune; cellŭ înaintatŭ în boiăriă primesce insemnulŭ eĭ cu unŭ vestmêntŭ de onóre, precum de assemenea şi acella ce-şĭ reţine postulŭ seŭ de maĭ'nainte; éră persóna, pe carea beĭulŭ voesce a o depărta, nu primesce nicĭ unŭ messagĭu, ceĭa ce ecuivaléză cu uă demissiune. In cursulŭ annuluĭ nu se face nicĭ uă înnaintare în officie, nicĭ uă pogorîre, affară numaĭ la serbătórĭa Circumcisiuniĭ, în prima ḑi a annuluĭ.* Atuncea fórte de diminéţă toţĭ assistă in biserică, după obiceĭu ordinarŭ, la "Ὄρθρον; de acollea mergŭ să feliciteze pe beĭu de serbătórĭă şi să-ĭ sărute mâna dréptă. După liturgiă, eĭ servescŭ la mésa domnéscă pone séra, îmbrăcaţĭ în haĭnele lorŭ de onóre; a duoa ḑi se punŭ cu beĭulŭ la banchetŭ, şi servescŭ alţiĭ, ceĭ prepuşĭ la serviciŭ in tóte ḑillele de peste annŭ. Totŭ atuncĭ boĭeriĭ trimittŭ beĭuluĭ darurĭ, fiecare după trépta boĭerieĭ sélle. *Dómna, de assemenea, accórdă haĭne de onóre nevestelorŭ şi fetelorŭ boĭerescĭ, carĭ şi elle, vice-versa, facŭ presente Dómneĭ.*

Cu occasiunea serbătórieĭ Circumcisiuniĭ Patriarculŭ servi pentru beĭu liturgia *τοῦ Βασιλέως*, după care amenduoĭ s'aŭ suitŭ in camera de banchetŭ, unde se adunaseră maĭ mulţĭ decâtŭ chĭarŭ la ḑiŭa Nasceriĭ. Pe longă deşertarea cupelorŭ cellorŭ pline, descărcarea tunurilorŭ şi ascuţitulŭ sunetŭ allŭ instrumentelorŭ musicale, se maĭ făcu, spre séra, distribuţiunea vestmintelorŭ. După aceĭa ne intórserămŭ in carretă la monastirea nóstră, urmaţĭ de seĭmenĭ, dărăbanĭ, pionierĭ şi cântăreţĭ, carĭ îşĭ luară plată după obiceĭu, şi se duseră.

§ 3.

TERGOVISCE.— BOBOTÉZĂ.

Séra spre Bobotéză se observă acelléşĭ ce-

remonie, ca şi la Παραμονή de Nascere, şi fură recitate in tóte bisericele rugăcĭunile obicĭnuite assupra apeĭ.

E de observatŭ, că in tóte ţerrele crestine, preuţiĭ, la inceputulŭ fie-căriĭ lune, facŭ căte unŭ Ἁγιασμὸς in fie-care biserică, şi apoĭ colindescŭ spre a stropi prin case, in speranţa gratificaţiuniĭ; dar in Ţérra-Românéscă sunt maĭ cu sémă numeroşĭ atarĭ clericĭ de industriă (the industrious Clericals).

La Bobotéză se adună aci, din tóte părţile Ţerreĭ-Românescĭ şi din ţerrele limitrofe, miĭe de egumenĭ, preuţĭ, călugĕrĭ, diaconĭ, cu metropolitulŭ de Ternova, carele servesce in acéstă ocasiune, şi cu alţĭ metropoliţĭ, carĭ nu lipsescŭ nicĭ uă dată, attraşĭ de speranţa gratificaţiuniĭ, de a se abatte pe aci in toţĭ anniĭ. Ceremonia se face aşa: Séra, după rugăcĭunea assupra apeĭ, clericiĭ îşĭ implu ulcĭórele şi căldăruşele dintr'ensa şi, imbrăcându-se in Φελόνια, ĭeaŭ crucile in mâne şi mergŭ maĭ ânteĭu la palatulŭ beĭuluĭ, pe carele-lŭ stropescŭ fie-care la rêndulŭ seŭ şi separatŭ, şi priimescŭ dela ellŭ căte unŭ frumosŭ presentŭ; apoĭ mergŭ la metropolitulŭ localŭ şi de acollo pe la casele tuturorŭ ministrilorŭ şi alle cetăţenilorŭ maĭ avuţĭ, pentru a-ĭ stropi. Eĭ veniră şi la Patriarculŭ nostru, sunândŭ şi cântândŭ psalme tótă nóptea; éră ellŭ luâ issopulŭ, stropi tótă casa in forma cruciĭ, pe ellŭ şi pe toţĭ ceĭ de faciă, apoĭ sărutâ crucefissulŭ, şi le arruncâ unŭ darŭ în vasele lorŭ. Totŭ in acestŭ modŭ banda musicanţilorŭ, cu tóbe, cu fluere, cu torţe apprinse, cutrierară politia in cursulŭ nopţiĭ şi in nóptea următóriă, făcêndŭ serenade boĭerilorŭ; şi veniră şi la noĭ, pentru a complimenta pe Patriarculŭ, care le dede unŭ bacşişŭ. Eĭ eraŭ toţĭ Turcĭ, şi considerară ca uă mare onóre de a fi admişĭ in presenţa nóstră. Mulţimea şi bucuria glótelorŭ in Ţérra-Românéscă la Bobotéză intrece totŭ ce se petrece la curţile cellorŭ maĭ marĭ principĭ aĭ crestinătăţiĭ, judĕcândŭ de pe ceĭa ce amŭ veḑutŭ şi amŭ auḑitŭ.

In demânéţa serbătórieĭ ascultarămŭ Ὄρθρον'ulŭ in biserica monastiriĭ; éră la timpulŭ liturgieĭ beĭulŭ trimise carreta sea, şi plecarămŭ cu mare pompă, truppele fiindŭ inşirate la drépta şi la stânga dela monastire pone la palatŭ, şi chĭarŭ in palatŭ, fâlfâindŭ stégurile lorŭ celle cu crucĭ (crossed banners). De căte orĭ descărcaŭ muschetele lorŭ, fumulŭ se rădica de assupra capetelorŭ. *Numerulŭ totalŭ allŭ truppelorŭ, după cum ne-amŭ informatŭ maĭ la urmă, fu cam la 100,000; căcĭ beĭulŭ muntenescŭ ţine în solda sea la 150,000; populaţiunea acesteĭ ţerre fiindŭ immensă, şi toţĭ fugariĭ din Turcia refugiându se aice, unde lesne se căstigă mulţĭ banĭ.* Aprópe totalitatea truppelorŭ se concentréză la Bobotéză şi la Pasce.

Apoĭ intrarămŭ în biserică. Patriarculŭ se investmentâ, de'mpreună cu metropolitulŭ, cu kyr Gavril, capulŭ episcopilorŭ din Serbia, cu principaliĭ egumenĭ, etc. Fie care din eĭ ţinea in mână căte uă cruce invellită, şi venindŭ se aşeḑară pe scaunele lorŭ. Acum se adduse uă mare sarcină de luminărĭ şi fu distribuită poporuluĭ; după aceĭa fu pusă in miḑŭ-loculŭ bisericeĭ unŭ felĭu de mésă mare, pe care asternând'o, aşeḑară pe ea cupe marĭ, unŭ bassinŭ de argintŭ implutŭ cu apă, şi uă cutiă mare cu mósce de a sânţilorŭ, intre altele mâna dréptă a St. Mihailŭ episcopulŭ Sonadeĭ şi a Sânteĭ Marine, incadrată in aurŭ curatŭ. În acellŭ momentŭ se pogorî beĭulŭ şi stătu longă tronulŭ seŭ, éro spatarulŭ luâ uă mare luminare poleită cu aurŭ şi pe altele duo de assemenea, şi le puse in sfeşnice de amenduo părţile. Pe dată se pogorî şi Patriarculŭ şi făcu ruga assupra apeĭ. În fine, noĭ eşirămŭ affară din biserică, pentru ca Patriarculŭ să affunde in fluviŭ crucea. *Processiunea o formaŭ de'ntâĭu stegariĭ, duoĭ căte duoĭ, cu însemnele (ensigns) şi stégurile lorŭ cu crucĭ in vĕrfŭ; apoĭ ceĭ cu torţe (torch-bearers); apoĭ preuţiĭ duoĭ căte duoĭ; în fine Patriarculŭ cu metropolitulŭ.* Cândŭ Petriarculŭ, cu crucea in mână, adjunse la mallulŭ rîuluĭ, ellŭ găssi apa inghĭaţată, căcĭ demânéţa fu frigŭ de crăpaŭ petrele. Maĭ'nainte se obicĭnuĭa de a face rugă assupra apeĭ in miḑŭloculŭ Curţiĭ; déră beĭulŭ fiindŭ betrânŭ şi frigulŭ pré-rigurosŭ, astă dată ruga se făcuse in interiorulŭ palatuluĭ. Acum ómeniĭ sparseră ghĭaţa şi Patriarculŭ affundâ crucea in apă de treĭ orĭ, in care timpŭ fu cântatŭ unŭ imnŭ. După aceĭa tótă mulţimea îşĭ implu ulcĭórele din riŭ, éră preuţiĭ cufundară in ellŭ unŭ mare numerŭ de copiĭ din carĭ vr'uă căţĭ va aŭ inghĭaţatŭ: pe noĭ ne durea la auḑulŭ ţipetelorŭ copiilorŭ, sufferindŭ din

causa ghiaţeĭ şi a friguluĭ Noĭ-inşine eramŭ ca şi orbiţĭ de frigŭ, stândŭ cu capetele descoperite, şi la urmă maĭ multe ḑille resimţiamŭ durerĭ in urechĭe şi surḑime. Întorcêndu-ne şi reintrândŭ in biserică, Patriarculŭ stropi ceĭ patru păreţĭ aĭ edificiuluĭ şi tabernacolulŭ; apoĭ se apropiâ de beĭu şi-lŭ stropi şi pe ellŭ. Cândŭ beĭulŭ sărutâ crucea, se dede semnŭ truppelorŭ, şi elle aŭ descărcatŭ tóte muschettele lorŭ, de bubuĭa prin aerŭ, şi noĭ ne temeamŭ să nu caḑă peste noĭ biserica: urechĭele nóstre assurḑiră de totŭ. De aci Patriarculŭ stropi pe *boĭerĭĭ ceĭ de facĭă. Să-ĭ fi veḑutŭ ca nesce florĭ de primăvéră, în strălucitele lorŭ haĭne, şi învelıţĭ în blăne, ceĭa ce eĭ consıderă ca unŭ ındispensabılŭ semnŭ de bogăţĭă.* După aceĭa eşirămŭ affară din biserică, adducêndu-se acollo duo scaune de'naintea uşeĭ, pe unŭ locŭ fórte rădicatŭ: unulŭ pentru beĭu, şi cellŭ-l'altŭ pentru Patriarcŭ. De ambe părţile, la drépta şi la stânga, stătură preuţiĭ. *Apoĭ fură adduşĭ armasarĭ domnescĭ, ceĭ maĭ nobilĭ şı maĭ scumpĭ, cu preţióse ornamente de brocartŭ de aurŭ, preserate cu perle şi petre scumpe, încâtŭ încântaŭ priivirile. Patriarculŭ ĭĭ stropı pe rândŭ, în numerŭ de 20, fie-care în preţŭ de 1000 de galbenĭ In urma tuturorŭ veni unŭ comişellŭ (a groom) căllare pe unŭ micŭ caţĕrŭ, şı unŭ altulŭ pe unŭ măgarŭ, cu scopŭ de a produce veseliă şi rîsulŭ spectatorilorŭ.* Dupo ce Patriarculŭ ĭĭ stropise, amŭ intratŭ la liturgiă, de unde ne-amŭ suitŭ la banchetŭ. În acea ḑi se făcu uă adunare maĭ mare şi maĭ splendidă, de cătŭ celle precedinţĭ. Ospeţulŭ fu celebratŭ prin deşertarea cupelorŭ, vuetulŭ instrumentelorŭ musicale, batterea tóbelorŭ, ţipetulŭ fluerelorŭ, descărcarea muschettelorŭ şi a sacaluşelorŭ; şi veselia fu mare. Séra ni s'aŭ distribuitŭ vestminte, după obiceĭu, şi noĭ ne-amŭ intorsŭ in carretă, incongĭuraţĭ de pionnierĭ, seĭmenĭ, darabanĭ, carĭ descărcaŭ muschetele lorŭ in calle, pe cândŭ cântăreţiĭ cântaŭ, pone ce amŭ adjunsŭ la monastire. Apoĭ dându-le unŭ bacşişŭ, ĭ-amŭ congedıatŭ, remânêndŭ surḑĭ de vuetulŭ lorŭ.

Sâmbeta deminéţa, a duoa ḑi după serbătórĭă, toţĭ musicanţiĭ, toboşerĭ, fluieraşĭ, Turcĭ şi Muntenĭ, âmblaŭ pe la casele tuturorŭ cellorŭ bogaţĭ, cântândŭ din instrumentele lorŭ. Veniră şi la Patriarculŭ, spre a ĭ dori voĭósa serbătórĭă, şi fericitulŭ traĭu. Dându-le bacşişurĭ, ĭ-amŭ congediatŭ. În acellaşĭ modŭ seĭmeniĭ şi alţĭ officiarĭ aĭ armateĭ veniră şi eĭ să facă complimentele lorŭ, dândŭ focŭ din muschette, şi depărtându-se apoĭ cu bacşişulŭ. Acésta ţinu una pone séra.

Cată să observămŭ, că *toţĭ boĭerĭĭ muntenĭ ceĭ marĭ sunt peste mesură relıgioşĭ. In tóte demâneţele de peste annŭ eĭ se ducŭ la bıserıca Curţĭĭ, de assistă la "Ὄρθρον; după aceĭa se urcŭ la beĭu, şi forméză unŭ divanŭ pentru sentenţe şi judecăţĭ; apoĭ se pogorŭ la liturgiă şi nu lassă biserica pone aprópe de ameḑi, şi atuncĭ plécă la prânḑŭ. Acesta e traĭulŭ lorŭ în totŭ cursulŭ annuluĭ.*

§ 4.

TERGOVISCE.— BISERICE.— PALATURI EPISCOPALE.

În acestŭ oraşŭ allŭ Tergoviscei sunt peste 80 de biserice şi monastirĭ, celle maĭ multe de pétră. Politia e mare, ca Aleppo şi Damascŭlŭ. *Mateĭu-beĭu rădică unŭ murŭ de lemnŭ de gĭurŭ împregĭurŭ, săpândŭ şi unŭ şanţŭ cu multă ostenélă.* Ni se spuse, că Ţérra-Romanéscă cuprinde alte 26 de oraşe, ca Tergovisce. Din monastirĭ, acea a luĭ Vasilĭe-beĭu e cea maĭ frumósă. *Palatulŭ metropolitanŭ e la unŭ capetŭ allŭ oraşuluĭ, tocmaĭ longă murŭ, şi e fórte măreţŭ. Illŭ încungĭóră treĭ îngrădıture de lemnŭ avêndŭ treĭ curţĭ. Curtea esterıórĭă e pentru crescerea gâscelorŭ, raţelorŭ şı găinelorŭ; cea a duoa pentru grajdĭurĭ şi bucătărıe; cea a treĭa cupprinde unŭ scumpŭ edıficiŭ întregŭ de pétră, în care intri prin porţĭ marĭ, în facĭa cărora este magnifica biserică, ce nu şĭ-are părechĭă în aceste regĭunĭ, affară dóră de bıserıca metropolitană a Căzacılorŭ, amenduo fiindŭ zidite pe modelulŭ Sânteĭ Sofie, înnalte, vaste, sprijinite pe maĭ multe colóne, şi fórte imposante.* Ea se imparte in treĭ secţiunĭ: de'ntâĭŭ este Νάρθηξ'ulŭ esteriorŭ, fórte spaţiosŭ şi cu maĭ multe cupole; de aci prin uă aduoa uşă intri in tr'unŭ altŭ Νάρθηξ de assemenea spaţiosŭ şi de óre-care elegantă (of some elegance); in fine, prin uă a treĭa uşă, intri în miḑŭ-loculŭ bisericeĭ de dimensiunĭ vaste şi cu uă mare cupolă de assupra, din centrulŭ căriĭ spenḑură unŭ voluminosŭ Χορός. Sunt aci treĭ tabernacole séŭ capelle, fór-

te innalte şi magnifice. Acellŭ din centru e prè-spaţiosŭ şi are strane rădicate in gĭurŭ. Iconostasulŭ, Symbolulŭ şi crucile sunt fórte marĭ. Sfeşnicele, de lemnŭ poleitŭ, se distingŭ prin eleganţa formeĭ. Ferestrele din gĭurŭ sunt numeróse, şi maĭ sunt altele in cupóle, tóte infrumseţate cu ceruvelle lustruite. Strana beĭuluĭ e la mâna dréptă, cum intri, in colţŭ. Allăturea e strana archiereuluĭ, in care stetea totŭ d'a-una Patriarculŭ nostru. In oppositŭ, la cellŭ-l'altŭ colţŭ, este strana metropolituluĭ localŭ. Totŭ gĭuralŭ bisericeĭ e cuprinsŭ de strane, éră păreţiĭ sunt accoperiţĭ cu vechĭe picture. Loculŭ, unde şedea Dómna, era in allŭ duoilea Νάρθηξ, cu strane pentru ea şi suita sea. *Biserica e incongĭurată de grădine cu trandafirĭ şi cu frumóse partere de alte florĭ, în straturĭ ìnguste şi sub ferestruĭce.* In vecinetatea tabernacoluluĭ nordicŭ este uă pétră pentru apă (watering-stone) de uă frumseţe miraculósă: innaltă, voluminósă şi grea. Numerulŭ cupolelorŭ, cu marĭ cu mice, e 12 cu totŭ atătea crucĭ poleite. De'naintea uşeĭ e uă frumósă fontână, şi affară din pórta curţiĭ uă altă assemenea.

Appartamentele mitropolituluĭ sunt spre răsăritŭ şi fórte innalte. Te suĭ in edificiŭ prin uă lungă scară, rădicată pe arcurĭ şi cu perspectiva la biserică, la curte şi la intinsa grădină. Toţĭ păreţiĭ sunt depinşĭ cu minunele Creaţiuniĭ, atătŭ a uscatuluĭ cum şi a măriĭ; cu descripţiunea Jerusalemmeĭ şi a monastirilorŭ din ea; cu acea a pisculuĭ Sinaĭu, muntele luĭ D-ḑeŭ, cu tóte dependinţele; cu acea a St. Munte cu celle 24 monastirĭ alle sélle in facia măriĭ; tóte lămuritŭ şi in proporţiunĭ marĭ. Apoĭ intri in prima cameră de priimire a metropolituluĭ, lungă şi lată, cu uă mésă immensă in miḑŭ-locŭ, cu uă sóbă peste totŭ accoperită cu olane colorate, şi cu numeróse ferestre gotice (arched windows) dândŭ la grădină. După aceĭa intri intr'uă frumósă sacristiă, fórte elegantă şi de assemenea cu uă sóbă de olane; aice sunt cuĭere pentru blâne, gĭubele, etc. Interiorulŭ acestorŭ appartamente e de currendŭ depinsŭ cu differite icóne şi tabLourĭ sânte. De aci intri in tesaurarilŭ, unde metropolitulŭ îşĭ ţine vestmintele, rassele, mitre, crucĭ, vase de argintŭ, etc Acollea sunt spenḑurate lampe şi candele turnate in aurŭ şi argintŭ, şi ornamentate cu sîrmă; frêne, săbie, buzdugane şi alte arme; căcĭ atuncĭ *cândŭ metropolitulŭ esse întru întêmpinarea vre-unuĭ Patriarcŭ séŭ călletorŭ, illŭ încungĭorŭ garde şi comişeĭ, totŭ junĭ de némurĭ boĭerescĭ, îmbrăcaţĭ în frumóse haĭne, cu samurĭ,* etc. Totŭ aşa şi mitropolitulŭ ţerreĭ cozacescĭ.

Noĭ amŭ observatŭ, că, dela Constantinopole şi pone in Moldova, *femeĭele pórtă haĭne lunge de lână, despicate josŭ la miḑŭ-locŭ (divided down the middle), tărîndu-se pe pămentŭ, şi blănite în proporţiune cu bogăţia lorŭ*

Revenimŭ. Din tesaurariŭ intri într'uă cameră de priimire cu uă galleriă esterióră, arcată de assupra, dândŭ la grădină şi avêndŭ in faciă uă fontână cu apă curgĕtóriă. Aice se pune mésa de prânḑŭ in timpŭ de véră; şi te poţĭ pogorî in grădina cea mare, pe care nu o cuprinḑĭ cu ochiĭ dela unŭ capetŭ pone la altulŭ; ea intrégă e umbrită cu marĭ nucĭ, uă jumetate e plantată cu viĭe şi tuffe de trandafirĭ, éră restulŭ cu merĭ, zarzărĭ, guttuĭ, cireşĭ, damaschinĭ, etc., séŭ verḑeture, precum mazere, bobĭ, şi altele.

Consistoriulŭ (tower of the Arches) este affară din uşa bisericeĭ. Tótă lumea recunnósce, că spaţiulŭ, cuprinsŭ intre muriĭ, ce incongĭorŭ palatulŭ cu grădinele, arŭ fi sufficientŭ pentru uă mare politiă. Acollea se reguléză tóte trebele priivitórie pe episcopĭ şi pe egumenĭ (*). Obiceĭulŭ ḑilnicŭ este ca metropolitulŭ localŭ să mérgă in carretă pentru a se presenta beĭuluĭ, stândŭ inaintea-ĭ in divanŭ cu crucea şi cu evangeliulŭ; éră după finea şedinţeĭ se pogóră josŭ la biserică pentru a asculta liturgia; apoĭ érăşĭ se suĭe la beĭu şi pronunciă ruge şi benedicţiunĭ de prânḑŭ. Tóte lucrurile atternă dela ellŭ, maĭ cu sémă déca va fi generosŭ şi liberalŭ.

Observă că atuncĭ, *cândŭ vre-unŭ Romănŭ, bărbatŭ séŭ femeiă, vine cu judecata assupra cuĭva inaintea beĭuluĭ séŭ vre unuĭ archiereŭ, ellŭ cade în genuchĭ şi in acéstă postură îşĭ espune plângerea. Cellŭ maĭ respectuosŭ darŭ, ce se face beĭuluĭ, este unŭ cozonacŭ.*

Metropolitulŭ nu strînge nicĭ uă taxă assupra ţerrănimiĭ, ci numaĭ uă dare bănéscă anuală dela clerulŭ jurisdicţiuniĭ selle, pe longă şi peste

(*) S'a tradusŭ litteralmente frazeologia cea descusută a autoruluĭ.— *Red.*

offertele dela Pasce şi alte serbătórie. Mitropolitulŭ maĭ despune de ferme, viïe, pomete, etc. alle bisericeĭ. Acéstă stare de lucrurĭ amŭ observat'o in tótă callea nóstră pone la Moscva.

Dela intrarea nóstră in Ţérra-Românéscă şi pone la plecare, toţĭ boïeriï obicĭnuïaŭ a veni la Patriarculŭ pentru benedicţiune, adducêndu-ĭ nelipsitŭ căte unŭ presentŭ, pe uă tipsiă accoperită cu unŭ şervetŭ, din tóte productele anotimpuluĭ: lămâïe, portocalle, mere, prune, strugurĭ, smochine, nucĭ, şi neapperatŭ şi căte uă plăcintă; căte uă dată de pesce şi totŭ-d'a-una uă cantitate de vinŭ. *De assemenea illŭ visitaŭ şi boïeresele, ba chïarŭ mirese şi domnişóre, venindŭ cu facia neaccoperită, urmate de servitorïe, in carrete, şi accompaniate de uă mulţime de comişeĭ şi căllăreţĭ.* Elle adduceaŭ darurĭ totŭ de felïulŭ cellorŭ descrise, cerendŭ binedicţiune şi absoluţiune. *Ornamentele lorŭ de perle, blănele de samurŭ, celle maĭ fine şalurĭ, se distingeaŭ prin varietate.*

Amŭ observatŭ, că toţĭ ţerraniĭ de aice sunt fórte religioşĭ, respectuoşĭ, şi se păzescŭ de fapte relle. Aceste calităţĭ sunt şi maĭ particularïe boïerilorŭ celorŭ bogaţĭ, de vreme ce eĭ obicĭnuïaŭ a veni la Patriarculŭ, pentru ca ellŭ să suscriă şi să sigilleze documentele, ce le accorda lorŭ beïulŭ pentru demnităţĭ şi moşie. De assemenea ellŭ elibera scrisorĭ de escommunicaţiune in judecăţĭ, éră cândŭ escommunica pe vre-unŭ făptuitorŭ de relle, addusŭ inainte-ĭ, atuncĭ poporulŭ fugïa de frică, socotindŭ escomunicaţiunea ca unŭ focŭ arḑetorŭ şi temêndu-se de a fi faţă la uă pedépsă atâtŭ de terribilă. Maĭ mulţĭ prăvăliaşĭ căpetară dela ellŭ billete de penitenţă séŭ altele de absoluţiune.

§ 5.

TERGOVISCE.— CLIMĂ.— USURI.

In acestŭ annŭ, dela începutulŭ luneĭ Canonulŭ II pone la finea luneĭ Adar, căḑu pré-multă ninsóre, învăllindŭ pămêntulŭ in totŭ timpulŭ pone la Pasce. Aşa viscole, şi gerŭ, şi umedélă, şi frigŭ, n'amŭ maĭ veḑutŭ nicĭ uă dată pone acum: chïarŭ vinulŭ inghiaţa in vase, şi untulŭ de lemnŭ. Lămăïele şi ouĕle se făceaŭ ca petre le celle maĭ tarĭ şi se stricaŭ cu totulŭ. Să fi veḑutŭ atternândŭ in josŭ de accoperişele caselorŭ, gïurŭ impregïurŭ, nesce beţe lunge de ghïaţă cristallisată; ceïa ce se intempla atuncĭ, cândŭ prin căldura din întrulŭ caselorŭ ninsórea se topïa şi apoĭ prin acţiunea inghiăţuluĭ fie-care picătură, ce se cobora, se prefácea în beţe lunge de ghiaţă: obiectŭ de mirare pentru ómenĭ din ţérra nóstră.

Merită de a fi observatŭ, că *ceĭ maĭ mulţĭ comişeĭ, ce pórtă grija cailorŭ domnescĭ şi boïerescĭ, sunt originarĭ din ţérra nóstră şi din Egiptŭ,* mahometanĭ şi crestinĭ. *Boïeriĭ maĭ aŭ uă mulţime de sclavĭ negritenĭ cumperaţĭ,* pe carĭ poporulŭ ĭĭ strigă: „Arab! Arab!“ Aşa déră, ellŭ crede, că toţĭ ómeniĭ din ţérra nóstră sunt sclavĭ negritenĭ, bunĭ pentru a servi la grajdïurĭ, şi de aceïa ne despreţuesce fórte multŭ; astŭ-felïu că, la sosirea nóstră, cândŭ veḑură pe Patriarculŭ, manierele şi ceremoniele nóstre, şi observară eleganţa cu care citeamŭ grecesce, fură uïmiţĭ.

In ḑillele Carnavaluluĭ, veḑurămŭ nuntele lorŭ; căcĭ atuncĭ se facŭ celle maĭ multe maritagie. Nóptea înaintea nunţeĭ, mirele se primblă cu amiciĭ seĭ căllare tótă nóptea, cu tambure şi fluere şi torţe, pe stradele politieĭ: mirésa, cu fetele companiónele eĭ, se punŭ în acellaşĭ timpŭ în trăsură, cu musicanţĭ în urmă, şi se primblă prin foburgele politieĭ, fără vre-uă accoperitură pe capetele lorŭ, după cum e costumulŭ femeïelorŭ nemăritate. In acea ḑi fetele mergŭ impregïurŭ, in forma de cercŭ, prin curtea casseĭ, ţinêndu-se una pe alta de mână, şi ornate cu diferite felïurĭ de ornamente, (jucândŭ hora ?). Pe pĕrŭ pórtă coróne de tinichea lucitóriă şi de bronzŭ galbenŭ; pe lângă rose artificiale, mânufăptuite de Veneţianĭ şi Germanĭ, tulipanŭ, jasminŭ, etc.; şi jócă şi cântă, în timpŭ cătŭ se mişcă in gïurŭ. In dată ce mirésa a fostŭ cununată cu mirele in biserică, se pune pe capulŭ eĭ uă cărpă albă, spre semnŭ că a devenitŭ femeïă măritată. Séra, mirele ese cu companioniĭ seĭ şi musicanţĭ, éră mirésa şi alte femeïe măritate in trăsure dupo ellŭ, şi aşa se plimbă nóptea şi ḑioa, in veselie, căte doue séŭ treĭ ḑille in şirŭ. Acésta e ceremonia lorŭ de maritagiŭ; şi nicĭ unŭ ochïu de invidiă séŭ perfidiă nu cade assupra lorŭ.

Amŭ observatŭ in acéstă ţérră, că în tim-

pulŭ Mareluĭ Carnavalŭ eĭ lasŭ bucatele de carne; şi se dedaŭ la pesce, care atuncĭ e inghiăţatŭ, şi pare nesce bucăţĭ de lemnŭ, dar e şi maĭ tare. Eĭ illŭ pórtă în subţiorĭ, ca orĭ-ce altŭ lucru uscatŭ, încâtŭ ne făcură să tresărimŭ cu uĭmire. Acésta amŭ veḑut'o şi in celle-l'alte ţerre maĭ departe.

Femeĭele măritate şi fetele sunt aice foră pétă, curate, şi fórte regulate in conduita lorŭ. *Orĭ-şi-carea e cunoscută a fi făcutŭ vre uă faptă negiuĭtă, e trimisă de bărbatulŭ eĭ şi ısgonıtă la ocne de sare, de unde nu-ĭ nicĭ uă scăpare; şi acollo remânŭ înfundate pe viéţă.*

§ 6.

TERGOVISCE.— RITE FUNERALE.

In cătŭ pentru ceremonia funeralélorŭ şi ingroparea morţilorŭ, e assemenea cu celle ce amŭ relatatŭ despre Moldova; cu differinţă că aice se face uă cheltuĭală înfricoşată. Eĭ adduceaŭ pe Patriarculŭ la cassa mortuluĭ; şi clopotulŭ dela biserica, unde voĭaŭ a-'lŭ inmormenta, fu trasŭ de diminéţă la mânicate pone la timpulŭ inmormentăriĭ. Uă mulţime de Preuţĭ, de Diaconĭ, Călugherĭ şi seracĭ s'adunară cu occasiunea; căcĭ *în acéstă ţérră sunt aşeḑaţĭ uă urdiă nenumerată de Preuţĭ şi Diaconĭ streinĭ, cariĭ se'ngrămădescŭ la scene ca aceste.* Fie-care vine cu *Περιτραχήλιον* şi cu Cartea sa, şi Diaconulŭ cu allŭ seŭ *Στιχάριον.* Toţĭ Diaconiĭ de faţă sunt îmbrăcaţĭ cu alle lorŭ *Στιχάρια.* Apoĭ se distribue făclie la toţĭ din serviciŭ, fie Preuţĭ, fie seracĭ; şi Archidiaconulŭ ĭea in mână cadelniţa, şi se duce la Patriarcŭ, ḑicêndŭ *Εὐλόγησον Δέσποτα.* Patriarculŭ ĭea cadelniţa dela ellŭ, şi tămăĭe in pregĭurulŭ cadavruluĭ, in timpŭ ce ḑice *Ευλόγητος*; éră cântăreţiĭ acum incepŭ a cânta *„Miluesce-ne pre noĭ, Dómne, dupe mare mila ta,“* şi tótă Fericirea, pentru a acompania tămăĭarea in unŭ tonŭ plăcutŭ. Dupo tămăiarea peste Clerŭ şi cea-l'altă mulţime, şi de a doua óră in gĭurulŭ cadavruluĭ, Patriarculŭ tămăéză pe Diaconŭ, şi'ĭ dă cadelniţa; apoĭ păşesce, făcêndu'şĭ cruce pe frunte, cătră resăritŭ de treĭ orĭ lângă cadavru, şi vine şi stă in loculŭ seŭ. In timpulŭ primeĭ *Δόξα* a Fericireĭ, Archidiaconulŭ ḑice, cu cadelniţa plină in mână, „Miluesce-ne pre noĭ, Dómne“ &., şi éră „Ne rugămŭ pentru acestŭ reposatŭ, pentru ca Domnulŭ Dumneḑeŭ să-ĭ odihnéscă cu drepţiĭ suffletulŭ luĭ,„ &. Apoĭ Patriarculŭ ḑice prima Declaraţiune. După aceea, incepŭ a cânta a doua *Δόξα* a Fericireĭ: „Mânele tale m'aŭ formatŭ pe mine şi m'aŭ creatŭ.“ In dată după aceea, Capulŭ Cleruluĭ, déca-ĭ presentŭ, séŭ preotulŭ cellŭ maĭ betrânŭ, tămăĭe in pregĭurulŭ cadavruluĭ, apoĭ cotră Patriarculŭ şi restulŭ assistanţilorŭ. Maĭ la urmă, tămăĭe pe Diaconŭ, şi-ĭ dă cadelniţa; şi păşesce maĭ incollo, făcêndu'şĭ cruce, dupo care lucru se retrage la loculŭ seŭ, unde recită Secunda Declaraţiune, inaintea rugăciuniĭ „Intórceţĭ privirile spre mine şi me miluesce“; şi după ce a ḑissŭ allŭ doilea Diaconŭ, „Miluesce-ne pre noĭ, Dómne, dupo mare mila ta,“ &., Diaconiĭ fie-care ḑice „Miluesce-ne pre noĭ, Dómne,“ &., toţĭ pe rândŭ de gĭurŭ împregĭurŭ; şi daŭ cadelniţa la Preuţĭ de gĭurŭ împregĭurŭ, la fie-care in loculŭ seŭ; şi aşa se recită Declaraţiune dupe Declaraţiune.

La timpulŭ Adoraţiuniĭ, Patriarculŭ merge să sărute icónele, şi-'şĭ face cruce căte de duo orĭ, bine-cuvêntândŭ mulţimea; apoĭ se intórce la loculŭ seŭ, dupo ce citi Evangeliulŭ peste capetele ómenilorŭ. Apoĭ Preuţiĭ intră in rangurile lorŭ, doĭ căte duoĭ, unulŭ la drépta şi altulŭ la stânga, plecându-se amenduoĭ uă dată şi de doŭe orĭ, pone ce făcură toţĭ. Dupo dênşiĭ vinŭ Diaconiĭ, apoĭ Fraţiĭ, şi maĭ la urmă ceĭ săracĭ; éră de amendoue părţile staŭ unele din rudele reposatuluĭ; şi de căte orĭ sărută imaginea unŭ Preutŭ, eĭ ĭĭ dederă unŭ darŭ în uă năframă cu ţurţurĭ, la fie-care după demnitatea luĭ; şi totŭ în assemenea modŭ făcură şi Diaconilorŭ şi Fraţilorŭ şi Săracilorŭ. După acésta venira boĭeriĭ şi alte persóne ce urmaŭ; şi noĭ amŭ mersŭ înaintea cadavruluĭ la biserică: maĭ întêĭu tótă preuţimea, doĭ căte doĭ; apoĭ Patriarculŭ, cu nasêlnia după elŭ, însoţitŭ de moscenitorĭ, pe cândŭ cântăreţiĭ cântaŭ. De căte orĭ mergeaŭ uă mică distanţă, puneaŭ josŭ cadavrulŭ, se inşiraŭ in gĭurulŭ luĭ, şi Diaconulŭ ḑicea, ţinêndŭ în mână cadelniţa: „Miluesce-ne pre noĭ, Dómne,“ &.; éră Patriarculŭ recita Rugăcĭunea pentru Mortŭ. Apoĭ ridicaŭ corpulŭ, şi se mişcaŭ maĭ inainte; şi n'aŭ incetatŭ dela acestŭ modŭ de procedere pone a adduce

cadavrulŭ la cimitirŭ, la loculŭ de immormêntare; unde'lŭ dederă josŭ de pe nasălnia, și-'lŭ așeḍară in unŭ sicriŭ îmbrăcatŭ cu stoffă roșiă, și-'lŭ îmmormentară: dupo aceĭa s'aŭ imprăștiatŭ.

Atâta e demnŭ de observatŭ, că *in acéstă ţérră este obiceĭu pentru rudele reposatuluĭ, ca bărbaţiĭ să âmble cu capulŭ golŭ, in spaţiŭ de cincĭḍecĭ de ḍile; éră femeĭele și fetele cu perulŭ despletitŭ.* Nu este nicĭ uă bocitură, nicĭ unŭ ţipetŭ; totulŭ e linisce și modestiă. In momentulŭ cândŭ archiereulŭ séŭ preutulŭ citesce Evangeliulŭ peste corpulŭ mortŭ pe nassălniă, femeĭele vinŭ, din preună cu fetele, și se înghenunchiŭ sub carte, pone ce se termină citirea; éră după ce toţĭ ceĭ-l'alţĭ insoţitorĭ aŭ sărutatŭ cadavrulŭ și șĭ-aŭ făcutŭ cruce, vinŭ și elle și facŭ totŭ acéstă ceremoniă, plângêndŭ, dar fără essageraţiune.

In a treĭa, a noua, și a patru-ḍecĭa ḍi, pone la finea anuluĭ, se face pentru reposatulŭ unŭ *Μνημόσυνον*; și se impartŭ făclie pe la Preuţĭ și la ceĭ-l'alţĭ assistatorĭ; și incepŭ a cânta „Miluesce-ne pre noĭ Dómne,“ și „Fericirea“ in respunsurĭ, și Canonulŭ. Prima persónă ce tămăiă fu Patriarculŭ: după ellŭ cadelniţa trecu la restulŭ cleruluĭ de faţă; și, după ce fu cetitŭ Evangeliulŭ și darurĭ fură distribuite in publicŭ, toţĭ se duseră.

Unŭ serviciŭ funebru ca acesta custă uă sută séŭ duo sute de galbenĭ, maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ. Uniĭ, dupe funeralŭ, séŭ dupe *μνημόσυνον*, ĭaŭ pe ceĭ din corteğĭu la casa reposatuluĭ, la mésă.

In Lunea d'naintea Serbătoriĭ de Brânză, de diminéţă la mânecate, maĭ multe din soţiele boĭerilorŭ veniră la Patriarculŭ, să céră de la ellŭ ca să le citéscă lorŭ Rugăcĭunea de ĭertarea pecatelorŭ; și s'aŭ aruncatŭ la pământŭ inaintea luĭ, în elegantele lorŭ haĭne, pone ce ellŭ fini recitaţiunea. In asseminea modŭ făcură și bărbaţiĭ lorŭ, pone târḍiŭ séra.

După rugăcĭunea la apusulŭ sóreluĭ, în adjunulŭ serbătoriĭ, nu maĭ fu nicĭ uă rugăcĭune innaintea somnuluĭ; căcĭ nu e obiceĭu in acéstă ţérră, nicĭ chĭarŭ in nopţile de Lunĭ; dér toţĭ venĭaŭ la biserică, de la ceĭ maĭ marĭ boĭerĭ pone la negustoriĭ ceĭ maĭ avuţĭ &., cu soţiele și copiiĭ lorŭ; și Patriarculŭ se dedea josŭ depe tronulŭ seŭ, și stetea intre sfeșnice in *Περιτραχήλιον* și *Ωμοφοριον*; éră toţĭ se aruncaŭ la pământŭ, și ellŭ le citĭa Rugăcĭunea de ertarea pecatelorŭ, după care le da bine-cuventare: maĭ ânteĭu la archereĭ de féţă, apoĭ la egumenĭ, și la Clerulŭ ordinarŭ, la boĭerĭ și restulŭ adunăriĭ. Inălţimea sea Beĭulŭ de assemenea trimise, prin Mitropolitulŭ localŭ, a-ĭ cere ertarea pecatelorŭ, căcĭ Munteniĭ aretaŭ cu toţiĭ uă mare veneraţiune pentru Patriarculŭ nostru. In timpulŭ acestuĭ mare Postŭ, veni să visite pe Patriarculŭ unŭ egumenŭ ortodossŭ, carele se ḍicea a fi din insulele Britanice (?) menţionate de Ionŭ Crisostomulŭ, din uă politiă numită Hervat. (*) Se spunea că'n acea parte de locŭ sunt la 25,000 de case, toţĭ ortodoșĭ, avêndŭ unŭ Gubernatorŭ propriŭ, și vorbindŭ serbesce. Capulŭ Episcopilorŭ din Serbĭa me informă, că eĭ fugiseră din ţérra luĭ și locuescŭ la sudulŭ Germanieĭ și longă fruntăria nordică a teritoriuluĭ Veneţianŭ. Acellŭ egumenŭ ceru a fi făcutŭ archiereŭ pentru ţérra sea, și presentă in acéstă privinţă testimonie scrise, dérŭ fu descoperitŭ de mincinosŭ, și Mateĭu Beiŭ illŭ trimise numaĭ de cătŭ la ocne. Compatrioţiĭ luĭ ḍiceaŭ, că-șĭ puseră tótă credinţa in Crucea Patriarchilorŭ de Antiochia, la a cărorŭ autoritate ţinŭ fórte multŭ.

§ 7.

TERGOVISCE.— POSTU.— SEPTEMANA SANTA.

In timpulŭ acesteĭ septemâne se observă în tóte Ritualulŭ observatŭ in Moldova, dar cu maĭ mare punctualitate, și cu așa zelŭ, incâtŭ, bună-óră, nemine nu eșia de la liturgiă, in Sâmbetele Postuluĭ, pone aprópe de amédḍĭ. In Prima Duminică a Postuluĭ, Patriarculŭ ḍise liturgia in Biserica Monastiriĭ; precum și in a patra Duminică. Séra spre Joĭa Patimelorŭ, ce cade uă dată cu Serbătórea cellorŭ patru-ḍecĭ de Martirĭ, traseră clopotele, și se făcu uă priveghĭere nóptea, după maniera și obiceĭurile Priveghĭerelorŭ in Moldova. Totŭ așa in Séra spre Sâmbeta cellorŭ Șesse Laude, și in Sâmbeta luĭ Lazar, cândŭ poporulŭ se adună in marĭ mulţimĭ. In ḍiua Serbătoriĭ Florielorŭ, la mânecate de diminéţă, Patriarculŭ distribui la Asistanţĭ verge de ramurĭ ad-

(*) Iată originalulŭ, in care obscurităţile, in genere, sunt fórte dese: „who was said to be from the Islands of Britannia . . . from a city called Herwât.“ Vorba e, pare-se, despre Croaţia.— *Red.*

duse din câmpŭ inverḍite și cu florĭ selbatice albe. Urmâ liturgia și'n acea ḍi. In Mĭercurea Mare se făcu uă torță pentru Beĭu; adecă, Mitropolitulŭ localŭ, și egumeniĭ Monastirilorŭ Domnescĭ, după obiceĭu. (*) In Marea séŭ Sfânta Joĭ Beĭulŭ trimise careta sea la reversatulŭ ḍilleĭ; și ne-amŭ dusŭ la Biserica Curțiĭ, pentru ceremoniele abluțiuniĭ și liturgia. Atuncĭ amŭ investmêntatŭ pe Patriarculŭ, ca de regulă; și cândŭ a trasŭ clopotulŭ cellŭ mare, ellŭ apăru și stete pe tronulŭ seŭ, avêndŭ in fédă pe Mitropolitulŭ localŭ. Atuncĭ de'ntâĭu fu purificatŭ vasulŭ de abluțiune; după aceea puseră uă laviță fórte lungă inaintea straneĭ nordice pentru Preuțĭ; apoĭ unŭ altŭ scaunŭ micŭ dinaintea sfeșniculuĭ celuĭ mare din partea nordică, pentru Iuda; și addusseră acollo unŭ reverentŭ Frate de etate inaintată și a căruĭ sărăciă íllŭ făcuse să ĭea asupră-șĭ acestŭ mărșavŭ rolŭ, pentru care fu remuneratŭ de către beĭu. Figura, fécța, barba sa, și murdarulŭ seŭ comanacŭ lăssatŭ pe ochĭ, allungâ melancolia cellorŭ ce-'lŭ privĭaŭ și-ĭ arruncâ in veseliă. Ellŭ singurŭ fu investmêntatŭ cu *Φελόνιον* trențerosŭ, și-lŭ așeḍară pe susŭ-ḍisulŭ scaunŭ. Apoĭ puseră în mijlocŭ uă speciă de bĭuroŭ, uă mare mésă accoperită cu stófă, avêndŭ pe ea unŭ basinŭ de argintŭ, și unŭ ibricŭ de argintŭ cu acoperișŭ, assemenea cu uă cupă, și altele ca aceste, cu apă pentru abluțiune. Apoĭ veni Mitropolitulŭ localŭ cu ceĭ doĭ Fimarĭ (?Fimaros) aĭ bisericeĭ, și priimiră voiă de la Patriarculŭ nostru de a merge și a allege pe Preuțiĭ insărcinațĭ cu rollulŭ de Apostolĭ, cariĭ toțĭ îmbrăcară vesmintele lorŭ; și Mitropolitulŭ stete pe scaunulŭ seŭ, lângă strana nordică. Atuncĭ ceĭ doĭ fimarĭ eșiră din Tabernacolŭ, cu doĭ Preuțĭ intre eĭ, in rasele lorŭ, toțĭ in unŭ felĭu, mergêndŭ toțĭ intr'unŭ rândŭ cătră Patriarculŭ, căruĭa ĭĭ făcură uă reverință plină de respectŭ, și apoĭ Mitropolituluĭ. Pe acestĭ doĭ ĭĭ așeḍară pe lavița cea lungă lângă Juda; și apoĭ intrară in Tabernacolŭ. Dupe aceea veniră cu alțĭ doĭ, și făcură totŭ in acellașĭ modŭ, punêndu'ĭ pe laviță lângă ceĭ precedențĭ, pone ce aŭ făcutŭ cincĭ părechĭe, adecă ḍiece persóne. Egumeniĭ domnescĭ fură așeḍațĭ maĭ la urmă. Atuncĭ aduseră inainte pe Episcopulŭ de Buzeŭ, și-'lŭ făcură Petru; și-'lŭ așeḍară la urma tuturorŭ a-parte. Apoĭ cântăreții începură a cănta serviciulŭ abluțiuniĭ, după Ritualŭ, de la inceputŭ pone la fine.

Acestĭ cântărețĭ fiindŭ aĭ Beĭuluĭ, servescŭ totŭ-de-una séŭ in biserica domnéscă, séŭ a-casă in palatulŭ seŭ; la strana dréptă eĭ cântară in grecesce; la stânga, in românesce. Apoĭ eŭ incepuĭ a ceti Evangeliulŭ, affară din ușa Tabernacoluluĭ, la loculŭ unde fu pusŭ unŭ biuroŭ pentru acestŭ scopŭ, inaintea sfeșniculuĭ. Cândŭ terminaĭ, Patriarculŭ se sculâ, și se desbrăcâ de vestmintele séle, lepădândŭ allŭ seŭ Sakos și *Ὠμοφόριον*. Apoĭ luâ unŭ stergarŭ, se incinse cu uă pestelcă de bumbacŭ, și venindŭ josŭ de pe tronulŭ seŭ, incepu a spella picĭórele luĭ Juda maĭ ântêĭu; și continuâ pon'ce a terminatŭ cu Petru, căruĭa ĭĭ ḍise ceea ce este scrisŭ. Cândŭ acéstă parte a ceremonieĭ fu finită, aduseră basinulŭ, íllŭ puseră la loculŭ luĭ pe mésă, Patriarculŭ a luatŭ éră allŭ seŭ Sakos, se coborî de pe tronulŭ seŭ, și, apropiându-se de basinŭ, făcu celle treĭ obicĭnuite *Μετάνοιας*; apoĭ muĭâ degetele sélle in apă, și făcu intre ochiĭ seĭ semnulŭ Cruciĭ. Dupo aceea, veni Mitropolitulŭ localŭ și făcu acellașĭ lucru, și toțĭ preuțiĭ de fédă, și toțĭ boĭeriĭ, duoĭ câte duoĭ, pone ce finiră toțĭ. Atuncĭ eŭ amŭ luatŭ basinulŭ și, cu preutulŭ de serviciŭ, amŭ suitŭ treptele la beĭu, pentru ca să pótă și ellŭ a-'șĭ face cruce dintr'ensulŭ: la facerea căriĭa, dede unŭ presentŭ preutuluĭ de serviciŭ. Dupo ce tótă suita beĭuluĭ, asseminea, șĭ-a făcutŭ cruce, ne coborîrămŭ, și s'a inceputŭ liturgia.

Cu acéstă ocasiune, toțĭ boĭeriĭ presențĭ in biserică rugară pe Patriarculŭ a le ceti rugăcĭunea de ertarea pecatelorŭ; și se aruncară la pămêntŭ inaintea luĭ, in timpulŭ recitațiuniĭ. E de insemnatŭ, că nicĭ-unulŭ dintre eĭ nu veni nicĭ uă dată la biserică fără ca maĭ întêĭŭ să fi plătitŭ visita lorŭ Patriarculuĭ, ingenunchiândŭ inaintea luĭ, și sărutându-ĭ mânele; apoĭ fie-care se duse să stea la loculŭ lorŭ.

La *Ἄξιον ἐστὶν* Beĭulŭ se dede josŭ, stete pe tronulŭ seŭ; și, la offerirea cupeĭ, se coborâ să

(*) Nu putemŭ descurca sensulŭ acesteĭ fraze: „On great Wednes„day they made a torch for the Beg; that is, the Metropoli„tan of the city, and the Presidents of the Prince's convents, „accordind to custom."

sărute icónele, intrâ în Tabernacolŭ, in timpŭ ce suita luĭ illŭ ţinea de subţiorĭ pone veni longă Patriarcŭ spre a priimi benedicţiunea. Apoĭ trecu in strana sa; şi toţĭ boĭeriĭ veniră să sărute icónele şi să abordeze pe Patriarculŭ pentru benedicţiune, totŭ in acellaşĭ modŭ. Dupo acésta, Patriarculŭ le distribui Ἀντίδωρα, noĭ ne-amŭ impărtăşitŭ din colivă, şi serviciulŭ fu încheĭatŭ. Beĭulŭ şi boĭeriĭ remaseră âncă in stranele lorŭ, pone ce Patriarculŭ intrâ in Tabernacolŭ, şi se desbrăcâ de vestmintele sélle celle sacerdotale, substituindu-le Μανδύα, după cum este obiceĭulŭ ordinarŭ; şi apoĭ eşi inaintea Beĭuluĭ la palatulŭ seŭ, impărţindŭ bine-cuventarea sea luĭ şi suiteĭ. Apoĭ ne-amŭ intorsŭ la monastirea nóstră după amédĭ.

In adjunulŭ Vineriĭ Marĭ se făcură marĭ privigherĭ dela inceputulŭ sereĭ pone in óra a şéssea din nópte, accompaniându-se de uă cântare lină; totŭ aşa şi'n Sâmbeta Luminelorŭ, carea'n acestŭ annŭ cădu cu serbătórea Anunciaţiuniĭ, toţĭ se sculară din paturile lorŭ pe cândŭ maĭ era încă multŭ din nópte; şi la reversatulŭ dilleĭ eşiră in processiune, şi făcură paradă in tótă politia, prin tóte stratele. După ce amŭ eşitŭ de la liturgiă in acea di, copiiĭ nu încetară a face vuetŭ cu castanete (rattles) şi clopote de metalŭ, ceea ce continuâ tótă nóptea, după obiceĭu: căcĭ ómeniĭ nu dormŭ de locŭ in adjunulŭ Pascelorŭ. Băeţiĭ din fie-care stradă şi despărţire s'adunaŭ, in monastirile lorŭ, şi aprindeaŭ focurĭ in cimitire; ridicândŭ unŭ voĭosŭ ţumultŭ, şi jucândŭ castanetele, pone in óra a şéssea din nópte, cândŭ fură trase clopotele in tóte bisericele şi monastirile, şi se incepură rugăcĭunile; affară numaĭ de biserica Curţiĭ. După ce aŭ terminatŭ Ἀνάστασις după obiceĭu, lăsară biserica âncă de timpuriŭ diminéţa, déră se întórseră in curêndŭ să asiste la liturgiă. După ce amŭ ascultatŭ acéstă timpuriă Ἀνάστασις, Beĭulŭ trimise careta sa, şi ne-amŭ dussŭ la Curte. Atuncĭ amŭ inbrăcatŭ pe Patriarculŭ in vestmintele sélle sacerdotale; şi Beĭulŭ veni josŭ la biserică şi stete in tronulŭ seŭ, după ce priimise bine-cuventarea. Apoĭ eşindŭ înaintea nóstră pe splanada palatuluĭ, in féţa bisericeĭ, puseră unŭ scaunŭ pentru Beĭulŭ in centru, cu altulŭ la mâna stângă pentru Patriarculŭ, şi încă unulŭ allăturea pentru Mitropolitulŭ. De acéstă parte stete totŭ Clerulŭ, şi boĭeriĭ, in rangurile lorŭ, formară unŭ mare cercŭ impregĭurŭ; şi puteaĭ vedé, in acellŭ momentŭ, uă varietate de avute imbrăcăminte de colorile celle maĭ lucitórie şi cu blâne de mare preţŭ. Apoĭ puseră unŭ intinsŭ biuroŭ de cititŭ in mijlocŭ, accoperitŭ cu stoffă, aşedândŭ d'asupra Evangeliulŭ. După aceea distribuiră marĭ făclie la toţĭ ceĭ presenţĭ: maĭ ânteĭu, Beĭuluĭ uă făcliă poleită, pe carea o ţinu purtătorulŭ armureĭ (the armour-bearer); apoĭ Patriarculuĭ şi Mitropolituluĭ. Acum Curtea era plină cu trupe, tóte armate cu lâncĭ şi muschete. Atuncĭ luâĭ cădelniţa, şi tămăĭaĭ pe Patriarculŭ, dicêndŭ Εὐλόγισον Δέσποτα; şi ellŭ o luâ şi tămâiâ înprejurulŭ biurouluĭ şi Evangeliuluĭ, dicêndŭ Χριστὸς ἀνέστη de treĭ orĭ. Apoĭ tămăiâ pe Beĭu, pe Mitropolitŭ, pe Preuţĭ, şi restulŭ persónelorŭ presente, şi veni şi se puse pe scaunulŭ seŭ; éră cântăreţiĭ începură Psalmiĭ correspondinţĭ; apoĭ Canonulŭ; unŭ corŭ in grecesce, cellŭ-l'altŭ in românesce. Patriarculŭ recitase prima Declaraţiune; apoĭ Mitropolitulŭ tămăĭâ, stândŭ la loculŭ seŭ, şi recitâ a doua Declaraţiune. In asseminea modŭ Episcopiĭ şi egumeniĭ pone la finitulŭ canonuluĭ, tămăiândŭ fie-care şi recitândŭ câte uă Declaraţiune. Nu fu nicĭ uă deschidere de uşă, precum la noĭ; căcĭ uă biserică neputêndŭ conţiné atâta mulţime de ómenĭ, serviciulŭ fu făcutŭ affară din uşă. La finea Canonuluĭ, Patriarculŭ inaintâ, sărutâ cartea Evangeliuluĭ, şi o dusse spre Beĭulŭ, carele veni in mijlocŭ, cădu în genunchĭ, şi sărutâ Evangeliulŭ şi mâna dréptă a Patriarculuĭ; éră Patriarculŭ ĭĭ disse Χριστὸς ἀνέστη, şi'lŭ sărutâ pe frunte de treĭ orĭ. In acellŭ momentŭ tóte trupele făcură focŭ din muschetele lorŭ; aşa că pămentulŭ se cutremurâ şi urechĭele nóstre asurdiră. Atuncĭ Patriarculŭ fini serviciulŭ; scaunulŭ seŭ fu scosŭ şi pusŭ longă Beĭu de a drépta; şi ellŭ se aşedâ ţinêndŭ Evangeliulŭ in mâne. Atuncĭ Mitropolitulŭ veni să ĭea bine-cuvêntarea evangelică şi sărutâ mâna Patriarculuĭ, dicêndŭ Χριστὸς ἀνέστη; apoĭ trecu la Beĭu, şi sărutâ Crucea, din mâna-ĭ dréptă, de aurŭ curatŭ bătutŭ cu perle şi petre preţióse, şi-ĭ dise şi cătră ellŭ totŭ aceeaşĭ; éră Beĭulŭ illŭ sărutâ pe frunte, şi ellŭ se dusse de se puse pe scaunulŭ seŭ de a stânga Beĭuluĭ. Apoĭ veniră maĭ ânteĭu Episco-

piĭ, pe urmă egumeniĭ și restulŭ Clerului și allŭ Monachilorŭ, și sărutară Evangeliulŭ din mânele Patriarculuĭ maĭ ântêĭu, apoĭ mâna sa, ḑicêndŭ Χριστὸς ἀνέστη; și trecură la Beĭu, să-ĭ sărute crucea și sinulŭ seŭ (breast), ḑicêndŭ aceleșĭ cuvinte. După accea se duseră la Mitropolitŭ, și s'aŭ așeḑatŭ lângă dênsulŭ. Toţĭ boĭeriĭ intrară apoĭ după rangulŭ lorŭ, și tóte celle-l'alte persóne presente, și făcură în acellașĭ modŭ. Era tărḑiŭ diminéţa inainte de a se fini, și atuncĭ Beĭulŭ se sui in palatulŭ seŭ.

In cătŭ despre partea nóstră, noĭ amŭ intratŭ in biserică la liturgiă, in timpulŭ căriĭ amŭ cetitŭ treĭ Evangelie: una fu cetită de Patriarculŭ in întrulŭ Tabernacoluluĭ in Grecesce; alta de Mitropolitŭ, in Românesce; și eŭ amŭ cetitŭ allŭ treilea, in Arabesce. Cum amŭ terminatŭ, indată me apucă unŭ tremurŭ, care me ţinu pone séra, causatŭ de frigulŭ cellŭ tare ce era. Me duseĭ in Tabernacolŭ și, lăpedândŭ Στιχάριον'ulŭ amŭ dormitŭ acollo. Apoĭ ne duserămŭ la banchetŭ, eŭ fiindŭ în cea maĭ nefericită condiţiune: in timpŭ ce toţĭ ceĭ-l'alţĭ eraŭ în petrecere, eŭ singurŭ sufferĭamŭ de frigurĭ.

In acea ḑi urmă séra unŭ mare ballŭ și totŭ orașulŭ fu illuminatŭ. Primăvéra îșĭ desfășura verdéţa sa. Tunurile făcură focŭ de maĭ multe orĭ, și muschetele fură descărcate. Aci beaŭ cupe marĭ; aci cântaŭ din tóbe, fluere și alte instrumente musicale; aci cântaŭ din gură și *mascaradaŭ* (was singing and masquerading) &; și la urma tuturorŭ fu uă distribuţiune de vestminte; dupe care lucru apoĭ nĭ-amŭ intorsŭ, in trăsură, la monastirea nóstră, urmaţĭ de seĭmenĭ și darabanĭ, cariĭ dedeaŭ vertosŭ la pusce; și de pionerĭ și cântăreţĭ, cariĭ se'ntórseră după ce'șĭ priimiră gratificaţiunea lorŭ.

In timpulŭ acesteĭ septemâne se făcea liturgia de timpuriŭ diminéţă, la reversatulŭ albelorŭ, și traseră clopotele celle marĭ in fie-care diminéţă și séra; și nu se vindea nicĭ nu se cumpera, séŭ să fi fostŭ vre uă prăvăliă deschisă, cu esceptiunea vinḑătorilorŭ de untŭ, măcellarilorŭ, și ceĭ-l'alţĭ victualiarĭ.

E remarcabilŭ, că unulŭ dintre obiceĭurile acesteĭ ţerre este, ca in fie-care joĭ după Pascĭ să se facă uă Litaniă și Processiune affară din politiă, in jurulŭ ziduriloŕŭ, cu stégurile și icónele, și Preuţiĭ in vestmintele lorŭ, accompaniaţĭ de Beĭu și de trupele sélle; formându-se uă immensă glótă. Acésta e in onórea trecuteĭ Sfinteĭ Joĭ, ca unŭ adio; și totŭ-uă-dată ca uă inaintare la recepţiunea Joiĭ Ascensiuniĭ.

§ 8.

TERGOVISCE.— MOARTEA LUI MATEIU BEIU.

In ceĭ doĭ de pe urmă anĭ, Mateĭu Beĭu deveni indolentŭ, fiindŭ acum omŭ betrânŭ, și ne maĭ adjutându-ĭ puterea de e eși de locŭ din ziduri-le cetăţiĭ; dér in Joĭa Septemâneĭ Pascelorŭ ellŭ trimise să invite pe Patriarcŭ, in careta sa; și noĭ amŭ intratŭ in biserică, și ne-amŭ imbrăcatŭ. Dupe ce investmentarămŭ pe Patriarcŭ, fu așeḑatŭ vasulŭ pentru sfânta apă, și Sfinţia sa făcu unŭ Ἁγιασμὸς, cu care ne-amŭ suitŭ susŭ la Beĭu, și l'amŭ stropitŭ. Apoĭ ne-amŭ desbrăcatŭ, și ne duserămŭ la banchetŭ, după care Beĭulŭ se dispărţi de noĭ, dându-ne congediŭ, pentru că noĭ proĭectarămŭ unŭ voiagĭu în interiorulŭ ţerreĭ. Decĭ ne-amŭ intorsŭ la monastire, și ne-amŭ grăbitŭ a ne prepara celle necesare pentru drumŭ. Beĭulŭ trimise Patriarculuĭ nostru numaĭ presentele ordinarĭe; căcĭ se făcuse, în ḑillele celle de pe urmă, peste mesură avarŭ, și ĭubea pe Turcĭ și pe Tătarĭ cu uă nespusă affecţiune, pone a'șĭ versa tótă averea sa peste eĭ. Orĭ-ce omŭ ce venĭa la ellŭ din parte-le, ellŭ illŭ imbrăca în unŭ straĭu cu blană; urândŭ totŭ-uă-dată pe Preuţĭ și Monachĭ, și egumenĭ, cariĭ venĭaŭ la ellŭ să sollicite vre-uă elemosină, după regula ce o a fostŭ fixatŭ ellŭ însușĭ; și le da drumulŭ cu mâna gólă.

In acéstă septemână venindŭ noutăţĭ, că Imperatulŭ Moscovieĭ iĭ trimise unŭ ambassadorŭ cu marĭ presente, Mateĭu-beĭu immediatŭ illŭ respinse, ḑicêndŭ „Să nu-ĭ vedŭ féţa:“ căcĭ urrĭa tótă rassa Cosacilorŭ și pe Moscoviţĭ peste mesură, și in timpulŭ invingeriĭ luĭ Vasilie și a luĭ Timoteŭ fiiulŭ luĭ Chmielnicki făcu din Casacĭ unŭ mare măcellŭ, și unŭ numerŭ âncă și maĭ mare de prisonierĭ. Cândŭ venise Aga vistierieĭ (of the Khazana), eșindu-ĭ întru intimpinare, beĭulŭ tăiă capetele maĭ multorŭ Cazacĭ inaintea luĭ, ḑicêndu'ĭ că o

face d'in ură in contra lorŭ și amorulŭ cătră persecutorii lorŭ; ellŭ trimise de asseminea printr'ênsulŭ unŭ numerŭ de prisonierĭ, in fere, la Vizir, spre a fi întrebuințațĭ la galere. Căndŭ Vizirulŭ ĭĭ întrebâ ce sunt, și ĭĭ respunseră, „Suntemŭ Cosacĭ din armata luĭ Chmielnicki, și amŭ fostŭ invinșĭ in Valachia," ellŭ numaĭ de cătŭ le dede straĭe de lână roșiă, și ceva banĭ, și'ĭ trimise inapoĭ in țérra lorŭ, fiindŭ-că intre Turcĭ și Chmielnicki esistă mare amiciă și negociațiunĭ neintrerupte. Inimicia cea mare intre Chmielnicki cu Casaciĭ seĭ și intre Mateĭu Beĭu, după respingerea trimisuluĭ Moscovieĭ, crescêndŭ din ce în ce maĭ multŭ; Munteniĭ se afflaŭ totŭ-de-una in frică și temere, și'n fie-care ḑi se'mprăștia căte uă noutate: „VinŭCasaciĭ... daŭ focŭ țerreĭ." Nóptea nu dormĭaŭ. Supușiĭ moscovițĭ, ce fură assuprițĭ pone la ossŭ de Mateĭu-beĭu, și fugiseră de pe teritoriulŭ seŭ, complotară cu trupele luĭ Mateĭu și cu toțĭ boĭeriĭ, să-lŭ omóre, ḑicêndŭ: „Cum se póte acésta? Din timpiĭ ceĭ maĭ vechĭ, pone acum, nicĭ uă-dată nu veni nicĭ unŭ Ambassadorŭ din țérra nóstră, și cuvine-se óre să se respingă acéstă primă ambassadă?." Déră-A-totŭ-putintele interveni cu providența sa, și luà pe beĭu la ellŭ; căcĭ acéstă septămână pătimi reŭ de bólă mortală, devenindŭ fórte slabŭ, și se duse.

La Dumineca Nouă séŭ de Josŭ, Patriarculŭ ḑise liturgia in Biserica Monastiriĭ Neguțitorilorŭ; și'n diminéța Duminiceĭ Femeilorŭ, Mateĭu-beĭu îșĭ dede ultima respirațiune, după uă domniă de doue-ḑecĭ și treĭ de annĭ. In timpulŭ primuluĭ periodŭ allŭ remnuluĭ seŭ ellŭ fu fórte devotatŭ la caritate și fapte bune; și bunătățile și fundațiunile sélle, numaĭ in acéstă provinciă, se suiră la uă sută și cincĭ-ḑecĭ de monastirĭ și bisericĭ, zidite magnificŭ din pétră; una dintre carĭ este biserica Episcopală séŭ catedrală din Buzeŭ. Maĭ inainte de a-șĭ da suffletulŭ, veni kir Ignatie, *Mittropolitulŭ localŭ, și toțĭ boĭerĭĭ se adunară in prima piață (the first place), și ținură consiliŭ: apoĭ alesseră de domnŭ fără intărḑiere pe unŭ numitŭ Constantinŭ „Efendicopulo," adică din rassa Efendilorŭ Beĭ.* Ellŭ era fiiulŭ luĭ Șerbanŭ, carele fu maĭ înainte Voivodŭ allŭ Țerreĭ-Românescĭ. *Apoĭ eșiră din biserică, inaintea palatuluĭ; și Mitropolitulŭ se suĭ pe unŭ locŭ înaltŭ, și ḑisse către poporŭ: "Allŭ vostru Efendi este mortŭ; pe cine déră voițĭ să ridicămŭ in loculŭ seŭ, spre a fi Domnŭ preste voĭ?" Strigătulŭ boĭerilorŭ, armateĭ, și a totŭ poporulŭ, in uă vóce, fu:" Pe nimine altulŭ nu voimŭ affară de Constantinŭ, fiiulŭ luĭ Serbanŭ, pentru Voevodŭ."* Șĭ se sculară cu spirite întărâtate să susțină vorbele lorŭ; căcĭ allegerea luĭ Constantinŭ la putere fu de la Dḑeŭ: maĭ mulțĭ dintre Boĭarĭ l'aŭ visatŭ stândŭ în scaunulŭ Beĭuluĭ in biserică. Ellŭ fu maĭ înainte allŭ doilea Comandantŭ allŭ armateĭ, in timpulŭ luĭ Mateĭu Beĭu.

Mateĭu avea unŭ nepotŭ de soră, pe care'lŭ făcu *Μέγας Σπατάρης*, séŭ Comandantŭ-in-capŭ allŭ tuturorŭ trupelorŭ; și cătŭ trei Mateĭu, mărirea, demnitatea și pompa nepotu-seŭ fură marĭ. Totŭ-de-una, de căte orĭ venĭa la Curte de a-casă, l'amŭ veḑutŭ escortatŭ, inainte și în urmă, de maĭ multŭ de cincĭ séŭ șésse sute de ómenĭ; și totŭ in așa modŭ la plecarea sa. Ellŭ era acellŭ ce venise cu bandele de Muntenĭ și Ungurĭ, din preună cu Stefanŭ, beĭulŭ Moldavieĭ, pentru ânteĭa dată, la serbătórea Pascelorŭ, căndŭ dorĭaŭ să captiveḑe pe Vasilie-vodă; pentru că unchĭulŭ seŭ Mateĭu Beĭu illŭ trimisese în secretŭ, in așa felĭu in cătŭ niminea din totŭ corpulŭ Boĭarilorŭ seĭ nu sciea nimica de acésta; cariĭ ĭ-arŭ fi ucisŭ pe amenduoĭ cum arŭ fi afflatŭ de acésta, și nu ĭ-arŭ fi lăsatŭ a atrage unŭ reŭ assupra Statuluĭ. De multe orĭ, Mateĭu dorĭa să-lŭ facă Beĭu in loculŭ seŭ și întrebuință totŭ felĭulŭ de artificie spre a reuși, dér niminea nu consimți la acésta, *atătŭ din boĭarĭ cătŭ și din țerranĭ,* din causa vanitățiĭ mințiĭ luĭ. Constantinŭ, fiiulŭ luĭ Șerbanŭ-vodă, fu sub ellŭ ca allŭ doilea Comandantŭ. *Acollea este obiceiŭ intre boĭarĭ, că atuncĭ căndŭ se'ntâlnescŭ doĭ dintre ceĭ carĭ sunt de rangŭ egalŭ, nu îșĭ ĭaŭ căcĭula; eră dacă unulŭ este maĭ superiorŭ in demnitate de cătŭ cellŭ l'altŭ, cellŭ inferiorŭ îșĭ ĭa căcĭula.* Acestŭ Constantinŭ obicĭnuĭa a sta înaintea Agaleĭ sale, Comandantele-in-capŭ, totŭdé-una cu capulŭ acoperitŭ. Intr'uă ḑi Aga l'a ocăritŭ, ḑicêndu'ĭ, „Pentru ce staĭ D-ta înaintea mea fără să-țĭ ĭaĭ căcĭula?" Ellŭ replică, „Eŭ sunt din sânge de Beĭu; dér D-ta eștĭ unŭ omŭ de rândŭ, fiiul unuĭ cutăruĭa: nu-mĭ ĭaŭ eŭ căcĭula inaintea D-tale." Aga se infurià la aceste cuvinte

și se duse și aruncă josŭ spada sa inaintea Beĭuluĭ unchĭuluĭ seŭ; carele, îndată ce fu informatŭ de tótă tréba, destitui pe Constantin din rangulŭ seŭ. Ellŭ se retrase numaĭ de cătŭ la palaturile și domenurile sélle, ce părinții seĭ le ḑidise și plantase în diferite părțĭ alle țerreĭ; și locui acollo pone acum. Cândŭ Mateĭ Beĭu căḑu bolnavŭ, Constantin veni fără nicĭ uă cunoscință de cercustărĭ în politia Tergovisce cu trébă; și se întemplâ ceea ce amŭ descrisŭ la elecțiunea sea la putere.

In cătŭ despre maĭ susŭ ḑisulŭ Capŭ-Comandantŭ, iĭ venise veste in Sânta Septămână că fiulŭ seŭ era in agonia morțiĭ, în unŭ satŭ departe de politiă; și in timpŭ ce ellŭ era dusŭ să-lŭ véḑă, unchĭulŭ seŭ muri. Acesta fu cursulŭ evenementelor.

§ 9.

TERGOVISTE.— ALLEGEREA LUI CONSTANTINŬ (*).

Craĭniculŭ (the crier) strigândŭ orașulŭ, toțĭ locuitoriĭ se adunară la curte, priimindŭ în unanimitate allegerea luĭ Constantinŭ, carele ellŭ-însușĭ se speriâ de acéstă noutate și se ascunse; déră fu gâssitŭ, cu tótă frica sea, și scosŭ înaintea poporuluĭ. Îllŭ duseră la biserică, unde îllŭ aștepta mitropolitulŭ, învestmentatŭ în tótă podóba sacerdotală. Îllŭ introdusseră in Altarŭ, și-ĭ strigară de treĭ orĭ: *Κέλευσον, κελεύσατε, κέλευσον Δέσποτα.* Ellŭ se puse in genuchĭ și mitropolitulŭ iĭ recitâ rugăcĭunea: „Mila luĭ D-ḑeŭ, carea in toțĭ timpiĭ vindică pe ceĭ bolnavĭ și inbunătățesce pe ceĭ nedeplinĭ, ridicâ pe fratele nostru Kyr Constantinŭ din boĭeria de capŭ ostășescŭ la innalta tréptă de cărmuitorŭ civilŭ allŭ Statuluĭ; să ne rugămŭ déră acum pentru ellŭ, ca să se pogóre assupra-ĭ mila Spirituluĭ celluĭ pré-sântŭ.“ Noĭ strigarămŭ de treĭ orĭ "Ἄξιος! și cântăreții repetară în affară și în intrulŭ Altaruluĭ. Apoĭ desbrăcândŭ pe Constantinŭ de haĭnele luĭ, îllŭ investmentară domnesce, adecă uă dulamă (under-vestment) de scumpŭ brocartŭ, uă cabaniță de aceiașĭ stoffă blânită cu samurĭ, unŭ calpacŭ de samurĭ de mare prețŭ și cu uă cocardă de aurŭ preserată cu petre scumpe de multă valóre și de uă splendóre regală. De aci îllŭ urcară și-lŭ așeḑară în strana domnéscă, și veniră pe rêndŭ să-ĭ sărute mâna: de'ntâĭu mitropolitulŭ, apoĭ clerulŭ și egumeniĭ ceĭ de féță, apoĭ boĭeriĭ unulŭ câte unulŭ, și toțĭ officiariĭ superiorĭ aĭ armateĭ. Era lucru de minune că, din atâtea miĭe de ómenĭ, toțĭ într'unŭ glasŭ eraŭ mulțumițĭ de ellŭ și nicĭ unulŭ nu ḑise: nu! Intronarea sea se intemplâ în Duminica Muĭerilorŭ, în 9 a luneĭ Nisân. Ellŭ pe dată trimise pesce &. Patriarculuĭ nostru, cerêndŭ rugăcĭunĭ, căcĭ ne era amicŭ de maĭ'nainte. La mórtea beĭuluĭ Mateĭu, cândŭ toțĭ ceĭ avuțĭ și neguțitoriĭ tremuraŭ, ca óstea să nu jefuéscă orașulŭ, Patriarculŭ pe locŭ iĭ assigurase de mânținerea liniscĭĭ, și eĭ ḑiceaŭ apoĭ cu toțiĭ: „Acéstă bine-cuvîntare de pace o căpetarămŭ numaĭ prin petrecerea Patriarculuĭ da Antiochia între noĭ și prin întărḑiarea plecăriĭ sélle de aicĭ.“ In adevĕrŭ, noĭ amânarămŭ indrumarea nóstră pone Lunĭ dupo Quasimodo (Low Sunday): reținerea nóstră fu dela D-ḑeŭ, pentru ca să putemŭ mărturisi cellе intemplate.

Lunĭ deminéța, după a duoa Duminică a Muĭerilorŭ, noulŭ beĭu, kyr Constantinŭ, trimise carreta sea, invitândŭ pe Patriarculŭ nostru la palatŭ cu multă onóre și cu uă numerósă escortă de ostașĭ, mergêndŭ sub arme inainte și in urmă. Pe drumŭ la Curte, veḑurămŭ tóte stratele și ulicĭórele, ba și totŭ spațiulŭ inchisŭ între murĭĭ Curțiĭ, pline de ostașĭ și de poporŭ. Intrarămŭ in biserică, ne îmbrăcarămŭ, investmentarămŭ pe Patriarculŭ de'mpreună cu mitropolitulŭ, și eĭ steteră la locurile lorŭ. Atuncĭ beĭulŭ se pogorâ și, maĭ înainte de a se așeḑa pe tronulŭ seŭ, se plecâ și sărutâ mâna Patriarculuĭ, carele iĭ dede bine-cuvântarea. *Mateĭu-beĭu nu cunnoscea nicĭ uă limbă affară de a sea propriă românéscă; déră Constantinŭ scie nu numaĭ limba sea națională românéscă, ci încă grecesce, turcesce și unguresce*; incâtŭ în relațiunile sélle cu Patriarculŭ nu era trebuință de tălmacĭu; cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că in timpulŭ petreceriĭ nóstre in aceste țerre, ne perfecționarămŭ fórte multŭ prin conversațiune in limba grécă; majoritatea (?) poporuluĭ in Moldova și Țérra-Românéscă și toțĭ neguțitoriĭ fiindŭ Grecĭ. De aci toțĭ boĭeriĭ se adunară în biseri-

(*) De aci inainte urméză traducțiunea propriă a redactoruluĭ.

că, éră officiariĭ militarĭ, capitaniĭ, majoriĭ, coloneliĭ, şi ceĭ-l'alţĭ, in Curte. Duo biurourĭ fură puse in biserică, accoperite cu tapete, unulŭ de'naintea sfeşniculuĭ din drépta, cellŭ-l'altŭ de'naintea acelluĭ din stânga. Pe fie-care biuroŭ era unŭ Evangeliŭ poleitŭ şi ornatŭ cu uă cruce de aurŭ. Longă cellŭ din drépta statu Patriarculŭ, longă cellŭ din stânga mitropolitulŭ.

Longă fie-care biuroŭ stetea unŭ Γραμματικὸς séŭ scribă, assistândŭ pe prelatulŭ respectivŭ şi ţinêndŭ în mână căte uă hărtiă. *Jurămentulŭ se incepu dela boĭerĭ ceĭ maĭ marĭ. Eĭ puseră mânele pe Evangeliulŭ şi pe Crucea, éră scriba ceti hărtia astŭ-feliŭ: „Juraţĭ pe acestŭ sântŭ Evangeliŭ şi acéstă cinstită Cruce, că veţĭ fi cu Kyr Constantinŭ-vodă, fiiulŭ luĭ Şerbanŭ-vodă, unŭ sufflelŭ şi unŭ sfétŭ, ascultândŭ lŭ şi adjutându-ĭ fără viclenĭă, atătŭ in ivélă precum şi in taină; neascunḑêndŭ dela ellŭ nicĭ unŭ lucru ce-ĭ trebue să-ĭ fiă cunnoscutŭ, în totŭ cursulŭ vieţeĭ sélle şi in totŭ cursulŭ vieţeĭ vóstre; şi nu veţĭ fi trădătorĭ către ellŭ, nicĭ veţĭ lucra contra luĭ.“ La fie-care cuvêntŭ eĭ respundeaŭ: „da.“ Maĭ departe: „Eară déca vĕ veţĭ arreta trădătorĭ, séŭ conspiratorĭ, séŭ nesincerĭ, séŭ neamicĭ, apoĭ veţĭ fi escommunicaţĭ şi depărtaţĭ, prin sânta Treime şi celle şepte sânte sobóre, şi prin gura Patriarculuĭ Kyr Macarie de Antiochia; şi ceĭa ce căḑu assupra Assirianilorŭ, şi assupra Sodomeĭ şi Gomorreĭ, şi assupra luĭ Iuda, şi assupra luĭ Ariŭ, va cădé assupra-vĕ; şi veţĭ fi părtaşĭ cu Hanna şi cu Caĭafa, şi cu ristignitoriĭ luĭ Cristŭ.“ Eĭ ḑisseră: „Amin, amin, amin!“ la fie-care puntŭ din blăstemŭ.* De aci eĭ sărutară mâna Patriarculuĭ, apoĭ abordară pe beĭulŭ, carele stetea longă tronulŭ seŭ, ĭĭ sărutară mâna şi póla haĭneĭ, şi se depărtară.

Totŭ uă aşa ceremoniă essecuta de altă parte mitropolitulŭ. După boĭerĭ, urmară ceĭ-l'alţĭ servitorĭ domnescĭ şi de Curte (servants of the Beg and of the Corta) şi toţĭ copiiĭ de divanŭ (all the children of the Treasury), jurândŭ in şirurile lorŭ, toţĭ într'unŭ glasŭ şi din tótă ânima. Apoĭ veniră officiariĭ armateĭ: de'ntâĭu marele spatarŭ, după ellŭ agaŭa seĭmenilorŭ, după ellŭ capitanulŭ, în fine toţĭ ceĭ-l'alţĭ capitanĭ şi ĭuz-başĭ, şi óstea in şirurille eĭ: fie-care căpitanŭ venĭa cu compania sea şi fie-care ĭuz-başa cu pelotonulŭ seŭ. Spre incheĭare, toţĭ sărutară mâna Patriarculuĭ, apoĭ mâna şi póla beĭuluĭ, şi se depărtară. Astŭ-felĭu urmă pone aprópe de a-méḑi, şi incă nicĭ uă singură aripă a armateĭ nu-şĭ sferşise jurămêntulŭ; éră noĭ eramŭ sdrobiţĭ şi ameţiţĭ de obosélă. In fine, Cerulŭ ne accordă unŭ repaosŭ, jurămêntulŭ cellorŭ-l'alţĭ ostaşĭ fiindŭ amânatŭ pentru a-duoaḑi şi ḑillele următórĭe. Din momentulŭ intronăriĭ sélle, beĭulŭ pe dată trimise căllăraşĭ pentru a face cunnoscutŭ acésta in tótă ţérra, şi in cursŭ de 40 de ḑille vedeaĭ necontenitŭ miĭe de ómenĭ sosindŭ in pripă la Curte, egumenĭ, preuţĭ, călugĕrĭ, chĭarŭ episcopĭ, pentru a felicita şi a imbuna pe noulŭ beĭu.

Ostea urmă cu depunerea jurămêntuluĭ intr'unŭ intervallŭ de maĭ multe ḑille, pone ce a obositŭ de ceremoniă. De aci beĭulŭ trimise pe noulŭ Spatarŭ cu ostaşĭ impregĭurŭ pe la tóte burgurile, pentru a suppune jurămêntuluĭ poporulŭ; căcĭ, *fie-binecuvêntarea luĭ D-ḑeŭ assupra stăpânirilorŭ beĭuluĭ muntenescŭ! elle numerŭ peste 400,000 de case.*

§ 10.

TERGOVISCE.— INMORMENTAREA LUI MATEIŬ-BEIU.

Eşirămŭ din biserică pentru inmormentarea reposatuluĭ Mateĭu-beĭu. Unŭ mare pavillionŭ fu înnălţatŭ pe esplanada Curţiĭ: acollo fu pusŭ unŭ scaunŭ pentru beĭulŭ, cu alte duo la stânga, pentru Patriarculŭ şi mitropolitulŭ. Din aceĭaşĭ parte steteră ceĭ-l'alţĭ episcopĭ de féţă, de'mpreună cu egumenĭ, preuţĭ, diaconĭ, călugĕrĭ, in numerŭ aprópe de 1000 de persóne. Boĭeriĭ formară unŭ mare cercŭ impregĭurŭ, éră cellŭ-l'altŭ spaţiŭ era cupprinsŭ de óste şi de poporŭ. De aci Patriarculŭ şi noĭ toţĭ intovărăşirămŭ pe noulŭ beĭu, mergêndŭ a face rugă assupra cadavruluĭ reposatuluĭ.

Găssirămŭ pe Mateĭu in camera, in care ellŭ obicĭnuĭa, la occasiunea veselielorŭ cellorŭ marĭ, a da banchetele sélle. Ellŭ jăcea pe uă mésă, cu féţa neaccoperită, dupre obiceĭu. Era imbrăcatŭ cu haĭne regale de scumpŭ brocartŭ, blânitŭ cu samurĭ de mare preţŭ, şi cu nasturĭ de aurŭ şi de argintŭ poleitŭ. Avea pe capŭ unŭ preţiosŭ

calpacŭ de samurŭ. Illŭ accoperĭa in totulŭ, dela capŭ pone la picĭóre, unŭ felŭ de gĭulgĭu de satinŭ albŭ, pe care era desemnată uă cruce de aurŭ. In gĭurŭ eraŭ luminărĭ, şi tóte boĭeresele plângeaŭ şi se bocĭaŭ. Patriarculŭ illŭ tămăiâ şi recitâ ruga mortuară şi celle-l'alte; apoĭ, precesŭ de noĭ, cadavrulŭ fu depusŭ in sicriŭ in curte şi transportatŭ in miḑŭ-locŭ sub pavillionŭ. Beĭulŭ stete longă tronulŭ seŭ. Marĭ luminărĭ de céră fură distribuite, de'ntâĭu beĭuluĭ, apoĭ Patriarculuĭ, de aci mitropolituluĭ, pe urmă la egumenĭ, preuţĭ călugĕrĭ, şi seracĭ; şi, in fine, la boĭerĭ şi ceĭ-l'alţĭ, pone ce fumulŭ se rădicâ din tóte părţile. Attuncĭ eŭ, archidiaconulŭ de Antiochia, luâĭ cadelniţa şi tămaiĭ pe Patriarculŭ, ḑicêndŭ *Εὐλόγησον Δέσποτα*; apoĭ ellŭ tămaiâ sicriulŭ, ḑicêndŭ *Εὐλόγητος*; şi cântăreţiĭ începură „Miluesce-ne Dómne,“ „Fericirea“ şi Canonulŭ de Pasce, unŭ corŭ cântândŭ in grecesce şi cellŭ-l'altŭ in românesce. Patriarculŭ tămăiâ pe beiulŭ, pe mitropolitulŭ şi pe preuţĭ, după aceĭa pe boĭerĭ şi pe ceĭ-l'alţĭ, şi pentru a duoa óră sicriulŭ. De aci făcêndŭ cruce, după obiceĭu, ellŭ se intórse la tronulŭ seŭ; éră eŭ, la finitulŭ primeĭ *Δόξα* a Fericiriĭ, recitaĭ: „Miluesce-ne, Dómne, dupre mare mila ta; ne închinămŭ ţie, ascultă-ne, şi aibĭ milă; éroşĭ ne rugămŭ pentru odihna suffletuluĭ servuluĭ luĭ D-ḑeŭ, Domnuluĭ, iubitoruluĭ de Cristŭ, Mateĭu-vodă, şi pentru ĭertarea peccatelorŭ sélle, cellorŭ voluntarie şi involunarie, &.“ Patriarculŭ ḑise Prima Declaraţiune, şi cadelniţa trecu pe rêndŭ, după usŭ, la mitropolitulŭ, la episcopĭ, la egumenĭ, fie-care recitândŭ câte uă Declaraţiune, éră diaconulŭ totŭ repetândŭ „Miluesce-ne Dómne,“ pone la timpulŭ cândŭ Patriarculŭ se apropiâ de cadavru şi incepu a ceti Evangeliulŭ, tóte boĭeresele stândŭ ingenuchĭate impregĭurŭ. Patriarculŭ citi apoĭ pentru reposatulŭ ruga Absoluţiuniĭ, *τὴν Εὐχὴν Συγχωρετικὴν*, şi urmâ sărutarea cadavruluĭ: de'ntâĭu sărutâ Patriarculŭ, de aci mitropolitulŭ, după ellŭ beĭulŭ, carele îşĭ mascâ bucuria prin lacrime; in fine, episcopiĭ şi preuţiĭ, duoĭ către duoĭ; şi toţĭ priimiră in abundenţă elemosină invelită în basmalle. Apoĭ intrară plângêndŭ boĭeriĭ, marĭ şi micĭ, duoĭ câte duoĭ. După aceĭa cadavrulŭ fu rădicatŭ şi purtatŭ în gĭurulŭ bisericeĭ, urmatŭ de preuţimea, inşirată în părechĭe. De aci illŭ duseră în secundulŭ *Νάρθηξ* allŭ bisericeĭ, şi-lŭ inmormêntară allăturea cu grópa reposateĭ Dómne şi a fiĭuluĭ lorŭ. Aice Patriarculŭ citi pentru a duoa óră rugele de Absoluţiune. Cadavrulŭ fu aşeḑatŭ intr'unŭ sicriŭ impodobitŭ ca allŭ unuĭ rege. Aprópe pe la chindie ne retraserămŭ, morţĭ de obosélă. Merserămŭ la banchetŭ, unde Patriarculŭ şi Beĭulŭ petrecură pone séra. Beĭulŭ se arreta cu ânima deschisă, veselŭ, şi ne distribui haĭne. Ne intórserămŭ a-casă la monastire cu multă onóre, maĭ bine decâtŭ in trecutŭ, in carreta domnéscă, insoţiţĭ de óste, pionnierĭ, şi cântăreţĭ.

§ 11.

TERGOVISCE.— PROCESSIUNE INAUGURALĂ.

Cândŭ eramŭ de totŭ gata a purcede in călletoria nóstră, noulŭ beĭu rugâ pe Patriarculŭ, ca uă graţiă, de a maĭ remâné vr'uă lună de timpŭ; căcĭ illŭ ĭubĭa pré-multŭ, devenindŭ beĭu in timpulŭ visiteĭ şi sub ochiĭ Patriarculuĭ, in câtŭ ne dedea mâncărĭ in tóte ḑillele fără intrerumpere, maĭ in abundenţă decum ni se dedea sub reposatulŭ beĭu.

În demânéţa primeĭ Joĭ după intronarea sea, noulŭ beĭu, voindŭ a essecuta litania séŭ Processiunea affară din oraşŭ, dupre obiceĭulŭ domnilorŭ muntenescĭ, ne trimise carreta sea, escortată de unŭ mare detaşamentŭ de óste. Intrândŭ în biserică, ne imbrăcarămŭ noĭ şi pe Patriarculŭ cu vestmintele sacerdotale. De aci ellŭ intrâ în Tabernacolŭ şi tămăiâ mésa impregĭurŭ, ḑicêndŭ *Χριστὸς ἀνέστη*, şi apoĭ se începu serviciulŭ pascalŭ, cântăreţiĭ respunḑêndŭ din tóte părţile în urma tămăiăriĭ beĭuluĭ şi a adunăriĭ. Successe *Ἀναστάσεως Ἡμέρα* pone la marele *Συνέπετε*, ce l'amŭ recitatŭ eŭ, menţionândŭ numele beĭuluĭ. Apoĭ se începu Canonulŭ cântatŭ într'unŭ modŭ plăcutŭ pe *Ψαλτικά*, şi eşirămŭ din biserică, éră óstea dede focŭ din tunurĭ. Beĭulŭ şi Patriarculŭ mergeaŭ impreună, preceşĭ de clerulŭ localŭ, investmêntatŭ şi cu crucĭ, duoĭ câte duoĭ. Clopotulŭ cellŭ mare nu incetâ decuséră şi pone acum, dândŭ semnalŭ de a se aduna preuţiĭ şi poporulŭ pentru acéstă ceremonia. Stégurile bisericescĭ cu crucĭ păşĭaŭ in fruntea processiuniĭ; eraŭ şi nenumerate

stéguri ostăşesci totŭ cu cruci. Miie de ostaşĭ sub capitaniĭ lorŭ, şi boerimea mergeaŭ inaintea beĭuluĭ şi a Patriarculuĭ, éră eŭ, cu a mea cruce in mână, înaintamŭ allăturea cu eĭ. Eşirămŭ din Curte, şi îndreptându-ne spre apa ce traversă oraşulŭ, trecurămŭ unŭ podŭ de lemnŭ fórte lungŭ. De aci merserămŭ uă distanţă ca dela Aleppo pone la Ain-Attil séŭ ca dela Damascŭ pone la Câbon, pâşindŭ incetişorŭ, pe cândŭ cântăreţiĭ ceĭ grecescĭ şi ceĭ românescĭ cântaŭ canonulŭ pe psaltichiă. Adjungêndŭ la unŭ şesŭ intinsŭ accoperitŭ cu verdéţă, căcĭ dispariţiunea zăpadeĭ făcu să éssă érba in astă septămână, fură puse unŭ scaunŭ pentru beĭulŭ, şi altulŭ pentru Patriarculŭ. In midŭ-locŭ fu aşedatŭ unŭ mare biuroŭ accoperitŭ cu postavŭ, şi avêndŭ pe ellŭ cupe, unŭ bassinŭ şi unŭ ibricŭ plinŭ de apă. Dicêndŭ *Εὐλόγησον Δέσποτα*, dedeĭ cadelniţa Patriarculuĭ, carele tămăiâ în gĭurulŭ apeĭ, dicêndŭ *Εὐλόγητος*; apoĭ tămăiâ pe beĭulŭ şi ceĭ-l'alţĭ, boĭeriĭ formândŭ unŭ cercŭ in gĭurŭ, in dosulŭ căruĭa fălfăĭaŭ stégurile şi stindardele, şi apoĭ unŭ allŭ duoilea cercŭ era compusŭ de preuţĭ. Cântăretiĭ intonară marele Canonŭ de *῾Αγιασμὸς*, şi Patriarculŭ recitâ Evangeliulŭ. Eŭ diseĭ *Συνέπετε*. Unŭ tapetŭ fu intinsŭ pentru Patriarculŭ de'naintea apeĭ, şi unŭ altulŭ de'naintea scaunuluĭ beĭuluĭ. Patriarculŭ se ingenunchiâ, de'ntăĭu beĭulŭ şi după aceĭa totŭ poporulŭ plecându-se pone la pămêntŭ. De aci recitâ Ruga pentru plóĭă, după obiceĭu, apoĭ rugele de *῾Αγιασμὸς*, şi la cuvintele „Păzesce, o Dómne, pe principiĭ nostri, carĭ credŭ în tine," dise: „Şi păzesce, o Dómne, pe servulŭ teŭ ĭubitorulŭ de Cristŭ Domnulŭ Ionŭ Constantinŭ-voevodŭ." Toţĭ se sculară, şi, cântândŭ cântăreţiĭ, Patriarculŭ affundâ crucea in apă, şi apoĭ stropi in patru părţĭ. Cândŭ stropĭa pe beĭulŭ, carele sărutâ crucea, óstea dede focŭ din muschette. După aceĭa stropi clerulŭ şi pe boĭerĭ, şi ne intórserămŭ pe aceĭaşĭ calle, cu cântulŭ cântăreţilorŭ şi împuşcăturele ostaşilorŭ. În biserica Curţiĭ ne desvestmêntarămŭ. Beĭulŭ luâ pe Patriarculŭ la banchetŭ. În acea di cădu uă mare plóĭă. Beĭulŭ, atâtŭ la plecare cum şi la întórcere, distribui grămădĭ de banĭ de argintŭ (silver coin of the Bannat) la ostaşĭ şi la seracĭ, precum şi la aceĭ ce-ĭ adduceaŭ darurĭ; căcĭ, dela momentulŭ eşiriĭ nóstre din Curte şi pone la inturnare, femeĭe nu conteniaŭ de a asterne de'naintea beĭuluĭ haĭne de bumbacŭ şi apoĭ îllŭ preseraŭ cu grăunţe de ordŭ, ovesŭ, &., după obiceĭulŭ lorŭ; fiindŭ, totŭ-d'uădată, începutulŭ unuĭ noŭ annŭ şi allŭ uneĭ noue domnie; éră cămăraşiĭ, adecă officiariĭ vistierieĭ, steteaŭ longă beĭu de arruncaŭ pe acelle haĭne banĭ de argintŭ, şi apoĭ cullegêndu-le, femeĭele se depărtaŭ. Alţiĭ oferĭaŭ beĭuluĭ spice uscate de ovesŭ, alţiĭ mere, alţiĭ prune, alţiĭ floricelle albe şi ramure verdĭ, alţiĭ lămăĭe şi năramze, alţiĭ oue, alţiĭ pescĭ, alţiĭ păsserĭ, reţe, găsce; alţiĭ mĭelluşeĭ, alţiĭ căprióre, éră uniĭ asverlĭaŭ de'nainte-ĭ capete de berbecĭ. Tuturorŭ acestora camaraşulŭ le distribuĭa banĭ de argintŭ, inveliţĭ in pânză. În séra beĭulŭ distribui preuţilorŭ haĭne, noŭe vestminte de satinŭ, boĭerilorŭ brocarte de catifea, şi ne intórserămŭ, cu multă onóre, în carretă, la monastirea nóstră.

§ 12.

ŢERRA-ROMANESCĂ. — VENITULU GUVERNULUI.

Cată să se scie, că in Moldova şi Ţérra-Românéscă sunt ocne, din carĭ se scóte marĭ petre de sare, din munte şi din suterrane. Sarea e négră ca pétra cea dură dela Aleppo, dar in urma pisăriĭ devine albă ca zăpada, şi astŭ-felĭu o vîndŭ precupeţele pe strade. Lucrarea ocnelorŭ e fórte grea, şi precum e pré-cunnoscutŭ, servesce in aceste ţerre dreptŭ pedépsă pentru ceĭ osândiţĭ decătre beĭulŭ.

În Ţérra-Românéscă se afflă uă frumósă băĭă de aramă, din care metalulŭ se estrage din puţurĭ fórte adunce in forma uneĭ petre negre, şi apoĭ se manufacturéză cu multă artă. Maĭ sunt multe băĭe de aurŭ şi argintŭ; déră sciendŭ abundenţa lorŭ, Munteniĭ le ascundŭ de frica Turcilorŭ. Dómna, nevésta beĭuluĭ, primesce in toţĭ anniĭ căte uă miĭă de monete de aurŭ, ca censŭ din partea acellor-a, ce aŭ privilegiulŭ de a aduna aurŭ din apa, ce curge prin Tergovisce. Acésta nu este unŭ misterŭ.

Revenimŭ la şirulŭ narraţiuniĭ. Mitropolitulŭ localŭ era absentŭ, fiindŭ trimisŭ ca ambassadorŭ către Siauşŭ, paşa de Silistria, carele fusese vi-

zirŭ și omorîse pe Valida, pe Bectaș-Aga, și pe alțiĭ. Sultanulŭ îllŭ destituise pentru atarĭ fapte și-ĭ dede pașaliculŭ Silistrieĭ, carele cupprinde uă provinciă fórte intinsă. Ellŭ are supraveghĭare peste ceĭ duoĭ beĭ românescĭ, și nicĭ unŭ recursŭ de aicĭ nu póte adjunge la Innalta Pórtă decâtŭ numaĭ prin midŭ-locirea și cu consimțimentulŭ luĭ. Beĭulŭ trimise la Constantinopole unŭ numerŭ de boĭerĭ după investitură și stégŭ, precum se obicĭnuesce. Eĭ duceaŭ uă petițiune, subscrisă de 'ntâĭu cu mâna mitropolituluĭ, apoĭ a episcopilorŭ și egumenilorŭ cu sigilliele lorŭ, și in fine, de boĭerĭ și ceĭ-l'alțĭ; dicêndŭ: „Dorindŭ pe Constantinŭ, fiiulŭ reposatuluĭ Șerbanŭ-vodă, ni l'amŭ pusŭ domnŭ peste noĭ.“ Din dată după sosirea lorŭ la Constantinopole, Innălțimea sea sultanulŭ, — D-deŭ pădéscă-lŭ!— dede consentimentulŭ seŭ, precum și vizirulŭ Derviș-Mohammed-Pașa și ceĭ-l'alțĭ vizirĭ, accordândŭ tóte pentru suma de 1500 punge, adecă 750,000 de leĭ: unŭ capigi fu trimisŭ cu stégŭ, pentru a aduna banĭ și pentru a felicita pe beĭu. Îllŭ întimpinară aci prin detunete și veselie. Cu tóte astea, beĭulŭ maĭ avea a plăti Pașeĭ de Silistria cu aĭ seĭ și hanuluĭ tătărescŭ cu aĭ seĭ aprópe 250,000; in totulŭ unŭ millionŭ. Totŭ-d'uă-dată ellŭ plăti ostașilorŭ înainte solda pe treĭ termine, și ĭertă tuturorŭ suppușilorŭ tassele și contribuțiunile pe 6 lune. În adeverŭ, bogățiele remase după reposatulŭ beĭu eraŭ fórte marĭ, fiindŭ grămădite in nesce case zidite de pétră și de mortierŭ, de la temeliă pone la accoperișŭ. Dar și cheltuelele Țerreĭ-Românescĭ sunt pré-multe, întrecêndŭ în toțĭ anniĭ,— dupe espressiunea reposatuluĭ beĭu,—intregulŭ venitŭ allŭ Egiptuluĭ, și anume 600,000 de galbenĭ, ce se daŭ parte la Turcĭ, parte la Tătarĭ, parte pentru intreținerea armateĭ, darurĭ, mile, etc.

In Duminica Samaritaneĭ, care cade cu serbătórĭa St. George, cândŭ beĭulŭ se indrumâ, după obiceĭu, spre biserica St. George, carea se afflă affară din tĕrgŭ, étă vine vestea de sosirea mitropolituluĭ intovărășitŭ de unŭ mare agă din partea Pașeĭ de Silistria. Așa déră, beĭulŭ grăbi ceremonia, pentru a merge cu uă mare suită intru intimpinarea lorŭ.

In Duminica Orbuluĭ, Patriarculŭ merse in carretă la beĭu, pentru a lua adio; dar beĭulŭ nu-ĭ permise de a pleca. Atuncĭ îllŭ intovărășirămŭ la biserică, pentru a assista la liturgiă. După finirea serviciuluĭ, beĭulŭ porunci Patriarculuĭ a ceti rugăcĭunĭ de Absoluțiune pentru boĭerĭ, pentru ceĭ de fĕță, și pentru totŭ poporulŭ Țerreĭ-Românescĭ. Apoĭ merseră la banchetŭ, ca și în trecutŭ, și séra ne intórserămŭ la monastire.

Marțĭ nóptea in 25 a luĭ Nisân muri piosulŭ Canon Soleimanŭ Ibno Zzahr, collegulŭ nostru dela Damascŭ, din bóla addusă din Moldova: frigurĭ intermittențĭ, carĭ ne căznĭaŭ in tóte dillele câte de duo séŭ treĭ orĭ, fără ca să avemŭ vre-unŭ lécŭ, maĭ cu sémă in nopțile celle ghiățóse alle erneĭ. Doftorĭ, chirurgĭ, beuture, medicine, tóte ne lipsĭaŭ; tóte, affară de D-deŭ; și ceĭa ce fu și maĭ reŭ, este cualitatea cea nesufferită a apeĭ in aceste țerre. Nu mâncamŭ nimicŭ și numaĭ deminețile, după parossismŭ, inghițĭamŭ câte uă picătură de apă pentru a stinge foculŭ interiorŭ. Amŭ fi datŭ suffletele nóstre pentru uă rodiă, și in fine amŭ căpetatŭ câte-va, adduse din Rumelia, cu prețŭ de 1/4 dollarŭ părechiă. Uă oca de migdale custă 1 1/4 piastru; uă oca de zaharŭ 2 dollarĭ. Dar eramŭ fórte oprițĭ de la acestea. După mórtea colleguluĭ meŭ se rennoiră terrorile melle. Îllŭ ingroparămŭ in monastire, cu uă ceremoniă maĭ frumósă decâtŭ acea a Muntenilorŭ, și cu profusiune de banĭ.

Joĭ in adjunulŭ Ascensiuniĭ mitropolitulŭ trimise des-demânéță, invitândŭ pe Patriarculŭ nostru de a servi liturgia in biserica metropolitană, inchinată, precum diserămŭ, Ascensiuniĭ. Ce-va maĭ târdiŭ ellŭ trimise uă carretă și plecarămŭ. Ne investmentarămŭ și, cândŭ veni beĭulŭ, Patriarculŭ îĭ eși intru întimpinare affară din ușa bisericeĭ, și-'lŭ stropi cu Ἁγιασμός. Dómna veni de assemenea. După liturgiă merserămŭ la banchetŭ, unde Patriarcuiŭ ședu longă beĭulŭ, toțĭ boĭeriĭ fiindŭ de serviciŭ, anume in *camera de banchetŭ de veră* (Summer Banqueting-room), carea dă la grădină. *Intr'uă altă cameră de banchetŭ interióră* ședu *Dómna cu nevestele boĭerilorŭ. Ostașiĭ și poporulŭ de josŭ mânca în grădină, pe terrasse, sub migdalĭ, servindu-li-se vinŭ în buțĭ. Musicanțiĭ, fluerașiĭ, toboșeriĭ, cântărețiĭ turcĭ și buffoniĭ (buffoons) mâncaŭ sub baldachinulŭ camereĭ de banchetŭ, în grădină, la vedulŭ beĭuluĭ.* Era uă di mare,

uă ḑi seculară! Către séră eĭ se sculară de la mésă şi se pogorîră in biserică pentru Vespere. Patriarculŭ dede beĭuluĭ la plecare bine-cuvêntarea sea, precum şi la boĭerĭ, şi la Dómna, şi la boĭeresele ce o insoţĭaŭ in treĭ carrete, fiă-care plină. Luarămŭ adio dela mitropolitulŭ, şi ne intórserămŭ la monastirea nóstră. Nicĭ in acea ḑi beĭulŭ nu permise Patriarculuĭ de a pleca in călletoriă.

In secunda Joiă a Ascensiuniĭ fu datŭ unŭ banchetŭ pentru episcopĭ şi restulŭ egumenilorŭ muntenĭ.

Fostulŭ Spatarŭ séŭ Capŭ allŭ ostiĭ, de care vorbirămŭ, la intórcerea sea dela ţérră fu priimitŭ de beĭulŭ cu multă blândeţă, şi intăritŭ în demnitatea sea cu uă nouă ceremoniă de investitură. Maĭ în urmă beĭulŭ afflâ despre unele necuviincĭóse vorbe, ce le respândĭa acellŭ Spatarŭ, cu obicĭnuita sea mândriă, vanitate şi ambiţiune. Decĭ illŭ chiămâ şi-lŭ destitui, numindŭ unŭ noŭ Spatarŭ. Era să-lŭ osîndéscă la mórte, dar fu opritŭ prin rugăminţile altor-a, şi se mulţumi a-lŭ insemna la nasŭ. In acestŭ modŭ ellŭ oborî turnulŭ semeţieĭ sélle, şi justificâ ḑicerea Sântuluĭ Evangeliŭ: „Cu care mesură &.“; căcĭ unchĭulŭ fostuluĭ Spatarŭ, Mateĭu-beĭu, însemnase la nasŭ pe însuşĭ acestŭ Constantinŭ-beĭu, cândŭ era băetŭ micŭ, ca pe unŭ fiiŭ de beĭu. *In acéstă ţérră este obiceĭu, că uă persónă sluţită la nasŭ cade într'unŭ felĭu de infamiă şi nu maĭ póte devenĭ beĭu*; dar cu timpulŭ nările luĭ Constantinŭ se lipiră la locŭ şi nasulŭ se îndreptâ cu totulŭ. Totŭ aşa *Stefanŭ, noulŭ beĭu allŭ Moldoveĭ, după ce prinsese pe Dómna şi pe fiulŭ luĭ Vasilie-beĭu, pe dată sluţi nasulŭ juneluĭ principe, pentru ca să nu pótă deveni beĭu nicĭ uă dată* . . . dar cine póte sci viitorulŭ!

In Tergovisce sunt baĭe calde turcescĭ cu frumóse cupóle pe malulŭ rîuluĭ, unde este uă mică móră, prin care apa e condusă la duo despărţăminte, unulŭ pentru bărbaţĭ cu unŭ benuarŭ, şi altulŭ pentru femeĭe. Intr'uă cameră de mijlocŭ se desbracă atâtŭ bărbaţiĭ, cum şi femeĭele, şi apoĭ intră în despărţămintele prescrise pentru sexŭ. Directorulŭ baĭelorŭ e dela Constantinopole şi priimesce uă provisiune de lemne de Lazbal (?). Proprietatea acestorŭ baĭe este a monastiriĭ St. Nicola.

Revenimŭ. In Duminica cea Mare a Pentecosteĭ beĭulŭ era pré-occupatŭ cu trebe. Servirămŭ déră liturgia in monastirea nóstră. La finea serviciuluĭ toţĭ căḑură cu faţa josŭ şi Patriarculŭ recitâ rugăcĭunile obicĭnuite, in arabesce şi in grecesce.

§ 13.

TERGOVISCE.— PLECARE.— MONASTIREA DE FILIPPESCI.

Vinerĭ după Pentecoste Patriarculŭ luâ adio dela beĭu, carele cu Dómna îllŭ priimiră într'unŭ appartamentŭ intimŭ, unde, investmentatŭ in *Περιτραχήλιον* şi *'Ωμοφόριον*, ellŭ îĭ bine-cuvîntâ, ingenunchĭaţi cu féţa la pămêntŭ inaintea luĭ. Intr'acestea beĭulŭ ne trimisese remuneraţiunea ce ne-a fostŭ promisŭ, şi începurămŭ a ne pregati pentru drumŭ, de care nu contenĭamŭ de a ne ingriji dela Postulŭ cellŭ Mare incóce, pentru a puté călători *după maniera episcopilorŭ în acéstă ţérră. Cheltuirămŭ aprópe 600 leĭ pentru închiriarea a 21 de caĭ şi cincĭ trăsure*, câte patru caĭ de trăsură, cu hamurĭ, şelle, şi celle-l'alte. *Carreta pentru persóna Patriarculuĭ custâ 70 leĭ, fiindŭ îmbrăcată cu postavŭ, accoperită cu pelle şi ferrŭ*, etc. *Aveamŭ cu noĭ 15 servitorĭ*, in cea maĭ mare parte Cozacĭ şi Muscalĭ, prinşĭ din fugă după băttaĭa lorŭ cu Mateĭu-beĭu, şi acum rescumperaţĭ şi desrobiţĭ de Patriarculŭ.

In Duminica tuturorŭ Sânţilorŭ servirămŭ pentru ultima óră in biserica monastiriĭ; lunĭ, in prima ḑi a postuluĭ Apostolilorŭ, merserămŭ deminéţa la beĭu, carele eşĭa atuncĭ cu uă numerósă suită, cu boĭerĭ şi boĭerese, indrumându-se spre reşedinţa domnéscă de véră, Bucurescĭ, unde avea a priimi stégulŭ trimisŭ dela Pórta Ottomană. Apoĭ in aceĭaşĭ ḑi, 22 din luna Iyar, pe la améḑĭ, ne mişcarămŭ din Tergovisce, după ce maĭ ânteĭu, luândŭ adio de la biserică, Patriarculŭ citise pentru călugĕriĭ monastiriĭ şi toţĭ neguţitoriĭ ruga de absoluţiune. Eĭ ne conduseră pone affară din tergŭ, şi apoĭ purceserămŭ, insoţiţĭ de 7 egumenĭ din differite părţĭ alle Ţerreĭ-Românescĭ, călletorindŭ totŭ spre Moscva. In currendŭ adjunserămŭ la unŭ munte şi uă calle prin uă pădure posomorîtă, maĭ îngreuĭată încă prin ploĭ, carĭ căḑură cu câte-va ḑille maĭ 'nainte, înălţândŭ

tóte rîurile și umflândŭ fórte multŭ peraele din munțĭ.

Marțĭ deminéța sosirămŭ la monastirea St. Nicolă, cunoscută sub numele de monastirea Postelniculuĭ, Kyr Coustantinŭ, amicŭ allŭ nostru. Acéstă persónă se ḑice a fi din sângele imperațilorŭ grecescĭ Cantacuzenĭ; ĭubesce bine-facerile și caritățile, are uă slăbicĭune pentru compatrioțiĭ nostri și pentru limba arabă: ĭĭ place pré-multŭ a ne auḑi pe noĭ. Noulŭ beĭu ĭĭ este némŭ. In dată după intronarea acestuĭ-a, Postelniculŭ se retrase din serviciŭ, căpetândŭ pentru fiiulŭ seŭ postulŭ de camarașŭ, adecă mare-tesaurarŭ. Acésta este uă consecuență a mariĭ sélle intelligențe și agerimĭ, căcĭ în sine insușĭ unŭ postelnicŭ nu este de cătŭ unŭ funcționarŭ secundarŭ, pe cândŭ acesta reușise a deveni primŭ ministru, directorŭ allŭ tuturorŭ trebelorŭ țerreĭ, povețuitorŭ allŭ tuturorŭ boĭerilorŭ, in fruntea cărora ellŭ se presinta in tóte demânețele de'naintea beĭuluĭ, și nemicŭ nu se făcea fără consiliulŭ seŭ și direcțiunea sea. Ellŭ ĭubĭa pré-multŭ fapte bune, și pe noĭ in speciă.

Acéstă monastire ellŭ o zidise din temeliă, și astŭ-felĭu încătŭ să attragă admirațiunea privitoruluĭ. Biserica are uă înaltă cupolă centrală și treĭ tabernacole, fie-care éroșĭ căte cu uă frumósă cupolă. De'naintea porțeĭ este uă vastă cupolă rotundă cu maĭ multe arcurĭ. Totŭ acolo este unŭ helesteŭ, în care apa e addusă de departe prin unŭ înaltŭ tubŭ. Postelniculŭ e singurulŭ omŭ in acéstă țérră, carele se gândi a fecunda heleștee și fontâne prin ape-ducte. Interiorulŭ ḑiseĭ cupole e accoperitŭ numaĭ de tablourĭ, precum: „Glorifică pe Dumneḑeulŭ din cerŭ" cu felĭurimĭ de făpture și animale de apă și de uscatŭ; „Glorifică pe D-ḑeŭ în sânțiĭ seĭ" cu virgine săltândŭ, cu judecătorĭ, cu betrânĭ și tinerĭ, băttendŭ tobele și cântândŭ fluere; și *alte assemenĭ picture, tóte admirabile și puriândŭ cașetulŭ unuĭ bunŭ meșterŭ, totŭ acellŭ ce lucrase și în Moldova la monastirile luĭ Vasile-beĭu.* Fiindŭ esecutate cu aurŭ pe părete golŭ, elle uĭmescŭ pe spectatorŭ prin lustrulŭ lorŭ nespusŭ maĭ multŭ decum déca arŭ fi lucrate pe tablette. Pe lambrisulŭ cupoleĭ e depinsŭ Mântuitorulŭ cu celle 9 Dogmate (*sic*) in gĭurŭ.

Uă scară lungă conduce la ușa bisericeĭ, pe uă parte a căriĭ e Cristŭ, éră pe cea-l'altă Vergina, zugrăvițĭ cu frunze de aurŭ purŭ. Ușa intrégă e poleită. Totŭ interiorulŭ bisericeĭ e depinsŭ din noŭ pone la părțile celle maĭ de susŭ alle cupolelorŭ și alle lambrisuluĭ. Picturele sunt anume Celle șépte sânte Sobóre, Cristŭ căllărindŭ pe asină, omulŭ căḑutŭ între tălharĭ, cum Samaritana Îllŭ adduce la unŭ ospițiŭ, unde vorbesce cu gazda, lângă care stă unŭ omŭ rănitŭ, și cum ĭĭ pune untŭ-de-lemnŭ și vinŭ în rane.

Incătŭ priivesce iconostasulŭ, Simbolulŭ și Icónele, elle nu sémenă, de cătŭ numaĭ dóră cu acellea din monastirile beĭuluĭ Vasilie.

Clopotnița e peste mesură frumósă, fiindŭ din affară tótă acoperită cu felĭurite tablourĭ zugrăvite pe mortierŭ, carĭ aĭ crede că suntŭ marmură albă și colorată, și mosaicŭ de tóte formele și culorile. In partea inferióră ea este rotundă, éră d'assupra octagonală, avendŭ in culme optŭ arcurĭ, de carĭ sunt aninate clopotele.

Maĭ sunt acollo și alte duo biserice din carĭ una nouă și frumósă, éră cea-l'altă intre chiliele monastiriĭ.

Refectoriulŭ e longă biserică, pe unŭ locŭ innaltŭ, cu vedută la monastire și la uă luncă. E lungŭ, vastŭ, și cu multe ferestre boltite. Picture potrivite îllŭ impodobescŭ in gĭurŭ. Pe păretele din fundŭ e zugrăvită Ultima Judecată. Celle-l'alte treĭ părețĭ presinta pe D-ḑeŭ, occupatŭ cu creațiunea Ceruluĭ și a Pămentuluĭ: acollo priivițĭ cum Eva resare din cósta dorminduluĭ Adam; priivițĭ tóte dobitócele, fiare, păsserĭ, arburĭ și rodurĭ, tóte productele pământuluĭ; priivițĭ cum Eva ĭea din fructe și dă luĭ Adam; cum se accoperŭ eĭ cu frunḑe de smochină; cum, după allungarea lorŭ, cherubinulŭ cu sabia inflăcărată păḑesce ușa raĭuluĭ; cum ângeriĭ invéță pe Adam de a lucra pământulŭ, &. Pe unŭ părete e zugrăvită istoria Fĭiuluĭ Prodigŭ in următóriele scene: 1. Cum priimesce avere dela tată-seŭ și purcede intr'uă depărtată călletoriă; 2. Cum se dă in amorŭ cu femeĭe perdute; 3. Cum mănâncă carne de porcŭ și bea dintr'unŭ helesteŭ apă de plóĭă; 4. Cum se intórce despoĭatŭ de haĭne la tată-seŭ, și cum acesta, sărutându-lŭ cu bucuriă, îllŭ îmbrăcă in haĭne domnescĭ și-ĭ dă unŭ ânnellŭ; slugele taĭu unŭ

vițellŭ grasŭ, &. Maĭ este acollo in tabloŭ Mésa unuĭ bogatŭ și Lazarŭ. Bogatulŭ mănâncă și bea cu veseliă, éră Lazarŭ e allungatŭ affară și cânii iĭ sfâșiŭ ranele. Maĭ este zugrăvitŭ bogatulŭ în foculŭ ĭaduluĭ, cu degetulŭ în gură, adresându-se către Abraham, carele ține pe Lazarŭ pe sinulŭ seŭ in Paradisŭ. Maĭ sunt și alte tablourĭ de serbărĭ și banchette.

Monastirea e zidită intre munțĭ și pădurĭ și incongĭurată de bălțĭ cu pesce. După uă ședere de uă óră, purceserămŭ la satulŭ ḑisuluĭ Postelnicŭ, anume Filippescĭ (Filyeshti), mare, impopoĭatŭ, cu apă in abundență și cu grădine. Merserămŭ la biserica, inchinată Adormiriĭ și zidită de totŭ din noŭ de acellașĭ postelnicŭ. Ea are unŭ *Νάρθηξ*, cu portice esterióre, aĭ cărorŭ păreţĭ sunt peste totŭ zugrăvițĭ cu insășĭ mâna artistuluĭ, menționatŭ maĭ susŭ. Aci sunt depinse tóte torturele st. martirŭ George, ceĭ șépte Frațĭ dormindŭ in Pesceră, unŭ taurŭ de bronzŭ implutŭ cu martirĭ și soldațiĭ impușcândŭ de desub; St. Ignatie arruncatŭ leilorŭ; alțĭ martirĭ, arșĭ cu ferrŭ roșu, etc.,—lucrurĭ, a cărorŭ descripțiune arŭ fi pré-lungă.

Din biserică merserămŭ in *palatulŭ Postelnicuĭuĭ, compusŭ din zidirĭ princiare, carĭ uĭmescŭ simțirea, și sunt maĭ frumóse decâtŭ acellea din capitală. Ellŭ are uă delicĭósă baĭă caldă din frumósă marmură, la care apa se adduce pe róte din rĭulŭ, ce servesce, de assemenea, prin nenumerate canalurĭ, pentru irrigațiunea livedelorŭ și a grădinelorŭ. Camerele sunt in tocmaĭ dupre modellulŭ acellorŭ din Constantinopole. In adeverŭ, toțĭ aristocrațiĭ muntenĭ possedŭ ville admirabile din puntulŭ de vedere allŭ architectureĭ. Fie-care din eĭ maĭ are câte uă monastire a sea, bine-inzestrată. Toțĭ rivaliséză, intrecêndu-se prin frumsețea zidirilorŭ și stabilimentelorŭ. Aci se incheĭă tótă ambițiunea și mândria lorŭ. Cândŭ se intemplă ca vre-unulŭ din eĭ să fie destituitŭ, ellŭ se retrage la villă, petrecêndu-șĭ restulŭ vieţeĭ intre edificiele sélle și in vecinătatea monastiriĭ sélle.*

Plecarămŭ mercurĭ și pe la améḑĭ adjunserămŭ la orașulŭ numitŭ Ploĭescĭ. Joĭ séra intrarămŭ în episcopatulŭ Buzeuluĭ, éră venerĭ séra venirămŭ la Rimnicŭ.

§ 14.

MOLDOVA.— FLUVIULU PRUTU.

Séra spre secunda Duminică după Pentecoste sosirămŭ la Focșanĭ și trecurămŭ pe territoriulŭ Moldoveĭ; apoĭ totŭ in acea ḑi după a-méḑĭ trecurămŭ in luntri fluviulŭ Siretŭ. Maserămŭ în vecinătate, intr'uă mare fermă séŭ villa, și lunĭ, la améḑĭ, venirămŭ la Tecucĭ. Mergêndŭ maĭ innainte, maserămŭ intr'*unŭ satŭ de Grecĭ, adduşĭ din Rumelia de Vasilie-beĭu, și pe carĭ, in timpulŭ revoluțiuniĭ, ĭ-aŭ jefuitŭ și ĭ-aŭ imprăștiatŭ Moldovenĭĭ.* Marțĭ la a-méḑĭ furămŭ in Berladŭ, vinerĭ—in Vasluĭu. Obicĭnuĭamŭ a mâné pe câmpŭ pentru hrana dobitócelorŭ; căcĭ véra, in tóte aceste țerre,—fie bine-cuvêntatŭ Creatorulŭ!— tóte ressarŭ din pămênntŭ in urma marilorŭ ploĭe. Joĭ demânéța venirămŭ la Schinteĭa și in séra, după ce trecurămŭ déllulŭ cellŭ greŭ și codrulŭ, amŭ masŭ aprópe de Helesteulŭ luĭ Barnoski-vodă, unŭ mare lacŭ in invecinarea Iașuluĭ. Vinerĭ demânéța intrarămŭ în Iașĭ și traserămŭ, ca și prima óră, la monastirea St. Sava. In a treĭa Duminică după Pentecoste, după liturgiă, ne pusserămŭ in carretă și Patriarculŭ visită pe beĭulŭ Stefanŭ, carele îllŭ reținu la banchetŭ. Iĭ offerirămŭ darurĭ acum pentru a treĭa óră, precum și Dómneĭ. Atuncĭ ellŭ ne congediâ, accordându-ne 11 căllărașĭ, pentru a ne insoțĭ pe terribilulŭ drumŭ ce duce dela Iașĭ pone la hotare.

Marțĭ demânéța, in 6 a luneĭ Hazirân, plecarămŭ din Iașĭ, preceșĭ de ostașĭ, și peste vr'uă 2 óre trecurămŭ pe unŭ lungŭ podŭ de lemnŭ rĭulŭ Jijia, fórte largŭ. Eroșĭ peste vr'uă 2 óre trecurămŭ in barce fluviulŭ Prutŭ, fórte aduncŭ și cu țermurĭ innalte. Pe ambele malurĭ sunt sate, aĭ cărorŭ locuitorĭ pórtă grija de a trece pe passagerĭ; eĭ se numescŭ „Titzaviroa“ (?). Aci congediarămŭ pe căllărașiĭ noștri, priimindŭ alțĭ în loculŭ lorŭ. Merserămŭ maĭ inainte prin uă intinsă pustietate fără locuitorĭ și fără apă, și séra maserămŭ longă uă cișmea. Sculându-ne a duo-ḑi demânéță, ne urcarămŭ pe verfulŭ unuĭ innaltŭ munte, accoperitŭ de codru, de unde se vede Iașulŭ. Traserămŭ la unŭ satŭ numitŭ „Iajashti.“ Aci căpetândŭ nouĭ cällerașĭ, adjunserămŭ in séră la *unŭ satŭ, aprópe de Codrulŭ, anume*

„Braicha“, carele servesce dreptŭ principalŭ spitalŭ militarŭ (military-hospital depôt); *amŭ masŭ in acestŭ locŭ, allŭ căruĭ aerŭ e deliciosŭ.* Sculându-ne deminéța, merserămŭ vr'uă 4 óre d'alungulŭ unuĭ mare heleșteŭ, și pe la amédĭ adjunserămŭ la unŭ orașŭ pescărescŭ, aședatŭ intr'uă frumósă posițiune pe malulŭ acelluĭ heleșteŭ, anume Orheĭu. Aci reșede unŭ Episcopŭ. La capetulŭ oppusŭ allŭ orașuluĭ trecurămŭ laculŭ pe uă digă de lemnŭ. *Stratele aci sunt așternute cu podurĭ de ramurĭ de arborĭ*, éră de desub curgŭ peraĭe, carĭ punŭ in mișcare morele orășenești. Situațiunea caselorŭ, precum și traĭulŭ locuitorilorŭ, sunt originale. *Diga de aicĭ e una din celle multe, construite de Vasilie-beĭu pe celle dece lacurĭ alle Moldoveĭ. Locuitoriĭ pescuescŭ in toțĭ anniĭ din heleșteŭ pentru summa de 3,000 galbenĭ.* Maĭ este aci uă monastire, zidită totŭ de Vasilie-beĭu. Plecândŭ vinerĭ demânéța, venirămŭ pe la amédĭ la tĕrgulŭ numitŭ Trifesciĭ. Trecurămŭ aceste regiunĭ cu mare frică, tremurŭ și grabă; căcĭ se vorbia necontenitŭ: „Cozacĭ! Cozaciĭ vinŭ să ne prede!“ De aci venirămŭ la unŭ altŭ orașŭ, Soroca, unde amŭ masŭ la nópte. Toțĭ locuitoriĭ din aceste părțĭ fură suppușĭ și incendiațĭ de Tătarĭ, in timpulŭ luĭ Vasilie-beĭu, precum diserămŭ maĭ susŭ; căcĭ hotarele tătăresci, — D-deŭ să le deșerte,—nu sunt departe.

APENDICE.

Fragmente attingĕtóre de Românĭ, din călletoria luĭ Paulŭ de Aleppo prin Țérra Cozacilorŭ și prin Moscovia.

Fr. 1. Căndŭ Zenobie Chmielnicki se sculă pentru lupta religiósă, neavêndŭ destulle forțe, nicĭ sprijinŭ, nicĭ adjutorŭ, ellŭ fu silitŭ de a trimitte după assistențâ de'ntâĭu la Vasilie, beĭulŭ Moldoveĭ, apoĭ la Mateĭu, beĭulŭ Țerreĭ-Românescĭ, rugându-ĭ să țină cu ellŭ pentru a scăpa pe ortodosiĭ Cozacĭ din robia Ovreilorŭ, Armenilorŭ și a blăstemațilorŭ Polonĭ; dar in locŭ de a-ĭ adjuta și a-lŭ sprijini în apperarea credințeĭ celleĭ adeverate, ambiĭ principĭ ĭĭ respunseră cu reŭ: Vasilie trimise la amiciĭ seĭ Polonĭ insășĭ scrisórea luĭ Chmielnicki, pentru ca să-șĭ arrete astŭ-felĭu statornicia sea in favórea lorŭ și inamicia luĭ Chmielnicki; éră Mateĭu insciință pe alliațiĭ seĭ Turcĭ

Decĭ, inșellatŭ și lipsitŭ de orĭ ce speranță, Chmielnicki se adressâ către Alessie, principele Moscovieĭ . . . . . .

Fr. 2. E remarcabilŭ, că in tóta Țérra-Românéscă, Moldova, la Cozacĭ și pone la Moscva, tóte drumurile trecŭ prin orașe și tĕrgușóre, incâtŭ călletorulŭ esse din uă pórtă pentru a intra pe uă altă. Drumurĭ private séŭ laterale nu essistŭ de locŭ. Acéstă mesură e fórte intelléptă.

Fr. 3. Kyr Constantinŭ, beĭulŭ Țerreĭ-Românescĭ, și boĭeriĭ muntenĭ, avendŭ mare temere de uă invasiune cozacă in resbunarea cellorŭ intemplate sub Mateĭu-beĭu; rugaseră fórte multŭ pe Patriarculŭ de a fi midŭ-locitorŭ pentru a imblândi pe Chmielnicki și de a face să le scrie uă scrisóre, prin care să le liniștéscă mințile. Chmielnicki făcu întocmaĭ după stăruința Patriarculuĭ. De assemenea și Stefanŭ, noulŭ beĭu allŭ Moldoveĭ, se temea pré-multŭ de Chmielnicki pentru mórtea luĭ Timoteŭ și alte purtărĭ contra Cozacilorŭ; dar fu ĭertatŭ și ellŭ. Chmielnicki, in scrisórea sea către Constantinŭ, le respunse amendurora, intrândŭ in marĭ detallie assupra cercustanțelorŭ . . . . .

Fr. 4. Chmielnicki nu făcea ca *beiĭ moldovenĭ și muntenĭ, carĭ in adunările lorŭ se punŭ in capulŭ meseĭ, punĕndŭ maĭ josŭ pe capulŭ Cleruluĭ* . . . . .

Fr. 5. *Ovreĭulŭ Enaki (Ianaki the Jew), care refugise in Moldova*, **ne-a vorbitŭ pré-**multŭ despre crudimile luĭ Chmielnicki contra Ovreilorŭ . . . . .

Fr. 6. La Cazacĭ se obicĭnuesce la ospețe de a pune pe mésă câte-va fellurĭ de bucate, apoĭ le retragŭ și adducŭ altele, și așa pone la finitŭ, după obiceĭulŭ turcescŭ; nu ca *in Moldova și Țérra-Românéscă, unde mâncările se punŭ una peste alta, și așa remânŭ pone la finitulŭ prândului* . . . . .

Fr. 7. In Moldova și in Țérra-Românéscă ni se dedea in tóte dillele unŭ merticŭ de mâncare și beutură, dar in tótă Moscovia, din contra, nemine nu ne-a offeritŭ, nicĭ prin orașe, nicĭ prin sate, nicĭ uă bucățică de pâne, căcĭ nu se obicĭnuesce . . . . .

Fr. 8. In Moldova și Țérra-Românéscă, in casurĭ de incendiŭ, unŭ omŭ se pune de lovesce

in clopotulŭ cellŭ mare numaĭ din uă parte, producêndŭ astŭ-felĭŭ unŭ sonŭ fórte tristŭ şi aspru, carele vestesce poporuluĭ de a veni in adjutorŭ, séŭ de a fugi.

Fr. 9. Toţĭ Românĭĭ şi toţĭ Cazacĭĭ îşĭ radŭ capetele, lăssândŭ numaĭ de-assupra frunţiĭ unŭ moţocŭ, care cade pe ochĭ . . . . .

Fr. 10. Ţarulŭ Alexie intrebase la unŭ prânḑŭ pe Patriarculŭ de Ierusalimŭ: „Amŭ auḑitŭ despre marĭ bogăţie şi dulcéţa luĭ Vasilie, beĭulŭ Moldoveĭ; cum ḑidesce biserice şi cum împrăştiă carităţĭ; déră să fie óre adeveratŭ, că ellŭ stă in biserică totŭ-d'a-una cu capulŭ accoperitŭ?“ Patriarculŭ respunse: „E pré-adeveratŭ; l'amŭ veḑutŭ eŭ insu-mĭ stândŭ in biserică totŭ cu calpaculŭ pe capŭ, affară numaĭ cândŭ se citesce Evangeliulŭ şi se adduce Corpulŭ Domnuluĭ nostru. Ellŭ o face acésta, precum ni se spune, din duo cause: 1-o; pentru maĭ mare mândriă; 2-o; pentru că, fiindŭ surŭ, ellŭ innegresce cu boĭa barba şi uă parte din pĕrŭ, şi se ruşinéză de a-şĭ descoperĭ capulŭ, pĕrulŭ de sub calpacŭ fiindŭ albŭ.“ Atuncĭ ţarulŭ strigă cu indignaţiune: „O D-ḑeule cellŭ multŭ rebdătorŭ! Cum de maĭ laşĭ viŭ pe acestŭ omŭ, ce nu se sfiesce de a te infrunta!“

Fr. 11. La prânḑulŭ ţaruluĭ numaĭ cântăreţiĭ cântaŭ imne, dar fără tóbe, fluere şi alte instrumente musicale, ca la beiĭ din Moldova şi Ţérra-Românéscă . . . . .

Fr. 12. Sigilliulŭ beilorŭ moldovenĭ şi muntenĭ (?), pe acte officiale şi pe faţada edificielorŭ, este simplu unŭ capŭ de boŭ (bull's head), ceĭa ce se ḑice a fi in onórea Evangelistuluĭ Marcŭ (!) . . . .

Fr. 13. Constantinŭ, beĭulŭ Ţerreĭ-Românescĭ, scrisese Patriarculuĭ nostru, rugându-lŭ cu umilinţă să capete pentru ellŭ din visteria ţaruluĭ unŭ „sorocŭ“ (a sorok) de samurĭ de ceĭ maĭ bunĭ şi maĭ scumpĭ, frumoşĭ şi negri precum nicĭ s'arŭ maĭ fi veḑutŭ. Făcurămŭ dară uă petiţiune, in urma căriĭ ţarulŭ porunci să ni să vinḑă din visteriă cu preţulŭ cu care s'a cumperatŭ in Siberia. Din duo soróce, ce ni s'aŭ presentatŭ, amŭ allesŭ pe cellŭ maĭ bunŭ, şi amŭ plătitŭ 480 dinarĭ . . . .

Fr. 14. Venirămŭ in oraşulŭ Sobota, unde obicĭnuĭa a locui reposatulŭ Timoteŭ, fiiulŭ luĭ Chmielnicki. Locuitoriĭ ne eşiră întru întîmpinare şi ne conduseră la uă mare biserică nouă a St. Mihailŭ, unde sunt depuse tesaurele bisericelorŭ armene, jefuite şi dărmate de reposatulŭ Timoteŭ in Moldova, precum amŭ descrisŭ vorbindŭ de Sucéva. *Veduva luĭ Timoteŭ, fiia luĭ Vasilie, beĭulŭ Moldoveĭ, visită în maĭ multe rêndurĭ pe Patriarculŭ nostru, fiindŭ îmbrăcată în totulŭ ca uă Circasiană, avêndŭ pe capŭ unŭ calpacŭ de stofă, blănitŭ cu samurĭ, şi încongĭurată de servitórie Circasiane şi Moldovene, îmbrăcate în acelaşĭ modŭ. Dumineca demineţa după* 'Ὄρθρον, *făcurămŭ, în presenţa principeseĭ,* Μνημόσυνον *pentru bărbatulŭ seŭ, espunêndŭ, după obiceĭu, de assupra mormêntuluĭ, unŭ mare stégŭ, pe care era făcutŭ întocmaĭ portretulŭ erouluĭ căllare, cu sabia şi cu măcĭuca, şi cu peĭsagiulŭ Moldoveĭ în perspectivă, ca allŭ ţerreĭ pe care era s'o cucerésca. Biéta-ĭ veduvă, carea vorbesce fórte bine (is mistress) în patru limbe, românesce, grecesce, turcesce şi rusesce, şi pentru care Vasilie-beĭu cheltuise tesaure pentru ca s'o scótă din Constantinopole, se afflă acum depărtată de tătă-seŭ, de mumă-sea, de fraţiĭ-seĭ, de ţerră şi compatrioţĭ, trăindŭ pe'ntre străinĭ, in palaturile reposatuluĭ bărbatŭ,* din carĭ hatmanulŭ făcu unŭ castellŭ intăritŭ cu tranşee, şi, pentru maĭ mare splendóre, zidi pe uă innălţime in faţă, uă frumósă biserică de pétră in numele St. Ilie . . (*)

No. 311.

— 1512-1521 —

Tractatŭ despre purtarea, ce trebue să ţină unŭ domnŭ in timpulŭ óspeţelorŭ; scrisŭ romănesce de Négoiă Bassaraba, domnulŭ Ţerreĭ-Românescĭ, in chipŭ de povăţuire către fiĭulŭ seŭ Teodosiŭ.

Sunt maĭ mulţĭ annĭ, de cândŭ d. Cogălnicénu emise dorinţa ca să se publice uă collecţiune de tractate, scrise romănesce in secululŭ XVI de Négoiă-vodă şi carĭ s'arŭ fi afflândŭ,—ḑice D-luĭ,— in biblioteca dela St. Sava. Neuĭtatulŭ Bălcescu, in scrierea sea assupra istorieĭ militare a Ţerreĭ-Românescĭ, menţiunéză manuscriptulŭ şi estrage din ellŭ vr'uă căte-va scurte passage. D. Ciparŭ, in Crestomatiă, vorbesce despre opera luĭ Négoiă-vodă ca şi cândŭ n'arŭ crede in realitatea essistinţeĭ sélle. Pone acum acestŭ tesaurŭ a remasŭ nu numaĭ nepublicatŭ, ci chiarŭ nedescrisŭ. Biblioteca din Bucurescĭ possedă duo essemplarie: unulŭ in-folio este uă copiă modernă, scrisă in 1816, şi in care copistulŭ îşĭ permise de a schimba maĭ multe cuvinte şi de a amplifica maĭ multe fraze; altulŭ, in-quarto, de care ne servimŭ noĭ, este cellŭ maĭ preţiosŭ manuscriptŭ

(*) Acĭ se încheiă prima călletoriă a luĭ Paulŭ de Aleppo; secunda sea călletoriă, la intórcere din Moscva, se traduce şi in currendŭ se va publica şi ea in *Archiva* nóstră.— Red.

românescŭ, din câte ni s'a intemplatŭ a vedé. Ellŭ e uă copiă făcută in 7162 (1654), adecă numaĭ ce-va peste unŭ secolŭ după mórtea luĭ Négoiă-vodă, şi prin urmare, fórte probabilŭ, uă copiă făcută de pe chiarŭ originalŭ, deşi, firesce, cu unele innoirĭ in stilŭ. Manuscriptulŭ fu proprietatea luĭ Stefanŭ-vodă Cantacuzino (1714—16), allŭ căruĭ sigilliŭ e intipăritŭ in roşu pe fie-care filă, peste totŭ 279 file, lipsindŭ vr'uă câte-va dela finitŭ, dar putêndŭ a se complecta cu adjutorulŭ copieĭ ceĭ din 1816. Noĭ vomŭ publica in acéstă *Archivă*, una câte una, şi din timpŭ în timpŭ, tóte părţile acestuĭ falnicŭ monumentŭ de litteratură, politică, filosofiă şi elocuenţă la străbuniĭ nostri: fie-care parte fiindŭ unŭ tractatŭ separatŭ, unŭ ce intregŭ şi complectŭ.

A luĭ Négoĭă voevodulŭ invăţătura cătră fiiulŭ seŭ Teodosie şi cătră alţĭ domnĭ cătră toţĭ cum se cade domnilorŭ să şéḑă la mésă, şi cum vorŭ mânca şi vorŭ bé.

Fĕtulŭ meŭ!

Eŭ amŭ gânditŭ că aşa *se cade domnuluĭ se şéḑă la mésă cu boĭerii sei ceĭ marĭ şi cu ceĭ micĭ.*

Cândŭ şede domnulŭ la mésă, ânteĭu poftesce trupulŭ luĭ să mănânce şi să bea; apoĭ poftesce şi veseliă multă.

Iar tu, fĕtulŭ meŭ, să nu cum-va să-ţĭ slobodescĭ mintea spre veseliă: că omulŭ in lumea acésta şede intre viéţă şi intre mórte.

Pentr'aceĭa, se cade să te socotescĭ fórte bine: să nu-ţĭ slobodescĭ mintea de totŭ spre veseliă, nicĭ ĭar spre intristăcĭune.

Că de te veĭ intrista fórte, d'aciĭ toţĭ din casa ta, şi tóte slugele telle se vorŭ intrista şi se vorŭ ingrija; ĭar de veĭ vré să facĭ voea lorŭ şi să te veselescĭ cu totulŭ, acea veseliă făr'de mesură va mănia pre D-ḑeŭ, şi va osebi suffletulŭ omuluĭ dela dênsulŭ.

Ci în vremea aceĭa maĭ bine tă fie plăcută veselia ta luĭ D-ḑeŭ, decâtŭ ómenilorŭ; că *nu teaŭ allesŭ nicĭ te-aŭ unsŭ ómeniĭ spre domniă, ci D-ḑeŭ te-a allesŭ şi te-a unsŭ*, şi accelluĭ-a plăcere să facĭ.

Decĭ, cândŭ veĭ şedé la mésă, te socotesce să fie tóte veseliele telle plăcute luĭ D-ḑeŭ.

Şi *longă tine maĭ susŭ să şéḑă totŭ boĭerĭ şi sfetnicĭ bunĭ şi alleşĭ*, ĭar ómenĭ nebunĭ şi resvrătiţĭ nicĭ cum să nu ţiĭ longă tine.

Că ḑice proroculŭ: cu cuvioşiĭ cuviosŭ veĭ fi, şi cu alleşiĭ allesŭ veĭ fi, şi cu ceĭ strâmbĭ te veĭ resvrăti.

Dreptŭ aceĭa, fĕtulŭ meŭ, şi eŭ după cuvêntulŭ proroculuĭ iţĭ adducŭ aminte şi te invăţŭ.

Că de veĭ fi in tóte ḑillele cu ceĭ alleşĭ, in tóte ḑillele şi în tóte césurile te veĭ folosi de sfaturile şi de invăţăturele lorŭ celle bune; ĭar de veĭ fi cu ceĭ nebunĭ şi izvrătiţĭ, d'aciĭ şi ţie iţĭ cade a fi nebunŭ şi izvrătitŭ.

Şi ĭaroşĭ *se cade domnuluĭ să aĭbă la mésa sa multe feliurĭ de tobe şi de vióre şi de surle de veseliă*

Aşa faceţĭ şi voĭ înaintea oştilorŭ vóstre, şi *ce veseliă veţĭ sci maĭ mare, faceţĭ; ca să se veseléscă ceĭ ce vĕ ĭubescŭ.*

Iar voĭ daca auḑiţĭ resunându-vĕ glasurĭ ca acestea, nu se cade să vă ducă mintea spre dênsele, séŭ către *jocurile celle de multe feliurĭ, care se facŭ şi vinŭ pentru numele vostru dintr'alte ţerre.*

Că omulŭ cella ce-lŭ duce totŭ gândulŭ *spre cântece, şi spre jocurĭ ca acestea* acella n'are minte de adjunsŭ.

Dar cum veĭ puté fi tu domnŭ, şi să te chiămĭ ómenilorŭ sare şi izvorŭ din care să se adape toţĭ ómeniĭ, şi să-ţĭ daĭ mintea cu totulŭ spre scopote şi spre jocurĭ ca acellea?

Că déca vorŭ vedé alţiĭ cum facĭ tu, şi aceĭa vorŭ vré ĭar aşa să facă; şi fiindŭ tu domnŭ vorŭ vré să privéscă la celle ce şi tu veĭ privi; decĭ, cum iĭ veĭ indrepta şi-ĭ veĭ inveţa, aşa veĭ să le daĭ şi séma.

Pentr'aceĭa te invĕţŭ şi eŭ, fĕtulŭ meŭ: de-ţĭ e voea se fiĭ unsulŭ luĭ D-ḑeŭ, ţi se cade tóte scopotele şi jocurile să le laşĭ josŭ.

Că aşa se cade domnuluĭ, să-şĭ veselésca ostile, ĭar mintea să nu ţĭ-o plecĭ către dênsele, déca ţĭ-e voea să fiĭ deseverşitŭ şi întregŭ.

Ci *acelle scopote să resune inainta ta, şi voea ostilorŭ telle incă să o impli*; **ci înse te** nevoesce să impli şi voea D-ḑeuluĭ teŭ, carele te-a unsŭ.

Că omulŭ déca se imbétă, de are şi minte multă—ellŭ o perde, de are mâne viteze—nicĭ de unŭ folosŭ nu-ĭ sunt, de ĭ-arŭ fi picĭórele repede —nemicŭ nu-ĭ sporescŭ, şi de are şi limbă dulce şi vorbitóră frumosŭ— nicĭ cu aceĭa nu póte grăi . . . . . decĭ, cum nu este rea beţia?

Cândŭ tóte mădullările omuluĭ nicĭ de unŭ folosŭ nu sunt trupuluĭ seŭ; dar luĭ D-ḑeŭ şi ómenilorŭ cum va puté să facă vre-unŭ lucru de trébă?

Incă ș'altă reutate izvoresce și esse dela bețiă: că omulŭ bețivŭ ânteĭu trupulŭ și-lŭ bolnăvesce, și-șĭ sărăcesce casa, și-șĭ perde mintea, d'aciĭ—déca-șĭ perde mintea—ellŭ ișĭ perde și sufletulŭ.

Séŭ ĭan să vedemŭ? cu beția ce lucru de folosŭ amŭ făcutŭ séŭ amŭ dobânditŭ? făr'de cătŭ ne-amŭ bolnăvitŭ trupurile, ne-amŭ sărăcitŭ casele, ne-amŭ perdutŭ mintea . . . d'aciĭ, déca neamŭ perdutŭ mintea, noĭ amŭ deslipitŭ și pre Ddeŭ dela noĭ!

Și cellŭ ce ĭubesce bĕutura multă, acella nu se va chiăma următorŭ luĭ Christosŭ, ci va fi chĭămatŭ ca unŭ dobitocŭ.

Pentr'aceĭa, fĕtulŭ meŭ, maĭ bine este să ĭubescĭ bĕutura cea multă și să te chiămĭ dobitocŭ? aŭ bine este să te chĭămĭ următorŭ luĭ Cristosŭ?

Iar slugelorŭ telle le dă să bea din destullŭ și cătŭ vorŭ vré; și tu încă să beĭ, ci cu mesură: ca să pótă birui mintea ta pre vinŭ, ĭar să nu biruéscă vinulŭ pre minte; și *să cunóscă mintea ta pre minţile slugelorŭ telle, ĭar să nu cunóscă mintea slugelorŭ pre mintea ta.*

La bețiă pre nemine să nu dăruescĭ, măcarŭ de țĭ-arŭ fi sluga cătŭ de dragă.

Séŭ de veĭ avé vre-uă măniă pre cine-va dela trezviă, tu să nu o arrĕțĭ pre sluga ta la bețiă și să-lŭ urgisescĭ.

Séŭ de vorŭ vré să pĕréscă cine-va pre alțiĭ la tine la bețiă, ĭar tu să-ĭ îngăduesțĭ pân'la trezviă.

Séŭ de-țĭ va greși vre-uă slugă, fiindŭ bétă, tu-ĭ ingădue, pentru că tu l'aĭ imbetatŭ, așa-ĭ și îngădue.

Dreptŭ aceĭa ițĭ ḑicŭ, să nu dăruescĭ pre nemine la bețiă, pentru că: una, ițĭ veĭ perde avuțiă; alta, ițĭ veĭ pune nume reŭ.

Că vorŭ ḑice așa: „blĕmŭ acum la cellŭ „domnŭ neharnicŭ, că este bétŭ; decĭ, pon'este „trézŭ, ellŭ nu va să ne dăruéscă; ĭar déca se im-„bétă, ellŭ ișĭ perde mintea și nu scie cuĭ ce dă."

Iată că sunt 2 reutățĭ: că ânteĭu ițĭ perḑĭ din avuția ta, ĭar a duoa tu-țĭ dobăndescĭ și nume de hulă.

Și încă ițĭ maĭ ḑicŭ: la bețiă să nu te mâniĭ, nicĭ să osândescĭ pre nimene; că și acésta este altŭ lucru reŭ și de poveste.

Că vorŭ ḑice toțĭ: „să nu mergemŭ să stămŭ „la cellŭ domnŭ, că déca se imbétă, ellŭ ișĭ per-„de mintea și are arțagŭ, ci ne va înfrunta și în-„că de nu ne va și perde."

Pentr'aceĭa, fĕtulŭ meŭ, te învĕțŭ: la beție nicĭ să dăruescĭ pre nimene, nicĭ să urgisescĭ.

Ci, de-țĭ e voea să dăruescĭ pre cine-va, tu îllŭ dăruesce deminéța la trezviă, cu cuvinte dulcĭ, déca-țĭ e voea să-țĭ mulțuméscă cellŭ ce ĭ-aĭ datŭ darulŭ, și *să-ţi sărute și mâna.*

Iar déca-țĭ e voea să te mâniĭ, séŭ să urgisescĭ pre cine-va, séŭ să-lŭ judecĭ, ĭar *deminéța la trezviă îllŭ judecă cu toţĭ boĭeriĭ teĭ*, și-ĭ ĭea séma; d'aciĭ, cum îllŭ va adjunge judecata, așa-ĭ fă.

Căcĭ că, *déca șeḑĭ la méssă nu este legea să judecĭ, nicĭ să dăruescĭ.*

Ci *are mésa obiceĭulŭ seŭ de veseliă: să se veseléscă tóte oștile telle și slugele de tine.*

Așijderea, cândŭ șeḑĭ la mésă și *veĭ să-ţi așeḑĭ la mésă bóĭeriĭ ceĭ marĭ și ceĭ allŭ doilea și ceĭ maĭ micĭ și pre alţiĭ pre toţĭ*, ĭar tu de atuncea să le păḑescĭ locurile, ca la a duoa ședere să nu le schimbĭ rĕndurile.

Căcĭ că, déca puĭ sluga ta la mésă într'unŭ locŭ, ĭar allŭ duoilea rĕndŭ tu-lŭ puĭ maĭ josŭ, d'aciĭ intr'acellŭ césŭ i se întristéză ânima și se scărbesce.

Căcĭ că ellŭ se nădăjduĭa dintr'acellŭ locŭ ce a șeḑutŭ ânteĭu să căștige altŭ locŭ maĭ susŭ, ĭar tu pentru unulŭ carele-țĭ este ție maĭ dragŭ, tu-lŭ daĭ maĭ josŭ: pentru aceĭa i se intristéză ânima și se vatămă ca cu uă rană.

Că ânima omuluĭ este ca sticla: d'aciĭ sticla déca se sparge, cu ce o veĭ maĭ cărpi?

Dreptŭ aceĭa, fĕtulŭ meŭ, cândŭ veĭ tocmi boeriĭ și slugele-țĭ la mésă, și-țĭ vorŭ veni cine-va din ceĭ ce-țĭ vorŭ fi maĭ dragĭ, și vorŭ sta in vorbă, să nu cum-va să muțĭ pre vre-uniĭ din ceĭ maĭ de josŭ și pre ceĭ-l'alțĭ să-ĭ puĭ să șéḑă maĭ susŭ.

Ceĭ ce sunt la mésă, aceĭa să șéḑă, că pre aceĭa ĭ-aĭ tocmitŭ și ĭ-aĭ așeḑatŭ; ĭar cellora-l'alțĭ, care sunt ție dragĭ și staŭ in vorbă, ĭea pâne și bucate denaintea ta și vinŭ, și le dă cu mâna ta să mănânce și să bea.

D'aciĭ, déca le veĭ da bucate, tu le dă și cuvinte bune din gura ta.

Că și sfânta Scriptură mărturisesce și ḑice:

uniĭ maĭ bine se bucură și se veselescŭ și maĭ bine mulțumescŭ de cuvintele celle bune, decâtŭ cum mulțumescŭ alțiĭ de óspețe și de bĕuture.

Căcĭ că omulŭ înțelleptŭ, câtŭ ĭĭ veĭ adauge și-ĭ veĭ lungi cuvintele celle bune, atâta maĭ multŭ se va folosi și va mulțumi; ĭar de-lŭ veĭ veseli cu bĕutura și cu mâncarea, maĭ rea reutate veĭ ațița într'ênsulŭ.

Așa și tu, fĕtulŭ meŭ, de-țĭ veĭ infolosi (*sic*) slugele pururea cu cuvinte dulcĭ, tu încă veĭ dobândi folosŭ.

Iar de-țĭ veĭ slobodi trupulŭ spre bețiă făr'de lucru, fórte reŭ te veĭ sminti.

Că bĕutura cea multă marĭ reutățĭ face; pentru aceĭa trebue multă trezviă.

Că dice D-deŭ: pădiți-vĕ să nu cum-va să se ingreuĭeze ânima cu măncărĭ multe și cu bĕuture.

Și ĭar grăesce cu proroculŭ seŭ de dice: treziți-vĕ ceĭa ce bețĭ vinŭ de vĕ imbĕtațĭ și plângețĭ că s'aŭ luatŭ din midŭ-loculŭ vostru veselia și bucuria.

Și bunŭ lucru este a se feri omulŭ de bĕutura cea multă, că ĭar dice Scriptura: în lemnele celle multe se face focŭ mare, și in bucatele celle multe se ațiță curvia; și cum ațiță și face untulŭ vĕpaiă, așa și vinulŭ rădică pofta de curviă; și cum nu se va îmbogăți lucrătorulŭ bețivŭ, așa și suffletele care ĭubescŭ beția nu vorŭ înmulți bunătățile, ci și celle ce vorŭ avé le vorŭ perde.

Fĕtulŭ meŭ! déca beĭ vinŭ, nu te lăuda nicĭ te face bărbatŭ: că pre mulțĭ a perdutŭ vinulŭ și multe reutățĭ a făcutŭ.

Vinulŭ a golitŭ trupulŭ cellŭ de rușine allŭ luĭ Noe.

Vinulŭ făcu pre Lotŭ de se impreună cu amenduo fetele selle trupesce.

Vinulŭ provălli pre bărbatulŭ și vitézulŭ Sampson pon' in sferșitŭ, care se născuse din muĭere stérpă, și n'a maĭ fostŭ altŭ omŭ nicĭ uă dată vĕrtosŭ ca dênsulŭ, nicĭ va maĭ fi.

Că dice scriptura: Era unŭ omŭ de semenția luĭ Danŭ, pre carele chiăma Manoe, și muĭerea luĭ era stérpă și fecĭorĭ nu făcea; ĭar ângerulŭ luĭ D-deŭ se arretă muĭeriĭ și dise către dênsa: ĭată tu eștĭ stérpă și fecĭorŭ n'aĭ făcutŭ, ĭar de acum să scĭĭ că veĭ incepe rodŭ, și veĭ ingreca, și veĭ nasce fiŭ, și să te pădescĭ să nu beĭ vinŭ nicĭ rachiŭ, și nemicŭ spurcatŭ să nu mănâncĭ, că acellŭ copilŭ va fi sfințitŭ luĭ D-deŭ din pântecele mâne-sa. D'acĭĭ muĭerea merse și spuse bărbatuluĭ seŭ tóte căte-ĭ disese ângerulŭ, ĭar Manoe se rugă luĭ D-deŭ și dise: o Dómne cella ce aĭ trimesŭ pre omulŭ luĭ D-deŭ la noĭ! trimite-lŭ și acum să vie să ne invețe ce vomŭ face coconuluĭ déca se va nasce! Și ascultă D-deŭ rugăcĭunea luĭ Manoe, și ĭar veni a duoa óră ângerulŭ luĭ D-deŭ la muĭere; ĭar Manoe bărbatulŭ eĭ nu era cu dênsa, că muĭerea era la câmpŭ; d'acĭĭ muĭerea allergă și spuse bărbatuluĭ eĭ dicêndŭ: ĭată ĭar mi se arretă bărbatulŭ cella ce venise in cutare di la mine; și se sculă Manoe și merse după muĭerea luĭ, și déca adjunse, dise cătră acellŭ bărbatŭ: aŭ dór'estĭ tu bărbatulŭ cella ce aĭ grăitŭ cu muĭerea mea? ĭar ângerulŭ dise: eŭ sunt; Manoe dise: fie acumŭ după cuvêntulŭ teŭ, dar coconulŭ ce lucru va avea? și ce i se va cădé a fi? ângerulŭ dise: de tóte căte amŭ disŭ muĭeriĭ telle să se pădéscă, și ce se va face in viă să nu mănânce, și vinŭ să nu bea, nicĭ ce va fi spurcatŭ să nu mănânce, ĭar acesta carele se va nasce din făgăduință, acesta va uccide pre leŭ ca pre unŭ ĭedŭ, și după câtă-va vreme din capulŭ leuluĭ va da părințilorŭ luĭ mĭere de va mânca, și va judeca Israilulŭ in 20 de annĭ, și cu uă falcă de măgarŭ va uccide 1000 de ómenĭ, și va lua pórta cetățiĭ dintr'amenduo țiținele și cu tóte incuetorile, și o va duce in verfulŭ munteluĭ naintea Hevronuluĭ, și stelpiĭ caseĭ incă-ĭ va lua in mâne și-ĭ va clăti și va surpa casele și tóte tăriele ce vorŭ fi făcute pre dênșiĭ, și pre 3,000 de ómenĭ ce vorŭ fi într'ênsele ĭĭ va prăpădi.

Iar apoĭ și acesta, ocaĭaniculŭ, de necredincĭósa și vicléna curvă Dalida fu uccisŭ, și peri dicêndŭ: să móră și suffletulŭ meŭ cu păgâniĭ aceștia!

Dar tu, o sufflete (*), fiindŭ maĭ neputincĭosŭ și maĭ slabŭ, ce veĭ dice?

O, viclénă muĭere Dalido! cum uccisesĭ pre minunatulŭ și tarele bărbatŭ pre Sampsonŭ!

Cu adeveratŭ. intr'acéstă lume nu este maĭ rea și maĭ amară decâtŭ muĭerea!

(*) De căte orĭ esclamă către suffletŭ, Négoĭă-vodă face alusiune la sine-insușĭ.

Incă maĭ ascultă, fĕtulŭ meŭ, să-ţĭ maĭ spuĭu ş'altă poveste ĭar din sfânta Scriptură.

Olofer, vizirulŭ luĭ Navohodonosor imperatŭ, pentru beţia peri şi cu tóte oştile luĭ; că ḑise către Vagav hadâmulŭ seŭ: passă la cea Ovreĭcă şi-ĭ ḑi să vie să se ospeteze cu noĭ, că ne vorŭ ride Assirianiĭ déca o vomŭ lăssa să se ducă şi să nu ne impreunâmŭ cu densa trupesce; că era acea muĭere fórte frumósă şi chipeşă, şi numele eĭ Iudita. D'aciĭ Vagav eşi dela Olofer şi merse de grăi către Iudita şi ḑise: o, jupânésă! nu-ţĭ fie ruşine, ci passă la stăpânu-meŭ Olofer de mănâncă cu dênsulŭ şi bea vinŭ cu veseliă. Iar ea ḑise: dar eŭ ce suntŭ să staŭ in potriva stăpânuluĭ meŭ? eŭ, totŭ ce va pofti ellŭ, voĭu face; şi ce va fi luĭ dragŭ a face, mie încă va fi de veseliă şi de bucuriă in tótă viéţa mea. Şi se scullà Iudita, şi se impodobi frumosŭ, şi se imbrăcâ in haĭne bune, şi cu alte podóbe muĭerescĭ cu tóte se impodobi, şi-şĭ luâ slujnica cu dênsa, şi merse de stetu inaintea luĭ Olofer. Iar ellŭ déca o veḑu, i se râni inima de dênsa, şi o pofti fórte, şi totŭ aştepta vreme să se împreune cu dênsa, şi-ĭ ḑise Oloferŭ: acum bea, mănâncă şi te veselesce, că aĭ găsitŭ milă inaintea mea. Iar Iudita ḑise: mănca-voĭu şi voĭu bé, domnulŭ şi stăpânulŭ meŭ; că astăḑĭ se innălţă suffletulŭ meŭ maĭ multŭ decâtŭ in tóte ḑillele vieţeĭ melle. Şi luà de măncâ şi beu cu dênsulŭ din bucatele care-ĭ gătise slujnica eĭ. Iar ânima luĭ Olofer totŭ era rănită de pofta eĭ, şi se veseli Olofer şi bĕu vinŭ multŭ pentru dragostea eĭ, atâta câtŭ nu beuse nicĭ uă dată din nascerea luĭ. Iar déca inserâ, se duseră tóte slugele luĭ, cine-şĭ pre la conacŭ, şi Vagav inchise uşele cortuluĭ şi se duse şi ellŭ, că era toţĭ ingreuĭaţĭ şi biruiţĭ de vinŭ, ĭar Iudita remase singură in căşuţa *(sic)* cea maĭ din nontru, ĭar Olofer jăcea in patŭ bĭétŭ şi adormitŭ fórte tare. D'aciĭ ḑise Iudita cătrе slujniça eĭ: passă affară de stăĭ inaintea cortuluĭ şi păḑesce. Şi făcu aşa. Iar Iudita se rugâ luĭ D-ḑeŭ cu lacrime, ḑicêndŭ: Dómne D-ḑeulŭ luĭ Israilŭ! caută intr'acestŭ césŭ spre lucrulŭ mâneloŕŭ melle, şi să înalţĭ Ierusalimulŭ cetatea ta, cum te-aĭ făgăduitŭ; şi să săverşescŭ ce amŭ cugetatŭ nădăjduindu-mĕ spre tine, că voĭu face lucrulŭ acesta. Şi déca ḑise aşa, se apropiâ de patulŭ luĭ Olofer şi-ĭ luâ sabia luĭ dela căpĕtâĭu, şi déca o scóse din técă, illŭ apucâ cu uă mână de pĕrŭ, şi-şĭ rădicâ ochiĭ la cerŭ şi zise: Dómne D-ḑeulŭ luĭ Israilŭ! intăresce-mĕ intr'acesta césŭ!— şi-lŭ lovi de două orĭ preste grumazĭ, şi-ĭ tăiâ capulŭ şi-lŭ băgâ in traista eĭ, care purtase bucate, şi-lŭ dede slujniceĭ, şi eşiră amênduo din taberă, cum le era obiceĭulŭ şi la vreme de rugăcĭune.

Veḑĭ, fĕtulŭ meŭ, cum plătesce de reŭ beţia.

Dreptŭ aceĭa să nu zăbovescĭ la beţiă, ci câtŭ poţĭ fugĭ de beţiă, ca de foculŭ unuĭ cuptorŭ.

Aşijdere şi Irod pentru beţiă tăiâ pre dumneḑeesculŭ Ioanŭ Botezătorulŭ, de allŭ căruĭ traĭu şi bunătăţĭ şi ellŭ se mira; ĭar fiindŭ biruitŭ de vicleşugŭ, uccise-lŭ ca unŭ nebunŭ şi ca unŭ turbatŭ.

Aşa şi tu, ticălóse sufflete, fiindŭ împresuratŭ şi surpatŭ de mâncărĭ multe şi de beuture, te veĭ intórce in necurăţie şi veĭ face lucrurĭ de pericĭune.

Pentr'aceĭa, încaĭ de acum fugĭ de acestea cu nevoinţă, ca să nu urmezĭ amărăcĭunilorŭ dela D-ḑeŭ.

Că ḑice prorocululŭ: amarŭ cellora, déca se scólă deminéţa eĭ caută rachiulŭ, ĭar séra eĭ béŭ vinulŭ, cu alăute şi cu tobe şi cu surle, ĭar lucrurile luĭ D-ḑeŭ eĭ nu sciŭ, nicĭ caută de lucrurile mâneloŕŭ selle.

Amarŭ şi ţie, ticălóse sufflete şi făr'de ruşine; că tu totŭ-d'a-una facĭ lucrurĭ de ocară şi de batjocură ca acestea, şi nu-ţĭ este ruşine nicĭ frică; ci aĭ dobânditŭ chipŭ şi obrazŭ de curvă, şi la toţĭ cauţĭ făr'de ruşine, şi in tóte ḑillele mâniĭ pe D-ḑeŭ cu lucrurĭ relle şi cu cugete viclene; şi nu-ţĭ este frică nicĭ te temĭ, o nebune, pentru îndelungata rebdarea luĭ!

Dar cum veĭ să poţĭ scăpa de mânia luĭ cea neoprită, şi de osânda ce va sa-ţĭ caḑă assupră?

Dreptŭ aceĭa, să nu cum-va să nu grijescĭ séŭ să nu bagĭ sémă de mântuirea ta; ci pon' aĭ vreme de pocăinţă, fă bine şi totŭ ce place luĭ D-ḑeŭ.

Că măcarŭ de este ĭubitorŭ de ómenĭ, şi mila luĭ intăresce tótă firea omenéscă, ĭar este şi judecătorŭ dreptŭ.

Ci să nu te amăgescĭ séŭ să te inşelle ânima séŭ firea cum-va; că nu este neminea din ceĭ ce facŭ reŭ, cariĭ să pótă dobândi imperăţia ce-

ruluĭ și să intre in locașulŭ dreptilorŭ, ci numaĭ cellŭ ce face voea luĭ D-deŭ și va păzi invețăturele luĭ și poruncele luĭ.

Că dice și proroculŭ: Dómne! cine va locui in locașulŭ teŭ? séŭ cine se va sălășui in muntele teŭ cellŭ sfântŭ? cellŭ ce âmblă făr' de prihană, și cellŭ ce face dreptate, și cellŭ ce grăesce adeverință in ânima luĭ, care n'a inșellatŭ cu limba luĭ, și n'a făcutŭ reŭ vecinuluĭ seŭ, nicĭ a avutŭ imputăcĭune despre aprópele luĭ, cellŭ ce s'a juratŭ vecinuluĭ seŭ și nu s'a lepedatŭ, și incaĭ nu șĭ-a datŭ baniĭ in cametă, și pre ceĭ nevinovațĭ nu ĭ-a vindutŭ; cellŭ ce va face acestea nu se va rușina in vécŭ.

Acestea tóte audindu-le, o sufflete! in tóte dillele din sfintele Scripture, ĭar tu, nebune, nu vrusesĭ să înțellegĭ, ci te-aĭ allunecatŭ spre pofte de ocară și de rușine!

Dar atuncea la judecată ce gândescĭ a face, o neințellepte, fiindŭ golŭ de tóte bunătățile?

Decĭ, de acum incaĭ te pădesce și te părăsesce și te lassă de lucrurile telle celle spurcate, și te apropiă către pocăință, și fă lucrurĭ bune naintea D-deuluĭ teŭ, ca să ĭeaĭ și tu dela dênsulŭ binele celŭ cerescŭ, și să fiĭ făgăduitŭ veselieĭ ceĭ ângerescĭ.

D'aciĭ cu dênșiĭ te veĭ invrednici slaveĭ D-deuluĭ celluĭ ce este in Troiță, că acelluĭa este tótă împerăția și puterea și slava in vecĭ netrecuțĭ și nesferșițĭ.

Amin.

No. 312.

— 1568 —

Abbatele Ruggieri descrie originea Românilorŭ și forțele militarie alle Moldoveĭ.

Acestŭ importantŭ documentŭ ni l'a communicatŭ D. Vasilie Alecsandrescu cu maĭ multe alte, adduse din escursiunea D-luĭ in Italia și Spania, și pe carĭ le vomŭ publica succesivŭ. Traducerea e a Redacțiuniĭ.

Relatione copiosissima del Regno di Polonia rescritta dall' Abbate *Rugiero* a Pio quinto, rittornando Nunzio dal Re Sigismondo Augusto nel' anno 1568.

Li Vallachi habitano tra il fiume Niester, quale secondo molti fu dagli Antichi detto Tiras, et il Danubio verso il Mar Maggiore, et è questa Provincia parte della Datia antica, laquale contienne appreso il paese che habitano i Transalpini da Pollachi detti Moldavi, et la Transilvania.

Sono questi Vallachi per antica origine Italiani, per esser colonia de' Romani condotta da Flavo, dal quale con vocabulo corrotto vogliono molti che siano detti Valachi; ma io credo più presto che si chiamano cosi per esser il medesimo commune in Polonia á tutti gl' Italiani dalli quali essi hanno l'origine, perciò rettengono ancora in gran parte la lingua latina corrotta, pero et non altutto dissimile alla nostra Italiana, benche in quella, per la vicinità, et prattica delle barbare nationi si siano rescolata la religione loro di Christiana in Greca.

Il paese è per il più montuoso et abbondante de bestiami et assai commodo pe li commercii essendo posto tra due gran fiumi, et havendo il Mar Maggiore a fronte, et dipiù trovandosi in mezo il Regno di Polonia, et l'Imperio de Turchi, tra quali continuamente si traffica, et il viaggio si fa per Vallachia, il signor della quale ha titolo di Vaivoda, et potrebbe metter insieme intorno 10 mil Cavalli, alquanto simili alli Turchi, et sono quei huomini molto bellicosi ma disarmati, et nell' offendere usano per il più gli archi.

Solevano quelli Vaivodi pagar il tributo al Rè di Polonia, ma è gran tempo che si sono levati di tal obligo, et perche quest'ultimo Vaivoda fu messo in stato dal Turco, s'intende che gligliè divenuto tributario (*).

Detalliata relațiune assupra regatuluĭ polonŭ, scrissă de abbatele Rugiero, revenindŭ din nunțiata sea pe longă regele Sigismundŭ-Augustŭ, in annulŭ 1568.

Româniĭ locuescŭ intre fluviulŭ Nistru, numitŭ in anticitate, dupre opiniunea cea maĭ ac-

---

(*) Acéstă frumósă informațiune despre originile romàne, se păstrézá in Archivulŭ Codicilorŭ diplomatice, din Biblioteca Națională dela Madrid, in volumele X. 136, la pagina 286.

Acestŭ Abate Rugiero séŭ Rugerio (cum este trecutŭ in catalogulŭ Archivuluĭ) a maĭ scrisŭ la 1588 uă preciósă informațiune despre starea lucrurilorŭ din Polonia, Moldavia si Transilvania. Ea se păstrézá in arm. 236, volumele I. Amŭ insărcinatŭ pre unulŭ din amploiațiĭ Bibliotecei, dar incă nu amŭ priimitŭ copia. — *V. Alexandrescu.*

credută, Tiras, și intre Dunăre, in regiunea Mării-negre, și este uă parte a vechieĭ Dacie, carea maĭ cupprinde provincia Muntenilorŭ, numițĭ de către Polonĭ Moldavĭ (?), și Transilvania.

Acestĭ Românĭ descindŭ din anticiĭ Italianĭ, findŭ uă coloniă romană addusă de Flaviŭ, din allŭ căruĭ nume, dicŭ uniĭ, s'arŭ fi făcutŭ prin corrupțiune *Vlachiĭ*; eŭ inse preferŭ a crede, că eĭ se numescŭ așa, pentru că acestŭ nume se applică in Polonia către toțĭ Italianiĭ, din carĭ se tragŭ și Româniĭ, reținendŭ eĭ pone acum in mare parte și limba latină, deși corruptă, dar nu prédepărtată de limba nóstră italiană. Cu tóte astea, prin vecinetate și relațiunĭ cu popóre barbare, eĭ din crestinĭ deveniră de religiune grécă.

Țérra maĭ tótă e muntósă, abundă in vite, și e destullŭ de commodă pentru commerciŭ, findŭ aședată intre duo marĭ fluvie cu fața spre Marea-négră, și afflându-se in midŭ-locŭ intre regatulŭ polonŭ și imperiulŭ turcŭ, aĭ cărorŭ commercianțĭ călletorescŭ uniĭ la alțiĭ prin Moldova. Domnulŭ moldovenescŭ se numesce voevodŭ și *arŭ puté scótte in câmpŭ pone la 10,000 de cavaleriă, organisată in feliulŭ acelleĭ turce; sunt ómenĭ fórte vitejĭ, dar reŭ armațĭ, și se aperŭ maĭ allesŭ cu arce.*

Acestĭ voevodĭ obicĭnuĭaŭ a plăti tributŭ regeluĭ Polonieĭ; dar e multŭ timpŭ decândŭ eșiră din acéstă datoriă, și ultimulŭ voevodŭ findŭ pusŭ pe tronŭ de către Turcĭ, firesce că lorŭ le plătesce tributŭ.

No. 313.

— 1599 —

Fragmentŭ din instrucțiunile date nunțiuluĭ papalŭ in Polonia, in priivința episcopuluĭ catolicŭ din România.

Din collecțiunea D-luĭ V. Alecsandrescu.

Instruzzione al Vescovo di Reggio mandato Nuntio in Polonia l'anno 1599.

Ha Il. Sto. fatto un Vescovo nella Moldavia et Valachia, cuale ultimamente comparti in quelle Provincie, et il Vescovo di Camegnitz et l'Arcivescovo di Leopoli pretenderano di havere *jus visitandi* la Moldavia, et porche non sono fondati le loro pretensioni, Monsignore Nuntio li fara capaci, et proteggira detto Vescovo, et terrà corrispondenza seco acciò l'informe delle cose che passarono in quella Provincia et in Tartaria. (*)

Instrucțiunea pentru episcopulŭ de Reggio, trimisŭ nunțiŭ in Polonia in 1599.

Fiindŭ numitŭ unŭ episcopŭ pentru Moldodova și Țérra-Românéscă, carele de currêndŭ a și plecatŭ acollo, éră episcopulŭ de Camenița și archiepiscopulŭ de Lemberg pretindêndŭ de a avé „jus visitandi“ assupra Moldoveĭ, *carĭ pretensiunĭ nu sunt întemeĭate*; apoĭ monseniorulŭ Nunțiu iĭ va inlătura, va protege pe acelŭ episcopŭ, și va ținé corespundință cu ellŭ, informându-se de celle ce se petrecŭ in România și in Tătaria.

No. 314.

Lublin, 1569, pergamenă.

Regele Sigismundŭ-Augustŭ reguléză colonisarea unuĭ satŭ românescŭ in Galiția, arretândŭ cum se ințellegeaŭ la Românĭ prerogativele și obligațiunile capuluĭ comunnalŭ, alle popeĭ și alle țerranilorŭ.

Acestŭ documentŭ, forte prețiosŭ pentru istoria sătenilorŭ românĭ, se afflă in originalŭ in biblioteca Ossolinianā de le Lemberg.

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae etc. etc. Significamus tenore praesentium: Quia nos bona capitaneatus nostri samboriensis ampliare proventusque et comoda mensae nostrae augere volentes simulque comendatam habentes fidem sagacitatem et solerciam providi viri Iwan Krzewicki, eidem facultatem et potestatem dedimus damusque et conferimus praesentibus villam de nova et cruda radice in silvis nostris ad ca-

(*) Regiĭ de Polonia multŭ timpŭ pretinseră a avea càrma bisericeĭ catolice din Principate, sub pretestulŭ că la 1414, Papa Iovani XXII arŭ fi fostŭ supusŭ scaunulŭ episcopalŭ de Bacăŭ la acellŭ archiepiscopale din Leopolŭ. Documentulŭ de maĭ susŭ dovedesce că Domniĭ nostriĭ, și maĭ cu sémă Vasile Lupu și următoriĭ, avură dreptate de a disputa Polonieĭ (cum scrie manuscrisulŭ bisericeĭ catolice din Iașĭ), supremația și cărma bisericeĭ catolice:“ *Il re di Polonia ed il Principè di Moldavia si questionavano il diritto di nominare il vescovo di Bacos.*“ Vedĭ Ateneulŭ Românŭ. Iuliŭ-Augustŭ 1861.— *V. Alexandrescu.*

pitaneatum samborien. pertinentibus ad torrentem Wiczow nuncupatum ejusdem cognominis iure et consuetudine Walachorum locare quae quidem villa locanda limites suos perpetuos habebit a limitibus Holowieckie ad monasterski potok et a Groziowa wiesz usque ad Walkij, tandem a Ploskie ad Sokoly potok demum vero a Mszaniec fluvio ad vadum po brod wiszszey Sokolia. Ut autem homines ad incolendum eandem Villam eo citius confluant et habitabilem reddant, damus eisdem libertatem ab omnibus censibus et daciis nobis praestari solitis iure et consuetudine Walachica extenuandam qua expirata nobis ad ea onera dacias census et tributa pendenda quae aliae Villae nostrae eidem vicinae in eodem iure Walachico locatae nobis pendere consueverunt, tenebuntur: Cupientes vero ipsum Iwan Krzywicki ad locandam eandem villam nostram promptiorem pro laboreque suo consolatum reddere, eidem iure et nomine scultetiae ibidem in Wiczow duos mansos et duas portiones vulgo obszary dictas agri alterum inferius, alterum vero superius villae praefatae sitas damus et assignamus perpetuis temporibus per eum et successores illius legitimos possidendi ita late et longe prout sese intra limites Villae ejusdem extendi possunt. Damus etiam eidem sculteto molendinum liberum super fluvio magno Mszaniecz in loco qui sibi commodior videbitur per eum extruendum tam frumentarium quam trusatile vulgo folusz dictum et tabernam in eadem Villa liberam atque hortulanos tot quot in agris suis propriis eos locare poterit sine quadam exemtione cum omnibus ex eisdem censibus proventibus et proprietate universa. Praeterea de omni dacione nostra pecuniaria iudicata et gregaria ex villa ipsa nobis provenienda tertium denarium tertium agnum et tertium porcum ipse scultetus et ejus legitimi successores perpetuo de villa praefata habebunt et percipient. Licebit insuper etiam Sculteto atque ejus successoribus a Cmethonibus villae ejusdem nostrae columbationes et honores alias poczty bis quolibet anno videlicet pro nativitatis Domini et sacrae Paschae festis more aliarum Villarum iure Walachico locatarum accipere eosdemque Cmethones cogere sibi ad laborandum tribus diebus annatim, videlicet ad agros colendum falcastrandum et metendum. Quoniam vero intelleximus illas regiones homines ritus greci jam inhabitare, ideo ne et in hac parte illorum religioni deesse videamur damus et assignamus quoque ibidem in Wiczow unum laneum agri perpetuum pro Poponatu et area quae aptior inventa fuerit pro construenda Ecclesia ritus Greci idque sine damno et preiudicio aliarum villarum nostrarum antiquarum et Poponum in eisdem existentium eundemque Poponem pro dationibus gregariis liberum et absolutum esse volumus temporibus perpetuis. Dantes et concedentes praefato Iwan sculteto ejusque posteris plenam facultatem redditus et proventus suos in eadem scultetia molendinoque et taberna suprascriptis ad eam pertinentibus pro beneplacito suo (sine tamen nostrae et subditorum nostrorum praejudicio) ampliandi et augendi eamque ipsam scultetiam cum omnibus proventibus ad eam quomodolibet pertinentibus tenendi habendi possidendi nec non dandi donandi vendendi commutandi obligandi alienandi ac in usus suos suorumque successorum beneplacitos prout ipsis melius et utilius videbitur expedire convertendi Nostro tamen et Successorum nostrorum speciali consensu et voluntate ad id accedente. Ratione cujusquidem scultetiae ipse Krzewicki eiusque legitimi Successores sculteti in Wiczow ad quamlibet expeditionem generalem Regni bellicam nobis et nostris Successoribus post expirationem libertatis more aliorum Scultetorum servire tenebuntur. Juribus nostris Regalibus et stationibus ex scultetia et poponatu praedictis salvis nihilominus manentibus harum testimonia literarum quibus in fidem ac evidentius testimonium sigilum nostrum est apensum. Datum in Comiciis Regni nostri generalibus Lublinensibus feria sexta ante dominicam Invocavit proxima Anno Millesimo Quingentesimo nono Regni vero nostri Anno Quadragesimo. Valentinus Dembinski R. P. Canc.

Sigismundŭ-Augustŭ, cu mila luĭ D-ḑeŭ regele Polonieĭ etc. Voidŭ a imbunătăți districtulŭ nostru de Samborŭ și a immulți venitulŭ și comoditățile meseĭ nóstre, de assemenea încredéndune in fidelitatea, prudența și activitatea circumspectuluĭ bărbatŭ Ionŭ Krzewicki, ĭ-amŭ datŭ și-ĭ

dămŭ și accordămŭ, prin acésta, facultatea și puterea de a infiinţa in pădurile nóstre din distictulŭ de Samborŭ, pe pereulŭ numitŭ Wiczow, unŭ satŭ noŭ de acellașĭ nume, *administrîndu-se dupre dreptulŭ și obiceĭulŭ Românilorŭ*; care satŭ noŭ să aĭbă in vecĭ hotare de la hotarele Holowiec pone la Pereulŭ-monastirescŭ, și de la satulŭ Grozia pone la Walki, apoĭ de la Ploskie pone la perĕulŭ Sokoly, de la apa Mszaniec ponĕ la vadulŭ maĭ susŭ de Sokolia. Iară *pentru ca ómenĭĭ să se adune maĭ voioșĭ și să se așeḑe in acellŭ satŭ noŭ, illŭ scutimŭ de tóte biururile și dărĭle câte ni se plătescŭ nouĕ dupre dreptulŭ și obiceĭulŭ românescŭ; cu aceia insă ca dupĕ espiraţiunea terminuluĭ de scutélă să pórte și ellŭ sarcina de a ne plăti dărĭ, birurĭ și angărie intocmaĭ ca celle-l-alte sate alle nóstre invecinate și carĭ se bucură de acellașĭ dreptŭ românescŭ.* Iar pentru ca insușĭ Ionŭ Krzywicki să fie cu atâtŭ maĭ grabnicŭ, maĭ silitorŭ și maĭ mângăétŭ in munca sea de a așeḑa acellŭ satŭ allŭ nostru, *ĭĭ dămŭ și assemnămŭ in possessiune, luĭ și urmașilorŭ seĭ legitimĭ, pentru totŭ-d'a una, cu dreptulŭ și cu numele de șoltuzŭ, acollo in Wiczow, duo locuinţe și duo porţiunĭ de territoriŭ, numite* „obszary“, *unulŭ maĭ josŭ, altulŭ maĭ susŭ de vétra satuluĭ, intru cătŭ se va puté intinde in lăţime și in lungime intru hotarele preveḑute.* Ĭĭ maĭ dămŭ luĭ voe de a-șĭ face uă móră atâtŭ frumentariă, cum și de mână, orĭ unde ĭĭ va plăcé a-șĭ allege loculŭ pe apa cea mare Mszaniec; de assemenea uă cărcĭumă liberă in acellŭ satŭ, precum și ómenĭ să aibă pre căţĭ ĭĭ va puté ţiné pe propria sea parte de teritoriŭ, cu acelleașĭ scutelle tóte ca și pentru ceĭ-l-alţĭ. Afară de astea, *Șoltuzulŭ și urmașiĭ seĭ legitimĭ, in toţĭ timpiĭ, din acellŭ satŭ, din orĭ ce dare comunală séŭ de globire, câtă ni se va cuveni nouă, vorŭ avé și vorŭ percepe allŭ treilea denarŭ, allŭ treilea miellŭ, allŭ treilea porcŭ. Se va maĭ cuveni, ca șoltuzulŭ și urmașiĭ seĭ, dupre obiceĭulŭ cellorŭ-l'alte sate românescĭ, să priiméscă de la ţerranĭ satuluĭ, de duo orĭ pe annŭ, anume la Crăciunŭ și la Pasce, darurĭ de turtureĭ și de cinste; și să siléscă pe aceĭ ţerranĭ să-ĭ lucreze luĭ câte treĭ ḑille pe annŭ, anume să semene, să cosészcă și să secere.* Maĭ afflândŭ noĭ că in acea ţérră locuescŭ deja mulţĭ ómenĭ de ritŭ grecŭ, apoĭ voindŭ ca și in casulŭ de faţă să fie satisfăcute celle de religiune, *dâmŭ și assemnâmŭ acollo in Wiczow uă bucată de câmpŭ in perpetuŭ pentru popă* și uă piaţă ce se va găssi maĭ potrivită pentru clădirea uneĭ biserice grecescĭ, fără insă a fi acésta in daună și in prejudiciŭ altorŭ sate alle nóstre vechĭe și altorŭ popĭ din acelle părţĭ; *pe care popă din Wiczow illŭ scutimŭ in vecĭ de dărĭ communnale.* De asemenea dămŭ și ingăduimŭ ḑissuluĭ șoltuzŭ Ionŭ și urmașilorŭ seĭ deplina facultate de a imbunătăţi și a immulţi dupre placŭ folosurile și veniturile lorŭ din acea șoltuziă cu móra și din cărcĭuma atternate de ea, totușĭ fără vătemare pentru noĭ și suppușiĭ nostri; precum și de a stăpâni, de a ţiné, de a dărui, de a vinde, de a schimba, de a ipoteca, de a instrăina, dupre placulŭ și folosulŭ lorŭ, acea șoltuziă de 'mpreună cu dependinţele eĭ, dupre cum lorŭ li se va păré maĭ cu calle; totușĭ cu prealabila consimţire și permissiune din parte-ne séŭ din partea urmașilorŭ nostri. *Iar pe temeĭulŭ acelleĭ șoltuzie, după espiraţiunea termenuluĭ de scutélă, insușĭ Krzewicki și successoriĭ seĭ legitimĭ vorŭ fi datorĭ de a ne servi nouĕ și urmașilorŭ nostri dupre modulŭ cellorŭ-l'alţĭ șoltuzĭ, in orĭ-care espediţiune militară generală a Regatuluĭ.* Assicurându-se drepturile și staţiunile nóstre regale din șoltuzia și popia supra-ḑisse, s'a datŭ in testimoniŭ acéstă diplomă, către care spre maĭ mare credinţă și dovédă s'a aninatŭ sigilliulŭ nostru, in adunarea generală a regatuluĭ nostru, in Lublinŭ, etc.

No. 315.

Fără locŭ, 1513, martiu 5, pergamenă.

Bogdanŭ cellŭ Orbŭ intăresce purcalabuluĭ Grincoviĉĭ duo sate, mostenite după purcalabulŭ Ștefŭ.

Acestŭ documentŭ, interesantŭ in privinţa genealogică, se afflă in Archiva Statuluĭ.

✝ Милостїю божиею мы Богдан воевода etc. wже тот истиннїи нашь вѣрныи болѣрин. пань Гринкович паркалак хотински. слꙋжил нам право и вѣрно тѣм мы видѣвше etc дали есми емꙋ ꙋ нашеи земли ꙋ мwлдавскои. два села што емꙋ их дал ꙋико

его Шефꙋла пapкaлaбъ. на своеи съмерти. на имѣ село Драгꙋшани. и дрꙋгое село Ѣкꙋшани. що сѣ емꙋ пришли ꙋ его част Шефꙋлwв паркалабь. коли соби подѣлилисѣ съ своею тюткою. Марена дочка пана Іакꙋша вистѣрника и съ дъщери еи Анꙋшкою. и Васꙋткою. и съ своими непоти сыны Бꙋчацкаго Июрїи ис привилїе що имал Шефꙋл паркалабь wт родителѣ нашего wт Стефана воеводи. еще емꙋ дал прад нами и нашими боꙗре. ино мы видѣвше etc. а на то ест вѣра нашего господства etc. и вѣра прѣвъзлюбленних сынwв господствами. Іwна Стефана. и Петра. и Илїꙗша. и вѣра пана Драгоше двwрника.— Дана Болї паркалаба хотинскаго.— Еремїи и пана Кwзмꙋ паркалабwв немецких.— Шандра — Негрила.— Могили.— Петрики паркалаба новградского.— Лꙋка Арбꙋре пwртарѣ сꙋчавского.— Храна спатарѣ. Тотрꙋшана вистѣрника.— Шарпе постелника.— Сакꙋꙗна чашника.— Косте Кръже столника.— Томи Къцелѣна комиса. и вѣра въсах etc. (incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Исак.) писал Фъдwр влѣто ꙁѯка март е.

Cu mila luĭ D-ḑeŭ noĭ Bogdanŭ-vodă etc. Iată că acestŭ adeveratŭ allŭ nostru credincĭosŭ boĭerŭ, panulŭ Grincovicĭ, purcalabŭ de Hotinŭ, servindu-ne cu dreptate şi cu credinţă, decĭ noĭ ĭ-amŭ accordatŭ in ţérra nóstră moldovenéscă duo sate, ce i le dedese la mórte unchĭu-seŭ Stefŭ purcalabulŭ, şi anume satele Draguşeniĭ şi Iacuşeniĭ, carĭ sate aŭ fostŭ căḑutŭ in partea luĭ Stefŭ purcalabulŭ, cândŭ se împărţise ellŭ cu mătuşă-sea Marina, fiĭa panuluĭ Iacuşŭ visternicŭ, şi cu fiĭele eĭ Anuşca şi Vasutca, şi cu *nepoţiĭ seĭ, fiiĭ luĭ George Buczacki* *), pe temĕiulŭ actuluĭ accordatŭ luĭ Stefŭ părcălabulŭ de părintele nostru Stefanŭ-vodă; care danĭă făcêndu-se în presenţa nóstră şi a boĭerilorŭ nostri, o intărimŭ pe credinţa nóstră, şi a pré-ĭubiţilorŭ *nostri fiĭ*: *Ionŭ-Stefanŭ*, *Petru şi Ilıaşŭ*, şi a panilorŭ: Dragoşŭ vornicŭ, Danŭ Bolea purcalabŭ de Hotinŭ, Ieremia şi Cosma purcalabĭ de Némţŭ, Şandru, Negrilă, Movilă, Petrică purcalabŭ de Romanŭ, Luca Arbure portarŭ de Sucéva, Hrénŭ spatarŭ, Totruşénŭ visternicŭ, Şerpe postelnicŭ, Secuénŭ paharnicŭ, Costea Cărje stolnicŭ, Toma Căţellénŭ comisŭ, şi alţiĭ (Incheĭarea, cu numele vel-logofĕtuluĭ: Isacŭ). A scrisŭ Tóderŭ in anulŭ 7021 martiŭ 5.

(*) Una din familliele polone celle maĭ celebre, aşeḑatăin Podolia, despre care veḑĭ *Niesiecki*, *Herbarz Polski*, ed. 2, t. 2, p. 345—47.

No. 316.

— 1512—1521 —

Tractatulŭ luĭ Négoiă-Bassaraba, Domnulŭ Ţerreĭ-Romănescĭ, despre onórea slujbaşilorŭ inaintea principeluĭ.

Din manuscriptulŭ, citatŭ sub Nr. 311.

Invĕţătura luĭ Négoiă-voevodŭ către iubitulŭ seŭ coconŭ şi către alţĭ domnĭ, cum şi în ce chipŭ vorŭ cinsti pre boĭerĭ şi pre slugele lorŭ, carĭ vorŭ sluji cu dreptate.

Veniţĭ la mine, feţiĭ meĭ; veniţĭ şi vĕ apropiaţĭ către sfétulŭ meŭ cellŭ bunŭ, şi să ascultaţĭ sfétulŭ care vĕ l'oĭu da.

Ântêĭu să aĭbĭ credinţă, dragoste şi nădejde către D-ḑeŭ; că *Dragostea este maĭ mare de tóte.*

D'aciĭ după dragoste, să aveţĭ lauda luĭ D-ḑeŭ, care-ĭ place luĭ, ĭar smerenia incă să o aveţĭ.

Căcĭ că Domnulŭ nostru Iisusŭ Hristosŭ aşa invĕţă pre apostoliĭ seĭ şi le ḑice: invĕţaţi-vĕ de la mine, că sum blândŭ şi smeritŭ cu ânima.

Vedeţĭ, feţiĭ meĭ, câtŭ este de bună smerenia, că insuşĭ Domnulŭ nostru a invĕţatŭ pre aĭ seĭ ucenicĭ şi le-a ḑisŭ: să fiţĭ blânḑĭ şi smeriţĭ.

Aşijderea şi eŭ vĕ invĕţŭ, după cuvêntulŭ Domnuluĭ.

Că de veţĭ fi smeriţĭ, D-ḑeŭ vĕ va innălţa, ĭar de veţĭ fi blânḑĭ D-ḑeŭ va trimitte mila sea de va fi cu voĭ.

Că eŭ, feţiĭ meĭ, amŭ uă grădină; şi acéstă grădină, cu darulŭ şi cu adjutorulŭ luĭ D-ḑeŭ, intre multele melle ostenințe şi nevoințe, o amŭ făcutŭ şi o amŭ crescutŭ frumosŭ şi bine: grădina acea şi crescerile celle frumóse dintr'ênsa sunt boĭeriĭ meĭ ceĭ marĭ şi cinstiţĭ.

Şi ĭ-amŭ ingrăditŭ cu gardŭ, ca cu unŭ zidŭ de pétră, şi grădina mea o amŭ aperatŭ, ca nu cum-va să indrăznéscă cine-va să intre intr'ênsa şi să strice cine-va din ostenellele melle.

D'aciĭ acea ostenélă a mea și grădină, și acelle cresceri ce le aperaĭ, crescură frumóse și inflorïră, și eŭ totŭ sub umbra lorŭ și a florilorŭ lorŭ m'amŭ recoritŭ, și ochiĭ meĭ se reveniaŭ (*sic*) de roua și de veselia florilorŭ lorŭ.

Și nu numaĭ ce mĕ veseliaŭ cu veselie și mĕ bucuraŭ, ci incă și capetele să și le puïe și sângele să și-lŭ verse toţĭ vroïaŭ și eraŭ bucuroșĭ pentru mine.

Iar cândŭ veni porunca luĭ D-ḑeŭ, să mĕ mutŭ din lumea acésta, și să mérgă trupulŭ meŭ in pământŭ, cum este poruncitŭ de cellŭ ce l'a ziditŭ, ĭar *suffletulŭ să mérgă sub cerurĭ să se ispitéscă de tóte lucrurile, să se ĭspitéscă și de celle bune și de celle relle* (*); atuncea pricepură și cunoscură slugele melle și grădina mea, că făr' de mine vorŭ să se desgrădéscă, și eŭ voĭu să mĕ despartŭ dela dênșiĭ, și va să remâĭe acea grădină neîngrădită și ca uă pustiă.

Venira toţĭ și plângeaŭ cătră mine și eŭ către dênșiĭ, și eramŭ toţĭ în nisce grijĭ și in nisce scărbe multe făr' de sémă.

Și suspinamŭ uniĭ către alţiĭ, și cu multe lacrime și obide mĕ intrebaŭ, ḑicêndŭ:

„Dómne și stăpâne! dar cum pre noĭ, grădina ta, pre a cuĭ sémă ne lașĭ desgrădiţĭ? dar „de va intra cine-va intru noĭ și ne va pustii?"

Iar eŭ le ḑișĭ:

„Feţiĭ meĭ! slava lumiĭ acestia așa este, făr' „de rădecină și făr' de credinţă și făr' de tocmé„lă! că iată veni porunca D-ḑeuluĭ meŭ la mine „ca să mĕ despartŭ acum de voĭ și voĭ de mine, „și intr'altŭ chipŭ nu póte fi; ci numaĭ amŭ a „respunde și voĭu să ḑicŭ: fie, Dómne, după vo„ea ta și după cuvêntulŭ teŭ!"

Deci tu, fĕtulŭ meŭ, voea luĭ D-ḑeŭ să fie și porunca luĭ D-ḑeŭ să se imple; ĭar zidirea luĭ D-ḑeŭ, care a fostŭ grădina mea, și slugele melle, cariĭ totŭ-d'a-una mĕ umbriaŭ cu florile lorŭ, și ochiĭ meĭ se reveniaŭ de roŭa lorŭ, acum s'a desgrăditŭ de mine și a remasŭ pustiă; ĭar acum, fĕtulŭ meŭ, eŭ te lasŭ să fiĭ gardŭ grădineĭ melle și să o păḑescĭ, cum o amŭ păzitŭ și eŭ.

Că déca o veĭ păḑi și-ĭ veĭ fi gardŭ, ca zidulŭ de pétră, cum amŭ fostŭ și eŭ, d'aciĭ eĭ, cum cugetaŭ să-șĭ verse sângele și să-șĭ puïe capetele pentru mine, așa-șĭ vorŭ versa sângele și-șĭ vorŭ pune capetele pentru tine, séŭ pentru fiesce-care cine va face și va păḑi aceste invăţăture alle melle.

Și nicĭ uă dată nu vorŭ da spatele vrăjmașilorŭ vostri.

Și cum mĕ umbriaŭ și mĕ recoriaŭ florile lorŭ, așa și pre voĭ vĕ vorŭ umbri și vĕ vorŭ recori, și vorŭ lua ochiĭ vostri rouă și veseliă dela dênșiĭ.

Iar de vĕ va inveţa cine-va să intraţĭ în zidirea luĭ D-ḑeŭ și in grădina mea cu securea, făr' de porunca luĭ D-ḑeŭ și fără cătŭ vĕ invĕţŭ eŭ, d'aciĭ voĭ să daţĭ séma inaintea Domnuluĭ nostru Iisusŭ Hristosŭ; că eŭ nu vĕ invĕţŭ să faceţĭ așa.

Ci vĕ invĕţŭ, că *se cade Domnuluĭ care ișĭ caută de grădina sea, să o curăţéscă de tóte nuelle celle uscate care nu facŭ rodŭ, înse cu lege și cu judecată.*

Că și in sfânta Evangheliă ḑice: pomulŭ, care nu face rodŭ bunŭ, din pământŭ se va tăia și se va arrunca in focŭ.

Intr'altŭ locŭ ḑice: cellŭ ce va ĭerta greșellele ómenilorŭ, acella încă va fi ĭertatŭ dela D-ḑeŭ; ĭar cine nu va ĭerta greșellele ómenilorŭ, acella nu va fi ĭertatŭ dela D-ḑeŭ la casele luĭ David, unde se va sferși frica cea mare.

Iar *Domnulŭ se cade să fie milostivŭ, și măcarŭ de arŭ fi grădina și făr' de ródă, și te veĭ mănia pe vre-unŭ pomŭ, nu-lŭ tăia, ci-lŭ curăţesce de tóte cranghinele celle uscate, și să sapĭ gunoĭulŭ dela rădăcina luĭ pon'la unŭ annŭ.*

Dar de va face ródă, și va fi ĭar grădină cum a fostŭ maĭ 'nainte; ĭar de nu se va intórce să facă ródă,— d'aciĭ in mână-ţĭ este, ci-ĭ face cum îţĭ este voea.

Așa, fĕtulŭ meŭ! slugele telle, care-ţĭ vorŭ greși, nu le tăĭa pentru cuvintele ómenilorŭ, *nicĭ illŭ băga in focŭ* (*); ci-ĭ ĭértă greșélla. măcarŭ de ţĭ-arŭ fi și greșitŭ, și-lŭ invéţă: cândaĭ dór' s'arŭ intórce să fie ca alte sluge, care-ţĭ vorŭ sluji cu dreptate.

Iar de nu se va intórce, estĭ volnicŭ să-lŭ taĭ, ca și pre acellŭ pomŭ sterpŭ.

(*) Iată credinţa latină occidentală in *purgatoriŭ!*

(*) Uă preţiósă allusiune la ordalie, séŭ judecata *prin focŭ,* atâtŭ de ordinariă in evulŭ mediŭ in Occidinte.

Inse ĭată că te invĕțŭ: *să nu fie adese orĭ păharulŭ teŭ plinŭ de sânge de omŭ*; că acellŭ sânge, care veĭ tu să-lŭ verşĭ făr' de milă, veĭ să daĭ sémă de dênsulŭ naintea luĭ D-deŭ.

Cum dice sveti Efrem Sirénŭ: o, cătă jéle de mare va fi, cândŭ vorŭ merge slugele şi argațiĭ nostri naintea nóstră intru imperăția ceruluĭ, ĭar noĭ, fiindŭ domnĭ, vomŭ remâné inapoĭ osândițĭ şi batjocorițĭ!

Decĭ, maĭ bine este să remânemŭ affară cu semeția şi cu voĭnicia nóstră şi să nu vedemŭ fața luĭ Hristosŭ D-deuluĭ nostru? aŭ maĭ bine este să âmblămŭ după cuvintele luĭ Hristosŭ şi să dobândimŭ viéța de vecĭ, carea nu trece nicĭ uă dată in vecĭ?

Amin.

No. 317.

— 1512—1521 —

Tractatulŭ luĭ Négoiă Bassaraba, domnulŭ Țerreĭ-Romănescĭ: în ce chipŭ trebuĭe să se essercite generositatea domnéscă.

Acéstă scriere este una din celle maĭ importante prin frumsețea stiluluĭ, puterea logiceĭ şi detalurĭ sociale.

Invĕțătura luĭ Négoĭă voevodŭ cătră fiĭu-seŭ Teodosie-vodă şi cătră alțĭ Domnĭ către toțĭ, ca să fie milostivĭ şi odihnitorĭ.

Fĕtulŭ meŭ!

Şi de acésta te invĕțŭ să sciĭ: cum îşĭ va milui Domnulŭ slugele selle şi cum şi le va odihni.

Cade-se Domnuluĭ să miluéscă pre săracĭ, ĭar nicĭ pre slugele telle să nu le laşĭ nicĭ să le uĭțĭ.

Ci maĭ vertosŭ să-țĭ miluescĭ slugele, decâtŭ pre săracĭ.

Căcĭ că săraculuĭ, de nu-lŭ veĭ affla să-ĭ daĭ milă intr'unŭ locŭ, ĭar intr'altulŭ tu-lŭ veĭ affla şi-ĭ veĭ da; séŭ de nu-lŭ veĭ milui tu, alțiĭ illŭ vorŭ milui, şi totŭ va fi miluitŭ.

Iar sluga ta nu maĭ aşteptă altă milă dela nimenĭ, fără numaĭ dela tine.

Că eĭ, de-arŭ vré să şi ceĭe, le este ruşine, că se chĭamă sluge domnescĭ.

Pentr'aceĭa, déca nu-țĭ veĭ milui slugele telle cu mânele telle, altă nădejde eĭ nu maĭ aŭ la nimenĭ să-ĭ miluéscă.

Că *săraculŭ âmblă din casă in casă séŭ şede in ulıță* şi cere dela toțĭ cățĭ trecŭ pre acollea şi-lŭ miluescŭ.

Iar sluga ta, cândŭ n'are milă dela tine, atuncea ellŭ nu maĭ are nădejde dela nimene să-lŭ maĭ miluéscă.

Ci numaĭ ci pune rebdare in inima luĭ, şi *geme ânima intr'ênsulŭ, ca şi unŭ lemnŭ cândŭ illŭ bagĭ in focŭ şi are cariu intr'ênsulŭ*, şi cândŭ illŭ uccide ĭuțimea focului, ellŭ de reutate fórte-ĭ este nevoiă şi greŭ.

Aşa se face şi ânima slugeĭ telle, cândŭ nu-lŭ miluescĭ.

Că ellŭ numaĭ dela tine se nădejduesce să aĭbă milă, şi aşteptă să aĭbă cuvîntŭ bunŭ, să se indulcéscă de dênsulŭ şi de vederea fețeĭ telle.

Iar pentru mila care-ĭ veĭ milui, şi pentru cuvintele celle bune ce-ĭ veĭ indulci, eĭ nicĭ uă dată mila şi cuvintele telle nu le vorŭ uĭta.

Că săraculuĭ, déca-ĭ daĭ mila, ellŭ îțĭ mulțumesce numaĭ uă dată; ĭar sluga ta îțĭ va mulțumi totŭ-d'a-una, căcĭ că altă milă dela nimene n'are, făr' numaĭ dela tine.

D'aciĭ, pentru mila aceĭa ce-ĭ veĭ face, nu numaĭ ce-țĭ va mulțumi in lumea acésta ellŭ şi feciorii luĭ, ci încă şi capulŭ îşĭ va pune pentru tine şi ellŭ şi feciorii luĭ.

Şi pon' se va sferşi némulŭ şi semênța luĭ, toțĭ vorŭ dice: D-deŭ să ĭerte pre cutare domnŭ, că ne-a miluitŭ!

Fĕtulŭ meŭ! nu dicŭ sa nu miluescĭ săraciĭ, nicĭ să ĭeaĭ mila dela monăstirĭ; nu fiĭ scumpŭ, să nu fie acésta.

Ci dicŭ: tóte acestea să le impli, că şi implerea acésta fórte este bună.

Şi săraciĭ să-ĭ miluescĭ; ĭar *să nu intărescĭ monăstirile cu léfa slugelorŭ telle: nicĭ cu venitulŭ lorŭ să fiă săraciĭ şi monăstirile miluıte, ĭar slugele telle să le facĭ in dilele telle să fiă cerşitorĭ.*

Ci se cade să ĭeaĭ séma cu mintea ta, şi să socotescĭ fórte bine.

Căte vorŭ fi moşie alle slujitorilorŭ, să fie de osebĭ, să n'aĭbĭ cu acellea amestecŭ.

Că eĭ pentru dragostea ta, şi pentru mila care veĭ să-ĭ miluescĭ, pentr'aceĭa-țĭ slujescŭ şi vorŭ

să-șĭ puĭe și capetele și să-șĭ verse și sângele pentru tine.

Iar *de-țĭ va maĭ prisosi venitŭ din venitulŭ domnieĭ, acellŭ venitŭ să nu gândescĭ că este câștigatŭ de tine; ci ĭar l'aĭ luatŭ dela săracĭ și dela ceĭa ce sunt sub biruința ta,* care ĭ-a datŭ D-ḑeŭ sub mâna ta.

Pentr'aceĭa să socotescĭ și să tocmescĭ țérra ta, ca să aĭbă și aceĭa și aceĭa dreptate și pace cu odihnă in ḑillele telle.

Că intr'acéstă vreme ce am adjunsŭ noĭ, nu pré crede, nu fórte ascultă ómeniĭ faptele celle bune și dulcĭ, ci totŭ-d'a-una poftescŭ a fi plinĭ de avuțiă.

Dreptŭ aceĭa, *cum o luațĭ dela săracĭ, așa se cade să o și dațĭ pentru dênșiĭ, și să le facețĭ odihnă și pace.*

D'aciĭ, déca-țĭ va maĭ remâné avuțiă, d'aciĭ fĕtulŭ meŭ, să nu gândescĭ să nu daĭ milosteniă' că eŭ nu-țĭ ḑicŭ așa.

Ci-țĭ ḑicŭ, că atuncea încă se cade să daĭ maĭ multŭ.

Și ĭată că te invețŭ și te sfĕtuescŭ și de acésta, ĭar tu să te apropiĭ către sfétulŭ meŭ și să-lŭ asculțĭ.

Tuturorŭ să imparțĭ milosteniă, ca să fiĭ și tu miluitŭ de fêța Domnuluĭ nostru Iisusŭ Hristosŭ.

Că maĭ bine este a face milosteniă, decâtŭ a stringe avuțiă.

Și in sfânta Evangeliă ĭar ḑice: nu ascundețĭ avuția vóstră in pămêntŭ, unde vermiĭ și putreḑiciŭnea o putreḑesce, și unde o sapă furiĭ și o ĭeaŭ; ci ascundețĭ avuția vóstră unde putreḑiciŭnea nu o putreḑesce și unde nu o vorŭ săpa furiĭ nicĭ o vorŭ fura; că unde va fi avuția vóstră, acolo va fi și ânima vóstră.

Cu adeveratŭ este acesta cuvêntŭ dreptŭ allŭ Domnuluĭ nostru, care a ḑisŭ: unde va fi avuția vóstră acollo va fi și ânima vóstră.

Că cellŭ ce va fi cu avuțiă multă și se nădăjduesce intr'ênsa, acella nu se chiamă crestinŭ, ci se chĭamă allŭ duoilea idolatru.

Căcĭ că nicĭ uă dată luĭ nu este gândulŭ la D-ḑeŭ, ci tótă nădejdea și puterea numaĭ spre avuțiă; și nicĭ uă dată nu gândesce să slujéscă luĭ D-ḑeŭ cu acea avuțiă, nicĭ să facă odihnă sufletuluĭ seŭ.

Ci numaĭ de avuția luĭ se bucură Satana și zidesce intunericulŭ cellŭ încuĭatŭ, ca să nu maĭ ésse de acollo, nicĭ să i se deschiḑă nicĭ uă dată.

Iată, frațilorŭ, socoțițĭ și vedețĭ: maĭ bine este să jăcemŭ intru intunericulŭ cellŭ incuĭatŭ pentru dragostea avuțieĭ? aŭ maĭ bine, depe cum ḑice Domnulŭ Hristosŭ, să ne impărțimŭ noĭ inșine avuțiă săracilorŭ, și să fimŭ miluițĭ in ḑiŭa aceĭa cândŭ va face D-ḑeŭ judecată ellŭ însușĭ, și să fimŭ izbăvițĭ de intunerecele celle incuĭate și din *pușcăriele* ĭaduluĭ?

Pentru acesta lucru vĕ mărturisescŭ și eŭ, frațilorŭ; inse nu eŭ din capulŭ meŭ, ci cuvêntulŭ Domnuluĭ nostru Iisusŭ Hristosŭ, care totŭ-d'a-una strigă către noĭ și ḑice: ferice de ceĭ milostivĭ, că aceĭa vorŭ fi miluițĭ!

D'aciĭ, a cuĭ mărturiă maĭ mare, carele va ḑice pentru milosteniă, decâtŭ care a arrĕtatŭ și a invețatŭ insușĭ D-ḑeŭ și a grăitŭ cu gura sa?

Aŭ dór' vĕ daŭ eŭ altă invĕțătură dela mine? ba.

Ci numai ce vĕ ḑicŭ și vĕ spuĭu de pe cum a ḑisŭ D-ḑeŭ; vĕ ḑicŭ să fițĭ milostivĭ și să nu impărțițĭ nicĭ să facețĭ milosteniă in fețărniciă:

Că voĭ sunteţĭ alleșĭ inaintea luĭ D-ḑeŭ ca vița cea roditóriă; și așteptă toțĭ din voĭ să se adape și să se indulcéscă.

D'aceĭa, *să nu impărțițĭ strugurii voștri in fățărniciă, și să fițĭ unora dulcĭ, altora amarĭ*; ci tuturorŭ cu dreptulŭ să fițĭ, cum și D-ḑeŭ ĭubesce dreptatea.

Așijderea, *cândŭ vețĭ eșĭ să facețĭ căutare óstilorŭ vóstre la annulŭ, cum le este obiceĭulŭ; toțĭ boeriĭ și căpitaniĭ și tóte slugele vóstre cată nădejde să aĭbă dela voĭ, cinste, și darŭ, și dreptate și slujbe.*

Și acésta încă este milosteniă, că voescŭ toțĭ să aĭbă milă dela tine.

Iar tu să nu facĭ nicĭ să daĭ milostenia în fățărniciă.

Că uniĭ din rudele vóstre vorŭ fi golĭ și vorŭ vré să ĭea aceĭa boĭeriele celle maĭ marĭ, ĭar slugele telle să le daĭ inderetŭ făr' de lege și făr' de dreptate; că acesta lucru este unŭ peccatŭ mare.

Nicĭ să nu cum-va să ĭeaŭ cinstea și boĭe-

ria dela vre-unŭ omŭ care va fi harnicŭ și înțeleptŭ, și să daĭ altuĭa, căcĭ îțĭ va face glume și veselie și rîsurĭ.

Ci pentru căcĭ îțĭ va face veselia și glume, tu să-lŭ miluescĭ d'a-mână cu ce veĭ vré, ĭar *să nu daĭ boieriele măscăricilorŭ și celora ce facŭ risurĭ*, ci să daĭ cellorŭ ce vorŭ fi harnicĭ de cinstea și de slujba ta.

Și pon' nu vorŭ veni tóte slugele telle inaintea ta, celle ce vorŭ fi maĭ de folosŭ și maĭ de trébă, pon' atunce nimenuĭ să nu daĭ boeriă séŭ cinstea.

Ci cândŭ vorŭ fi toțĭ inaintea ta, tu să-ĭ vedĭ și să-ĭ sciĭ ce ómenĭ sunt.

Căcĭ că de veĭ pune pre cine-va boerŭ, pentru că-țĭ va dice cine-va, tu-țĭ facĭ 2 lucrurĭ de pagubă, căcĭ darulŭ este allŭ teŭ, ĭar cinstea este a altuĭa.

Și de veĭ da cuĭ-va cinstea pentru voĭa cuĭ-va, cugetă că nu v'a adunatŭ D-deŭ să fițĭ toțĭ Domnĭ, nicĭ să fițĭ toțĭ păstorĭ turmeĭ luĭ, ci numaĭ pre tine te-a allesŭ și te-a pusŭ să fiĭ păstorŭ turmeĭ selle.

Decĭ, de nu veĭ fi tu harnicŭ să cunnoscĭ turma ta și să le imparțĭ tuturorŭ pre dreptate, ce Domnŭ și ce păstorŭ te veĭ chiăma? cândŭ veĭ lăssa să se amestece toțĭ in lucrurile domnieĭ telle și să fie Domnĭ ca și tine, séŭ să se bage in venitulŭ țerreĭ telle.

Aŭ n'aĭ audítŭ, că dice in sfânta Scriptură: cinstea și venitulŭ teŭ nebunuluĭ să nu daĭ.

Iar tu să lașĭ cuvêntulŭ dulce celluĭ ce scie cinstea ta, și să impli cuvintele prietenilorŭ și alle boĭerilorŭ teĭ, și să le fiĭ Domnŭ vrednicŭ, și să daĭ fiesce-cuĭ plata, precum se cade pe faptă.

Iar cinstea ta, din bună voĭa ta, să nu o daĭ altora și să fiĭ allŭ duoilea Isavŭ; că și acella cinstea și scaunulŭ seŭ (vindu) frăține-seŭ luĭ Iacovŭ pentru uă tipsiă de linte fértă.

Că cerșu Isavŭ dela frate-seŭ Iacovŭ și-ĭ dise: dă-mĭ să mănâncŭ din *merticulŭ* teŭ și să mě saturŭ. Iar Iacovŭ, căcĭ îĭ dăruise D-deŭ mintea cea intrégă, dise cătră Isacŭ: d'așŭ sci că aĭ da mie cinstea ta și scaunulŭ teŭ, eŭ țĭ-așĭ da merticulŭ meŭ. Iar Isavŭ era golŭ de minte și pentr'aceĭa nu socoti că-șĭ va perde cinstea pentru unŭ blidŭ de linte, ci îndată dise: dă-mĭ tu blidulŭ cu lintea mie să mănâncŭ, ĭar tu ĭea-țĭ ție cinstea mea și scaunulŭ meŭ. Și așa ișĭ dede cinstea și scaunulŭ seŭ frăține seŭ luĭ Iacovŭ.

Așa și voĭ, frațilorŭ, de vețĭ da cinstea vóstră slugelorŭ vóstre de voĭa vóstră, făr' nicĭ uă nevoĭă, să fie slugele vóstre cu cinste ĭar voĭ făr' de cinste, pentru nescare mită séŭ pentru nescarĭ vorbe viclene séŭ pentru vre-uă lăcomiă a vóstră, d'aciĭ voĭ vețĭ fi soțĭ luĭ Isavŭ.

Iar de vețĭ asculta cuvêntulŭ Domnuluĭ nostru și să nu dațĭ cinstea vóstră altora, voĭ vețĭ fi Domnĭ ințelepțĭ și cu mintea intrégă și soțĭ luĭ Iacovŭ.

De acésta și eŭ, frațilorŭ, cum m'amŭ priceputŭ, așa v'amŭ și invețatŭ.

Să nu vě dațĭ cinstea vóstră nicĭ uă dată slugelorŭ.

Că déca-țĭ veĭ da cinstea ta lorŭ, ce veĭ maĭ fi bunŭ? și de ce trébă veĭ fi lorŭ? séŭ cine te va maĭ băga în sémă . . . . . . (*)

Să-țĭ slujéscă eĭ ție cu temere și cu frică, și să cunnóscă că tu le estĭ Domnŭ și stăpânŭ maĭ mare preste dênșiĭ, cum se cade se fie slugele smerite inaintea stăpânilorŭ lorŭ.

Iar cinstea ta, pon' țĭ o va da D-deŭ, tu să o țiĭ in mânele telle.

Dreptŭ aceĭa, fětulŭ meŭ, te deștéptă și te socotesce cu mintea ta, și să nu daĭ cinstea ta boĭerilorŭ teĭ.

Că *tu puĭ pre dênșiĭ boerĭ, ĭar nu te punŭ eĭ pre tine Domnŭ, ci pre tine te pune D-deŭ să fiĭ unsulŭ luĭ.*

Cum dice și proroculŭ: pune, Dómne, peste noĭ dătătorŭ de lege . . . .

Așa te-a allesŭ D-deŭ și pre tine, ca să te cunnóscă toțĭ, că tu estĭ Domnŭ allesŭ de D-deŭ.

Să fiĭ lorŭ stăpânŭ și păstorŭ bunŭ, și să pascĭ turma luĭ Hristosŭ făr' de fățărniciă.

Iar tu déca escĭ harnicŭ, îțĭ rênduesce turma și o intocmesce bine, *să nu uniĭ să se crăvéscă și să se ingrașă, ĭar alțiĭ să móră de fóme.*

Ci să imparțĭ tuturorŭ intocma, fiesce-cuĭ după lucrulŭ seŭ; și căruĭa cum îĭ va fi slujba, așa să-ĭ fie și cinstea și mila.

Iar *venitulŭ teŭ, ce-țĭ va veni din tótă țérra ta, acella să fie totŭ in mânele telle.*

(*) De aci vr'uă câte-va rêndurĭ textulŭ e stricatŭ și nu se affiă, nicĭ in copia cea modernă; dar ințellesulŭ nu se perde.

Să nu cum-va să-lŭ daĭ și să-lŭ imparțĭ pre boeriĭ teĭ, séŭ pre rudele telle, séŭ pre nescarĭ sluge de alle telle, ce-țĭ vorŭ fi făcutŭ nescarĭ slujbe.

Ci să fie totŭ cu sémă in mânele telle.

D'aciĭ, cuĭ veĭ vré să daĭ cu mâna ta, să se scie, și să-țĭ mulțuméscă, și să te cunnóscă că tu estĭ Domnŭ.

Că cellŭ ce va să fie Domnŭ, acelluĭa trebue să aĭbă minte fórte multă, ca *să cunnóscă și să pricépă mintea luĭ pre mințile slugelorŭ, iar să nu cunnóscă nicĭ să pricépă mințile slugelorŭ mintea Domnuluĭ.*

Că déca cunnoscŭ slugele minte multă și socotélă la Domnulŭ lorŭ, eĭ ĭĭ slujescŭ pre dreptate și-lŭ cinstescŭ.

Iar déca ĭllŭ cunnoscŭ că n'are minte, eĭ numaĭ ce-lŭ ținŭ Domnŭ cu numele.

Pentru că slugele cum cunnoscŭ pre stăpânŭ, așa-ĭ și slujescŭ, măcarŭ de arŭ fi sluga cătŭ de dréptă.

Că déca este Domnulŭ lipsitŭ de minte, d'aciĭ slugele pentru ce-ĭ vorŭ să-ĭ slujéscă pre dreptate și să-lŭ cinstéscă, cândŭ ellŭ n'are minte să cunnóscă cinstea și slujba lorŭ cătŭ se nevoescŭ eĭ și ostenescŭ pentru dênsulŭ?

Pentr'aceĭa, cândŭ nu cunnósce Domnulŭ slujba și ostenéla slugelorŭ luĭ cumŭ ĭllŭ cinstescŭ, acella ce Domnŭ este? séŭ slugele luĭ cum ĭllŭ vorŭ maĭ cinsti séŭ ĭĭ vorŭ maĭ sluji?

Iar Domnulŭ cella ce este intelleptŭ și cu minte, acelluĭa slujescŭ slugele luĭ; și care din slugele luĭ ĭĭ este prietenŭ, acella-ĭ slujesce cu nevoință și cu dreptate; ĭar de va și fi din slugele luĭ vre-unŭ să-ĭ fie dușmanŭ și nu va vré să-ĭ slujéscă, apoĭ totŭ se va intórce și-ĭ va fi prietenŭ, căcĭ că-lŭ vede că este harnicŭ și intregŭ la minte.

Pentr'aceĭa, cândŭ ĭllŭ vĕdŭ slugele luĭ că este harnicŭ șiințelleptŭ, elle tóte se pléca și-ĭ slujescŭ cu frică și cu témetŭ.

Că Domnulŭ ințelleptŭ, tóte cugetele și socotellele luĭ sunt bune.

Căcĭ că mintea stă in trupulŭ omuluĭ dreptŭ ca și *cum stă stégulŭ in mijloculŭ resboĭuluĭ, și caută tótă óstea la stégŭ, și pon' stă stégulŭ in resboĭu, nu se chĭamă acellŭ resboĭu biruitŭ, măcarŭ de are și năvală grea spre sine: eĭ totŭ caută stéguluĭ și se adună imprejurulŭ luĭ; ĭar déca cade stégulŭ, d'aciĭ tóte ostile se răsipescŭ și nu se scie unulŭ cu altulŭ, cum facŭ și încătro mergŭ.*

Așijderea este și Domnulŭ pon' stă mintea luĭ intr'ênsulŭ intrégă: tóte oștile se strîngŭ imprejurulŭ luĭ și luĭ caută, ca și imprejurulŭ stéguluĭ, și toțĭ ĭeaŭ invețătură și ințellepcĭune dela dênsulŭ.

Și încă nu numaĭ slugele și ómeniĭ din țérra luĭ, ci și alțiĭ dintr'alte țerre poftescŭ să ĭea invĕțătură și sfétŭ dela dênsulŭ.

Iar déca slobodesce Domnulŭ trupulŭ seŭ spre curvie și spre beție și spre alte lucrurĭ relle, care nu le ĭubesce D-deŭ, și-șĭ perde nădejdea și frica luĭ D-deŭ, și nebunesce in sila luĭ; d'acia D-deŭ se mâniă pre dênsulŭ și nu-ĭ face alta nevoiă maĭ rea, ci numaĭ ce-ĭ ĭea mintea și-lŭ lipsesce de dênsa.

Decĭ, déca se lipsesce de minte, ĭar de trupulŭ acelluĭ Domnŭ nicĭ unŭ lucru bunŭ nu veĭ vedé.

Nicĭ ellŭ nu va maĭ avé nicĭ uă cinste de slugele luĭ, nicĭ de alțĭ Domnĭ cariĭ vorŭ fi imprejurulŭ luĭ; ci va fi numaĭ de rîsŭ și de ocară.

Și slugele luĭ li se vorŭ răni ânimele despre dênsulŭ, și li se va lua dragostea și dorulŭ de către dênsulŭ.

Că pon' stetu stégulŭ luĭ, și eĭ totŭ stetură imprejurulŭ luĭ, și toțĭ căutaŭ luĭ.

Iar déca cădu stégulŭ, d'aciĭ eĭ fugiră toțĭ și nu se sciură uniĭ cu alțiĭ unde s'aŭ dusŭ și ce s'aŭ făcutŭ.

Așa și slugele vóstre pon' vĕ vorŭ vedé și vorŭ pricepe că este mintea vóstră intru voĭ, eĭ toțĭ se vorŭ stringe și se vorŭ aduna imprejurulŭ vostru.

Iar déca vorŭ vedé că v'a cădutŭ mintea, allŭ cuĭ este acellŭ stégŭ, eĭ se vorŭ risipi toțĭ dela voĭ.

Dar cum nu s'arŭ risipi și să vĕ năpusteze, căcĭ vĕ luâ D-deŭ mintea și vĕ lipsi de dênsa, și in loculŭ eĭ porni mănia luĭ assupra vóstră?

Vedețĭ, frațilorŭ, cătŭ este de reŭ celluĭ ce se mâniă D-deŭ pre dênsulŭ și-lŭ lipsesce de minte.

Că omulŭ nebunŭ nu póte să-șĭ facă nicĭ uă cinste și nicĭ unŭ bine luĭ; dar altuĭa cum va puté face vre-unŭ bine séŭ vre-uă cinste?

Iar Domnulŭ, carele este intregŭ la minte, la acella sunt tóte bunătățile.

Că ânteĭu lucrurile luĭ D-ḑeŭ le lucréză, apoĭ imple și voĭa luĭ D-ḑeŭ pre pămêntŭ.

Că este lăsatŭ tóte dreptățile D-ḑeescĭ să le indrepteze, și pre ómenĭ încă să-ĭ tocméscă cu intellepcĭune, și să ĭea dela dênsulŭ toțĭ impăcare și cuvinte dulcĭ.

Așijderea, fĕtulŭ meŭ și voĭ frațilorŭ, eŭ așa vĕ invĕțŭ.

Luĭ D-ḑeŭ totŭ-d'a-una vĕ rugațĭ ca să se milostivéscă spre voĭ să vĕ dea cinstea.

Că din nebunĭă se facŭ tóte câte ĭubesce dĭavolulŭ, și dintr'ênsa se implu tóte voile luĭ; ĭar din mintea cea bună se implu tóte câte placŭ luĭ D-ḑeŭ.

Dreptŭ aceĭa, vĕ invețŭ, frațilorŭ, să cerețĭ dela D-ḑeŭ minte curată, ca cu dênsa să putețĭ imple tóte voirile luĭ câte le va pofti.

Că numaĭ cu adjutorĭulŭ luĭ D-ḑeŭ și cu mintea cea curată vețĭ imple voĭa luĭ.

Pentr'aceĭa, rugațĭ pre D-ḑeŭ să fie cu voĭ și nu vĕ lenevițĭ a lucra luĭ D-ḑeŭ.

Și lucrațĭ cu milostenĭă și miluițĭ slugele vóstre.

Și *să fie slugele îmbrăcate și impodobite cum vețĭ sci maĭ frumosŭ, că aceĭa este lauda și cinstea Domnuluĭ, și comóra cea infrumsețată și vĭă.*

Iar de veĭ fi scumpŭ și va lăcomi ânima ta spre avuțĭă multă, și vorŭ remâné slugele telle golĭ și despuĭațĭ; d'acĭĭ tu *făr' d sluge ce cinste veĭ avé*? și ce Domnŭ te veĭ chĭăma?

Séŭ dintr'acea avuțĭă multă ce veĭ fi strinsŭ, ce folosŭ veĭ să dobândescĭ?

Că și tu eștĭ omŭ ca fiesce-care: dar cândŭ veĭ muri, atuncĭ avuția ta va să remâĭe pustĭă și va intra intr'ênsa altulŭ, carele nu o a câștigatŭ, de va mânca d'a-gata și va bé și va impărți avuția ta.

Și de va fi harnicŭ să miluéscă slugele, ellŭ îșĭ va face cu avuția ta nume bunŭ, ĭar tu veĭ remâné urgisitŭ și cu 2 pagube fórte marĭ.

Una căcĭ aĭ trăitŭ in lumea acésta cu nume reŭ și de ocară; ĭar alta căcĭ îțĭ va fi in ceĭa lume suffletulŭ perdutŭ in pericĭune.

Dreptŭ aceĭa, fĕtulŭ meŭ și voĭ frațilorŭ, eŭ așa vĕ invĕțŭ.

Să nu stringețĭ avuțĭă multă și să ascundețĭ, ci să punețĭ avuția vóstră pre slugele vóstre, déca vĕ este voĭa să fie avuția și strinsórea vóstră totŭ vĭă, și să avețĭ veselĭă inaintea ochilorŭ vostri.

Că ĭată că voĭu să vĕ adducŭ aminte și de imperațĭĭ ceĭ de demultŭ.

Că grăi Aristotelŭ filosofulŭ către Alexandru imperatŭ și ḑise: Imperate Alexandre! cu ce luașĭ și biruișĭ tótă lumea?

Iar Alexandru ḑise: déca vreme (de vreme?) ce mĕ intrebașĭ tu, ascultă să-țĭ spuĭu, o Aristotele! eŭ numaĭ cu 3 lucrurĭ amŭ biruitŭ tótă lumea: ânteĭu, cu cuvîntŭ adeveratŭ și stătătorŭ; a duoa, cu judecată dréptă; ĭar a treĭa, cu mână intinsă și indurătórĭă, căcĭ că n'amŭ strînsŭ eŭ avuțĭă, ci mĭ-amŭ miluitŭ slugele și ostile, d'acĭĭ eĭ pentru mila care ĭ-amŭ miluitŭ, eĭ nu și-aŭ crutatŭ viéța, ci și-aŭ pusŭ capetele inaintea mea; cu acestea amŭ biruitŭ eŭ tótă lumea.

Și birui cu acestŭ cuvêntŭ Alexandru imperatŭ pre Aristotelŭ filosofulŭ.

Și ḑise și Aristotelŭ, că numaĭ cu aceste treĭ lucrurĭ va puté omulŭ să biruéscă tótă lumea.

Iată, frațilorŭ, vedețĭ acésta: Alexandru, fiindŭ ellinŭ (păgânŭ?), și cu aceste 3 lucrurĭ luà tótă lumea și ce nume mare îșĭ dobândi; dar voĭ, fiindŭ *fire de crestinĭ*, cu câtŭ maĭ multŭ vĕ se cade incă să implețĭ aceste 3 lucrurĭ?

Și incă nu numaĭ acestea, ci să și maĭ adaogețĭ lucrurile celle bune, carele ĭubesce D-ḑeŭ.

Și D-ḑeŭ va innălța și va slăvi numele vostru in lumea acésta.

Și nu numaĭ in lumea acésta; ci incă și după ce vĕ vețĭ petrece din lumea acésta, suffletele vóstre le va odihni intru imperățĭa sea cea ceréscă de'npreună cu alle tuturorŭ drepților̆ŭ.

De acésta și eŭ vĕ invĕțŭ, să avețĭ mână intinsă către toțĭ, inse nu in fĕțărĭă, ci fiesce-cuĭ după lucrulŭ seŭ; și căruĭa cum ĭĭ va fi slujba, așa să fie și cinstea și mila.

Și să miluescĭ pre toțĭ: și pre săracĭĭ și pre ceĭ ce vinŭ către tine, *și pre streinĭ; ci cu socotélă.*

Iar și suffletulŭ teŭ să nu țĭ-lŭ uĭțĭ; ci care milă veĭ sci maĭ mare, aceĭa să facĭ pentru dênsulŭ, ca să fie și ellŭ miluitŭ.

Că toțĭ acestia, carĭĭ fură ḑișĭ maĭ susŭ, déca nu-ĭ veĭ milui, eĭ vorŭ avé nădejde să-ĭ miluéscă alțĭĭ.

Iar suffletulŭ omuluĭ nu maĭ are altă nădejde la cine-va, fără numaĭ la mila luĭ D-ḑeŭ și la trupulŭ care locuesce ellŭ.

Căcĭ că ellŭ este in mâna acelluĭ trupŭ, și *are trupulŭ putere assupra suffletuluĭ să-lŭ spăséscă și să-lŭ perḑă.*

Și póte face trupulŭ să fie suffletulŭ și miluitŭ și dobânditŭ, și ĭar póte face pentru samovolnia sea să pérḑă și pre suffletŭ și pre sine: că este și acésta in mâna luĭ.

Iar de se va osteni trupulŭ in viéța acésta, d'aciĭ *nu va fi numaĭ suffletulŭ miluitŭ, ci și trupulŭ intr'unŭ locŭ cu dênsulŭ se va odihni.*

Iar pentru neostenéla trupuluĭ, nu numaĭ ce va peri suffletulŭ, ci și trupulŭ dinpreună cu suffletulŭ.

Ci de nu-țĭ veĭ osteni trupulŭ, ca să-țĭ miluescĭ suffletulŭ, ci veĭ ḑice: să agonisescŭ și să stringŭ fecĭorilorŭ meĭ, ĭar după mórtea mea eĭ vorŭ avé grijă de suffletulŭ meŭ,— (*)

Că omulŭ are 2 părechĭe de fecĭorĭ: ci uniĭ sunt fecĭorĭ din peccate, ĭar alțiĭ sunt fecĭorĭ făr' de peccate.

Ci omulŭ, in véculŭ acesta, ellŭ maĭ ĭubesce fecĭoriĭ cariĭ sunt din peccate, ĭar pre fecĭoriĭ carĭ sunt făr' de peccate, ellŭ nu forte-ĭ ĭubesce.

D'aciĭ, cândŭ se va intempla omuluĭ de va greși luĭ D-ḑeŭ, și-șĭ va spurca trupulŭ, și-șĭ va intina suffletulŭ, și nu va allerga la pocăință pon' este viŭ să-șĭ spelle trupulŭ și să-șĭ curățéscă suffletulŭ, ci se va nădejdui spre fecĭoriĭ seĭ ceĭ dragĭ și ĭubițĭ, să-ĭ spelle eĭ suffletulŭ și să-ĭ curățéscă trupulŭ, unuĭa ca accelluĭa este-ĭ nădejdea sécă și suffletulŭ luĭ va remâné neîndreptatŭ.

Dar déca vreme ce nu ți-aĭ curățitŭ trupulŭ tu insuțĭ, o omule! și să-țĭ fi spellatŭ suffletulŭ pon' aĭ fostŭ viŭ și aĭ trăitŭ intr'acéstă lume; și nu ți-a fostŭ ție milă de suffletulŭ teŭ, ci te-aĭ nădejduitŭ pre alțiĭ să te miluéscă și să ți-lŭ isbăvéscă din mănia luĭ D-ḑeŭ; dar aceĭa pre cariĭ te-aĭ nădejduitŭ tu, de nu le va fi grijă de alle lorŭ sufflete să și le indrepteze,— măcarŭ de ți-arŭ fi fecĭorĭ, măcarŭ frațĭ, măcarŭ să fie ce rudă-țĭ va fi,— dar inse suffletulŭ teŭ cum îllŭ va scóte din munca cea de vecĭ?

Și *cum tu, făcêndŭ pecatulŭ, ĭar alțiĭ să se ostenéscă pentru dênsulŭ să-lŭ curățéscă?*

Ci se cade celluĭ ce a făcutŭ peccatulŭ, acella să se nevoéscă pentru dênsulŭ și să-șĭ curățéscă trupulŭ și să-șĭ spelle suffletulŭ, incă pon' este viŭ.

Dreptŭ aceĭa, frațilorŭ, cândŭ greșițĭ luĭ D-ḑeŭ, numaĭ decâtŭ să ne intórcemŭ și să allergămŭ către pocăință, și să ne punemŭ nădejdea pre mila luĭ D-ḑeŭ, și pre fecĭoriĭ nostri cariĭ nu-ĭ fórte ĭubimŭ.

Dar cariĭ sunt fecĭoriĭ nostri, cariĭ sunt dela ânimele nóstre și-ĭ ĭubimŭ? sunt fecĭoriĭ nostri cariĭ ĭ-amŭ născutŭ din peccate; ĭar *fecĭoriĭ nostri cariĭ nu-ĭ ĭubimŭ și aceĭa sunt din ânimele nóstre . . . . dar cariĭ sunt aceĭa? sunt versarea lacrimelorŭ.*

Că cum sunt fecĭoriĭ nostri ceĭ dragĭ dela ânimele nóstre, așa și lacrimele sunt și elle dela ânimele nóstre.

Și acellea sunt fecĭoriĭ nostri ceĭ de dreptate.

Și déca ne spurcămŭ trupurile și suffletele, d'aciĭ, după mila luĭ D-ḑeŭ, acellea să fie apă viŭă să ne curățéscă trupurile și suffletele.

Ca *lacrimele sunt aripele pocăințeĭ.*

Și nu numaĭ aripe, ci și mumă, ș'apoĭ ĭar și fete.

Pentr'aceĭa, frațilorŭ, cândŭ se înfășură de trupurile nóstre zmóla cea négră și rece, să nu lăssămŭ să se usuce imprejurulŭ trupuluĭ nostru; că déca vomŭ lăssa zmóla să stea lipită multŭ de trupurile nóstre, mĕ temŭ că nu se va deslipi, pon' ce le va face rane și ne va intuneca suffletele de le va face negre ca și dênsa.

Ci pon' este mila luĭ D-ḑeŭ cu noĭ, și déca afflămŭ că sunt lacrimele aripe pocăințeĭ, și mumă, și izvorŭ viŭ și curatŭ, noĭ să ne curățimŭ cu dênsele zmóla cea négră și rece după trupurile nóstre.

Și să ne schimbămŭ suffletele in lumina luminelorŭ, cum și-aŭ curățitŭ alțĭ prietenĭ și vecinĭ de aĭ nostri, cariĭ aŭ fostŭ ințelepțĭ, suffletele intr'acéstă lume, și acuma cu adeveratŭ sunt luminațĭ inaintea Domnuluĭ Hristosŭ.

Așijderea și noĭ, frațilorŭ, pon' ce este praznicúlŭ, noĭ să serbămŭ; și pon' este mila luĭ D-ḑeŭ cu noĭ, ĭar noĭ, frațilorŭ, să alergămŭ și să adjungemŭ vremea pocăințeĭ.

(*) Aci insușĭ autorulŭ face uă reticență, pentru a da esplicațiunea termenuluĭ „fecĭorĭ:“ fecĭorĭ trupescĭ și fecĭorĭ moralĭ adecă lacrimele căințeĭ.

Și suffietele nóstre, cândŭ vorŭ sta inaintea Domnuluĭ nostru, să nu fie rușinate și osândite.

Nicĭ să fie suffletele prietenilorŭ nostri luminate, ĭar suffletele nóstre să fie intunecate inaintea luĭ D-ḑeŭ.

Suffletele prietenilorŭ nostri să fie priimite in veseliă și bucuriă, ĭar suffletele nóstre să fie în plângere și dosadă.

Suffletele prietenilorŭ nostri să fie incorunate cu corune neputreḑitórie, iar suffletele nóstre să fie neincorunate și batjocorite.

Suffletele prietenilorŭ nostri pentru nevoința lorŭ să fie totŭ-d'a-una cu D-ḑeŭ, ĭar suffletele nóstre pentru nenevoințele nóstre și pentru mulțimea leneviriĭ nóstre să fie despărțite de fața cea bună și dulce a D-ḑeuluĭ nostru.

Dreptŭ aceĭa, fraților, să ne nevoimŭ pôn' avemŭ vreme, să nu se desparță fețele nóstre de féța Domnuluĭ nostru Is. Hs. și de prieteniĭ nostri, pentru lenevia nóstră cea multă, și pentru negrija nóstră, și pentru pizma, care o ținemŭ totŭ in ânimele nóstre, și pentru mănia; care D-ḑeŭ nu le iubesce.

Ci pôn' suntemŭ viĭ, noĭ nu socotimŭ să facemŭ pace suffletelorŭ nóstre; dar déca nu vomŭ face noĭ pace pôn' suntemŭ viĭ, dar pre urma nóstră cine ne va face pace?

Dór', fraților, gândițĭ că va face cine-va pace pre urmă suffletelorŭ nóstre? ba; cândŭ nu ne-a fostŭ milă de suffletele nóstre să le facemŭ pace pôn' amŭ fostŭ in lume și viĭ.

Că după mórte nu este impăcare, după mórte nu este curățire, după mórte nu este milosteniă.

Ci pon' este omulŭ viŭ, și pon' incă nu i s'a despărțitŭ suffletulŭ din trupŭ, atuncea este vremea cea de pace și trupuluĭ și suffletuluĭ.

Că cellŭ ce va face pace cu fratele seŭ pon' ce este incă viŭ, ĭar D-ḑeŭ va impăca suffletulŭ luĭ și-ĭ va odihni suffletulŭ luĭ in brațele luĭ Avram.

Iar cellŭ ce va petrece și va viețui in lumea acésta in curățiă și in mintea cea intrégă, și nu-șĭ va spurca trupulŭ și suffletulŭ, suffletulŭ acelluĭa va lumina D-ḑeŭ și-lŭ va străluci maĭ vertosŭ de câtŭ zorile sóreluĭ.

Și cellŭ ce va fi milostivŭ și va impărți săracilorŭ milosteniă dréptă și in dreptate, acellă va fi miluitŭ la judecata cea nefățarnică d'a-drépta luĭ Hristosŭ.

Vedețĭ, fraților, cătŭ este de mare mila luĭ D-ḑeŭ, și neincetatŭ totŭ-d'a-una ne chĭamă către dênsulŭ.

Noĭ să nu facemŭ oceaniă (desperațiune), că acea oceaniă este meșteșugulŭ și lucrulŭ cellŭ mare allŭ diavoluluĭ, și cellŭ ce face oceaniă acella însușĭ se zugrumă.

Ci să lăsâmŭ, fraților, oceania, să ne izbăvimŭ de fața Sataneĭ.

Să luămŭ smereniă și cu dênsa să ne indulcimŭ de fața luĭ D-ḑeŭ.

Și este unŭ lucru fórte bunŭ, fraților, și acésta să ne apropiămŭ și să socotimŭ d-ḑeescile Scripture.

Că intr'ênsele fu arretatŭ, să fie caméta unŭ lucru cumplitŭ și uă patimă ficlénă.

Ci incaĭ de acum deștéptă-te și nu maĭ face cămĕtărniciă.

Și cătă o aĭ strinsŭ cu reutate, cu bunetate o imparțĭ.

Și te assémenă cămărașuluĭ celluĭ nedreptŭ, carele fu pĕrîtŭ la stăpânu-seŭ că răsipesce avuția luĭ fără de ispravă și reŭ, acelluĭa te assémenă și tu.

Că acella, neputêndŭ săpa și fiindu-ĭ rușine să ceĭe, se socoti bine și ințelepțesce că gândi: déca-lŭ va scóte stăpânu-seŭ din cinste și din boeriă, ellŭ va lua dela datornicĭ și va fi aceĭa de odihnă.

Așa să facĭ și tu: déca nu te-aĭ afflatŭ in ceĭ de'ntâĭu, incaĭ nu te scăpa de ceĭ de allŭ duoilea; și de n'aĭ datŭ milosteniă din căstigulŭ teŭ sellŭ dreptŭ, incaĭ fă din agonisita ta cea nedréptă și din camete.

Că D-ḑeŭ este ĭubitorŭ de ómenĭ, și primesce și agonisita ta cea rea, déca o imparte omulŭ cellorŭ ce li se cade să o imparță.

Iar de nu veĭ maĭ face d'aciĭ cămetărniciă, nicĭ veĭ maĭ agonisi d'aciĭ făr' de dreptate, va lăuda D-ḑeŭ și pre tine, cum lăudă și pre cămărașulŭ cellŭ nedreptŭ, déca veĭ face și tu, și să-țĭ tocmescĭ bine și cu socotință ca și dênsulŭ celle celle ce-țĭ vorŭ fi de folosŭ și de trébă.

Pentr'aceĭa nevoesce-te, o fĕtulŭ meŭ, și cumperă ție untŭ de lemnŭ pone ce stă tergulŭ acesteĭ lumĭ.

Grăbesce-te către săraciĭ ceĭa ce-lŭ vindŭ, pon' nu se sparge tĕrgulŭ acesta.

Că déca se va sparge, d'aciĭ nu maĭ este cine să-lŭ vindă, nicĭ cine să-lŭ cumpere.

Ci fiesce-cine, cum va face neguţiătoriă aicĭ, aşa se va affla şi acollo.

Fĕtulŭ meŭ! nu-ţĭ fie lene a face bine; nicĭ cugeta să nu facĭ bine, temêndu-te pentru sărăcia lumiĭ acesteĭa, şi pentru lipsa avuţieĭ, şi pentru traĭulŭ şi adjungerea betrâneţilorŭ, şi pentru aşteptarea bólelorŭ şi a slăbiciuniĭ, nicĭ pentru altele ca acestea.

Că acestea sunt totŭ cugete şi păreri deşerte şi amăgellele ficlénuluĭ diavolŭ, şi meşteşugurile luĭ.

Ci le lépedă dela tine, nesce cugete şi sfaturĭ drăcescĭ ca acestea, care muncescŭ şi se nevoescŭ să-ţĭ facă reŭ şi multă nevoiă.

Nu le asculta, ci stăĭ împotriva lorŭ, şi le gonesce cu semnulŭ cinstiteĭ Crucĭ.

Şi cu indrăznélă să ḑiceţĭ către dênsele: Daţi-vĕ in laturĭ dela mine toţĭ ceĭ ce faceţĭ făr'delege, că nu voĭu asculta pre voĭ, nicĭ voĭu sluji voŭe, ci cu mare veseliă voĭu face poruncele care le-amŭ luatŭ dela acella care mĭ-a făcutŭ multŭ bine; că acella cu ĭubirea sea cea multă ce o are totŭ îmĭ va adjuta spre bine.

Cu adeveratŭ, fĕtulŭ meŭ, să nu cum-va să te affli nebăgătorŭ de sémă de uă bunetate ca acésta.

Că D-ḑeŭ nu este rugatŭ în darurile celle multe şi jertve, ci este rugatŭ în gândulŭ cellŭ bunŭ şi invoirea suffletuluĭ celluĭ curatŭ.

Şi ĭubesce D-ḑeŭ pre miluitorulŭ cellŭ blândŭ.

Aŭ dor' nu póte D-ḑeŭ să sature pre ceĭ flămânḑĭ, care a săturatŭ numaĭ cu cincĭ pânĭ 5000 de ómenĭ?

Aŭ dór' nu va puté D-ḑeŭ să sature pre ceĭ setoşĭ, care a izvorîtŭ apă din pétră sécă şi vertósă?

Ba să nu fie aceĭa că póte D-ḑeŭ şi nu este nemicŭ să pótă sta impotriva voiĭ luĭ D-ḑeŭ, că acelluĭa i se închină tóte genuchĭele, *alle cellorŭ ceresci şi pămêntescĭ şi acellorŭ de desub* (*); şi nicĭ unele de acestea nu trebuescŭ, făr' numaĭ spăsenia ta poftesce, ca să dobândescĭ cu milostenia ĭertarea peccatelorŭ telle cellorŭ multe şi să-lŭ intorcĭ, căcĭ l'aĭ măniatŭ cu nebuna ta scumpete.

(*) Tartarŭ.

Fiĭulŭ meŭ! să nu voescĭ a ţi se păré că n'aĭ vine de peccate.

Ci déca vreme ce aĭ aurŭ, dă-lŭ săracilorŭ; ĭar de n'aĭ aurŭ, tu dă haĭnă, ca să fiĭ şi tu imbrăcatŭ de D-ḑeŭ in haĭne imperăteştĭ la vremea judecăţiĭ luĭ; ĭar de n'aĭ haĭne, tu dă *măcarŭ uă costandă séŭ unŭ banŭ.*

Să nu te temĭ nicĭ să gândescĭ, căcĭ dor' aĭ datŭ puţinellŭ, că nu va fi priimitŭ déca n'aĭ avutŭ să daĭ maĭ multŭ.

Că maĭ bine va fi priimitŭ acellŭ puţinellŭ allŭ teŭ care l'aĭ datŭ totŭ, decâtŭ mila cea multă, care o vorŭ face alţiĭ dintru inprisosellele lorŭ.

Că sciĭ cum priimi D-ḑeŭ ceĭ duoĭ banĭ aĭ aceĭ vĕduve serace, care-ĭ arruncă in cămara bisericeĭ.

Iar de nu veĭ avé banĭ, tu dă puţinea pâne şi te veĭ assemena ceĭa-l'alte vĕduve, care hrăni pre Ilia proroculŭ; şi te va hrăni şi pre tine D-ḑeŭ cu hrana raĭuluĭ.

Iar de n'aĭ nicĭ pâne, tu incaĭ dă unŭ păharŭ de apă rece cellorŭ insetoşaţĭ, ca să nu cauţĭ şi tu in ceĭa lume uă picătură de apă, ci să te adape D-ḑeŭ din isvorulŭ apeĭ ceĭ vie; că d'aciĭ nu veĭ maĭ inseta in vecĭ.

O! multă este şi adâncă dragostea luĭ D-ḑeŭ, care o are spre ómenĭ.

Că-ĭ este voĭa să se spăséscă toţĭ ómeniĭ; şi ne-a datŭ ca să ne putemŭ spăsi cu acellea toţĭ, şi nicĭ unulŭ dintru noĭ să nu peĭe, şi aştéptă totŭ-d'a-una să se spăséscă némulŭ omenescŭ.

Şi socotesce de vedĭ bunetăţile celle necurmate, cum poruncesce cellorŭ ce l'aŭ măniatŭ să se intórcă ĭar către dênsulŭ cu milostenie săracilorŭ.

Şi pentr'aceĭa puse pildă cu celle 5 fete inţellepte, ĭar cămetarnicilorŭ le dede chipŭ şi semnŭ pre cămăraşulŭ cellŭ nedreptŭ, ca să facă milosteniă şi din ce a luatŭ cu cămĕtărniciă, şi d'aciĭ de nu va maĭ cămĕtărnici, ellŭ va fi moştenŭ imperăţieĭ ceruluĭ.

Iar celluĭ ce n'are să dea multŭ, dede-ĭ chipŭ pre vĕduvă, să dea *preţŭ de duoĭ mangărĭ.*

Iar cellorŭ ce vorŭ fi lipsiţĭ şi săracĭ de totŭ, dede-le chipŭ să dea unŭ păharŭ de apă rece; ca nu cum-va să puĭe cine-va pêră assupra sea pentru sărăciă, să ḑică că n'a avutŭ ce da, şi să se lipséscă de plata sea.

Că ĭată Ellŭ-Insușĭ și acestora puse plată mare și dise: orĭ-care va adăpa pre unulŭ din ceștĭ maĭ micĭ cu unŭ păharŭ de apă rece numaĭ in numele uceniculuĭ, adeveratŭ grăescŭ voue că nu-șĭ va perde plata sea.

Acésta poruncesce, că ĭată că-ĭ este voĭa să se spăséscă toțĭ, și-ĭ indémnă spre milostenia.

Dreptŭ aceĭa, o sufflete, fugĭ de caznele celle relle alle ĭubiriĭ de avuțiă și te apropiă de milosteniă, care este bună și folositóriă.

Că de veĭ milui pre ceĭ ce sunt în nevoĭă, și pre tine va milui D-deŭ și te va ferici, precum ellŭ-însușĭ a disŭ: fericițĭ de ceĭ milostivĭ, că aceĭa vorŭ fi miluițĭ.

Decĭ, o sufflete, imprumutéză pre D-deŭ pre pămêntŭ, ca să ĭeaĭ in cerŭ plată după vredniciă-țĭ; și fă să-țĭ fie ellŭ ție datorŭ, că bunŭ datornicŭ este și *nu va prinde togă* (*), nicĭ va zăbovi cu plata, ci-țĭ va plăti cu uă sută de orĭ maĭ multŭ, și încă îțĭ va da și dobândă viéța cea de vecĭ.

Și acestea nu țĭ le va da in taĭnă, ci aevea inaintea sfințilorŭ ângerĭ și inaintea a tótă făptura luĭ, și le veĭ lua cu multă slavă mare.

Inse cândŭ veĭ face tu nesce lucrurĭ marĭ ca acestea, atuncea să te păzescĭ de furiĭ ceĭ ficlenĭ Diavolĭ, ca nu pentru plăcerea și lauda ómenilorŭ să fiĭ furatŭ despre stânga, și veĭ remâné de acéstă neguțitoriă bună și dragă.

Ci să te păzescĭ cum amŭ disŭ, și să țiĭ acéstă avuțiă cu mâna ta cea dréptă, carea este cinstita smereniă, și să fugĭ de furtișagulŭ cellŭ d'a-stânga, care este întunecata și grozava trufiă.

Că nu-țĭ este ție să te nevoescĭ spre unŭ lucru micŭ și prostŭ, ci spre comóra și avuția cea de vecĭ.

Pentr'aceĭa, fórte cu nevoință să facĭ acestŭ lucru bunŭ și care place luĭ D-deŭ, milostenia, ca să-lŭ affli in cerŭ cu adeveratŭ, ca uă avuțiă nefurată.

Decĭ te ingrădesce cu crucea și cu smerenia cea bună, și nu veĭ fi furatŭ de trufia cea deșértă nicĭ te veĭ teme de venirea tălharilorŭ cellorŭ reĭ și cumplițĭ diavolĭ, că nu vorŭ îndrăzni să vie și să stea inaintea ta, ci vorŭ peri ca fumulŭ și se vorŭ risipi ca pulberea inaintea vêntuluĭ celluĭ repede.

(*) A nega datoria,— uă espresiune juridică.

Pentr'aceĭa, fĕtulŭ meŭ, cândŭ veĭ face milosteniă, să nu trâmbitezĭ nicĭ să strigĭ inaintea eĭ ca fețarniciĭ, că ea a urrîtŭ acestea, și nu ĭubesce lauda și trufa, ci șĭ-a allesŭ smerenia.

Că aceĭa este fétă și ucenițǎ fiĭuluĭ luĭ D-deŭ, care s'a smeritŭ pentru noĭ și a purtatŭ trupŭ de omŭ ca și noĭ; pentr'aceĭa nu este ĭubitó iă de laudă și de trufiă.

Ci numaĭ să se facă milostenia intr'ascunsŭ; ĭar ea nu se va pitula.

Decĭ, de veĭ face tu acésta intr'ascunsŭ, ĭar ea nu va fi uĭtată, ci maĭ multŭ va străluci in vremea plateĭ și va fi maĭ luminósă de câtŭ sórele; și o va curăți și o va lăuda cellŭ ceeste stăpânŭ tuturorŭ inaintea ângerilorŭ seĭ.

Și celle ce aĭ făcutŭ tu in taĭnă, țĭ le plăti va D-deŭ aévea și in vilégŭ, și te va incoruna cu coruna lumineĭ.

Iar să nu stringĭ avuțiă pre pămêntŭ, că este urrîtă luĭ D-deŭ.

Ci să stringĭ avuția ta in cerŭ, care este a luĭ D-deŭ, unde a peritŭ nădejdea furilorŭ, unde săpătoriĭ nu o vorŭ săpa.

Că déca țĭ-ĭ căstiga avuțiă în cerŭ, d'acia acea avuțiă nu va putredi, nicĭ va peri nicĭ uă dată, déca vreme ce o veĭ fi pusŭ acollo și-țĭ va fi și ânima acollo.

Că dice D-deŭ: unde va fi avuția vóstră, acollo va fi și ânima vóstră.

O, sufflete! priimesce pre cellŭ săracŭ in numele proroculuĭ și-lŭ adapă, ca să te ospetezĭ și tu cu prorociĭ la cina ceĭa imperătéscă.

Hrănesce și adapă pre cellŭ flămândŭ, că de veĭ sătura pre acestia, in voea și in plăcerea luĭ D-deŭ aĭ făcutŭ, și cu a luĭ bunetate va mări acellŭ puținelŭ bine allŭ teŭ, și-lŭ va innălța la sine.

Că dice: flămândit'amŭ și mĭ-ațĭ datŭ de amŭ mâncatŭ: insetat'amŭ și m'ațĭ adăpatŭ.

Dreptŭ aceĭa, fĕtulŭ meŭ, te bucură și te veselesce, cândŭ facĭ acestea, că totŭ pre bunulŭ D-deŭ hrănescĭ și adăpĭ.

Cine a vedutŭ și cine a auditŭ unde-va minune ca acésta! cândŭ hrănescĭ și adăpĭ pre unŭ vecinŭ allŭ teŭ, fiindŭ și acella omŭ ca și tine, ĭar tu saturĭ pre D-deŭ stăpânulŭ și făcătorulŭ tuturorŭ.

Imbracă cu dragoste pre cellŭ gollŭ, să te

imbrace D-ḑeŭ şi pre tine cu haĭna cea neputredă şi de veseliă.

Du pre cellŭ streinŭ in casa ta, să ducă şi pre tine D-ḑeŭ in locaşurile dreptilorŭ.

Cercetéză pre ceĭ bolnavĭ şi pre ceĭ din temniţă, să fiĭ allăturatŭ in ḑiŭa judecăţeĭ oilorŭ cellorŭ despre drépta.

Că de veĭ face acestea, tu te veĭ învrednici de veĭ auḑi glasulŭ cellŭ milostivŭ şi fericitŭ şi dulce allŭ milostivuluĭ D-ḑeŭ, care va ḑice: veniţĭ blagosloviţiĭ tatăluĭ meŭ, de mosteniţĭ imperăţia care este voŭe gătită încă din inceputulŭ lumiĭ; că déca aţĭ făcutŭ acestea unuĭa din cestĭ maĭ micĭ, mie aţĭ făcutŭ.

Atuncĭ ceĭ ce vorŭ fi destoinicĭ uneĭ slave ca acésta, cu multă bucuriă şi veseliă vorŭ proslăvi pre D-ḑeŭ.

Şi fiindŭ in nepricepere şi induoire şi in frică mare, vorŭ ḑice către dênsulŭ: dar ce bine amŭ făcutŭ noĭ într'acéstă lume, de ne-amŭ invrednitŭ (*sic*) noĭ a atâtea bunetăţĭ?

Ci Dómne D-ḑeulŭ meŭ! atuncĭ nicĭ pre mine să nu mĕ desparţĭ din partea ceĭa ce ţĭ-o aĭ allesŭ; ci mĕ invrednicesce slaveĭ télle pentru mila ta cea mare şi pentru bunetatea ta cea neurmată, ĭar nu pentru lucrurile melle, că sunt tóte scărnave şi spurcate, că n'amŭ făcutŭ nicĭ uă-dată bine inaintea ta.

Ci numaĭ pentru dragostea ta, care o aĭ spre ómenĭ, mĕ miluesce pre mine ticălosulŭ şi peccătosulŭ.

Şi nu mĕ lăssa să pĭeĭu, că n'amŭ altŭ unde să mĕ maĭ nădejduescŭ pentru spăsenia mea.

Către tine amŭ allergatŭ, sfinte, ca să nu mĕ ruşinezŭ, nicĭ să mĕ intorcŭ dela faţa ta ocărîtŭ şi osânditŭ; nicĭ să auḑŭ eŭ, vaĭ de mine! acellŭ glasŭ de urgiă şi de măniă, care va ḑice: păssaţĭ dela mine, blăstemaţilorŭ, in foculŭ cellŭ de vecĭ, carele este gătitŭ diavoluluĭ şi ângerilorŭ luĭ, că déca n'aţĭ făcutŭ unuĭa din fraţiĭ meĭ ceĭ maĭ micĭ, mie n'aţĭ făcutŭ!

Cu adeveratŭ, stăpâne şi D-ḑeulŭ meŭ, nicĭ uă dată eŭ nu te-amŭ ascultatŭ, nicĭ te-amŭ băgatŭ în sémă, vaĭ de mine!

Căndŭ te-amŭ veḑutŭ flămândŭ séŭ setosŭ, golŭ şi bolnavŭ şi in temniţă, şi n'amŭ vrutŭ săţĭ slujescŭ.

Pentr'aceĭa nu sum harnicŭ şi vrednicŭ să ceĭu ĭertăcĭunea cea de sĕvĕrşitŭ; că nebăgândŭ de tine sémă, făcătorulŭ meŭ cellŭ de bine şi cercetătorulŭ meŭ, amŭ slujitŭ totŭ avuţieĭ cu tótă nevoinţa mea.

Ci mĕ rogŭ eŭ, robulŭ cellŭ ficlénŭ şi necredincĭosŭ, ĭubiriĭ şi dragostiĭ télle, care o aĭ spre ómenĭ, să-mĭ ĭerţĭ cătŭ veĭ vré; că nu ḑicŭ eŭ: pentru cătŭ se va cădé după lucrurile melle, ci numaĭ cătŭ va vré mila ta.

Că peccatele melle sunt făr' de numerŭ!

Amŭ făcutŭ făr'de-legĭ, şi necurăţie, şi sciŭ că nu sum vrednicŭ să dobândescŭ nicĭ uă ĭertare.

Ci numaĭ ce allergŭ către bunĕtatea ta, ca să mĕ spăsescĭ in darŭ pre mine, care nu sum, harnicŭ nicĭ ceruluĭ nicĭ pămêntuluĭ; pre mine stăpâne, nevredniculŭ, cu miloserdia ta cea făr'de numĕrŭ!

Că puternică este ĭubirea ta, care o aĭ spre ómenĭ, milostive, cariĭ sunt ca mine peccătoşĭ.

Şi numaĭ d'a se arrunca in prăpastia perĭcĭuniĭ, şi acestea suntŭ multe.

Iar déca mĕ veĭ invrednici şi pe mine, peccătosulŭ, vre-uneĭ mântuirĭ, atuncĭ va fi maĭ arretată şi maĭ priimită adâncimea indurărilorŭ telle cellorŭ făr'de mesură, Dómne!

Că imperatulŭ cellŭ bunŭ atuncea se proslăvesce, cândŭ dă viéţă şi ḑille cellorŭ ce nu sunt vrednicĭ d'a trăi.

Atuncea se vorŭ mira de mine ângeriĭ, şi se vorŭ infricoşa archangheliĭ şi tóte puterile celle cerescĭ, veḑêndŭ mila ta cea nemesurată, şi te vorŭ proslăvi *cetele apostolilorŭ şi rândue'ele prorocilorŭ*, şi te vorŭ cânta glótele mucenicilorŭ cu veseliă.

Aşijdere îţĭ vorŭ cânta şi incungĭurarea (?) precuvioşilorŭ preuţĭ, şi toţĭ te vorŭ proslăvi in slavă pentru spăsenia mea cea făr'de nădejde.

Că eŭ fiindŭ nevrednicŭ d'a mĕ puté spăsi, ĭar tu pentru ĭubirea şi dragostea cea nemesurată care o aĭ spre ómenĭ, m'aĭ făcutŭ de amŭ dobânditŭ partea şi sórta cellorŭ spăsiţĭ.

De aceĭa toţĭ drepţiĭ se vorŭ bucura şi-ţĭ vorŭ cânta cu veseliă, dinpreună cu toţĭ sfinţiĭ se vorŭ imple de părere bună, căcĭ aĭ spăsitŭ şi aĭ miluitŭ suffletulŭ meŭ cellŭ ticălosŭ şi săracŭ şi perdutŭ şi de totulŭ totŭ căḑutŭ in oceĭaniă, care a făcutŭ multe peccate inaintea ta.

Dar cine nu se va mira și cine nu se va spăimênta de dragostea mileĭ télle cea multă, ce o aĭ către ómenĭ?

Că multe minunĭ din vécŭ aĭ făcutŭ, o stăpâne Christe! numaĭ cu cuvîntulŭ porunceĭ telle și allŭ ințelepcĭuniĭ telle aĭ făcutŭ cerulŭ și pămêntulŭ și marea.

Și sunt și acestea lucrurĭ marĭ și minunate; ĭar acésta va intrece tóte minunile căte aĭ făcutŭ, căndŭ veĭ milui pre robulŭ teŭ cellŭ neharnicŭ și ficlénŭ, care a fostŭ fugitŭ și depărtatŭ, o bunulŭ meŭ stăpânŭ!

Că eŭ n'amŭ vrutŭ, nicĭ mĭ-a fostŭ voĭa; ĭar tu m'aĭ intorsŭ cu tăria mileĭ telle către tine, care estĭ viéța tuturorŭ.

Și aĭ spăsitŭ pre mine nebunulŭ și nemulțumitorulŭ, o stăpâne!

Cum nu va fi acesta lucru minunatŭ și să intrécă tóte cugetele omenescĭ, că din vécŭ mulțĭ tâlharĭ aĭ spășitŭ, Dómne, și multe curve și mulțĭ vameșĭ!

Așijderea aĭ spăsitŭ și pre Manasia făcătorulŭ cellŭ făr'de lege și inchinătorulŭ de idolĭ făr' de nicĭ uă nădejde.

Că acestea tóte aŭ fostŭ ușorŭ mileĭ telle, ĭar cătră mila ce aĭ arretatŭ tu pre mine nemicŭ nu sunt acellea!

Că intru mine, stăpâne, s'a arretatŭ lucrulŭ minunatŭ și slăvitŭ; că *nicĭ uă dată n'a fostŭ altŭ cine-va peccătosŭ ca mine*! (*)

Dar déca n'a fostŭ nicĭ uă dată, nicĭ nu s'a afflatŭ din vécŭ altŭ peccătosŭ ca mine, și apoĭ tu m'aĭ spășitŭ; ĭată că acum aĭ făcutŭ altă minune, maĭ mare și maĭ strălucită decâtŭ tóte celle de'ntêĭu.

Că nu este nimene din cățĭ aŭ viețuitŭ pre pămêntŭ să fie făcutŭ peccate căte amŭ făcutŭ eŭ ocaĭanicŭlŭ și spurcatulŭ.

Că eŭ singurŭ amŭ măniatŭ urgia ta, Dómne; și amŭ făcutŭ naintea ta ficleniă și reutățĭ maĭ multe decâtŭ toțĭ cățĭ aŭ fostŭ născuțĭ pre pămêntŭ!

Și nicĭ uă dată n'amŭ vrutŭ să facŭ voĭa ta cea sfântă, nicĭ amŭ vrutŭ să pădescŭ poruncele telle celle pré-cinstite și făcătórĭe de viéță, și amŭ locuitŭ totŭ in lucrurĭ spurcate și care nu se cuvinŭ nicĭ se cadŭ, și amŭ âmblatŭ pre căile celle strâmbe.

Dreptŭ aceĭa, stăpâne Christe, cădêndŭ cu fața-mea josŭ la pămêntŭ, mě rogŭ cu lacrime și dicŭ:

Greșit'amŭ, Dómne, greșit'amŭ! eŭ insumĭ inaintea ta greșit'amŭ maĭ multŭ decâtŭ toțĭ ómeniĭ, și nu sum harnicŭ să cautŭ spre inălțimea ceruluĭ pentru mulțimea peccatelorŭ melle.

Slăbesce-mě, Dómne, slăbesce-mě, și mĭ ĭértă tóte făr'de-legile melle, căte amŭ făcutŭ de voĭă și de nevoĭă, cu sciință și făr' sciință, și celle ce-amŭ făcutŭ cu cuvintele celle relle și cu cugetele celle spurcate și cu faptele care nu se cuvinŭ.

Ci să nu mě perḑi pentru elle, nicĭ să-țĭ fie mâniă pre mine, Dómne cella ce nu țiĭ mâniă; nicĭ să mě lepede mâna ta pre cella ce mě căescŭ cu totŭ suffletulŭ; nicĭ să mě osândescĭ și să mě judecĭ foculuĭ celluĭ vecĭnicŭ!

Că tu eștĭ D-ḑeulŭ cellorŭ ce se căescŭ și se intorcŭ cu tótă ânima.

Pentru aceĭa arrétă intru mine tótă bunetatea ta; și mě spăsesce in darŭ, Dómne, după mila ta cea multă și nespusă.

Ca și eŭ, care amŭ fostŭ făr' de nicĭ uă nădejde să fiŭ spăsitŭ, să te cântŭ dimpreună cu toțĭ ceĭ ce aŭ făcutŭ voea ta!

Că ție cântă tóte puterile celle cerescĭ.

Și ție se cade tótă slava, cinstea și inchinăcĭunea, Tatăluĭ și Fiuluĭ și Duhuluĭ Sfântŭ, acum și pururea și în veciĭ vecilorŭ.

Amin.

(*) Se pare că tinerețele luĭ Négoĭă, necunnoscute istorieĭ, aŭ fostŭ pline de valurile lumiĭ.

No. 318.

— După 1525 —

Biografia Patriarculuĭ Nifonŭ in Turcia și in Țérra-Românéscă, scrisă de Gabrielŭ, superiorulŭ munteluĭ Atosŭ.

Din manuscriptulŭ Tractatelorŭ luĭ Négoiă-vodă. Căte-va pagine dela finitŭ, lipsindŭ in copia primitivă, sunt reproduse după a cea din 1816. Acéstă scriere a fostŭ cunnoscută autoruluĭ Cronicel anonime muntene, publicate in *Magasinulŭ Istoricŭ*. Originalulŭ se pare a fi fostŭ redesŭ in limba grécă, dar și traducțiunea românéscă —déca e uă traducțiune,—este și ea fórte vechiă, maĭ-maĭ contimpurénă.

Viéța și traïulŭ Sfinției sélle părinteluĭ nostru Nifonŭ, Patriarchulŭ Țarigraduluĭ, care a strălucitŭ in multe patime și ispite in Țarigradŭ și in Țérra Muntenéscă; scrisă de Kyr Gavriilŭ, Protulŭ adecă maĭ marele Svetagoreĭ.

Blagoslovitŭ D-deŭ, carele a datŭ noŭe a ințellege invețătura Sfinteĭ Scripture și lucrurile ce s'a făcutŭ din neființă in ființă, ca unŭ darŭ mare allŭ luĭ D-deŭ, căruïa nimene nu póte să-ĭ numere măria séŭ mulțimea care n'are numĕrŭ; că cu cătŭ vomŭ mărturisi cinstea și mărırea Sfinției Sélle, cu atăta maĭ multŭ se immulțesce.

Decĭ, să nu ne lenevimŭ spre lucrurile celle bune; ci cu mare nevoință să ne pădimŭ a le imple, care ne tocmescŭ uă luptare neadormită; și să ne gătimŭ spre ascultarea minunilorŭ cellorŭ pré-infrumsețate alle luĭ D-deŭ.

Că ïată că nicĭ pre noĭ nu ne-a lepădatŭ Sfinția Sea de părinții nostri ceĭ de demultŭ, ca să nu-ĭ uĭtămŭ; ci viéța și minunile celle ce le-aŭ făcutŭ eĭ, ni le-a arretatŭ cu scriptură, și traïulŭ lorŭ l'a infrumsețatŭ.

Dreptŭ aceïa, acellŭ darŭ cum era de'ntâïu, așa și acum nu se maĭ imputinéză; după cuvîntulŭ ce a grăitŭ D-deulŭ nostru Is. Chs. intr'acesta chipŭ dicêndŭ: eŭ sum cu voĭ pôn' in sferșitulŭ véculuĭ. Pentr'aceïa, nu se schimbă nicĭ intr'aceste vremĭ dela ceïa ce-lŭ cércă cu totŭ d'adinsulŭ; ci spre lauda luĭ D-deŭ Tatăluĭ celluì cerescŭ ïată și acum și totŭ-d'a-una dindestulŭ se imbogățesce și se imulțesce biserica luĭ D-deŭ, și se infrumsețéză cu pré-cuvioșiĭ și ingăduitoriĭ seĭ; cum s'arŭ dice că se ımpodobesce ca cu nesce petre scumpe și cu mărgăritarŭ, séŭ ca cu uă cunună impletită cu multe feluri mirositóre florĭ.

Cărorŭ petre și mărgăritarŭ și florĭ se inchipuesce și părintele nostru marele Nicolae: că așa ĭ-a fostŭ numele sfințieĭ sélle de'ntâïu după sfântulŭ botezŭ, ïar maĭ apoĭ, déca s'a imbrăcatŭ in haïne călugĕreștĭ, fu chiămatŭ Nifonŭ.

Care fórte s'a nevoitŭ să petrécă viéță cu ingăduința luĭ D-deŭ, și se implù și assupra sfințieĭ sélle cuvîntulŭ, care a disŭ D-deŭ către Ieremia proroculŭ: maĭ 'nainte încă, pôn' nu fuseșĭ nǎscutŭ, te-amŭ sfințitŭ; și maĭ'nainte de zămislirea ta te-amŭ cunnoscutŭ intru Israiltenĭ și te-amŭ pusŭ intru prăznuire; pre carele a arretatŭ și a crescutŭ la arretare ostrovulŭ cellŭ lăudatŭ, care se chĭamă Apelapov (*), ce este tuturorŭ vestitŭ, dintru care multe feluri de izvóre pré-ințellepte alle invețăturelorŭ s'aŭ versatŭ; și fu de mare laudă pentru făcătoriĭ de minunĭ, dintru cariĭ și acestŭ sfântŭ și pré-ințelleptŭ și infrumsețatŭ cu cuvinte sfinția sea părintele nostru Nifonŭ s'a arrĕtatŭ, de a căruïa viéță și traïu ïată ni se apropie și cuvintulŭ.

Ci să socotimŭ pre amenuntulŭ incepătura și sferșitulŭ, că se cade și rădecina și odraslele ce aŭ crescutŭ să le spunemŭ și să le arretămŭ.

Pre tatălŭ sfinției sélle chiăma-lŭ Manuilŭ, ïar pre porocle iĭ dicea Halep; ïar pre mumă-sea o chiăma Maria, ómenĭ de némŭ mare și de rudeniă boeréscă izvorândŭ, cu tótă averea și lauda și cu lucrurĭ bune, in țérra Dalmațieĭ (**).

Decĭ, încă fiindŭ ellŭ la moșia luĭ slugă credincĭósă in curtea luĭ Ghiorghie domnulŭ Dalmațieĭ, și *vătavŭ de copii din casă*, fu pĕritŭ și mozaviritŭ de Manea Hlapek, care avea acestŭ nume de némulŭ seŭ; și-lŭ băgâ Domnulŭ in pușcăriă și vrea să-lŭ pérdă.

O jéle! atâta fiindŭ (Manoilŭ) omŭ dreptŭ fu clevetitŭ de vrăjmașĭ ca să peïe!

Și D-deŭ, cellŭ ce izbăvesce pre ceĭ dreptĭ din mórte, cum dice Scriptura (Psalmŭ 33), acella a mântuitŭ și pre acesta cu meșteșugulŭ Dómneĭ Irineĭ din țérra Dalmațieĭ; că-lŭ trimise pre sub cumpetŭ cu cărțĭ la unŭ frate allŭ eĭ, cellŭ chiăma Toma, carele era voevodŭ in ostrovulŭ Pelopovuluĭ (***); ïar voevodulŭ déca l'a vĕdutŭ, indată l'a priimitŭ cu mare cinste, și așa s'a mântuitŭ de mórte.

Iar de nascerea luĭ (Nifonŭ) așa fu:

Că acollo intr'acellŭ ostrovŭ se impreună nunteĭ tată seŭ Emanuilŭ de luò uă jupănésă ce o chiăma Maria, de care amŭ disŭ maĭ susŭ, fétă de boĭerŭ mare; cu care a făcutŭ 2 coconĭ și uă fétă; și multŭ se nevoïa in viéta sea cu tótă credința intru tóte bunetățile, și așa se pristăvi cu pace.

Iar jupăneseĭ luĭ Marieĭ multe versărĭ de lacrime și jéle aŭ remasŭ pentru bărbatulŭ eĭ, cum

(*) La margine: Morea. (**) Serbiei? (***) Peloponesŭ.

este obiceiulŭ firiĭ omenescĭ; ĭar pentru coconiĭ ce-ĭ remăsese ea totŭ se maĭ întorcea și se maĭ mângăea de acea plângere multă, și avea multă osărdiă pentru dênșiĭ.

Decĭ pre cellŭ maĭ mare illŭ dede la Domnŭ ca să slujéscă, ĭar pre Nicolae illŭ dede la unŭ dascălŭ să invețe carte, ĭar féta o opri la sine pentru mângăere.

Decĭ Nicolae atâta avea darŭ de invețătură, și atâta era ascuțitŭ la minte, cătŭ tótă dăscăllia filosofieĭ o a străbăttutŭ cu intellepcĭunea sea.

După aceĭa a nimeritŭ la unŭ părinte călugĕrŭ, pre care-lŭ chiăma Iosafŭ, dascalŭ și providețŭ (?), dela care a invețatŭ și maĭ bine tótă invețătura, și dela dênsulŭ a imbrăcatŭ și haĭne călugĕrescĭ, și fu chiămatŭ Nifonŭ.

Și puținellŭ petrecêndŭ la dênsulŭ, se mută de acollo intr'alte laturĭ, ca să védă și traĭulŭ sfințilorŭ părințĭ, dela cariĭ a adunatŭ tóte bunătățile, cași albina cea nevoitóriă, care stringe și adună tóte florile celle bune, care-sŭ de trébă și de cinste luĭ D-deŭ și domnilorŭ și tuturorŭ ómenilorŭ.

Așa și intr'acesta chipŭ s'a arretatŭ și sfinția sea cu nevoința și cu dorința lucrurilorŭ cellorŭ bune; se impungea cu acellași acŭ ca și albina; și orĭ-unde audĭa că se nevoesce cine-va intru lucrurĭ bune, in dată mergea acollo pentru să védă lucrurĭ de severșitŭ; și nicĭ uă dată n'a greșitŭ, nicĭ ostenéla nu-ĭ era indeșertŭ, după cum dice Pavelŭ apostolŭ: ce poftĭa, aceĭa a și dobânditŭ.

Că audi de unŭ părinte anume Zaharia, care lôcuĭa in cetatea Narteĭ, omŭ suffletescŭ și plinŭ de tóte bunetățile, *sciendŭ carte grecéscă și slovenés ă*, care venise de curêndŭ dela Svetagora dela monastirea Vatopeduluĭ; veni la dênsulŭ cu plecată smereniă și ispovedui cătră dênsulŭ tótă taĭna sea, și-lŭ priimi să-ĭ fie tată suffletescŭ.

Iar ellŭ déca vedu firea luĭ cea smerită, l'a luatŭ la sine și-lŭ făcu călugĕrŭ deseverșitŭ; că maĭ'nainte numaĭ ce avea incepătură călugĕrieĭ dela fericitulŭ Iosafŭ providețulŭ, cum s'a disŭ și de acestŭ lucru maĭ susŭ.

Și nepregetândŭ l'a și diaconitŭ mitropolitulŭ cetățiĭ Narteĭ, pre care l'a hirotonitŭ fericitulŭ și marele Nicolae patriarchulŭ Iustinianeĭ ceĭ de'ntâĭu și allŭ tuturorŭ Bulgarilorŭ și allŭ Serbilorŭ și allŭ Alvanieĭ și allŭ altorŭ laturĭ, pre care l'a chiămatŭ ispravniculŭ cetățiĭ Nardeĭ dela Țarigradŭ in țérra Ohriduluĭ, la Iustiniania cea mare.

Că intr'acea vreme tóte laturile și cetățile și satele eraŭ fugite dela biserica Țarigraduluĭ pentru allŭ optulea soborŭ care vrură să-lŭ facă la Florența Latiniĭ ceĭ deșerțĭ de minte; decĭ tóte bisericele pravoslavieĭ se tocmĭaŭ dela marea biserică a Iustinianieĭ ceĭ marĭ, care este in țérra Ohriduluĭ.

Iar Zaharia și cu Nifonŭ puțină vreme locuindŭ acollo, vrură să mérgă in țérra Ascolonuluĭ, cărora mulțĭ li se impreunară intru soțiĭ; și purceseră dela Instiniania uniĭ pre uscatŭ, ĭar alțiĭ in vase pre mare; și sosiră la cetate mare pre nume Dracea, care este in țérra Ascolonuluĭ, și de acollo s'aŭ suitŭ in cetatea Crueĭ, fiindŭ dela Dracea ca la 60 mile de locŭ.

Și aŭ mersŭ la Ghiorghie, ispravniculŭ Dalmanieĭ (*), căruĭa-ĭ dicea Schederbeg, și-ĭ priimi cu mare bucuriă și dragoste, că incă maĭ'nainte audise ellŭ de viéța lorŭ cea innaltă și de ajunsŭ; și luò pre Zaharia să-ĭ fie duhovnicŭ și invĕțătorŭ și tocmitorŭ mântuiriĭ tuturorŭ, ĭar pre Nifonŭ, cu blagoslovenia archiereuluĭ cetățiĭ Crueĭ, l'a preoțitŭ acollo, că și pre acellŭ achiereŭ illŭ hirotonise ĭar fericitulŭ Nicolae patriarchulŭ.

D'aciĭ nu după multă vreme, cu voĭa luĭ D-deŭ, pentru mulțimea peccatelorŭ, fu trimisŭ la peccătoșĭ toégulŭ invĕțătureĭ cellŭ de ferrŭ, după cuvêntulŭ proroculuĭ, ca pentru invețătura certăriĭ să se intórcă ĭar către intellepcĭunea cea intrégă.

Se rădicară Turciĭ dela resăritŭ și cupprinseră tóte laturile spre appusŭ tocmaĭ pôn' la marea Ochianuluĭ și pôn'la Alvania, și totŭ ce affla tăia, preda și apprindea.

D'aciĭ ómeniĭ, vedêndŭ spaĭmă și grózá mare ca aceĭa, fugĭaŭ cine incătro putea: uniĭ la mare, alțiĭ prin pescerele munțilorŭ și alle pămêntuluĭ; ĭar fericițiĭ părințĭ, vedêndŭ lucru ca acesta, aduseră-șĭ a-minte de cuvêntulŭ Isaieĭ proroculŭ carele a disŭ: Dați-vĕ in laturĭ, ómeniĭ meĭ, și intrațĭ in cămara vóstră, și să ve ascundețĭ puținellŭ pôn' va trece mănia Domnuluĭ D-deŭ;— și aŭ lăssatŭ Alvania și aŭ venitŭ ĭar la marea cetate a Ohriduluĭ, și intrară in cetate și affiară in-

(*) Albanieĭ.

lăuntrulŭ cetăţiĭ uă monastire mare şi vestită a Precisteĭ, şi petreceaŭ in mare măngăere.

Şi eşi pretotindenea veste de laudă bunătăţilorŭ Zahariei, că era darulŭ luĭ D-deŭ cu dênsulŭ.

D'aciĭ intr'aceĭa vreme remase veduvă biserica cea mare a Iustinianieĭ ceĭ de'ntâĭu, care era patriarchiă, pentru pristăvirea sfinţieĭ selle părinteluĭ Nicolae patriarchulŭ, şi trimiseră la sfinţia sea părintele Zaharia cu marĭ rugăcĭunĭ, ca să ĭea cărma sfinteĭ biserice.

Iar sfinţia sea nicĭ intr'unŭ chipŭ nu vru; ci neavêndŭ ce face pentru rugăcĭunea clirosuluĭ şi a noródelorŭ, fu şi făr' de voĭă patriarchŭ tuturorŭ Bulgarilorŭ, Sĕrbilorŭ, Arbănaşilorŭ şi altorŭ laturĭ; şi şeḑu pre scaunulŭ cellŭ inaltŭ ca uă luminare pre sfeşnicŭ, şi a păscutŭ fórte bine biserica cea mare a Iustinianieĭ ceĭ de'ntâĭu, şi ĭ-a cărmitŭ pre toţĭ şi ĭ-a indreptatŭ cu invĕţătura legiĭ crestinescĭ, cum se cade şi se cuvine arhiereuluĭ.

Şi nu fu lumină numaĭ intr'acelle laturĭ, c; tótă lumea a luminatŭ, pentru alle căruĭ bunătăţĭ toţĭ lăudaŭ pre tatălŭ cellŭ cerescŭ.

După aceĭa nu trecu multă vreme, si ĭar se intêmplâ impedecare rea şi cupprinse scărbă şi intristăcĭune mare biserica Iustinianieĭ; că fu trimisŭ dela Ţarigradŭ Marco Xilocarav de Amira imperatulŭ turcescŭ să fie patriachŭ la Iustiniania cea mare, şi a scosŭ pre Zacharia patriachulŭ din scaunŭ: acésta făcu imperatulŭ, căcĭ avea dragoste fórte mare către Marco.

D'aciĭ Zacharia patriarchulŭ lăssâ scaunulŭ şi merse la Ţarigradŭ de'mpreună cu fiiu-seŭ cellŭ suffletescŭ cu Nifonŭ, ca să-şĭ affle vina pentru care fu scosŭ din scaunŭ.

O, jéle! că déca a sositŭ la Ţarigradŭ, nu zăbovi vreme multă, ci se resboli, intru care bólă işĭ dede suffletulŭ în mânele luĭ D-ḑeŭ, şi-lŭ griji fericitulŭ Nifonŭ ca pre unŭ tată suffletescŭ şi păstorŭ allŭ seŭ ce era, şi cu mare jéle ìllŭ ingropâ, luândn-şĭ blagoslovenià dela dênsulŭ, cum se cade, de'mpreună cu toţĭ căţĭ eraŭ acollo.

D'aciĭ Nifonŭ lăssâ Ţarigradulŭ şi merse la Svetagora, că fórte dorĭa suffletulŭ luĭ să vieţuéscă intr'acellŭ sfântŭ locŭ, ca şi cerbulŭ de izvórele apelorŭ, care dorŭ cu mila luĭ D-ḑeŭ curêndŭ l'a dobânditŭ.

Şi a mersŭ cătră pré-cuviosulŭ părinte kyr Daniilŭ protulŭ, carele ţine a cărma a tótă Svetagora, dela care a luatŭ blagoslovenià; şi a mersŭ la monastirea luĭ Charitonŭ, şi a âmblatŭ pre la tóte pescerele şi chiliele şi pre la tóte schiturile celle marĭ şi celle mice, care sunt imprejurulŭ Carieĭ, şi a cerşutŭ rugăcĭune şi blagoslovenià dela toţĭ părinţiĭ ceĭ suffletescĭ şi s'a indulcitŭ de inveţăturile lorŭ, şi a inveţatŭ dela dênşiĭ sfatŭ bunŭ.

Şi a mersŭ in pescera care se chĭamă Critŭ, şi acollo a afflatŭ nesce călugĕrĭ nevoindu-se cu fapte bune şi cu multă rebdare, postindŭ şi ajunândŭ, cariĭ se hrănĭaŭ numaĭ din lucrulŭ mânelorŭ sélle; şi se lipi de dênşiĭ şi Nifonŭ, hrănindu-se şi ellŭ din meşteşugulŭ scrisoriĭ, că scriea fórte bine şi frumosŭ; şi aşa petrecu acollo cu dênşiĭ multă vreme.

Şi de acollo fu chiămatŭ la Marea-lavră a sfântuluĭ Atanasie descăllecătorulŭ sfântuluĭ munte allŭ Atonuluĭ, şi petrecu acollo maĭ bine de unŭ annŭ.

D'aciĭ de acollo a mersŭ la monastirea Dionisatulŭ pentru inveţătura smerenieĭ, la care monastire cu mare bucurià l'aŭ priimitŭ, şi se plecâ cu totulŭ obiceĭuluĭ şi tocmelleĭ monăstiriĭ, şi s'a făcutŭ de cătŭ toţĭ maĭ micŭ, şi tótă posluşania cu dragoste o implea, cătŭ eşi in tóte laturile lauda bunătăţilorŭ luĭ.

D'aciĭ se intemplâ de remase intr'aceĭa vreme biserica cea mare a Solonuluĭ vĕduvă de archiereŭ, şi cercară cetăţeniĭ, de'mpreună cu clirosulŭ bisericeĭ, pretotindenilea să affle unde-va omŭ ca acella care să pótă fi harnicŭ unuĭ lucru ca acesta şi de inveţătura bisericeĭ şi a cetăţiĭ.

Iar D-ḑeŭ cellŭ ce a ḑisŭ ca să strălucéscă lumina de'ntunericŭ şi lucrurile celle de taĭnă la aéve să se descopere, acella nu vru maĭ multŭ să fie ascunsă cetatea care sta in vĕrfulŭ munteluĭ, ci a arrĕtatŭ bunetăţile luĭ aéve; şi măcarŭ că se induoi a priimi cinstea archierieĭ pentru frica greutăţiĭ şi lauda cea deşértă a acesteĭ lumĭ, luò şi făr' de voĭă cărma archierieĭ şi numaĭ de cătŭ s'a apprinsŭ cu rĕvna cea bună spre inveţătură şi spre indreptarea cea bună a bisericeĭ, inveţândŭ pre toţĭ ca sa ţie tocmellele sfiinţilorŭ apostolĭ şi a sfinţilorŭ părinţĭ, şi să se ferescă de nedreptăţĭ, şi să se nevoéscă in ascultarea sfinteĭ şi d-ḑeescĭ liturghie, intru care adducŭ preoţiĭ pentru ó-

menĭ jertfă necruntă și cinstită luĭ D-ḑeŭ, impreună cu toțĭ sfinţiĭ rugându-se să vĕ impreuneze luĭ Christosŭ.

Așijderea ḑicea milostenia să nu se lipséscă dela voĭ, ci de pururea să aveţĭ cătră săracĭ și către vĕduve și cătrĕ năpăstuiţĭ și cătră ceĭ neputernicĭ, cătră streinĭ și cătră ceĭ din temniță, cătră flămânḑĭ și cătră ceĭ golĭ, și tuturorŭ celloră lipsiţĭ să le daţĭ din destullŭ și neopritŭ pentru ca și voĭ pre cestŭ pămêntŭ să dobândiţĭ insutitŭ maĭ multŭ, ĭar intru impĕrăţia ceruluĭ viéța de vecĭ, după cum a ḑisŭ Domnulŭ Christosŭ; și să vĕ ferițĭ de tóte spurcăcĭunile și vicleșugurĭ, ca să fie cu voĭ tótă sfinţirea.

Așa totŭ-d'a-una avea invĕţătură făr' de lene pôn' cândŭ și spre maĭ marele scaunŭ și cinste vru D-ḑeŭ să-lŭ innalțe.

Că déca puseră pre sfinția sea archiereŭ la Solunŭ, nu trecu vreme multă ci se pristăvi fericitulŭ Simeonŭ patriarchulŭ Țarigraduluĭ; d'aciĭ se adunară toţĭ archiereiĭ din eparchia patriarchuluĭ ca să allégă omŭ de cinste spre acea trébă să indrepteze biserica luĭ D-ḑeŭ, și alleseră pre fericitulŭ Nifonŭ, inse nu ómeniĭ ci judecata luĭ D-ḑeŭ; și i se inchinară tóte năródele și mulţumĭa luĭ D-ḑeŭ pentru dênsulŭ.

Iar archiereiĭ implêndŭ tóte lucrurile assupra sfinţieĭ sélle, hirotonitu-l'aŭ cu cinste ce i se cădea, și l'aŭ pusŭ in scaunulŭ patriarșescŭ, și i se inchinară toțĭ ca unuĭ stăpânŭ, și luândŭ blagoslovenĭă dela dênsulŭ, se duseră care pre la lo-sașurile lorŭ cu mare bucurĭă și veselĭă.

Iar sfinția sea, déca a luatŭ cărma mumeĭ bisericelorŭ, numaĭ de cătŭ chiămâ pre toțĭ ca cu ua trâmbiță cătră lauda luĭ D-ḑeŭ și către folosulŭ a totŭ lucrulŭ cellŭ bunŭ, ca să ferésca credința cea bună și să fie intrégă și allésă de plevele și de neghinele ereticilorŭ, dela cariĭ s'a depărtatŭ tótă sfinţirea, că n'aŭ vrutŭ să ţie invețătura sfinţilorŭ apostoliĭ și a sfinţilorŭ părinţĭ, ci s'aŭ inchipuitŭ cu totulŭ Ovreilorŭ, cariĭ n'aŭ vrutŭ să ţie prorociele sfinţilorŭ prorocĭ și alle sfinţilorŭ patriarșĭ.

Pentru care lucru s'aŭ și imputinatŭ dela dênșiĭ tóte minunile și tóte jertfele, că s'aŭ lepedatŭ de D-ḑeŭ, pentr'aceĭa le-a venitŭ assupră tótă mănĭă.

Că cum este credinţă făr' de fapte mórtă, așa și faptele făr' de credinţă sunt mórte.

De acésta, nevoindu-se in tótă vremea, pre mulțĭ a indreptatŭ cu invĕţătura pre callea dreptăţiĭ, și fu tuturorŭ cine cum illŭ vrea, ca să căștige și să dobândéscă pre toțĭ, după cuvîntulŭ luĭ Pavelŭ apostolŭ.

Iar diavolulŭ cellŭ ce nu ĭubesce binele, veḑêndŭ atâta indreptare peccătoșilorŭ, cariĭ scăpaŭ din meșteșugurile și ficleșugulŭ seŭ, nu putea rebda rana și slăbicĭunea, cu care se junghia ca cu uă ţépă ascuţită, ci pusese impotriva sfinţieĭ sélle și afflâ ómenĭ pre voĭa sea, și-ĭ indemnâ assupra sfinţieĭ sélle, și a impletitŭ pizme ficlene și cu pêră atâtŭ de multe, cătŭ l'a scosŭ din scaunulŭ patriarșescŭ.

O, pizma diavoluluĭ! étă de ce lumină intunecâ biserica luĭ D-ḑeŭ a-totŭ-ţiitorulŭ!

Iar sfinția sea eșindŭ din scaunŭ, lăuda numele Domnuluĭ cerescŭ pentru lucrurile ce i se intemplase, și merse la Sozopolulŭ Elisponduluĭ, carele era aprópe de mare și acollo era și monăstire a sfântuluĭ Ioanŭ Predteci; și se priimi la monastire de petrecu impreună cu călugĕriĭ viéţa maĭ pre de supra firiĭ omenescĭ; care fu vestitŭ și lăudatŭ in tóte laturile atâtŭ, cătŭ venĭaŭ toţĭ de pretotindenea la sfinţia sea de lua invĕţătură de folosŭ suffletelorŭ sélle, că tuturorŭ tocmĭa mântuirea cea suffletéscă; și mergeaŭ toţĭ pre la casele lorŭ indreptaţĭ și cu mare bucurĭă, lăudândŭ pre D-ḑeŭ și pre sfântulŭ Nifonŭ.

Pentru care lucru, cu adjutorulŭ luĭ D-ḑeŭ, ĭar fu chiămatŭ la scaunulŭ sfinţieĭ sélle cu mare cinste de totŭ norodulŭ.

D'aciĭ ĭar străluci luminatŭ sórele cellŭ neappusŭ și incălḑia pre toţĭ cu veselia invețătureĭ sélle.

După acésta nu trecu vreme multă, ci ĭar nu putu să véḑă vrăjmașulŭ lumina invețătureĭ sfinţieĭ sélle; ci se apprinse cu pizmă spre izgóna sfântuluĭ, și a indemnatŭ ómenĭ de aŭ mersŭ de l'aŭ pêritŭ la Amira imperatulŭ turcescŭ, și-lŭ trimise la paḑă in cetatea Odriuluĭ, și acollo s'a sălășluitŭ la uă biserică a sfântuluĭ apostolŭ și ânteĭuluĭ mucenicŭ Stefanŭ archidiaconŭ.

Decĭ, nicĭ acollo n'a schimbatŭ luptarea și podvigulŭ seŭ, in care era deprinsŭ, adecă cu

ajunulŭ, cu ruga şi cu alte fapte bune; ci incă maĭ vĕrtosŭ se nevoĭa să imple tótă tocméla sea întru care fusese deprinsŭ, pentru care lucru cu indrăznire vomŭ puté dice, că eşi vestea bunetăţilorŭ luĭ preste potŭ pămĕntulŭ.

Că audi şi in Ţérra-Românescă şi inţellese şi domnulŭ Radulŭ voevodulŭ, care-lŭ adduse şi lŭ vedu cu ochiĭ seĭ, şi-lŭ pricepu bărbatŭ deseverşitŭ şi la chipŭ şi in cuvinte şi in fapte; şi se mirâ multŭ de bărbăţia minţiĭ luĭ şi rugâ pre sfântulŭ ca să vie în ţérra luĭ, că-lŭ poftesce ţérra fórte tare.

Iar sfântulŭ dise: Dómne mărita ta! vedi insu-ţi góna şi pada ce o amŭ eŭ dela vrăjmaşiĭ ceĭ adeveraţi aĭ luĭ D-deŭ; dar eŭ cum voĭu pute veni in ţérra ta?

Iar Domnulŭ dise: nu purta tu grija acésta, ci o lassă să fie assupra mea.

Sfântulŭ patriarchŭ dise: cum scii, fă.

Şi indată trimise Radulŭ-vodă la imperăţiă de cerşu pre acestŭ păstorŭ mare; şi nu i se în frânse voĭa, ci i se împlu; că i-lŭ dede imperatulŭ şi trimise degrabŭ de-lŭ adusse in ţérra sea, şi-ĭ dede tóte pre mână dicêndŭ: eŭ să domnescu, iar tu să ne indreptezĭ şi să ne inveţi legea luĭ D-deŭ, şi să fiĭ tată şi păstorŭ mie şi tuturorŭ ómenilorŭ şi solitorŭ omenilorŭ la D-deŭ.

Iar sfântulŭ afflâ turma neplecată şi neascultătóriă, şi biserica isvrătită şi cu obiceĭurĭ relle şi nesocotite; şi *chiămă pre toţi egumeniĭ dela tóte monăstirile ţerrĭ Ungrovlachieĭ, şi totŭ chrosulŭ biserıceĭ, şi făcu soborŭ mare de'mpreună cu Domnulŭ şi cu toţĭ boĭeriĭ, cu preuţĭ şi cu mireniĭ*; şi slobodi izvorŭ de inveţătură limpede şi necurmată.

Şi le spunea din sfânta Scriptură şi inveţa pre toţĭ, şi-ĭ adăpa cu apa mileĭ credinţeĭ ceĭ adeverate.

Graĭa-le de pravilă şi de lege, de tocmirea bisericeĭ şi de d-deescile slujbe, de domniă şi de boiăriă, de monastirĭ şi de biserice, şi de alte rêndurĭ de ce trebuĭa.

Şi *tocmi tóte obiceĭurile pe pravilă* şi pre aşedămêntulŭ sfinţilorŭ apostolĭ.

D'aciĭ *hirotoni şi duoĭ episcopĭ şi le dede şi eparchie hotărite*, care cătŭ va birui; şi inveţâ cum vorŭ purta grija şi cum vorŭ pasce oile celle cuvêntăreţe, care le sunt date pre mână şi in sémă ca să se indrepteze tótă ţérra dela archiereĭ.

Iar Domnuluĭ dise: Ţie, Dómne, se cade să indreptezĭ pre ceĭ strâmbĭ cu judecată tare şi înfricoşată şi dréptă, după cuvîntulŭ luĭ D-deŭ carele a disŭ cătră Moisi ingăduitorulŭ seŭ şi cătră toţĭ feciorii luĭ Israilŭ grăindŭ: ĭată v'amŭ datŭ legea mea şi judecata şi indreptarea in mânele vóstre.

Ca să nu făţăresciĭ niciĭ la miciĭ niciĭ la marĭ, niciĭ la veduvă niciĭ la nemernicŭ.

Niciĭ pre cellŭ săracŭ să nu-lŭ miluescĭ cu judecata ta, niciĭ de cellŭ bogatŭ să te ruşinezĭ şi să-ĭ făţărescĭ; că judecata este a luĭ D-deŭ.

Iar in sfânta Evangheliă dice: nu judecaţĭ in făţăriă, ci judecaţĭ pre dreptate.

Şi ĭar a maĭ disŭ D-deŭ Israiltenilorŭ: De veţĭ pădi legea mea şi veţĭ âmbla după poruncele melle şi le veţĭ face, da-vĕ-voĭu plóiă in vremea eĭ, şi pămêntulŭ va da róda sea, şi pomiĭ pómele lorŭ; şi vĕ vorŭ remâné remăşiţe din prisoséla grâuluĭ şi a vinuluĭ, şi vĕ va prisosi vinŭ incă şi pôn' în vremea arătureĭ; şi pânea o veţĭ mânca cu saţiŭ, şi veţĭ locui in ţérra vóstră cu biruinţă şi cu tăriă mare; şi voĭu da pace intr'ênsa şi ostĭ nu vorŭ trece prin ea; şi veţĭ birui pre toţĭ vrăjmaşiĭ vostri, şi vorŭ cădé naintea vóstră; şi vorŭ birui 5 de aĭ vostri pre 100 de vrăjmaşĭ, ĭar 100 pe 1000, şi voĭu căuta spre voĭ cu milă, şi vĕ voĭu blăgoslovi şi vĕ voĭu immulţi; şi voĭu pune legea mea pre voĭ, şi eŭ voĭu fi voŭe D-deŭ, ĭar voĭ veţĭ fi ómeniĭ meĭ; — ĭar de nu veţĭ asculta niciĭ veţĭ face poruncele melle niciĭ vĕ veţĭ pleca, pune-voĭu pre voĭ secete şi lipsă, şi semenăturele vóstre le veţĭ semena in zădarŭ, şi ostenéla vóstră o vorŭ mânca vrăjmaşiĭ vostri, şi voĭu intórce faţa mea despre voĭ şi veţĭ cădé voĭ naintea vrăjmaşilorŭ vostri, şi veţĭ peri nefiindŭ goniţĭ de nimenĭ, şi voĭu face de vĕ va fi cerulŭ ca de ferrŭ şi pămêntulŭ ca de aramă, şi tótă vĕrtutea vóstră se va pune in zădarŭ şi pămêntulŭ nu va da róda sea niciĭ pomiĭ nu vorŭ face póme, şi voĭu trimite assupra vóstră fiare selbatice de pre pămêntŭ de vĕ vorŭ mânca şi vĕ vorŭ imputina şi pre voĭ şi pre dobitócele vóstre, şi veţĭ peri de sabia tuturorŭ limbelorŭ care vorŭ veni assupra vóstră, şi va fi ţérra vóstră pustiă şi curţile vóstre pustie; şi déca vĕ veţĭ deslipi de mine, şi eŭ mĕ voĭu deslipi şi mĕ voĭu depărta de voĭ.

Așa grăesce Domnulŭ Sfântulŭ luĭ Israilŭ.

Acestea și multe ca acestea invețăture iĭ in-veța (Nifonŭ) din sfintele Scripture.

Și incă maĭ dicea: beția și curvia cu totulŭ să se lepede dela voĭ și să se desrădecineze; că a disŭ apostolulŭ: nunta este curată și patŭ ne-spurcatŭ, ĭar curvarilorŭ și precurvarilorŭ va ju-deca D-deŭ.

Pentru curvia se inecà lumea cea de'ntâĭu, ĭar maĭ apoĭ și Sodomulŭ cu 5 orașe se prăpădi și arse cu focŭ și cu pétră pucĭósă pentru sodo-miă, adecă curviă cu parte bărbătéscă, că acollo se arretà capulŭ spurcăcĭuniĭ ceĭ maĭ marĭ.

Deci, frațilorŭ, fugițĭ de curviă și de tótă ne-curăția, cum dice Pavelŭ, și âmblațĭ după cură-țiă ca să vedețĭ pre D-deŭ.

Acestea dicŭ vouĕ să le pădițĭ, déca vĕ este voĭa să moșteniţĭ imperăția cea cerésca.

Ĭar pizmașulŭ diavolŭ, vedêndŭ invĕțăture fo-lositórie de suffletŭ ca acestea, nu putu rebda, ci făcea multe meșteșugurĭ și ficleșugurĭ ca să go-nésca pre fericitulŭ Nifonŭ din *térra Panoniei*; cum și făcu in chipŭ ca acesta.

O vaĭ și amarŭ! că dice domnulŭ Radulŭ-vodă dimpreună cu boĭeriĭ: Pasă și eșĭ din țér-ra nóstră!

Că viéța și traĭulŭ și invĕțăturele télle noĭ nu le putemŭ rebda; că *stricĭ obiceĭurile nóstre.*

Ĭar sfântulŭ Nifonŭ, décă audi așa nesce cu-vinte nebune și turbate ca acestea, se mirà și di-se: Nu așa, Dómne! nu așa!

Ci te indreptédă după legea luĭ D-deŭ, și pre tine și pre boĭeriĭ teĭ; ca nu cum-va să por-nițĭ și să adducețĭ mănia luĭ D-deŭ assupra vó-stră și a țerreĭ vóstre.

Că vĕdŭ, că pentru făr'de-legile vóstre cu-rêndŭ va să se slobodă pre voĭ, ĭar mie nemicŭ nu-mĭ este de aceĭa ce dicețĭ voĭ, că puterea și tăria mea este legea.

Că *pre soru-ta, care o aĭ măritatŭ dupre Bog-danŭ făr'de-lege, avêndŭ ellŭ muĭere cu lege și o a lăssatŭ ellŭ făr'de nicĭ uă vină și a luatŭ pre soru-ta.*

Ellŭ este curvarŭ și soru-ta ca uă precurvă. Ci-ĭ desparți, și dă bărbatuluĭ ĭar muĭerea sea, și potolesce mănia luĭ D-deŭ maĭ'nainte pôn' nu se pornesce pre voĭ.

Ĭar aceste cuvinte fórte ațițară și măniară â-nima Domnuluĭ, și indată goni pre sfântulŭ de-'naintea sea, și porunci să nu-lŭ maĭ bage nimenĭ in sémă, nicĭ să-lŭ socotéscă, nicĭ să-lŭ cinstéscă.

Ĭar d-deesculŭ Nifonŭ nemicŭ nu băgâ in sé-mă nicĭ grijià de aceĭa, ci-șĭ punea nădejdea pre D-deŭ, după cum dice proroculŭ: nu vĕ nădejdu-ițĭ spre domnĭ nicĭ spre fiĭ omenescĭ.

D-deŭ trimise corbulŭ de hrănĭa pre Iliă pro-rocŭ, așijderea hrăni cu bucate și pre Daniilŭ prorocŭ cu Avvacum.

In chipŭ ca acesta pădi și pre acesta cu *unŭ fecĭorŭ de boĭerŭ ce-lŭ chiăma Négoiă, care era maĭ mare preste vĕnătorĭ.*

Și așa făcu D-deŭ din celle amare dulcĭ, și din celle pizmașe cu prieteniă.

Că adducea (Négoiă) bucate de hrană sfân-tuluĭ și aevea și intr'ascunsŭ cu indemnarea luĭ D-deŭ, făr' de nicĭ uă temere.

Ĭar fericitulŭ Nifonŭ illŭ intărĭa cu rugele sélle ca să crescă și să se inalțe in tóte faptele celle bune, și să se rădice in norocŭ bunŭ, și să fiă plăcutŭ inaintea luĭ D-deŭ și a ómenilorŭ, cum maĭ apoĭ cu rugăcĭunea sfințieĭ sélle se implură amĕnduo.

Ĭar Radulŭ-vodă totŭ ținea pizmă neschim-bată pre sfântulŭ; și nu putea folosi nemicŭ nicĭ cu frica, nicĭ cu alte amăgelle, pôn' ĭar se plecà sfântuluĭ cu smereniă, și-lŭ chiămâ, și-ĭ dise ace-ste cuvinte amăgitórie, grăindu-ĭ așa:

Părinte! *ĭertă-ne sfinția ta, și adĭ și sfinția ta ĭertăcĭune dela noĭ*; și să-țĭ dămŭ avuțiă câtŭ ițĭ va trebui, și să n'aĭbĭ părere rea nicĭ pre mi-ne nicĭ pre boĭerĭ; și *pentru insurarea luĭ Bog-danŭ incă nu te maĭ amesteca, că ellŭ a luatŭ blagoslovenie dela alțĭ sfințĭ arch ereĭ*; ĭar tu passă cu pace orĭ-unde veĭ vré și rógă pre D-deŭ pen-tru mine; și unde veĭ locui, eŭ totŭ voĭu purta grija pentru hrana ta și ce-țĭ va trebui totŭ ițĭ voĭu trimitte.

Atuncea sfântulŭ respunse cu indrăznéllă și ca unuĭ omŭ prostŭ iĭ dise:

Radule! Radule! tu și prieteniĭ teĭ cu multe rugăcĭunĭ m'ațĭ plecatŭ de m'ațĭ addusŭ in țérra vóstră, și m'ațĭ pusŭ să vĕ invĕțŭ legea luĭ D-deŭ;

decĭ, de v'amŭ invĕţatŭ ceva reŭ şi făr' de lege, spuneţĭ voĭ şi mărturisiţĭ făr' de leg'ile melle.

Iar de faceţĭ voĭ făr'-de-lege, cum şi la arrĕtare şi a-evea vĕ vedeţĭ şi vĕ arrétă faptele vóstre, căcĭ mĕ goniţĭ făr' de dreptate din ţérra vóstră căcĭ v'amŭ spusŭ adeverinţa; ci eŭ inse mĕ voĭu duce după cuvîntulŭ vostru, ĭar voĭ remâneţĭ in peccatulŭ vostru.

Şi pre mine ĭar veţĭ să mĕ căutaţĭ in vremea care nu mĕ veţĭ affla, ci veţĭ să muriţĭ in peccatulŭ vostru, şi nu va să fie cine să vĕ adjute intr'acea vreme.

Şi déca ḑise aşa, eşi din ţérră şi veni in loculŭ in care-ĭ porunci D-ḑeŭ, cum şi luĭ Avraam acella in Eliŭ.

Iar acesta ĭar trecu prin Machedonia şi prin Tetulia, şi merse in sfântulŭ munte care se chĭamă Atonŭ, ca să se petrécă acollo, in loculŭ carele este făgăduitŭ călugĕrilorŭ.

Şi cum merse acollo, indată se prinse de locaşŭ in sfânta şi marea monastire a Vatopeduluĭ.

Şi ceĭ ce dorĭaŭ, căştigară şi dobândiră pre cella ce-lŭ jeluĭaŭ; şi se bucurară şi mulţumiră luĭ D-ḑeŭ pentru acellŭ lucru.

Şi daca auḑiră, mergeaŭ toţĭ dintr'acellŭ sfântŭ munte la dênsulŭ cu osĕrdiă, ca la unŭ izvorŭ curătorŭ de viéţă, dela care toţĭ îşĭ meştea *(sic)* bĕutură de veseliă trupéscă şi suffletéscă.

Şi locui sfântulŭ intr'acea monastire maĭ multŭ de unŭ annŭ; şi intr'atâta vreme locuindŭ ellŭ acollo, pre 2 din fraţĭ, cariĭ mersese cu dênsulŭ, trimise-ĭ cătră D-ḑeŭ, ĭar pre allŭ treilea lăssâ-lŭ să mérgă in cetatea Solonuluĭ.

Şi-lŭ intări cu rugăcĭunile sélle ca să se sfĕrşéscă cu sferşitulŭ mucenicilorŭ, care-lŭ şi dobândi.

Şi pătimindŭ multe munce, se sferşi pentru lege, şi dobândi cunună impletită in treĭ viţe: cu postulŭ, cu ascultarea şi cu munca.

Iar multŭ-pătimaşulŭ seŭ trupŭ, allŭ luĭ Macarie,— că aşa chiămа pre acellŭ mucenicŭ,—fu ingropatŭ in Solunŭ; ĭar suffletulŭ acum dănţuesce cu îngeriĭ în cerŭ.

D'aciĭ d-ḑeesculŭ Nifonŭ cunoscu că va să fie apróре şi petrecania sea.

Şi se bucură suffletesce, şi se veseli, şi luò cu sine poslușniculŭ care remăsese pre Iosafŭ, şi trecu muntele de ceĭa parte, şi merse la monastirea Dionisatuluĭ, şi se prinse de locaşŭ acollo, că şi maĭ'nainte acollo locuise.

Şi D-ḑeŭ încă vru să-şĭ sĕvĕrşéscă sfântulŭ viéţa acollo.

Iată cătŭ petrecu acollo, in tóte era intocma cu alţĭ fraţĭ: şi cu măncarea, şi cu postulŭ, şi cu ostenéla, şi făr' de pregetŭ; atâtŭ cătŭ era altorŭ fraţĭ ruşine de smerenia şi de nevoinţa luĭ.

Că era tuturorŭ chipŭ de invеţătură şi de mustrare, şi se nevoĭa spre tóte posluşaniele, şi tuturorŭ fraţilorŭ la tóte slujbele le adjuta: la móră mergea de măcina, la maghernіţă adjuta, la magopiă aşijderea, şi la alte posluşanie la tóte.

Atâta cătŭ strigaŭ osteninţele luĭ, *cum şi eŭ l'amŭ veḑutŭ făcêndŭ lucrurĭ ca acestea.*

Şi ce aşŭ puté spune smerenia luĭ cea multă şi osteninţele luĭ!

Că nu spunŭ numaĭ fraţiĭ, cariĭ sunt locuitorĭ intr'acea monastire, ci şi alţiĭ dintr'alte monastirĭ din pregĭurŭ toţĭ spunŭ şi mărturisescŭ, că era nevoitorŭ spre slujbă, şi spre ispovedaniă, şi spre pocăinţă, şi spre curăţiă.

Şi pre alţiĭ pre toţĭ îĭ certa şi-ĭ inveţa ḑicêndŭ: amarŭ, fraţilorŭ şi părinţilorŭ, celluĭa ce-lŭ va affla mórtea nepocăitŭ; că in ĭadŭ nu este pocăinţă.

Şi pre mulţĭ ĭ-a scosŭ tocma din gura diavoluluĭ; şi pre mulţĭ din păgânĭ, Turcĭ, Armenĭ, papistaşĭ, şi de alte erese, ĭ-a intorsŭ de ĭ-a botezatŭ şi ĭ-a unsŭ cu sfântulŭ mirŭ şi ĭ-a addusŭ in credinţa cea adeverată a pravoslavieĭ, maĭ multŭ de cătŭ 4000 de suffletе.

Iar pre căţĭ mişeĭ şi săracĭ a miluitŭ şi căţĭ a scosŭ din robiă,—ḑicŭ că aceĭa n'aŭ numĕrŭ: aşa era de milostivŭ şi bunŭ tuturorŭ, assemenea luĭ D-ḑeŭ!

Dreptŭ aceĭa şi D-ḑeŭ proslăvi pre cellŭ celŭ proslăvĭa, şi-lŭ chiămă la sine.

Iar sfântulŭ, cunnoscêndŭ cu adeveratŭ trecerea sea dintr'acéstă lume, i se bucurâ suffletulŭ fórte, şi indată chiămâ toţĭ fraţiĭ şi le spuse de vremea petrecanieĭ sélle, şi cum că-lŭ chĭamă Christosŭ la imperăţia ceruluĭ cea gătită.

Şi-ĭ blagoslovi cum este obiceĭulŭ, şi se ĭertâ cu toţĭ şi arrĕtă cătră toţĭ dragoste, ĭar nu pizmă.

Şi căţĭ făcuse luĭ reŭ şi necasŭ, şi căţĭ eraŭ blăstemaţĭ, pre toţĭ îĭ ĭertă şi-ĭ deslegâ, ca unŭ

ucenicŭ adeveratŭ allŭ luĭ Christosŭ, cu allŭ căruĭa trupŭ și sînge se și pricestui.

Și așa îșĭ dede suffletulŭ in mânele sélle și luò lumina luminelorŭ cerescĭ, carea este Christosŭ, și ce era din pămêntŭ pămêntuluĭ lăssâ.

Și cu multe cântărĭ dela toțĭ călugĕriĭ din tóte monastirile munteluĭ Atonuluĭ se ingropâ trupulŭ luĭ mesița (luna) avgustŭ in 12 ḑille *cândŭ era cursulŭ annilorŭ 7016 (1508).*

Și appuse zarea sóreluĭ de'naintea a totŭ ochĭuluĭ.

Și remase intre toțĭ frațiĭ plângere și tănguélă făr'de mângăere.

Și nu era nicĭ unulŭ dintre dênșiĭ, care să nu fie versatŭ lacrime pentru lipsirea părinteluĭ și invețătoruluĭ celluĭ a tótă lumea.

Iar Iosafŭ. poslușniculŭ luĭ Nifonŭ ĭubitoruluĭ de D-ḑeŭ, lăssâ tótă jélea și intristarea, nevoindu-se să imple porunca părinteluĭ seŭ.

Și merse numaĭ decâtŭ la Țarigradŭ, și tocmi tóte poruncele sfântuluĭ fórte bine.

Și pătimi acollo multe munce pentru lege, ĭar apoĭ îllŭ și arseră in focŭ Turciĭ, și se invrednici și ellŭ ceteĭ mucenicilorŭ.

Că și de acesta incă mărturisise sfântulŭ Nifonŭ maĭ'nainte, ca și de Țérra-Muntenéscă.

Cândŭ ḑise cătră ighemonulŭ Radulŭ grăindŭ așa: vĕḑŭ—ḑice—pogorându-se pre voĭ și pre țérra vóstră, mânia luĭ D-ḑeŭ; d'aciĭ *déca eși fericitulŭ Nifonŭ din țérra Panonieĭ nu trecu multă vreme, ci căḑu ighemonulŭ Radulŭ într'uă bólă gróznică și cumplită, și alte reutățĭ multe illŭ încungĭurară.*

Și nu i se maĭ putea ușura nevoile, ci de ce mergea, de aceĭa i se maĭ îngreuĭaŭ grijile, și se scorniră in țérră reutățĭ și gâlceve, și bisericeĭ netocmire, și se sferși și Radulŭ-vodă întru nesce intemplărĭ relle ca acestea.

Iar maĭ'nainte de petrecania sea, căuta pre sfântulŭ, cum ḑisese ellŭ, și nu-lŭ affla, ci era suffletulŭ luĭ plinŭ de frică și de cutremurŭ.

Și atuncea pricepură toțĭ, că să implură cuvintele sfântuluĭ, care ḑisese maĭ'nainte de Radulŭ-vodă și de Țérra-Muntenéscă.

Iar *trupulŭ Raduluĭ-vodă illŭ îngropară in morméntulŭ, care-lŭ făcuse in tinda bisericeĭ in monastirea din Délŭ, unde este hramulŭ sfântuluĭ Nicolae făcătorulŭ de minunĭ, care o zidise din temelĭă in domnia sea: totŭ de pétră cĭoplită, și stâlpiĭ ușeĭ și ferestrele totŭ de marmură, cum se vede și acum biserică frumósă și minunată; ĭar a o zugrăvi ellŭ n'a apucatŭ, ci apoĭ s'a zugrăvitŭ cu porunca luĭ Négoĭă-vodă, cu vĕpselle și cu aurŭ.*

D'aciĭ după mórtea luĭ *boĭeriĭ nu se puteaŭ voi (sic) pre cine vorŭ pune Domnŭ.*

Că unĭĭ ḑiceaŭ să fie cesta, ĭar alțiĭ ba cella, și era gâlcévă și cértă între dênșiĭ, după cuvîntulŭ Evangelieĭ ce ḑice: cândŭ se va impărți casa, atuncĭ se va pustii.

Și așa fiindŭ eĭ imperechĭațĭ, rădicară casnă assupra lorŭ pentru pecatele lorŭ, după cum ḑisese fericitulŭ Nifonŭ.

Și puseră domnŭ in scaunulŭ țerreĭ pe *Mihnea feciorulŭ Draciĭ armașulŭ.*

Și cum apucă domnia, îndată se desbrăcă lupulŭ de pellea cea de óĭă și-șĭ astupă urechile ca aspida și ca vasiliscuĭŭ, ĭar arculŭ și-lŭ încordă și găti săgețĭ de săgettà, și sabia și-o fulgera, și mâna și-o întărĭa spre rane.

Și prinse pre toțĭ boĭeriĭ ceĭ marĭ și alleșĭ, și-ĭ munci cu multe munce cumplite, și le luo tótă avuțĭa, și se culca cu jupânesele și cu fetele lorŭ înaintea ochilorŭ lorŭ.

D'aciĭ unora le a tăĭatŭ nasurile și buzele, pre alțiĭ ĭ a innecatŭ, și pre alțiĭ ĭ a spênḑuratŭ.

Iar ellŭ se imbogățĭa și crescea ca chedrulŭ pôn' la cerŭ, și-șĭ implea tótă voea sea.

Iar pre *unŭ némŭ care era maĭ allesŭ și maĭ temĕtorŭ de D-ḑeŭ, căruĭa le era numele de moșiă Banovețĭ, adecă Băssărăbescĭ,* ellŭ cu multe amăgelle și șutelle și cu grelle jurămênturĭ se lega cu boeriĭ cariĭ eraŭ de acellŭ némŭ, că nu-ĭ va omorî, nicĭ le va face nicĭ uă nevoiă.

Și *făcu și cărțĭ de jurămêntŭ și de afurisenĭă.*

Iar ellŭ in tóte ḑillele săpa grópă și cugeta cum va puté face să pérḑă și némulŭ lorŭ, ca să nu se maĭ pomenéscă in *țerra Panonieĭ.*

Iar rugăcĭunea sfântuluĭ Nifonŭ nu-lŭ lăssa să le facă nicĭ unŭ necasŭ, ci tóte meșteșugurile luĭ celle ficlene ca nesce paĭanjene le strica.

Iar ellŭ fiindŭ indemnatŭ totŭ de reutatea firiĭ sélle, *chiămă pre Stoica sfetniculŭ seŭ cellŭ maĭ mare și intră numaĭ cu dênsulŭ în pimnița domnéscă și scóse pre pimnicerĭ affară.*

Iar cu voea luĭ D-ḑeŭ remase unŭ copilŭ care era şi ellŭ de acellŭ némŭ, spre care făcea sfatŭ să-lŭ pérḑă.

Şi déca veḑu pre nedreptulŭ Domnŭ că intră in pimniţă, ellŭ se implu de frică şi de grózā şi, neavêndŭ unde fugi, intrâ intr'uă bute sécă de se ascunse; că aşa tocmi D-ḑeŭ.

Şi cum intrâ in pimniţă Domnulŭ cu Stoĭca, începură a se sfătui cum şi în ce chipŭ vorŭ face să pérḑă pre acellŭ némŭ, cugetândŭ că nu este nemine în pimniţă să-ĭ auḑă.

D'aciĭ. déca obĕrşi sfatulŭ, chiămâ pimnicerĭĭ şi ḑise să le dea să bea vinŭ de unde va fi maĭ bunŭ. (*)

Şi déca beură, eşi Domnulŭ şi Stoĭca din pimniţă veselĭ, gândindŭ că n'a auḑitŭ nemine sfatulŭ lorŭ cellŭ ficlénŭ.

D'aciĭ după dênşiĭ eşi şi copilulŭ furişŭ; şi nu spuse neminuĭ nemicŭ, ci-şĭ căuta tréba şi slujba sea, pôn' afflâ vreme de spuse părinţilorŭ şi némuluĭ seŭ tóte lucrurile şi ficleşugurile călcătoruluĭ de jurămêntŭ domnŭ.

D'aciĭ eĭ, déca auḑiră aşa şi cunnoscură că sunt adeverate cuvintele luĭ, eĭ se adunară de se sfetuiră, şi luară avuţiă şi ómenĭ cătŭ putură, şi trecură Dunărea de ceĭa parte, şi scăpară toţĭ din cursa Mihniĭ-vodă călcătorulŭ de jurămêntŭ.

Că era D-ḑeŭ cu dênşiĭ şi rugăcĭunile sfântuluĭ Nifonŭ patriarchulŭ, şi nu putea nemine să se potrivéscă lorŭ, ca şi luĭ Moĭse mareluĭ prorocŭ.

Iar zvepăétulŭ Domnŭ, déca auḑi de pribegirea lorŭ, de părere rea i se schimbâ firea şi bucuria i se intórse in tristăcĭune, şi-şĭ arretâ mănia şi urgia ce avea pre dênşiĭ.

Şi altŭ nemicŭ nu putu să le strice, ci in pizmă le-a arsŭ curţile şi casele le-a răsipitŭ.

Iar căţĭ a afflatŭ de acellŭ némŭ remaşĭ, pre toţĭ ĭ-a muncitŭ cu multe felĭurĭ de munce, pre uniĭ ĭ-a şi omorîtŭ.

Şi monastirea lorŭ, care o făcuse pre riulŭ Bistriţĭ, din temeliă o a răsipitŭ.

Şi biserica sfinţilorŭ Apostolĭ, care o zidise Negoiă socotitorulŭ luĭ sveti Nifonŭ să fie de ingropare morţilorŭ, ĭar o a sfĕrămatŭ; încă şi pomiĭ ĭ a tăĭatŭ şi ĭ-a desrădecinatŭ.

(*) Tóte astea sunt fórte importantepentru studiulŭ moravurilorŭ.

Şi rădicâ gónă mare assupra acelluĭ némŭ blagoslovitŭ.

Iar *preoţilorŭ dupren satele lorŭ tuturorŭ le-a tăĭatŭ nasurile spre batjocura bisericeĭ.*

Şi se ispitĭa şi se sfĕtuĭa să arḑă pre toţĭ egumeniĭ de pre la tóte monastirile.

Şi alte reutăţĭ multe vrea să facă.

Ci D-ḑeŭ celŭ veḑetorŭ de ânime şi de cugete nu vru să lasse să caḑă dreptiĭ in mânele muncitoruluĭ, ci-ĭ mântui de mórtea cea cumplită.

D'aciĭ, aceĭ boerĭ dreptĭ pre cariĭ ferise D-ḑeŭ din mânele muncitoruluĭ, de care se ḑice maĭ susŭ, merseră la imperăţiă şi spuseră inaintea imperatuluĭ tóte reutăţile Mihniĭ-vodă.

Iar imperatulŭ, déca auḑi aşa şi inţellese că sunt cuvintele lorŭ adeverate, făcu sfatŭ dinpreună cu dênşiĭ, socotindŭ in ce chipŭ va puté goni pre Mihnea-vodâ din scaunulŭ *ţerreĭ Panonieĭ*; şi le puse domnŭ pre Vladŭ, fratele Raduluĭ-vodă, care fusese domnŭ inaintea Mihniĭ-vodă, de care s'a spusŭ maĭ susŭ că eĭ îllŭ cerşură pre acella dela imperatulŭ

D'aciĭ ḑise imperatulŭ cătră dênşiĭ: ĭată eŭ vĕ daŭ pre dênsulŭ in mânele vóstre şi pre voĭ in mânele luĭ, ĭar pre D-ḑeŭ in mijloculŭ vostru: decĭ, de veţĭ face voĭ luĭ vre-unŭ ficleşugŭ séŭ de va face ellŭ voŭe, D-ḑeŭ să vĕ pérḑă după faţa pămêntuluĭ cu totŭ némulŭ vostru.

Iar eĭ ḑiseră toţĭ: amin.

Şi jurară jurămêntŭ Vladuluĭ-vodă dinpreună cu boeriĭ inaintea paşeĭ Dunăriĭ.

Şi le dede imperatulŭ óste mare.

Şi purceseră; şi décă sosiră la Dunăre, ĭar *făcură jurămêntŭ inaintea luĭ Mehmet paşa allŭ Dunăriĭ.*

Şi ḑise némulŭ Băsărăbescilorŭ:

De vomŭ âmbla noĭ cu ficleşugŭ şi de nu vomŭ sluji domnuluĭ nostru Valdului vodă in dreptate, să péră némulŭ şi numele nostru dintr'océstă ţérră în vecĭ.

Aşĭjderea şi Vladŭ-vodă ḑise cătră Mehmet-paşa:

De voĭu face eŭ acestuĭ nemŭ vre-unŭ reŭ séŭ vre-unŭ ficleşugŭ, sabia ta să taĭe capulŭ meŭ cu mare ruşine şi să perḑĭ némulŭ meŭ dintr'acéstă ţérră.

Și iar diseră toți: amin. (*).

Și așa trecură Dunărea cu tótă óstea, și déca trecură, *împărți̇ă ó tea in trei pălcuri, și unŭ pălcŭ luò Négoiă*, nădăjduindu-se pre ruga sfântuluĭ Nifonŭ părintele seŭ.

Iar *Mircea, feciorulŭ Mihniĭ-vodă*, déca ințellese așa, merse pre sub cumpĕtŭ la monastirea Cotmeneĭ, carea se chĭamă ospețulŭ cellŭ de séră, adecă metohulŭ Cozieĭ; și din năprasnă se făcu gâlcévă mare de óstea luĭ Négoiă (**).

Și audindŭ acestea Mircea feciorulŭ Mihniĭ-vodă de grabŭ numaĭ ce a scăpatŭ cu unŭ fecĭorŭ allŭ luĭ Stoĭca, de care s'a disŭ maĭ susŭ, pre uă feréstră nóptea; desculți, *descinșĭ și făr' de ișlice.*

Iar Négoiă ĭĭ tăiă óstea, ĭar pre câți nu tăiă pre toțĭ ĭĭ prinse viĭ, numaĭ ce scăpâ feciorulŭ muncitoruluĭ Mihniĭ și allŭ luĭ Stoĭca, *ĭar armele le-a luatŭ.*

Și impăcâ monastirea și călugĕriĭ de frică ce aveaŭ.

Iar feciorulŭ Mihniĭ-vodă a mersŭ la tatăseŭ și ĭ-a spusŭ tóte cu multă frică.

Iar ellŭ, déca audi așa, se speriă și dise cătră eĭ: cine a făcutŭ voue acésta?

Eĭ diseră: *Négoiă, vătavŭ de venători.*

Acésta audindŭ Mihnea-vodă, se implu de frică și dise: de vreme ce făcu puĭulŭ leuluĭ așa, dar cândŭ va veni leulŭ cellŭ mare ce va face?

Și aciiși se scullâ din scaunŭ și fugi in țérra ungurĕscă, și acollo se depărtâ dintr'acea frică.

Iar alțiĭ se răsipiră prin tótă Țérra Muntenéscă; și nu era nemine să le adjute, că așa adjutâ ruga fericituluĭ Nifonŭ; și mănia ceĭa ce a prorocitŭ sfinția sea s'a implutŭ.

D'aciĭ ședu in scaunŭ Vladulŭ-vodă; și veni tótă țérra de i se inchinâ și-ĭ adduseră daruri multe, și se intórseră ĭar cine-șĭ pre la casă-șĭ cu mare bucuriă.

Iar Vladulŭ-vodă, cu adjutorulŭ luĭ D-deŭ, crescea intru marĭ bunătățĭ și in cinste, pôn' cândŭ a ținutŭ sfatulŭ acelluĭ némŭ dreptŭ.

Iar Mihnea-vodă a cădutŭ in eresulŭ huleĭ Duhuluĭ Sfântŭ.

Că ĭată cum este totŭ ținutulŭ appusuluĭ de putredesce cu marele Rimŭ în eresele sélle.

Și cum a peritŭ allŭ duoilea Iulianŭ călcătorulŭ pentru inchinarea idolilorŭ, așa și acesta (Mihnea) pentru luptarea Duhuluĭ Sfântŭ.

Că s'a împrietenitŭ cu Unguriĭ și a impletitŭ mrejĭ ficlene assupra *tĕnĕruluĭ Vladŭ-vodă*, și veniră assupră-ĭ.

Și déca se loviră ostile, ĭar Dancĭulŭ marele vornicŭ adjutâ Vladuluĭ-vodă, că era și ellŭ de unŭ némŭ bunŭ și dreptŭ (*).

Și biruiră pre óstea călcătoruluĭ și hulitoruluĭ Mihniĭ-vodă.

Și fugiră toțĭ rușinațĭ in țérra ungurĕscă.

Și veni mănia luĭ D-deŭ pre Mihnea-vodă, allŭ duoilea Iulianŭ, și fu rănitŭ de vitézulŭ Dumitru Iacșicĭ, și muri; pre care-lŭ trimise D-deŭ ca și pre sfântulŭ mucenicŭ Mercurie assupra păgânuluĭ Iulianŭ și ca pre sveti Nistorŭ de a ucisŭ pre Lia cu rugăcĭunea sfântuluĭ Dimitrie.

Așa și acestŭ Dumitru Iacșicĭ, pentru ruga luĭ sveti Nifonŭ, a rănitŭ și a uccisŭ pre uritulŭ muncitorŭ pre Mihnea.

Și stătu ca Fineesŭ in țéra Madiamuluĭ pentru Ovreĭ și fură lucrurile luĭ prin ingăduin[illegible].

Așa și acestŭ Dumitru stĕtu și fu prin ingăduința tuturorŭ, și se opri resboĭulŭ, și dobândi laudă din némŭ în némŭ.

Iar de Vladulŭ-vodă eși veste mare pretutindenea pentru resboĭu și pentru norocŭ bunŭ, pôn' cândŭ a ținutŭ sfatulŭ acelluĭ némŭ allesŭ de D-deŭ allŭ Băsărăbescilorŭ.

Iar déca lepedâ sfatulŭ acelluĭ némŭ și priimi allŭ altora, ca Avessalomŭ feciorulŭ luĭ Davidŭ cândŭ s'a sculatŭ assupra tătâni-seŭ, așa și Vladulŭ-vodă a priimitŭ sfatulŭ făr-de-legĭuitoruluĭ Bogdanŭ și sări assupra acelluĭ fericitŭ de D-deŭ némŭ, atuncea coborî și pre dênsulŭ mănia luĭ D-deŭ.

Că déca se ĭuți Vladulŭ-vodă și se ațițâ fórte cu mănia mare assupra acelluĭ némŭ dreptŭ, care tocmise și zădărise Bogdanŭ cellŭ făr' de lege,— pre care-lŭ afurisise fericitulŭ Nifonŭ și l'a lăpedatŭ din sfânta biserică pentru pré-curvia luĭ, cum s'a spusŭ in cuvintulŭ maĭ dentâĭu,—grăia mincĭunea cătră Domnŭ pentru *tĕnĕrulŭ Négoiă*, dicĕndŭ așa:

(*) Aceste formule de jurămĕntŭ sunt pré-interesante.

(**) Passagiŭ fórte obscurŭ. Se pare că Mircea voindŭ a face uă embuscadă contra luĭ Négoiă, fu surprinsŭ și bătutŭ.

(*) Fiiu allŭ luĭ Țepeșŭ, dupre documentulŭ publicatŭ sub No. 306.

dómne! eŭ amŭ inţelesŭ cu adeveratŭ, că Négoiă va să te scóţă din scaunŭ, ĭar tu nevoesce să-ĭ sfărâmĭ capulŭ, *séŭ să-ĭ taĭ nasulŭ, séŭ să-ĭ scoţĭ unŭ ochĭu.*

Deci Domnulŭ fórte priimi sfatulŭ luĭ, părêndu-ĭ că este adeveratŭ, şi se ispiti să facă acestŭ lucru, şi trimise să adducă dintr'acellŭ némŭ dreptŭ pre ĭubitulŭ Négoiă la dênsulŭ.

Iar alţĭ boĭerĭ déca inţelleseră, ḑiseră domnuluĭ: dómne! părăsesce-te de acésta, nu asculta cuvintele luĭ Bogdanŭ; că Négoiă este cu adeveratŭ fecĭorŭ allŭ nostru şi n'are intru sine ficleşugŭ, cum sciŭ toţĭ boĭeriĭ ţerreĭ muntenescĭ cu tótă adeverinţa.

Iar domnulŭ ḑise: déca aşa, voĭ illŭ adduceţĭ şi *juraţĭ pentru dênsulŭ.*

Iar eĭ nevoĭaŭ să-lŭ impreune *să stea cu Bogdanŭ de faţă.*

Ci ellŭ (Bogdanŭ) călcătorulŭ şi afurisitulŭ totŭ-d'a-una sfĕtuĭa pre domnŭ spre uccideréa luĭ Négoiă şi a némuluĭ luĭ.

Aşa totŭ-d'a-una indemnândŭ Bogdanŭ pre domnù, se apprinse cu mănia spre ucciderea lorŭ şi vrea să nu scie nemine de acésta.

Şi de n'arŭ fi trimisŭ D-ḑeŭ pre unŭ călugĕrŭ de le-a spusŭ, pre toţĭ ĭ-arŭ fi perdutŭ.

Ci cu adjutorulŭ luĭ D-ḑeŭ şi cu rugăcĭunea sfântuluĭ Nifonŭ se mantuiră de mănia şi de mórtea cea năprasnică şi aŭ scăpatŭ la unŭ ostrovŭ, din care aŭ trecutŭ Dunărea, ca şi Iisusŭ Navi Iordanulŭ.

Şi merseră ĭar la Mehmet-paşa şi spuseră tóte patimele căte li s'aŭ intemplatŭ dela Vladŭ-vodă.

Iar paşa se apprinse cu d-ḑeire spre rescumperarea accelluĭ némŭ, măcarŭ deşi era ellŭ păgânŭ.

Şi strinse óste mare şi trecu Dunărea dinpreună cu dênşiĭ, şi făcu resboĭu lôngă oraşulŭ Bucurescĭ, şi birui pre óstea luĭ Vladŭ-vodă.

Iar ellŭ veḑêndŭ óstea luĭ biruită şi căḑută, vru să fugă, ĭar cu impedecarea luĭ D ḑeŭ fu prinsŭ de óstea luĭ Mehmet-paşa.

Şi-lŭ adduseră in Bucurescĭ la paşa legatŭ.

Iar déca-lŭ veḑu paşa, ḑise-ĭ cu ocară: o călcătorŭ de jurămêntŭ! ĭată să-ţĭ fie după cuvêntulŭ jurămêntuluĭ teŭ şi să taĭe sabia mea capulŭ teŭ.

Cum se şi implu; că insuşĭ paşa cu mâna luĭ ĭ-a tăiatŭ capulŭ in oraşŭ in Bucurescĭ sub unŭ pêrŭ, ca şi pre Avesalomŭ cândŭ illŭ săgettă Ioavŭ, fiindŭ ellŭ incurcatŭ de pĕrŭ de ramura unuĭ stejarŭ in lunca Efremuluĭ.

Şi se implu judecata şi rescumperarea luĭ D-ḑeŭ cea dréptă, şi luară trupulŭ de-lŭ duseră la monastirea din Délŭ, care o făcuse frate-seŭ Radu-vodă, de-lŭ ingropară.

Iar pre cella ce-ĭ ḑicea eĭ pentru pizma că va să se rădice domnŭ, ca să-lŭ pérḑă, — pre acella D-ḑeŭ cu voea sea şi cu porunca sea l'a unsŭ şi l'a pusŭ domnŭ.

Şi ĭ-a ḑisŭ ca şi Ieremieĭ proroculŭ: maĭnainte de naşcerea ta te-amŭ semnatŭ şi te-amŭ allesŭ să fiĭ maĭ mare intru Israiltenĭ.

Iar ellŭ nicĭ intr'unŭ chipŭ nu vrea să se plece să fie domnŭ, ci *cu glasŭ mare ḑise către totŭ norodulŭ: puneţĭ altŭ domnŭ pre carele veţĭ vrea dimpreună şi cu sfatulŭ nostru, ĭar pre mine mĕ ĭertaţĭ că nu voĭu fi."*

Iar norodulŭ striga totŭ şi ḑicea cât e dênsulŭ: ĭată nu va D-ḑeŭ să fie altulŭ, nicĭ noĭ; ci numaĭ tu să ne fiĭ nouĕ domnŭ!

Iată şi aice se intemplâ cum şi de demultŭ in legea vechiă: Saulŭ şi-a eşitŭ din minte, şi Ionatanŭ a căḑutŭ de sabiă, ĭar David fu rădicatŭ imperatŭ.

Deci şi Négoiă se plecâ glasuluĭ noródelorŭ şi luò coruna şi scaunulŭ a tótă ţérra-Rumânéscă, şi indată făcu judecată şi dreptate intru ómenĭ.

Şi cum rădicâ David chivotulŭ legiĭ Domnuluĭ, aşa şi Négoiă-vodă rădicâ biserica cea căḑută, şi puse pre Macarie *mitropolitŭ a tótă ţérra Ungrovlachieĭ, plaĭuluĭ şi Severinuluĭ,* cu blagoslovenia luĭ Pachomie Patriarchulŭ dela Ţarigradŭ.

D'aciĭ *dintr'acea vreme pôn'astăḑĭ* s'a potolitŭ şi s'a impăcatŭ ţérra de gălcévă, şi bisericele se veseliră; că aşa adjuta ruga sfântuluĭ Nifonŭ.

Iar Bogdanŭ cellŭ afurisitŭ vru să fugă, ci cu judecata luĭ D-ḑeŭ nu-lŭ lăssâ, pentru mozaviria ce mozavirise pre sfântulŭ Nifonŭ şi pentru ficlenia luĭ.

Ci căḑu in mréja cea ficlénă, şi-lŭ apucară ca pra uă fĭéră inşellătóriă, care se prinde cu amênduo picĭórele in cursă, şi se venâ ellŭ in laţulŭ carele vrea să veneze pre Négoiă.

Că fugindŭ de Négoĭă-vodă ca de leŭ, dede

in Dunăre; și scăpâ de corcodelŭ, ĭar de șérpe fu apucatŭ și trimisŭ la Négoiă-vodă.

Iar ellŭ, déca-lŭ vĕḑu intr'acéstă pedépsă, ḑise-ĭ: o vaĭ de tine, ocaĭanice! dar căḑutu-ţi-s'a ţie ficleniă ca acésta? căcĭ nu te-aĭ temutŭ de D-ḑeŭ cella ce scie și vede tóte sciutele și nesciutele! dar pentru ce versì ficleșugulŭ teŭ cellŭ făr' de lege atăta sânge? ĭată de tóte te ĭertŭ pentru D-ḑeŭ și de acum inainte să te pocăescĭ de reutățile télle; ĭar avuțiele celle domnescĭ, care le-aĭ luatŭ tu făr' dreptate și le-aĭ ascunsŭ, să mi le spuĭ; ĭar de nu, peccatulŭ să fie pre capulŭ teŭ și pre suffletulŭ teŭ.

Iar ellŭ nu vru să spuĭe nemicŭ, că-ĭ intunecase diavolulŭ, cellŭ ce-lŭ ĭubĭa ellŭ, mintea și ânima.

Pentru care lucru multe munce a luatŭ, pôn' ce șĭ-a datŭ și suffletulŭ, cum a prorocitŭ și de acésta sveti Nifonŭ de a ḑisŭ, că cu rea mórte va să móră Bogdanŭ.

Iar trupulŭ luĭ nicĭ fĭarele, nicĭ passerile, nicĭ pămêntulŭ nu l'aŭ pututŭ mânca, ci numaĭ ce s'a pĕrjolitŭ și a negritŭ intru reutatea (?) tuturorŭ.

Și perdu D-ḑeŭ pre toțĭ vrăjmașiĭ luĭ Négoiă-voevodŭ și ĭ-a plecatŭ sub picĭórele luĭ.

Și tóte avuțiele i le-a descoperitŭ; și pămêntulŭ isvorì bunetate și ródă; și mulțumĭaŭ toțĭ luĭ D-ḑeŭ pentru domnia luĭ, căcĭ ce s'aŭ invrednicitŭ a vedé și a avé domnŭ ca acella.

D'aciĭ ĭĭ veni cugetŭ și gândŭ bunŭ d-ḑeescŭ in ânima luĭ,— cași maĭ dedemultŭ sfântuluĭ Teodosie cellŭ Micŭ imperatŭ să mute móștele sfântuluĭ Ioanŭ Chrisostomŭ dela Cucus in Țarigradŭ ca să dea ĭertare și tămăduire maĭceĭ séllle Eudoxieĭ imperăteseĭ,— intr'allŭ acestuĭa chipŭ se assemenì și creștinulŭ Négoiă-vodă.

Și trimise din boeriĭ marĭ ceĭ credincĭoșĭ cu cărțĭ la sfântulŭ munte allŭ Atonuluĭ să adducă móștele sfințieĭ sélle părintele Nifonŭ Patriarchulŭ, ca să curățéscă și să tămăduéscă greșéla Raduluĭ-vodă și a altora, care făcuse sfințieĭ sélle reŭ făr de vină.

Și déca sosiră boeriĭ la Svetagora, merseră la monastirea Dionisatŭ și se inchinară bisericeĭ cum este obiceĭulŭ creștinescŭ; și luàndŭ blagosloveniă dela părințĭ, dederă cartea Domnuluĭ in mâna egumenuluĭ și a betrânilorŭ.

Iar eĭ se inchinară, și déca citiră cartea, socotiră tóte pre amênuntulŭ și se mirară toțĭ de acellŭ lucru mare, și de cererea Domnuluĭ cum vorŭ face.

Și nicĭ intr'unŭ chipŭ nu cuteḑarĭ a îndrăzni spre acellŭ lucru să-lŭ dea, nicĭ vreaŭ să lasse pre nemine să se apropie să destupe mormêntulŭ sfântuluĭ, ci numaĭ se implură toțĭ de frică și de cutremurŭ.

Iar sluga cea credincĭósă, ce era trimisă pentru acellŭ lucru, merse la dênșiĭ și le ḑise: sfințĭ părințĭ! nicĭ uă frică de acésta să nu avețĭ, ci să ne ĭertațĭ, că noĭ ne nădejduimŭ pre credința Domnuluĭ nostru, care o are cătră sfinția sea; nemine nu va avé nicĭ uă primejdiă, nicĭ voĭ, nicĭ noĭ.

Atuncĭ eĭ ḑiseră: facețĭ cum vĕ este voea.

Și indată luo sapa *sluga cea maĭ mare, căruĭa ĭĭ era numele Dancĭulŭ logofĕtŭ*, și chiămandŭ credința Domnuluĭ seŭ, care avea cătră fericitulŭ Nifonŭ, lepădâ tótă frica și incepu de săpâ pôn' adjunse de móștele sfântuluĭ.

D'aciĭ le scóse affarì și le băgâ într'unŭ siciriŭ de lemnŭ cu mirosélă bună.

Și se adunară toțĭ călugĕriĭ dela tóte monastirile și veniră de se inchinară sfântuluĭ, și sărutaŭ móștele, mulțumindŭ luĭ D-ḑeŭ celluĭ ce a proslăvitŭ pre robulŭ seŭ cellŭ multŭ nevoitorŭ.

Și ḑiseră: fericita pomenire a ta, Nifóne, indreptătorulŭ părinților și invĕțătorulŭ a tótă lumea.

Și aciĭ arrĕtâ D-ḑeŭ minunĭ; că vindecâ pre unŭ călugĕrŭ, care era de mulțĭ annĭ mutŭ, și pre altulŭ de durerea capuluĭ, și pre altulŭ de frigurĭ, și pre altĭ pre mulțĭ de multe felĭurĭ de bóle-ĭ tămădui.

D'aciĭ illŭ grijiră bine și cu cinste, ca pre unŭ cinstitŭ, și-lŭ trimiseră in *țérra Panonieĭ* la domnulŭ Négoiă-vodă.

Și trimiseră cu sfinția sea și pre kyr Neofitŭ, omŭ allesŭ și sfântŭ, assemenàndu-se părinților cellorŭ maĭ dedemultŭ, carele era din cetatea Achilla din Eurosta Elispod, și cu alțĭ călugĕrĭ dela monastire.

Și déca sosiră in țérra-Rumănéscă, de grabŭ făcură scire domnuluĭ Négoiă-vodă.

Iar ellŭ adunà totŭ clirosulŭ bisericeĭ și toțĭ boeriĭ, așteptàndŭ pre părintele seŭ cellŭ suffletescŭ.

Și déca sosiră la scaunŭ, ĭar Domnulŭ, cu credința suffletuluĭ și a ânimeĭ, copprinse coșcĭugulŭ cu móștele sfântuluĭ in brațe, sciindŭ că sunt alle ĭubitoruluĭ seŭ.

Și le săruta cu lacrime, și cu multă veseliă, impreună cu totŭ norodulŭ creștinescŭ.

Și duseră sicriulŭ cu móștele sfântuluĭ, cu toțĭ ómeniĭ, intru cinstita monastire Délulŭ, și-lŭ puseră d'assupra mormêntuluĭ Raduluĭ-vodă.

Și făcură bdeniă tótă nóptea, impreună cu domnulŭ Négoiă-voevodŭ, rugându-se sfințieĭ sélle pentru ĭertăcĭunea peccatuluĭ Raduluĭ-vodă, care făr' de dreptate a lepedatŭ pre sfântulŭ dela sine și l'a gonitŭ din țérră.

Iar ascultațĭ ce făcu D-ḑeŭ.

Cândŭ fu despre sferșitulŭ utreniĭ, vrândŭ D-ḑeŭ să arrete ĭertarea peccatuluĭ Raduluĭ-vodă, și allŭ altora cariĭ făcuse nevoiă și scărbă sfântuluĭ, și veḑu singurŭ Négoiă-vodă descoperire ca acésta dela D-ḑeŭ:

Unde s'aŭ ruptŭ scóbe celle din lăuntru și accoperemêntulŭ mormêntuluĭ Raduluĭ Vodă, și de grabŭ se desfăcură marmurele și se ivi din lăuntru trupulŭ Raduluĭ vodă gróznicŭ și intunecatŭ, plinŭ de puroĭu și de putóre.

Și ĭată acĭiașĭ se deschise sicriulŭ cu móștele sfântuluĭ Nifonŭ, și izvorâ dela sfântulŭ izvorŭ de apă, și spellâ totŭ trupulŭ Raduluĭ-vodă, și-lŭ arrĕtâ minunatŭ.

Apoĭ ĭar inseșĭ tóte incueturele și petrele singure s'aŭ inchisŭ și s'aŭ incuĭatŭ cași maĭ'nainte.

Și se arretâ și Radulŭ-vodă luĭ Négoiă-vodă și făcu mare mulțumire pentru lucrulŭ cellŭ de milosteniă ce a făcutŭ pentru dênsulŭ, și aciĭ fu unŭ sunetŭ óre-ce, și se duse denaintea ochilorŭ luĭ.

Iar Négoiă-vodă se speriâ și-șĭ eni in fire, și socoti de minunea sfântuluĭ Nifonŭ, cum este adeverată ĭertarea Raduluĭ-vodă, și mulțumĭa luĭ D-ḑeŭ de acésta, și sfântuluĭ Nifonŭ făcătoruluĭ de minunĭ, cum apoĭ veḑu și cu ochiĭ seĭ aevea trupulŭ Raduluĭ vodă ĭertatŭ.

Așijderea și altă minune făcu sfinția sea, că se arrĕtâ insușĭ sfinția sea luĭ Négoiă-vodă și ḑise:

Fĕtulŭ meŭ Négoiă! socotesce cu d'adinsulŭ și veḑĭ că toțĭ mĕ ținŭ sfântŭ, căcĭ că sum cu darulŭ și mila Duhuluĭ Sfântŭ, și toțĭ sărută cu credință móștele melle și se implu induoitŭ de darŭ bunŭ; numaĭ cutare boerŭ — și-ĭ spuse numele care este — n'are credință cătră mine nicĭ sărută móștele melle, ci ĭea a-minte singurŭ de veḑĭ lucru adevĕratŭ.

Și cum ḑise așa, fu neveḑutŭ.

Iar Négoiă-vodă, déca se deșteptâ, căutâ și veḑu pre toțĭ sărutândŭ móștele sfântuluĭ; ĭar cella ce-lŭ spusese sfinția sea, ellŭ trecu cu meșteșugŭ ca'ntr'ascunsŭ și nu-ĭ băgâ nemine séma.

Iar Négoiă-vodă, déca veḑu așa, ellŭ illŭ chiămâ la sine și-ĭ ḑise:

Ce va să fie acésta, că toțĭ boeriĭ și ómeniĭ sărută móștele sfântuluĭ, ĭar tu nu veĭ să le săruțĭ? dar în ce chipŭ hulescĭ pre sfinția sea așa?

Iar boerulŭ acella, déca auḑi așa, indată-lŭ cupprinse frică și cutremurŭ, câtŭ maĭ ĭĭ eșĭa sufletulŭ de nu vré mărturisi pre sfinția sea că este sfântŭ; și îndată chiămâ numele sfântuluĭ Nifonŭ și dede laudă și mulțumire sfințieĭ sélle pentru mila ce făcu cu dênsulŭ, și dintr'acellŭ césŭ mare credință avea cătră móștele sfântuluĭ Nifonŭ.

Așijderea și alte minunĭ multe și arrĕtărĭ făcea D-ḑeŭ in tóte ḑillele cu móștele pré-cuviosuluĭ seŭ.

Și totŭ cine mergea la dênsulŭ și chiăma numele sfințieĭ sélle intr'adjutorŭ, tótă vindecarea și sănĕtatea dobândĭa.

D'aciĭ, Domnulŭ Négoiă-vodă veḑêndŭ că facŭ móștele sfântuluĭ atâtea minunĭ, dede de *făcu sicriŭ de argintŭ curatŭ, și-lŭ polei cu aurŭ, și-lŭ infrumsețâ cu mărgăritarŭ frumosŭ, și cu alte petre scumpe și cu smalțŭ, și d'assupra pe pleupă scrise chipulŭ sfântuluĭ întregŭ, ĭar josŭ la picĭórele sfântuluĭ se scrise pre sine în genuchĭe rugându-se sfințieĭ selle.*

Și-lŭ trimise cu mare cinste la monastirea Dionisatulŭ, impreună cu sfinția sea părintele kyr *Neofitŭ mitropolitulŭ* și cu credincĭoșiĭ seĭ boerĭ.

Și déca-lŭ duseră la monastire, ĭar călugĕriĭ de acollo dederă luĭ Négoiă-vodă poclonŭ capulŭ sfântuluĭ și uă mână, și blagosloveniă dela părințiĭ ceĭ sfințĭ, cariĭ eraŭ in monastire, ca să fie de sfințire și de adjutorŭ Domnuluĭ.

Iar ellŭ priimi acelle darurĭ cu mare bucuriă, ca și Moïse proroculŭ tablele legiĭ vechĭe, și le purta totŭ cu sine pre unde mergea, și in curte, și in biserică.

Iar in calle ellŭ le purta in *carretă*, ca și Israilŭ racla legiĭ.

Iar in muntele Atonuluĭ, pre grópa sfântuluĭ zidi biserică frumósă in numele sfântuluĭ Nifonŭ; ĭar monastirea o a imbogățitŭ cu multă avuțiă, și multe ziduri a făcutŭ și innalte.

Iată de acésta pôn' aicĭ.

Iar *monastirea luĭ Haritonŭ, care de obsce se chĭamă Cotlomuzŭ, care a inceputŭ a zidi din temeliă Radulŭ-vodă*, Négoiă-vodă o a săvĕrșitŭ și cu tóte frumsețile și podóbele o a impodobitŭ din lăuntru și din afară, ĭar impregĭurŭ o a ingrăditŭ cu zidŭ.

Și a făcutŭ biserica sfântuluĭ Nicolae făcătorulŭ de minunĭ: *cu turle, chilie și trapezare, pimnița, maghernița și magopia, grădina, și pórtă mică și mare, bolniță și ospetăriă, și dohiriă, jicniță și visteriă, și alte case de tótă treaba.*

Iar biserica și chiliele le-a implutŭ de frumsețe și le-a sevĕrșitŭ de accoperemêntŭ.

Iar *biserica și tinda o a învĕllitŭ cu plumbŭ și a pusŭ sticle pre la tóte ferestrele.*

Și o a și ternositŭ cu blagoslovenia archiereuluĭ și a protuluĭ și a altorŭ egumenĭ dela alte monastirĭ.

Și făcu cinste mare tuturorŭ și-ĭ dărui cu darurĭ marĭ; și se duseră care-șĭ pre la locurile sélle cu mare bucuriă, mulțumindŭ luĭ D-ḑeŭ.

Așijderea făcu o pristanisce (*) *în Ascalonŭ la marea să fie de corabierĭ; și uă corabiă mare, și alta mică, cu totŭ ce trebuesce; și o a ziditŭ (pristanis ea) cu zidŭ împregĭurŭ.*

Si a făcutŭ uă culă cu arme și cu tunurĭ să fie de paḑă.

Și alte metochurĭ cu de tóte a ziditŭ și a făcutŭ, și bine le a tocmitŭ; din care are monastirea multŭ venitŭ.

Și ĭ-a pusŭ numele: *Lavra cea mare a Țereĭ-Muntenescĭ.*

Iar lavra luĭ sveti Atanasie, tótă biserica cea mare cu oltarulŭ și cu tindele le-a innoitŭ; și a impreunatŭ plumbulŭ cellŭ vechĭu cu altulŭ noŭ și o a accoperitŭ tótă de iznóvă.

Și tótă clisernița o a ziditŭ din temeliă, și a făcutŭ vase de tréba bisericeĭ de aurŭ și de argintŭ, și *zavese cusute cu sîrmă de aurŭ* pré-infrumsețate a datŭ, și ĭ-a făcutŭ și merticŭ mare câte 200 talerĭ de annŭ (*).

(*) Portŭ de mare.

Iar in Lavra Iveruluĭ a luĭ sveti Eutimie făcătorulŭ de minunĭ *pre susŭ pre ziduri a adusŭ apă cu urlóie ca de uă milă de locŭ de departe*; și cu multă avuțiă o a imbogățitŭ.

Iar cinstita luĭ dómnă, Despina, dat'a *uă zăveasă cusută totŭ cu sîrmă de aurŭ și prea-înfrumsețată*, să o puĭe inaintea sfinteĭ și făcătóreĭ de minunĭ icóneĭ, in care este scrisŭ chipulŭ précurateĭ fecĭóreĭ și maiceĭ luĭ D-ḑeŭ Marieĭ, care se chĭamă portărița, care a venitŭ pre mare la acea monastire cu mare minune, cum se afflă scrisŭ de dênsa.

Iar la monastirea Padocrator a făcutŭ marĭ zidirĭ, ca și la Iverŭ, și a dăruitŭ multe darurĭ.

Și *în Lavra cea mare a Chilandaruluĭ ĭar a addusŭ apă totŭ ca la Iverŭ.*

Iar in lăudata monastire Vatopedŭ tocmi să se dea milă pe annŭ ca și in Lavra luĭ sveti Atanasie.

Și a pusŭ pre făcătórĭa de minunĭ icónă a pré-cisteĭ *unŭ mărŭ de aurŭ cu mărgăritarŭ și cu petre scumpe.*

Și zidi pimniță mare din temeliă.

Și a impodobitŭ și in marea monastire Xeropotamŭ, că a făcutŭ uă trapezare din temeliă, și pimniță.

Iar la sveti Pavelŭ a ziditŭ uă culă din temeliă să fie de strajă.

Ce vomŭ maĭ immulți cuvintele, spuindŭ de țóte monastirile pre rândŭ! că tóte monastirile din sfântŭ muntele Atonuluĭ le-a imbogățitŭ cu tóte trebuințele, și dobitóce încă le-a datŭ, și multe zidurĭ a făcutŭ.

Și fu ctitorŭ mare a tótă Svetagora.

Iar biserica cea mare sobornică din Țarigradŭ, a adunatŭ plumbulŭ cellŭ vechĭu și a cumpĕratŭ și altulŭ noŭ încă maĭ multŭ, și o a accoperitŭ tótă de iznóvă.

Și tóte chiliele din patriarchiă le-a innoitŭ, și patriarchia cu banĭ și cu maĭ multe darurĭ o a imbogățitŭ.

Și sfântulŭ munte allŭ Sinaiĭ cu tóte vasele

(*) In estractulŭ din *Magazinulŭ istoricŭ*, t. 4, p. 257, vedemŭ: 10,000 talerĭ.

bisericeĭ şi cu alte darurĭ multe l'a imbogăţitŭ, şi ĭ-a făcutŭ şi merticŭ mare.

Iar sfânta cetate a Ierusalimuluĭ Sionulŭ, care este muma bisericelorŭ, aşijderea o a imbogăţitŭ dimpreună cu tóte bisericele din pregĭurulŭ eĭ.

Şi alte monastirĭ dela resăritŭ tóte, aşijderea şi in măgura Misieĭ monastirea Oreĭsculuĭ, unde sunt móştele sfântuluĭ Grigorie făcătorulŭ de minunĭ, tinda bisericeĭ o a ziditŭ şi o a accoperitŭ cu plumbŭ.

Şi pre tronulŭ cu móştele a făcutŭ *unŭ cerdăcellŭ de pétră şi l'a zugrăvitŭ frumosŭ şi l'a poleitŭ*; ĭar pre tronulŭ sfintelorŭ móşte a pusŭ unŭ *covorŭ de metasse cusutŭ totŭ cu sirmă de aurŭ.*

Şi la metohulŭ aceĭaşĭ monastirĭ, ce se ḑice Menorliţa, a ziditŭ uă casă mare să fie de odihna monastiriĭ, in care se făceaŭ tóte slujbele ce trebuĭaŭ.

Iar in Elada sfânta monastire anume Meteorŭ, o a imbogăţitŭ cu multe darurĭ şi multe zidurĭ a făcutŭ.

Aşijderea şi in Peflagonia a nume Trescaviţă o a imbogăţitŭ, şi in Macedonia monastirea ce se chĭamă Cuşniţă o a miluitŭ.

Iar in măgura Cutesca, care se chĭamă acuma Cuceĭna, multe lucrurĭ a făcutŭ, şi alte biserice de acollo tóte, şi lôcaşurile călugĕrescĭ hrănĭa; şi făcu şi acollo ziđurĭ ca şi pentr'alte locurĭ.

Ce voĭu maĭ spune de osebĭ lucrurile şi monastirile care le a miluitŭ?

Să ḑicemŭ dimpreună: tóte căte sunt in Eurota, in Tracia, in Elada, in Achiia, in Ilìricŭ, in Cambania, in Elispodŭ, in Misia, in Machidonia, in Tetulia, in Sermia, in Lugdunia, in Peflagonia, in Dalmaţia, şi in tóte laturile dela resăritŭ pôn' la apusŭ, şi dela méḑă-ḑi pôn' la méḑă-nópte, tóte sfintele biserice le hrănĭa, şi multă milă pretutindenea da, şi maĭ vîrtosŭ pre ceĭ ce se streina prin pustie şi prin pescere, şi prin schiturĭ, făr de nicĭ uă scumpete hrănĭa.

Şi nu numaĭ creştinilorŭ fu bunŭ, ci şi păgânilorŭ, şi fu tuturorŭ tată milostivŭ, asemenându-se Domnuluĭ celluĭ cerescŭ, care străluceşce sórele seŭ şi plóuă şi spre ceĭ bunĭ şi spre ceĭ reĭ, cum arrétă sfânta Evangheliă.

Şi maĭ vîrtosŭ in ţérra Munténéscă, marĭ şi minunate monăstirĭ a făcutŭ.

Archimandria sfântuluĭ şi purtătoruluĭ de D-ḑeŭ părinteluĭ nostru Nicodimŭ, care se chiamă Tismana, chramŭ adormirea pré-curateĭ născătóreĭ de D-ḑeŭ şi pururea fecĭóreĭ Marieĭ, tótă biserica o a accoperitŭ cu plumbŭ, şi alte lucrurĭ a sevĕrşitŭ.

Iar monăstirea din Nucetŭ, unde este chramulŭ sfântuluĭ şi mareluĭ mucenicŭ Gheorghie, multe a inoitŭ, şi pre făcătórea de minunĭ icónă a sfântuluĭ mucenicŭ *bătut'a însuşĭ Negoĭă-vodă cu cuişóre unŭ mărŭ de aurŭ curatŭ, împodobitŭ cu mărgăritarŭ, şi cu petre scumpe.*

Şi a addusŭ şi icóna cea făcătóre de minunĭ din Ţarigradŭ, pre care eră semnatŭ chipulŭ Domnuluĭ nostru Iisusŭ Christosŭ a-totŭ ţiitorulŭ, carea maĭ 'nainte o junghiase unŭ Ovreŭ cu hangerulŭ, şi cum o junghiă, indată eşi isvorŭ de sânge din loculŭ hangeruluĭ, cătŭ stropi şi haĭnele acelluĭ Ovreĭu; ĭar ellŭ de frică, că-ĭ sunt haĭnele stropite de sânge nu veḑu, ci numaĭ ce a veḑutŭ sângele care era pre icónă, şi aşa fiindŭ ellŭ cuprinsŭ de spaĭmă ca acésta, aruncă icóna intr'unŭ puţŭ, care era intr'uă pimniţă—că şi ellŭ intr'uă pimniţă intr'ascunsŭ junghiase sfânta iconă—d'acĭĭ eşi afară ca cum n'arŭ sci ellŭ nimicŭ de acea minune; şi cum eşi ellŭ affară, indată-lŭ intêmpinară nisce ómenĭ, şi décă-lŭ veḑură că este aşa cruntŭ de sânge pre haĭne, ìllŭ prinse şi-lŭ intrebară, ce va să fie acésta? ĭar ellŭ veḑêndu-şĭ haĭnele crunte, ĭĭ fu a mărturisi aevea şi ellŭ minunea sfinteĭ icóne.

Şi alergară toţĭ dimpreună la puţŭ, şi scóseră icóna affară, ĭar sângele totŭ isvora din urma hangeruluĭ neopritŭ, atâta câtŭ şi apa aceea se făcuse roşiă de sânge.

O marĭ sunt minunile tale, Dómne Iisuse Christóse D-ḑeulŭ nostru!

Care lucru déca veḑu acellŭ Ovreĭu, creḑu in Christosŭ fiiulŭ luĭ D-ḑeŭ, şi se boteză ellŭ şi tótă casa luĭ. Aşijderea şi alţĭ Ovreĭ mulţĭ cariĭ veḑură cu ochiĭ lorŭ acea minune mare, se botezară; pentru care minune (icóna) este pretutindenea scrisă şi vestită.

Iar mutarea aceĭ sfinte icóne din Ţarigradŭ in ţérra Munténéscă aşa fu, că se aretă in visŭ acéstă sfântă icónă domnuluĭ Négoiă-vodă, şi-ĭ ḑi-

se să o mute din Țarigradŭ in țérra sa, care lucru și făcu.

Iar Radulŭ vodă multŭ se nevoise să o aducă in țérra sa, ca și alte d-ḑeescĭ icóne și móște sfinte, ci nicĭ cum nu i s'a datŭ; ĭar cândŭ ĭĭ fu eĭ voĭa, atuncea și d-ḑeesculŭ lucru s'a sevêrșitŭ, și s'a mutatŭ; pre care cu mare bucuriă și mulțumire o aștepta domnulŭ Négoiă-vodă, și cu multă cheltuială o a addusŭ. Și déca o a addusŭ, cu dragoste o a priimitŭ, și-ĭ a făcutŭ cununa totŭ de aurŭ curatŭ, și o a impodobitŭ cu mărgăritarŭ allesŭ, și cu alte felĭurĭ de petre scumpe.

Și sparse Mitropolia din Argeșŭ din temelia eĭ, și zidi în loculŭ eĭ altă sfântă *biserică cĭoplită, și neteḑită, și săpată cu florĭ, și a prinsŭ pe din lăuntru tóte petrele una cu alta pre din dosŭ cu scóbe de ferrŭ cu mare meșteșugŭ, și a versatŭ plumbŭ de le-a întăritŭ și a făcutŭ prin mijloculŭ tinḑeĭ bisericeĭ 12 stilpĭ înalțĭ, totŭ de peatră cĭoplițĭ și învîrtițĭ, fórte frumoșĭ și minunațĭ, care închipuescŭ 12 Apostolĭ.*

Și in sfântulŭ oltarŭ de asupra prestoluluĭ încă făcu unŭ lucru minunatŭ cu *turlișóre versate*, ĭar *ferestrele oltaruluĭ și alle bisericeĭ celle de pre d'asupra și alle tinḑeĭ totŭ scobite și resbătute prin peatră*, cu mare meșteșugŭ le făcu; și la mijlocŭ o ocoli cu *unŭ brîŭ de peatră înpletitŭ în treĭ vițe și cĭoplitŭ cu florĭ și poleitŭ*, biserica cu oltarulŭ dimpreună cu tinda inchipuindŭ sfânta și nedespărțita Troiță.

Iar pre suptŭ strașina cea maĭ din josŭ impregĭurŭ a tótă biserica, făcu ca *uă strașină totŭ de marmură albă cĭoplită cu florĭ, scobite și săpate fórte frumosŭ*; ĭar accoperemêntulŭ totŭ de plumbŭ amestecatŭ cu cositorŭ, și crucile pre turle totŭ poleite cu aurŭ, și *turlele totŭ cĭoplite cu florĭ, și unele făcute sucite*, și impregĭurulŭ boltelorŭ făcute steme de pétră cĭoplite cu meșteșugŭ și poleite cu aurŭ.

Și făcu unŭ cerdăcelŭ dinaintea bisericeĭ pre *patru stilpĭ de marmură pestriță*, fórte minunatŭ boltitŭ și zugrăvitŭ, și invelitŭ și acella cu plumbŭ.

Și făcu *scara bisericeĭ totŭ de peatră scobită cu florĭ și cu 12 petre semnândŭ 12 seminție ale luĭ Israilŭ.*

Și pardosi tótă biserica, tinda, și oltarulŭ, impreună și acellŭ cerdăcelŭ, cu marmură albă, și le impodobi pre din lăuntru și pre din affară fórte frumosŭ, și tóte scobiturele petrelorŭ pre din affară le vepsi cu *lazurŭ albastru*, ĭar florile le poleí cu aurŭ.

Și așa vomŭ puté spune cu adevĕratŭ că *nu este așa mare și soborni ă ca Sionulŭ carele-lŭ făcuse Solomonŭ, nicĭ ca sfânta Sofia care o făcu Iustinianŭ Imperatulŭ, ĭar cu frumsețea este maĭ pre d'asupra decâtŭ acellea.*

Și cum a ḑisŭ sfinția sea părintele Nifonŭ, incă la Radulŭ-vodă, că se va muta Mitropolia din Argeșŭ in Tergovisce, ci Radulŭ-vodă nu s'a invrednicitŭ a o muta, ĭar cu Négoiă-vodă s'a implinitŭ cuvêntulŭ sfințieĭ sélle, și cu a luĭ blagosloveniă zidi Mitropoliă in Tergovisce, mare și frumósă cu 8 turle, și totŭ rotunde, cum se satură ochiĭ tuturorŭ de vederea eĭ.

Și incă maĭ zidi și altă biserică in Tergovisce din temeliă, chramulŭ sfântuluĭ și mareluĭ mucenicŭ Gheorghie, cu clopotniță inaltă pre tindă.

Iar acea monăstire Cozia, de care amŭ povestitŭ, s'a inoitŭ biserica cea vechĭă, și a pusŭ icóne pré-frumóse, sfânta și nedespărțita Troiță, și pré-curata despuitóre a luĭ D-ḑeŭ născătóre și pururea fecĭóră Maria, și alte póle de analoghĭ, și odăjdie multe și frumóse.

Că acea monastire are locŭ făr' de gâlcévă, și alesŭ de petrecerea călugĕréscă, depărtatŭ de lume și plin de tóte bunetățile, cu munțĭ marĭ ingrădită și cu văĭ, și ocolită cu unŭ rîŭ mare, și isvóre multe impregĭurulŭ eĭ, și are tótă hrana călugĕréscă, poĭene și liveḑe, nucĭ și alțĭ pomĭ roditorĭ, făr' de numerŭ, viĭe și grădine, și acollo cură pétră pucĭósă, și totŭ pămêntulŭ impregĭurulŭ eĭ este pămêntŭ roditorŭ, *care și noĭ cu ochiĭ l'amŭ veḑutŭ acellŭ locŭ, și ĭ-amŭ ḑisŭ pămêntulŭ cellŭ făgăduitŭ.*

Iată intr'acestŭ chipŭ avea nevoință și de d-ḑeesculŭ lucru carele era la Argeșŭ.

De acum pentru lungime să spunemŭ maĭ pre scurtŭ, și să facemŭ și sfĕrșitŭ acesteĭ cărțĭ.

Că porunci Négoiă-vodă și pofti, să vie toțĭ arhimandrițiĭ din muntele cellŭ sfântŭ allŭ Atonuluĭ, dimpreună cu Egumeniĭ dela tóte monastirile, și scrise și carte.

Iar *Gavriilŭ Protulŭ* (*), déca veḑu cartea și

(*) Autorulŭ acesteĭ biografie.

scrisórea domnuluĭ, aciişĭ chiămâ pre toţĭ Egumeniĭ dela monastirile celle marĭ, dela lavra dela Vatopedŭ, dela Iverŭ, dela Chilandarĭu, dela Xeropotamŭ, dela Caracalŭ, dela biserica luĭ Alumpie, dela Charitonulŭ Cotlumuzuluĭ, care este lavră Românéscă, dela biserica luĭ Filoteĭu, dela Xenofŭ, dela Zugrafŭ, care este lavră Bulgăréscă, dela Simenca, dela Dochiarŭ, şi dela lavra Rusésca, dela Padocratorŭ, şi dela Costamonitŭ, dela sf. Pavelŭ, şi dela Dionisatŭ, dela biserica luĭ sf. Grigore, şi dela Simon Petra.

Aceştĭ egumenĭ toţĭ *venıră la Ighemonulŭ Neagoıă în ţérra Românească împreună cu Gavriilŭ Protulŭ carele fu ḑisŭ maĭ susŭ.*

D'aciĭ chiămâ domnulŭ şi pre Teoliptŭ Patriarchulŭ Ţarigraduluĭ, carele este Patriarchŭ a tótă lumea, şi cu dênsulŭ pe 4 Mitropoliţĭ, dela Siresiŭ şi dela Sardia, dela Midia şi dela Milinicŭ, şi veniră şi eĭ, şi-ĭ priimi domnulŭ cu mare cinste.

Şi chiămâ incă şi pre toţĭ Egumeniĭ din ţérra Munteuéscă, şi cu totŭ clirosulŭ dimpreună cu Ighemonulŭ Négoiă.

Şi intrară toţĭ in lavra cea nouă zidită, şi făcură vecernia cu colivă in lauda pré-curateĭ născătóreĭ de D-ḑeŭ, din care luară toţĭ ómeniĭ după obiceĭu.

D'aciĭ făcură cină pentru odihnă, şi lăudară pre D-ḑeŭ.

Şi după aceea indată incepură bdenia, şi făcură tótă nóptea Ighemonulŭ, Patriarchulŭ, şi cu Mitropoliţiĭ cariĭ fură maĭ susŭ ḑişĭ, şi cu Archimandritulŭ şi cu Egumeniĭ, totŭ stătură in piciórе de se rugaŭ cu rugăcĭune şi cu cântărĭ.

Iar alţĭ ómenĭ toţĭ ḑiceaŭ: *Dómne meserere!* şi sfĕrşiră bdenia cândŭ se făcea ḑiŭa.

Iar déca trecu unŭ césŭ din ḑi, in luna luĭ Avgustŭ in 15 ḑile, traseră clopotele, pentru ca să mérgă Patriarchulŭ impreună cu Archiereiĭ şi cu Egumeniĭ ceĭ marĭ, cu toţiĭ, şi cu totŭ clirosulŭ, să ternosésca biserica care fu maĭ susŭ ḑisă.

Şi tocmi in oltarŭ sfântulŭ prestolŭ Négoiă-vodă cu mânele luĭ, spre sfinţire, in lauda adormiriĭ stăpâneĭ de D-ḑeŭ născătóreĭ şi pururea fecĭóreĭ Marieĭ, şi duse şi făcătórea de minunĭ icónă a luĭ Pantocratorŭ, de care s'a ḑisŭ maĭ 'nainte, şi o puseră d'a drépta in biserică, ferecată cu aurŭ şi cu argintŭ, şi cu mărgăritarŭ multŭ impodobită.

Aşijderea şi alte sfinte icóne, şi eraŭ totŭ ferecate cu argintŭ şi cu mărgăritarŭ şi cu petre scumpe, intre carele era şi icóna chipuluĭ sfântuluĭ Nifonŭ Patriarchulŭ, impodobită totŭ cu argintŭ şi cu aurŭ ferecată peste totŭ, şi făclie şi candele şi tetrapóde poleite, şi alte podóbe, carele nicĭ uă minte nu le póte inchipui să le spuĭe.

D'aciĭ după ce ternosi şi tocmi tóte inoirile, ĭar Négoiă-vodă şi dómna luĭ Despina, şi coconiĭ lorŭ care le dăruise D-ḑeŭ, şi cu toţĭ boĭariĭ şi Patriarchulŭ, şi Mitropoliţiĭ, şi Egumeniĭ, şi totŭ clirosulŭ, déca sevîrşiră d-ḑeeésca liturgiă, făcu domnulŭ ospeţŭ mare, şi veseliă tuturorŭ noródelorŭ, şi dărui pre toţĭ pre ceĭ micĭ şi pre ceĭ marĭ, pre seracĭ şi pre vĕduve, pre mişeĭ, pre ceĭ neputincĭoşĭ, şi tuturorŭ câtă li se cădea milă, le dedea.

Iar slujba care o făcuse, se făcuse şi pentru sfântulŭ Nifonŭ, şi se blagoslovi de Teoliptŭ Patriarchulŭ, şi de totŭ soborulŭ, ca să fie slujba luĭ cu vecernie, cu utrenie şi cu liturghiă deplinŭ.

Şi puseră Archimandritŭ pre kyr Josifŭ intr'acea monastire nouă ce se chiamă Argeşulŭ, şi-lŭ blagosloviră să facă liturghiă cu bederniţa, aşijderea şi câţĭ vorŭ fi după ellŭ totŭ aşa să facă, şi totŭ să ţie acestŭ obiceĭu in vecĭ.

Acésta dede Patriarchulŭ Teoliptŭ şi totŭ soborulŭ, cum şi maĭ 'nainte se dedese in Tismana cu blagoslovenia luĭ Filoteĭu Patriarchulŭ, şi tocma să fie aceste monastirĭ amenduo Archimandrie intr'unŭ chipŭ cinstite, şi scaunele maĭ marĭ de câtŭ tóte monastirile alle ţerreĭ Muntenescĭ pôn' in vecĭ, că aşa s'a tocmitŭ şi s'a aşeḑatŭ, şi s'a legatŭ cu mare blăstemŭ.

Iar Mitropolia de acollea s'a mutatŭ in Tergovisce, cum ḑisese d-ḑeesculŭ Nifonŭ incă in ḑilelle Raduluĭ-vodă, care acum s'a implutŭ ḑisa luĭ cea maĭ de 'nainte de Teoliptŭ Patriarchulŭ şi de kyr Macarie pré-sfinţitulŭ Mitropolitŭ allŭ Ungrovlachieĭ, şi de ceĭ-l'alţĭ Mitropoliţĭ, şi de *Gavriilŭ Protulŭ sfântuluĭ Munte*, şi de alţĭ Egumenĭ aĭ acelluĭ sfântŭ munte, şi de toţĭ Egumeniĭ ţerreĭ, şi de domnulŭ, şi de toţĭ boĭeriĭ marĭ şi micĭ, şi de totŭ sfântulŭ soborŭ.

Şi aşa se tocmi ca de acum inainte, nicĭ uă dată in vecĭ, in Argeşŭ să nu maĭ fie Mitropo-

liă, ci să fie monastire și Archimandriă, cum amŭ ḑisŭ; ïar in Tergovisce să fie Mitropoliă stătătóriă, cum s'a așeḑatŭ.

Și se făcură aceste lucrurĭ cu mare oprélă, și blăstemŭ, ca să nu se maĭ clătéscă nicĭ să se mute in vécŭ, nicĭ de Patriarchŭ, nicĭ de Mitropolitŭ, nicĭ de Domnŭ.

Acestea tóte se așeḑară căndŭ *fu cursulŭ anilorŭ 7025 (1517) Augustŭ 17*, in ḑillele bunuluĭ credincĭosuluĭ Domnŭ Négoiă-vodă, și alle luĭ Teoliptŭ Patriarchulŭ Ţarigraduluĭ, și alle luĭ Macarie Mitropolitulŭ Ungrovlachieĭ, in slava luĭ D-ḑeŭ și in frumseţea și lauda a tótă ţérra Munténéscă.

După aceea făcură Domnuluĭ și boĭerilorŭ luĭ laudă și cuvinte de cinste, și a tótă curtea Măriéĭ sélle, și tuturorŭ ómenilorŭ.

D'acĭĭ bunulŭ și iubitorulŭ de Christosŭ Domnulŭ Négoiă-vodă le făcu mare cinste și-ĭ dărui cu multe darurĭ, și eĭ se duseră toţĭ care pre la loculŭ seŭ.

Iar monăstirea cea nouă din Argeșŭ o ingrădi impregĭurŭ cu curte de zidŭ și in lăuntrulŭ curţiĭ făcu multe chilie călugĕrescĭ, și o infrumseţă cu totŭ felĭulŭ de trebuinţe, făcu trapezărie, și maghernіţă, magupiă, și povarnă de olovină, pimniţă și clopotniţă inaltă, și puse clopote marĭ: cu de tóte uă impodobi și o făcu assemenea raĭuluĭ luĭ D-ḑeŭ; ïar in miḑlocŭ era acea casă d-ḑeéscă stăndŭ ca și pomulŭ acella allŭ cunnoscinţeĭ, ci insă nu așa, că dintr'acella mâncară strămoșiĭ nostri póma morţiĭ, ïar dintr'acesta se mănăncă dătătorulŭ de viéţă trupŭ și sânge allŭ Domnuluĭ nostru Iisusŭ Christosŭ, care se junghie in tóte zilele intru ïertarea peccatelorŭ și in viaţa de vecĭ.

Acestea făcu bunulŭ credincĭosŭ Domnŭ Ionŭ Négoiă-vodă, fericită să fie pomenirea luĭ.

Și totŭ-d'a-una crescea și se inălţa bunĕtăţile in inima acestuĭ bunŭ domnŭ.

Și scóse slujbă și rugăcĭunĭ dreptuluĭ și fericituluĭ Nifonŭ părinteluĭ și sprijinitoruluĭ seŭ; ïar rugăcĭunile luĭ illŭ păḑiaŭ cu pace in domnia sa, și pre toţĭ vrășmașii iĭ supuneaŭ suptŭ picĭórele sélle.

Și cum inălţă pre Avraam rugăcĭunea și dragostea și credinţa luĭ Melchisedecŭ, și cum intăriră rugăcĭunile luĭ Samuilŭ proroculŭ și Archiereulŭ pre Davidŭ assupra luĭ Goliatŭ, așa și acum adjutară rugăcĭunile sfântuluĭ Nifonŭ luĭ Négoiă-vodă *Domnulŭ Panonieĭ.*

NN. 319—321.
Din documentele d-luĭ V. Alexandrescu, din Spania și Italia.

(Veḑĭ NN. 312—13.)

No. 319.
— 1594 —

Ambassadorulŭ transilvanŭ espune papeĭ forţele ostășescĭ și dispositiunile anti-turce alle ţerrelorŭ române.

Din Biblioteca naţională dela Madrid, Archivulŭ Codicilorŭ volumŭ 3, armoriŭ 15.

Ambasciata et consideratione anteposti dal Giungla ambasciatore del Principe Sigismundo Battori a Papa Clemente VIII, per ottenere aiuti, l'anno 1594.

. . . . Dipiù S. A. Ser-ma havra seco il Principe di Valachia et di Moldavia, che fra questi due Principi metterano insieme da 30,000 cavalli, oltra la fanteria, et di questi due potenze già quella di Moldavia, si è dechiarata contra il Turco con molte dimostrationi, et l'altra ha segretamente trattato et risoluto di fare il medesimo, le quali provincie sicome sono stati sempre pessimamente trattati, et angarrati dal Turco, cosi si ha da credere che per non videre l'ultimo esterminio loro, et per il desiderio di vivere liberi, siano per fare ogni esfuerzo possibile.

Ambassada și consideraţiunĭ, propuse papeĭ Clementŭ VIII de către Giungla, ambassadorulŭ principeluĭ Sigismundŭ Battori, pentru a căpeta adjutóre, in 1594.

. . . . Principele va maĭ ave cu sine pe domnulŭ muntenescŭ și pe acellŭ moldovenescŭ, carĭ amenduoĭ *vorŭ scóte in câmpŭ ca la 30,000 de cavalleriă, afară de pedestrime*, și din carĭ duoĭ

acellŭ allŭ Moldoveĭ s'a scullatŭ deja fără nicĭ uă sfiélă contra Turculuĭ, éro acellŭ muntenescŭ intrà in negoţiaţiunĭ secrete, decisŭ a face totŭ aşa. Aceste duo provincie fiendŭ totŭ-d'a-una fórte assuprite şi appesate de către Turcĭ, e de credutŭ că vorŭ face totŭ ce le va sta in putere pentru a scăpa de peirea cea de pe urmă şi pentru a-şĭ implini dorinţa de a trăi in libertate.

No. 320.

— 1594 —

Uă relaţiune despre starea ţerrelorŭ române, şi despre caracterulŭ domnuluĭ moldovenescŭ Aronŭ-vodă.

Din manuscriptele d-luĭ V. Alexandresco, din Biblioteca dela Madrid, archivulŭ Codicilorŭ, volumulŭ E, armoriŭ 51. Documentulŭ e unulŭ din celle maĭ preţióse.

Istrutione à Monsignore Visconti Vescovo di Cervia, mandato Nunzio al Transilvano.

Vicini alla Transilvania sono li Stati della Moldavia et della Valachia, retti amendue da dui Christiani, seben scismatici, diranneggiati miseramente da Turchi, quali ad ogni loro voglia, et per dibolissere questi nazioni, sono soliti di cacciare, mettere et rimettere quei Principi in Stato, con avaritia, et con ingiustitia intollerabile, onde da molti anni in qua si vedono, di quando in quando vagabondi et mendici, per Germania, per Polonia, et per Italia, quei SS-ri, cui poco prima erano Patroni delle dette Provincie. Perciò non è difficile a credere, che quelli che di Presente riggono, siano per pigliare volontieri ogni occasione che dia loro speranza di liberarsi da durissima servitu, seben coperta da specioso titulo di Principato.

In Moldavia domina Aaron, christiano di fede Rutenica, ma che non si è mai mostrato abhorente da i Cattolici. Costui ha scritto due volte a St. P-re, et nella prima con parole chiare ha mostrato di confessar che S. S-ta sia Vicario di Christo, successore di S. Petro, et capo della chiesa cristiana, et con Don Alless-o che fu a visitarlo et a incaminar seco le medesime materie tratto con segni grandi di buona intentione, et di desiderare che si facesse contra Maumetani una guerra concorde per cacciarle d'Europa et di Constantinopole, si come poco dapoi egli mando uno ambasciador suo alla Corte Cesarea, il quale offeri all' Imperatore ogni potenze di quel Principe con una sola conditione d'haver sicuro ricetto nelli stati di S. M-ta ogni volta che le cose andrassero malo, et ch'egli fosse poi cacciato della Moldavia. Il che gli è stato accordato, et l'ambasciadore suo parti poiche di *Suco*(?) da Praga presentato, et accarizzato. Ma da noi qui questa prattica non fu mai giudicata totalmente schietta, havendosi qualche odori ch'egli habbia ammassato molte richezze et de'desideri senz' altro di abbandonar la Provincia, et mettersi in loco suo con quelle, prima che con qualche barbara avaritia ne sia spogliato.

Instrucţiunea pentru monseniorulŭ Visconti, episcopŭ de Cervia, trimisŭ Nunţiŭ in Transilvania.

In invecinarea Transilvanieĭ sunt ţerrele Moldova şi Valachia, cărmuite de duoĭ principĭ deşi schismaticĭ, totuşĭ crestinĭ, appesaţĭ fără milă de către Turcĭ, carĭ, după placŭ şi pentru a slăbi aceste popóre, obicĭnuescŭ a allunga, a pune şi a depune pe Domniĭ românĭ, cu uă lacomiă şi nedreptate nesufferită; incâtŭ *de maĭ mulţĭ annĭ incóce vedemŭ neincetatŭ vagabundândŭ şi cerşitorindŭ prin Germania, prin Polonia, prin Italia, pe aceĭ carĭ cu puţinŭ maĭ 'nainte fuseră domnĭ in acelle ţerre.* Deci, e fórte probabilŭ, că principiĭ românĭ actualĭ bucuroşĭ vorŭ apuca prima occasiune, ce le va da speranţa de a scutura uă crudă sclaviă, ascunsă sub speciosulŭ titlu de principatŭ.

In Moldova domnesce *Aronŭ, crestinŭ de ritŭ rutenŭ, dar nu contrarĭu catolicismuluĭ. Ellŭ scrisese in duo rêndurĭ către Papa, şi in prima-ĭ scrisóre confessă prin cuvinte clare că Santitatea Sea e vicarŭ allŭ luĭ Cristŭ, successorŭ allŭ St. Petru, şi capŭ allŭ bisericeĭ crestine; éro cândŭ îllŭ visitase Dom Alessandro totŭ in acéstă cestiune, Aronŭ îllŭ priimi cu tóte semnele de bună intenţiune, şi de dorinţă de a se organisa uă ligă contra mahometanilorŭ pentru a-ĭ allunga din Europa şi din Constantinopole. Curêndŭ după aceĭa ellŭ trimise unŭ ambassadorŭ la Vienna, propunêndŭ Imperatuluĭ totŭ sprijinulŭ seŭ, cu singura condiţiune*

de a avé unŭ sigurŭ refugiŭ pe territoriulŭ imperialŭ, de căte orĭ i se va intempla vre-uă nenorocire și va fi allungatŭ din Moldova; ceĭa ce-ĭ fu accordatŭ, și ambassadorulŭ plecâ din Praga, după uă priimire fórte amicală. Nouĕ inse acelle âmblete nu ni se păreaŭ pré-sincere, sciendŭ din rumorĭ, că *Aronŭ, care adunase marĭ avuție*, nu doresce a se deșterra decătŭ numaĭ pentru a le scăpa de préda uneĭ barbare lacomie.

No. 321.

(Pojunŭ), 1552, martĭŭ 20.

Ambassada domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ Rareșŭ către regele ungurescŭ Ferdinandŭ, și respunsulŭ acestuĭa.

Din biblioteca Ambrosiană dela Milanŭ; documentŭ fórte interesantŭ intre acelle adduse de D. V. Alexandresco.

(A tergo) Legatio Vayvodae Moldavi.

(Intus) Summa Legationis Vayvodae Moldavi Sacrae Regiae Majestati die vigesima Martii 1552 per Nuntium ejusdem Wayvodae Posonii expositae.

Inprimis Nuntius Wayvodae Moldavi (praestitit?) omnem fidelitatem, et obedientiam, humiliaque servitia Domini Sui, Sacrae Regiae Majestati, tanquam Domino suo, et vero Regi Hungariae.

Deinde significavit illum more majorum suorum cupere, habereque in animo Sacrae Regiae Majestati tanquam Domino suo et Regi Hungariae, semper inservire, cum et ipse Christianus sit, quemadmodum majores sui fuerunt, ac proinde rem Christianam, ubique auctam velit, intelligens non minus ad suam, quam coeterorum Christianorum pernitiem crescere Thurcicum dominatum.

Constat autem Sacrae Regiae Majestati, quod etiam Pater ipsius Wayvodae cupiens Majestati Regiae et Christianitati more majorum suorum inservire, superioribus annis, et Nuntium et litteras ad Majestatem Suam miserat, quae litterae per quondam Regem Ioannem interceptae, et ad Thurcam missae fuissent; qua de re commotus Thurcarum Princeps in Moldaviam personaliter irrupisset, Regnumque illius occupasset, ipseque Wayvoda pater in Hungariam aufugiens, in captivitatem Thurcicam traditus fuisset atque ita ab eo tempore Moldavia sub Tyrannide Turcica permansisset, nuncque etiam permaneat, adeo ut cum ipse Wayvoda propriis viribus a potentia Thurcica nequaquam se possit defendere, supplicat Majestati Regiae, dignetur ipsum, et ejus Regnum in specialem suam tutelam, et protectionem suscipere, quemadmodum Majores ipsius Woyvodae; eorumque Regnum in omnibus casibus, tanquam peculiaria Regni Hungariae membra, defensi ac protecti fuerunt.

Ut quoniam pro certo intelligitur Thurcarum Principem ingenti exercitu hoc anno erupturum in Hungariam, jamque ad ipsum Vayvodam scripserit, ut paratus sit ad insurgendum penes ipsum, et insuper per quemdam Chawzum eo missum litteras ad Status Transilvaniae Rasciana interpretatione illi miserit, jubens illis, ut et ipsi ad ejus adventum parati sint, quas quidem litteras Vayvoda propter evitandam suspitionem non potuit non mittere ad Civitates Transilvaniae finitimas juxta mandatum Thurcae; petit propterea a Sacra Regia Majestate consilium, quo pacto contra tam potentem hostem sese possit et Regnum suum defendere, et quid ei Majestas Sua existimet esse faciendum, ut in tali casu Majestati Suae et Christianitati, prout cupit, possit inservire.

Et quia Thurca superioribus annis in Moldaviam (uti praemissum est) hostiliter irrumpens, omnes fere divitias Thesaurumque Patris ejusdem Vayvodae cum redditibus abstulerat, petit Vayvoda a Regia Majestate, ut summa aliqua pecuniae se juvare velit, qua milites stipendiarios ad Thurcarum invultus (?) remorandos, inserviendumque Regiae Majestati et Christianitati possit conducere.

Praeterea si forte contingat Principem Thurcarum denuo ad occupandam pro se penitus Moldaviam hostiliter proficisci, Majestas Sua, more Majorum suorum ad defensionem Moldaviae, Voyvodaeque ipsius curam adhibeat.

Postremo quo tutum aliquem locum, ad quem tempore necessitatis cum uxore et liberis possit confugere Vayvoda habeat, dignetur Majestas Regia Arcem Kykellew in Transilvania existentem, et ad ipsum Vayvodam haereditario jure

pertinentem, eidem reddi jubere, ut ea recuperata Majestati Regiae et Christianitati possit commodius inservire.

Responsum autem Sacrae Regiae Majestatis ad Legationem supradictam, summa haec est.

Quod Sacra Majestas Sua clementi animo accipit oblationem Vayvodae Moldavi, eumque more Majorum Suorum Divorum Regum Hungariae in specialem tutelam et protectionem, una cum ejus Provincia ac Regno suscipit, omnique eum gratia pro rerum ac temporum occasionibus liberaliter est prosecutura.

Quod ad petitiones ejus Sacra Regia Majestas in omnibus quidem cupit ipsi Voyvodae gratificari, verum cum petitiones ipse sint ejusmodi, ut deliberationem ulteriorem, tractatumque longiorem desiderent, non est visum Majestati Suae Nuntium ipsum diutius retardare, sed propediem datura est Majestas Sua Informationem, et Commissionem spectabilibus et Magnificis Locumtenenti suo in Transilvania, et Vayvodae suo Transilvaniensi, ut per litteras et Nuntios, prout eis videbitur, super praemissis ejus petitionibus, deque rebus omnibus, quae ad salutem tam ipsius provinciaeque suae, quam etiam Transilvaniae, et Christianitatis pertinent, agere, tractare, et concludere debeant.

Interim autem hortata est eum Majestas Sua ut bono, ac constanti sit animo, ac in fide, et constantia sua erga Sacram Regiam Majestatem fortiter permaneat, in Thurcarum blanditiis, aut monitis non det locum, sed quemadmodum obtulit, more Majorum suorum Majestati Regiae et Christianitati constanter ac fideliter serviat, habiturus pro his factis Majestatem Regiam erga se Principem clementem, reliquos vero Christianos Principes in sui amorem ac benevolentiam plurimum conciliaturus.

Ferdinandus.

Nicolaus Olakw E. Agrien.

I.

(Din dosŭ:) Ambassada Domnuluĭ Moldovenescŭ. (*)

(In intru:) Cupprinsulŭ ambassadeĭ, espuse regeluĭ unguerescŭ din partea și prin trimisulŭ Domnuluĭ moldovenescŭ, in Pojunŭ, 20 martiŭ 1552.

De'ntâĭu ambassadorulŭ Domnuluĭ moldovenescŭ depuse inaintea Maĭestățiĭ Sélle, ca Regeluĭ Ungarieĭ, tótă credința, ascultarea și umilitele servicie de vassalitate din partea acelluĭ Domnŭ.

Apoĭ declară, că acellŭ Domnŭ, dupre obiceĭulŭ predecessorilorŭ seĭ, dorindŭ și ținêndŭ la ânimă de a servi totŭ-d'a-una regeluĭ unguerescŭ ca stăpânuluĭ seŭ; ba in calitatea sea de crestinŭ, ca și predecessoriĭ seĭ, vroindŭ inflorirea crestinătățiĭ in tóte părțile, vede cu spaĭmă, că atâtŭ pre ellŭ insușĭ, precum și pe ceĭ-l'alțĭ crestinĭ, ĭĭ amenință crescerea puteriĭ turcescĭ.

Regele scie, că incă *tatălŭ acelluĭ Domnŭ, mișcatŭ de simpatiă, dupre obiceĭulŭ predecessorilorŭ, pentru Majestatea Sea Regéscă și pentru tótă crestinĕtatea, a fostŭ trimisŭ către acestŭ rege unŭ ambassadorŭ cu uă scrisóre; dar scrisórea fu surprinsă de regele Ioannŭ și communicată Turculuĭ, ceĭa ce infuriă pe sultanŭ și-lŭ făcu să mérgă in persónă contra Moldoveĭ și s'o cuprindă; ĭar însușĭ Domnulŭ-tată, fugindŭ in Ungaria, fuse estradatŭ Turcieĭ; și de atuncĭ incóce Moldova remasse și remâne sub tirannia turcéscă*, din care neputêndŭ a o desbatte prin propriele sélle fórțe, Domnulŭ sollicită acum de a fi priimitŭ, ellŭ și țérra sea, sub deosebita apperare și protecțiune a Majestățiĭ Sélle, precum și predecessoriĭ domnĭ moldovenescĭ fuseră totŭ-dé-una apperațĭ și proteșĭ, eĭ și țérra lorŭ, chiarŭ ca uă parte integrantă din regatulŭ ungarŭ.

Maĭ apoĭ afflându-se cu siguranță, că *sultanulŭ va să invadă in cursulŭ annuluĭ Ungaria cu uă mare armată, căcĭ scrisese deja și la însușĭ Domnulŭ moldovenescŭ să fie gata a-lŭ întovărășĭ, și-ĭ trimisese prin ciaușŭ și uă scrisóre cu traducțiune serbéscă către Statele Transilvanieĭ, poruncindu-le ca și elle să fie gata*, care scrisóre Domnulŭ nu putu, de frica denunciațiuniĭ, a nu o trimitte la invecinatele orașe transilvane, dupre ordinulŭ sultanuluĭ; așa déră rógă acum să-lŭ sfĕtuéscă regele in ce modŭ să se pótă appera, ellŭ și Moldova, contra unuĭ dușmanŭ atâtŭ de puternicŭ? in ce modŭ să-șĭ pótă implini dorința de a servi, in acéstă impregĭurare, regeluĭ și crestinătățiĭ?

Și fiindŭ că *in anniĭ trecuțĭ, inrumpêndŭ cu*

(*) Traducerea este a redacțiuniĭ.

vrăjmăşiă in Moldova, precum s'a ḑisŭ maĭ susŭ, Turculŭ apucase aprópe tóte bogăţiele, vistieria şi veniturile părintelui actualuluĭ Domnŭ, apoĭ Domnulŭ rógă pe regele de a-ĭ adjuta cu uă summă bănéscă, cu care să pótă salaria ostaşĭ contra Turculuĭ şi pentru serviciulŭ Majestăţiĭ Sélle şi allŭ Crestinătăţiĭ.

Pe longă astea, la casŭ déca sultanulŭ va veni pentru a copprinde din noŭ Moldova, apoĭ regele, dupre obiceĭulŭ predecessorilorŭ seĭ, să ĭea mesure pentru apperarea Domnuluĭ şi a ţerreĭ.

In fine, pentru ca Domnulŭ, la timpŭ de uevoiă, să aĭbe vre-unŭ locŭ sigurŭ, unde să se pótă retrage cu Dómna şi copiiĭ, apoĭ regele să bine-voéscă a-ĭ inapoĭa *cetatea Kykellew în Transilvania, proprietate ereditariă a coroneĭ moldovene*; ceĭa ce va fi pentru maĭ marele folosŭ allŭ regeluĭ şi allŭ crestinătăţiĭ.

II.

Cupprinsulŭ respunsuluĭ Majestăţiĭ Sélle Regale la ambassada de maĭ susŭ:

Regele priimi cu graţiă offerta Domnuluĭ moldovenescŭ, şi dupre obiceĭulŭ predecessorilorŭ seĭ divĭ regĭ aĭ Ungarieĭ, îllŭ admitte, pe ellŭ şi ţérra sea, sub deosebita apperare şi protecţiune regéscă, accordându-ĭ cu generositate orĭ-câte vorŭ permitte timpiĭ şi impregĭurările.

Regele doresce a incuviinţa tóte cererile dupre insăşĭ dorinţa Domnuluĭ; dar fiindŭ că natura acellorŭ cererĭ necessitéză uă cercetare maĭ indelungată, apoĭ, ne credêndŭ de trebuinţă a reţiné aci pré-multŭ timpŭ pe ambassadorulŭ domnescŭ, Maĭestatea Sea insciinţă şi autorisă pe Locotenentulŭ seŭ in Transilvania şi pe voevodulŭ seŭ transilvanŭ ca eĭ, prin ambassadorĭ şi prin scrisorĭ, precum li se va păré lorŭ maĭ bine, să negoţieze şi să determine atâtŭ assupra cererilorŭ de maĭ susŭ, pr cum şi a orĭ-ce priivitorŭ la salutea Domnuluĭ, a ţerreĭ sélle, assemenea a Transilvanieĭ şi a crestinătăţiĭ.

Pone atuncĭ Domnulŭ este invitatŭ de a remâné linistitŭ şi constantŭ, perseverândŭ fără sfiélă in credinţa sea către regele şi dândŭ la uă parte linguşirile şi inveţăturele turce; căcĭ servindŭ cu fidelitate şi statornicíă, dupre cum se offeresce, regeluĭ şi crestinătăţiĭ, se va bucura de graţia regală şi va căstiga deplinŭ amorulŭ şi buna voinţă din partea cellorŭ-l'alţĭ principĭ crestinĭ.

(Iscăliţi:) Ferdinandŭ.

Nicolae *Românulŭ*, episcopŭ de Agria.

No. 322.

Cracovia, 1510, martiŭ 20.

Tractatulŭ de pace între Moldova şi Polonia, încheĭatŭ prin mijlocirea Ungarieĭ.

Acestŭ documentŭ de mare importanţă politică e estrasŭ din *Acta Tomiciană*, t. 1, nr. XXXIX.

Fedus inter Sigismundum Regem, et Bohdanum Voyvodam Valachie, in Mense Januario.

P Tomicius secretarius regius fecit.

In nomine Domini Amen. Nos Sigismundus, Dei gratia rex Polonie, Magnus dux Luthuanie etc. Significamus tenore presentium universis et singulis presentes literas lecturis seu audituris. Quia etsi longe anteactis temporibus inter Ser. reges Polonie et dnos terrae Moldaviensis fuerit integra certaque ac perpetua pax et tranquillitas; cum tamen nuper ortum fuisset grave et perniciosum bellum inter nos ab una et amicum nostrum mgcum dnum. Joannem Bohdanum voyvodam, dnum terre Moldaviensis, ab altera partibus, videreturque idem bellum indies plus crescere et augeri debere, non sine magno damno totius Christianitatis: Ser. princeps dnus. Vladislaus eadem gratia Hungarie et Bohemie etc. rex, frater noster charissimus, sciens et animo suo revolvens, quam magna atque innumera mala fieri possent in republica christiana, si tam atrox et grave bellum esset ulterius duraturum, quantaque preberetur occasio atque audacia Infidelibus et presertium immanissimis Turcis invadendi et occupandi dominia christiana: cum cognoscerent, quod vicini sibi dni. bella gerunt et discordant inter se invicem. De consilio universorum consiliariorum regni sui et sacre corone Hungarie, pro officio regis catholici et amore christiane religionis, cupiens ut

pacati inter se principes christiani, concordibus votis et animis, converterent arma et vires suas contra Paganos in eorum exterminium et ruinam: misit oratores et consiliarios suos ad dirimendum et continendum hoc ipsum bellum mgcos. Osvaldum de Charlatkow, comitem Comaroniensem, castellanum castrorum Thata et Comaron, et Barnabam Belay, banum castri Zewreniensis, cum plena et integra potestate, qui sua cura et diligentia effecerunt, quod arma utrinque sunt deposita atque exercitus et homines ex castris reducti. Nos deinde misimus in Camenecz consiliarios nostros sincere et devote nobis dilectos: mgcum. et rev. generosum et venerabilem Stanislaum de Chodecz, marschalcum regni nostri, Leopoliensem et Camenecensem capitaneum, Joannem de Lasko, coadjutorem perpetuum ecclesie Gnesnensis et regni nostri cancellarium, Georgium Krupski, castellanum et capitaneum Belsensem, et Petrum Tomiczki, juris pontificii doctorem, archidiaconum Cracoviensem, secretarium nostrum, cum sufficienti potestate et mandato simul cum prefatis oratoribus Ser. dni. Vladislai Hungarie et Bohemie etc. regis, fratris nostri amantissimi. Qui diu ac multum tractantes et conferentes cum consiliariis et bojaris mgci. dni. Bohdani vojevode, dni. terre Moldaviensis, a quo cum plena et sufficienti potestate erant missi: vid. cum dnis. Joanne Teutull Logoffet, Thador capitaneo, Isaak capitaneo Novogrodensi, et Ivancone Pitar. Medio eorundem consiliariorum fraterne Mtis. Hungarie, subque eorum presentia pacem perpetuam atque concordiam inter nos et mgcum. eundem dnum. Bohdanum vojevodam fecerunt et firmarunt. Nos etiam similiter differentias et inimicitias inter nos et terras nostras et prefatum mgcum dnum. Bohdanum vojevodam, et terram ejus Moldaviensem exortas composuimus atque extinximus, componimusque et extinguimus tenore presentium mediante in vim pacis et tranquillitatis perpetue sub modis et articulis infra scriptis.

Imprimis de rebus ecclesie Rohatinensis, quecunque invenientur in veritate sive sint de auro sive de argento, sive sint vestes sacre et alia ornamenta, mgcus. Bohdanus vojevoda omnes debet restituere sine fraude et dolo.

Idem fiat de rebus aliarum ecclesiarum, ut quecunque invenientur utrinque restituantur.

Similiter et de campanis, quotquot reperientur ab utraque parte ut restituantur.

Item de binis literis, que sunt sub magnis sigillis date a Ser. olim principe dno. Alexandro, rege Polonie, fratre nostro charissimo, et a consiliariis ejus Mtis. mgco. dno vojevode de sorore nostra illustrissima reginula Elisabeth, idem dnus Bohdanus vojevoda mittere illas debet in manus Ser. principis dni. Vladislai Hungarie et Bohemie etc. regis, fratris nostri charissimi, per suos nuncios, et ejus matrimonii abhinc in posterum nunquam recordari debet, ita ut se id facturum promisit ejusdem Ser. fratris nostri oratoribus mgcis. Osvaldo Charlaczki et Barnabe Belay, bano Zewreniensi.

Item pro impensa, quam fecimus in exercitus nostros, qui profecti erant in terram Moldaviensem, bojari mgci. dni. Bohdani vojevode nullo modo quidquam dare voluerunt, sed rejecerunt in Ser. principem dnum Vladislaum regem et dnos. consiliarios regni Hungarie. Nos etiam in eodem modo reposuimus in Ser. dnum. Vladislaum et dnos. consiliarios regni Hungarie.

Item de quodam Petro, qui se nominat filium vojevode, et de omnibus Moldavis, qui de terra Moldaviensi fugerunt in regnum Polonie, si apud nos in terris nostris servari debeant nec ne, id etiam reposuimus in Ser. dnum. Vladislaum regem et dnos. consiliarios regni Hungarie.

Item homines captivi, qui sunt detenti in preliis et custodiis et quibuscunque in locis, nobiles, coloni et pauperes homines utrinque restitui debent.

Item nobiles, coloni, pauperes homines et cives cujuscunque nationis et lingue, qui sunt abducti, recepti de Rohatin, eos omnes mgcus. dnus Bohdanus vojevoda Moldaviensis liberos dimittere debet cum omnibus eorum bonis, que secum habuerint.

Item omnes homines, qui sunt abducti de terris regni nostri Polonie et etiam de illa Pokucie parte terre litigiose, pro qua est nobis controversia cum eodem mgco. dno. Bohdano vojevoda, dimittere debet, a maximo ad minimum cum omni eo, quod penes se habebunt.

Item nos etiam Sigismundus rex Polonie etc. omnes homines de terra Moldaviensi receptos cujuscunque sint nationis et lingue a maximo ad minimum cum omni eo, quod penes se habebunt, dimittere debemus, et de regno nostro Polonie et de Magno ducatu Lithuanie.

Item damna, que utrinque sunt facta per ignem et predas, quantumcunque fuerint gravia et magna, utraque ex parte decretum est, ut neutra pars alteri parti in memoriam adducat.

Item de terra Pokucie, pro qua est differentia inter nos et mgcum. dnum. Bohdanum vojevodam ita ut antea pactum erat, reposuimus in Serenissimum principem dnum. Vladislaum Hungarie et Bohemie regem et dnos. consiliarios regni Hungarie. Ita ut quemcunque diem prefinierit ejus Majestas, pro illo ipso die missura erit consiliarios suos, quos et quotcunqne mittere dignabitur, nos etiam pro eodem ipso die et tempore quatuor consiliarios nostros missuri sumus et similiter dnus. Bohdanus vojevoda quatuor consiliarios suos mittere debebit pro eodem ipso die et tempore. Iidem autem consiliarii regni Hungarie revisuri sunt et reformaturi prefatam particulam terre, ita ut fuit temporibus veterum Ser. principum regum Polonie et vojevodarum ac dnorum. terre Moldaviensis. Quod si aliqua partium predictarum in termino et die statuto non comparuerit, perdere debeat jus suum et causam, nisi quod Deus avertat, accidat tunc alicui partium aliqua magna gravis et notabilis injuria ac impedimentum, vel vis hostilis vel casus sinister dnorum. predictorum.

Item damna in hominibus et pecoribus facta in terris regni nostri et in terra Moldaviensi per subditos et milites mercenarios nostros simulque per servitores et subditos mgci dni Bohdani, vojevode Moldaviensis, ab eo tempore, quo facte erant inducie inter nos et eundem dnum. Bohdanum vojevodam medio oratorum fraterne Mtis. Hungarie, ea omnia damna, quecunque juste et sufficienter probata fuerint, restitui debent et exsolvi et illi mali homines, qui eadem damna fecerunt, utrinque puniri.

Item si quando mgcus. dnus. Bohdanus vojevoda intellexerit de Turcis aut aliis hostibus, qui vellent vastare terras nostras, id nobis vel capitaneis castrorum nostrorum, qui sunt in limitibus, significare debebit, neque consilium neque auxilium eisdem Turcis et aliis inimicis nostris et regni nostri Polonie prebebit occulte aut manifeste, sed pro posse suo erit illis inimicus, excepta regia Majestate et sacra corona regni Hungarie.

Similiter et nos Sigismundus rex, si quando presenserimus aliquod malum imminere mgco dno. Bohdano vojevode et terre ejus Moldaviensi a quibusvis ejus hostibus, de hoc illum sumus reddituri certiorem, neque consilium neque auxilium eisdem ejus et terre ejus Moldaviensis hostibus prebebimus occulte aut manifeste, sed pro posse nostro erimus illis inimici, excepta regia Mte. et sacra corona regni Hungarie.

Item nullum inimicum nostrum, quicunque appellaverit se Dominum regni Polonie vel Magni ducatus Lithuanie vel aliarum terrarum nostrarum et veniret ad mgcum. dnum. Bohdanum vojevodam aut ad aliquos subditos ipsius, idem mgcus. dnus. Bohdanus et vojevoda et successores ipsius non debet suscipere neque locum neque victum illi prebere nec apud aliquem subditorum suorum. Sed talis homo ubicunque auditus et repertus fuerit in terra ipsius aut apud quemcumque subditorum ipsius: debet illum dimittere et expellere de terra sua, ut per nullum tempus maneat in terra ipsius. Similiter et nos Sigismundus rex nostrique successores nullum inimicum mgci. dni. Bohdani vojevode quicunque se nominaret dominum terre Moldaviensis et veniret ad nos vel ad regnum nostrum Polonie vel ad Mg. ducatum Lithuanie et alias terras nostras vel ad aliquem subditorum nostrorum abhinc in posterum non suscipiemus neque locum neque victum illi dabimus in terris nostris nec apud quemcunque subditorum nostrorum. Sed talis homo ubicunque auditus et repertus fuerit in terris nostris aut apud quemcunque subditorum nostrorum eum nos dimittere et foras expellere debemus de terris nostris ita, ut nullo tempore maneat sub dominiisnostris.

Item si contingeret, quod fugeret aliquis nobilis aut servitor noster ad mgcum. dnum. Bohdanum vojevodam aut in terram ipsius, vel apud quemcunque subditum ipsius abhinc in posterum, talis debet petere sibi pacem et gratiam a nobis per se vel per intercessionem ejusdem dni. Boh-

dani vojevode. Et si impetraverit sibi pacem et gratiam apud nos, erit illi tutum et securum redire ad nos, sin vero pacem et gratiam non habuerit, extunc mgcus. dnus. Bohdanus vojevoda illum non servabit, nec apud se nec in terra sua nec occulte nec manifeste. Idem si contingeret, quod fugerit aliquis nobilis sive servitor mgci. dni. Bohdani vojevode ad nos aut in regnum nostrum Polonie seu in magnum ducatum Lithuanie vel ad quemcunque subditorum nostrorum abhinc in posterum, talis debet querere pacem et gratiam a dno. suo Bohdano vojevoda per se vel interventu nostro. Et si impetraverit sibi pacem et gratiam ab eodem dno. Bohdano vojevoda erit illi tutum et liberum redire ad ipsum dnum. suum, si vero non dimittetur ei offensa, nos non debemus servare illum nec apud nos nec in terris nostris, neque manere permittemus occulte aut manifeste.

Item si contingeret ex aliqua permissione divina, quod Deus avertat, quod mgcus. dnus. Bohdanus vojevoda ab aliquo hoste potente, cui resistere non posset, exiret de terra sua ad regnum Polonie vel Magnum ducatum Lithuanie seu in aliquas terras civitates aut castra nostra: terre nostre erunt illi apperte et matri ipsius, uxori ipsius, pueris ipsius, sororibus ipsius, bojaris ipsius cum eorum conjugibus, cum subditis ipsius cum servis ipsius et cum omnibus ad ipsum spectantibus venire ad nos et regnum nostrum Polonie seu Magnum ducatum Lithuanie aut ad civitates, castra ubicunque in regno nostro Polonie, aut Mg. ducatu Lithuanie morari volet, nosque tunc eundem Bohdanum vojevodam et matrem ipsius, pueros ipsius, sorores ipsius, bojaros ipsius cum eorum uxoribus, servos et subditos ipsius diligere debemus ac in gratia et honore tenere eritque illi securum liberum et apertum de regno nostro Polonie seu Mg. ducatu Lithuanie viceversa recuperare patriam et terram suam Moldaviensem. Nosque in tali casu debemus illum juvare cum omni potentia et viribus nostris potentibus, ut possit recuperare eandem patriam et terram suam Moldaviensem. Et cum dnus. Deus adjuverit illum ut recuperet eandem ipsam hereditatem suam, terram Moldaviensem, erit illi liberum securum et apertum, sine omni damno exire de terris nostris cum matre sua, cum conjuge sua, cum liberis et sororibus suis, cum omnibus servis suis, cum universo thesauro et omnibus rebus suis, quas habuerit iterum in patriam suam terram Moldaniensem.

Item mercatoribus de terris nostris et de Mg. ducatu Lithuanie liberum esse debet et apertum ire in terram Moldaviensem et mercari, nec non in Turciam et terram Bessarabum seu Transalpinam solutis vectigalibus secundum antiquas leges et depositoria absque prejudicio vectigalium et depositoriorum. Similiter mercatoribus de terra Moldaviensi liberum esse debet et apertum ire et mercari in terris regni nostri et Mg. ducatus Lithuanie solutis veris vectigalibus secundum antiquas consuetudines et depositoria sine prejudicio vectigalium et depositoriorum.

Item justitia ministrari debet pro injuriis et debitis ab utraque parte.

Item mali homines utrinque puniri debent neutraque pars illos conservare debet in damnum et injuriam alterius.

Item si aliqui subditi nostri habuerint injuriam a terra et subditis mgci. dni. Bohdani vojevode, hi petere debent justitiam a capitaneis Chocimensi, Czarnoviensi et Sorocensi. Iidemque capitanei habituri sunt plenam potestatem ministrandi justitiam unicuique subditorum nostrorum. Similiter si qui subditi mgci. dni. Bohdani vojevode habuerint aliquam injuriam a subditis nostris, de Haliciensi et Podolie terris, hi petere debent justitiam a capitaneis Camenecensi et Haliciensi, qui habituri sunt plenam auctoritatem justitiam ministrandi omnibus subditis ejusdem dni. Bohdani vojevode, de omnibus hominibus, qui sunt in Haliciensi et Podolie terris.

Item si quando acciderit de aliqua injuria et differentia inter nostros et mgci. dni. Bohdani vojevode capitaneos, extunc tam nos quam idem dnus Bohdanus vojevoda mittere debebimus consiliarios nostros, qui ejusmodi injurias et differentias componant atque utrinque justitiam faciant.

Item Ser. princeps dnus. Vladislaus Dei gratia Hungarie et Bohemie etc. rex, frater noster charissimus, omnes articulos supradictos tum et ipsam pacem perpetuam sic literis suis utrique parti dandis describet, ut totum id quod est conclu-

sum et suprascriptum utrinque teneretur et impleretur paxque ipsa perpetua teneatur inviolabiliter et eviterne.

Que omnia et singula suprascripta nos Sigismundus rex Polonie supradictus juravimus et juramus, promisimus et promittimus pro nobis et successoribus nostris tenere implereque et observare firmiter inviolabiliter, integre et illese sine omni fraude. Similiter juravimus pacem et concordiam perpetuam cum mgco. dno. Bohdano, vojevoda Moldaviensi et successoribus ipsius et terra ejus Moldaviensi tenere et observare firmiter, inviolabiliter, integre et illese, sine omni fraude et dolo sub nostro juramento et fide nostra christiana et sub juramento atque fide omnium archiepiscoporum, episcoporum et prelatorum spiritualium consiliariorum nostrorum nec non consiliariorum majorum et minorum. In quorum omnium et singulorum firmius robur ac testimonium nostrum majus et consiliariorum nostrorum sigilla presentibus appendi mandavimus. XX Martii.

Tractatŭ între regele Sigismundŭ și Bogdanŭ-vodă din Moldova, în luna luĭ Genarŭ.

Făcu Petru Tomicki, secretarŭ regescŭ.

In numele luĭ D-ḑeŭ amin. Noĭ Sigismundŭ, cu mila luĭ D-ḑeŭ regele Poloniei, etc. Facemŭ cunnoscutŭ prin acésta tuturorŭ in genere șĭ fiecuĭ in parte, cine va citi séŭ va audi actulŭ de faţă. Deși in cursulŭ unuĭ timpŭ indelungatŭ *uă pace deplină, sicură și statornică unia pe regiĭ Polonieĭ cu domniĭ ţerreĭ Moldoveĭ*; totușĭ de currêndŭ s'a fostŭ iscatŭ unŭ resbellŭ greŭ și vătemătorŭ intre noĭ și *amiculŭ nostru* D. Ionŭ Bogdanŭ-vodă, lupta crescêndŭ și inverșunându-se cu tótă ḑiŭa, pône ce in fine ĭubitulŭ nostru frate, D. Vladislaŭ, regele Ungarieĭ și Boemieĭ, cugetândŭ despre nenumeratele relle consecuinţe alle atăruĭ resbellŭ pentru tótă crestinĕtatea, pe care cu acéstă occasiune o vorŭ puté strivi păgâniĭ și maĭ cu sémă ne'nduratoriĭ Turcĭ; cu sfetulŭ tuturorŭ consiliarilorŭ seĭ, dorindŭ și ca rege, și ca crestinŭ, de a vedé pe toţĭ principiĭ crestinĭ uniţĭ cu ânima și cu arme pentru desrădecinarea necredincĭoșilorŭ, trimise din parte-ĭ ambassadorĭ deplinŭ imputerniciţĭ pentru incheĭarea păciĭ, pe d. Osvaldŭ Korlathky, conte de Komarn, și pe d. Barnaba Belay, banŭ allŭ cetăţiĭ Severinuluĭ, carĭ aŭ reușitŭ a face ca armele să se depună și oștile să se revóce din ambe părţile. După aceĭa noĭ amŭ trimissŭ la Kamieniec, ca deplinŭ imputerniciţĭ, pe consiliariĭ nostri d. Stanislavŭ de Chodecz, mareșallulŭ regatuluĭ; d. Ioanne de Lasko, cancellariŭ; d. Georgiŭ Krupski, castellanŭ de Belz; și d. Petru Tomicki, secretariŭ allŭ nostru; carĭ impreună cu numiţiĭ ambassadorĭ aĭ pré-ĭubituluĭ nostru frate regele Vladislaŭ, după maĭ multe *conferinţe cu boĭariĭ deplinŭ imputerniciţĭ din partea d-luĭ Bogdanŭ-vodă, anume dd. Ionŭ Teutŭ logofĕtŭ, Tóderŭ pârcălabŭ, Isaacŭ purcalabŭ de Romanŭ, și Ivancu pitarŭ*, totŭ prin midŭ-locirea și in presenţa ḑișilorŭ ambassadorĭ ungarĭ, aŭ făcutŭ și aŭ intăritŭ statornica pace și concordiă intre noĭ și d. Bogdanŭ-vodă. Așa déră și noĭ desfiinţămŭ, prin actulŭ de faţă, certele și dușmăniele iscate intre ţérra nóstră și Moldova, intre noĭ și d. Bogdanŭ-vodă, așeḑândŭ pacea pe basile următórie:

1. D. Bogdanŭ-vodă va inapoi fără viclenia tóte *obiectele răpite din biserica dela Rohatinŭ*, fie de aurŭ, fie de argintŭ, fie vestminte sacre séŭ alte podóbe.

2. De assemenea se vorŭ restitui din ambe părţile tóte lucrurile luate de prin alte biserice.

3. De assemenea, clopotele bisericescĭ.

4. Celle duo *crisobule date din partea pré-ĭubituluĭ nostru frate reposatulŭ d. Alessandru, regele Polonieĭ, și din partea consiliarilorŭ regalĭ, despre sora nóstră principésa Elisabeta, d. Bogdanŭ vodă le va trimitte prin ambasadoriĭ seĭ la regele Vladislaŭ, ferindu-se de a maĭ insista vre-uă-dată assupra acelleĭ proiectate căsătoriĕ*, precum a promissŭ și ambassadorilorŭ ungarĭ dd. Oswald Korlathky și Barnaba Belay, banulŭ Severinuluĭ.

5. Pentru despăgubirea espediţiuniĭ nóstre militarie in Moldova boĭariĭ D-luĭ Bogdanŭ-vodă nicĭ intr'unŭ chipŭ nu se invoiră a da ce-va, lăsândŭ la decisiunea regeluĭ Vladislaŭ și a consiliarilorŭ ungarĭ, pe carĭ déră și noĭ ne punemŭ speranţa nóstră.

6. Totŭ regele Vladislaŭ și consiliariĭ un-

garĭ sunt chĭămaţĭ a decide in priivinţa luĭ *Petru* (*), *carele se ḑice a fi fecĭorŭ de domnŭ*, şi in priivinţa altorŭ Moldovenĭ, refugiţĭ in Polonia: puté-vomŭ a-ĭ sufferi in regatulŭ nostru séŭ nu?

7. Prinşiĭ de orĭ-ce condiţiune se vorŭ restitui din ambe părţile.

8. D. Bogdanŭ-vodă va elibera pe toţĭ ceĭ robiţĭ in Rohatin, cu tóte averile lorŭ.

9. D. vodă va elibera de assemenea, cu totŭ avutulŭ lorŭ, pe toţĭ ceĭ robiţĭ in părţile Polonieĭ, şi chĭarŭ in Pocuţia, măcarŭ că despre acéstă provinciă nu puturămŭ incă a ne inţellege.

10. De assemenea noĭ Sigismundŭ, regele Polonieĭ, vomŭ elibera cu totŭ avutulŭ lorŭ pe ómeniĭ din Moldova, de orĭ-ce origină séŭ limbă, strămutaţĭ in Polonia séŭ in Litvania.

11. Ambele părţĭ hotărescŭ, ca să nu maĭ fie vorbă de pagubele, occasiunate prin focŭ şi prin jafurĭ din ambele părţĭ.

12. In priivinţa *ţerreĭ Pocuţieĭ, obiectuluĭ certeĭ nóstre cu d. Bogdanŭ-vodă*, acum ca şi maĭ nainte appellămŭ la regele Vladislaŭ şi la consiliariĭ ungarĭ; cari vorŭ precisa uă ḑi, şi pentru acea ḑi vorŭ trimitte pe vr'uă căţĭ-va de aĭ lorŭ, şi totŭ attuncĭ vomŭ trimitte şi noĭ patru consiliarĭ polonĭ, şi d. Bogdanŭ-vodă patru consiliarĭ moldovenescĭ, carĭ să assiste pe DD. consiliarĭ ungarĭ in reducerea Pocuţieĭ la starea eĭ primitivă, precum fusese sub vechiĭ regĭ polonĭ şi domnĭ moldovenescĭ; éră déca vre-una din părţile in litigiŭ nu se va infăţişa la ḑi, apoĭ îşĭ va perde totŭ dreptulŭ, affară numaĭ de unŭ casŭ impedecătoriŭ gravŭ şi bine-constatatŭ.

13. Tóte pagubele, in ómenĭ şi in dobitóce, căte se vorŭ pricinui regatuluĭ nostru de către Moldovenĭ, séŭ ţerreĭ D-luĭ Bogdanŭ-vodă de către Polonĭ, incepêndŭ dela ḑiŭa impăcăriĭ nóstre reciproce prin miḑŭ-locirea fraternă a regeluĭ Ungarieĭ, se vorŭ probà intr'unŭ modŭ positivŭ şi apoĭ se vorŭ restitui din ambele părţile, pedepsindu-se totŭ-d'uă-dată ceĭ vinovaţĭ.

14. De căte orĭ D. Bogdanŭ-vodă va affla de intenţiunea Turcilorŭ séŭ a altorŭ duşmanĭ de a invade ţerrele nóstre, ellŭ nu va zăbovi a ne prevesti pe noĭ séŭ pe castellaniĭ nostri limitaneĭ, şi nu numaĭ nu va adjuta accellorŭ inamicĭ aĭ nostri, nicĭ prin cuvêntŭ, nicĭ prin faptă, nicĭ in taĭnă, nicĭ in ivélă, ci incă, după putinţele séllе, le va fi lorŭ inamicŭ; cu esceptiunea inse a Ungarieĭ.

15. *Intocmaĭ in acellaşĭ modŭ ne vomŭ purta şi noĭ in priivinţa D-luĭ Bogdanŭ-vodă şi a ţerreĭ sélle Moldoveĭ.*

16. Nicĭ D. Bogdanŭ-vodă, nicĭ suppuşiĭ seĭ, nu vorŭ primi nicĭ vorŭ protege de acum inainte pe vre-unŭ inamicŭ allŭ nostru, carele s'arŭ cualifica rege polonŭ, séŭ mare duce litvanŭ, séŭ arŭ pretinde la alte possessiunĭ alle nóstre; ci pe unŭ assemenea, orĭ unde l'arŭ găssi, vorŭ fi datorĭ a-lŭ allunga fără nicĭ uă zăbavă din Moldova.

17. *Intocmaĭ in acellaşĭ modŭ ne vomŭ purta şi noĭ in priivinţa D luĭ Bogdanŭ-vodă şi a ţerreĭ selle Moldoveĭ.*

18. Nobiliĭ séŭ servitoriĭ nostri, carĭ vorŭ fi fugitŭ la D. Bogdanŭ-vodă séŭ la suppuşiĭ seĭ, aceĭa să-şĭ céră dela noĭ ĭertare, séŭ eĭ insişĭ séŭ prin miḑŭ-locirea D-luĭ Bogdanŭ-vodă, şi apoĭ să se intórcă la noĭ; ĭar déca nu vorŭ căpeta ĭertarea, atuncĭ Bogdanŭ-vodă să-ĭ allunge din Moldova.

19. *Intocmaĭ in acellaşĭ modŭ ne vomŭ purta şi noĭ in priivinţa D-luĭ Bogdanŭ-vodă şi a ţerreĭ selle Moldoveĭ.*

20. Intemplându-se ca, de'naintea vre-unuĭ duşmanŭ puternicŭ, D. Bogdanŭ-vodă să fugă din Moldova şi să vină in părţile nóstre, îllŭ vomŭ primi orĭ-unde îĭ va plăcé in tótă intinderea possessiunilorŭ nóstre şi-lŭ vomŭ onora dupre demnitatea sea, pe ellŭ, *pe mumă-sea, pe dómnă-sea, pe copiĭ seĭ, pe surorile sélle*, pe boĭeriĭ seĭ cu familliele lorŭ, pe suppuşiĭ şi serviĭ seĭ; şi-ĭ vomŭ permitte a incerca de aice să-şĭ redobândéscă tronulŭ seŭ, adjutându-ĭ şi noĭ in acésta cu tóte puterile nóstre; şi déca va reuşi, apoĭ va puté să éssă liberŭ din possesiunile nóstre cu toţĭ aĭ seĭ.

21. Neguţitorilorŭ nostri polonĭ şi litvanĭ va fi liberĭ a trece şi a neguţa prin Moldova, precum şi de a merge in Turcia şi in *Ţérra-muntenéscă séŭ Bassarabia*, plătindŭ vămele şi păḑindŭ locurile de depositŭ, *dupre vechĭele legĭ.*

22. *Atare privilegĭu vorŭ avé şi neguţitoriĭ moldovenĭ in possessiunile nóstre.*

(*) Celebrulŭ Rareşŭ, maĭ in urmă domnŭ.

23. *Pentru injurie și datorie se va administra dreptatea de uă potrivă din ambe părțile.*

24. Ceĭ vinovațĭ vorŭ fi pedepsițĭ din ambe părțile fără nicĭ uă părtinire spre dauna altuĭa.

25. *Déca suppușiĭ noștriĭ vorŭ fi nedreptățițĭ de către suppușiĭ D-luĭ Bogdanŭ vodă, atuncĭ se vorŭ adressa către purcalabiĭ moldovenĭ dela Hotinŭ, dela Cernăuțĭ și dela Soroca, și aceĭa ĭĭ vorŭ judeca cu deplinĕtatea dreptuluĭ* (*).

26. *Déca suppușiĭ D-luĭ Bogdanŭ-vodă vorŭ fi nedreptățițĭ de către suppușiĭ noștriĭ din Halicz și din Podolia, atuncĭ se vorŭ adressa către gubernatoriĭ nostri de Kamieniec și de Halicz, și aceĭa ĭĭ vorŭ judeca cu deplinetatea dreptuluĭ.*

27. Déca se va intêmpla vre-uă neințellegere assupra judecățiĭ intre gubernatoriĭ nostri și purcalabiĭ D-luĭ Bogdanŭ-vodă, atuncĭ se va decide prin consiliariĭ nostriĭ și aceĭ moldovenescĭ, trimișĭ inadinsŭ cu acestŭ scopŭ.

28. Fratele nostru D. regele Vladislavŭ va communica toțĭ articoliĭ de maĭ susŭ la ambele părțĭ in litigiŭ, pentru a se pădi pacea in vecĭ.

Tóte și fie-care din celle de maĭ susŭ, noĭ regele Sigismundŭ amŭ juratŭ și jurămŭ, amŭ promisŭ și promittemŭ, din parte-ne și din partea successorilorŭ nostri, precum și de a ține pace necălcată cu D. Bogdanŭ-vodă și successoriĭ seĭ, sub jurămêntulŭ nostru și sub credința nóstră crestină, și sub jurămêntulŭ și credința tuturorŭ archiepiscopilorŭ, episcopilorŭ și prelaților nostri și a consiliarilorŭ nostri marĭ și micĭ; dreptŭ care, pentru maĭ multă putere și mărturiă, amŭ poruncitŭ a se anina către acestŭ actŭ sigilliulŭ nostru cellŭ mare și sigilliele consiliarilorŭ. 20 Martiŭ.

Din documentele D-luĭ V. Alexandrescu din Spania și Italia.

(Veḑĭ NN. 312-13, 319-21).

No. 323.

— Către 1594 —

Uă relațiune anonimă despre importanța luĭ Sigismundŭ Batori in liga contra Turcilorŭ.

Acestŭ documentŭ fiindŭ intr'uă legătură indirectă cu istoria română, îllŭ reproducemŭ fără traducțiune. Se păstréză in Biblioteca dela Madrid.

Discorso intorno alla diffensione di Ungaria dall' armi Turchesche stante la Disunione de' Principi christiani et l'elettione di un Capo Generale por quella guerra.

Maĭ ântêĭu autorele acestuĭ discursŭ, destinatŭ Papeĭ, trece in revisiune pre toțĭ Principiĭ Europeĭ și-ĭ arétă séŭ incurcațĭ in resbele și greutățĭ impedicătóre séŭ necapabilĭ de a fi Capiĭ espedițiuniĭ dorite contra Turcilorŭ. Dupe acésta ellŭ vorbesce despre Transilvania in următorulŭ modŭ:

Il certo si è, il Principe di Transilvania che si trova in fatto, et con l'armi in mano, et con successi più presto indicati, che ammirati come converebbe, o imitati da' Principi christiani, quale ha mostrato giuditio eccellente perche antivedendo la rovina che li soprastava dai Turchi, ha stimato meglior partito il mettersi à risico con qualche speranza di guadagnare, che lo stare a bada con certezza di esterminio, et la neutralità, che sarrebbe preferita dai Politici italiani soliti a discorrere col Turco, et di quei cose confinano con lui ociosamente nelle piazzi non ha luogo qui, perche lo stare neutrale convienne à quelli che si trovano affatto o in tutto fuor de confini di un nemico quale è il Turco, et che possono ò con leghe o con altri partiti salvare lo stato o la libertà in tutto o in parte.

Ma il Transilvano, il stato del quale è da ogni banda cinto dai Turchi non poteva star neutral si non con evidenta sua rovina, come e avvenuta a tanti altri; hora dovendo cadere meglio era havere per compagno Cesare che di restar solo, et havendo speranza di vincere in compagnia d'altri meglio era far lega in tempo che Cesare havea bisogno di lui, che aspettare che egli havesse bisogno di farle: che quando essi hanno bisogno di noi, che quando noi bisogniamo di loro, porche in caso tocca a noi fare le conditioni et le leggi, che in questo si convien riceverle da altri.

Molti piu concorrono nel Transilvano a proposito per la guerra presente, poi che egli è Ungaro et perciò haveva il seguito della natione che è delle più bellicose d'Europa, et è appresso questo della valorosa schiatta de Battori la cui generosità et valor di guerra è nota ad ogni uno.

Di più egli è signore di uno stato gagliardissimo di sito, et pieno di gente di guerra.

Et porche questo paese è in mezzo de nemici egli è cattivissimo a travagliarsi, et a dis-

(*) Iată unŭ punctŭ capitalŭ contra *jurisdicțiuniĭ consularie.*

pedire che non possano radunare forze, et far massa di gente al loro solito; Il Principe poi ha mostrato tanto giuditio nel fare della guerra, tanto ardimento nell' impiese, et acquisti di luoghi, che io non stimo che si possa elleger miglior luogo, per moversi contra Turchi, che la Transilvania, ne il miglior Capitano, che il signore Sigismundo Battori, e perche l'essercito che si spingera da quei confini verso Nicopoli, o altre parte dell'Imperio turchesco havera la Transilvania piena di vettovaglie, et di gente alle spalle, et egli è un Principe di cuore et di spirito mareviglioso, et amato dagli Ungari, Rassiani, Moldavi, Valachi et di tutti quelle altre genti per Capo . . .

No. 324.

— 1530-1570 —

Arta militară la popórele moderne, maĭ cu sémă la Muscalĭ, la Tătarĭ, la Moldovenĭ şi la Polonĭ; descrisă de Martin Bielski:

E estrasŭ dintr'uă cărtecică rarissimă, publicată in 4, la Cracovia, 1569, sub titlulŭ: *Sprawa rycerska*. Autorulŭ se băttuse ellŭ însuşĭ cu Moldovenii in băttălia dela Obertinŭ, in 1531. Estractulŭ presintatŭ aci, ne dă o preţiósă ideă comparativă assupra arteĭ militare române in allăturare cu a cellorŭ-l'alte popóre din Europa orientală in secolulŭ XVI.

O SPRAWIE I OBICZAJACH LUDZI POSTHRONNYCH,

w rzeczach Rycerskich.

Niemcy niniejszego czasu rozmaitych obyczajów uzywaja i strojów na konie. Sa miedzy nimi, którzy na sie i na konie zupelna zbroje klada, jakotez niegdy Rzymianie czynili, zwali to *Cathafracti*; sa tez drudzy lzejszéj zbroje po Fedwerecku; drudzy co sie stroja po usarsku w pancerzach z tarcza, a z drzewem na predkie potkanie; a niedawno sie tego jeli, gdy obaczyli iz to jest pozyteczniejsza sprawa, niz obciazenie wielkie na konie i na sie brac. Pieszego ludu u nich wiecéj bywa niz jezdnego, w dostatecznéj zbroi, i z strzelba dobra rusniczna, bo w tych wszystke nadzieje pokladaja swoje, stojac za nimi jako za murem, gdy sie dobrze sprawia. Maja tez swe rozdzielenie obyczajem starych waleczników na choragwie i proporce i roty, jako i jezdni; ku szturmu ida Fenrychowie przodkiem z choragwiami predko. Gdy w taborze leza, dobrze strzelba obwaruja tabor i okopaja: trudno ich ma kto pozyc. Ale tym je zawzdy turcy dzialaja, iz w kolo drogi zaskocza, zywnosc im odejmuja, niedopuszcza do taboru niskad wiesc, ani ludziom przybyc, jako byli na onczas w slowianskich ziemiach zdzialali Kocyandra, chocia mniejszy poczet ludzi mieli; a tak to jest nagorsze na nie, gdy im zaskoczy drogi ze wszech stron, a niedopuscic do nich zywnosci, sami sie tak poraza, bo lud niecierpliwy, nieprzywykly glodu, zimnu, wnet sie imo mrzec z nedze; ktemu lud ciezki nie bardzo zwyczajny; a co jeszcze gorszego, nieradzi sluchaja swoich starszych i rzucaja sie na nie; kiedy im zadzierza miesiac, wolaja Geld! geld! jesli im niedadza, niebeda posluszni, a tak lepiéj umieja powiedziec, napisac, nizli walczyc.

Wegrowie sa ludzie lekko zbrojni w pancerzach z tarcza a z drzewem, na koniech równych jezdza zwlaszcza usarze, ci sie potkaja z nieprzyjacielem dobrze zewszego skoku. Jesli przelomia czolo nieprzyjacielskie, poczna sobie dobrze, jesli nieprzelomia, ustapia nazad aby ich drudzy ratowali. Sa dobrzy mezowie miedzy nimi, bo czesto w potrzebach bywaja i obaczy zarazem wygrana albo przegrana bitwe; przeto niechca z innym narodem w ordynku stawac jedno sami z soba, i nie sa zyczliwi innemu narodowi dobréj slawy zwlaszcza niemcom. Pieszego ludu niebywa z ich narodu, lecz z postronnego, ale Caklowie, Hayducy, Marthalausy, Slowacy, ci sa badzo skoczni pieszo, gdzie przyjdzie w górach, zaden ich niezwalczy bo skoczni sa, bronia ich szabla, a tarcze male, maja drudzy rochatyny i rusznice, kamienmi z gór ciskajac, wiele ludzi zbija pociski.

O Moskwi.

Moskwa jest lud w obyczaju innemu narodu rózny i przeciwny, chocia je kto chce porzadnie szykowac na ufce ku potkaniu, nie poddadza sie na to, jedno wszyscy razem gromada, aby ich nie przelomiono; przeto oni z miejsca swego, gdzie wojskiem leza, nie radzi sie ruszaja ku bitwie;

chcac aby je najechano, wiecej dufajac roznom, którymi sie ostawiaja i okopuja miedzy bloty, niz meztwu swemu. Maja zbroje dostatek, bechtery, pancerze, kaftany, szolomce, szable dlugie, luki tegie, kiescienie, sostopery, siekierki; konie tez maja równe od Tatar, ale na blota dobre, stepia jezdza bez ostróg obyczajem tatarskim, i krótko siedza w strzemieniu; predko nie przytrze na drzewce bo wnet spadnie. Uzywaja tez fortelów nad naszymi, to jest obrabia na lesie w kolo gdzie trudno jezdnemu wyjachac. Gdy tez widza na picowanne nasze wyjechac, wypuszcza dobytka sto albo dwie, za któremi sie cicho skradaja, a potém wybieza, oskocza nasze, i zabija albo powiaza. Czynia tez haki na nasze, ukaze sie ich troche rzekomo beda uciekac, jesli je beda gonic, przywioda na ludzie iz je oskocza. Strzelby rusznicznéj pierwéj nieznali, maja jéj dzis dosyc. Puskarze z Niemiec maja, zwlaszcza z Ifiant, z Szweciéj i z Pruss, których z ziemie nie wypuszcza, musi tam juz zostac; lasy, pustynie, rzeki, jeziora, wody, u nich wielkie, przeto tam trudny przejazd na ciezkich koniach. A tak nailepiéj tam z pieszym ludem, a z strzelba rusznicznа, którzy umieja z nia dobrze, predko nabijajac, pozywie tak nieprzyjaciela, zwlaszcza kiedy dzialka sa, które drabi moga z soba toczyé na dwu kólkach, które obróci kiedy chce, i ciagnac moze z nimi gdzie trzeba. Ma tez Moskwa swe dary osobne w rzeczach rycerskich, ze sa czujni, opatrzni, posluszni, nedze i niewczas wytrwaja, jako jest: glód, zimno, goracosc, mokrosc, karnosc wielka, posluszenstwo, zgoda, przeto pod nimi trudno albo z praca zamek wziac. Jest tez u nich bogacto wielkie, dostatek wszystkiego w ziemi, bo niedopuszcza z ziemie swojéj wywozic zlota, srebra, ani zelaza, tylko towar kosmaty przedaja. Ktemu rzemieslnicy pilni, czyniac ochedóstwo na swój kon; jako buty, siodla, dymitry, jarczaki, tebienki, luki, i wiele rzeczy innych, które zaleza ku rycerskim rzeczam; wszakze lepiéj sie bronia na zamczech nizli walna bitwa potykac. Kto chce pod Moskwa zamku dobywac, zadna rzecza ryehléj jedno ogniem, gdy w suchy rok trafi, przyprawiwszy na to kule ogniste, albo szypy puszczac; kule z mozdzierzów, a szypy z kusz, albo z hakownic krótkich na dachy, gdyz u nich wszystki domy i zamki, drzewiane gesto budowane, niemasz we wszéj Moskwi miasta murowanego, okrom Pskowa. Jest u nich obyczaj iz kazdy starosta sluzy na zamku pogranicznym swój rok, jeden zjezdza drugi przyjezdzi; wtenczas kto tego pilen, oskoczywszy go z wojskiem, gdy jedzie na zamek, pobrac je moze, a ubrawszy sie w ich odzienie i we wszystki stroje, i na konie ich wsiesc, przyjechac pod zamek, puszcza dobrowolnie mniemajac by swoje. A tym obiczajem Witult niegdy wiele zamków pobral pod Moskwa.

O Tatarzech.

Starzy historykowie wiele pisali o tym narodzie tatarskim, dajac im pierwsze miejsce w sprawach rycerskich, a nietylko mezom, ale i zonam ich, które tez zacnéj dzielnosci byly na onczas. Ci najpierwéj walke zaczeli na swiecie, gdy Tanao król ich walczyl z Ninusem królem Assyryjskim, o czém pisalem szerzéj w kronice swojéj. Ten naród najtrudniejszy byl ku zwalczeniu Cyrusowi, Alexandrowi Wielkiemu, takiez rzymianon, bo je czesto porazali zwlaszcza Party; jeszcze i dzis nie zmienieli swoich porzadków i obyczajów w sprawach rycerskich, chocia sie oderwali od swoich do nas, takze sprawa ida jako i przodkowie ich, lukiem a szabla wojujac, majac tez swe ustawy i ordinacje w ciagnieniu, których pilno strzega, aby ich nie zmienili, a pilnowali starszego wodza, jako je sprawuje, tak iz na jedno skinienie bicza albo kolpaka, wnet sie sprawia, ustapia i postapia na wszystki strony jako potrzeba ukaze. Gdy w ziemie nieprzyjacielska ciagna, cicho sie skradaja lasy, by ich nieobaczono, aby ludzi doma zostawali; gdy sprawa ida, nic im góra, woda, blota, stawy, lasy nie zmieni szyku; przeprawa tych przezr zeke bardzo predka, jeden kon za drugim idzie powiazawszy je; glód, zimno, niespanie i wszystke niewczesnosc nad obyczaj ludzki wytrwaja. Tego strzega aby szlak wielki po sobie czynili, a to przeto, aby nasi mniemali, którzy szlaku patrzaja, byc lud wielki, przeto na powodzie po kilku koni miewaja. Sprawuja sie wedlug czasu, wiatru, miesiaca, a nawiecéj w ziemie ida pod pelnia, gdy cala noc swieci miesiac. Gdzie sie koszem poloza, tam sie rozloza na roty albo suwalki, kazda

na swa strone pójdzie w zagoni, na wszystki strony, sprawujac sie wedlug slonca, miesiaca, wiatru, dajac sobie znaki, we dnie przez dym, a w nocy przez ogien, by na spustoszone miejsca nie przychodzili; przeto oni byc nie moga przez palenia. Którego dnia im kaza do wojska swego bywac zjada sie na tenczas z plonem bez omieszkania, lecz by je gdzie pogromiono, tedy sie obladza. Jednego czasu gdy u Moscisk lezeli, jednego dnia wszystke Przemyska ziemie i Sanocka zapalili. Ktoby je chcial gromic albo porazic w tenczas, nalepiéj trafic na ich wojsko, gdy sie w zagony rozejda, poraziwszy kosz, czekac zagonów, ostroznie jakoby nieobaczyli, którzy przyjdzie oskoczyc je w kolo predko, aby nieuciekli; takiez i drugie i trzecie, moze ich doczekac po jednemu, kto tego pilnuje. Ordynek dwójaki i trojaki, ku potykaniu miewaja, klinem pospolicie wedlug starych ich obyczaja szykuja sie, na przodku i na calu i po boczech wodzowie ich stawaja; suwalka sie potykaja, jakoby tancowal, to jest, strzelaja postawajac i postepujac, zajezdzajac na lewa strone w kolo nieprzyjaciela, aby im tak snadniéj przyszlo z luków strzelac, czynia tez okrzyki trafne. Niewiast miedzy nimi dosyc w chlopim ubiorze bywa, które tez z luków strzelaja i potykaja sie jako i chlopi. Lupem albo plonem dziela sie na miejsce przyjachawszy, i swarza sie o to czestokroc, ale to maja prawo, króry co pierwéj postrzeli z luku, to jego, by nabogatszy albo najubozszy czlowiek, takiez zenski rodzaj bierze. Wodzowie biora wietsza czesc odlozywszy pierwéj co lepsze rzeczy carzykowi swemu Naszy zasie gdy sie z nimi maja potykac, predko w nie uderza drzewcy, abi im szyk rozerwali, póki sie z luki nie rozwioda, a tak je predko przelomia, gdzie sie z nowu niemoga sprawic pierzchna na strone, i znowu sie sprawia; jesli niemoga, ujezdzaja precz: kto je goni trzeba sie mu ostroznie miec bo tezej strzela uciekajac niz sie potykajac. Maja tez swe wrózki Tatarowie rozmaite przez wiatr, przez ptaki, i przez konie; ale téj nawiecéj wierza, gdy jezyka dostana, wyjma z niego serce, wloza je na ogien, albo swemu kaplanowi na glowe jesli go maja, gdy z glowy spadnie serce, zly znak tego maja, jesli sie ostoi, tedy dobry, takze i w ogniu, jesli skacze zly znak, a jesli nie skacze, dobry. Naszy tez te próbe maja, jako lud jest wielki nieprzyjacielski, i jako daleko od wojska jeszcze sa; ukopaja dól w równi, wloza wen beben, obloza ij zasie ziemia w kolo, na switaniu polozy jeden ucho na bebnie, tam on beben poda znak, gdy sie ziemia trzesie, obaczy wedlug podania a glosu z bebna onego, albo jako ich wiele, jako daleko nieprzyjaciel jest ciagnac. Tez sie znacza przez ptaki i przez zwierz, jesli sie ruszaja z pól zwlaszcza pardwy, kuropatwy, i inni ptacy polni; takiez zwierzeta wszelkie uciekaja, gdy sie wojska zlekna. Tez znacza przez dymy, bo gdzie wojsko lezy, jest mgla nad nimi zawzdy. Rozmaite znaki moga byc wynalezione od rostropnych spawiec. Ale szpiegowie sa nad inne pewniejszy, kiedy wierni a sprawni, ci maja wszystke sprawe nieprzyjacielska obaczyc a powiedziéc dla lepszéj ostroznosci.

Pisali historykowie na onczas gdy Rzymianie walczyli z Party; (którzy tez byli z narodu tatarkiego) widzac wielkosc strzal, az nimi slonce zacmili, zasklepili tarczami z wierzchu wojsko scisnawszy sie, tak im szkody w koniech nie mogli wielkiéj uczynic; potém gdy im strzal niestalo, uderzyli na nie i porazili je tym obyczajem zawzdy.

O Walawskiéj sprawie rycerskiéj.

Woloszy, po Rusku Wloszy sie rozumieja nie od Flaccusa wezwani tém imieniem, jako Sylwiusz pisze, który nie rozumial ruskiéj i polskiéj rzeczy, ale od narodu wloskiego, bo z Wloch przyszli w ty krainy, gdzie dzis sa. Przedtém ich miejsca dzierzeli: *Daci, Getae, Jasies, Sarmatowie* którzy z Rzymiany ustawicznie walczyli o brzeg Dunaja. Strzegli tego Rzymianie aby im szkód nieczynili, w Misjéj, w Illiryku, w Istriéj i wszedzie nad morzem Adrjatyckiém, przeto poslali tu zloczynców 30,000 z legia wielka, które obracali: jedny pójsc dobytki, drugie na straz, drugie na bitwe co godniejsze, wypedziwszy Dacos, sami ziemie opanowali i posiedli ty krainy, gdzie dzis sa do tego czasu; czyniac ustawicznie o miejsce z Sarmaty, to jest z Rusia. A gdy polacy ruskie krainy opanowali, byli tez pod ich posluszenstwem wedlug Rusi, wszakze nigdy wiernie, bo sa nieustawicznéj mysli. Zowa oni nas Sasy, bo jed-

nak naszy przodkowie pierwéj dzierzyli saskie krainy. Dzielni sa i dobrze sie podkaja z drzewcem za tarcza, chocia chlopi prosci od pluga i od dobytka, którego tam dosyc, równe konie maja, ale predkie, pierwéj miewali oseki, gdy sie potykali, jadac predko mimo nieprzyjaciela zerwal go oseka z konia, u których na koncu bywaly groty, jeden krzywy jako hak, a drugi prosty, czynili nimi wielkie szkody w ludziach, bo mógl uderzyc sztychem i ksobie przyciagnac. Zbroja u nich rzadka i tarcze proste niepowloczone, drzewa bez proporców, przeto ich wojsko nie swiatle, wiele ich najdzie w wojscze chlopów prostych okrom Krucyanow co debowe strzemiona maja i siodla bez pokrowu, a wzdy sie chlop potka dobrze z drzewem na przodku; na ufce sie tez szykuja jako i naszy ku potykaniu. Strawe na leku przed soba nosza, to jest bryndze w koziéj scórce z bialym chlebem, bom to widzial na onczas gdy z nimi bitwa byla u Obertyna. Strzelbe tez miewaja dzielna lecz nie sprawna. Obegnali byli wojsko w kolo nasze i mieli je prawie w reku, lecz nam Pan Bóg folgowal i bronil, bo to naposledniejsza bywa obrona w obozie, lepiéj zawzdy wolnym byc, niz sie dac obegnac w kolo, bo gdzieby przyszlo na mocnego nieprzyjaciela, obleglszy w kolo niedopuscilby zywnosci do obozu, koniom i ludziom, predkoby tak zdzialal i bez miecza. Ktoby chcial z obozu sie bronic, trzeba drugie wojsko miec blisko siebie, albo dwie, któreby ratowalo obegnane, gdyby ktemu przyszlo. Wzieto im wtenczas piedziesiat dzial spizanych, pobrano im tez wszystkie hakownice zelazne, których bylo w jednéni lozu po szesci i w drugim po osmi na dwu kólkach lekkich przyprawione, iz niemoze nic lepszego byc i potrzebniejszego wszedzie pieszemu ludowi, jako takie, bo je moze drab za soba wozic kedy chce, i obrócic na wszystki strony, gdzie potrzeba ukaze w ciagnieniu, kiedy po wszystkich stronach wojska takowe postanowi, moze isc kedy chce z nimi, zaden nieprzyjaciel jezdny na to nie przytrze, bo tam jedno od drugiego sie zapala, gdy z jednego puscisz, ktemu predkie nabicie moze byc; gdy masz gotowe nabicie w papierze zawinione, a tém moze predko nabijac, tak iz bez przestania moze strzelba isc, sa troche dluzsze nizli na lokciu, kulka w nie wchodzi tak wielka jako do hakownice, chocia zelazna albo olowiana. Szkody tez miewaja czeste od Tatar, lecz na tem porzadek dobry, iz sie predko na nie zbiora, i niedadza sobie szkód czynic. Bronili sie kiedys Turkom, Wegrom, Polakom, Tatarom, bo w przyleglosci ty krainy wszystki maja, panom swym niewierni, na którego sie zwasnia, wnet go chca o gardlo przyprawic, stadze czeste pany miewaja, dla swéj nieustawicznosci, przeto przyszli pod moc poganska.

Obyczaj i zachowanie w rzeczach rycerskich naszych polaków.

Racy albo Raucy (Slowacy to byli z Rasciéj, z Ruskiego narodu), ci napierwéj do nas wniesli obyczaj slusby zolnierskiéj na podole, z drzewem a z tarcza jezdziec, jeszcze za Laisza, potém za Wladzislawa królów poskich i wegierskich, którzy czynili z Litwa za króla Loisza a z Tatary za Wladzislawa królów, od granic; potém naszy polacy od nich obaczyli ich sprawe sluzac z nimi, bo przedtém z kuszami jezdzili, a z rochatynami, które po prawéj stronie podle siebie wlóczyli jednym koncem po ziemi a drugi na leku zawiesil, przeto je zwali wlócznie od wlóczenia; od tegoz czasu ich obyczajem jezdza ku potrzebie wojennéj z drzewem a z tarcza, porzuciwszy kusze, odrawiwszy Race, którzy szkody swoim czynili, sami zolnierska sluzbe przyjeli; po szesci zlotych na kon na cwierc roku im placono, i szkody konskie wedlug regestru jako którego pisano, to jest: strzelczy siedm zlotych, kopienczy pietnascie, tureckie trzydziesci. Porzadek téj sluzby zolnierskiéj takim obyczajem bywal. Napierwéj hetman wielki, albo ziemski wszystkim rozkazowal i dzis rozkazuje; po nim hetman polny, który na jego miejsce czasem bywa. Hetman wielki roty rozdawa i rotmistrze popisuje. Rotmistrze zasie towarzysze przyjmuja na poczty, jako który moze wiele koni osadzic z sluzebniki swemi. Towarzysze zasie poruczniki miewali, takze sie i dzis zachowuje. Gdzie im dadza miejsce, tam sie popisuja, po popisie poloza sie obozem, rozbija namioty w miejscu dobrém, obronném, nad woda, w zyznym kraju, przy da-

browie, dla drew i pastwy. Wozami sie obtocza w kolo, lancuchy wozy zewra i okopaja. Brony poczynia na przejazd i wyjazd. Aslo na kazda noc rozdawa trebacz dla szpiegów, jakich zawzdy. Zywnosci wolno wiesc ze wszystkich stron, co kto ma do obozu, zaden niesmie nic wziasc gwaltem, bo je o to hetman strodze karze. Miewaja tez dziala w obozie wielkie i male któremi obóz bronia, jako jednego zamku. Na zime rozloza je po wsiach dawszy im przystawstwa wedlug pocztów, za pieniadze kupuja wszystko: jalowice za jeden zloty, ges za grosz, wóz siana co jednym koniem zawiezie, grosz. Gdy poslysza o nieprzyjacielu, maja szpiegi i straz na wszystki strony. Wojsko stanowia pospolicie na cztery grani. Na czolo i na czal ce lepsze meze zbrojne wysadzaja, po stronach posileczne uffy sadza. Pretorja hetman dzierzy z swoja choragwia. Rotmistrz kazdy przy swojéj rocie bywa z swoja choragwia, który powinien rote swoja ku potkaniu rzadnie sprawic na uff. Jesli mala rota, przydadza k niéj druga, albo ile potrzeba okaze. Obaczywszy z któréj strony nieprzyjaciel przyciagnie, ci sie z nim napierwéj potykac beda na które przyjdzie, tak z przodku, jako z tylu, takze tez i na wszystki strony maja byc gotowi ku obracaniu, jako potrzeba ukaze. Gdzieby na nie ciezko przyszlo, maja ich drudzy ratowac, tak rotmistrze z swemi rotami, jako i posileczne uffy; gdzieby im nieprzyjaciel silen byl, ustepuja do wojska glównego, wedlug starych waleczników, a potém znowu szczescia pokuszaja. Wojsko na cztery grani szykuja, jako w téj figurze obaczysz.

Czarne wojsko. *Czolo.* *Czarne wojsko.*
yyyy yyyyyyyyyyy yyyy
yyyy *Posilki.* yyyyyyyyyyy *Posilki.* yyyy
yyyy *Pomocn.* yyyyy yyyyyyyyyyy yyyyy yyyy
yyyy yyyy yyyyy yyyyy *Pomocn.* yyyy
yyyy yyyy yyyyy yyyyyyyyyyy yyyyy yyyy yyyy
yyyy yyyy yyyyy yyyyyyyyyyy yyyyy yyyy
yyyyyyyyyyy yyyyy
Czal.

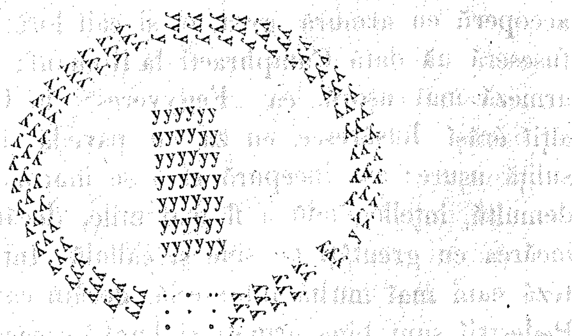
Pieszy lud ktemu barzo pomaga, a zwlaszcza z strzelba wielka i mala, gdy ja z rozumem na nieprzyjaciela pusci zatajona w wojsku, ta sama uczyni zamieszanie w wojsku nieprzyjacielskiem, jako sie to okazalo na onczas w Walaska wojne u Obertyna, nad która byl przelozonym slachetny i stateczny maz Staszkowski, takze i Czeremisowie z Arkabuzy, wiele poslug dobrych okazowali czyniac z Tatary: wszakze to wszystko na sprawnych a zwyczajnych mezach nalezy, którzy strzelbie i czasowi i miejscu dobze rozumieja.

Gdy sie trafi nieprziaciel wielki, z którego rozumiejac, iz zen mocy miec nie moga, jezdza nad nim trapiac go ze wszech stron z nienagla patrzac czasu miejsca i przybycia ludzi na pomoc czekajac. Upatrzywszy swój czas, sprawiwszy sie rzadnie, potkaja sie z nim, majac to na dobrem baczeniu, iz lepiéj nie poczynac, a ustapic gdzieby niemial mocy z nieprzyjaciela, nizby mial rycerstwo przywiesc na hak szkodliwy; a potém upatrzywszy swój czas za boza pomoca i za dobra sprawa, szczescia pokuszac.

Okazowanie w powieciech.

Okazowanie jezdnych i pieszych wszego rycerstwa, jest potrzebne rzeczypospolitéj ku obronie; gdyby to bylo z cwiczeniem mlodych ludzi obyczajnie, bo sa drudzy, którzy nieswiadomi, ani widali, jako tarcz wziac na sie, albo drzewce niesc, jako stac w ordynku, jako postepowac ma aby sie zwyczaili, a zwlaszcza gdy to juz przychodzi na ludzi mlode, po smierci starych zwyczajnych rotmistrzów, towarzyszów i innych sprawiec, którzy z dobra slawa zesli z swiata zostawiwszy nas w téj sprawie, jako sami czynili; bo sie zadny z tém nie urodzi, aby to sam od siebie umial, jedno musi widziec a wyknac, aby sobie zwyczajnie w takich rzeczach rycerskich poczynal. Gdy sie tedy trafi okazowanie miec w ziemi, albo w powiecie, albo gdzieindziéj naszéj braciéj, przewodzic je zszykowawszy tym obyczajem na koniech, jako w téj figurze przez litery naznaczono.

Ten ordynek na szesc Ufców stoi, po trzy na strony rozwodzic, jakoby kazdy zasie na swe miejsce przyszedl.

Sprawie ludzi z tarcza a z drzewcy sto, albo dwie albo wiecéj albo mniéj na uffce male, po szesci koni, albo po cztery, albo po czemu moze byc, tylko aby w cetnie bylo rzedem jeden podle drugiego, którzy na prodku stoja: rozwiesc ich polowice na prawa strone, a druga polowice na lewa strone, tak jakoby równo wszyscy szli poskokiem zlozywszy drzewca, jedni za prawa, drudzy za lewa strona. Gdy oni przedni do zadnich przyjda, maja za nimi isc swym porzadkiem obróciwszy sie, az zasie wszyscy na swe miejsca pierwsze przyjda, takze tez i owi co nazad stali moga uczynic; takiez sie rozwiesc, jedne strone na prawa, a druga na lewa zlozywszy drzewca poskokiem. Bedzie sie zdalo z daleka patrzacym, jakoby sie uffy potykaly, a tym obyczajem bedzie juz kazdy wiedzial, jako ma postepowac czasu potrzeby, bedzie tez wiedzial jako ma tarcz na sie wlozyc, jako drzewce niesc, jako równo stac w swym ordynku.

Takze tez i ten ordynek poczyna swój rozchód od calu.

ʎʎʎ : :   : : ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ
ʎʎʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎ ʎʎʎ

DE ARTA ȘI OBICEIURILE MILITARE LA VECINI.

Germaniĭ aŭ astădĭ differite obiceĭurĭ, maĭ allesŭ in privința cavallerieĭ. Sunt uniĭ cariĭ se accoperŭ cu armură grea, eĭ și caiĭ lorŭ, precum fuseseră uă dată Cataphracti la Romanĭ; alțiĭ se arméză maĭ ușorŭ, ca „Fegyveres" la Ungurĭ; alțiĭ érășĭ husăresce, cu za, cu pavedă și cu uă suliță ușure: așa incepură eĭ a se inarma nu de demultŭ, intellegêndŭ a fi maĭ utile, decâtŭ a se incărca cu greutățĭ pe sine și callulŭ. Intrebuințéză cam maĭ multă infanteriă, decâtŭ cavalleriă. Pedestriĭ sunt bine armațĭ și bunĭ pușcașĭ, stândŭ din dosulŭ focurilorŭ lorŭ ca unŭ zidŭ. După obiceĭulŭ vechĭu, îșĭ impărțescŭ tótă forța militară in stégurĭ, prapore, plutone. La attacŭ, in frunte mergŭ iute stegariĭ cu stindardele. Stândŭ in taberă, se ocolescŭ cu șanțurĭ și cu artilleriă, incâtŭ nu se pré temŭ de attacŭ. Turciĭ îĭ doborŭ totŭ-d'a-una surprindêndŭ drumurile din pregĭurŭ, incâtŭ impedecŭ venirea provisiunilorŭ, a noutăților ŭ séŭ a adjutorielorŭ de ómenĭ, precum făcuseră luĭ Katziander in Croația, deși Turciĭ fuseră acollo maĭ puținĭ la numerŭ. Acéstă tactică e cea maĭ bună contra Germanilorŭ, fiindŭ eĭ ómenĭ greĭ, nerebdătorĭ, nedeprinșĭ cu fómete séŭ cu frigŭ, incâtŭ pe dată incepŭ a muri. Disciplină nu pré aŭ. La casŭ de intârdiarea soldeĭ, se aruncă assupra generalilorŭ, strigândŭ: Geld! Geld! Sunt maĭ bunĭ scriitorĭ și vorbitorĭ decâtŭ ostașĭ.

Unguriĭ sunt cavalleriă ușoră, cu za, cu pavez̆ă, cu suliță, pe caĭ micĭ, maĭ cu sémă husariĭ. Sunt bunĭ la attacŭ in góna calluluĭ. Déca li se intemplă in prima furiă a străbatte frontulŭ inamiculuĭ, de aci urméză bine; déca nu se intemplă acésta, fugŭ. Aŭ mulțĭ bărbațĭ bravĭ, ispitițĭ in multe resbelle și cunnoscătorĭ de arta militară. Nu vroescŭ a se amesteca cu armate streine, ci numaĭ eĭ intre eĭ. Sunt netoleranțĭ pentru alte némurĭ, maĭ cu sémă nu potŭ mistui pe Nemțĭ. Infanteriă propriă nu aŭ, ci numaĭ din vecinĭ: Secuĭ, Haĭducĭ, Martaloșĭ, Slovacĭ, infanteriă ușure, nebiruită maĭ allesŭ in munțĭ, avêndŭ săbie, scuturĭ micĭ, pusce, arcane, séŭ aperândŭ-se cu petre din vêrfulŭ stâncelorŭ.

DE MOSCOVIȚI.

Moscovițiĭ differescŭ de totŭ in arta lorŭ militară de celle-l'alte popóre. E peste putință a-ĭ forma in battallióne, pentru a merge in ordine assupra inamiculuĭ; ci se aruncă de uă dată cu toțiĭ, temendu-se a nu se despărți. De aceĭa lorŭ nu le pré place a lăssa posițiunea, pentru a eși la luptă pe câmpŭ deschisŭ; sperândŭ maĭ multŭ in palissade cu carĭ îșĭ ocolescŭ taberele in midŭ-loculŭ bălților ŭ, decâtŭ in propria bărbățiă, eĭ preferŭ a fi attacațĭ, decâtŭ a attaca. Aŭ abundență de arme: câmeșe de ferŭ, caftane, coĭffurĭ, săbie lunge, arce fórte bune, măcĭuce, topóre, &.

Caiĭ lorŭ sunt micĭ, tătărescĭ, dar bunĭ pentru mlascine. Căllărescŭ tătăresce, fără pintenĭ. Scărele şellelorŭ fiindŭ scurte, la cea maĭ mică lovire de suliţă Muscallulŭ cade de pe calŭ. In luptă cu Polonii intrebuinţéză stratageme. De pildă: reteză copacii pe unde trebue să trécă cavalleria nóstră; ademenescŭ pe furagiorĭ prin turme de vite, longă carĭ se ascundŭ şi apoĭ sarŭ, tăiăndu-ĭ şi prindêndu-ĭ; făcêndu-se a fugi, attragŭ pe aĭ nostri assupra embuscadeĭ, &. Maĭ'nainte, nu cunnosceaŭ usulŭ puscelorŭ; acum inse le aŭ in belşugŭ. Tunariĭ lorŭ sunt Germanĭ, maĭ allesŭ din Liflanda, din Svedia şi din Prussia, pe carĭ nu maĭ lassŭ să éssă vre-uă-dată din Moscovia. Ţérra lorŭ fiindŭ plină de codri, pustietăţĭ, fluvie, lacurĭ, bălţĭ, e puţinŭ accessibilă pentru cavalleria grea. E maĭ nemeritŭ a oppune Moscoviţilorŭ infanteriă şi artilleriă, maĭ vertosŭ tunurĭ de celle mice pe duo róte, carĭ sunt fórte mobile. Meritele ostaşuluĭ moscovitŭ sunt: paḍa şi ascultare; sufferindŭ sărăcia şi nemulţumirile, fómete, frigŭ, arşiţă, umeḍélă. Pedepsele sunt fórte aspre. De aceĭa e greŭ a dobândi uă cetate moscovită. Ţérra lorŭ e fórte bogată, esportaţiunea de aurŭ de argintŭ, de ferrŭ fiindŭ oprită, affară numaĭ de commerciulŭ blânelorŭ. Meseriaşiĭ militarĭ sunt fórte agerĭ: cismarĭ, şellarĭ, armurierĭ, &. In genere, Moscoviţiĭ sunt maĭ bunĭ pentru aperarea cetăţilorŭ, decâtŭ pentru bâttăllie. Pentru a cuprinde unŭ oraşŭ moscovitŭ, metodulŭ cellŭ maĭ potrivitŭ este prin focŭ, arruncândŭ grenade séŭ alte projectile aprinse; căcĭ casele şi castellurile lorŭ sunt tóte de lemnŭ şi indessate. In tótă Moscovia uniculŭ oraşŭ ziditŭ din pétră e Pscov. Castellaniĭ lorŭ de pe fruntăriă funcţionéză numaĭ câte unŭ annŭ intr'uă cetate şi apoĭ trece la uă altă cetate, allŭ căriĭ castellanŭ, vice-versa, vine in loculŭ accelluĭa. Basându-se pe acestŭ obiceĭu, să pândiţĭ in calle venirea unuĭ noŭ castellanŭ, surprindeţi-lŭ pe ellŭ şi escorta luĭ, imbrăcaţĭ ómeniĭ votri in haĭnele cellorŭ prinşĭ şi apoĭ presentaţi-ve la pórţele oraşuluĭ in cestiune, carele vĕ va priimi, inşellându-se prin apparinţă. In acestŭ modŭ reuşise uă dată Vitoldŭ (ducele Litvanieĭ) a cupprinde maĭ multe oraşe moscovite.

DE TATARI.

Istoriciĭ ceĭ vechĭ scriseră multŭ despre acestŭ poporŭ tătărescŭ (Sciţĭ?), dându-ĭ preeminenţă in artă militară, şi lăudândŭ virtutea nu numaĭ a bărbaţilorŭ, ci chĭarŭ şi a muĭerilorŭ lorŭ (Amazone?). Precum arretăĭ in cronica mea, eĭ fuseră ceĭ de'ntâiu carĭ aŭ introdusŭ resbelŭ intre ómenĭ, luptându-se regele lorŭ Tanao cu regele assirianŭ Ninŭ. Cyrŭ iĭ cucerise cu cea maĭ mare greutate. Totŭ atâtŭ de incommoḍĭ fuseră eĭ luĭ Alexandru cellŭ Mare şi Romanilorŭ maĭ allesŭ unulŭ din popórele tătărescĭ, Parţiĭ. Deşi stabiliţĭ acum in Europa, totuşĭ eĭ nu schimbară nicĭ pone astăḍĭ in arta lorŭ militară vechiele obiceĭe strămoşescĭ. Arma lorŭ e sabia şi arculŭ. In marşŭ aŭ principie alle lorŭ proprie, păḍite cu cea maĭ mare stricteţă. La cellŭ maĭ micŭ semnŭ allŭ commandantuluĭ, uă mişcare din capŭ séŭ unŭ pocnetŭ din biciu, eĭ facŭ pe momentŭ evoluţiunile lorŭ: attacă, se retragŭ, se daŭ in laturĭ. Năvăllindŭ intr'uă ţérră inamică, eĭ se furişă incetŭ prin pădurĭ, pentru a nu fi observaţĭ, ca să nu se imprăştie locuitoriĭ prin fugă. In mergerea lorŭ nu-ĭ impedecă nemicŭ: munţĭ, ape, bălţĭ, ézurĭ, codri, nu strică de locŭ orenduéla lorŭ. Trecŭ rîurile cu multă repeḍiciune, callŭ după callŭ, legaţĭ unulŭ de altulŭ. Sufferŭ cu uă rebdare supra-umană fómete, frigŭ, insomniă, orĭce incommoditate. Mergêndŭ, se silescŭ a lăssa după eĭ urme marĭ, pentru ca inamiciĭ să-şĭ inchipuéscă că sunt fórte mulţĭ. In marşurile lorŭ se conducŭ de ventŭ şi de lună, maĭ allesŭ cândŭ luna e plină şi luminéză tótă nóptea. Aşeḍându-se unde-va cu tabera, se impartŭ in detaşamente, imprăştiându-se apoĭ după prédă in tóte direcţiunile. Detaşamentele işĭ daŭ semne unulŭ altuĭa, ḍiŭa prin fumŭ şi nóptea prin focŭ. La timpulŭ hotărîtŭ tóte detaşamentele se concentréză érăşĭ, adducêndŭ fie-care prada ce făcuse. Numaĭ déca vre-unŭ detaşamentŭ fuse bâttutŭ in escursiunea-ĭ, atuncĭ se imprăstie şi rătăcesce. Intr'uă vreme, aşeḍându-şĭ tabera longă Moscisko, eĭ apprinseră intr'uă singură ḍi totŭ districtulŭ de Premislia şi acellŭ de Sanok. Metodulŭ de a-ĭ batte in assemenea impregiurărĭ, este de a surprinde tabera cândŭ detaşamentele sunt duse după prédă, şi a-

poĭ a le aştepta acollo in tăcere unulŭ dupe altulŭ şi a surprinde pe tóte separatŭ. Aŭ duo séŭ treĭ felĭurĭ de ordinĭ de băttaiă. Cea maĭ obicĭnuită, mostenită dela străbunĭ, este conică séŭ convexă. In frunte, la dosŭ şi la flancurĭ se punŭ capitaniĭ. Altă dată attacă ca şi cândŭ arŭ danţa: inaintéză şi se retragŭ săgettândŭ séŭ galopéză totŭ in laturĭ incongĭurândŭ pe adversarĭ şi lovindu-ĭ din cóstă. In attacŭ intrebuinţéză rĕcnete. In armata lorŭ sunt totŭ-d'a-una multe femeie, imbrăcate bărbăteşte şi carĭ săgettéză şi se battŭ ca şi bărbaţiĭ. Cu prada se impărţescŭ după intórcere la taberă, adessea nu fără certe. Obiceĭulŭ lorŭ este, că préda impuşcată din arcŭ, este a acelluĭa ce a impuşcat'o cellŭ de'ntâĭu, fie bărbatŭ séŭ muĭere. Capitaniĭ îşĭ ĭeaŭ cea maĭ multă prédă, lăssândŭ totuşĭ la uă parte lucrurile celle maĭ frumóse pentru hanulŭ lorŭ. Poloniĭ îĭ combattŭ attacându-ĭ ĭute cu suliţele, pentru ca să le rumpă şirulŭ maĭ'nainte de a fi inceputŭ a săgetta; atuncĭ Tătariĭ se imprăştie şi se incércă a se aşeḑa ĭar în ordine, ĭar déca nu potŭ, fugŭ. Gonindu-ĭ, fiţĭ luătorĭ aminte, căcĭ eĭ săgettéză maĭ bine din fugă, decâtŭ in attacŭ. Armata lorŭ e totŭ-d'a-una intovărăşită de fărmecătorese, carĭ vrăjescŭ prin ventŭ, prin sborulŭ passerilorŭ, prin caĭ, séŭ scoţêndŭ ânima dintr'unŭ prisonierŭ o punŭ séŭ pe focŭ séŭ pe capulŭ sacerdoteluĭ lorŭ: déca ânima cade de pe capŭ séŭ sare pe focŭ—e semnŭ reŭ. Poloniĭ inventară maĭ multe semne pentru a cunnósce apropiarea şi numerulŭ Tătarilorŭ. De pildă. Sapă uă grópă pe unŭ şessŭ, vêră in ea uă tobă şi acopere cu ţernă; in ḑiorĭ de ḑi, applică acollo urechĭa şi de pe sonulŭ tobeĭ recunnósce depărtarea şi mulţimea Tătărimiĭ. Paserile de câmpŭ, precum pătărnice şi altele, fugêndŭ din direcţiunea Tătarilorŭ, de assemenea te incunosciinţéză de apropiarea lorŭ. Aşijderea negura ce marchéză obicĭnuitŭ loculŭ uneĭ tabere tătărescĭ. Se maĭ potŭ inventa şi maĭ multe alte semne, dar cellŭ maĭ sigurŭ din tóte este de a avé spionĭ bunĭ, credincĭoşĭ şi agerĭ.

Istoriciĭ resbellelorŭ romane cu Tătariĭ numiţĭ Parţĭ, povestescŭ că mulţimea săgeţilorŭ lorŭ intunecândŭ sórele, Romaniĭ se accoperiră cu toţiĭ de assupra capetelorŭ cu scuturĭ şi astŭ-felĭu scăpândŭ de lovirĭ, attacară şi băttură pe Parţĭ după ce aceştia îşĭ descărcaseră tóte arcele.

Despre arta militară Moldovenéscă.

Moldoveniĭ se numescŭ slavonesce Wloszy, nu dupre numele unuĭ Flaccus, precum credea Enea Silviŭ, ci pentru că veniseră din părţile Italieĭ, pe care Slavoniĭ o numescŭ Wlochy. Maĭ'nainte locuĭaŭ aci Dacĭ, Geţĭ, Iazigĭ, Sarmaţĭ, aperândŭ cu statornicĭă contra Romanilorŭ ţermulŭ Dunăriĭ. Pentru a infrena invasiunile acellorŭ barbarĭ assupra Misieĭ, Illirieĭ, Istrieĭ şi d'a-lungulŭ littoraluluĭ adriaticŭ, Romaniĭ trimiseră, in fine, uă mare legiune şi 30,000 de essilaţĭ: uniĭ furragĭaŭ, alţiĭ formaŭ străjĭ, ceĭ maĭ bunĭ combătteaŭ şi astŭ-felĭu, allungândŭ pe Dacĭ, eĭ cupprinseră şi colonisară acéstă ţérră, pe care o stăpânescŭ pone astăḑĭ, necontenindŭ nicĭ acum lupta lorŭ cu Sarmaţiĭ, adecă Ruteniĭ din Galiţia. După ce Poloniĭ cupprinseră Galiţia, Moldoveniĭ li se suppuseră, dar numaĭ cu gândurĭ perfide, fiindŭ neconstanţĭ. Eĭ ne numescŭ pe noĭ Saşĭ, credêndu-ne a fi veniţĭ din Saxonia. Sunt bravĭ, mesterĭ a mânui suliţa şi paveḑa, deşĭ sunt nesce ţerranĭ proştĭ luaţĭ dela plugŭ. Ţérra lorŭ e plină de vite. Caiĭ sunt micĭ, dar ĭuţĭ. Maĭ'nainte eĭ intrebuinţaŭ unŭ felĭu de suliţă cu duo verfurĭ, unulŭ dreptŭ şi ascuţitŭ ca unŭ stiletŭ, cellŭ'l'altŭ strâmbŭ ca uă cósă: trecêndŭ răpede longă duşmanĭ, cu verfulŭ cellŭ dreptŭ străpungeaŭ, ĭar cu cellŭ strâmbŭ trăgeaŭ de pe callŭ, şi astŭ-felĭu făceaŭ marĭ pagube. Armurele sunt puţine; paveḑele sunt simple; suliţele fără flamure: in acestŭ modŭ, armata e intunecósă la vedere. Affară de curtenĭ, maĭ toţĭ ceĭ-l'alţĭ sunt ţerranĭ, cu şelle neaccoperite şi cu scăre de stejarŭ; dar voĭnicĭ in attacŭ cu suliţa. Ordinea lorŭ de atacŭ nu diferesce de acea polonă. Hrană pórtă pe lânculŭ şelleĭ, anume brânză de burdufŭ şi pâne albă, precum veḑusemŭ eŭ-insumĭ in băttăllia dela Obertinŭ. Puscele lorŭ sunt bune, dar cam grelle. In menţionata băttălliă eĭ ne-aŭ fostŭ incongĭuratŭ din tóte părţile şi putemŭ ḑice că ne aveaŭ deja in mână, dar D-ḑeŭ ne scăpă ca prin minune. Ne afflamŭ intr'uă posiţiune fórte critică, incongĭuraţĭ şi strimtoraţĭ in interiorulŭ tabereĭ, incâtŭ să fi fostŭ Moldoveniĭ maĭ tarĭ, ne-arŭ fi pututŭ reduce prin

fóme, fără a scóte sabia din técă. Cine vrea să se apere din taberă, trebuĭ să aĭbe pe affară uă altă óste séŭ şi duo, carĭ să ameninţe pe duşmanĭ la casŭ de blocadă. Luarămŭ atuncĭ dela Moldovenĭ 50 tunurĭ marĭ de spijă şi tóte tunurile mice de ferrŭ. Aceste ultime eraŭ căte şése séŭ căte optŭ la unŭ locŭ, pe duo roticelle uşóre, in cătŭ nemicŭ nu póte fi maĭ trebuĭncĭosŭ pentru infanteriă, carea le duce după sine orĭ-unde merge, le intórce cum vrea, şi încungĭurându-se cu elle in marşŭ, nu se teme nicĭ de unŭ attacŭ de cavaleriă. Tubele sunt astŭ-felĭŭ, incătŭ se apprinde răpede una dela alta, successivŭ. Incărcarea e grabnică. Cartuşele sunt invălite in hartiă. Lungimea tubelorŭ este ce va peste unŭ cotŭ. Glónţele sunt ordinare, fie de ferrŭ, fie de plumbŭ. Tătariĭ năvălescŭ adesea in Moldova, dar ordinea Moldovenilorŭ e atătŭ de bună, incătŭ in clipă se adunŭ şi-ĭ respingŭ. Intr'uă vreme eĭ se apperaŭ contra Turcilorŭ, Ungurilorŭ, Polonilorŭ, Tătarilorŭ, tuturorŭ vecinilorŭ. Sunt necredincioşi principilorŭ lorŭ, pe carĭ iĭ omorŭ pentru cea maĭ mică nemulţumire. Din causa acesteĭ turbulenţe căḑură sub jugulŭ păgănilorŭ.

ARTA MILITARA A POLONILORU.

Serbiĭ din Croaţia, adduşĭ la marginile Podolieĭ sub regiĭ polono-ungarĭ Ludovicŭ şi Vladislaŭ, sub Ludovicŭ contra Litvanieĭ, sub Vladislaŭ contra Tătarilorŭ, ne familiarisaseră ceĭ de'ntâĭu cu arta equitaţiuniĭ cu suliţa şi pavĕḑa. Apoĭ congediândŭ pe Serbĭ din causa jafurilorŭ, Poloniĭ adoptară in totulŭ maniera lorŭ, lăssândŭ vechĭele lorŭ arme. Ostaşulŭ incepu a priimi căte 6 zloţĭ pe trimestru, affară de subsidiŭ pentru caĭ, inscrişĭ in deosebite registrurĭ, anume: callŭ arcaşescŭ—7 zloţĭ, callŭ suliţaşŭ—15, callŭ turcescŭ—30 zloţĭ. Ierarchia militară fu următoriă. Marele hatmanŭ era, şi este şi astăḑĭ, capŭ generalŭ, avêndŭ locotenentŭ pe hatmanulŭ de câmpŭ (maître de camp). Marele hatmanŭ reguléză numerulŭ escadrónelorŭ şi numesce capitanĭ. Capitaniĭ îşĭ insoţescŭ uă sémă de aşa numiţĭ tovarăşĭ, potrivitŭ cu ciffra slujbaşilorŭ şi cailorŭ ce póte adduce cu sine fie-care din eĭ. Tovareşiĭ aŭ locotenenţĭ. Acéstă regulă se păḑesce pone astăḑĭ. Inrolările aŭ circonscripţiunile lorŭ prescrise. După formarea escadrónelorŭ, ellŭ îşĭ aşéḑă lagĕrulŭ intr'una din circonscripţiunile, punêndŭ corturile pe unŭ locŭ bunŭ, tare, proveḑutŭ de apă, fecundŭ in hrană, in apropiarea uneĭ pădurĭ, pentru inlesnirea lemnelorŭ şi a păşĭuniĭ. Lăgĕrulŭ e occolitŭ cu căruţe, cărruţele sunt legate cu lanţurĭ, şi apoĭ intregulŭ incongĭuratŭ de unŭ şanţŭ. Intrarea şi eşirea din lagĕrŭ sunt păḑite. Trâmbiţaşulŭ dă pentru fie-care nópte uă parolă, ferindu-se de spionĭ. E liberŭ a aduce provisiunĭ in lagĕrŭ din tóte părţile, fără témă de prédă séŭ violinţă, disciplina fiindŭ fórte aspră in acéstă privinţă. Lagĕrulŭ e proveḑutŭ cu tunurĭ, marĭ şi micĭ, putêndŭ a susţiné assediulŭ ca şi uă cetate. Iérna se cantonéză pe la sate, cumperândŭ tóte pe banĭ: unŭ viţellŭ— 1 zlotŭ, uă gâscă— 1 groşŭ, unŭ carrŭ cu fênŭ câtŭ póte trage unŭ callŭ— 1 groşŭ (?). Ca paḑă contra uneĭ surprinderĭ inamice aŭ străjĭ şi spionĭ in tóte direcţiunile. Armata se forméză in figură cuadrată. Ceĭ maĭ alleşĭ se punŭ in centru şi la dosŭ, ceĭ-l'alţĭ la flancurĭ. Miḑŭ-loculŭ ţine hatmanulŭ cu stégulŭ seŭ. Fiă-care capitanŭ stă longă stégulŭ escadronuluĭ, fiindŭ datorŭ a păḑi ordinea. Déca escadronulŭ e micŭ, se complectéză prin unŭ altulŭ séŭ şi maĭ multe. Capitanulŭ assupra căruĭ se dirige inamiculŭ, incepe lupta. Déca e pré-slabŭ, iĭ vinŭ in adjutorŭ alţĭ capitanĭ maĭ apropiaţĭ, cu escadrónele lorŭ. Déca inamiculŭ e pré-tare, escadronulŭ cellŭ attacatŭ se retrage in a duoa liniă, după regula antică, şi apoĭ éroşĭ îşĭ cércă noroculŭ. Figura armateĭ e următóriă:

(Urméză figura, pe care veḑĭ-o in textulŭ polonŭ. Cuvintele esplicative insemnéză: *czolo*— frunte; *czal*— dosŭ, *czarne wojsko*— infanteria, *posilki*— a duoa liniă, *pomocne* – a treĭa liniă).

Infanteria adjută multŭ, maĭ allesŭ tunariĭ şi puşcaşiĭ, cândŭ reuşescŭ a descărca focurile lorŭ din vr'ua embuscadă, imprăsciândŭ desordine in armata inamică, precum se intemplase in băttălia cu Moldoveniĭ la Obertinŭ, unde fuse peste infanteriă Staszkowski. Ceremisiĭ nostri cu arcabuzele lorŭ, de assemenea, ne serviră pré-bine in luptele nóste cu Tătariĭ. Dar pentru acestŭ ramŭ allŭ armateĭ se cere bărbaţĭ cu multă esperienţă.

Cândŭ forţele inamiculuĭ sunt pré-marĭ, Poloniĭ se ferescŭ de băttălliă, mulţumindu-se a le slăbi prin scaramuccie, in asteptarea opportunităţiĭ şi a ad-

jutórielorŭ: eĭ preferescŭ totŭ-d'a-una a nu incepe decâtŭ a risca.

REVISTE DISTRICTUALE.

Fiindŭ că nemine nu se nasce cu cunnoscința evoluțiunilorŭ militare, cată a-țĭ essercita armata, atâtŭ cavalleria cum și infanteria, maĭ cu sémă pe soldațiĭ ceĭ tinerĭ, carĭ nu sciŭ nicĭ a purta scutulŭ, nicĭ a mănui sulița, nicĭ a păḑi șirulŭ. Cu acestŭ scopŭ se obicĭnuescŭ revistele districtuale, in carĭ, intre altele, e bine a essercita cavalleria dupre următorulŭ modŭ.

Avêndŭ bună-óră șésse plutóne, mișcă treĭ in drépta și celle-l'alte treĭ in stângă, astŭ-felĭu incâtŭ să se intórcă la locurile lorŭ primitive:

(Urméză figura, pe care veḑĭ-o in textulŭ polonŭ).

Totŭ acéstă evoluțiune se maĭ póte face in următorulŭ modŭ: punêndŭ câte șésse câllărețĭ in șirŭ și formândŭ maĭ multe șirurĭ unulŭ după altulŭ, mișcă apoĭ câte treĭ in drépta și câte treĭ in stânga și fă-ĭ a reveni prin semi-cercŭ inapoĭ la locurile lorŭ, in carrieră, cu sulițe la cóste, ca și cândŭ arŭ merge in attacŭ. Adjungêndŭ la linia oppussă acelleĭ in care se despărțiseră, eĭ se vorŭ intâlni fața'n față, ca și cândŭ arŭ fi duo cete inamice; ceĭa ce-ĭ va deprinde cu spectacolulŭ uneĭ lupte.

(Urméză uă figură, in textulŭ polonŭ).

N. 325.

Din documentele D-luĭ V. Alexandresco din Italia și Spania.

(Veḑĭ NN. 312—13, 319—21, 323).

Din Cronica luĭ Raimundŭ Muntaner despre imperiulŭ romăno-bulgarŭ.

NOTIȚĂ.

Cronicolŭ luĭ *Ramon Muntaner*, intitulatŭ „*Cronica Catalană*“ este unulŭ din celle maĭ vechĭ cite s'aŭ scrisŭ in Spania. El e cu atâtŭ maĭ importantŭ pentru noĭ, că *Ramon Muntaner* a fostŭ martorŭ ocularŭ alŭ multora din evenementele petrecute in Orientŭ și imperiulŭ Romano-bulgarŭ. In prologulŭ croniceĭ sélle ellŭ dă grațiĭ luĭ D-ḑeŭ și sânteĭ Marieĭ, căcĭ l'a scăpatŭ, ḑice ellŭ, din multe pericole (*) și din 32 de resbelle, unele pe mare altele pe uscatŭ, *in carĭ m'amŭ afflatŭ*, și de multe inchiderĭ și de turmente ce amŭ sufferitŭ in resbellele *la care amŭ luatŭ parte*, și de multe persecuțiunĭ, *ce amŭ pățitŭ* &. Muntaner narréză in decursulŭ cronicului seŭ acelle resbelle, inchiderĭ, turmente și ce a pătimitŭ.

Muntaner s'a născutŭ (totŭ ellŭ ni-o spune in prologulŭ croniceĭ sélle) in orașulŭ Peralada; ellŭ fu inse cetățénŭ dela Valenera, căcĭ eși din *Peralada* la etatea de aprópe 11 anĭ. (No habia XI anys complits). *Muntaner* scrise cronicolŭ seŭ fiindŭ in etate de *60 anĭ*, la anulŭ de la Hristosŭ 1335, luna Maiŭ in 15. **). O variantă pune in locŭ de 1335 pe 1325, dar acésta e o variantă erronată, după calcule făcute cu multă erudițiune de D. *Antonio de Bofarull*, căruĭa cu astă occasiune adducemŭ publice mulțumirile nóstre pentru amabilitatea cu care nĭ-a venitŭ in adjutorŭ la cercetările făcute in celebrulŭ archivŭ provinciale dela Barcelona, de sub dirigerea D-sélle.

Cronicolŭ luĭ *Muntaner* remase puținŭ cunnoscutŭ in primiĭ timpĭ de la apparițiunea sea, nefiindŭ multiplicate esemplarele luĭ. Erudițiĭ se ocupară de ellŭ până in secolulŭ allŭ XVI. Prima edițiune a acestuĭ cronicŭ este din 1558, Valencia en casa dela Vinda de Ioan Mey Flandro, a doŭa edițiune se făcu in Barcelona en casa de Jaume Costey 1562. Ambele aceste edițiunĭ fură numaĭ in *limba catalană*, limba in care este scrisŭ originalulŭ. *Amat* presupune că fu tradusă in spaniolesce in Barcelona la anulŭ 1595; aiure ḑice, după *Caresmar*, că traducerea arŭ fi fostŭ făcută de uă dată cu edițiunea din 1562, de D. *Miguel Montade*, rector de Villaneva dela Guerba y racionero dela Sco de Zaragoza. D. *de Bofarull* combate assemenea notițiĭ, neaflândŭ

(*) Es raho que faça moltes gracies a Nostre Senyor ver Deus e ala ma beneyta mare, madona Sancta Maria, e a tota la cort Celestial, de la gracia e de la merce que ma feyta, e de molts perills que ma gitat e escapat. Axi de XXXII botaylles, entre de mar e de terra, *en que som stat*, com de moltes presons e turments qui en ma persona son estats donats en las guerras *hon yo som estat*, e per moltes persecucions que he habudes, axi en rigueses com en altres maneres, segond que avant porets entendre en los feyts qui en mon temps son estats.

(**) E Comĕu aquest libre el comenci, lla Deus merce'era en temps de LX anys. Lo qual libre yo comence ha XV jorns de maig del any de la Encarnacio de Nostro Senyor Deus Iesu Christ MCCCXXXV.

nicĭ unŭ esemplarŭ și nicăire din acea traducere, și nicĭ o mențiune de ea undeva.

Intre ambele edițiunĭ sunt unele micĭ variante *) D. de Bofarull, la data in care scriemŭ aceste rêndurĭ, va fi terminatŭ și editatŭ de bună sémă *prima* séŭ cellŭ puținŭ singura bună traducere cu comentariĭ a cronicei luĭ Ramon Muntaner.

Dupe unŭ manuscrisŭ allŭ D-luĭ de Bofarull, presupusŭ a fi din cele anteĭ care circulară după mórtea luĭ Muntaner, noĭ estraserămŭ numaĭ celle maĭ de căpetenĭă passage relative la Româno-Bulgarĭ.

Opera intrégă e imparțită în 248 de capitule, dar devine interesantă, și potŭ dice fără de egală in prețŭ, pentru Românĭ, numaĭ dela Capŭ CXCIX și câte-va in urmă, in care trătéză despre espedițiunea minunată a Catalanilorŭ luĭ Roger la Constantinopole.

V. Alexandresco.

Capitol CXCIX.

Com frare Roger comensa a tractar lo passatge de Romania, e trames missatgers al emperador de Constantinoble, en que li feya saber, com era aparellat de passar lla ab Cathalans, e que degues mullerar ab naboda del **emperador Lantzaura**, *e quel faes mageduch: lo qual tot liu fo atorgat per lo imperador.*

E com aquesta festa feyta tant gran, quisque hagues festa, frate Roger estava en gran pensament, quel paria que fos tortart: e era la pus savi hom del mon per veure. Si quell pensa axi:— Aquest senyor ses perdut, e los cathalans e los aragonesos, que veig que nols porra res donar, e fer li han sofferir gran embarch: e ells son tals, com tot hom ses, que sens menjar e beure vo pot hom viure: e axi, no havran res del senyor Rey, e faran carxena per força, e a la fi destroyran tota la terra, e ells morran tots per partides. E axi, es mester que, pus tant has servit lo senyor Rey, qui tanta donor ta feyta, que tu percas que li lleus aquesta gent de sus, a honor dell e a profit dells tots quants son. E axi mateix pensa de si, que nol feya bon aturar en Sicilia; que pus lo senyor Rey havia pau ab la Sgleya, quel mestre del Temple, ab lo mal quel Rey Carlos o lo duch li volien, quen demanarien al Papa; e que lo senyor Rey havria a fer de dues cosas la una, on hauria a obehir lo Papa, quel li donas, on hauria a tornar en guerra: e axi, que a ell ho valria mal quel senyor Rey nagues tant gran afronta.

E com tots aquests pensaments, qui eren vers, hach feyts, venchsen al senyor Rey, e meslo en una cambra, e dix li tots aquest pensaments que havia feyts; e com lin hach dit, dixli: Senyor, yo he pensat que, si vos ho volets e mi ajudats, yo ajudare en aquest feyt a vos e a tots aquells qui servit voshan, e a mi mateix.— E dix lo senyor Rey, que li pleya molt, e que li grahia molt, ço que savia pensat, e que li pregava, que hi provehis en tal manera, que ell ne fos sens blasme, e fos profit daquells qui havien servit: e que ell era prest e aparellat, que hi donas tota aquella ajuda que dar hi pogues. —Donchs, senyor, dix frare Roger, ab vostra llicencia, yo trametre dos cavallers ab una galea armada al emperador de Constantinoble, e fer li he a saber, que yo som aparellat danar a ell, ab tanta companya de cavall e de peu, tots cathalans e aragonesos, com el vulla; e quens do acorriment e sou; que yo se que ell ha gran mester aquest secors, quels turchs li han toltes mes de XXX jornades de terra, e ell ab unles gents no fara tant, com ab cathalans e aragonesos, e majorment aquests qui han menada aquesta guerra contra lo rey Carles. E lo senyor Rey respos li: Frare Roger, vos sabest en aquests afers mes que Nos, mas empero parnos, quel vostre pensament sia bo, e axi ordonats ço queus plura; que tot ço que vos ordonarets. Nos nos en tendrem per pagats.— E sobre aço, frare Roger va besar la ma al senyor Rey, e partis dell, e venchsen a sa posada, e estech tot aquell jorn a acodar en las affers. E lo senyor Rey e los altres entenien en la festa e en lo solas e en lo deport.

E com vench lendema, ell feu aparellar una

(*) La *Stutgard* (afflaĭu in unŭ catalogŭ) s'arŭ fi edatŭ nu demultŭ o edițiune in limba Catalană a acesteĭ importante cronice, de unŭ óre-care *Lauz*.

galea, e hach dos cavallers en qui ell se fiava, e dix los tots lo feyt que savia pensat, e encara los dix, que de tot en tot tractassen, que el hagues per *muller la naboda del emperador de Lantzaura*, e encara que fos magaduch del emperi, e encara que el emperador faes paga a tots aquells que ell manaria de IV mesos, a raho de IV unces lo mes per sou de cavall armat, e per hom de peu una unça lo mes. E que en aquell sou los mantengues tostemps que estar hi volguessen, e que la paja trobassen a Malvesia: de totes coses los dona capitols, axi daquests feyts, com de tot ço que haguessen de fer. E per ço se yo aquestes coses, *çom yo mateix fui al dictar e a ordonar los dits capitols.* E donals poder ab procuracio be bastant, que totes coses poguessen per ell fermar, axi matrimoni, com tots altres afers. E segurament quels cavallers eren bons e savis: e pus hagren oyda la manera, ab pochs capitols hi hagra asats; mas empero tot ana per orda.

Ab tant, com for en espaetxats, preseren comiat de frare Roger, qui tench lo feyt per acabat, per ço com ell havia gran nomenada en la casa del emperador, en aquells temps que el menava la nau, per nom lo Falco, del Temple, que havia molts de plaers feyts a naus del emperador que trobava en oltra mar, e sabia de gregesch arsats cominalment. E axi mateix havia gran nomenada en Romania e per tot lo mon per la ajuda que havia feyta tant francament al senyor Rey de Sicilia: e axi mateix percasas molt francament de companya. Axi quen Berenguer Dentença, qui era ab ell germa jurat, li promes quel seguiria, e en Ferran Ximenis Darenos e en Ferran Daunes e en Corberan Dalet e en Marti de Logran e en Pere Daros e en Sanxo Daros e en Berenguer de Rocafort e molts daltres cavallers cathalans e aragonesos. E dels almugavers be quatre milia, tots bons, qui del temps del senyor Rey En Pere entro aquell dia havien menada la guerra de Sicilia; si que ell fo molt alegre, e entretant acorria a cascu de ço que podia que nols lexava a fretura.

E la galea ana tant, quen poch de temps fo en Constantinoble, hon trova lo Emperador Xor Andronicho, e son fill major Xor Miqueli. E com lemperador hach oyda la missatgeria, fo molt alegre e pagat, e aculli be los missatgers; e finalment lo feyt vench axi com frare Roger havia dictat, que lemperador volch, que frare Roger hagues sa naboda per muller, filla del emperador de *Lantzaura*. Si que tantost la afferma per frare Roger la hu daquells cavallers. Apres volch, que tota aquella companya que frare Roger menas, que fos a sou del emperador, quatre unces per sou de cavall armat e dos unces per cavall alforrat, e una unça per home de peu, e quatre unces comit, e una unça notxer, e XX tarins ballester, e XXV tarins proher; e que de quatre en quatre mesos fossen pagats. E tota hora que negu ni hagues que sen hagues en cor danar a Ponent, que comptas ab lacord, e que fos pagat, e que sen pogues tornar, e hagues paga per dos mesos de torna; e frare Roger que fos *Magaduch* de tot lemperi. E magaduch es tal offici, que vol aytant dir com princep senyor de tots los soldaus del Emperi, e que haja a fer sobrel amirall, e que totes les illes sien sotsmeses dela Romania a ell, e ancara los llochs de les marines.

E daquest magaduch trames privilegi ab bulla dor, bo, fermat per ell e per sos fills, a frare Roger, e li trames le verga del Magaducat, e la senyera e lo capell (que tots los officis de Romania han capell triat, que altre vo gosa portar semblant capell daquell). E axi moteix hach atorgat, que a Malvesia trobarien refrescament de paga, e daço que obs haguesen com vendrien.

Capitol CC.

Com los missatgers de frare Roger tornaren de Constantinoble a Macina, ab tot bon recapte e tots privilegis, e fo feyt magaduch de tota Romania; e com lo senyor Rey Frederich de Sicilia li feu danar X Galees e dos lenys, e lacorrech de diners, el basta de viandes.

E axi, los missatgers alegres e pagats ab tota fermetat tornarensen en Sicilia, e trobaren frare Roger a la Licata, e digueren li tot ço que havien feyt, e li donaren los privilegis de totes coses, e la verga e el capell e la senyera e lo sagell del Magaducat. E daqui avant haura nom lo Magaduch.

E com lo Magaduch hach totes les coses

reebudes, anasen al Senyor Rey, que troba a Palerm ab madona la regina, e dix li tot lo feyt. E lo senyor rey fon ne molt alegre; e encontinent feu donar al magaduch X galees del darasanal e dos lenys, e feu les li adobar e aparellar. E lo magaduch havien ja de sues VIII, e axi hach XVIII galees e dos lenys; e apres snolieja tres naus grans e moltes terides e daltres lenys, e trames de totes parts, que tot hom qui ab ell degues anar vengues a Macina. E lo Senyor Rey acorrech a tot hom de ço que poch de moneda e dona per persona, axi a hom com a dona, com a infant, qui ab lo magaduch sen anas, qui fos cathala o aragones, un quintar de bescuyt e V peses de formatje, e entre IV un baco de carn salada, e alls e cebes.

Capitol CCI.

Com frare Roger, Magaduch de Romania, pres comia del Senyor Rey de Sicilia, e passa ab dos milia e cinchcants cavallers dames, e cinch milia entre almugavers e paons en Romania.

Axi que, cascuns se reculliren ab llurs mullers e ab llurs mullers e ab llurs infants, e molt alegres e pagats del Senyor Rey, que hanch no fo Senyor qui mills se captingues de gents qui laguessen servit, com ell feu, en tant com ser podia, e encora mes de poder; que cascu sabra, quel Senyor Rey no havia thresor, que de tals guerres exia, que res no li bastava. E axi mateix recullirensen los richs homens e cavallers: e havien los cavallers e los homens de cavall doble de totes coses. Mas en Berenguer Dentença nopoch esser aparellat aquella saho, ne en Berenguer de Rochafort; quen Berenguer de Roçafort tenia dos castells en Calabria, que no havia volgut retre en les paus, entro fos pagat deço que li era degut de son sou a ell e a sa companya, per que axi tost nos poch recullir; mas recullis En Ferran Ximenis Darenos e en Feran Daunes e En Corberan Dalet e En Pere Daros e En Pere de Logran, e molts daltres cavallers e adalils e almugavers. E axi com foren recullits, foren, entre galees e lenys e naus e terrides, XXXVI veles: e hach hi mil e cinchcents homens a cavall per escrit, areats de totes coses, salvant de cavalls. E hach hi be IV milia almugavers e be mil homens de peu, qui eren menys dels galiots e dels mariners qui eren del navili: e tots aquests eren Cathalans e aragonesos, e la major part menaven liurs mullers o llurs amigues (*) e llurs infants. E axi presseren comiat del Senyor Rey, e partirensen a la bona hora de Macina, ab gran alegre e ab gran pagament.

Capitol CCII.

Com lo Magaduch pres terra a Malvesia, e passa en Constantinoble, hon fo be acullit per lo emperador e son fill: e com Cathalans e genovesos hagren brega, en que murien be tres milia genovesos.

„Puix Deus donats bon temps, e dins pochs dies presseren terra a Malvesia; e aqui trobaren qui los feu molta donor, els fo donat gran refreseament de totes coses. E trobaren aqui manament del emperador, que dretament sen anasen a Constantinoble e axi ho compliren; que partiren de Malvesia e anarensen a Constantinoble.

E com foren a Constantinoble, lemperador, lo pare e lo fill, los reeberen ab gran goig e ab gran plaer, e totes les gents del emperi; mas si ells ne eren alegres, los genovesos ne eren dolents; que be veyen que si aquesta gent hi durava, que ells havien perduda la honor e la senyoria que ells havien en limperi; quel emperador no gosava fer sino ço que ells volien, e daqui avant nols prearen res. Queus dire? Les noces se faeren, que lo *magaduch* pres per muller la *naboda del Emperador*, qui era de les belles donzelles e de les savies del mon, e havia entro a XVI anys: e les noces se faeren ab gran alegre e ab gran pagament, e fo feyta poga a tot hom de quatre mesos.“

Finitulŭ capitoluluĭ CCII ralatéză uă luptă intêmplată la Constantinopole intre Catalanĭ și Genovezĭ, in care muriră maĭ bine de 3000 din aceștĭ din urmă.

Capitolulŭ CCIII arată cum Megaducele trecu in Anatolia și desbarcă la capulŭ Arsacio fără de vestea Turcilorŭ, pre carĭ eĭ combătu, liberândŭ din serbitutea lorŭ tóte țerrele ce subjuga-

(*) Este unŭ documentŭ din seclulŭ posteriorŭ evenemintelorn aci relatate, in carele Regele D. Iuan I concede luĭ Gilaberto Rovira dela Tortosa, facultatea de a face unŭ armamentŭ de 50 ómenĭ cu 10 femeĭ publice.

(Archiva Coron-de-Aragon Reg 1895 fol. res).

seră. Roger iernă impreună cu Megaducesa in acestŭ locŭ.

Eca cum se termină in acestŭ Capitolŭ, narațiunea bătălieĭ cu Turciĭ:

„Queus dire? La batalla fo fort, com los Turchs se foren presos a les asmes; mas que valia? quel Magaduch ab sa companya de cavall e de peu se metien en tot guisa sobrells, que los Turchs non pogren pus durar; e a qui mateix no volien fugir per les mullers e per los infants que hi havien de que los dolia lo cor, ans volien abans murir. Si que james no foren homens qui tant grans tornes faessen; mas empero a la fi tots nanaren ab les llurs mullers, e ab llurs infants foren tots catius: e dels turchs muriren aquell dia mes de tres milia homens a Cavall, e mes de deu milia de peu. E axi lo magaduch e les sues gents llevaren lo camp e no tengren a vida nul hom de deu anys amunt, e tornarensen al Artaqui ab gran goig, e trameteren los esclaus e esclaves en les galees, e moltes belles joyes que trames al emperador la major part, e de les esclaves a la emperadriu e al fill del Emperador, *e a madona muller del Megaduch* trames esclaves e joyes moltes, e cascu dels richs homens e adalils e almugavers **a madona Sogra del Magaduch**. E aço fo al VIII jorn que foren partits del emperador, si que el goig e el alegre fo axi gran per limperi, e majorment per lemperador e madona sogra del Magaduch e per madona sa filla, que tot lo mon sen devia alegrar mas qui es quen hagues goig, genovesos nagren gran dolor. E axi mateix nach gran desplaer Xor Miqueli, lo fill major del Emperador, e gran enveja, si que daquell jorn avant posa sa yra sobre lo Magaduch e sobre sa companya; que mes amara perdre limperi, que com aquesta victoria havien hauda, per ço com ell hi era estat ab tanta gent, e era estat desbaratat dues vegades, jats se sia, que ell son cors era dels bons cavallers del mon. *Mas sobre los grechs ha Deus tramesa tanta de pestilencia, que tot hom los confondria.*"

Muntaner continuă a critica pre Grecĭ; îĭ arată orgolioșĭ, egoistĭ &. „Pentru acésta, dice ellŭ, Greciĭ sunt urîțĭ luĭ D-deŭ, căcĭ nimica prețuescŭ și eĭ credŭ că sunt maĭ de valóre decătŭ tóte popórele din lume, și fiindŭ că nu aŭ milă de aprópele lorŭ, nu se inșélă cine îĭ socotesce de ómenĭ fără de judecată.

In fine Muntaner naréză:

E lo Magaduch trames en Constantinoble, e feu se venir la Magaduquesa, e exivernaren ab gran goig e ab gran alegre.

Capitul CCIV.

Com lo Magaduch sen ana a Constantinoble per lexar la Magaduquesa; e com recapta del Emperador paga per quatre mesos, e los grans dons que feu a tota la companya.

E axi cascu compta ab son host, e hach ni de tals, que tant solament menaren llur priorat, que be un any de paga havien pres del seu host. E aquells qui savis eren hagren viscut ordonadament, empero no ni hach negu qui non hagues pres per molt mes quel temps no era que havien estat..

E dementre que lo compte se feya en lo mes de març, lo Magaduch, ab quatre galees, ab la Magaduquesa e sa sogra, germana del Emperador, qui havia exivernat ab ell, e dos germans de sa muller, anasen en Constantinoble, per dexar la Magaduquesa a Constantinoble, e per pendre comiat del emperador . . . . . E axi dexa la magaduquesa a Constantinoble, e pres comiat della e de sa sogra e de sos cunyats e de sos amichs; e puix pres comiat del Emperador . . . .

Capitol CCVIII.

Com lemperador de Constantinoble trames a dir al Magaduch, que totes coses lexades sen tornas en Constantinoble per raho que li vengues acorrer contra lemperador Lantzaura, qui sera llevat ab lo imperi.

Apres lo Magaduch feu cridar, que tot hom seguis la senyera, e anasen a la porta del Ferre e lla estech tres jorns, e puix pensassen de tornar envers la ciutat Dania. E dementres ell sen tornava en Dania, missagerts li vengren del emperador en que li feya a saber que totes coses lexades, que ell sen tornas a Constantinoble ab tota la host, per ço com lemperador de *Lantzaura, pare dela Magaduquesa, era mort, e havia llexat limperi a sos fills, qui eren dos germans dela Me-*

gaduquesa e nabots del emperador. E llur avonclo, germa de llur pare, eras alçat ab limperi, e per ço limperador de Constantinoble (per ço com limperi de Lantzanra tanyia a sos nabots), trames missatgers ab avonclo de sus nabots, que sera llevat emperador, que lexas limperi a aquells infants, qui eren sos nabots, a quis pertanyia. E ell feu lin fort cruel resposta, si que la guerra comensa molt gran entre lemperador de Constantinoble e aquell qui sera feyt emperador de Lantzaura. Si que lemperador de Constantinoble perdia tots dies en la guerra, e per ço trames missatger al Magaduch, que li vengues acorrer.

Capitolul CCIX.

Com lo Magaduch, hauda la missatgeria del Emperador de Constantinoble, hach conseill que degues fer, en que fo acord, que de tot en tot anas acorrer lemperador.

E lo Magaduch fo molt despagat, com en aquella saho havia a desamparar lo regne del Natuli, que havia tot guanyat e restaurat de dolor e de mans dels turchs. E sobre la missatgeria que hach hauda a los prechs quel emperador li feya molt expresos, feu ajustar consell, e dix a tota la companya la missatgeria que havia hauda, e quels pregava, que li donassen consell, que fara. E finalment lo consell fo aytal donat, que de tot en tot anas acorrer lemperador de ço que obs havia, e puix a la primavera tornarien al Natuli. E aço tench lo Magaduch per bon consell, e conech que la companya havia ba aconsellat. E tantost aparellarensen. e aparellasen les galees, e meteren hi tot ço que havien pres: e la host pres lo cami per la marina, en guisa que les galees eren cascu jorn prop de la host, e lo Magaduch lexa en cascu lloch bon recapte; jat se sia que ab poch recapte hi havia assats, quen tal guisa navien escombrats los turchs, que quax hu nogosava apparer en tot lo regne, axi que de tot en tot era aquell regne restaurat.

E com tota la terra hach ordonada. ell sen vench per sos jornades en Boca Daner, e com fo a la *Passaquia* (*) ell trames un leny armat en Constantinoble al emperador, que volia que faessen. E com lemperador sabe com la host dels franchs era a la Passaquia, fo molt alegre e pagat, e feu fer gran festa en Constantinoble, e trames al Magaduch a dir, que pensas de passar a Galipol e que al cap de Galipol donas posades a les sues gents . . . .

Capitolul CCX.

Com, sabuda la venida del Magaduch per lemperador Lantzaura, tracta ab lemperador de Constantinoble que sacordassen, que ell faria tot aço que ell volgues; e com hoy se mes entre lemperador de Constantinoble e lo Magaduch.

E com tota la host hach assatiada, anasen ell ab C. homens de cavall en Constantinoble, a veure lemperador e madona sa sogra e sa muller: e com entra per Constantinoble, fo li feyta gran festa e gran honor. E dementre que ell fo en Constantinoble, lo frare del Emperador de Lantzaura, qui guarrejava ab lemperador, axi com davant havets entes, qui sabe quel magaduch era vengut ab tota la sua host, tench son feyt per perdut. E tantost trames sos missatgers al emperador, e feu tot ço que ell volch: e axi lemperador per los franchs hach son enteniment de tot ço que ell volch daquesta guerra.

Capitolu CCXII.

Com a cap de quatrecents anys quel imperi era estat sens cesar, frare Roger fo creat cesar per lemperador de Constantinoble; e com exiverna en Galipol e haut acord, passa en Natuti.

După ce Muntaner in Capitolulŭ CCXI naréză cum Roger cu o generositate cavaleréscă, se desbracă insușĭ, naintea curțeĭ Bizantine, de insemniile Megaducatuluĭ, și investește cu elle pre Berenger de Entenca, istoricesce in capitolulŭ de față cum Imperatorele indată-lŭ inălță la rangulŭ de Cesar, dându-ĭ investirea acesteĭ marĭ demnităţĭ, vacante, ḑice Muntaner, de 400 de anĭ. După descrierea acesteĭ serbărĭ continuă Muntaner astŭ-felĭu:

El ab gran alegre tornarensen a Galipol, a la companya, e lo cesar menassen madona *sa sogra e madona sa muller e dos germans de sa muller, quel major era emperador de Lantzaura.* E

(*) Nu scimŭ ce localitate va fi desemnândŭ Muntaner cu acestŭ nume de *Passaquia*. D. de Bofarull imĭ ḑise că póte să fie o transversațiune a numeluĭ *Lamsaki*, care se afla pe termulŭ opusŭ de la Galipoli.

com foren a Galipol, pensaren dordonar de exivernar, que ya era passat *omnia Sanctorum*: e ab gran alegre exiverna lo Cesar ab madona sa muller e ab madona sa sogra e ab sos cunyats, e lo Magaduch atre tal.

Capitolu CCXIII.

Com lo Cesar dellibera anar pendre comiat de Xor Miqueli, malgrat de sa Sagsogra e de sa muller, per ço, com eren certes de la enveja que Xor Miqueli li tenia.

E dementre aquella paga se feya, lo Cesar dix a madona sa sogra e a madona sa muller, que volia anar pendre comiat de Xor Miqueli, fill major del emperador. E la sogra e la muller diguerenli que per res no fos; que elles sabien quel era fort enemich, e havia tanta denveja, que per cert, si vonia en lloch hon hagues major poder, que ell lo destroyria ab tots aquells qui venguesen ab ell. E finalment lo Cesar dix, que per res no sen estaria, que gran vergonya li saria, qu ell partis de Romania e entras el regne de Natuli, per cor dabitar tots temps contra los turchs, e que non presses comiat, seria li dotat en mal. Queus dire? que sa sogra e sa muller e sos cunyats eren tant dolents, que aplegaren tot lo consell de la host, e li feren dir, que per res no anas el viatge. E debades ho digueren, que ell per res no sen estegra que no hi anas. Si que, com la Sogra e la muller e els cunyats vaeren que per res no sen volia estar, digueren li, quels lliuras quatre galees, e que sen volien adr a Constantinoble. E lo Cesar apella lo almirall en Ferran Daunes, e dix li, que portas en Constantinoble sa sogra e sa muller e sos cunyats. E per ço la muller del Cesar no passa ab ell al Natuli, com era prenyada be de VII mesos, e axi la mare volia que infantas a Constantinoble. E fo ordonat, que com la dona hagues infantat, que ab X galees anas, la hon e Cesar fos. E axi la dona estech a Constantinoble, e a son temps hach un bell fill, qui encora era viu com aquest libre comense.

E axi, llexar vos he a parlar de la dona e de son fill, e tornar vos he a parlar del Cesar.

Capitolŭ CCXV.

In acestŭ capitolŭ se naréză cum Cesarele mèrse la Cetatea Andrianopole spre a-șĭ lua ḑioa bună dela *Xor Miqueli*, carele puse de-lŭ ucise impreună cu toțĭ aĭ seĭ, pre Gircon șefulŭ Alanilorŭ, și cum numaĭ treĭ din eĭ scăpară; și cum trămise la Galipoli óste ca să cutriere țérra și se distruge compania luĭ Cesar.

Capitolulŭ următorŭ trateză despre luptele Catalanilorŭ și Aragonezilorŭ contra Imperatoruluĭ de Constantinopole și a fiuluĭ seŭ Mihail. Catalaniĭ reeșiră a coprinde stăpânirea Macedonieĭ. Beranger de Entenza, ḑice Muntaner, feu fer la companya un gran Sagell en que era lo beneyrat sanct Iordi, e les lletres deyen axi: *Sagell de la host dels franchs que regnen lo regne de Macedonia.*

Muntaner arétă că acéstă domnire ținu 7 anĭ și că Galipoli fu capitala eĭ. Muntaner făcu parte din garnizone însușĭ la Galipoli.

Capitol CCXXVI.

Com la companya se parti per combatres ab los alans, e hagren mort Gircon, llur cap, e abatudes les sues senyeres e mortes les sues gents; e ço que esdevench a un caval1er dels alans, per raho de lliurar sa muller dela Companya.

E axi ab la gracia de Deus, la host pensa dexir de Galipol, e tota hora havia be XII jornades, *lla hon los alans eren en la terra del emperador de Lantzaura.* E si negu me demana la quinta com se partia, axi que CC homens qui devien romandre ab mi a Galipol naguessen lo teçr, yous dich, que perços feya, com no trobavem negu qui volgues romandre. Queus dire? que de nuyt sen anaren daquells qui romandre devien, e tants, que romaugueren ab mi CXXXIII homens dapeu, qui de mar, qui almugavers, e VII cavalls amats qui eren de căsa mia, que als altres hagui a donar l icencia per força: e prometeren a partir per meytat, de tot guany que Deus los donas, ab a quells VII cavalls armats qui ab mi romangueren. E axi romangue mal a companyat de homens, e be acompanyat de fembres; que tota hora hi romangueren mes de dos mil fembres entre unes e altres ab mi. Axi que la host sen ana a la bona hora, *e anasen tant per*

llurs jornades, que entraren per limperi de Lantzaura en un bell pla. E Gircon cap dels Alans, qui de les sues muns havia mort lo Cesar a Andrianopol, era aqui, e havia ab ell entro a tres milia homens de cavall e entro a VI milia dapeu: e tuyt hi havien llurs mullers, e llurs infants; quels alans ho fan manera de tartres, que ab tot ço del llur van tostemps, e james no posen en ciutat ne en vila ne en poblat. E com los nostres foren de prop, ells atnrarensen un jorn, que no se acostaren a ells, per refermar e endresar llurs feyts dela batalla; *quels alans son tenguts per la millor cavalleria que sia a llevant.* E com un jorn hagren reposat, vengren lendema prop dells albergar a una llegua: e puix apres llevarensen mati, e a lalba foren ab ells, e van ferir per les tendes. E els alans havien ne hauda llengua mas no pensaven que tant prop los fossen. E axi hach ni ya aparellats be mil de cavall Queus dire? La battalla fo fort, e dura tot lo jorn. Si que a hora de mig dia lo llur cap, Gircon, fo mort, e perde la testa, e les senyeres sues abatudes. Si que tantost se desbaratoren. Queus dire? que de tots los alans non escaparen, qui de cavall, qui dapeu, CCC homens: qui per ço muriren axi tuyt; com los dolia lo cor de llus mullers e llurs infants.

Capitol CCXXXI.

In acestŭ capitolŭ Muntaner narézǎ cum Catalaniĭ și Aragoneziĭ pǎrǎsirǎ Macedonia și trecurǎ in domnia Soloniculuĭ spre a se așeḑia acolo.

Capitol CCXL.

Com lo duch de Tenes lexa lo ducat al compte de Brenda, e com dit compte, essent desafiat per lo dispotat del Arta e per lo senyor de la Blaquia(*) *e lemperador, hach la companya en sa ajuda, e cobrada tota sa terra, volch percasar la mort a la companya, hon fo mort ell e els seus.*

(*) Ce Domnŭ fi-va acesta la Româniĭ din Macedonia? D. Bofarull crede cǎ Langlo este *Angelo*. Dar așia de arŭ fi încǎ lǎmuritǎ totŭ nu e intrebarea. Cǎ nu este aci o eróre de tiparŭ séŭ de manuscrisŭ e dovédǎ cǎ, la Cap. CCXLII se afflǎ repețitŭ numele „Langlo senyor de la Blaquia.“ Moncada, la Cap LXII, corige pre Çurita, carele confundase numele de Blaquia (macedono-Romania) cu acellŭ de Valachia. Moncada amintesce cǎ locuitoriĭ Blaquieĭ se chiamaŭ *blachĭ* și era *gente belicosǎ și care mulțĭ anĭ avurǎ supușĭ pre imperatoriĭ orientalĭ.*

En aquest temps sesdevench, quel duch de Tenes mori de malautia, e no hach fill ne filla; e lexa lo ducat al compte de Brenda qui era son cosi germa. E el compte de Brenda nodris en Sicilia llonch de temps al castell de Gosta, com era fadri, que son pare lo hi mes en recena, qui hi fo pres; e exiu ab rescat, e per axo feyas amar a cathalanas, e parlava en *cathalanesch**). E com fo al ducat, lo dispotat del Arta desafialo, e **Langlo, senyor de la Blaquia**, atratal e lemperador: axi que, de cascuna part li donaven assats que fer. E trames sos missatges a la companya, els promes de pagar lo sou de VI mesos, si le venian ayudar; e ancara puys de mantenirlos en aquell sou, ço es a saber, quatre unçes lo mes per home a cavall armat, e dos per cavayll alforrat, e una unça per hom de peu; si que daço faeren llurs convinences, ab cartes jurades de cascunapart. E sobre aço la companya partis de Saserandria, e vench a la Morea, ab gran afany bue sofferiren a passar la *Blaquia* qui es la pus fort terra del mon.

Capitulŭ CXCIX (*).

Cum Roger incepu a trata despre trecerea in Romania, și trǎmise mesagerĭ la imperatorele de Constantinopole, dânduĭ de scire cǎ era dispusŭ sǎ tréсǎ acollo cu Catalaniĭ seĭ, déca-lŭ va insoți cu nepóta imperatoreluĭ Ioniţǎ Asénŭ și-lŭ va face *Megaduce*; condițiunĭ care le priimi imperatorele.

. . . . Și fiindŭ aci (in Sicilia la curtea regeluĭ Fredericŭ) serbare atâta de mare, fie-cine se folosĭa de ea, pe cândŭ numaĭ Roger era gânditorŭ, cugetândŭ cǎ era pré-tǎrḑiŭ, cǎcĭ era omulŭ cellŭ maĭ intelleptŭ din lume intru câtŭ se atinge de prevedere. Și așa ellŭ cugeta astŭ-felĭu: De órǎ ce acestŭ seniorŭ e perdutŭ, totŭ astŭ-felĭu vorŭ fi și Catalaniĭ și Aragoneziĭ, cǎ veḑŭ eŭ cǎ n'o sǎ le pótǎ da nimica, și nu-ĭ arŭ servi de câtŭ spre mare incurcalǎ, cǎ sunt și eĭ ómenĭ, ca toțĭ ceĭ-l'alțĭ, și fǎrǎ de a mânca și de a bea nu potŭ trǎi, și fiindŭ cǎ nu vorŭ avé nimica dela Domnulŭ Rege, nu le va remâné alta de fǎcutŭ de câtŭ sǎ punǎ mâna pe ce le va eși

(*) Traducțiunea e de D. Alecsandrescu.— Red.

inainte și in fine vorŭ devasta ţérra și vorŭ peri cu toţiĭ unulŭ dupe altulŭ. Se cuvine dar, de óră ce atâta aĭ servitŭ pre Domnulŭ Rege, carele atâtea onorurĭ ţĭ-a datŭ, ca, verĭ cum fiă, se-ĭ ridicĭ ómeniĭ aceĭa de pe capŭ, pentru onórea sa și spre folosulŭ acelorŭ care acolo locuescŭ. Cugeta totŭ odată că, pentru acestașĭ cuvêntŭ, nu era bine să se oprĕscă in Sicilia, căcĭ fiindŭ pace intre Domnulŭ Rege și Beserica, se temea nu cumva Maĭstrulŭ Templuluĭ se-lŭ reclame la Papa, in care casŭ Regele trebue se facă una din doue, séŭ să asculte de Papa, tradândŭ-lŭ pre ellŭ Roger, séŭ să reincépă resbelulŭ, și așa in totŭ chipulŭ i-arŭ părĕ reŭ ca Domnulŭ seŭ să priimĕscă unŭ așa de mare neajunsŭ.

După ce făcu in sine assemenea refflesiunĭ, care eraŭ adeverate, mérse se védă pre seniorulŭ Rege ca să i le comunice, spre care finitŭ chiămâ Regele intr'uă camerĕ, unde dupe ce Roger i spuse celle ce gândia, adaose aceste vorbe: Credŭ, seniore, că déca voĭ aţĭ voi și m'aţĭ adjuta la astă intreprindere, cu ea v'așĭ adjuta pre voĭ inșive, pre aceĭ căţĭ v'aŭ servitŭ și pre mine insumĭ. La care respunse regele, că multŭ iĭ place, că multŭ iĭ mulţumesce de cugetarea avută, și că-lŭ rógă multŭ se reguleze lucrulŭ in modŭ ca să resulte folosinţa cellorŭ cariĭ i-aŭ servitŭ, dispusŭ fiindŭ a le da pe dată totŭ adjutorulŭ ce ĭ-ar fi posibilŭ.

—Apoĭ Seniore, dise atuncea fratele Roger,— cu permisiunea vóstră, voĭu se trimitŭ duoĭ cavalerĭ cu uă galeră armată la Imperatorele de Constantinopole, dându-ĭ de scire că sum dispusŭ a mĕ transporta in ţérra luĭ cu atâtea companie călărĭ și pedestre, toţĭ Catalanĭ și Aragonezĭ, de va voi ellŭ, și așa se ne dea soldă și celle necesarie, căcĭ sciŭ bine că are mare necesitate de adjutorulŭ acesta, că Turciĭ i-aŭ luatŭ maĭ multŭ de 30 de dile de pămêntŭ, și cu nicĭ uă speciă de ómenĭ nu va scóte la capĕtŭ ca cu Catalaniĭ și Aragoneziĭ, și maĭ alesŭ cu aceștia, cariĭ aŭ susţinutŭ ultimele resbelle contra regeluĭ Carolŭ.—Frate Roger, iĭ respunse Seniorulŭ Rege, voĭ vĕ pricepeţĭ maĭ bine de câtŭ noĭ in assemenea affacerĭ; cu tóte acestea îmĭ pare planulŭ vostru bunŭ, prin urmare ordonaţĭ ceĭa ce vĕ place, că noĭ priimimŭ totulŭ ce veţĭ dispune. Cu acestea fratele Roger sărută mâna Seniorului Rege, și eși indrumându-se apoĭ spre locuinţa sa, unde petrecu tótă dioa aceĭa ocupatŭ a combina intreprinderea, pe cândŭ Seniorŭ Regele și ceĭ-l'alţĭ se bucuraŭ de serbare, recreându-se și veselindu-se.

In dioa următóre, Fratele Roger ordonă se se prepare uă galeră, și chiămândŭ duoĭ cavalerĭ in carĭ se incredea, le esplică tóte celle ce cugetase, dupe care le maĭ dise, că făcêndŭ eĭ tractativele, să stipuleze că vroesce de soţiă pre fiica imperatoreluĭ *Ioniţă Asan*, și se fie Mega-duce allŭ imperiuluĭ, și ca Imperatorele să plătĕscă pe patru lunĭ tuturorŭ cellorŭ cariĭ vorŭ veni cu ellŭ, câte patru unţie pe lună pentru fiă-care calŭ inarmatŭ și una unţă de pedestru; că cu astă soldă trebue se-ĭ manţină totŭ timpulŭ câtŭ vorŭ voi se remână acollo și că plata o vorŭ priimi în Malvasia. Asupra tuturorŭ acestora lucrărĭ, adică atâtŭ asupra cellorŭ referite, câtŭ și asupra cellora ce trebuiaŭ eĭ se facă, le dede Roger unele instrucţiunĭ, și de acollo sciŭ bine aceste lucrărĭ căcĭ eŭ insumĭ fuĭ însărcinatŭ a le dicta și ale ordina (*e per ço se yo aquestes coses, çom yo mateix fui al dictar e a ordonar los dits Capitols*) și de asemene le dede putere îndestulă și facultate de a subscrie la tóte celle dise, fiă relative la matrimoniŭ, fie la tóte celle-l'alte afacerĭ. Capacĭ și di screţĭ eraŭ, desicurŭ, aceĭ cavalerĭ: astŭ-felĭu că audindŭ eĭ planulŭ ce li se tragea le-arŭ fi fostŭ deajunsŭ puţine instrucţiunĭ, cu tóte acestea totulŭ se facu, aședându-se lucrulŭ după ordinea cuvenită.

Așa dar îndată ce fură liberĭ, se despărţiră de fatele Roger, carele privi deja lucrulŭ ca terminatŭ, intemeiatŭ pe marea reputaţiune ce avea la curtea imperatoruluĭ decândŭ naviga cu nava templuluĭ numită Daleen, in care timpŭ dăduse marĭ favorurĭ navelorŭ numituluĭ imperatore, ce le intelnĭa in Ultra-mare, adăogându-se la acestea că scia vorbi grecesce fórte cu inlesnire. Marea sa faimă se intinsese de assemenea și în Romania și in tótă lumea, pentru ajutorulŭ carele cu atâta franchеţă dăduse regeluĭ de Sicilia, și așĭa cu o egală franchеţă âmbla dupre amicĭ spre a'șĭ forma suita sea, precum fu En Berenger de Entenza, carele era unulŭ din fraţiĭ seĭ

de jurămêntŭ, carele-ĭ promise că-lŭ va urma, și totŭ așia făcură En Ferran Ximeniz de Azenos, En Ferran de Ahones, En Corberan de Alet, En Martin de Logran, En Pedro de Aros, En Sancho de Aros, En Berenguer de Rocafort și mulțĭ alțĭ cavalerĭ Catalanĭ și Aragonezĭ, și maĭ bine de patru miĭ Almogaverĭ (speciă de soldațĭ mercenarĭ), toțĭ deprinșĭ la resboĭu, cariĭ depe timpulŭ regeluĭ En Pedro până in acé ḑi făcuseră resboiulŭ din Sicilia; de care associațiunea se implu de bucuriă Roger, adjutândŭ intre aceste pre fie-carele cu ceea ce putea și nelăsându-ĭ să ducă lipsă de cellŭ maĭ micŭ lucru.

Așa de rapede navigâ galera, că în puținŭ timpŭ sosi la Constantinopole, unde afflară pre Imperatorele Kir Andronico și pre fiiulŭ seŭ maĭ mare Kir Michaele. Ascultâ Imperatorele mesagiulŭ, și remânêndŭ fórte voĭosŭ și mulțumitŭ dede o pré-bună primire mesagerilorŭ, așa că, infine, se terminâ negociațiunea in modulŭ propusŭ de Roger, căcĭ voi imperatorulŭ să-ĭ dé de soțiă pre nepóta sa, carea era fiica imperatoreluĭ Ionŭ Asan, a căreĭa fidanciare o subsemnâ pe dată, din partea luĭ Roger, unulŭ din cavaleriĭ menționațĭ. Priimi de assemenea imperatorele ca tótă suita ce avé cu sine fratele Roger se fiă in solda imperătéscă, plătindŭ patru unțiĭ de fiecare calŭ armatŭ, duoĭ de fie-care callŭ de povară, una de fiă-care pedestru, patru de fiă-care sub-oficerŭ de galeră, una de fie-care privighetorŭ de nópte, doue-ḑecĭ de tarine de fiă care arbalestariŭ și două-ḑecĭ și cincĭ tarine (?) de fie-care *proel* (?) Care sumă li se va da din patru în patru lunĭ; și décă vre-unulŭ dintre eĭ s'arŭ affla cu intențiune de a se reintórce spre Apusŭ, va fi solvitŭ dupe aceeașĭ analogiă, și va putea a se duce priimindŭ soldă pe doue lunĭ; finalmintre primi ca f. Roger se fiă Megaduce allŭ intreguluĭ imperiŭ, care funcțiune equivale cu acé de Principe, Domnŭ preste toțĭ soldațiĭ imperiuluĭ, cu autoritate asupra amiraluluĭ, și avêndŭ in supunere tóte insulele Romanieĭ și incă și porturile marineĭ.

Imperatorele trămise luĭ Roger privilegiulŭ titluluĭ acestuia de Megaduce, sigilatŭ cu sigilulŭ séŭ bula de aurŭ și subsemnatŭ de ellŭ și de fiiĭ seĭ, tremițindu-ĭ totŭ odată bastonulŭ megaducatuluĭ, insemniele și capela, pentru că e de sciutŭ că pentru fiă-care din ceĭ cariĭ aŭ vre-o funcțiune in Romania este o pălăriă speciale, pre care nime altulŭ nu cutéză a o purta. Se invoi egalmente imperatorele, că eĭ se priimescă in Malvasia reimprospătare de soldă, cândŭ acollo vorŭ sosi, și tóte celle de care arŭ avé necesitate.

Capitolu CC.

Cum mesageriĭ frateluĭ Roger se intórseră dela Constantinopole le Mesina, cu tóte asigurările și privilegiele, fiindŭ numitŭ Roger mare duce a tóta Romania; și cum Domnulŭ rege Fredericŭ de Sicilia ordonă se i se dee ḑece galere și două barce, ajutându-lŭ cu banĭ, și indestulându-lŭ cu provisiunĭ.

Și așa, mesageriĭ bucuroșĭ și indestulațĭ se intórseră cu tótă asigurarea in Sicilia și afflară pre fratele Roger in Alicata, spunendu-ĭ totŭ ce făcuseră, și-ĭ inmânară privilegiele relative la tóte celle supra ḑise, și de assemenea și bastonulŭ, Capela, insemniele și sigilulŭ Mare-ducatuluĭ. Și de aci inainte îlŭ voiŭ numi Mareducele.

Și dupe ce Marele-duce priimi tóte lucrurile aceste, merse la Domnulŭ Rege și-lŭ afflâ la Palermo cu Dómna Regina, și ḑise luĭ tóte câte se făcuseră. Și Domnulŭ Rege multŭ s'a bucuratŭ; și indată ordonâ să se dé Mare-duceluĭ X galere de la arsenalŭ și doue barce pre care puse să le armeze și să le pregătéscă pentru serviciulŭ luĭ Roger. Și Marele-duce maĭ avé alle sélle VIII și așia face XVIII galere și doue barce; și apoĭ pregăti încă treĭ nave marĭ, multe luntre și alte vase, și trămise in tóte părțile să se spună că totŭ omulŭ care va voi să méргă cu ellŭ se vină la Mesina. Și Domnulŭ Rege adjuta pre fiă-carele cu ceea ce puté, cu banĭ, dândŭ fiă-căruia, fiă bărbatŭ, fiă femeĭe séŭ copilŭ, din aceĭa cariĭ avéŭ se mérgă cu Mare-ducele, fiă Catalanĭ séŭ Aragonezĭ, un *cântariŭ (quintal)* de pesmețĭ, și unŭ porcŭ séŭ carnea sarată dela unŭ porcŭ pentru câte patru inșĭ, și cépă și usturoĭu.

Capitolŭ CCI.

Cum fratele Roger, Mare-ducele Romanieĭ, se despărți de Domnulŭ Rege de Sicilia, și trecu în

Romania cu doue-miĭ cincĭ-sute cavalerĭ inarmaţĭ, şi cincĭ miĭ Almogavarĭ (mercenarĭ) *şi pedestri.*

Aşia, fiă-cine îşĭ adună muerile şi copiiĭ şi se imbarcară fórte alegri si indestulaţĭ de Domnulŭ Rege, ca şi carele incă nu maĭ fu altă dată Domnŭ care să se pórte ca densulŭ cu ómeniĭ cariĭ l'aŭ servitŭ, că ellŭ făcu pentru dênşiĭ totŭ ce puté şi maĭ multŭ decâtŭ puté, că scia fiă-cine, că Domnulŭ Rege nu avé tesaurŭ, şi că din atare resboiŭ eşia de nu-ĭ adjungé ceea ce avé. Şi aşa se imbarcară de asemenea *Ricos-hobres* (omeniĭ instăritĭ) şi cavaleriĭ: şi aveaŭ cavaleriĭ şi ómeniĭ cu caĭ dupre portiune din tóte lucrurile. Dar En(*) Berenguer de Entenza şi En Berenguer de Rocafort, nu putură a se imbarca cu eĭ de astă dată, căcĭ cellŭ dupe urmă avé doue castele in Calabria, pre care nu voi a le da, cândŭ cu pacea, pînă ce nu va scóte solda ce i se datoréză luĭ şi la aĭ seĭ, pentru care causă nu se putu imbarca de'ndată; dar se imbarcară En Ferran Ximeniz de Arenos, En Ferran de Ahones, En Corberan de Alet, En Pedro de Aros, En Pedro de Logran, şi mulţĭ alţĭ cavalerĭ, căpeteniĭ şi almogavarĭ. Şi aşa cum se imbarcară, fură galere, vase, navĭ şi luntre peste totŭ XXXVI de ventrele cu 1500 ómenĭ călăreţĭ, dupre cum eraŭ inscrişĭ, căpuiţĭ de tóte lucrurile, pe lângă caĭ. Şi era preste IV miĭ de Almogavarĭ şi maĭ bine de uă miă pedestri, fără a se maĭ numera şi cărmaciĭ şi marinariĭ imbarcaţiunilorŭ, cariĭ cu toţiĭ eraŭ Catalanĭ şi Aragonezĭ, ducêndŭ cu sine-şĭ soţiile séŭ metresele şi copiiĭ lorŭ. Şi aşia luară ḑioa-bună dela Domnulŭ Rege, şi purceseră în óră bună dela Mesina, cu mare alegriă şi satisfacţiune.

(*) D. de Bofarull crede că vorba *En* ce se intălnesce inaintea tuturorŭ numelorŭ propriĭ, precum, de esemplu, se affla *Io* inaintea numeluĭ vechilorŭ nostri Domnĭ, este radicale din vorba *senyor*, dela latinulŭ *Meus senior*. Acéstă vorbă, sincopată séŭ transformată, dede locŭ luĭ *Meus Sen* séŭ *Mossen* (Monsieur, póte şi vorba *Mosiu* română); din causa sinalefeĭ intre *Mos* şi *Sen*, maĭ cu timpulŭ se reduse la *Mos En*, dupre cum din aceĭaşĭ origină născură Monssenyor, Mossenyer Miçer, séŭ Misser. Silaba *En* a preşeḑutŭ (dupe marturiĭ indubitabile) la numele suveranilorŭ şi a noblilorŭ, maĭ allesŭ in Aragon şi Aquitania. La numele femenine se punè in locŭ de *En* pre *Na* séŭ *N* unitŭ cu vocala numeluĭ. E curiósă acéstă potrivire intre *En* şi *Io* românŭ. — *V. Alexandresco.*

Capitolŭ CCII.

Cum Mare-ducele desbarcâ la Malvasia şi trecu la Constantinopole, unde fu bine primitŭ de Imperatorele şi de fiiulŭ seŭ; şi cum Catalaniĭ şi Genoveziĭ se ciocniră intre eĭ şi muriră preste treĭ miĭ de Genovezĭ.

D-ḑeŭ dădu timpŭ bunŭ, şi in pucine ḑille desbarcară la Malvasia; şi aci afflară pre cine să-ĭ priméscă cu multă onóre şi le dede mare improspătare de tóte provisiunile. Şi afflară aci ordine dela Imperatorele, ca să mérgă dreptŭ la Constantinopole, şi aşia făcură, că purceseră dela Malvasia şi merseră la Constantinopole.

Şi cum sosiră la Constantinopole, Imperatorele tatălŭ şi fiiulŭ iĭ priimi cu mare bucuriă şi mare plăcere, şi assemenea şi toţĭ locuitoriĭ imperiuluĭ; dér déca eraŭ eĭ bucuroşi, Genovezilorŭ înse le era necazŭ; că bine vedéŭ că de va sta multŭ acollo assemene gente, eĭ vor perde onórea şi influinţa ce esercitaŭ in imperiŭ; că imperatorele nu cuteza a face nimica decâtŭ ceea ce voĭaŭ eĭ, şi pe viitorŭ nu-ĭ va maĭ ţiné in sémă. Ce se ve ḑicŭ? Nuntele se făcură, căcĭ Marele-duce luâ de muĭere pre nepóta imperatoreluĭ, care era din celle maĭ frumóse domniţe şi din celle maĭ inţelepte din lume, şi avé cam la XVI anĭ; şi nuntele se făcură cu mare veseliă şi mare indestulare, şi se dădu fiă-căruia omŭ plata pe patru lunĭ . . . . .

Capitolŭ CCIII.

. . . . Ce se ve ḑicŭ? Bătaia fu teribilă, căcĭ Turciĭ alergară la arme; dar ce putéŭ? că Mare-ducele cu compania sa de cavalerĭ şi pedestri, năvăli cu atâta furiă asupra lorŭ, incâtŭ Turciĭ nu putură să se maĭ ţină; şi aşa totŭ nu voĭaŭ să fugă din causa muerilorŭ şi a copiilorŭ lorŭ; care eraŭ acolo cu eĭ, de care iĭ durea inima, preferindŭ maĭ bine se móră decâtŭ să se desparţă. Necĭ odată n'a fostŭ ómenĭ care se lupte cu maĭ multă străşniciă, dar in fine atâtŭ eĭ câtŭ şi muerile şi copiiĭ lorŭ remaseră toţĭ prinşĭ, murindŭ din Turcĭ in acé ḑi maĭ bine de treĭ miĭ cavalerĭ şi maĭ bine de 2000 de pedestri. Şi aşia Mare-ducele şi ómeniĭ seĭ rădicară tabera, şi nelăsândŭ cu viéţă pre nicĭ unŭ bărbatŭ din câţĭ avéŭ versta preste ḑece anĭ, se intórseră la

Artaqui cu mare bucuriă, trămiseră in galere pre sclavĭ și pre sclave, și multe frumóse scule imperatoreluĭ cea maĭ mare parte, și din sclave imperăteseĭ și fiiuluĭ imperatoreluĭ, și Dómneĭ femeeĭ Mare-duceluĭ iĭ trămise sclave și scule multe și din partea fiă-căruia din Ricos-hombres, Andaluzĭ și Almogavarĭ, asemenea Dómneĭ sócre a Mareluĭ-duce. Și acésta fu in a 8-a ḑi dupe ce se despărțiseră de imperatorele, astŭ-felĭu bucuria și alegria fu așa de mare in imperiŭ și maĭ alesŭ din partea imperatoreluĭ și a Dómneĭ sócre a mareluĭ-duce și a Dómneĭ fiica eĭ, că tótă lumea trebuia să se inveseléscă . . . .

Nu așĭa și Genoveziĭ, cărora acésta căusâ mare necazŭ. Și mare fu și desplăcerea luĭ Kyr Mihaile fiulŭ maĭ mare allŭ Imperatoreluĭ, și mare și invidia luĭ, așĭa că din acé ḑi inainte se implu de mâniă contra Mareluĭ-duce și a companieĭ séle, că maĭ bine iubi să pérḑă domnia decâtŭ să dobândéscă victoria cu adjutoriulŭ acelluia, pentru cuvêntulŭ că ellŭ (Mihaile fusese acollo cu ómeniĭ seĭ și de doue orĭ fusese bătutŭ, cu tóte că ellŭ era particularmintre unulŭ din ce maĭ bunĭ cavalerĭ din lume. Dar asupra Grecilorŭ D-ḑeŭ trămise atâté vicie că verĭ-cine iĭ póte confunda.

Capitolŭ CCIV.

Cum Marele-duce se duce la Constantinopole spre a-șĭ lăsa pre Marea-ducesă; și cum priimi de la Imperatorele solde pe patru lunĭ și despre marile darurĭ ce făcu companieĭ.

Și așĭa fie-carele făcu conta sa cu patronulŭ și uniĭ avură de a lua p'ată pe unŭ anŭ, putêndŭ să trăiască ceĭ cu bună renduélă pe pucinŭ, dar neci unulŭ nu fu carele să nu fie priimitŭ maĭ multŭ decâtŭ pe timpulŭ câtŭ stătură acollo. Pe cândŭ se regulaŭ contele, in luna luĭ Martie Marele-duce, cu patru galere, impreună cu marea ducesă și cu sócrăsa, carea era sora Imperatoreluĭ, carea și ea iernase cu dênsulŭ, *și cu duoĭ frațĭ aĭ soțieĭ sélle*, merse la Constantinopole spre a lăsa acollo pre numita Mare-ducesă și a-șĭ lua ḑioa bună dela Imperatorele . . . . . . Și așĭa lăsâ pre Marea-ducesă la Constantinopole, și-șĭ luă ḑioa bună dela ea și dela sócra sa și dela cumnațiĭ seĭ și de amiciĭ seĭ; și apoĭ luă ḑioa bună de la Imperatorele . . . . . . , .

Capitolulŭ CCVIII.

Cum Imperatorele de Constantinopole trămise să spună Mareluĭ-duce că, lăsândŭ tóte, să se intórcă la Constantinopole, spre a-ĭ da adjutorŭ contra Imperatoruluĭ Ionŭ Asan, carele se resculase cu imperiulŭ seŭ.

Apoĭ marele-duce făcu să se vestéscă, ca totŭ omulŭ să urmeze drapelulŭ seŭ, și să mérgă la pórta de Ferrŭ și acollo să sté treĭ ḑile, și apoĭ să se gătéscă de a merge spre cetatea Dania. Și pe cândŭ ellŭ realisa acestŭ planŭ, iĭ veni messagerĭ de la Imperatorele, care-ĭ vestĭaŭ că, lăsândŭ totulŭ, să se intórcă cu óstea sa la Constantinopole. *Că Imperatorele Ionŭ Asan, tatălŭ Mare-duceseĭ, murise și lăsase imperiulŭ fiilorŭ seĭ, carĭ eraŭ duoĭ frațĭ aĭ Mare-duceseĭ și nepoțĭ aĭ Imperatoreluĭ; dar cu tóte acestea, unchiulŭ lorŭ, frate cu tatălŭ lorŭ, apucase domnia, pentru care motivŭ Imperatorele de Constantinopole, (pe temeiu că imperiulŭ luĭ Ionŭ Asan se cuvine nepoțilorŭ seĭ), trimise messagerĭ la unchiŭ, carele se ridicase la domniă, ḑicêndu-ĭ să lase imperiulŭ la aceĭ copiĭ, nepoțĭ aĭ seĭ, că a lorŭ era. Crudŭ fu respunsulŭ ce acesta dede, și cu acésta incepu unŭ resbelŭ cumplitŭ intre imperatorele de Constantinopole și acellŭ carele s'a făcutŭ imperatore dupe Ionŭ Asan, astŭ-felĭu că acella de Constantinopole perdea necontenitŭ in luptă, și de aceea trimise messagie la Mare-ducele, ca să alerge in adjutoriulŭ seŭ.*

Capitolŭ CCIX.

Cum Mare-ducele, priimindŭ messagiulŭ Imperatoreluĭ de Constantinopole, intruni Consiliulŭ spre a vedé ce trebue să facă, in care consiliŭ se otărî, că verĭ ce să fie, să se ducă a adjuta pre Imperatorele.

Și Mareluĭ-duce mare iĭ fu neplăcerea, că in acellŭ timpŭ trebuia să lase domnia Anatolieĭ, după ce o cucerise dela Turcĭ, restabilind'o din necazurile la care aceia o supuseseră. Și după mesagiulŭ ce priimi, și ascultândŭ de repetitele rugăciunĭ ale Imperatoreluĭ, ordonâ să se țină con-

siliŭ și aretâ la tótă compania celle ce se petreceaŭ, și se ruga să-lŭ consilieze ce are de făcutŭ. Și finalmintre consiliŭ fu datŭ de toţi, ca orĭcum să fiă să adjute pe Imperatorele la nevoia sa, și in primăvară apoĭ se vorŭ reinturna la Anatolia. Și așĭa Marele-duce priimi de bunŭ consiliulŭ și cunnoscu că compania îllŭ consiliase bine. Și indată se pregătiră, și pregătiră galerele și imbarcară totŭ ce apucaseră și óstea incepu viagĭulŭ pe ţărmulŭ mărei, așĭa felŭ că in fie-care ḑi aveaŭ deaprópe galerele, lăsàndŭ pe lângă acestea Marele-duce in fie-care locŭ bună garnizónă, deși era d'ajunsŭ pucine forţe, căcĭ deja isgonise de acollo pre Turcĭ, nicĭ unulŭ nu se arăta in tótă domnia; lucru care face posibilŭ a se ḑice, că acéstă ţérră o restabiliseră cu deseverșire.

Și cum regulâ tótă ţérra in acestŭ modŭ, merse Marele-duce la Passaguia (Lamsaki), și trimise unŭ vasŭ armatŭ la Constantinopole ca să intrebe pe Imperatorele ce voesce să facă. Și cum Imperatorele de Constantinopole aflâ că óstea Francilorŭ era la Passaguia, fu fórte alegru și mulţumitŭ și ordonâ să se facă o mare serbare la Constantinopole, și trămise la Mareducele să-ĭ ḑică, să se ocupe de a trece la Galipoli, și că la capulŭ de Galipoli să staţioneze trupele sélle.

Capitolul CCX.

Cum, afflândŭ de venirea Mareluĭ-Duce, Imperatorele următorŭ luĭ Ionŭ Asan trătéză cu imperatorele de Constantinopole și se primi a face totŭ ce acesta va voi, și cum se introduse ura intre Imperatorele de Constantinopole și Marele-duce.

Și cândŭ tótă óstea fu așeḑată acollo, ellŭ merse cu 100 ómenĭ cavalerĭ la Constantinopole a vedé pe Imperatorele și pe Dómna sócra sa și pre soţia sa; și cândŭ intra in Constantinopole i se făcu mare serbare și mare onóre. Și pe cândŭ ellŭ era in Constantinopole, fratele Imperatoreluĭ Ionŭ Asan, cellŭ ce se resboia cu Imperatorele, așĭa cum maĭ susŭ aţĭ afflatŭ, afflândŭ și ellŭ că Mare-ducele sosise acollo cu tótă óstea sa, îșĭ socoti trebele perdute. Și indată trămise ambassadorĭ către Imperatorele și făcu totŭ ce acesta voi: și așĭa Imperatorele isbuti prin Francĭ totŭ ceea ce dorĭa in acestŭ resboiŭ. . . .

Capitolŭ CCXII.

Cum in capătulŭ a 400 anĭ câtŭ imperiulŭ stătuse fără de Cesarŭ, fratele Roger fu creat Cesar de Imperatorele de Constantinopole; și cum iernă in Galipoli și după incheĭerea păceĭ trecu la Anatolia.

. . . Și cu mare alegriă se intórseră la Galipoli, la compania sa, și Cesarele conduse pre Dómna sócră-sa și pre Dómna soţia sa și doĭ fraţĭ aĭ soţieĭ sélle, cellŭ maĭ mare dintre carĭ era Imperatore dupre Ionŭ Asan. Și cum fură la Galipoli, se pregătiră de iernare, că deja trecuse serbătórea *tuturorŭ sfinţilorŭ*: și cu mare bucuriă ĭernéză Cesarele cu Dómna soţia sa și cu Dómna sócra sa și cu cumnaţiĭ seĭ . . . . .

Capitolulŭ CCXIII.

Cum Cesarele deliberâ se mérgă a-șĭ lua ḑioa bună dela Kyr Mihail, cu tóte că sócra și muerea sa îllŭ impotrivescŭ, pentru că eraŭ sigure de invidia ce Kyr Mihail simţĭa contra luĭ.

. . . Și pe cândŭ se făcea acé plătire, Cesarele ḑise Dómneĭ sócreĭ sélle și Dómneĭ muiereĭ sélle, că voesce să mérgă a-șĭ lua ḑioa bună dela Kyr Michail, fiŭ maĭ mare allŭ Imperatoreluĭ. Și sócra și muierea îĭ ḑiseră ca nicĭ intr'unŭ chipŭ se nu facă acésta, căcĭ sciŭ elle că acella e mare neamicŭ allŭ luĭ, și atâta invidiă avea contra luĭ, că de sigurŭ, de va merge Cesarele la unŭ locŭ unde Mihail se aĭbă maĭ multe puterĭ, acollo îllŭ va ucide și pre ellŭ și pre toţĭ cariĭ îllŭ vorŭ insoţi. Dar finalminte Cesarele ḑise, că nicĭ intr'unŭ modŭ nu se va opri de a merge, căcĭ ĭ-arŭ fi rușine să plece din Romania și să intre in regatulŭ Anatolieĭ cu otărîre d'a lupta necontenitŭ contra Turcilorŭ, fără maĭ întêĭu a-șĭ fi luatŭ ḑioa bună dela Mihail, lucru care s'arŭ putea lua in reŭ. Ce să vĕ ḑicŭ? că sócra sa cu muĭerea sa și cu cumnaţiĭ seĭ stăruiră in așa modŭ că traseră in partea lorŭ totŭ Consiliulŭ și-lŭ făcură să-ĭ ḑică nu cumva se intreprindă acéstă caletoriă; dar fu in vanŭ, căcĭ nemica nu putea să-lŭ

opréscă d'a merge. Și așa sócra și muerea luĭ vedêndŭ că nicĭ cu unŭ chipŭ nu-lŭ potŭ opri d'a merge, iĭ diseră să le dea lorŭ patru galere spre a merge la Constantinopole, și chiămândŭ Cesarele pre amiralulŭ En Ferran Daunes (de Abones), iĭ dise să le conducă in acea cetate. Rațiunea că femeia Cesareluĭ nu trecu cu ellŭ in Anatolia, fu că era gré maĭ bine de VII lunĭ și doria să nască in Constantinopole, otărîtă înse ca, după ce va nasce să fiă dusă cu galere acollo unde va fi Cesarele. Și așia Dómna stătu la Constantinopole Și la timpulŭ cuvenitŭ născu unŭ frumosŭ băiatŭ, carele încă era viŭ cândŭ eŭ incepuiŭ acéstă carte.

Și așia voiŭ inceta de a vorbi de acuma de sócră și de fiŭ și mĕ voiŭ reintórce a vorbi despre Cesare.

Capitolulŭ CCXXVI.

Cum compania purcese spre a combate pre Alanĭ; murindŭ șefulŭ lorŭ Gircon, cum le dărimă stindardele și omorî pe lângă acésta mulțĭ din aĭ lorŭ; și despre ceea ce se templă unŭ cavalerŭ dintre Alanĭ, voindŭ să libereze pre socia sa din mânele companieĭ.

. . . Și așia cu grația luĭ D-deŭ, óstea se găti a lăsa Galipoli, *fiindŭ vre o 12 dile de acollo până la punctulŭ unde Alaniĭ eraŭ in țérra luĭ Ionniță Asan.* Déca cineva me intrébă cum se impărți dobânda, ĭa așia: că CC ómenĭ care avéŭ să rămâie cu mine la Galipoli, aveaŭ să ea a treia parte, și trebuia să adaogŭ că așia se urmă, căcĭ nu se affla nime carele să voéscă a remănea altŭ-feliŭ. Ce se vĕ spunŭ? Că decunópte se duseră despărțindu-se de aceĭ ce avéŭ să remână, și ermaseră cu mine numa 133 ómenĭ cu pedestri cu marinarĭ și Almugavarĭ și șépte caĭ inarmațĭ carĭ eraŭ aĭ caseĭ melle, căcĭ cellorŭ-l'alțĭ fuĭ silitŭ a le da drumulŭ, promițândŭ eĭ a impărți in jumătate totŭ căstigulŭ ce lĭ-arŭ da D-deŭcu aceĭ și alțiĭ șépte cavalerĭ armațĭ ce remaseră cu mine. Așia resultă că eŭ remăseĭ răŭ acompaniatŭ de ómenĭ și bine acompaniatŭ de muerĭ; că una cu alta remaseră cu mine maĭ bine de 2000. Așia, óstea plecă și merse maĭ multe dille pone ce intră in **imperiulŭ luĭ Ioniță Asan**, așediatŭ intr'unŭ pré-frumosŭ plaiŭ. Și *Gircon* Bcapulŭ ulgarilorŭ, carele cu mânele sélle ucisese pre Cesare la Andrianopole, și avé cu ellŭ la 3000 de ómenĭ călărĭ și la 6000 miĭ de pedestriĭ; fie-care cu a sa soțiă și copiĭ, pentru că este de sciutŭ că Bulgariĭ facŭ asemenea cu Tătariĭ cariĭ iaŭ cu sine totŭ ce aŭ, și necĭ odată nu staŭ in cetate nicĭ orașe séŭ in sate. *Și cândŭ aĭ nostri se apropiară de eĭ, atuncĭ eĭ se opriră o di spre a-șĭ regula și asigura maĭ bine preparativele bătălieĭ, căcĭ e de sciutŭ, că Bulgariĭ sunt reputațĭ a avea cea, maĭ bună cavaleriă din orientŭ. Și dupe ce se odihniră o di, veniră a doua di aĭ nostriĭ a se aședa maĭ aprópe de eĭ, la o legă de distanță, și sculânduse fórte de diminéță, la ivirea zorilorŭ, se ciocniră cu eĭ, și năvăliră assupra tabereĭ lorŭ. Și deși Bulgariĭ prinseseră limba, totușĭ nu putuseră crede că eraŭ aĭ nostri așia de aprópe. Astŭ-feliŭ că nu eraŭ nicĭ gătițĭ bine 1000 de călărețĭ. Ce să vĕ dicŭ? Bătaia fu crâncenă și durá tótă dioa, până ce incolo către ora de amédi șefulŭ Bulgarilorŭ fu ucisŭ, perdênduşĭ capulŭ, și fiinduĭ abătute stindardele sélle; așia feliŭ că incurândŭ fură invinșĭ. Ce să vĕ dicŭ? Din toțĭ Bulgariĭ nu scăpară, unulŭ cu altulŭ, dintre pedestri și cavalerĭ, maĭ multŭ de 300 ómenĭ,* și așia periră toțĭ, fiindŭ măhnițĭ la inimă de a se despărți de muerile și copiĭ lorŭ...

Capitorŭ CCXL.

Cum ducele de Atena lăsă ducatulŭ seŭ Conteluĭ de Brenda (Brienne) și cum, desfidatŭ disulŭ conte de Despotele de Artă, și de Domnulŭ Românieĭ (Senior de la Blaquia) și de Imperatorele, avu in adjutorulŭ seŭ compania, dar cum, după ce redobândi tótă țérra sa, voindŭ să ucidă compania, compania îllŭ uccise pre ellŭ și pre toțĭ aĭ luĭ.

In acestŭ timpŭ succedâ că ducele de Atena muri de morbŭ, și neavêndŭ fiŭ nicĭ fiică, lăsă ducatulŭ Conteluĭ de Brenda (Brienne), carele era verŭ allŭ seŭ și carele crescuse in Sicilia, petrecândŭ multŭ timpŭ, cândŭ era băețașŭ, in castelulŭ de Agosta, unde stete in otagiŭ pentru

(*) Minunata espresiune comună cronicarilorŭ iberĭ și la aĭ nostri: *haver llinga donar lengua* a prinde limbă a da limbă.

tatălŭ seŭ, pre care-lŭ prinseseră; pentru care motivŭ disulŭ Conte îşĭ dobândise iubirea Catalanilorŭ, şi vorbĭa şi insăşĭ limba Catalană. *Cándŭ veni la Ducatŭ, îllŭ desfidâ Despotele de Arta, totŭ aşa făcênd Langlo Seniorele Blaquieĭ şi Imperatorele*, din care causă, pentru a li se oppune, ellŭ trămise messagerĭ la companiă, şi promise a-ĭ plăti solda de şése lunĭ, adecă patru scuziĭ pe lună de fie-care omŭ cu calŭ şi una scuză de fiecare pedestru; şi dacă se făcură respectivele tractate cu cărţĭ jurate din ambele părţĭ, atuncĭ compania purcese dela *Saserandria* (*Cassandria?*) *şi veni la Morea, cu mare anevoinţă, căcĭ suferise pré-multŭ trecêndŭ Blaquia, care este cea maĭ tare ţérră din lume* . . . .

No. 326.

— 1509 —

Stanislav Gorski resumă, dupre acte officiale, mersulŭ resbeluluĭ şi incheiarea tractatuluĭ de pace între Moldova şi Polonia in cursulŭ acestuĭ annŭ.

Din *Acta Tomiciana*.

. . . Decretum etiam in eisdem comitiis fuit ad preces procerum regni, ut rex ad conjugium animum suum inclinaret, sumeretque sibi uxorem, regni ac vite sociam, ex qua successorem sibi in regno relinqueret, ne regnum ipsum ade xterne gentis dominatum deveniret. Designati itaque erant *Joannes Laski*, coadjutor archiepiscopatus Gnesnensis, cancellarius regni, *Joannes de Lubrancz* eps. Posnaniensis, *Christophorus de Schidlowyecz* camerarius regni, qui ill. virginem Catharinam, ducis Mekelburgensis filiam, ad regale matrimonium postularent. E quum in procinctu jam essent, mens regis a cogitatione nuptiarum ad bellum Valachicum conversa est et legatio revocata. Advolant ex Podolia et Russia ad regem frequentes nuncii, initio de apparatu belli, post de invasione Bohdani, vojevode Valachorum cum exercitu magno in Russiam et Podoliam. Et rex quidem Sigismundus invitus bellum hoc suscepit adversus vicinam et christianam gentem, que et regno Hungarie, Polonis confederato, subjecta, et munimentum esset tam Hungarie quam Polonie regnis contra Turcorum impressionis.

Ad primas itaque nunciationes de apparatu illius bellico Sigismundus rex Ser. Vladislaum fratrem suum Hungarie regem rogavit, ut Valachum regni sui Hungarie subditum juxta fidem pro illo datam ab inferendo bello, cujus nulla justa causa esset, contineret, quem potius ad fedus ictum cum Polonis observandum cogeret. Alioqui rex lacessitus fedifragum hostem, bello ulcisci cogeretur.

Simulabat quidem initio Valachus suos ad reprimendas Tartarorum incursiones in castra coëgisse. Ceterum in gratiam Basilii Moscorum ducis sui schismatis cultorem, cujus gentem a rege cesam et magnis cladibus affectam dolenter tulit regem ulcisci et ditionem ejus vastare pergebat.

Pretendebat insuper idem vojevoda et has causas, quod rex Polonie partem ejus soli Valachici, Pokucie dictam, per vim jam pridem ademptam occuparet, et quod rex ipse sororem suam germanam, virginem Elisabetam, reginulam, per Alexandrum ei in conjugium promissam, affinitatem ejus aversando disponsare nollet, quod denique pro damnis et injuriis ex Polona ditione illatis consequi justitiam non posset.

Interea dum rex cum exercitu universe nobilitatis regni militeque mercenario in hostem properat, Valachus cum copiis suis Russiam ac Podoliam ingressus, Camenecz et Halicz, arces regias oppugnabat, sed cum capere eas non posset, villas et oppida circumquaque igne vastabat, predas hominum et pecorum abigebat. Ad Leopolim inde exercitum duxit et dispositis a longe bombardis magnis globos superne versus civitatem jaculabatur. Ubi tamen jactura suorum non modica in oppugnatione civitatis facta, tertio ab obsidione die, cum accepisset, regem cum magno ac forti exercitu contra se adventare, reducere suos ad Valachiam cepit et in reditu Rohatinum oppidum, per deditionem captum, incendit, cives illius oppidi, multam preterea predam auream atque argenteam, calices, cruces, vasa templorum, campanas ad Valachiam abduxit.—

Rex Leopolim veniens, cum per febrem, ex ardore solis contractam, proficisci in terram hostilem non posset, Nicolaum de Camenecz, palatinum Cracoviensem, exercituum regni generalem ducem, voto prius facto Deo optimo, maximo et divo Stanislao martyri, Polonie patrono, donandi

imagines argenteas, ut id bellum sibi populoque Polono felix ac fortunatum esse vellet, ire cum exercitu jussit. Is, superato Thyra amne rapido, alacri animo terram hostilem ferro, igne, cede vastavit, oppida Czarnowcze, Dorohin, Botuszani, Stepanovce, Choczim, aliaque oppida, fortalicia, curias, villas ac predia in cinerem redegit. Districtum Pokucie, cesis ac pulsis presidiis Valachicis recuperavit, et post devastatam in longum et latum hostilem terram predamque abactam, cum Soczawa, sedes vojevode, capi sine tormentis majoribus non posset, sed nec pugne copia a Valachis appareret — vojevoda sese cum suis in silvis occultante — dux ipse exercitum regium propter pacem tractari ceptam, reducere cepit et tam viros quam mulieres, senes, pueros, pecora, que ad usum non essent, ut par pari referret, interfici mandavit.

Interea dum hec in Valachia geruntur, venerant Leopolim ad regem Sigismundum a Vladislao fratre, rege Hungarie, legati ad bellum hoc Valachicum intercipiendum pacemque conficiendam. De qua cum tractant cum rege, exercitusque regius spe pacis deduci jussus, Thyram flumen tranat, mox Valachi ex insidiis a tergo erumpentes pugnam cum reliquo exercitu regio nondum flumen ingresso, censerunt, sed numero ac viribus impares victi, partim cesi sunt ac fugati, partim capti.— De occisorum numero non satis constat. Captivorum insignes erant triginta, inter quos magistratibus prestabant *Logoffet, Hamiesnik, Kyrsza* magnus dispensator, *Petrica et Dobrosteph*. Vincti omnes Leopolim ad regem perducti in custodia habiti sunt. Reliqui vero procerum ac bojarorum Valachi quinquaginta mandante duce exercitus decollati sunt; ex ea causa, quod Stephanus vojevoda, pater Bohdani hujus, stipendiarios milites Polonos in Trembowla raptos crudelitatem suam sanguine Polono satiaturus sub Podhayce decollari fecerat. Quorum tumulum dux regii exercitus in Valachiam vadens cum vidisset, illacrimans indignam necem eorum ulturum se vovisse fertur. Idcirco occisorum Polonorum manibus, cede Valachorum parentavit.

Accidit ea pugna IV Octobris, qui dies erat sacer divo Francisco, et ob victoriam eo die partam, dies sancti Francisci solennis in Polonia agi ceptus est.

Fractus hac clade Valachus pacem, legatis Hungaris procurantibus, lubens amplexus est, cujus constituende causa rex Sigismundus consiliarios suos ad Camenecz misit, *Joannem de Lasko* marschalcum regni Polonie, *Georgium Krupski* castellanum Belsensem, *Petrum Tomiczki* archidiaconum, secretarium suum, una cum legatis Vladislai, regis Hungarie, *Osvaldo Charlaczki* et Berlaij Balabasso. Ad quos illuc venerunt consiliarii Valachi *Theutak Logoffet*, *Thador* capitaneus, *Isaac* capitaneus Novohrodensis, *Iwanko* et *Petrica*. Quorum omnium opera pax ad XVII Januarii anni sequentis MDX constituta est, his conditionibus, que sunt in federe conscripte infra.

Ad firmandam autem eam pacem juramento vojevode, profecti sunt ad eum in Valachiam Krupski et Tomiczki. Quo accepto reversi ad regem fuere, et quo hec pax firmior foret eam Vladislaus, rex Hungarie, pro sua in Valachos superioritate confirmavit. Cujus rei causa Petrus Tomiczki ad Vladislaum regem in Hungariam missus fuit. Quemadmodum hec omnia tam ex tenore scripti federis, quam ex legationibus Tomicii ipsius infra descriptis plane videri possunt.

XVI autem Martis die anni MDX legati a vojevoda ad regem Sigismundum Cracoviam venientes, *Thador*, *Iwanko Pitar*, *Luca*, *Draga*, satisfaciendo conditionibus federis, supellectilem omnem predamque sacram ac profanam ex Russia et Podolia abductam secum attulerunt ac reddiderunt. Cives Rohatinenses et ceteri illius districtus populi a vojevoda liberi dimissi sunt. Proceres vicissim Valachi et officiales in prelio ad Thyram fluvium capti, Leopoli vinculis soluti abire in Valachiam permissi. Ceterum rex Sigismundus, eisdem legatis Valachorum presentibus, oratoribus Hungaris Charlaczkio et Balabasso servare fedus XX Martis juravit. Ad eundem modum et senatores Poloni jurarunt.

Eodem anno MDIX XXII Martis vicus apud Cracoviam Stradomia subito incendio exusta est. Urbs ipsa Cracoviensis ab eodem incendio egre ac magno labore defensa est. Quod signum erat futuri belli Valachici.

Camera, dupre stăruința nobilimiĭ regatuluĭ,

decise prin decretŭ de a adressa rugăminţĭ regeluĭ pentru a-lŭ indemna să intre in căsătoriă, luându-şĭ uă soţiă de viéţă şi de tronŭ, din care să éssă unŭ mostenitorŭ, pentru a feri regatulŭ de a cădé sub uă dominaţiune străină. In urmarea acesteĭ iniţiative, fură orânduiţĭ: Ionŭ Laski vice-archiepiscopulŭ de Gnezno şi cancellariulŭ regale, Ionŭ Lubranski episcopulŭ de Poznania şi Cristoforŭ Szydlowiecki camerariulŭ regale, cariĭ să mérgă să céră in numele regeluĭ mâna principeseĭ Caterina, fiĭa duceluĭ de Mecklenburg. Dar după plecarea lorŭ regele lăssâ planulŭ de căsătoriă, pentru a se gândi numaĭ la resboiŭ cu Moldoveniĭ, şi aşa déră se grăbi a rechiăma pe ambasadorĭ. In adeverŭ, curieriĭ nu conteniaŭ de a totŭ veni din Podolia şi din Galiţia, aducêndŭ regeluĭ sciri de'ntâĭŭ de mişcările, apoĭ de invasiunea luĭ Bogdanŭ-vodă cu uă mare óste de Moldovenĭ. Astŭ-felĭu, chĭarŭ fără voiă, regele Sigismundŭ trebuia să se inarmeze contra unuĭ poporŭ crestinŭ şi vecinŭ, pe de uă parte suppusŭ amiceĭ nóstre Ungarieĭ, éră pe de altă parte servindŭ şi Ungurilorŭ şi Polonilorŭ dreptŭ unŭ zidŭ contra Ottomanilorŭ.

La prima veste despre pregătirile luĭ Bogdanŭ-vodă, regele Sigismundŭ rugâ pe frate-seŭ Vladislaŭ, regele Ungarieĭ, să oprésćă dela unŭ resbellŭ nedreptŭ pe vassalulŭ Moldovénŭ şi să-lŭ silésćă a observa tractatulŭ de pace cu Polonia, căcĭ altŭ-felĭu va fi pedepsitŭ pentru călcarea credinţeĭ.

Moldovénulŭ de'ntêĭu se prefăcea cumcă îşĭ adună ostile pentru a respinge pe Tătarĭ; apoĭ pretindea că voesce a resbuna assupra regeluĭ, prin pustiirea Polonieĭ, bătăĭele şi pagubele ce sufferise din partea Polonilorŭ correligionarulŭ seŭ Vasile, ducele Moscovieĭ.

Maĭ imputa Bogdanŭ-vodă regeluĭ şi aceĭa că reţine prin forţă Pocuţia, uă parte din territorilulŭ moldovenescŭ; că-ĭ refusă luĭ cu despreţŭ pe véră-sea vergură Elisabet*a*, pe care ĭĭ promisese reposatulŭ rege Alecsandru; şi, in fine, că nu satisface perderile şi insultele occasionate Moldoveĭ din partea Polonilorŭ.

Pecândŭ regele, cu tótă nobilimea polonă şi cu óste mercenariă se mişca in espediţiune, Bogdanŭ-vodă năvăli in Galiţia şi in Podolia, assediâ forterețele regale Camenețŭ şi Halicĭ, dar neputêndu-le lua, devastâ tóte oraşele şi satele din pregĭurŭ şi apucâ in robiă mulţime de ómenĭ şi turme. De aci păşi assupra Leopoliĭ şi inconjĭurând'o cu artilleria, o bătu din tunurile celle marĭ. Dar după uă bombardare in cursŭ de două ḑille, insciinţându-se de apropiarea regeluĭ cu uă armată mare şi puternică, se retrase in a treĭa ḑi şi, pe drumŭ spre Moldova, luândŭ prin capitulaţiune oraşulŭ Rohatinŭ, illŭ arse, ĭar pe orăşenĭ de'mpreună cu uă mulţime de aurŭ, argintŭ, potire, crucĭ, vase bisericescĭ, clopote, ĭĭ duse robĭ.

Sosindŭ la Leopole bolnavŭ de frigurĭ, provenite din causa arşiţeĭ sóreluĭ, regele remase acollo, incredinţândŭ comandantuluĭ-generalŭ Nicolae Kamieniecki espediţiunea in interiorulŭ Moldoveĭ, după ce inse maĭ ânteĭu votase icóne de argintŭ luĭ D-ḑeŭ şi S-tuluĭ martirŭ Stanislavŭ, patronulŭ Polonieĭ, déca vorŭ bine-cuventa armele polone contra Moldovenilorŭ. Apoĭ Kamieniecki trecu răpedele fluviŭ Nistru, năvălli cu furiă in Moldova, tóte pustii prin ferrŭ, focŭ şi omorŭ, şi reduse in cenuşă oraşele Cernăuţŭ, Dorohoĭu, Botoşeniĭ, Stefănescĭĭ, Hotinulŭ şi alte politie, castellurĭ, curţĭ, sate şi burgurĭ. După aceĭa recăstigâ provinţia Pocuţia, allungândŭ de acollo şi ucciḑendŭ garnizonele moldovene şi, in fine, după ce devastase in lungŭ şi in latŭ tótă ţérra inamică, robindŭ şi omorândŭ pentru represallie bărbaţĭ, femeĭe, bătrânĭ, copiĭ, dobitóce; —se retrase; căcĭ capitala Sucéva nu o putea lua fără artilleriă grea, ér de uă băttăliă generală se ferĭa Bogdanŭ-vodă, ţinêndu-se cu aĭ seĭ in codri şi incepêndŭ a negoţia pentru incheĭarea păciĭ.

Pe cândŭ acestea se petreceaŭ in Moldova, veniră ambassadorĭ ungurĭ la Leopole, stăruindŭ pe longă regele pentru impăcarea lucrurilorŭ. Dar chĭarŭ atuncĭ cândŭ armata polonă, afflândŭ despre negoţiaţiunĭ de pace, se retrăgea din Moldova, Bogdanŭ-vodă ĭĭ pândi la trecetórea Nistruluĭ şi după ce uă parte trecuse fluviulŭ, năvălli din dosŭ assupra restuluĭ; inse maĭ slabĭ şi maĭ puţinĭ la numĕrŭ, Moldoveniĭ fură invinşĭ, uccişĭ, fugăriţĭ şi prinşĭ. Cifra cellorŭ morţĭ nu se pré scie. Intre prisonierĭ era *30 boĭerĭ de frunte, maĭ allesŭ logofĕtulŭ, Cărjea marele jitni-*

cerŭ(*), *Petrică și Dobrostefŭ.* Toțĭ fură adduşĭ legațĭ la Leopole și, din ordinulŭ regeluĭ, arruncațĭ in temniță. *Ceĭ-l'alțĭ boĭerĭ și boĭerinașĭ moldovenĭ, in numerŭ de 50, fură descapitațĭ din porunca commendantuluĭ generalŭ allŭ armateĭ, intocmaĭ precum Stefanŭ-vodă, tatălŭ luĭ Bogdanŭ-vodă, lacomŭ de sânge polonŭ, descapitase sub Podhaĭțe pe ostașiĭ polonĭ prinșĭ in Trembovle, alle cărorŭ morminte le vedluse commendantulŭ generalŭ mergêndŭ spre Moldova și se dice că atuncĭ arŭ fi juratŭ de a resbuna peirea lorŭ, ceĭa ce și făcu.*

Acea băttălliă dela Nistru se intemplâ in 4 Octobre, diŭa Sf. Franciscŭ, și din acéstă causă de atuncĭ incóce diŭa Sf. Franciscŭ se serbéză in Polonia cu solemnitate.

Sdrobitŭ prin acea victoriă, Moldovénulŭ imbrățișândŭ cu bucuriă proĭectulŭ păciĭ, presentatŭ de ambassadoriĭ ungarĭ, regele Sigismundŭ trimise cu acestŭ scopŭ la Camenețŭ pe Ionŭ Laski cancellariŭ, pe Stanislaŭ Chodecki mareșallulŭ regatuluĭ, pe George Krupski castellanulŭ de Belz, pe secretarulŭ seŭ Petru Tomicki archidiaconŭ, de'mpreŭnă cu ambassadoriĭ regeluĭ ungurescŭ Vladislaŭ, Osvaldŭ Korlathky și Berlaj Balabas; către cariĭ se insoțiră consiliariĭ moldovenĭ, Teutŭ logofetŭ, Tóderŭ purcalabŭ, Isacŭ purcalabŭ de Romanŭ, Ivanko și Petrică. Prin communa lorŭ ințellegere fură elaborate condițiunile păciĭ in diua de 17 genariŭ annulŭ urmatoriu 1510.

Pentru confirmațiunea acelleĭ păcĭ prin jurămêntulŭ personalŭ allŭ luĭ Bogdanŭ-vodă, merseră in Moldova Krupski și Tomicki, după a cărorŭ intórcere o maĭ intări și Vladislaŭ, regele Ungarieĭ, ca suzeranŭ allŭ Moldoveĭ; carĭ tóte se potŭ vedé atâtŭ din textulŭ tractatuluĭ de pace precum și din relațiunea de ambassadă a luĭ Tomicki.

In 16 martie 1510 ambassadoriĭ moldovenescĭ, Tóderŭ, Ivanco pitarŭ, Luca Drace, venindŭ la Cracovia, adduseră regeluĭ tóte lucrurile și predele sacre și profane apucate in Galiția și Podolia. Cetățeniĭ din Rohatin și ceĭ-l'alțĭ robĭ fură eliberațĭ. De assemenea fură scoșĭ din ferre și trimișĭ in Moldova boĭeriĭ moldovenĭ, prinșĭ in băttăllia dela Nistru. Apoĭ regele Sigismundŭ, in presența ambassadorilorŭ moldovenĭ și ungurĭ, jurâ și ellŭ in 20 martie pădirea tractatuluĭ de pace. Jurară și senatoriĭ polonĭ.

In acellașĭ annŭ 1509, 22 martie, burgulŭ Stradomia de longă Cracovia fu arsŭ. Insășĭ Cracovia abia-abia scăpâ de acellŭ nicendiŭ. *Acésta fusese semnulŭ viitoruluĭ resbellŭ moldovenescŭ.*

(*) Cf. documentulŭ N. 8.

No. 327.

Constantinopole, 1628.

Testamentulŭ luĭ Mironŭ Barnovski, domnulŭ Moldoveĭ, cădêndŭ in mâna Turcilorŭ și in adjunulŭ de a fi omorîtŭ.

Originalulŭ acestuĭ prețiosŭ documentŭ istoricŭ și litterarŭ se afflă la monastirea Bĕrnova, ĭar uă copiă in *Condica Nr. 1015* din Archiva Statuluĭ, pag. 332—336.

Ionŭ Miron Barnovschi-voevodŭ dămŭ scire cu scrisórea nóstră tuturorŭ cuĭ se cade a sci, că eŭ fiindŭ acuma în mâna păgânilorŭ de bună voĭa mea venitŭ în mâna lorŭ, pre amăgiturile și inșălăcĭunile lorŭ și mĕ scóseră din odihna mea cea bună, și cum cunóscemŭ și vedemŭ tocmelele păgânescĭ maĭ multŭ avemŭ nădejde de mórte decâtŭ de viéță, și intr'acella chipŭ meșteșuguiră cu măngăerea lorŭ, de nicĭ casa nu m'amŭ tocmitŭ, cum să cade în purcesulŭ nostru, cum mĭ-a fostŭ voia mea, ca de mi s'arŭ prileji aci și verĭ-uă mórte, să se scie pre ce tocmélă arŭ fi remasŭ casa nóstră, ce nicĭ unŭ lucru statornicŭ n'amŭ făcutŭ să fie mórtea nóstră cu odihnă, pentru căcĭ că nicĭ eŭ n'amŭ avutŭ acéstă nădejde, să fiŭ eŭ astădĭ intr'acéstă nevoiă; pentru acésta mĕ rogŭ pentru mila luĭ D-deŭ tuturora prietinilorŭ nostri, de ni se va prileji aicea verĭ-uă mórte séŭ verĭ uă închisóre îndelungată, să vĕ fie milă de casa nóstră de nu ne-am priceputŭ la purcesulŭ nostru să ne tocmimŭ casa cum se cade, ca să nu fie pre urma nóstră price și gălcévă între ruda nóstră séŭ intre prietenĭ, căcĭ că n'amŭ sciutŭ că voiŭ veni la una ca acésta; și avut'amŭ gândŭ să facemŭ până amŭ fostŭ pre locŭ, ce totŭ amŭ îndelungatŭ di după di și amŭ trasŭ nădejde că vomŭ dobândi érășĭ domnia; décă așŭ fi sciutŭ în ce chipŭ va fi, mĭ-așĭ fi tocmitŭ lucrurile; acuma sînt

scăpatŭ de acelle tóte, numaĭ pre D-ḑeŭ şi pre dreptatea mé amŭ tótă nădejdea; cîndŭ este acuma, eŭ mărturisescŭ înaintea luĭ D ḑeŭ, celluĭ ce a făcutŭ cerulŭ şi pămêntulŭ, şi mărturisescŭ a tóreĭ rudeĭ melle şi tuturora prietinilorŭ, că eŭ lasŭ cu tótă voĭa mea şi cu totŭ suffletulŭ meŭ acéstă scrisóre într'acellaşĭ chipŭ, cum de mi se va prileji aicea verĭ-uă mórte, ca să fie de credinţă şi de séma pre urma nóstră ce se va affla scrisŭ într'acéstă scrisóre.

1). Pentru acelle ocine ce amŭ cumperatŭ dela Dumnéluĭ Sireaschi (Siniawski?) şi dela Dumnéeĭ Dómna Ana şi dela Domnu Cnéz Corezchi; până amŭ fostŭ locuitorŭ acollo, dumneaeĭ dómna Ana de multe orĭ ne-aŭ grăitŭ şi cu rugăminte, în t'acestaşĭ chipŭ, cum de aşŭ vrea să cheltuescŭ acelle ocine, cum să nu încapă moşia dumnisale 'n tr'alte mânĭ, să se vêndă altuĭ cuĭ-va, că sunt gata dumnélorŭ a ne intórce banĭ, să le hie moşiă éră pre mâna dumnilorŭ-sélle, cum aŭ şi fostŭ: într'acestŭ chipŭ amŭ fostŭ şi noĭ bucuroşĭ să nu cadă pre măna altora; după pofta dumisélle avut'amŭ şi noĭ gândŭ de ne va da D-ḑeŭ érăşĭ domnia în ţérra Moldoveĭ, dumnélorŭ să'şĭ rescumpere moşia dela noĭ, că aŭ fostŭ şi cu destulă gălcévă, şi să maĭ lasŭ din suma banilorŭ ce amŭ datŭ pre acelle ocine, cum amŭ şi scrisŭ la dumnealorŭ, şi acuma de osebĭ; deci de va vré acum dumnéluĭ jupânulŭ Sireavschi şi cu dumneaeĭ dómna Ana să-şĭ rescumpere moşia dumiséle, dumnélorŭ să dea din suma banilorŭ ce amŭ datŭ pre tóte părţile, uă sută şi duoă-ḑecĭ de miĭ de zloţĭ proştĭ la mâna ómenilorŭ nostri, cariĭ vomŭ arreta maĭ josŭ, éră altă sumă ce vorŭ trece din uă sută şi duoă-ḑecĭ de miĭ de zloţĭ eŭ daŭ şi dăruescŭ cu tótă voia mea dumisélle Dómneĭ Aneĭ şi coconilorŭ dumisélle să fie dată în vécĭ, nimé să n'aibă a cere dela dumnélorŭ. Numaĭ dumisélle; maĭceĭ nóstre săĭ facă venitŭ dintr'acelle ocinĭ ce vorŭ socoti dumnélorŭ, să 'ĭ fie de hrană până va hi dumnéeĭ viă, éră după mórtea dumisélle să hie ĭar domneĭ Aneĭ şi coconilorŭ dumiséle: şi până va fi dumnéeĭ maĭca nóstră viă, să aibă dela dumnélorŭ socotinţă şi cinste, cum aŭ avutŭ şi de la noĭ; înse de va vré dumnéeĭ să locuiască acollo până la mórte-ĭ.

2) Cea sumă de banĭ uă sută şi două-ḑecĭ miĭe de zloţĭ ceamŭ arrătatŭ maĭ susŭ, să aibă a da dumnéluĭ jupânulŭ Sireavski şi dumnéeĭ dómna Ana la mâna ómenilorŭ nostri, la Gavrilaşŭ vornicŭ şi la Costinŭ post; éră eĭ vorŭ da aceştĭ banĭ unde le vomŭ arreta noĭ; éră de nu va vré Dluĭ jupânulŭ Sireavski şi dumnéeĭ dómna Ana să'şĭ rescumpere moşia ca să dé acé sumă de banĭ 520,000 de zloţĭ la ómeniĭ meĭ cariĭ amŭ arrătatŭ, atuncĭ să fie volnicĭ acestĭ doĭ boerĭ, Gavrilaşŭ vornicŭ i Costinŭ postelniculŭ a vinde acelle ocine fie-cuĭ va vré să cumpere. Eară altulŭ din ruda mé nime să nu fie volnicŭ a vinde.

3). Dintr'aceştĭ banĭ să aibă a da Gavrilaşŭ vornicŭ i Costinŭ postelniculŭ 5000 de zloţĭ la sânta biserică din Liovŭ care o amŭ sferşit'o noĭ cu cheltuiala nóstră, şi multe cheltuelĭ a făcutŭ brasla dela acé sântă biserică cu ḑisa nóstră, şi n'amŭ apucatŭ să plătimŭ acelle cheltuelĭ, ci să aibă a la acé 5000 de zloţĭ să plătéscă tóte cheltuelile, ca să fie poména nóstră deplină.

4). Aşijderea sânta biserică *Adormirea* Precisti din tărgŭ din Iaşĭ care este inchinată la luminatulŭ şi sântulŭ mormêntŭ allŭ luĭ Christosŭ şi acé sântă biserică este nesevărşită, decĭ să aĭbă aceştia a sevărşi şi acollo dintr'aceĭ banĭ cu cătŭ vorŭ socoti că se va săverşi.

5). Aşijderea biserica luĭ sântŭ Ioanŭ *Botezătorulŭ* éră in tărgŭ în Iaşĭ care este făcută de noĭ şi éră nu este săvărşită, şi acollo să aibă a da să o săvărşéscă, şi vesminte şi altŭ ce va trebui, la acé sântă biserică să aibă a face.

6). Pentru detoriĭ, care vorŭ fi detoriĭ drepte, să aibă a le plăti, să nu fiŭ in blestemŭ.

7). Luatu-s'aŭ nisce boĭ dela nisce neguţătorĭ şi dela comisulŭ Furtună pre vremea ce plătĭamŭ Ustia, şi s'aŭ datŭ aceĭ boĭ jupânuluĭ Sireavschi în preţulŭ Ustieĭ, şi unora dintr'aceĭ neguţătorĭ li s'aŭ făcutŭ plata, éră altora nu li s'aŭ plătitŭ. Ce scie Tudoraşco cămăraşŭ cuĭ s'aŭ plătitŭ şi de alte detoriĭ de tóte, care sunt detoriĭ drepte, scie cămăraşulŭ, şi ce va rădica ellŭ cu suffletulŭ seŭ cu jurămêntŭ tare, să aĭbă acelle detoriĭ a se plăti, să nu'mĭ fie îngreunatŭ suffletulŭ şi cu acelle peccate: luat'amŭ şi de la că-

mărașulŭ nisce banĭ cândŭ amŭ trecutŭ în cóce, avea și zapisŭ dela noĭ, să aibă a i se plăti după zapisulŭ nostru.

8). Nisce argintŭ ce amŭ datŭ la Dumnealuĭ Stefanŭ Potoschi voevodulŭ din Breslavŭ și la dumnéeĭ dómna Maria, cândŭ amŭ fostŭ la Hotinŭ după ce ne mazilиră prețŭ de 16000 de zloțĭ, pohtindŭ dumnélorŭ la noĭ, să-ĭ imprumutămŭ cu uă sumă de banĭ. Noĭ banĭ n'amŭ avutŭ îndemână să-ĭ dămŭ într'aceeașĭ dată, apoĭ dumnélorŭ pohtiră și argintŭ să-lŭ zălogéscă într'unŭ annŭ, de abia să ne dea éră argintulŭ înapoĭ. Deci pohtimŭ pre dumneaeĭ pre dómna Maria să-lŭ dea la mâna cestorŭ duoĭ boerĭ, care amŭ lăsatŭ ispravnicĭ caseĭ melle, ca să aibă a-lŭ vinde și să dea din baniĭ ce vorŭ lua pe acellŭ argintŭ 5000 de zloțĭ la săntulŭ mormêntŭ Domnuluĭ nostru Iisusŭ Christosŭ, la Ierusalimŭ, alțĭ banĭ éră să-ĭ dea unde va fi ḑisa nóstră.

9). Biserica dela Toporăutŭ, unde zace ósele părinteluĭ meŭ D-ḑeŭ să-lŭ pomenéscă, să aibă a o găti de ispravă.

10) Pentru cinstită maĭca nóstră, de nu va vré să șéḑă dumnéeĭ la Ustiia până va fi dumneaeĭ viă, în țéră să șéḑă cu sora mea cu Scripca, scimŭ că va fi la cinste și socotită, și ce se va alege partea dumiséllе, să-ĭ fie de mórte, să fie totŭ pre mâna dumisélle Scripcăĭ.

11). Pentru sânta monastire Bărnova care este începută de noĭ, vedemŭ că după vreme ce stătură, că altŭ nime nu va putea să o săvârșéscă, numaĭ o putere domnéscă; pentru acea de va alege D-ḑeŭ unŭ domnŭ creștinŭ, ca acella să o săvărșéscă, D-ḑeŭ să-ĭ fiă într'adjutorŭ; monastióra cea de lemnŭ ce s'a făcutŭ ântâiŭ să aĭbă acești boĭerĭ a o socoti și a o intări.

12). Pentru satŭ pentru Toporăuțŭ de vorŭ socoti și vorŭ recunósce călugĕriĭ, că nu vorŭ putea ține acellŭ satŭ, ci se va pustii căcĭ este la cea margine și maĭ multŭ în nădejdea nóstră s'aŭ ținutŭ; de câtŭ se va pustii acellŭ locŭ și acea sântă biserică, unde zacŭ ósele părinteluĭ nostru, maĭ bine să facă tocmélă călugĕriĭ cu vorniculŭ Gavrilașŭ să le dea într'altŭ locŭ maĭ cu odihnă și să fiă acollo coconiĭ surorіĭ melle Svercăĭ.(?)

13). Pentru cocóna luĭ Ionașco Strovicĭ, să o iea la sine aŭ vorniculŭ Gavrilașŭ aŭ Costinŭ postelniculŭ să o căsătoréscă după unŭ fecĭorŭ de boerŭ din țérră, să'șĭ ție moșiele și pentru ce s'aŭ crescutŭ în casa nóstră, să-ĭ facă ceva parte din haĭne și din argintŭ, să-mĭ fie poménă.

14). Pentru nescarĭ zapise séŭ macramurĭ de se vorŭ affla undeva făcute de noĭ adevĕrŭ, și făcut'amŭ a bogațĭ cercândŭ binele nostru, și amŭ giuruitŭ unuia și altuia, cum de vomŭ dobândi domnia în țérra Moldoveĭ după nevoința lorŭ ca să aibă dela noĭ nagradŭ după nevoință ce vorŭ nevoi; acuma la acelle tóte să nu fie de credință nicĭ să se créză nicăirea.

15) Pentru slugĭ carĭ ne aŭ slujitŭ cum se cade, să aibă nagradŭ după slujba lorŭ.

16). Iară să nu ḑică cineva dintru surorile nóstre, séŭ de nepoțĭ séŭ de verĭ-primarĭ, séŭ fie-cine dintru ruda nóstră, că dóră are trébă séŭ parte dintru ocinile nóstre ce le amŭ cumpăratŭ în țérra leșéscă séŭ din tótă averea nóstră, că nimé n'are trébă nicĭ parte întru agonisita mea fără cuĭ voĭu arăta eŭ după nevoĭa mea, acella va avea trébă și parte, că aceste ocinĭ și agonisita nóstră nu ne-aŭ remasŭ moșiă dela părințĭ, ci le amŭ agonisitŭ eŭ singurŭ, pentru acea nime să nu se amestice să céră parte, ci să aibă acestĭ duoĭ boerĭ alleșĭ, și voĭu tóte pre mâna lorŭ, ocinĭ, aurŭ, argintŭ, haĭne, tóte aceste clătitóre și stătătóre să dé pe la monastirĭ și bisericĭ, pentru suffletulŭ nostru și a părințilorŭ nostri: sunt bogate biserice góle de vestminte, sunt bogate stricate, descoperite: să aibă a le griji dintr'agonisita mea, cum le va ajunge puterea pentru suffletulŭ nostru eŭ daŭ și dăruescŭ (?) coconilorŭ suroreĭ melle Scripcăĭ, și coconilorŭ nepóteĭ nóstre Safteĭ jupăneseĭ luĭ Costinŭ.

17) De ni se va prileji mórte aicé la mâna acestorŭ păgânĭ să pue acestĭ boerĭ nevoință să nu zacă ósele în păgânĭ, ci să le adducă în țérră, să le îngrópe la sânta monastire Dragomirna.

18). Pentru sânte bisericĭ care sunt făcute de noĭ cu nevoința nóstră, să vĕ fie aminte, și pre urma domnielorŭ vóstre și coconilorŭ vostri.

19). Tóte aceste câte s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ sunt poftele melle cu tótă voia mé, și poftescŭ și rogŭ pe toțĭ prieteniĭ meĭ să fie aceste tocme-

le stătătóre, nimea să nu le amestice într'altŭ chipŭ de cum amŭ tocmitŭ eŭ cu voĭa mea.

Iară cine se va ispiti să amestice într'altŭ chipŭ acéstă tocmélă ce amŭ tocmitŭ eŭ cu tótă voĭa mea, să fie trecletŭ și procletŭ, și afurisitŭ, și să fie neĭertatŭ de D-ḑeŭ.

No. 338.

Tergovisce, 1618, februariŭ 12.

Gavriilŭ Movilă, domnulŭ Ţerreĭ-Muntenescĭ, cu frațiĭ seĭ Petru (maĭ în urmă mitropolitŭ de Kiev), Ionŭ (*) și Moise (maĭ in urmă domnulŭ Moldoveĭ), dăruescŭ monastiriĭ Galata uă moșiă, remasă lorŭ dela vĕrulŭ lorŭ hatmanulŭ Isacŭ Balica.

Se află in originalŭ la monastirea Frumósa, iar in copiă in *Condica Nr. 1015* din Archiva Statuluĭ, pag. 266-ă7.

Gavriilŭ Movila voevodŭ a tótă Ţérra-Românéscă și cu pré-iubițiĭ și dintr uă inimă frațiĭ meĭ *Petru-voevodŭ* și *Ionŭ-voevodŭ* și Moisi voevodŭ, fiiĭ mareluĭ și pré-bunuluĭ repăosatuluĭ Eremiiĭ voevodŭ, facemŭ scire tuturorŭ cuĭ se cade a sci, cum noĭ cu vrerea și cu mila luĭ D-ḑeŭ ne-amŭ milostivitŭ de amŭ datŭ și amŭ miluitŭ sfânta monastire a nóstră ce se chĭamă a Balicăĭ, ce este la Galata lôngă tĕrgulŭ Iașilorŭ, unde este hramulŭ Sveti Arhangheli Mihailŭ și Gavriilŭ și alțĭ fără de trupŭ puterĭ, de este metohŭ la sfântulŭ și de D-ḑeŭ âmblatulŭ muntele Sinae; care mónăstire este inceputăși făcută de repăosatulŭ Balica hatmanŭ și este săvărșită și intărită de repăosatulŭ părintele nostru Simeonŭ voevodŭ și de unchĭulŭ nostru Erimie voevodŭ și de *vĕrulŭ nostru Dumnealuĭ Balica hatmanŭ ficiorulŭ Balicăĭ hatmanŭ cellŭ bĕtrânŭ*; acea monăstire miluimŭ și intărimŭ cu unŭ satŭ ce se chĭamă Hécĭulŭ in ținutulŭ Soroceĭ pre apa Rĕutuluĭ, cu locŭ de heleșteŭ și de morĭ intr'acea apă, cu totŭ hotarulŭ; pentru căcĭ acellŭ satŭ aŭ fostŭ dréptă cumpărătură și moșiă a repăosatuluĭ vĕrulŭ nostru Dumnéluĭ Isacŭ Balica hatmanŭ; pentru să-ĭ fie de adjutorŭ și de intărire la acea monăstire și la monăstirea cea mare dela muntele Sinae; și noŭe să ne fie pomană locuitóriă, și moșilorŭ și părinților nostri, și noŭe și a tótă ruda nóstră; pentru că *ocinele căte aŭ avutŭ vĕrulŭ nostru Isacŭ Balica hatmanŭ remânŭ pe mâna nóstră și a rudeĭ nóstre*; ĭar cine &. (urméză blăstemulŭ și marturĭ:) *Enaki vel-banŭ Kralevskiĭ, Ivașco vel-vornicŭ, Papa vel-logofetŭ, Stoĭca vel-visternicŭ, Miho vel-spatarŭ, Mihalache vel-stolnicŭ, Buzesculŭ vel-comisŭ, Vladŭ vel-χăharnicŭ* . . . . . și amŭ scrisŭ eŭ Lepădatŭ in scaunulŭ Tergovisce, fev. 12 дни и ѡт Адама до нинѣ в лѣто ҂ꙅрк ѕ а рождества христова ҂ахиї. (Urméză iscălliturele și pecețile luĭ Gavriilŭ Movilă și Ionŭ Movilă,— *Petru Movilă lipsesce—iscălitura grecéscă a luĭ Cirillŭ patriarculŭ de Alexandria* și altele căte-va grecescĭ).

(*) Despre care veḑĭ *Engel*, t. 2, p. 265.

No. 339.

Fără locŭ, 1652, aprile 14.

Actŭ de confirmațiune dela Vasilie-vodă monastiriĭ Barnoski pe satele Toporăuțĭ, Șipote, Muntenĭ, Negrințĭ și nesce prăvăllie.

Notă: *specificarea unorŭ dărĭ; ce-va pentru istoria luĭ Stroicĭ; uă allusiune la hatmanulŭ Arbore; ce-va pentru biografia luĭ Miron Barnovski; despre moșie alle orașelorŭ; topografia Iașuluĭ; invasiunea taro-cozacă in Moldova* . . . . .

Ionŭ Vasilie voevoda etc.

Adecă aŭ venitŭ inaintea nóstră rugătoriĭ nostri călugĕriĭ dela sfânta monăstire ce se chĭamă Adormirea Precisteĭ din tĕrgŭ din Iașĭ, care este zidită de reposatulŭ Mironŭ Barnovski voevoda; și aŭ plânsŭ și ni s'aŭ jeluitŭ inaintea nóstră, cu mare jalbă, ḑicêndŭ: că direse ce-aŭ avutŭ și alte zapise de daniă și de miluire cu mare blăstemŭ dela ctitorulŭ lorŭ Mironŭ Barnovski voevoda, și de intăritură dela alțĭ Domnĭ maĭ de'nainte de noĭ și insămĭ domnia mea, pe satulŭ Toporouțiĭ, ce este in ținutulŭ Cernăuțilorŭ, cu morĭ și cu heleștee in pereulŭ satuluĭ, și *pentru 1,500 oĭe de goștină, și 500 mascurĭ, și 1,000 stupĭ de desetină și de solăritŭ, și pentru alte dărĭ și angĕrie căte vorŭ fi pre alțĭ in țérra nóstră*; care satŭ Toporouțiĭ aŭ fostŭ gĭumĕtate dreptŭ de moșiă a luĭ Barnovski-vodă, ĭar gĭumetate din acellŭ satŭ aŭ fostŭ luĭ dréptă cumpărătură dela *unchĭulŭ*

domnieĭ sélle Stroicĭ logofĕtŭ, dreptŭ 1,000 ughĭ; și ĭar satulŭ Șipotele in ținutulŭ Hărlĕuluĭ, cu heleșteŭ și cu móră in Miletinŭ, și cu viĭe in țarină, și *cu 800 oĭe de goștină și cu 300 mascurĭ la goștină, și cu 300 stupĭ la desetină, și pentru alte dărĭ și angĕrie; care satŭ aŭ fostŭ maĭ inainte a luĭ Arbore, și aŭ âmblatŭ din mână in mână, și aŭ fostŭ și domnescŭ*, pônĕ cândŭ l'aŭ cumperatŭ *Mironŭ Barnovski vodă, cândŭ aŭ fostŭ hatmanŭ, maĭ inainte de d mnia luĭ, dela Radulŭ vodă Mihnea in domnia luĭ înteĭu*, dreptŭ 1,800 galbenĭ unguresci; și ĭar satulŭ Munteniĭ, ce este pe Bĕrladŭ in ținutulŭ Vasluiuluĭ, și cu vadŭ de móră in apa Bĕrladuluĭ, care *satŭ aŭ fostŭ dreptŭ domnescŭ ascultătorŭ de térgulŭ Vasluiuluĭ*; și ĭar uă bucată de locŭ din satulŭ Negrințiĭ, in ținutulŭ Hotinuluĭ, care bucată de locŭ le-aŭ fostŭ ĭar danie și miluire dela ctitoriĭ monăstiriĭ, și aŭ avutŭ și pêră cu Efremŭ Hăjdeŭ pentru acea bucată de locŭ din Negrinți și l'aŭ remasŭ din tótă legea țerreĭ; și ĭarăși pentru nesce dughene și cu pivnițe din târgulŭ Iașuluĭ *impotriva cărvăsărieĭ domnescĭ in ulița ruséscă*; aceste tóte direse și alte intăriture *tóte s'aŭ prăpăditŭ din taĭna (?) sfinteĭ monăstirĭ cândŭ aŭ venitŭ Salga-sultanŭ cu óste tătăréscă și cu Bogdanŭ Hmilniski hatmanŭ cozăcescŭ cu óste zaporojenéscă, și aŭ robitŭ și aŭ predatŭ țérra nóstră din Nistru ponĕ'n munte, și aŭ arsŭ tĕrgulŭ Iaștĭ și tĕrgulŭ Suceveĭ și mitropolia, și mulțĭ ómenĭ aŭ cădutŭ in nevoiă*; decĭ domnia mea déca aŭ vĕdutŭ atâtea jălbĭ și plângere și rugăminte dela rugătoriĭ nostri călugĕriĭ dela acéstă sfântă monăstire de maĭ susŭ scrisă, cumcă stă sfânta monăstire fără scrisorĭ și fără de urice; domnia mea m'amŭ milostivitŭ, și amŭ datŭ și amŭ miluitŭ și amŭ intăritŭ sfinteĭ monăstirĭ pe aceste de maĭ susŭ scrise sate, ca să fie sfinteĭ monăstirĭ dela domnia mea dréptă daniă și miluire, și in totŭ loculŭ cu totŭ venitulŭ, nerușeitŭ nicĭ uă dată in vecĭ; ĭar hotarulŭ acestora ca să fie din tóte părțile pe hotarulŭ cellŭ vechĭu, pe unde de vecĭ aŭ âmblatŭ.

Și spre acésta credința domnieĭ melle și a dumilorŭ-sélle boĭerilorŭ nostri: dum. Ghica vel-vornicŭ, și Ghiorghie hatmanŭ, și Toma vel-vornicŭ, și Eni Motocŭ purcălabŭ de Hotinŭ, i Mironŭ Cĭogole și Boțulŭ purcălabĭ de Némțŭ, și Stămatie vel-postelnicŭ, și Costinŭ Cĭogole spătarŭ, și Alexandru vel-păharnicŭ, i Iordakie vel-visternicŭ, i Pătrașco Cĭogole stolnicŭ, și Grigorie vel-comisŭ, și credința tuturorŭ boĭerilorŭ nostri.

Și pentru maĭ mare intărire a tóte câte s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, porunciț'amŭ dumisélle Ghiorghie Ștefanŭ vel-logofĕtŭ ca să scrie și să lege pecetea nóstră la acéstă incredințată carte a nóstră.

(Din *Condica moldovenéscă Nr. 1015* in Archiva Statuluĭ).

No. 340.

Fără locŭ, 1618, martĭŭ 30.

Actŭ, prin care Radu-vodă, domnulŭ Moldoveĭ, dăruesce luĭ Condrea ex-camarașŭ satulŭ Șivița.

Nota: pustiirea satelorŭ prin invasiunĭ tatare, perderea dreptuluĭ de proprietate prin ne-usŭ de 25 de annĭ.

Facemŭ scire tuturorŭ cuĭ se cade a sci pentru boĭarulŭ nostru Condrea biv cămărașŭ; slujindŭ domnieĭ melle cu dréptă credincĭósă slujbă și țerreĭ, dreptŭ aceĭa și domnia mea m'amŭ milostivitŭ assupra luĭ și ĭ-amŭ datŭ și l'amŭ miluitŭ pre dênsulŭ cu unŭ satŭ anume Șivița la Prutŭ în ținutulŭ Covurluiuluĭ, care acellŭ satŭ aŭ fostŭ de maĭ de nainte vreme *a luĭ Ceacăr Greculŭ, înse dela dênsulŭ n'aŭ remasŭ nimenĭ, căcĭ n'aŭ avutŭ copiĭ, și aŭ remasŭ de aŭ fostŭ acellŭ satŭ pustiŭ 25 annĭ dreptŭ că este la marginea țerreĭ și este lôngă drumulŭ păgânilorŭ Tătarĭ; și amŭ aflatŭ domnia mea cum acellașĭ satŭ s'aŭ luatŭ domnescŭ* de Stefanŭ-vodă Tomșe, și aŭ fostŭ acollo strinsŭ cățĭ-va ómenĭ din tóte părțile; ci domnia mea l'amŭ datŭ și amŭ miluitŭ cu acellŭ satŭ pre acestŭ boĭarŭ maĭ susŭ numitŭ: una pentru a luĭ dréptă slujbă; alta că ellŭ aŭ datŭ domnieĭ melle și treĭ sute ughĭ roșiĭ de ĭ-amŭ datŭ aceĭ banĭ în tréba țerreĭ de unde amŭ avutŭ nevoiă și trebuință; pentru aceĭa acellŭ maĭ susŭ scrisŭ satŭ Șivița la Prutŭ și cu totŭ hotarulŭ ca să-ĭ fie și dela domnia mea daniă și miluire și întăritură și uricŭ și ocină cu totŭ venitulŭ, luĭ și fiilorŭ luĭ și nepoțilorŭ strănepoțilorŭ luĭ, stătătorŭ în vecĭ; éră încă și de se vorŭ afla verĭ intr'uă órecare vreme din niscaĭ-va ḑille niscaĭ-va dresse de daniă la verĭ-uă parte, orĭ de daniă orĭ de întări-

tură séŭ de cumperătură pre acellŭ satŭ, fie la orĭ-care, ca să nu fie nicĭ de uă creḑare nicĭ uă dinióră; dreptŭ ce c'aŭ stătutŭ acellŭ satŭ totŭ pustiŭ in multă vreme și după aceĭa aflându-se s'aŭ luatŭ domnescŭ de Stefanŭ vodă. Iară hotarulŭ acelluĭ maĭ susŭ scrisŭ satŭ anume Șivița la Prutŭ, ca să fie hotarulŭ dreptŭ tóte părțile dupe a sélle betrâne hotare cum aŭ umblatŭ. Și spre acésta este credința domnieĭ melle Radulŭ-vodă și a fiiu-meŭ Alexandru; și credința tuturorŭ boiarilorŭ nostri ceĭ marĭ anume: Ionașco Ghenghe vel-logofĕtŭ, Coste Băcĭocu vel-vornicŭ, Necoară vel-vornicŭ, Necula i Costantinŭ Roșca parcalabĭ de Hotinŭ, Gheorghe i Dumitru Goe parcalabĭ de Némțŏ, Manole i . . . . . . parcalabĭ de Romanŭ, Mihulŭ hatmanŭ i părcălabulŭ Suceveĭ, Bernatŭ postelniculŭ, Grigorie Cĭolpanŭ spătarŭ, Mihailŭ Furtună paharnicŭ, Neculae stolniculŭ, Dumitrache vistierulŭ, Simeon Ghenghe comisulŭ.

Din acelașĭ *Condică*.

Registrurile, promise in introducțiune, se publicŭ in broșură separată, astŭ-felĭu incâtŭ broșurele pe ḑece annĭ să formeze unŭ tomŭ.

FINEA

tomuluĭ I.

Lucratŭ de *N. G.*

ARCHIVA ISTORICĂ

A

ROMANIEI.

SUB AUSPICIELE MINISTERIULUÏ JUSTIŢIEÏ, CULTELORU ŞI ALLŬ INSTRUCŢIUNIÏ PUBLICE.

REDACTOR:

B. PETRICEICU-HĂJDEU.

TOMŬ II.

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUÏ

1865.

PREFAŢA.

Inaugurândŭ acestŭ allŭ duoilea annŭ allŭ publicaţiunii nóstre, resimţimŭ in profundulŭ consciinţeĭ mulţumirea drumaşuluĭ, cândŭ, uĭtându-se inderĕtŭ, priivesce callea ce o străbăttuse, şi-şĭ murmură cu mândriă: amŭ adjunsŭ departe!

Tacitŭ ḑise unŭ mare adevĕrŭ: victoriele nu obosescŭ niciĭ uă dată.....dar care victoriă să fie ea maĭ frumósă, decâtŭ acea a istoriculuĭ, cândŭ cutrierândŭ trecutulŭ, cuceresce in ellŭ in profitulŭ patrieĭ spaţiurĭ necunnoscute séŭ neâmblate?

In cursulŭ primuluĭ annŭ publicarămŭ peste treĭ centurie de documente, atâtŭ acte precum şi scrierĭ, in cea maĭ mare parte ascunse pone acum de veḑulŭ istorieĭ nóstre; obosit'amŭ óre? ba din contra, cu fie-care passŭ inainte, ne insuffleţĭaŭ nouĭ forţe, descoperindu-ni-se nouĭ orizonturĭ!

Ḑiarele române appreţuiră in d'adjunsŭ,—credemŭ noĭ şi credŭ insele— importanţa primelorŭ duo volume alle acesteĭ publicaţiunĭ; ĭar din străinĭ, ne măgulesce maĭ cu deosebire suffragiulŭ celebruluĭ filoromânŭ Veghezzi Ruscalla; sperâmŭ inse, că *Archiva Istorică a Romanieĭ* va deveni totŭ din ce in ce maĭ interessantă, documentele, caşi vocabule, căstigândŭ prin grupparea lorŭ intr'unŭ „dicţionnarŭ" completŭ, din care pone aci noĭ nu suntemŭ încă decâtŭ la littera A.

Annulŭ allŭ duoilea allŭ acesteĭ collecţiunĭ nu va lipsi de a attrage assupră-şĭ uă deosebită attenţiune prin publicarea preţióselorŭ documente, adduse din Italia şi Spania de către eminentulŭ nostru litteratŭ d. V. Alexandresco. Părintele Episcopŭ Melchisedecŭ ne făgăduise, de assemenea, uă provisiune de acte: lectoriĭ nostri gustŭ de maĭ'nainte de effectulŭ promissiuniĭ Sânţieĭ Sélle.

B. P. H.

20 Augustŭ,
1865.

No. 1.

INTRE 1540-1580.

Estracte din cronica polono-litvană a luĭ Mateĭu Strykowski.

NOTA.

Scrisă polonesce, rară şi netradusă in altă limbă, acéstă cronică fu cunnoscută pone acum istoricilorŭ nostri numaĭ din nume: credemŭ déră a face unŭ serviciŭ essenţialŭ, reproducêndŭ din ea tóte passagiele attingĕtórie de Românĭ, se inţellege inse că numaĭ intru cătŭ autorulŭ vorbesce de propriulŭ seŭ timpŭ, adecă intru cătŭ scrierea sea póte ave importanţa unuĭ documentŭ.

Martinŭ Strykowski,— aceste detallie sunt luate din inseşĭ operele séllle,— se născu la 1547. In 1574-75 ellŭ visită Moldova, Ţérra-Românéscă şi tótă Turcia. Annulŭ morţiĭ sélle nu e cunnoscutŭ.

Opera principală, din care presentâmŭ aci căte-va estracte, pórtă următoriulŭ titlu: „Ktora przed tym swiatla nie widziala Kronika Polska, Litewska, Zmodzka i wszystkiey Rusi.“ E tipărită la Koenigsberg, 1582, in-f.

FRAGMENTU 1.

. . . .
A chcac daley swiat zwiedzic do Turekem jachal,
Gdziem iednak oyczyznie swey sluzyc nie zaniechal,
Przechodzac greckie panstwa y Insuly ony,
Moreyskie y Bulgarskie, Serbskie, Trackie strony,
Y gdzie Multanskie pola y Woloskie kraie,
Y gdzie Besarabska wlosc stada owiec daie,
Gdziem widzial o Iwonia mezny twoie glowe,
Z Drakulina, ktoremus dal byl panstwo nowe,
Gdzie Multan, Serbin, Cygan, Grek, Wloch, lud zmieszany,
Gdzie Naso do Tomirów srogich byl wygnany . . .

FRAGMENTU 1.

. . . Iar voindŭ a vedé regiunĭ şi maĭ depărtate, plecaĭ in Turcia, fără inse a inceta şi acollo de a servi patrieĭ: trecuĭ ţerrele şi insulele grece, Peloponesulŭ, Bulgaria, Serbia, Tracia, câmpiele Ţerreĭ-Munteneseĭ, părţile Moldoveĭ, *provincia Bessarabia ce abundă în turme de oĭe*; vedŭĭ acollo capulŭ destrunchĭatŭ allŭ vitézuluĭ Ionŭ-vodă, de'mpreună cu allŭ luĭ Dracu-vodă, (1) căruĭa iĭ dedese uă nouă domniă; vedŭĭ acollo pe Munténŭ, Serbŭ, Ţiganŭ, Grecŭ, Italianŭ, ammestecaţĭ la unŭ locŭ; vedŭĭ acollo Tomi, asprulŭ essiliŭ allŭ luĭ Ovidiŭ . . .

Duo note alle autoruluĭ la passagiulŭ de maĭ susŭ:

(1) Aşa numesce Strykowski pe Vintilă-vodă, despre care vedĭ opera mea, eşită acum din tiparŭ: „Ionŭ Vodă cellŭ Cumplitŭ“; p. 99 şi 169.

1. Iwonie Woloskiego hospodara glowa na bramie w Bukorestu stolecznym dworze y miescie multanskim, i Drakulina podle niego, ktorego byl wsadzil Iwonia na hospodarstwo Multanskie, wygnawszy Alexandra.

2. Wten czas musielismy iachac niezwyczayna droga, na Multanska, Bulgarska y Serbska ziemie skalista, dla glodu wielkiego, ktory w Woloszech i w Turcech roku 1574 y 75 panowal, tak iako w Litwie w 1570.

1. *Capulŭ luĭ Ionŭ, Domnulŭ Moldoveĭ, şi allăturea capulŭ luĭ Dracu-vodă, pe care, după allungarea luĭ Alexandru, illŭ pusese domnŭ muntenescŭ, le-amŭ vedutŭ ambele pe pórta Bucuresciuluĭ*, capitala şi reşedinţa Ţerreĭ-Românescĭ.

2. In acea căllătoriă furămŭ siliţĭ de a urma uă calle estraordinariă, prin Muntenia, Bulgaria, Serbia şi stâncele Balcanuluĭ, din causa *fómeĭeĭ celleĭ marĭ ce sfăşeia în 1574 şi* 75 *Moldova* şi unele părţĭ alle Turcieĭ, assemenea Litvanieĭ in 1570.

FRAGMENTU 2.

. . . . . A ten z dawna slawnie wziety obyczay i dzis w Greciey, w Aziey, w Traciey, w ziemi Multanskiey y Siedmigrodzkiey, w Woloszech, w Wegrzech, y w inszych krainach zachowuia, iakom sie sam temu przypatrzyl y wlasnymi uszami nasluchal, iz pospolicie na kazdych biesiadach, a w Turcech na ulicach y na bazarach, pospolitych rynkach, zacnych ludzi dzieie skladnymi wierszami spiewaia, przy skrzypicach które Serbskimi zowiemy, lutniach, kobzach y arfach, z wielka pochiecha ludu pospolitego, xiazat y rycerzow zacnie przewaznych spraw sluchaiacego. A u Turkow o naymnieyszey potrzebie y bitwie z chrzesciany zaraz piesni ludzie na to z skarbu cesarskiego opatrzeni skladaia, iakoz y przy mnie w Konstantynopolu, gdy Tunis y Golete roku 1574 pod Hiszpany w Afryce wzieli, wszedzie po ulicach Tureckim y Slawanskim iezykiem y ubodzy w Karwasserach, domach goscinnych, piekne piesni krzykliwem glosem o meznym dokazowaniu Ianczarow sturmuiacych y przewazney smialosci Bassow, Sendziakow, Czauszow y Spahiow spiewali . . . .

FRAGMENTU 2.

. . . Acestŭ gloriosŭ şi anticŭ obiceĭu se păstréză pone astădĭ in Grecia, in Asia, in Tracia, in Muntenia, in Transilvania, in Moldova, in Ungaria, şi in alte ţerre, precum mĕ incredinţaĭ eŭ insumĭ şi audiĭ d'adjunsŭ cu propriele melle urechĭe in tóte adunările accellorŭ popóre, éră in Turcia pe strade şi pe piaţe, unde faptele ómenilorŭ renumiţĭ sunt celebrate prin cântece cu accompanimentulŭ viórelorŭ, alăutelorŭ, cobzelorŭ şi arfelorŭ, căcĭ poporulŭ de josŭ se desfetéză peste mesură, ascultândŭ marile vitejie alle principilorŭ şi voĭnicilorŭ. *La Turcĭ sunt ómenĭ specialĭ, salariaţĭ din visteria imperială, pentru a compune cântece assupra tuturorŭ băttăllielorŭ, marĭ şi mice, cu crestinĭĭ* (1); precum şi *in timpulŭ petreceriĭ melle la Constantinopole, după ce Turcĭĭ luaseră dela Spaniolĭ in Africa Tunisulŭ şi Goleta in 1574, pe tóte piaţele şi prin tóte caravan-seraĭurile séŭ ospellurĭ, cerşitoriĭ cântaŭ turcesce şi slavonesce, cu uă vóce ţipătóriă, frumóse cântece despre bravura enicerilorŭ mergendŭ la escaladă, curagiulŭ Paşallelorŭ, sandjacilorŭ, ciauşilorŭ şi spahiilorŭ* . .

FRAGMENTU 3.

. . . . . roku 1574, po Henrykowem uiachaniu, ktoregom koronacya wierszem drukowana w Krakowie y Gonca Cnoty Carmine Sapphico z niemnieysza praca wydal, gdym do Turek in Interregno z zacnym koronnym slachcicem Andrzeiem Taranowskim zaiachal,

FRAGMENTU 3.

. . . In annulŭ 1574, după fuga luĭ Enricŭ (de Valois din Polonia), a căruĭ coronaţiune o amŭ fostŭ descrisŭ nu cu puţină băttaiă de capŭ in nesce versurĭ tipărite la Cracovia, plecâĭ in Turcia in timpulŭ interremnuluĭ, in suita demnuluĭ nobilŭ polonŭ Andreĭu

(1) Oare nu s'arŭ fi conservatŭ pone acum atarĭ cântece despre Mircea, Stefanŭ, Ţepeşŭ, Ionŭ şi Mihaĭu?

izbych za morze pielgrzymuiac, nie tylko iedno powietrza y nieba odmienial, staralem sie o to z pilnoscia, coby bylo z dobra slawa spolney rzeczypospolitey naszey, wszytkichem sie postepków, obyczaiow, traktatow Tureckich, w osboie Ulissesowey wybadal, ktemu wszytki zamki, miasta, polozenie krain, tak Woloskich, Multanskich, Bulgarskich, Raczkich, Tracyiskich, y Tureckich porzadniem sobie spisal y takem wlasnie za iednym obeyrzeniem wyrazil, iako sie w sobie y murami y wiezami y polozeniem albo przyrodzenim mieysca mialy . . . .

FRAGMENTU 4.

. . . ktory obyczay nie tylko u tych (Litwy); ale i w Woloszech, w Multanskiey y Bulgarskiey ziemi zachowuja, com sam widzial w kilku miasteczkach, w Buzowie, w Rusciuku, w Dziurdziewie nad Dunaiem y w Bukorestu stolecznym miescie Hospodara Multanskiego, gdzie k temu swieczki pala y kurza kadzidlem na mogilach . .

FRAGMENTU 5.

. . . Carolus Wegierski krol, gdy bez przyczyny podniosl woyne na Bazarada hospodara Multanskiego, porazon iest fortelem na glowe od Multanow y Wolochow, tak, iz w maley druzynie ledwo sam krol z pogromu ubiezal do Wegier. Na tym mieyscu gdzie bitwa byla hospodarowie Multanscy monaster zmurowali i slupy murowane trzy z kamienia postawili, ktorem ia sam widzial roku 1574 z Turek iadac, za Giurgieciem miasteczkem, dwa dni chodu od Sybinova miasta Siedmigrockiego, idac przez gory . . . .

FRAGMENTU 6.

Swiadcza potym Latopiscze Litewskie y Ruskie, iz Juria Koriatowicza Woloszy na hospodartswo albo wojewodstwo Woloskie y Moldawskie dla iego dzielnosci rycerskich

Țaranowski; cugetândŭ inse ca acea căllătoriă ultramarină să nu consiste numaĭ in schimbarea aeruluĭ și a orizontuluĭ, ci să pótă servi și spre gloria patrieĭ, *cercetăĭ cu stăruință, prin arta luĭ Ulisse, tóte apucăturele, obiceiele, tractatele Turcilorŭ, pe longă carĭ și tóte cetățile, orașele și siturile moldovene, muntene, bulgare, serbe, trace și turce, descriêndu-le in ordine sistematică după natură și făcêndŭ in desemnŭ planurile lorŭ cu cea maĭ strictă accuratețĭă, cu murĭ, cu turnurĭ, cu posițiunĭ artificiale și naturale . . . (1).*

FRAGMENTU 4.

. . . care obiceĭu de a celebra memoria morțilorŭ illŭ conservŭ nu numaĭ Litvaniĭ, ci încă Moldoveniĭ, Munteniĭ și Bulgariĭ, precum *veḑuĭ eŭ insumĭ in unele locurĭ, la Buzĕŭ, la Rusciucŭ, la Giurgĭu pe Dunăre și in Bucurescĭ, capitala Domnuluĭ Muntenescŭ, unde cu acéstă occasiune se apprindŭ lumĭnărĭ și se tămăĕză mormintele . . . .*

FRAGMENTU 5.

. . . Regele ungarŭ Carolŭ rădicândŭ unŭ resbellŭ năprasnicŭ assupra domnuluĭ muntenescŭ Bassaraba, fu băttutŭ cu deseverșire prin stratagemă de către Muntenĭ și Moldovenĭ, astŭ-felĭu incâtŭ cu puținĭ aĭ seĭ abia-abia putu scăpa cu fuga in Ungaria. *Pe loculŭ băttălieĭ domniĭ muntenescĭ zidiră uă biserică și rădicară treĭ stâlpĭ de pétră, precum veḑuĭ eŭ insumĭ in 1574, intorcêndu-me din Turcia, de'ncollo de terguşorulŭ Gherghița,* duo ḑille de drumŭ dela orașulŭ transilvanŭ Sibiĭu, in munțĭ . . .

FRAGMENTU 6.

. . . *Cronicele litvane și rutene (2) mărturisescŭ, că pe (principele litvanŭ) Iurie Koriatovicz, din causa deosebiteĭ sélle bravure, invitându-lŭ la domniă Moldoveniĭ, illŭ coronară*

(1) Acéstă prețiósă *Descripțiune illustrată a Moldoveĭ și a Țerreĭ-Româneacĭ* remase in manuscriptŭ și nu se scie unde arŭ fi rătăcindŭ acum: in bibliotecele celle marĭ din Polonia amŭ căutat'o in zădarŭ.

(2) Strykowski avu in dispoșițiune-ĭ maĭ multe cronice manuscripte litvane și rutene astăḑĭ necunnoscute, și despre carĭ eruditulŭ Polonŭ Ignatie Danilowicz scrise uă dissertațiune deosebită in Latopisiec Litwy i Kronika Ruska, Wilno, 1827, in-8.

wzieli, y w Soczawie na stolice wedlug swego zwyczaiu podniesli, wszakze iako u nich iest wrodzona niestatecznosc czestego odmieniania panow, Juria Koriatowicza otruli w Soczawie, pochowan w Wasziulach monasterze murowanem za Berladem, gdziem sam byl roku 1575, pul dnia iazdy.

FRAGMENTU 7.

. . . . Ten Stephan woiewoda Woloski byl chytry y fortunny, bo Turkow pultora sta tysiecy iednym razem porazil, krom inszych czestych a znacznych z nim utarczek. Ten tez Matiasza krola Wegierskiego walecznego z ziemie Woloskiey y z Czakielskiey wygnal, poraziwszy przy nim wielkie woysko Wegrow y raniwszy samego trzemi strzalami, w miescie Bani, za ktorym zwyciestwem odial mu y czakielska ziemie. Ten tez Tatary wielekroc porazal, tez y Polskiego krola Albrichta nad nadzieie naszych pogromil. Ktorego moze kazdy historyk z ta fortuna wielka a malym panstwem slusznie wyslawiac. O tym Wolosze y Multani spiewaia ustawicznie w kazdey biesiedzie na serbskich skrzypicach przygrywaiac swoim iezykiem: „Stephan, Stephan „woiewoda! Stephan, Stephan woiewoda! biial „Turkow! bil Tatarów! biial Wegrow, Rus „y Polakow!“ Gdym iachal do Turek, widzialem w Bukorestu stolecznem miescie y w dworze hospodara Multanskiego, u ktoregosmy byli na czci, obraz wymalowany z possochem staroswieckim, wzrostu wysokiego, tego Stephana w koronie krolewskiey, na murze w swietlicy hospodarskiey pokoiowey. Zowia go tez Woloszy Kara Bochdan Stephan (to iest drogi Bochdan Stephan (Carus po lacinie, po woloski Cara-drogi), a dla iego niewymowney dzielnosci maia go za swietego . . . .

FRAGMENTU 8.

. . . Iest Chocim zamek piekny y obronny na skale, podobny Kokonhauzowi w Liflanciech, jakom sie sam obiema przypatrzyl, wszakzem iusz Turkami ossadzony widzial

după obiceĭulŭ lorŭ in capitala Sucéva; dar fiindŭ din natură ómenĭ iubitorĭ de schimbarea Domnilorŭ, in currêndŭ illŭ otrăviră: e inmormêntatŭ intr'uă monastire de pétră ca de uă djumetate-dji de'ncollo de Berladŭ, unde amŭ fostŭ eŭ insumĭ in 1575 (1)

FRAGMENTU 7.

. . . Acellŭ Stefanŭ-vodă era astutŭ şi norocosŭ. Ellŭ băttu intr'uă dată 150,000 de Turcĭ, affară de maĭ multe alte insemnate victorie. Pe bravulŭ rege maghĭarŭ Mateĭu allungà din Moldova şi cuceri dela ellŭ şi ţérra Secuilorŭ, după ce invinsese uă mare óste ungurésсă in oraşulŭ Baĭa, insuşĭ regele fugindŭ rănitŭ cu treĭ sagette. Adessea băttu şi pe Tătarĭ, ba şi pe insuşĭ regele polonŭ Albertŭ înfrânse peste speranţă. Astŭ-felĭu, orĭ-care istoricŭ cată să celebreze marea virtute a unuĭ principe atâtŭ de micŭ. *Moldovenii şi Muntenii cântŭ despre ellŭ negreşitŭ in tóte banchettele lorŭ, accompaniându-se cu musica alăuteĭ: „Stefanŭ, Stefanŭ-vodă! Stefanŭ, Stefanŭ-vodă! băttea pe Turcĭ, băttea pe Tătarĭ, băttea pe Ungurĭ, pe Galiţianĭ, pe Polonĭ!“ (2). In cursulŭ căllĕtorieĭ melle turcescĭ, vedjuĭ in Bucurescĭ, capitala şi reşedinţa domnuluĭ muntenescŭ, carele ne pofti la prândjŭ, portretulŭ acestuĭ Stefanŭ, cu coróna regală şi unŭ toégŭ in mână, de naltă statură (3), aninatŭ pe păretele etaculuĭ princiarŭ. Moldovenii illŭ numescŭ Cara-Bogdanŭ Stefanŭ, adecă scumpulŭ Bogdanŭ Stefanŭ, „cara“ romănesce, din „carus“ lătinescŭ, insemnândŭ: scumpŭ. Din causa nepovestiteĭ sélle bravure, Românii illŭ socotescŭ de sfântŭ . . .*

FRAGMENTU 8.

. . . Hotinŭ este uă frumósă şi puternică cetate, aşedjată pe uă stâncă, avendŭ aspectulŭ forteţeĭ Kockenhausen in Liflanda, căcĭ le vedjuĭ pe amenduo. In 1574 găsiĭ Hotinulŭ deja

(1) Acestŭ facŭ este de uă importanţă supremă. Iurie Koriatowicz trăi inainte de 1350 şi, prin urmare, arŭ fi anteriorŭ luĭ Dragoşŭ. Noĭ cunnóscemŭ unŭ documentŭ dela acestŭ principe, dar din nenorocire fără dată: illŭ vomŭ publica cu uă altă occasiune.

(2) Acestŭ anticŭ cântecŭ, conservatŭ pone astădjĭ in gura poporuluĭ, vedĭ in scrierea mea „Ionŭ-vodă cellŭ Cumplitŭ“; p. 63.

(3) Cum óre să impăcămŭ acésta cu statura cea mică a luĭ Stefanŭ in Cronica luĭ Urechia?

roku 1574. Ale w nim przedsie ma Woiewoda swego Borkolaba, ktory nas tam dwa kroc imieniem hospodarskim podeymowal....

FRAGMENTU 9.

. . . . Roku zas 1572 Bochdan woiewoda od Iwonie z Woloskiego panstwa wygnany, byl potym prowadzon od slawnego y przeważnie dzielnego hetmana Mikolaia Mieleckiego woiewody Podolskiego do Woloch, y dokazal by byl swego przedsiewziecia, bo sie iusz byl Iwonia, aczkolwiek wielkie woysko mial, strwozyl, ale wiecey szlo o przymierze z Turkiem, a Bochdan potym do Moskwy ziachal . . .

FRAGMENTU 10.

. . . . Tegoz czassu (1574) Iwonia hospodar Woloski, ktory Bochdana wygnal, po dlugich a przewaznie meznych bitwach z Turki y z Multany, byl od swoich Turkom wydany y na cztery czesci roztargany. Iego glowe widzialem sam roku 1575 przybita na wrociech w Bukorestu stolecznym miescie hospodara Multanskiego Alexandra, ktorego brat Petrilo na Iwoniowo mieysce Woloskim woiewoda zostal. A Taranowski Andrzey z ziazdu Warszawskiego, tegoz roku 1574 w iesieni o S. Michale do Turek byl poslan, dla potwierdzenia przymierza z krolestwem Polskim i Wielkim Xiestwem Litewskim bez krola. Iam tez przy nim iezdzil, ale dla wielkiego glodu w Woloszech y na wszystkich Tureckich goscincach panuiacego, musielismy iachac niezwykla droga, przez Multanska, Bulgarska, Tribalska ziemie . . .

FRAGMENTU 11.

. . . . W Multanskiey ziemi okolo Buzowa tawolhowych lassow pelno . . .

FRAGMENTU 12.

. . . Garbuzy owoc wielki a slodkowodny,

in possessiunea turcă; totuşi domnulŭ moldovenescŭ maĭ conservă acollo unŭ pûrcalabŭ, ce-lŭ represintă şi carele ne prïimi de duo orĭ in numele stăpânuluĭ seŭ . . .

FRAGMENTU 9.

. . . In 1572 Bogdanŭ-vodă, fiindŭ allungatŭ din Moldova de Ionŭ, fu recondusŭ inapoĭ de către celebrulŭ şi eroiculŭ hatmanŭ Nicolae Mielecki, palatinulŭ Podolieĭ, şi pe semne arŭ fi reuşitŭ, căcĭ cam turburase deja armata cea mare a luĭ Ionŭ, să nu fi stătutŭ la midŭ-locŭ tractatulŭ cellŭ de pace cu Turcia. Aşa déră, Bogdanŭ se retrase la Moscva...

FRAGMENTU 10.

. . . Totŭ atuncĭ (1574 Ionŭ, domnulŭ Moldoveĭ, carele allungase pe Bogdanŭ, fu vindutŭ de către aĭ seĭ Turcilorŭ şi rumptŭ in patru bucăţĭ, după ce inse cu uă rară vitejiă susţinuse indelungate băttălie cu păgânîĭ şi cu Munteniĭ. *Capulŭ seŭ amŭ vedutŭ eŭ insumĭ in 1575 pironitŭ pe pórta Bucurescĭuluĭ*, capitala domnuluĭ muntenescŭ Alexandru, allŭ căruĭ frate Petru urmă luĭ Ionŭ pe tronulŭ Moldoveĭ. Totŭ in annulŭ 1574, tómna, pe la St. Mihaĭu, camera dela Varsavia, in cursulŭ interremnuluĭ, trimise pe Andreĭu Taranowski in Turcia pentru confirmaţiunea păciĭ. Fuseĭ din suită. *Fómetea cea mare, ce domnïa in Moldova* şi pe piaţe turcescĭ, ne sili a incongĭura prin Muntenia, Bulgaria, Serbia...

FRAGMENTU 11.

. . . *In Muntenia, in gĭurulŭ Buzeuluĭ, e plinŭ de pădurĭ de taulă* (spiraea crenata) . . .

FRAGMENTU 12.

. . . Pepeniĭ verdĭ, unŭ fructŭ mare, dulce

iako banie, w Traciey sie tylko rodza, a w Dobruczkich polach, acz kolwiekesmy ich y w Multanskiey ziemi iadali ale przynosne...

FRAGMENTU 13.

. . . Tegoz roku Heliasz woiewodzic Woloski uciekl taiemnie z zamku Sieradzkiego, na ktorym byl chowan pod straza Piotra Szafranca, gwoli Stephanowi bratu, a przyszedwszy do Woloch, zarazem woysko na brata Stephana zebral, za czym ieden drugiego wyganiaiac, wszystke Woloska ziemie krwia obleli. Az potym roku 1436 krol Wladyslaw obudwu przez posly pogodzil y rozdzielil im na dwie czesci Woloskie krainy, Stephan wzial za udzial Bialograd z portem morza Czarnego, Techinia, Kilia, Silistria y Oblucice, ktore dzis zamki, iakom sam widzial, Turcy opanowali. Heliasz zas otrzymal te strone od Niestru, Chocim, Soczawe, Iassi (gdzie dzis stolica z Soczawy po zabitym Despocie przeniesiona), Brailow, Berlad, Uszi, Tehucz, etc. ktore miasta przy mnie byl Iwonia wypalil roku 1573 . . .

FRAGMENTU 14.

. . . Roku 1475, Machomet Turecki cesarz, gdy Radulowi woiewodzie Multanskiemu, przeciw Stepanowi Woloskiemu hospodarowi holdownikowi Polskiemu pomagal y zholdowal go sobie, poslal tez sto y dwadziescia tysiecy woyska Tureckiego z Tatary y Multany do Woloch na burzenie, chcac tez Stephana sholdowac. Ale Stephan woiewoda Woloski, wziawszy pomoc od Cazimirza krola Polskiego dwa tysiecy iezdnych, Wolochow tez czterdziesci tysiecy zebrawszy y piec tysiecy Czaklow, ktore byl Matiaszowi krolowi Wegierskiemu odial, z tym ludem wiecey fortelu niz mocy uzywaiac, Tureckie straszliwe a wielkie woysko zewszad trapil, a tym ich wieccy zdzialal, iz nadolna ziemie, gdzie Turcy mieli ciagnac, przedtym byl sam wypalil y

şi aposŭ, se producŭ numaĭ in Bulgaria şi in câmpiĭ Dobrodjeĭ. *Eamŭ mâncatŭ şi in Muntenia, dar adduşĭ de peste Dunăre . . .*

FRAGMENTU 13.

. . . In acellaşĭ annŭ Elia, fiiŭ de domnŭ din Moldova, fugi in ascunsŭ din castellulŭ Siradieĭ, unde, după rugămintea frăţine-seŭ luĭ Stefanŭ-vodă, se affla confinatŭ sub paza luĭ Petru Szafraniec, şi trecêndŭ in Moldova, in grabŭ strinse uă óste, incâtŭ amenduoĭ fraţiĭ incepură a incrunta prin luptă tótă ţérra. Apoĭ in 1436 regele Vladislaŭ îĭ impăcă prin ambassadorĭ şi le impărţi in duo totŭ territoriulŭ Moldoveĭ: Stefanŭ avu in parte-ĭ Cetatea-Albă cu portulŭ Măriĭ-Negre, Tehinea, Kilia, *Silistria* (?) *şi Oblucița (?)*, carĭ castellerĭ le stăpânescŭ astăḑĭ Turciĭ, precum veḑuĭ eŭ insumĭ; Elia avu in parte regiunea Nistruluĭ, Hotinulŭ, Sucéva, Iaşiĭ, unde astăḑĭ se mută capitala din Sucéva după mórtea luĭ Despota (1); *Brăila (?) Berladŭ, Huşiĭ, Tecuciŭ, etc., carĭ oraşele arse in timpulŭ meŭ Ionŭ-vodă in 1573 . . . . .* (2).

FRAGMENTU 14.

. . In annulŭ 1475 sultanulŭ Mahomet, după ce îşĭ suppusese ca vasalŭ pe domnulŭ muntenescŭ Radŭ şi-ĭ adjutase contra domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ, vasallulŭ Polonieĭ; trimise acum la Moldova 120,000 de Turcĭ, afară de Tătarĭ şi Muntenĭ, pentru ca prin resbellŭ să-şĭ suppună şi pe Stefanŭ. Acesta inse, luândŭ in adjutorŭ dela regele polonŭ Casimirŭ 2,000 de căllăreţĭ şi maĭ adunândŭ 40,000 de Moldovenĭ şi incă 5,000 de Secuĭ, pe a cărorŭ ţérră o cucerise dela regele ungurescŭ Mateĭu, se apucâ a fulgera mereŭ colossala armată turcă maĭ multŭ prin stratagemă decâtŭ prin forţă, cu atâtŭ maĭ vertosŭ că tótă ţérra de josŭ, prin care trebuĭaŭ să trécă Turciĭ, o arsese de maĭ'nainte, dândŭ focŭ vegetaţiuniĭ şi producêndŭ pe-

(1) Despre neadeverulŭ acesteĭ asserţiunĭ veḑĭ „Ionŭ-vodă cellŭ Cumplitŭ“; p. 261.

(2) Aci sunt grămădite incurcăture peste incurcăture. Oraşele de peste Dunăre Silistria şi Oblucița séŭ Isakcia sunt puse sub stăpânirea Moldoveĭ, precum şi Brăila muntenéscă; resbellulŭ luĭ Ionŭ-vodă cu Turciĭ e datatŭ cu annulŭ 1573, in locŭ de 1574; Berladŭ, Tecucĭ şi Huşi sunt arretate ca arse de către Ionŭ-vodă, pe cândŭ le nimiciră Tătariĭ după mórtea acestuĭ vitézŭ . . . Atarĭ incurcăture provinŭ in parte din greşélla tipografieĭ, bună-óră 1573 pentru 1574, pe de altă parte din errórea luĭ insuşĭ Strykowski, carele căllătorindŭ deja după peirea luĭ Ionŭ-vodă, nu se informâ cu essactitate despre evenementele acesteĭ catastrofe.

wyglodzil y trawe ogniem posuszyl, za czym sami y konie ich roskoszne z glodu ustawali. Potym gdy ich przywiodl w niebespieczny mieysca nad iezioro Rakowiec u rzeki Berladu, uderzyl na nich, y tam Turkow y Tatarow za pomoca Boza malym ludem sto tysiecy na glowe porazil, trupy pobitych kazal spalic, z ktorych ieszcze dzis znac kosci wielkie a wysokie gromady, com sam do Turek iadac roku 1575, wlasnym okiem widzial, y trzy krzyze na znak tego zwyciestwa murowane stoia . . . .

nurià universală, pentru ca păgânii şi frumoşii lorŭ caĭ să aĭbă a peri de fóme. Apoĭ iĭ attrase intr'uă embuscadă pe mallulŭ laculuĭ Racova longă apa Berladuluĭ, unde, cu mila luĭ D-ḑeŭ, cu uă mână de ómenĭ reuşi a sferma 100,000 de Turcĭ şi Tătarĭ; şi *ardendŭ cadavrele, făcu din ósse marĭ şi inalte movile, ce le veḑuĭ eŭ insumĭ in căllătoria mea turcéscă din 1575, precum şi treĭ crucĭ de pétră in memoria victorieĭ* . . . . .

FRAGMENTU 15.

. . . Tegoz roku 1479, o S. Pawle w iesieni, Tureckiego woyska sto tysiecy, nad ktorymi bylo piec baszow hetmanow, maiac z soba pomocne uphy Multanow, do Siedmigrockiey ziemie wciagneli, a u Sobinowa albo Sibinowa miasta obozem sie polozyli, na ktory gwalt Batori Istphan woiewoda z swoim woyskiem zebrawszy sie, ciagnal przeciw poganom . . . . . tam wielka w uciekaiacych porazka stala sie, abowiem zadnego krom piacidziesiat zacnieyszych poymanych Wegrowie nie zywili, poleglo Turkow na roznych mieyscach y na placu wtenczas pobitych dziewiecdziesiat tysiecy, bo ich gonili Wegrowie od Sibinowa do Giurgecza miasta Multanskiego nad Buzowe rzeke, ktore poboysce mnie sami Multani, co slychali od swych dziadow, ukazowali, gdym tamtedy do Turek roku 1575 iachal . . .

FRAGMENTU 15.

. . . In acellaşĭ annŭ 1479, pe la St-Paulŭ, 100,000 de Turcĭ, commendaţĭ de cincĭ paşalle şi insoţiţĭ de contingentulŭ muntenescŭ, năvălindŭ in Transilvania, steturâ cu tabera de'naintea oraşuluĭ Sibiiŭ, unde le eşi in pripă intru intimpinare voevodulŭ Stefanŭ Batori cu ostile selle . . . Turciĭ fură acollo măcellaţĭ, căcĭ Ungurii nu cruţară din tótă armata păgână decâtŭ vr'uă 50 dintre capĭ. Noue-ḑecĭ miĭe căḑură morţĭ pe loculŭ băttăllieĭ şi in alte locurĭ, fiindŭ-că Ungurii iĭ goniră dela Sibiiŭ şi *pone la Gherghiţa, oraşŭ muntenescŭ pe apa Buzeuluĭ, unde insişĭ Muntenii îmĭ arretară teatrulŭ carnagiuluĭ, dupe cum eĭ ţinŭ minte din părinţĭ şi moşĭ, in timpulŭ căllătorieĭ melle turcescĭ in 1575* . . .

No. 2.

1640-1673.

Estracte din cronica polonă a luĭ Ioachimŭ Jerlicz.

NOTA.

Născutŭ la 1598 in provincia polonă Volinia, dintr'uă famillià nobilă de origină moscovită, autorulŭ intrâ in armată pe la 1615 şi de atuncĭ in cóce luâ uă parte fórte activă maĭ la tóte resbellele Polonieĭ, maĭ cu sémă acelle cu Turcia.

Cronica sea, in cea maĭ mare parte, este relaţiunea unuĭ marturŭ ocularŭ allŭ evenementelorŭ.

Cunnoscutulŭ archeologŭ polonŭ Cazimirŭ Wojcicki o publicâ pentru prima óră din manuscriptŭ in duo tomurĭ sub titlulŭ: Latopisiec albo kroniczka Joachima Jerlicza, Warszawa, 1853, in-8 min.

Istoria română căştigă din acestŭ documentŭ uă mulţime de facte puţinŭ cunnoscute séŭ chiarŭ de totŭ necunnoscute.

Passagiele despre resbellulŭ turco-polonŭ din 1619-21 lăssâmŭ de uă cam dată la uă parte, fiindŭ decisŭ a le utilisa in note la publicaţiunea unuĭ documentŭ maĭ complectŭ assupra acesteĭ cestiunĭ.

FRAGMENTU 1.

...W tym roku takze Ksiaze Janusz Radziwil, Hetman Polny Litewski, na Birzach i Dubinkach dziedzic, ozenil sie, który pojal córke Hospodara Woloskiego Wasyla Lupowa Maryne, którym dawal slub ojciec Piotr Mogila Metropolita Kijowski, w Jassach; które wesele acz dostatkiem wielkim odprawialo sie, ale nie podlug zwyczaju polskiego . .

FRAGMENTU 1.

. . . Totŭ in acestŭ annŭ (1645) principele Ionŭ Radziwil, campeducele Litvanieĭ, seniorŭ de Birza şi de Dubinki, se insurâ cu Maria, fiĭa Domnuluĭ moldovenescŭ Vasilie Lupulŭ. Cununia fu celebrată de părintele Petru Movilă, mitropolitulŭ de Kiew, in Iaşĭ. *Nunta fu splendidă, dar se petrecu nu dupre obiceĭele polone* . . ,

FRAGMENTU 2.

...Dnia 1 Januarii—roku Bozego 1647 w dzien nowego lata, swieta ruskiego S. Bazylego, z czwartku na piatek o godzinie 4 w nocy JM. Ojciec Mogila Piotr, Metropolita Kijowski, Archimandryta Monastyru Pieczerskiego Przenajswietszéj Panny Czystéj Niepokalanéj Boga Rodzicielki, z tym sie swiatem i bracia swa pobozna rozlaczyl; który zyjac na tym swiecie i urzedzie, sprawowal sie poboznie, dobrze, trzezwo, w pracach nabozných zawsze dbajac okolo calosci cerkwi Bozéj, przestrzegajac trzody swéj; który tez nie bez tego aby i slawy tego swiata nie byl chciwy, dla któréj uczyniwszy podstep pod drugim Metropolita, pierwszym który mieszkal w Monasterze Michala Swietego Zolotowerchim Kijowskim, JMc. Ojciec Isaija Kopinski za konsensem JKMci Zygmunta III. Po smierci którego gdy nastepowal Wladyslaw, przy koronacyi na sejmie pierwszego sejmu Królewskiego, a majac Mogila w powierzeniu od calego Duchowienstwa plenipotencye i od ojca Metropolity Kopinskiego, który dla choroby i niesposobnego zdrowia nie jechal na koronacye, ale jemu wszystkie

FRAGMENTU 2.

. . . *La 1 genarŭ 1647, ḑiŭa annuluĭ noŭ, serbătóriă rutenă a St. Vasilie, joĭ spre vinerĭ, la 4 óre din nópte, murĭ, despărţindu-se de lume şi de frăţia religiósă, părintele Petru Movilă, mitropolitŭ de Kiew şi archimandritŭ allŭ monastirii Pescera* Maĭceĭ Domnuluĭ. Trăise şi funcţionase cuviosŭ, bine, deşteptŭ pe căĭ religióse, agerŭ pentru unitatea bisericeĭ luĭ D-ḑeŭ, vrednicŭ păstorŭ allŭ turmeĭ sélle; cu tóte astea, era plinŭ şi de ambiţiunea glorieĭ in acéstă lume. Iată unŭ essemplu. Din timpulŭ regeluĭ Sigismundŭ III scaunulŭ metropolitanŭ de Kiew era occupatŭ de părintele Isaia Kopinski, carele îşĭ avea reşedinţa in monastirea St. Michaĭu de Zolotowerch in Kiev. Murindŭ Sigismundŭ III şi avêndŭ a-ĭ urma pe tronŭ regele Vladislaŭ, Movilă fu trimisŭ la solemnitatea coronaţiuniĭ deputatŭ din partea cleruluĭ rutenŭ şi a luĭ insuşĭ mitropolitulŭ Kopinski, carele fiindŭ bolnavŭ şi slăbănogŭ, nu se putu depărta. Atuncĭ in acea dietă a coronaţiuniĭ, ca deputatŭ, Movilă reuşi a-şĭ face amicĭ şi apoĭ plecâ de uă dată la Leopole, unde adduse pe mitropolitulŭ moldovenescŭ şi pe vlădicĭ

sprawy powierzajac wyprawil; na którym sejmie za plenipotencya wyprawil przyjacioly na Metropolie, a skoro wyprawiwszy, do Lwowa jechawszy za listy przywileju do mieszczan nalezacy i Urzedu Grodzkiego, prywatnie poswiecil sie od Woloskiego Metropolity i Wladyków, a z tamtad przed soba slal do Kijowa. Oglosiwszy sie odbiera dobra, majetnosci nalezace do Metropolii Sofizkiéj, i onego degraduje z urzedu Metropolitanskiego, a nietylko jego ale i jego poswieconych Popów; który nie kontentujac sie tym i samego Metropolite Kopinskiego z Monastyra ruguje, wszystko mu od mala do wiela naslawszy na ubezpieczonego slug i Woloszy zabral i w niwecz go obrócil, i samego bedacego w leciech podeszlego starca, schorzalego od Kijowa w jednéj wlosiénnicy, przerzuciwszy przez konia jak wór jaki, prowadzili ku Monasterowi Pieczerskiemu malo nie pól mili, a to dla tego, aby go nie turbowal prawem duchownêm i swieckiem, i aby nie mial zaczem dochodzic. Który potém od wielkiego ubóstwa i zniszczenia, mizernie zywot swój prowadzic musial w niedostatkach wielkich;—tak tez za lakomstwem a chciwoscia wielka majetnosci, o pólnocy na spiacych naslal. Druga sprava o pieniadzach: wiedzac, iz Ihumen Monastyra S. Mikoly Pustynskiego nazwanego, ma pieniadze, gdzie i ten Monastyr nad prawo pospolite i slusznosc sama uprosil, nad którym, Ihumenem niejaki Serafion Bilski lat ze 20 byl za przywilejem, do którego Monastera juz zostawszy Metropolita a przyjechawszy do Kijowa i Monastera Pieczarskiego, zebrawszy kilkaset czleka z dzialami szedl, i otrzymal go; z którego Ihumen lekko jako najpredzéj uciekac z niektóra bracia musial, odbieglszy wszystkiego w Monasterze. Który otrzymawszy po odbiezeniu go przez Ihumena, czernców z Monastyra po jednemu pokladajac bil postronkami póty, póki o pieniadzach i srebrze gdzie sie znajduja, nie powiedzieli, a które pozakopywane w ziemi byly. Potém blisko kilkunastu Czernców z Monastyra udespektowawszy powyganial, które przy slusznosci saméj prawde mówili. Z którego to wygnania i takich jego postepków jedni do Unii udali sie, a drudzy ni tak ni siak tulali sie po róznych miejscach. Niektórych tez Czernów Monastyra Pieczarskiego, uchodzac swego po-

şi fu consacratŭ de către eĭ ca mitropolitŭ de Kiew. De aci făcu uă cerculariă către totŭ clerulŭ din circonscripţiunea mitropolieĭ, apucă tóte bunurile metropolitane, degradă arbitrarŭ pe mitropolitulŭ Isaia, ba şi pe toţĭ preuţiĭ consacraţĭ de ellŭ, şi-lŭ allungă pe ellŭ insuşĭ din monastirea St.-Michaïu. Slugele luĭ Movilă, totŭ moldovenime, aruncară pe bietulŭ ex-mitropolitŭ, imbrăcatŭ numaĭ cu uă rasă de pĕrŭ, pe callŭ, şi duseră aşa pe betégulŭ betrânŭ, ca unŭ sacŭ, pone la monastirea Pesczera, calle ca de uă gĭumetate de milă, unde fu inchisŭ, pentru ca să nu pótă şicana pe noulŭ mitropolitŭ cu dreptulŭ canonicŭ şi civilŭ. Acollo muri nenorocitulŭ in sărăciă şi fómete. Iată şi unŭ altŭ essemplu de lăcomia şi de violinţa luĭ Movilă. Sciendŭ că Sofronie Bilski, in cursŭ de 20 de annĭ egumenŭ allŭ monastiriĭ St. Nicolae numitŭ din Pustiĭu, are adunaţĭ mulţĭ banĭ; Movilă strînge vr'uă căte-va sute de ómenĭ, ĭea cu sine tunurĭ, păşesce, assediéză şi suppune monastirea. Egumenulŭ şi uă sémă de călugĕrĭ scăpară prin fugă numaĭ cu suffletele lorŭ. Atuncĭ Movilă apucă pe ceĭ-l'alţĭ călugĕrĭ şi-ĭ batte cu curelle pone ce mărturisescŭ loculŭ unde sunt ascunşĭ baniĭ şi odórele. Apoĭ îĭ gonesce pe toţĭ din monastire. Uniĭ din acestĭ nenorociţĭ se făcură catolicĭ, alţiĭ retăcĭaŭ ca vagabonḑĭ. Chĭarŭ in monastirea Pescera orĭ-cine cuteḑa a arreta vre-uă nemulţumire, Movilă îllŭ arrunca in ferre şi-lŭ trimittea la Cozacĭ, scriindu-le că este unŭ apostatŭ trecutŭ la catolicismŭ: aşa o păţise, intre alţiĭ, Nicodemŭ Silicz, pe care Cozaciĭ abia-abia îllŭ ĭertară, după ce inse şeḑuse maĭ multe ḑille şi nopţĭ legatŭ la tunurĭ. Maĭ étă incă ceva. Voindŭ a face in monastirea Troiţa uă scólă pentru copiĭ, Movilă allungă de acollo pe călugĕrĭ şi pe bolnavĭ; şi cândŭ egumenulŭ Arsenie, orbŭ şi bĕtrânŭ, cuteḑă a sfetui ca să se allégă pentre scólă vre-unŭ locŭ pe teritoriulŭ Statuluĭ, ĭar nu să se strice monastirea, atuncĭ fu despoĭatŭ de ce avea, băttutŭ pone la mórte şi ingropatŭ de viŭ. *Nu e chipŭ a descri tóte faptele despotice alle mitropolituluĭ Movilă! Se ḑice, că după mórtea luĭ s'aŭ găsitŭ banĭ gata 30,000 de galbenĭ, affară de altă monetă. Dar ce lesne se adună, lesne se imprăştie. Prin testamentulŭ seŭ Petru Movilă lăssa tótă acéstă stare frăţine-seŭ luĭ Moise Movilă (ex-domnŭ moldovenescŭ); dar*

mowiska od pospólstwa, okowawszy w kajdany, odsylal do kozaków udajac za Uniate, a mianowicie: Nikodema Silicza, który u dzial dzien i noc szesnascie niedziel siedzial, którego kozacy zycie mu darujac, puscili; — która nieprzyjazn byla urosla o szkoly, których chcial juz byl poczal i pobudowal domy dla nauki dzieci, zniósłszy czerncó w Trojeckich, szpitalnych slepych i chromych, czego mu czernce zabraniali—aby sobie jezeli chce, przy miescie królewskim fundowal, a nie Monastyr znosil.— Jakoz napotém musial psowac i lomac ten budynek i do Kijowa przenosic, za co Arsenia, Ihumena tego Monastyru Trojeckiego, bedac slepego tak bito, iz w kilka niedizel musial umrzec,—którego biwszy jeszcze kazal w trumne wlozyc, zabrawszy mu pieniadze i wszystko co mial. O jego postepkach wypisac czlowiek nie moze, ale ostatek Panu Bogu poruczyc; po którego smierci powiadaja iz samych gotowych pieniedzy zostalo bylo 30,000 czerwonych zlotych, oprócz inszéj monety. A jakie zebranie takie tez i rozproszenie sie onych stalo; który byl rodzonemu swemu Mojzeszowi Mogile zapisal, i inne rzeczy i wszystek zbiór, ale to kapitula po smierci jego przeinaczyla, i kilku z niéj wszystkiém tém podzielilo sie. Cialo jego z dostatkiem w Monastyrze Pieczarskim jest pogrzebione, dnia 19 Marca we wtorek podlug starego kalendarza. Zyl na swiecie lat 50 cale.— Na tym pogrzebie obrano Elektami JMc Ojca Sylwestra Kosowa na Metropolja Kijowska i Halicka, a JMc Ojca Józefa Tryzne na Archimandryctwo Pieczarskie-Kijowskie . . . .

soborulŭ mitropoliei strică testamentulŭ şi membrii ceĭ maĭ influinţĭ işĭ împărţiră intre eĭ toţĭ banii. Corpulŭ reposatuluĭ fu inmormentatŭ cu pompă in monastirea Pescera, 16 martie, marţĭ, după calendariulŭ vechiu. Movilă muri in etatea de *50* de *annĭ.* In loculŭ seŭ fură alleşĭ Silvestru Kossow mitropolitŭ de Kiew şi Iosifŭ Trizna — archimandritŭ de Pescera (1) . . .

FRAGMENTU 3.

. . . Dnia 25 t. m. ziemie Woloska z gruntu ogniem i mieczem Tatarowie zniesli, a sam Hospodar z Jass musial uciekac az do Bukowin, gdzie miedzy górami w 4,000 ludzi obrabal sie, a z tamtad przez kontrakty musial sie Hanowi Carowi Tatarskiemu okupowac, gdzie dal 100,000 talerów, a osobliwie Hetmanowi kozackiemu który na pomoc temuz Hanowi szedl, 12,000 talerów dal. Tegoz czasu, podczas gdy sie kozactwo ruszylo do Woloch, chlopi sie do buntów udali za

FRAGMENTU 3.

. . . *La 25 augustŭ 1648 Tătariĭ nimiciră cu focŭ şi cu sabiă tótă Moldova. Domnulŭ fugi din Iaşĭ in codri şi munţĭ, insoţitŭ de 4,000 ómenĭ, şi acollo retransăndu-se, intră in negoţiaţiunĭ. Hanulŭ priimi 100,000 de talerĭ, alliatulŭ seŭ hatmanulŭ cozacescŭ—12,000 de talerĭ, şi astŭ-feliu eĭ se invoiră a lăssa Moldova in pace.* Pecăndŭ Cozaciĭ se afflaŭ duşĭ la Moldova, ţerraniĭ de peste Nipru se revoltară şi, intre altele, D. Zalenski, omŭ de ispravă şi ostaşŭ vechiu, fu uccisŭ de chiarŭ

(1) Detaliele luĭ Jerlicz despre caracterulŭ luĭ Petru Movilă sunt cu atâtŭ maĭ preţióse, că toţĭ biografiĭ acestuĭ mare omŭ de Biserică se sileaŭ a masca defectele sélle. Acestŭ passagiu intregŭ in originalulŭ polonŭ e forte prolixŭ.

Dnieprem, gdzie P. Zalenskiego zolnierza i kawalera starego, czlowieka godnego zabili wlasni jego poddani, i innych po róznych miejscach i majetnosciach niemalo, a skoro sie Kozacy zwrócili nazad, to sie ta swywola pohamowala . .

suppuşiĭ seĭ. Assemenea scene se petrecură in maĭ multe localităţĭ. Intórcerea Cozacilorŭ puse capĕtŭ revolteĭ . . .

FRAGMENTU 4.

. . . W tymze czasie i miesiacu Hospodar Woloski Wasyl Lupów uciekl do Kamienca-Podolskiego z zona, dziecmi i dostatkami swemi; który knowal zdrade pod sasiadem swoim Hospodarem Multanskim, chcac go z Panstwa wygnac, a swego synowca na nim osadzic O czem dowiedziawszy sie Hospodar Multanski, jako o pewnéj rzeczy, od Logofeta Kanclerza Hospodara Woloskiego ze inaczéj nie jest, zarazem okolo tego poczal pilnie sie starac; zaciaga Rakocego na pomoc i Ordy nieco, obiecujac temuz Logofetowi za przestroge Hospodarstwo Woloskie; który bardzo sztucznie i misternie z nim postepowal;—ukazawszy przyczyne, pozyczyl u Hospodara, Pana swego, 20,000 czerwonych zlotych, za które czesc wojska zarazem zaciagnal: gdyby nie mial dwóch kornetów z Polski Niemców przy sobie, pewna ze by go i samego uciekajacego Logofet byl pojmal ze wszystkiemi skarbami, gdyz Wolosza odstapila onego.—W tym czasie skoro sie dowiedzial Tymoszko ziec Hospodara Wasyla Lupowa, iz tescia jego zegnano albo uciekl ze swywoli, nazbierawszy Kozaków de 10,000 idzie ku Kamiencu, a tam zniosłszy sie z Hospodarem ida ku Jassom, napadlszy kogo zaskoczyli z Wolochów nie zywili, miasto splondrowali do ostatka, i po innych miastach i wsiach woloskich, czego byli pierwéj niedopalili i niespustoszyli Tatarowie, to oni teraz dokonczyli . . .

FRAGMENTU 4.

. . . Totŭ atunce (1653, luna luĭ aprile) domnulŭ moldovenescŭ Vasilie Lupulŭ fugi la Kamieniec, in Podolia, cu dómna, copiĭ şi tóte odórele. Ellŭ a fostŭ intrigatŭ contra vecinuluĭ seŭ domnuluĭ muntenescŭ, voindŭ a-lŭ scóte din domniă şi a pune acollo în locu-ĭ peproprìulŭ seŭ nepotŭ; dar fusese trădatŭ de către marele logofĕtŭ allŭ seŭ, prin allŭ căruĭ intermediŭ insciinţându-se despre tóte domnulŭ muntenescŭ, îşĭ luâ mesurele, îşĭ attrase in adjutorŭ pe (domnulŭ transilvanŭ) Rakoczy şi uă sémă de Tătarĭ, promise domnia Moldoveĭ *logofĕtuluĭ celluĭ trădătorŭ, carele fiindŭ omŭ ascunsŭ şi fórte diplomatŭ, reuşi a strînge ellŭ-insuşĭ uă óste cu chiarŭ baniĭ luĭ Vasilie-vodă, dela carele imprumutase 20,000 de galbenĭ şi combină lucrurile astŭ-felĭu, încâtŭ cătŭ p'aci era să pună mâna pe insuşĭ principele, abandonatŭ de toţĭ aĭ seĭ, să nu-lŭ fi scăpatŭ pe acesta duoĭ trâmbiţaşĭ, Nemţĭ din Polonia* (1). Timuşŭ (fiiulŭ hatmanuluĭ cozacescŭ Chmielnicki), ginerele luĭ Vasilie Lupulŭ, cum afflâ de destronarea luĭ socru-seŭ, pe dată adună ca la 10,000 de Cozacĭ, păşi spre Kamieniec, se uni acollo cu expatriatulŭ domnŭ, şi merseră impreună assupra Iaşuluĭ: *Moldoveniĭ nu fură cruţaţĭ, oraşulŭ fu jefuitŭ cu deseverşire, ĭar prin tergușóre şi şi prin sate, ce scăpase maĭnainte de Tătarĭ, perì acum din mâna Cozacilorŭ* . . .

FRAGMENTU 5.

. . . . Tegoz czasu poslowie u Króla JMci we Lwowie byli, od Hospodarów Woloskiego i Multanskiego, laski zadajac, a obiecujac wszelaka zyczliwosc; trzeci od Rakocego Wojewody Siedmiogrod zkiego obiecujac wszelaka

FRAGMENTU 5.

. . . *Totŭ pe acellŭ timpŭ (1653, luna luĭ Iuliŭ) veniră la Leopole trimişĭ dela domniĭ moldovenescŭ şi muntenescŭ, cerendŭ amiciă şi propunendŭ totŭ felulŭ de servicie.* Maĭ veni unŭ allŭ treilea trimisŭ dela domnulŭ

(1) Comparéză cu narraţiunea luĭ Mironŭ Costinŭ.

No. 3.

— 1594 —

Relațiunea ambassadorilorŭ moscoviți in Austria despre inceputulŭ revoltei Transilvanilorŭ, Muntenilorŭ și Moldovenilorŭ contra Turciei.

NOTA.

In 1595 țarulŭ moscovitŭ Teodorŭ trimise ambassadorĭ la Praga către imperatulŭ Rudolfŭ II pe Michailŭ Veliaminow și Atanasie Vlasiew.

Relațiunile lorŭ, intrunite intr'uă singură Carte de Ambassadă (Posolskaia Kniga), fură publicate pentru prima óră, după originalulŭ depusŭ la Ministeriulŭ de Esterne de la Petersburgŭ, in publicațiunea officială: Pamiatniki diplomaticzeskich snoszenii drevnei Rossii s Rimskoiu imperieiu; Petersb., 1852, in-8, t. 2.

Reproducemŭ de uă cam dată una singură din acelle interessante relațiunĭ.

. . . Да папа Римской, и Ишпанской Король, Италіанскіе ѕемли Кнѧѕи писали къ Цесарю и посылали къ Цесарю пословъ, чтобъ одноличнo онъ съ Турскимъ не мирилсѧ и воевалсѧ съ нимъ покамѣста мочь имѣетъ, а они всѣ учнутъ ему помогати людми и казною. Да въ то жъ времѧ Седмиградцкой воевода Жигимонтъ Батуръ, да Мутьѧнской воевода Михаило, да Волошской воевода Яронъ отложилсѧ отъ Турского и утвердѧсь межъ собою въ соединеньѣ, присылали къ Цесарю пословъ своихъ и съ Цесаремъ въ соединеньѣ противу Турского учинились, и на томъ и присѧгали, что имъ противъ Турского съ Цесаремъ стоѧти ѕаодинъ и не миритисѧ ни коимъ обычаемъ, покамѣста мочи ихъ будетъ; и утвердѧсѧ Цесарь съ ними въ соединеньѣ, по совѣту папину и Ишпанского Королѧ и съ приговору всѣхъ Кухвистровъ, длѧ укрѣпленьѧ далъ за Седмиградцкого воеводу сестру свою, Карлу соку Ярцыкнѧжую дочь, Жигимонта Королѧ Полского Королевы родную сестру, и свадба была въ 103 году въ Іюлѣ мѣсѧцѣ; а отвоѕилъ ее на границу Цесаревъ братъ Максимиліанъ. И утвердѧсь въ соединеньѣ съ Цесаремъ, Седмиградцкой и Мутьѧнской и Волошской воевода учали противъ Турского стоѧти, и многихъ Турскихъ людей, которые въ ихъ ѕемлѣ, побивали и городъ Липу Седмиградцкой у Турского взѧлъ;

. . . Papa Romeĭ și regele Spanieĭ și toțĭ principiĭ Italieĭ scriseră și sollicitară prin ambassadorĭ pe longă imperatulŭ, ca ellŭ singurŭ să nu se impace cu Turciĭ, ci să urmeze cu resbellŭ din tóte puterile séle, ĭar eĭ nu vorŭ lipsi de a-ĭ adjuta cu banĭ și cu ómenĭ. Totŭ atuncĭ domnulŭ Transilvanieĭ Sigismundŭ Batori, domnulŭ muntenescŭ Mihaĭu și domnulŭ moldovenescŭ Aronŭ se lepădară de Turcŭ și, făcêndŭ intre eĭ uă allianță, trimiseră ambassadorĭ către imperatulŭ pentru a negoția unire cu ellŭ, jurândŭ de a combatte impreună pe Turcĭ și de a nu se impăca cu eĭ pone la ultima picătură de sânge. Atuncĭ imperatulŭ, după consiliulŭ Papeĭ și allŭ regeluĭ Spanieĭ și dupre decisiunea principilorŭ electorĭ germanĭ, priimi acea propunere; ĭar pentru maĭ mare intăritură, dede domnuluĭ transilvanŭ in căssătoriă in 1595 pe soru-sa, fiĭa archiduceluĭ Carolŭ și soră cu regina polonă a regeluĭ Sigismundŭ. Cununia fu celebrată in luna luĭ Iuliŭ și fratele imperatuluĭ, Maximilianŭ, conduse pe mirésa pone la hotare. Alliându-se astŭ-felĭu cu curtea imperială, domniĭ transilvanŭ, munténŭ și moldovénŭ incepură lupta cu Turciĭ, uccidêndŭ pe aceĭ ce petreceaŭ in acelle țerre. Apoĭ domnulŭ transilvanŭ cupprinse de sub Turcĭ fortereța

а Цесарь въ то времꙗ послалъ въ нижнюю въ Угорскую ѕемлю брата своего Матьꙗша, а съ нимъ пꙗтьдесꙗтъ тысꙗчь, а въ верхнюю въ Угорскую ѕемлю послалъ другого брата своего Максимилiꙗна, а съ нимъ тринадцать тысꙗчь. И Матьꙗшъ съ своимъ воискомъ собравсꙗ, пришелъ подъ Гранъ въ Iюнѣ мѣсꙗцѣ и стоꙗлъ подъ Граномъ двѣнадцать недѣль. И въ Августѣ мѣсꙗцѣ пришли было ко Грану на помочь въ осадъ съ Синанъ пашинымъ съ сыномъ съ Беглербегомъ съ Будынскимъ пашою 5000 Турокъ; и Матьꙗшъ, не допустꙗ ихъ до города, побилъ, и побивъ ихъ, велѣлъ къ городу приступать накрѣпко. И Турскiе люди, видꙗ свое иѕнеможенье, городъ Матьꙗшу ѕдали Августа въ 23 день на томъ, чтобъ ихъ выпустилъ съ женами и съ дѣтьми; и Матьꙗшъ, по ихъ прошенью, ихъ выпустилъ, а въ городѣ оставилъ Малграфу Бургавского. И послѣ того ва нынѣшнемъ въ 104-мъ году въ Сентꙗбрѣ Матьꙗшъ вѕꙗлъ у Турского городъ Вышегородъ по Дунаю на ниѕъ, отъ Грана 5 миль да городъ Блиндебархъ отъ Буды на 4 мили, да въ Хорватцкои ѕемлѣ городъ Петринъ; а нынѣ де Матьꙗшъ пошелъ подъ Будынь, а начаютсꙗ его вѕꙗти, того длꙗ что у Турского рать не многаꙗ въ собраньѣ. А Максимилiꙗнъ Цесаревъ братъ стоитъ въ Угорскои ѕемлѣ длꙗ береженьꙗ, помогаетъ Семиградскому. Нынѣшнего 104, въ Сентꙗбрѣ мѣсꙗцѣ бои былъ на Дунаѣ въ Хорватцкои ѕемлѣ Синанъ пашѣ съ Седмиградцкимъ воеводою: ѕдѣлалъ Синанъ паша на Дунаѣ мостъ на чепꙗхъ и хотѣлъ итти па Семиградцкого; и Семиградцкои воевода встрѣтилъ его на Дунаѣ, а съ нимъ Мутьꙗнскои воевода; а воиска съ ними было 20000, да Максимилiꙗновыхъ лутчихъ людеи 600 человѣкъ, а съ Синанъ пашою былъ паша Селистрѣискои, а воиска де съ ними было 7000,—и у Синанъ паши Семиградцкои воевода побилъ многихъ людеи, а съ достальными людми Синанъ паша побѣжалъ мостомъ, и мостъ подъ ними подломилсꙗ и многiе люди въ Дунаѣ потонули, а Синанъ паша съ мосту палъ и раѕбилсꙗ и одва у него унесли (sic); а Селистрѣискои паша, съ того бою собравсꙗ, пошелъ на Мутьꙗнскую ѕемлю и вѕꙗлъ; а Мутьꙗнскои воевода утекъ къ Семиградцкому и нынѣ живетъ у Семиградцкого. А Волошского воеводу Арона Семиградцкои воевода, поимавъ, каѕнилъ ѕа то: присылалъ къ нему Турскои, чтобъ съ Седмиградскимъ на него не стоꙗлъ, голдовалъ ему попрежнему, а онъ уч-

Lippa. Totŭ atuncĭ imperatulŭ trimise in Ungaria de josŭ pe frate-seŭ Matia cu 50,000 de ómenĭ, ĭar in Ungaria de susŭ pe unŭ altŭ frate allŭ seŭ Maximilianŭ cu 13,000 ómenĭ. Matia veni sub cetatea Gran in luna luĭ Iuniŭ şi stetu acollo 12 septemâne. In luna luĭ Augustŭ sosiră in adjutorulŭ cellorŭ assediaţĭ 5,000 de Turcĭ, sub beglerbeĭulŭ de Buda, fiĭulŭ luĭ Sinan-paşă; dar Matia le tăiâ drumulŭ spre cetate, ĭĭ băttu, şi apoĭ commendâ unŭ assediŭ generalŭ. Storşĭ din puterĭ, Turciĭ capitulară in fine in 23 Augustŭ, cu condiţiunea de a eşi liberĭ cu familliele lorŭ, ceĭa ce aŭ şi căpetatŭ. Matia lăssâ in Gran pe margrafulŭ de Burgau, ĭar singurŭ merse de maĭ luâ dela Turcĭ, in Septembre 1595, oraşulŭ Vişegradŭ in josulŭ Dunăriĭ, 5 milurĭ dela Granŭ, şi oraşulŭ Blindsberg, 4 milurĭ dela Buda, şi in Croaţia oraşulŭ Peter, şi apoĭ păşi spre Buda, unde se aflâ şi astădĭ, in speranţa de a o cupprinde, căcĭ Turciĭ nu pré aŭ ómenĭ. Cellŭ-l'altŭ frate imperialŭ Maximilianŭ remâne in Ungaria de susŭ, sprijinindŭ de acollo pe domnulŭ transilvanŭ. In annulŭ presentŭ 1595, in septembre, urmâ pe Dunăre, in Croaţia, uă băttăliă intre Sinan-paşa şi domnulŭ transilvanŭ: Sinanŭ-paşa făcuse podŭ pe lanţurĭ şi se pregătia a trece in Transilvania, dar fu intimpinatŭ acollo longă Dunăre de către domnulŭ transilvanŭ şi domnulŭ munteneseŭ cu 20,000 de ómenĭ de aĭ lorŭ şi 600 ómenĭ de elită de aĭ luĭ Maximilianŭ. Sinan-paşă şi collegulŭ seŭ paşa de Silistria avêndŭ numaĭ 7,000 de ómenĭ, fură bâttuţĭ cu deseverşire. Sinan-paşă cu remăşiţele armateĭ fugindŭ pe podŭ, acesta se dărmâ, şi uă mulţime de ómenĭ se innecară: insuşĭ Sinan-paşa abĭa scăpâ din apă. După acéstă băttălliă, paşa de Silistria se pregăti din noŭ, intră in Muntenia şi o cuceri, ĭar domnulŭ munteneseŭ fugi in Transilvania, unde şede şi astădĭ. Pe domnulŭ moldovenescŭ Aronŭ, domnulŭ transilvanŭ îllŭ prinse şi-lŭ essecutâ(?) sub pretextŭ că incepuse negoţiaţiunĭ cu Turcia ca să se desparţă de allianţa cu Transilvania şi să se intórcă sub vassalitatea Porţeĭ Ottomane; care lucru afflândŭ domnulŭ transilvanŭ, prinse pe Aronŭ cu femeĭa şi copiiĭ luĭ, îllŭ essecutâ, depredâ şi pustii tótă Moldova şi era s'o şi annexese cu Transilvania. Atuncĭ sultanulŭ trimise ordinŭ la hanulŭ

нетъ его держати по его волѣ, какъ ему надобетъ; и Волоской воевода Яронъ на то было сшолъ, хотѣлъ отъ Седмиградцкого отстать. И свѣдавъ то, Седмиградцкой велѣлъ его поимати съ женою и съ дѣтми, и его казнилъ, и Волошскую землю всю выграбилъ и выпустошилъ, и хотѣлъ ее взꙗти за себꙗ. И Турской послалъ къ Крымскому, чтобъ Крымской шолъ въ Волошскую землю ратью и посадилъ на Волохѣхъ племꙗнника своего которого нибуди, а Семиградскому не давалъ; и Крымской хотѣлъ было итти въ Волохи; и свѣдавъ про него канцлеръ Полской Янъ Замоской, что ему итти въ Волохи, собравсꙗ, пошолъ на границу на Волошскую, а съ нимъ 18000, а у князꙗ Януша Збаражского, да гетмана Полского Желкѣевского оставилъ длꙗ береженьꙗ на Подольѣ, а съ ними десꙗть тысꙗчь, чтобъ Крымского въ Волохи не пропустити и Волохъ въ убережи; а въ тѣ поры былъ въ Волохѣхъ Семиградцкой воевода Резванъ Ага, и свѣдалъ, что пришелъ на границу канцлеръ Полской, и поблюдꙗсь его, пушки вывезъ и всю землю Волошскую выпустошилъ, а самъ изъ города побѣжалъ. И послѣ того присылалъ Семиградцкой къ канцлеру Угренина Карныша съ грозами, чтобъ канцлеръ отъ Волошскіе земли отшолъ прочь и впередъ не вступалсꙗ въ нее; и канцлеръ отказалъ, что грозъ его не блюдетсꙗ, а боронитъ онъ отъ Крымцовъ свою Полскую и Волошскую землю. И въ то жъ времꙗ пріѣхали къ канцлеру Волохи бити челомъ, чтобъ у нихъ посадилъ воеводу Еремѣꙗша, и канцлеръ по ихъ челобитью Еремѣꙗша на Волохѣхъ посадилъ; и присꙗгалъ Еремѣꙗшъ на томъ, что ему впередъ быти подъ присꙗгою Королевскою въ послушаньѣ со всею землею, а Турскому дань давати по прежнему, какъ было при Жигимонтѣ Королѣ съ Турскимъ записаны. И Седмиградцкой воевода, свѣдавъ про то, что канцлеръ посадилъ на Волохахъ Еремѣꙗша, послалъ Запорозского атамана Наливаика, а съ нимъ 2000 человѣкъ казаковъ Запорозскихъ, которые были у него на наиму, на канцлерово имѣнье, а велѣлъ канцлерово имѣнье выпустошить; и Наливаико деи, канцлерово имѣнье выпустошилъ; и канцлеръ длꙗ береженьꙗ имѣньꙗ своего изъ Волохъ прибѣжалъ въ Замостье, а въ свое мѣсто оставилъ въ Волохѣхъ съ воискомъ старосту Краковского, воеводу Люблелского Жебридовского; а стоꙗть де имъ до тѣхъ мѣстъ, какъ укрѣпꙗтъ Волошскую землю. Да къ канцлеру жъ деи присылалъ изъ Му-

Crimuluĭ ca să intre cu óste in Moldova și să pună acollo domnŭ pe vre-unulŭ din nepoții seĭ, ĭar pe domnulŭ transilvanŭ să-lŭ respingă. Invasiunea Tătarilorŭ fu prevenită de cancellariulŭ polonŭ Iónŭ Zamojski, carele veni cu 18,000 de ómenĭ la hotarele Moldoveĭ, lăssândŭ pentru pađă in Podolia pe principele Ionŭ Zbarazki și pe hatmanulŭ polonŭ Zolkiewski cu 10,000, pentru ca eĭ să opréscă pe Tătarĭ. Atuncĭ era in Moldova vodă din partea Transilvanieĭ Rezvanŭ-agă, carele insciințându-se de apropiarea luĭ Zamojski de hotarele Moldoveĭ, se speriâ, luâ cu sine tóte tunurile, pustii țérra și fugi singurŭ din orașŭ (Iașĭ?). Apoĭ trimise domnulŭ transilvanŭ la Zamojski pe Ungurulŭ Kornis cu amenințărĭ, ca să se retragă dela hotarele Moldoveĭ și să nu maĭ facă acollo ammestecături; dar cancellariulŭ respunse, că nu se teme de amenințărĭ și că-șĭ face datoria, apperândŭ Polonia și vassala eĭ Moldova contra Tătarilorŭ de Crimŭ. In acellŭ timpŭ veniră la Zamojski uă sémă de Moldovenĭ, rugându-lŭ să le dea lorŭ domnŭ pe Ieremia (Movilă), ceĭa ce le fu accordatŭ; care Ieremia depuse jurămêntŭ de a fi cu tótă țérra in vassalitatea Polonieĭ, plătindŭ inse tributŭ Turcieĭ, pe basea tractatuluĭ polono-turcŭ din đillele regeluĭ Sigismundŭ-Augustŭ. Afflândŭ acestea domnulŭ transilvanŭ, trimise pe hatmanulŭ cozacescŭ Naliwaiko cu 2,000 de Cozacĭ Zaporojenĭ mercenarĭ, cu porunca de a pustii domenurile ereditarie alle luĭ Zamojski in Polonia. Atuncĭ cancellariulŭ se veđu silitŭ de a eși din Moldova, grăbindu-se la Zamostie, pentru ca să'șĭ apere proprietățile contra Cozacilorŭ luĭ Naliwaiko; ĭar in Moldova lăssâ in loculŭ seŭ in capulŭ armateĭ pe Zebrzidowski, staroste de Cracovia și voevodŭ de Lubel, carele să stea acollo pone la definitiva pacificare a țerreĭ. Trimisese la Zamojski și pașa de Silistria din Muntenia, rugându-lŭ să nu-lŭ impedece a intra in Moldova, assupra căriĭ Poloniĭ nu aŭ nicĭ unŭ dreptŭ dupre tractate; dar cancellariulŭ refusâ acésta, respunđêndŭ că Moldova pe timpulŭ invasiuniĭ polone era deja a domnuluĭ transilvanŭ, nu a Turcieĭ, incâtŭ Polonia nu călcase de locŭ tractatele sélle cu Turcia; ĭar déca Turciĭ vorŭ amenința cu resbellŭ, apoĭ Poloniĭ vrêndŭ-nevrêndŭ se vorŭ

тьꙗнскіе земли паша Селистрѣиской, чтобъ канцлеръ пропустилъ его въ Волошскую землю и въ нее не вступалсꙗ, перемирьꙗ въ тѣмъ не нарушивалъ. И канцлеръ отказалъ, что перемирьꙗ не нарушиваетъ, а въ Волохи Турокъ и Татаръ не пуститъ, и воеводу посадилъ своего: Волошскаꙗ де землꙗ нынѣ была за Седмиградцкимъ, а не за Турскимъ. А впередъ деи Турскому за Волоскую землю чаетъ войны. А умышленьꙗ де у канцлера: будетъ Турской на Польшу наступитъ, и они учнутъ съ Цесаремъ и со всѣми христьꙗнскими Государи стоꙗть противъ Турского заодинъ, а Волошскаꙗ де землꙗ готова за нами . . .

uni şi eĭ cu imperatulŭ şi cu toţĭ principiĭ crestinĭ . . . . .

No. 4.

— VARSAVIA, 1587, iuniŭ 1. —

Prima scrisóre a nunţiuluĭ papalŭ in Polonia despre propagarea catolicismuluĭ in Moldova.

NOTA.

Annibalŭ di Capua, archiepiscopŭ de Neapole, jucâ unŭ rollŭ insemnatŭ in diplomaţia papală din allŭ patrulea patrarŭ allŭ seculuiŭ XVI, de'ntâĭu pe longă imperatulŭ Rudolfŭ II, apoĭ in Veneţia, in fine in Polonia.

Illustrulŭ Torquato Tasso, conscolarulŭ seŭ in universitatea dela Padova, îllŭ credu demnŭ de a-ĭ dedica, luĭ şi fraţini-seŭ, următórĭa strofă:

„De duo quindi lontan giovani in vista
„La sacra mitra ha l'un, l'altro la spada,
„Un Annibal di Capua, onde di trista
„Convien, che lieta Roma un tempo vada,
„L'altro che la fortezza al senno mista
„Havendo, al ciel si farà larga strada."
(Cant. 8 num. 10.

Nunţiada polonă a luĭ Annibalŭ din Capua ne interesséză in speciă.

Ea este cupprinsă intrégă intr'unŭ manuscriptŭ din Biblioteca Brancacciana la Neapole, intitulatŭ: Primo tomo del Negotiato, dell' Ill. et Rev. Monsignor Annibal di Capua, Arcivescovo di Napoli, legato residente nel Regno di Polonia nell' anno 1587.

Originalulŭ italianŭ remâne pone acum ineditŭ; dar ne este datŭ a cunnósce maĭ multe din piesele celle maĭ interessante in traducţiunea polonă a conteluĭ Alexandru Przezdziecki, publicată sub titlulŭ: Listy Annibala z Kapui, Warszawa, 1852, in-8.

Reproducemŭ de uă cam dată una din elle, prima prin ordine cronologică şi purtândŭ adressa cardinaluluĭ Montalto.

Monsynior Arcy-Biskup Lwowski w tu zalaczonym liscie, do Ojca Swietego pisanym, zdaje szczegolowa sprawe o dobréj woli, która Xiaze Multanski (il principe di Moldavia) okazuje w popieraniu religii Katolickiéj w tych stronach, i o staraniach jakiemi zasluguje sie w téj mierze niejaki Bartlomiéj Bruti, Wloch, faworyt tego Xiecia. Przyslal mi Arcy-Biskup J. M. oryginalne listy pisane do niego przez Wojewode Woloskiego (*il Palatino di Valacchia*) przez tego Bartlomieja Bruti, i przez ojca Hieronima Arsenii, który tytuluje sie Wikaryuszem Apostolskim, i Biskupem Nominatem Multanskim (*Vescovo Chiamato di Moldavia*); oraz kopia Ustawy Synodalnéj Woloskiéj, co wszystko przy niniejszym liscie przesylam. Zalaczam tu takze list Arcy-Biskupa do mnie pisany, azeby W. M. wyraznie mógl w nim dostrzedz zadanie, aby Ojciec Swiety raczyl kazac napisac do Wojewody Woloskiego, i laske swoja oswiadczyc Brutemu, a synowi jego jakie beneficium nadac . . .

Monseniorulŭ archiepiscopŭ de Leopole, in epistola aci allăturată către Sânţia Sea Papa, descrie cu amĕnunţimĭ *buna voinţă a principeluĭ moldovenescŭ de a se propaga catolicismulŭ in acea ţérră, şi stăruinţele celle meritórie in acéstă privinţă din partea órecăruĭ Bartolomeŭ Brutti, Italianŭ, favoritŭ allŭ acelluĭ principe.* Archiepiscopulŭ îmĭ communicâ scrisorĭ originale dela acellŭ domnŭ românescŭ, dela disulŭ Bartolomeŭ Brutti şi dela pârintele *Jeronimŭ Arsenghi, carele se intituléză vicariŭ apostolicŭ şi episcopŭ nominatŭ allŭ Moldoveĭ*; îmĭ maĭ trimise în copiă *Statutulŭ Sinodalŭ allŭ Moldoveĭ* (1); carĭ tóte allăturezŭ pe lôngă acéstă epistolă. Maĭ allăturezŭ şi scrisórea archiepiscopuluĭ către mine insu-mĭ, ca să puteţĭ studia in ea lămurita dorinţă, ca Papa să scrie către domnulŭ moldovenescŭ, să manifeste graţia sea luĭ Brutti, ĭar fiĭuluĭ acestuĭa să-ĭ accórde vre-unŭ beneficiŭ . . .

No. 5.

— ZLOCZOW, 1672, septembre 21 —

Scrisórea domnuluĭ muntenescŭ Grigoraşŭ Ghica către hatmanulŭ polonŭ Iónŭ Sobieski.

NOTA.

Acestŭ documentŭ, precum şi acellŭ ce-ĭ urméză, sunt publicate dupre originalurĭ in interessanta collecţiune a d-luĭ Ambrosiŭ Grabowski, Ojczyste spominki w pismach do dziejow dawnéj Polski; Kraków, 1845, in-8, t. 2.

(1) Acestŭ importantŭ documentŭ s'arŭ puté descoperi in Archivulŭ Vaticanuluĭ.

Attragemŭ attenţiunea la subscrierea lătinéscă a principeluĭ munteneseŭ.

W obozie za Zloczowem d. 21 7bris 1672.

Jasnie Wielm. JP. Hetmanie w. kor.!—Przy woli najjasn. Cesarza Jmci Porty ottomanskiéj, takze téz J. W. Wezyra Jmci z rozkazaniem oboich stron, z W. Imc Panami Kaplanem Basza, z Hanem Jmcia, z Hetmanem wojska zaporozskiego P. Doroszenkiem, jadac przez panstwa J. K. Mci, i W. M. Pana, poczelismy sie zblizac ku Lwowu. A ze pod ten czas W. M. Pan o dobru i calosci Rzeczypospolitéj zaradzac raczysz, ja bedac z wrodzona zyczliwoscia ku W. M. Panu i nieodmiennym przyjacielem, chce dac przychylnosci méj dowód w tém, coby sie sciagalo do calosci i dobrego skutku, i pozytecznego J. K. Mci i caléj Rzeczypospolitéj; i w tém poufalego mego Mikolaja Porucznika mego do W. M. Pana poslac umyslilem *in tali materia*, jezeliby wola J. K. Mci przystapila, z najjasn. Cesarzem Jmcia *Portae ottomanicae* traktowac o pokoju, usilnym do takowego traktowania podejmuje sie byc mediatorem: nie watpiac bynajmniéj z obu stron wyzéj pomienionych, ze ucieszona milym pokojem korona polska i wszytka Rzeczypospolita zostanie. O czém chciéj W. M. Pan przez tego poufalego slugę mego Porucznika Mikolaja, bez odwloki dla niebespieczenstwa z jakiéj strony, zdanie swoje otworzyc mi. Ostatek co papiér nie mogl w sobie *continere*, ustnie ten sluga mój sobie majac zlecone, obszerniéj W. M. Panu opowie —Zyczliwe zatém uslugi moje etc.

J. Gregorius Gika utriu que
Valachiae Princeps.

Din tabera de longă Zloczow, 1672, sept. 21.

Dómnule hatmanŭ regalŭ! Cu voĭa şi din ordinulŭ atătŭ din partea sultanuluĭ, cum şi din a viziruluĭ, mĕ afflu de'npreună cu Caplanŭ-paşă, cu hanulŭ şi cu hatmanulŭ cozacescŭ Doroszenko, intratŭ pe territoriulŭ Polonieĭ şi deja nu departe dela Leopole. Fiindŭ inse că binele şi intregimea regatuluĭ depindŭ acum de grija D-télle, allŭ căruĭ sum amicŭ nestrămutatŭ şi bine-voitorŭ simpaticŭ; de aceĭa mĕ grăbescŭ a da uă probă de sinceritatea sentimentelorŭ melle pentru Polonia, pentru M. S. Regele şi pentru D-tea. Aşa déră, amŭ trimisŭ către D-tea pe familliarulŭ meŭ officiarŭ Nicolae, propunêndu-ţĭ zelósa mea midŭ-locire, la casŭ déca M. S. Regele arŭ avé intenţiunea de a intra in negoţiarea păciĭ cu Pórta Ottomană: şi nu mĕ induoescŭ, că prin silinţele ce mĭ-aşŭ pune in acéstă impregiurare, regatulŭ va puté căştiga uă pace plăcută. Prin urmare, bine-voescĭ a-mĭ comunica fără intărdiare, prin trimisulŭ meŭ, opiniunea D-telle, pentru ca să putemŭ preveni pericólele ulteriórĕ alle resbelluluĭ. Familliarulŭ meŭ Nicolae îţĭ va maĭ desluşi verbalŭ, ceĭa ce nu se putu cupprinde in acéstă epistolă.

Remânŭ etc.

(Iscăllitŭ:) *Ionŭ Grigorie Ghica, principele ambelorŭ Românie.*

No. 6.

— UCHAN, 1672, septembre 28. —

Respunsul luĭ Ionŭ Sobieski la scrisórea luĭ Grigoraşŭ Ghica.

Jasnie Wielm. Mci Panie Wojewodo ziem multanskich!— Bylem tego rozumienia, ze to bylo mialo dawno dojsc do wiadomosci Waszéj Hospodarskiéj Mci, jako Król Jmc i cala Rzeczypospolita spuscila sie na me-

Pré-luminate principe allŭ Ţerreĭ-Muntenescĭ! Credeamŭ că trebue să fi adjunsŭ la D-ta scirea, cumcă Regele şi totŭ Regatulŭ priimiră mediaţiunea, ce o propuseseră de bună-voiă Hanulŭ de Crimŭ şi Domnulŭ Tran-

diacia Hana Jmci i Xcia Jmc siedmiogrodzkiego, którzy obadwa dobrowolnie sie ofiarujac, przyslali przed wejsciem jeszcze wojsk Cezarza Jmc w panstwa J. K. Mci i caléj Rzeczypospolitéj; i dla tego wojska J. K. Mci nie zblizyly sie ku granicom tamtym, a ile gdysmy nie czuli, abysmy najmniejsza do rozerwania poprzysiezonego pokoju mieli dac z siebie okazya.— Oswiadczyl sie z tém J. K. Mosc przez poslannika swego, przez którego o naznaczonych do traktatów oznajmil Komissarzach, ale juz ten pod Kamiencem Cesarza Jmc zastal, i ten tylko respons przyniósl: ze Cesarz Jmc przyjmuje Hana Jmci mediacya i na Komissarzów czekac bedzie, i Han Jmc swoim to przy naszym potwierdzil poslem.— Dalem ja tedy znac przez poslanców moich przed kilka dni wyprawionych, o teraz w drodze bedacych Komissarzach, ale ani wiadomosci ani poslanców nazad doczekac sie nie moglem, bez których jako i bez pozadanego konwoju nie mogli sie JPP. Komissarze w taka droge bespieczuie puscic. Ze jednak W. M. Pan z dawnéj swojéj ku nam zyczliwosci i przyjazni, mediacya swoja ofiarujesz, i w przyspieszeniu traktatu pokoju podjac chcesz prace i staranie, wielce W. M. Panu imieniem mojém dziekuje za to, co ze i J. K. Mosc z cala Rzeczypospolita wdziecznie przyjac zechce, bynajmniéj nie watpie.— Chciéjze tedy W. M. Pan wyswiadczyc to w skutku samym Ichm. PP. Komissarzom J. K. Mci, juz na tamtém bedacym miejscu, co przez posla swego w liscie ofiarowac raczyles, azebysmy za spolna Hana Jmc i W. M. Pana mediacya, znosny i uczciwy pokój otrzymac mogli, pamietajac na to, ze najpotezniejszy i najszczesliwszy wojennicy, najslabszych nie zwykli do ostatniéj przywodzic desperacyi.

Zwykle zatem etc.

W obozie pod Uchaniem d. 28 7bris 1672.

Waszéj Hospodarskiéj Mosci cale zyczliwy przyjaciel i sluga Jan Sobieski Marsz. w. kor.

silvanieĭ incă maĭ 'nainte de intrarea armateĭ sultanuluĭ in Polonia; din care motivŭ ostile nóstre nicĭ nu inaintară spre acelle părțĭ, cu atâtŭ maĭ vertosŭ că din parte-ne nu ne simțimŭ a fi datŭ cea maĭ mică occasiune pentru rumperea păciĭ. Acésta a esprimat'o Regele și prin ambassadorulŭ seŭ, trimisŭ pentru a preveni despre commissarĭ numițĭ pentru negoțiarea păciĭ, dar carele găsi pe sultanulŭ deja sositŭ la Kamieniec și nu căpetâ altŭ respunsŭ, affară numaĭ, că sultanulŭ accepe mediațiunea hanuluĭ și va astepta venirea comissarilorŭ. Acestŭ respunsŭ îllŭ confirmâ și hanulŭ. Apoĭ trimeseĭ și eŭ uă altă insciințare despre plecarea commissarilorŭ, dar nu putuĭ astepta nicĭ intórcerea trimișilorŭ meĭ, nicĭ vre-uă altă scire, ĭar comisariĭ se vedură silițĭ a se opri multŭ timpŭ in drumŭ din lipsa sicuranțeĭ. Findŭ inse că D-ta, din causa vechieĭ simpatie și amicie ce ne porțĭ, viĭ a ne offeri mediațiunea D-télle, sacrificându-țĭ munca și stăruințele pentru a grăbi incheĭarea tractatuluĭ de pace; apoĭ îțĭ mulțumescŭ de uă cam dată in numele meŭ propriŭ, fără a mĕ induoi că nu maĭ puținŭ recunnoscĕtorŭ va fi și Regele și Regatulŭ. Fiĭ déră bunŭ de a-țĭ probà sinceritatea in faptă, adjutândŭ Commissarilorŭ nostri, carĭ se vorŭ fi afflândŭ deja acollo, intru tóte câte aĭ bine-voitŭ a ne propune prin trimisulŭ D-télle; astŭ-felĭu incâtŭ prin midŭ-locirea commună a Hanuluĭ și a D-télle să putemŭ obține uă pace supportabilă și onorabilă; căcĭ nu uĭtațĭ că ostașiĭ chĭarŭ ceĭ maĭ puternicĭ și maĭ norocoșĭ totŭ incă se ferescŭ de a adduce la ultima desperațiune chĭarŭ pe adversariĭ ceĭ maĭ slabĭ.

Priimesce etc.

In tabera dela Uchan, 1672, Septem. 28.

Allŭ Domnieĭ telle de totŭ bine-voitorŭ amicŭ și servŭ Ionŭ Sobieski, mareșallulŭ Regatuluĭ.

No. 7.

— CATRE 1170 —

Relaţiunea rabbinuluĭ ovreescŭ Beniaminŭ despre Românĭ din Macedonia.

NOTA.

Beniaminŭ era fiiulŭ luĭ Iona, Ovreĭu din oraşulŭ Tudela in Spania.

Ellŭ muri in **1173**, peste puţinŭ timpŭ după intórcerea sea din călletoriă, in care cutrierase aprópe tótă Europa, Africa, şi Asia.

Scrierea sea fu publicată sub titlu: מסעות שלרבי בנימין.

Noĭ amŭ utilisatŭ ediţiunea celebruluĭ ebraistŭ Constantinŭ L'Empereur ab Oppyck; Lugduni Batavorum, **1638**, in-8.

Autenticitatea călletorieĭ luĭ Beniaminŭ e probată intr'unŭ modŭ peremptoriŭ de Lelewel, Géographie du moyen-âge; t. 4, p. 35 etc.

Passagiulŭ despre Românĭ remăsese pone acum necunoscutŭ istoricilorŭ nostri.

והוא תחלת בלכיא שיושבים בהרים והיא האומה הנקראת בלכיין והם קלים כצבאים יורדים מן ההרים לשלול ולבוז אל ארץ יון ואין אדם יכול לעלו' אליהם למלחמה ואין מלך יכול לשלוט ע עליהם ואינם חוקים בדרת הנוצרים וקיראים שמם ביניהם כשמות היהודים ויש אומרים שהם יהודים היו והיו קוראים ליהודים אחינו וכשימצאו אותם בוזים אותם ואינם הורגי' אותם כמו שהורגי' ליוני' ואין להם שום דת.

. . . Aicĭ (de'ncollo de riulŭ Sperchio) se incepe Valachia, aĭ căriĭ locuitorĭ, aşedaţĭ pe munţĭ, îşĭ daŭ numele de Valachĭ. In iuţéllă eĭ sunt assemenea căpriórelorŭ. De pe munţĭ eĭ se pogorŭ in Grecia pentru prédă şi hoţiă. *Nemine nu cutéză a-ĭ infrunta in resbellŭ şi nicĭ unŭ rege nu-ĭ putu birui.* Eĭ nu se pré ţinŭ de legea crestinéscă, daŭ copiilorŭ numĭ ebraice (1) şi numescŭ pe Ovreĭ fraţĭ (2); ceĭa ce indemnâ pe uniĭ a-le accorda uă origină israelită (!!!) *Cândŭ appucă pe unŭ Ovreŭ illŭ despoĭu, dar nu-lŭ uccidŭ, precum aŭ obiceĭu de a uccide pe Grecĭ (3).* Trăescŭ fără legĭ . . .

(1) Numĭ din Testamentulŭ Vechĭ eraŭ uă dată in modă la Românĭ: Aronŭ, Moise, Davidŭ, Solomonŭ, etc. Uă modă curiósă, care ne intimpină şi in istoria Puritanilorŭ englesĭ.
(2) Românulŭ din Macedonia numesce „frate“ tótă lumea.
(3) Greciĭ se apperaŭ şi Românulŭ îĭ uccidea; Ovreulŭ cădea cu faţa la pămêntŭ şi Românulŭ se mulţumĭa a-lŭ despoia. Din registrurile tribunalelorŭ nóstre ne puetmŭ incredinţa, că chiarŭ astădĭ hoţiĭ românĭ maĭ nicĭ odată nu uccidŭ pe Ovreĭ.

4

No. 8.

— INAINTE DE 1547 —

Relaţiunea luĭ Paulŭ Giovio despre aventurele domnuluĭ moldovenescŭ Petru Rareşŭ.

NOTA.

Născutŭ la 1483, mortŭ la 1559, Paulŭ Giovio este unulŭ din ceĭ maĭ celebri istoricĭ din secolulŭ XVI.

Opera sea principală, din care presintâmŭ aci unŭ estractŭ, fu publicată pentru prima óră la Paris in 1553, in-f., sub titlulŭ: Historia sui temporis ab anno 1494 ad annum 1547.

Giovio vorbesce ca unŭ contimpurénŭ, carele, prin innalta sea posiţiunea de amicŭ cu treĭ papĭ (Leone X, Adrianŭ VI şi Clemente VII) şi cu unŭ rege (Franciscŭ I), posseda tóte informaţiunile celle maĭ autentice assupra evenementelorŭ timpuluĭ.

Narraţiunea luĭ Giovio e nu maĭ puţinŭ interressantă prin esposiţiunea sea viuă, drammatică, pittoréscă...

...Sed quoniam in Petri Moldavi perfidiosi cruentique hominis mentionem incidimus, operae praetium putavi, quo dolo Majlatum ceperit, et qua fortuna saevitiaque in recuperando regno usus sit, breviter enarrare, ut sicuti jam plane tempus nos admonet, ad Germaniae consilium, consiliaque Caesaris, nihil intercisa rerum serie, opportune redeamus. Solymano in Pannoniam contendente, Moldavus adversus Maylatum evocatus, uti supra memoravimus, cum Achomate Nicopolis praefecto castra conjunxerat. Erant enim praeter pedites, quorum numerus more gentis erat exiguus, supra quinquaginta millia equitum: nam et suas quoque Transalpinus alter Valacchus imperatas antea copias praemiserat. Maylatus multitudine hostium circumventus imparque viribus, desperatis auxiliisque a Ferdinando majore belli mole occupato, frustra postularat, uti superiore aestate prementibus regiis feliciter accidisset, in oppidum Fogaras confugit. Ibi enim, uti loco natura atque arte permunito, totius substantiae et bellici quoque apparatus instrumentum ipsaque praesertim Gritteae praedae spolia servabantur, admotis copiis Achomates, postquam vi atque tormentis, non nisi multo temporis spatio, multoque labore arcem expugnari posse videt, dolo ac insidiis vincendum ratus,

...Allunecândŭ cu vorba despre perfidulŭ şi sângerosulŭ domnŭ moldovenescŭ Petru, credemŭ de cuviinţă a descri aci pe scurtŭ la unŭ locŭ tóte alle luĭ: cum prin vicleniă prinsese pe Maĭlatŭ şi, pe urmă, cu ce norocŭ şi energiă îşĭ redobândi perduta corónă; ĭar apoĭ ne vomŭ grăbi a ne intórce la nentrerupta narraţiune despre Dieta germană şi despre planurile imperatuluĭ, la carĭ ne chiamă şirulŭ istorieĭ. Arretaserămŭ deja că, pe timpulŭ espediţiuniĭ luĭ Suleĭmanŭ contra Ungarieĭ, Petru-vodă in unire cu Ahmed, sangĭaculŭ de Nicopole, fură trimişĭ contra luĭ Maĭlatŭ. Affară de pedestrime, totŭ-d'a-una puţinŭ numerósă in armatele turce, eĭ aveaŭ peste 50,000 de cavalleriă, intre carĭ şi contingentulŭ venitŭ, după ordinea sultanuluĭ, din partea domnuluĭ muntenescŭ. Impresuratŭ de mulţimea duşmanilorŭ, avêndŭ forţe multŭ inferiórie, lipsitŭ de speranţă de adjutorŭ dela regele Ferdinandŭ, carele era incurcatŭ intr'unŭ resbellŭ maĭ importantŭ, Maĭlatŭ se inchise in oraşulŭ Făgăraşŭ. In acellŭ locŭ, intăritŭ prin natură şi prin artă, se affla magasinulŭ de provisiunĭ şi arsenalulŭ seŭ, precum totŭ acollo eraŭ depuse şi odórele, jefuite după omorulŭ luĭ Gritti. După ce Ahmed se incredinţase de greutatea de a suppune fortereţa prin putere, pentru a-şĭ cruţa munca şi timpulŭ

legatos ad Maylatum mittit, hortatur, ut Solymano se dedat, appellarique ab eo amicus, quam judicari hostis malit, cuncta enim ab eo prospera atque secunda sperari posse, qui vel hostibus regna dono dare sit solitus; se vero qua polleret authoritate apud imperatorem amice daturum operam, ut ejus clementiae et liberalitatis fructum sentiret, ornareturque ipsa Transylvaniae praefectura, quam paulo ante sibi concedi tributi nomine concupisset, tantis siquidem copiis circumsesso nihil esse tutius, quam honestis conditionibus pacisci, idque salubre consilium celeriter expedire, quo praeter certam salutem, opes conservet, dignitatemque retineat. Adventare enim cum victore exercitu Solymanum, qui inanem spem sustinendae oppugnationis certo supplicio vindicaret, si ejus imperiis parêre praeferoci vel obstinato animo intempestivum esse videretur. Ad ea Maylatus, qui pacis atque concordiae consilia dubio bello potiora providebat, se neque pacem abnuere, si non iniqua conditione pararetur, neque Solymani imperia, quae summae aequitatis esse consuessent, detrectare graviter respondit. Proinde si obsides darentur, se colloquendi causa, ut de conditionibus coram ageretur, in castra venturum. Postulabat autem, ut filius Achomatis impiger juvenis pro obside traderetur: id quum se facturum pater negaret, quod filius a pueritia Solymano de more dono datus, paterni juris potestatem evasisset, pro uno insignes quatuor alarum praefectos daturum pollicetur. Accepit conditionem Maylatus paratae fraudis ignarus, magnoque ac ornatissimo comitatu educto, Gritteas exuvias superbe ostentans, in castra hostium contendit. Exceptus est comiter atque magnifice: sed ex prima salutatione colloquium, ut non incipi modo, sed commode etiam finiri posset, in sequentem diem differtur: quo Moldavus notum sibi hospitem solemni epulo exceptum comprehenderet. Eo modo Maylatus fervente convivio, in rixam arridente dolis fortuna pertrahitur: ex composito enim a Moldavi compotoribus importuni primo sermones, ac inde maxime criminosi adeo proterve ac petulanter inducti sunt, ut vel obscurae contumeliae vir insolens et natura quidem iracundus, minaci dextra gladii capulum perstringens, e mensa se proriperet, ita insurgentibus convivis frustra fre-

ellŭ se decise a recurge la inșellăcĭune. Așa déră, trimise către Maĭlatŭ cu insinuațiunĭ de a capitula, preferindŭ a fi amicŭ decâtŭ inamicŭ allŭ luĭ Suleĭmanŭ, și sperândŭ multŭ dela generositatea unuĭ monarcŭ deprinsŭ a dărui coróne chĭarŭ vrăjmașilorŭ seĭ; ĭar ellŭ, Ahmedŭ, promittea din parte-ĭ prietenesce totŭ ce va puté pe longă imperatulŭ, nu numaĭ pentru ca Maĭlatŭ să fie îmbrățișatŭ, ci încă să capete și gubernamentulŭ Transilvanieĭ, pentru carele a fostŭ stăruitŭ atâta la Pórta Ottomană, offerindŭ a-ĭ plăti tributŭ; in fine, Ahmed arreta că, fiindŭ incongĭuratŭ de atâte ostĭ, Maĭlatŭ nu putea allege nicĭ uă calle maĭ sicură și maĭ utilă, decâtŭ a se inchina și a se suppune cu condițiunĭ onorabile, dar fără nicĭ uă intârḑiere, pentru ca astŭ-felĭu, affară de scăparea vieţeĭ, să reușéscă a-șĭ maĭ conserva avuțiele și demnitatea, și pentru ca să prevină nentârḑiata sosire a luĭ insușĭ Suleĭmanŭ cu uă armată victorióśă și cu furia de a resbuna infruntarea ordinilorŭ imperiale și deșérta speranță de a puté susţiné unŭ assediŭ. Intellegêndŭ și ellŭ singurŭ, că e maĭ bună pacea și concordia, de câtŭ unŭ resbellŭ dubiosŭ, Maĭlatŭ respunse cu cumpănélă, că nu respinge pacea, décă o va puté avé cu condițiunĭ juste, fiindŭ gata a se suppune ordinilorŭ unuĭ sultanŭ cunnoscutŭ prin principiele séle de equitate; și, prin urmare, déca i se vorŭ da ostatecĭ, ellŭ va veni in tabĕra sangĭaculuĭ spre a negoția in persónă condițiunile păciĭ; dar in numĕrulŭ ostatecilorŭ cerea să fie și bravulŭ june, fiiulŭ luĭ Ahmed. Sangĭaculŭ intimpinâ, că fiiulŭ seŭ fiindŭ din juniă offeritŭ in darŭ sultanuluĭ, dupre obiceĭulŭ turcŭ, nu se maĭ afflă sub autoritatea paternă; dar in loculŭ acestuĭ june se vorŭ puté da, ca ostaticĭ, patru din ceĭ maĭ de frunte capitanĭ. Nepricepêndŭ viclenia, Maĭlatŭ priimi condițiunea și, insoțitŭ de uă mare și strălucită suită, impodobită cu resturile jafuluĭ luĭ Gritti, merse cu mêndriă la tabera inamică. Fu intimpinatŭ cu prieteniă și cu magnificență; dar sangĭaculŭ îllŭ informâ totŭ-d'uă-dată, că negoțiațiunile nu se vorŭ incepe in acea ḑi, fiindŭ deja târḑiŭ, ci se vorŭ incepe și se și vorŭ fini in a duoa ḑi, pentru care sferșitŭ Petru-vodă, vechĭu cunnoscutŭ, îllŭ invitâ la sine pentru a-lŭ regala cu unŭ banchetŭ. Acollea Maĭlatŭ, inferbêntatŭ prin petrecere, căcĭ de-

mens, seque proditum inclamans, comprehenditur. Nec mora concursu Moldavorum tabernacula diripiuntur, comitatusque ejus omnis, qui praetioso cultu avarae gentis oculos ad praedam illexerat, armis, equis, et denique rebus omnibus exuitur et capitur. Vociferante adhuc Maylato supervenit Achomates, tam acerbe, quam simulanter Moldavum reprehendit, quod hospitalis mensae jura cunctis intemerata gentibus immani facinore sedito subvertat, quod ab se praestitam securitatis fidem violet, fortissimosque viros Turcici nominis obsides ad necem prodat. Ad ea Moldavus, specie contemnentis, respondet, se gravi de causa Maylatum cepisse, eumque porro incolumem Solymano servaturum, ad quem omnino pertineat, sententiam ferre, jure an injuria captus fuerit. Nec multo post arx ipsa liberatis obsidibus deditur, incertum metu an perfidia custodis, quod de salute Maylati, totiusque ejus comitatus libertate solicitus, aut non obscure magno inductus praetio, deditionem maturasse diceretur. Ita duo Hungarorum longe nobilissimi duces, Valentinus, atque Maylatus, qui uni omnium antiquum illud Hunnici sanguinis decus, intestinis primo odiis, et mox Turcarum armis foede proculcatum erigere possent, invicti certe armis, sed perfidia decepti, in potestatem Barbarorum devenerunt. Occupatis Fogaris, Transylvani fere omnes, concedente demum Solymano, in Stephani pueri regis nomen inclinatissimis animis juraverunt, quod justum miteque imperium Ioannis patris in ea provincia per triginta ferme annos fuisse meminissent, tulereque saepe dona puero fidei pignora, quum Isabella mater cum Georgio Vichioque tutoribus in Lippa regione consedisset. Eam multarum rerum abundantem Maros amnis Hercyniis saltibus effusus interfluit, praecipitique demum cursu in Tybiscum evolvitur. Hunc plerique Sergetiam antiquis vocatum asseverant, in cujus aversi et mox reducti fluminis vado, Decebalum Daciae regem, urgente victricibus armis Trajano Caesare thesauros condidisse ferunt, quum Barbarum in ea rerum desperatione se ipso crudelior, ne latebrae secreta proderentur, artifices atque operas ad unum omnes in vestigio perfecti operis necavisset. Caeterum ad

stinulŭ se declarâ in favorulŭ inşellăcĭuniĭ, fu attrasŭ in cértă, dupre unŭ planŭ premeditatŭ de maĭnainte: companioniĭ luĭ Petru-vodă de'ntâĭu incepură cu vorbe muşcătórie, apoĭ trecură la atâta insolenţă şi battere de jocŭ, incâtŭ Maĭlatŭ, nedeprinsŭ a sufferi nicĭ cea maĭ mică insultă şi omŭ ĭute din fire, sări dela mésă furiosŭ, punêndŭ mâna pe sabiă. Ceĭ-l'alţĭ pe dată îllŭ incongĭurară şi-lŭ prinseră, lăssându-lŭ să strige in zădarŭ contra perfidieĭ. Attuncĭ năvăllindŭ d'uă-dată Moldoveniĭ, jefuiră corturile şi suita luĭ Maĭlatŭ, carea prin splendidele sélle vestminte escită la prédă ochiĭ acesteĭ lacome naţiunĭ: arme, caĭ, tóte lucrurile fură luate şi ómeniĭ prinşĭ. Pecândŭ Maĭlatŭ se sbucĭuma, supraveni Ahmed şi, mascându-şĭ mulţumirea, incepu a dojeni pe Petru-vodă cu asprime pentru că, prin uă purtare aşa de crudă, călcâ legile meseĭ ospitaliere, legĭ sacre la tóte popórele; rumpse parola de siguranţă dată de către ellŭ, Ahmedŭ; şi espuse morţiĭ flórea Turcilorŭ, reţinuţĭ la Făgăraşŭ ca ostatecĭ. Petru-vodă îĭ respunse cu unŭ felĭu de despreţŭ, că prinderea luĭ Maĭlatŭ are cause grave, şi că prinsulŭ va fi trimisŭ neattinsŭ la mânele luĭ Suleimanŭ, carele singurŭ are dreptŭ de a decide, déca fapta e bună séŭ rea. In curêndŭ după aceĭa ostaticiĭ turcĭ fură eliberaţĭ şi forteţa capitulâ, nu se scie déca de frică séŭ prin viclenia commendantuluĭ: uniĭ diceaŭ că ellŭ o făcu pentru a scăpa viéţa luĭ Maĭlatŭ şi a suiteĭ sélle, alţiĭ affirmaŭ că se vindu pentru unŭ mare preţŭ. In acestŭ modŭ, duoĭ ceĭ maĭ alleşĭ generalĭ maghĭarĭ, Valentinŭ Torok şi Maĭlatŭ, carĭ singurĭ intre toţĭ arŭ maĭ fi pututŭ rădica onórea sângeluĭ hunnicŭ (1), injosită de'ntâĭu prin lupte intestine, apoĭ prin armele Turcilorŭ; amênduoĭ nebiruiţĭ in resbellŭ, dar amăgiţĭ prin perfidiă, căḑură in mânele păgânilorŭ. După luarea Făgăraşuluĭ, toţĭ Transilvaniĭ căpetară invoirea luĭ Suleĭmanŭ şi se grăbiră cu bucuriă a se suppune nouluĭ rege, prunculuĭ Stefanŭ, cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că-şĭ adduceaŭ a-minte justa şi blânda administraţiune a părinteluĭ seŭ rege Ionnŭ (Zapoly) in cursŭ ca de treĭdecĭ de annĭ, din causa căriĭ adesea duceaŭ copilluluĭ darurĭ in semnŭ de credinţă incă pe cândŭ mumă-sea, regina Isabella,

(1) Cumcă Maĭlatŭ fu Românŭ, ĭar nu Ungurŭ, veḑĭ documente in Şincaĭu.

confluentes Marum atque Tibiscum Segadino, celebri in oppido, nova a Turcis praefectura constituta est, quam eo nomine salutarem ominamur, si donec adolescat puer, obtinendi regni praerogativa videatur, quod minime credi par est, in hac perditi vel insanientis seculi fortuna, postquam immani Galli regis et Caesaris dissidio, dum Germani cunctatores eximii, turpissime bellum gerunt, non Pannoniae modo regnum, sed universam quoque Christiani nominis remp. Barbaris hostibus impie prodi conspicimus. Caeterum de Petri Moldavi ingenio, uti supra polliciti sumus, ex rebus ab eo gestis, liquidius patebit, si aliqua de Valachico regno, regionisque situ et gentis moribus, uti ignota multis, ex instituto operis referantur. In primis Valacchiae regulos antiquissimae stirpis ferunt repetita origine a Flacco praeside Romano, qui illustri virtutis argumento, suum nomen provinciae reliquerit. Ab eo enim tempore, Mysiam, quae ultra Istrum ad Scythicas gentes extenditur, Flacciam appelari caeptam constat, quam demum corrupta sensim voce in Valacchiam abiisse perspicimus. Apud Valacchos enim, non Romanae modo disciplinae certi mores, et leges vigent, sed ipsa quoque Latinae linguae vocabula servantur. Ea gens equitatu pollet, nam quisque vel egentissimus domi equum alit, quo praedatur et militat: scuto, hasta, gladio, uti Hungari solent et nonnunquam lancea missili, atque arcubus rem gerunt. Equi eorum pectorosi robustique non pernicitate quidem in cursu, sed perseverantia et viribus maxime probantur. Proinde tenellis mos est nares proscindere, ne angusta respiratione fatigentur: quando nec mediocris equi sit laus triduo, vel per aestivos soles bellicae agitationis laborem pertulisse. Deum Christum colunt, sed Graecorum ritus secuti deceptique opinione, a nostris dissident. Apud eos patrum nostrorum memoria regnavit Dracula belli pacisque artibus clarus et diu Turcarum hostis, sed ex calamitate Ladislai regis qui ad Varnam ab Amurathe superatus interiit, certo inito foedere, tributum pendere coactus est. Ab hoc Dracula Petrus pronepos qui hodie regnat, imperium accepit, vir ingenio quidem militari, sed maxime turbulento, crudelitateque simul atque perfidia infami: nam cum finitimis belli pacisque studium nequaquam stabili fide, sed in diem occasione et

cu tutorii seĭ Frate George și Vicchio, era retrasă in provincia Lippa; uă țérră fertile, spĕllată de fluviulŭ Mureșŭ, carele izvoresce din codrii Erținĭ și apoĭ se vérsă cu ĭuțélă in Temeșŭ. Sunt mulțĭ, carĭ affirmŭ, că Mureșulŭ se numĭa în anticitate Sargetia, in care, acollo unde fluviulŭ formézâ unŭ unghĭu, se dice că regele Dacieĭ Decebalŭ, strimtoratŭ de armele luĭ Trajanŭ, arŭ fi ascunsŭ tesaurele sélle, și apoĭ prin escessulŭ crudimiĭ, provenitŭ din mărimea desperațiunii, pentru ca să conserve secretulŭ comóreĭ, omorî din dată după aceĭa pe toțĭ lucrătoriĭ. Acum, intre fluviiĭ Mureșŭ și Temeșŭ, in celebrulŭ orașŭ Segedinŭ, Turciĭ stabiliră unŭ noŭ sangĭacatŭ, pe care illŭ menționâmŭ aci cu spaĭmă, ca unŭ midŭ-locŭ pentru Turcĭ de a cupprinde totŭ regatulŭ Ungarieĭ pone ce noulŭ rege va eși din copillăriă; cu atâtŭ maĭ allesŭ, că in acestŭ nefericitŭ secolŭ uă discordiă cumplită ațiță pe regele Franțeĭ contra imperatuluĭ, ĭar trândaviĭ Nemțĭ se sfâșiŭ uniĭ cu alțiĭ, incâtŭ Turciĭ amenință nu numaĭ Ungaria, ci chĭarŭ tótă crestinetatea. Dar să trecemŭ la istoria domnuluĭ moldovenescŭ Petru-vodă, presintândŭ totŭ-d'uă-dată, pentru maĭ multă claritate, óre-ce assupra Românieĭ, maĭ cu sémă in privințele geografică și etnografică, atâtŭ de puținŭ cunnoscute. Se dice, că domniĭ românĭ arŭ fi de uă origină fórte antică, anume descendințĭ dela prefectulŭ romanŭ Flaccŭ, carele, din causa illustrelorŭ seile virtuțĭ, lăssâ numele seŭ provincieĭ intregĭ, incâtŭ de atuncĭ incóce tótă Mysia, dela Dunăre pone la Nistru, incepu a se numi de'ntâĭu Flaccia, ĭar apoĭ, prin treptata corrupțiune a cuvîntuluĭ, Valachia. In adevĕrŭ, Româniĭ conservară nu numaĭ unele obiceĭe și *legĭ romane*, ci chĭarŭ limba latină. Eĭ escellézâ prin cavalleria lorŭ, incâtŭ fie-care Românŭ, chĭarŭ cellŭ maĭ săracŭ, are cellŭ puținŭ unŭ callŭ, ce-ĭ servesce in resbelle și in hoție. Eĭ intrebuințézâ in genere scuturĭ, lăncĭ, săbie, intocmaĭ ca Unguriĭ, ĭar căte-uă-dată sulițe și arce. Caiĭ lorŭ sunt peptoșĭ și vĕrtoșĭ, dar se distingŭ nu atâtŭ prin răpediciune, câtŭ prin putere și prin rebdare; ĭar causa este, pentru că Româniĭ le despicŭ nările, ca să pótă resuffla maĭ cu inlesnire, incâtŭ callulŭ cellŭ maĭ ordinarŭ suffere fără obosélă câte treĭ dille chĭarŭ véra foculŭ uneĭ bâttăllie. Româniĭ se inchinŭ luĭ Christŭ, dar nu ca noĭ, ci ur-

commodis metitur, suaque pariter ac aliena arma nemini unquam certus hostis, sed improvisus semper exercet. Caeterum Valacchia omnis in duas partes, duoque imperia distinguitur. Altera ad meridiem vergit terminata Danubio, atque item ab occasu Transylvaniae fines attingens ad oppidum Severinum, ubi Trajani pontis admirabiles pilae triginta quatuor, nequaquam totas abruente Danubio visuntur. Ab oriente autem piscosum habet lacum, quem Hierassus amnis ab accolis Pruthes vocatus, efficit, suisque demum aquis adauctum et late stagnantem relinquens, in Istrum evolvitur. Ad septentrionem autem finitur Hoyna ignobili flumine, et directis ad Istrum terrestribus terminis, curvata admodum regionis fronte, contra Peucem insulam spargente se tum primum in ingentes ramos profluente Istro, antiquis scriptoribus notam, quam hodie Barillanam dicunt. Haec Valacchiae pars a nostris Transalpina, a Turcis autem communi utrique nomine, quod nigrum frumentum ferat, Carabogdana minor vocatur. Regulus, qui in ea hodie regnat regiamque habet Ternovizam, continuo parendi obsequio Turcarum amicitiam tuetur, aureorumque nummûm myriadem tributi nomine quotannis pendit, ac ea vel indecora pace perfruitur, quod impune fidem mutare nequeat, quum in opposita Danubii ripa, Serviae Bulgariaeque praesidia in antiquis Triballorum Mysorumque sedibus spectentur. Coluit et perамplis annuis muneribus Ioannem regem, cujus praesenti ope adjutus rebellantes Transalpinae proceres oppresserat. Altera Valacchiae pars agrorum et pastionum amplitudine major, armentisque et militaribus equis opulentior, ab amne, qui mediam intersecat, Moldavia dicitur. Is ortum habet paulo infra Hierassi fontes e Transylvaniae montibus, quibus antiqua Dacia ad ingentis theatri similitudinem, obversa in occasum scena, praecingitur, delapsusque Zuchaviam Petri regiam praeterfluit, atque inde violentus Hoynam, Dobovizam, Argiamque parvos sed perennes amniculos secum trahens in Oltham effunditur. Oltha vero, qui antiquitus Alutas fuit, non Transilvaniae modo, cujus partem ab adversis montibus descendens rigat, sed Moldaviae et Transalpinae

mândŭ errorilorŭ Grecilorŭ. Din memoria părinţilorŭ nostri domnïa la Românĭ Dracu-vodă, bărbatŭ illustru in resbellŭ şi in pace, şi carele multŭ timpŭ ţinuse contra Turcilorŭ, dar după catastrofa regeluĭ Vladislaŭ, invinsŭ şi uccisŭ la Varna in băttălia cu sultanulŭ Amuratŭ, ellŭ fu silitŭ a se impăca şi a plăti tributŭ Turcieĭ. Dela acestŭ Dracu-vodă se trage strănepotulŭ seŭ (1) actualulŭ domnŭ moldovenescŭ Petru, mare ostaşŭ, dar spiritŭ turbulentŭ, omŭ renumitŭ prin cruḑime şi perfidiă, făcêndŭ pace şi resbellŭ cu veciniĭ seĭ nu dupre principie de dreptate, ci dupre inspiraţiunile momentuluĭ şi alle egoismuluĭ; rădicândŭ sabia pe cândŭ nicĭ te astepţĭ şi desfătêndu-se in ammestecăture. Tótă România se divide in duo părţĭ, formândŭ duo State. Una priivesce spre sudŭ, terminându-se cu Danubiulŭ şi attingêndŭ despre appusŭ hotarele Transilvanieĭ lôngă oraşulŭ Severinŭ, unde se vedŭ celle 34 minunate columne din podulŭ luĭ Traïanŭ, căcĭ nu sunt tóte accoperite de undele Dunăriĭ. Despre resăritŭ, acéstă regiune are unŭ lacŭ plinŭ de pescĭ, provenitŭ din fluviulŭ Hierassŭ, ce locuitoriĭ îllŭ numescŭ Prutŭ (2), şi carele ceva maĭ josŭ se vérsă in Dunăre. Despre nordŭ, hotarulŭ adjunge la riuleţulŭ Hoïna şi apoĭ prin uă liniă strâmbă pe uscatŭ se lassă spre Dunăre in direcţiunea insuleĭ, formate prin fluviulŭ acollo unde ellŭ se divide in căte-va marĭ crenge; care insulă se numïa in anticitate Peuce, ïar acum se numesce Barillana (?). Tótă acéstă regiune a Românieĭ se ḑice Muntenia, ïar Turciĭ intrebuinţéză pentru ambele Românie unŭ singurŭ nume de Carabogdania, ceïa ce insemnéză turcesce „grâŭ negru", productulŭ principalŭ allŭ acestorŭ ţerre; către Muntenia inse se maĭ adauge epitetulŭ de Carabogdania mică. Domnulŭ muntenescŭ actualŭ, a căruĭ reşedinţă este in Tergovisce, se mânţine prin servilitate in amicia Turcilorŭ, *plătindu-le unŭ tributŭ annualŭ de 10,000 galbenĭ*, prin care îşĭ cumperă linisce, dar uă linisce desonorată, fără probabilitate de a puté scutura acestŭ jugŭ, căcĭ are in faţă-ĭ din ceïa parte a Dunăriĭ garnizónele turce din Serbia şi din Bulgaria, ţerre locuite in vechime de poporulŭ Triballilorŭ şi Mysilorŭ.

(1) Uă curiósă incurcătură genealogică.
(2) Uă geografiă şi maĭ incurcată decâtŭ genealogia! Hotarele Moldoveĭ şi alle Ţerreĭ-Românescĭ sunt confundate prin unŭ galimatias inextricabilŭ.

minora flumina in orientem reflexus, ad Nicopolim in Danubium rapit. Omnium vero amplissimus Tyras, qui ab indigenis vocatur Nester, ab Aquilone Moldaviam terminat, ortus enim e Carpato Sarmatiae monte et recta in Euxinum contendens, Russiae, Podoliae et Tartariae demum fines attingit. Tenuere autem has regiones antiquitus Roxolani, Arpii et Tauroscythae, ita Moldavia ad pontum usque protenditur, tantumque orae maritimae ad orientem intercipit, quantum ab ultimo Istri ostio quod antiquis Lithostomum fuit, a Tyra profluente relinquitur. In hoc littoris tractu Moncastrum insigne oppidum in vestigio Harmonacti antiquae urbis conditum, Ottomannis paret, Moldavo multis ante annis ademptum, quum Turcarum arma ad expugnandam Theodosiam, quae Caffa dicitur, in Tauricam penetrassent. Sed pro Moncastro, quod vel ob id amissum videretur, quoniam cum Christianis Dracula stetisset, Matthias rex, ut ejus Draculae fidem voluntatemque redimeret, Cizovium et Chechillam oppida dono dedit. Ea sunt in extrema Transylvaniae parte, qua per saltum Moldaviae jungitur. Sed in Petro proferendi imperii libido ingens, his omnino finibus minime terminatur. Cum Sarmatis in Podolia repentinis incursionibus bellum gerit, quum id totum, quod intra Tyram et Hyerassum Moldaviae inseritur, suae ditionis esse contendat, quin et Transylvaniae quoque animum adjecit, quum Ioanne et Ferdinando didimicantibus in contrariaque studia diductis proceribus Pannoniae regnum alternante fortuna jactaretur. Confugerat Ioannes ad Sigismundum Sarmatiae regem. Ferdinandi armis Buda pulsus et desertus ab Hungaris, quibus natura mos est insitus, cum fortuna fidem mutare, quod nihil indecorum, modo utile sit, arbitrentur, nec rerum suarum consilia in spem longinquam sed ad praesentis commodi casus expediant. Ita Petrus Perenus, Valentinusque Turacus, praecipui Ioannis duces ad victorem transierant et ut externo regi operam fidemque probarent, oppida Transylvaniae, quae Ioannis praesidio tenebantur, circumductis copiis expugnabant. Sed Moldavus foedum id facinus praevertente fortuna, inexpectatus hostis in Transylvaniam irrupit, utpote qui Cizovio Chechillaeque timendum putaret: quae oppida ab Vladislao, Ludovicoque regibus repetita atque oppugnata

Se maĭ mănținea ellŭ altă dată și prin splendide darurĭ, ce făcea regeluĭ Iónnŭ, cu allŭ căruĭ adjutorŭ infrenase pe boĭerĭ, ce s'aŭ fostŭ resculatŭ. Cea-l'altă parte a Românieĭ, maĭ mare prin intinderea câmpilorŭ și a pășunilorŭ și maĭ avută in dobitóce și in caĭ de resbellŭ, se numesce Moldova, de pre numele fluviuluĭ, ce o despică la miḑŭ-locŭ. Acestŭ fluviŭ isvoresce ce-va maĭ josŭ de matca Prutuluĭ din munțiĭ Transivanieĭ, carĭ incungĭorŭ antica Daciă ca unŭ felĭu de teatru cu scena spre appusŭ; de aci trece prin Sucéva, capitala luĭ Petru-vodă, apoĭ crescêndŭ in răpeḑicĭune, priimesce in sine Hoĭna, Dîmbovița și Argeșulŭ (!), rîulețe micĭ dar nu periodice, și se arruncă in Oltŭ (!!), numitŭ in vechime Aluta, și carele scaldă nu numaĭ uă parte din Transilvania, unde își ĭea inceputulŭ in munțiĭ maĭ de'ncollo, dar apucândŭ apoĭ spre resăritŭ, priimesce in sine rîurile Moldoveĭ și alle Munteniеĭ, și in fine se vérsă in Dunăre pe la Nicopole. Dar din tóte fluviele cellŭ maĭ mare e Tira, numitŭ astăḑĭ Nistru, care delimitéză Moldova despre nordŭ-resăritŭ, luându-șĭ obĕrșia in Carpațiĭ polonĭ și de acollo, in linia dréptă spre Marea-négră, scăldândŭ hotarele Galițieĭ, Podolieĭ și alle Tatarieĭ, țerre locuite in anticitate de Roxolanĭ, de Arpĭ (?) și de Taurosciţĭ. Astŭ-felĭu, Moldova se intinde pône la Mare, occupândŭ totŭ littoralulŭ intre Nistru și ultima ustiă a Dunăriĭ, numită in vechime Litostomŭ (Lykostomŭ ?). Pe acestŭ littoralŭ se afflă *Moncastro* (*Cetatea-albă*), *orașŭ însemnatŭ, așeḑatŭ pe ruinele anticuluĭ Ermonactŭ*; uă dată proprietatea Moldovenilorŭ, dar care a incăputŭ in mânele Turcilorŭ de pe timpulŭ cândŭ acestia, pentru assediulŭ orașuluĭ Teodosia séŭ Caffa, petrunseseră in Crimea. Inse in loculŭ Moncastruluĭ, perdutŭ, pare-se, pentru că Dracu-vodă ținuse cu creștiniĭ (!), regele Mateĭu (Corvinŭ), pentru a resplăti credința și buna-voință a acestuĭ principe, ĭĭ depe duo orase, Ciceulŭ și Kukullow, afflătórie in codriĭ, la hotarulŭ Transilvanieĭ cu Moldova. *Dar ambițiunea cea mare a luĭ Petru-vodă de a-șĭ lăți țerra, nu se mulțumi cu aceste limite. Așa déră, ellŭ nu contenĭa de a se batte cu Polonĭĭ, totŭ năvălindŭ pe neasteptate in Podolia, sub pretextŭ că totŭ territoriulŭ dintre Nistru și Prutŭ, invecinatŭ cu Moldova, este allŭ seŭ. Ellŭ visa de asemenea și cucerirea Transilvanieĭ*, folosindu-se

meminerat. Ferdinandum quoque Germaniae copiis et Caroli fratris opibus fretum, longe maximum, sibique obiter metuendum Pannoniae regem futurum existimabat: vel ob id maxime, quod Solymanus Persici belli cogitationibus occupatus, nequaquam grave bellum pro Christiano rege, susceptùrus esse videretur. His de causis Moldavus Austrianos oppida passim expugnantes, non longe a Braxovio in Barzae campis adortus, tumultuario atque improviso pugnae genere profligavit, et quo major et clarior victorià redderetur, omnibus etiam tormentis exuit. Nec mora Ioannes ea hostium clade magnopere laetatus, per legatos inexpectati atque ideo summi beneficii Moldavo gratias agit, postulatque magnis precibus atque promissis, ut sibi ad repetendum regnum adesse velit. At ille successu rerum se ipso ferocior, nequaquam alieno commodo victoria utendum ratus, invadendae Transylvaniae consilium capit confisus maxime tormentis de hoste captis: nam aeneis atque muralibus antea caruerat, quum exilibus et ferreis rudique artificio fabrefactis uteretur, quae circa oram Ponticam navigantibus extorta, aut parvo empta praetio comparasset. Primo atque impetu Verstricium insigne oppidum occupatum est, atque eodem terrore pagi aliquot in potestatem sunt redacti: postremo ii omnes, qui irrumpenti, denegato commeatu, hostiles animos ostendissent, gravibus affecti incommodis infesti victoris vim atque saevitiam senserunt. His extemplo cognitis Ioannes ditionis suae injurias deprecatur, id nisi incepto absistat Solimanum iniquo animo laturum ostendit, sibique demum reddi Vestricium postulat, sed id quidem humaniter. Neque enim tum gravius succensendum existimabat, ne ferocis importunique hominis vim iniquissimo rerum suarum tempore acrius exagitaret. Ad ea autem ingenio suo utens Moldavus, amice quidem respondere, prolixe admodum adventus sui causas referre, et quo demum periculo pro aliena salute atque potentia conflixerit, jactanter enarrare. Postremo dicere se ejus animi non esse, ut cuiquam vel insigne beneficium objectari velit: verum a regia dignitate minime alienum arbitrari, si Ioannes in victoriae praemium beneficiique memoriam id oppidum ab se manu captum, Cizovioque propinquum condonaret, vel ipsius Solymani exemplo, cujus liberali-

de anarchia, in care fu arruncată Ungaria prin lupta intre regiĭ Iónnŭ și Ferdinandŭ și prin desbinarea nobleţeĭ maghĭare. Alungatŭ din Buda de către Ferdinandŭ și abandonnatŭ de Ungurĭ, ómenĭ nestatornicĭ ca și noroculŭ, carĭ socotescŭ onorabilŭ totŭ ce e utile și judecŭ despre binele patrieĭ nu in perspectiva viitoruluĭ, ci potrivitŭ cu interessele presentuluĭ; regele Ionnŭ recursese la regele polonŭ Sigismundŭ. Atuncĭ Petru Perenyi și Valentinŭ Török, principaliĭ generalĭ aĭ regeluĭ Iónnŭ, trecêndŭ in partea invingĕtoruluĭ, pentru ca să probeze stăpânuluĭ celluĭ streinŭ fidelitatea și devotamentulŭ lorŭ, incepură a assedia cetăţile transilvane, in carĭ remăseseră garnizonele regeluĭ Iónnŭ. *Pe dată Petru-vodă, utilisândŭ acéstă mișelliă, năvălli fără veste in Transilvania, dândŭ a inţellege, că se teme a perde orașele Ciceulŭ și Kükülow, căcĭ deja maĭnainte regiĭ Vladislaŭ și Ludovicŭ se incercaseră a i le răpi prin forţă. Maĭ ḑicea că nu-ĭ vine de locŭ la socotéllă de a vedé pe tronulŭ Ungarieĭ pe regele Ferdinandŭ, vecinŭ pré-puternicŭ și prin urmare pré-periculosŭ prin simpatiele Germanieĭ și prin forţele frăţine-seŭ Imperatuluĭ Carolŭ; cu atâtŭ maĭ vertosŭ că tocmaĭ atuncĭ sultanulŭ Suleĭmanŭ, accufundatŭ in planulŭ resbelluluĭ cu Persia, nu se putea gândi la unŭ resbellŭ europeŭ atâtŭ de importantŭ. Pe aceste consideraţiunĭ, Petru-vodă attacă în câmpiĭ Bârseĭ, longă Brașovŭ, armata regeluĭ Ferdinandŭ, împrăștiată icĭ-collea la assediarea fortereţelorŭ, și prin uă năvallă furiósă și neprevedută o băttu cu desevĕrșire, ba încă pentru ca victoriă să fie cu atâtŭ maĭ strălucită, luă dela Austriacĭ tóte tunurile.* Afflândŭ de uă dată despre acéstă calomitate a dușmanilorŭ seĭ, regele Iónnŭ se bucură peste mesură, grăbindu-se a trimitte ambassadorĭ către Petru-vodă spre a-ĭ mulţumi pentru uă bine-facere atâtŭ de mare și pentru a-lŭ ruga prémultŭ, fără cruţare de promissiunĭ, ca să adjute regeluĭ Iónnŭ de a-șĭ recăstiga perdutulŭ regatŭ. Dar inmândritŭ prin succesulŭ trecutŭ, Petru-vodă nu voi ca alţiĭ să cullégă fructele victorieĭ sélle, ci se hotărî a cuceri ellŭ singurŭ Transilvania, punêndŭ speranţa maĭ cu sémă pe artilleria dobândită dela inamicĭ, căcĭ *pone atuncĭ ellŭ nu avusese tunurĭ de bronzŭ, nicĭ tunurĭ de assediŭ, ci numaĭ tunurĭ micĭ de ferrŭ, de fabrică*

tate Pannoniae regnum acceperit. Sed paucos demum post dies Moldavus, sive quod supra spem ea expeditione profecisset, vel quod Solymani nomen in ea causa offendere vereretur, abacta ingenti omnis pecoris praeda in Valacchiam rediit, conversusque demum in Sarmatas, qua cum gente de finibus, uti supra diximus, saepissime dimicabat, Pocchutiam vastabundus percurrit. Ea est regio inter Hierassum et Tyram ultra Chamenetium Podoliae emporium in ulteriorae Polonicae ditionis ripa, contra Zuhannam, Tyrae impositum. Neque enim veteres termini, de quibus ambigere exercendo arma, quam ex aequo et jure disceptare, atque otium pati Moldavi malunt, Cheronio vado finiuntur. Id enim locus est ad Hierassi amnis trajectum longe facilimus. Nec Sarmatae adversus improvisum hostem numeroso equitatu et terrore tormentorum cuncta quatientem, consistere audebant, priusquam suorum auxilia supervenirent; sed adventu demum Ioannis Tharnovii, qui praetorianas cataphractorum alas adduxerat, ad Obertinum castellum se conglobarunt. Erat Tharnovius militaris disciplinae peritia et consilii gravitate antiquis ducibus exaequandus. Moscos enim ad arcem Starodubam ingenti praelio superarat, saepeque Tartarorum irruptiones felici victoria vindicatis injuriis represserat. Is in temeritate hostis victoriae spem reponens, perpetuo carrorum munimento castra vallaverat, magnaque timoris simulatione, suos continebat. Tum vero Moldavus, qui pugnae avidus cum tota mole copiarum advolarat, ostentare aciem, pugnam ciere, exprobrare imbelles animos et circum munitiones magno clamore edito, decurrere: postremo, quum nemo in aciem prodiret, prolatis tormentis munimenta castrorum verberare atque prosternere. At Tharnovius, qui aliquandiu singulari patientia, ut in contemptum deveniret, militum ardorem monendo obtestandoque represserat, ubi videt currus majoribus globis diffringi, indeque perturbari ordines vallo proximos, gravique fremitu a tota acie, ne inulta ac ignobili morte cadendum foret, praelium deposci, confestim ab hostium temeritate suorumque periculo erumpendi consilium capit, constanti atque laetissimo vultu insignes quosques equites nominatim atque signiferos adhortatur, ut acer-

grossieră, luate prin violință dela navigatorĭ, carĭ se apropiaŭ de littoralulŭ maritimŭ allŭ Moldoveĭ, séŭ cumperate cu puținĭ banĭ (1). Așa déră, la prima năvallă fu luată Bistrița, orașŭ importantŭ; apoĭ spaĭma făcu să maĭ capituleze vr-uă căte-va localitățĭ secundarie; in fine, toțĭ aceĭ, carĭ refusaŭ luĭ Petru-vodă provisiunĭ séŭ i se arretaŭ ostilĭ, fură persecutațĭ fară cruțare, esperimentândŭ crudimea și forța insolentuluĭ invingĕtorŭ. Audindŭ acestea regele Iónnŭ, pe dată trimise ambassadorĭ, pentru ca să róge pe Petru-vodă de a nu maĭ ultragia Statele séle; insinuându-ĭ că, de nu se va abținé de la assemenea calle, va să-șĭ attragă negreșitŭ nemulțumirea luĭ insușĭ Suleĭmanŭ; și cerêndŭ inapoĭarea Bistrițeĭ; dar tóte astea cu multă blândețe, căcĭ in starea de essiliŭ, in care se affla atuncĭ regele, nu i se părea opportunŭ a intărăta pe *unŭ omŭ atâtŭ de terribilŭ și putemicŭ*. Dar priceputulŭ Moldovénŭ respunse și ellŭ cu diplomațiă, povestindŭ pe largŭ causele invasiuniĭ selle și lăudându-se de căte făcuse cu pericolulŭ proprieĭ selle viețe pentru salutea și mărirea regeluĭ. In fine, dedea a ințellege că, de și ellŭ insușĭ nu pretinde nicĭ-uă resplată pentru serviciele adduse cuĭ-va și orĭ-cătŭ de marĭ, totușĭ socotesce că chĭarŭ simțulŭ demnitățiĭ suverane arŭ cere ca regele Iónnŭ, recunnoscêndŭ mărimea victorieĭ și a consecuențelorŭ eĭ, să-ĭ dăruéscă Bistrița, cucerită prin arme și necessariă Moldoveĭ prin vecinĕtatea sea cu Ciceulŭ; cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că generosulŭ Suleĭmanŭ óre nu dăruise ellŭ luĭ insușĭ Iónnŭ regatulŭ Ungarieĭ? Dar cu puține ḑille maĭ in urmă, séŭ pentru că se săturase de folosurĭ peste speranță căstigate in acea espedițiune, orĭ pentru că se temea de a irrita pe Suleĭmanŭ, orĭ-cum să fie, Petru-vodă, punêndŭ mâna pe uă immensă cuantitate de felĭurite dobitóce, lăssâ Transilvania și se intórse in Moldova. Apoĭ ellŭ îșĭ indreptâ armele contra Polonilorŭ, cu carĭ, precum spuseserămŭ maĭ susŭ, avea necontenite resbelle pentru hotare; năvălli și jefui acum cu deseverșire tótă Pocuția. Acéstă țérră se intinde intre Prutŭ și Nistru, la marginea Polonieĭ. Hotarele selle celle vechĭe cu Moldova ne fiindŭ bine limpedite, Moldoveniĭ preferŭ a le lăssa maĭ

(1) Despre artilleria moldovenéscă veḑĭ in opera nóstră „Ionnŭ-vodă cellŭ Cumplitŭ"; p. 82.

5

rimo impetu in latrones suo more contra vim fuga uti solitos, erumpant, maxime conferti pugnent, intentisque mucronibus inermia pectora perfodiant. Erant circiter septem milia equitum, quorum major numerus fulgentibus armis protectus visebatur, in tres omnino acies distincta, totidemque castrorum obversa portis, ita signo dato Decumana porta panditur prima acies, in quam dux moris hostium peritus, non temere pugnacissimum quemque contulerat, in Moldavos erumpit, magna editur caedes, totisque agminibus tumultuatur: neque enim insolentes Barbari tantae virtutis facinus Sarmatas ausuros crediderant, sed mox adcurrente et cohortante Petro universa Valacchorum multitudo circumfusa in perrumpentes Sarmatas convertitur. Nec occasioni deest Tharnovius, a dextro enim laevoque latere castrorum duabus adapertis repente portis, instructas ad id secundam et tertiam acies in latera hostium inducit: ita Moldavi inermes a cataphractis triplici certamine distracti circumventique in medio conciduntur, et in fugam vertuntur, sequentibusque per opportune equitum victoriam peditum cohortibus, universa tormenta capiuntur. Petrus ipse, qui acerrime dimicando totam pene primam aciem oppresserat, cum globo delectorum equitum sese e manibus hostium eripiens, suscepto vulnere profugit. Eo praelio Valacchorum quatuor milia cecidêre, nobiles vero notique duces, supra quadraginta capti, in queis fuere Clogoffetes consilii et scrinii magister atque item familiae praefectus, et pari nobilitate ac forma juvenis pocillator, quorum desiderio et cladis et vulneris magnopere dolorem intenderat. Hos omnes et tormenta circiter quadraginta octo, in queis Ferdinandi regis gentilitia insignia aeri incisa visebantur, Tharnovius ad Sigismundum regem Cracoviam perduxit, ejusque pugnae atque acti triumphi similitudinem egregie depictam ad memoriam posteritatis in templo dedicavit. Exinde Petrus tanto accepto incommodo, amissisque praesertim Austrianis tormentis, quibus subnixus se formidandum finitimis ostentarat, aliquandiu conquiescere est visus, ita tamen, ut Moldavi a latrociniis nihil cessarent, nec a Transylvanis, vel ipsis quoque Transalpinis suae gentis finibus abstinerent, sed antiquo recentique odio Polonis infesti, in eandem Pocchutiam incurrendo praedandoque indomita arma sae-

bine pentru totŭ-d'a-una incurcate ca unŭ pretextŭ eternŭ de resbellŭ, decâtŭ a remâné in linisce, cerêndŭ dela justiţiă şi dela raţiune uă pacînică lămurire a neinţellegeriĭ. Aşa déră, fluviulŭ Prutŭ presentândŭ in calle unŭ vadŭ fórte indemănaticŭ, ĭar Poloniĭ fiindŭ ne pregătiţĭ contra unuĭ inamicŭ subitŭ, gróznicŭ prin cavalleriă şi prin artilleriă, Petru-vodă nu intimpinâ nicĭ uă improtivire pone la momentulŭ, cândŭ detaşamentele locale, simţindu-se intărite prin sosirea adjutórielorŭ sub commenda luĭ Ionŭ Tarnowski, carele adduse cavallerĭ catafracţĭ din garda regală, se concentrară cu toţiĭ longă castellulŭ Obertinŭ. Acellŭ Tarnowski, atâtŭ in resbellŭ cum şi in pace, rivalisa cu eroiĭ ceĭ anticĭ. Ellŭ se illustrase deja pone atuncĭ prin uă mare victoriă assupra Moscoviţilorŭ longă oraşulŭ Starodub şi prin desse reuşite contra invasiunilorŭ tătare. In casulŭ de faţă, punêndŭ tóte speranţele selle pe temeritatea Moldovenilorŭ, ellŭ reţinea ardórea Polonilorŭ, mărginindu-se a sta in taberă, retranşatŭ totŭ-d'a-una prin carre şi simulândŭ uă frică estremă. Atuncĭ Petru-vodă, carele in aprinderea-ĭ de a combatte se grăbi a veni şi ellŭ la Obertinŭ cu tótă căllĕrimea, offeri Polonilorŭ băttaiă, făcu unŭ attacŭ, ĭĭ mustrâ de a nu avé ânimă, şi cu unŭ recnetŭ furiosŭ năvălli assupra retranşamentelorŭ polone; dar vedêndŭ cu tóte astea, că nimene nu-ĭ esse intru intimpinare, îşĭ plantâ artilleria şi incepu a batte şi a risipi tabera. Dar Tarnowski, carele uă bucată de timpŭ rebda pone şi despreţulŭ Moldovenilorŭ, pe cândŭ totŭ-d'uă-dată prin sfaturĭ şi rugăminţĭ infrêna indignaţiunea ostaşilorŭ seĭ; vedêndŭ acum retranşamentele sélle spulberate de cannonadă şi partea óstiĭ cea maĭ apropiată de Moldovenĭ espusă deja lovirilorŭ, incâtŭ tótă armata striga in gură mare să se dea ordinŭ de băttaiă, pentru a nu peri de uă mórte mişelléscă şi neresbunată; Tarnowski,—dicŭ,— hotărîndu-se, in fine, a respinge pe inamicĭ, eşi cu uă faţă linistită şi veselă şi, adressându-se către cavalleriĭ ceĭ maĭ alleşĭ, ĭĭ invitâ pe fie-care anume să năvăllescă cu vitejiă assupra acellorŭ hoţĭ obicĭnuiţĭ a fugi de'naintea forţeĭ; cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că Poloniĭ, combăttêndŭ intr'uă liniă fórte compactă, nu vorŭ avé decâtŭ a totŭ lovi cu ascuţişulŭ armeĭ pepturile celle desarmate alle Moldovenilorŭ. De aceĭ

pius exercerent. Quibus de causis Sigismundus, ne semper adversus repentinas diversasque vagantium incursiones justus exercitus magno et inutili sumptu cogendus foret, invadendae atque delendae penitus inquietae gentis consilium suscepit. Nihil tamen prius conandum ratus, quam Solymani animum exploraret, quod Petrus Valachique omnes in clientela Turcarum essent, quorum amicitia atque praesidiis tuti viderentur, Byzantium legatos misit, qui quotidianas prope adversum se Petri et Moldavorum injurias deferrent, ac antiqua limitum documenta literis et picturis ostenderent, peterentque demum, ut sibi liceret, amicitia incolumi salvisque foederibus, immanium latronum injurias vindicare: se nuper ea tantum poena, quam ipsi nefaria ac ob id infelici temeritate ad Obertinum contraxissent, contentum fuisse, quum Poloni facile persequendo, ac in intima Moldaviae penetrando, profligatos cum scelerato principe ad internicionem delere potuissent. Ad ea Solymanus respondit, Ottomanici moris esse, clientes suos, qui probe imperio et dicto audientes sint, ab externa injuria constanter tueri: eosdem porro, si humani juris obliviscantur, arroganterque delinquant, graviter punire. Propterea Sigismundum hunc ab se fidelis amicitiae fructum relaturum, ut nullo suo cum labore atque periculo hostem, qui vel toties humaniter castigatus furere non desineret, merita poena multatum videat. Oderat enim Petrum Solymanus, uti violentum indomitoque ingenio, ubi arma valerent, cuncta perturbantem: utpote, qui Grittum ab eo abrupta fide deceptum atque obtruncatum insontesque demum ejus liberos in Moldavia crudelissime necatos meminisset, sed nec tributum quotannis pendi solitum ab eo Byzantium mittebatur, cujus officii nomen adeo arroganter contemnebat, ut quum nulla ambiguae libertatis signa forti regulo praeferenda praedicaret, se bellica virtute immunem factum profiteretur. Stephanus quoque per id tempus Petri germanus frater, tanquam imperii aemulus, superbe domo expulsus, detectis multis sceleribus, invisum antea fratris nomen apud Turcas infame reddiderat. Nec multo post Solimanus cum ingentibus copiis e Thracia profectus, Istro ponte juncto, juxta Peucem in Valachiam pervasit, cujus adventu territus Moldavus, quod viribus esset impar et a suis

cavallerĭ era in totulŭ aprópe la ṣépte miĭe, ceĭ maĭ mulțĭ proveḑuțĭ cu armă albă ṣi impărțițĭ toțĭ in treĭ divisiunĭ, fiă-care aṣeḑată in fața uneĭa din celle treĭ porțĭ alle tabereĭ. La primulŭ semnŭ se deschise pórta cea mare, ṣi Moldoveniĭ veḑură de uă dată inaintea lorŭ prima divisiune, in care Tarnowski, cunnoscêndŭ maniera de a se batte a inamiculuĭ, avu petrunderea de a pune totŭ pe cavalleriĭ ceĭ maĭ de frunte: măcellulŭ fu mare ṣi uă spaĭmă ṣi maĭ mare cupprinse pe toțĭ Moldoveniĭ, căcĭ acestĭ barbarĭ insolențĭ nu se asteptaŭ a vedé din partea Polonilorŭ atâta decisiune; dar *Petru-vodă allergâ acollo in persónă, imbărbătândŭ pe aĭ seĭ,* ṣi tótă armata moldovenéscă se grămădi contra acelleĭ divisiunĭ de cavallerĭ. Inse nicĭ Tarnowski nu dormita, ci pe dată deschise celle-l'alte duo porțĭ alle tabereĭ, din drépta ṣi din stânga, ṣi răpeḑi in ambe cóstele Moldovenilorŭ celle-l'alte duo divisiunĭ de cavallerĭ, carĭ aṣteptaŭ numaĭ momentul opportunŭ; incâtŭ inamiciĭ, reŭ-armațĭ ṣi strinṣĭ in midŭ-locŭ din treĭ părțĭ, fură băttuțĭ fără crutare ṣi rumpseră la fugă; apoĭ infanteria polonă, supravenindŭ la timpŭ, le luâ tóte tunurile. *Insuṣĭ Petru-vodă, carele combăttêndŭ ca unŭ adĕveratŭ vitézŭ, a fostŭ sdrobitŭ aprópe tótă prima divisiune de cavallerĭ polonĭ, fu rănitŭ* ṣi fugi cu puṭineĭ căllărețĭ de elită. Pe câmpulŭ lupteĭ muriră 4,000 de Moldovenĭ; 40 de boĭerĭ ṣi căpitanĭ căḑură in mânele Polonilorŭ, ceĭ maĭ principalĭ anume marele Logofĕtŭ, marele Vornicŭ, ṣi Paharniculŭ, unŭ june de mare némŭ ṣi de rară frumsețe; perderea acestora spori multŭ in ochiĭ luĭ Petru-vodă durerea invingeriĭ ṣi a proprieĭ sélle rane. Pe ceĭ prinṣĭ, precum ṣi vr'uă patru-ḑecĭ ṣi optŭ de tunurĭ, pe carĭ era săpată in bronzŭ stemma regeluĭ Ferdinandŭ, Tarnowski ĭĭ transportâ la Cracovia la regele Sigismundŭ, ṣi *consacrâ intr'uă biserică, in memoria victorieĭ, unŭ frumosŭ tabloŭ, in care e depinsŭ triumfulŭ seŭ assupra Moldovenilorŭ.* După uă daună atâtŭ de simțibilă, ṣi maĭ cu sémă perḑêndŭ tunurile celle austriace, prin carĭ ingrozĭa pe toțĭ veciniĭ, Petru vodă se liniṣti pentru uă bucată de timpŭ; dar Moldoveniĭ seĭ totŭ nu se abțineaŭ de a face hoție in Transilvania, chĭarŭ in consângéna Munteniă, dar maĭ allesŭ, urîndŭ acum pe Polonĭ ṣi maĭ multŭ decâtŭ inainte, eĭ nu conteniaŭ de a totŭ sfăṣia prin

desereretur, cum paucis per nemora et solitudines in fugam se conjecit. In arce siquidem Zuchuae, quam munierat, obsidionem veritus se continere, aut in campis coacto equitatu consistere minime ausus, errando fallendoque insecutos hostes, in Transilvaniam cursum intendebat, quum Transalpinus imperio accitus in id bellum a latere incumberet, et armata Polonorum manus in finibus spectaretur, diffusaque Turcarum agmina undique perurgerent, et ad Ponticam oram appulsa hostium classis navalis effugii facultatem eriperet. Itaque diu circumeundo, quum magna aliquot flumina incomparabilis equi virtute feliciter tranasset, ad Alviam amnem, tum maxime imbribus inflatum, saevis vorticibus natandis equi vires superantem, pervenit. Erat usque adeo lassitudine, inedia doloreque perditarum rerum et foedae mortis metu consternatus, ut mergi fluctibus mallet, quam ab infenso fratre, vel a Turcis ad supplicium capi. Sed haec animo volutanti, non defuit fortuna extremis mortalium casibus illudere solita: oblatus enim est piscator Transylvanus, qui forte admota navicula ripam subierat, ab eo siquidem magnis promissis et precibus impetravit, ut trajiceretur atque eo duce pedibus per sylvosos notosque tramites Cizovium duceretur. In eam enim arcem cognito Turcarum adventu uxorem et parvos liberos carioremque supellectilem, ut quam tutissime servarentur, paulo ante praemisserat. At Solymanus, ubi Petrum ex certis fugae vestigiis per avias solititudines evadentem Valachiae finibus excessisse fama compertum est, Moldavos in fidem recipit, eos omni timore liberat, Stephanumque Petri fratrem Moldaviae regem constituit, sed quum ad veteris tributi summam nihil adderetur, certam agri partem adimit, quae Moncastro proxima videbatur, atque his confectis rebus in Traciam revertitur. Interea rex Ioannes ad Solymani motum excitus cum triginta milibus equitum in Transylvaniam pervenit, in speciem quidem, ut studium suum ostenderet, tamquam in id bellum vires suas additurus, sed occulto consilio, ut provinciae fines tueretur: nam magnopere timendum putabat, ne Turcae per simulationem petendae Moldaviae reflexo cursu in Transylvaniam penetrarent. Secundum enim eam pacem, quam cum Ferdinando rege secretis conditionibus initam fuisse docuimus,

invasiunĭ și depredărĭ Pocuția. Așa déră, regele Sigismundŭ, pentru a nu fi silitŭ de a totŭ ţiné pe piciorŭ cu multă cheltuélă uă mare óste contra acestorŭ neasteptate și neintrerupte hoţie, se decise, in fine, a attaca și a stinge cu totulŭ pe turburătoriĭ Moldovenĭ. Dar maĭnainte de a cerca acéstă ultimă calle, ellŭ voĭa a se intellege cu Suleĭmanŭ; căcĭ Petru-vodă și Moldoveniĭ, fiindŭ in vasallitatea Turcieĭ, se făliaŭ cu amicia și sprijinulŭ sultanuluĭ. Decĭ, trimise ambassadorĭ la Constantinopole, pentru a relata dilnicele injurie din partea Moldovenilorŭ, pentru a justifica prin documente și planurĭ raţiunea anticelorŭ hotare intre Moldova și Polonia, și pentru a cere autorisaţiunea de a pedepsi crimele cumpliţilorŭ hoţĭ, fără a se călca prin acésta amicia și legăturile intre Polonia și Turcia; căcĭ de currêndŭ, in băttăllia dela Obertinŭ, regele se mulţumise a da Moldovenilorŭ numaĭ uă mică invăţătură, ce și-o attraseră eĭ-însișĭ prin scelerata și fatala lorŭ temeritate; deși Poloniĭ, in urma victorieĭ, lesne arŭ fi putută petrunde in insășĭ ânima Moldoveĭ și a o nemici cu totulŭ de'mpreună cu criminalulŭ eĭ principe. La acestea Suleĭmanŭ respunse, că obiceĭulŭ Turcilorŭ este de a apera contra străinilorŭ pe vasaliĭ ceĭ loĭalĭ și ascultătorĭ, și de a pedepsi eĭ-insișĭ cu asprime pe vasaliĭ ceĭ neumanĭ și arroganţĭ. Astŭ-felĭu, Sigismundŭ căpetă dela amicia luĭ Suleĭmanŭ, că Petru-vodă, carele dupre maĭ multe reprimande prietenescĭ totŭ incă nu s'a infrênatŭ, va fi pedepsitŭ dupre cuviinţă, fără nicĭ uă muncă séŭ vreunŭ pericolŭ din partea Polonilorŭ. In adevĕrŭ, Suleĭmanŭ urrĭa caracterulŭ violentŭ și nestemperatŭ allŭ domnuluĭ moldovenescŭ, carele *cu arma in mănă se desfĕta a turbura tóte lucrurile.* Ellŭ își adducea a-minte, că Gritti, dupe ce priimise assicurărĭ amicale de către acestŭ principe, fuse amăgitŭ și peri, éră nevinovaţiĭ seĭ copiĭ fură apoĭ măcellaţĭ cu cruḍime in Moldova. Pe longă aceste, *Petru-vodă nu maĭ trimmittea la Constantinopole tributulŭ cellŭ annualŭ, pretinḍendu-se cu aroganţă maĭ pe susŭ de uă assemenea injosire, nepotrivită cu cualitatea unuĭ adeveratŭ principe, și lăudăndu-se a-șĭ fi rescumperatŭ libertatea prin arme.* In fine, totŭ in acellŭ timpŭ Stefanŭ, fratele luĭ Petru-vodă, allungatŭ cu rușine din palatŭ sub pretestŭ de ri-

quod legatus Laschus, privato dolori nimium indulgens, Bizantii cuncta prodidisset, usque adeo se invisum inspectumque apud Solymanum fuisse meminerat, ut cum multis legationibus ejus facti suspicionem aegre diluisse videretur, vix multa largitione apud purpuratos gratiae nomen sustentaret. Itaque ea solicitudine liberatus, ubi Petrum desertum a suis, ac exutum regno in Cizovium confugisse didicit, ad obsidendum eum festinat: ratus advenisse tempus, quo veteres injurias ulcisceretur, gravissimamque inde operam Solymano praestaret, et Stephani quoque animum eo beneficio promerendum arbitraretur. Pro inconstanti enim et turbulento alterum fratrem nova imperii fortuna contentum, ac in tutela Solymani quiescentem, regno finitimum exoptabat. Duravit obsidio supra quatuor menses, suppetebantque obsessis alimenta, idemque animus nullis fractis incommodis Petro aderat, ut ad supremas spes usque fortiter obduraret. Sed non eadem erat constantia in defensoribus: ii erant partim Transylvani, partim Moldavi, qui ex uxoris comitatu in oppidi custodia remanserant, facileque dissentiebant, quum non una omnium persistendi causa videretur. Rex namque omnibus extrema supplicia denunciarat, nisi postquam effugia perpetuis stationibus circumsepta conspicerent, uti jam undique desperatis auxiliis, triduo ad certam veniam se victos deditione faterentur: ea res in Moldavo contumaces spiritus fregit. Itaque vir acutus, eorum more, qui ex ipsa necessitate periculi, habile ingenium ad prudentiam flectunt, priusquam suorum dissensio in apertam cruentamque seditionem erumperet, maturandum ratus, liberali facta deditione, portas aperuit, id tantum praefatus, ideo seipsum uxoremque et oppidum fortunasque omnes dedere, quod plane sciret Ioannem, regio prorsus animo, aliquanto facilius injuriarum oblivisci, quam ullius beneficii memoriam deponere consuesse. Proinde se tantum spem nequaquam temere desumpsisse, ut plane confideret sibi misero apud eum, qui in persimili calamitate aliquando miser fuisset, humanitatis et clementiae locum minime defuturum. Ioannes hominem complexus consolatusque bono animo esse jussit, confirmavitque data fide se Cizovio contentum fore, quod oppidum, uti Pannonicae ditionis superiores reges repetissent: caeterum arcis possessionem apud ip-

vanitate, inveninâ şi maĭ multŭ in ochiĭ Turcilorŭ odiosulŭ nume allŭ acestuĭ principe, descoperindu-le lorŭ maĭ multe din faptele-ĭ celle criminale. Aşa déră, peste puţine ḑille Suleĭmanŭ plecâ din Tracia cu uă armată colossală, făcu unŭ podŭ pe Dunăre longă insula Peuce şi trecu in Moldova: inspăĭmêntatŭ, nepregătitŭ şi părăsitŭ de aĭ seĭ, Petru-vodă, intovăreşitŭ de vr'uă căţĭ-va credincĭoşĭ, fugi prin pădurĭ şi pustietăţĭ. Căcĭ temêndu-se a se inchide in cetatea Suceveĭ, ellŭ nu putea nicĭ să stea pe locŭ, nicĭ cu atătŭ maĭ puţinŭ să éssă in câmpŭ cu cavalleria sea contra Turcilorŭ; ci retăcindŭ şi ascunḑêndu-se de'naintea inamiculuĭ ce-lŭ gonĭa, căuta a scăpa in Transilvania, fiindŭ-că din tóte celle-l'alte părţĭ callea mântuiriĭ era inchisă: Muntenii, din ordinulŭ sultanuluĭ, venĭaŭ dintr'uă parte; dintr'uă altă parte era armata polonă; detaşamente turce eraŭ imprăştiate in tóte direcţiunile, ĭar din partea măriĭ soşĭa marina ottomană. Astŭ-felŭ după uă lungă retăcire, reuşindŭ a trece vr'uă căte-va marĭ fluvie mulţumită agerimiĭ minunatuluĭ seŭ callŭ, ellŭ adjunse la apa Alvia, crescută atuncĭ peste mesură prin ploĭe, şi carea prin furia undelorŭ respingea tóte silinţele bĭetuluĭ callŭ. Aci Petru-vodă era atătŭ de covĕrşitŭ de obosélă, de fóme, de durerea perderilorŭ sélle, incătŭ preferĭa maĭ bine a se arrunca in fluviŭ, decătŭ a peri din mâna rivalluluĭ frate séŭ a Turcilorŭ. Dar pe cândŭ ellŭ cugeta acestea, noroculŭ, deprinsŭ a-şĭ batte jocŭ de perturbaţiunile omenescĭ, ĭĭ veni in adjutorŭ. Iată, din intemplare, unŭ pescarŭ Transilvanŭ, apropiându-şĭ de mallŭ luntricica. Prin marĭ promissiunĭ şi rugăminţĭ Petru-vodă îllŭ induplecă să-lŭ trécă din ceĭa parte, şi apoĭ pedestri eĭ străbattŭ amenduoĭ prin pădurĭ şi căĭ puţinŭ cunnoscute şi adjungŭ la Ciceŭ. Incă de maĭ'nainte, aflândŭ de venirea Turcilorŭ, Petru-vodă, pentru sicuranţă, trimisese la acellŭ castellŭ pe dómnă-sea, pe copillaşiĭ seĭ şi tóte lucrurile celle maĭ preţióse. Insciinţându-se, in fine, cum şi in ce chipŭ Petru-vodă eşi din Moldova, Suleĭmanŭ priimi omagiulŭ de vasallitate allŭ Moldovenilorŭ, le linişti spiritele, şi constitui *rege allŭ ţerreĭ* pe Stefanŭ, fratele luĭ Petru-vodă; fiindŭ inse că nu vru să sporéscă tributulŭ de maĭ'nainte, apoĭ se compensâ annexândŭ către sangĭacatulŭ de Moncastro uă bucată maĭ apropiată din territoriulŭ mol-

sum uxoremque uno tantum mutato praesidio permansuram, in qua tuti ab injuria, certique salutis meliorem rerum eventum expectarent. At Stephanus, ubi fratrem deditum in potestate Ioannis esse didicit, per legatos Solymanum orat, ut Petrum sibi tradi imperet: eo enim vivo, Moldaviam nunquam dicto parentem, nunquam pacatam, nunquam externo aut intestino bello vacuam fore. Nec mora Solymani literis frequentibusque nuntiis deposcitur, Ioannes jus et aequum datae fidei proponit, negat se tantum sceleris admissurum, ut miseri sponteque dediti salutem prodat: id autem Solymano imperio, cui parendum esse fateretur, se daturum, ut Petrus, quo omnis amittendi regni metus Stephano demeretur, tandiu, quam Solymanus vellet, in eadem custodia permaneret. Postremo, quum severioribus literis repeteretur, quod jam purpurati ea cunctatione laedi majestatem existimarent, medium, ac ob id Petro admodum salutare consilium sumsit, rescribens se Petrum non captivi more, sed legati nomine Byzantium cum insigni comitatu transmissurum, ut coram objecta crimina diluat, et si fas sit, veniam quoque impetret, modo Solymanus a magnitudine animi erga prostratum, seque inprimis religione datae fidei obstrictum, non incertam clementiae et lenitatis spem praebeat. Non discessit ab humanitate Solymanus, utpote, qui servandae fidei necessitudinem honestissimo excusationis nomine apud regem vel tacitus probaret, nobilemque illum expetitum magnis regibus, sed raro oblatum a fortuna, clementiae laudis fructum excerpere cuperet. Itaque non obscura significatione confirmatis amborum animis, Petrus suis opibus studioque Ioannis exornatus, Byzantium mittitur, commendatus prae caeteris purpuratis Luphtibejo, cui ampliora dona detulerat, ut praepotentem ex aula patronum sibi in dicenda causa compararet. Dedit et gemellos uniones superbi pyri magnitudinem adaequantes, qui ex Grittea praeda fuisse dicebantur, ut his, pro inauribus Solymani filia Rostani desponsata, in nuptiis ornaretur. His sibi conciliatis, ubi admissus est, adeo luculenter causam dixit, ut quum susceptorum a se bellorum causas atque successus, aerarii inopiam, Gritti casum, fratris et procerum dolos, ac antiqua jura finium cum Polonis enarasset, veniamque supplex petisset, indigne multatus a fortuna videretur. Erat enim ejus

dovenescŭ, şi de aci se intórse peste Dunăre. In acellŭ intervallŭ, regele Iónnŭ, audindŭ de mişcarea sultanuluĭ, se ţinea gata in Transilvania cu 30,000 de cavallerĭ, sub pretextŭ că merge in adjutorulŭ luĭ Suleĭmanŭ contra Moldoveĭ, dar in realitate pentru a-şĭ appera ţérra contra Turcilorŭ; căcĭ avea marĭ bănuelle, că păgâniĭ, sub chipŭ de cucerirea Moldoveĭ, îşĭ vorŭ intórce armele assupra Transilvanieĭ. In adevĕrŭ, regele Iónnŭ sciea bine că-şĭ attrăsese nemulţumirea luĭ Suleĭmanŭ prin tractatulŭ cellŭ secretŭ, ce-lŭ incheĭase, precum ḑiserămŭ cu uă altă occasiune, cu regele Ferdinandŭ, şi care tractatŭ fu desmascatŭ apoĭ in Constantinopole de ambassadorulŭ Laski, dintr'uă egoistică resbunare; incâtŭ de atuncĭ incóce regele Iónnŭ abĭa-abĭa îşĭ maĭ conserva graţia Porţeĭ Ottomane prin necontenite ambassade şi marĭ darurĭ. Acum inse, veḑêndu-se despovĕratŭ de grija Turcilorŭ şi afflândŭ că Petru-vodă, părăsitŭ de aĭ seĭ şi gonitŭ din ţérră, şede refugitŭ in Ciceŭ, regele Iónnŭ se grăbi a-lŭ assedia, creḑêndŭ timpulŭ sositŭ pentru a-şĭ resbuna trecutele injurie, făcêndŭ totŭ-d'uă-dată unŭ serviciŭ essenţialŭ luĭ Suleĭmanŭ şi indatorindŭ şi pe noulŭ domnŭ moldovenescŭ Stefanŭ, carele, mulţumitŭ de coróna ce dobândise şi liniştitŭ prin protecţiunea sultanuluĭ, era maĭ bunŭ vecinŭ pentru Transilvania decâtŭ turburătorulŭ şi nestatorniculŭ Petru-vodă. Assediulŭ durâ deja peste patru lune; dar nicĭ provisiunĭ nu lipsĭaŭ cellorŭ assediaţĭ, nicĭ *curagĭulŭ nu scăḑuse câtŭ de puţinŭ in peptulŭ luĭ Petru-vodă, decisŭ a se apera cu vitejiă pone la ultima picătură de sânge*; inse vaĭ, maĭ puţină ănimă avea garnisónea, compusă parte din Transilvanĭ, parte din aceĭ Moldovenĭ, carĭ veniseră cu dómna luĭ Petru-vodă şi remasseră de atuncĭ in cetate: străinĭ uniĭ altora, eĭ lesne adjungeaŭ la neinţelegerĭ. Pe de altă parte, Regele amenință cu mórtea tótă garnizónea, déca nu va capitula in cursŭ de treĭ ḑille, de vreme ce tóte căile de scăpare îĭ sunt inchise şi nu maĭ póte avé nicĭ uă speranţă de nicăirĭ. Acésta abăttu, in fine, obstinaţiunea luĭ Petru-vodă. Aşa déră, omŭ dibacĭu, sciêndŭ a-şĭ combina putarea dupre impregĭurărĭ, ellŭ nu perdu timpŭ, capitulâ cu onóre şi deschise porţile, maĭ 'nainte de a se preface discordia garnizoneĭ intr'uă revoltă feţişă şi sângerósă. Dându-se in pute-

viri excellens bello virtus, quanquam ingentibus vitiis atque sceleribus aequaretur, militaribus Turcarum animis ad admirationem spectata grataque usque adeo, ut purpurati vel nulla largitione corrupti, virum fortem tantis illustrem casibus, neque impotenti fortunae invictum animum concedentem, omnino defensuri crederentur. Verum Solymanus suspenso judicio neque damnavit reum, neque penitus absolvit, ne Ioannis nomen abruptae fidei contumelia suggilaret, vel ipse parum sceleribus infensus, abjecta severitate videretur. Itaque Moldavus in Peram Lygurum coloniam est relegatus: beneficio quidem ingenti quum ibi nequaquam obversantibus Turcis, ad leniendum exilii dolorem alendamque spem recuperandi regni cum Christianis hominibus versaretur. Erant ei praeter numerosam familiam, plures Hungari comites liberaliter instructi. Graeci quoque quibus cum religionis ritus erat communis, et mercatores Italici, Turcaeque item ut epulando vinum potarent, domum ejus frequentabant, ita ut vir ille comitate cunctis obvius, principalis aulae speciem referret. Nac diu voto ejus fortuna defuit: Stephanum enim avarius ac iniquius quam putassent regnantem, populares obtruncant. Fit magnus in Moldavia tumultus, quum sublato rege, multitudinis studia in Petrum verterentur, et contra nobilitas ei vehementer infensa, quemcumque alium praeferendum putaret: nequaquam temere meritas poenas pertimescens, si iratus et saevus ab exilio vocaretur. Sed Bojares, qui sunt ex ordine optimatum, ipsa populi multitudine, authoritate atque opibus potentiores, adolescentem Moldavum nomine Alexem regiae stirpis, qui diu in Podolia inops exularat, celeriter evocant, principem constituunt in Zucavaque regia appositis praesidiis confirmant. Haec ubi Byzantii nuntiata sunt, Petrus animos attollit, purpuratos novis muneribus aggreditur, prehensat omnes, sed in Lupthibejo recuperandi regni summam spem reponit. Interim Moldavorum legati a Bojaribus instructi Byzantium perveniunt, postulantes, ut Alexes regii sanguinis, uti omnium expetitus votis et publico consensu rex acclamatus, postquam Stephanum fata sustulerint, Solymani liberalitate confirmetur. Tum vero Petrus purpuratos obsecrare, ut nihil de pseudoregulo ementiente regiam stirpem temere crederent, illius nomen

rea regeluĭ, ellŭ avu abilitatea de a dice, că scie pré-bine că ânima cea adevĕratŭ domnéscă a Regeluĭ Iónnŭ va uĭta maĭ de grabă injuriele decâtŭ să pérdă memoria vre-uneĭ bine-facerĭ, şi-şĭ va adduce a-minte că şi regele fusese cândŭ-va totŭ in aşa impregĭurărĭ şi totŭ aşa nenorocitŭ, precum este acum prisonierulŭ seŭ. Ce-ĭ dreptŭ, regele Iónnŭ imbrăţişâ pe Petru-vodă, ïllŭ consolâ, ïllŭ incuragiâ şi-ĭ declarâ, că se mulţumesce cu proprietatea Ciceuluĭ, de óră ce o ambiţionnaŭ şi regiĭ predecessoriĭ seĭ, fiindŭ pe territoriulŭ ungarŭ; dar totuşĭ lassă luĭ Petru-vodă şi dómneĭ selle possessiunea acesteĭ cetăţĭ, unde, sub protecţiunea garnizoniĭ regale, eĭ vorŭ puté astepta in sicuranţă sosirea unorŭ timpĭ maĭ favorabilĭ. Dar Stefanŭ-vodă, pe dată ce afflase de capitulaţiunea frăţine-seŭ, trimise ambassadorĭ către Suleĭmanŭ, rugându-lŭ să poruncéscă regeluĭ Iónnŭ de a-ĭ estrada pe Petru-vodă; căcĭ in câtŭ timpŭ va trăi acesta, Moldova nu va fi ascultătóriă, liniştită, fără pericolŭ de resbellŭ străinŭ orĭ civilŭ. Suleĭmanŭ se grăbi a essecuta acéstă rugăminte, trimittêndŭ una după alta maĭ multe ambassade către regele Iónnŭ. Acesta, scusându-se prin dreptulŭ ginţilorŭ, respunse că arŭ face uă mişelliă estradândŭ pe unŭ nefericitŭ, ce i se dede ellŭ-singurŭ de bună-voiă; dar totuşĭ, pentru a nu călca ordinea imperială, căriĭ doresce a i se suppune, e gata, déca Suleĭmanŭ va crede de cuviinţă, a ţiné pe Petru-vodă inchisŭ sub pađă in Ciceŭ, pentru ca să nu pótă supera pe Stefanŭ-vodă. Constrinsŭ, in fine, prin ordinĭ severe, in carĭ Pórta Ottomană ïllŭ amenința că va socoti orĭ-ce amânare ca uă insultă contra majestăţiĭ sultanuluĭ, regele Iónnŭ luâ uă mesură diplomatică şi fórte utile luĭ Petru-vodă, ĭar anume ellŭ respunse că e gata a trimmitte pe acesta la Constantinopole, inse nu ca pe unŭ prisonnierŭ, ci in cualitate de ambassadorŭ allŭ seŭ şi insoţitŭ de uă suită onorifică, pentru ca astŭ-felĭu ellŭ să se apare şi, déca va puté, să-şĭ dobândéscă ĭertarea imperială; incâtŭ Suleĭmanŭ să bine-voéscă a promitte de maĭ 'nainte clemenţă şi umanitate in priivinţa umilituluĭ nenorocitŭ, căruĭa ellŭ, Regele Iónnŭ, ïĭ dedese parola de siguranţă. In adevĕrŭ, sultanulŭ se arretâ plecatŭ spre indurare, cu atâtŭ maĭ vertosŭ că in ânimă ellŭ approba motivele regeluĭ şi ambiţionna şi ellŭ acea reputaţiune

et genus antea incognitum testari, idque inductum commento et malignitate Bojarum dictitare, ut ipse avita regni sede per summam injuriam excludatur. His de causis, Moldavi comminus aequis auribus auditi sunt, vel ob id, quod nequaquam modeste et reverenter in deligendo creandoque rege properantes, Solymani liberalitatem atque judicium praevenissent. Itaque legati continuo ad suos domum perscribunt, angustas omnino spes sibi ostendi, ut quicquam pro Alexe impetrari posse credant: praeoccupatas enim esse purpuratorum voluntates occultis magnisque muneribus, commovereque sese vehementer Petrum, atque contendere, ut per Turcas reducatur. Proinde sibi difficiles aditus praeberi, frigidaque ab omnibus et plena pudendae dilationis responsa reddi. His cognitis, Bojares, ut tyrannum, veluti non dubiam cladem ipsis allaturum novis consiliis regno penitus excludant, legatos dissimulato habitu ad Carolum Caesarem, Ferdinandumque regem mittunt, qui doceant, quo in statu periculoque Moldavi novi principis res sint, peditum auxilia implorent. Ea si impetrentur, Moldavos icto foedere promittant Christianorum regum socios et Turcici nominis perpetuos hostes futuros. Rem autem praesentis necessitatis in eo occasionis momento verti, ut si decem milia peditum submittantur, ipsi cum quadraginta milibus equitum omnem vel maximi Turcarum exercitus impetum sustinere audeant. Sed Ferdinandus fratre Caesare peragendis conventibus occupato, quod multas longum id iter difficultates habere videretur, nec conducendo militi pecunia suppeteret, ei negotio, quod maxime liberalis officii celeritatem exigere videbatur, adesse non potuit. Caeterum ea legatio, quae diu celari non poterat, per speculatores Byzantii nunciata, usque adeo in Petrum Turcarum studia accendit, ut Solymanus supplicem ac adjutum purpuratorum precibus, clientemque se et denique fidelem servum Ottomannici nominis jurejurando profitentem, in gratiam receperit. Nec multo post Himbrachor stabuli magister dignitate et virtute bellica illustris, qui Petrum regiis ornatum insignibus in Moldaviam reduceret, est delectus, paucisque inde diebus coacto exercitu ad Danubium ponte jungendum contendit. Tum vero Bojares metu perculsi, quum desperatis Christianorum auxiliis multitudi-

de clemență, ce Destinulŭ o accordă numaĭ regilorŭ cellorŭ marĭ. Așa déră, intellegerea intre ceĭ duoĭ monarchĭ fiindŭ deplină, Petru-vodă, insoțitŭ de tóte bogățiele sélle și de sprijinulŭ regeluĭ Iónnŭ, fu trimisŭ la Constantinopole, avêndŭ uă recommendațiune specială către Lufti-beĭu, căruĭa îĭ dede darurile celle maĭ allesse, pentru a căstiga în ellŭ unŭ puternicŭ patronŭ pe longă Suleĭmanŭ. Îĭ dărui, intre-altele, duo perle de mărimea perelorŭ, juvaerŭ ce se dice că-ĭ remăsese din jafulŭ tesaurelorŭ luĭ Gritti și care apoĭ servi ca cerceĭ la cununia fiiceĭ sultanuluĭ cu Rustan-pașă. După ce astŭ-felĭu îșĭ cumperase audiența in consiliulŭ imperialŭ, apoĭ *ținu acollo unŭ discursŭ, in care desfășură cu atăta artă causele și consecuențele resbellelorŭ sélle, penuria visterieĭ moldovenescĭ, catastrofa luĭ Gritti, viclenia frăține-seŭ luĭ Stefanŭ-vodă și a boĭerilorŭ, vechiele condițiunĭ alle hotarelorŭ Moldoveĭ cu Polonia, și in fine se scusă cu atăta elocuență, încătŭ păru tutororŭ a fi unŭ omŭ fără dreptate persecutatŭ de sórtă. In adevĕrŭ, ca unŭ mare ostașŭ ce era, deși plinŭ de marĭ vițiurĭ și sceleratețe, ellŭ nu putea să nu entusiasmeze animele celle ostășescĭ alle Turcilorŭ, și-șĭ attrase simpatia lorŭ pone la unŭ așa gradŭ, încătŭ pașaliele, chĭarŭ să nu fi fostŭ corrupțĭ prin aurŭ, totŭ încă arŭ fi aperatŭ in tóte chipurile pe acestŭ vitézŭ, illustru prin atăte fapte și luptându-se cu însășĭ góna fatalitățiĭ.* Totușĭ Suleĭmanŭ nu pronunciă de uă cam dată nicĭ uă sentență, nicĭ illŭ condamnă, nicĭ illŭ acuittă: pe de uă parte pentru a nu nemulțumi pe regele Iónnŭ, pe de altă parte pentru a nu se păré pré-mólle in pedepsirea crimelorŭ. Decĭ, Petru-vodă fu numaĭ relegatŭ la Pera, coloniă genovesă; ceĭa ce-ĭ fu uă mare grațiă, căcĭ acollo, neobservatŭ de Turcĭ, ellŭ se consola petrecêndŭ in societatea crestinilorŭ și asteptândŭ recăstigarea perduteĭ corόne. Affară de numerósa-ĭ familliă, *illŭ insoțiră acollo maĭ mulțĭ Ungurĭ distinșĭ. Correligionarĭĭ Grecĭ, commercianțiĭ Italianĭ, chĭarŭ uă sémă de Turcĭ illŭ visitaŭ, bêndŭ vinŭ în casa principeluĭ încătŭ prin amabilitatea și generositatea sea, Petru-vodă ținea chĭarŭ in essiliŭ unŭ felĭŭ de curte suverană.* Peste puținŭ, noroculŭ incepu a-ĭ realisa dorințelele. Stefanŭ-vodă, degenerândŭ și ellŭ in domnŭ avarŭ și injustŭ, fu măcellatŭ de Moldovenĭ. Urmă apoĭ uă

nem consternatam et magnopere Turcarum arma formidantem conspicerent, summo concepto scelere obtruncandi Alexis consilium desumunt: neque enim antiquae rebellionis noxam nisi immani aliquo perfidiae facinore deleri posse judicabant. Nonnunquam enim accidit, ut mortalium animus scelere semel occupatus, quum in praesenti periculo timor ingruit, facile vel inusitati sceleris infamiam contemnat. Ita insontis ac intempestivi principis conjuratorum concursu patratur caedes, accumulataque feritate jacenti caput deciditur, ut Bojares, veluti expiata vetere perfidia atrocem adversum se tyranni animum eo cruento munere mitigarint. Arrisit Petrus exoptata dona ferentibus placatique animi speciem praebuit, quum diligentiam maturati beneficii simulata oratione laudasset, utpote qui saevi ultorisque animi decretum recondere vellet donec abiret Himbrachor. Is egregia omnium voluntate passim receptus, Petro Zucchaviae regia in sede constituto, acceptisque muneribus, in Thraciam rediit. Nec mora Bojares circiter viginti, detegente odium tyranno, alius alia de causa comprehenduntur, et securi percutiuntur non iniquo quidem jure, vel ob id supplicio damnati, quod veterem injuriam apud tyranni animum recenti beneficio pensari posse existimarint. Haec sunt quae de Valachia, uno scribendi tractu sub unum aspectum prodenda censuimus....

mare turburare: *poporulŭ de josŭ doria intórcerea luĭ Petru-vodă, ĭar boĭeriĭ, carĭ îllŭ urrĭaŭ peste mesură, preferĭaŭ pe orĭ-care altŭ principe*; cu atâtŭ maĭ allesŭ, că nu fără cuvîntŭ eĭ se temeaŭ de meritata resbunare a luĭ Petru-vodă. Așa déră, boĭeriĭ séŭ *aristocrația, intrecêndŭ poporulŭ de josŭ prin putere și avuție*, chĭamă grabnicŭ din Podolia, unde retăcĭa pone atuncĭ, pe junele Moldovénŭ Alexiŭ (Alexandru Cornea), de némŭ domnescŭ; îllŭ adducŭ la domniă și-lŭ așédă, sub patronagiulŭ lorŭ, in capitala Sucéva. Adjungêndŭ la Constantinopole scirea despre aceste mișcărĭ, Petru-vodă se incuragĭéză, cumperă pe pașalle prin nouĭ darurĭ, intrighéză, dar maĭ cu sémă îșĭ pune tótă speranța pe adjutorulŭ luĭ Lufti-beĭu. In acellŭ intervallŭ sosiră la Constantinopole ambassadoriĭ boĭerilorŭ moldovenĭ, cerêndŭ dela liberalitatea luĭ Suleĭmanŭ confirmațiunea luĭ Alexiŭ, fiindŭ din némŭ princiarŭ, doritŭ de tótă țérra și *allesŭ la domniă prin votŭ universalŭ*, după mórtea luĭ Stefanŭ-vodă. Atuncĭ Petru-vodă rugă pe pașalle să nu dea nicĭ unŭ credemêntŭ origineĭ celleĭ domnescĭ a impostoruluĭ, omŭ de totŭ obscurŭ, simplu instrumentŭ, prin care boĭeriĭ voescŭ a-lŭ despoĭa de domniă pe ellŭ, Petru, adeveratulŭ lorŭ principe. Astŭ-felĭu, ambassadoriĭ fură reŭ-priimițĭ, cu atâtŭ maĭ vertosŭ, că in allegerea nouluĭ lorŭ domnŭ arretaseră puținŭ respectŭ pentru Suleĭmanŭ, carele se astepta ca insășĭ nominațiunea să fie sollicitată dela grația luĭ. Prin urmare, ambassadoriĭ pe dată scriseră la Moldova, că nu pré-speră să pótă căpeta domnia pentru Alexiŭ, pașallele fiindŭ corrupțĭ prin marĭ și secrete darurĭ alle luĭ Petru-vodă, carele face totŭ ce póte pentru a fi restabilitŭ pe tronŭ cu adjutorulŭ PorțeĬ Ottomane; incâtŭ eĭ cu greŭ reușescŭ a obținé câte uă audiență și nu capĕtŭ dela nimene decâtŭ respunsurĭ recĭ și rușinóse amânărĭ. Priimindŭ acéstă atâtŭ de amenințătóriă relațiune, boĭeriĭ născocescŭ nouĭ midŭ-lóce de a impedeca intórcerea luĭ Petru-vodă: eĭ trimittŭ in secretŭ ambassadorĭ către imperatulŭ Carolŭ și către regele Ferdinandŭ, arretândŭ pericolulŭ nouluĭ vodă, cerêndŭ unŭ contingentŭ de infanteriă, promittêndŭ in schimbŭ uă strinsă alliantă cu toțĭ suveraniĭ crestinĭ contra păgânilorŭ, și adăugêndŭ că nu le trebuesce decâtŭ vr'uă-*dece miĭ de infanteriă, pe*

6

longă carĭ avendŭ eĭ 40,000 de cavalleriă moldovenéscă, vorŭ puté susţiné năvalla uneĭ armate turcescĭ orĭ-cătŭ de marĭ. Dar imperatulŭ Carolŭ era occupatŭ cu Dieta Germanică, ĭar frate-seŭ regele Ferdinandŭ refusâ sub cuvêntŭ că, intreprinderea cerêndŭ multă grabă, ellŭ nu are banĭ spre a recruta soldaţĭ pentru uă căllĕtoriă atâtŭ de lungă şi grea. Orĭ-cătŭ de secretă era acea ambassadă, totuşĭ spioniĭ in currêndŭ o denunciară la Constantinopole, ceĭa ce mări acollo pone la unŭ aşa gradŭ favórea luĭ Petru-vodă, incâtŭ Suleĭmanŭ, vedêndu-lŭ că se pórtă cu modestiă, că e susţinutŭ de paşalle şi că promitte sub jurămêntŭ de a fi in viitorŭ vasallŭ credincĭosŭ allŭ Porţeĭ Ottomane, se hotărî, în fine, a-ĭ intórce graţia imperială. In curêndŭ după aceĭa Imbrohorulŭ séŭ marele comisŭ allŭ sultanuluĭ, bărbatŭ illustru prin demnitate şi prin reputaţiune militară, fu trimisŭ pentru a restabili in domniă pe Petru-vodă, ornatŭ de insemne regale: insoţiţĭ de armată, eĭ amenduoĭ trecură pe podŭ Dunărea. Atuncĭ boĭeriĭ, petrunşĭ de spaĭmă, desperândŭ de adjutorulŭ statelorŭ crestiĭe şi vedêndŭ poporulŭ consternatŭ de'naintea armelorŭ ottomane, se hotărîră a pune culme sceleratețeĭ, măcellândŭ pe vodă Alexiŭ; căcĭ judecaŭ că nu vorŭ puté sterge crima trecuteĭ rebelliunĭ contra luĭ Petru-vodă decâtŭ prin vre-unŭ actŭ de mărşavă trădare in favóre-ĭ. Aşa se intemplă maĭ totŭ-d'a-una, că sceleratulŭ e gata a scăpa de pedépsa ce i se cuvine pentru uă crimă vechiă chĭarŭ prin committerea uneĭ alte crime nouĭ incă maĭ infricoşate. Astŭfelĭu, nevinovatulŭ şi nenorocitulŭ principe peri din mâna conjuraţilorŭ, carĭ, prin escessulŭ crudimiĭ, descapitară cadavrulŭ, pentru ca, prin darulŭ sângerânduluĭ capŭ, să pótă imblândi resbunarea ce le pregătĭa terribilulŭ Petru-vodă pentru vechĭa lorŭ perfidiă. Acesta, in adevĕrŭ, de'ntru'ntâĭu le zimbi, se păru a uĭta totŭ trecutulŭ, îĭ lăudâ şi le mulţumi cu uă vorbă viclénă pentru unŭ serviciŭ atâtŭ de mare şi atâtŭ de grabnicŭ; in fine, sciu a-şĭ masca vindicativele planurĭ pone la momentulŭ cândŭ, după uă priimire strălucită, incărcatŭ de darurĭ, Imbrohorulŭ se intórse la Constantinopole, lăssândŭ Moldova pacificată. Atuncĭ Petru-vodă se grăbi a-şĭ descoperi ânima: vr'uă duo-decĭ de boĭerĭ fură descapitaţĭ sub felĭurite pretexturĭ, dar in rea-

litate pentru a fi socotitŭ că prin uă crimă nouă vorŭ spĕlla vechia lorŭ trădare. Acestea sunt căte credurămŭ de cuviinţă a aduna aci la unŭ locŭ in priivinţa Românieĭ.....

No. 9.

— PRAGA, 1551, decembre 28 —

Epistola luĭ Ferdinandŭ, regeluĭ austriacŭ, către domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ.

NOTA.

Acestŭ documentŭ e in strinsă legătură cu acellŭ publicatŭ in tomulŭ I allŭ collecţiuniĭ nóstre sub Nr. 321.

Ambele sunt estrase din Biblioteca Ambrosiană dela Milanŭ de d. Vasile Alexandresco.

Importanţa lorŭ e cu atatŭ maĭ mare, că pone acum nu se sciu maĭ nemicŭ assupra relaţiunilorŭ luĭ Stefanŭ-vodă Rareşŭ cu curtea austriacă.

Traducţiunea documentuluĭ e propriă a redacţiuniĭ.

Spectabili et Magnifico Stephano Waywodae Moldaviensi etc. nobis sincere dilecto.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae, etc. Rex semper Augustus, Infans Hispaniarum, etc.

Spectabilis et magnifice, sincere nobis dilecte. Cum vos erga nos regnumque nostrum ac Christianam Rempublicam et Religionem, cujus ab antiquo Majores semper vestri praecipua membra extiterunt, omni tempore optime affectos fuisse, nobis perspectum sit, deque ista vestra pia in Religionem Christianam voluntate, propensoque in nos et regnum nostrum animo, non vulgaria a vobis edita esse indicia, argumentaque nobis persuasum habemus. Freti in posterum quoque eodem vos animo et bona vicinitate erga subditos nostros futuros, non possumus hisce de causis vicissim vos non ex animo, favore et benignitate nostra prosequi, omniaque vestra vestraeque istius Provinciae commoda ornamentaque maxime habere cordi, et ea nobiscum, ac cum Regno nostro praedicto reputare communia. Quemadmodum

Respectabiluluĭ şi măreţuluĭ Stefanŭ, voevodulŭ Moldoveĭ etc., pré-iubitŭ nouĕ.

Ferdinandŭ, prin darulŭ clemenţieĭ divine regele pururé-augustŭ allŭ Romanilorŭ, allŭ Ungarieĭ, allŭ Boemieĭ, etc., infantulŭ Spanielorŭ, etc.

Respectabile şi măreţule pré-iubitŭ nouĕ! Fiindŭ incredinţatŭ de statornica vóstră afecţiune către noĭ, către regatulŭ nostru şi către tótă crestinĕtatea, aĭ căriĭ membri distinşĭ eraŭ din vechime totŭ-d'a-una strămoşiĭ voştri; şi avêndŭ din parte-vĕ dovedĭ positive de acelle pióse şi bune disposiţiunĭ alle vóstre pentru crestinĕtate, pentru noĭ şi pentru regatulŭ nostru; in speranţă că şi de acum inainte veţĭ conserva aceĭaşĭ simpatiă şi bună vecinĕtate in priivinţa suppuşilorŭ noştri; nu putemŭ déră nicĭ noĭ, pe basea reciprocităţiĭ, a nu vĕ respunde prin favórea şi graţia nóstră, dorindŭ din tótă ânima pentru voĭ şi provincia vóstră tóte indemănările şi imbunătăţirile, ca şi căndŭ amŭ fi in cestiune noĭ-inşine şi propriulŭ nostru regatŭ: acelleaşĭ,

sane a vobis quoque reputare confidimus. Misimus propterea ad vos in praesentia hunc fidelem nostrum praesentium exhibitorem, per quem nonnullis de rebus vobis significamus. Hortamur vos clementer ac requirimus, verbis ipsius plenam fidem adhibere, et talem vos erga nos Regnumque nostrum ac Christianam Rempublicam exhibere velitis, qualem et Majorum vestrorum vestigia et nostra in vos summa benevolentia exposcunt. Quibus vestris factis non nostram solum, sed etiam reliquorum Principum Christianorum singularem favorem et benevolentiam vobis conciliabitur in omne tempus. Valete. Datum Pragae die vigesima octava mensis Decembris, Anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo.

Ferdinandus.

Nicolaus Olakw E. Agrien.

nu ne induoimŭ, sunt și sentimentele vóstre. Așa dérĕ, *trimittemŭ acum către voĭ pe înfățișitorulŭ acesteĭ epistole, unŭ credinciosŭ allŭ nostru, prin care vĕ însciințămŭ de óre-șĭ-carĭ lucrurĭ, stăruindŭ și cerendŭ ca să vĕ încredețĭ deplinŭ spuselorŭ sélle*; și să bine-voițĭ a vĕ arrĕta în respectulŭ nostru, allŭ regatuluĭ nostru și allŭ crestinĕtățiĭ astŭ-felĭu, precum vĕ invéță și essemplulŭ strămoșilorŭ vostri și distinsa nóstră bună-voință către voĭ; ceĭa ce vĕ va căstiga, nu numaĭ din parte-ne, ci și din partea cellorŭ-l'alțĭ principĭ crestinĭ, uă deosebită favóre și bună-voință. Remănețĭ sănetoșĭ. Datŭ in Praga, 28 Decembre, 1551.

(Sub-scrișĭ:) Ferdinandŭ.

Nicolae Românulŭ, episcopŭ de Agria.

No. 10.

— 1551, aprile —

Articoliĭ, propușĭ de generalulŭ Castaldo, capulŭ armateĭ austriace în Transilvania, assupra midĭŭ-lócelorŭ de a conserva acéstă provinciă; urmațĭ de resoluțiunea regeluĭ Ferdinandŭ.

NOTA.

Totŭ dintre documentele d-luĭ Vasilie Alessandrescu, estrase din Biblioteca Ambrosiană dela Milanŭ.

Ne fiindŭ intr'uă legătură directă cu istoria română, ne mulțumimŭ a reproduce numaĭ textulŭ, fără traducțiune, in interesulŭ acellora, ce se occupŭ in speciă cu istoria Transilvanieĭ.

Articuli propositi per Ioannem Baptistam Castaldum cum deliberatione ac resolutione Sacrae Regiae Majestatis.

I. Si Cataphractis nondum cum caeteris copiis ad Tibiscum conjunctis Frater Georgius profectionem in Transylvaniam sollicitaret, an sine dictis Cataphractis una cum reliquis copiis proficisci debeat aut equitum adventum expectare.

II. Sin autem potentia hostium vires nostras superaret, atque adeo necessitate compulsus Frater ipse Georgius Germanos quoque milites, qui in confinibus loco Hispanorum collocantur, in auxilium parendos censeret, quid Suae Majestati hac in re consultum esse videtur.

III. Si contingeret, quod Frater Georgius aliquid ordinaret, in quo exercitus nostri periculum sequi possit, ac si totis copiis confligendum ei videretur et similia, hoc, antequam Majestatem Vestram certiorem reddam, exequi debeam.

IV. Si Thurcae vero in confinibus dubiis, fortalicia aedificare attentarint, quomodo insuper Vicegerens se gerere debeat.

V. Et quoniam intelligitur Magistrum Postarum juvenem quendam loco et nomine suo minime expertum constituisse, Sua Majestas magis provisum curet.

VI. Cum inter se Consiliarii varia sententia in rebus bellicis disceptarent, an debeat Vicegerens quod ei consultius visum fuerit, ut moris quoque est, exequutioni demandare.

VII. Ut illi, qui in locum Domini Rainperti Campi Magistri suffectus fuerit, stipendium pro arbitrio Suae Majestatis ordinetur.

VIII. Si Thurcae fortalitium Zolnock expugnare voluerint, et nos illud defendere cogeremur, atque eodem etiam tempore a dicto Fratre Georgio avocaremur, si nobis aut fortalitium defendendum, aut commissis et avocationibus Fratris parendum sit.

IX. Ut quae provisio exploratoribus eadem similiter et viae ductoribus adhibeatur.

Sacrae Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestatis Domini nostri Clementissimi Deliberatio, et Resolutio super Articulis per Spectabilem et Magnificum Dominum Marchionem Cassani et Comitem Platinae Serenissimi Principis, et Domini Domini Maximiliani Regis Bohemiae etc. Archiducis Austriae etc. in rebus bellicis Vicegerentem in Instructione sua consideratis et ponderatis est, ut sequitur.

Ad primum si videlicet equitibus Cataphractis cum ceteris copiis ad Tybiscum nondum conjunctis, copiae Majestatis Suae in Transylvaniam vocarentur, Regia eius Majestas committit praefati Domini Marchionis Cassani, ac Consiliariorum Majestatis Suae, bellicorum videlicet Dominorum Reimperti ab Eberstorff etc. Wolffgangi a Quechhaim Montanarum Civitatum Capitanei etc. Bernardi de Aldana, et Erasmi Teuffel judicio et deliberationi, an tunc pro rerum statu, et conditione necesse fuerit expectare adventum dictorum Cataphractorum equitum nec ne, et si cognoverint negotium Transsilvaniae magnam celeritatem postulare, nec ex eo, quod Cataphracti equites non una essent, periculum imminere, poterit ipse Dominus Marchio Vicegerens cum peditatu Hispanico, equitibus levis armaturae ac peditibus Hungaricis noviter conductis se movere, et in Transsilvaniam profectionem suam accelerare.

Ad secundum Regia eius Majestas similiter ipsius Domini Vicegerentis et Consiliariorum Bellicorum, quos penes se habuerit, iudicio et sententiae committit, ut pedites Germanos omnes, vel eorum partem, prout sine denudatione Confiniorum, habito etiam de super dictorum Consiliariorum et Officialium Suae Majestatis consilio, et deliberatione fieri posse existimaverit, secum in Transylvaniam accipiat.

Ad tertium, Regia ejus Majestas non potest ei aliam dare resolutionem, quam quod ipse Dominus Vicegerens pro rerum statu, et conditione, cum consilio Consiliariorum bellicorum, de super tractet et deliberet, ac ea denique agat, quae Majestati suae Regiae, Regno, fidelibusque subditis ejusdem, magis utilia, et proficua *(sic)* esse judicaverit; existitam enim Regia ejus Majestas fieri non posse, ut propter locorum distantiam in tali casu deliberationem, et resolutionem Suae Majestatis expectare possit.

Ad quartum, si videlicet Turcae aliqua fortalitia in confinibus dubiis erigere attentarent, Regia ejus Majestas annuit, ut Dominis Vicegerens, in quantum id sine magno periculo fieri poterit, eos impediat, ita tamen et non aliter, quam ut profectio in Transylvaniam propterea non differatur, vel impediatur; eam enim tanquam majoris importantiae Regia ejus Majestas ad optatum finem perduci principaliter desiderat.

Ad quintum Regia ejus Majestas talem mandabit adhiberi ordinem, ut circa officium Postae, et missionem litterarum nullus defectus appareat; si quem tamen defectum intervenire animadverterit, de eo Majestatem ejus Regiam primo quoque tempore admoneat.

Ad sextum, si contingeret bellicos Consiliarios in rebus bellicis variis sententiis discrepare, Regia ejus Majestas tribuit ipsi Domino Vicegerenti facultatem, ut in tali casu id quod sibi consultius esse videbitur, agere et executioni mandare possit. Confidit enim Regia Majestas eum non nisi ea acturum et suscepturum, quae Majestati Suae Regiae Regno ac subditis ejusdem utilia fore existimaverit, prout id pro sua prudentia, et summa rerum bellicarum experientia facere sciet.

Ad septimum, de Magistro Campi Regia Majestas ore tenus ea de re cum Domino Vicegerente loqui statuit, et ordinem quoque dabit, ut illi, qui in Magistrum Campi surrogabitur, stipendium competens deputetur.

Ad octavum, si Turcae fortalicium Zolnock expugnare conarentur, ac defensio ejusdem loci expeditionem Transylvanicam non impediret, annuit Regia Majestas, ut Dominus Vicegerens defensionem ipsam suscipiat, alioqui autem cum Majestas Sua Transylvanicam expeditionem majoris importantiae existimet, quam defensionem loci Zolnock, cupit Regia ejus Majestas, ut illa ob hanc causam non impediatur, sed quod ad requisitionem Commissariorum Majestatis ad Fratrem Georgium. . . . . sine mora in I. . . . . prius tamen Zolnock firmo praesidio communiat, ita quod obsidionem sustinere possit et valeat et ne in eodem praesidio exercitatorum militum defectus existat, committit etiam Regia eius Majestas, ut quinquaginta Hispanos pedites penes alios milites ibidem in praesidium collocet, ut eius loci defensioni propter Hispanorum experientiam eo magis prospectum sit, et ab eis tanquam expertis, alii minus exercitati animentur, instruantur, et fortius se defendere discant. Praeterea vult etiam Regia eius Majestas, et committit, ut ipse Dominus Vicegerens cum Dominis Rainperto ab Eberstorff, Wolffgango a Quechhaim, Bernardo de Aldana, et Erasmo Teuffel diligenter consultet, tractet, et concludat, quanto praesidiorum militum numero Zolnock, Agria, et alia confiniorum illorum loca sufficienter provideri, et quomodo aliis rebus necessariis communiri possint, ut postulante necessitate se defendere, et ulteriorem succursum, et defensionem expectare queant. Similiter etiam consultet, et concludat, quomodo Civitates nostrae Montanae (quarum gratia dictus Wolffgangus a Quechhaim tamquam in eisdem Majestatis Regiae Capitaneus, et Montanarum Regionum optimam notitiam habens, evocatus est) ab invasione, et excursione hostium defendi possint et conservari, et quae praesidia ob eam causam ibi quoque necessaria sint, et facta de rebus istis diligenti consultatione, et conclusione, etiam praesidia necessaria ad omnia loca distribuat, et disponat, priusquam in Transsylvaniam vocetur, aut moveat, si possibile fuerit; sin minus saltem talem tantumque numerum Germanorum militum tantisper post se in eisdem locis finitimis pro praesidio dimittat, quibus eisdem locis sufficienter sit provisum, donec alii milites conscribantur, et in eorum locum substituantur ne ex denudatione ipsorum confiniorum aliquod periculum oriatur et praesertim Civitatibus Montanis damnum detur. Si enim necessitas postularet tantum Germanorum numerum in Transsylvaniam ducere, ut pro Confiniorum custodia alios milites conscribere opus esset, Regia eius Majestas concedit ipsi Domino Vicegerenti, et necessarium militum numerum pro firmandis praesidiis conducere, et in locum Germanorum militum etiam educendorum substituere possit, non dubitando quin ea in re nullas superfluas expensas sit facturus, curaturusque sit, ut loca finitima praesidiariis Germanis militibus non denudet, priusquam alios in eorum locum conductos eo collocaverit. Quicquid igitur in praemissis ipse Dominus Vicegerens cum praedictis Dominis Capitaneis concluserit, et expediens fore judicaverit de eo. . . . .
citra moram frequen. . . . .
sua earum omnium. . . . .
et eo melius ea quae. . . . .
fuerint tempestive. . . . .

Ad nonum. . . . .
ipsi Domino. . . . .

exploratoribus solutio fiat....................
Aprilis Anno Domini Millesimo..............

Ferdinandus.

Ad mandatum Sacrae
Regiae Majestatis proprium

I. Ionas D.
Vicecancellarius.

Hordanus.

No. 11.

— PILSEN (BOEMIA), 1599, noembre 20 —

Conferința ambassadorilorŭ luĭ Mihaĭu cellŭ Vitézŭ cu ambassadorii tzaruluĭ moscovitŭ.

NOTA.

Acestŭ prețiosŭ documentŭ, assupra unuĭ punctŭ de totŭ necunnoscutŭ pone acum istoricilorŭ nostri, se afflă publicatŭ la unŭ locŭ cu documentulŭ, ce l'amŭ reprodusŭ sub Nr. 3.

Ноꙗбрꙗ въ 20 день, къ посланнику и къ думному дiаку къ Офонасью Власьеву приходили на подворье Мутьꙗнского Михаила воеводы гонецъ Ерминъ Петеръ съ товарыщи, которые прiѣхали отъ Михаила съ сеунчомъ; и вшедъ въ полату, говорили: Государь нашъ Михаило, воевода ꙁемли Мутьꙗнскiе, прислалъ насъ къ Цесарскому Величеству съ тѣмъ, что ꙁа Божiею помочью, Семиградцкую ꙁемлю Михаило воевалъ и городы поималъ, и Ꙗндреꙗ Батура, что былъ на Семиградѣхъ, убили, и ꙁа Турскими людьми ходили ꙁа Дунаи три дни, мало не до Царѣгорода; а прикаꙁалъ намъ Михаило воевода быти у тебꙗ, Царского Величества у посла, и велѣлъ тебѣ иꙁвѣстити, длꙗ того что Великiи Государь, Царь и Великiи Княꙁь Борисъ Ѳеодоровичъ, всеа Русiи Самодержецъ, Михаила воеводу жалуетъ, и Михаило воевода о Царскомъ ꙁдоровьѣ молитъ Бога: даи Боже ꙁдравъ былъ на многiе лѣта въ счасливомъ владѣньѣ на своихъ Царствахъ Царь и Великiи Княꙁь Борисъ Ѳеодоровичь всеа Русiи Самодержецъ, и съ сыномъ своимъ съ Царевичемъ, со Кнѣꙁемъ Ѳедоромъ Борисовичемъ; а его бъ, Михаила воеводу, Царское Величество жаловалъ.

И Офонасеи говорилъ: то дѣло Божiе, что Богъ подаровалъ Михаилу воеводѣ надъ Тур-

...La 20 noembre veni a-casă la ambassadorulŭ tzaruluĭ, la consiliarulŭ Atanasiŭ Wlasiew, *trimisulŭ domnuluĭ muntenescŭ Mihaĭŭ*, *Ormeny Peter*, insoțitŭ de alțĭ, și intrândŭ in salonŭ, vorbi așa: „Domnulŭ nostru Mihaĭŭ, „voevodulŭ țerreĭ muntenescĭ, ne trimite că-„tre majestatea sea Cesarulŭ adducĕtorĭ de „veste, cum că cu mila luĭ D-ḑeŭ Mihaĭu-vodă „cuceri Transilvania, cupprinse orașele, și „uccise pe domnulŭ transilvanŭ Andreĭu Batori; „ĭar apoĭ merse contra Turcilorŭ peste Du-„năre, calle de treĭ ḑille, maĭ-maĭ pone la „Constantinopole. Ne porunci Mihaĭu-vodă „a-țĭ relata acestea și ție, ambassadoruluĭ ma-„jestățiĭ sélle Tzaruluĭ, din causa buneĭ in-„țellegerĭ ce este intre Mihaĭu-vodă și ma-„rele monarcŭ Boris Teodorowicz, tzarŭ, ar-„chiduce și autocratŭ allŭ Russieĭ; și urréză „Michaĭu-vodă pentru sănetatea Tzaruluĭ, ru-„gândŭ pe D-ḑeŭ să-lŭ conserve in mulțĭ „annĭ pe tronŭ de'mpreună cu fiĭu-seŭ prin-„cipele Teodor Borisowicz; ĭar majestatea „sea Tzarulŭ să totŭ țină in grațiă pe Mi-„haĭu-vodă."

La acestea Atanasiŭ Wlasiew respunse: „D-ḑeŭ voi așa ca Mihaĭu-vodă să biruéscă „pe vassalulŭ turco-litvanŭ Andreĭu Batori

ского и Литовского голдовникомъ надъ Андреемъ Батуромъ побѣду и одолѣніе и Семиградцкую землю взялъ; а что противъ непріятеля всего Христьянства Турского Салтана съ Цесаремъ стоитъ,—мы, православные христьяне, тому радуемся и просимъ Бога, чтобъ, Богъ далъ, впередъ христьянская рука надъ бесермены высилась а бесерменская низилась. А великого Государя нашего, Его Царского Величества, милосердье и жалованье, вспоможенье Михаилу прежъ сего было, своеи Царскіе казны на споможенье и церковное строенье посылалъ, и Михаилу воеводѣ Царское къ себѣ милосердье пригожъ памятовати.

И Михаиловъ гонецъ Ерминъ Петеръ съ товарыщи говорилъ: Михаило воевода Царскому Величеству какъ есть вѣрный прямый во всемъ, и его Царское милосердье и вспоможенье выславляетъ, что Его Царское Величество прислалъ церковное строенье, образы, и противъ Турского вспоможенье своею Царскою казною.....

„și să cucerèscă Transilvania. In cătŭ prii-„vesce despre allianța luĭ Mihaĭu-vodă cu im-„peratulŭ germanŭ contra sultanuluĭ turcescŭ, „noĭ ăștia, crestinĭ ortodocsĭ, ne bucurămŭ „și rugâmŭ pe D-ḍeŭ ca să facă să se totŭ „innalțe crestiniĭ assupra păgânilorŭ și pă-„gâniĭ să totŭ scaḍă. Ceĭa ce se attinge de „grația majestățiĭ sélle Tzaruluĭ, apoĭ Mihaĭu-„vodă nu trebue să uĭte, că ĭ-aŭ adjutatŭ „deja și pentru zidirea bisericelorŭ, și prin „banĭ din vistieria russéscă.“

La acestea trimisulŭ luĭ Mihaĭu-vodă Ormeny Peter și ceĭ-l'alțĭ trimișĭ diseră: „Mi-„haĭu-vodă e pré-devotatŭ majestățiĭ sélle Tza-„ruluĭ și laudă in gura mare *mila și adju-„toriulŭ ce primise din parte-ĭ, atătŭ icóne „pentru biserice, precum și banĭ contra Tur-„cilorŭ.....*“

No. 12.

— 1571, maĭu 2 —

Confirmațiunea metropolitană assupra cumpĕrătureĭ unuĭ Țiganŭ.

Originalulŭ e publicatŭ in collecțiunea luĭ Venelin, Влахо-Болгарскія Грамоты (Petersburgŭ, 1840, in-8).

Documentulŭ e interessantŭ din duo punturĭ de vedere:

1-o. Arretândŭ in parte intinderea autorităţiĭ metropolitane la vechiĭ Românĭ;

2-o. Arretândŭ preț lŭ unuĭ sclavŭ Țiganŭ in a duoa jumetate a seculuĭ XVI.

Милостію Божиею преосвѣщенніи Митрополитъ Куръ Ефтиміе всеи земле Оуггровлахіиское: пишемъ Владичество ми сіе книге Владичества ми Татуловъ отъ Граше Лог. и житѣлнице ему Станкъвъ такоже да имь есть едннъ един' Aциган' на имѣ Радулъ отъ Aцигани Свѣтому митрополію. Понеже га есть покупилъ Татулъ Лог. отъ свѣта митрополію за а аспри готови. Сего ради дадохъ и Владичество му и проч. сеже и свидѣтеліе поставлѣемъ Владичество ми: Лаудатъ Лог. отъ Владѣни etc. и азъ Иванъ отъ Гълешеци писахъ месица Мае к дни въ зоѳ.

Cu mila luĭ D-ḍeŭ pré-sântulŭ mitropolitŭ kyr Eutimiŭ a tótă Ungro-România. Dă vlădicia mea acestŭ actŭ logofĕtuluĭ Tatŭ Grășénu și soțieĭ sélle Stancăĭ, ca să le fie lorŭ Țiganulŭ anume Radu, dintre Țiganiĭ Sânteĭ Mitropolie, căcĭ și-l'a cumperatŭ logofĕtulŭ Tatŭ dela Sânta Mitropoliă in prețŭ de 1,000 aspriĭ banĭ gata. Așa déră să-ĭ fie luĭ din parte-ne etc. Ĭar marturĭ pune vlădicia mea pe logofĕtulŭ Lăudatŭ dela Vlădenĭ și alțiĭ, și amŭ scrisŭ eŭ Ionŭ Golășescu in 2 a luĭ maĭu 7079.

No. 13.

— 1420 —

Din căllĕtoria ierodiaconuluĭ russescŭ Zosima către Sântele locurĭ, prin Moldova.

NOTA.

Documentŭ scurtŭ, dar fórte interessantŭ şi prin noţiunile ce cupprinde şi prin raritatea vechieloră căllĕtorie in ţerrele române.

Textulŭ e publicatŭ de d. Saharoff in Сказанія Русскаго Народа (Petersburgŭ, 1849, in-8), t. 2, carte 8.

....И идохъ отъ Кіева съ купцы и вельможами съ великими, и идохъ 30 миль, а миля во потягнетъ олнѣ долѣе 5 верстъ, и обрѣтохомъ рѣку велику, въ дальнѣи землѣ, еже зовется Бугъ и ту стоитъ градъ Брягславъ, и тꙋ мы стояхомъ недѣлю. И поидохомъ въ поле Татарское, и идохомъ 50 миль тою дорогою Татарскою, еже зовется: на Великіи Донъ, и обрѣтохомъ рѣку велику, подъ Митиревыми Кыминами, еже зовется: Днѣстръ. Туто бяше перевозъ и порубежье Воложское: и ту обонъ полъ страны Волохове за перевозъ емлютъ, а осю страну великаго Князя Витовтовы; а тамгу съ проходячихъ емлютъ, и то ся обои подѣлятъ. И оттолѣ 3 дни пути до Бѣлаграда, по Воложскои странѣ, и пребыхомъ въ Бѣлѣградѣ двѣ недѣли. А отъ Бѣлаграда до моря 9 верстъ потягнетъ. На самомъ устьѣ Днѣстра столпъ стоитъ еже зовется: Фонарь, и ту бяшу привалы корабельные. И наидохомъ борзо себѣ корабль, и поидохомъ на море....

....Dela Kiev cu neguţitorĭ şi cu boĭerĭ marĭ amŭ mersŭ 30 de mille, éră uă millă e ce-va peste 5 verste, şi amŭ adjunsŭ departe la unŭ fluviŭ numitŭ Bugŭ, unde stă oraşulŭ Braslavŭ, şi amŭ stătutŭ acollo uă septemână. De aci amŭ purcesŭ prin câmpulŭ tătărescŭ, mergêndŭ 50 de mille prin acellŭ şlĕhŭ tătărescŭ, numitŭ „drumŭ spre Dunăre;" iar longă loculŭ Mitirevi-Kămini amŭ datŭ peste fluviulŭ numitŭ Nistru. Aicĭ fu trecĕtoriă şi graniţa moldovenéscă; *din cea-l'altă parte a Nistruluĭ se plătesce pentru trecĕtóriă Moldovenilorŭ, éră din céstă parte mareluĭ duce litvanŭ Vitoldŭ, adecă totalitatea dărĭĭ se ĭea din partea din care se incepe trecerea şi apoĭ Moldovenĭĭ şi Litvanĭĭ şi-o impartŭ pe jumetate.* De acollo calle de treĭ dille pone la Cetatea-albă, pe territoriulŭ Moldoveĭ. Şedurămŭ in Cetatea-albă duo septemâne. Dela Cetatea-albă pone la Mare este uă distanţă ca de noue verste. *Chiarŭ la ustĭĭa Nistruluĭ stă unŭ stĕlpŭ numitŭ Fonarŭ: aci e schellea pentru corăbie.* Nu fu greŭ a se găsi uă corabiă şi ne imbarcarămŭ....

No. 14.

— 1682 —

Inventariulŭ officialŭ de documentele depuse in castellulŭ din Cracovia şi relative la Românĭ.

NOTA.

Acestŭ fragmentŭ face parte dintr'unŭ inventariŭ generalŭ, redesŭ din ordinulŭ

celebruluĭ rege polonŭ Ionŭ Sobieski şi publicatŭ pentru prima óră după manuscriptŭ de D. Rykaczewski: Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quaecunque in Archivo Regni in arce Cracoviensi continentur (Lutetiae Parisiorum, 1862, in-8).

Editorulŭ, intre altele, ḍice: „Originalulŭ se afflă in biblioteca Vaticanuluĭ; maĭ „sunt patru copie, una totŭ la Vaticanŭ, duo la Parisŭ, una la Dzikow. Inse nicĭ „chĭarŭ originalulŭ nu e fără greşelle . . .“

Orĭ-cum să fie, acestŭ inventariŭ, in care e cupprinsă indicaţiunea maĭ multorŭ documente astăḍĭ perdute, este de uă valóre nespusă pentru istoria română.

Reproducemŭ textulŭ intocmaĭ, ĭar errorile ne-amŭ silitŭ a le correge in traducere.

Cartea amŭ imprumutat'o din Biblioteca Archivelorŭ Statuluĭ, mulţumită oblignţeĭ d-luĭ Gr. N. Mano.

I Correspundenţa directă cu România.

Litterae quibus continetur Petri palatini Moldaviae cum gente sua subjectio, et fidelitatis homagium Vladislao regi, reginae et successoribus eorum, regnoque Poloniae praestitum, juramentumque ejus corporale, quod secundum consuetudinem orientalis Ecclesiae, signum vitae in manibus Cypriani metropolitae Kiioviensis ore proprio osculatus praestitit. Datum Lemburgi, die Translationis S. Stanislai, anno 1387.

Consiliarii ejusdem Petri palatini Moldaviae homagium eidem Vladislao regi, et Hedvigi reginae praestitum confirmant, seque et gentem suam regi et regno Poloniae fideles subditos fore pollicentur, et jurant ritu orientalis Ecclesiae signum vitae in manibus Cypriani metropolitae Kiioviensis exosculati. Datum Lemburgi, die Translationis S. Stanislai, anno 1387.

Litterae ejusdem quibus significat Warszewski nuntio regis tria millia rublorum argenti a se data esse. Anno Domini 1388.

Mainus et Romanus Hericki comites Miricii woiewodae Transalpini, et Dugoyus Petri woiewodae Moldaviensis marschalcus, oratores, foedus nomine Miricii cum Vladislao rege Poloniae, et societatem belli contra regem Hungariae sanciunt. Datum in Radom, feria sexta post diem Conceptionis B. M. V., anno 1389.

Miricius woiewoda Transalpinus, Tfogoras, et Omlas dux, Severini comes, terrarum Dobrodicii despotus, promittit Vladislao regi Poloniae se praesto futurum contra hostilem in-

1. Actulŭ, in care se cupprinde suppunerea şi omagiulŭ de fidelitate din partea luĭ Petru-vodă şi a poporuluĭ moldovenescŭ, depuse regeluĭ Vladislaŭ, regineĭ, successorilorŭ lorŭ şi regatuluĭ polonŭ; precum şi jurămentulŭ corporalŭ, ce-lŭ depuse sărutândŭ cu propria sea gură, *dupre obiceĭulŭ bisericeĭ orientale*, crucea din mâna luĭ Cyprianŭ, mitropolitŭ de Kiew. Leopole, 1387, ḍiŭa Translaţiuniĭ Sântuluĭ Stanislaŭ.

2. Consiliariĭ acelluĭa-şĭ Petru-vodă confirmă omagiulŭ seŭ acelluĭaşĭ rege Vladislaŭ şi regineĭ Edviga, promittêndŭ in propriulŭ nume şi in numele compatrioţilorŭ a fi credincĭoşĭ suppuşĭ regeluĭ şi regatuluĭ, şi jurândŭ cu sărutarea cruciĭ din mânele luĭ Cyprianŭ, mitropolitŭ de Kiew, dupre obiceĭulŭ bisericeĭ orientale. Leopole, 1387, ḍiŭa Translaţiuniĭ S. Stanislaŭ.

3. Actŭ din partea acelluĭaşĭ vodă, constatândŭ, că dede luĭ Warszewski(?), trimissuluĭ regalŭ, summa de treĭ miĭe ruble de argintŭ, 1388.

4. Manea şi Romanŭ Herescu, boĭeriĭ domnuluĭ muntenescŭ Mircea, şi Dinga, vorniculŭ domnuluĭ moldovenescŭ Petru, ambassadorĭ, incheĭu in numele luĭ Mircea-vodă cu regele polonŭ Vladislaŭ unŭ tractatŭ şi uă allianţă de resbellŭ contra regeluĭ Ungarieĭ. Radom, 1389, feria a 6-a după ḍiŭa Concepţiuniĭ Maĭceĭ Domnuluĭ.

5. Mircea, voevodulŭ Munteniеĭ, duce de Făgăraşŭ şi de Amlaşŭ, banŭ de Severinŭ şi stăpânŭ allŭ ţerrelorŭ Dobrudjeĭ, promitte regeluĭ polonŭ Vladislaŭ adjutórie contra in-

cursum regis Hungariae, rex quoque eundem contra illum juvare debebit. Datum in Lublin, in vigilia S. Agnetis virginis, anno Domini 1390.

Foedus inter eosdem sancitum. Datum in Soczow, in festo S. Gertrudis virginis, anno 1390.

Juramentum fidelitatis Vladislao regi, Hedvigi reginae, regnoque Poloniae a Romano palatino Moldaviae, ejusque consiliariis praestitum. Anno 1393.

Valachi nobiles pollicentur Stephanum palatinum ad Vladislaum regem cum consiliariis suis venturum, homagiumque eidem regi praestiturum pollicentur, et qui non venerint, ejusmodi juramentum coram legatis regis praestare debebunt. Sniatynum, Colomiam et Pokucie non reposcunt, de castro vero Kieszyn et Chmielow posteaquam ad regem venerit palatinus, secundum voluntatem regiam componet. Anno 1395.

Homagium cum juramento fidelitatis Vladislao regi Poloniae a Stephano palatino Moldaviensi praestitum. Anno 1395.

Vlad woiewoda Bessarabiae, nec non comes de Severino, Vladislao regi Poloniae praestat homagium nomine ditionum suarum, easque a rege praefato tanquam regni Hungariae haerede se accepisse agnoscit, et contra omnes hostes se praesto fore promittit. Datum in oppido Argisch, ipso die Trinitatis, anno Domini 1396.

Litterae quibus Iwaszko, Petri palatini Moldaviae filius, promittit regi Vladislao, Vitoldo duci, et regno Poloniae fidelitatem, si dominatum paternum recuperaverit; promittit condonatque regi et regno terram Sepinensem secundum suos antiquos limites, insuper remittit pecuniam, quam pater ejus regi mutuo dederat. Anno Domini 1400.

Costa Valachus nobilis promittit fidelitatem Vladislao regi et regno Poloniae, et si forte palatinus ejus regi rebellare vellet, se non velle assistere ei. Anno 1402.

Alexander palatinus Moldaviae de consensu consiliariorum suorum promittit fidelitatem Vladislao regi et regno Poloniae, ita ut non alium velit quaerere et recognoscere dominum. Datum in Soczawa, 12 martii, anno 1402.

vasiunii ostile a regeluĭ Ungarieĭ, sub condițiunea reciprocității la casŭ de trebuință. Lublinŭ, 1390, in adjunulŭ Sânteĭ vergine Agnete.

6. Tractatŭ intre aceĭașĭ principĭ. Sucéva, 1390, serbătórea Sânteĭ vergine Gertrude.

7. Jurămêntulŭ de fidelitate, depusŭ regeluĭ Vladislaŭ, regineĭ Edviga și regatuluĭ polonŭ, din partea domnuluĭ moldovenescŭ Romanŭ și a consiliarilorŭ seĭ. Annulŭ 1393.

8. Boĭeriĭ moldovenĭ promittŭ regeluĭ Vladislaŭ, că Stefanŭ-vodă, insoțitŭ de consiliariĭ seĭ, va veni și va depune regeluĭ omagĭu, ĭar cine nu va veni, să fie datorŭ a depune acellașĭ jurămêntŭ de'naintea trimisuluĭ regalŭ. *Se desistŭ de Snetinŭ, Colomia și Pocuția, ĭar in privința castelluluĭ Kieszyn (?) și Chmielow Stefanŭ-vodă se va intellege personna'ŭ dupre voința regală*; annulŭ 1395.

6. Omagiulŭ și jurămêntulŭ de fidelitate, depusŭ regeluĭ polonŭ Vladislaŭ din partea domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ, in annulŭ 1395.

10. Vladŭ, voevodulŭ muntenescŭ și banŭ de Severinŭ, depune omagiŭ regeluĭ polonŭ Vladislaŭ, in numele possessiunilorŭ sélle, recunnoscêndu-se vassalŭ allŭ regeluĭ, ca allŭ eredeluĭ regatuluĭ ungarŭ, și promittêndŭ adjutórĭe contra tuturorŭ inamicilorŭ. Argeșŭ, 1396, diŭa Trinitățiĭ.

11. Actŭ prin care Ivașco, fiĭulŭ domnuluĭ moldovenescŭ Petru, promitte fidelitate regeluĭ Vladislaŭ, duceluĭ Vitoldŭ și regatuluĭ polonŭ, déca-șĭ va redobândi domnia paternă: de assemenea promitte și dăruesce regeluĭ și regatuluĭ *districtulŭ Șipinețuluĭ, in cuppринsulŭ vechielorŭ sélle hotare*; maĭ ĭertă regeluĭ baniĭ, ce datorĭa luĭ Petru-vodă. Annulŭ 1400.

12. *Boĭerulŭ moldovenescŭ Costa promitte fidelitate regeluĭ Vladislaŭ și regatuluĭ polonŭ, și de a nu adjuta domnuluĭ seŭ moldovenescŭ décă arŭ voi a se revolta contra regeluĭ.* Annulŭ 1402 (1).

13. Domnulŭ moldovenescŭ Alexandru, *cu invoirea consiliarilorŭ seĭ*, promitte fidelitate regeluĭ Vladislaŭ și regatuluĭ polonŭ, astŭfelĭu incâtŭ să nu-șĭ maĭ caute și să nu recunnóscă unŭ altŭ suzeranŭ. Sucéva, 1402, martiŭ 12.

14. Ionŭ Vladŭ, domnulŭ muntenescŭ, pro-

(1) Iată unŭ documentŭ *feudalŭ* fórte remarcabilŭ!

Joannes Albi (?) palatinus Bessarabiae promittit fidelitatem Vladislao regi Poloniae ex formula prioris suae obligationis praestandam. Anno 1403.

Homagium Vladislao regi, reginae et filiis eorum, regnoque Poloniae ab Alexandro palatino Moldaviae praestitum. Anno 1404.

Musilo et Bartosz Buczaccy promittunt Michaeli cancellario Valachiae, si necesse fuerit, Sniatynii usum quorundam fructuum. Anno 1404.

Alexander palatinus Moldaviae cum consiliariis suis, quorum nomina sunt inscripta et sigilla appensa, Vladislao regi et regno Poloniae confirmat fidelitatem suam juramento quae Cameneciae fuerat praestita. Datum Leopoli, die 13 octobr., anno 1407.

Litterae recognitionis Vladislai regis, quod mille rublos argenti ab Alexandro palatino Moldaviae mutuo acceperit, cum promissione intra biennium solutionis, interim autem Sniatyn, Kolomyja et Pokucie pignoris loco palatinus tenebit; quod si argentum tale rex solvendo non habuerit, litvanica moneta aut argento rudi solvet. Anno Domini 1400.

Litterae homagii Vladislao regi Poloniae ab Alexandro palatino et proceribus Valachiae praestiti, iisdem societas contra omnes hostes, nominatim vero contra regem Hungariae initur. Anno 1419.

Alexander palatinus et haeres terrae Moldaviensis et Elias palatinus dicti Alexandri filius, cum proceribus (quorum nomina describuntur et sigilla appensa litteris), Ringalae sorori regis Vladislai et Vitoldi ducis Littvaniae, uxori suae, obligat ad vitae ejus tempora oppida Sereth et Rotkowiec cum omnibus attinentiis atque proventibus, ac insuper obligat se eidem uxori quotannis binis ratis sexcentos hungaricales exsoluturum, et in casu non exsolutionis poenam regi altero tanto soluturum, quam summam conjunctam duodecim centum ducatus si non persolvet, liberum regi erit mercatores cum omnibus mercimoniis in regno suo arestare usque ad exsolutionem summae. Datum die S. Luciae virginis, anno 6929.

Vladislaus rex Poloniae dat veniam Alexandro, palatino Moldaviae et filio ejus Stephano, ratione rupti foederi et damnorum, 1433.

mitte a depune omagiŭ regeluĭ polonŭ Vladislaŭ, in conformitate cu formula omagiuluĭ seŭ precedinte. Annulŭ 1403.

15. Omagĭulŭ din partea domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru, depusŭ regeluĭ Vladislaŭ, regineĭ, copiilorŭ și regatuluĭ polonŭ. Annulŭ 1404.

16. *Musilo și Bartosz Buczacki promittŭ logofĕtuluĭ moldovenescŭ Mihaiŭ, la casŭ de nevoiă, unŭ beneficiŭ în Snetinŭ.* 1404.

17. Domnulŭ moldovenescŭ Alexandru și consiliariĭ seĭ, alle cărorŭ numĭ sunt inscrise și *peceţi aninate*, confirmă prin jurămêntŭ omagiulŭ ce a fostŭ depusŭ in Cameneţŭ regeluĭ Vladislaŭ și regatuluĭ polonŭ. Leopole, 1407, 13 octobre.

18. Adeverinţa din partea regeluĭ Vladislaŭ pentru uă miiă de *rubli de argintŭ*, imprumutaţĭ dela domnulŭ moldovenescŭ Alexandru, pe terminŭ de duoĭ annĭ, dândŭ luĭ vodă dreptŭ ipotecă Snetinulŭ, Colomia și Pocuţia; cu obligaţiune, déca regele nu va puté plăti in rubli de argintŭ, să plătéscă in *banĭ litvanĭ* séŭ cu *argintŭ in bucăţĭ*. Annulŭ 1400 (1).

19. Actulŭ omagĭuluĭ depusŭ regeluĭ polonŭ Vladislaŭ din partea luĭ Alexandru-vodă și a boĭerilorŭ moldovenĭ, cu uă allianţă generală contra tuturorŭ inamicilorŭ și in speciă contra regeluĭ Ungarieĭ. Annulŭ 1419.

20. Alexandru, domnŭ ereditariŭ allŭ ţerreĭ moldovenescĭ și fiiulŭ seŭ Elia-vodă, de'mpreună cu boĭeriĭ, alle cărorŭ numĭ sunt specificate și peceţĭ aninate, *accórdă pe totŭ timpulŭ vieţeĭ orașele Siretŭ și Radouţi (?) cu tóte d pendinţele și veniturile lorŭ dómneĭ selle (a luĭ Alexandru-vodă) Ringaleĭ, surorii regeluĭ Vladislaŭ și a duceluĭ litvanŭ Vitoldŭ;* iĭ maĭ accórdă acelleĭ dómne a selle in câte duo căștiurĭ pe annŭ câte 600 galbenĭ ungurescĭ in banĭ, ĭar la casŭ de neplată va da regeluĭ pe d'assupra uă amendă totŭ de 600 galbenĭ ungurescĭ; care summă totală 1 200 galbenĭ déca nu o va plăti, regele va fi liberŭ de a arresta pe toţĭ *neguţitorii moldovenĭ, petrecĕtorĭ in Polonia*, pone la plata summeĭ. 1421, diŭa Sânteĭ vergine Lucia.

21. Regele polonŭ Vladislaŭ ĭertă domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru și fiĭuluĭ seŭ

(1) Editorulŭ polonŭ crede că arŭ fi maĭ bine a se citi annulŭ 1411.

Litterae, quibus continetur homagium Vladislao regi, filiis ejus, et regno Poloniae, ab Elia palatino Moldaviae praestitum. Die 3 junii, anno 1433.

Homagium Vladislao regi et successoribus ejus, regnoque Poloniae a Stephano palatino Moldaviae Colomiae praestitum. Anno 6941.

Donatio quatuor villarum sub titulo Alexandri palatini, 6941.

Alexander palatinus Moldaviae duas villas donat Drohowski. Anno 6941.

Consiliarii regni Poloniae approbant pacta inter Vladislaum regem, filios ejus et successores, et regnum Poloniae ab una, et Stephanum palatinum Moldaviae et successores suos ab altera parte, per Michaelem Buczacki castellanum et capitaneum Haliciensem facta, et homagium ab eodem palatino regi praestitum, ratum habent, iisdem litteris dantur oblivioni omnes injuriae secundum pacta Alexandri. Anno 1433.

Vladislaus rex confirmat palatinatum Moldaviae Stephano, et promittit ei defensionem. Czerun et Chmielow, castra et territoria inter Sniatyn et Sepin sita, et limites suos habentia a fluvio Poloczyn usque ad magnum fluvium Dniestr secundum descriptionem in eisdem litteris limitum, donat dicto palatino et posteris ejus jure perpetuo. Datum Lanciciae, die S. Luciae, anno 1433.

Stephanus palatinus Moldaviae homagia antecessorum suorum regibus et regno Poloniae facta confirmat, et testatur juramentum fidelitatis Vladislao regi et filiis ejus coram nuncio ejus Michaele Buczacki capitaneo Haliciensi se praestitisse, promittit se personaliter venturum ad regem, vel praefectos ejus in Russiam, ubi denuo vocatus fuerit juratus. Anno 6942.

Ejusdem Stephani litterae super villam Baczynin, 6942.

Idem veniam dat fratri suo majori Eliae. Item litteras quas regi se restituturum promiserat amissas cassat, fidemque pollicetur. Datum Belgradi, anno 6943.

Elias palatinus Moldaviae donat duas villas in districtu Chocimensi Stanislao Babicz, anno 6943.

Ejusdem litterae quibus fatetur se concordiam iniisse cum Stephano fratre, Kiliamque et alia bona ei contulisse, promittens cum Stefanŭ rumperea tractatuluĭ şi pagubele. Annulŭ 1433.

22. Actulŭ omagiuluĭ depusŭ regeluĭ Vladislaŭ, fiilorŭ seĭ şi regatuluĭ polonŭ, din partea domnuluĭ moldovenescŭ Elia. 1433, iuniŭ 3.

23. Omagiulŭ depusŭ regeluĭ Vladislaŭ, successorilorŭ seĭ şi regatuluĭ polonŭ in Colomia din partea domnuluĭ moldovenescŭ Stefanŭ. Annulŭ 6941.

24. Donaţiunea a patru sate in numele luĭ Alexandru-vodă. Annulŭ 6941.

25. Domnulŭ moldovenescŭ Alexandru hărăzesce duo sate luĭ Drohowski (? séŭ in districtulŭ Dorohoiuluĭ?). Annulŭ 6941.

26. Consiliariĭ regatuluĭ polonŭ approbă tractatulŭ, incheĭatŭ intre regele Vladislaŭ de'mpreună cu fiiĭ, successoriĭ seĭ şi regatulŭ polonŭ, şi intre domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ de'mpreună cu succesoriĭ seĭ, prin intermediulŭ luĭ Michaĭu Buczacki, castellanŭ şi capitanŭ de Halicz; precum ratifică şi omagiulŭ depusŭ regeluĭ din partea acelluiaşĭ Stefanŭ-vodă, dândŭ totŭ-d'uă-dată uĭtăriĭ tóte injuriele, urmate după tractatulŭ incheĭatŭ de maĭ'nainte cu Alexandru-vodă. Annulŭ 1433.

27. Regele Vladislaŭ confirmă luĭ Stefanŭ domnia Moldoveĭ, promittêndu-ĭ protecţiune, şi *dăruindu-ĭ, luĭ şi successoriĭorŭ seĭ, cu dreptulŭ perpetuŭ, Czerun şi Chmielow, castellurĭ şi pământurĭ afflătórie între Snetinŭ şi Sepin, cu hotarele dela riulŭ Poloczyn pone la fluviulŭ Nistru, dupe cum se specifică cu amenunţime in însuşĭ actulŭ.* Lanczicz, 1433, diŭa Sânteĭ Lucia.

28. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ confirmă omagiele predecessorilorŭ seĭ, depuse regilorŭ şi regatuluĭ Polonieĭ; mărturisesce a fi juratŭ fidelitate regeluĭ Vladislaŭ şi fiilorŭ seĭ de'naintea trimisuluĭ regalŭ Mihaĭu Buczacki, capitanŭ de Halicz; şi promite a veni in persónă la regele séŭ la locotenenţiĭ seĭ in Galiţia, pentru a jura din noŭ după chiamare ce i se va face. Annulŭ 6942.

29. Crisovulŭ acelluĭa-şĭ Stefanŭ-vodă assupra satuluĭ Baczynin. Annulŭ 6942.

30. Acellaşĭ vodă se impacă cu fratele seŭ maĭ mare Elia; deassemenea annullézà unŭ actŭ, ce îllŭ perduse şi pe care trebuĭa să-lŭ inapoéscă regeluĭ, şi promitte fidelitate. Cetatea-albă, 6943.

31. Domnulŭ moldovenescŭ Elia hărăze-

eo pariter fidelitatem Vladislao regi Poloniae. Anno 1435.

Homagium Eliae palatini Moldaviae, Vladislao regi, fratri ejus Casimiro, et regno Poloniae praestitum Soczaviae, anno 1435.

Proceres et consiliarii Moldaviae homagium Eliae palatini sui Vladislao regi et regno Poloniae Leopoli praestitum confirmant, muniuntque suis sigillis, auxilia contra hostes communes promittentes. Datum Leopoli, die 19 septembr., anno 1436.

Litterae quibus terra Sepinensis cum arcibus et oppidis Chocim, Czerun, et Chmielow Vladislao regi et regno Poloniae ab Elia palatino Moldaviae in vim compensationis damnorum, per Alexandrum patrem suum in Colomiensi et Sniatynensi territoriis datorum, redditur cum obligatione restitutionis privilegiorum super praefatam terram a regibus Poloniae concessorum. Die dominica post S. Matthaeum, anno 1437.

Consiliarii Moldaviae jurant fidelitatem regi Vladislao et filiis ejus, ac regno Poloniae, cum Elia palatino domino suo, sigillaque appendunt. Anno 1441.

Consiliarii Eliae palatini Moldaviae pro se et omnibus incolis faciunt homagium Vladislao regi Poloniae, et Casimiro fratri ejus, et successoribus eorum, illudque juramento et sigillis suis firmant. Die 8 septembris, anno 6951.

Litterae quibus a consiliariis et nobilibus Moldaviae cum Petro palatino fidelitas Casimiro regi et regno Poloniae apud Chocimum praestatur, etiam pro absentibus et posteris, etiamsi palatinus ipse fidem mutaret. Anno 6956.

Petrus palatinus Moldaviae juramento interposito promittit se fidelem fore Casimiro regi et regno Poloniae. Anno 1448.

Alexander Palatinus Moldaviae coram oratoribus regiis, magnifico Przedborio de Koniecpole castellano Sandomiriensi, et Joanne de Wisnicz Kmita Sandomiriensi et Premysliensi capitaneo, homagium praestat, promittitque se rursus more majorum suorum regi in terras Russiae venienti idem homagium praestiturum, in loco, ad quem vocatus fuerit, praesertim vero Cameneciae et Sniatyni. Datum die 23 septembris, anno 6961.

sce luĭ Stanislaŭ Babicz duo sate in districtulŭ Hotinuluĭ. Annulŭ 6943.

32. Acellașĭ vodă insciințéză, că s'a impăcatŭ cu frate-seŭ Stefanŭ, *accordându-ĭ Kilia și alte proprietățĭ*, și promittêndŭ amenduoĭ de'mpreună fidelitate regeluĭ polonŭ Vladislaŭ. Annulŭ 6943.

33. Omagiulŭ din partea domnuluĭ moldovenescŭ Elia regeluĭ Vladislaŭ, frateluĭ regalŭ Cazimirŭ și regatuluĭ Polonieĭ. Sucéva, in 1435.

34. Boeriĭ și consiliariĭ moldovenĭ confirmă și intărescŭ prin *sigilliele lorŭ* omagiulŭ domnuluĭ lorŭ Elia, depusŭ in Leopole regeluĭ Vladislaŭ și regatuluĭ polonŭ, și promittŭ adjutórie contra inamicilorŭ communĭ. Leopole, 1436, septembre 19.

35. Actulŭ, prin care domnulŭ moldovenescŭ *Elia inapoesce regeluĭ Vladislaŭ și regatuluĭ polonŭ districtulŭ Șipinețuluĭ cu cetățile și orașele Hotinŭ, Czerun și Chmielow, ca indemnisare pentru pagubele ce tată-seŭ Alexandru-vodă le pricinuise pe territoriulŭ Colomieĭ și allŭ Snetinuluĭ; și promitte a restitui actele, prin carĭ regiĭ polonĭ concessesseră Moldoveĭ acellŭ districtŭ.* 1437, duminica după St. Mateĭu.

36. Consiliariĭ moldovenĭ, dempreună cu domnulŭ lorŭ Elia-vodă, jură fidelitate regeluĭ Vladislaŭ, fiilorŭ seĭ și regatuluĭ polonŭ, și aninŭ *sigillele lorŭ*. Annulŭ 1441.

37. Consiliariĭ domnuluĭ moldovenescŭ Elia, in numele lorŭ și allŭ tuturorŭ Moldovenilorŭ, depunŭ omagiŭ regeluĭ polonŭ Vladislaŭ și frateluĭ regalŭ Cazimirŭ cu successoriĭ lorŭ, intărindŭ omagiulŭ prin jurămêntŭ și prin *sigillie*. 1442, Septembre 8.

38. Actulŭ, prin care consiliariĭ și boeriĭ moldovenĭ, de'mpreună cu Petru-vodă, jură fidelitate in Hotinŭ regeluĭ Cazimirŭ și regatuluĭ polonŭ, chĭarŭ in numele cellorŭ absențĭ și allŭ posterităţiĭ, și *chĭarŭ déca insușĭ Petru-vodă s'arŭ abbatte de la acea fidelitate* (1) Annulŭ 6956.

39. Domnulŭ moldovenescŭ Petru promitte sub jurămêntŭ de a fi credincĭosŭ regeluĭ Cazimirŭ și regatuluĭ polonŭ. Annulŭ 1448.

40. Domnulŭ moldovenescŭ Alexandru depune omagiŭ de'naintea ambassadorilorŭ regalĭ magnificulŭ Przedbor Koniecpolski ca-

(1) Iarășĭ feudalismŭ!

Pensio centum aureorum annuatim ex zuppis Cracoviae vel Russiae Michaeli cancellario Moldaviae solvendorum, a Przedborio de Koniecpole castellano Sandomiriensi, et Joanne Kmita de Wisnicz Sandomiriensi et Premysliensi capitaneo, nomine Casimiri regis constituta. Datum in Sereth, die dominica post festum S. Matthaei, 1453.

Alexander palatinus Moldaviae cum consiliariis suis, quorum nomina subscripta et sigilla litteris sunt appensa, coram Andrea Odrowaz, et aliis proceribus, Casimiro regi fidelitatem suam obligat, promittitque se juramentum fidelitatis coram ipso rege praestiturum in loco ubi vocatus fuerit. Spondet item auxilia contra omnes hostes more majorum suorum. Matri suae Mariae amitae regiae de Sieroczko et Targowisko confirmat litteras, usque ad aliam transactionem cum rege. Datum Chocimii, die 6 octobris, anno 1455.

Casimirus rex Michaeli cancellario, Duma et Theodoro fratribus, terrigenis et boiarinis Moldaviensibus, dat salvum conductum, conjunctim et divisim, cum uxoribus, liberis, familia, equis, rebusque omnibus in regno, signanter in palatinatu Russiae, et civitatibus Camieniec, Kolomyia, Drohobicz et ceteris civitatibus manendi, negotia transigendi, et sine quovis aresto redeundi, etc. Datum Cracoviae, anno 1456.

Stephanus palatinus Moldaviae ad instantiam regis dat salvum conductum Michaeli Logopheto et fratribus ejus Duma et Theodoro. Datum Soczaviae, die 28 junii, anno 1456.

Petrus palatinus Moldaviae more majorum suorum, Alexandri patris, Eliae et Stephani fratrum, praestat homagium et fidelitatem, adhibito juramento, Casimiro regi et regno Poloniae, cui pollicetur assistentiam contra omnes hostes, nullius se subditum fore nisi praefati regis et coronae, illius commoda procuraturum, et de conatibus hostium certiorem facturum, in persona sua regi semper praesto futurum cum tota sua potentia, inscriptiones a praedecessoribus suis factas observaturum, cum nullo alio foedus initurum, homagium in persona sua in Colomia vel in Camieniec regi praesenti praestiturum, alienata bona recuperaturum, neque inscio rege et regno quidpiam alienaturum. Si rex contra Prussos bellum geret, quadringentos hastatos equites

stellanŭ de Sandomiria și Ionŭ Wisnicki Kmita. capitanŭ de Sandomiria și de Przemysl, și promitte de a maĭ depune unŭ allŭ doilea omagĭu, dupre obiceiulŭ strămoșilorŭ seĭ, in loculŭ in care îllŭ va chiăma regele venindŭ in Galiția, dar maĭ cu preferință in Snetinŭ séŭ in Camenețŭ. 1452, septembre 23.

41. Przedbor Koniecpolski castellanŭ de Sandomiria și Ionŭ Kmita Wisnicki capitanŭ de Sandomiria și de Przemysl, *in numele regeluĭ Cazimirŭ, reguléză de a se p'ăti logofĕtuluĭ moldovenescŭ Mihailŭ uă pensiune annuală de 100 galbenĭ din venitulŭ ocnelorŭ cracoviane séŭ galițiane.* Siretŭ, 1453, duminica după St. Mateĭu.

42. Domnulŭ moldovenescŭ Alexandru cu consiliariĭ seĭ, alle cărorŭ numĭ sunt specificate și *sigillie* aninate, depune omagĭu regeluĭ Cazimirŭ denaintea luĭ Andreĭu Odrowans și altorŭ nobilĭ, și promitte de a face jurămêntŭ de'naintea personeĭ regeluĭ in loculŭ unde va fi chiămatŭ; accórdă de assemenea adjutóriele selle, dupre obiceĭulŭ strămoșilorŭ seĭ, contra tuturorŭ inamicilorŭ regalĭ; și confirmă, pone la uă ulterióriă ințellegere cu regele, actulŭ prin care dedese mumeĭ sélle (a luĭ Alexandru-vodă) Maria, mătușeĭ paterne a regeluĭ, Sierocko (Soroca?) și Targowisko (Tĕrgulŭ-Frumos?). Hotinŭ, 1455, octombre 6.

43. *Regele Cazimirŭ dă salvŭ-conductŭ logofĕtuluĭ Mihailŭ și frațilorŭ luĭ Duma și Teodorŭ, pămentenĭ și boierĭ moldovenescĭ, în puterea căruia eĭ să aibe facultatea, toțĭ impreună și fie-care îndeosebĭ, cu femeile, copiĭ, familliele, caiĭ și tóte lucrurile, a petrece în regatŭ, și anume în Galiția și orașele Camenețŭ, Colomia, Drohobycz și alte orașe, unde să-șĭ facă treburile lorŭ și de unde să se pótă întórce înapoĭ în Moldova fără nicĭ uă poprélă,* etc. Cracovia, 1456.

44. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ, dupre rugămintea regeluĭ, dă salvŭ-conductŭ (de intórcere in Moldova?) logofetuluĭ Mihailŭ și frațilorŭ luĭ Duma și Teodorŭ. Sucéva, 1456, iuniŭ 28.

45. Domnulŭ moldovenescŭ Petru, dupre essemplulŭ predecessorilorŭ seĭ, *allŭ tatăluĭ Alexandru-vodă și allŭ frațilorŭ Elia și Stefanŭ,* jură omagĭu și fidelitate regeluĭ Casimirŭ și regatuluĭ polonŭ, promittêndŭ a da sprijinŭ contra tuturorŭ inamicilorŭ, a nu

missurum, nec non quadringentos boves daturum. Contra Tartaros totis viribus regi militaturum, filios Szachmat caesaris Tartarorum regi extraditurum. Legatos ad regem quotannis cum muneribus rege dignis ratione pensionis homagialis missurum. Mariam relictam olim Eliae Moldaviae palatini viduam, circa oppidum Sereth, et villam Olchowiec, aliasque villas dote illius oneratas conservaturum, et in manus ejus, quem Przedborius de Koniecpole castellanus Sandomiriensis mittet, assignaturum. De Chocim et Czeczury, quae doti ejusdem Mariae subjecta sunt, cum rege transacturum. Anastasiam filiam ejus, secundum arbitrium regis, nuptui daturum. Ceteras differentias ad primum cum rege conventum differt. Datum Soczaviae, 26 junii, anno Domini 1456.

Idem palatinus cum proceribus suis consentit super redimendam pacem a Turcis tributo duorum millium ducatorum. Datum Soczaviae, die 5 junii, 1456.

Libertas ab omnibus per totum regnum Poloniae teloneis Michaeli cancellario Moldaviae, et factori ipsius a Casimiro rege concessa. Datum Leopoli, feria sexta post dominicam Judica, anno Domini 1460.

Musilo de Buczacz castellanus Camenecensis obligat se Michaeli cancellario Moldaviae quinquaginta florenos, triginta hungaricales, et viginti turcenses, quae apud ipsum in legatione sua in Bessarabia mutuo accepit persoluturum. Datum in Sniatyn, anno 1461.

Juramentum fidelitatis Casimiro regi, et regno Poloniae a metropolita, et aliis commissariis Moldaviae cum Stephano palatino praestitum, quem in fide et officio permansurum pollicentur. Anno 6970.

Litterae Casimiri regis Poloniae, quibus datur salvus conductus et facultas demorandi in finibus Poloniae et negotiandi, Michaeli cancellario Moldaviae cum fratribus et toto comitatu. Datum Cracoviae, die SS. Fabiani et Sebastiani, anno 1462.

Stephanus palatinus Moldaviae fidelitatem Casimiro regi et regno Poloniae promittit, neque ipso inscio se quidquam alienaturum, imo alienata recuperaturum, et homagium personale cum vocatus fuerit a rege praestiturum. Anno 1462.

priimi nicĭ uă altă suzeranitate affară de a regeluĭ şi a regatuluĭ polonŭ, de a se ingriji de binele Poloniei, de a insciinţa despre uneltirile inamicilorŭ, de a fi totŭ-d'a-una gata in persónă şi cu tótă puterea sea la serviciulŭ regeluĭ, de a păḑi obligaţiunile domnilorŭ moldovenescĭ precedinţĭ, de a nu tracta cu unŭ altŭ Statŭ, de a depune omagĭu personalŭ regeluĭ in Colomia séŭ in Cameneţŭ, de a redobândi pămênturile moldovene instrăinate (?) şi de a nu instrăina altele fără scirea regeluĭ şi a regatuluĭ, *la casŭ de resbellŭ regalŭ contra Prussieĭ de a trimitte în adjutorŭ 400 de subţaşĭ căllărĭ şi de a da 400 de boĭ*; de a combatte cu regele din tóte puterile contra Tătarilorŭ, *de a estrada regeluĭ pe fiĭ hanuluĭ tătărescŭ Sahmat*; de a trimitte către regele in toţĭ anniĭ ambassadorĭ cu darurĭ demne de unŭ rege, in semnŭ de vasalitate; *de a lăssa Marieĭ, veduveĭ fostuluĭ domnŭ moldovenescŭ Elia, oraşulŭ Siretŭ, satulŭ Olhoveţŭ (?) şi alte sate ce formézá dotarulŭ seŭ, şi de a da actulŭ de întăritură in acéstă priivinţă la mâna acelluĭa, pe care illŭ va espedi Przedbor Koniecpolski, castellanŭ de Sandomiria*; *de a transige cu regele despre Hotinŭ şi Czeczury (Ţuţora pe Prutŭ?) carĭ făcŭ de assemenea parte din dotariulŭ acelleĭ dómne Maria, pe a căriĭ fiĭcă Anastasia să o căsătorescă dupre cum va decide regele.* Celle-l'alte cestiunĭ sunt amânate pone la prima intrevedere cu regele. Sucéva, 1456, iuniŭ 26.

46. Acellaşŭ vodă, de'mpreună cu boĭeriĭ seĭ, consimte a-şĭ cumpera pace dela Turcĭ prin unŭ *tributŭ de 2000 galbenĭ*. Sucéva, 1456, iuniŭ 5. (1).

47. *Regele Cazimirŭ concede immunitate de vămĭ in totŭ regatulŭ Polonieĭ logofĕtuluĭ moldovenescŭ Mihaĭlŭ séŭ vechiluluĭ seŭ.* Leopole, feria 6 după duminica luĭ Juda, 1460.

48. *Musilo Buczacki, castellanŭ de Cameneţŭ, se recunósce datorŭ logofetuluĭ moldovenescŭ Mihailŭ 50 florinĭ, 30 galbenĭ ungurescĭ şi 20 galbenĭ turcescĭ, imprumutaţĭ pe cândŭ mergea ambassadorŭ la Ţérra-Muntenéscă.* Snetinŭ, 1461.

49. Jurămêntulŭ de fidelitate, depusŭ regeluĭ Cazimirŭ şi regatuluĭ polonŭ de către *mitropolitulŭ* şi alţĭ commissarĭ din partea

(1) Iată déră data cea positivă a primuluĭ tributŭ moldovenescŭ.

Idem eidem promittit fidelitatem, et quod Tartaros captivos non dimittet nec cuiquam tradet praeterquam ipsi regi, si voluerit. Anno 1462.

Idem Stephanus et consiliarii ejus conventum alium communem constituunt ratione administrandae justitiae. Datum ad Chotimum, die 6 octobris, anno 1467.

Idem eidem spondet fidelitatem, more majorum suorum, et venturum se personaliter, cum vocatus fuerit, ad regem Cameneciam, Colomiam, vel Sniatynum, ad praestandum juramentum, neque suscepturum bella, aut de quo tractaturum sine consensu regis. Datum Soczaviae, anno 6976.

Idem promittit Casimiro regi fidelitatem, more antecessorum suorum, auxiliaque contra quosvis hostes pro viribus et consuetudine, et in persona sua cum accersitus fuerit Cameneciam, Colomiam, vel Sniatynum ad dandum jusjurandum se venturum, neque sine consensu regio bellum aliquod suscepturum. Anno 1470.

Salvus conductus cum venia et restitutione bonorum Michaeli Logopheto a Stephano palatino Moldaviae. Colomiae, anno 6993.

Stephanus palatinus Moldaviae, significat se interventu Vladislai regis Hungariae cum Joanne Alberto rege Poloniae de injuriis mutuis transegisse, pacem perpetuam cum praefato rege Poloniae, Alexandro et Sigismundo fratribus ejus constitutam esse, pollicetur pro se et pro filio suo Bogdano tranquillitatem regno praestiturum, de mutuis amicis se certiores facient. Quando rex Hungariae, et Poloniae, ille per Bessarabiam, hic per Obloczyca Danubium contra Turcam transibunt, ipse quoque tenebitur in persona eos sequi et tueri. Mercatoribus in Moldavia securitas sit, justitia administretur damna passis. Datum in Herlow, ante festum S. Margarethae, anno 1499.

Contractus matrimonii inter Bogdanum palatinum Moldaviae per internuntios ejus et Elisabetham Alexandri regis Poloniae sororem his conditionibus, ut rex per legatos suos determinet tempus et locum sponsaliorum, rex si in persona sua non posset assistere solemnitatibus matrimonialibus, dignitarios spirituales et saeculares cum omni reginali familia mittet, Bogdanus autem ecclesiam seu basilicam cum fundatione episcopi ritus romani excitabit, et ad summum pontificem mittet Moldoveĭ și a luĭ Stefanŭ-vodă, promittêndŭ că domnulŭ lorŭ va persista in credință și in datoriă. Annulŭ 6970.

50. *Regele polonŭ Casimirŭ accórdă logofĕtuluĭ moldovenescŭ Mihailŭ cu frațiĭ și tovarășiĭ seĭ salvŭ-conductulŭ pentru a locui și a neguța in hotarele Poloniei.* Cracovia, diua S-lorŭ Fabianŭ și Sebastianŭ, 1462.

51. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ promitte fidelitate regeluĭ Cazimirŭ și regatuluĭ polonŭ, de assemenea *de a nu instrăina nemicŭ fără scirea regală, ba încă de a rescumpera celle înstreinate pone atuncĭ*; și de a depune regeluĭ omagĭu personnalŭ cândŭ va fi chiămatŭ. Annulŭ 1462.

52. Acellașĭ vodă promitte fidelitate acelluĭașĭ rege, și *de a nu elibera nicĭ de a estrada cuĭ-va pe Tătariĭ ceĭ robițĭ*, decâtŭ numaĭ luĭ insușĭ regele, déca acesta va voi. Annulŭ 1462.

53. Acellașĭ vodă și consiliariĭ seĭ stabilescŭ unŭ altŭ congressŭ reciprocŭ pentru limpeḍirea neințellegerilorŭ juridice internaționale. Hotinŭ, 1467, octobre 6.

54. Acellașĭ Stefanŭ-vodă promitte fidelitate regeluĭ Cazimirŭ, dupre obiceĭulŭ strămoșilorŭ, și de a veni in persónă, fiindŭ chiămatŭ, pentru a depune jurămêntŭ regeluĭ, la Camenețŭ, la Colomia séŭ la Snetinŭ; de assemenea *de a nu face resbellŭ séŭ pace fără consimțimentulŭ regeluĭ.* Sucéva, annulŭ 6976.

55. Unŭ altŭ documentŭ analogŭ, cu adaugerea promissiuniĭ de a adjuta regeluĭ dupre putință și dupre datoriă contra inamicilorŭ. Annulŭ 1470.

56. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ accórdă logofĕtuluĭ Michailŭ salvŭ-conductulŭ *cu amnestiă și cu restituirea averilorŭ confiscate.* Colomia, annulŭ 6993.

57. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ constată a se fi înțellesŭ in privința injuriilorŭ mutuale cu regele polonŭ Ionŭ-Albertŭ prin midŭ-locirea regeluĭ ungarŭ Vladislaŭ, urmândŭ uă pace perpetuă intre ellŭ și ḍisulŭ rege polonŭ de'mpreună cu frațiĭ luĭ Alexandru și Sigismundŭ; promitte in numele seŭ și *allŭ fiiuluĭ seŭ Bogdanŭ* de a lăssa regatulŭ in pace și de a se insciința Moldoveniĭ și Poloniĭ uniĭ pe alțiĭ despre inamiciĭ respectivĭ; ĭar *cândŭ regele ungarŭ prin Țérra Muntenéscă și regele polonŭ prin Isakcia vorŭ păși peste Dunăre contra Turcilorŭ, atuncĭ și Stefanŭ-vodă va fi datorŭ*

cum declaratione hoc matrimonium pro bono christianitatis et conjunctione virium contra paganos cum principibus initurum. Datum Lublini, die 10 februarii, anno 1506.

Induciae inter Sigismundum regem Poloniae et Bogdanum palatinum Moldaviae. Anno 1509.

Vladislaus rex Hungariae significat pacem inter Sigismundum regem Poloniae, et Bogdanum palatinum Moldaviae in Camieniec per oratores suos confectam his conditionibus. Res ablatae restituantur, Bogdanus litteras super matrimonio Elisabeth sororis regis illi desponsatae restituat, nec matrimonii mentionem faciat. De impensa a rege in bellum facta Vladislaus rex statuat. Item an Petrus qui se pro palatino gerit, et in regno Poloniae moratur, sit extradendus, rex Hungariae decidat. Bogdanus de Turcarum conatibus regem certiorem faciat, palatinos rex non suscipiat. Si contingeret Bogdanum a sua ditione pelli, rex receptum ei in regno dabit. Mercatoribus regiis liber sit in Turciam et Bessarabiam commeatus. Judices delegentur, qui de injuriis utrinque factis cognoscant, malefactores puniantur. Haec transactae sunt in Camieniec, die 23 januarii, anno 1510.

Quae rex Hungariae approbat et rata habet. Petrum praefatum in Polonia non debere manere decernit, ab expensis Valachiam absolvit, ditiones controversae ad quem pertineant, se commissarios suos missurum ut cognoscant promittit. Datum in arce Zata, feria quinta post festum SS. Viti et Modesti, anno 1510.

Litterae Bogdani palatini Moldaviae perpetui foederis cum Sigismundo rege Poloniae per mediationem Vladislai regis Hungariae sub certis conditionibus, videlicet apparatus et res ecclesiasticas in auro, argentoque reddet palatinus, et utraque pars litteras binas sub magnis sigilliis ab Alexandro rege et consiliariis ejus sibi datas de Elisabeth sorore in matrimonium suum elocanda palatinus reddet ad manus Vladislai regis Hungariae per commissarios suos, memoriaque hujus matrimonii abolebitur, damna matrimonialia ex utraque parte oblivioni tradentur, expensa Sigismundi regis in suos milites qui terras Moldaviae transibant dantur arbitrio Vladislai regis. Datum in Jassy, anno 7018.

Joannes Stephanus palatinus Moldaviae consiliariique ejus foedus cum Sigismundo rege

a merge in persónă în adjutorulŭ lorŭ; neguțitoriĭ se vorŭ bucura in Moldova de securitate, și dreptatea se va administra cellorŭ cu price. Hărlăŭ, in adjunulŭ serbătórieĭ S-teĭ Margarete, 1499.

58. Contractulŭ de căsătoriă intre domnulŭ moldovenescŭ Bogdanŭ, prin representanțiĭ seĭ, și Elisabeta, sora regeluĭ polonŭ Alexandru, sub următóriele condițiunĭ: regele, prin ambassadoriĭ seĭ, să allégă timpulŭ și loculŭ logodneĭ, și décă nu va puté veni in persónă la solemnitatea nunțeĭ, să trimittă tótă familia regală cu dignitariĭ spirituali și secularĭ; ĭar Bogdanŭ va funda uă biserică pentru unŭ episcopŭ de ritŭ catolicŭ și va trimitte ambassadorĭ la Papa cu declarațiune, că acéstă căsătoriă are de scopŭ binele crestinĕtățiĭ și allianța forțelorŭ contra păgânilorŭ. Lublinŭ, 1506, februariŭ 10.

59. Incetare dela arme intre regele polonŭ Sigismundŭ și domnulŭ moldovenescŭ Bogdanŭ. 1509.

60. Incetare dela arme intre regele polonŭ Sigismundŭ și domnulŭ moldovenescŭ Bogdanŭ, prin midŭ-locirea ambassadorilorŭ ungarĭ, in Camenețŭ, cu următóriele condițiunĭ: lucrurile răpite să se inapoéscă, Bogdanŭ să intórcă actulŭ logodneĭ selle cu sóra regală Elisabeta și să nu maĭ vorbéscă de acea căsătoriă, regele Vladislaŭ să decidă assupra cheltuelelorŭ de resbellŭ din partea Polonieĭ; totŭ regele Vladislaŭ să decidă déca trebue estradatŭ din Polonia *emigrantulŭ Petru, carele pretinde a fi domnŭ moldovenescŭ*; Bogdanŭ să insciințeze Polonia despre incercările Turcilorŭ; regele polonŭ să nu priiméscă pe pretendențiĭ moldovenescĭ; la casŭ de desțerrare Bogdanŭ să pótă refugi in Polonia; neguțitoriĭ polonĭ să aĭbe libertatea de a merge prin Moldova la Turcia și la Țérra-Muntenéscă; să se delege judecătorĭ pentru neînțellegerĭ internaționale intre cetățenĭ; reŭ-făcătoriĭ să fie pedepsițĭ. Lucratŭ in Camenețŭ, 1510, januariŭ 23.

61. Regele Ungarieĭ approbă și ratifică actulŭ de maĭ susŭ, hotărândŭ ca *pretendentulŭ Petru să nu remână pe territoriulŭ polonŭ*, Moldoveniĭ să fie scutițĭ de a plăti cheltuelele resbelluluĭ, ĭar in privința Pocuțieĭ promitte a trimitte commissarĭ, carĭ să decidă cuĭ appartenesce acea provinciă. Cetatea Zata, feria a 5-a după serbătórea S-lorŭ Vitŭ și Modestŭ, annulŭ 1510.

Poloniae renovant. Datum Cracoviae, in conventu generali, anno 1518.

Consiliariorum suorum foedus cum Sigismundo rege Poloniae, Stephanus palatinus renovat confirmatque. Anno 7026.

Foedus Stephani palatini Moldaviae renovatur cum Sigismundo rege. Cracoviae, in conventu generali, die 10 febr., anno 1539.

Elias palatinus Moldaviae cum consiliariis et fratribus suis Stephano et Constantino jurejurando confirmant foedus cum Sigismundo rege et Sigismundo Augusto filio ejus, ac regno Poloniae, per Joannem comitem de Tarnow castellanum Cracoviensem initum, et ejusdem castellani juramento firmatum *w Horodzie niemieckim*, his praecipue conditionibus. Ab invadentibus hostibus liberum sit reclinatorium Moldavis cum uxoribus, liberis, thesauris suis in dominiis regni, cessante necessitate et tempestate hostili liber sit redditus eisdem sine omni detentione. Contra hostes regni omnibus viribus palatinus et proceres Moldaviae se opponent, conjungentque se exercitui regali, in visceribus ditionum suarum nullum hostem contra regnum fovebunt. Limites antiqui conservabuntur, ad terram Pokucie, uti veram haereditatem regni, nullum jus Moldavi praetendent in perpetuum. Mercatoribus viis suetis in Moldaviam et Turciam, persolutis teloneis solitis, libertas meandi et remeandi erit, similiter et Moldavis in Poloniam. Fures, latrones in limitibus puniri debent, subditi profugi ab utrinque non suscipiantur et extradantur iis quorum sunt. Nationales et haereditarii molendinis ab utrisque ripis regalibus Dniester fluvii non utentur nisi ex voluntate regum, nemo cum mercimoniis, equis vel absque consensu regis, vel quorum est proprius, figat habitationem. Justitia in aliis antiquis litteris descripta administretur. Sequuntur palatini cum consiliariis spiritualibus, metropolitae Soczaviensis et procerum fratrisque palatini inscripta nomina et sigilla appensa. Datum die 30 novemb., anno 7055.

Foedus et juramentum Sigismundo Augusto regi ab Alexandro palatino Moldaviae et consiliariis ejus coram Stanislao comite de Tenczyn castellano Leopoliensi et Joanne Boratynski oratoribus ad eum a rege missis factum. Anno 1561.

62. Bogdanŭ-vodă ratifică şi ellŭ conclusiunile tractatuluĭ incheĭatŭ in Cameneţŭ. *Iaşiĭ*, annulŭ 1510.

63. Domnulŭ moldovenescŭ Ionŭ Stefanŭ *şi consiliariĭ seĭ* rennoescŭ allianţa cu regele polonŭ Sigismundŭ. Cracovia, in dieta generală a regatuluĭ, annulŭ 1518.

64. Stefanŭ-vodă rennoesce şi confirmă allianţa, incheĭată de către consiliariĭ seĭ cu regele polonŭ Sigismundŭ. Annulŭ 1518.

65. Domnulŭ moldovenescŭ Stefanŭ rennoesce allianţa cu regele Sigismundŭ. Cracovia, in dieta generală a regatuluĭ, 1539 febr. 10.

66. Domnulŭ meldovenescŭ Elia, *cu consiliariĭ seĭ şi cu fraţiĭ seĭ Stefanŭ şi Constantinŭ*, confirmă prin jurămêntŭ allianţa cu regele Sigismundŭ-Augustŭ şi cu regatulŭ Polonieĭ, incheĭată prin intermediulŭ conteluĭ Ionŭ Tarnowski, castellanŭ de Cracovia, şi juruită de acellaşĭ castellanŭ *in oraşulŭ Némţŭ*, sub următóriele condiţiunĭ principale: la casŭ de invasiune ostilă, Moldoveniĭ, cu femeĭele, copiiĭ şi tesaurele lorŭ, se vorŭ puté adăposti in Polonia, de unde apoĭ, după trecerea nevoiĭ şi a vijelieĭ duşmane, se vorŭ puté intórce fără vre-uă impedecare in Moldova; vodă şi boĭeriĭ seĭ vorŭ combatte din tóte puterile lorŭ pe inamiciĭ regatuluĭ, se vorŭ uni cu ostirea regală, şi nu vorŭ sufferi pe territoriulŭ Moldoveĭ nicĭ unŭ duşmanŭ allŭ regatuluĭ; intre ambele ţerre se vorŭ conserva hotarele celle vechĭe; *Moldoveniĭ se desistă pentru totŭ-d'a-una de orĭ-ce pretensiune asupra Pocuţieĭ, fiindŭ unŭ netăgăduitŭ patrimoniŭ allŭ regatuluĭ*; neguţitoriĭ polonĭ vorŭ avé facultatea de a merge in Moldova şi in Turcia şi de a reveni inapoĭ, *ţinêndu-se inse de căile celle usitate şi plătindu văme obicĭnuite*; intocmaĭ ca şi *neguţitoriĭ moldovenĭ in Polonia*; furiĭ şi hoţiĭ internaţionalĭ se vorŭ pedepsi, ĭar ţerraniĭ pribegĭ nu se vorŭ priimi, ci se vorŭ estrada cuĭ se cuvine; nemine, boĭerŭ séŭ neboĭerŭ, nu va posseda morĭ pe ambele ţermurĭ regale alle fluviuluĭ, Nistru fără invoirea regeluĭ; nemine, cu mărfurĭ séŭ cu caĭ, nu-şĭ va stabili locuinţa pe territoriulŭ polonŭ fără voĭa regeluĭ séŭ a proprietaruluĭ; justiţia intre ceĭ dela funtăriă se va administra dupre vechiele tractate. Urméză numele luĭ vodă, alle episcopilorŭ, allŭ metropolituluĭ de Sucéva, alle bo-

ĭerilorŭ și alle fraților̆ domnescĭ, fiindŭ aninate și sigilliele lorŭ. 1546, noembre 30.

67. Allianța jurată regeluĭ Sigismundŭ-Augustŭ din partea domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru și a consiliarilorŭ seĭ, de'naintea conteluĭ Stanislaŭ Tenczynski, castelanŭ de Leopole, și Ionŭ Boratynski, ambassadorĭ regalĭ trimișĭ in Moldova. Annulŭ 1561.

II. Correspundință cu Turcia in privința Românieĭ.

Imperator Turcarum regi Poloniae significat se pacem fecisse cum Petro palatino Valachiae, et mandasse suis subditis ut non impediant negotiationem mari et terra. Anno 1455.

Baiazetis soltani salvus conductus mercatoribus Poloniae transeuntibus per omnes ditiones ejus. Anno 1464.

Ejusdem salvus conductus mercatoribus Poloniae idiomate valachico scriptus, et sigillo imperatoris signatus. Anno 1464.

Solimanus significat Sigismundo regi, quod severe mandat palatino Valachiae, ut ipsi in omnibus praetensionibus satisfaciat, Sigismundo etiam suadet ne amplius oratores suos in Valachiam, Moldaviam et Transilvaniam mittat, et cum Hano in bona amicitia perseveret, anno 1531.

Ejusdem litterae idiomate italico ad Sigismundum regem Poloniae ad quaerendum falcones. Anno 1531.

Ejusdem responsum ad legationem et litteras Sigismundi regis, in quo terras Ukrainae et Valachiae sibi appropriat. Anno 1532.

Vesirii Solimani imperatoris ad Sigismundum litterae, quibus postulat ut Petrus palatinus Valachiae, profugus intra fines regni Poloniae degens, qui inter imperatorem Turcarum et regem Poloniae, inimicitias agebat, aut vivus aut mortuus Portae extradatur, 1533.

Solimanus coram eodem conqueritur de injuriis ab Ukrainensibus et Valachis transfugis

68. *Sultanulŭ turcescŭ insciințéză pe regele polonŭ despre pacea incheĭată cu domnulŭ moldovenescŭ Petru, și despre porunca dată suppușilorŭ turcesci de a nu împedeca commerciulŭ pe uscatŭ și pe mare. Annulŭ 1455.*

69. Sultanulŭ Baezidŭ (1) assicuréză neguțitorilorŭ polonĭ libera trecere prin tóte possessiunile ottomane. Annulŭ 1464.

70. Prerogativa analogă dela acellașĭ sultanŭ și sub sigilliulŭ imperialŭ, **scrisă în limba românéscă. Annulŭ 1464.**(2).

71. Sultanulŭ Suleĭmanŭ insciințéză pe regele Sigismundŭ, cumcă poruncise cu asprime domnuluĭ moldovenescŭ de a satisface tóte cererile regale, ĭar pe insușĭ regele îllŭ rógă de a remâné in bună amiciă cu hanulŭ tătărescŭ și *de a nu maĭ trimite ambassadorĭ polonĭ în Moldova, Muntenia ș Transilvania.* Annulŭ 1531.

72. Uă altă scrisóre dela acellașĭ sultanŭ, scrisă in limba italiană (3), cerêndu șoĭmĭ. Annulŭ 1531.

73. Acellașĭ sultanŭ respunde la ambassada și scrisórea regeluĭ Sigismundŭ, pretindêndŭ că Térra-Cozacéscă și Moldova sunt possessiunĭ turce. Anulŭ 1532.

74. Vizirulŭ sultanuluĭ Suleĭmanŭ scrie către Sigismundŭ, cerêndŭ ca să fie estradatŭ Turcieĭ viŭ séŭ mortŭ domnulŭ Petru, carele, ascundêndu-se in Polonia, intărâtă dușmănia intre sultanulŭ turcescŭ și regele polonŭ. 1533 (4).

75. Sultanulŭ Suleĭmanŭ se plânge regeluĭ Sigismundŭ contra *injurielorŭ făcute Tur-*

(1) Greșéllă in locŭ de Mahomedŭ II fiiulŭ luĭ Baezidŭ I. Pe actele turcescĭ din acea epocă se menționa totŭ-d'a-una numele părinteluĭ sultanuluĭ, ceĭa ce occasionâ acéstă erróre.

(2) Iată cellŭ maĭ vechĭu monumentŭ de limba română scrisă! Nu se póte presuppune, ca să fie aicĭ vr'uă greșéllă, căcĭ commissariĭ insărcinațĭ cu facerea inventariuluĭ reproducŭ insușĭ cupprinsulŭ actuluĭ și, prin urmare, intellegeaŭ limba, in care era scrisŭ; cu atâtŭ maĭ vertosŭ că in timpulŭ regeluĭ Sobieski necontenitele resbelle cu Turciĭ pe territoriulŭ Moldoveĭ familiarisaseră pe Polonĭ cu graiulŭ românescŭ. Dar unde se va fi aflândŭ astădĭ acea *epistolă românéscă din 1464*? —aci e cestiunea!

(3) Citămŭ acestŭ actŭ, numaĭ pentru a areta că autoriĭ inventariuluĭ eraŭ attențĭ de a adnota, intemplându-se ca vre-unŭ documentŭ să nu fie scrisŭ polonesce, slavonesce séŭ lătinesce,— treĭ limbe ordinarie diplomațieĭ polone.

(4) Séŭ că nu e vorba despre Petru-vodă Rareșŭ, ci despre vre-unŭ pretendentŭ la tronŭ; orĭ că annulŭ 1533 e greșitŭ.

illatis, tum requirit satisfactionem praestandam. Anno 1537.

Idem ab eodem repetit Theodorum palatini Valachiae fratrem ejusque liberos et facultates, ac ceteros Valachos profugos, 1537.

Vesirii Ibrahim Bassae ad Sigismundum regem Poloniae litterae de damnis Petro palatino Valachiae factis. Anno 1539.

Solimani ad eundem Sigismundum regem pro refusione damnorum circa Oczakoviam illatorum, tum quod Poloni cum tormentis et cohortibus multis ad dislimitationem, Turcae vero paucissimo numero comparuerunt. Item de molendino a Petro palatino Valachiae in fundis Poloniae extructo pleniorem informationem vult habere. Anno 1539.

Item ejusdem ad eundem regem pro refusione damnorum itidem illatorum ad Oczakoviam a subditis regis, tum de Szefirio invasore, nec non de molendino controverso per Petrum palatinum Valachiae in fundis Polonicis extructo. Anno 1539.

Litterae Osmani szach gubernatoris Bialogrodensis ad commissarios, ut veniant et compareant ad dislimitandum campos desertos, alias Dzikie pola. Anno 1542.

Litterae a sendziaco Bialogrodensi ad regem Sigismundum Augustum de expeditione Wisniowieckiego et Laskiego in Moldaviam.

Solimanus imperator petit a Sigismundo Augusto ut Stephanum Tomszam palatinatus Valachiae occupatorem ad se vivum mittat. Anno 1561.

Idem expostulat cum Sigismundo Augusto de extraditione ejusdem Stephani, qui expulsus ab Alexandro recessit in Poloniam. Anno 1561.

Idem postulat Sigismundum Augustum ut idem Stephanus Tomsza captivetur, si est in Polonia. Anno 1561.

Idem Sigismundo Augusto per Nicolaum Armenum significat palatinum Valachiae, Despotum, ad instantiam Valachorum se conservasse. Item quod emendorum causa variorum mercimoniorum pro necessitate sua in Poloniam miserit suos mercatores quos specificat. Anno 1562.

Ejusdem litterae ad Sigismundum Augustum ratione quorundam mercatorum Valachorum in Polonia detentorum. Anno 1562.

ciei de către Cozacĭ şi de către Moldovenĭ pribegĭ, şi cere satisfacţiune. Annulŭ 1537.

76. Acellaşĭ sultanŭ cere dela acellaşĭ rege estradiţiunea luĭ *Teodorŭ, frateluĭ domnuluĭ moldovenescŭ, cu copiiĭ şi cu averile, şi a cellorŭ l'alţĭ Moldovenĭ pribegĭ.* Annulŭ 1537.

77. Scrisórea viziruluĭ Ibrahim-Paşă către regele polonŭ Sigismundŭ despre daunele pricinuite domnuluĭ moldovenescŭ Petru. Annulŭ 1539.

78. Scrisórea sultanuluĭ Suleĭmanŭ către acellaşĭ rege despre uă nouă constatare a daunelorŭ pricinuite in prejmele Oczakovuluĭ, de vreme ce la prima constatare Poloniĭ se presintară in mare numĕrŭ şi cu tunurĭ, ĭar Turciĭ de totŭ puţineĭ; de assemenea cere uă informaţiune maĭ amenunţită despre *móra, aşeḑată de domnulŭ moldovenescŭ Petru pe teritoriulŭ Polonieĭ.* Annulŭ 1539.

79. Uă altă scrisóre analogă din acellaşĭ annŭ.

80. Scrisórea luĭ Osman-şahŭ, *beĭu de Akkermanŭ*, către comissariĭ polonĭ, ca să vină a delimita câmpiĭ pustiĭ numiţĭ Dzikie pola. Annulŭ 1542.

81. Scrisóre dela sandjaculŭ de Akkerman către regele Sigismundŭ-Augustŭ despre invasiunea luĭ Wiszniewiecki şi a luĭ Laski in Moldova.

82. Sultanulŭ Suleĭmanŭ cere dela Sigismundŭ-Augustŭ, ca să-ĭ estradea viŭ pe usurpatorulŭ moldovenescŭ Stefanŭ Tomşa. Annulŭ 1563. (1)

83. Epistolă analogă din acellaşĭ annŭ despre Stefanŭ Tomşa, fugitŭ in Polonia de'naintea luĭ Alexandru-vodă.

84. Idem.

85. *Sultanulŭ Suleĭmanŭ, prin trimisulŭ seŭ Nicolae Arménulŭ, insciinţéză pe Sigismundŭ-Augustŭ despre confirmaţiunea luĭ Despota pe tronulŭ Moldoveĭ, dupre rugămintea Moldovenilorŭ*; de assemenea, că pentru cumpera-rea differitelorŭ mărfurĭ necessarie, sultanulŭ trimitte in Polonia neguţitorĭ specificaţĭ anume. Annulŭ 1562.

86. Dela acellaşĭ către acellaşĭ rege despre nesce *neguţitorĭ moldovenĭ arrestaţĭ in Polonia.* Annulŭ 1562.

87. Dela acellaşĭ către acellaşĭ despre vodă moldovenescŭ şi nesce neguţitorĭ. Annulŭ 1563.

88. Dela acellaşĭ către acellaşĭ, in cestiu-

(1) Corrigêndŭ data, maĭ amintimŭ uă dată lectorilorŭ nostri, că cronologia inventariuluĭ trebuesce limpeḑită prin uă critică ulteriórĭă.

Idem ad eundem scribit de palatino Valachiae et mercatoribus. Anno 1563.

Idem ab eodem expostulat provideri, ne ex ditionibus ejus Bialogrodenses infestentur. Anno 1563.

Idem cum eodem renovat pacta per Jazlowiecki, et expostulat de Alexandro palatino Valachiae, de restitutione Chocimi, de annihilatione nundinarum prope Chocim, de pascuis in campis. Anno 1563.

Ejusdem litterae ad eundem per Strasz nuntium allatae, quibus petit Tomszam transfugam et rebellem remitti aut caput ejus. Adjunctae sunt aliae litterae. Anno 1563.

Litterae ejusdem ad Sigismundum Augustum, quibus significat venisse ad se Georgium Jazlowiecki, castellanum Camenecensem, seque eum honorifice recepisse, amicitiam se gratum habere, libenter se videre quod transfugas qui pacem turbabant puniret, arcem Chocimensem restitueret. Scribit se Alexandro palatino Moldaviae mandasse ne occasionem inimicitiarum det pastoribus ovium, ut pascua pretio emant, et capitaneis locorum suas oves recenseant. Anno 1565.

Vesirii magni Machmet Bassae litterae ad eundem ratione palatini Valachiae transfugae, et quod eum receperit Jazlowiecki palatinus Russiae. Anno 1572.

Idem scribit ad eundem regem ratione Bogdani palatini Valachiae. Anno 1572.

Selim Solimanus cum Sigismundo Augusto expostulat ratione Bogdani palatini Valachiae, ut ipsum rex sibi tradat cum omnibus ejus domesticis, aut caput ipsius Portae mittat, quod si non fecerit minatur restrictione foederis et pacis. Anno 1572.

Idem scribit ad Sigismundum Augustum pro extraditione uxorum, liberorum aliquorum bojarorum Valachiae ad Jedykulam incarceratorum. Anno 1572.

Litterae Bassae Machmet ad Augustum regem ratione Bogdani palatini Valachiae profugae ad regnum Poloniae. Anno 1572.

Pacta inter Mustafam imperatorem Turcarum et Sigismundum III regem Poloniae per ducem in Zbaraz praefectum stabuli regni, his conditionibus. Confinia ab in ursionibus Kozakorum sint tuta, et nemo Kozakorum in Ponte Euxino compareat, idem societatem cum Moschoviticis non ineant; alias, si auxilia illis darent, puniantur. Sinea invasiunilorŭ polone in provincia Akkermanuluĭ.

89. Acellașĭ sultanŭ, prin intermediulŭ luĭ Iazlowiecki, rennoesce tractatulŭ cu Sigismundŭ-Augustŭ; și *stăruesce, în favórea domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru, de a i se restitui Hotinulŭ, de a se desființa bălcile în apropiarea Hotinuluĭ, și maĭ rógă în priivința pășiunilorŭ cellorŭ din locurile pustiĭe.* Annulŭ 1563.

90. Scrisóre dela acellașĭ sultanŭ către acellașĭ rege, trimisă prin ambassadorulŭ Strasz, cu cerere de a se estrada, viŭ séŭ mortŭ, fugarulŭ rebellŭ Tomșa. Annulŭ 1563.

91. Acellașĭ sultanŭ insciințéză pe acellașĭ rege, că priimi cu onóre pe George Jazlowiecki, castellanŭ de Camenețŭ, sositŭ la Constantinopole; că ține la amiciă cu Polonia, și că *pedepsirea transfugilorŭ moldovenĭ cellorŭ turburătorĭ și restituțiunea Hotinuluĭ* îĭ este pré plăcută; că *scrisese la domnulŭ moldovenescŭ Alexandru de a nu supera pe ciobaniĭ polonĭ, cu condițiunea ca eĭ să plătéscă prețulŭ pășiunilorŭ și să dea sémă de numĕrulŭ oilorŭ la pârcălabiĭ locurilorŭ respective.* Annulŭ 1565

92. Vizirulŭ Mehmedŭ-pașă către regele Sigismundŭ-Augustŭ în priivința domnuluĭ moldovenescŭ Bogdanŭ. Annulŭ 1572.

93. Dela acellașĭ vizirŭ către acellașĭ rege in priivința acelluĭașĭ domnŭ moldovenescŭ refugitŭ in Polonia la Jazlowiecki, palatinulŭ Galițieĭ. Annulŭ 1572.

94. Sultanŭ Selimŭ cere de la Sigismundŭ-Augustŭ estradarea domnuluĭ moldovenescŭ Bogdanŭ cu toțĭ servitoriĭ luĭ, orĭ să trimită la Pórta Ottomană capulŭ principeluĭ; ĭar în casŭ contrariŭ amenință cu stricarea păciĭ. Annulŭ 1572.

95. Acellașĭ sultanŭ către acellașĭ rege, cerêndŭ *estradițiunea femeĭelorŭ și a copiilorŭ unorŭ boieri moldovenĭ, incarcerați în Iedicula* Annulŭ 1572.

96. Epistola viziruluĭ Mehmed către regele Augustŭ în priivința domnuluĭ moldovenescŭ Bogdanŭ, refugitŭ în Polonia. Annulŭ 1572.

97. Tractatulŭ de pace, încheĭatŭ prin intermediulŭ mareluĭ comisŭ regalŭ principe Zbaraski, între sultanulŭ Mustafa și regele polonŭ Sigismundŭ III, cu următóriele condițiunĭ: hotarele turcescĭ să fie assicurate

militer imperator securitatem a Tartaris regno cavet; transitum hostibus regni ad civitatem Kioviae impediant, quod și neglexerint, puniantur; donarium Hano Tartarorum rex exsolvat in civitate Jassy, ille vero suos ab excursionibus arceat, et requisitus subsidia regno ferat; ad bellum jussu imperatoris profecturus, ne fines regni attingat, sed solitis passibus transeat; Tartari terram Valachiae non incolant. Captivi absque omni mora dimittantur, damnaque regno resarciantur. Si contigerit imperatorem Turcarum movere arma contra christianum aliquem principem, rex Poloniae nulla subsidia hostibus Turcarum ferre et praestare tenetur. Transfugae mutue reddantur, commercia libera et secura sint, navigantibus fluvio Tyra ad portum prope Bialogrod liber sit transitus. Palatini Valachiae fideles se erga reges et regnum Poloniae pro more antiquo exhibeant. Captivi, qui non transierunt ad fidem Turcicam, eodem pretio redimantur, quo ipsi mercatores emerunt. Legati et nuntii mutui sine litteris passus secure et libere commeant. Derelicta mercimonia post decessum mercatorum fisco non sint obnoxia, sed successoribus eorum restituantur; intuitu alienorum debitorum mercatores per repressalia injuriam non patiantur. Justitia administretur a praefectis et custodibus finium, hostibus regni non permittatur transitus trans Boristhenem, exceptis mercatoribus. Telonea non augeantur sed pro more solvantur. Datum 20 aprilis, Anno 1623.

contra Cozacilorŭ, carii să nu se apropiă nicĭ de cum de Marea-négră, nicĭ să se allieze cu Moscoviții, ïar în casŭ contrariŭ să fie pedepsiți; de assemenea sultanulŭ să assicure Polonia contra Tătarilorŭ, carii să nu se apropiă de regiunea orașuluĭ Kiew, ïar în casŭ contrariŭ să fie pedepsiți; *regele să plătéscă hanuluĭ tătărescŭ darulŭ cellŭ obicĭnuitŭ, in orașulŭ Iașiĭ,* ïar hanulŭ să opréscă pe aĭ seĭ de la depredărĭ și, décă va fi poftitŭ, să mérgă în adjutorulŭ regatuluĭ; ïar cândŭ illŭ va chiăma sultanulŭ unde-va la resbellŭ, să nu trécă prin territoriulŭ polonŭ, ci prin căile celle obicĭnuite; *Tătariĭ să nu locuéscă în Moldova*; prisonnieriĭ să fie eliberațĭ fără nicĭ uă întârdiare, și pagubele regatuluĭ să fie indemnisate; întemplându-se ca sultanulŭ să intre în resbellŭ cu vre-unŭ principe crestinŭ, regele polonŭ nu va adjuta inamicilorŭ Turcieĭ; pribegiĭ se vorŭ estrada din ambe părțile; commerciulŭ va fi sicurŭ și liberŭ, precum și *navigațiunea pe Nistru pone la portulŭ aprópe de Cetatea-albă; domniĭ moldovenescĭ vorŭ fi credincĭoșĭ regilorŭ și regatuluĭ Polonieĭ dupre obiceĭulŭ vechiŭ;* captiviĭ, carĭ nu vorŭ fi îmbrățișatŭ mahometismulŭ, se vorŭ puté rescumpera în prețulŭ piațeĭ; ambassadoriĭ și trimișiĭ reciprocĭ vorŭ căllători în libertate și în sicuranță fără passa-porte; mărfurile, remase dupre mórtea negutitorilorŭ, nu se vorŭ confisca în folosulŭ fisculuĭ, ci vorŭ trece la mostenitorĭ; negutitoriĭ nu vorŭ fi strimtorațĭ pentru datorie contractate de către alțĭ compatrioțĭ aĭ lorŭ; dreptatea internațională se va administra de către prefecțĭ și custodĭ de la fruntăriă; dușmaniĭ Polonieĭ nu vorŭ fi lăssațĭ de a trece Niprulŭ, ci numaĭ negutitoriĭ; vâmele nu se vorŭ mări, ci vorŭ remâné dupre obiceiŭ. Annulŭ 1623, aprile 20.

III. Correspundența cu Ungaria in priivința Românieĭ.

(Tóte actele enumerate in acéstă rubrică, tóte fără vre-uă escepțiune, sunt publicate in collecțiunea luĭ *Dogiel* și in *Acta Tomiciana*).

IV. Correspundența polonă interióriă relativă la Românĭ.

Vladislaus rex Poloniae cum Semovito Masoviae duce, proceribus regni, Sigismundo duce Litvaniae, Boguslao Stolpensi, Balthasaro de Sleven, magistro ordinis S. Joannis Hierosolimitani de Lagow, Helia palatino

98. Pe de uă parte regele polonŭ Vladislaŭ cu ducele masovianŭ Semovitŭ, și nobilimea regatuluĭ, ducele litvanŭ Sigismundŭ, principele Boguslaŭ Stolpnicki, Baltasarŭ de Sleven magistrulŭ ordinuluĭ ioannitŭ jerusa-

Moldaviae, ac nobilibus de Wedel, Tuczno et Falkenberg ex una; et Paulus de Rusdorf magister Prussiae cum magistro Alemaniae et Livoniae, ac Swidrigal duce Litvaniae ex altera partibus, inducias paciscuntur ad festum Nativitatis Domini duraturas, ut interea de pace constituenda agatur, cujus causa rex ad Breste consiliarios suos pro festo S. Andreae mittet, eodem et magister suos. Datum in loco campestri exercituum circa castrum Jasieniec, 13 septembris anno 1433.

Idem omnibus statibus regni omnia jura, privilegia approbat, promittendo nil se in contrarium facturum, nec a regno quidquam et singulariter terras Litvaniae, Russiae, Podoliae, Moldaviae, et quascunque alias alienaturum, neque earundem castra et fortalitia alicui extraneo commissurum esse. Datum Petricoviae, anno 1438.

Vladislaus Opoliensis et Russiae dux donat villam Odrypole cum attinentiis servitori suo Ladimiro nomine Valacho. Anno 1378.

Woloczko de Kutlina fatetur a Vladislao rege solutas sibi esse centum marcas pro Elia palatino Moldaviae. Cracoviae, anno 1436.

Casimirus rex acceptis ex palatinatu Russiae de consensu et voluntate nobilium auxiliis in subsidium Alexandri palatini Moldaviae, cavet omnibus incolis Russiae, quod quemadmodum haec sibi benevole praestita sunt, ita in consuetudinem hoc trahi non debeat. Datum Czestochowiae, post dominicam Laetare, anno 1450.

Petrus Odrowaz de Sprowa, palatinus et capitaneus generalis Russiae, et Przedborius Koniecpolski, castellanus Sandomiriensis, fidejubent incolis terrarum Russiae pro rege Casimiro, quod eorum profectio in terram Valachiae ad auxilium Alexandro palatino ejusdem terrae contra Tartaros ferendum juri ipsorum officere non debet, et quod regia majestas singulis super hastam consuetum stipendium quinque marcarum sit solutura. Datum in ripa fluvii Dniester, circa castrum Chocimense, anno 1450.

Idem Michaeli, cancellario Moldaviae, concedit super exemptionem bonorum Lubkowice. Datum in Radzieiow, anno 1459.

Boleslaus Swidrigal, magnus dux Litvaniae, cum proceribus suis ad decursum unius anni inducias cum rege Vladislao palemitanŭ de Lagov, *domnulŭ moldovenescŭ Elia*, şi nobiliĭ de Wedel, de Tuczno şi de Falkenberg; ĭar pe de altă parte Paulŭ de Russdorf magistrulŭ Prussieĭ de'mpreună cu magistrulŭ Allemanieĭ şi allŭ Livonieĭ şi cu ducele litvanŭ Swidrigal; încetéză de la resbellŭ pone la serbătória Crăcĭunuluĭ, în care intervallŭ să se pótă desbatte condiţiunile păciĭ, pentru care scopŭ regele şi magistrulŭ Prusieĭ vorŭ trimitte pe consiliariĭ lorŭ la Brest la ḑiŭa St. Andreiŭ. Lucratŭ in tabera armateĭ longă castellulŭ Iasieniec, 1433, septembre 13.

99. Regele Vladislaŭ approbă tóte drepturile şi privilegiele tuturorŭ statelorŭ regatuluĭ, promittêndŭ a nu se abbatte de la acésta şi *de a nu instrăina nemicŭ din corpulŭ regatuluĭ, ĭar maĭ cu deosebire Litvania, Galiţia, Podolia şi Moldova, în carĭ de assemenea să nu pună capĭ prin cetăţĭ şi castellurĭ decâtŭ numaĭ dintre indigenĭ.* Petricovia, 1438.

100. *Vladislaŭ, ducele de Opolia şi de Galiţia, hărăzesce satulŭ Odrypole, cu dependinţele, slugeĭ sélle Românuluĭ Vladimirŭ.* Annulŭ 1378.

101. *Woloczko Kutlinski recunnósce a fi priimitŭ de la regele Vladislaŭ summa de 100 libre, cuvenită din partea domnuluĭ moldovenescŭ Elia.* Cracovia, 1436.

102. Regele Cazimirŭ, priimindŭ din voevodatulŭ Galiţieĭ, de buna voinţă a nobilimiĭ, uă óste care să mérgă in adjutorulŭ domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru, garantéză tuturorŭ locuitorilorŭ Galiţieĭ că nu va abusa cerêndŭ altă dată ca datoriă ceĭa ce este din partea lorŭ unŭ sacrificiŭ. Czenstochow, 1450.

103. Petru Odrowans Sprowski, palatinŭ şi capitanŭ generalŭ allŭ Galiţieĭ, şi Przedbor Koniecpolski, castellanŭ de Sandomiria, promittŭ locuitorilorŭ Galiţieĭ, în numele regeluĭ Cazimirŭ, că *mergerea lorŭ in Moldova în adjutorulŭ luĭ Alexandru-vodă contra Tătarilorŭ* nu va fi socotită ca uă obligaţiune, şi că majestatea sea regală, pe longă solda obicĭnuită, va maĭ da fie-căruĭ suliţaşŭ câte cincĭ libre. Pe mallulŭ Nistruluĭ, lôngă cetatea Hotinuluĭ, 1450.

104. Regele Cazimirŭ eliberéză de dărĭ *proprietatea Lubkowice a logofĕtuluĭ moldovenescŭ Michailŭ.* Radzieiov, 1459.

ciscitur, locum conventui futuro Parczow et Brzescie assignat, promittitque suo et magistrorum Prussiae atque Livoniae nomine, et Alexandri palatini Moldaviae hanc pacem firmam fore, et quod Tartaros non inducet in ditiones regis. In Czartorysko, die S. Aegidii anno 1431.

105. Marele duce litvanŭ Boleslaŭ Swidrigal, de 'mpreună cu nobiliĭ seĭ, incetéză de la resbellŭ cu regele Vladislaŭ, hotăresce loculŭ viitórelorŭ conferințe la Parczow și Brest, promitte a nu ațâța pe Tătarĭ assupra regatuluĭ, și assigură conservațiunea păciĭ în numele seŭ și în numele magistrilorŭ Prussieĭ și allŭ Livonieĭ, *precum și în numele domnuluĭ moldovenescŭ Alexandru.* Czartorysko. 1431, ḑiŭa St. Egidiŭ.

No. 15.

— DUPĂ 1516 —

Viéța luĭ Maximŭ, mitropolitulŭ Munteniei.

NOTA.

S'a publicatŭ in Гласникъ дрꙋштва срБске словесности, Београд, 1859, in-8, t. 11, dupre uă copiă din secolulŭ XVI, găsită de d. Vukomanovicĭ.

In cronica luĭ Urechĭa afflâmŭ sub annulŭ 1508 următorulŭ passagĭu despre mitropolitulŭ Maximŭ.

„. . . a arsŭ (Bogdanŭ-vodă) din Milcovŭ pone in Rîmnicŭ și in josŭ pe „ambe părțile pone la Siretŭ, și acollo dela Radulŭ-vodă l'a'ntimpinatŭ solŭ „unŭ călugĕrŭ anume Maximianŭ, fecĭorulŭ luĭ Despotŭ domnulŭ serbescŭ, „și s'a rugatŭ luĭ Bogdanŭ-vodă să facă pace cu Radulŭ-vodă, pentru că sunt „crestinĭ și *de uă semințiă*; decĭ Bogdanŭ-vodă, veḑêndŭ rugămintea dela acellŭ „călugĕrŭ, a făcutŭ pace pentru voĭa luĭ și a trimisŭ solĭ la Radulŭ-vodă . . .‘

Мѣсеца гіенꙋаріа ні.

LUNA LUĬ GENARIU, 18.

Наметь иже въ светыихь ѡтца нашего архїепископа маѯима новаго бывшаго деспота сръблїемь.

Memoria celluĭ de'ntre sânțĭ părinte allŭ nostru archiepiscopŭ Maximŭ cellŭ Noŭ, fostŭ despotă allŭ Serbilorŭ.

Стихь: новопроцъвтеніе ꙗвль се їеси маѯиме. новꙋ обитель ѡбрѣль їеси на небесехь.

Viersulŭ: Flóre nouă pe pâmentŭ, o Maxime, căpetașĭ unŭ locașŭ noŭ in cerurĭ!

Съи блаженны и дивны маѯимь, бысть ѡть корена благочьстиваго сѵмеѡна неманы сынь же деспота стефана стефань же бысть сынь геѡргїа деспота. съи же стефань мꙋдростїю и храбрьствомь прѣвъсходе мнѡгыхь. красотою же прѣвꙁлиха, ꙗко прослꙋти се о храбрьстве его и о разꙋме до самого амирѣ амꙋрата, онь же въжделе видѣти его, коупно и съ братомь гръ-

Acestŭ fericitŭ și minunatŭ Maximŭ fu din némulŭ cuviosuluĭ Simeonŭ Nemania, anume fiĭu allŭ luĭ despotŭ Stefanŭ, carele era fiĭulŭ luĭ despotŭ George.

Tată-seŭ Stefanŭ intrecea pre maĭ mulțĭ prin intellepcĭune, prin vitejiă și prin uă rară frumsețe, incâtŭ insușĭ sultanulŭ Amuratŭ audindŭ de ânima și mintea luĭ, dori să-lŭ védă de 'mpreună cu frate-seŭ Grigo-

гȣр:мь посилаеть къ отцȣ ихь геѡргїю. послати емȣ сыны своїе на виденїе маре царице. и вѣрою и клетвоѫ ȣтвръдивъ възвратити ихь мирно въ своꙗ си, ѡтьць же вѣрȣ їемь. погнлаеть ихь къ амире на посѣщенїе дъщере свое амира же весело и любовно прїемлїеть ихь. они же мнѡгȣ храбрость показаше на конскомь рыстанїю. ꙗко въ ненависть подвигнȣти агарене храбрьство и красота ихь. и тако съшикают клевети ꙁавистныїе. ѡ безаконнаго съвѣта ѡ несытїе дръꙁости. прїстȣпають къ царȣ глаголющїе, аще пȣстиши ꙁдрави таковїе храбьрце. мы убо послѣжде ѡть них побѣжденны бȣдемь. аще ли искаꙁниши ихь. мы ꙁемлю и ѡтьчьство въꙁмемь въ наше достоꙗнїе ꙗкоже и бысть. и тако окаанны царь скврънȣ вѣрȣ свою и клетвȣ прѣстȣпивь. обаа брата лишаеть ꙃеницꙿ очныхь. и тако къ ѡтцȣ ихь посилаеть, ѡтьць же слышавь и видѣвь ихь. жалости и рыданїа неȣтѣшимаа испльнивь се. мнѡгаа нарицае глаголааше, послѣжде едва въ себѣ бывь, повелѣ привести мнѡжьство исмаилтель сѣдь на ꙁемли ѳече исклати ихь, дондеже всь огреꙁнȣ въ кръвы ихь. и тако въ таковѣи жалости по малѣ врѣмени житїе оставлꙗеть и юнейши сынь его лаꙁарь на прѣстолъ господьства вꙁведень бысть. и томȣ едино лѣто царьствовавшȣ къ господȣ ѡтьходить нескврънна таа дȣша, и самь гръгȣрь ѡтьходить въ хиландарь власы ѡстриꙁаеть. стефань же прїемлїеть деспотьства сань. и тако храбровавь на агарене елико мощно свѣта неꙁрещомȣ. оставлꙗеть отьчьство и ѡтьходить на ꙁападь, кесарь же ѡ нїемь ȣвѣдевь, приꙁываеть его къ себѣ жалȣе и любъꙁно оучрѣждае диве се прѣмȣдрости его. и даеть емȣ въ ȣпокоенїе бѣль градь иже въ фриѡле, и тȣ бракȣ съчетавает се поїемлїеть себѣ соупрȣжницȣ, дъщерь кнеꙁа арьванитскаго аранита храбраго курь аггелїю, и тȣ раждаеть благаго и краснаго отрока блаженнаго сего маꙁима. и вълаеть се ȣчити се свещеними книгами. он же скоро иꙁвикь богодъхновенаа писанїа до конца. и тако въдварает се въ дворѣ кесаревѣ. въси оубо красотѣ его и мȣдрости дивлꙗхȣ се. и ꙗко и самои дъщере кралїевои въжделети красоты его. и единою бестȣдне къ нїемȣ рещи, комȣ есмь аꙁь подобнаа. блажены же рече, ономȣ иже адама и евȣ иꙁ раꙗ иꙁведшомȣ. и тако посрамивь ю и ѡть себѣ ѡтраꙁивь и по семь слышавь ȣгръскы краль о нїемь и ѡ братѣ его їѡанне. посилаеть къ кесарȣ послати ихъ къ нїемȣ, и тако съ чъстїю ѡтпȣщены быше. оставлꙗють фриѡлȣ, и въꙁъмше мощи отца свo-

rie, și espedi către tată-lorŭ George rugămintĭ de a trimitte pe fiiĭ luĭ ca să-ĭ véḑă sultanésa Mara, sub jurămêntŭ și pe credință de a-ĭ intórce apoĭ nevătĕmațĭ în patriă.

Tatălŭ creḑu și-ĭ trimise să visiteze pe sora-lorŭ femeia sultanuluĭ. Amuratŭ priimindu-ĭ cu bucuriă și cu dragoste, eĭ arretară atâtă bravură la cursa de caĭ, incâtŭ păgâniĭ, pizmuindu vitejia și frumsețea lorŭ, se appucară a țese calomnie individióse și nelegĭuite, și abordéză pe sultanulŭ ḑicêndŭ: décă veĭ lăssa teferĭ pe acestĭ vitejĭ, eĭ ne vorŭ birui maĭ in urmă, ĭar déca-ĭ veĭ sluți, noĭ vomŭ puté usurpa țérra și patria lorŭ.

Așa și fu.

Afurisitulŭ sultanŭ îșĭ călcâ mârșava credință și jurămêntulŭ seŭ și, lipsindŭ pe amenduoĭ frațĭ de lumină, îĭ trimise orbĭ la tatălŭ lorŭ, carele auḑindŭ și veḑêndŭ acésta, se implu de uă jale și de uă plângere nemăngăĭată, de'ntâĭŭ se risipi in blăstemurĭ, apoĭ revenindŭ in simțirĭ, porunci să se aducă inainte-ĭ uă mulțime de Turcĭ, șeḑu josŭ și ḑise să-ĭ macelle pe toțĭ, pone ce se scăldâ în sângele lorŭ; după aceĭa peste puținŭ timpŭ muri de mare tristeță.

Îĭ urmâ pe tronŭ fiĭulŭ seŭ cellŭ maĭ micŭ Lazarŭ, dar peste unŭ annŭ de domniă nevinovatulŭ seŭ suffletŭ merse la D-ḑeŭ.

Cellŭ-l'altŭ frate, Grigorie, călugĕrindu-se in monastirea Chilandaruluĭ, Stefanŭ obține demnitatea de despotă și după ce se băttuse cu Turciĭ cu atâtă bravură, cu câtă o putea face unŭ omŭ lipsitŭ de vederĭ, părăsesce patria și se retrage la cesarulŭ germanŭ, carele insciințându-se de ellŭ, îllŭ pofti la sine, îllŭ miluesce, îĭ accordă ospitalitate, se miră de multa-ĭ înțellepcĭune, și-ĭ dă pentru subsistență orașulŭ Beligradŭ in provincia Friululuĭ.

Aci ellŭ luâ in căsătoriă pe Kyra Angelina, fiĭca bravuluĭ principe albanesŭ Aranitŭ, și dede viéță bunuluĭ și frumosuluĭ pruncŭ, acestŭ fericitŭ Maximŭ, pe care îllŭ puse la invățătură prin citirea Sânteĭ Scripture.

După inchĭaĭarea acestuĭ studiŭ, Maximŭ se stabili la curtea cesaruluĭ, unde toțĭ admiraŭ pone intru atâta frumsețea și intellepcĭunea luĭ, incâtŭ insășĭ féta cesaruluĭ dori frumsețea luĭ și-ĭ ḑise uă dată uĭtândŭ rușinea: "cu cine sémenŭ eŭ óre?" dar ferici-

егѡ и матере и приходеть къ кралю, любꙁно прнети выше краліемъ. въꙁдаеть нмь ѡтьчьство ихь сремь, и тако ꙗко добліествꙋвнѣ храбровавше на агарене. похвалꙗемы бѣхꙋ краліемь, даваеть же краль сродницꙋ свою семꙋ блаженомꙋ маѯимꙋ именемь съвелꙋ. ꙗко быти емꙋ въ женꙋ, блаженны же рече. аще хощеши ересь оставить да въꙁмемь, она же не въсхоте. он же чиста ѡть ніее себѣ съблюдь, и ꙋтаив се всѣхь остриꙁаеть чьстныіе своіе власы, приходить въ иже ѡть ніего съꙁданны монастырь, написавь себѣ въ вышнїи їеросалимь, съвѣла же раскаавши се ѡтходить къ иже ѡть ныхь инокинꙗмь и таа остриꙁаеть власы. їѡаннь же брать его и мати и въси властелы мнѡгь плачъ и жалость сътворише. онь же слышавь христа въ їеvангелїи глаголюща, тлѣна оставль и нетлѣннаа въспрїеть. не оставль мꙋжьскы поль коначнꙋ жалость оставивь родꙋ сръбскомꙋ. по сьмръти же брата его понꙋждень бываеть маѯимь краліемь и въсеми властелы, пакы прїети деспотства сань. онь же не вьсхотевь оубы приходить иноплеменникь въ домь ихь и ѡтьчьство. иноплеменикь же онь иꙁгонить ихь. блаженны же маѯимь въꙁьмь мощи отца и брата своего и матерь. приходить радꙋлꙋ стратилатꙋ влашкомꙋ, христолюбьць же прїіемліеть ихь радостною дꙋшею и веселїемь сръдца и тꙋꙋ покои полꙋчають ꙗко въ своихь си. ненавиден же добраа дїаволь въꙁдвиꙁаеть рать межꙋ стратилати обое дакїе. радꙋломь и богданомь воеводомь и блиꙁꙋ съраженїю бывшꙋ блаженны же маѯимь ꙗко крилать притекь посрѣдѣ обоихь плъковь, и богомꙋдрыимь раꙁꙋмомь своимь. оутоливь оба стратила, и любовїю оутвръдивь, мирно въꙁвратише се къждо въ своꙗ си, славеще бога и оугодника его. оба же воеводѣ любовь положише къ светомꙋ. емꙋже не хотещꙋ въꙁведше херотонисаше на прѣстоль архїереиства влашкаaго. и по врѣмени радꙋль воевода ѡтходить къ господꙋ, милостива тъа дꙋша милости сподоби се. и по ніемь приходить ꙁло нравны мыхна воевода. светы же приꙁрѣвь егово ꙁлоо коварство. ꙗко прѣдати хощеть въ рꙋцѣ амире агарѣнскомꙋ. оухыщраеть оуво светыи, и посилаеть глаголати некоихь ѡть властель еже послати къ кралю ꙋгарьскомꙋ мирнаа сътворити. он же ѡтпꙋщаеть его съ бꙋквами. светы же таи всехь своихъ въꙁмь. и тъщно рѣкꙋ ольть прѣходить, и тако беꙁ страха кралꙗ достиꙁаеть, и въса ꙗже о мирѣ добрѣ ꙋстраꙗеть, и книгы краліеви къ михны пославь. к томꙋ не въꙁвратити се на свои прѣстоль, ниже

tulŭ ĭĭ respunse: „semenĭ cu acella, care amăgise in raiŭ pe Adam și pe Eva;“ și astŭ-felĭu infruntâ și respinse dela sine pe principesa.

Apoĭ regele ungurescŭ audindŭ de Maximŭ și de frate-seŭ Iónnŭ, rugâ pe cesarulŭ să-ĭ trimittă la ellŭ; și așa, fiindŭ congediațĭ cu onóre, eĭ părăsiră Friululŭ, luară cu sine móștele părintescĭ, și veniră în Ungaria.

Regele ĭĭ priimi cu dragoste și le restitui patria lorŭ Serbia.

Acollo frațiĭ se luptară cu atâta vitejiă contra Turcilorŭ, incâtŭ regele, lăudândŭ ânima lorŭ, propuse fericituluĭ Maximŭ mâna rudeĭ regale, principeseĭ Isabella; dar fericitulŭ respunse: „o voiŭ lua décă se va lăpeda de catolicismŭ,“ ceĭa ce ea nu vru.

Astŭ-felĭu remănendŭ deslegațĭ unulŭ de altulŭ, ellŭ se ascunde de toțĭ și se călugĕresce in zidita de ellŭ monastire numită Ierusalimulŭ-de-Susŭ, ĭar Isabella, cădêndŭ in desperațiune, se face și ea călugĕriță dupre ritulŭ catolicŭ.

Ionŭ, fratele luĭ Maximŭ și toțĭ boĭeriĭ avură atuncĭ multŭ plânsŭ și jale; ellŭ înse urmâ cu statornicia cuvintelorŭ luĭ Cristŭ în Evangeliŭ: lassă-te de celle trecĕtóre și imbrățișéză celle ce nu trecŭ.

Despota Ionŭ murindŭ fără a lăssa copiĭ de sexŭ bărbătescŭ, poporulŭ serbŭ se vedu in estremitate; incâtŭ regele ungurescŭ și toțĭ boĭeriĭ silĭaŭ pe Maximŭ de a priimi demnitatea de despotă; dar ellŭ nu vru și, vaĭ! veni străinulŭ și cupprinse Serbia.

Allungatŭ din casă și din patriă, fericitulŭ Maximŭ luâ cu sine móștia frateluĭ și alle părințilorŭ seĭ, și merse la Radŭ, domnulŭ Munteniеĭ, carele fiindŭ ĭubitorŭ de Cristŭ, illŭ priimi cu bucuriă suffletéscă și cu veseliă, șĭ-ĭ dede unŭ locŭ de odihnă ca și in patriă.

Dar diavolulŭ, dușmanŭ allŭ faptelorŭ bune, ațiță resbellŭ intre domniĭ ambelorŭ Dacie, Radu și Bogdanŭ-vodă, și era aprópe să se încépă băttăllia, cândŭ ĭată fericitulŭ Maximŭ sbură, ca uă pasere, in miḑŭ loculŭ ambelorŭ armate și, prin divina ințellepcĭune a minții sélle, alină pe amênduoĭ domniĭ carĭ, intărițĭ prin dragoste, s'aŭ intorsŭ fie-care pe a-casă, lăudândŭ pe D-ḑeŭ și pe sântulŭ, pe care amenduoĭ illŭ luară in dragoste.

пакы иноплеменикь он остави его въ свои его монастирь. нъ испросивь ѡть своих сватовь ꙗкшикь стефана и марка мѣсто добро и видѣнїемь красна, крѹшедоль тако зовомь. съ помощїю їѡанна нѣкоего воеводи тѹ въздвизаеть благолѣпнѹ обитель. вь име благовѣщенїа прѣсветые богородице. инокь мнѡжьства събравь трѹдолюбно поживе и боголюбнаа своꙗ чеда съ сльзами наказѹе глаголааше, подвизаите се христолюбнаа братїе и попецѣте се о своемь спасенїи. се врѣме съкращено їесть, и посѣченїе съмрътное приближаеть се. мнѡгаа имь о сѹде и ѡ мѹцѣ и ѡ въздаꙗнїи бесѣдоваше. въ господѹ отходить егоже ѡть младства възлюби. мѣсеца гїенѹарїа ні, дьнь. повѣствѹють же въси прѣдстоещеи на исходѣ дѹше егѡ. ꙗко видѣти емѹ дваа аггела въ ѡбразѣ патрїархь алеѯандрьскых, аѳанасїа и кѵрила. въ образхь красныхь сїающихь, и неизреченнымь свѣтомь облистаеми. и рещи емѹ ѡть кѹдѹ къ намь придоше благолѣпныи сии мѹжїе. егоже красотѹ не могѹ сказати, по мнѡгыхь же знаменныхь и въ сънехь ѡткръвенїа въ ꙁ-мое лѣто ѡткрывше ракѹ его, ѡ чюдесы обрѣтоше тѣло цѣло и нерѹшимо кѹпно съ одеанїемь. благоѹханїемь въсѣхъ чювства испльнꙗе и оудивлꙗе. творе знаменїа и исцѣлꙗе недѹжныꙗ, съ вѣрою къ нїемѹ притекающихь. съвръшаеть же се съборь его въ иже ѡть нїего създаннеи обитѣли.

Atuncĭ Maximŭ, fără voea luĭ, fu innălțatŭ și hirotonitŭ la tronulŭ metropolitanŭ allŭ Munteniei.

După unŭ timpŭ muri Radu-vodă, căruia D-ḑeŭ ĭĭ accordă grația divină pentru bunătatea suffletuluĭ seŭ; și-ĭ urmă pe tronŭ immoralulŭ Mihne-vodă, carele vrea să se vindă sultanuluĭ turcescŭ.

Înțellegêndŭ acestea, sântulŭ Maximŭ unelti prin boierĭ pe lângă vodă ca să fie trimisŭ ambassadorŭ pentru incheĭarea păciĭ cu regele unguresců; apoĭ luâ tóte alle sélle, trecu in grabă fluviulŭ Oltŭ, adjunse fără pedecă la regele, regulâ cu successŭ condițiunile păciĭ și trimise luĭ Mihné diploma regală; ĭar ellŭ insușĭ nu se maĭ intórse la metropolia Munteniei, și nicĭ in vechĭa sea monastire (Ierusalemmulŭ de Susŭ) nu se maĭ putea intórce, fiindŭ ea sub dominațiunea străinilorŭ; ci ișĭ căpetâ prin rugămințĭ dela rudele sélle Stefanŭ și Marco Iacșicii unŭ locŭ bunŭ și frumosŭ la vedere, numitŭ Cruședolŭ (in Serbia), și acollo cu adjutorulŭ unuĭ voevodŭ óre-care Iónŭ, zidi unŭ mândru locașŭ in numele Buneĭ Vestirĭ a Pré-Sânteĭ Maĭceĭ Domnuluĭ, adunâ uă mulțime de călugĕrĭ, trăi prin muncă, și cu lacrime inveța pe pioșiĭ seĭ pupillĭ, ḑicêndŭ: innaintațĭ, frațĭ ĭubitorĭ de Cristŭ, și ingrijiți-vĕ de mântuirea vóstră, căcĭ timpulŭ e scurtŭ și mórtea e apropiată; și multŭ le maĭ vorbea despre judecată, și muncă, și resplată. Apoĭ se strămutâ la D-ḑeŭ, pe care îllŭ ĭubise din copilăriă, a luneĭ luĭ genariŭ in 18 ḑille.

Toțĭ ceĭ presințĭ la mórtea luĭ povestescŭ (1), că la eșirea suffletuluĭ seŭ i se arretară duoĭ ângerĭ avêndŭ chipurile sânțilorŭ Atanasie și Cyrillŭ, patriarcĭ de Alexandria, cu fețe strălucite de frumsețe și de uă lumină nespusă, și ḑiseră: de unde ne vine acestŭ cuviosŭ bărbatŭ, a căruĭ frumsețe nu se póte esprime?

După multe sêmne și revelațiunĭ, peste 6 annĭ dela mórtea sântuluĭ, ellŭ fu desgropatŭ și — o minune! — cadavrulŭ fu afflatŭ intregŭ și neattinsŭ, de'mpreună cu haĭna, implêndŭ și uĭmindŭ tóte simțirile prin aromă, făcêndŭ miracole și vindecândŭ pe bolnaviĭ, carĭ se indésă cu credință la hramulŭ seŭ in monastirea ce o zidise.

(1) Dovédă, că narrațiunea e contimpurénă.

No. 16.

— VENEȚIA, 1518, MARTIŬ 7 —

Innălțarea unuĭ ambassadorŭ românŭ la demnitatea de cavallerŭ-auratŭ venețianŭ.

NOTA.

Descoperitŭ de d. Ionŭ Schaffarik in Archivele Veneţieĭ şi publicatŭ in: Acta archivi Veneti spectantia ad historiam Serborum, Bielgradi, 1863, t. 2, in-8.

Acestŭ documentŭ e preţiosŭ maĭ cu deosebire prin arretarea amicalelorŭ relaţiunĭ intre Veneţia şi celebrulŭ prin invăţătura sea principe allŭ nostru Négoiă-vodă Bassaraba.

Militiae privilegium pro domino Hieronymo Matievich, illustris domini Bosarab vaivodae Transalpiensis nuncio seu oratori.

Leonardus Lauredanus, Dei gratia dux Venetiarum etc. ad perpetuam rei memoriam. Consvevere maiores nostri multis ac variis modis animi sui gratitudinem affectusque in eos declarare principes et claros viros, quos et virtute et excellentia prestantes cognovissent. Quum ad praesentiam dominii nostri nuperrime accesserit spectabilis et egregius dominus Hieronymus Matievich Ragusiensis, nuncius seu orator illustris et excelsi domini Bosarab vaivodae Transalpiensis, visum est nobis, sic suadente amicitia et benivolentia, qua vehementer prosequimur ipsum dominum vaivodam, nec minus dignitate personae dicti oratoris, eundem honoribus tituloque comuni ....decorare; quo omnibus nota sit eius praestantia. Ipsum igitur dominum Hieronymum post expositionem et expeditionem eorum quae in mandatis habuerat, coram nobis in frequenti collegio nostro constitutum, ritu solenni servato, ad honorem, gradum et dignitatem equestris ordinis promovimus, militemque creavimus, ense, cingulo, calcaribus aureis solenniter de more accinctum, cum prerogativa, ut in posterum miles splendidus cognominetur, auctoritatemque habeat et facultatem, vestes aureatas, ensem, cingulum, calcaria et alia cuiuscumque generis aureata insignia militaria perpetuo gestandi, gaudendi honore, preeminentia, jurisdicione, libertate

Privilegiulŭ cavallerieĭ pentru d. Hieronimŭ Matievicĭ, trimisŭ séŭ ambassadorŭ allŭ illustruluĭ domnŭ Bassaraba, voevodulŭ Ţerreĭ-Muntenescĭ.

Leonardŭ Loredano, cu mila luĭ D-ḑeŭ ducele Veneţieĭ etc., spre eterna memoriă a cellorŭ cupprinse in acestŭ actŭ. Străbuniĭ nostri, prin multe şi felŭurite modurĭ, obicĭnuĭaŭ a proba mulţumirea şi simpatia lorŭ acellorŭ principĭ şi bărbaţĭ renumiţĭ, pe carĭ ĭĭ vedeaŭ distingêndu-se prin virtute şi perfecţiune. Fiindŭ déră că ni se presentă de currêndŭ respectabilulŭ şi escellentulŭ d. *Hieronimŭ Matievicĭ, originarŭ din Ragusa, trimisŭ séŭ ambassadorŭ allŭ illustruluĭ şi inaltuluĭ domnŭ Bassaraba voivodŭ Ţerreĭ-Muntenescĭ;* amŭ creḑutŭ de cuviinţă, atâtŭ *pentru amicia şi buna voinţă ce ne unesce strînsŭ cu insuşĭ domnulŭ vodă*, precum şi pentru demnitatea personnală a ḑisuluĭ ambassadorŭ, a-lŭ orna cu onorile şi titlulŭ de cavallerŭ, prin carĭ să se facă cunnoscutŭ tuturora meritulŭ luĭ. Aşa déră, după ce îşĭ implinise ţinta ambassadeĭ, l'amŭ inaintatŭ cu solemnitate la onórea, gradulŭ şi demnitatea ordinuluĭ cavallerescŭ şi l'amŭ făcutŭ cavallerŭ, impodobindu-lŭ cu ceremonia obicĭnuită cu sabia, brâulŭ şi pinteniĭ, şi accordându-ĭ pentru viitorŭ dreptulŭ de a se numi *cavallerŭ splendidŭ*, maĭ dându-ĭ facultatea şi autoritatea de a purta totŭ-d'a-una haĭne aurite, precum şi sabiă, brâŭ, pintenĭ şi alte orĭ-şi-carĭ insemne militare aurite, şi de a se bu-

et privilegiis omnibus, ad veram militiam, equestremque dignitatem spectantibus. In cuius rei testimonium et robur has fieri, nostroque plumbeo sigillo communiri iussimus. Datae die septimo Martii, indictione sexta, M. D. XVIII.

cura de onóre, preeminenţă, jurisdicţiune, libertate şi tóte celle-l'alte privilegie alle ordinii cavallerescĭ. Spre mărturiă şi confirmaţiune amŭ poruncitŭ a se anina sigilliulŭ nostru cellŭ de plumbŭ. 1518, martiŭ 7, indictionŭ 6.

No. 17.

— BRUXELLA, 1555. —

Opuscululŭ latinŭ allŭ luĭ Despota, maĭ in urmă domnŭ moldovenescŭ, assupra resbellului franco-germanŭ, la care luase ellŭ insuşĭ parte intre generalĭ.

NOTA.

Acéstă scriere ne este cunnoscută dupre patru ediţiunĭ: 1, De Morini quod Terovanam vocant atque Hedini expugnatione etc., Antverpiae, ap. Io. Bellerum 1555, in-8; 2. Sub acellaşĭ titlu in Schard, Opus historicum, Basileae, 1574, in-f.; 3. Sub acellaşĭ titlu in a duoa ediţiune a luĭ Schard, Giessae, 1673, in-f.; 4. Francesesce: Récit de la prise de Theroane et Hesdin, avec la battaille de Renti etc., Anvers, chez Plantin, 1555, in-8.

Textulŭ latinescŭ l'amŭ publicatŭ cu commentariĭ in ḑiarulŭ „Lumina" t. 2 şi 3.; ĭar aci reproducemŭ numaĭ traducerea făcută de d. Petru Răşcanŭ şi corrésă de noĭ, precum amŭ maĭ reprodusŭ deja, t. 1, nr. 9 şi 135, totŭ in traducere, alte duo scrierĭ, una ellină şi alta latină, din alle luĭ Despota, unulŭ din ceĭ puţinĭ principĭ românĭ autorĭ.

Tipărită in Belgia, sub ochiĭ curţiĭ imperiale, chiarŭ in annulŭ evenementelorŭ, in duo limbe universale, narraţiunea luĭ Despotă merită uă incredere deplină in genere, ĭar in speciă ne presintă assupra vieţeĭ autoruluĭ maĭ multe detallie scăpate pone acum cu deseverşire din vederea istoricilorŭ, precum, bună óră, că servise in „cavalleria négră" a imperatuluĭ Carolŭ V şi nu ca simplu ostaşŭ, ci ca mâna dréptă a celebruluĭ conte Gunter de Schwarzburg, in totŭ intervallulŭ dintre 1553-55, assistândŭ la assediulŭ Teruenneĭ şi a Hesdinuluĭ, la băttăllia de la Valenciennes şi dela Renty şi la tóte mişcările armateĭ imperiale , operate intre Namur şi Dampierre!

Scurtă şi adeverată povestire despre luarea Terovaneĭ ş'a Hesdinuluĭ, despre lupta dela Renty, şi despre tóte celle cu schimbărĭ de norocŭ petrecute intre Imperialĭ şi Francĭ pone la acestŭ annŭ 1555.

De Marchezulŭ Iacobŭ Basilicŭ, Despota Samosuluĭ.

LUĬ FILIPŬ, REGELUĬ ANGLIEĬ, FRANŢEĬ Ş'ALLŬ NEAPOLEĬ, APĂRĂTORULUĬ CREDINŢEĬ, PRÉ-PUTERNICULUĬ PRINCIPE ALLŬ SPANIELORŬ, ETC.

Deḑice marchezulŭ Iacobŭ Basilicŭ.

Otărându-mĕ a descri faptele, ce Carolŭ V Augustulŭ Cesarŭ le făcu cu strălucire in ţérra anticilorŭ Morinĭ, şi la carĭ tóte amŭ luatŭ şi eŭ insumĭ parte; sum plinŭ

de speranță, că acéstă lucrare a mé nu se va păré zadarnică nu numaĭ ómenilorŭ de față, dar chĭarŭ și cellorŭ următorĭ. Ce e dreptulŭ, nu lipsescŭ scriitorĭ renumițĭ carĭ, și maĭ bine, și maĭ cu elocuență, aŭ inșiratŭ deja aceste intêmplărĭ in monumente literarie; dar neadjunsulŭ lorŭ (cam fórte respânditŭ in tóte părțile) e de a fi vênatŭ prin pompă și impodobirĭ maĭ multŭ după propria lorŭ gloriă, decâtŭ după essactitate și veracitate. Noĭ socotimŭ a fi maĭ nimeritŭ—chĭarŭ in genere vorbindŭ—ca să ne silimŭ maĭ cu inadinsulŭ a indestulla pe aceĭ, ce dorescŭ nu atâtŭ ademenirea și poleĭéla uneĭ scrierĭ deșerte, precâtŭ curatŭ cunnóscerea adevĕruluĭ. Orĭ-cum să fie, m'amŭ indemnatŭ a-țĭ dedice ție, o! préputernice rege, acestŭ micŭ monumentŭ allŭ zeluluĭ și devoțiuniĭ melle către Cesarulŭ, a căruĭ aĭ moștenitŭ nu numaĭ virtute, ci încă slava și puterea luĭ; cu atâtŭ maĭ multŭ, că autoritatea unuĭ așa monarcŭ, atâtŭ de illustru in causa religiuniĭ creștine, îmĭ va servi ca cellŭ maĭ tare scutŭ in contra relleĭ voințe a hulitorilorŭ. Voĭu simți uă bucuriă cu atâtŭ maĭ viuă de a priimi acéstă covărșitóriă resplată, că, adăpostitŭ fiindŭ sub ocrotirea ta, voĭu puté intreprinde, fără sfiélă, alte lucrurĭ maĭ marĭ. Sănĕtate.

PLĂCUTŬ ȘI FRUMOSŬ DIALOGŬ DESPRE TÓTE CELLE INTÊMPLATE INTRE IMPERIALĬ ȘI FRANCĬ CU SCHIMBĂRĬ DE NOROCŬ PONE LA ANNULŬ 1555.

ERCULE și NESTORŬ.

ERCULE. De multŭ timpŭ, o Nestore, locuimŭ impreună in insulele fericițilorŭ, depărtațĭ de acelle superăcióse desfătărĭ, la carĭ e suppusă viéța ómenilorŭ; cu tóte astea, nu'mĭ adducŭ a-minte să se fi grămăditŭ la noĭ pon'acum atare mulțime de sufflete vestite și intr'unŭ respasŭ de vreme așa de scurtŭ. Póte că uniĭ din trăitorĭ, călcândŭ pe urmele nóstre, se luptă pentru patria, copiiĭ, altarele și vetrele lorŭ; și astŭ-felĭu îșĭ trimitŭ unulŭ altuĭa suffletele in regiunea morțiĭ. Te rogŭ, să-țĭ daĭ părerea ta despre acestŭ lucru.

NESTORŬ. Nu te mira, o rege, că acum năvallescŭ atâtea sufflele; pentru că adĭ se facŭ intre ceĭ de pe pămêntŭ resbelle așa de cumplite și crunte, precum nu s'aŭ maĭ intemplatŭ înainte nicĭ in Africa, nicĭ in Asia, nicĭ in Europa.

ERCULE. Și óre se găsescŭ in véculŭ acesta intre ómenĭ atâțĭa și așa vitejĭ, cum aŭ fostŭ pe timpulŭ nostru, ca eĭ apoĭ, rîvnindŭ virtutea și tăria cellorŭ anticĭ, să facă assemenea resbelle?

NESTORŬ. Ba încă fórte mulțĭ.

ERCULE. Eŭ unulŭ, pe Joĭe, gândĭamŭ, că după eroiĭ nostri nu se vorŭ maĭ affla alțĭ carĭ să-ĭ adjungă.

NESTORŬ. Și după ce murisemŭ noĭ, o Ercule, totŭ a remasŭ cine să facă lucrurĭ marĭ și strălucite; dar acuma, in secolulŭ de față, e unŭ bărbatŭ cu dreptŭ cuvêntŭ și cellŭ maĭ putinte, și cellŭ maĭ ferice dintre toțĭ câțĭ aŭ fostŭ vre-uă-dată; care negreșitŭ cată să-șĭ tragă vița din aĭ nostri și este și demnŭ de a fi alăturatŭ cu eĭ. Se numesce Carolŭ V, imperatulŭ Romeĭ. Imperiulŭ seŭ se intinde multŭ in tóte părțile pămêntuluĭ, și colossala-ĭ putere e cunnoscută nu numaĭ in remnele Germanieĭ, Spanieĭ, Italieĭ, Belgieĭ, intregeĭ Africe, și in celle-l'alte insule, allŭ cărorŭ numerŭ nu se maĭ scie; ci se lățesce pone la estremele Indie occidentale, necunnoscute vécurilorŭ anteriórie și aflate prin virtutea, curagiulŭ și noroculŭ luĭ. Virtutea și fericirea acestuĭ Carolŭ V nu numaĭ că adjunge pe alle străbunilorŭ nostri, dar le și intrece și le precumpănesce peste mesură. Dacă așĭu sta să-țĭ enumerŭ faptele luĭ celle luminate, de la primulŭ annŭ și pon'acuma, abĭa nĭ-arŭ fi destullŭ unŭ secolŭ; totușĭ, nu vreŭ ca să-țĭ fie necunnoscute măcarŭ acelle, carĭ audŭ că le indeplini in aceștĭ duoĭ annĭ din urmă (1553-55), cu o istețime ca și supra-omenéscă.

ERCULE. Și cine spusu-țĭ-a acésta?

NESTORŬ. Unŭ stegarŭ de'ntre aceĭ, ce le dicŭ „căllărașĭ negri“, care nu de lemultŭ părăsi viéța, priimindŭ uă rană la Cambray. Adrianŭ de Croy, conte de Ruth, intre-

bându-lŭ despre acellŭ eroŭ, ellŭ, fiindŭ şi eŭ faţă, ïĭ povesti de'ntêĭu despre Thérouenne, cea vestită şi pré-intărită reşedinţă a anticiilorŭ Morinĭ.

ERCULE. O Nestore! Te rogŭ pe Joĭe, repeţesce-mĭ şi mie celle povestite

NESTORŬ. Ellŭ spuse, că politia Thérouenne, într'unŭ altŭ rîndŭ, cu puţinĭ annĭ maĭ'nainte, în zădarŭ încungĭurată şi băttută, acuma s'a supusŭ acestuĭ victoriosŭ principe: în adeverŭ, de'ntăĭaşĭ dată, deşi machinele surpaseră deja turnurile, cu tóte asté, departe de a se arĕta inspăĭmaţĭ, orăşeniĭ aŭ susţinutŭ pré-bărbătesce lovirea, şi şanţurile s'aŭ roşitŭ de sângele luptătorilorŭ; dar maĭ la urmă, sosindŭ, ca un altŭ Achile, Filibert-Emanuele, principele Pedemuntenilorŭ, li dede o aşa grózã, că, depunêndŭ josŭ armele, deschiḑêndŭ porţile şi întinḑêndŭ mâĭnele peste întăriturĭ, ca nisce rugĕtorĭ, eĭ închinară pe sine şi alle lorŭ în despuseciunea inamicilorŭ, carĭ, dupĕ ordinea impĕratuluĭ, indată aŭ dărîmatŭ tóte tăriele, zidurile, edificiele intregeĭ politie, făcêndu-o una cu pămêntulŭ; de aĭ puté ḑice cu totŭ dreptulŭ:

Cósa secerã acuma pe loculŭ Terovaneĭ;
Buĭacesce ţerna 'ngrăşată prin sângele franc.

Dupĕ aceĭa, armata păşi la Hesdinŭ, a căruĭ cetate Franciĭ o întăriră de minune lăssândŭ în ea uă garnizónĕ alésă şi bărbaţĭ de mare nume şi nobilitate, şi o credeaŭ neluabilă.

ERCULE. Şi óre aŭ luatŭ Imperialiĭ Hesdinulŭ, acéstă speranţă a Francilorŭ, în care resboĭaŭ atâţĭ-a eroĭ tarĭ şi ânimoşĭ?

NESTORŬ. L'aŭ luatŭ. Ia ascultă. Veḑêndŭ că pré-resboĭniculŭ principe allŭ Pedemuntenilorŭ, capŭ a tótă armata imperială, strică întăriturele, ḑi şi nópte fără întrerumpere, prin tunurĭ, mine, felĭurite tecne minunate, şi-şĭ pregătesce ast-felĭu întrarea; Franciĭ din Hesdinŭ, spăĭmêntaţĭ ca şi aceĭ din Thérouenne, desperândŭ de a maĭ puté lupta şi de a adjunge la ispravă prin callea armelorŭ, aŭ suppusŭ duşmanilorŭ forteréţa pe jumĕtate dărămată. În foculŭ lupteĭ, pré-nobilulŭ cavallerŭ Oraţiŭ Farnese, stândŭ pe vallŭ, muri lovitŭ de unŭ glonţŭ. Imperialiĭ aŭ rasŭ cetatea. Nobiliĭ, câţĭ se prindeaŭ, se trimitéŭ in Flandria: între aceştia unulŭ din generariĭ de căllărime aĭ Francilorŭ, De la Marck, duce de Bouillon. Astă biruinţă făcu atâta spaĭmă în tótă Franţa, că mulţĭ din Parisienĭ, lăssândŭ'şĭ politia, nu gândĭaŭ decâtŭ numaĭ la fugă.

ERCULE. Şi óre ce făcea regele Francilorŭ (Enricŭ II), veḑendŭ pe aĭ seĭ într'uă aşa abattere.

NESTORŬ. Strinse îndată uă armată fórte numerósă, ca să impedece pe Imperialĭ a intra in lăuntrulŭ remnuluĭ ş'a îngrozi din noŭ pe Parisienĭ, ceĭa ce se intêmplase acum de curêndŭ (lucru, la care niceĭ se găndise). Înse cândŭ vĕḑu că Imperialiĭ, în micŭ numerŭ, lăssândŭ de uă parte Dorlanulŭ, ţinŭ callea către Hainaut, incepu a pândi ocasiunea bătălieĭ. Imperialiĭ, cunoscêndu-ĭ planulŭ, l'aŭ aşteptatŭ la Valenciennes, politiă frumósă şi întărită, cu gândŭ de a intra în luptă, de şi eĭ eraŭ inferiorĭ prin numĕrŭ, dar nu şi prin curagĭu. Totŭ în acelaşŭ aprópe timpŭ imperatulŭ intră în cetate. Cândŭ Franculŭ inţelese despre presinţa luĭ Carolŭ, rĕvnitoruluĭ teŭ în înfrênarea monstrilorŭ, o Ercule! ellŭ perdu curagĭulŭ şi, sufferindŭ nespuse perderĭ din causa machinelorŭ şi a călărimeĭ imperiale, lăssêndŭ pe neamicĭ, fugêndŭ tótă nóptea, se retrase in Franţa, prăpădindŭ pe drumŭ nenumĕrate glóte.

ERCULE. Şi óre nu s'aŭ maĭ intorsŭ Franculŭ, dupĕ ce şi-a reinfiinţatŭ şi indreptatŭ puterile, şi-a adunatŭ pe ceĭ ce-ĭ maĭ remăsese din fugă? Căcĭ voĭniculŭ fuge, ş'apoĭ ĭarăşĭ se batte, cum zice proverbulŭ vulguluĭ!

NESTORŬ. La inceputulŭ erneĭ, sciindŭ că trupele imperatuluĭ sunt imprăştiete icĭ-colea prin tabere, elŭ îşĭ strinse armata şi intră în provinciele imperiale ereditare, arḑêndŭ tot fără cruţare şi aducêndŭ nu puţină stricăcĭune.

ERCULE Şi óre Carolŭ, atare ostaşŭ, putu să auḑă cu nepăsare despre atâtă perdere a lor seĭ?

NESTORŬ. Ba ellŭ n'a zăbovitŭ de a pedepsi pe Franculŭ, care se retrăsese, şi că

tre inceputulŭ luneĭ luĭ genariŭ, stringêndu-șĭ trupele, reslățite in tabere de ĭérnă, intrâ in Franța și o pustii in lungŭ și in latŭ timpŭ de patru-spre-ḑecĭ ḑile, pricinuindŭ ast-felĭu regeluĭ nișce perderĭ și maĭ marĭ; apoĭ dupĕ resbunare, ellŭ îșĭ așeḑâ érășĭ pe militarĭ in castre de érnă.

ERCULE. Pe Joe, multe fapte mărețe se petrecŭ acum intre trăitorĭ și multe amŭ auḑitŭ, maĭ cu sémă, despre acestŭ eroicŭ imperatŭ; dar te rogŭ, să-mĭ spuĭ totŭ ce s'aŭ întĕmplatŭ in cursulŭ anuluĭ, de vreme ce-țĭ e cunoscutŭ totŭ șirulŭ istorieĭ.

NESTORŬ. Nu pré lesne se potŭ povesti in căte-va cuvinte luminatele fapte ale imperatuluĭ in acelŭ annŭ; totușĭ, veḑêndŭ dorința ce aĭ de a le afla de la mine, îțĭ voĭu repeți ḑisele maĭ susŭ pomenituluĭ stegarŭ, remânêndŭ ca maĭ mulțĭ alțĭ marturĭ să recunóscă veracitatea lorŭ.

ERCULE. Te poftescŭ.

NESTORŬ. Franculŭ, sciindŭ pe neinvinsulŭ imperatŭ a fi ocupatŭ cu alte trebe importante, strînse uă numerósă armată, atacâ din noŭ, fără veste, țerre de sub stăpânirea Cesaruluĭ, și, séŭ prin ințelegerĭ cu trădătorĭ, orĭ prin lenevirea părcălabuluĭ, intrâ fără nicĭ uă luptă, pe porțile deșchise, in Marienburg, cetate clădită in anniĭ trecuțĭ de către inălțimea sa Maria, regina Ungarieĭ și Boemieĭ. De aci, intărindŭ Marienburgulŭ cu óste, ellŭ pășĭ cu tabera spre Dinant, pe care băttêndu-lŭ ḑi și nópte necontenitŭ, a voitŭ să-lŭ ĭea; dar de doue orĭ fu respinsŭ de la ziḑurĭ cu fórte mare perdere. In fine, Liegeniĭ și ceĭ puținĭ Spaniolĭ, lăssațĭ spre aperare, lipsițĭ fiindŭ de adjutóre și neputêndŭ a maĭ susținé ruinele forterețeĭ in contra neprecurmateĭ bombardărĭ, aŭ supusŭ cetatea la Francĭ, cu óre-carĭ condițiunĭ, pe carĭ dușmaniĭ nu s'aŭ sfiitŭ a le călca. Adoaḑi Dinantulŭ fu dărîmatŭ și arsŭ, ca și Bovines, doue orașe așeḑate pe ambele țermurĭ alle Mosseleĭ, și din carĭ Dinantulŭ aterna de imperiulŭ, ĭar Bovines de episcopulŭ de Liége.

ERCULE. Eĭ bine! veḑêndŭ intrarea Francilorŭ in provinciele sélle, imperatulŭ...?

NESTORŬ. Strînse lôngă Namur uă numerósă armată, cătră care s'a maĭ adaosŭ illustrulŭ și marinimosulŭ Gunterŭ, conte de Schwarzburg, cu uă miĭă de călărașĭ negri, nu se póte maĭ bine disciplinațĭ. Franculŭ, auḑindŭ că imperatulŭ are uă armată cam mică, dar compusă din ceĭ maĭ aleșĭ bărbațĭ, și că e otărîtŭ a se batte, n'aŭ socotitŭ de cuviință a incerca tăria pedestrașilorŭ și călărașilorŭ imperialĭ, ci se intórse in Francia, pustiindŭ cu focŭ orĭ-ce 'ĭ eșĭa în cale; intre altele arse Binch, pentru că in acellŭ locŭ serenissima regină Maria îșĭ avé palatulŭ; devastâ Marimont; ba incă ellŭ și cu nobiliĭ seĭ nu s'a rușinatŭ de a strica viele, măcar ca in óstea lorŭ era cumplită lipsă de grâŭ și de alte lucrurĭ. Imperatulŭ, pentru a nu-șĭ desminți némulŭ, virtutea și vechĭa demnitate, decisŭ fiindŭ să cerce sórtea armelorŭ, l'a urmatŭ și l'a adjunsŭ la Renty, forteréță așeḑată in Artesia, pe care incungĭurând-o, Franculŭ spera, dar degéba, că o va lua ușorŭ prin mijloculŭ necontenitei bombardărĭ. Castrele imperiale fură puse in depărtare de alle neamicilorŭ ca de uă pătrime de millă nemțéscă. Atuncĭ s'aŭ probatŭ minunata dibăciă și ispită castrometică a erouluĭ Beniecourt și a luĭ Ion-Botezŭ Castaldo.

ERCULE. Și s'a intêmplatŭ aci bătăllia?

NESTORŬ. Dar, deși loculŭ era nepotrivitŭ din causa munțilorŭ, codrilorŭ și văilorŭ.

ERCULE. Cum s'aŭ arătatŭ ambe părțile?›

NESTORŬ. Franculŭ nu inceta a batte din tunurĭ muriĭ cetățiĭ. Imperatulŭ se silĭa să ĭea una din inălțimile, pe a căriĭ pogorîșŭ se affla uă pădure, unde dușmanulŭ ascunsese uă embuscadă. Decĭ la a doua-ḑi, mutându-șĭ tóte trupele pe câmpiă și compunêndu-le dupre cum cerea posițiunea loculuĭ, ellŭ s'a grăbitŭ a inainta uă cétă de pedestri pușcașĭ spre apucarea uneĭ inălțimĭ, invecinate cu ḑisa pădure, cătră carĭ s'aŭ maĭ adausŭ și puțineĭ căllărĭ de grea armătură, pentru ca să-ĭ apere, la casŭ de nevoĭă, de vr'uă năvălire a călărilorŭ francĭ dela spate; după aceĭa, s'aŭ orânduitŭ pe culme căteva tunurĭ de celle marĭ. Acum se incinse uă bătaĭă cruntă din ambe părțile, prelungindu-se cu norocŭ indoelnicŭ, nicĭ uniĭ nicĭ alțiĭ voindŭ a da dosŭ. Dar in fine, tăria și curagiulŭ Imperialilorŭ aŭ făcutŭ pe Francĭ să o ĭea la fugă prin pădure. In acéstă isbire aŭ

10

peritŭ nenumeraţĭ din pedestrimea francă, totŭ militarĭ vitejĭ, d'ale cărorŭ trupurĭ poţĭ dice că se impluse pădurea. Aci intre altele s'a destinsŭ virtutea pré-strălucituluĭ şi pré-marinimosuluĭ Gunter, conte de Schwarzburg, carele, —faptă indrăznéţă şi demnă de pomenire,—cu 20 de călărĭ greĭ atacă pe neaşteptate şi fugări, fără a perde din aĭ seĭ, maĭ multŭ de 200 de Francĭ pedestri, readunaţĭ din gónă pe vîrfulŭ culmiĭ. Pe cândŭ Imperialiĭ şi Spanioliĭ măcelaŭ pe fugariĭ Francĭ, inălţimea fu occupată şi s'aŭ strămutatŭ pe ea 300 de călăraşĭ negri, sub povaţa conteluĭ de Schwarzburg, dinpreună cu uă falangă de Germanĭ. Atuncĭ atâta frică a cuprinsŭ pe Francĭ, că, părăsindŭ tunurile, cu carĭ bătéŭ fortereţa, eĭ aŭ occupatŭ câmpiĭ de dincolo de culme şi şĭ-aŭ aşeḑatŭ armata in ordine de resboĭu, pe cătŭ le ĭerta spaĭma şi gróza cea mare: fiindŭ faţă insuşĭ regele, care, căllare pe unŭ callŭ albŭ, aştepta in arriergardă isprava lucruluĭ. Sângerósa şi fericea victoriă căştigată in acea ḑi, dede Imperialilorŭ multă gloriă, şi era să paţe reŭ Francia intrégă, dacă unŭ desertorŭ anume Sinon n'arŭ fi imbărbătatŭ pe inamiciĭ, ce deja fugĭaŭ, incredinţându-ĭ, că vorŭ avé a face numaĭ cu 300 de călărĭ negri şi cu uă singură falangă de pedestri şi puţineĭ puşcaşĭ, fără nicĭ unŭ tunŭ de celle marĭ, şi că, prin urmare, nu era primejdiă de a-ĭ ataca, pone ce se vorŭ aduna tóte ostile in grămadă spre adjutorulŭ lorŭ; dacă nu cum-va Franculŭ preferesce a fugi cu ruşine, decâtŭ să se foloséscă de uă propice occasiune. Auḑindŭ acestea, Franciĭ aŭ maĭ prinsŭ óre-cum la inimă şi aŭ inaintatŭ puţinelŭ, gata a năvăli asupra puşcaşilorŭ, carĭ aŭ adjunsŭ maĭ departe inainte. Acum contele de Schwarzburg, ghicindŭ gândulŭ lorŭ, a sburatŭ spre adjutorulŭ puşcaşilorŭ cu 300 de călărĭ negri, potriviţĭ cu cererile timpuluĭ şi loculuĭ. Se vedea in avant-gardă ellŭ insuşĭ, pe a căruĭa dréptă povăţuĭa marchezulŭ Basilicŭ, nobilŭ grecŭ; pe stânga inse, mărinimosulŭ Hugo de Schimberg; şi sub aceştĭ doĭ maĭ multĭ alţĭ conţĭ şi baronĭ, toţĭ illustri in iscusinţa arteĭ militare. Mauriciŭ Fris, bărbatŭ nepregetatŭ, singurŭ a pornitŭ inainte. Franciĭ, veḑêndŭ acestea, s'aŭ spăĭmêntatŭ şi aŭ stĕtutŭ inlemniţĭ de frică. Indată ce contele de Schwarzburg a zăritŭ pe inamicĭ, fără de veste comandândŭ năvală, ellŭ a inruptŭ cu unŭ mare strigătŭ in turma cea patrată a călărimiĭ lorŭ şi, implinindŭ indatoririle unuĭ bravŭ militarŭ şi alle unuĭ bunŭ hatmanŭ, a imprăştiat'o şi fugăritŭ. Aĭ fi ḑisŭ, că inamiciĭ sunt atinşĭ de fulgerulŭ luĭ Joĭe: precum merele, după ce s'aŭ pré-coptŭ, cadŭ din arbore, aşa picaŭ călăriĭ de pe caĭ. Pe cândŭ ĭĭ uccidea şi-ĭ fugărĭa pe aceştia, uă altă turmă de Francĭ a năvălitŭ busta asupra căllarilorŭ luĭ Schwarzburg; carĭ inse, nu numaĭ că aŭ susţinutŭ cu curagiŭ ataculŭ, ci cu mare isbândă ĭ-a şi silitŭ să dea dosulŭ, ca ceĭ dintâĭ; regele cu tótă armata privindŭ ruşinósa fugă şi ruina soldaţilorŭ seĭ. După aceĭa tótă căllărimea francă a atacatŭ pe ceĭ 300 Imperialĭ; carĭ, obosiţĭ de luptă, şi pentru că nicĭ avéŭ locŭ să intrebuinţeze tunurile, n'aŭ pututŭ să maĭ ţină şi aŭ otărîtŭ să se retragă şi să-şĭ caute de scăpare prin pădure. Franciĭ aŭ bătutŭ atuncĭ fórte urîtŭ pe uniĭ din aceştia şi aŭ redobânditŭ din noŭ culmea. Spuneaŭ toţĭ câţĭ aŭ fostŭ féţă, că dacă s'arŭ fi silitŭ Imperialiĭ s'o intărésca cu căruţe şi altele cum se obicĭnuesce la resbellŭ, victoria in acé ḑi arŭ fi fostŭ de sigurŭ in partea lorŭ.

ERCULE. Ş'aŭ peritŭ mulţĭ in luptă?

NESTORŬ. De'ntre Francĭ aŭ peritŭ mulţĭ şi maĭ cu sémă treĭ cu platoşe strălucinde de aurŭ şi cu caĭ acoperiţĭ cu matasă, carĭ aŭ fostŭ uccişĭ de mâna conteluĭ de Schwarzburg. De'ntre călariĭ negri patru-spre-ḑecĭ răniţĭ aŭ peritŭ, ĭar ceĭ numaĭ vătămaţĭ pone la unulŭ şĭ-aŭ redobânditŭ sănĕtatea.

ERCULE. Re'noitu-s'a lupta in ḑilele succese?

NESTORŬ. Nicĭ de cum; pentru că Franculŭ, temêndu-se de vitejia călarilorŭ negri, in nóptea următóriă, lăssândŭ nepropicele assediŭ alŭ fortereţeĭ, a fugitŭ, fără nicĭ unŭ vuetŭ de tobe séŭ de trimbiţe; şi, părăsindŭ uă mulţime de tunurĭ, s'a retrăsŭ tocmaĭ in fundulŭ Francieĭ. Regele a licenţiatŭ uă parte din armată, şi pe ceĭa-l'altă a aşeḑat-o in castre de ĭarnă. Impĕratulŭ, cu tóte astea, a urmatŭ pe Francĭ şi, maĭ intâĭu, a bătutŭ fortereţa Auchy, arruncândŭ căte-va bómbe din tunurile celle marĭ; dupĕ aceĭa, trecêndŭ Somona, care despărţesce Picardia de Artois, grăbi mersulŭ la St. Riquier şi, fiindŭ că

nu era in ellŭ nicĭ uă garnisónă, l'a luatŭ și l'a arsŭ: devastândŭ apoĭ cu focŭ și sabiă, fără crutare, in lungŭ și in latŭ, tóte locurile pon' la zidurile politieĭ Abbeville din Ponthieu. După aceĭa, făcêndu-șĭ spre intórcere a-casă unŭ drumŭ incungĭurătorŭ, precum arŭ fi trasŭ cu compasulŭ, intră in Dampierre, forterétă intărită de fluviŭ și cu șanțurĭ, și in alte orașe și sate, pustiindŭ totulŭ cu flacăre de focŭ, trecu inapoĭ Somona, și la uă pătrime de milă de la Hesdin, celŭ dărâmatŭ, clădi și ḑidi, cu uă răpegĭune de mirare, uă forterétă neluabilă, pré-intărită cu turnurĭ, valurĭ și șanțurĭ.

ERCULE. Cum se numesce acé politiă?

NESTORŬ. Hesdinfert.

ERCULE. Mi se pare, că *fert* nu insemnéză nimica; póte că se numesce Hesdinfort.

NESTORŬ. Ba nicĭ de câtŭ; pentru că *fert* e simbolulŭ luĭ Filibertŭ Emanuele Principele Pedemuntenilorŭ, consistândŭ din patru litere inițiale: *Târia luĭ a coprinsŭ Rodulŭ* (Fortitudo Eius Rhodum Tenuit).

ERCULE. Și Franciĭ nu s'aŭ incercatŭ să impedece edificarea uneĭ politie spre paguba lorŭ?

NESTORŬ. Pe cândŭ ea se zidĭa, călăriĭ imperialĭ, colindândŭ longă Montreuil și Dorlan, două cetățĭ din Picardia, silĭaŭ pe Francĭ de a se ține mulcomĭ.

ERCULE. Și după ce s'a ziditŭ orașulŭ, s'aŭ congediatŭ trupele?

NESTORŬ. Nu; ci punêndu-se garnizonă in noua politiă, tótă armata se porni către Auchy și, după ce a maĭ trecutŭ uă dată fluviulŭ, a intratŭ in Picardia prin alte locurĭ, și, făcêndŭ in acea ḑi unŭ drumŭ de șépte mile, a adjunsŭ la Rue, orășelŭ intăritŭ cu ostașiĭ conteluĭ de Rhin, a trecutŭ ca unŭ focŭ prin mijloculŭ luĭ, și, după ce a pustiitŭ satele pone la cincĭ mile, s'a odihnitŭ uă ḑi: in timpulŭ acesta militariĭ imperialĭ predaŭ și ardeaŭ tótă cósta maritimă dincolo de Rue. Atuncĭ unŭ fumŭ așa de desŭ a cuprinsŭ aerulŭ din causa pojarelorŭ, că pe la améḑĭ nu se putea vedé cerulŭ, fiindŭ sórele de totŭ intunecatŭ. După améḑĭ s'aŭ veḑutŭ optŭ stégurĭ de călărĭ francĭ; călariĭ imperialĭ priimindŭ ordinŭ, ĭ-aŭ urmăritŭ și necontenitŭ ĭ-aŭ fugăritŭ treĭ mile pone la zidurile de Abbeville. Atâtŭ de mare era fervórea și dorința de luptă a militarilorŭ! În acestŭ locŭ adjungêndŭ commendantulŭ Alfons Pimentel, illustru in nobleța spaniólă, a provocatŭ la duelŭ pe unŭ călarŭ francŭ, și s'a arătatŭ ca unŭ adeveratŭ eroŭ. In ḑioa următóriă desfăcêndu-se tóte castrele, armata a pornitŭ, arḑêndŭ tóte in calle-ĭ, către Amiens, metropola Picardieĭ. Câte-va companie de călarĭ și pedestri francĭ s'aŭ fostŭ dispusŭ pe malulŭ Somoneĭ ca să impedece pe aĭ nostri de a trece fluviulŭ: pe aceștia ĭ-a atacatŭ uă sémă de Spaniolĭ din călărimea ușóră, aŭ inceputŭ harța și ĭ-aŭ frântŭ cu deseverșire, prinḑêndŭ vr-uă cățĭ-va, ce înnotaŭ in fluviŭ. In astă luptă Ludovicŭ de Avila, prefectulŭ milițieĭ de Alcantarŭ, și Garcia, tribunulŭ militarilorŭ, s'aŭ arătatŭ bărbațĭ fórte curagioșĭ. Adoa-ḑi s'aŭ dusŭ la Corbie. Între acestea, locuitoriĭ din Amiens totŭ slobozĭaŭ in imperialĭ din tunurĭ, dar nu le-aŭ făcutŭ nicĭ uă stricăcĭune. De aicĭ óstea s'a pornitŭ către Ancre, s'a dărâmatŭ cu tunurĭ de celle marĭ turnurile și fortereța; după aceĭa a adjunsŭ la Bapaume, țăriă din Artois, dându-se ordinŭ ca să nu se crute de felĭu satele, orașele și forterețele. La Cambray, parte din trupe s'a licențiatŭ; ĭar alta s'a distribuitŭ in castre de ĭarnă. Aceste le-amŭ auḑitŭ dela acellŭ stegarŭ despre resbellulŭ purtatŭ in astŭ timpŭ intre Imperatulŭ Carolŭ și regele Francilorŭ.

ERCULE. Facă Joie ca, invingêndŭ pe toțĭ inamiciĭ, fără zăbavă să guste in liniște uă biruință nesângerósă; și atuncĭ nu mĕ indoescŭ, că va mântui din tirania și barbaria turcă pe acea de mulțĭ annĭ apăsată Greciă, care indelungatŭ timpŭ strălucise, atîtŭ prin hărăzirea la némurĭ a lumineĭ sufletescĭ a artelorŭ, cum și prin isbânḑele selle ostășescĭ pe mare și pe uscatŭ!

NESTORŬ. Totŭ așa sperŭ și eŭ: căcĭ e unŭ bărbatŭ de uă pietate și religiune essemplarie, și pe câtŭ are dorința de a protege pe ómeniĭ miserĭ și nenorocițĭ, pe atâta doresce

a resbuna de uă urîtă șerbitute pe aceĭ gemênḍĭ sub uă tirăniă nedréptă; și acestea nu le possedă numaĭ ellŭ, ci e unŭ lucru propriŭ și innăscutŭ in tótă familia sea:

Ceĭ tarĭ se nascŭ din ceĭ tarĭ și bunĭ:
Virtutea se reproduce in caĭ, in junce;
Crunțiĭ vulturĭ încă și eĭ de asemenea
Nu scotŭ la viéță pacinica turturică.

Astŭ-feliu a făcutŭ ellŭ chiarŭ in anniĭ trecuțĭ la Tunis; căcĭ, luândŭ politia, a scosŭ de prin inchisorĭ și a scăpatŭ peste 20,000 creștinĭ de jugulŭ luĭ Enobarb, pe carĭ acesta ĭ-amenințase căĭ va arde pon' la unulŭ. Maĭ cu sémă este ce-va, Ercule, ce nu potŭ trece cu vederea.

ERCULE. Te rogŭ, Nestore, să complectezĭ aceĭa ce aĭ fi uĭtatŭ in șirulŭ narrațiuneĭ. Oare și'n Italia totŭ așa pórtă resbóie imperatulŭ Carolŭ?

NESTORŬ. Cu bună sémă; căcĭ a incungĭuratŭ Sienna, vechĭă politiă a Etrurieĭ; pentru că, desbinându-se de ellŭ, ea priimise uă garnizonă francă. Siennesiĭ fiindŭ cuprinșĭ de mare lipsă de bucate, pe cândŭ Franciĭ se găteaŭ să le transpórte și milițiă și grâŭ, marchesulŭ Marignan, bărbatŭ pré vitézŭ și credincĭosŭ, comendantulŭ trupelorŭ imperiale dela Sienna, luândŭ uă parte de óste a pornitŭ întru intimpinarea inamicilorŭ, și orânduindŭ armata, a ținutŭ unŭ cuvêntŭ scurtŭ și elegantŭ, nu cu scopŭ ca să maĭ adaogă curagiŭ militarilorŭ voĭnicĭ, séŭ să facă din unŭ leneșŭ unŭ curagiosŭ, séŭ din unŭ fricosŭ unŭ inimosŭ, ci ca să li adducă a-minte vechĭa lorŭ virtute. Atuncĭ făcêndu-se unŭ mare strigătŭ din ambe părțile, se incaerŭ la luptă, aruncŭ săgețĭ cu mașinele, se batŭ de aprópe și se luptă cu cea maĭ mare ardóre. Germaniĭ, amintindu-șĭ de vechea lorŭ tăriă, s'aŭ luptatŭ zdravănŭ, pone ce inamiculŭ parte fu ucisŭ, parte a fugitŭ, și armata imperială a căștigatŭ victoria cea pré-multŭ dorită; măcarŭ că era multŭ maĭ inferióriă in numĕrŭ de câtŭ a Francilorŭ. Pedestrașiĭ Germanĭ, carĭ resboĭaŭ contra Germanilorŭ și Elvețilorŭ cellorŭ unițĭ cu Franciĭ, după ce ĭ-aŭ invinsŭ, apoĭ ca neşte bărbațĭ vitejĭ desprețuindŭ cumplita esplosiune a tunurilorŭ, aŭ datŭ adjutóre pedestrașilorŭ spanioli, ce se luptaŭ cu ardóre, și gonindŭ pe Aquitanĭ și Italianĭ, imperialiĭ aŭ căștigatŭ victória. Cu câtă tăriă și cu câtŭ focŭ s'aŭ bătutŭ din ambe părțile, se cunósce de pe aceĭa, că loculŭ pe care fie-ce soldatŭ șĭ'lŭ alesese viŭ, pe acella 'lŭ apăra cu corpulŭ chĭarŭ mortŭ fiindŭ. Mare bucuriă a cuprinsŭ sufletele militarilorŭ din tótă armata, fiindŭ că nu mersese Francilorŭ după cum gândise eĭ. Și acestea le amŭ auḍitŭ totŭ dela acellașĭ stegarŭ.

No. 18.

— BARYSZEWKA, 1673, septembre 17 —

Colonellulŭ cozacescŭ Dimitrie Raĭcĭa insciințéză pe boerulŭ moscovitŭ cnézŭ Trubetzkoi despre mișcările turco-polone la hotarele Moldoveĭ.

NOTA.

Acestŭ documentŭ, pré-importantŭ pentru istoria annuluĭ in cestiune, și scrisŭ in limba malorossiană, e publicatŭ in Синбирскiи Сборникъ, Историческаıа часть; Moscva, 1845, in-8, t. 1.

Attragemŭ attenţiunea lectorilorŭ maĭ cu deosebire assupra perspicacităţiĭ politice a neguţitoruluĭ românŭ Lupulŭ, principalulŭ personnagiŭ din acestŭ docuventŭ

Госуд. ц. і. в. кн. Ꙗл. Мих., всеа В. и М. и Б. Рос. самодержцу, холопи твоі, Юшка Трубецкоі, с товарыщи, челомъ бьютъ. В нынешнемъ, государь, во 182 году, сентꙗбрꙗ въ 20 день, писалъ ко мнѣ, холопу твоему Юшке, из Барышевкі, переꙗсловской полковникъ Дмитреи Раича о вестꙗхъ, и прислалъ листъ; и тотъ листъ послали к тебѣ, вел. госуд ц. і в. кн. Алекс. Михаил., всеа В. и М. и Б. Рос. самодержцу, мы, холопи твои, под сею отпискою.

182 году, сентꙗбрꙗ въ 19 день, спискоъ с листа.

Божиею милостию, вел госуд. ц. і вел кн. Ꙗл Мих., всеа В. и М. и Б. Рос. самодержца и многихъ государствъ и земель восточныхъ и западныхъ и сѣверныхъ отчича и дѣдича і наслѣдника і государꙗ и обладателꙗ, его цар. пресв. велич. боꙗрину і воеводе киевскому и намѣснику нижегородцкому, князю Юрью Петровичю Трубецкому, моему ласкавому благодѣтелю.

Его жъ цар. пресв. величест. воиска запорожского полковникъ переꙗсловскиі Дмитреи Григорьевичь здравиꙗ, долгоденствиꙗ и над варагами значнаго долѣниꙗ одо его крѣпкое десницы Бозское, усердно получити желаю. Стараючисꙗ ꙗ завсегда и пилного моего прикладаючи длꙗ одобраниꙗ вшелꙗкихъ вѣдомостеи певныхъ стараниꙗ, з моеи поволности подаю до ознаіменꙗ милости твоеі, ижь волошинъ, на имꙗ Лупалъ, приꙗтель моі добре знаемыі, пребывши до мене в Баришевку, 16 сентꙗбрꙗ, которому ꙗкъ из Ꙗсъ третьꙗ недѣлꙗ, не такъ длꙗ купецтва, ꙗко длꙗ обьꙗвленьꙗ намъ о замыслахъ неприꙗтелꙗ креста Господнꙗ турчина и домового нашего неприꙗтелꙗ Дорошенка, ꙗко зычливыі, добре мнѣ знаемыі приꙗтель, оповѣлъ, иж цесар турецкиі и з везиремъ до мѣста Бабы ꙗкъ увоішолъ, недѣль три минуло; а тое мѣсто Баба три дни од Ꙗсъ ꙗзды, такъ далеко. На отъѣзде того мененого волошина изъ Ꙗсъ, през гонцевъ господарꙗ волоского посыланыхъ до турчина, вѣдомость запобегла, ꙗкобы везерь померъ; копланъ паша и з другими дванатцатма пашами и цесаремъ своимъ и по сеи часъ, з неꙗкоесь причины, зостаеть в незгоде; и ежели везерь

Tzaruluĭ Alexie Mihailowicz, noĭ, robiĭ teĭ, George Trubetzkoi cu collegiĭ. In acestŭ annŭ 1673, septembre 20, eŭ robulŭ teŭ George amŭ priimitŭ din Baryszewka, dela Dimitrie Raĭcĭa, polcovnicŭ de Pereĭaslavŭ, următóría scrisóre cu noutăţĭ, allăturată aicĭ in copiă.

Annulŭ 1673, septembre 19, copiă:

„Cnézuluĭ George sin-Petru Trubetzkoi, „boĭarulŭ tzaruluĭ etc., voevodŭ de Kiew şi „locoţiitorŭ de Nizegorod, graţiosuluĭ meŭ „bine-făcĕtorŭ.

„Eŭ, Dimitrie sin-Grigorie, din a tzaruluĭ „armată zaporojénă polcovnicŭ de Pereiaslavŭ, „îţĭ dorescŭ cu zelŭ dela puterea luĭ D-ḑeŭ „sănĕtate, viéţă lungă, şi biruinţă assupra vrăj„maşilorŭ. Silindu-mĕ totŭ-d'a-una cu stă„ruinţă de a aduna felĭurite sciri, îţĭ facŭ „cunnoscute următóriele. *Unŭ Moldovénŭ nu„mitŭ Lupulŭ, bunŭ amicŭ allŭ meŭ, sosindŭ „la mine la Baryszewka la 16 septembre, du„pă ce plecase din Iaşĭ e acum a treĭa sep„temână, nu atâtŭ pentru negustoriă, precum „pentru a-mĭ communica din amiciă planu„rile inamiculuĭ crestinĕtăţiĭ Turculŭ şi alle „casniculuĭ nostru duşmanŭ Doroszenko, po„vesti,* că sultanulŭ deja de treĭ septemâne „intră cu vizirulŭ in oraşulŭ Baba, in depăr„tare calle de treĭ ḑille dela Iaşĭ. La ple„carea numituluĭ Moldovénŭ din Iaşĭ, *spioniĭ „domnuluĭ moldovenescŭ, trimişĭ in Turcia,* „insciinţară despre probabila mórte a vizi„ruluĭ; ceĭa ce, dacă arŭ fi adevĕratŭ, arŭ „adduce uă schimbare in cabinetulŭ turcescŭ, „in care vizirulŭ nu se impăca pré-bine cu „Kaplan-paşă şi cu alţĭ duoĭ-spre-ḑece paşĭ (1). „*Sultanulŭ trimise la domnulŭ moldovenescŭ „unŭ cĭauşŭ cu scrisorĭ către regele polonŭ, „pentru ca domnulŭ moldovenescŭ să espedé„scă in Polonia pe unŭ boĭerŭ mare, pe ca„re să-lŭ insoţéscă acellŭ cĭauşŭ incognito, in „chipŭ de slugă, ĭar in realitate, ca unŭ omŭ „cunnoscĕtorŭ de maĭ multe limbe, pentru a „spionna intenţiunile Polonilorŭ.* La acellea „scrisorĭ, in carĭ sultanulŭ cerea tributulŭ an-

(1) Aşa amŭ inţelesŭ noĭ uă frasă fórte obscură.

померь, то могутъ сее ꙁемли до ꙁгоды і поеднаніꙗ преитти. Цесарь турецкиі прислалъ до господорꙗ волоского своего чаушу и ꙁ листами до королꙗ полского писаными, чтоб господаръ волоскиі послалъ своего ꙁначнаго пана а чауша того, вмѣста челꙗдника, секретно, длꙗ вывѣдываніꙗ о лꙗдскихъ конверсаціꙗхъ, ꙗко ꙁ многихъ ꙗꙁыковъ умѣлого послано, упоминаучисꙗ о дан грошовую, постановленую ꙁа вꙁꙗтіꙗмъ Каменца Подолского дорочную; на которое и листы, король турчинови отказалъ тымъ способ, же ꙁненацко в мое королевство воиною впавши, до ꙁнисченꙗ привелъ; и иꙁ тымъ того посла одправилъ, даючи вѣдати о готовости своеи противко его турка воины; а воиско готовое на тотъ часъ ꙁостовало под Тремъволемъ, от Каменца Подолского в килку милꙗхъ; воиска турецкого вкупѣ и ꙁ волоскимъ и ꙁ мултыꙗнскимъ і иꙁ купцам', под Хотенемъ ꙁнаидуютсꙗ, межи которыми барꙁо и конми ихъ поветре ꙁостаетъ; а ꙁ воискомъ тымъ старшимъ, вовилонскиі паша Ѳусаимъ Реиментъ; а сторожа стоитъ от Снꙗтина в пꙗті милꙗхъ; а лꙗцкаꙗ сторожа пꙗтнатцать корснгвеи в самомъ местечку Снꙗтину мѣетъ свое становиско; ꙁ воиска полского и иного готоваго в таборахъ трохъ кварцꙗного и грошоваго пꙗтьдесꙗтъ тысꙗчеи, Речи Посполитои сто тысꙗчеи, цесарꙗ христиꙗнского и шкед'кого тысꙗчеи пꙗтнꙗтцать; а противко Ꙗпаѳи Михалꙗ королꙗ венгерского, которыі под турчиномъ ꙁостаетъ, послалъ цесарь христіанскиі воинсю комендерованымъ с ним Рокочего, и уже воину ꙁапевне точитъ. І о томъ ꙁменковалъ, же лꙗхи мѣли на сихъ часѣхъ конечно под Каменецъ Подолскиі и Хотѣне на воиско турецкое удариті; во господарь волоскиі прислалъ до Ꙗсъ, остерегаючи, чтобъ ꙁо всеми набытъками, варуючисꙗ од воискъ полскихъ, в горы сходили, которые воиска ꙁапевно королевскне противка турка воиною тꙗхнутъ. Пыталесемъ и о томъ, еслибы лꙗхи с-туркомъ ꙁмирꙗті мѣли; сказалъ доволне, же не можнаꙗ того есть рѣчь роꙁрывати установленую ꙁ его царьскимъ пресвѣтлымъ величествомъ ꙁгоду, а з туркомъ ꙁмирити; бочь и иные окрестные наши (?) того не поꙁволꙗютъ. Господарь волоскиі и мултъꙗнскиі таино часто до королꙗ пишючи, просꙗтъ, абы чинилъ вспарте противко турка, а не мирилъ; хоча бы имѣлъ ꙁмирити, то певно Каменца Подолского не одержитъ, але і овшемъ до ꙁгубы остатнее городы своі учинить, и сами и насъ в болшую неволю бесурманскую впровадить; во намирение

„nualŭ stabilitŭ in urma luăriĭ fortereței Ca„menețŭ, regele polonŭ respunse prin unŭ „refusŭ, basatŭ pe subita și ruinósa invasi„une a armateĭ turce in hotarele Poloniei, și „maĭ adause, că e gata la resbellŭ contra „Turcieĭ. Oastea polonă era grămădită a„tuncĭ longă Trembowle, nu departe de Ca„menețŭ; ĭar óstea turcă, de'mpreună cu a„cea moldovenéscă și muntenéscă, și cu ne„guțitorĭ, se afflă longă Hotinŭ, fiindŭ inse „fórte incommodată de bólă de caĭ. Maĭ ma„rele peste Turcĭ e Hussain-pașă, beglerbeĭu „de Babilonŭ. Avant-posturile staŭ calle de „cincĭ millurĭ dela Snetinŭ, ĭar avant-postu„rile polone, anume cincĭ-spre-ḍece stégurĭ, „se afflă chĭarŭ in tergușorulŭ Snetinŭ. Tótă „armata polonă se divide in treĭ tabere: „50,000 de soldațĭ regulațĭ, 100,000 miliția, „15,000 contingentŭ austriacŭ și svedianŭ. „Pe longă acestea, imperatulŭ nemțescŭ in„tărîtâ pe Rakotzy contra principeluĭ tran„silvanŭ Michailŭ Apaffi, vassalŭ turcescŭ, și „se pare că resbellulŭ s'a și inceputŭ. *Mĕ „maĭ însciințâ acellŭ Moldovénŭ Lupulŭ, cum„că Poloniĭ aveaŭ de gândŭ a lovi aḍĭ-mâine „armata turcă sub Camenețŭ și sub Hotinŭ; „căcĭ domnulŭ moldovenescŭ trimise la Iașĭ „pentru a preveni pe locuitorĭ de a se ascunde „in munțĭ, ferindu-se de întêlnirea armateĭ „polone, destinate, firesce, contra Turcilorŭ. „Amŭ maĭ întrebatŭ pe acellŭ Moldovénŭ, dé„ca este vre-uă probabilitate de pace, dar ellŭ „respunse negativŭ, incredințândŭ că nicĭ sta„turile invecinate nu vorŭ lăssa să adjungă „la acésta, și că domniĭ moldovenescŭ și mun„tenescŭ nu încetéză de a negoția în taĭnă cu „regele polonŭ, cerêndŭ dela ellŭ sprijinŭ și „ațițându-lŭ contra Turcilorŭ, cu atătŭ maĭ „vĕrtosŭ, că, prin încheĭerea păciĭ, Polonia „totŭ nu va redobândi înapoĭ Camenețulŭ, „ba încă va perde și alte orașe, și va ar„runca pe toțĭ Româniĭ în cea maĭ estremă „robiă păgână. Scopulŭ sultanuluĭ, déca nu „se va împăca cu Poloniĭ — ḍicea Lupulŭ,— „este de a merge apoĭ în persónă contra re„geluĭ, pe la primăvéră, trimittêndŭ totŭ de „uă dată pe hanulŭ tătărescŭ și vr'uă cățĭ-va „pașalle assupra Kievuluĭ; căcĭ dede poruncă „în tóte provinciele turce de a se găti la res„bellŭ în cursulŭ ĭerneĭ; cu tóte acestea sul„tanulŭ arŭ dori pré-multŭ pace, dar nu o „vorŭ Poloniĭ. Maĭ spunea Lupulŭ, că déca*

целкомъ его поганина о томъ, если с королемъ згоды не учинитъ, то певна самъ онъ цесаръ турецкиі воиною противко королꙗ итти мѣетъ; а тутъ под Киевъ хана и пашеі килко ордыновати на веснѣ придучоі маетъ, поневажъ во всѣхъ своихъ нацияхъ указалъ през сюю настапуючюю зиму до воины готовыми быти, а о згодѣ з лꙗхами моцно стараетсе, але отнудъ лꙗхи не хочютъ! и еслибы лꙗхи сее осени на воископ одъ Хотѣнемъ зобранаго турецкого не ударили, а воиска в Колпице полские будучие зобраные роспустили, которого на потомъ зобрати не могутъ, то тое воиско турецкое зимовати под Хотѣнемъ маеть, дꙗ которого и запасы хлѣбные многие в Хотеню застаютъ. Взглꙗ домъ Дорошенка и его замыслахъ ознаимую милости вашеи, ижъ послалъ нѣꙗкогось Ина Гре чина, секретара и толмача а обывателꙗ рашковъского, з листами до цесарꙗ турецкого, уже тому недѣль двѣ минуло, которого в дорозе едучего пан Лупалъ спопкалъ, и пыталсꙗ, гдѣ цесарꙗ знаходити маю? в Бабѣ оному посланцу дорошенкову знаходити указалъ; а Мезепенка которыи впредь посыланыі былъ, уже од турчина до Чегирина повернулъсꙗ; и безпрестанно до Каменца Подолского и Хотѣнꙗ Дорошенко своихъ гонцовъ посылаетъ, з которыхъ много в дорозе ѣдучоі моі знаемецъ и приꙗтелъ меновалъ спотыкаючи. В Хотѣню, в самомъ замку, туркове владѣютъ, арматы поотбирали од волохъ, и церковъ православную на мечеть обернули. Чуючи о таковыхъ невдꙗчныхъ новинахъ, теперчасъ около его нашего внутрнего домового неприꙗтела, Дорошенка, постаротисе о чомъ хтите милость ваша до вел. госуд. нашего до его царъского пресвѣтлого величества писати, нимъ тотъ неприꙗтель в готокость свою приберетсꙗ; а теперь часъ бы под зиму промыслъ около его Дорошенка учинити: поневажъ впредь потреба, а таковымъ поганину и незычливомъ сосѣди от державы его царского пресвѣтлого величества под кокомъ зостаючево не сподеватиси намъ доброе недѣі, коли ему Дорошенкови таꙗ дефолигациꙗ далеі проволокою будетъ; а поганинъ панъ его в готовостъ силъ приберетсꙗ, бо Дорошенко звыклъ, що се колвекъ от стороны его царъского пресвѣтлого величества заноситсе, вестеи отбираючи, даетъ туркови знати. Длꙗ взꙗтьꙗ еще певнеішее вѣдомости, еслибы лꙗхи и з воискомъ турецким под Хотѣнем будучимъ, в подтребы военную мѣли учинити, послалем умысне длꙗ певного вывѣдываниꙗ, человѣка поду-

„*Polonii nu vorŭ lovi în astă tómnă armata* „*turcă de longă Hotinŭ, şi déca vorŭ licenţia* „*óstea lorŭ cea concentrată la Kolp'ţa, apoĭ* „*pe urmă nu vorŭ maĭ puté să fie gata la* „*timpŭ, pe cândŭ Turciĭ vorŭ ĭerna în liniş'e* „*lôngă Hotinŭ, unde adunaseră maĭ multe* „*provisuniĭ*. Incătŭ priivesce pe Doroszenko, „apoĭ vĕ insciinţezŭ, că trimise pe óre-care „*Grecŭ Ene, secretarŭ şi dragomanŭ allŭ seŭ*, „locuitorŭ în Raşcovŭ, cu scrisorĭ către sul„tanŭ, sunt acum duo septemâne; care Ene „intelnindŭ in drumŭ pe ḑisulŭ d. Lupulŭ, „îllŭ intrebâ unde să găséscă pe sultanulŭ, şi „priimi dreptŭ respunsŭ, că la Baba. Mazepa, „cellŭ-l'altŭ solŭ allŭ luĭ Doroszenko, trimisŭ „de maĭ 'nainte, se intórse deja din Turcia „la Czihirinŭ. In genere, Doroszenko nu in„cetéză de a trimitte solĭ la Cameneţŭ şi la „Hotinŭ, din carĭ pe maĭ mulţĭ ĭĭ intêlni in „drumŭ acellŭ amicŭ allŭ meŭ Lupulŭ. *In* „*Hotinŭ, atâtŭ în oraşŭ cum şi în castellŭ*, „*stăpânescŭ Turciĭ, după ce luaseră tunurile* „*d'la Moldovenĭ şi prefăcuseră biserica orto*„*doxă în gîamiă*. Aşa dară, afflândŭ acestea, „stăruiţĭ şi scriţĭ la majestatea sea tzarulŭ, „pentru ca să putemŭ preveni fără intărḑiere „pe acellŭ inamicŭ allŭ nostru casnicŭ Do„roszenko, carele stă ameninţătorŭ la cóstele „nóstre, attragêndŭ assupra-ne pe păgânĭ şi „insciinţându-ĭ regulatŭ despre tóte affacerile „tzaruluĭ. Pentru ca să mĕ potŭ assigura „şi maĭ bine de intenţiunile Polonilorŭ in prii„vinţa armateĭ turce de longă Hotinŭ, tri„misesemŭ unŭ omŭ allŭ meŭ credincĭosŭ „tocmaĭ la Nistru, cu poruncă de a se in„tórce din dată ce va fi adunatŭ scirĭ. Re„gimentele cozace celle de ceĭa parte a Ni„pruluĭ, carĭ aŭ fostŭ venitŭ in prejmele Kie„vuluĭ pentru a surprinde pe Hanenko, s'aŭ „imprăştiatŭ pe a-casă. Tătariĭ năvăliră sub „Human şi sub tĕrguşorulŭ Stepanovka, prin„seră robĭ, tăĭară, şi se retraseră intr'uă di„recţiune necunnoscută. Nu voĭu lipsi de a „vĕ communica orĭ-ce veste îmĭ va veni la „cunnoscinţă şi de acum inainte.

„Mĕ suppunŭ cu zelŭ favoriĭ graţieĭ vóstre.

„Scrisŭ in Baryszewka, septembre 17, a„nulŭ 1673.

„Allŭ graţieĭ vóstre bine-voitorŭ şi gata „a servi.“

малого, аж до Днестра, которому приказалемъ, ускоро одержитъ, знать даючи, поворотъ своі учинилъ оттол: полкі тамъ тогобочные, которые мѣли Хоненка под Киевомъ достовати, по домахъ розышлисе; татаре подпавши под Уманъ и местечко Степановку, людеі набрали, а иныхъ порубали; а куда оттолъ поворотъ своі учинили, не свѣдомо. Сщю се ткнетъ и иныхъ новинъ, подати до ознаименя не занехаю.

Ꙗ за тымъ пилно ласце милости вашеі отдаюся.

З Барышевки, дня 17, сентября 1673 року.

Милости всего добра желатель и рад служить.

No. 19.

— IAȘII, 1665, APSILE 20, HĂRTIĂ. —

Unŭ documentŭ relativŭ la invasiunea luĭ Constantinŭ Șerbanŭ in Moldova contra luĭ Stefanŭ Lupulŭ.

NOTA.

Acestŭ documentŭ, afflătorŭ in Archiva Statuluĭ, constată unŭ evenementŭ abia cunnoscutŭ din cronicele Moldoveĭ.

Illŭ reproducemŭ fără nicĭ uă schimbare, mărginindu-ne a inlocui slovele cirillice prin littere latine, dar conservândŭ in transcripţiune ortografia originală.

Io Evstratie Dabija etc. scriem domniĭa mé și dâm știre tuturor cui se cade pentru rândul lui Vasilie Djalalăulŭ de aici din târgu din Iași, fiind și el vicléan domniei lui Ștefan Vasili vodâ și ţărâi, *când au venit cu Costantin vodâ in ţarâ, al doile rând, spre domnĭa lui Ștefan Vasilie vodâ, la scaun aici în târgu in Iaşi, în sila lui, fărâ știrĭa înpărâţiei, trimisau Costantin vodâ pre Vasilie Djalalăul cămăroș la ocnâ și acolo au luat câtáva somă de bani dela ocnâ din venitul ţărâi, apoi Dumnezău au vrut și au venit Ștefan Vasilie vodâ cu oşti tătârăşti, şi ĭarâș au scos pre Constantin vodâ din ţarâ şi ĭarâș au stătut el domnu la scaunul ţărâi,* atuncĭa au prinsu și pre Vasilie Djalalăul și pentru vina lui ĭau tâĭat capul ca unui vinovat, ĭarâ pentru bani domnești ce luase dela ocne ĭau luat Ștefan Vasilie vodâ 6 dughéne gata și loc de 5 dughéne din târgu din Iași pre *podul ai Hagioae*, pre *uliţa noâ*, și neşte case gata pre *uliţa brașovenéască*, și neşte vii la Miroslava, pre samă domnéscâ; ĭarâ dupâ acé Ștefan Vasilie vodâ au dat și au miluit pre boĭarinul nostru Stamatie postelnicul cu acéle dughéne gata și cu acéle locuri de dughéne și cu casăle și cu viile, pentru a lui slujbâ diréptâ cĭau slujit ţărâi, precum am vâzut domniia mé și dirés de danie dela Ștefan Vasilie vodâ; ĭarâ când au fost acmu, neavând Djalalăul fecĭori de trupul lui, sau sculat neşte veri a lui anume Caisin și Ionașco și Mărica cu pârâ câtrâ boĭarinul nostru Stamatie postelnicul, *in trei rânduri*, la divanul domnii méle, dicând că nau fost vàrul lor Djalalăul vinovat, și să vin lor a ţiné moșiile lui; decĭ domniĭa mé înpreunâ cu tot svatul nostru știind cum Vasilie Djalalăul au fost vicléan domniei lui Ștefan Vasilie vodâ și ţărâi, și au cheltuit atâta somă de bani dela ocne

am dat domnié mé râmași pre rudele lui Vasilie Djalalăul, carii mai sus scriem, să naibâ ei trébâ cu moșiile Djalalăului, ce cui léu dat Ștefan Vasilie vodâ acela să le și ție cu tot vinitul, ĭară boĭarinul nostru Stamatie postelnicul n'au vrut să lase pre rudele Djalaläului așé fărâ de nimicâ, ce de voé lui léu dat dela dănsul casăle din Iași pre ulița brașovenéscâ și viile la Miroslava, ĭarâ pentru dughéne ce sîntu pre podul ai Hagioae încâ léu mai dat o sută de lei bâtuți și léu plătit etc. 8 Іасwх влѣто /ʒрог мѣсица ап к дн. (Iscălliţĭ:) Ion Istratie Dabijé voevoda. † Stratul Rugină.

No. 20.

— ADRIANOPOLE, inainte de 1698 —

Uă scriere de filosofiă morală în limba română.

NOTA.

Principele Dimitrie Cantemirŭ fu, fără induoélă, cellŭ maĭ invețatŭ Românŭ din secolulŭ XVII.

Dintre numerósele sélle opere, numaĭ *Cronicullŭ* și *Divanullŭ* sunt scrise romănesce.

Cronicullŭ fu reprodusŭ dupre manuscriptŭ in Iașĭ, 1836, 2 volume in-8.

Divanullŭ fu publicatŭ in Iașĭ numaĭ in 1698.... vĕ puteţĭ inchipui, că acea vechiă edițiune deveni uă raritate potŭ ḑice totŭ atâtŭ de mare ca și unŭ manuscriptŭ.

Peste totŭ abia se maĭ afflă imprăștiate icĭ-collea vr'uă patru-cincĭ essemplare; ba și acellea incă necomplecte, cellŭ puținŭ cu căte uă pagină ruptă!

D. Ciparŭ, in *Analectele* selle, estrasse din acéstă carte vr'uă căte-va fragmente, carĭ sunt totŭ ce o face cunnoscută publiculuĭ nostru.

In fața textuluĭ romănescŭ stă uă traducere grecéscă; dar din epistola luĭ Cacavella, pe care o vețĭ citi maĭ la valle, se cunnósce clarŭ, că insușĭ autorulŭ scrisese opera sea numaĭ romănesce, ceĭa ce a scăpatŭ din vederea d-luĭ Ciparŭ: așa dară, nu amŭ credutŭ de trebuință a reproduce aci uă grecéscă streină.

Dela primele rêndurĭ vĕ vețĭ incredința, cătŭ de caracteristicŭ e stilulŭ luĭ Cantemirŭ; dar, pe lôngă importanța-ĭ pentru studiulŭ limbeĭ nóstre, acéstă carte este unŭ documentŭ de mare valóre pentru istoria cultureĭ naționale, ca cea de'ntâĭu și, pare-se, singură pône acum operă filosofică română *originală*!

Inlocuindŭ cirillica prin ortografia latină, ne amŭ feritŭ de a modifica cătu-șĭ de puținŭ limbagiulŭ textuluĭ.

In note esplicarămŭ numaĭ acelle cuvinte vechĭe, carĭ nu se maĭ intrebuințéză nicĭ la Moldovenĭ, nicĭ la Muntenĭ, și prin urmare, eșiră cu totulŭ din usŭ.

11

Essemplarulŭ, de pre care reproducemŭ opera luĭ Cantemirŭ, e restauratŭ, unde lipsĭa vr'uă pagină, cu adjutorulŭ unuĭ altŭ esemplarŭ; in cătŭ vĕ dâmŭ aci ediţiunea cea maĭ complectă, dela inceputŭ pône la sfĕrşitŭ.

DIVANULŬ SÉU GĂLCÉVA INŢELLEPTULUĬ CU LUMEA

séŭ

JUDEŢULŬ SUFFLETULUĬ CU TRUPULŬ.

Prin de truda şi de ostenință ĭubirea a luĭ

IOANNU DIMITRIE CONSTANTINU VOEVODU

ânteĭu izvoditŭ şi de iznóvă din Vechĭulŭ şi Noulŭ Testamentŭ, in slava şi folosinţa moldovenesculuĭ némŭ, in vremile a măriei sélle blagocestivuluĭ pré-luminatuluĭ Moldoveĭ oblăduitorŭ Ioannŭ Antiohŭ Constantinŭ Voevodŭ, alcătuitŭ; turma a pravoslavniculuĭ moldovenesculuĭ nărodŭ de pré-osfinţitulŭ părintele Savva archiepiscopulŭ şi mitropolitulŭ Suceveĭ o-cărmuindu-se; ĭară cu osîrdia şi epitropia cinstituluĭ şi blagorodniculuĭ boĭarŭ dumnéluĭ Lupulŭ Bogdanŭ hatmanulŭ, s'aŭ tipăritŭ in oraşulŭ scaunuluĭ domnieĭ in Iaşiĭ, vlét dela Adamŭ 7206, ĭară dela mântuinţa lumiĭ 1698, mesiţa avgust 30.

Şi s'aŭ tipăritŭ prin ostenéla smeriţilorŭ şi maĭ micilorŭ Athanasie Ieromonahulŭ şi Dionisie monahulŭ, Moldovenii.

(Urméză pe verso marca Moldoveĭ intre sórele şi luna, cu inscripţiunea:

„Sórele cu luna pre unde lucesce,
„Adecă 'n totŭ loculŭ, slăvitŭ se grăesce!"

apoĭ maĭ josŭ:)

STIHURĬ ŢERREĬ PRE HERBULŬ STIH. 6.

Herbulŭ ţerreĭ, vechiĭ şi-aŭ fostŭ allesŭ buorŭ,
Numele vestindu-şi ca tunulŭ prin nuorŭ,
Noŭiĭ maĭ pre urmă, avêndu-lŭ moşiă,
Totŭ acellŭ vechĭu nume maĭ vestindu-lŭ şie.
Intr'acéstă vreme, cine-lŭ stăpânesce,
O Dumnedeŭ sfinte, tu ĭllŭ ocrotesce;
Că mâna ta sfântă l'a incoronatu-lŭ
Şi braţulŭ teŭ tare l'a intemeĭatu-lŭ,
Părinţésca scară şi scaunulŭ dându-ĭ,
Cerésca ta armă, crucea, intindêndu-ĭ;
Spata-ĭ povĕţesce, biruindŭ pre tótă
Vedut-nevĕdută vrăjmăşésca glótă;
Căruntеţe védă, betrâneţe-adjungă,
Slăvitŭ fericesce-lŭ cu viéţă'ndelungă.

Blagocestivuluĭ pré-luminatuluĭ şi noŭe cinstituluĭ, dulceluĭ şi maĭ mareluĭ frate, Ioannŭ Antiohŭ Constantinŭ Voevodŭ, cu Dumnedeésca milă Domnŭ oblăduitorĭu ţerreĭ Moldoveĭ, dela allŭ Măriеĭ sélle maĭ micŭ şi plecatŭ frate Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevodŭ.

CARTE DE INCHINĂCĬUNE.

Astronomiĭ, adecă a stellelorŭ cunnoscĕtorĭ,—pré-luminate cinstite ĭubitulŭ meŭ frate,—intru tóte căte intru a ceruluĭ trupŭ stelle se póртă, duo numaĭ neclătitórie şi nemutătórie a fi arrétă; carile, una in partea ceruluĭ de-assupra, ĭară alta in partea ceruluĭ de desupt a se affla povestescŭ: una—polus arcticus, ĭară alta polus antarcticus le numescŭ, prin carile a ceruluĭ trupŭ şi rŏtundéllă se invĕrtesce.

Aceste dară duo stelle,—maĭ marele meŭ şi ĭubitŭ frate,—macarŭ că cu starea una dela altă lungă depărtare şi mare deosebire aŭ, inse ĭarăşĭ, după socotélă, pururea nedes-

părțite și totŭ-de-a-una nedeosebite sunt; și a lorŭ una cătră alta dréptă potrivire șiună impotriva alteĭa neclătită odihnire și răḍemare, nicĭ a ceruluĭ lată lățime, nicĭ a sfereĭ pamêntuluĭ grósă grosime, a o opri séŭ a o despărți potŭ; că, precum 2 róte intr'uă ossiă se légă, așĭa acelle printr'uă mintéscă ossiă,—carea ἄξων se chĭamă,—una cu alta se, prin atâta de meridianŭ despărțire, intrulochéză.

Intr'aceste duo stelle, centrulŭ, adecă ținta a miḍŭ-locirii cătințeĭ (1) ceruluĭ, se inmiḍŭ-locéză, și in acea adevĕrată miḍŭ-locire a rŏtunḍelleĭ pămêntuluĭ se așéză, carile din virtutea a accellorŭ 2 dreptŭ-cumpĕnite și potrivite stelle, acellea căte de assupra centruluĭ intemeĭate sunt, nicĭ cum in susŭ séŭ in josŭ, in drépta séŭ in stânga, a se muta séŭ a se clăti potŭ; ci orĭ-căte in a cătințeĭ ceruluĭ cupprindere se cupprindŭ, tóte intr'acellŭ in miḍŭ-locŭ drepte, miḍŭ-locitŭ centru, se raḍimă spreste tóte.

Cu aceste dară 2 stelle,—dulcele meŭ ĭubitŭ maĭ mare frate,—duoĭ frațĭ séŭ duo ânime a duoĭ, inse adeverațĭ, s'arŭ assemena puté frațĭ, cariĭ cu starea loculuĭ și cu depărtarea deosebiriĭ trupescĭ macarŭ-că cătŭ departe depărtațĭ și cu petrecerea neintrulocațĭ arŭ fi, inse după a suffletelorŭ de nemică ce-vașĭ oprită petrundere,—de vreme ce suffletulŭ neopritŭ și prin tóte petrunḍetorŭ este, — pururea nedepărtațĭ, totŭ-de-a-una și'n tóte date intrulocațĭ se afflă. Acmu dară, ce-ĭ bine séŭ ce-ĭ frumosŭ, decătŭ a petrece frațiĭ impreună? ḍice psalmulŭ 132. Așĭa dar, intre duoĭ frațĭ dragostea, ca intre duo stelle centrulŭ, nemutată pré-intemeĭată se miḍŭ-locéză; adecă intre duo ânime a duoĭ frațĭ nesmintită și nebetejită se așéză. Și așĭa din duo ânime uă adevĕrată dragoste izvoresce, carea ca allŭ treilea frate a fi se socotesce. Aceștiĭa dară, cu acellŭ de aurŭ allŭ dragostiĭ frățescĭ legându-se și impletindu-se lanțulŭ, nerupțĭ și neindoițĭ vorŭ fi. Mărturisesce intelleptulŭ: „funia intreită a-nevoiă se va rumpe" (Ecclesiastulŭ, cap. IV, vers. 12). Aceștiĭa totŭ-de-a-una in tóte și pretutinderea bine vorŭ âmbla, adeveresce ĭarășĭ intelleptulŭ: „treĭ sunt carile bine âmblă" (Pilde, cap. XXX, vers. 29).

Thalesŭ filosofulŭ, carele dintre ceĭ șépte a Grecilorŭ intelleptĭ unulŭ era, pentru treĭ lucrurĭ bozilorŭ (2) seĭ mulțumită și blagodareniă (3) a face obicĭnuitŭ era: ântêĭu căcĭ omŭ și nu dobitocŭ, a duoa căcĭ bărbatŭ și nu femeĭă, a treĭa căcĭ Ellinŭ și nu barbarŭ, l'aŭ făcutŭ. Așĭa dară eŭ,—dulcele meŭ cinstite și maĭ mare frate,— pentru treĭ lucrurĭ celluĭ in Troiță (4) de uă ființă Dumneḍeŭ, vecĭnicŭ a totŭ țiitorĭu și chivernisitorĭu impĕratŭ, slavă, cinste și inchinăcĭune trimittŭ. Ântêĭu, căcĭ nezloslovnicŭ (5) inoplemenicŭ (6), ci pravoslavnicŭ crestinŭ; a duoa, căcĭ nu alteĭ beserice, ci a resărituluĭ următorĭu; a treĭa căcĭ nu altuĭa, ci măriei télle dintr'unŭ părinte și dintr'uă maĭcă, m'a făcutŭ și m'a născutŭ frate, pre carele, ca pre uă intemeĭată și vĕrtósă sprijinéllă și cetate, te țiŭ. Adeveresce imperatulŭ Solomonŭ ḍicêndŭ: „fratele, carele se adjutoresce de frate—ca uă cetate vĕrtósă" (Pildele, cap XVIII, vers. 19.) Așijderea, precum izvorulŭ micŭ in apa mare a da năzuesce, așĭa eŭ cătră măria ta și cătră a măriei télle cinste allergândŭ, cinstea să mi se mărescă; precum frumosŭ grăesce Esthera (cap. X, vers. 6): „izvorulŭ micŭ in apa mare se măresce." Și măcarŭ că de unŭ filosofŭ óre-care s'a grăitŭ: „gura, carea singură pre sine se laudă, să fie puțindŭ;" maĭ vĕrtosŭ, că alle măriei télle laude alle melle sunt; inse, precum adevĕrulŭ pre tóte biruesce și preste tóte stăpânesce, adeveritŭ și sciutŭ îmĭ este: cu a acestuĭa dar, a adevĕruluĭ, veștmêntŭ imbrăcându-mĕ, „mirosulŭ veștmintelorŭ melle—ca mirosulŭ zmirneĭ", mărturisesce Cântarea Cântărilorŭ (cap. IV, vers. 11). Pentru acésta, cinsti-voĭu, lăuda-voĭu, și acésta tuturorŭ mărturisi-voĭu; căcĭ mie in cinste, in laudă și, cu a luĭ Dumneḍeŭ adjutorŭ, adjutândŭ îmĭ eștĭ. Dar pre cine voĭu cinsti? proorocullŭ mĕ invéță: „nu da altuĭa slava ta, și vrednicia ta—némuluĭ străinŭ" (Baruch, cap. IV, vers. 3). Pentru acésta, cu cinste, ca domnuluĭ și frateluĭ meŭ maĭ mare, mĕ voĭu inchina. Și cum nu te voĭu cinsti? ĭarășĭ voĭu ḍice. Și cum nu voĭu mărturisi? ĭarășĭ voĭu grăi. Că eŭ de voĭu tăcé, aŭ ânima și dragostea nu-mĭ vorŭ striga? Aŭ acellea alle măriei télle cătră mine nenumĕrate de bine facerĭ nu vorŭ mărturisi? Aŭ cu proorocullŭ impreună

(1) Circonferență. (2) Divinitățĭ pagane. (3) Recunnoscință. (4) Trinitate. (5) Reŭ-cuvîntătorŭ. (6) Străinŭ.

nu voĭu cănta: „părintele meŭ și maĭca mea m'aŭ lăssatŭ pre mine, ĭară domnulŭ meŭ,—și fratele meŭ,—m'a luatŭ pre mine“? Pentru acestea dară a măriei télle totŭ-de-a-una și'n tóte ḑille către mine, dintru acea adeverată frățéscă dragoste izvorîte, ca de viéță făcĕtórĭe, de bine facere izvóre arrĕtate, cărora resplătire și la prețŭ prețuire a da vrednicŭ nefiindŭ, acestŭ allŭ meŭ puțintellușŭ pentru multŭ, mitutellușŭ pentru mare, darŭ, cu rugăminte spre priimire îllŭ adducŭ; carele de'ntâĭu-născutulŭ a prósteĭ și nevredniceĭ melle mințĭ, ca unŭ de floricelle cullesŭ și legatŭ *mănunchĭașŭ*, carele ântêĭa a osteninţeĭ melle resădire și odrăslire este, spre a măriei télle bună mirosélă, l'amŭ, allegêndu-lŭ și gătindu-lŭ, addusŭ. Inse, cu óre-ce și osĕrdiă (1) și ostenință, din a multora, nu de pămêntescĭ, ci cerescĭ ogóre, neveșteḑitórĭe floricelle, cu nestricătorĭu mirosŭ, adunate și'ntrulocate, le amŭ prefăcute (2); inse cu acéstă indemnare, pre măria tea priimitorĭu și a ostenelle ca acestea insoțitorĭu sciêndŭ, precum și alte intru alle măriei télle vremĭ multe s'aŭ resăditŭ și aŭ infloritŭ, așĭa, mĕ rogŭ, ca și acestea alle melle ostenelle, carile sunt ca nesce de unŭ prostŭ și neinvĕțatŭ grădinarĭu adunate floricelle, a se sĕmĕna, a se sădi, a inflori, și tuturorŭ de preună a se obsci (3), să bine-voescĭ și să nevoescĭ. Și maĭ vĕrtosŭ totŭ moldovenesculŭ nostru némŭ, cu Căntarea Căntărilorŭ (cap. II, vers. 12) a striga și, unulŭ altuĭa in bucuriă arrĕtândŭ, a cănta să se indemne ḑicêndŭ: „florĭ s'aŭ deschisŭ in pămêntulŭ nostru“!

Inse, măcarŭ-că acestŭ allŭ meŭ dărișorŭ măriei télle nevrednicŭ și netrebnicŭ este, căcĭ mulțĭ minunațĭ multe minunate slăvite și lumiĭ obscite (4) șie pre urmă lăssate aĭ făcutŭ ș'aĭ arrĕtatŭ, de pomenire destoĭnice și vrednice lucrurĭ, carile ca sórele in senina vreme daŭ raḑe și ca lumina in intunerecŭ ce luminéză;—aŭ póte dară luminuța luminărelleĭ impotriva sóreluĭ să strălucéscă? ba!—inse, precum fericitulŭ Pavelŭ grăesce, adevĕratŭ este: „in casa mare nu numaĭ de aurŭ și de argintŭ, ci și de lemnŭ și de lutŭ trebuescŭ vase“ (Către Timotheĭu, cartea II, capŭ 2, vers. 20); și măcarŭ-că tóte blăstemățiele și nevredniciele in mine se afflă, inse măriei télle plăcute și invoite fiindŭ, de trébă și vrednice sunt; și măcarŭ-că acésta a ḑice nevrednicŭ sum, inse „nevrednicia mea, aceĭa mĭ-a adjutatŭ“, ḑice Isaia (capŭ LXIII, vers. 5); și cu acésta invrednicindu-mĕ, acéstă a tinereţelorŭ melle ânteĭa născută ródă măriei télle inchinândŭ și dăruindŭ, bine-invoită, priimită și plăcută a fi, cu plecăcĭune rogŭ, poftescŭ, și'ntru acésta remâĭu

Allŭ măriei télle maĭ micŭ și plăcutŭ frate

Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevoda.

Dela Udriĭu (5).

CĂRTE CĂTRĂ CITITORĬU.

Cititoruluĭ și de ostenință ĭubitoruluĭ, bucuriă!

Cinstite și de trudă ĭubitorule cititorŭ, ĭată treĭ spre a suffletuluĭ dulce gustare ți se intindŭ mescĭóre. In cea de'ntêĭu dară alle lumiĭ, adecă a trupuluĭ nebuniă și relle, suffletuluĭ stricătórĭe și de totŭ omorîtórĭe, pofte; și impotrivă, a intelleptuluĭ, adecă a suffletuluĭ intellepcĭune cunnoscință, și spre lumescile, să nu ḑicŭ trupescile desfrênate pofte, infrênare, oprire și părăsire se cupprinde.

In cea a duoa, pentru alle lumiĭ grăite mincĭunĭ și bărfiture și pentru a intelleptuluĭ vorovite adevĕratŭ cuvinte marturĭ și mărturie adducêndu-se, lumea de mincĭunósă, ĭară intelleptulŭ de credincĭosŭ, se dovedesce. In cea maĭ pre urmă, carea a treĭa este, pentru gălcevele și pêrele, carile maĭ de'nainte intre intelleptŭ și'ntre lume, adecă intre suffletŭ și'ntre trupŭ, s'aŭ făcutŭ, ca păceluițĭ (6), bine-invoițĭ și, după dumneḑeescile porunce, amênduoĭ impreună pre uă calle și pre unŭ drumŭ a âmbla și a se indrepta îĭ invéță; și precum cea vecĭnică, așĭa cea vremelnică, intre dênșiĭ a se alcătui pace și prie-

(1) Zelŭ. (2) Sensulŭ fraseĭ este: deși floricelle aŭ perdutŭ din valórea lorŭ fiindŭ adunate de mine. (3) A publica. (4) Divulgate. (5) In Adrianopole. (6) Împăcațĭ.

tenirea iĭ invitéză. Intr'aceste treĭ mescióre, adecă trătăjeĭ (1), ca intre luminóse şi neprăvuite (2) oglinde, precum a trupuluĭ, aşĭa a suffletuluĭ, statŭ şi podóbă, iţĭ, priivindŭ, socotesce; şi ce-va dintr'acestea, lipsă séŭ grozavŭ (3) vedèndŭ, tocmesce şi cum se cade frumosŭ orânduesce şi impodobesce; şi precum luĭ Dumnedeŭ, aşĭa ómenilorŭ, plăcutŭ şi cinstitŭ a fi să te invrednicescĭ. Aicea dară, carea grozăvia şi frumseţea trupuluĭ, şi carea grozăvia şi frumseţea suffletuluĭ să fie, veĭ affla; căcĭ amĕndurorŭ podóbele şi desbrăcările ĭată de faţă staŭ. Ântèĭu dară, lumea, adecă trupulŭ, spre carĭ in adâncime nemesurate bezne fără fundŭ, este să te răpéscă şi in vecĭ fără eşire să te, prăpădindŭ, chinuéscă; aşijderea inţelleptulŭ, adecă suffletulŭ, de acea beznă şi prăpastiă ferindu-te, şi despre a eĭ allergare impedecându-te, spre care slavă, fericire şi in vecĭ fără sferşire bucuriă te, indemnândŭ, invitéză; carele bezna intunereculuĭ lumescŭ arrétă şi luminéză, şi cellea carile cinsteşe şi de laudă vrednice a fi descopere şi invéţă.

Aşijderea a lumiĭ, adecă a trupuluĭ, reŭ cunnoscute şi strâmbŭ grăite minciunĭ, cu alle sélle drepte respunsurĭ şi cu vechĭele şi noŭele sfinte scripture, adeveresce, ivesce şi desvălesce; carile, cu intregŭ suffletŭ cercându-le şi ispitindu-le, vecĭnica veĭ affla viéţă, precum mărturisesce Evangelistulŭ: „ispitiţĭ scripturele, că vi se vede voŭe intr'ènsele viéţa vecilorŭ a-eve“ (Ioannŭ, cap. V, vers. 39).

La aceste treĭ dară mese, ĭată şi duo ţi s'aŭ datŭ păhare, dintru carile, carele iţĭ va fi voĭa, acella veĭ lua; inse unulŭ pre din affară cu frumósă şi plăcută poleĭală, ĭară pre din lontru de aramă, cu cotlită şi cumplitŭ otrăvită beutură; ĭară altulŭ nearretosŭ şi nedrăgăstosŭ pre din affară, inse de aurŭ pre din lontru, şi de a vieţeĭ apă şi plină de dulcéţă bĕutură plinŭ este. Adecă, păharulŭ frumosŭ arrĕtosŭ—lumea séŭ impĕrăţia eĭ, păharulŭ nearretosŭ şi cu smeritŭ chipŭ—cerulŭ séŭ impĕrăţia luĭ, este. Dintr'aceste duo păhare bogootzulŭ (4) Davidŭ bine, cum se cade, frumosŭ, inţelleptesce şĭ-a allesŭ: „păharulŭ mântuinţeĭ voĭŭ priimi — dice — şi numele Domnuluĭ voĭŭ striga“ (Psalm. CXV, vers. 13).

Păharulŭ vieţeĭ Acesta adevĕratŭ păharulŭ, carele viéţă drege şi nemórte mestesce, este; a Păharulŭ morţeĭ acestuĭa păharŭ dulce bĕutură nu se maĭ sferşesce; a acestuĭa păharŭ plinire suffletulŭ in vecĭ cu vinulŭ cellŭ de veseliă şi de bucuriă adapă; acesta-ĭ păharulŭ, pentru carele domnulŭ nostru Iisusŭ Christosŭ şi mântuitorulŭ nostru, cellŭ cu braţŭ vĕrtosŭ, dice: „luaţĭ beţĭ dintr'acesta toţĭ“ (Math., cap. XXVI, vers. 26; Marco, cap. XIV, vers. 22; Luca, cap. XXII, vers. 19). Intr'acesta păharŭ acea duhovnicéscă adecă suffletéscă este bĕutură, dintru carea toţĭ allesiĭ luĭ Dumnedeŭ vorŭ să bé, mărturisesce Pavelŭ (Cart. 1 Corinth., cap. V, vers. 4). Pentru nearrĕtarea dar cea pre din affară, o ĭubitule! nu te scărândăvi, nicĭ te măhni; căcĭ frumosŭ este, numaĭ trupescilorŭ ochĭ nearrĕtosŭ a fi li se pare; ci cu dragoste priimindu-lŭ, ĭea, bea; că suffletulŭ, săturându-lŭ a necurăţielorŭ pojarŭ, şi innălţată pară va stinge, şi va, potolindŭ, stĕmpĕra. Aşijderea, pentru a acelluĭa-l'altŭ pre din affară frumseţe păharŭ, ochĭulŭ teŭ nu se amăgéscă şi ghizdăvia (5) luĭ ânima tea să nu, rĕvnindŭ, poftéscă; că intr'ènsulŭ otrăvită nebuniă este şi, pentru carĭĭ păharulŭ acella priimescŭ, Proorocŭlŭ aşĭa dice: „beaŭ şi se turbură şi se nebunescŭ.“ Pentru bĕutoriĭ luĭ ĭarăşĭ altŭ Proorocŭ dice: „turburatu-s'aŭ şi clătitu-s'aŭ ca bétulŭ, şi tótă inţellepcĭunea lorŭ şĭ-aŭ vĕrsatŭ“ (Psalmŭ CVI, vers. 27). Şi ĭarăşĭ acella fericitulŭ dice: „focŭ, érbă pucĭósă şi duhŭ vivornicŭ (6) — partea păharuluĭ lorŭ“ (Psalm. X, vers 6). Acesta-ĭ păharulŭ acella, pentru carele ĭarăşĭ acella blagoslovitŭ grăesce: „a căruĭa drojdie nu vorŭ scădé şi vorŭ bé toţĭ peccătoşiĭ pămêntuluĭ“ (Psalm. LXXIV, vers. 8). Acesta-ĭ păharulŭ allŭ urgieĭ luĭ Dumnedeŭ, pentru carele singurŭ dice: „ĭea păharulŭ a vinuluĭ urgieĭ melle şi veĭ drege dintr'ènsulŭ tuturorŭ némurilorŭ pămêntuluĭ, şi vorŭ bé şi se vorŭ turbura şi vorŭ nebuni.“ (Jeremia, cap. XXV, vers. 15-16; caută şi Apocal., cap. XVI, vers. 19 şi cap. XIV, vers. 10). După acésta, pre mescĭóre pre acestea ĭată totŭ felĭulŭ de hrană, ĭată totŭ némulŭ de póme: este póma vieţeĭ, este póma morţiĭ, este pânea vieţeĭ, este pânea morţiĭ;—carele veĭ vré, acellea veĭ mânca. Fru-

(1) Tractate séŭ dissertaţiunĭ. (2) Ne pulberate. (3) Neperfecţiune. (4) Tată de Deŭ. (5) Frumseţea. (6) De vertejŭ.

mósă dar și arrĕtósă la chipŭ și măngâĭósă la vedere póma morțiĭ; nu te amăgi; ci pomenesce (1) precum odinióră cu acéstă pómă Eva s'a inșellatŭ și, dândŭ și bărbatuluĭ seŭ, săraculŭ omenesculŭ rodŭ in dată spre mórte s'a inturnatŭ. Că mâncândŭ, dulce îțĭ va păré; inse amărîndu-se, suffletulŭ îțĭ va otrăvi; mărturisesce Ioannŭ: „făcutu-s'a — dice — gura mea ca mĭerea, și décă măncaĭ, amărîtu-s'a in pântecele meŭ“ (Apocal., cap. X, vers. 10).

Mésa necurățieĭ. Pre mésa necurățieĭ pânea și vinulŭ nedreptățiĭ este, și cariĭ la dênsa ședŭ, „mănâncă pânea necurățieĭ și beaŭ vinulŭ nedreptățiĭ,“ dice intelleptulŭ (Pilde cap. IV, vers. 17). Pre mésa lăcomieĭ bucatele nesațiuluĭ sunt puse, și cariĭ dintr'ênsă mănâncă, săturarea nu sciŭ. Aŭ nu pentru acestiĭa dice prooroculŭ: „câniĭ fără rușine nu sciură săturarea“? (Isaia, cap. LVI, vers. 11; și Iezechiilŭ, cap. VII, vers. 19).

Mésa curățieĭ. Așijderea, pre mésa curățieĭ pânea viețeĭ, vinulŭ nemortiĭ este; dice Domnulŭ: „cine carnea mea mănâncă și sângele meŭ bea, nu va gusta mórte“ (Ioann., cap. VI, vers. 50-51). Pre acésta mésă póma a pomuluĭ viețeĭ se pune: cine o va mânca, in veciĭ va trăi. Pre mésa acésta hrana dumnedeesculuĭ cuvîntŭ pusă este: „nu din singură pânea viŭ va fi omulŭ, ci din totŭ cuvêntulŭ, carele din gura Domnuluĭ esse“ (Deuter., cap. VIII, vers. 3; și Math., cap. IV, vers. 4)....

Acum déră, o destoĭnicule cititorŭ! ĭată mésa dreptățiĭ, pânea viețeĭ, vinulŭ nemorțiĭ și póma de viéță dătătóriă; și acestora luptătórie și imponcișitórie (2) carile să fie? a-eve și chĭarŭ ți se arrétă. Acestea déră, cu scrisórea a le insemna — osteninta la mine, ĭară dintr'acestea, carile a face și carile a nu face, in voința la tine este.

Așijderea, a-minte să-țĭ fie, că in cartea de'ntâĭu, la care pêră in cartea a duoa care mărturiă se adduce, glavinele (3) pre margine insemnate sunt, pentru maĭ pre lesne priceperea.

Așijderea, celle pentru aședarea păciĭ 76 de ponturĭ, care pontŭ pentru care trébă să fie, ĭarășĭ cu glavine pre marginĭ îțĭ sunt arrĕtate.

Acestea déră cercândŭ, citindŭ și ispitindŭ, nu numaĭ cu citélla să remâĭ; că pone nu le veĭ duce la praxen (4), folosință nu-ĭ, precum frumosŭ sfântulŭ adeveresce Grigorie: „invĕțătura accelluĭa ce grăesce se perde, cândŭ glasulŭ cu lucrulŭ nu se adjutoresce„; și precum dice Apostolulŭ: „nu cella, carele a cunnoscutŭ poruncele, ci care le-a făcutŭ pre dênsele, numaĭ acella va eși mântuitŭ.“ (Ioan. cap. XIII, vers. 16; și Iacovŭ, cap. I, vers. 25).

Spre acesteĭ aĭ nóstre osteninte din sfintele scripture dându-te și, precum sciutŭ este, ce-va greșéllă séŭ lunecare afflândŭ; cellŭ negreșitŭ, cine să fie, pomenesce și celle smincite și greșite indréptă și tocmesce; și Dumnedeŭ milostivulŭ in fericită viéță crutându-te, in tóte bine, precum trupesce, așĭa suffletesce, adauge și sporesce.

Voitorulŭ de bine

Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevodŭ.

Pré-luminatuluĭ, blagocestivuluĭ și pré-cuvîntărețuluĭ Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevoda.

Tóte celle dela Dumnedeŭ dorite!

A mărieĭ télle poslaniă (5) și carte cu tótă ânima și cu bucuriă priimit'amŭ, și cu atâta maĭ multŭ, căcĭ pre a lorŭ télle invĕțăture ânteĭu odraslă (6) o amŭ cunnoscutŭ. Feríce-țĭ de buna invoință, pré-vitézulŭ meŭ suffletŭ! Intelleptesce aĭ judecatŭ, ca eŭ, plugarulŭ, carele la holda mințiĭ télle amŭ ostenitŭ, după Apostoluluĭ cuvîntŭ, maĭ ânteĭu din róda eĭ să ĭeaŭ; de care lucru să mĕ credĭ, — de vreme ce affară din tótă imbunarea grăescŭ,—atâta de frumósă și dulce în gustare mĭ-a părutŭ, câtŭ a nu striga n'amŭ pututŭ: o, intru totŭ impĕrătésă retorică! cu câte darurĭ, cu câte slave, in puțină vreme pre ĭubitoriĭ teĭ imbogățescĭ! Și in dată a-minte de roditorulŭ acella pămêntŭ mĭ-amŭ ad-

(1) Amintesce. (2) Oppuse. (3) Perióde. (4) Practică. (5) Epistolă. (6) Origină.

dusŭ, pre carele Evangelistulŭ, cum că a roditŭ cu multulŭ immulţită sĕmênţa ce-a priimitŭ, îllŭ laudă; şi, cumcă acéstă pildă şi intru blagorodia (1) minţiĭ télle s'a plinitŭ, amŭ disŭ; carea, puţină semênţă aĭ smeriteĭ melle didascallie priimindŭ, intru invĕţăture cu miĭele immulţită a resăritŭ ródă. Şi cu acestea incă mirându-mĕ, amŭ, totŭ atunciaşĭ, creştinésca ta rĕvnă lăudatŭ; că indată, spre slava luĭ D-ḑeŭ, in candella acesteĭ cărtecelle, a daruluĭ şi a invĕţătureĭ, ce intru tine aĭ, lumina a aprinde, nu te-aĭ lenevitŭ. Şi maĭ vĕrtosŭ, pentru ca toţĭ, a cărora ochĭ sămăluitorĭ sunt, să véḑă şi să mărturiséscă, cum că invеţătura, unde vre-uă fiinţă bună, adecă vre-uă iscusită minte afflă, precum a măriei télle, pre celle grelle — ĭuşóre, şi pre celle, ce la mulţĭ peste putinţă sunt, putinciόse le face. Lăudată déră, ca pre uă vrednică şi intru tóte desevĕrşită, amŭ cunnoscutŭ cartea; şi aşa o va cunnósce fiete-cine, aĭ căruĭa cu fumulŭ zavistieĭ suffletescĭĭ ochĭ intunecaţĭ nu vorŭ fi; de vreme ce cartea acésta afflare minunată şi gândŭ, de-aci-a şi didascaliă cu totuluĭ totŭ pravoslavnică, are, carea capulŭ şi incepĕtura credinţeĭ nóstre este; aşijderea, despărţirea părţilorŭ eĭ, după pricine, fórte cum se cuvine; şi *a voróveĭ infrumseţare, precătŭ a moldovenesculuĭ némŭ limbă a cupprinde póte, cu retoricescŭ meşterşugŭ impodobită. adâncă şi bogată*; la dovedirile aĭ vechĭeĭ şi aĭ noŭeĭ Scripture, cu istorie şi respunsurĭ şi a cellorŭ de pre din affară inţelepţĭ indestullitŭ infrumşeţată; şi, ca cu unŭ cuvîntŭ să ḑicŭ, cu didascaliă tocmită atâta, câtŭ maĭ mulţĭ ceĭ ce de ângerésca istecĭune şi a minţi-ţĭ ascuţire scire n'aŭ — pentru pré de minune lucru ce este! — a măriеĭ télle osteninţă a fi a o socoti se vorŭ indŭoi. Ce măcarŭ cum, de vreme ce, precum Thalesŭ filosofulŭ ḑice: „decâtŭ tóte lucrurile maĭ inţelléptă este vremea“, singură ea va arreta, de uнă vreme ce incepĕturele pônĕ intr'atâta îţĭ sunt, câtŭ de slăvite rodurĭ şi pré-cinstite lucrărĭ sfĕrşitulŭ aşteptă. Acmu déră, pré-luminate, bine căllĕtoresce şi, cu darulŭ luĭ Dumneḑeŭ, spre a invĕţătureĭ şi a inţellepcĭuniĭ dragoste sporesce; şi aşĭa adeveritŭ să fiĭ, că nu indelungă vreme, şi in rêndulŭ a marilorŭ seĭ vitejĭ inţellepcĭunea numerându-te, te va incununa. Vieţuesce, aĭ pravoslavniceĭ beserice cu miĭele doritŭ odorŭ, şi de-pururea prin inţellepcĭune intru celle către Dumneḑeŭ innălţărĭ procopsindŭ, intru a cellorŭ de aprópe folosire să fiĭ. Amin.

A măriеĭ télle smerită slugă şi rugătorŭ

Ieremia Cacavella.

(Urméză pe pagina verso uă xylografiă fórte grossieră, represintândŭ duo figure, una: Десфрѫната лꙋме саꙋ трꙋпꙋль, şi alta: Ѡмꙋл ѫнцелепт саꙋ сꙋфлетꙋль).

A luĭ Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevoda Divanulŭ lumiĭ cu inţelleptulŭ séŭ judeţulŭ suffletuluĭ cu trupulŭ.

CARTEA ÂNTEĬĂ.

I. Lumea de cine-ĭ făcută a sci ţi se cade.

Inţelleptulŭ. Vrere-aşŭ şi aşŭ pofti ca să te sciŭ, precum mi se pare, o! lume falnică, amăgitóriă şi trecĕtóriă. Cine te-a făcutŭ? şi ce eştĭ? de cândŭ eştĭ? şi de cândŭ eştĭ cum te ţiĭ?

II. Lumea de D-ḑeŭ făcută a fi crede.

Lumea. Eŭ sum fapta şi plăzmuirea a vecĭniculuĭ imperatŭ, şi sum grădină plină de pomĭ, séŭ pomĭ plinĭ de ródă, şi maĭ adeveratŭ: vistiariŭ plinŭ de totŭ binele. Şi sunt 7207 de annĭ, de cândŭ intr'acesta chipŭ frumosŭ Domnulŭ m'a meşterşuguitŭ; şi mĕ ţiŭ cu ómeniĭ şi ómeniĭ cu mine.

III. Lumea trecĕtóriă a fi să sciĭ.

Inţelleptulŭ. Adevĕratŭ, precum plăzmuirea luĭ Dumneḑeŭ să fiĭ, sciŭ şi credŭ; aşijderea, grădină plină de florĭ; numaĭ eŭ pre câtŭ pricepŭ, florile télle ĭară curundŭ veşteḑitórie, cădĕtórie şi in nemică intercĕtórie; şi pomiĭ şi pó-

(1) Nobleţa.

mele pomilorŭ teĭ, mĕ temŭ să nu — ca pomulŭ cellŭ ce Dumnedeŭ a poruncitŭ luĭ Adam a nu mănca — să fiă; — și porunca Dumnedeuluĭ și a ziditoruluĭ seŭ călcândŭ, a măncatŭ și cu mórte a muritŭ. Iară avuțiele vistiaruluĭ teŭ — nestătătórie. Petrecerea tea cu ómeniĭ și ómeniĭ cu tine—deșertare și amăgélă este. Iară pentru a annilorŭ vechime câtă aĭ, multŭ mĕ mirŭ: atâta câtŭ eștĭ de amăgitóriă, mincinósă și șugubéță, cum te Dumnedeŭ rébdă și nu te, cu unŭ césŭ maĭ inainte, prăpădesce? ci cu acésta pre a sea pré-bogată milă și indelungă rebdare svitesce.

IV. Cu a lumiĭ frumsețe nu te amăgi. **Lumea**. O, nebunule și deșertule de minte! Cumcă amăgitóriă și minciunósă să fiŭ, dicĭ. Nu cauțĭ să vedĭ și să cunnoscĭ frumsețile melle? nu priivescĭ podóba mea? nu oglindescĭ bunurile melle? nu ĭeaĭ a-minte desfĕtările și desmĭerdările melle?

V. Lucrurile lumiĭ ca pravulŭ inaintea vêntuluĭ. **Intelleptulŭ**. Vedŭ frumsețile și podóba tea ca érba și ca flórea erbeĭ, bunurile télle — in mâna tălharilorŭ și in dintele moliilorŭ; desfĕtările télle—pulbere și fumŭ, carile cu mare grosime in aerŭ se inalță și, in dată răschirându-se, ca cândŭ n'arŭ fi fostŭ, se facŭ.

VI. Pre imperațiĭ limbelorŭ puternicĭ vedêndŭ, nu te măhni. **Lumea**. Vaĭ, nepriceputule și streinule de minte! Ce dicĭ, că aĭ bună pricepere? Cu ce minte și cu ce socotéllă cuvîntŭ ca acesta dicĭ? En ĭea a-minte și ĭea séma pre imperațĭ, cum sfărâmă și facŭ cetățĭ, cum prăpădescŭ și facŭ óste, cum omóră și ĭartă, cum ĭeaŭ și daŭ; și privesce pre bogațĭ, pre cariĭ eŭ ĭĭ imbogățescŭ, că nicĭ cum ce-va le lipsesce, și totŭ ce poftescŭ li se afflă: aŭ nu eŭ le daŭ? aŭ nu dela mine ĭeaŭ acestea?

VII. Lumésca norocire n'are fericire. **Intelleptulŭ**. Dară pone cândŭ acestŭ bunŭ allŭ teŭ și fericitŭ darŭ moștenescŭ?

Lumea. Nu aŭ hotarŭ nicĭ severșitŭ.

VIII. Norocirea fără hotarŭ. **Intelleptulŭ**. Cunnoscut'amŭ, și adevĕratŭ este, că nu aŭ hotarŭ; ci cândŭ nicĭ se găndescŭ, atuncĭa tóte acestea le lipsescŭ și de tóte se golescŭ și se sărăcescŭ; și din vestita și lăudata bogățiă in blăstĕmata și defăĭmata sĕrăciă trecŭ, și sferșitulŭ, ce bunŭ și dulce să fie arŭ trebui și veselŭ s'arŭ cădé, in reŭ și in amarŭ se intórce, și cu nepovestită intristare se intórce in țerêna sea; ĭară suffletulŭ in ghehenna fără milă se, in vecĭ fără de sevĕrșitŭ, chinuesce.

IX. Pildă din vechĭele istorie ĭea. **Lumea**. Bine amŭ disŭ eŭ, că priceperea îțĭ lipsesce, ĭară mintea te-a lăsatŭ streinŭ. Dară nu aĭ istoriele cititŭ? nicĭ aĭ chronicele cercatŭ, ca să sciĭ și să te invețĭ, in câtă de puținea și scurtă vreme Alexandru impĕratŭ, feciorulŭ luĭ Filippŭ, câtă lume a suppusŭ? câte țerre a agonisitŭ? câte cetățĭ a sfărâmatŭ șĭ-a făcutŭ? și câte avuție a căștigatŭ? și cu cinste intru a sea impĕrățiă s'a sĕvĕrșitŭ.

X. Pildă de pe Alexandru marele. **Intelleptulŭ**. Ba cititŭ ș'amŭ cercatŭ; ci încă amŭ maĭ afflatŭ, că de uă mică a luĭ slugă și in puțină bĕutură, uă picătură de vinŭ ammestecatŭ, din-tr'atâta mărime, ce avea, maĭ de josŭ de câtŭ toțĭ l'aĭ făcutŭ: din impĕrățiă in sărăciă, din vîrtute in slăbicĭune, din frumsețe in grozăviă și ponegréță, și, ca să cu unŭ cuvêntŭ dicŭ, din viéță in mórte și din viŭ mortŭ l'aĭ făcutŭ, și cu mare intristare suffletulŭ la ĭadŭ l'aĭ mutatŭ. Dară acésta este facerea de bine a tea? cu acésta, cellorŭ ce cu tine se semețescŭ și in tine se nădăjduescŭ, plătescĭ? acésta este sevĕrșirea și maĭ pre urmă eșirea acellorŭ, ce ținŭ și socotescŭ, că bunurile télle n'aŭ sevĕrșitŭ? O, vrednică eștĭ de urrîre și de lăpedare!

XI. După mórte numele nu in reutățĭ, ci in bunătățĭ vestit să remâie. **Lumea**. Dară cu acésta minte te porțĭ? și cu acésta socotélă âmbli, o! sburatule de minte? Dară eŭ, căcĭ dișĭ că bunurile melle n'aŭ sferșitŭ, n'amŭ disŭ precum ceĭ ce le stăpânescŭ nu vorŭ muri; inse, de vorŭ și muri eĭ, ĭară numele și slava lorŭ nu móre, nu se trece, nu se severșesce, ci in vecĭ remâne; și pentru acésta voĭ toțĭ, maĭ vĕrtosŭ de câtŭ pentru tóte, vĕ silițĭ ca, voĭ trecêndu-vĕ, numele cinstitŭ să vĕ remâie.

XII. Nume vestitŭ cu facerea de **Intelleptulŭ**. Oh, cu ce dulcéță de mĭere, inse cu otravă ammestecată, a mĕ ospĕta poftescĭ; și a face silescĭ, adecă eŭ cu slava bogățieĭ telle a mĕ

reŭ nu veĭ agonisi. a mĕ affla să silescŭ, ca nume vestitŭ să agonisescŭ şi in puţină vreme tóte celle alle pofteĭ trupuluĭ meŭ să facŭ, precum Alexandru. Ce folosŭ voĭu avé? căcĭ ellŭ atâta rŏtundéllă a pămêntuluĭ călcândŭ, şi atâtea impĕrăţie suppunêndŭ, după mórte locŭ maĭ multŭ de şépte palme nu ĭ-a remasŭ, şi pe acella nu ellŭ, ci pămêntulŭ pe dênsulŭ l'a stăpânitŭ; căcĭ că ţerrêna pe peptulŭ luĭ s'a suitŭ, ochiĭ ĭ-a implutŭ, gura ĭ-a astupatŭ, şi cu acésta pildă adducêndu-ĭ: că nesăturându-se de slavă, să se sature de lutŭ; şi trupulŭ acella, ce ómeniĭ fiĭu luĭ Dumnedeŭ, pentru frumseţea, a fi socotĭaŭ, vermiĭ şi gândaciĭ pămêntuluĭ l'aŭ mâncatŭ; şi din ţerrênă fiindŭ, ĭarăşĭ în ţerrênă s'a intorsŭ. Aŭ dóră maĭ *de-a firea* decâtŭ dênsulŭ mĕ voiu face? Aŭ la maĭ mare stepenă 1) mĕ voĭu suì? Decĭ acmu, o amăgelnico! acésta este impĕrăţia tea, aşia este puterea tea, intr'acesta chipŭ remâne slava tea! O, vrednică eştĭ de ocară; şi incă maĭ de multă defăĭmare cellŭ ce-ţĭ crede ţie şi te poftesce pre tine şi, apucându-te, hrăpesce şi nu te lapĕdă.

XIII. Frumseţea lumiĭ ânima tea nu poftéscă.

Lumea. Dară ce vreĭ să dicĭ? aŭ dóră nu sum frumósă?

XIV. Dragostea frumseţilorŭ multe stricăcĭunĭ adduce.

Intelleptulŭ. Ba frumósă de te voĭu socoti—că eştĭ grozavă!—ca de a télle frumseţe să nu mĕ nebunescŭ.

Lumea. Dară aŭ nu sum bună?

XV. Vre-unŭ bine de la lume nu veĭ agonisi.

Intelleptulŭ. Ba bună de te voĭu — precum rea să fiĭ—cunnósce, ca prin reutate bunŭ să mĕ facŭ şi la maĭ mare bine să adjungŭ.

Lumea. Dară nu sum inţelléptă şi de tótă cunnoscinţa plină?

XVI. In lume vre-uă inţellepcĭune nu veĭ affla.

Intelleptulŭ. Ba inţelléptă de te voĭu—nebună!— ţiné şi prin a tea nebuniă inţelleptŭ să mĕ facŭ şi maĭ vĕrtosŭ! căcĭ inţellepcĭunea tea nebuniă este.

Lumea. Aŭ şi la acésta a respunde veĭ affla: aŭ nu sum plină de totŭ binele?

XVII. In lume bunĕtate şi odihnă nu veĭ nemeri.

Intelleptulŭ. Ba plină, de mĕ voĭu pricepe precum tu eştĭ: deşertarea deşertărilorŭ şi tóte iţĭ sunt deşerte.

Lumea. Oare cu ce felĭu de socotélă maĭ rea decâtŭ totŭ rĕulŭ mĕ socotescĭ? Căcĭ pre mine, singurŭ Dumnedeŭ, ziditorulŭ meŭ, déca m'a desevĕrşitŭ făcutŭ, aŭ n'a disŭ că-ĭ bine? adecă a vĕdutŭ că sum bună.

XVIII. Lumea spre binele, ĭară nu spre rĕulŭ omuluĭ Dumnedeŭ o făcuse.

Intelleptulŭ. Adevĕratŭ că, după acestŭ a luĭ Dumnedeŭ cuvîntŭ, eştĭ bună; căcĭ Dumnedeŭ pré-bunulŭ nemică reŭ, ci totŭ bine face: pentru aceĭa eştĭ bună. Inse aşia eraĭ omuluĭ pônĕ a nu se, de frumseţea şi dulcéţa

XIX. Lumea după peccatŭ in rea s'a prefăcutŭ.

pomuluĭ celluĭ de mórte adducĕtorŭ, amăgi, pre a căruĭa pomŭ pómă mâncândŭ, cellŭ de ântêĭu omŭ intru aceĭaşĭ dată muritorŭ s'a făcutŭ—căcĭ Dumnedeŭ pre omŭ nemuritorŭ illŭ făcuse—ĭară după aceĭa tu omuluĭ in trudă te-aĭ făcutŭ şi in amarŭ te-aĭ intorsŭ. Decĭ, acea bogată dumnedeéscă milă, pre facerea şi plăzmuirea a lorŭ-sélle mâne pônĕ in sevĕrşitŭ a se prăpădi şi a peri nevrêndŭ, şi cu acesta midŭ-locŭ altŭ pămêntŭ şi altŭ cerŭ noŭ ĭ-a juruitŭ, allŭ căruĭ pămêntŭ florile neveştediтóriе şi in tóte timpurile preste mĕsură dândŭ róda sea; şi allŭ căruĭa cerŭ la mĕsură căldura sóreluĭ, şi la mesură frigulŭ geruluĭ, şi maĭ vertosŭ acollo arşiţă şi secetă nu va fi, şi ĭarna va lipsi, şi sórele nu va appune, căcĭ nópte nu se va face; şi, ca să cu unŭ cuvîntŭ dicŭ, totŭ binele nu va lipsi şi reulŭ la nime se va attinge. Inse acestea cu acéstă tocmélă omuluĭ intru moştenire s'aŭ juruitŭ, ca de tine şi de alle télle deşertărĭ şi intru nemică folositórie amăgirĭ lăpedându-ne şi ferindu-ne, acelle cerescĭ şi alle moşieĭ nóstre ceiĭ vecĭnice să cercâmŭ şi să le urmâmŭ; precum a cântatŭ poeticulŭ 2), adecă: „cu cinste priivesce, minte! cerulŭ; celle pămêntescĭ cu reŭ le caută batjocure;“ şi altulŭ: „noŭe moşia cerulŭ!“

1) Tréptă. 2) Poetulŭ.

XX. Spre a pĕccatuluĭ deslegare noulŭ Adamŭ adecă Christosŭ a veni a trebuitŭ.

Lumea. Eŭ ḑicŭ, că tu Sfânta Scriptură n'aĭ cititŭ. Aŭ nu Evangelia ḑice, că Dumneḑeŭ-părintele atâta a ĭubitŭ lumea, pre mine adecă, cătŭ şi pre fiĭulŭ seŭ unulŭ-născutŭ mi l'a datŭ? Dară tu, nebunule, cum şi in ce felĭu şi pentru ce să mĕ urrescĭ?

XXI. Venirea luĭ Christosŭ şi a peccatuluĭ deslegare mainte pin prorocĭ ḑise, ĭară venindŭ ellŭ impĕrăţia sea ne juruesce.

Inţelleptulŭ. Ba cititŭ; ci de l'a datŭ, nu dóră ca ţie să se obscéscă, ci ca pre aĭ seĭ din tine să-ĭ osebéscă şi pre alleşiĭ luĭ să-ĭ allégă; ca nu cum-va, intru a tea lumină âmblândŭ, intunereculŭ cellŭ vecĭnicŭ să moştenéscă, ci lumina tea ponegréţă socotindŭ, lumina sóreluĭ celluĭ neappusŭ să dobândéscă; căcĭ lumina tea—intunerecŭ, şi frumseţea tea — grozăviă, şi bunĕtatea tea — reutate, şi indemâna tea — rescóllă şi neaşeḑare, totŭ omulŭ cu mintea intrégă a fi socotesce, şi aşĭa de tine se feresce şi te urresce; şi intr'acesta chipŭ Evangelistulŭ Ioannŭ, capŭ 1, mărturisesce: „şi lumina in intunerecŭ luminéză şi intunericulŭ pre dênsa nu o cupprinse."

XXII. Pre D-ḑeŭ de pe faptele sélle cunnósce.

Lumea. O puţinŭ socotitorule! Dară ochiĭ de ce trébă îţĭ sunt? Aŭ nu ca a mea ghizdavă şi frumósă lumină să priivescĭ? Şi aŭ nu veḑĭ aceste duo lumine marĭ, carile Dumneḑeŭ puterniculŭ, una spre luminarea ḑilleĭ şi alta spre luminarea nopţiĭ, mi le-a datŭ? şi acestea nu pentru altă, ci ca să-ţĭ ochiĭ lumineze şi alle melle frumseţe drăgăstóse să priivescĭ şi lucrurile să-ţĭ slujescĭ: decĭ, cum nu sum să mĕ indrăgescĭ? Că en socotesce, nesocotitule! Cândŭ lumina sóreluĭ cu nuorĭ séŭ cu negure se accopere, ḑicĭ că vremea este *melancholică* séŭ tristă, şi cu vremea şi a tea voiă 1) se strică, şi incă lipsindŭ luna nóptea, căllĕtorŭ, cătă a primejdieĭ frică porţĭ! şi cătă veseliă şi bucuriă aĭ avé macarŭ ce-va-şĭ de s'arŭ lumina, ca callea tea a cunnósce să poţĭ; incă, maĭ cu de-dinsŭ, o fluturatecule! du-te la cellŭ orbŭ de ochĭ şi intrébă, cătă este dulcéţa lumineĭ melle şi ce arŭ da ca să o dobândéscă; şi intrebândŭ-lŭ pre dênsulŭ, ţĭ-arŭ spune dulcéţa lumineĭ melle; şi aşĭa şi tu a mĕ indrăgi te-aĭ invĕţa, precum ţĭ se cade să mĕ indrăgescĭ şi să mĕ ĭubescĭ şi să-mĭ mulţumescĭ.

XXIII. Cu ḑarurile, ce ţi s'aŭ datŭ, spre bine, ĭară nu spre reŭ, să te slujescĭ.

Inţelleptulŭ. Dumneḑeŭ a totŭ-puterniculŭ nu numaĭ aceste lumine a făcutŭ, ci şi alta; ci aceste duo le-a făcutŭ ca de-assupra capuluĭ omuluĭ să lumineze, ĭară cea a treĭa in lontrulŭ capuluĭ. Decĭ, celle pre din affară, precum aĭ ḑisŭ, spre luminarea ochilorŭ meĭ, ca, veḑêndu-le, pre cellŭ ce le-a făcutŭ să cunnoscŭ şi, cunnoscêndu-lŭ, să nu-lŭ uĭtŭ, şi precum acestea totŭ-de-a-una îmĭ luminéză ochiulŭ, aşĭa Ellŭ dela mine nepărăsitŭ să se proslăvéscă; ĭară nu precum aĭ ḑisŭ ca pre tine şi alle télle deşertărĭ priivindu-le, să le indrăgescŭ, — căcĭ nebunŭ este, carele ĭubesce ce-va indeşertŭ. Iară cea din lontrulŭ capuluĭ lumină este socotélla minţiĭ melle; cu carea de lumine dătătorulŭ Dumneḑeŭ m'a luminatŭ, ca a socoti să pociu, de vreme ce faptele cuvîntuluĭ seŭ sunt aşĭa de frumóse, aşa de ghizdave, aşĭa de luminóse, — cu cătŭ Ellŭ maĭ frumosŭ, maĭ ghizdavŭ, maĭ luminosŭ va fi: aŭ nu vorŭ avé osebire cătŭ intunereculŭ cu lumina? căcĭ aşĭa şi Ioannŭ propoveduesce, că Dumneḑeŭ lumina, ĭară lumea-ĭ intunerecŭ! Decĭ, fiindŭ tu intunerecŭ, cum nu te voĭu urrî? şi fiindŭ Ellŭ lumină, cum nu-lŭ voĭu indrăgi? Căcĭ felĭu 2) şi fără de minte va fi acella, carele maĭ vĕrtosŭ intunereculŭ decătŭ lumina arŭ ĭubi: adevĕratŭ, acella decătŭ tine arŭ fi maĭ nebunŭ! Decĭ, pre Dênsulŭ pré-frumosŭ, pré-luminosŭ sciêndu-lŭ,—lumina tea ponegréţă, negură şi meḑŭ-de-nópte, lipsindŭ lumina, să o socotescŭ; şi pre dênsulŭ să-lŭ laudŭ, să-lŭ slăvescŭ, să i mĕ'nchinŭ şi să-lŭ ĭubescŭ, ĭară pre tine să te defaĭmŭ, să te hulescŭ, să te urrescŭ şi să te ocărescŭ; căcĭ a luĭ este lumina şi Ellŭ—lumina cea adevĕrată, ĭar a tea cea stricătóriă şi tu estĭ intunereculŭ cellŭ primejduitorŭ.

XXIV. Spre poftele lumiĭ orbŭ, mutŭ şi surdŭ te fă

Lumea. Bre heĭ! 3) omŭ necunnoscĕtorŭ! Vine-mĭ ca nepărăsitŭ de tine să rîḑŭ. Dară nu te veḑĭ, că şi tu in mine şi prin lumina mea âmbli şi cu dênsa in tóte trebele télle te slujescĭ, şi ḑicĭ că lumină n'amŭ?

XXV. Cea de-apoĭ socotesce.

Inţelleptulŭ. In credinţă, bine-mĭ-aĭ ḑisŭ „necunnoscĕtorŭ", căcĭ de a télle nemică sciŭ; ĭară de le şi sciŭ, precum mincĭunóse să fie le sciŭ. Iară

1) Dispoziţiune. 2) Smintitŭ. 3) In traducţiunea grecéscă de assemenea: μπρὲ ἔη.

Iea a-minte la ce severşitŭ va veni intr'altŭ chipŭ a inţelleptuluĭ intrebare: ispitesce inţelleptulŭ. de sum, după allŭ teŭ cuvîntŭ, necunnoscĕtorŭ, pentru acésta sum, căcĭ prin tine âmblândŭ, âmblu ca cum nu aşŭ âmbla in tine. . . . O, lume! Încă a te intreba poftescŭ, cellorŭ ce-ţĭ, cumu-ţĭ este voĭa, slujescŭ, ce le dăruescĭ?

XXVI. Avuţia a multorŭ reutăţĭ pricină. **Lumea**. Orĭ-ce arŭ pofti.

Inţelleptulŭ. Eŭ poftescŭ avuţiă.

XXVII. Avuţia immulţindu-se, lăcomia cresce; din lăcomiă zavistia se nasce. **Lumea**. *Zidulŭ caseĭ télle, pre carele strămoşulŭ teŭ făcêndu-lŭ, fără mĕsură avuţiă intr'ênsulŭ a ziditŭ*, şi mânĭ deminéţă séŭ maĭ poĭ-mânĭ se va surpa, şi avuţia ce o zidise strămoşu-teŭ intr'ênsulŭ o veĭ affla, carea este maĭ multă decâtŭ poftescĭ tu: şi aşia ĭată că te-amŭ făcutŭ bogatŭ.

Inţelleptulŭ. O, lume! Eŭ poftescŭ maĭ multŭ: ca vestitŭ şi cu nume mare să mĕ facŭ.

XXVIII. Zavistia pe fraţĭ omóră. **Lumea**. Frate-teŭ, séŭ prietenulŭ teŭ, are multă avuţiă, şi se ţine şi petrece fórte bine; carele nu este bine să fie de uă potrivă şi intr'uă mĕsură cu tine; ci cu avuţia, ce aĭ afflatŭ in zidulŭ strămoşu-teŭ, silesce şi fă intr'unŭ chipŭ, dóră illŭ veĭ omorî şi, omorîndu-lŭ, îţĭ veĭ lua şi a luĭ: şi ĭată că maĭ avutŭ, maĭ vestitŭ şi decâtŭ toţĭ maĭ lăudatŭ te veĭ face.

XXIX. Lacomulŭ toţĭ săracĭ a fi poftesce. **Inţelleptulŭ**. O, lume! Eŭ poftescŭ *moşie şi moştenirĭ, adecă sate, ţarine şi viĭe*; ca maĭ multŭ să mĕ intărescŭ şi maĭ slăvitŭ nume să-mĭ agonisescŭ.

Lumea. Iată că eŭ ţĭ-amŭ datŭ avuţiă multă: *du-te la ceĭ, ce, de lipsă, moşiele şi satele îşĭ vîndŭ, şi acmu in mare strînsóre fiêndŭ cu eftenŭ preţŭ le veĭ cumpĕra* 1); şi, intr'acesta chipŭ, ĭată că cu moşie şi cu ocine te veĭ face.

XXX. Neadjungêndu-ĭ ţarine, sate poftesce; ĭară mândrulŭ numaĭ ellŭ omŭ ĭară alţiĭ dobitóce a fi socotesce. **Inţelleptulŭ**. O, lume! Eŭ poftescŭ tĕrgurĭ şi cetăţĭ 2).

Lumea. Iată că vecinulŭ, séŭ cellŭ de aprópe allŭ teŭ, *satŭ şi cetate* are, carile alţĭ megieşĭ, maĭ avuţĭ decâtŭ tine, nu le aŭ; şi tu cu avuţia banilorŭ illŭ intrecĭ. Acmu déră, cheltuesce óre-ce puţinŭ dintru allŭ teŭ, séŭ cu mâna altora, *şi-lŭ uccide séŭ illŭ desrădecinéză, şi altulŭ străinŭ nu va incăpé să le cumpere şi, măcarŭ de-arŭ şi incăpé, se va teme de tine să se ammestece, căcĭ tu eştĭ vestitŭ de bogatŭ şi de puternicŭ; şi aşia, neadăogêndŭ preţulŭ, pré-lesne şi in câtŭ de puţinŭ preţŭ le veĭ dobândi*: şi, cu acesta midŭ-locŭ, şi cetate şi tĕrgŭ veĭ dobândi.

XXXI. Bogatulŭ scaunulŭ cellŭ maĭ innaltŭ cércă. **Inţelleptulŭ**. O, lume! Eŭ, după acestea după tóte, şi cinste politicéscă cerŭ şi poftescŭ.

Lumea. *Fiete-unde între ómenĭ passă; şi eĭ, precum că bogatŭ eştĭ sciindu-te, loculŭ cellŭ maĭ de susŭ şi capulŭ meseĭ îţĭ vorŭ arreta; şi, orĭ-carele vedêndu-te, în picióre sculându-se, ţi se va inchina.* Iată că, intr'acestŭ felĭu, şi cinste veĭ affla.

XXXII. Bogatuluĭ mândru--D-deŭ vrăjmaşŭ luĭ. **Inţelleptulŭ**. O, lume! Eŭ decâtŭ acésta şi maĭ mare cinste îmĭ poftescŭ: şi intre stăpânirĭ să mĕ invrednicescŭ.

Lumea. Du-te la uşa impĕrătéscă séŭ domnéscă, că pentru numele cellŭ vestitŭ a bogăţieĭ télle, şi maĭ vĕrtosŭ şi *cu puterea avuţieĭ, boeriă îţĭ vorŭ da, şi incă şi cea maĭ de frunte*; pônĕ incâtŭ, cu a banilorŭ adjutorŭ, şi domniă şi crăiă, macarŭ şi impĕrăţia, poţĭ să agonisescĭ. Iată déră, că tótă cinstea lumiĭ nu-ţĭ lipsesce.

Inţelleptulŭ. O, lume! Eŭ, cu acestea impreună, şi imperăţia ceruluĭ voĭu să agonisescŭ şi să moştenescŭ.

XXXIII. Şi cu bogăţiă şi cu raĭulŭ a fi anevoiă este: *nime a doĭ domnĭ a sluji póte.* **Lumea**. O dulcele meŭ prietenŭ! Dară nu-ţĭ adjunge, nicĭ te-aĭ indestulatŭ, că pre lume orĭ-ce aĭ poftitŭ, nu ţĭ-a lipsitŭ? Aŭ fiindŭ tu intr'atâta cinste şi slavă, gândescĭ că veĭ maĭ muri? Aŭ assemeni-te cu ceĭa-l'alţĭ ómenĭ: căcĭ ca tine cine este? séŭ cine ţie se potrivesce? Aŭ dóră lipsesce-ţĭ

1) Să nu se uĭte că autorulŭ nu face aci decâtŭ a generalisa ceĭa ce se petrecea in România.
2) Castellurĭ feudale séŭ boerescĭ. În traducţiunea grecéscă: κάστρη.

ce-va? Dar, bunule meŭ prietenŭ, căcĭ in multe gândurĭ și socotelle dându-te, îțĭ izblăzonescĭ firea și socotescĭ acellea ce intristare îțĭ adducŭ; ĭată tóte, căte-țĭ placŭ, inaintea ochilorŭ le aĭ: lassă acmu dară alte prepunerĭ, ci numaĭ ședĭ, bea, mănâncă și te veselesce; că, cătŭ aĭ, nicĭ odinióră nu le veĭ sfĕrși!

XXXIV. De estĭ ințelleptŭ, in treĭ vremĭ te cumpĕnesce.

Ințelleptulŭ. O, lume! Dară eŭ sciŭ, precum și alțiĭ mulțĭ ca mine, incă și maĭ puternicĭ decătŭ mine, aŭ fostŭ; dară pônĕ la sfĕrșitŭ ce s'aŭ făcutŭ? Ce s'aŭ făcutŭ imperațiĭ Persilorŭ ceĭ marĭ, minunațĭ și vestițĭ? Unde este Kyros și Cresos? Unde este Xerxes și Artaxerxes? acestiĭa, cariĭ in locŭ de Dumnedeŭ se socotĭaŭ și maĭ puternicĭ decătŭ toțĭ ómeniĭ lumiĭ se țineaŭ, pônĕ intr'atăta cătŭ și cu luciulŭ măriĭ și cu vallurile furtuneĭ eĭ vreaŭ să stăpănéscă, ómenilorŭ seĭ poruncindŭ, ca să battă marea cu toege și să o puiă in obedĭ, căcĭ ĭ-a stricatŭ podulŭ cellŭ ce preste mare făcuse la bogazulŭ dela Chersonesosŭ, care locŭ se chĭamă acmu Bogaz-hisari; și alte lucrurĭ multe de vîrtute ce-aŭ arrĕtatŭ. Unde este Alexandru marele Macedonénulŭ? carele nu pentru mărimea statuluĭ, ci pentru marĭ și minunate resbóie și a multe țerre biruință marele se numesce. Și, să nu te maĭ, pentru alțiĭ vechĭ și minunațĭ a Grecilorŭ impĕrațĭ, intrebŭ, ci pentru acestĭ maĭ de curundŭ: unde este Constantinŭ marele, ziditorulŭ Tzarigraduluĭ? unde este Justinianŭ cellŭ ce a, acea minunată și de tótă lumea lăudată și in tóte unghĭurile a rŏtundelleĭ pămĕntuluĭ vestită, ziditŭ beserică, carea se chĭamă Sfânta Sofia? unde este Diocletianŭ, Maximianŭ și Julianŭ, tiraniĭ ceĭ puternicĭ și marĭ? unde este Theodosie cellŭ mare și Theodosie cellŭ micŭ? unde este Vasilie Macedonŭ și cu fiĭulŭ seŭ Leonŭ Sofos și alțĭ imperațĭ puternicĭ, marĭ și vestițĭ a Grecilorŭ? Unde sunt impĕrațiĭ Romeĭ, cetățiĭ ceiĭ de tóte biruitóriă? Unde este Romulus și cesarŭ Augustŭ, căruĭa tóte părțile i s'aŭ inchinatŭ? Și ce să-țĭ maĭ dicŭ! Unde sunt moșiĭ-strămoșiĭ noștri? Unde sunt frațiĭ, prieteniĭ noștri? cu cariĭ erĭ-al'alta-erĭ aveamŭ impreunare și intr'unŭ locŭ petrecere? cariĭ acmu din midŭ-loculŭ nostru periră și acmu se pare că n'aŭ maĭ, nicĭ odinióră, fostŭ! Acmu dară, pentru acestiĭa, adevĕratŭ și fără inșellăcĭune, să-mĭ spuĭ, in ce chipŭ și in ce felĭu s'aŭ petrecutŭ?

XXXV. Mórtea sosindŭ avuția ce folosesce!

Lumea. Prietene! In grea m'aĭ suppusŭ intrebare. Ci, de vreme ce aĭ osĕrdiă a-ĭ sci, ĭată că intru adevĕrŭ îțĭ voĭu povesti. Toțĭ acestiĭa, pre cariĭ îĭ intrebĭ, după acea de omŭ, slabă fire, datoriă — trăesce tu! — aŭ muritŭ și, părăsindu-mĕ pre mine, și-aŭ schimbatŭ loculŭ, dicêndŭ, că vorŭ să trăéscă maĭ multŭ aĭurĭ nu sciŭ unde.

XXXVI. Golŭ aĭ eșitŭ din pântecele maĭceĭ, golŭ te veĭ intórce in țerénă.

Ințelleptulŭ. Dară după mórte, spune-mĭ, dintr'atăta avuțiă și vistiare ce-aŭ avutŭ, ce aŭ rădicatŭ și aŭ dusŭ cu sine?

Lumea. Să scĭĭ, că numaĭ cu uă *felégă* de pânze invĕllițĭ, ca cum arŭ fi in cămĕșia cea de mĕtassă *invĕscuțĭ*; și intr'unŭ sicriŭ aședațĭ, ca in haĭna cea de purpură mohorîtă imbrăcațĭ; și in gropniță arruncațĭ, ca in saraĭurile și polaturile celle marĭ și desfĕtate aședațĭ, s'aŭ dusu-se: ĭară altă nemică, nicĭ in sinŭ, nicĭ in spate n'aŭ rădicatŭ, cu sine să ducă.

XXXVII. A tuturorŭ sferșitulŭ unulŭ, adecă mórtea.

Ințelleptulŭ. Bine, că pentru a lorŭ viéță și avuțiă pe direptŭ mĭ-aĭ spusŭ; dară pentru a lorŭ sufflete, óre cum socotescĭ să fiă? și cum să petrécă in lumea aceĭa, căriĭa sĕvĕrșitŭ nu este? și maĭ vĕrtosŭ pentru acésta, ca fără mincĭună să grăescĭ, voĭu.

Lumea. Acmu dară voĭu să-țĭ grăescŭ și eŭ după a vóstră socotéllă, adecă precum socotițĭ pre ceĭ bunĭ de raĭu și pre ceĭ reĭ de ĭadŭ să fie moștenitorĭ; decĭ, să scĭĭ că, de este așia, maĭ mulțĭ in ĭadŭ decătŭ in raĭu se afflă.

XXXVIII. Nesocotința patimă adduce.

Ințelleptulŭ. Haĭ, lume inșellătóriă! Dară la acesta sferșitŭ pre ceĭ, ce, cum îțĭ place și cum îțĭ este voĭa, îțĭ slujescŭ, îĭ adducĭ? și plata simbrieĭ lorŭ ĭadulŭ le arrĕțĭ? Dară cum nu estĭ tu amăgitóriă și mincĭunósă? Dară aŭ nu-mĭ disesĭ tu maĭ dinióră, precum că bunurile télle sfĕrșitŭ să nu aĭbe? Iată dară, aŭ nu sunt avuțiele télle fumŭ, și bunurile télle prafŭ, și desfĕtările télle—pulbere de vêntŭ rădicată, cinstea și slava tea—ocară și defăĭmare! Ce aĭ făcutŭ sceptrulŭ imperatuluĭ, de carele

lumea tótă, spămêntându-se, se cutremura; și, cine de a luĭ cătră dênsulŭ venire audĭa, chelĭele cetăților sélle pônĕ a nu sosi le trimittea? allŭ căruĭa avuțiă nu era numĕrŭ, și puterile luĭ *invincire* nu aveaŭ, caiĭ și carrele luĭ ĭuțĭ și multe, căllărețiĭ puternicĭ, pedestrașiĭ luĭ tarĭ și cu ferrŭ îmbrăcațĭ, și armele lorŭ ascuțite și vrăjmașe pururea spre de sânge vĕrsare gata, cetătile luĭ multe și largĭ, cu ziduri innalte și gróse, șanțurile lorŭ adânce și late, zimțiĭ 1) lorŭ groșĭ și vĕrtoșĭ, dobitócele luĭ multe, scumpe și frumóse... Dară ţiitórĭele luĭ celle allese, ca cu frumsețea pre all'alte a lumiĭ fete să intrécă! Dară viĭele luĭ celle cu róda struguruluĭ pline, și grădinele celle cu totŭ felĭulŭ de flóre, de mirosŭ purtătóriă, impodobite și infrumsețate! Dară palaturile și saraĭurile luĭ celle minunate și de *pétră incolțurată* zidite! și șeruirĭ 2) de săpăture iscusite și cu totŭ felĭulŭ de marmură scumpă ghizdavŭ pardosite!.. Acmu dară și pentru acestea pentru tóte, intru adevĕrŭ și pre amĕruntulŭ, să mi le, ce le aĭ făcutŭ, dovedescĭ.

XXXIX. D-ḑeŭ schimbă și mută impĕrățiele. **Lumea**. O vaĭ de mine! Ţĭ-amŭ ḑisŭ, precum puțină-ţĭ este cunnoscința și pré-multă necunnoscința. Dară eŭ nu sum inșellătóriă, precum tu mĕ ocărescĭ, ci sum dréptă și tóte pre dreptate facŭ; căcĭ eŭ, orĭ-căte amŭ in mine cupprinse, pre tóte ca pre nesce fiĭ le ţiĭu; și, precum unŭ părinte, carele are mulțĭ fiĭ, și le imparte avuția și bunurile sélle; și, dintru dênșiĭ tĕmplându-se vre-unuĭa a muri, și acelluĭa avuțiă ĭarăși fraților mortuluĭ și fiilorŭ luĭ o imparte; așĭa facŭ și eŭ. Și de acestea de tóte, de căte m'aĭ intrebatŭ, dreptŭ a-ţĭ spune nu mĕ voĭu rușina; căcĭ nu strâmbŭ și vrednicŭ de ocară, ci dreptŭ și vrednicŭ de laudă amŭ făcutŭ. Sceptrulŭ luĭ, altuĭa l'amŭ datŭ; avuțiele și bunurile luĭ, cărora n'aŭ silitŭ să căstige amŭ impărțitŭ; puterile și strașniciele luĭ, cu patru scândure in a pămêntuluĭ pântece le-amŭ legatŭ; caiĭ și carrele luĭ pre câmpurĭ le-amŭ fărămatŭ; căllărețiĭ luĭ — pre délurĭ și pedestrașiĭ luĭ — pre șessurĭ *hulturiĭ* și alte a ceruluĭ passerĭ ĭ-aŭ măncatŭ; armele lorŭ, rugina le-a topitŭ; cetățile luĭ, alțiĭ le-aŭ fărămatŭ și le-aŭ cu pămêntulŭ allăturatŭ; șanțurile lorŭ s'aŭ implutŭ cu gunoĭu și zimțiĭ ceĭ frumoșĭ de pustietate s'aŭ răsipitŭ; dobitócele luĭ—mésă intinsă jiganielorŭ le-amŭ făcutŭ; gardurile viĭelorŭ luĭ — foculuĭ, și struguriĭ lorŭ de piciorulŭ străinŭ s'aŭ călcatŭ; livedele și pomiĭ lorŭ ceĭ cu ródă dulce, de tótă securea și de tótă mâna, carea n'a răzsăditŭ *(sic)*, s'aŭ tăĭatŭ; ţiitóriele luĭ celle iscusite — curve cetățiĭ le-amŭ făcutŭ; florile grădinelorŭ luĭ, degetele străine le-aŭ cullesŭ și nasulŭ cellŭ necunnoscutŭ le-a amirositŭ; palaturile luĭ — sĕlașe bóghelorŭ și puhacelorŭ 3) le-amŭ premenitŭ 4)... Iată dară, că acésta este dreptate: ca cu toțiĭ tóte alle melle darurĭ să moștenéscă și să stăpânéscă.

XL. Lumea agonisindŭ, in mare primejdiă spre a suffletuluĭ perdere estĭ. **Intelleptulŭ**. Pentru acésta dară, o! lume măgulitóriă, pre mine a mĕ măguli nu veĭ puté; căcĭ eŭ, precum tóte zestrile télle, ca nuorulŭ și ca umbra nŭoruluĭ să fie, amŭ cunnoscutŭ; și incă cunnoscut'amŭ că, de voĭu și pre tine și pre tótă avuția tea agonisi, ce folosŭ îmĭ este! de vreme ce acellŭ nepreţuitŭ suffletŭ îmĭ repuĭu. Și cu acésta, in tine și in zestrile télle nicĭ ŭă dinióră nu mĕ voĭu nădejdui, precum nu mĕ nădejduescŭ fără de vasŭ pre mare a âmbla.

XLI. Cu uniĭ, cariĭ, imperațĭ și bogațĭ fiindŭ, imperăția ceruluĭ aŭ agonisitŭ, nu te semețĭ. **Lumea**. Dară pentru ce pricină și pentru care lucru suffletulŭ să-ţĭ perḑĭ? Aŭ dóră socotescĭ că, bunurile și desfĕtările melle agonisindŭ, suffletulŭ îţĭ veĭ repune? Vedĭ dară acmu, o cinstite prietene, că nu bună socotéllă in chivernisĕla tea puĭ, ci numaĭ celle ce spre reŭ mergŭ găndescĭ, ĭară nu și celle ce spre bine. Că, de aĭ găndi in tóte chipurile, pentru carile ţi se și cade să ĭeaĭ a-minte, nu aĭ acésta minte in capulŭ teŭ purta, ci ţĭ-aĭ a-minte adduce pentru Davidŭ, carele intru atăta slavă imperățindŭ și cu oștĭ și cu avuție, — dară cătră suffletŭ stricatu-ĭ-aŭ ce-va aceste a melle iscusite zestri? ba! ci incă și imperatŭ, și proorocŭ, și după mórte și sfântŭ a fostŭ, și raĭuluĭ s'a invrednicitŭ. Pentru acésta dară, de vreme ce ințelleptŭ te numescĭ, lassă-te de *a maĭ hulĭré* infrumsețate podóbele a zestrilorŭ melle; căcĭ nu numaĭ Davidŭ, ci și alțiĭ mulțĭ impĕrațĭ, bogațĭ, cinstițĭ, marĭ, tarĭ și vestițĭ, ca-

1) Créneaux. 2) Tablourĭ. 3) Bufnițe. 4) Schimbatŭ.

riĭ toțĭ, cu alle melle de indrăgitŭ podóbe fiindŭ imbrăcațĭ, se purtaŭ; și din pricina acestora nicĭ *cătu-ĭ negru sub unghiă* scădere de binele suffletuluĭ lorŭ nu s'a attinsŭ; ci precum maĭ susŭ țĭ-amŭ pomenitŭ, impĕrățieĭ ceruluĭ s'aŭ indestoĭnicitŭ.

XLII. Lumea premulțĭ, in multe bunĕtățĭ intemeĭațĭ fiindŭ, la marĭ nebunie ĭ-a intorsŭ.

Intelleptulŭ. Audĭ tu, nesățiósă *de a uccideré* alle ómenilorŭ sufflete lume! Aceste izvóde, carile tu mi le arrĕțĭ, eŭ de multe orĭ și de multă vreme le-amŭ ispititŭ și le-amŭ cercatŭ, și fórte primejduitórie le amŭ afflatŭ. En addu-țĭ și tu a-minte pe acestŭ lăudatŭ Davidŭ imperatŭ și proorocŭ, uă dată la ce stepenă, cu alle télle lumescĭ pofte ingurluindu-se, l'aĭ addusŭ? că nu numaĭ căcĭ i se scurtà viéța, ci incă, in locŭ ce era să moștenéscă raĭulŭ, ghehenna illŭ inghițĭa; și acésta era cândŭ, cu a tea indemnare — o de reŭ voitóriă a omuluĭ lume! — pe Virsavia, muĭerea luĭ Uria Hetteus, spre curviă luase; ci numaĭ cu atâta a hălăduitŭ 1) din lațulŭ teŭ, căcĭ indată-țĭ cunnoscu spurcata indemnare și a inceputŭ a se mărturisi, după dovéda luĭ Nathanŭ proorocŭlŭ, și a dice: miluesce-mĕ, Dumnedeŭ, după mare mila tea, căcĭ fără-legea mea eŭ o sciŭ și peccatulŭ meŭ innaintea mea este pururea. Și incă maĭ prin ispită sciŭ, căcĭ ĭarășĭ, cu acella ce te laudĭ, proroсŭ Davidŭ, țĭ-a disŭ: deșertarea deșertărilorŭ și tóte sunt deșerte; adecă tu eștĭ deșertare și lucrurile télle deșertărĭ. Și incă maĭ audit'amŭ, ce aĭ lucratŭ acelluĭașĭ proorocŭ pré-intelleptŭ Solomonŭ fiĭu; că, după atâta ce de mare către Dumnedeŭ avea lască 2), câtŭ singurŭ *gurĭ cu gură* către sine a grăitŭ, apoĭ pe urmă, ĭarășĭ de tine nebunitŭ fiindŭ, câtŭ călcândŭ Dumnedeésca poruncă femeĭe și fete de némŭ străinŭ intre țiitóriele sélle a luatŭ. Atuncé dară, pre acellŭ minunatŭ intru intellepcĭune, alle télle desfĕtărĭ, și cu frumsețea muĭerésca impreunatŭ fiindŭ, din intellepcĭune in nebuniă, din curățiă in spurcăcĭune, și din dreptate in strîmbĕtate, și din sfântŭ — peccătosŭ, l'aŭ premenitŭ; câtŭ șĭ capisce 3) bozilorŭ de mână de omŭ făcuțĭ a făcutŭ. Acmu dară, de vreme ce tu pónĕ intr'acésta cu alle télle meșteșugurĭ a face putușĭ, și pre acellŭ intelleptŭ, carele de singurŭ Dumnedeesculŭ nespusŭ rostŭ 4) intru intellepcĭune fu lăudatŭ, intru credința a acelluĭașĭ Dumnedeŭ a se sminti illŭ făcușĭ; dară pe mine, săraculŭ, carele nu dintru intellepcĭunea luĭ uă parte séŭ a treĭa parte, ci nicĭ a miĭa parte dintr'uă cirtă 5) a intellepcĭuniĭ luĭ amŭ, cum nu mĕ veĭ ademeni! și cum nu mĕ veĭ, precum țĭ-a fi voĭa, premeni! Că așĭașĭ de totŭ pre acellŭ allŭ meŭ ziditorŭ și de viéță dătătorŭ Dumnedeŭ a-lŭ uĭta mĕ veĭ face; și pre acella, ce a făcutŭ cerulŭ și pămentulŭ, marea și tóte implerile 6) eĭ, să părăsescŭ; și auruluĭ, argintuluĭ și lucrurilorŭ a mânulorŭ *(sic)* omenescĭ să mĕ inchinŭ, și cu alle télle, prin desfĕtărĭ, mâncărĭ și beuture, maĭ vĕrtosŭ pântecele a-mĭ fi D-deŭ să priimescŭ; pentru care lucru fericitulŭ Pavelŭ tare și vĕrtosŭ, a mĕ feri frumosŭ și minunatŭ—mĕ—invĕțândŭ, opresce.

XLIII. Premulțĭ audind, că cu avuția raĭulŭ moșiă aŭ cumpĕratŭ, cu acésta pricină avuția nu ĭubi, căcĭ cellorŭ maĭ mulțĭ ĭadulŭ le-a căstigatŭ.

Lumea. O prostatecule omŭ! Dară ĭarășĭ te abbațĭ din drépta și buna socotéllă? Dară ce socotescĭ? Aŭ dóră că, cu zestrile melle impodobitŭ și imbogătitŭ fiindŭ, suffletulŭ îțĭ veĭ perde? Și nu sciŭ ce-mĭ spuĭ, că, cu alle melle de nehulitŭ-cuvióse desfĕtărĭ, te veĭ inchina bozilorŭ? O, minunatŭ lucru de mare a tea neprecepere și de grosimea intĕmpiriĭ mințiĭ telle! Dară *n'aĭ cunnoscutŭ, că cu multă avuțiă cu multulŭ folosŭ suffletuluĭ teŭ veĭ face? Cu avuția poțĭ zidi beserice, monăstirĭ, fôntâne, podurĭ; cu avuția poțĭ scóte robĭ*, a plăti datornicĭ; cu avuția poțĭ a milui, a intări pe ceĭ slabĭ; și, maĭ vertosŭ, n'aĭ cititŭ, — aŭ póte fi că eștĭ neinvĕțatŭ,—Sfânta Scriptură? că impĕrăția ceruluĭ este fórte eftenă, căcĭ uă femeiă, duoĭ banĭ numaĭ in gazofilachiă 7) arruncândŭ, impĕrăția ceruluĭ șĭ-a cumperatŭ (Math., cap. II). Acmu dară, cum nu este fericită avuția mea? și cum nu veĭ fi nebunŭ de nu veĭ sili a o agonisi, de vreme ce și suffletuluĭ și trupuluĭ indemână și bine îțĭ face?

XLIV. Adăugându-țĭ-se avuțiele, ânima să nu țĭ se impetréscă.

Intelleptulŭ. Ah, lume lingușitóriă! cum te, spre a mea amăgire, lingușescĭ! Eŭ, măcarŭ-că adevĕratŭ, după allŭ teŭ cuvîntŭ, de carte neinvĕțatŭ și prostatecŭ sum; inse, precâtŭ in putință mĭ-a fostŭ, Sfintele Scripture amŭ cercatŭ; și ĭarășĭ intr'acea Sfântă și adeverată Scriptură afflaĭ, unde dice, că

1) Scăpatŭ. 2) Grațiă — cuvîntŭ polonŭ. 3) Templu. 4) Graĭu. 5) Trăsetură 6) Commoditățile. 7) Vistieriă.

unŭ voĭnicŭ, pre Domnulŭ Christosŭ intrebândŭ, ḑise: bunule invĕţătorŭ! ce voĭu face să moştenescŭ impĕrăţia ceruluĭ? Bunulŭ inveţătorŭ buna inveţătură ĭ-a datŭ: să se păḑéscă şi să se feréscă de tóte de cellea ce pravila şi legea opresce, să ţiiă şi să facă tóte acellea, carile legea şi pravila a face indémnă şi poruncesce. Ellŭ a respunsŭ, precum acestea tóte se afflă păḑindu-le şi ţiindu-le; ḑicêndŭ: acestea din tinereţea mea le-amŭ păḑitŭ. Atuncĭ Domnulŭ acea de plinŭ ĭ-a arretatŭ trebuinţă, ḑicêndu-ĭ: du-te de vinde tótă avuţia tea şi o dă săracilorŭ. Atuncĭa mişellulŭ, fiindŭ cu a tea dragoste deprinsŭ şi cu a tea inşellăcĭune cupprinsŭ, reŭ se intristâ şi cumplitŭ se măhni şi maĭ vertosŭ te ascultâ pre tine — o! vrednică de hulă lume — decâtŭ pre dascallulŭ, pre carele precum este bunŭ maĭ de'nainte illŭ mărturisise. Şi aşĭa, cu frântă voiă tristŭ intorcêndu-se, porunca cea bună a didascalluluĭ celluĭ bunŭ a o face cu greŭ ĭĭ fu. Dară acésta pentru ce? Aŭ nu căcĭ era cu tine şi cu desfĕtările télle deprinsŭ şi spre poftele télle cu totulŭ impinsŭ? Şi aşĭa maĭ tare cu avuţia a inchisŭ şi a perdutŭ decâtŭ a deschisŭ şi a agonisitŭ impĕrăţia ceréscă; şi pônĕ intr'atâta de strîmtă şi de aspră i s'a făcutŭ, câtŭ maĭ pre lesne să fie cămilleĭ a intra prin urechiele aculuĭ decâtŭ luĭ in impĕrăţia ceruluĭ. Pentru acésta dară, mĕ temŭ că nu ca săraculŭ banulŭ voĭu da, ci ca bogatulŭ, cândŭ illŭ va cere cine-va, mĕ voĭu intrista. Ci nicĭ cu acésta nu mĕ veĭ inşella, căcĭ nu-ţĭ poftescŭ bogăţia tea.

XLV. Lumea—temniţă; şi pentru ce să se ĭubéscă?

Lumea. Acmu dară, tu nicĭ cum nu mĕ ĭubescĭ?

Inţelleptulŭ. Ba ĭubescŭ, precum te-a ĭubitŭ şi fericitulŭ Davidŭ; că te, precum temniţă să fiĭ, socotĭa; şi ĭarăşĭ ca Davidŭ luĭ Dumneḑeŭ a-totŭ-puterniculŭ cu smerenia mĕ rogŭ, ḑicêndŭ: Scóte, Dómne! din temniţă suffletulŭ meŭ, a mĕ mărturisi numeluĭ teŭ!

Lumea. Dară că acesta cuvîntŭ maĭ multŭ spre urrîre şi defăĭmare decâtŭ spre dragoste şi laudă este, incă îmĭ ḑicĭ că sum şi temniţă; dară pentru acésta intru adevĕratŭ vine-mĭ să rîḑŭ de intunecată orbirea tea! Dară nu mĕ veḑĭ, câtŭ sum de largă şi lată, luminósă şi frumósă, cuviósă şi drăgăstósă, o sărace? Pentru acésta intrébă pe ceĭ ce şedŭ in temniţă şi inchisóriă: să-ţĭ spuiă, ce este inchisórea temniţeĭ şi slobodenia mea?

XLVI. Desfrênata voiă suffletulŭ spre mórte răpesce.

Inţelleptulŭ. Adevĕratŭ, după a tea nebună socotéllă şi precum ţi se pare, estĭ largă şi lată, inse spre a faceré reutăţĭ, nu bunĕtăţĭ; luminósă şi arrĕtósă — spre a lumina şi a arrĕta cărrările celle strîmbe, versătórie de sânge şi perḑĕtórie de suffletŭ! Dară după a mea socotéllă, bine precepŭ şi frumosŭ cunnoscŭ, că, pre câtŭ poţĭ, pre atâta silescĭ, ca prin acéstă a tea intunecósă lumină cu slobodă voiă şi desfrenată poftă a âmbla să mĕ facŭ; şi aşĭa, de uă dată cu a tea lumină intunereculŭ nebunieĭ să mĕ cupprindă, in perire să mĕ afflu, şi in bezcisniciă in vecĭ fără de sfĕrşitŭ să mĕ cumplitŭ chinuescŭ.

XLVII. In lume fericire nu este, nicĭ limanulŭ fericitŭ.

Lumea. Vaĭ, vaĭ! Cum a te pricepe nu poţĭ! şi pre acestiĭa, ce in mine slobodŭ lŏcuescŭ, cum sunt de fericiţĭ şi in tóte bişugiţĭ, a cunnósce să te invrednicescĭ şi lorŭ a te obsci să te nevoescĭ.

XLVIII. Fericitŭ carele cu lumea nu s'a amestecatŭ.

Inţelleptulŭ. Ba minţĭ, falnică şi mincĭunósă ce estĭ! Căcĭ inţelleptulŭ, nu pe cella ce este in tine, ci pe cella ce-a eşitŭ din tine, fericesce; şi incă şi maĭ fericitŭ cella ce n'a venitŭ in tine! Şi nicĭ cu acésta a mĕ dovedi veĭ puté.

XLIX. Dreptulŭ nu se va clăti de orĭ-ce i s'arŭ têmpla.

Lumea. O, blăstĕmatule, ticăitule şi nemică cunnoscĕtorule! Dară Patriarşiĭ, Proorociĭ, Apostoliĭ, Muceniciĭ, şi all'alţĭ sfinţĭ, aŭ nu cu toţiĭ in mine aŭ lŏcuitŭ? Aŭ nu cu toţiĭ cu mine s'aŭ slujitŭ? Dară, de vreme ce aceĭa cu toţiĭ se numescŭ fericiţĭ, pre cariĭ eŭ in mine, *ca intr'unŭ sicriŭ, ca pre nesce odóre scumpe*, ĭ-amŭ păḑitŭ; ca ce tu atâtea de mine nevrednice cuvinte îmĭ grăescĭ? şi necuvióse respunsurĭ îmĭ respunḑĭ?

L. De lume lăpedându-te, *titulŭ* fericiriĭ veĭ agonisi.

Inţelleptulŭ. Aĭ, ce lătrătóriă şi de mincĭunĭ spuitóriă estĭ! Dară tu, pre aceĭa ce-sŭ maĭ susŭ pomeniţĭ sfinţĭ, aŭ din tine să fie fostŭ ĭĭ socotescĭ? aŭ cu tine să se fie slujitŭ gândescĭ? Dară că eĭ, — o fericiţiĭ! — ântêĭu de tine şi de dulceţile télle lăpedându-se, allŭ feriririĭ *titulŭ* şĭ-aŭ agonisitŭ, şi — aceĭ

intru pomenire de treĭ orĭ fericițiĭ — nu numaĭ de tine, ci și singurŭ de sine s'aŭ lepădatŭ, porunca bunuluĭ lorŭ Invĕțătorŭ pădindŭ, unde dice: „cine va să vină după mine, să se lepede de sine“; și pônĕ intr'atâta te urrîse, că, cândŭ le dicea cine-va că vorŭ să móră, adecă să éssă din tine, atuncĭa bucuriă nespusă și nepovestită le venĭa; și, pre lôngă acea fericită și nu in zădarŭ bucuriă, orĭ fie ce felĭu de cumplită, otrăvită și nemilósă mórte in sémă nu băgaŭ, ci uniĭ intrândŭ in focŭ ca cum arŭ intra in roŭă, alțiĭ intrândŭ in gerŭ și in ghiățușŭ ca cum arŭ intra in căldură și in feredeŭ, alțiĭ de códele a caĭ sirepĭ 1) și nemolliţĭ 2) cu ĭute allergătură tărăiţĭ și pre a ulițelorŭ petre șpĕrcuiţĭ, ca cum arŭ fi in primblărĭ și priveliscĭ 3) âmblatŭ; și a altora a mulţĭ alte multe fără mĕsură cumplite și nesufferite pedepse pătimĭaŭ, și pentru acestea nemică nicĭ cum se scărăndăvĭaŭ, ci maĭ vĕrtosŭ cu dragă ânimă către dênsele, adecă către munce, allergaŭ . . . . . Și pentru ce așĭa? Pentru ca cu unŭ cĭasŭ maĭ inainte din tine să éssă, și la țenchĭulŭ 4), cellŭ ce din a lorŭ cuconiă 5) a adjunge silĭaŭ, să adjungă. Așijderea săhastriĭ,—o norocițiĭ! că partea cea maĭ bună șĭ-aŭ allesŭ! — cariĭ, pentru a tea de urrîtŭ urrîcĭune, prin strașnicĭ munţĭ făr'de soție singuratecĭĭ numaĭ fugindŭ și, prin gaurele adêncelorŭ vĕrtópe 6), intr'unŭ locŭ cu jiganiele veninate și cu fiarele cumplite a petrece ascundêndu-se, și pentru ce acésta? pentru căcĭ bine socotiră, că maĭ cumplită, maĭ vrăjmașă, maĭ veninósă gadină 7) decâtŭ tine nu va fi; și, maĭ vĕrtosŭ, ca urrîta și de totŭ intregulŭ cu mintea hulita tea grozăviă să nu priivéscă, carea, slabilorŭ de fire trupescilorŭ ochĭ óre ce frumsețe a-evea se pare, cu carea ceĭ maĭ mulţĭ prin amăgélla necunnoscințeĭ reŭ se amăgescŭ; dară eĭ — o, de totŭ rostulŭ de treĭ orĭ lăudațĭ!—maĭ bine prin gaure a lŏcui, de fóme a muri, și de sete a se topi, aŭ allesŭ, decâtŭ in tine a lŏcui, cu bunurile telle a-șĭ petrece, și cu desfĕtările telle a-șĭ sminti neprețuluitele selle osfințite sufflete; pre cariĭ tu, o clevetitorule! nebunĭ să fie fostŭ ĭĭ cu bărfélla numescĭ, la a cărora nebuniă, cu toțiĭ cu osĕrdiă luĭ Dumnedeŭ să ne rugămŭ, ca și pre noĭ părtașĭ să ne facă: și pre noĭ nebunĭ și fără de socotéllă să ne socotescĭ.

LI. Cu poftele lumescĭ deprindêndu-te, Dumnedeescile porunce grelle îțĭ vorŭ păré!

Lumea. Multŭ mĕ mirŭ, de ce *rulezĭ* și de ce *blojorescĭ*, grăindŭ in deșertŭ? Acmu tu veĭ să dicĭ, precum că acéĭa, ce de mine se lapedă, petrecŭ v'unŭ bine séŭ afflă vre-unŭ folosŭ. Oh! dară că ĭarășĭ, că mĕ mirŭ și mĕ minunezŭ, voĭu dice! Și en ĭea a-minte, ce voĭu a te intreba. Dară unŭ omŭ, carele intr'unŭ munte pustiĭu locuesce, și intr'uă gaură de bălaurŭ séŭ intr'uă pesceră de leŭ, séŭ de ursŭ, séŭ de pardosŭ, vieţuesce,—óre ce felĭu de petrecere va să facă? și ce felĭu de custŭ 8) va să custe 9)? séŭ ce chipŭ de traĭu va să trăéscă? purure*a in recnetele leilorŭ, in mormăiturele urșilorŭ, in șueretele bălaurilorŭ și a șerpilorŭ*; НЕПРЕСТАННО 10), ca să nu dicŭ nepărăsitŭ, gróza și frica cumplitelorŭ *jiganie séŭ să le dicŭ dihanie* purtândŭ; și cutremurândŭ-lŭ véra ferbintélla și pripéculŭ 11) ferbêndu-lŭ și cocêndu-lŭ, ĭérna frigulŭ și gerulŭ recindu-lŭ și inghiățându-lŭ, fómea leșinându-lŭ și hemisindu-lŭ, setea aprindêndu-lŭ și topindu-lŭ; și de va, și ce-va de mâncatŭ séŭ de bĕutŭ, affla, — dóră rădĕcina erbeĭ și apa din borta copacĭuluĭ, pre carele nu ellŭ le mănâncă séŭ bea, ci elle pre dênsulŭ topescŭ și sferșescŭ. Decĭ, acésta ţie intellepcĭune de se pare a fi, mare nebunŭ estĭ, și in numĕrulŭ cellorŭ fără de minte să te socótescĭ!

LII. Adeverata către D-deŭ dragoste cepoftesce, acéĭa i se dăruesce.

Intelleptulŭ. Ah, fĕțarnică și pulbere ce estĭ lume! Dară bine sciĭ tu că dragostea pe tóte *invince* și biruesce, carea, in ânima unuĭa ca accelluĭa intrândŭ și cupprindêndu-o, adecă cea de plinŭ și adevĕrată dragoste, tóte acellea, carile maĭ susŭ mi le-aĭ pomenitŭ, câtŭ sunt de relle, cumplite și de strașnice, tóte in blânde, bune și in plăcute se intorcŭ: cândŭ flămândesce și insetoșéză, prin adeverata și deplina dragoste de tótă hrana dulce și de tótă bĕutura bună se indestúlitŭ satură; pripĕculŭ cellŭ ferbinte și *ardêndŭ-pălitorŭ* și gerulŭ cellŭ ĭute și *vrăjmașŭ-inghĭățătorŭ*, in vêntulŭ, cellŭ ce primăvéra in rezversatulŭ *(sic)* zorilorŭ sufflă, se intórce și, spre a trupuluĭ și a cărniĭ slabuluĭ omŭ indemână, se premenescŭ; gângâniele, jigâ-

1) Selbatecĭ. 2) Neinvĕțațĭ. 3) Spectacole. 4) Scopulŭ. 5) Copillăriă. 6) Grotte. 7) Reptilŭ. 8) Traĭu. 9) Trăéscă,--din lătinesce: *consto*. 10) Neincetatŭ -- cuvîntŭ russescŭ. 11) Arșița.

niele, fiarele celle vrăjmaşe şi cumplite, blânde şi domolite i se facŭ, cătŭ şi piciórele ĭĭ sărută şi incă şi slujbă ĭĭ facŭ; şi, pentru ca să intr'unŭ cuvîntŭ ḑicŭ, tóte acellea, ce impotrivă şi relle sunt, următórie, ascultătórie şi bune se facŭ; căcĭ că acellŭ de plinŭ bine, adecă Dumneḑeŭ, cu dênsulŭ pururea este şi, Ellŭ de faţă fiindŭ, nicĭ una ĭĭ lipsesce!

LIII. Omulŭ imperatŭ peste tóte lucrurile lumiĭ; inse tóte in chipŭ de zălogŭ ĭĭ suntdate

Lumea. Dară in mine, ce veĭ căuta şi nu veĭ affla? séŭ ce veĭ pofti şi nu veĭ găsi? En priivesce tóte *circumstanţele, adică impregĭurŭ-stările* melle: têrgurile celle norodóse, cetăţile celle vêrtóse, satele celle desse, viĭele celle roditórie, ţarinele celle de bişugŭ dătătórie, grădinele celle cu florĭ frumóse, liveḑele celle cu pometurĭ drăgăstóse..... Ĭea a-minte *saraĭurile celle marĭ a domnilorŭ şi a boerilorŭ*; socotesce palaturile celle innalte şi desfĕtate a crailorŭ şi a imperaţilorŭ; priivesce *uliţele celle late şi cu pétră cuptuşite a cetăţilorŭ şi a têrgurilorŭ*; ĭea séma avuţielorŭ şi a lucrurilorŭ scumpe, carile intr'acestea se afflă..... Dară pentru all'alte in mine ce sunt nepovestite cunune, de dăruitŭ şi pe cella ce fără induoinţă îmĭ slujesce de impodobitŭ! precum sunt pescĭĭ măriĭ, piticiĭ[1]) pĕraelorŭ, fiarele şi tótă dihania pămêntuluĭ, paserile ceruluĭ, şi all'altele, cu carile Dumneḑeescultŭ cuvîntŭ m'a implutŭ, şi a Luĭ mână sfântă prin mine, — prin frumósa sea zidire, — le-a imprăştiatŭ; şi maĭ vêrtosŭ, o brudatecule! prin a mea pricină şi prin miḑŭ-loculŭ meŭ tu cu dênsele să te slujescĭ şi, mâncândŭ, bêndŭ, desfĕtându-te, să te veselescĭ; şi, binele meŭ cunnoscêndŭ, cu totŭ suffletulŭ să-mĭ mulţumescĭ. Dară, o sărace! Solomonŭ aŭ n'a maĭ inţelleptŭ decâtŭ tine fostŭ? şi şi ellŭ incă acésta invéţă, căcĭ numaĭ acésta îţĭ va remăné.

LIV. Dulcéţa lumiĭ otrava suffletuluĭ.

Inţelleptulŭ. O, cursă şi laţŭ prin intunerecŭ intinsŭ! Dară să nu cunnoscŭ eŭ, că tóte acestea ce mi le-aĭ pomenitŭ, şi aşĭaşĭ tu singură unorŭ pomĭ te assemenĭ, cariĭ pe lôngă lacullŭ, unde uă dinióră a fostŭ Sodomulŭ, precum să se affle se povestesce; cariĭ, decâtŭ alţĭ pomĭ aĭ lumiĭ precum maĭ frumoşĭ, maĭ umbroşĭ şi maĭ cuvioşĭ să fie se povestesce, ĭară ispitindŭ cine-va a cerca in lontrulŭ lorŭ,—putregaĭu, şi in pómele lorŭ,—putregĭune, plévă şi amărăcĭune afflă. Ci inse tu maĭ cumplită şi maĭ otrăvită amărăcĭune porţĭ; căcĭ pómele a pomilorŭ acellora gustulŭ amărescŭ, ĭară a tea otravă gustulŭ indulcindŭ, adecă poftele trupuluĭ plăcêndŭ, omóră şi otrăvesce; pentru care lucru tuturorŭ de strigatŭ este: o! lume, ce eştĭ mĭere ammestecată cu fiere!

LV. Cu lumea, precum vre-uă dată adevĕratŭ prieteşugŭ veĭ lega, nu gândi.

Lumea. Multŭ staŭ, şi de a tea scurtă şi próstă minte mĕ mirŭ. Cum şi in ce chipŭ mĭere ammestecată cu fĭere a fi îmĭ ḑicĭ? Dară pre cariĭ vre-uă-dinióră aĭ auḑitŭ să ḑică: o, că de-arŭ muri numaĭ pentru urrîtulŭ lumiĭ? Ha! Sciŭ că veĭ, precum mulţĭ se afflă şi pre mulţĭ aĭ auḑitŭ, să ḑicĭ; dară sciŭ pentru ce: nu dóră că pentru reulŭ meŭ, ci pentru a lorŭ de crierĭ puţinĕtate, necunnoscinţă, şi a puţintelluşe óre-ce bântuelle nerebdare şi nesufferire. Ĭară cellŭ intregŭ cu crieriĭ şi coptŭ cu mintea, acésta nicĭ odinióră ḑice, nicĭ vre-uă-dată pomenesce. Oare carele este acella, ce şi-arŭ urrî mamca[2]), să nu ḑicŭ maĭca[3])? căcĭ, precum ţĭ-amŭ şi maĭ ḑisŭ, eŭ pre toţĭ ca pre nesce fiĭ ĭĭ ţiŭ, ca pre nesce pruncĭ ĭĭ applecŭ, şi ca pre nesce coconĭ ĭĭ grijescŭ; şi, intr'acesta chipŭ eŭ pre dênşiĭ socotindu-ĭ şi de totŭ reulŭ ferindu-ĭ, óre in ce chipŭ? in ce felĭu? şi cine arŭ fi acella ce arŭ, de mine a se despărţi, vré? Căcĭ eŭ tuturorŭ şi in tóte bună şi blândă sum: şi de bine cine a se dezlupi *(sic)* arŭ pofti? Şi de vreme ce-ĭ ĭubescŭ, ĭată că le sum prietenŭ: şi care arŭ fi acella, ce arŭ vré de prietenulŭ seŭ să se instrăineze? Nime! Iată dară, că de ĭubitŭ şi de indrăgitŭ sum.

LVI. Lumea maĭca reutăţilorŭ şi gazda tâlharilorŭ este.

Inţelleptulŭ. O, cum şi in ce felĭu, precum mĕ ĭubescĭ, mi te arrĕţĭ? şi incă tu singură pre tine, după a tea greşită socotéllă, precum să fiĭ de ĭubitŭ, te dovedescĭ? Dară adevĕratŭ, că a[4]) totŭ omulŭ a sci şi acésta a cunnósce se cade: căcĭ prieteşugulŭ teŭ unorŭ tâlharĭ se asséménă, cariĭ lătinesce *philaetes latrones* se chĭamă, adecă tâlhariĭ, cariĭ in chipŭ de prietenĭ pre căllătoriă drumeţuluĭ se arrétă şi, ca cum arŭ fi ómenĭ bunĭ, cu cuvinte dulcĭ pre căllĕtorŭ tumpină *(sic)* şi cu dênsulŭ impreună la calle tovarăşĭ se facŭ; inse, cercându-şĭ vremea ca, indemână căḑên-

[1]) Grecesce: τὰ ψαράκια [2]) Doĭca. [3]) Muma. [4]) La.

du-le, pre săraculŭ cellŭ fără scire căllătorŭ și cellŭ pentru dénșiĭ fără de nicĭ uă paḑă mergĕtorŭ să-lŭ uccigă și să-lŭ prăpădéscă; și așĭa, vremea și loculŭ afflândŭ, fără de milă versare de sânge făcêndŭ, pre săraculŭ, ca pre unŭ mĭellușellŭ fără de vină, morțiĭ și peririĭ îlŭ daŭ.... Inse, aceĭ tălharĭ totŭ maĭ bunĭ decâtŭ tine, și tu maĭ rea decâtŭ dênșiĭ: căcĭ eĭ trupulŭ, ĭară tu suffletulŭ uccidĭ.

LVII. Lumea decâtŭ tălhariĭ maĭ rea, căcĭ tălhariĭ trupulŭ, ĭară lumea suffletulŭ uccide.

Lumea. O vaĭ de mine și de mine! cum tălharilorŭ, uccigașilorŭ și ómenilorŭ reĭ mĕ assemenĭ? Dară cum și in ce chipŭ și eŭ nebunilorŭ și cellorŭ lipsițĭ de minte nu te voĭu potrivi? Dară ĭan socotesce: óre eŭ ca aceĭ tălharĭ facŭ? căcĭ tălhariĭ silescŭ, ca pre omŭ de tóte de câte are să-lŭ lipséscă și să-lŭ pustiéscă; dară eŭ nu așĭa, ci pre ceĭ ce in mine lŏcuescŭ, cu de tóte îĭ inbișugescŭ, îĭ immulțescŭ, și nicĭ una a le lipsi silescŭ.

LVIII Poftele lumesci, ca sirenele pre omŭ, adormindu-lŭ, îllŭ innécă.

Intelleptulŭ. Adevĕratŭ, acestŭ subțire și de mulțĭ ómenĭ necunnoscutŭ meșterșugŭ dela *sirene*, — *acestora Moldovenĭĭ „fete de mare“ le ḑicŭ*[1]),— l'aĭ luatŭ; carile, cu alle selle frumóse, cuvióse și măngăióse *versurĭ*, pre săracii de corabierĭ nebunindu-ĭ, îĭ adormŭ; și așĭa, precum spune *fabula*, elle, in corăbie sărindŭ, îĭ imbrățișéză și, in fundulŭ luciuluĭ măriĭ affundându-ĭ, îĭ cobóră și fără veste îĭ innécă. Ci tu, decâtŭ sirenele, totŭ maĭ de reŭ făcĕtóriă: căcĭ elle trupulŭ, ĭară tu suffletulŭ innecĭ. Inse ințelleptulŭ căllătorŭ ce face? îșĭ vĕrtosŭ urechĭele selle astupă, ca nu cum-va, glasulŭ sirenelorŭ auḑindŭ, să se ațipéscă; și așĭa, prin a lorŭ cântece, ca cândŭ n'arŭ auḑi cântece, trece; și, dintru acea de viéță primejduitóriă meșterșuguire cu amăgéllă scăpândŭ, fără poticală hălăduesce. Ca accelluĭa dară ințelleptŭ și bine-socotitorŭ căllătorŭ și mie a face, și ca dênsulŭ a mĕ păḑi fórte mi se cuviindŭ cade; ca, in tine lŏcuindŭ, ca cum n'așŭ fi in tine să mĕ socotescŭ, și cu acésta de alle telle *indivurĭ-inchipurĭ* de amăgelle să mĕ scutescŭ.

LIX. Tóte inḑemânările fiilorŭ véculuĭ acestuĭa deșerte și vrednice de rîsŭ.

Lumea. De vreme ce cu acésta socotéllă te slujescĭ, cu bună sémă bine să sciĭ, că prostatecŭ estĭ; căcĭ eŭ nemeruĭ vre-unŭ reŭ a face silescŭ, nicĭ spre primejdia séŭ perirea cuĭ-va mĕ nevoescŭ; ci, maĭ vĕrtosŭ, tuturorŭ in tóte totŭ binele, inḑemâna și tótă lesnirea invoescŭ și nevoescŭ, precum toțĭ ințelleptiĭ meĭ acésta mărturisescŭ: nemeruĭ fățărnicescŭ, pe nime amăgescŭ, pre nime urrescŭ, pre nime din mine izgonescŭ, ci tuturorŭ bine le poftescŭ și pre toțĭ, cum pre ceĭ marĭ așĭa pre ceĭ micĭ, in ce chipŭ pe tinerĭ intr'acellŭ chipŭ pe betrânĭ, ca pre nesce fiĭ, cu mare dragoste cupprinḑêndu-ĭ, îĭ imbrățișezŭ; inse nu ca sirenele, precum pre pizmă ḑicĭ tu, nicĭ măgulindu-ĭ ca să-ĭ innecŭ, precum pre strâmbŭ reŭ grăescĭ tu; ci precum unŭ bunŭ-chivernisitorŭ părinte, precum pentru cellŭ de'ntâĭu născutŭ fiĭu a-lŭ cresce silesce, așĭa pentru cellŭ maĭ pre urmă născutŭ se nevoesce, că și pre acella mare crescutŭ a-lŭ vedé poftesce; așĭa dară și eŭ pentru toțĭ fiiĭ meĭ nevoință puĭu, ca, orĭ-ce arŭ cere și orĭ-ce arŭ pofti, nemeruĭ, intru nemică, nemică ce-va să-ĭ lipséscă: de mĕ, pentru acésta, dară tu inșellătóriă și de reŭ voitóriă socotescĭ, — precum puținŭ estĭ la crierĭ, totŭ omulŭ să sciă.

LX. Vaĭ acelluĭa, carele ce-va decâtŭ D-ḑeŭ maĭ bunŭ a affla cércă.

Intelleptulŭ. Adevĕratŭ este acesta allŭ teŭ mințitorŭ cuvîntŭ; căcĭ și fiilorŭ véculuĭ acestuĭa, — pre cariĭ tu fiĭ îĭ numescĭ și eĭ pre tine maĭcă te aŭ și de bine făcĕtóriă, precum să le fiĭ, inșelându-se te socotescŭ, — nemică a le lipsi și cu tóte imbogățițĭ și indestullițĭ a fi li se pare. Ci, precum eŭ socotescŭ, și nu numaĭ eŭ, ci totŭ intregulŭ la minte așĭa va cunnósce, că nu de totŭ binele și de tótă avuția să fie bișugițĭ, ci maĭ vĕrtosŭ de tótă sărăcia și de totŭ reulŭ să fie cupprinșĭ. Și cu adevĕratŭ și fórte fără de greșŭ, totŭ omulŭ să sciă, că acellora, ce tu fiiĭ teĭ îĭ numescĭ și, precum tóte bunurile și tóte avuțiele le dăruescĭ, ḑicĭ; că nu bogațĭ, ci maĭ vĕrtosŭ săracĭ, nu in bunătățĭ marĭ și de tóte sătuĭ, ci maĭ vĕrtosŭ *meserĭ* și flămânḑĭ, precum a cântatŭ Davidŭ. Ĭară déca socotélla cea intrégă și chivernisélla cea bună a sci și a pricepe veĭ pofti, acésta este: că totŭ cella ce va fugi de tine și se va feri de

[1]) Unŭ detalliŭ pré-interessantŭ pentru mitologia nóstră poporală.

totŭ binele teŭ, și cu tótă ânima și cu intregŭ suffletulŭ pre Domnulŭ va cerca, nu se va lipsi de totŭ binele. O, ascultă-mĕ, lume! că cu cătŭ voĭu fi in Domnulŭ de săracŭ decătŭ tine, și decătŭ tótă avuția tea sum maĭ bogatŭ! și de Domnulŭ ținêndu-mĕ cătŭ voĭu fi de slabŭ decătŭ tine, și decătŭ tótă puterea tea sum maĭ vĕrtosŭ! precum invéță fericitulŭ Pavelŭ.

LXI. Omulŭ in voĭa luĭ lăssatŭ, carele maĭ susŭ se va suĭ, maĭ cu grea cădătură va cădé.

Lumea. O nepriceputule și in tóte ticăitule! Iea-țĭ in minte și-țĭ pune in socotélă tăria și vîrtutea, mărimea și puterea ĭubițilorŭ meĭ fiĭ, cariĭ, cu mine slujindu-se, cu de aceste neprețuluite cunune ĭ-amŭ incununatŭ, și cu infrumsețate *coronne* ĭ-amŭ *incoronatŭ*; pre cariĭ tu, cu a tea rea și próstă socotéllă, săracĭ și *meserĭ* iĭ socotescĭ, slabĭ și neputincĭoșĭ a fi iĭ numescĭ. Aŭ nu uniĭ Africa, Asia și Europa și, maĭ bine să dicŭ, tótă a pămêntuluĭ rŏtundéllă și acestorŭ pomenite părțĭ avuție aŭ agonisitŭ? Aŭ nu uniĭ falca leuluĭ aŭ despicatŭ? Aŭ nu alțiĭ marea cu lanțuje de ferrŭ aŭ legatŭ? Aŭ nu alțiĭ munțiĭ șessurĭ aŭ făcutŭ? Aŭ nu uniĭ apele din gărlele lorŭ aŭ abăttutŭ? carile pré-adâncă adâncime avêndŭ, la trecerea lorŭ nicĭ genunchĭulŭ omuluĭ să nu se ude, le-aŭ făcutŭ; și din marĭ micĭ, din adâncĭ neadâncĭ, le-aŭ premenitŭ. Aŭ nu uniĭ minunate și nepovestite cetățĭ aŭ făcutŭ și, cu de zidŭ innălțime și grosime pré-grósă și pré-innaltă, le-aŭ incungĭuratŭ și le-aŭ intemeĭatŭ? Aŭ nu alțiĭ cetățĭ marĭ, tarĭ, puternice ca acestea, in clipélla ochĭuluĭ le-aŭ fărămatŭ și zimțiĭ ceĭ innalțĭ cu țerna temellieĭ ĭ-aŭ ammestecatŭ? Și ce să maĭ laudŭ și să le spuĭu minunile lorŭ către unŭ nepriceputŭ ca tine! căcĭ de așŭ și tăcé eŭ macarŭ, alle lorŭ preste minunĭ minunate fapte se arrétă și *prin ochĭulŭ și urechia a totŭ omulŭ se pórtă*; precum și alte alle lorŭ, a fiilorŭ meĭ adecă, in mulțime nenumerate și nemesurate puterĭ și bogăție, carile de nu le poțĭ cu ochĭulŭ privi, du-te la ceĭ vechĭ și la ceĭ nouĭ istoricĭ, și tóte de plinŭ ițĭ vorŭ arrĕta: căte minunate și slăvite aŭ făcutŭ și aŭ desfăcutŭ!

LXII. Vĕrsta și norocirea lumiĭ ca róta cândŭ se invărtesce.

Intelleptulŭ. In mare mărime a mirăriĭ mirându-mĕ și uĭtându-mĕ, staŭ. Cu ce cântece, cu ce laude, cu ce slavă, voĭu cănta, voĭu lăuda și voĭu slăvi pre acellŭ *subțire la minte, iscusitŭ la socotéllă și intregŭ la chitéllă zugravŭ*, carele, decătŭ toțĭ ânteĭu, a-eve *forma* și chipulŭ a avuțieĭ fiilorŭ teĭ a șeruitŭ și adevĕratŭ o a zugrăvitŭ! O, frumósă, intrégă și decătŭ simcéŭa briciuluĭ maĭ ascuțită și maĭ ĭute minte! că róteĭ prin ossiă invĕrtitórie o a assemenatŭ: și adevĕratŭ dară, și deŭ fórte fără mincĭună adevĕratŭ! Că, precum partea róteĭ cea de desuptŭ se sue in susŭ și, adjungêndŭ in midŭ-loculŭ cumpĕniriĭ, unde, de nu multŭ, macarŭ câtă-va-șĭ puțintică vreme a sta s'arŭ cădé, nicĭ *minută* macarŭ, adecă nicĭ cătŭ arŭ clipi ochĭulŭ, nu se zăbovesce, ci din cumpĕna midŭ-lociriĭ spre *inalțosuluĭ* parte cu mare răpedĭune se povĕrnesce; și așĭa partea, carea maĭ dineórea o vedeaĭ suindu-se in susŭ, acmu și maĭ intr'acellŭ cĭasŭ o vedĭ cuborîndu-se in josŭ; și partea, carea era in midŭ-loculŭ cumpĕniriĭ ceĭ de assupra, este in midŭ-loculŭ cumpĕniriĭ ceĭ de desuptŭ; și, precum ochĭulŭ a róteĭ sémă, cândŭ se sue cândŭ se pogóră și cândŭ face uă invĕrtejire, a lua maĭ nu póte, așĭa viéța și vĕrsta viețeĭ fiilorŭ teĭ, cândŭ se nasce și cătŭ trăesce, ce face și cândŭ móre, mintea a pricepe maĭ nu póte; și, precum partea roțeĭ, carea dela pămêntŭ s'a, in susŭ suindu-se, sculatŭ, ĭarășĭ in josŭ pogorîndu-se, de unde s'a scullatŭ, se suppune, așĭa și fiiĭ teĭ, *de in* pămêntŭ eșindŭ, ĭarășĭ, prin maĭ nepricepută[1]) vreme, ĭarășĭ in țerna lorŭ se intorcŭ; și, pentru puțintellușă a puțintică vreme deșértă și fără folosŭ desmĭerdare, grozavŭ in scurtă vreme morŭ și se trecŭ; și, maĭ vĕrtosŭ, adevĕratŭ de plânsŭ și de tănguitŭ este, că după viéță fără de folosŭ, murindŭ cu trupulŭ, morŭ și cu suffletulŭ, și allŭ gheheneĭ nestinsuluĭ focŭ moștenitorĭ și locuitorĭ se facŭ. Iar eŭ, o lume! celluĭ de tóte darurile desevĕrșitŭ-dătătorŭ Domnŭ fiĭu fiindŭ, *innoi-se-vorŭ, ca a hulturuluĭ, tinerețile melle*!

LXIII. Nu intr'acesta vécŭ, ci in cellŭ viitorŭ, viéța a ți se lungi silesce.

Lumea. O sărace óme! Cum maĭcă mincĭunilorŭ și izvorŭ de cuvinte deșerte te făcușĭ! Cum lucru ca acesta a fi se póte? că eŭ sum de 7207 de annĭ, decândŭ sum de stăpânulŭ meŭ făcută; și pônĕ acmu, cățĭ ómenĭ și cățĭ fiĭ a ómenilorŭ aŭ venitŭ in mine, nicĭ a unuĭa tinerețile să se innoéscă amŭ

[1]) Imperceptibilă.

vĕḑutŭ, nicĭ bĕtrânŭ séŭ la vĕrsta bĕtrăneţilorŭ viindŭ, ïarăşĭ tênĕrŭ să se facă şi la vĕrsta tinereţilorŭ să se intórcă, amŭ auḑitŭ. Ci dóră numaĭ pe tine de-mĭ va fi a te vedé! Inse, precâtŭ socotescŭ, nicĭ tu veĭ fi maĭ *de-a-firea* séŭ maĭ harnicŭ decâtŭ all'alţĭ ómenĭ, cariĭ de atâtea miïe de annĭ atâtea nenumĕrate miïe de ómenĭ s'aŭ trecutŭ; şi câţĭ acmu incă viĭ se afflă! Şi să ḑicĭ, că póte să fiĭ şi tu maĭ de-a firea şi maĭ harnicŭ decâtŭ câţĭ-va; dară intr'atâta *somă* de ómenĭ óre nu vr'unulŭ să se maĭ ca tine affle? şi să i se innoéscă tinereţile? şi din slabŭ tare, din betrânŭ tênĕrŭ să se facă! Ci numaĭ, precum maĭ susŭ ţĭ-amŭ ḑisŭ, că tu maĭca minciunilorŭ şi izvorŭ basnelorŭ te făcuşĭ: căcĭ bine socotescŭ şi adevĕratŭ sciŭ, că şi tu măcarŭ cu ce-va maĭ multŭ decâtŭ alţĭ ómenĭ nu veĭ fi.

LXIV. Viéţa vecĭnică sfêrşitŭn'are, nicĭ din bĕtrânŭ tenerŭ, ci din peccătosŭ dreptŭ a te face nevoesce.

Intelleptulŭ. Nu aşïa, făţarnico! nu aşïa! Ci, precum prafulŭ inaintea vêntuluĭ, aşïa minciunóse minciunele cuvintelorŭ telle inaintea vêntuluĭ ce-amŭ ḑisŭ, adecă inaintea adevĕruluĭ şi *adeveratŭ-cuvintelorŭ* melle; că nu dela mine, nicĭ din singură mintea mea, amŭ ḑisŭ că mi se vorŭ innoi ca a vulturuluĭ tinereţile, ci maĭ vĕrtosŭ pêrăşŭ ţie şi marturŭ mie pre Dumneḑeesculŭ părinte Davidŭ psaltistŭ. Şi ïea dară in minte şi pune in urechïe cuvintele melle! că, căcĭ amŭ ḑisŭ că se vorŭ innoi tinereţile melle, nu numaĭ a melle, — macarŭ că peccătosŭ sum, numaĭ aceïa nădejde tragŭ, — ci a tuturorŭ alleşilorŭ luĭ Dumneḑeŭ; nicĭ amŭ ḑisŭ, că s'aŭ innoitŭ séŭ se innoescŭ, ci amŭ ḑisŭ că se vorŭ innoi; şi acésta crede, şi cu bună sémă aşïa va fi. Nicĭ tinereţile prin de a duoa óră intórcerea ḑillelorŭ, ci prin bune şi suffletuluĭ folositórie fapte se vorŭ innoi; ïară nu in véculŭ séŭ impĕrăţia tea, ci in véculŭ şi imperăţia ceruluĭ, unde suffletulŭ omuluĭ, prin bunĕtăţĭ intinerindu-se, nicĭ odinióră va maĭ imbetrăni. Incă, de-ţĭ veĭ adduce a-minte de a Domnuluĭ cuvîntŭ, unde ḑice: cinstesce pre tată-teŭ şi pre maĭcă-tea, de veĭ vré să fiĭ viŭ multŭ pre pămêntŭ. Iată dară, că bunele fapte, nu numaĭ in cella vécŭ ce-ĭ fără sfêrşitŭ, ci şi intr'acestŭ cu sfêrşitŭ viéţa lungesce şi tinereţile innoesce. Inse, maĭ vĕrtosŭ noüe, nu tu, ci cerulŭ moşiă ne este.

LXV. Nu cellea ce trupulŭ vede, ci cellea ce suffletulŭ priivesce, accellora nedejduesce.

Lumea. Dară cum îţĭ voïu ḑice, séŭ cum cu ceĭ inţelleptĭ te voïu numera? de vreme ce lucrurile spuse şi neveḑute credĭ, şi pre celle viitórie şi fiitórie te sprijinescĭ? şi pre celle, carile: ce sunt? cum sunt? şi cândŭ vorŭ fi? necunnoscêndu-le, le mărturisescĭ! şi prin intunereculŭ necunnoscinţeĭ şi nescinţeĭ te nedejduescĭ! Căcĭ eŭ, câte ţĭ-amŭ spusŭ, — ţi le-amŭ şi arrĕtatŭ: şi cum *a-lorŭ-melle* cuvinte nu te incredinţezĭ, ci cellorŭ fiitórie, neveḑute, ne-auḑite şi nepricepute te năzuescĭ? Că, de aĭ fi prroorocŭ, aşŭ ḑice: acesta este prroorocŭ şi cunnósce celle viitórie; dară de vreme ce prroorocŭ nu eştĭ, ïată dară că eştĭ unŭ omŭ ca şi all'alţĭ ómenĭ; şi, de vreme ce eştĭ ca şi all'alţĭ ómenĭ, ïată dară că celle fiitórie nu pricepĭ. Incă îmĭ spuĭ, că la sfêrşitulŭ véculuĭ acestuïa va fi aşïa şi aşïa, şi tu, nu numaĭ celle dela sfêrşitulŭ véculuĭ, ci nicĭ mâine, nicĭ maĭ apoĭ, ce va fi şi ce se va lucra, nu poţĭ a sci. Iată dară că tu, cu acéstă minte purtându-te şi cu acésta socotéllă slujindu-te, mintea tea este in vêntŭ şi socotélla in nuorĭ, de vreme ce tótă nedejdea şi tótă credinţa tea in celle viitórie şi'n celle fiitórie puĭ. Acmu dară, lăssândŭ pizma, vino la mine: caută de veḑĭ, ïea a-minte şi pricepe, că tóte alle melle sunt adevĕrate! că nu numaĭ căcĭ eŭ iţĭ spuïu, ci şi de alţiĭ inţelleptĭ aşïa sunt mărturisite; căcĭ tóte, câte ţĭ-amŭ spusŭ, ïată că şi de'naintea ochilorŭ ţi le-amŭ pusŭ. Şi nu fiĭ pizmătarŭ şi necredincĭosŭ, ci următorŭ şi credincĭosŭ.

LXVI. Nedejdea credincĭosuluĭ in zădarŭ nu este.

Intelleptulŭ. *Haĭ prin cĭaţă cu laţe şi mare prilestéţă*[1]) *ce eştĭ*! Cum lată şi largă, inse cu ghïaţă căptuşită calle îmĭ arrĕţĭ! Şi cu ce ascuţitŭ, inse de omulŭ cunnoscĕtorŭ priceputŭ meşterşugŭ, precum tu să fiĭ credincĭósă şi eŭ să te creḑŭ, mĕ inveţĭ! Dară cu acestea alle telle mincĭunóse inşellăture ânima nu-mĭ veĭ smomi, nicĭ cu gândulŭ mĕ voïu induoi; şi nu numaĭ să le creḑŭ, ci nicĭ a le auḑi poftescŭ. Căcĭ eŭ pre tine să te dovedescŭ, nu-mĭ trebue! căcĭ tu singură pre tine, precum basne grăescĭ, te dovedescĭ; maĭ vĕrtosŭ, că pré cu adevĕratŭ sciŭ şi pré cu bună sémă pricepŭ, că tóte lucrurile telle *comedielorŭ*, — *carile óre-ce a fi se parŭ, ïară preste puţinellŭ cĭasŭ ca*

[1]) Seducĕtóriă.

cum n'arŭ fi fostŭ, se facŭ, — se asséměnă: ci așĭașĭ *hireșĭ*[1]) și tu și lucrurile telle comedie sunt; și așĭa tu, maĭ vertosŭ, estĭ comediă stricătóriă, căcĭ *comediele, celle ce ómeniĭ le facŭ, nu strică cuĭ va ce-va, fără cătŭ zăbăvescŭ*[2]) *fără dobândă*[3]); ĭară tu, și trupulŭ adducĭ la tângă și suffletulŭ ducĭ in muncă, și maĭ vĕrtosŭ nicĭ aicea folosescĭ nicĭ aĭurea; fără cătŭ numaĭ cu sulițele, desmĭerdările adecă, ochĭulŭ indulcescĭ și pre nevĕḑute ânimele rănescĭ; și nu numaĭ *ânima trupuluĭ, ci și a suffletuluĭ*, a căruĭa rană vindecare n'are. Pentru acésta dară, eŭ rebdândŭ voĭu rebda, adecă nedejduindŭ voĭu nedejdui in Domnulŭ; și nu multŭ, nicĭ cu zăbavă, și nedejdea mea se va izbândi, căcĭ decâtŭ tóte maĭ vĕrtosŭ credința mea nedejde este; și așĭa, prin adevĕrata nedejde, nedejdea in deșertŭ nu-mĭ va fi; și pentru acésta maĭ frumosŭ mĕ voĭu incorona, căcĭ cu tótă ânima și cu totŭ suffletulŭ, fără induoință, auḑindŭ amŭ creḑutŭ și intru adevĕrŭ după făgăduință amŭ nedejduitŭ.

LXVII. Spurcatele pofte immulțindu-se, pône maĭ pre urmă in prepastea océnieĭ[4]) te lapedă.

Lumea. O amăgitule și puținŭ priceputule! Aŭ tu mie veĭ să-mĭ spuĭ? Aŭ tu pre mine vreĭ să mĕ invețĭ? Aŭ veĭ să ḑicĭ, că estĭ de annĭ maĭ vechĭu decâtŭ mine? Căcĭ tu, cellea ce-mĭ spuĭ că le-aĭ auḑitŭ, eŭ le a-mŭ vĕḑutŭ, și și de acmu innainte, câtŭ voĭu vedé eŭ, nicĭ strănepoțiĭ teĭ nu le vorŭ auḑi! Nicĭ te face tu de'naintea mea maĭ multŭ sciutorŭ: aŭ n'amŭ veḑutŭ eŭ pre mulțĭ cu a tea minte purtându-se, și cu socotéla tea slujindu-se, și in lucrurile fiitórie nedejduindu-se, și așĭa numaĭ cu nedejdea remâindŭ? și de alle melle bunurĭ s'aŭ scăpatŭ și nicĭ odinióră aceĭa ce-aŭ gănditŭ aŭ afflatŭ, nicĭ vremea locŭ de căință le-a maĭ datŭ; ci așĭa și aceĭa ca tine, neascultândŭ fiindŭ și folositóriele melle cuvinte neințellegêndŭ, de tóte s'aŭ scăpatŭ și s'aŭ depărtatŭ. Și caută acmu dară de mĕ ascultă și, ce-țĭ voĭu spune, mĕ crede, căcĭ voĭu, a unuĭ decâtŭ tine maĭ ințelleptŭ omŭ cuvîntŭ, să-țĭ grăescŭ și mi se pare, și adevĕratŭ este, că cu acésta să te dovedescŭ: că cine a vĕḑutŭ duhulŭ omuluĭ suindu-se in susŭ séŭ a dobitoculuĭ coborându-se in josŭ? toțĭ dintr'unŭ locŭ aŭ eșitŭ, intr'unŭ locŭ vorŭ merge! Nicĭ izbândirea nedejdiĭ telle a veḑutŭ ochĭulŭ séŭ a auḑitŭ urechĭa; ci numaĭ intr'adevĕrŭ să sciĭ, că in zădarŭ osteninţă și in deșertŭ nedejde tragĭ. Că măcarŭ pe acésta socotesce: de vreme ce cine-va, in mine fiindŭ și cu alle melle bunurĭ slujindu-se, și bine n'a vĕḑutŭ; eșindŭ din mine, adecă după mórte, ce bine va să maĭ găséscă? séŭ ce fericire va să-lŭ maĭ tĕlnéscă? Dară sciŭ că, după a tea inderĕpnică pizmă, precum a afflatŭ séŭ va affla, veĭ să ḑicĭ; dară spune-mĭ, de unde pônĕ intr'atâta te-aĭ incredințatŭ? séŭ cine dintr'aceĭ, ce din mine aŭ eșitŭ, adecă din ceĭ morțĭ, s'aŭ intorsŭ, adecă aŭ *invisŭ*[5]), și, precum altŭ bine maĭ bunŭ decâtŭ binele meŭ aŭ afflatŭ, să vină să-țĭ spună? Iată că eŭ nu duo, ci uă mărturiă îțĭ poftescŭ; ci, precum nu veĭ affla, fórte adevĕrată[6]) sum, și tu érășĭ, precum nedejdea tea in zadarŭ să fie, adevĕratŭ să fiĭ.

LXVIII. Dreptulŭ in vecĭ nu va muri.

Intelleptulŭ. Adevĕratŭ, că decâtŭ mine la annĭ maĭ vechiă estĭ și la acésta impotrivă nu mĕ puĭu; și pentru acésta dară așĭa de multe și felĭu de felĭurĭ de lațurĭ a intinde te-aĭ invĕțatŭ; și cu acellea pre mulțĭ ca mine, de omŭ slabă purtătorĭ de fire, ĭ-aĭ in lațurile telle vĕnatŭ. Și incă adevĕratŭ aĭ grăitŭ, că izbândirea nedejdiĭ a bunilorŭ credincĭoșĭ ochĭulŭ n'a vĕḑutŭ nicĭ urechĭa a auḑitŭ; și așĭa este: că pentru a lorŭ rebdare, carea tu in tóte ḑillele și in tóte cĭasurile în totŭ chipulŭ cumplitŭ îĭ fără milă chinuescĭ, dărui-le-va stăpânulŭ a tótă Facerea bunurile, carile n'aŭ veḑutŭ, și desfĕtările, carile n'aŭ auḑitŭ; și, pentru că nu s'aŭ ammestecatŭ cu tine și aŭ alle telle cumplite munce chinuitórie sufferitŭ, le va da acestea Iară după duo adevĕrate, aĭ una mincĭună grăitŭ: precum maĭ la tóte, așĭa te-aĭ obicĭnuitŭ. Și cu fericitulŭ Pavelŭ frumosŭ te voĭu dovedi, unde ḑice: „a se imbișugi in lucrulŭ Domnuluĭ pururea, sciêndŭ „că osteninţa lorŭ să nu fie in deșertŭ in Domnulŭ;“ și aĭurea ḑice: „căcĭ viéța fiitóriă „a juruitŭ Domnulŭ curațilorŭ, Dumneḑeŭ a minți nu scie.“ Aŭ și impotriva acestorŭ, decâtŭ zidurile maĭ tarĭ și decâtŭ temelia de marmură maĭ intemeĭate, cuvinte aĭ ce-va a respunde? Aŭ nu mi se cade mie acmu tare și fără induoință să mĕ nedejduescŭ, de vre-

[1]) Naturalmente. [2]) Destragŭ. [3]) Utilitate. [4]) Desperațiune. [5]) Inviatŭ. [6]) Incredințată.

me ce Pavelŭ este carele mărturisesce adeverata a Domnuluĭ făgadă? carele, ca și Domnu-seŭ, a minți nu scie. Ah, povéță órbă ce eștĭ lume! ah, plină ce eștĭ de meșterșugurĭ și cursă intinsă ce eștĭ lume! ah, spuitóriă de basne și mărturisitóriă de mincĭunĭ ce eștĭ lume! cum silescĭ și a mĕ face te cu lingușirĭ nevoescĭ, ca: cuvintele telle să fie adevĕrate și a Domnuluĭ și alle crediacĭóse slugele Domnuluĭ să fie mincĭunĭ, să ḑicŭ, pentru care lucru mórte voĭu priimi. Și acésta nu numaĭ a face, ci nicĭ a ḑice nu o voĭu gĕndi; ci éroșĭ cu glasŭ mare voĭu ḑice: rebdândŭ voĭu rebda Domnuluĭ și nedejduindŭ mĕ voĭu neḑejdui adevĕratuluĭ cuvîntŭ allŭ slugeĭ Domnuluĭ; și, dintru acésta nepoticnindumĕ, după a mea nedejde mi s'a izbăndi. Ĭară pre tine, părere deșértă și visŭ de nălucire te voĭu socoti; și cellorŭ ce ție urméză, povéță órbă te voĭu numi.

LXIX.
Cu intréga credință celle ceresci cerșindŭ, impreună și celle pămĕntescĭ ți se vorŭ da.

Lumea. De vreme dară, ce pônĕ intr'atâta tăriă nedejde aĭ, și pre multe viitórie și fiitórie te intemeezĭ; și, nu celle ce veḑĭ, ci celle ce auḑĭ, creḑĭ; că ce dară cu alle melle lucrurĭ in tóte alle telle lucrurĭ și chiverniselle te slujescĭ? Ântêĭu dară, că ce in mine lĕcuescĭ? că ce hrana și bucatele melle mănâncĭ? că ce pânea și bivșugulŭ țarinelorŭ melle strîngĭ? că ce ródele pómelorŭ melle cullegĭ? că ce cu haĭnele melle te *investĭ*[1]) și incingêndu-te te invĕllescĭ? că ce vacca mea mulgĭ? că ce mĭerea albinelorŭ melle strîngĭ? că ce cu boulŭ meŭ pămĕntulŭ meŭ arĭ? că ce cu semênțele melle sémenĭ? că ce cu corabia mea pre mare și cu callulŭ meŭ pre uscatŭ âmbli? și ce să-ți spuĭu maĭ indelungŭ! ci pre scurtŭ; căcĭ, precum ți-amŭ maĭ ḑisŭ, cu tóte alle melle te slujescĭ și, de vreme ce, precum eŭ să nu fiŭ bună nicĭ făcĕtóriă de bine îmĭ ḑicĭ, că ce, alle melle bune părêndu-se, in totŭ chipulŭ cu dênsele te chivernisescĭ? Ci acestea tóte, orĭ-căte le facĭ, eŭ sciŭ pentru ce le facĭ: pentru ca să nu-ți ce-va mâine lipséscă și maĭ multŭ in casa tea tóte să se immulțéscă. Și să-ți spuĭu, săracule de minte, alta, carea sciŭ, că nu o veĭ puté tăgădui. Aŭ nu te Sfânta Scriptură invéță: „nu te griji ce veĭ mânca séŭ ce veĭ bé mâine“? Aŭ puté-veĭ acésta tăgădui? séŭ puté-veĭ, că acésta nu este așa, să ḑicĭ? Ba! că ce dară nu cu nedejde trăescĭ? că ce âmbli și nu șeḑĭ? că ce muncescĭ și te grijescĭ?... Că, după cuvîntulŭ Scripture, de veĭ și ședé și să nu te grijescĭ, mâĭne tóte acestea, ție trebnice nelipsindu-țĭ, vorŭ fi gata. Acmu dară, acésta trebue să cunnoscĭ și, cunnoscêndŭ, mie să-mĭ mulțumescĭ. Căcĭ eŭ sum tuturorŭ in tóte de totŭ binele făcĕtóriă și dătătóriă; și, precum pre alțiĭ, așĭa și pre tine, macarŭ că inderĕpnicŭ eștĭ, bunurilorŭ și vistiarelorŭ melle părtașŭ te facŭ și, din cătŭ aĭ, maĭ multe îțĭ adaugŭ. Și pentru acésta, cunnoscêndŭ, trebue, éroșĭ ḑicŭ, să-mĭ mulțumescĭ.

LXX.
Nu robŭ, ci stăpânŭ lumiĭ D-deŭ te-a lăssatŭ: pentru acésta, tu pe dênsa. ĭarà' nu ea pe tine să stăpânéscă.

Ințelleptulŭ. Cuvîntulŭ, carele-mĭ arrĕțĭ, adevĕratŭ allŭ Sfinteĭ Scripture este: și așĭa este, și așĭa eŭ îllŭ creḑŭ. Inse, ițĭ addu a-minte, că, după ce deseverșitŭ te-a Dumneḑeŭ a tóte puternicul plăzmuitŭ; și tóte in tine locuitórie ce se afflă, adecă pămêntulŭ și cellea ce ellŭ le nasce, marea și tóte plinirile eĭ, a făcutŭ; maĭ pre urmă de tóte pre mine, din lutŭ și țernă, m'a ziditŭ. Și ție a ḑisŭ și te-a făcutŭ; ĭară pre mine singurŭ cu alle Luĭ puternice mâne m'a frementatŭ și, după acésta sufflându-mĭ cu duhulŭ seŭ, m'a insuffletatŭ ḑicêndŭ: Adam—zidirea mânulorŭ melle. Și, după assemenarea Luĭ, și preste tóte căte fiitórie in lumea, in tine adecă, stăpânŭ și domnŭ m'a innălțatŭ; tóte pre mână și pre sémă mĭ-a lăssatŭ: oile, boiĭ, incă și pesciĭ măriĭ, și all'alte. Și cu óre-ce puțintellŭ maĭ josŭ decătŭ ângeriĭ m'a incununatŭ și, cu unŭ cuvîntŭ să-țĭ ḑicŭ: pre mine stăpânŭ, pre tine slugă, pre mine poruncitorŭ, pre tine ascultătorŭ, a fi a poruncitŭ; și in voiă lăssându-mĕ, precum mĭ-a fi voĭa, așĭa să mĕ cu tine slujescŭ. Ĭată dară, că nu eŭ ție, ci tu mie eștĭ *suppusă*[2]); nicĭ eŭ pre tine, ci tu pre mine a asculta trebue. Și pentru căcĭ dela a tóte dătătorulŭ Dumneḑeŭ pônĕ intr'atâta pozvoleniă[3]) mi s'a datŭ; pentru aceĭa, cu lucrurile telle, precum îmĭ va plăcé, așĭa mĕ voĭu sluji. Inse, spre celle bune, nicĭ să găndescĭ că de mĕ voĭu lăssa in nedejdea acelluĭa, ce mĭ-a datŭ nedejde, Dumneḑeŭ, îmĭ va lipsi ce-

[1]) Imbracĭ. [2]) Cu dupplicațiune: сѹппѹсѫ. [3]) Învoire.

va? ba; adevěratŭ tóte deplinŭ voĭu avé, și una macarŭ nu-mĭ va lipsi! că ceĭa ce cércă pre Dumnedeŭ, nu vorŭ fi lipsițĭ de totŭ binele. Ci, érŏșĭ a luĭ poruncă sfântă ascultândŭ, voĭu munci și in sudorĭ voĭu agonisi hrana mea; inse érŏșĭ nu numaĭ pentru mine voĭu sili, ci și altora voĭŭ nevoi a le folosi: și maĭ vĕrtosŭ ca și pe alțiĭ daruluĭ meŭ, dela stăpânulŭ meŭ datŭ, părtașĭ să-ĭ facŭ, și neguțitorindŭ talanțiĭ meĭ, maĭ multă dobândă să facŭ. Inse, dobândă făcêndŭ, nu in deșerte și a, fără folosŭ multŭ, trupuluĭ și sufletuluĭ stricătórie desfĕtărĭ și desmĭerdărĭ să mĕ desfrĕnezŭ; ci, lucrândŭ pămêntulŭ meŭ, voĭu mănca și eŭ și pe fratele meŭ voĭu hrăni. Că, maĭ vĕrtosŭ, ce omŭ m'așŭ numi, séŭ cum dréptă slugă Domnuluĭ meŭ m'așŭ socoti, cândŭ in spurcate și fără zăballă desfrĕnate alintăturele telle darulŭ și căștigulŭ meŭ așŭ cheltui? Să nu dea Dumnedeŭ! că acésta nu numaĭ *dobitócele sămăluitórie, adecă ómeniĭ*, ci niciĭ dobitócele simțitórie vedemŭ că nu facŭ: căcĭ și elle una către all'altă uă dragoste arrétă. Ci ĭată dară, eŭ cum voĭu —relle și stricătórie cuvintele telle — asculta? și maĭ reŭ decătŭ dobitócele să mĕ facŭ, și firea cea omenéscă să o schimbŭ pre firea dobitocéscă; și incă decătŭ dobitócele maĭ reŭ, de voĭu asculta și voĭu face după cuvîntulŭ teŭ!

LXXI.

D-deŭ grijea peccătoșilorŭ avêndŭ cu cătŭ maĭ vĕrtosŭ a drepților va avé.

Lumea. Acmu vedŭ, că tu multe cuvinte, inse fără socotéllă cuvinte, a respunde veĭ affla; dară inse voĭu să te intrebŭ. De vreme ce dicĭ, că Sfînta Scriptură citescĭ, aŭ nu dice intr'unŭ locŭ: „ĭea a-minte passerile ceruluĭ, că nicĭ ară, nicĭ sémenă, și hrana nu le lipsesce“? Acmu dară, că ce tu de Sfânta Scriptură neascultătorŭ te facĭ? și că ce, porunca Domnuluĭ nesocotindu-o, o calcĭ? și in totŭ chipulŭ te silescĭ și te nevoescĭ, arĭ, sémenĭ, venezĭ, lucrezĭ, și all'alte? și că ce nu te lașĭ pre nădejde? și atuncĭa să vedĭ, cum veĭ trăi: atuncĭa veĭ cunnósce, cătŭ sum eŭ de bună și cătŭ sunt de bune bunurile bunătăților melle!

LXXII.

Nu cellorŭ leneșĭ, ci cellorŭ ostenitorĭ D-deŭ darurile sélle dă.

Intelleptulŭ. Aŭ cu acésta a tea amăgelnică socotéllă să mĕ amăgescĭ și, precum că ce-va reŭ facŭ, veĭ să-mĭ arrĕțĭ? căcĭ arŭ sémenŭ și cu muncă dréptă hrană îmĭ agonisescŭ. Dară acésta nu socotescĭ,—aŭ adevĕratŭ că, de și socotescĭ, te facĭ a nu socoti, — că Dumnedeŭ, in vecĭ fără sfĕrșitŭ lăudatulŭ, cătă de intelléptă, frumósă și de mintea omenéscă nepricepută a orănduitŭ tocméllă? Că, precum țĭ-amŭ și maĭ disŭ, că pre mine, acestora tuturorŭ stăpânŭ și maĭ mare lăssându-mĕ, precum la unŭ impĕratŭ, orĭ-căte sluge arŭ avé, tóte a luĭ pită[1]) a mânca aștéptă, și precum eŭ dela impĕratulŭ meŭ Dumnedeŭ in darŭ și fără altŭ prețŭ ĭeaŭ, așĭa lorŭ in darŭ și fără plată să le daŭ; maĭ vĕrtosŭ că pricina mea, adecă a omuluĭ, all'alte tóte s'aŭ făcutŭ, pentru slujba și pentru lesnirea luĭ: pentr'aceĭa și slugele melle din remășițele fărămușelorŭ melle să se hrănéscă. Decĭ, să scii, că unde dice Scriptura pentru passerĭ, că nu sémenă, nicĭ ară, și părintele cellŭ cerescŭ le grijesce; va să dică pentru ceĭ săracĭ, cariĭ a ara putere n'aŭ, nicĭ a semena potŭ, cariĭ prin pricina cellorŭ ce sémenă și ară se hrănescŭ. Și-țĭ addu a-minte, unde maĭ dice Scriptura, prin rostulŭ credincĭóseĭ Hananenceĭ: căcĭ câniĭ se hrănescŭ din fărămușurile, ce cadŭ de pe mésa stăpânuluĭ. Așĭa déră, eŭ arândŭ și semenândŭ, și passerile ceruluĭ din remășița țarineĭ, și câniĭ din fărămușurile pâniĭ melle se hrănescŭ: nicĭ passerile in cuĭbulŭ lorŭ, nicĭ câniĭ in *stratulŭ* lorŭ ședêndŭ, le vine hrană la gură; ci passerile cu sburarea și câiniĭ cu âmblarea și cu adulmăcarea hrana îșĭ agonisescŭ; și eĭ pe hrană, ĭară nu hrana pe dênsele cércă. Acmu déră, acellea purtătórie de duhŭ nesimțitorŭ fiindŭ, spre a lorŭ hrană se nevoescŭ; dară eŭ, purtătorŭ de duhŭ simțitorŭ fiindŭ, de voĭu cerca hrana mea, luĭ Dumnedeŭ ce greșescŭ? maĭ vĕrtosŭ, că ellŭ singurŭ, dintr'a luĭ pré-bogată milă, pămêntuluĭ a poruncitŭ să crescă semênțe, să dea ródă, spre a mea hrană; și pentr'acésta totŭ-de-a-una mĕ voĭu nevoi. Că nu cellorŭ leneșĭ și trândavĭ, ci cellorŭ nevoitorĭ și ostenitorĭ a dăruitŭ Dumnedeŭ bunurile selle, precum a disŭ: batte și ți se va deschide, cere și ți se va da.

LXXIII.

Căte fortune in lume sunt, tóte

Lumea. Acmu, după a tea próstă minte și retăcită socotéllă, cunnoscŭ, că veĭ să dicĭ, precum căte reutățĭ, căte greutățĭ, căte rescólle, căte nevoĭe,

[1]) Hrană.

omuluĭ a le trage iĭ este.

câte bezcisnicie, şi câte blăstemaţie, — tóte in mine sunt; şi, după cum buĭguescĭ, eŭ să fiŭ maĭ rea decâtŭ totŭ reulŭ şi maĭ amară decâtŭ totŭ amarulŭ: nicĭ bine séŭ bunĕtate, nicĭ odihnă séŭ aşeḑare, nicĭ indemână séŭ lesnire, in mine se afflă; ci numaĭ in tóte totŭ rea şi totŭ reuluĭ potrivindu-mĕ mĕ assemenĭ. O sărace şi de treĭ orĭ mişellule! o străinule de minte şi lipsitule de crierĭ! o! cum una grăescĭ şi mărturisescĭ, şi alta ceĭ şi poftescĭ? Dară de vreme ce, cum ḑicĭ tu cu acea ânimă strâmbă şi cu acelle buze minciunóse, sum aşia de rea, aşia de cumplită, aşia de amăgitória şi aşia de aspră; că ce in mine lŏcuescĭ? şi adevĕratŭ sciŭ, că şi, ca viéţa intr'acéstă lume Dumneḑeŭ să-ţĭ lungéscă, te rogĭ; şi incă cu bună sémă maĭ sciŭ că, de te-aĭ sci adevĕratŭ că *estĭ să mergĭ* in raĭu, şi de te-arŭ lăssa in voĭa tea şi să te intrebe: voĭa ţi-ĭ să morĭ şi să mergĭ in raĭu, aŭ să te intr'acéstă lume a trăi lasse? — pare-mĭ, şi ce ḑicŭ că-mĭ pare! că adevĕratŭ de raĭu te-aĭ lăssa şi de mine te-aĭ apuca; şi spre raĭu cu ochĭ reĭ, ĭară spre mine cu ochĭ bunĭ, aĭ căuta; şi, maĭ pre scurtŭ, maĭ bine pre mine decâtŭ raĭulŭ aĭ allege!

LXXIV. Cunnoscĕtoruluĭ omŭ lumea acésta muncă şi iadŭ iĭ este.

Intelleptulŭ. Pré cu adeveratŭ şi cu bună sémă că, câte *titurĭ* (sic) de reutăţĭ aĭ pomenitŭ, căcĭ ḑicŭ eŭ că le aĭ, aşia este; şi intr'acesta chipŭ tótă zidirea şi tótă firea omenéscă să te sciă. Căcĭ, fără altă de socotinţă indŭoéĭlă, aşia estĭ. Şi adevĕratŭ şi in tine şi intre reutăţile telle maĭ multŭ a trăi luĭ Dumneḑeŭ mĕ rogŭ; inse nu ca dóră pentru că vre-uă dragoste séŭ vre-unŭ libovŭ[1]) spre tine séŭ spre desbrăcate podóbele telle amŭ, ci ca, maĭ multŭ intre chinurile reutăţilorŭ telle trăindŭ, prin reutăţĭ bunŭ să mĕ facŭ. Şi incă cu adevĕratŭ in scire să-ţĭ fie, că eŭ pre tine intr'acesta chipŭ te socotescŭ şi cu acésta te potrivescŭ, lume: tu adecă estĭ focŭ, trupulŭ meŭ — óllă, şi preculŭ zlătaruluĭ[2]) cu câtŭ maĭ multŭ in óllă ferbe aurulŭ, cu atâta maĭ lămuritŭ[3]) esse; aşia dară, eŭ pentru acésta in tóte şi de tóte slăvituluĭ Dumneḑeŭ mĕ rogŭ, ca maĭ multŭ in tine a vieţui vreme să-mĭ dăruéscă; şi aşia, pre câtŭ prin maĭ multă vreme maĭ multŭ pedepsindu-mĕ şi de cumplitŭ foculŭ teŭ grózniсŭ arḑêndu-mĕ, cu atâta maĭ de frumósă cunună podóbă să mĕ spodobescŭ[4]); precum şi a luĭ Christosŭ allesulŭ vasŭ, Pavelŭ, grăesce: „ca prin focŭ . . . . .“; la care cuvîntŭ cu greşită socotéllă ḑicŭ papistaşiĭ precum in ceĭa lume să fie unŭ focŭ curăţitorŭ, căruĭa cu limba lorŭ *purgatorium* îllŭ numescŭ; ci la acésta şi impotriva acestuĭa cuvîntŭ, precum ţie, aşia papistaşilorŭ, respundŭ, că nu ḑice acollo fericitulŭ Pavelŭ, precum este deosebitŭ allŭ treilea locŭ, — adecă raĭulŭ, ĭadulŭ şi *purgatorium*, — căcĭ nicĭ biserica nóstră acésta priimesce, ci numaĭ duo locurĭ, raĭulŭ, ĭadulŭ, ĭară de *purgatorium* nicĭ beserica resărituluĭ, nicĭ altă sfântă scriptură pomenesce, — ci numaĭ „ca prin focŭ“, adecă pe tine te numesce focŭ, şi drepţiĭ, in tine âmblândŭ, ca prin focŭ âmblă şi ca prin focŭ curăţitorŭ îmĭ estĭ; şi, cu câtŭ in tine maĭ multŭ, precum amŭ maĭ ḑisŭ maĭ susŭ, voĭu trăi, inse nu dupe a tea poftă, ci după a luĭ Dumneḑeŭ poruncă; cu atâta maĭ fericitŭ şi de maĭ mare darŭ vrednicŭ voĭu eşi. Aşia dară, să sciĭ, că tu intr'acestŭ vécŭ trupurilorŭ omenescĭ focŭ curăţitorŭ estĭ, ĭară nu altulŭ in ceĭa lume, cum *brudescŭ* papistaşiĭ. Ci pre ceĭ cu minte intrégă, temĕtoriĭ de Dumneḑeŭ, de se ferescŭ de tine şi de desfĕtările telle, maĭ luminoşĭ, maĭ curaţĭ, maĭ lăudaţĭ şi maĭ fericiţĭ, către véculŭ cellŭ fără de sfĕrşitŭ iĭ scoţĭ; şi tu fiindŭ rea, lorŭ bună şi de folosŭ te facĭ. Iară pre ceĭ slabĭ la minte şi ticăloşĭ la firea, cariĭ, poruncele şi legăturele Domnuluĭ şi Dumneḑeuluĭ lorŭ uĭtândŭ, spre a telle desmĭerdăcĭunĭ şi desfĕtărĭ se daŭ, şi cu tóte felĭurile telle de slobodenie se ingurluescŭ; pre aceĭa, săracĭ şi golĭ de totŭ binele izgonindu-ĭ, nu cu atâta iĭ laşĭ, ci prin pricina tea şi ghehenneĭ moştenitorĭ iĭ facĭ. Şi precum ceĭ drepţĭ fericiţĭ şi plinĭ de totŭ darulŭ desevĕrşitŭ, şi impodobiţĭ a cerurilorŭ impĕrăţiă; aşia ceĭ nedrepţĭ şi peccătoşĭ — deşerţĭ de totŭ binele, plinĭ de totŭ reulŭ şi amarulŭ, — a ĭaduluĭ şi a ghehenneĭ, sataneĭ şi slugelorŭ aĭ gătitŭ focŭ! — şi multă, fără sferşitŭ in vecĭ, cumplită şi nesufferită muncă vorŭ să moştenéscă, a cărora rescumpĕrare şi vre-uă-dată ĭertare nu este.

[1]) Amorŭ. [2]) Aurarulŭ. [3]) Purŭ. [4]) Să meritŭ.

LXXV. Impotriva lumiĭ adecă a diavoluluĭ, vitejesce de veĭ sta, birui-lŭ-veĭ.

Lumea. Mĕ rogŭ dară acmu, dulcele și ĭubitulŭ meŭ prietenŭ, pentru numele luĭ Dumnedeŭ, de vreme ce și eŭ amŭ inceputŭ a cunnósce, că cuvintele telle cum nu sunt relle, și eŭ, orĭ-càtŭ impotriva tea m'așŭ pune, măcarŭ că și eŭ amŭ a-ţĭ respunde, să te dovedescŭ nu voĭu puté, nicĭ cu tine *intr'unŭ jugŭ a trage* voĭu birui; numaĭ érŏșĭ te, pre numele viuluĭ Dumnedeŭ, jurŭ să-mĭ spuĭ pe drepŭ: că nicĭ eŭ, ce sum? și cum sum? a mĕ sci nu potŭ; și cu tine decândŭ mĕ gălcevescŭ și *disputaţie* facŭ, mintea ca cum mĭ-arŭ fi intratŭ in *labirintulŭ* Crituluĭ, și nicĭ intr'uă parte v'uă calle séŭ deschidere, măcarŭ că multŭ amŭ silitŭ, a affla sum harnică; ci, de vreme ce Dumnedeŭ a tóte ziditorulŭ nu pétră, séŭ lemnŭ, séŭ altă ce-va din dobitóce nesimţitórie, ci omŭ cu minte și cu socotéllă te-a făcutŭ și cu duhŭ dumnedeescŭ te-a prefăcutŭ; érŏșĭ dicŭ și te rogŭ, spune-mĭ: ce felĭu de reutate și ce felĭu de bunĕtate amŭ? și, decândŭ vieţuescĭ și àmbli in mine, ce-va să-ţĭ placă și de tine vrednicŭ nu aĭ afflatŭ? și, precum dicŭ, de veĭ affla și de va ce-va plăcé, de tine, ĭubitule, neopritŭ și neapĕratŭ îţĭ este, și ce-ţĭ va fi voĭa, aceĭa ĭea și fă; érŏ de nu veĭ ce-va să-ţĭ placă găsi, nicĭ eŭ cu de-a sila séŭ cu v'uă assuprélă a-ţĭ plăcé te silescŭ, séŭ amŭ eŭ v'uă putere spre acésta să te assuprescŭ; ci, de vreme ce nicĭ cum cu mine și cu a melle bunurĭ in prieteșugŭ a te da nu veĭ, nicĭ a mĕ lăuda poftescĭ, incaĭlea tacĭ și gura îţĭ stinge, și nu mĕ cătră toţĭ de ocară face; și érŏșĭ dicŭ și mĕ rogŭ: tacĭ, că scĭĭ că tăcerea-ĭ de ómeniĭ inţelepţĭ lăudată.

LXXVI. Trupulŭ lumiĭ, ĭarăsuffletulŭ ceruluĭ se potrivesce.

Intelleptulŭ. De vreme ce pre numele a mareluĭ și celluĭ dintru'*nnalturĭ* Dumnedeŭ m'aĭ juratŭ, ca acéstă a tea in *labirinta* Crituluĭ intrată minte la uă calle și la uă eșire să o scoţŭ; fórte bucurosŭ și intru adevĕrŭ spune-ţĭ-voĭu, și nu te voĭu amăgi. Tu estĭ plazma și zidirea a vecĭniculuĭ Impĕratŭ, și infrumseţată in tóte podóbele télle, — căcĭ Dumnedeŭ ce-va grozavŭ și neplăcutŭ nu face, — prin vreme a șésse dille de plinŭ intru tóte isprăvită; precum, decâtŭ toţĭ maĭ vechĭu *istoricŭ*, scrie Moĭse și pre tine lume mare te chĭamă: pildă și *typos* a lumiĭ mice, adecă a omuluĭ; și tóte podóbele, și celle ce in tine se afflă — spre omŭ, și celle ce sunt in omŭ — spre tine, se potŭ tălcui. Dicŭ dară, ânteĭu in tine este lumină, carea la omŭ este credinţa; la tine intăritura, adecă cerulŭ, carea la omŭ este nedejdea; la tine sunt apele de-assupra, carile sunt la omŭ dela Dumnedeŭ lăssate grije; apele de desuptŭ, sunt carile din trupŭ născĕtórie *dodeĭelle*; in tine este pămêntŭ, la omŭ—trupŭ; erbele și copacĭĭ sunt bunele lucrurĭ; ródele și seminţele telle — sunt bunĕtăţile și pomenele; sórele — a vecĭnicelorŭ inţellepcĭune; luna — a vremennicelorŭ arrĕtare; pescĭĭ, carĭĭ sunt pururea in apă, sunt plecăcĭunile; passerile sburătórie sunt cerescile privelle; dobitócele — a săracilorŭ adjutorŭ și *adjutoriă*; tărrăitóriele, adecă *lighióele*, carile pe pântece se tragŭ, sunt a altorŭ *durroĭ* (sic) pătimirĭ; jiganiele insemnéză a demonilorŭ și a reutăţilorŭ chitirĭ..... Ĭară omulŭ, spre a luĭ Dumnedeŭ inchipuire făcutŭ, insemnéză *hireșia séŭ firésca* a omuluĭ alcătuire și hireșĭa și firésca a minţiĭ plinire. Raĭulŭ — acea de severșitŭ fericire și a slaveĭ urmare arrétă. Pentru acésta dară, lumea mică adecă omulŭ, avêndŭ lumina, adecă legea, credinţa, și avêndŭ intăritura, adecă nedejdea, — și acestea ânteĭu îmĭ sunt trebnice, — ca lumina credinţeĭ adeverulŭ să arrete, ĭară greșélla și intunereculŭ să imprăștie și să reșchire. Intr'acesta chipŭ estĭ tu, o! lume. Maĭ intrebatu-m'aĭ incă, ce felĭu de bunĕtate și ce felĭu de reutate aĭ? Și acésta să ţĭ-o svitescŭ[1]). Bunĕtatea este acésta: căcĭ, cândŭ voĭu socoti, că lumina tea este inchipuitóriă credinţeĭ melle, și precum tu intru a trupesculuĭ ochĭu pravilă estĭ curată, așĭa eŭ in lumina credinţeĭ fără céţă să fiŭ și printr'ênsa cu bună padă să âmblu; și precâtŭ este intăritura adecă cerulŭ teŭ de vĕrtosŭ și mare, așĭa nedejdea mea cătră Dumnedeŭ să fie tare și vĕrtosă; și așĭa cellea-l'alte tóte, precum maĭ susŭ amŭ insemnatŭ și ţĭ-amŭ arrĕtatŭ, de le voĭu socoti; atuncĭa bună și pré-bună îmĭ estĭ, și cătră a trupuluĭ și a suffletuluĭ meŭ folosinţă mĕ adjutorescĭ. Ĭară reutatea tea incă acésta și intr'acesta chipŭ este: că lumea

[1]) Esplicŭ.

mică, adecă omulŭ, de nu se va lumina cu credința și nu se va intări cu nedejdea, și de nu se va griji de ispite și de *dodeetle*, carile impregĭurulŭ seŭ are, și de nu-șĭ va spre bune lucrurĭ nevoi trupulŭ, ca să nască și să *odrăslĕscă* ródă de bunĕtățĭ, și de nu va cu plecăcĭune și cu smereniă ămbla; și de nu se va uĭta cellorŭ ceresci, ci cellorŭ pămentescĭ; adecă de va după a trupuluĭ, éră nu după a suffletuluĭ, voiă ămbla; și de nu va pe ceĭ neputernicĭ și săracĭ adjutori; și de nu i se va, de a altora pătimire și nevoiă, jélle și milă face; și de nu va socoti și va chiti, precum de demonĭ și de a lorŭ către firea omenéscă spre reŭ silitórie reutățĭ îĭ este a se feri și a se apĕra; și de nu-șĭ va aminte adduce, că ellŭ spre inchipuirea ziditoruluĭ seŭ, adecă a luĭ Dumnedeŭ, este făcutŭ și cu allŭ Seŭ sfîntŭ duhŭ inviŭatŭ și prefăcutŭ; și de nu va cunnósce, precum ellŭ omŭ érŏ nu dobitocŭ, este, și cu minte de plinŭ și de sĕvĕrșitŭ a cunnósce binele și reulŭ, de reŭ să se pădéscă și să se feréscă, érŏ binele să-lŭ aĭbă și să-lŭ facă; și de nu va sili și de nu va nevoi ca, in tine fiindŭ, cu aceste maĭ susŭ pomenite și de treĭ orĭ fericite bunĕtățĭ, raĭulŭ, adecă slava cea de sĕvĕrșitŭ, să-șĭ agoniséscă; — atuncĭa rea estĭ tu și relle tóte alle telle. Că, lipsindu-se lumea mică, adecă omulŭ, de aceste luminate podóbe, *alle a* greșellelorŭ și a peccatelorŭ gróznice de intunecărĭ bezne, a lumina nu va puté și așĭa ĭaduluĭ și foculuĭ ghehenneĭ se va da; la carele, — o ticălosulŭ! — cuvîntulŭ acella allŭ Domnuluĭ Christosŭ se póte dice: „maĭ bine arŭ hi *(sic)* fostŭ acellŭĭa pétră, érŏ nu omŭ, să fie născutŭ.“ Intr'acesta chipŭ dară, omuluĭ rea și cumplită te facĭ; și intr'acesta felĭu, din bună — rea, din dragă — urrîtă, și din blândă — groznică, din frumósă — grozavă, din folositóriă — stricătóriă; și, cu unŭ cuvîntŭ să dicŭ, din inviuătóriă omorîtóriă te schimbĭ și te prefacĭ. Iată acmu dară, că *din labirintulŭ, adică din invăllurea* și din inchisórea, carea mintea ĭțĭ cupprinsese, te-amŭ scosŭ; și ce estĭ? și cum estĭ? —țĭ-amŭ arrĕtatŭ; și adevĕratŭ așĭa să te cunoscĭ și să te scĭĭ, și așĭa tótă zidirea să te cunnóscă. Inse dară, pre urmă, vicleșugulŭ și reutatea, carea intr'ascunsulŭ ânimeĭ telle ascundêndŭ țĭĭ, a nu-mĭ arrĕta, a ține, nu aĭ pututŭ; ci m'aĭ rugatŭ că, de vreme ce te-amŭ eŭ cunnoscutŭ, încaĭ altora să nu te svitescŭ, — care lucru peste fire îmĭ este! Că dice unŭ intelleptŭ stihotvorțŭ[1]) arăpescŭ: „duo lucrurĭ smintéllă mințiĭ facŭ: cuvîntulŭ in sine a-lŭ ține in vreme de grăitŭ, și a grăi in vreme de tăcere; ĭară in vreme de trebuință aceĭa este bine ca in voróvă să te nevoescĭ.“ Pentr'acésta dară, macarŭ de totŭ — și ce dicŭ de totŭ!— că nicĭ a miĭa parte nu te-amŭ cunnoscutŭ; ci érŏ, pre cătŭ te-amŭ priceputŭ, netăcêndŭ tuturorŭ, nepărăsitŭ totŭ-d'a-una, te voĭu mărturisi, căcĭ acésta îmĭ și trebue și mi se și cade.

LXXVII. Cândŭ lumea te laudă, óre este precum dicŭ ómeniĭ? singurŭ pre tine te ispitesce; nicĭ cu acésta să nu te măndrescĭ.

Lumea. Cunnoscut'amŭ și priceput'amŭ acmu dară, că drépte-țĭ sunt cuvintele și bună îțĭ este socotélla; și pentru căcĭ acesta a mințiĭ melle ceiŭ necunnoscĕtórie mĭ-aĭ arrĕtatŭ drumulŭ și a drumuluĭ eșire, cum se cade fórte îțĭ mulțumescŭ. Și pentru acésta eŭ cu tótă ânima ție mĕ juruescŭ, ca nu rea, ci bună, nu groznică, ci blândă, nu stricătóriă, ci folositóriă, nu omorîtóriă, ci inviŭetóriă, să-țĭ fiŭ. Și de acmu inainte in prieteșugulŭ și in dragostea mea să te affli, poftescŭ; și eŭ in tóte, ca unŭ bunŭ prietenŭ și ca uă credincĭósă și de fiĭulŭ seŭ duĭósă maĭcă să-țĭ slujescŭ.

LXXVIII. Tóte cércă și ascultă, celle bune opresce, cellerelle izgonesce.

Intelleptulŭ. Eŭ sum fórte ascultătorŭ și către totŭ cuvîntulŭ bunŭ și adevĕratŭ urechĭa plecătorŭ. Și érŏșĭ, după socotélla mea, séma cum se cade să-mĭ ĭeaŭ; și, de voĭu affla și voĭu găsi, precum estĭ in cuvîntŭ și in credință stătătóriă, și chipurile a unuĭa cu a altuĭa de ni se vorŭ potrivi, și firea unuĭa către a altuĭa de se vorŭ lipi, bucurosŭ și la prieteniă te voĭu priimi.

Socotéllă:

Substările, assuprastările, împregĭurŭ-stările și celle din lontru cupprinse, precum maĭ susŭ amŭ pomenitŭ, precum le aĭ tu, le amŭ și eŭ: pre tine macrocosmosŭ, pre mine microcosmosŭ,

[1]) Poetŭ.

mĕ chĭamă; tu estĭ rotundă, eŭ sum rotundŭ;—şi, de veĭ întreba, în ce chipŭ sum rotundŭ? mĕsóră din creştetulŭ capuluĭ pônĕ în talpele picĭórelorŭ şi din vĕrfulŭ degetelorŭ mâneĭ drepte pônĕ în vĕrfulŭ degetelorŭ mâneĭ stânge şi veḑĭ, că totŭ uă cătinţă a mĕsureĭ într'amênduo părţile veĭ affla; şi aşĭa ĭată că şi eŭ sum rotundŭ, numaĭ cu cătinţa a ne assemena nu putemŭ, căcĭ tu estĭ maĭ mare, eŭ sum maĭ micŭ; acmu, tu estĭ maĭ mare şi rotundă, eŭ sum maĭ micŭ şi éră rotundŭ, tu din fire aşĭa şi eŭ din fire éră aşĭa; şi duo glónţe rotunde unulŭ peste altulŭ póte să stea? ba! ci numaĭ unulŭ de pe altulŭ este să se restórne şi să se prăvăléscă, nicĭ peste totŭ póte unulŭ de altulŭ să se lipéscă; şi, ca cum amŭ ḑice: pre v'unŭ rotundŭ sclipŭ[1]) *séŭ în vĕrfulŭ acelluĭ rotundŭ sclipŭ séŭ cumbé*[2]), *unŭ rotundŭ tăvăllicŭ de pétră póte să stea? ba! ci numaĭ îĭ caută a se prăvăli! Aşĭa dară, firea tea celle pămêntescĭ, ĭară a mea acelle cerescĭ caută, şi atâta osebire facŭ, cătŭ apa din focŭ; şi de va puté foculŭ cu apa într'unŭ locŭ a locui şi duo rotunde glónţe unulŭ peste altulŭ a se sprijini, şi eŭ cu tine prieteşugŭ voĭu puté a alcătui*[3]). Pentru acésta déră, in zădarŭ şi in deşertŭ te rogĭ; căcĭ nicĭ te voĭu asculta, nicĭ ce te rogĭ voĭu face.

LXXIX. Nicĭ cum locŭ peccatuluĭ să nu daĭ; căcĭ peccatulŭ cătŭ de micŭ pricină affländŭ, marĭ reutăţĭ a lucra póte.

Lumea. O cinstitulŭ meŭ prietenŭ şi dulcele meŭ fiĭu! Dară căcĭ îţĭ, ca prietenŭ să-mĭ fiĭ, ḑicŭ, şi căcĭ cătră dragostea părintéscă te *invitezŭ*; nicĭ ḑicŭ eŭ in tóte ḑille şi totŭ-de-a-una cu mine şi cu indrăgitele melle să te veselescĭ desfĕtărĭ; ci, de nu in treĭ ḑille uă dată, macarŭ intr'uă septemână uă dată, prin vremea a şésse ḑille lucrândŭ şi isprăvindŭ tóte rucodeliele[4]) telle, ĭară a şéptea ḑi te odihnesce, precum şi dumneḑeésca poruncă te invéţă; şi, odihnindu-te, bea, mănâncă, te desfetéză, te desmĭérdă şi te veselesce, ca şi tu din munca şi din truda mânelorŭ telle să cunoscĭ dulcéţă. Că, déca ţi-ĭ voĭa să-ţĭ spuĭu cu dreptulŭ, numaĭ cătŭ veĭ bea şi-ĭ mănca, atăta aĭ agonisitŭ; ĭar altele tóte vorŭ remăné, şi nicĭ elle de tine, nicĭ tu de dênsele veĭ avé folosŭ; şi, cătă vreme îţĭ va fi bine şi te veĭ veselindu-te desfeta, numaĭ atăta aĭ trăitŭ. Decĭ, socotesce şi in minte-ţĭ aşéḑă cuvintele melle şi, de vreme ce estĭ inţelleptŭ, cum îţĭ va păré că-ĭ maĭ cu calle şi maĭ bine aşĭa intr'acesta chipŭ fă, numaĭ binele şi indemâna poftindŭ şi acésta ţie maĭ de folosŭ allegêndŭ. Cătră acésta te indemnŭ şi acésta te invĕţŭ.

LXXX. Poftele lumescĭ, adecă peccatele viéţa scurtéză.

Inţelleptulŭ. O, lume! Că eŭ ḑisu-ţĭ-amŭ, că cătră tóte cu urechĭa mĕ plecŭ şi ascultŭ şi, precum albina, prin tóte florile şi prin tóte locurile puindu-se, cércă şi, unde arŭ dulcéţă affla, mĭere strînge, ĭară unde amărăcĭune găsesce, érŏ acollo o lassă; aşĭa dară şi eŭ, precum tóte alle telle şi bune şi relle amŭ ascultatŭ cuvinte, şi acésta voĭu asculta. De vreme ce intr'uă septemână îmĭ allegĭ uă ḑi, adecă 6 ḑille după a mea, ĭară uă ḑi după a tea, voiă să facŭ; înse ânteĭu ḑillele a vieţeĭ melle să-mĭ socotescŭ şi, de voĭu affla vreme ca să mĕ pocĭu desfĕta şi veseli de saţiŭ, precum îmĭ ḑicĭ tu, face-voĭu şi aceĭa; ĭară de nu voĭu affla vre-uă lungime a vremiĭ, ci numaĭ cândŭ voĭu incepe atunce să se sfĕrşéscă, — óre de ce trébă? şi cu ce socotéllă voĭu şi acellŭ allŭ teŭ cuvîntŭ asculta?

LXXXI. Treĭ lucrurĭ pururea pomenesce: mórtea, inviŭerea şi dréptă ce va să fie judecată.

Lumea. Ascultă-mĕ, rogu-mĕ, puţintellŭ; şi să-ţĭ uă frumósă socotéllă arrĕtŭ, carea fórte bine sciŭ că-ţĭ va plăcé, căcĭ, ḑeŭ! de plăcutŭ este; ĭară de nu-ţĭ va plăcé, ĭarăşĭ şi tu te veĭ socoti. Ḑi aşĭa: *custulŭ* vieţeĭ telle să fie 100 de annĭ şi, de veĭ pune in annŭ căte 50 de septemâne, facŭ 5,000 de septemâne, din carile allegêndŭ căte uă ḑi, facŭ 5,000 de ḑille, carile facŭ 13 annĭ şi 320 de ḑille; ĭară de veĭ allege căte 2 ḑille din septemână, aprópe de 28 de annĭ. Decĭ, ĭea a-minte şi fă intr'acesta chipŭ. Pône veĭ adjunge la vrĕsta de 20 de annĭ, séŭ n'aĭ avutŭ prilejŭ, séŭ aĭ fostŭ sub a altuĭa ascultare şi a petrece şi a te desfeta n'aĭ pututŭ; ĭară după ce veĭ adjunge la acestorŭ 20 de annĭ vĕrstă, socotesce somma ḑillelorŭ a 5,000 de septemâne, carile, precum amŭ ḑisŭ, căte uă ḑi facŭ 13 annĭ şi 320 de ḑille, ĭară căte 2 ḑille facŭ 27 de annĭ şi 280 de ḑille; şi aşĭa dela vĕrsta a 20 de annĭ bea, mănâncă, jócă, te veselesce şi te desmĭérdă pônĕ la vĕrsta de 48 de annĭ séŭ pônĕ la 50 de annĭ;

[1]) Grecesce: *θόλον*. [2]) Grecesce: *ἡ κουμπέ*. [3]) Acestŭ periodŭ intregŭ este unŭ modelŭ de limbagĭu filosoficŭ la străbuniĭ nostri. [4]) Faptele mânilorŭ.

mě chĭamă; tu estĭ rotundă, eŭ sum rotundŭ;—şi, de veĭ întreba, în ce chipŭ sum rotundŭ? měsóră din creştetulŭ capuluĭ pônĕ în talpele piciórelorŭ şi din vĕrfulŭ degetelorŭ mâneĭ drepte pônĕ în vĕrfulŭ degetelorŭ mâneĭ stânge şi vedĭ, că totŭ uă cătinţă a mĕsureĭ într'amênduo părţile veĭ affla; şi aşĭa ĭată că şi eŭ sum rotundŭ, numaĭ cu cătinţa a ne assemena nu putemŭ, căcĭ tu estĭ maĭ mare, eŭ sum maĭ micŭ; acmu, tu estĭ maĭ mare şi rotundă, eŭ sum maĭ micŭ şi éră rotundŭ, tu din fire aşĭa şi eŭ din fire éră aşĭa; şi duo glónţe rotunde unulŭ peste altulŭ póte să stea? ba! ci numaĭ unulŭ de pe altulŭ este să se restórne şi să se prăvălléscă, nicĭ peste totŭ póte unulŭ de altulŭ să se lipéscă; şi, ca cum amŭ dice: pre v'unŭ rotundŭ sclipŭ[1]*) séŭ în vĕrfulŭ acelluĭ rotundŭ sclipŭ séŭ cumbé*[2]*), unŭ rotundŭ tăvăllicŭ de pétră póte să stea? ba! ci numaĭ îĭ caută a se prăvăli! Aşĭa dară, firea tea celle pămêntescĭ, ĭară a mea acelle cerescĭ caută, şi atâta osebire facŭ, cătŭ apa din focŭ; şi de va puté foculŭ cu apa intr'unŭ locŭ a locui şi duo rotunde glónţe unulŭ peste altulŭ a se sprijini, şi eŭ cu tine prieteşugŭ voĭu puté a alcătui*[3]). Pentru acésta déră, in zădarŭ şi in deşertŭ te rogĭ; căcĭ nicĭ te voĭu asculta, nicĭ ce te rogĭ voĭu face.

LXXIX. Nicĭ cum locŭ peccatuluĭ să nu daĭ; căcĭ peccatulŭ cătŭ de micŭ pricină afflândŭ, marĭ reutăţĭ a lucra póte.

Lumea. O cinstitulŭ meŭ prietenŭ şi dulcele meŭ fiĭu! Dară căcĭ îţĭ, ca prietenŭ să-mĭ fiĭ, dicŭ, şi căcĭ cătră dragostea părintéscă te *invitezŭ*; nicĭ dicŭ eŭ in tóte dille şi totŭ-de-a-una cu mine şi cu indrăgitele melle să te veselescĭ desfĕtărĭ; ci, de nu in treĭ dille uă dată, macarŭ intr'uă septemână uă dată, prin vremea a şésse dille lucrândŭ şi isprăvindŭ tóte rucodeliele[4]) telle, ĭară a şéptea di te odihnesce, precum şi dumnedeésca poruncă te invéţă; şi, odihnindu-te, bea, mănâncă, te desfetéză, te desmĭérdă şi te veselesce, ca şi tu din munca şi din truda mânelorŭ telle să cunnoscĭ dulcéţă. Că, déca ţi-ĭ voĭa să-ţĭ spuĭu cu dreptulŭ, numaĭ cătŭ veĭ bea şi-ĭ mănca, atăta aĭ agonisitŭ; ĭar altele tóte vorŭ remâné, şi nicĭ elle de tine, nicĭ tu de dênsele veĭ avé folosŭ; şi, cătă vreme îţĭ va fi bine şi te veĭ veselindu-te desfeta, numaĭ atăta aĭ trăitŭ. Decĭ, socotesce şi in minte-ţĭ aşédă cuvintele melle şi, de vreme ce estĭ inţelleptŭ, cum îţĭ va păré că-ĭ maĭ cu calle şi maĭ bine aşĭa intr'acesta chipŭ fă, numaĭ binele şi indemâna poftindŭ şi acésta ţie maĭ de folosŭ allegêndŭ. Cătră acésta te indemnŭ şi acésta te invĕţŭ.

LXXX. Poftele lumescĭ, adecă peccatele viéţa scurtéză.

Inţelleptulŭ. O, lume! Că eŭ disu-ţĭ-amŭ, că cătră tóte cu urechĭa mĕ plecŭ şi ascultŭ şi, precum albina, prin tóte florile şi prin tóte locurile puindu-se, cércă şi, unde arŭ dulcéţă affla, mĭere strînge, ĭară unde amărăcĭune găsesce, érŏ acollo o lassă; aşĭa dară şi eŭ, precum tóte alle telle şi bune şi relle amŭ ascultatŭ cuvinte, şi acésta voĭu asculta. De vreme ce intr'uă septemână îmĭ allegĭ uă di, adecă 6 dille după a mea, ĭară uă di după a tea, voiă să facŭ; inse ânteĭu dillele a vieţeĭ melle să-mĭ socotescŭ şi, de voĭu affla vreme ca să mĕ pocĭu desfĕta şi veseli de saţiŭ, precum îmĭ dicĭ tu, face-voĭu şi aceĭa; ĭară de nu voĭu affla vre-uă lungime a vremiĭ, ci numaĭ cândŭ voĭu incepe atunce să se sfĕrşéscă, — óre de ce trébă? şi cu ce socotéllă voĭu şi acellŭ allŭ teŭ cuvîntŭ asculta?

LXXXI. Treĭ lucrurĭ purure a pomenesce: mórtea, inviĭerea şi dréptă ce va să fie judecată.

Lumea. Ascultă-mĕ, rogu-mĕ, puţintellŭ; şi să-ţĭ uă frumósă socotéllă arrĕtŭ, carea fórte bine sciŭ că-ţĭ va plăcé, căcĭ, deŭ! de plăcutŭ este; ĭară de nu-ţĭ va plăcé, ĭarăşĭ şi tu te veĭ socoti. Di aşĭa: *custulŭ* vieţeĭ telle să fie 100 de annĭ şi, de veĭ pune in annŭ căte 50 de septemâne, facŭ 5,000 de septemâne, din carile allegêndŭ căte uă di, facŭ 5,000 de dille, carile facŭ 13 annĭ şi 320 de dille; ĭară de veĭ allege căte 2 dille din septemână, aprópe de 28 de annĭ. Decĭ, ĭea a-minte şi fă intr'acesta chipŭ. Pône veĭ adjunge la vrĕsta de 20 de annĭ, séŭ n'aĭ avutŭ prilejŭ, séŭ aĭ fostŭ sub a altuĭa ascultare şi a petrece şi a te desfeta n'aĭ pututŭ; ĭară după ce veĭ adjunge la acestorŭ 20 de annĭ vĕrstă, socotesce somma dillelorŭ a 5,000 de septemâne, carile, precum amŭ disŭ, căte uă di facŭ 13 annĭ şi 320 de dille, ĭară căte 2 dille facŭ 27 de annĭ şi 280 de dille; şi aşĭa dela vĕrsta a 20 de annĭ bea, mănâncă, jócă, te veselesce şi te desmĭérdă pônĕ la vĕrsta de 48 de annĭ séŭ pônĕ la 50 de annĭ;

[1]) Grecesce: θόλον. [2]) Grecesce: ἡ κουμπὲ. [3]) Acestŭ periodŭ intregŭ este unŭ modelŭ de limbagĭu filosoficŭ la străbuniĭ nostri. [4]) Faptele mânilorŭ.

ĭară *de iŭa*, déca veĭ să socotescĭ și celle cerescĭ, incă 50 de annĭ îțĭ remâne. Și intr'acesta chipŭ, și pre lume îțĭ veĭ petrece, și la vĕrsta de 100 de annĭ, cu cinste sĕvĕrșindu-te, și imperăția ceruluĭ veĭ moșteni. Aŭ nu este frumósă și iscusită și intr'âmbe părțile bună și vrednică de laudă socotélla acésta? Și, de mĕ veĭ asculta, in deșertŭ și fără ispravă altă maĭ bună socotélă a affla, *sbuciumândŭ-țĭ mintea, crierii nu-țĭ maĭ pedepsĭ*; căcĭ buna și cea de sĕvĕrșitŭ socotéllă acésta este; și drumulŭ acesta este; și, ca unŭ *bunŭ vitézŭ și destoĭnicŭ voĭnicŭ*, passă pe dênsulŭ.

LXXXII. De veĭ trăi pônĕ la 100 de annĭ, póte vreme de pocăință[1]) să affli; dar de nu? —ĭată pururé grijitŭ și pocăitŭ a fi ți se cade.

Intellepțulŭ. Ĭată dară că eŭ a tea socotéllă, mălcomŭ[2]), tăcêndŭ, o ascultaĭ. Acmu dară ascultă și tu, și eŭ îțĭ voĭu arrĕta altă socotéllă; căcĭ socotélla ta se potrivesce cu unŭ cuvîntŭ, ce se ḑice, că *pescele in baltă fiindŭ îllŭ vindĭ*; și, după ce voĭu și eŭ a mea arrĕta socotéllă, să caute alțĭ ómenĭ ințellepțĭ, și carea vorŭ ḑice că-ĭ maĭ bună, aceĭa voĭu ține, și aceĭașĭ cu toțiĭ a o ține se cade.

LXXXIII. Drépta socotélă vieței télle pune.

Lumea. Arrétă dară, acésta cu ce socotéllă ḑicĭ?

Intellepțulŭ. Socotélla mea acésta este. Unŭ omŭ, cândŭ la vĕrsta de 80 de annĭ adjunge, orĭ-cine îllŭ vede, îllŭ fericesce, ḑicêndŭ: aĭ! fericitŭ este omulŭ acesta și ferice este de dênsulŭ, căcĭ șĭ-a implutŭ custulŭ vieţeĭ selle și la adânce betrănețe a adjunsŭ! Și pônĕ intr'atâta totŭ omulŭ poftesce, cunnoscêndŭ că ce-ĭ maĭ multŭ, cu tóte felĭurile de *durorĭ* și de pătimirĭ sunt ingreuĭațĭ și ingreunațĭ, precum psalmistulŭ a căntatŭ Davidŭ: „ḑille *aĭ lorŭ-nostri* 70 de annĭ, ĭară *de in put-re*[3]) 80 de annĭ, și maĭ mulțiĭ lorŭ — trudă și durere!" Acmu dară, ĭea a-minte bineșorŭ și veḑĭ. Ḑi dară acmu, că eŭ sum de vĕrsta a 80 de annĭ, și apoĭ să mĕ socotescŭ: trăit'amŭ acestĭ pomenițĭ annĭ, aŭ ba? Socotesce. Eŭ intr'acestĭ 80 de annĭ 7 despărțirĭ facŭ, adecă 7 vĕrste allegŭ. *Vĕrstele sunt acestea: pruncia, copillăria, cătărigia, voĭnicia, bărbăția, căruntețele și betrănețele*, Intr'aceste dară 7 părțĭ a *custuluĭ* acestĭ 80 de annĭ se cuprindŭ. Decĭ, ḑicŭ că intr'acestĭ 80 de annĭ 40 de annĭ numaĭ amŭ fostŭ viŭ, ĭară 40 mortŭ. Adevĕrată dară și negreșită socotéllă este, căcĭ in 24 de cĭasurĭ uă invertejire se face a sóreluĭ: 12 cĭasurĭ intunerecŭ, adecă nópte, și 12 cĭasurĭ lumină, adecă ḑi. Ḑiŭa dară ḑicŭ că trăescŭ, ĭară nóptea morĭu[4]), adecă ḑiŭa viŭ ĭară nóptea mortŭ sum; căcĭ, in patŭ dormindŭ, in chipulŭ celluĭa, ce in năsiliă jace, mĕ facŭ: mintea, simțirea perḑêndŭ, cu ochiĭ nevĕḑêndŭ, cu urechĭele neauḑindŭ, *mirosulŭ neadulmăcândŭ, gustulŭ nepricepêndŭ*, și, maĭ vĕrtosŭ, tóte alle trupuluĭ *organe* amurțindŭ și slăbănogindu-se. Așijderea: eŭ affundatŭ in pilotă[5]), ellŭ ingropatŭ in gropniță; ellŭ accoperitŭ cu ţernă, eŭ invĕllitŭ cu obĭalŭ[6]); ellŭ in patru scêndure a sicriuluĭ, eŭ in patru părețĭ aĭ caseĭ; a mortuluĭ sufflетŭ viŭ, și allŭ meŭ suffletŭ viŭ remâne; și precum, eŭ dormindŭ, numaĭ vinele celle viŭe mi se clătescŭ și se battŭ, semnŭ érőșĭ de desteptare arretândŭ, așĭa la mortŭ viŭele a Sfinteĭ Scripture cuvinte, precum érőșĭ va se inviŭe, adeverescŭ. Și așĭa amĕnduoĭ: ellŭ din gropniță, eŭ din așternutŭ; ellŭ din sicriŭ, eŭ din casă; ellŭ din mórte, eŭ din somnŭ; — ne vomŭ sculla. Ĭată că nicĭ uă deosebire unulŭ de altulŭ avemŭ. Și așĭa, ĭată că numaĭ 40 de annĭ amŭ fostŭ viŭ, ĭară 40 mortŭ; și ĭată 40 de annĭ mĭ-a viéță remasŭ. Acmu dară să socotimŭ: óre acestĭ 40 de annĭ viețuitu-ĭ-amŭ de plinŭ? aŭ ba? Ascultă. Intr'acestĭ 40 de annĭ vomŭ să allegemŭ celle 7 vĕrste alle omuluĭ; și apoĭ, a fie-te-care dintr'aceste vĕrste, ce felĭu de viéță și de traĭu amŭ avutŭ, să cunnoscŭ și pre tine — o, lume! — incă a pricepe să te facŭ. Ânteĭu dară, pruncia eŭ ḑicŭ că nu mĭ-a fostŭ viéța de plinŭ, adecă in vremea a 7 annĭ a prunciеĭ; căcĭ cella ce viețuesce, scie ce face, cunnósce ce vede, ințellege ce aude, pricepe reulŭ-binele, vorovesce, âmblă, și socotéllă are; carile acestea tóte la pruncŭ, adecă la vĕrsta prunciеĭ, lipsescŭ, și nicĭ de unele de acestea in scire îĭ este. Ĭată dară că, pruncŭ fiindŭ, amŭ fostŭ ca cândŭ n'așŭ fi fostŭ; și așĭa ĭată că, adevĕratŭ, viéța 33 de annĭ mĭ-a remasŭ. După acésta dară a dŭoa vĕrsta copillărieĭ urméză, carea pônĕ la 14 annĭ se sue. Decĭ, precătŭ in minte țiŭ, după acésta de acmu vĕrstă, ḑicŭ, că atuncĭa

[1]) Căință. [2]) In tăcere. [3]) Maximum. [4]) Морю [5]) Asternutŭ. [6]) Plapomă.

viiŭ, érŏ nu omŭ amŭ fostŭ; că, ânteĭa-șĭ dată a omuluĭ este ca să cunnóscă credința, legea și pravillele; reulŭ și binele să cunnóscă, hrana și beutura să-șĭ agoniséscă. Credința amŭ ḑisŭ ânteĭu; adecă să créḑă, să cunnóscă, să sciă, că este Dumneḑeŭ și tóte veḑutele și nevĕḑutele a făcutŭ. Aduoa: *pravillele și legea, adecă de ce-ĭ este a se ferì și ce-ĭ este a păḑì*, să cunnóscă. A treĭa: *hrana și beutura, adecă să pótă a ara, a semĕna, viĭa a lucra, neguțitorie a face*,[1]) carile tóte pentru a omuluĭ chiverniséllă sunt. Decĭ eŭ, intr'acea vĕrstă fiindŭ, de acestea de tóte lipsitŭ eramŭ; maĭ vertosŭ, ca nicĭ pre Dumneḑeŭ precum este scieamŭ și, deși in beserică mărturisĭamŭ, dară de ce ḑicŭ? pentru ce mărturisescŭ? și de ce folosŭ îmĭ este acea mărturisire? nu cunnosceamŭ; că ântêĭu pre Dumneḑeŭ a pricepe mintea îmĭ lipsĭa, a dŭoa că in Dumneḑeŭ a crede și alle luĭ sfinte poronce a păḑi, de ce folosŭ să-mĭ fie și să pocĭu cunnósce, credința nu mĕ adjutorĭa. Decĭ, îmĭ pare că nu numaĭ eŭ, ci tótă cea de obsce omenéscă fire, așĭa și intr'acesta chipŭ să fie. Ĭară de veĭ ḑice, precum uniĭ, in vĕrsta copillărieĭ fiindŭ, cunnoscința acelluĭ la vĕrstă coptŭ omŭ aŭ avutŭ; acésta nu tăgăduescŭ, căcĭ Dumneḑeŭ și părintele luminelorŭ, carele darurile celle de sĕvĕrșitŭ trimitte, póte acésta să facă, și nu numaĭ in firile omenescĭ, ci și in celle dobitocescĭ acésta a arrĕta puternicŭ este; precum uă dinióră măgarulŭ luĭ Valaamŭ cunnoscea pre ângerulŭ luĭ Dumneḑeŭ, ĭară Valaamŭ nu-lŭ cunnoscea; așijderea și leiĭ ceĭ flămânḑĭ pre Daniilŭ, precum este prooroculŭ Domnuluĭ, pricepură și intru nemică îllŭ vătĕmară; și érŏșĭ cuptorulŭ și foculŭ cuptorĭuluĭ Vavilonuluĭ pre ceĭ treĭ pruncĭ, precum nevinovațĭ să fie, simți, și firea foculuĭ, carea nu numaĭ lemnele ci și petrele mănâncă și mistuesce, ĭară frageda și *mollecellușĭa* a accellorŭ *brudiorĭ cuconașĭ*[2]) cărnecea a o beteji[3]) séŭ a o *ovili*[4]) macarŭ ce-va-șĭ nu putu; și alte multe nenumerate in mulțime și nemĕsurate in mărime a făcutŭ și a arrĕtatŭ minunĭ, la carile omenésca fire nu se potrivesce; ci pentru cea hirișă și de obsce, maĭ vĕrtosŭ pentru a mea fire, ḑicŭ, că in vĕrsta copillărieĭ de acelle maĭ susŭ pomenite *ponturĭ* nicĭ cum ce-va pricepeamŭ, macarŭ o părtecea nu cunnosceamŭ; și cine dară cunnoscință n'are, și pre Dumneḑeŭ nu scie și pre sine — pentru ce s'a născutŭ? și ce și cine este? — nu ințellege, ĭată că nu omŭ ci dobitocŭ séŭ ca altă ce-va nesămăluitorŭ și nesimțitorŭ este, precum lemnele, petrele și all'alte; căcĭ și all'alte in lume căte sunt, precum dobitócele, lemnele, petrele, passerile, pescĭĭ, nu se că nu sunt ḑicŭ, ci sunt, inse nu ómeniĭ se chĭamă; ci fie-te-carea, după chipŭ după assemenare și după némulŭ lorŭ se numescŭ. Așĭa dară eŭ, nu n'amŭ fostŭ, ci amŭ fostŭ; ci ca cum arŭ fi numaĭ cu assemĕnarea și cu chipulŭ omuluĭ, ĭară nu deplinŭ omŭ, ci maĭ multŭ, — nu cu chipulŭ, ci cu socotélla, — dobitoculuĭ decâtŭ omuluĭ mĕ potrivĭamŭ. Pentru acésta dară, decâtŭ voĭu ḑice c'amŭ dobitocesce viețuitŭ, maĭ bine voĭu ḑice că așașĭ nicĭ ș'amŭ macarŭ uă ḑi trăitŭ; și decâtŭ cu chipŭ de omŭ și cu fire dobitocéscă, maĭ bine mortŭ și fără duhŭ de viéță, mĕ voĭu numi. Și ĭată dară, că viéța mea 26 de annĭ a remasŭ. Intre acestĭ dară 26 de annĭ 5 vĕrste se cupprindŭ: cătărigia, voĭnicia, bărbăția, căruntețile și bĕtrânețile; din carile ânteĭu este cătărigia, carea dela 14 annĭ pône la 21 se sue; inse, după a mea socotéllă, pônĕ la 17 annĭ totŭ de a copillărieĭ fire se ține; și așĭașĭ *pônĕ a adjunge omulŭ la vĕrsta de 17 annĭ, adecă pônĕ a incepe, cum se ḑice, a infiera mustéță. totŭ copilŭ se chĭamă, — căcĭ după limba lătinéscă acéstă vĕrstă pubertas se chĭamă, adecă pubes se chĭamă periĭ, cariĭ ântêĭu la mustéță séŭ la barbă resarŭ*, — și așĭașĭ maĭ totŭ cu a copilluluĭ minte se slujesce, și vĕrsta *cătăriguluĭ* totŭ in tóte cu a copilluluĭ se potrivesce pônĕ la 17 annĭ, — allesŭ[5]) de-șĭ va mintea cu invĕțătura preface, — precum și fericitulŭ impĕratulŭ Davidŭ adeveresce, ḑicêndŭ: „peccatele tinerețilorŭ melle, Dómne, nu pomeni", adecă tĕnĕrŭ fiindŭ ce nu sciea făcea și ce nu pricepĭa lucra. Și cu acéstă socotéllă, étă că incă 5 annĭ din viéța mea perduĭ, și intr'acesta chipŭ la 23 de annĭ remase viéța mea. Acmu dară, intr'aceste treĭ remase vĕrste incă 3 annĭ voĭu maĭ scădé, cu acéstă socotéllă: adecă să-ĭ fiŭ perdutŭ in bólle, in nevoĭe, in inchisorĭe, in robie séŭ nevolnicie. Căcĭ omulŭ, săraculŭ, in bóllă fi-

[1]) Avuția in ințellesulŭ economieĭ polit. [2]) Gingașĭ copillașĭ. [3]) Vătĕma. [4]) In sensulŭ francesŭ: *avilir*. [5]) Cu esccpțiune.

indŭ, precum érŏșĭ se va insănătoșa, adeveritŭ a fi nu póte; așijderea, in'chisóriă, in nevolnicie fiindŭ, precum se va érŏșĭ măntui, adevĕratŭ a sci nu póte; și acestea jumĕtate viéță érŏ jumetate mórte se chĭamă; și nu numaĭ acestea, ci și altă fie-te-care viéță cu neindemână și nesufferită, orĭ-care omŭ cu minte intrégă arŭ fi, nu viéță ci mórte, nu petrecere ci inchisóriă, nu indemână și liniște ci muncă și caznă, o va numera și acestora o va assemena; căcĭ unde este muncă, nu este viéță, ci mórte. căcĭ și munca vecilorŭ mórte se numesce. Iată că din 80 de annĭ tótă viéța mea la 20 de annĭ se sprijini. Dară cândŭ așŭ fi numaĭ 60 de annĭ trăitŭ? arŭ fi remasŭ 15, érŏ din 40—ḑece și din 20 numaĭ 5 așŭ fi afflatŭ. Acmu dară, o, curondŭ (*sic*) trecĕtóriă lume! addu-țĭ a-minte, că mĭ-aĭ ḑisŭ, măcarŭ dintr'uă septemână uă ḑi să facŭ voĭa tea și să âmblu, in desfetările telle tăvăllindu-mĕ. Vĕḑușĭ că, după socotélla cea dréptă și adevĕrată, din 80 de annĭ numaĭ 20 afflaĭ aĭ meĭ. Decĭ, in 20 de annĭ 1000 de septemâne facŭ și, scoțêndŭ dintr'uă septemână căte uă ḑi, 1000 de ḑille facŭ, și 1000 de ḑille se facŭ 2 annĭ și 270 de ḑille. Și, cu atâta de scurtă și puțină vreme, óre ce felĭu de desfĕtărĭ? óre ce felĭu de petrecânie voĭu să mĕ desfĕtezŭ și să petrecŭ? Ci, decătŭ să te ascultŭ pe tine și să fiŭ cu atâta, maĭ bine să nu te ascultŭ și să fiŭ și fără de atâta. Și maĭ bine eŭ de tine și tu de mine să ne despărțimŭ și să ne depărtâmŭ. Pentru acésta dară, totŭ cellŭ cu pricepere și fie-te-carele ce-ĭ cu minte, ințellepțesce și cu intrégă ințellepcĭune, ca unŭ ințelleptŭ, fórte pre a-mĕnuntulŭ să ĭea a-minte și să socotéscă, că, de vreme ce, luândŭ séma a 80 de annĭ, de desfĕtatŭ și după a lumiĭ voiă de âmblatŭ numaĭ 2 annĭ și 270 de ḑille găsiĭ; dară, carele va trăi 40, că numaĭ unŭ annŭ și 135 de ḑille ĭĭ vorŭ remăné; așijderea, precum amŭ maĭ ḑisŭ, cellŭ maĭ cu puținĭ annĭ incă maĭ puțină vreme ĭĭ va fi! Și, măcarŭ in multă măcarŭ in puțină vreme, cuvintele și invĕțăturele, carile lumea invéță, de făcutŭ nu sunt; căcĭ și cea multă și cea puțină vreme totŭ multŭ strică. Căcĭ in multă vreme maĭ multŭ veĭ greși, ĭară acea puțină, macarŭ uă ḑi, și nu uă ḑi ci macarŭ intr'unŭ cĭasŭ, séŭ intr'unŭ cĭvertŭ de cĭasŭ, cu poftele lumescĭ omulŭ, săraculŭ, suffletulŭ îșĭ va perde; și, pentru dulcéța, carea trupulŭ in vremea unuĭ cĭasŭ are, nevinovatulŭ suffletŭ, groznicŭ fără milă, cumplitŭ fără dojenéllă, multŭ fără numĕrŭ, in vecĭ fără sfĕrșitŭ, chinuindu-se, se va nepărăsitŭ pedepsi. Nu intr'aceĭa nedejde omulŭ, ticălosulŭ, să se lasse, ḑicêndŭ: că macarŭ de-amŭ și făcutŭ relle in tinerețe, érŏ după ce voĭu adjunge la bĕtrânețe mĕ voĭu lăssa și mĕ voĭu pocăi. Nicĭ lăssa pĕccatulŭ, cândŭ ellŭ pe tine te lassă, că folosŭ n'aĭ; ci, precum ḑice ințelleptulŭ: „juruindŭ nu ḑice: intorcêndu-mĕ mâine voĭu da, căcĭ pônĕ mâine nu sciĭ ce-țĭ va fi ție.“ Așijderea slăvituluĭ Christosŭ Dumneḑeŭ cuvîntŭ pomenesce pururé, unde ḑice la pilda bogatuluĭ: „mănâncă, bea, sufflete, că aĭ multe și bune,“ — și nu scie, că mâine va să se ĭea suffletulŭ de la dênsulŭ. Și să socotéscă totŭ omulŭ, ce cu socotéllă și ințellegere se slujesce, că nu numaĭ desfĕtările și desmĭerdările lumiĭ, ci așĭașĭ tótă lumea și tóte bunurile eĭ de-arŭ agonisi, și nu 80 séŭ 100 de annĭ, ci așĭașĭ cătŭ lumea de-arŭ trăi, — și perḑêndu-șĭ suffletulŭ, ce folosŭ are? maĭ vĕrtosŭ că, déca-lŭ va perde, a-lŭ găsi nicĭ uă cărrare, inse nu intr'acésta lume, nu i se arrétă; și déca-lŭ va cu peccate ĭaduluĭ vinde, macarŭ cu cătŭ de scumpŭ prețŭ, vre-unŭ miḑŭ-locŭ de rescumperare nu i se dă. Pentru acésta dară, fie-te-cine, cellŭ ce omŭ se numesce și cu chivernisirea a intregeĭ mințĭ se slujesce, fórte cu tótă nevoința și cu amĕnuntulŭ să se socotéscă și, socotindŭ, să pricépă ce este lumea: adecă ce este trupulŭ luĭ și ce este ellŭ? adecă ce este suffletulŭ luĭ și ce sunt lucrurile lumiĭ? adecă ce sunt poftele trupuluĭ ce-lŭ indémnă lumea? adecă la ce-lŭ trage pofta trupuluĭ și ce-ĭ este luĭ a face? ce poftesce lumea, adecă ce poftesce carnea, și ce i se cade luĭ adecă, și ce se cade suffletuluĭ a lucra? Și, cunnoscêndŭ acésta, să véḑă, că tótă lumea cu duo lucrurĭ se slujesce: cu lumina și cu intunereculŭ, adecă cu binele și cu rĕulŭ. Și assupra acestorŭ duo 4 vĕnturĭ tarĭ și cătŭ ce potŭ se battŭ și se oștescŭ; adecă impĕrăția ceruluĭ și suffletulŭ, impĕrăția lumiĭ și trupulŭ. Cerulŭ și suffletulŭ spre a bineluĭ parte silescŭ, adecă spre lumină nevoescŭ și assupra intunereculuĭ adecă a reuluĭ resboescŭ: pre bine vorŭ să-lŭ facă, érŏ pe reŭ vorŭ să-lŭ isgonéscă; lumea séŭ imperăția lumiĭ și cu trupulŭ de partea reuluĭ țină, érŏ assupra lumineĭ, as-

supra bineluĭ adecă, se oștescŭ: pre reŭ să-lŭ facă, érŏ pe bine nicĭ să-lŭ pomenéscă! Cătră acésta dară, totŭ omulŭ de plinŭ, spre a suffletuluĭ nevoință și osirdiă fórte tare a se pune ĭĭ trebue; ca să nu cum-va partea cea maĭ mică pre cea maĭ mare să calce, nicĭ trebue robulŭ maĭ mare decătŭ stăpânulŭ seŭ să se facă; căcĭ cerulŭ maĭ mare, vecĭnică și netrecĕtóriă, érŏ lumea maĭ mică, curundŭ stricătóriă și nestătătóriă moșiă este; așijderea trupulŭ — țernă, muritorŭ și in nemică intorcĕtorŭ, éră suffletulŭ duhŭ dumnedeescŭ nemuritorŭ și pururé trăitorŭ este, precum a *poeticulŭ* cântatŭ. Ca să fiĭ intregŭ cu suffletulŭ, óre ce aĭ tăgădui[1]) a sufferi? căcĭ acésta parte decătŭ trupulŭ maĭ mare prețŭ are. Și, maĭ vĕrtosŭ, fie-te-cine séma bineșorŭ de arŭ lua, măcarŭ ce-va-șĭ intellepteĭ mințĭ a plăcé n'arŭ affla, și de arŭ și affla acellea, cările trupuluĭ și ochĭuluĭ trupescŭ placŭ, frumosŭ evanghelistulŭ ne invéță Ioannŭ: „nu indrăgițĭ lumea, nicĭ celle lumescĭ.“ Pentru acésta, omenésca minte cerescile socotéscă, érŏ pămêntescile să battŭjocuréscă; și prin felĭurĭ de felĭurĭ de nevoĭe spre cerurĭ să se intindă, unde și scaunulŭ și adevĕrata odihnă ĭĭ este. Căcĭ noŭe lumea nemerniciă ne este și intr'ênsa prișlețĭ[2]) suntemŭ; érŏ cerulŭ moșiă și acollo casnicĭ și moșnenĭ suntemŭ. Inse cândŭ va fi acésta? cândŭ de lume ne vomŭ lăpeda și, precum dela dênsa nicĭ unŭ folosŭ precum nu avemŭ cândŭ vomŭ cunnósce, și cellea, carile amŭ cunnoscutŭ și amŭ auditŭ, dumnedeescĭ apostolicescĭ și besericescĭ porunce de le vomŭ sevĕrși cu fapta, precum dice: „nu cella carele a cunnoscutŭ poruncele, ci cella ce le-a făcutŭ, se va ferici.“ Acestea dară cândŭ indemână vorŭ fi și pre lesne se vorŭ face? cândŭ cu tótă ânema și cu deseverșită dragoste de acestea ne vomŭ a le face apuca; căcĭ dragostea, pe tóte *invincindŭ*, tare biruesce.

Iarăși-pomenirea treceteloru[3])

Vedușĭ dară acmu, o prietenule, de'nceputŭ lumea cum? ce? și in ce felĭu este? Vedușĭ: bunurile, desfĕtările lumiĭ la ce severșitŭ essŭ? Vedușĭ: ce poftesce și la ce indémnă lumea, adecă trupulŭ pe omŭ, adecă pe suffletŭ să facă? Vedușĭ căte măguliture, căte lațurĭ și căte curse spre a ticălosulŭ omenesculŭ suffletŭ in tóte părțile și in tóte cărările arruncă. Vedușĭ, viéța și custulŭ omuluĭ in lume cătă vreme este. Pentru acésta dară de totŭ bunŭ și de totŭ plinŭ de bunătățĭ a fi silesce; că așĭa, nefiindŭ strimtă, este callea cerurilorŭ și, precum dice: „pônĕ nu v'ețĭ intórce și să vĕ facețĭ ca prunciĭ, nu vețĭ intra in'perăția ceruluĭ“; adecă in tóte curațĭ și'n tóte blândĭ să fimŭ. Inse, pentru cea slabă de omŭ fire, multŭ și in multe felĭurĭ ni s'aŭ de mântuință arrĕtatŭ midŭ-loce; și macarŭ de n'omŭ puté la vĕrfulŭ stepeneĭ bunătățilorŭ, incaĭlea aprópe de vĕrfŭ séŭ la midŭ-locŭ să ne afflâmŭ. Căcĭ multe sunt sălașele luĭ Dumnedeŭ și să nu fimŭ de totŭ, de totŭ dintr'acea calle instrăinațĭ și depărtațĭ; ci érŏșĭ de totŭ de acéstă lume a te lăpeda cu greŭ țĭ se pare, și îțĭ este voĭa ca intr'acéstă lume nu de totŭ pustiĭu și săracŭ să fiĭ și in viéța tea și óre-ce indemână să nu cunnoscĭ cu greŭ este; căcĭ, precum este cămilleĭ greŭ prin urechĭele aculuĭ a intra, incă maĭ cu greŭ bogatuluĭ impĕrăția ceruluĭ. Inse érŏ acellŭ Milostivŭ dice, că acésta la ómenĭ nu, érŏ la Dumnedeŭ se póte, căcĭ ce-va luĭ Dumnedeŭ a nu se puté nu este; ci, tóte in mâna luĭ fiindŭ și deschidêndu-o, tóte de bunĕtate se implu. Ci, de vreme ce acéstă trecĕtóriă lume este lumea chiverniselleĭ, că de nu se va chivernisi cine-va, nu va *precopsi*, și de va puté cine-va cu intrégă inṭellepcĭune și cu bună socotéllă in lume fiindŭ pe lume să chiverniséscă și suffletulŭ nebetejitŭ și neintinatŭ să-șĭ pădéscă, frumosŭ și minunatŭ lucru arŭ fi, de vreme ce și ómenilorŭ și luĭ Dumnedeŭ arŭ fi plăcutŭ. Și acella óre cine arŭ fi? arŭ fi acella, care acellea *celle luĭ Andreĭu Vissovatius 77 de ponturĭ* ce arrétă, pre carile *strămurarea* a bunătăților și frêulŭ peccatelorŭ le numesce, adecă indemnarea spre bunătățĭ și oprélla spre peccate; și acestea dară carile maĭ inainte a le arrĕta vomŭ și a țĭ le denaintea ochilorŭ pune silimŭ,—fórte pre amĕnuntulŭ a-minte să ĭea și cu alle suffletuluĭ urechĭe să asculte, ascultândŭ dară și in-

[1]) Refusa. [2]) Veneticĭ. [3]) Recapitulațiunea.

țellegêndŭ, să le facă; că, pare-mi-se, că și ómenilorŭ și luĭ Dumnedeŭ bine-invoitŭ va fi, incă și de cea trecĕtóriă și de cea viitóriă viéță se va folosi; și, după viéță slăvită și cinstită, in mórte cinste și după mórte cinste, la a dŭoa venire érŏșĭ cinste va găsi. In slava Tatăluĭ și a Fiĭuluĭ și a Sfântuluĭ Duhŭ, acmu pururé și in veciĭ vecilorŭ, amin.

Conețulŭ[1]) Cărțeĭ Ânteĭe.

A LUĬ IOANNŬ DIMITRIE CONSTANTINŬ VOEVODA,

la divanulŭ lumiĭ cu ințelleptulŭ séŭ la judecata suffletuluĭ cu trupulŭ, alle suffletuluĭ spre a trupuluĭ séŭ a ințelleptuluĭ spre a lumiĭ, dovédă pentru cellea ce-a grăitŭ minciunĭ și spre a sea mărturiă pentru cellea ce-a grăitŭ adevĕratŭ;

CARTEA A DOUA

I[2]) Lumea acésta și *tóte plinirile, adecă tóte împregĭurŭ-stările* eĭ, de cine făcute a fi, a sci ântêĭu ți se cade; după acésta, precum trecĕtóriă și nestătătóriă este, a pricepe îțĭ trebue; precum singurŭ Ziditorulŭ eĭ Domnulŭ Christosŭ dice: „cerulŭ și pămêntulŭ se va trece" (Math., cap. V, vers. 18); și altulŭ, acésta urmândŭ, invĕță: „tóte le are vremea și cu vremile selle vorŭ trece tóte" (Ecclesiastŭ, cap. III, vers. 1).

II. Lumea dară acésta de Dumnedeŭ a tóte făcătorulŭ este făcută, precum cellŭ decâtŭ toțĭ maĭ vechĭu istoricŭ Moyse: „de'nceputŭ făcu Dumnedeŭ cerulŭ și pămêntulŭ și all'-alte" (Nascerea[3]), cap I, vers 1)

Lumea ca uă grădină, ómeniĭ ca florile. Lumea dară ca uă grădină, intr'ênsa ómeniĭ ca nesce florĭ, precum mărturisesce „Israilŭ va rĕzsări (*sic*) ca crinulŭ" Osie (cap. XIV, vers. 6), „tótă carnea fênŭ și tótă slava eĭ ca flórea câmpuluĭ" Isaia (cap XL, vers. 7 și 8); séŭ ca pomulŭ este omulŭ și ca róda; adecă ca pómele faptele luĭ: din pomulŭ bunŭ va eși ródă bună. Cătră acésta urméză, unde dice pentru omulŭ bunŭ: „și va fi ca lemnulŭ lôngă izvórele apelorŭ și la vremea sea va da róda sea, și frunda luĭ nu va cădé." (Psalm. I, vers 3; și Ierem. cap. XVII, vers. 8).

Lumea ca unŭ vistiarŭ: spre bine bunŭ, éră spre reŭ de te veĭ sluji, reŭ îțĭ va fi. Séŭ lumea ca unŭ vistiarŭ, inse după ceste vremennice. Cu avuția dară bine de te veĭ sluji, bine veĭ avé, inse „avuția strînsă spre reulŭ stăpânuseŭ," dice Ecclesiastulŭ (Cap. V, vers. 12) și érŏșĭ dice: „cine ĭubesce avuția, ródă nu va mânca dela dênsa" (Ecclesiastulŭ, cap. V, vers. 10.)

III. Credêndŭ dară, precum lumea de Dumnedeŭ să fie făcută, așijderea, precum acésta trecĕtóriă și alta viitóriă a fi, crede; pentru că *theologulŭ* mărturisesce Ioannŭ: „și veduĭ cerŭ noŭ și pămêntŭ noŭ, căcĭ cerulŭ de'ntâĭu și pămêntulŭ de'ntâĭu aŭ trecutŭ" (Apocal., cap. XXI, vers. 1). ... „cerurĭ noŭe și pămêntŭ noŭ așteptâmŭ" (Petru, carte II, cap. III, vers. 13)

Trupulŭ lumiĭ urméză, omulŭ—ca érba dillele luĭ. Lumiĭ dară singurŭ omulŭ urméză, pentru că dice: „omulŭ ca érba dillele luĭ" (Psal CII, vers. 15). Pentru că ce dară? Pentru că ce acellŭ de'ntêĭu zidítŭ omŭ, după a Ziditoruluĭ seŭ porunce neâmblândŭ, și a luĭ porunce neascultândŭ, muritorŭ și dintr'acéstă lume mutătorŭ s'a făcutŭ? Dară cu ce a greșitŭ? Cu a pómelorŭ frumsețe amăgindu-se, vedu dară muĭerea, că bunŭ să fie lemnulŭ la mâncarea și frumosŭ ochilorŭ și la privéllă măngăĭósŭ, „și luâ din róda luĭ și mâncâ și dede bărbatuluĭ seŭ"

[1]) Sfêrșitulŭ. [2]) Resumatele marginale celle numerotate fiindŭ in acéstă a duoa carte identice cu acellea din cartea de'ntâĭu, le supprimarămŭ, lăssândŭ numaĭ ciffrele la loculŭ lorŭ, ca semne, și păstrândŭ alte resumate marginale noŭe și nenumerotate. [3]) Genesis

(Nascere, cap. III, vers. 6); intr'aceiașĭ dată dară alle lumiĭ bunurĭ séŭ avuție nestătătórie și omuluĭ nefolositórie s'aŭ făcutŭ, precum a Ecclesiastulŭ cunnoscutŭ:“ golŭ a eșitŭ din pântecele maiceĭ selle, așia golŭ se va intórce și nemică va duce cu sine din ostenințele selle.“ (Cap. V, vers. 14).

In lume deșertarea urméză. După acésta, intr'acéstă lume deșertarea urméză; că érŏșĭ acesta dice: „deșertarea deșertărilorŭ și tóte deșerte.“ (Ecclesiastulŭ, cap. I, vers. 1)

Lumea cu mila luĭ Dumnedeŭ trăesce. Inse de atâta vreme, precâtŭ săraculŭ omenesculŭ nŏrodŭ intru deșertărĭ și fără socotelle lucrurĭ afflându-se, și pônĕ in diŭa de astădĭ, de atâta somă de annĭ, intr'ênsa ómeniĭ trăescŭ, acésta dintru acea pré-bogată dumnedeéscă milă să o sciĭ; că dice: „indelungŭ rebdătorŭ, multŭ milostivŭ, nicĭ după fără-de-legile nóstre face noŭe“ (Psal. CII, vers. 8—9)

IV. Inse tu, pentru alle ceste lumĭ podóbe și frumsețe nu te amăgi, nicĭ in desfĕtările eĭ cu tótă ânima te da, că maĭ pre urmă *risulŭ durerilorŭ se va ammesteca* și „cellе de apoĭ alle bucurieĭ lacrime cupprindŭ“ (Pil, cap. XIV, vers. 13).

V. Așijderea, tóte alle lumiĭ lucrurĭ, — osebitŭ de celle bune, — „ca pravulŭ inaintea vêntuluĭ“ (Psal. I, vers. 4); și érŏșĭ „ca avuția de tâlharĭ predată și ca haĭna de mollie fărâmată.“

VI. Inse érŏșĭ tu, pre alțiĭ vedêndŭ, adecă precum sunt impĕrațiĭ, domniĭ și all'alțĭ, cariĭ cu bogăția și cu a lumiĭ slavă multe și ce li-ĭ voiă facŭ, de acésta nu te măhni nicĭ te intrista, precum prooroculŭ te invĕță: „nu te teme, cândŭ se imbogățesce omulŭ și cândŭ se va immulți slava caseĭ luĭ“ (Psal. XLVIII, vers. 17); „căcĭ plecată este spre mórte casa luĭ și la celle de desuptŭ cărrările luĭ“ (Pil., cap. II, vers. 18). Nu este dară Dumnedeésca priivire assupra luĭ séŭ assupra slăveĭ luĭ, pentru care lucru mărturisesce Isaia: „spre carele să cautŭ, fără numaĭ spre sărăcuțĭ și zdrobițĭ cu duhulŭ? și să cutremure de mine!“ (Cap. LXVI, vers. 2).

VII. Nicĭ să socotescĭ séŭ să gândescĭ, că acéstă a lorŭ luméscă nŏrocire vre uă de plinŭ fericire va avé

VIII. Nicĭ vre-unŭ hotarŭ séŭ vre-uă adevĕrată și insemnată, alle avuțielorŭ trecĕtórie, vorŭ avé vreme.

IX. Și măcarŭ că lumea, adecă după lumésca socotéllă, bogațĭ, și slăvițĭ se numescŭ; înse săracĭ și de totŭ golĭ sunt și orbițĭ cu mintea, acésta necunnoscêndŭ, precum adeveresce Ioanŭ: „dicĭ cumcă — bogatŭ sum și nicĭ una îmĭ lipsesce — și nu sciĭ că tu estĭ mișellŭ, săracŭ, orbŭ și golŭ“ (Apocal, cap. III, vers. 17). Acésta Davidŭ, impĕratŭ fiindŭ, a cunnoscutŭ, dicêndu-șĭ șie: „eŭ sum săracŭ și mișellŭ.“ Așia dară, a unora ca acestora la reŭ sĕvĕrșitŭ și la rea calle callea le va eși, pentru carea frumosŭ se dice:

Callea lată și desfătată ĭa mórte adduce. „este calle, carea omuluĭ dréptă se pare, érŏ *cea maĭ de apoĭ a eĭ* duce la mórte“ (Pilde; cap. XIV, vers. 12); și érŏși acollo: „callea cellorŭ fără calle duce la mórte“ (cap. XII, vers. 28). Căcĭ totŭ trupulŭ in țernă se va intórce, incă maĭ curundŭ decâtŭ all'alțĭ cellŭ puternicŭ, precum dice: „totŭ puterniculŭ scurtŭ“ (Ecclesiastŭ, cap. X, vers. 11); și la reŭ déră sĕvĕrșitŭ vorŭ adjunge, pentru cariĭ frumosŭ vorovesce Iovŭ: „avuția, carea a inghițitŭ, va borĭ, și din pântecele luĭ o va *zmăci* Dumnedeŭ“ (cap. XX, vers. 15), adecă cu alle ĭaduluĭ cumplite le va resplăti munce.

X. Nicĭ din vechĭele istorie cu une pilde să te amăgescĭ, ci maĭ vĕrtosŭ cu acellea să te ințelleptescĭ; căcĭ veĭ affla pentru impĕrațĭ, cariĭ in scurtă vreme multe aŭ biruitŭ, că nu este cine-va să se témă de ceĭa ce trupulŭ uccidŭ, ci de ceĭa ce suffletulŭ (Math., cap. X, vers. 28); și maĭ vĕrtosŭ, că totŭ cellŭ ce omóră, omorî-se-va, că érŏșĭ dice: „toțĭ cariĭ scotŭ sabia, in sabiă vorŭ muri“ (Math., cap. XXVI, vers. 32), incă de cellŭ câtŭ de micŭ.

XI. Pentru acésta dară, frumósă pildă depe Alexandru Marele a lua poțĭ, precum la istoria luĭ scrie, că de uă slugă a luĭ să fie otrăvitŭ și omorîtŭ, adecă pe cellŭ mare a omorîtŭ cellŭ micŭ și pe impĕratulŭ a uccisŭ sluga; pentru cariĭ bine dice Ecclesiastulŭ: „vedŭĭ slugele pe caĭ și domniĭ âmblândŭ pe josŭ ca slugele“ (cap. X, vers. 7); și al-

15

tulŭ dice: „aceĭa aŭ impĕrătțitŭ, érŏ nu dela mine“ (Osie, cap. VIII, vers. 4); și aĭurea: „cădu și fu risipirea luĭ mare“ (Jezechiilŭ; cap. XIII, vers. 12). Assemenea, așŭ acésta a potrivi puté: pre ferrŭ rugina îllŭ topesce, pe *elefantŭ, séŭ precum se dice pre filŭ*, șórecele îllŭ omóră.

XII. Socotesce-te dară. De vreme ce acea maĭ de apoĭ mórte este, incaĭlea nu reŭ, ci bunŭ nume să-țĭ remâiă, că „maĭ bine-ĭ numele bunŭ decâtŭ avuția multă“ (Pilde; cap. XXII, vers. 1); și aĭurea dice: „maĭ bine-ĭ numele bunŭ, decâtŭ *mirurile* scumpe“ (Eccles., cap. VII, vers. 2); inse nu in a omenesculuĭ ochĭu privéllă, ci in acea dumnedeéscă oglindire, Carele ânimele privesce și gândurile cunnósce. Pentru acésta invéță: „socotițĭ să nu dreptatea vóstră inaintea ómenilorŭ facețĭ“ (Math., cap. VI); și ca nu cum-va pentru tine să se dică: „perit'a pomenirea luĭ cu sunetŭ“ (Psal. IX, vers. 7). Așĭa dară, in tótă viéța tea spre acésta silesce, ca acella a luĭ Iovŭ cuvîntŭ după a tea mórte a dice să poțĭ: „slava mea pururé se va innoi“ (cap. XXIX, vers. 20).

XIII. Pădesce-te, érŏșĭ dicŭ, ca nu cum-va ție să se dică: „ce te slăvescĭ in reutate cella ce estĭ puternicŭ?“ (Psal. LI, vers. 1).

Orĭ in ce felĭu in lume scurtŭ traiulŭ și scurtă slava eĭ.

Și acésta a sci forte ți se cade, căcĭ intr'acéstă putredă lume, măcarŭ așĭa, măcarŭ așĭa, in scurtă vreme slava eĭ veĭ moșteni, precum adeveresce Iovŭ: „ca flórea esse și ca umbra fuge și nicĭ dinióră intr'acea stare remâne“ (cap. XIV, vers. 2). Assemenea, acella allŭ Ieremieĭ s'arŭ puté adduce: „vaĭ de noĭ! că s'a plecatŭ diŭa și s'aŭ făcutŭ maĭ lunge umbrele de séră“ (cap. VI, vers 4).

Nicĭ dóră, in nŏrocire séŭ in bogățiă afflându-te, ce-va-șĭ maĭ multŭ decâtŭ estĭ să te țĭĭ; pentru că frumosŭ sfântulŭ invéță Grigorie: „de veĭ a ințellege — dice — in ce chipŭ estĭ, trebue ânteĭu a cunnósce ce nu estĭ, ca din *forma* bunelorŭ să te mĕsurĭ, precâtŭ cu a bunelorŭ lipsă să fiĭ grozavŭ“ (In cartea a cincea a Obiceĭnicelorŭ). Inse, după *Davidesculŭ* cuvîntŭ, „tu estĭ verme și nu omŭ“; că ce este viéța nóstră? „aburŭ“ (Iacovŭ; cap. IV, vers. 14). Și pururé acella allŭ Isaieĭ pomenesce cuvîntŭ: „eŭ sum omŭ allŭ durerilorŭ sciêndŭ slăbicĭunea“ (cap. VIII). Aŭ dóră tu cu ce-va decâtŭ all'alțĭ ómenĭ maĭ multŭ veĭ fi? ba. Pentru acésta, cuvîntulŭ acesta s'arŭ invrednici a se dice: „sum dară și eŭ muritorŭ omŭ, assemenea tuturorŭ ómenilorŭ“ (Ințellepcĭunea luĭ Solomonŭ, cap. VII, vers. 1)

XIV. Nicĭ pentru alle lumiĭ de urrîtŭ frumsețe să te nebunescĭ; „nicĭ să poftéscă ânima tea frumsețea eĭ,“ dicŭ Pildele (cap. VI, vers. 25).

XV. Dragostea frumsețilorŭ multe stricăcĭunĭ adduce; că scrie istoria, pentru frumsețea a uneĭ muĭerĭ, a Eleneĭ, vestita cetate s'a răzsipitŭ Troada; și cu frumsețea pómeĭ s'a amăgitŭ Evva.

XVI. Nicĭ vre-unŭ bine dela réŭa acésta lume precum veĭ agonisi, să găndescĭ; căcĭ pentru dênsa strigândŭ, dice Isaia, că „tu dară pămêntulŭ teŭ prăpădișĭ și poporulŭ teŭ uccisesșĭ“ (cap. XIV, vers. 20).

XVII. Nicĭ vre-uă ințellepcĭune intr'ênsa veĭ affla, căcĭ „ințellepcĭunea lumiĭ nebuniă este lôngă Dumnedeŭ„ (Cătră Corinth., cartea I, cap III, vers. 19); și aĭurea urméză, că „nebunŭ s'a făcutŭ totŭ omulŭ de sciință“ (Ierem., cap. X, vers. 14). Assemenea acestora Ințelleptulŭ la Pildele selle dice: „nu este ințellepcĭune, nu este sfĕtuire, nu este cunnoscință impotriva Domnuluĭ“ (cap. XXI, vers. 30), și Apostolulŭ cătră *Romanĭ*[1]): „ințellepcĭunea trupuluĭ mórte este“ (cap. VIII, vers. 6; caută și Isaia, cap. V, vers. 20).

XVIII. Așijderea, nicĭ vre-uă bunătate séŭ vr'uă indemână, intr'ênsa cercândŭ, veĭ affla, precum, in cartea mărturielorŭ, sfântulŭ arrétă Augustinŭ și dice: „vaĭ suffletuluĭ acelluĭa, carele dela tine, o Dómne, deslipindu-se, a găndítŭ că va avé ce-va maĭ bine; impregĭurărĭ și invălluirĭ, inderĕpnice și impotrivnice, din dosŭ și din cóste, și in pântece, și étă tóte aspre!“

XIV. Inse pre lume pre acésta Dumnedeŭ milostivulŭ, pré-bunulŭ și pré-marele și

[1]) Nu *Rîmlenĭ*, precum se scriea la noĭ atuncĭa.

puterniculŭ eĭ ziditorŭ, spre a omuluĭ folosinţă şi indemână o făcuse. Acésta a se dovedi póte; căcĭ, precum nemuritorŭ a fi îllŭ făcuse şi, de vreme ce nemuritorŭ era, étă dară că lumea acésta de folosŭ îĭ era.

XX. Aşijderea, după greşélla şi peccatulŭ accelluĭ de'ntâĭu omŭ, tóte acellea, ce de folosŭ eraŭ să fie, in stricăcĭune, şi celle dulcĭ in amarŭ, şi celle ce lesne — cu nevoiă şi cu trudă, acea ce săraculŭ de omŭ a agonisi, s'aŭ prefăcutŭ; precum a-eve scrie Moyse: „luĭ Adam ḑise, căcĭ aĭ ascultatŭ glasulŭ muĭeriĭ telle şi aĭ măncatŭ din lemnulŭ, carele poruncisemŭ ţie să nu mănâncĭ, blăstematŭ pământulŭ in lucrulŭ teŭ; şi in osteninţă veĭ mânca dintr'ênsulŭ in tóte ḑillele vieţeĭ télle; spinĭ şi cĭuline va rezsări ţie şi veĭ mănca erbele pământuluĭ; in sudórea feţeĭ telle veĭ mănca pâinea tea, pônĕ cândŭ te veĭ intórce in pămêntŭ, din carele estĭ luatŭ; căcĭ prafŭ estĭ şi in prafŭ te veĭ intórce." (Nasc., cap. III, vers. 17—19).

Dumneḑeŭ, cum se peccatulŭ deslégă, a aretatŭ. Dupe aceĭa ĭarăşĭ acellŭ milosŭ şi milostivŭ Dumneḑeŭ, cu mila sea cea fără mĕsură bogată, cătră a sea plazmă cu miloserdiă intorcêndu-se, arretatu-ĭ-a *modurĭ* şi miḑŭ-locirĭ, ca de sub legătura acelluĭ blăstemŭ a eşi să pótă, ca érŏşĭ in vecĭ trăitorŭ şi nemuritorŭ să se facă.

XXI. La acésta dară fără greşŭ acésta a trebuitŭ şi acésta s'a făcutŭ. Adecă vechĭulŭ Adam a greşitŭ şi érŏşĭ unŭ noŭ Adam să-lŭ măntuéscă şi, trupŭ pentru trupŭ pătimindŭ, să-lŭ izbăvéscă. Pentru care lucru mărturisesce sfântulŭ Augustinŭ: „Dumneḑeŭ precum te-a făcutŭ pre tine fără tine, aşĭa nu te va măntui pre tine fără tine;" adecă, nu numaĭ singură Dumneḑeirea carea este a tótă puternică, ci impreună şi omenirea, carea este luĭ Adam părtaşă, aŭ trebuitŭ; adecă Dumneḑeŭ şi omŭ; şi aşĭa să se facă noŭ Adam şi blăstemulŭ să se deslege.

XXII. Acesta dară, Isusŭ Christosŭ Dumneḑeŭ şi măntuitorŭ, nădejdea şi scutirea nóstră, fu; carele maĭ de'nainte prin sfinţiĭ seĭ prooroci s'a arrĕtatŭ, pônĕ maĭ pre urmă dară, celle scrise prin proorocĭ a se plini vremea sosindŭ, singurŭ s'a arrĕtatŭ; de fecĭorescultŭ pântece, *nescărăndăvindu-se*, din Maria fecĭóra şi din Duhulŭ sfântŭ omenescŭ trupŭ luândŭ şi intrupându-se, pătimindŭ şi restignindu-se, şi a treĭa-ḑi inviuândŭ, după cum era prin aleşiĭ seĭ scrisŭ, pre vechĭulŭ şi pĕccătosulŭ Adam noulŭ şi cellŭ fără peccatŭ Adam, impreună cu sine pre totŭ omenesculŭ nŏrodŭ, a din mórte scullatŭ. La acésta, pônĕ a nu fi, adevĕratŭ mărturisĭa, cu Duhulŭ sfântŭ cunnoscêndŭ, Osia: „inviŭane-va pre noĭ — ḑice—după duo ḑille şi in ḑiŭa a treĭa ne va sculla pre noĭ" (cap. VI, vers 2); şi „pre cariĭ intunerecŭ şi in umbra morţiĭ," precum ḑice Isaia (cap. IX, vers. 2), „luminatu-ĭ-a sórele dreptăţiĭ", precum ḑice la Troparulŭ născutuluĭ. Acésta strigă Apostolulŭ, ḑicêndŭ: „uă dată aţĭ fostŭ intunerecŭ, érŏ acmu lumină„ (Cătră Efes., cap. V, vers. 8). Acésta in umbra legeĭ de'nceputŭ se insemna, precum ḑice: „tuturorŭ fiilorŭ luĭ Israilŭ era lumină, érŏ intunereculŭ şi céţa peste totŭ pămêntulŭ Egyptuluĭ" (Ishod[1], cap. X, vers. 22).

Carele crede in Domnulŭ, de va şi mortŭ fi, trăi-va; şi carele credêndŭ trăesce, nu va muri in vecĭ. Venindŭ dară ellŭ, ce ḑice? „Cine crede in mine—ḑice—de va şi mortŭ fi, trăi-va; şi carele trăesce şi crede în mine, nu va muri in vecĭ" (Ioan., cap. XI, vers. 25). Acésta dară cum póte? póte! „pentru căcĭ singurŭ cu sângele luĭ dela mórte ne-a rescumpĕratŭ" (Efes., cap. 1, vers. 7), séŭ precum de a dŭoa óră ne-arŭ fi născutŭ; precum ḑice Apostolulŭ prin Evangheliă: „eŭ v'amŭ născutŭ pre voĭ" (Corinth., cartea 1, cap. IV, vers. 15); şi aşĭaşĭ „cellora ce intr'ênsulŭ creḑură, le dede lorŭ putere fiĭ luĭ Dumneḑeŭ şi luĭ fraţĭ a fi„ (Ioan., cap. 1, vers. 12) şi cu sine impreună impĕrăţieĭ selle moştenitorĭ,—inse acésta cellora ce de acésta lume se vorŭ lăpeda şi să urmeze luĭ, ca precum ellŭ, aşĭa eĭ in lumină să âmble. Dară a căriĭ impĕrăţie moştenitorĭ îĭ face? carea ochĭulŭ n'a vĕḑutŭ, nicĭ urechĭa a auḑitŭ, nicĭ in ânima omuluĭ s'a suitŭ; „carea maĭ de'nainte a gătitu-o Dumneḑeŭ cellora ce-lŭ ĭubescŭ" (Cor., cartea I, cap. II, vers. 7); adecă „noŭe lŏcuirea cerulŭ" (Cătră Fi-

[1]) Cartea Exoduluĭ.

lippŭ, cap. III, vers 20). Acéstа maĭ de'nainte Prooroculŭ cunnoscea, dicêndŭ: „acésta moșia slugelorŭ Domnuluĭ“ (Isaia, cap. XXIV, vers. 17) și „drepțiĭ ca sórele vorŭ străluci“ (Ințellep., cap. III, vers. 7; Math, cap. III, vers. 43); și „lumina lorŭ va fi mĭellușelluluĭ, căcĭ nópte nu va fi acollo“ (Apocal., cap. XXI, vers. 23.)

XXIII. Maĭ cu de-adinsulŭ pre Dumnedeŭ de bine-făcĕtorulŭ, de pre alle selle minunate fapte, a-lŭ cunnósce veĭ puté, carile pururé in privélla ochĭuluĭ teŭ nelipsite sunt; și, precum elle singure illŭ mărturisescŭ, „cerurile povestescŭ slava luĭ Dumnedeŭ“ (Psal. XL, vers. 1); și elle in-de elle, una pre alta, pre Dumnedeŭ făcĕtorulŭ și ziditorulŭ eĭ a cunnósce invéță: „diŭa dilleĭ scóte cuvîntŭ și nóptea nopțiĭ vestesce pricepere.“ (Psal. XVIII, vers. 2)

Cu poftele lumiĭ orbitŭ fiindŭ, pre 'ntunerecŭ âmblândŭ, să nu-țĭ cum-va pară că in lumină estĭ.

Iară ție acésta ți se cade, că intr'atâta lățime, lărgime, și fără nicĭ uă oprélla a voiĭ, slobodŭ vedêndu-te, să nu cum-va cu frumósele și bunele selle darurĭ, carile dela dênsulŭ îțĭ sunt dăruite, spre reulŭ și spre perirea tea să te slujescĭ; să nu càndaĭ, in lumină că âmbli părêndu-țĭ, intunereculŭ să afli, pentru cariĭ se dice: „intunecară ochiĭ lorŭ să nu védă“ (Psal. LXIX, vers. 23). Nicĭ prin 'tunerecŭ ca orbiĭ, ci prin lumină să âmbli, precum se dice: „carele âmblă diŭa — adecă carele âmblă in lumina legiĭ, căcĭ „legea lumină este“ (Pildă, cap. VI, vers. 23) —nu gresesce“ (Ioan., cap. XI, vers. 9); căcĭ, pentru cariĭ socotescŭ lumina lumiĭ acesta, nume le pune: „orbĭ sunt și povétă orbilorŭ“ (Math., cap. XV, vers. 14); și maĭ vĕrtosŭ lumina lumiĭ acesteĭa intunerecŭ este, că bine a cunnoscutŭ Iovŭ, că „noĭ in intunerecŭ ne invălluimŭ“ (cap. XXXVII, vers. 19).

XXIV. Așĭa dară, cu multe zestri dumnedeescĭ spre a tea slujbă inzestratŭ fiindŭ, cu acestea mintea să nu-țĭ intunecĭ, să nu cum-va pentru tine să se dică: „de assupra a cădutŭ focŭ și nu vedu sórele“ (Psal LVII, vers. 9); și pre cella, ce-a și pre Dênsulŭ și pre tine făcutŭ, să nu cunnoscĭ; ci, a credințeĭ lumină avêndŭ, cunnósce; și pre Dumnedeŭ dătătorulŭ și părintele luminelorŭ nu uĭta; și acésta di: „ce voĭu da Domnuluĭ pentru tóte, carile mĭ-a datŭ mie?“ (Psal. CXV, vers. 12).

Despre pofta trupuluĭ fórte te păzesce.

Și despre a trupuluĭ ochĭu poftă fórte te pădesce, să nu càndaĭ, pentru vre-une deșertărĭ și amăgiture, să te insellĭ; căcĭ, pentru puțină invoință, pre urmă multă îțĭ va urma căință; că frumosŭ Domnulŭ invéță: „de ochĭulŭ teŭ te smintesce, scóte-lŭ și-lŭ lapedă dela tine“ (Math, cap. V, vers. 29).

Nicĭ altă frumsețe séŭ lumină maĭ frumósă séŭ maĭ luminósă decâtŭ cea Dumnedeéscă, să cercĭ,

Nicĭ altă frumsețe séŭ lumină maĭ frumósă și maĭ luminósă decâtŭ cea Dumnedeéscă să cercĭ; căcĭ ellŭ dice: „eŭ sum lumina lumiĭ“ (Ioan., cap. VIII, vers. 12). Acésta maĭ de'nainte a cunnoscutŭ Isaia, dicêndŭ: „norodulŭ, carele ămbla in intunerecŭ, vedu lumină mare; acellora ce petrecea in umbra morțiĭ, lumină a resăritŭ lorŭ“ (cap. IX, vers. 2). Căcĭ maĭ multŭ de atâtŭ cercândŭ, veĭ dice lumineĭ intunerecŭ și intunereculuĭ lumină, de care lucru bine se dice: „in intunerecŭ ca in lumină âmblă“ (Iovŭ, cap. XXIV, vers. 17). Și érŏșĭ pentru acésta se dice: „ĭubiră ómeniĭ maĭ vĕrtosŭ intunereculŭ decâtŭ lumina“ (Ioan., cap. III, vers 19). Pre aceĭa văerézä *(sic)* Isaia: „vaĭ, cariĭ dicețĭ bunuluĭ reŭ! ceĭa ce punŭ amarulŭ in dulce! ceĭa ce punŭ intunericulŭ lumină și lumina intunericŭ.“ (Cap. V, vers. 20).

XXV. Pentru acésta dară, in lume intr'acésta și prin intunereculŭ lumineĭ eĭ ămblândŭ, tóte in nemică le socotesce și spre alle eĭ de pofte invĕțăture surdŭ și mutŭ te fă; precum dice Prooroculŭ: „érŏ eŭ, ca surdulŭ, nu audĭamŭ și, ca mutulŭ, ce nu-șĭ deschide gura sea“ (Psal. XXXVII, vers. 14); adecă nu numaĭ a le face, ci nicĭ a le audi, nicĭ a le grăi să poftéscă ânima tea; pentru că adevĕratŭ să scĭĭ, că „próstă intr'ênsa și săracă viéță purtâmŭ“ (Tovie, cap. IV, vers. 23).

XXVI. Bunŭ socotitorŭ dar fiĭ și ceĭa, ce dela lume ce-va poftescŭ, la ce sfĕrșitŭ vorŭ adjunge, a-minte ĭea.

XXVII. Ânteĭu dară va avuțiă să poftéscă, din carea multe și in multe felĭurĭ a se nasce reutățĭ potŭ; și suffletulŭ la ĭadŭ illŭ cobóră și, in ce-va puținŭ incepêndŭ, nicĭ cu cellŭ multŭ se satură; precum la pildele luĭ Solomonŭ dice: „pântecele necurațilorŭ nesă-

ţiosŭ“ (cap. XIII, vers. 25); pre carii cu mănia cértă Isaia: „căinii fără ruşine nu sciură săturarea“ (cap. LVI, vers. 11); şi altulŭ adeveresce: „nu se va implé lacomulŭ de banĭ“ (Ecclesiast., cap. V, vers. 9).

XXVIII. Avuţia zidurile şi cetăţile fărămă şi temelliele restórnă. Avuţia, cu cătŭ să immulţesce, cu atăta lăcomia cresce. Lăcomia incepe zavistia, zavistia nasce mórte, precum ḑice: „incepu durere şi născu fără-de-lege“ (Psal. VII, vers 15).

XXIX. Pentru zavistia Cainŭ pre fratele seŭ Avelŭ uccise, precum scrie istoriculŭ (Nascerea, cap. IV, vers. 8). Avuţia nasce măndria cea spurcată, precum ḑice sfântulŭ Augustinŭ: „a-nevoiă este ca nemăndru să fie cellŭ bogatŭ.“

XXX. Căcĭ adevĕratŭ este, că avutulŭ, adecă lacomulŭ, numaĭ ellŭ avutŭ şi imbogăţitŭ, érŏ alţiĭ toţĭ săracĭ şi mişeĭ, a fi poftesce.

XXXI. Neadjungĕndu-ĭ ţarinele, poftesce sate; nesăturăndu-se de sate, poftesce tĕrgurĭ; neindestullându-se cu tergurile, poftesce cetăţĭ şi all'alte.

Aşijderea *măndrulŭ, adecă cellŭ innaltŭ cu firea*, numaĭ ellŭ omŭ, érŏ alţiĭ toţĭ dobitóce, a fi socotesce. Addu-ţĭ dară a-minte, că, pentru măndria, ângerulŭ din cerŭ căḑu şi dracŭ se făcu, ḑicêndŭ: „in cerŭ mĕ voĭu sui, assupra stellelorŭ ceruluĭ voĭu innălţa scaunulŭ meŭ.“ (Isaia, cap. XIV, vers. 13).

XXXII. Intr'acesta chipŭ bogatulŭ, prin tĕmplărĭ imbogăţindu-se, cinstea şi scaunulŭ cellŭ maĭ de susŭ cércă; şi, cu cătŭ s'arŭ maĭ susŭ sui, cu atătŭ incă maĭ susŭ a se urca, poftesce; şi nicĭ la uă stepenă de cellŭ maĭ de josŭ a se popri arŭ avé; pentru cariĭ a se ḑice s'arŭ puté: rădicâ-se innaltulŭ, ca cu maĭ grea căḑătură să caḑă.

XXXIII. Şi *ânteĭu sluge lôngă ceĭ mari a fi adjungêndu-le*[1]), pônĕ intr'atăta cu mintea adjungŭ şi a face nevoescŭ, că eĭ stăpânĭ şi pre stăpânĭ sluge a face silescŭ, şi cu acésta socotéllă, ca tótă *cinstea, slava lumiĭ acesteĭa*, să nu le lipséscă. Şi Dumneḑeŭ neprietenulŭ lorŭ! căcĭ Domnulŭ mândrilorŭ se imponcişéză[2]), érŏ cellorŭ smeriţĭ le dă darŭ, şi precum grăesce Davidŭ: „ochiĭ mândrilorŭ veĭ smeri“ (Psal. XVII, vers. 28).

XXXIV. Nicĭ să te gândindŭ inşellĭ, că cu avuţia a ceruluĭ impĕrăţiă veĭ cumpera; căcĭ „nime póte a duoĭ domnĭ a sluji“ (Math., cap. VI, vers. 24). Căcĭ avuţia maĭ vĕrtosŭ inchide, decătŭ deschide, şi maĭ multŭ opresce, decătŭ indémnă. Avuţia ḑice, că nu veĭ maĭ muri; avuţia ḑice, că altulŭ de potriva tea nu este; avuţia ḑice, că ea nicĭ odinióră te va părăsi; avuţia îţĭ ḑice, că nicĭ odinióră vre-uă intristare veĭ avé; avuţia îţĭ ḑice: „bea, mănâncă, sufflete, căcĭ aĭ multe bune; nicĭ îţĭ pomenesce, că mâîne séŭ poĭmâne suffletulŭ ţi se va lua şi ea va remăné“ (Caută la pilda bogatuluĭ, Luca, cap. XII, vers. 17). Ci, precum frumosŭ invéţă Ecclesiastulŭ: „nu scie omulŭ sfĕrşitulŭ vieţeĭ selle, ci ca pescele se prinde in undiţă;“ pre carele invéţă Isaia: „orănduesce casa tea, că veĭ să morĭ şi nu veĭ fi viŭ“ (Cap. XXXVIII, vers. 1), „nicĭ vorŭ folosi avuţiele in ḑiua resplătiriĭ“ (Pilda, cap. XI, vers. 4); şi maĭ vertosŭ, precum singurŭ de adevĕrŭ grăitorŭ rostulŭ Domnuluĭ mărturisesce: „vaĭ voŭe, bogaţilorŭ, cariĭ aveţĭ desmĭerdăcĭunea vóstră! vaĭ voŭe, cariĭ săturaţĭ sunteţĭ, că veţĭ flămânḑi! vaĭ voŭe, cariĭ rîdeţĭ acmu, că veţĭ plânge!“ (Luca, cap. VI, vers. 24-25; assemenea caută la pilda bogatuluĭ cu a săraculuĭ Lazarŭ, Luca, cap XVII, vers. 19-20).

XXXV. Pentru acésta dară Seneca, macarŭ că păgânŭ era, inse frumosŭ invéţă: „de este suffletulŭ teŭ inţelleptŭ, in treĭ vremĭ să se cumpĕnéscă: fiitóriele fórte a păḑi, aceste de acmu bine a chivernisi şi celle trecute adesŭ a pomeni“; adecă cellea ce s'aŭ trecutŭ in minte ţi le addu şi, ce-aŭ fostŭ uniĭ şi in ce s'aŭ intorsŭ, veĭ vedé, precum ḑice: „pre ceĭ bogaţĭ îĭ trimise deşerţĭ“ (Luca, cap. I, vers. 53). Spre acésta acella allŭ Senecăĭ multŭ a folosi póte cuvîntŭ. *Răzsipirea celluĭ maĭ de'nainte căḑutŭ pre ceĭ maĭ depre urmă invéţă; şi intr'acéstă de acmu vreme fórte cu socotéllă intrégă să te ocărmuescĭ, căcĭ nicĭ unele infipte séŭ stătătórie le aĭ.* Mărturisesce Daniilŭ: „mută vremile, vĕrstele; impĕrăţiele schimbă şi le aşéḑă“ (Cap. II, vers. 21). „Cella ce *informase* lumina şi

[1]) Obiceĭu romănescŭ vechĭu. [2]) Se oppune.

face intunereculŭ; cella ce face pacea și plăzmuesce rĕulŭ; eŭ, Dumnedeulŭ, cella ce face tóte acestea“ (Isaia, cap. XLV, vers. 7). Așijderea Sirachŭ invéță: „pomenesce celle de pre urmă, și in vecĭ nu veĭ greși;“ (cap. VII, vers. 36); căcĭ macarŭ impĕratŭ, măcarŭ slugă, macarŭ bogatŭ, macarŭ săracŭ, măcarŭ tare, măcarŭ slabŭ, — toțĭ uă viéță pórtă, și aceĭa „săracă, săracă viéță purtâmŭ!“ dice Tovie (cap. IV, vers 23); și a tuturorŭ eșirea este dintr'ênsa una, adecă spre mórte, pentru carea adeveresce Davidŭ: „eŭ intru pre callea a totŭ pămêntuluĭ“ (Impĕr. III, cap. II, vers. 2); precum și Sirachŭ strigă: „o, mórte! cătŭ de amară este pomenirea tea omuluĭ impăceluitŭ in suppusele selle“ (cap. XLI, vers. 1). Și érĕșĭ, viețuindŭ, toțĭ pre uă calle âmblăndŭ, și pre aceĭa érĕșĭ intórcere cuĭ-va nu se dă; pentru că frumosŭ adeveréză Iovŭ: „étă scurțiĭ annĭ trecŭ și pre cărările, carile nu mĕ voĭu intórce, âmblu“ (cap. XVI, vers. 22). Și Ieremia pre acésta se văeréză: „vaĭ de noĭ! că s'a plecatŭ diŭa și s'aŭ făcutŭ maĭ lunge umbrele de séră“ (cap. VI, vers. 4).

XXXVI. „Pentru acésta dară in minte să-țĭ fie, — dice Sirachŭ, — că mórtea nu va zăbovi“ (cap. XIV, vers. 12). Viindŭ dară mórtea, impĕrăția, avuția și bogăția ce folosesce? Căcĭ vrăjmașă și cumplită este cellorŭ nedrepțĭ! Căcĭ mórtea colibele săracilorŭ și palaturile impĕrațilorŭ totŭ cu unŭ piciorŭ calcă și precum s'arŭ dice: „gólă este mórtea; argintulŭ și aurulŭ lorŭ nu-ĭ va puté măntui in diŭa măniеĭ luĭ Dumnedeŭ“ (Sofonie, cap. I, vers. 18)

XXXVII. Pentru carea pomenesce Iovŭ: „golŭ amŭ eșitŭ din pântecele maĭceĭ melle și golŭ mĕ voĭu intórce“ (cap I, vers. 21). Adecă despărți-se-va suffletulŭ dela trupŭ, despărți-se-va omulŭ dela casa luĭ și in mormêntŭ va intra, despărți-se-va de duhulŭ, despărți-se-va de putere și de avuțiă, și in slăbiciune și in sărăciă va merge; nemică dintre alle sélle a rădica și cu sine a duce va puté, precum sfântulŭ vorovesce Augustinŭ: „hireșŭ allŭ nostru nemicŭ avemŭ, fără numaĭ pĕccatulŭ.“

XXXVIII. Vedĭ și pricepe acmu dară, că allŭ tuturorŭ sfĕrșitulŭ mórtea este. Vĕdușĭ pre impĕrațĭ și pre ceĭ tarĭ la ce adjunseră? pentru cariĭ Proorocullŭ proorocesce: „a lega impĕrațiĭ lorŭ in obedĭ și boeriĭ luĭ in cătușe de ferrŭ, ca să facă intr'ênșiĭ judecată, și in mânule drepțilorŭ sabiă de âmbe părțile ascuțită“ (Psal. CXLIX, vers. 7-8); „căcĭ n'aŭ cunnoscutŭ că, decătŭ cellŭ innaltŭ, maĭ innaltŭ altulŭ, adecă Dumnedeŭ este, și acella le va, in dreptatea sea judecându-ĭ, resplăti“ (Ierem., cap. XVII, vers. 10; Iov., cap. XXXIV, vers 11; Isaia, cap. XI, vers. 4); pre cariĭ Scriptura mustră: „n'aŭ ascultatŭ glasulŭ, n'aŭ priimitŭ invĕțătură“; i procĭ[1]) (Sofonie, cap III, vers. 2).

XXXIX. Pricepĭ acmu dară, că nesocotința și neascultarea patimă adduce; și celluĭa, ce strâmbŭ lucréză, in locŭ de simbriă ĭadulŭ i se dă, precum adevĕratŭ Osie grăesce: „vêntŭ semenară și viforŭ secerară“ (cap. VIII, vers. 7).

Avuția strânsă spre reulŭ stăpânu-seŭ. Vedușĭ, precum avuțiele și puterile nemică folosŭ făcură; vedușĭ, că avuția strînsă spre rĕulŭ stăpânu-seŭ, érŏ nu spre binele luĭ este; vĕdușĭ, că pomenirea luĭ cu sunetŭ peri; vĕdușĭ, că bunurile și bogățiele spre a ceruluĭ suire grelle sarcine sunt. Mărturisesce Avacum: „vaĭ celluĭa, carele adună nu alle selle, pônĕ cândŭ va grămădi assupra sea lutŭ indesatŭ“ (cap. II, vers. 6); „că étă acmu in pulbere jace,“ dice Iovŭ (cap. X, vers. 9).

Puternicilorŭ cu reutatea, D-deŭ resplătesce. Maĭ vĕrtosŭ, că și intr'acéstă viéță puternicilorŭ cu reutate, resplătesce Dumnedeŭ, precum scrie la Parallipomenonŭ: „innălțatu-s'a ânema luĭ și se făcu mănia luĭ Dumnedeŭ assupra luĭ“ (cap. XXXII, vers. 36, cartea 2). Că celluĭ in lume vĕrtosŭ, dice Dumnedeŭ: “lua-ĭ-voĭu din mâna dréptă săgettele și din mâna stângă arculŭ“ (Iezechiilŭ, cap. XXXIX, vers. 3; și cap. XXXVIII peste totŭ). Și cellŭ a totŭ puternicullŭ Dumnedeŭ carrele și caiĭ, și ostașiĭ ceĭ puternicĭ și implătoșațĭ[2]), in mare ĭĭ innécă, passerilorŭ ceruluĭ și pescilorŭ măriĭ mésă ĭĭ face; ellŭ pe măndru lovesce și pe cellŭ vĕrtosŭ rănesce; ellŭ cetățile lorŭ fărâmă și le *răzdumică*; precum s'arŭ puté dice: „Alecsandria va fi răzsipită și Memfisŭ cu nevoĭe in tóte dille“ (Iezechiilŭ, cap. XXX, vers. 17).

[1]) Și altele. [2]) Platoșă—armură.

Ellŭ face, și in viĭele lorŭ ródă nu va fi; ellŭ uccide din omŭ pônĕ in dobitocŭ; și, precum a mulțĭ impĕrațĭ și puternicĭ pilde veĭ puté affla, cércă Scripturele

XL. Așijderea a acestora schimbă impĕrățiele și le mută, și, precum Sirachŭ adeveresce: „impĕrăția din némŭ in némŭ se mută pentru nedreptatea“ (cap. X, vers. 8); și Dumnedeŭ dice: „vaĭ ție, carele veĭ prĕda; aŭ nu și ellŭ se va prĕda? „(Isaia, cap. XXXIII, vers. 1).

Casele puterniculuĭ mândru lŏcașŭ passerilorŭ le face, precum a potrivi s'arŭ puté: „Vavilonulŭ s'a făcutŭ lŏcașŭ a tótă passerea (Apocalipsis, cap. XVIII, vers. 2); și pre cellŭ mândru blăstemâ Davidŭ, dicêndŭ: „Dumnedeulŭ meŭ, pune-lŭ pre dênsulŭ ca róta“ (Psal. LXXXIII, vers. 13); și érŏșĭ dice: „stăpănia luĭ să o ĭea altulŭ, copiĭ să-ĭ facă săracĭ și muĭerea luĭ vĕduvă“ (Psal. CIX, vers. 8-9). Acelluĭa Amosŭ ĭĭ spune: „femeĭa tea in cetate va curvi“ (cap. VII, vers. 17). Unuĭa ca mândruluĭ dice Davidŭ: „trecuĭ și étă nu era, *cercaĭu-lŭ* și nu se afflâ loculŭ luĭ“ (Psal. XXXVII, vers. 36).

Murindŭ tu, alle telle cine va stăpăni, nu sciĭ. Acestea alle lumiĭ remăitórie nefolosințe cunnoscut'a Ecclesiastulŭ, dicêndŭ: „pre carele nu cunnoscŭ, óre intelleptŭ aŭ nebunŭ, va stăpâni in osteninţele melle, cu carile amŭ assudatŭ“ (cap. II, vers. 19). Pentru acésta, de cella ce celle vecĭnice le are, te teme; precum Ieremia strigă: „cine nu se va teme de tine, imperatulŭ némurilorŭ?“ (cap. X, vers. 7); căcĭ alle luĭ numaĭ remânŭ, érŏ all'alte tóte trece-vorŭ ca umbra“ (Inţel., cap. V, vers. 9).

XLI. Aceste dară trecute pomenindŭ, și celle viitórie socotindŭ, pădesce-te, căcĭ in marĭ te affli primejdie, ca nu cum-va, lumea agonisindŭ, suffletulŭ să perdĭ, precum Domnulŭ grăesce: „că ce va folosi omuluĭ de arŭ agonisi tótă lumea și pagubă suffletuluĭ seŭ să facă“ (Marc., cap. VIII, vers 36). Și, ca cum cu vasulŭ pre mare, așĭa in primejdiă cu suffletulŭ in trupŭ estĭ; că dice Ecclesiastulŭ: „cariĭ *vĕnslescŭ* (sic) pre mare, povestescŭ primejdiele eĭ“ (Cap. XLIII, vers. 26); și Apostolulŭ dice: „cu cătŭ maĭ multŭ suntemŭ in trupŭ, ne instrăinâmŭ dela Domnulŭ“ (Corinth, cartea II, cap. V, vers. 6).

XLII. Așijderea pré cu totŭ de-adinsulŭ a te pădi in minte să-țĭ fie, ca nu cum-va cu une pilde induoindu-te, să te amăgescĭ; căcĭ in Sfintele scripture veĭ găsi, precum uniĭ impĕrațĭ cu țiitorĭ și cu muĭerĭ multe, bogațĭ și cu putere fiindŭ, și așĭa impĕrățieĭ ceruluĭ s'aŭ invrednicitŭ. Căcĭ dumnedeescilorŭ taĭne părtașŭ cine s'a făcutŭ? Inse ție ânteĭu acésta a sci ți se cade, că, precum dice Apostolulŭ: „rădĕcina a tuturorŭ reutățilorŭ este pofta avuțieĭ“ (Timoth., cartea I, cap. VI, vers. 10). Căcĭ alle poftelorŭ incepĕture dulcĭ, érŭ celle pre urmă amare essŭ, precum se assémenă acésta: „făcutu-s'a in gura mea ca mĭerea dulce și, décă măncaĭ, amăritu-s'a in pântecele meŭ“ (Apoc, cap. X, vers. 10). Și pĕccatulŭ numaĭ óre-ce ânteĭu pricină cércă, érŏ de-aciĭa pre lesne spre mórte a lucra póte; că dice Apostolulŭ: „pĕccatulŭ, afflândŭ vreme, prin poruncă mĕ amăgesce și printr'ênsă mĕ uccide“ (Către Roman., cap. VII, vers. 4). Și așĭa adevĕratŭ să sciĭ, că lumea adecă trupulŭ, gazda tălharilorŭ, adecă lŏcuința poftelorŭ, este; pentru care lucru mărturisesce Ieremia: „aŭ pescera tălharilorŭ este casa acésta?“ (cap. VI, vers. 11); și nu numaĭ pre ceĭ fără soție și nepădițĭ, ci incă și pre ceĭ pré intrarmațĭ și fórte bine străjuițĭ, a-ĭ uccide și a-ĭ omorî in multe felĭurĭ se ispitesce și in tóte chipurile se nevoesce, precum s'a către mulțĭ vĕdutŭ.

XLIII. Acésta vĕdită și adevĕrată este, căcĭ pre mulțĭ intregĭ la minte și cu bunĕtățile intemeĭațĭ la marĭ nebunirĭ și la intunecóse orbirĭ ĭ-a intorsŭ: pre Davidŭ fericitulŭ la pré-curviă l'a indemnatŭ, carea o a și făcutŭ și, apucândŭ dară pĕccatulŭ pricină, nicĭ cu atâta l'a lăssatŭ, ci incă și la de omŭ uccidere l'a impinsŭ; precum istoria, la a duoa impĕrățiă, cap. XI, vers. 2, și maĭ josŭ, scrie, că, luândŭ pre Virsavia, fiĭca luĭ Eliavŭ, muĭerea luĭ Urie Hetteulŭ, a curvitŭ cu dênsa și, după acesta pĕccatŭ făcutŭ, a addusŭ pre Urie, căcĭ era la óste cu Ioavŭ *vezirulŭ* luĭ Davidŭ, și după ce a venitŭ, érŏ la trimisŭ; și scriindŭ carte, și cu mâna luĭ trimise la Ioavŭ, ca, décă va merge, să-lŭ pună unde va fi resboĭulŭ maĭ greŭ; și Ioavŭ așĭa făcêndŭ, căcĭ l'a pusŭ la cetate unde eraŭ bărbațĭ maĭ vĕrtoșĭ, și eșindŭ din cetate și dândŭ resboĭu, și uccidêndŭ pre mulțĭ, a pe-

ritŭ și Urie Hetteulŭ. Așijderea, pre fiĭulŭ seŭ Solomonŭ, din ințellepcĭune, carele maĭ multă și intrégă decâtŭ toțĭ ómeniĭ avea, maĭ nebunŭ decâtŭ tótă lumea l'a prefăcutŭ; că, precum cartea la a treĭa impĕrățiă, cap. XI, vers. 1, că ĭubindŭ Solomonŭ muĭerĭ multe de altŭ némŭ, și de a lorŭ dragoste nebunesce cupprinsŭ fiindŭ, capisce luĭ Hamosŭ, idoluluĭ luĭ Moavŭ, a ziditŭ; și, singurŭ Domnulŭ de a dŭoa óră arrĕtându-i-se și acestea a nu face poruncindu-ĭ, nu ascultâ. Și alțĭ mulțĭ assemenea acestora.

Bine este pĕccatulŭ a nu-lŭ face, ĭar făcêndu-lŭ nu-lŭ tăgădui, ci-lŭ indată mărturisesce.

Ci acésta ție intr'acesta chipŭ pildă să-țĭ fie; căcĭ acestiĭa, atăta intărițĭ și sprejenițĭ, și in a credințeĭ legăture tare legațĭ fiindŭ, și numaĭ cu óre-ce spre pĕccatŭ incepĕtură făcêndŭ, intr'acesta chipŭ, precum maĭ susŭ scrie, trupescile și lumescile pofte ĭ-aŭ intorsŭ. Așijderea Davidŭ ție frumósă pildă să-țĭ fie, că, după făcutulŭ pĕccatŭ, precum éróșĭ Impĕrăția a duoa, cap. XII, scrie, trimisêndŭ (*sic*) Dumnedeŭ pre Nathan prooroculŭ cătră Davidŭ, și nemică ce-vașĭ pĕccatulŭ și vina luĭ tăgădui, ci, indată mărturisindu-se, dise psalmulŭ LI pentru mărturisirea pĕccatuluĭ, și apoĭ după acésta nu a maĭ greșitŭ. Și altora mulțĭ cinstițĭ veĭ affla pilde; cariĭ, după pĕccatŭ, indată, nemica zăbăvindŭ, s'aŭ intorsŭ; și acésta să sciĭ, ca ce póte fi aceĭa maĭ cu ferbinte și maĭ cu adevĕrată dragoste cătră Dumnedeŭ se intorceaŭ, și cu acea socotéllă ca să nu maĭ greșéscă; inse, precum dice Intelleptulŭ in pildele selle: „de șépte orĭ va cădé dreptulŭ in di și se va scula“ (cap. XXIV, vers. 16).

Preste tóte de curviă te ferecsce.

De tóte dară și pentru tóte păditŭ să fiĭ, inse maĭ vertosŭ pentru a curvieĭ pofte; căcĭ neprietenulŭ diavolulŭ cu multe, inse pricină avêndŭ, a amăgi póte, érŏ maĭ pre lesne cu muĭerésca frumsețe, carea ca foculŭ séŭ ca marea este de cumplită, precum Thalesŭ filosofulŭ bine a cunnoscutŭ și dice: „foculŭ, muĭerea și marea, treĭ reutățĭ de uă potrivă.“

Așijderea de măncărĭ și beuturĭ multe.

Și, maĭ vĕrtosŭ, lumescile, să nu dicŭ trupescile, pofte prin măncărĭ multe și beuture fără mesură se ațiță și se adaogŭ, carile lipsire mințiĭ adducŭ, precum mărturisesce Ieremia: „beaŭ, și se tulbură, și se nebunescŭ“ (cap. XXV, vers. 16); și decâtŭ dobitócele maĭ reĭ se facŭ, că dice Varuchŭ: „dobitócele maĭ bune sunt decâtŭ dênșiĭ“ (cap. VI, vers. 67), „allŭ cărora Dumnedeŭ pântecele le este“ (cătră Filippŭ, cap. III, vers. 19); érŏ Ecclesiastulŭ impotrivă dice: „cine postitorŭ va fi, va adauge viĕță“ (cap. XXXVII, vers. 34).

XLIV. Așijderea pre mulțĭ, că cu avuția a ceruluĭ impĕrățiă aŭ cumpĕratŭ, vedêndŭ, intru acésta nu te semețĭ; căcĭ nu toțĭ pre avuțiă a o stăpâni potŭ, ci pre ceĭ maĭ mulțĭ bogăția ĭĭ robesce. Inse, precum teologulŭ Nazienzénulŭ grăesce, adevĕratŭ este: „scumpulŭ séŭ lacomulŭ ascunde avuțiele ca unŭ robŭ, érŏ darniculŭ le cheltuesce ca unŭ Domnŭ.“ Inse aceĭa, ce cu baniĭ a cerurilorŭ impĕrățiă șĭ-aŭ agonisitŭ, ânteĭu dară acéstă trecĕtóriă lume și maĭ vĕrtosŭ de sine s'aŭ lăpedatŭ și, cu milostenia impreună, tóte all'alte aŭ urmatŭ bunătățĭ, după Dumnedeésca invĕțătură: „cine va să vină după mine, să se lapede de sine;“ și, maĭ vĕrtosŭ, macarŭ bogatŭ, macarŭ săracŭ, luĭ Christosŭ a urma cum se cade; caută Luca, cap. XIV, vers. 26 și Matheĭu, cap. X, vers. 37-39. Și adevĕratŭ dară, că credincĭoșilorŭ impĕrăția ceruluĭ eftină este; căcĭ tălharulŭ cu unŭ cuvintŭ, inse plinŭ de credință, impĕrățieĭ ceruluĭ s'a invrednicitŭ (Luca, cap. XXIII. vers. 43).

In darŭ aĭ luatŭ, in darŭ să daĭ.

Inse ție Dumnedeŭ, milostivulŭ și de omŭ ĭubitorulŭ, fericire dându-țĭ și in tóte inbișugindu-te, intru acesta chipŭ socotesce, cum nu alle telle, ci alle luĭ sunt, și, nepărăsitŭ sfântulŭ luĭ nume lăudândŭ, in lauda numeluĭ luĭ, din cellea ce țĭ-a datŭ, dă; și, precum in darŭ aĭ luatŭ, așĭa in darŭ să daĭ. Cătră acésta adevĕrată a luĭ sfântă disă este: „pentru una insutitŭ va dă“ (Caută Math., cap. XIX, vers. 29; și Marc. cap. X, vers. 29-30; Luca, cap. XVIII, vers. 29-30). Incredințéză-te dară acmu, căcĭ, cândŭ maĭ multŭ veĭ da, atuncĭa maĭ multŭ veĭ agonisi

XLV. Adăogându-țĭ-se dară avuțiele, să nu țĭ se cum-va ânima impetrêscă, ca milosteniă a face să te lenevescĭ și, pre cellŭ săracŭ vedêndŭ, să te scărăndăvescĭ; și cu acellea, cu carile bine suffletuluĭ a face aĭ puté, spre rĕulŭ și spre peirea tea să le fiĭ strînsŭ. Addu-țĭ a-minte de a bogatuluĭ cu a săraculuĭ pildă, și nu face ca acella, ca să nu pațĭ

ca acella. (Caută Luca, cap. XVI, vers. 20). Addu-ţĭ a-minte de voĭniculŭ, carele către Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ veni şi pentru impĕrăţia ceruluĭ, cum o va agonisi, intrebâ, căruĭa iĭ respunse, după ce se afflâ tóte alle legiĭ porunce să le fie pădită: „de veĭ deplinŭ a fi, du-te, vinde carile aĭ, şi dă săracilorŭ, şi veĭ avé comóră in cerŭ, şi vino de urméză mie“ (Math., cap. IX, vers 21); şi acella, căcĭ multe *moştenirĭ*[1]) avea, greŭ iĭ cuvîntulŭ dascalluluĭ bunŭ păru, şi se duse tristŭ. Socotesce dară, să nu şi tu, ca acella, de invĕţătura Domnuluĭ să te măhnescĭ, şi *să nu cum-va cheĭa indrĕptŭ invĕrtescĭ*, adecă, vrêndŭ a descuĭa, cu bogăţia să impĕrătia ceruluĭ incuĭ, şi dinaffara porţilorŭ fericiriĭ să remâĭ.

Nicĭ cum lăcomieĭ locŭ să nu daĭ, căcĭ, ca focului, nu se va sătura.

Pentru acésta dară, nicĭ cum ce-va-şĭ locŭ lăcomieĭ să daĭ, căcĭ lăcomia, a se lăţi şi a se immulţi incepêndŭ, de dênsa a te *desbăra* a-nevoiă este; pentru că frumosŭ Seneca adeveresce: „macarŭ că all'alte reutăţĭ, imbĕtrânindŭ noĭ, imbĕtrânescŭ şi elle, numaĭ singură lăcomia intineresce.“

XLVI Şi cu acésta incă a te insciinţa ţi se cade că, de te lumea séŭ poftele lumiĭ spre indrăgirea eĭ trage, socotesce, frate, pentru ce? şi că ce lumea să fie de indrăgitŭ séŭ de ĭubitŭ? de vreme ce Prooroculŭ temniţă o numesce, şi adevĕratŭ aşĭa este; şi impotriva lumiĭ Apostolulŭ invéţă: „nu ĭubiţĭ lumea, nicĭ celle lumescĭ“ (Cartea I Ioan., cap. II, vers. 15). Lumea dară temniţă este omuluĭ, aşĭa trupulŭ temniţă este suffletuluĭ; şi pre acellŭ blagorodnicŭ suffletŭ, cu amărăcĭunile pofteloŭ luĭ ticălosulŭ omŭ illŭ dosădesce; căruĭa mare nevoiă, nesufferită şi cumplită amărăcĭune iĭ adduce; de care lucru bine Aristotelŭ a grăitŭ: „blagorodniculŭ suffletŭ nicĭ a face, nicĭ păţi strimbĕtate póte;“ şi după dênsulŭ Seneca adaoge: „acellŭ de bunŭ némŭ dosada a sufferi nu póte.“ Că adevĕratŭ dară, că, precum temniţa trupulŭ ovilesce, aşĭa trupulŭ, in slobode voĭe ămblândŭ, suffletulŭ lângedesce şi-lŭ prăpădesce; căcĭ acelle, trupuluĭ large şi late, inguste şi strimte suffletuluĭ sunt. Pentru acésta Davidŭ striga: „scóte, o Dómne, din temniţă suffletulŭ meŭ“ (Psal. CXLII, vers. 7).

XLVII. Incă de priceputŭ este, că desfrĕnata voiă suffletuluĭ pagubă şi mórte adduce şi, ca cum cine-va pre callulŭ sirepŭ fără zăballă arŭ fi, aşĭa neopritele pofte spre mórte răpescŭ, pentru care lucru cuvîntulŭ acesta s'arŭ potrivi: „étă callŭ galbênŭ, şi cine şede pre dênsulŭ, mórte numele luĭ„ (Apoc. cap. VI, vers. 8). Lata calle strîmtă eşire are şi fie-te-cine pre ce căĭ va ămbla, séma i se va lua, pentru că minunatŭ Ecclesiastulŭ invéţă: „veselesce-te, voĭnicule, intru tinereţile telle, şi în bine să fie ânima tea şi in privélla ochilorŭ teĭ, şi să sciĭ că pentru tóte acestea adduce-te-va Dumnedeŭ la judecată“ (Cap. XL, vers. 9), unde fie-te-cuĭ după a selle va resplăti fapte.

XLVIII. Nu este dară in lume fericire, nu este cellŭ cu a lumiĭ pofte fericitŭ, nu este necuratuluĭ pace, nicĭ cu dênşiĭ să te obscescĭ; căcĭ „cine se va attinge de pĕcură, *ima*-se-va de ea“ (Ecclesiastulŭ, cap. XIII, vers. 1).

XLIX. O, fericitŭ, carele cu lumea ammestecare n'a avutŭ; şi „fericitŭ bărbatulŭ carele nu âmblă in sfétulŭ necuraţilorŭ“ (Psal. I, vers. 1). O, fericitŭ, carele nu este cu lumea; că dice Domnulŭ: „eŭ v'amŭ allesŭ pre voĭ din lume“ (Ioan., cap. XVI, vers. 19). Şi decătŭ alle lumiĭ fericirĭ, maĭ fericiţĭ sunt morţiĭ ceĭ curaţĭ, că viŭiĭ trăescŭ cu trupulŭ şi sunt morţĭ cu suffletulŭ, érŏ curaţiĭ cu trupulŭ murindŭ, suffletulŭ viéţă vecĭnică le agonisesce. Pentru acésta te socotesce: că, cândŭ viŭ estĭ, să fiĭ ca mortulŭ; ca, cândŭ veĭ muri, să inviŭezĭ şi atuncĭa de plinŭ să te fericescĭ.

L. Mulţĭ minunaţĭ, mulţĭ slăviţĭ, mulţĭ fericiţĭ aŭ venitŭ şi acmu sunt in lume, cariĭ, din bunele selle fapte, ca nesce munţĭ tarĭ intemeĭaţĭ, pre cariĭ a Domnuluĭ urdire este, şi ca cedriĭ Livanuluĭ inrădĕcinaţĭ, cariĭ de fortuna şi vivorulŭ cătŭ de mare nu s'aŭ clătitŭ, — mărturisesce inţelleptulŭ: „nu va intrista pe dreptulŭ orĭ-ce i s'arŭ intĕmpla“ (Pil., cap. XII, vers. 21); acestiĭa, ca nesce vĕrtóse şi luminóse *diamanturĭ*, nicĭ cum de ce-va *s'aŭ betejitŭ séŭ s'aŭ rojditŭ*; căcĭ, Dumnedeésca deplină dragoste avêndŭ, dicŭ: „loviră-mĕ şi nu m'a durutŭ, trasseră-mĕ şi n'amŭ simţitŭ“ (Pil., cap. XXIII, vers. 35).

[1]) In sensŭ de *moşie*.

LI. Acestora dară de te veĭ assemĕna, și cărărilorŭ lorŭ de veĭ urma, și de lume de acésta de te veĭ lăpeda, bine să scii, că *titolulŭ* fericiriĭ veĭ agonisi; că singurŭ Dumneḍeŭ adeveresce: „fericiți săracilorŭ, căcĭ a vóstră este impĕrăția ceruluĭ! fericiți, cariĭ acmu flămânḍiți, că vĕ veți sătura! fericiți, cariĭ acmu plângeți, căcĭ veți rîde! fericiți veți fi, cândŭ vorŭ urrî pre voĭ ómeniĭ și cândŭ vorŭ izgoni (pre voĭ) și vĕ vorŭ ocărî, și vorŭ lăpeda numele vostru ca pre reŭ, pentru numele fiĭuluĭ omenescŭ." (Math., cap. VI, vers. 20-22) că érăși ḍice: „cine a afflatŭ suffletulŭ seŭ, perde lŭ-va pre dênsulŭ, și cine și-arŭ fi perdutŭ suffletulŭ seŭ pentru mine, affla-lŭ-va pre dênsulŭ" (Math. cap. X. vers. 39); și incă ḍice: „cine va să vină după mine, să se lapede de sine și, luândŭ crucea sea, să vină după mine"; adecă vîrtutea, puterea spre tótă a diavoluluĭ iscușeniă[1]); că ḍice Domnulŭ, și adevĕratŭ ḍice: "étă că v'amŭ datŭ voŭe putere a călca assupra șerpilorŭ și a scorpiilorŭ și preste tótă puterea neprietenuluĭ, și nemică va strica." (Luca, cap. X, vers. 19). Și acésta impreună cu ce? cu dragostea cea adevĕrată, insoțită a fi; că „deplina dragoste affară scóte frica" (Ioan., cartea I, cap. IV, vers. 18); cariĭ nicĭ focŭ, nicĭ ferrŭ, nicĭ toégŭ, nicĭ altă ce-va de pedépsă *ciniă*[2]), in sémă băgară; și cu acéstă socotéllă și cu acésta intrégă nedejde, că: „cariĭ in lacrime vorŭ semena, in veseliă vorŭ secera" (Psal. CXXV, vers. 5); „credința, leulŭ și zmeulŭ calcă, prin credință duhulŭ intăresce slăbiciunile nóstre" (Romanĭ, cap. VIII, vers. 25); „credința adduce dragoste, dragostea crede, tóte nedejduesce, tóte suffere" (cartea I Corinth., cap. XIII, vers. 7); credința cuvîntuluĭ acelluĭa crede, că „vîrtutea in slăbiciune se plinesce" (cartea a II, Corinth., cap. XII, vers. 9); credința ḍice: „cinstită-ĭ mórtea pré-cuvioșilorŭ seĭ inaintea feței Domnuluĭ" (Psal. CXV, vers. 5); credința de cella ce suffletulŭ, nu de cella ce trupulŭ uccide, se teme; credința numaĭ de Dumneḍeŭ se teme, căcĭ acella și trupulŭ și suffletulŭ a omorî póte, precum ḍice Iezechiilŭ: „uccide suffletele, carele nu morŭ, și inviuă pre ceĭa, cariĭ nu trăescŭ" (cap. XIII, vers. 19); credința acésta face, că cu câtŭ s'arŭ pedepsi maĭ multŭ, cu atâta se intăresce maĭ multŭ; pentru că frumosŭ sfântulŭ arrétă Augustinŭ: „*cutea* ferruluĭ, cuptorulŭ auruluĭ, biciŭlŭ calluluĭ, intr'acesta chipŭ sunt nevoĭele — dreptuluĭ"; acestiĭa, prin credință de dragoste ațițațĭ fiindŭ, singurĭ șie ișĭ ḍicŭ: „nevoesce, ca unŭ bunŭ allŭ luĭ Christŭ ostenŭ" (Către Timoth., cart. II, cap. II, vers. 3); acestiĭa suffletelorŭ selle ḍicŭ: „saĭ prin munțĭ ca passerile, căcĭ pĕccătoșiĭ intinseră arcŭ" (Psal. X, vers. 2); acestiĭa cuvîntulŭ acella pomenescŭ: „o, mórte! câtŭ de amară este pomenirea tea omuluĭ nedreptŭ; impotrivă, nedejduesce-se dreptulŭ in mórtea sea" (Intellept., cap. III, vers. 4); acestiĭa cuvîntuluĭ acelluĭa se semețescŭ: „fericitŭ omulŭ, carele suffere ispitele, căcĭ, cândŭ se va intreba, lua-va *corona* vieței, carea a juruitŭ Dumneḍeŭ cellorŭ ce-lŭ ĭubescŭ" (Iacov., cap. I, vers. 12)

LII. Inse acésta fórte bine a cunnósce ițĭ trebue, că omulŭ, săraculŭ, in bezcisnice și de ocară vrednice alle lumiĭ pofte și fără ispravă desmierdări deprinḍêndu-se, tóte, orĭcâte spre a suffletuluĭ *ferecință* sunt, grelle și aspre i se arrétă, și sfintele dumneḍeescĭ porunce nu numaĭ a le face, ci și a le auḍi, cu urîtŭ iĭ pare; nicĭ de a Domnuluĭ adevĕratŭ cuvîntŭ a-minte ișĭ adduce, unde ḍice: „luațĭ jugulŭ meŭ assupra vóstră, și invĕțați-vĕ dela mine, căcĭ blândŭ sum și umilitŭ cu ânima, și vețĭ affla odihnă suffletelorŭ vóstre, că jugulŭ meŭ netedŭ este, și sarcina mea ușóră" (Math., cap. XI, vers. 29-30). Inse, adevĕratŭ, că ce-va maĭ ușorŭ și maĭ netedŭ, decâtŭ dumneḍeescile porunce, a fi nu póte; séŭ ce-va maĭ de folosŭ séŭ maĭ de trébă, decâtŭ in legea Domnuluĭ Dumneḍeuluĭ nostru a ămbla, a se affla nu póte. Că, de vreme ce alle luĭ grelle, séŭ alle lumiĭ ușóre, și de vorŭ ceĭ ce luĭ slujescŭ nenorocițĭ fi, aŭ ceĭ ce lumiĭ slujescŭ fericițĭ vorŭ fi? ba! acésta nu dea Dumneḍeŭ! Pentru că bine sfântulŭ Augustinŭ ḍice: „vaĭ fericiriĭ véculuĭ acestuĭa! vaĭ uă dată! vaĭ de a dŭoa óră! și vaĭ érăși!" Inse acésta să scii, căcĭ deplina către Dumneḍeŭ dragoste, impotriva a tótă asprimea și greutatea luméscă, biruesce; și, ca cu unŭ cuvîntŭ să ḍicŭ, pre tóte biruesce dragostea.

LIII. Pentru adevĕrata și deplina către Dumneḍeŭ dragoste, pomenesce și addu-țĭ a-

[1]) Tentațiune.— [2]) Genŭ séŭ ordine.

minte pentru minunatele a luĭ Dumnedeŭ minunĭ, carile cu ceĭ ce-lŭ ĭubescŭ sfințiĭ seĭ a lucratŭ ș'a arătatŭ. Ânteĭu Noe dreptulŭ, și cu *famillia* luĭ, din a tótă lumea potopŭ, prin vĕrsate preste vĕrfulŭ munțilorŭ ape cu corabia a *vĕnsla* și din reversata dumnedeésca urgiă intregŭ și nebetejitŭ spre a ómenilorŭ de a dŭoa óră innoire a scăpa; apoĭ dară, luĭ Avraamŭ seminția ca stellele ceruluĭ nenumeratŭ s'a immulțitŭ (Cautā Nascerea, cap. XV, vers. 5); Moyse impotriva luĭ Faraonŭ a sta și Israelitinesculŭ némŭ din mâna luĭ a scóte și prin Marea-roșiă, ca pre uscatŭ, a-lŭ trece; și all'alte marĭ minunate minunĭ! (Cautā Ishod, cap. III, vers. 10; și cap. V, vers. 1; și cap. VI, vers. 11; cap. VII, vers. 8 i procĭ; și cap. XIV, vers. 22); după acésta Moyse in munte 40 de dille și 40 de nopțĭ a nu mănca și a nu bé! (Ishod; cap XXIV, vers. 18); așijderea, Israeltinesculŭ nŏrodŭ in pustiĭu, după ce cu marĭ minunĭ din Egypetŭ ĭ-a scosŭ, 40 de annĭ cu mannă și cu bucate ceresci ĭ-a hrănitŭ! (Ishod, cap. XVI, vers. 4; și Numĕrŭ, cap. XI, vers. 31) nicĭ altă ce-va ĭ-a lipsitŭ! pre Iliă in pustiĭă corbulŭ cu pâine și cu carne l'a hrănitŭ! (Impĕrăț. III, cap. XVII, vers. 6) și all'alte cu dênsulŭ lucrate ciudese[1]): cu carrulŭ in cerŭ a se sui (Impĕrăția IV, cap. II, vers. 11), pre unŭ copillŭ mortŭ a inviŭa (Impĕrăț. III, cap. XVII, vers. 22); și către dênsulŭ ceĭ trimișĭ de Ohozi impĕratulŭ Samarieĭ 50 cu nacĭalniculŭ[2]) lorŭ, dise: „de sum omulŭ luĭ Dumnedeŭ, pogóră-se focŭ din cerŭ și să te *inghyțe*[3]) pre tine și ceĭ ce-sŭ cu tine! "și așia focŭ din cerŭ s'a pogorîtŭ și ĭ-a inghițitŭ (Impĕrăț. IV, cap. 1, vers. 10); așijderea indŭoite sunt alle uceniculuĭ seŭ a luĭ Ieleseĭu; pre Daniilŭ, in grópa leilorŭ, de flămânde a jigănielorŭ fălcĭ nebetejitŭ l'a feritŭ! și ângerulŭ Domnuluĭ pre Avvacum la Vavilonŭ in clipélla ochĭuluĭ adducêndŭ! și pre Daniilŭ cu linte a hrăni! (cautā in cartea, unde scrie pentru Vilŭ și pentru Zmeŭ, cap. I, vers. 37, și Daniilŭ, cap. VI, vers. 16 și 22) ceĭ treĭ prunci, Anania, Azaria și Misailŭ, cariĭ cu limba haldeéscă Sidrah, Misah și Avdenago se numĭaŭ, cu a luĭ Navăhodonosorŭ poruncă in cuptoriŭ arruncațĭ, nepĕrjolițĭ s'aŭ arrĕtatŭ! (Daniilŭ, cap. III, vers. 21) proorocŭlŭ Iona in pântecele chituluĭ 3 dille ne *ammistuitŭ* și éroșĭ sănĕtosŭ la uscatŭ l'a lăpedatŭ! (Iona, cap. II, vers. 11) și incă ce să-țĭ maĭ pomenescŭ eŭ, căcĭ Sfintele Scripture de acestea sunt pline, căcĭ nenumerate de multe și nemĕsurate de marĭ cu pré-cuviosiĭ seĭ Dumnedeŭ a făcutŭ! Și incă in sfântulŭ Noŭ *Testamentŭ* ca acestea fără numĕrŭ veĭ affla Incepĕtură singurŭ Domnulŭ și măntuitorulŭ nostru Isusŭ Christosŭ făcêndŭ: orbiĭ a lumina, surdiĭ a audi, mutiĭ a grăi, schĭopiĭ a ămbla dreptŭ, bolnaviĭ a-ĭ tămădui, și morțiĭ a inviŭa! Și allesŭ după Dênsulŭ sfintele și credincĭósele selle următórie sluge de totŭ felĭurĭ de minunĭ arrĕtândŭ, și prin credință de tótă primejdiă pădițĭ a fi: din temniță incuĭată și nestricată pecetea cu nesciută socotéllă a scóte (Fapte, cap. V, vers. 18); pre Pavelŭ de treĭ orĭ fericitulŭ din vallurile măriĭ, și luĭ și tuturorŭ corăbiarilorŭ viéță dăruindŭ, la ostrovulŭ[4]) Militta l'a măntuitŭ și acollo, veninósa mușcându-lŭ *vipere*[5]), ceva-șĭ macarŭ nu l'a *dodeitŭ* (Faptele Apost., cap. XXVIII, vers. 4-5); luĭ Macarie Egypténulŭ in pustiă 2 puĭ de leŭ îĭ slujĭaŭ: cautā la prologulŭ a treĭ sfinți, Sergie, Reginŭ și Teofilŭ, cariĭ prin atâtea multe și cumplite alle părțiĭ resărituluĭ jigânie atâta locŭ aŭ ămblatŭ, și fără smintéllă s'aŭ intorsŭ la Ierusalimŭ, месица[6])... așijderea, pentru patriarșĭ, mitropolițĭ, episcopĭ aĭ seĭ sfințĭ, Vasilie, Grigorie, Ioannŭ Zlataustŭ[7]), și all'alțĭ, precum sveti Nicolaĭu, Spiridonŭ și безсребрѣникїи[8]) Panteleĭmonŭ, Cosma, Damianos, cariĭ slăvite și de laudă vrednice aŭ lucratŭ minunĭ! așijderea sfințiĭ luĭ mucenicĭ și mucenițe! dar pentru de totŭ lăudațiĭ stĕlpnicĭ, cariĭ érna frigulŭ, véra *pripĕculŭ*, in tóte dillele viețeĭ lorŭ aŭ purtatŭ și aŭ rebdatŭ: véra dară vêntulŭ credințeĭ aburându-le și érna a dragostiĭ către Dumnedeŭ vestminte imbrăcândŭ. O, fericita dară către Dumnedeŭ dragoste! că cu gollulŭ picĭorŭ ascuțitele calcă simcelle. Inse cu acestĭ maĭ susŭ pomenițĭ, cu toțiĭ impreună, curăția ămbla, că, precum dice Apostolulŭ: „curăția spre tóte este lesne“ (Cartea I, Timoth., cap. I, vers. 8).

LIV. Inse, către acésta, precum fie-te-cine a cunnósce și a pricepe póte, că Dom-

[1]) Miracole.— [2]) Capulŭ.— [3]) жгуце.— [4]) Insula.— [5]) Cu accentulŭ pe prima sillabă: випере.— [6]) In luna . . . data nu e specificată.— [7]) Gură de aurŭ.— [8]) Fără-argintŭ.-

nulŭ, a totŭ puternicululŭ a omuluĭ, a lumiĭ și a tuturorŭ vĕḑutelorŭ izvoditorŭ și făcătorŭ, măcarŭ că in tótă lumea acésta și'ntru tóte plinirile eĭ stăpânitorŭ, și cu slobodă voiă stăpânitorŭ, și in nemică opritŭ te-a lăssatŭ, și ca pre unŭ impĕratŭ a tuturorŭ pămêntescilorŭ te-a așeḑatŭ, precum mărturisesce: „pusu-l'aĭ spre lucrurile mânulorŭ telle, tóte aĭ suppusŭ sub piciórele luĭ" i procĭ (Psal. VIII, vers. 7-8); cu acésta dară nu te îmfla nicĭ te semeţi, că, precum Ecclesiastulŭ a cunnoscutŭ: „impotriva bineluĭ reŭ este și impotriva vieţeĭ — mórte" (cap. XXXIII, vers. 15); adecă, cu alle selle bine slujindu-te podóbe, bine-ţĭ va fi, căcĭ impreună cu binele reulŭ se pórtă; decĭ, precum ḑice Domnulŭ: „séŭ faceţĭ pomulŭ bunŭ și póma luĭ bună, séŭ faceţĭ pomulŭ reŭ și póma luĭ rea" (Math., cap. XII, vers. 33); și maĭ josŭ érốșĭ acollo ḑice: „bunulŭ omŭ din bunulŭ vistiarŭ allŭ ânimeĭ selle bune scóte, și reulŭ omŭ din reulŭ vistiarŭ — relle" (Math., cap. XII, vers. 35). Socotesce dară, că după viéţă mórtea allérgă, căcĭ, precum Apostollulŭ mărturisesce: „nemernicĭ suntemŭ pre pămêntŭ" (Evreĭ, cap. XI, vers 13; Filippŭ, cap. III, vers. 20; Petr., cartea I, cap. II, vers. 11); „nicĭ avemŭ cetate remăitóriă, ci fiitóriă, să cercâmŭ" (Evreĭ, cap. XIII, vers. 14); nicĭ pentru celle impregĭurulŭ-stările lumiĭ să te nedejduescĭ; nicĭ, cercândŭ a lumiĭ vremea, cea maĭ bună veĭ affla; căcĭ acestea, carile acmu sunt, la alţiĭ eraŭ răzsipite; și carile odinióră aŭ fostŭ, éră acmu sunt sfărâmate; pentru că a Ecclesiastulŭ cunnoscutŭ și ḑice: „ce este cella ce-a fostŭ? acella ce este să fie! ce este cella ce s'a făcutŭ? este cella ce-ĭ să se facă!" (cap. I, vers. 9). Și, maĭ vertosŭ, de veĭ vechĭele istorie ispiti, acollo să veḑĭ, odinióră ce impĕrăţie, ce cetăţĭ, ce tĕrgurĭ, ce sate, ce viĭe, ce grădine aŭ fostŭ! de carile acmu maĭ nicĭ temelliele nu se cunnoscŭ. Și carile acmu vestite și lumiĭ sciute se afflă cetăţĭ și impĕrăţie, pre atuncĭa nicĭ sate era, nicĭ ómenĭ pre acellea locurĭ lŏcuĭaŭ. Și, din celle vechĭe, căte-va să-ţĭ pomenescŭ: unde este Nineve, celatea cea pré-mare? (caută Nascerea, cap. X, vers. 11) unde este Vavylonulŭ, carele 60 de *mille* impregĭurarea ziduluĭ era și 50 de *coţĭ teslărescĭ* innălţimea, și pre grosimea luĭ carrele ămblaŭ? (caută *istoriă in lucrurile persiescĭ*, cartea XII, unde pentru chipulŭ Vavilonuluĭ scrie) unde este grădina cea in slavă făcută a Vavyloneluĭ, carea din celle 7 minunĭ a lumiĭ una era, carea raĭulŭ spĕnḑuratŭ se chĭamă? (caută érốșĭ istoria Persilorŭ, cart. XII) unde este Troada, carea in lărgime 300 de mille ḑicŭ să fie cupprinḑêndŭ, aĭ căriĭa acmu de-abia *cĭĭ-și-collea* căte ce-va din temelliă, pre cătŭ să fie fostŭ, se cunnósce? și alte multe, carile pentru lungimea nu le maĭ insemnezŭ. Pentru acésta și pentru alle lumiĭ lucrurĭ frumosŭ ḑice Iovŭ: "ca flórea esse, și ca umbra fuge, și nicĭ dinióră intr'acea stare remâne" (cap. XIV, vers. 2). Așĭa dară tóte *circumstanţiele adecă impregĭurŭ-stările* alle lumiĭ sunt!

Agonisit'aĭ tóte, déca aĭ agonisitŭ celle cerescĭ.

Inse tu acestea de le veĭ, ca cu odihnă și cum se cade a le moșteni, vré; ântĕĭu impĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ cere, și „cu aceĭa impreună ţi se vorŭ da all'-alte" (Math., cap. VI, vers. 33).

LV. Maĭ vĕrtosŭ dară a sci ţi se cade, că otrava suffletuluĭ dulcéţa lumiĭ acesteĭa este, adecă in voĭa sea este, pĕcatŭ este, precum Augustinŭ ḑice: „pĕccatulŭ atâta este slobodŭ in voiă, adecă poftitorŭ, că de n'arŭ fi slobodŭ in voiă, n'arŭ fi pĕccatŭ, carele trupulŭ indulcesce și suffletulŭ otrăvesce"; pentru carele se ḑice: „făcutu-s'a gura mea ca mĭerea de dulce, și déca amŭ mâncatŭ, amărîtu-s'a in pântecele meŭ" (Apocal., cap. X, vers. 10).

LVI. Vre-uă-dată, că cu lumea te veĭ in adevĕrata lega prieteniă, séŭ vecĭnicŭ eĭ moștenitorŭ te veĭ face, nu găndi; căcĭ, cândŭ prin a vremilorŭ tĕmplărĭ, precum ce-va spre folosŭ a fi ţi se pare, acésta să sciĭ, că cu cătŭ maĭ multŭ îţĭ slujésce, cu atâta maĭ vĕrtosŭ te légă și sub a eĭ te suppune stăpânire; pentru că ḑice Seneca: „cu cătŭ ne-amŭ suitŭ la suișŭ, cu atâta ne-amŭ suitŭ la frică." Și pentru acésta dară totŭ-de-a-una lumésca viéţă, cu cătŭ maĭ nŏrocită, cu atâta maĭ primejduitóriă este. Către acésta érốșĭ Seneca adeveresce: „neodihnitŭ lucru este nŏrocirea, pentru căcĭ pre uniĭ spre mândriă, pre alţiĭ spre curviă indémnă, pre uniĭ îmflă, pre uniĭ móĭe, și pre toţĭ îĭ istovesce." Ca acestea dară, dragostea lumescilorŭ nŏrocirĭ și cătră omŭ arrĕtatele selle blândeţe, intr'acesta chipŭ îllŭ facŭ.

LVII. Bine dară să sciĭ, că pentru lume Ieremia dice, că „pescera tălharilorŭ este casa acésta“ (cap. VII, vers. 11). Şi adevĕratŭ, că tóte poftele eĭ tălharĭ şi ea gazda este; şi pre ceĭ intr'ênsa nepădiţĭ căllătorĭ, ca cum prietenĭ, adecă folositórie şi de bine voitórie, le-arŭ fi, inse, de năprasnă şi fără veste zugrumândŭ-ĭ, iĭ omóră. De care lucru érŏşĭ Ieremia dice: „pace cu prietenulŭ se vorovesce, şi pre ascunsŭ îĭ intinde cursă“ (cap. IX, vers. 8); şi „încă-lŭ pădindŭ, pre săracŭ să-lŭ apuce *aleşuesce*“ (Psal. IX, vers. 20-21). Cândŭ déră lumea blândă şi'ntru tóte după a tea voiă lesne şi cu indemână ţi se arrétă, atuncĭa maĭ pădiţŭ şi maĭ străjuitŭ să fiĭ; căcĭ, cândŭ te va imbrăţişa, spre mórte te va strinḡe, şi cândŭ te va sătura, cu veninosŭ dinte şi de mórte adducĕtóriă te va muşca muşcătură; că mărturisesce: „cu intrare blândă, éră maĭ pre urmă muşca-va ca năpĕrca“ (Pil. cap. XXIII, vers. 32); şi altŭ proorocŭ invéţă, dicêndŭ: „nu crede prietenuluĭ, nicĭ vĕ incredinţaţĭ in ducĕtorĭ; dela cela ce dórme in sinulŭ teŭ pădesce inchiderea gureĭ telle, căcĭ fiĭulŭ vicleşugŭ face părinteluĭ seŭ, şi fiĭca iscódă assupra maĭceĭ selle, şi neprietenìĭ omuluĭ căsaşiĭ seĭ“ (Michea, cap. VII, vers. 5-6.) Aşĭa dară, lumésca nŏrocire Iudeĭ luĭ Iscariotesŭ se assémenă, carele cu sărutarea pre Domnulŭ Dumnedeulŭ seŭ spre mórte vindu (caută Math, cap. XXVI, vers. 20 i procĭ). Aşĭa dară, nŏrocirea véculuĭ acestuĭa, cu alle trupuluĭ pofte pre nevinovatulŭ suffletŭ ca prietenulŭ imbrăţişându-lŭ şi sărutându-lŭ, morţiĭ vecĭnice şi diavoluluĭ vindêndu-lŭ, îllŭ daŭ.

LVIII. Pentru acésta dară fie-ţĭ in minte, că nŏrocirile lumiĭ cu spurcatele *injungêndu*-se pofte, decâtŭ tălhariĭ ceĭ ce trupulŭ din veştminte desbracă şi din lumésca viéţă scoţêndu-lŭ îllŭ uccidŭ, inse maĭ rea şi maĭ cumplită este; căcĭ tălhariĭ, trupulŭ uccidêndŭ, de veştmintele de lână séŭ de mĕtassă îllŭ desbracă, érŏ ea, trupulŭ *invescândŭ* şi imbrăcându-lŭ, suffletulŭ uccide şi de allŭ sfântuluĭ duhŭ veştmêntŭ îllŭ golesce; pentru carile Solomonŭ intru Pildele selle dice: „este ca cum arŭ fi bogatŭ, şi nemică are“; impotrivă pentru acellŭ, *cu bună a suffletuluĭ padă îmblândŭ*¹), grăesce: „este ca cum arŭ fi săracŭ in multe bogăţie“ (cap XIII, vers. 7).

LIX. Străjuesce-te dară cu intrégă inţellepcĭune, şi fórte pădiţŭ să fiĭ, căcĭ pre lunecósă şi *măzgósă* calle căllătorescĭ, şi prin marea, plină de sirene, vênslescĭ; adecă lumea acésta multe, şi in multe felĭurĭ subţirĭ, spre intr'ênsa a lŏcuitorilorŭ, amăgirĭ are; şi, precum ea amăgitóriă, aşĭa şi desmĭerdările eĭ inşellătórie, căcĭ ea maĭca poftelorŭ şi născĕtórĭa desmierdărilorŭ este, de carea dice Iezecheilŭ: „precum maĭca, aşĭa şi fiĭca“ (cap. XVI, vers. 44), adecă precum lumea, aşĭa şi poftele desmĭerdărilorŭ eĭ, trecĕtórie şi suffletuluĭ stricătórie şi reppuitórie²) sunt; şi maĭ vĕrtosŭ cu alle lumiĭ desfĕtărĭ, să nu dicŭ ocăre, pre acellŭ cu dênsele *ingurluitŭ*, *aţipindu-se* îllŭ adormŭ şi, ca cum de nesce măngăiióse arŭ fi măngăiatŭ de cântare *versurĭ*; pre care adormitŭ, Solomonŭ intru Pildele selle, cu *inţelleptes ulŭ* cuvêntŭ, ca cu unŭ boldŭ lovindu-lŭ, îllŭ deştéptă: „nu ĭubi somnulŭ, să nu te impresóre becisnicia“ (cap. XX, vers. 13); căcĭ ea, din blândă şi măngăiósă, groznică şi cumplită leóĭcă se face, mărturisesce Iezechiilŭ: „leŭ s'a făcutŭ şi s'a invĕţatŭ a prĕda şi pre ómenĭ a inghiţi“ (cap. XIX, vers. 6). Astupă dară urechĭele telle a nu audi *versurile* eĭ, mărturisesce Amosŭ: „du dela mine dulcéţa *versurilorŭ* telle, cântecele *lăuteĭ* telle nu voĭu audi“ (cap. V, vers. 23); şi Psalmistulŭ: „érŏ eŭ ca surdulŭ nu audĭamŭ“ (Psal. XXXVII, vers. 14).

LX. Pricepe dară, că indemânările fiilorŭ véculuĭ acestuĭa, precum dice Ieremia, „deşerte sunt şi lucrurĭ vrednice de risŭ“ (cap. X, vers. 15); macarŭ că eĭ, cu a sea nebună inţelepcĭune aşĭa mărturisescŭ, precum folositórie să le fie; cariĭ fără pricepere fiindŭ, pentru dênşiĭ Varuhŭ dice: „dobitócele maĭ bune sunt decâtŭ eĭ“ (cap. VI, vers. 67); şi, ca cum in somnŭ şi prin a visuluĭ părere fiindŭ, a-eve şi adevĕratŭ fiindŭ li se pare, pentru care frumosŭ cântă Cântăreţulŭ: „dormiră somnulŭ şi nemică afflară toţĭ bărbaţiĭ din avuţiele selle“ (Psal. LXXV, vers. 6). La acésta frumosŭ Isaia se potrivesce, dicêndŭ: „precum viséză cellŭ ce flămândesce că mănâncă, érŏ după ce se deştéptă deşertŭ este

¹) E remarcabilŭ, ca fraseologiă.— ²) ρѫпѫпоуΗтоаρε.—

suffletulŭ luĭ; și precum viséză cellŭ ce insetéză că bea, érŏ deșteptându-se leșinândŭ incă maĭ insetoșéză și suffletulŭ luĭ deșertŭ este“ (Isaïa, cap. XXIX, vers. 8); și maĭ vĕrtosŭ ca cum cineva sburândŭ s'arŭ visa, deșteptându-se, érŏșĭ in loculŭ carele s'a culcatŭ, se afflă; așïa dară lorŭ, precum in tóte sporescŭ și se adaugŭ părêndu-li-se, érŏ eĭ totŭ intr'acea mĕsură, incă și in cea maĭ de josŭ, remânŭ.

LXI. Așïa dérŏ, fiiĭ véculuĭ acestuïa ce-va maĭ bunŭ și maĭ de folosŭ de cătŭ fiiĭ luĭ Dumnedeŭ a affla cércă și, de Dumnedeŭ deslipindu-se, lumiĭ se lipescŭ, ca de viitóriele primejdie să se scutéscă; de care lucru cuvioșesce sfântulŭ Augustinŭ adeveresce: „vaĭ suffletuluĭ acelluïa, carele, de tine deslipindu-se, ce-va maĭ bunŭ că va affla a găndităŭ;“ érŏ Prooroculŭ dice: „mie a mĕ lipi de Domnulŭ bine-mĭ este“ (Psal. LXIII, vers. 28). Și așïa, desfrênatele lumescĭ afflândŭ pofte și desmïerdărĭ, acésta socotescŭ fericire și maĭ bună decătŭ fericirea vecĭnică; și afflândŭ avuție, acésta socotescŭ intellepcïunea a fi, mărturisesce Solomonŭ: „bărbatulŭ bogatŭ singurŭ pe sine intelleptŭ a fi ĭĭ pare“ (cap. XXVIII, vers. 11); și felïu de felïurĭ de măncărĭ și de bĕuture găsindŭ, acésta sațiulŭ a fi găndescŭ; pentru cariĭ se dice: „ bogațiĭ *meserirӑ*[1]) și flămăndiră“ (Psal. XXXIII, vers. 10.) Acestïïa cu unsorile de felïurĭ de myrurĭ fețele in frumsețe a le străluci socotescŭ, de cariĭ dice Naumŭ: „fețele lorŭ ca negréța ólleĭ“ (cap. II, vers. 10). Inse fericitŭ acella, carele cunnósce, că „nu numaĭ din singură pâinea viŭ va fi omulŭ, ci din totŭ cuvîntulŭ, carele esse din gura Domnuluĭ“ (Legea II, cap. VIII, vers. 3; și Math., cap. IV, vers. 4; Luc., cap. IV, vers. 4); căcĭ acella, cercândŭ și ascultândŭ cuvîntulŭ Domnuluĭ, „nu va fi lipsitŭ—dice—de totŭ binele“ (Psal. XXXIII, vers. 11), și Sfântulŭ Duhŭ tóte slăbicïunile luĭ le va intări, mărturisesce Apostolulŭ, că „duhulŭ intăresce slăbicïunile“ (Către Roman., cap. VIII, vers. 26)

LXII. Inse pre fiiĭ véculuĭ acestuïa tarĭ, marĭ, puternicĭ și avuțĭ vedêndu-ĭ, și intru tótă voïa slobodă âmblândŭ privindu-ĭ, nu se sminéscă ânima tea; căcĭ totŭ omulŭ in voïa sea dela Dumnedeŭ lăssatŭ este, mărturisesce Psalmistulŭ: „slobodītu-ĭ-a pre dênșiĭ —dice—după poftele ânimeĭ lorŭ și vorŭ ămbla in izvoditurele lorŭ“ (Psal. LXXX, vers. 3). Incă precătŭ se vorŭ sui maĭ susŭ, pre atâta vorŭ cădé maĭ josŭ, că érŏșĭ dice: „se sue pônĕ la cerŭ și se pogóră pônĕ la bezną și sfétulŭ lorŭ *in reutățĭ leșină*“ (Psal. CVI, vers. 26); că slava lorŭ nu dela Dumnedeŭ, ci dela lume este, că dice Domnulŭ: „ aceïa aŭ impĕrățitŭ, érŏ nu dela mine“ (Osie, cap. VIII, vers. 4).

Dumnedeescile taïne descoperite. După acésta, măcarŭ cătă-va maĭ multă vreme intru acea a stăpâniriĭ lorŭ stepenă de ĭ-aĭ vedé, nicĭ de acésta să te clătescĭ, căcĭ a ascunselorŭ dumnedeescĭ taïnă omuluĭ descoperită nu este, că pentru acésta Ecclesiastulŭ se miră: „acésta veduĭ—dice—in dillele deșertăriĭ melle, dreptulŭ pere in dreptatea sea și strâmbulŭ multă vreme custă in reutatea sea“ (cap. XVI, vers. 16); inse temeïulŭ adeverințeĭ acesta este: „dreptulŭ din nevoïe se va izbăvi și se va da necuratulŭ pentru dênsulŭ“ (Pilde, cap. XI, vers. 8); și măcarŭ tóte impĕrățiele și tóte părțile de-arŭ dobăndi a pămêntuluĭ, ce folosŭ are? de vreme ce, ellŭ murindŭ, golŭ și săracŭ se duce, érŏ impĕrățiele și avuțiele la altulŭ remânŭ, precum și dela altulŭ la dênsulŭ aŭ remasŭ, căruïa Davidŭ dice: „trécă din némŭ in némŭ și dintru impĕrățiă intr'altŭ némŭ“ (Psal. CIV, vers. 13). Inse tu, acesta cuvîntŭ a-lŭ pomeni ți se cade: „bucura-se-va lumea, érŏ voĭ v'ețĭ intrista“ (Ioan, cap. XVI, vers. 20); și érŏșĭ să sciĭ, că „vîrtutea in slăbicïune se plinesce“ (cartea II Corinth., cap. XII, vers. 9); și tu cândŭ slabŭ veĭ fi, inse in Domnulŭ, atuncïa decătŭ totŭ puternicŭlŭ pămêntescŭ maĭ puternicŭ eștĭ, că érŏșĭ dice: „cândŭ slăbescŭ, atuncïa tare sum“ (cartea I Cor., cap. XII, vers. 10); căcĭ „nu este in omŭ putere, nicĭ va măntui necurăția pre necuratulŭ“ (Ecclesiast., cap. VIII, vers. 8), și slăbicïunea luĭ Dumnedeŭ decătŭ ómeniĭ maĭ tare este.

LXIII. Pricepe acmu dară și cunnósce și acésta, ce este vérsta, fericirea și nŏrocirea lumiĭ și acellora cariĭ in reutate se slăvescŭ și in puterea *nebunătățiĭ* lorŭ se mărescŭ:

[1]) Cădură in miseriă.

ca cândŭ, mergêndŭ carrulŭ, cine-va pre rótă să stea,—la acésta s'arŭ potrivi puté. A luĭ Davidŭ spre neprieteniĭ seĭ blăstemŭ ḑicêndŭ: „Dumneḑeulŭ meŭ, pune-ĭ pre dênșiĭ ca róta“ (Psal. LXXXIII, vers. 14), adecă vĕrsta și norocirea ca róta să li se invĕrtindu-se intórcă, séŭ fericirea lorŭ ca lumea intr'uă mĕsură nestătătóriă să se facă; adevĕratŭ dară că in chipulŭ róteĭ fericirea véculuĭ acestuĭa este. Precum *unŭ Skithŭ, adecă Tătarŭ,*—inse măcarŭ că Tătarŭ era, dară frumosŭ a cătră Alexandru marele grăitŭ, cândŭ Alexandru, după ce a băttutŭ pre Crisosŭ și l'a prinsŭ viŭ, după aceĭa assupra Tătarilorŭ trecêndŭ Araxŭ apa a mersŭ, atunciĭa solŭ aŭ trimisŭ Tătariĭ la dênsulŭ și ânteĭu acesta cuvîntŭ să fie solulŭ ḑisŭ, scrie istoria: o, Alexandre! necreḑutŭ lucru este norocirea, căcĭ norocul cu aripe și fără picĭóre este, de totŭ a sbura și dela omŭ a se duce póte, érŏ de totŭ pre cine-va a se pune și pre dênsulŭ a lŏcui nu póte, adecă căcĭ nu are picĭóre.

Viéța omuluĭ și norocululŭ—aburŭ. Precum dară a fiĭuluĭ véculuĭ viéța, așa și norocirea este, că precum ḑice Apostolulŭ, adevĕratŭ este, că „ce este viéța nóstră?— aburŭ“ (Iacovŭ, cap. IV, vers. 14). De vreme ce scurtă ne este viéța, necreḑută norocirea, ce trebue dară? acésta, precum ḑice Domnulŭ: „cine crede in mine, nu va muri in vecĭ“ (Ioan., cap. III. vers. 36). Ĭată dară, că a prooroculuĭ se va plini ḑisă, că „innoi-se-va ca a vulturuluĭ tinerețile luĭ“ (Psal. CII, vers. 5); adeveresce altulŭ, ḑicêndŭ: „érŏ cariĭ nedejduescŭ in Domnulŭ, schimba-vorŭ puterea și vorŭ lua pene ca vulturiĭ, vorŭ allerga și nu vorŭ osteni, vorŭ ămbla și nu vorŭ slăbi“ (Isaia, cap. XL, vers. 31); „și slava luĭ pururé se va innoi“, ḑice Iovŭ (cap. XXIX, vers. 20).

LXIV. Cătră acésta dară fiĭ nevoitorŭ, ca nu intr'acéstă viéță, ci in cea viitóriă, ḑillele custuluĭ teŭ să se lungéscă și să se invoéscă. Inse adevĕratŭ să sciĭ și adevĕratŭ să fiĭ, că, de te veĭ după sfintele dumneḑeescĭ porunce bine și cum se cade chivernisi, nu numaĭ in cea viitóriă, ci și intr'acéstă de acmu vreme ḑillele spori-ți-vorŭ și adaoge-ți-vorŭ. Mărturisesce singurŭ Domnulŭ in celle ḑece porunce: „cinstesce pre tatălŭ teŭ și pre maĭca tea; ca să-țĭ fie bine și să viețuescĭ mulțĭ annĭ pre pămêntŭ“ (Deuteronomia, cap. V, vers. 16). Acésta dară cea de plinŭ și de sevĕrșitŭ cinste este, ca să ascultĭ poruncele luĭ Dumneḑeŭ și, ascultându-le, să le facĭ; adecă dela reŭ să te abbatĭ și binele să facĭ, pentru că ḑice psalmulŭ: „cine este omulŭ, carele va ḑille să véḑă bune? opresce limba tea dela reŭ și buzele telle să nu grăéscă inșellăcĭune, abbatte-te dela reŭ și fă bine, cércă pacea și *ogonesce* pre dênsa“ (Psal. XXXIII, vers. 13-15). Cu acésta dară luĭ Iezechie custulŭ i s'a adaosŭ, mărturisesce Isaia: „bolnavuluĭ și celluĭ muritorŭ inăditu-i-s'aŭ 15 annĭ“ (cap. XXXVIII. vers. 5; și Imperăția IV, cap. 20, vers. 6).

LXV. Inse ție maĭ vĕrtosŭ cea viitóriă lungime de viéță a cerca și a cerceta țĭ se cade, căriĭa sfĕrșitŭ și trecutŭ nu este; nicĭ din betrânŭ tênĕrŭ, ci din peccătosŭ dreptŭ a fi silesce, ca prin bunele telle fapte suffletulŭ să-țĭ intineréscă. Căcĭ nicĭ noĭ, nicĭ viéța nóstră, dintr'acésta lume este, ci „noŭe lŏcuirea cerulŭ“ (Cătră Filipsenĭ, cap. III, vers. 20), in care lŏcuire — clătire, smintire, mutare, trecere, bóllă séŭ mórte nu este. Acésta dară cu ce se agonisesce? cu credința și bunele fapte; că Domnulŭ ḑice: „carele crede in mine, nu va muri in vecĭ“ (Ioan., cap. VIII, vers. 51); și érŏșĭ ḑice: „cine trupulŭ meŭ mănâncă și sângele meŭ bea, nu va gusta mórte“ (Ioan., cap. VI, vers. 35,

Prin Christosŭ de a dŭoa óră ne-amŭ născutŭ. 50, 58). Așĭa dară Domnulŭ și părintele nostru Isusŭ Christosŭ prin a sea bună-vestire ne-a de a dŭoa óră născutŭ (Cartea I Cor., cap. IV, vers. 15) și, fiiĭ seĭ făcêndu-ne, alle cerurilorŭ moștenirĭ, adecă vecĭnica viéță ne dăruesce; érŏ pre all'alțĭ, căcĭ pre dênsulŭ și a luĭ bună vestire nu priimiră, viĭ fiindŭ, morțĭ ĭĭ numesce, că ḑice: „lăssațĭ morțiĭ să ingrópe pre morțiĭ lorŭ“ (Math., cap. VIII, vers. 22).

LXVI. Așijderea, cu tótă ânima și cu totŭ suffletulŭ silitorŭ fiĭ, ca nu cum-va cellea ce trupesculŭ ochĭu vede, să le creḑĭ și lorŭ să te nedejduescĭ, ci cellea ce suffletesculŭ ochĭu, prin credință, le maĭ denainte pônĕ a nu fi vede și le cunnósce; căcĭ, de veĭ tóte cu vederea cerca și apoĭ să le creḑĭ, acésta in mare pĕcatŭ și maĭ vĕrtosŭ in tăgăduirea dumneḑeéscă te va adduce, căcĭ pre Dumneḑeŭ nime l'a vĕḑutŭ unde-va, inse prin alleșiĭ seĭ mărturisitorĭ și prin sfintele selle scripture insemnatŭ, și prin marĭ minunile sélle

arrĕtatŭ, adevĕratŭ şi vederatŭ îllŭ avemŭ. Iară fiiĭ véculuĭ acestuĭa acelle ce numaĭ cu ochĭulŭ trupuluĭ privescŭ, acellea cunnoscŭ şi cu acésta eĭ in-de-eĭ inţelleptĭ şi cunnoscĕtorĭ să fieli se pare, precum mărturisece Domnulŭ: „fiiĭ véculuĭ acestuĭa maĭ inţelleptĭ decătŭ fiiĭ lumineĭ intru némulŭ lorŭ sunt„ (Luc., cap. XVI, vers. 8), şi celle fiitórie—nefiitórie le socotescŭ şi precum uă dată *sunt să fie*, tăgăduescŭ, şi maĭ vĕrtosŭ pre ceĭ ce le mărturisescŭ, nebunĭ şi fără socotélă a fi îĭ numescŭ; precum odinióră fericitulŭ Pavelŭ cătră Athenianĭ pentru inviŭarea Domnuluĭ Christosŭ pomenindŭ, ḑiseră a nouilorŭ demonĭ vestitorŭ a fi se pare (Faptele, cap. XVII, vers. 18); şi maĭ josŭ érŏ, déca auḑiră a morţilorŭ scullare, uniĭ cu alţiĭ rideaŭ (cap. XVII, vers. 32). Cu acésta dară proorocia Isaieĭ s'a implutŭ, unde ḑice: „peri-va dară inţellepcĭunea dela inţelepţiĭ eĭ, şi inţellegerea dela ceĭ pricepĕtorĭ o va ascunde“ (cap. XXIX, vers. 14.)

LXVII. Inse „inaintea ochilorŭ passerilorŭ in zădarŭ se arruncă mrejea“ (Pilde, cap. I, vers. 17); căcĭ a-eve şi mărturisitŭ este, că prin credinţă nedejdea in zădarŭ séŭ in-deşertŭ nu este, şi intru acésta carea suntemŭ bine suntemŭ, precum ḑice Apostolulŭ: „cu darulŭ luĭ Dumneḑeŭ sunt acestea ce sunt, şi darulŭ luĭ Dumneḑeŭ in mine deşertŭ n'a fostŭ“ (cartea I Cor., cap. XV, vers. 10). Că, precum amŭ şi maĭ ḑisŭ, avêndŭ credinţă, avemŭ dragoste, avêndŭ dară dragoste avemŭ nedejde, căcĭ „dragostea tóte crede, tóte nedejduesce“ (cartea I Cor., cap. XIII, vers. 7); precum ḑice şi Psalmulŭ XV, vers. 9: „carnea mea se va odihni spre nedejde“; cătră acésta cuviosŭ sfântulŭ mărturisesce Augustinŭ: „odihnită este ânima mea, Dómne, pônĕ cândŭ odihnesce spre tine“; şi adevĕratŭ dară, că altă nedejde, fără in cuvîntulŭ luĭ Dumneḑeŭ, amăgéllă şi nebunĭă şi turburare de beţiă este; pentru carea adeveresce Căntăreţulŭ: „turburatu-s'aŭ şi clătitu-s'aŭ ca bétulŭ şi tótă inţellepcĭunea lorŭ şi-aŭ vĕrsatŭ“ (Psal. CVI, vers. 27); şi aşĭa nebunindu-se, fiiĭ véculuĭ *nălucirilorŭ, séŭ cum amŭ ḑice, comedielorŭ* s'aŭ sprijinitŭ, şi lorŭ traĭnice şi vecĭnice a fi s'aŭ nedejduitŭ.

Nădejdea in Domnulŭ neclătită este. Inse tu punêndŭ nedejdea, neclătitŭ fiĭ, căcĭ Dumneḑeŭ pré-credincĭosulŭ, de ce a juruitŭ, nu se va intorcêndu-se căi: „Dumneḑeŭ a minţi nu scie, nicĭ acésta póte“ (cautŭ Tit., cap. I, vers. 2); şi cătră Evreĭ ḑice: „nepututŭ este Dumneḑeŭ a minţi, pré-vĕrtósă măngăere să avemŭ, cu carea năzuimŭ la cea de ţinutŭ maĭ de'nainte pusă nedejde“ (cap. VI, vers. 18).

LXVIII. Fie-ţĭ dară in minte, că spurcate lumescile pofte, şi cu dênsele cupprinḑêndu-te, nu numaĭ cu cătŭ despre dumneḑeéscă milă despărţindu-te, te osebescŭ, ci incă uă greutate, uă ponegréţă şi minţiĭ uă intunecare îţĭ adducŭ; ca uă dată de ţi-ĭ de Dumneḑeŭ şi de a luĭ sfinte porunce a-minte adduce, şi dela dênsele a fugi şi a le lăpeda aĭ vré, ca deciĭa vre-unŭ folosŭ şi pocăinţă a nu avé să-ţĭ pară, ca maĭ vĕrtosŭ in nedejde să te daĭ, şi ca cum a se ḑice, precum nicĭ pentru bine, nicĭ pentru reŭ, vre-uă resplătire veĭ avé şi, cu unŭ cuvîntŭ să ḑicŭ, in acelle de trupŭ şi de suffletŭ uccidĕtórie şi omorîtórie a oceanieĭ să te lege legăture, din carĭ a te deslega in vecĭ să nu maĭ poţĭ, in care legăture *Lucéferulŭ*[1]) şi Iuda aŭ căḑutŭ, şi ca cum din mórte inviŭare şi drépta a Domnuluĭ şi straşnica judecată n'arŭ fi, şi ca cum drepţilorŭ altŭ bine maĭ bunŭ şi maĭ mare decătŭ acesta nu va maĭ fi, şi ca cum arŭ ḑice că nu-ĭ Dumneḑeŭ tótele omenescĭ macarŭ cătŭ dintr'ascunsŭ lucrurĭ să privéscă. Mărturisesce Proorocŭlŭ: „ḑise nebunulŭ intru ânima sea, nu este Dumneḑeŭ“ (Psal. LII, vers. 1), şi ca cum arŭ uă socotéllă pune, precum duhulŭ omuluĭ, ca *aburulŭ dobitoculuĭ*, muritorŭ şi in nemică intorcĕtorŭ să fie; adecă, căcĭ cândŭ cu trupulŭ, şi cu suffletulŭ veĭ muri; şi macarŭ că allŭ omuluĭ suffletŭ precum nemuritorŭ să fie adeveritŭ şi adevĕratŭ este, inse adevĕratŭ dară că, după lumescile de veĭ ămbla pofte, şi cu trupulŭ şi cu suffletulŭ veĭ în vecĭ muri, precum adeveresce în Pildele selle Solomonŭ: „omuluĭ mortŭ necuratŭ nicĭ uă nedejde îĭ va maĭ fi„ (cap. XI, vers. 7) şi "mortea pĕccătoşilorŭ cumplită,“ ḑice Psalmulŭ XXXIII, vers. 22.

[1]) Satana.—

LXIX. Inse tu de veĭ după dumneḑeescile sfinte porunce ămbla, precum in vecĭ nu veĭ maĭ muri, multe mărturie aĭ. Că cu acestea păḑitŭ fiindŭ, nicĭ putregĭune de óssele telle va da, nicĭ suffletulŭ teŭ in perire se va afla, mărturisesce ântêĭu Psalmulŭ: „nu veĭ lăssa in ĭadŭ suffletulŭ meŭ, nicĭ pré-cuviosuluĭ teŭ a vedé putregĭune“ (Psal. XV, vers. 10). Acésta dérŏ cu rebdarea şi pentru numele Domnuluĭ cu dragoste a tuturorŭ nevoĭelorŭ şi greutăţilorŭ sufferirea, căcĭ „multe grijĭ dreptilorŭ“ (Psal. XXXIII, vers. 20) cărora Domnulŭ cu blăndéţă grăesce: „sufferit'aĭ pentru numele meŭ şi n'aĭ scăḑutŭ“ (Apocal., cap. II, vers. 3); „pentru acésta îţĭ voiŭ dărui dérŏ, — ḑice Domnulŭ, — binele carele n'a vĕḑutŭ ochĭulŭ, nicĭ urechĭa a auḑitŭ, carele maĭ de 'nainte amŭ gătitŭ ţie, căcĭ m'aĭ ĭubitŭ“ (Cartea I Cor., cap. II, vers. 7) Şi alte multe şi nenumĕrate, pentru a dreptilorŭ nedejde, in sfintele selle scripture veĭ affla dovede; precum ḑice: „viéţă a cerşutŭ dela tine, şi ĭ-aĭ datŭ luĭ lungimea ḑillelorŭ in vecĭ şi in véculŭ véculuĭ: mare este slava luĭ intru măntuinţa tea şi mare cinste veĭ pune assupra luĭ“ (Psal XX, vers 5-6); şi érŏşĭ: „fericitŭ bărbatulŭ, a cuĭ este numele Domnuluĭ nedejdea luĭ, şi in deşertăcĭunĭ şi in nebunie mincĭunóse n'a căutatŭ“ (Psal. XXXIX, vers. 5); aşijderea in *solomonescile* Pilde: „aĭbĭ încredinţare in Domnulŭ şi nu te răḑima intru inţellepcĭunea tea“ (cap. III, vers. 5); şi intru alle selle Inţellepcĭunĭ adeveréză: „deşi inaintea ómenilorŭ cazne aŭ păţitŭ, nedejdea lorŭ de *nemórte* plină este“ (cap. III, vers. 4); şi Isaia acésta plinesce: „nedejduit'amŭ in Domnulŭ Dumneḑeulŭ tare in fără-sfĕrşitŭ“ (cap. XXVI, vers. 4); şi Ieremia acésta intăresce: „blăgoslovitŭ bărbatulŭ, care nedejduesce in Domnulŭ şi va fi Domnulŭ nedejdea luĭ“ (cap. XVII, vers. 7). Acestĭa şi alţiĭ mulţĭ ca acestĭa dintre ceĭ vechĭ, intréga şi adevĕrata mărturiă mărturisindŭ adducŭ. Aşijderea de la singurŭ de adevĕrŭ ḑicĕtorulŭ allŭ Domnuluĭ Christosŭ *rostŭ* mărturiă veĭ puté lua, căcĭ „in numele luĭ némurile vorŭ nedejdui“ (Math., cap. XII, vers. 21); şi Apostolulŭ seŭ fericitulŭ Pavelŭ urméză:“ prin carele — ḑice — avemŭ apropiare prin credinţă şi darulŭ acesta, in carele stămŭ şi ne slăvimŭ in nedejdea a slaveĭ a fiilorŭ luĭ Dumneḑeŭ“ (Romanĭ, cap. V, vers. 2); „că cu „nedejdea, — érŏşĭ acella Apostolulŭ ḑice, — némŭ măntuitŭ“, érŏ pentru nedejdea lumiĭ ḑice: .nedejdea dérŏ care se vede, nu este nedejde, căcĭ ce vede cineva şi nedejduesce? (cătră Romanĭ, cap. VIII, vers. 24); şi cătră Collossenĭ scrie: „Christosŭ este in voĭ nedejdea slaveĭ“ (cap. I, vers. 28).

LXX. Deplina déră a nedejdiĭ avêndŭ credinţă, precum ca prin dumneḑeésca milă fiitóriele şi vecĭnicele moştenitórie fericirĭ să moştenescĭ, cu acelle vecĭnice impreună nicĭ aceste pămĕntescĭ îţĭ vorŭ lipsi. Inse tu celle cerescĭ cere şi cu dênsele tóte, şi celle pămĕntescĭ, ţi se vorŭ da. Inse Dumneḑeŭ *bunŭ-chivernisitorulŭ*, orĭ-căte le-a lăssatŭ, tóte cu uă *pricinire* óre-ce le-a lăssatŭ, pentru ca una alteĭa să fie spre adjutorinţă; pentru că, cum déră tóte pentru omŭ, aşĭa omulŭ pentru tóte maĭ chivernisitorŭ şi maĭ *lucrăreţŭ* decătŭ all'alte nesemeluitórie dobitóce să fie. Inse, pentru că în a pĕccatuluĭ blăstemŭ legatŭ şi suppusŭ fiindŭ, în muncă să se hrănéscă şi spre dosadă să se nască; precum Domnulŭ cătră Evva ânteiŭ a ḑisŭ: „în durerĭ veĭ nasce fiĭ“, şi apoĭ cătră Adam: „blăstematŭ pămêntulŭ în lucrulŭ teŭ şi în sudorile feţeĭ telle veĭ mănca pâĭnea tea“ (Nascerea, cap. III, vers. 16—19). Cătră acésta Iovŭ mărturisesce: „omulŭ se nasce spre trudă“ (cap. V, vers 7). Pentru acésta dérŏ fórte bine omulŭ să socotéscă, după socotéllă dérŏ să cunnóscă, că nu dintru a sea vrednicĭă, ci din pré-bogata dumneḑeésca milă trăesce; căcĭ, de-arŭ ḑice omulŭ căte arŭ ḑice, în zadarŭ grăesce, precum Sfântulŭ Grigorie Nazienzénulŭ mărturisesce: „in deşertŭ ostenĭa limba de n'arŭ fi fostŭ a Măntuitoruluĭ milă“, şi precum frumosŭ Apostolulŭ arrétă: „trăescŭ eŭ, inse nu eŭ, ci trăesce in mine Christosŭ“ (Galat, cap. II, vers. 20); şi tóte câte spre a luĭ şi a vieţeĭ luĭ trebuinţă sunt, pre mână ca spre a luĭ slujbă să fie i le-a datŭ, şi maĭ vêrtosŭ ellŭ grijea tuturorŭ pórtă; că pentru acésta sfânta ne invéţă scriptură, să nu ne grijimŭ ce vomŭ mănca séŭ ce vomŭ bé, adecă nu cellea ce trupuluĭ, ci cellea ce-sŭ luĭ Dumneḑeŭ plăcute să păḑimŭ, şi aşĭa nemică ne va lipsi, căcĭ, „ceĭ ce cércă pre Domnulŭ nu vorŭ fi lipsiţĭ de totŭ binele“ (Psal. XXXIII, vers. 11).

LXXI. Socotesce déră, că de vreme ce Dumnedeŭ plăzmuitorulŭ teŭ pre pămêntŭ și preste tóte all'alte alle sélle fapte stăpânitorŭ și impĕratŭ te-a arrĕtatŭ, și cu tóte darurile décă te-a încoronatŭ, étă dérŏ că nu robŭ, ci stăpânŭ lumiĭ te-a lăssatŭ, pre carea dupre dumnedeescile sélle porunce a o chivernisi ți se cade; niciĭ poftele lumiĭ pre tine, ci tu pre dênsele să le înfrĕnezi și să le *hățuescĭ*. Și socotesce, *unŭ persiescŭ omŭ încĕțatŭ, numele Heilsadı, macarŭ că păgânŭ era, dară frumosŭ a grăitŭ, dicêndŭ: nuĕrulŭ și vêntulŭ, luna și sórele și rotundélla, lucrézä pônĕ cândŭ tu uă pâine să-ți agonisescĭ in palmă.* Tóte pentru grijea tea gata și porunca pădescŭ: nu va fi socotéllă dréptă, ca tu porunca să nu-mĭ țiĭ; adecă, după dumnedeésca poruncă tóte ție ițĭ slujescŭ, așia dară ce omeniă veĭ avé, cândŭ tu porunca plăzmuitoruluĭ și a tuturorŭ darurilorŭ dătătorulŭ nu veĭ ține? Și încă acésta să cunnoscĭ, căcĭ adevĕratŭ este, că acella ce ți-a datŭ atâta, are și póte și maĭ multŭ decâtŭ atâta; și, de te veĭ cu aceste puține bine sluji, ițĭ va da și maĭ multŭ decâtŭ atâta. „Cerețĭ dară ânteĭu, — dice, — impĕrăția luĭ Dumnedeŭ și dreptatea luĭ, și tóte se vorŭ adauge voŭe“ (Math., cap. VI, vers. 33). Dobândindŭ dară tóte câte aĭ poftitŭ, acésta trebue să sciĭ, că nu numaĭ pentru tine, ci pentru ca și pre alțiĭ bunurilorŭ selle părtașĭ să facĭ, ți le-a datŭ; și precum in darŭ aĭ luatŭ, așia in darŭ să daĭ, că dice unŭ cuvîntŭ: „dă săracilorŭ și se vorŭ imple jitnițele telle „(Pil., cap. III, vers. 10). Și maĭ adeveritŭ singurŭ Domnulŭ și Dumnedeulŭ nostru Isusŭ Christosŭ la pilda talantuluĭ dice:“ *aferimŭ* slugă bună și credinciósă, că pre puține aĭ fostŭ credinciósă, maĭ pre multŭ te voĭu pune; intră in bucuria Domnuluĭ teŭ „(Math., cap. XXV, vers. 22); érĕ maĭ pre urmă pentru cellŭ scumpŭ dice, adecă slugeĭ, carele talantulŭ in pămêntŭ a ascunsŭ: „luațĭ dela dênsulŭ talantulŭ și-lŭ dațĭ celluĭa ce are dece „(Math., cap. XXV, vers. 28). Acésta déră de bogăția plină dumnedeéscă milă, nu numaĭ ómeniĭ, ci înca și dobitócele cu uă socotéllă óre-care a o cunnósce se pare. Așia dérŏ, maĭ vĕrtosŭ cu câtŭ nu este rușine ca tu, omŭ socotitorŭ fiindŭ, acésta a pricepe să nu poțĭ? și decâtŭ dobitócele maĭ reŭ și maĭ fără minte să te facĭ? séŭ, precum s'arŭ acesta allŭ Isaieĭ cuvêntŭ a chiăma puté: „cunnoscut'a boulŭ pre stăpânulŭ, și *asinulŭ*[1]) ĭeslea domnuluĭ seŭ, érŏ Israilŭ pe mine nu m'a cunnoscutŭ, și poporulŭ meŭ n'a intellesŭ“ (cap. I, vers. 3). Și apostolulŭ acésta-șĭ adeveresce dicêndŭ Pavelŭ: „dobitoculŭ omŭ nu pricepe cellea ce sunt a duhuluĭ luĭ Dumnedeŭ, căcĭ nebuniă este luĭ. „(Către Cor., cap. II, vers. 14).

LXXII. Vedĭ acmu dérŏ, că Dumnedeŭ, de bine făcĕtorulŭ nostru, nu numaĭ pentru noĭ, ómeniĭ, ci incă și pentru păsseruĭce și pentru alte *lighioĭ* in grijă are. Adecă, precum s'arŭ a tălcuĭ puté, nu numaĭ pre ceĭ drepțĭ, căcĭ pré-milostivŭ este, ci incă și pe ceĭ pĕccătoșĭ și fără socotéllă hrănesce și chivernisesce. Adeveresce Cântărețulŭ: „deschidêndu-țĭ tu mâna, tóte se vorŭ imple de bunătate“ (Psal. CIII, vers. 29). La acéstă socotéllă *unŭ poeticŭ arăpescŭ frumosŭ grăesce, dicêndŭ:*“ O bunule Dómne! acella ce din nesciuta tea comóră inchinătorilorŭ de bozĭ[2]) și inchinătorilorŭ de focŭ *léfă nafacà* le daĭ; dérŏ pre prieteniĭ teĭ că ce să-ĭ lașĭ săracĭ? tu, carele și spre neprietenĭ ițĭ țiĭ căutătura séŭ privirea!“ Așia dérŏ, „de vreme ce pentru passerĭ in minte ĭĭ este și le grijesce, cu câtŭ maĭ vĕrtosŭ pentru alleșiĭ seĭ in grijă ĭĭ va fi?“ (Caută Math., cap. VI, vers. 26); precum scrie și Isaia pentru grija, ce are Dumnedeŭ de poporulŭ seŭ (cap. LXII, vers. 12; caută și cartea II Petr., cap. II, vers. 9; și Psal. XXXIII, vers. 8; și Intelleptulŭ, cap. III, vers. 9); și aĭurea dice: „dreptulŭ din nevoiă se va izbăvi și se va da necuratulŭ in loculŭ luĭ“ (Pilde, cap. XI, vers. 8); „și nu va *dosădi* cu fóme Domnulŭ suffletulŭ dreptuluĭ“ (cap. X, vers. 3); și fericitulŭ Davidŭ mărturisesce: „tênĕrŭ fuĭ — dice — și étă imbĕtrâniĭ, și nu vĕduĭ pre dreptulŭ lăssatŭ și sĕmênța luĭ cerșindŭ pâine.“

LXXIII. Inse și acésta a sci ți se cade, că nu leneșilorŭ și trândavilorŭ, ci cellorŭ ostenitorĭ și de trudă ĭubitorĭ Dumnedeŭ bunurile selle dă; căcĭ ânteĭŭ decâtŭ tóte temeĭulŭ și temellia, dela dênsulŭ pusă, acésta este: „crescețĭ și vĕ îmmulțițĭ și implețĭ pămêntulŭ, și stăpânițĭ pescilorŭ măriĭ, sburătorielorŭ ceruluĭ, dobitócelorŭ pămêntuluĭ, i

(1) Asinul. — (2) Idolĭ. —

procĭ“ (Nascerea, cap. I, vers. 28); după acésta urméză: „și in sudórea feţeĭ telle veĭ mănca pâĭnea tea“ (Nascerea, cap. III, vers. 19); după acésta urméză: „eși-va omulŭ la lucrulŭ seŭ și la lucrarea sea pônĕ in séră“ (Psal. CIII, vers. 24); după acésta urméză: „du-te la furnică, o leneșule, și socotesce căile eĭ, și fiĭ inţelleptŭ ca dênsa“ (Pilde, cap. VI, vers. 6); după acésta urméză: „cine va lucra pămêntulŭ seŭ, sătura-se-va de pâĭne“ (Pilde, cap. XII, vers. 11). Acestea dérŏ nu numaĭ ómeniĭ, ci și dobitócele, passerile și jigâniele tóte a le urma și a le cerca se vĕdŭ, mărturisesce Proorocululŭ: „ţincĭi leuluĭ rĕcnindŭ a apuca și a cere dela Dumneḑeŭ hrană șie“ (Psal. CIII, vers. 21); și Ieremia: „turturéŭa, și rêndunéŭa, și stĕrculŭ[1]) cunnoscŭ vremea veniriĭ séllе“ (cap. VIII, vers. 7) Așĭa dérŏ darniculŭ Dumneḑeŭ cellorŭ ce cerŭ, érŏ nu cellorŭ ce tacŭ, bunurile selle va da, pentru că singurŭ învéţă: „cereţĭ și se va da voŭe, cercaţĭ și veţĭ affla, batteţĭ și se va deschide voŭe“ (Math., cap. VII, vers. 7).

LXXIV. Addu-ţĭ dérŏ a-minte că, câte blăstemăţie, căte nevrednicie, căte bezcisnicie, căte nevoĭe, căte greutăţĭ, căte *assuprelle și dodeĭelle* sunt, tóte in lume sunt, și acestea tóte a le petrece, a le vedé și la capŭ a-ţĭ veni sunt; că ḑice Iovŭ: „omulŭ spre trudă se nasce“ (cap. V, vers. 7); și din nascerea sea în totŭ cursulŭ luĭ tóte cu amărăcĭune și cu otravă ammestecate ĭĭ sunt, mărturisesce Isaia: „pomeni-voĭu toţĭ anniĭ meĭ intru amărăcĭunea suffletuluĭ meŭ“ (cap. XXXVIII, vers. 18); și maĭ vĕrtosŭ in tóte ḑillele ca in césulŭ morţiĭ, să nu ḑicŭ ca morţiĭ, să te sciĭ, mărturisindŭ Apostolulŭ: „ca morţiĭ, și étă că trăimŭ“ (cart. II Cor., cap. VI, vers. 9). Acésta dérŏ adevĕratŭ să sciĭ, că cu câtŭ maĭ multŭ cu curată ânima le veĭ sufferi, nemică stricându-ţĭ, maĭ fericitŭ veĭ fi. Adeveresce sfântulŭ Augustinŭ: „pre aurŭ foculŭ, pre ferrŭ **meskiulŭ**, pre dobitocŭ bolduluŭ ĭuţescŭ, érŏ pre dereptulŭ (sic) necaḑurile și dodeĭellele intărescŭ;“ éră altulŭ ḑice: „nu se va intrista direptulŭ (sic) orĭ-ce i s'arŭ tĕmpla“ (Pilde, cap. XII, vers. 21). Și macarŭ de ţi s'arŭ și ce-va intr'acestŭ vécŭ viéţa ***prelunga***, nu pentru a acesteĭ lumĭ săturare séŭ pentru a eĭ slobode voĭe și in desmĭerdărĭ a petrece să-ţĭ paĭe că trăescĭ, ci acésta pomenesce, că „Dumneḑeŭ nu va mórtea pĕccătosuluĭ, ci ca să se întórcă să trăéscă“ (Iezech., cap. XVIII, vers. 23). Așĭa déră prin acestorŭ de acmu reutăţĭ miḑŭlocire celle fiitórie bunătăţĭ a agonisi silesce și a le căștiga nevoesce,

LXXV. Și acésta să sciĭ, că cunnoscĕtoruluĭ și celluĭ de plinŭ omŭ lumea acésta și pedépsă ĭĭ este, și printr'ênsa celluĭ dreptŭ de celle spurcate a se curăţi fórte lesne ĭĭ este; căcĭ Dumneḑeŭ pre alleșiĭ seĭ intr'acestŭ vécŭ ĭĭ cértă, precum ḑice: „Dumneḑeŭ pre cine ĭubesce, îllŭ cértă“ (Pilde, cap. III, vers 12; caută și Tovie, cap. XIII, vers. 2, și apost. Pavelŭ către Evreĭ, cap. XII, vers. 6; Iovŭ, cap. V, vers. 7; Iacovŭ, cap. I, vers. 12; Apoc., cap. III, vers. 19); cellorŭ dreptĭ ḑice: „bucura-se-va lumea, éră voĭ vĕ veţĭ intrista“ (Ioan; cap. XVI, vers. 20); și maĭ vĕrtosŭ intr'acésta a lumiĭ viéţă ca într'unŭ focŭ curăţitorŭ, — carele papistașiĭ in viéţa viitóriă a fi îllŭ socotescŭ și cu numele „purgatorium“ îllŭ numescŭ, adecă curăţitorŭ, — a fi ne poruncesce, ca cu cătŭ ne vomŭ pedepsi maĭ multŭ, cu atâta să ne curăţimŭ, inse să nu ne spurcâmŭ, maĭ multŭ. Pentru acésta dérŏ luĭ Dumneḑeŭ să ne rugâmŭ, in viéţă intr'acésta, adecă in foculŭ curăţitorŭ, maĭ multŭ să trăimŭ, precum se ruga Davidŭ: „să nu morĭu, Dómne, ci să trăescŭ“ (Psal. CXVII, vers. 17). Așĭa déră tu, cu cătŭ maĭ multŭ in viéţă intr' acésta trăindŭ și pedepsindu-te, ca argintulŭ in focŭ lămuritŭ să te facĭ, precum érŏșĭ ḑice: „argintŭ lămuritŭ și ispititŭ de șépte orĭ, érŏ tu, Dómne, ne veĭ feri pre noĭ și ne veĭ păḑi pre noĭ“ (Psal. XI, vers. 7). Intr'acesta chĭpŭ dérŏ Domnulŭ pre alleșiĭ seĭ a-ĭ preface va; și acésta cu ce dérŏ? cu pedépsă, cu necasurĭ, cu nevoĭe, cu sărăcie, și cu alte intr'acestŭ chipŭ; pentru care lucru frumosŭ mărturisesce Isaia: „fertu-te-amŭ, inse nu ca argintulŭ, — allesu-te-amŭ in cuptorulŭ sărăcieĭ“ (cap XLVIII, vers. 10); și Inţelleptulŭ ḑice: „ca pre aurŭ in cuptorŭ ĭ-a ispititŭ și ca jertfitulŭ *curbanŭ* a luatŭ pre dênșiĭ“ (Inţellepcĭune, cap. III, vers. 6); și Zacharia proorocululŭ adeveresce, ḑicêndŭ: „și voĭu adduce a treĭa parte prin focŭ și voĭu topi precum se topesce argintulŭ, și voĭu

[1]) Бѣдрьгь, — cuvintŭ bulgărescŭ. —

ispiti precum se ispitesce aurulŭ; ellŭ va striga numele meŭ și eŭ îllŭ voĭu audi; dice-voĭu: poporulŭm eŭ estĭ, și ellŭ va dice: Domnulŭ Dumnedeulŭ meŭ“ (cap. XIII, versŭ in sfĕrșitŭ). Unde dérŏ maĭ bunŭ focŭ curățitorŭ decâtŭ lumea acésta veĭ affla? căcĭ adevĕratŭ să sciĭ, că altŭ focŭ curățitorŭ, fără lumea acésta, nu este; érŏ cine că este dice, reŭ dice; érŏ eŭ acésta socotescŭ, că pônĕ nu-țĭ veĭ trupulŭ acesta in chipŭ de óllă și suffletulŭ in chipŭ de aurŭ și lumea acésta in chipŭ de focŭ face; și așĭa suffletulŭ impreună cu trupulŭ de nu-țĭ veĭ in para vieţeĭ acesteĭa ferbe, — mântuință nu aĭ. Că, precum trupulŭ cu suffletulŭ impreună aŭ greșitŭ, așĭa impreună aŭ se pedepsi trebue; și precum in lume intr'acésta aŭ făcutŭ pĕccatulŭ, in lume intr'acésta pocăindu-se, ĭertare să ĭea; căcĭ la ĭadŭ nu este pocăință, precum cântă Psalticulŭ, că „nu este in mórte cine să te pomenéscă; și în ĭadŭ déră, cine se va mărturisi ție?“ Și maĭ vĕrtosŭ, pônĕ estĭ sănĕtosŭ, precum pocaaniă[1]) să fie de făcutŭ, caută ecclesiastulŭ luĭ Isusŭ Syrachŭ (cap. XVII, vers. 24, și cap. XVIII, vers. 25); că tu singurŭ pre tine de nu te veĭ indrepta, nicĭ singurŭ Dumnedeŭ nu te va mântui, la care lucru sfântulŭ Augustinŭ marturŭ îmĭ este, unde dice: „cine te-a făcutŭ pre tine fără tine, nu te va indrepta pre tine fără tine.“ Și precum déră in trupŭ și in sânge aĭ greșitŭ, așĭa in trupŭ și in sânge să te curățescĭ, căcĭ intr'altŭ chipŭ curățire nu este, sfântulŭ Pavelŭ mărturiă îmĭ este:“ tóte in sânge se curățescŭ și fără sânge nu se va ĭerta pĕccatulŭ“ (către Evreĭ, cap IX, vers. 22). Iată dérŏ că, după ce tu murindŭ și alle trupuluĭ teŭ stichie[2]) una de altă după ce se vorŭ despărți, și trupulŭ dela suffletŭ se va deosebi, — cum și in ce chipŭ pĕccatulŭ-ți se va ĭerta? și nu unŭ lătinescŭ părutŭ purgatorium, ci uă miiă macarŭ de-arŭ fi, ce-țĭ vorŭ folosi, de vreme ce in ĭadŭ ispovedaniă și pocaaniă nu este? Vederatŭ dérŏ este că, precum la facerea pĕccatuluĭ tóte alle trupuluĭ stichie impreună aŭ fostŭ, așĭa și la deslegarea pĕccatuluĭ tóte impreună a fi se cade; și precum tuturorŭ spurcata a lumiĭ desmĭerdare plăcută a fostŭ, așĭa și greutatea pocaanieĭ *cu tótele* impreună a ridica și a rebda le trebue; și precum tóte aŭ greșitŭ, așĭa tóte ĭertăcĭune să ĭea; și intr'acesta chipŭ se vorŭ mântui, érŭ intr'altŭ chipŭ — ba, in vécŭlŭ acesta. Fiĭ dérŏ acmu, intr' acestŭ puținŭ vécŭ, puțintellușĭ rebdătorŭ și sufferitorŭ, și odihna și desfĕtarea cea multă veĭ agonisi, căriĭa sfĕrșitŭ nu este, pentru carea adeveresce Ecclesiastulŭ: „puțintellŭ ostenĭĭ și multă odihnă afflaĭ“ (cap. XLI vers. 35). Impotrivă, celluĭ necuratŭ și in *statulŭ* spurcăcĭuniĭ *muritŭ*, dice Pildele: „omuluĭ mortŭ necuratŭ nicĭ uă nedejde îĭ va maĭ fi“ (cap. XI, vers. 7).

LXXVII. Și acésta a sci fórte ți se cade că, cu totŭ de-adinsulŭ de veĭ impotriva reutăților poftelorŭ lumiĭ acesteĭa vitejesce și neclătitŭ sta, nicĭ cum ce-va a-țĭ strica va puté, mărturisesce *fruntea Apostolilorŭ*: „stă impotriva diavoluluĭ și va fugi dela tine“ (Petr., cartea I, cap. V, vers. 9). Căcĭ lumea multe scie și multe poftescŭ poftele eĭ, inse intellepțulŭ și cellŭ adevĕratŭ omŭ — maĭ multŭ și maĭ multe puterile luĭ. Și érŏșĭ dicŭ, că lumea, adecă omulŭ carele lumiĭ slujesce, multe precum să fie invĕțatŭ i se pare, și tóte alle luĭ — sciute, adeverite și vĕdite i se vĕdŭ a fi; inse tóte invĕlluite și nicĭ intr' uă parte spre eșire locŭ séŭ cărrare afflă; că adevĕratŭ dérŏ *Bernardus* in Chitirile[3]) sélle adeverézà: „mulțĭ multe sciŭ, și singurĭ pre sine nu se sciŭ.“ Inse tu, de veĭ cu intrégă intellepcĭune și cu bună socotéllă cerca, pare-mi-se și adevĕratŭ, că in lume intr'acésta măcarŭ ce-va-șĭ spre a intellepcĭuniĭ plăcere nu veĭ affla; că „deșertarea deșertărilorŭ, — dice Ecclesiastulŭ, — și tóte deșerte“ (cap. I, vers. 1); și érŏșĭ dice: „in zadarŭ mrejea de 'naintea ochilorŭ sburătórielorŭ se aruncă“ (Pilde, cap. I, vers. 17). Așĭa dérŏ, in deșertŭ lumea pre cellŭ de intellepcĭune cupprinsŭ a amăgi silesce. Nicĭ déră cu acésta precum te veĭ desvinovăți să gândescĭ, adecă precum diavolulŭ séŭ alle luĭ meșteșugurĭ să te fie amăgitŭ; că cu acésta maĭ mare agonisescĭ pĕccatŭ, căcĭ diavolulŭ assupra tea a stăpâni putere nu are, nicĭ altă ce-va a-țĭ adaoge póte, fără câtŭ póte să te indemne, érŏ pĕccatulŭ a-lŭ face séŭ a nu-lŭ face in

Cu intellepcĭune de veĭ cerca, lumescŭ ce-va de plăcutŭ nu veĭ affla.

(1) Căință. — (2) Elemente. — (3) Meditațiune. —

mâna tea este. Pentru nestăpânirea diavoluluĭ assupra tea și precum macarŭ unŭ pĕrŭ din capŭ a-ţĭ smulge vrednicŭ să nu fie, caută sfintele scripture, că de acésta mărturiă pline sunt (precum Impĕrăţia III, cap. XXII, vers. 22; Paralip., cap. XVIII, vers. 20; Iovŭ, cap. I, vers 12; Marco; cap. V, vers. 12—13; Efes., cap. II, vers. 2; Timoth, cartea II, cap. II, vers. 26; Apoc., cap. XX, vers, 7). Acestea dérŏ pricepêndŭ învéţă, și invĕţându-le nu tăcé, ci in tótă vremea pre toţĭ in tóte lucrurile invéţă și mărturisesce.

LXXVII. Lumea cu cellŭ deobsce cuvîntŭ, adecă cerurile, pământulŭ, marea, beznele, și all'alte carile in lume se cupprindŭ, cu unŭ cuvîntŭ tóte, lume se chĭamă Așĭa dérŏ a omuluĭ trupŭ, cu tóte căte in lontru și din affară, cu unŭ nume trupŭ se chiamă. Adecă, precum s'arŭ assemĕna, trupulŭ lume este, precum *Petru Belcherius*, unde pentru *sferă* tălcuesce, ḑice: „sferă este bărbatulŭ deplinŭ, carele, precum sfera intre duo *polurĭ*, așĭa ellŭ intre duo ţenchĭurĭ, intre nascere și intre mórte, cu nepărăsite clătirĭ, mutărĭ și grijĭ, este suppusŭ“ Adecă lumea, carea cerurile cupprindŭ, lumea mare; trupulŭ, carele viéţa cupprinde, lumea mică, se chĭamă; și amĕnduo de unŭ ziditorŭ și de unŭ făcătorŭ făcute și de unŭ Dumneḑeŭ și de unŭ Domnŭ stăpânite sunt; inse una impotriva alteĭa fórte imponcișitóriă: ànteiŭ despre partea suffletuluĭ nemuritorŭ. a dŭoa căcĭ tóte alle lumiĭ marĭ lucrurĭ trecĕtórie și nestătătórie sunt, érŏ lumea mică cu dumneḑeesculŭ seŭ darŭ acésta póte, ca tóte acellea alle eĭ trecĕtórie și putreḑitórie in vecĭnice, in netrecĕtórie și pururea trăitórie a le preface, și prefăcêndu-le, in vecĭ să le moștenéscă. Și acésta cum? intr'acesta chipŭ: adecă lumina lumiĭ in lumina credinţeĭ, adecă in sórele cellŭ neappuitorŭ, a o preface; adecă prin credinţă Dumneḑeŭ lumina luĭ să se facă. Adeveresce „lumina luĭ este miellulŭ, căcĭ nópte nu va fi acollo“ Apocalipsis (cap. XXI, vers. 23); și Isaia: „nu va maĭ appune sórele teŭ“ (cap. LX, vers. 20). O, luminósă se va lumina lumiĭ preface, precum ḑice: „fi-va lumina luneĭ ca a sóreluĭ, și lumina sóreluĭ înșeptită“ (Isaia, cap. XXX, vers. 26).

Nedejdea tare ceruluĭ se potrivesce. Așijderea intăritura, adecă cerulŭ lumiĭ marĭ, lumea mică in intăritura cea adevĕrată, adecă in nedejdea credinţeĭ să mute, carea decătŭ întăritura maĭ tare și maĭ vecĭnică este, căcĭ cerulŭ se va trece, érŏ nedejdea nu; precum singurŭ Domnulŭ mărturisesce: „cerulŭ și pământulŭ se va trece, érŏ cuvîntulŭ meŭ, —, adecă nedejdea, carea v'amŭ datŭ voŭe, — nu va trece“ (Math., cap. XXIV, vers. 35); și maĭ vĕrtosŭ, că nedejdea întăritură adecă cerŭ noŭ se va face, mărturisesce Ioannŭ: „și veḑuĭ cerŭ noŭ și pământŭ noŭ“ (Apoc; cap. XXV, vers. 1); adecă acella cerŭ întăritura și plinirea nedejdiĭ este, precum Apostolulŭ adeveresce: „cerŭ noŭ și pământŭ noŭ și *făgada* luĭ așteptàmŭ“ (Petru, cartea II, cap. III, vers. 13).

Așijderea apele, adecă marea, *amărăcĭunĭ și dodeĭallă* se tălcuesce; pre care mare cu a credinţeĭ căldură să o ussuce și de totŭ de la omŭ să lipséscă și să nu maĭ deacĭĭa fie, precum bogoslovulŭ mărturisesce Ioannŭ: „și mare de-acĭĭa nu este“ (Apoc., cap. XXII, vers. 1), adecă în cerulŭ noŭ și pământulŭ noŭ amărăcĭune și dodeĭelle să nu fie.

Faptele bune séŭ relle a omuluĭ pómelorŭ bune séŭ relle se potrivescŭ. După acésta, a lumiĭ marĭ róde și seminţe, a lumiĭ micĭ bunele séŭ rellele sélle fapte sunt; adecă, precum in lume intr'acésta le va fi semĕnatŭ, așĭa acollo le va secera, de carele Solomonŭ ḑice: „mânca-vorŭ *viptulŭ* căiĭ selle „(Pilde, cap. I, vers. 31); érŏ pentru ceĭ deșerţĭ se ḑice:“ vêntŭ semenară și viforŭ secerară“ (Ossie, cap. VIII, vers. 6); érŏ „cariĭ in lacrime sémĕnă, in veseliă vorŭ secera,“ ḑice Psalmulŭ CXXV, vers. 5. Pentru acésta maĭ de multŭ s'a ḑisŭ: „nu din singură pâinea viŭ va fi omulŭ, ci din totŭ cuvîntulŭ, carele esse din gura Domnuluĭ“ (Deuteronomon, cap. VIII, vers. 3. și Math., cap. IV, vers 4; Luc. cap. IV, vers. 4). Acésta dérŏ hrana cea cerésca și pâinea cea ângerésca este.

Vecĭnica inţellepcĭune sóreluĭ se assémĕnă. Urmézŭ, ca pre sórele lumiĭ marĭ lumea mică in vecĭnica adecă in dumneḑeésca inţellepcĭune a-lŭ muta, pentru carea Apostolulŭ ḑice: „inţellepcĭunea lumiĭ nebuniă este lôngă Dumneḑeŭ „(Cartea I Cor., cap. III, vers. 19), adecă lumina sóreluĭ lumiĭ — carea de nu se va in credinţa inţellepcĭuniĭ ceiĭ de plinŭ preface,

adecă in lumina séŭ sórele, carele nedejdea arrétă — înaintea mïellului — carele sórele dreptăţiĭ este — adecă inaintea dumnedeescii lumine, intunerecŭ şi nópte este.

Alle vremenicelorŭ deşertăcĭunĭ luna se tâlcuesce.

Iară soţia sóreluĭ, luna, carea *tândŭ plină, tândŭ deşértă*, carea a vremenicelorŭ lipsă séŭ deşertare arrétă, pre carea sórele, cu lumină imprumutându-o, o plinesce, adecă inţellepcĭunea cea vecĭnică aceste de acmu deşerte şi neplinite *este să le plinéscă*, adecă „fi-va lumina luneĭ ca a sóreluĭ," adecă totŭ deşertulŭ capŭ de inţellepcĭune şi de cunnoscinţă se va implé; pentru acésta bunŭ şi credincĭosŭ marturŭ pe Malachia amŭ, unde dice:" atuncĭa vorŭ vedé — adecă le va mintea la capŭ veni şi vorŭ cunnósce — ce să fie între dreptulŭ şi intre strâmbulŭ „(cap. III, vers. 18).

Privellele cerescĭ — passerile se potrivescŭ

Passerile dérŏ ceruluĭ lumiĭ in privirile şi privellele nouluĭ cerŭ a le assemena póte, carele prin intrégа credinţă, ca passerea sburătorŭ, cerescile privelle şi *seirurĭ*[1]) va privi; cătră care socotéllă acella allŭ Prooroculuĭ s'arŭ cuvîntŭ a potrivi puté: „cine îmĭ va da penne ca a porumbuluĭ, şi voĭu sbura şi voĭu odihni" (Psal. LIV, vers. 7).

Acollo săracĭĭ şi mişeiĭ ceĭ slabĭ, cariĭ ca mïellulŭ spre junghiare şi ca óĭa spre tundere, aşĭa eĭ spre ceĭ ce-ĭ asuprĭaŭ, nedeschidêndu-şĭ gura sea, şi ca dobitoculŭ ce cu povóră şi cu jugŭ se cu sufferirea ingreuĭe, volnicĭ, tarĭ şi puternicĭ se vorŭ arrĕta, căcĭ Dumnedeŭ — adjutorulŭ lorŭ; pentru cariĭ Iovŭ dice: „cuĭ estĭ adjutorŭ? aŭ nu celluĭ slabŭ? „(Cap. XXVI, vers. 2).

In împĕrăţia cerésca pătimire şi în ce-va lipsă nu va fi.

Atuncĭa durerile, pătimirile, carile ca şérpele îĭ muşca şi ca scorpia îĭ invenina, nu vorŭ fi; acollo rellele chitirĭ séŭ vrăjmaşele ispitirĭ, carile *ca demoniĭ séŭ ca diavoliĭ* îĭ băntuĭaŭ şi-ĭ dodedĭaŭ, nu vorŭ trece, nicĭ cătră dênşiĭ vre-uă putere vorŭ avé; căcĭ lorŭ s'a disŭ: „ĭată v'amŭ datŭ voŭe putere assupra şerpilorŭ şi assupra scorpiilorŭ şi preste tótă puterea neprietenilorŭ, şi nemica v'a strica" (Luc., cap. X, vers. 19).

Acollò se va allege carele luĭ Dumnedeŭ s'a assemĕnatŭ.

Acollo, carele *hirişŭ* şi deplinŭ omŭ a fostŭ şi carele luĭ Dumnedeŭ făcătorulŭ seŭ s'a assemĕnatŭ, se va alege; căcĭ poruncele luĭ pădindŭ, din omŭ Dumnedeŭ séŭ fiĭu luĭ Dumnedeŭ s'a făcutŭ; pentru cariĭ maĭ de 'nainte Davidŭ se mira: „eŭ *disĭ* — dice — voĭu Dumnedeŭ a fi" (Psal. LXXXVI, vers. 6); şi maĭ pre urmă Ioannŭ mărturisesce: „érŏ căţĭ priimiră pre ellŭ, le dede lorŭ putere fiĭ luĭ Dumnedeŭ a fi" (Ioan., cap. I, vers 12).

Slava, cinstea şi norocirea cea deplină blagoslovenia Dumnedeéscă este.

Acestiĭa slava, norocirea şi fericirea cea de plinŭ vorŭ lua şi în vecĭ o vorŭ moşteni, cărora linulŭ şi cellŭ de bucuriă glasŭ se va, dicêndu-se, audi: „veniţĭ, blagoslŏviţiĭ părinteluĭ meŭ, de moşteniţĭ gătită voŭe impĕrăţia ceruluĭ de la zidirea lumiĭ „(Math., cap. XXV, vers. 34).

Pre lumea acésta ce a viitóriă este de a gonisitŭ

Intr'acesta chipŭ dară lumea mică, adecă omulŭ, pre lumea mare, adecă pre acéstă amăgelnică şi trecĕtóriă vreme, in impĕrăţia cea fără sfèrşitŭ şi fără trecutŭ, nevoindu-se, a o muta şi a o premeni va puté, şi acelle maĭ susŭ pomenite de fericire şi de slavă neveştedite şi neovilite va căştiga cunune, cu carile puterniculŭ Dumnedeŭ acelle alle selle de demultŭ ascunse va descoperi minunĭ.

Réua acésta lume bună îţĭ va fi, cândŭ după a eĭ pofte nu veĭ ămbla.

Aşĭa dérŏ, réŭa acésta lume ţie bună ţĭ-a fostŭ, căcĭ nu intr'a eĭ, ci intru a credinţeĭ, adecă intru a sóreluĭ celluĭ adevĕratŭ, aĭ ămblatŭ lumină; şi sub intăritura cea decâtŭ cerulŭ maĭ vĕrtósă, adecă sub nedejdea cea fără smintéllă, suppunêndu-te, te-aĭ *acĭuatŭ*[2]), şi cu dênsa te-aĭ accoperitŭ, i procĭ.

Tóte circumstanţiele lumiĭ pĕccătosuluĭ pĕrêşe şi dovede vorŭ fi.

Aşijderea aceste alle lumiĭ ţie pomenite pilde şi *typurĭ*[2]) de nu te veĭ intr'acesta chipŭ a le premeni sili, ci numaĭ spre a trupesculuĭ ochĭu privi-veĭ şi spre a trupuluĭ poftire ămbla, acellea ţie pĕrêşe şi dovede îţĭ vorŭ fi, şi acésta a ţi se dice urmézǎ: aŭ singurŭ pre tine n'aĭ cunoscutŭ? aŭ pildă nu aĭ avutŭ? aŭ invĕţătură séŭ invĕţătorŭ ţĭ-a lipsitŭ? aŭ nebunŭ aĭ fostŭ şi acestea a cunnósce inţellepcĭune n'aĭ avutŭ? — carile a tăgădui şi *bâhă a prinde*[3]) nu veĭ puté; căcĭ ţie inţellepcĭunea

(1) Meteore. — (2) Odihnitŭ. — (3) A nega.

duhuluĭ, carea este viéță, ți s'a datŭ, — că ce aĭ lăpedatŭ? și intellepcĭunea trupuluĭ, carea este mórte, aĭ cercatŭ, — că ce o aĭ luatŭ? Căcĭ intellepcĭunea trupuluĭ mórte, érŏ a duhuluĭ viéță a fi, Apostolulŭ mărturisesce (caută Roman., cap. VIII, vers. 6); pentru intelleptulŭ dérŏ cellŭ trupescŭ așĭa se dice: „acella va muri, căcĭ n'a avutŭ învĕțătură“ (Pilde, cap. V, vers. 23); érŏ intellepcĭunea duhuluĭ acésta face: „intellepcunea zidi șie casă și sprijini stĕlpĭ șépte“ (Pilde, cap. IX, vers. 1); adecă intelleptulŭ cu duhulŭ găti-șĭ casă impĕrățĭa ceruluĭ, pre carea in celle a duhuluĭ șépte daruri o a intemeĭatŭ, și sufletulŭ intr'ênsa a vieţui șĭ-a așeḑatŭ, căruĭa smintéllă séŭ răzsipire nu va fi: fiindŭ pre pétră zidită, venindŭ *povoĭulŭ* nu o va săpa.

In tótă vremea fiĭ gata, ca la vremea de întrebare a respunde sĕ poțĭ.

Acestea dérŏ așĭa a le sci ți se cade, și intr'acesta chipŭ a le cunnósce și a le pricepe arŭ trebui, ca la vremea de intrebare a respunde să poțĭ, și incă și cellorŭ ce nu te vorŭ intreba, tu precătŭ poțĭ le spune și le mărturisesce; căcĭ „tóte alle lumiĭ lucrurĭ, — pônĕ nu le veĭ spre bine premeni, — deșerte sunt și lucrurĭ vrednice de risŭ“ (Ieremia, cap. X, vers. 15).

Cândŭ lumea te laudă, óre este precum ḑicŭ ómeniĭ? singurŭ pre tine te ispitesce; nicĭ cu acesta să te măndrescĭ.

Inse tu, măcarŭ de te veĭ dela lume precum in bunătățĭ să fiĭ lăuda, către acésta singurŭ ție judecată să-țĭ fiĭ: óre precum lumea ḑice aŭ intr'altŭ chipŭ să fiĭ? Nu maĭ multŭ pre alțiĭ, pentru tine ce vorŭ ḑice, ci singurŭ sciințeĭ ânimeĭ telle, crede; căcĭ lumea nu pentru binele teŭ, ci pentru reulŭ teŭ te laudă, adecă ca și ție să pară, precum maĭ multŭ ce-va decâtŭ eștĭ să fiĭ; și așĭa ea maĭ multŭ pe ceĭ intelepțĭ și bunĭ, decâtŭ pe ceĭ reĭ și nebunĭ, a-ĭ oborî și a-ĭ dărâma silesce, precum frumosŭ vorovesce Seneca: „precătŭ ne-amŭ suitŭ maĭ susŭ, pre atâta ne-amŭ maĭ la frică apropiatŭ.“ Și fulgerulŭ totŭ-d'a-una locurile inalte lovesce. Nicĭ să gândescĭ, că tóte drumurile și alle drumurilorŭ eĭ eșirĭ a cunnósce veĭ puté, că cu acésta pre lesne te veĭ amăgi, pentru căcĭ șuvăite căile véculuĭ acestuĭa. Nicĭ te ispiti pre strâmbele cărrărĭ, că veĭ dreptŭ a âmbla puté; ci, unde cea dréptă calle veĭ găsi, pre dênsa âmblândŭ, nu o părăsi; adecă că, intre celle indĕrĕptnice âmblândŭ, și tu a nu te indĕrĕptnici cu nevoiă este, precum intelleptulŭ grăesce: „aŭ póte dérŏ omulŭ a ascunde foculŭ in sinŭ și veșmintele să nu-șĭ ardă?“ (Pilde, cap. VI, vers. 27). Așĭa dérŏ, in prieteșugulŭ lumiĭ, a tecă in indĕmâna și in norocirea eĭ fiindŭ, in ce-va a nu te sminti putință nu este: pentru acésta dérŏ de dênsa departe și din cărrările eĭ intr'uă parte depărtatŭ te abbatte; căcĭ cândŭ maĭ lină ți se ivesce, atuncĭa lațurĭ îțĭ gătesce, și cândŭ maĭ cu dragoste îțĭ vorovesce, atuncĭa a te zugruma silesce. Mărturisesce Ieremia: „pace prietenuluĭ seŭ vorovesce și pre ascunsŭ îĭ pune luĭ lațurĭ“ (cap. IX, vers. 8).

LXXIX. Inse și acésta a sci fórte ți se cade: căcĭ tóte a asculta și a cerca ți se cade, celle dérŏ bune opresce, érŏ celle relle dela tine le izgonesce, și precum sunt, așĭa dreptŭ le judecă și le socotesce, precum ḑice: „carele ce cunnósce grăesce, județulŭ allŭ dreptățiĭ este“ (Pilde, cap. XII vers. 17). Și așĭa veĭ affla precum lumea acésta, măcarŭ că multe ți s'a juruitŭ și spre maĭ multe ți s'a adeveritŭ, inse nicĭ odinióră intr' unŭ cuvîntŭ séŭ cu tine intr'unŭ locŭ va sta, nicĭ in fără sfĕrșitŭ cu dênsa veĭ puté custa; și trupulŭ cu lumea măcarŭ că fórte se potrivesce, inse sufletulŭ de dênsa fórte se deosebesce; căcĭ trupulŭ spre celle pământescĭ, érŏ sufletulŭ spre celle cerescĭ caută; căcĭ fiete-care fire celle șie assemenea ĭubesce; trupulŭ dară, muritorŭ, putreḑitorŭ și trecĕtorŭ, — muritórele și putreḑitóriele și trecĕtóriele; éră sufletulŭ nemuritorŭ, neputreḑitorŭ și vecĭnicŭ — nemuritóriele, neputreḑitóriele și vecĭnicele oglindesce; cu acésta dară atâta impotrivire și deosebire aŭ, câtŭ *stichia* uscată de cea umedă séŭ câtŭ cea rece de de cea ferbinte.

Sufletulŭ cea maĭ vrednică parte este: acésta trebue grijită

Pentru acésta dérŏ, sufletulŭ allŭ omuluĭ maĭ vrednicŭ și maĭ mare fiindŭ, ellŭ pe trupŭ, érŏ nu trupulŭ pe dênsulŭ a stăpâni trebue; și trupulŭ după dênsulŭ, érŏ nu ellŭ după trupŭ a âmbla fă.

LXXX. De tóte păḑitŭ și în tóte grijitŭ fiĭ; nicĭ să cum-va vre-odinióră ḑicĭ: „că tóte all'alte bune le amŭ;“ și de veĭ una numaĭ rea, adecă după a trupuluĭ poftă ce-va,

face, ce va fi? — căcĭ peccatulŭ prilejŭ şi pricină cércă, érŏ de-acĭĭa a se lăţi pre lesne iĭ este şi „dintr'uă scăntee se va apprinde focŭ“ (Ecclesiastulŭ, cap. XI, vers. 34), „şi foculŭ nicĭ odinióră va ḑice — adjunge“ (Pilde, cap. XXX, vers. 16). Şi acésta, adecă facerea pĕccatuluĭ, nu intr'uă septemână séŭ intr'unŭ annŭ uă dată, ci aşĭaşĭ măcarŭ odinióră in viéţa tea, — macarŭ că fără greşéllă unuluĭ Dumneḑeŭ, — a nu greşi şi pofteĭ trupuluĭ teŭ a nu te *smomi* silesce şi pré nevoesce. Căcĭ, numaĭ uă dată voĭa şi pofta desfrênându-se, multe nebunie de-acĭĭa pre urmă iĭ urméză şi spre maĭ marĭ şi maĭ adânce de greşelle bezne a-lŭ răpi cutéḑă, că „dintr'unŭ pĕccatŭ multe se facŭ,“ marturŭ Apostolulŭ (Rom., cap. VI); şi deciĭa trupuluĭ altă de a suffletuluĭ deosebită lege dobăndesce şi streine obiceĭe agonisesce, adeveréză Apostolulŭ: „vĕḑŭ altă lege in mădullărilе melle oştindŭ assupra legiĭ minţiĭ mele“ (Romanĭ, cap VII, vers. 23).

LXXXI. Şi macarŭ că de veĭ şi cuvintele lumiĭ asculta, şi după trupescile voĭe veĭ ămbla, şi nu intr'uă septemână séŭ intr'unŭ annŭ uă dată, ci aşĭaşĭ in tóte ḑillele vieţeĭ telle şi in totŭ césulŭ custulŭ teŭ, — ce-ţĭ folosescŭ? adevĕratŭ acesta folosŭ aĭ, că de ţĭ-arŭ şi ce-va viéţa maĭ lungă fi, maĭ scurtă o facŭ, şi aşĭa totŭ puţină desfĕtarea şi scurtă-ţĭ este viéţa, şi din césŭ ce trece incă maĭ scurtându-o o sfĕrşescĭ, precum frumosŭ Solomonŭ intru alle selle grăesce inţellepcĭunĭ: „noĭ dérŏ, cariĭ născuţĭ suntemŭ totŭ-d'a-una sfĕrşiţĭ a fi“ (cap. V, vers. 13). Şi macarŭ că, in lungimea vieţeĭ de te semeţescĭ, socotindŭ că veĭ avé vreme de reutăţĭ şi de alle trupuluĭ pofte să te părăsescĭ, dérŏ de năprasnă de ţi se va acella allŭ Prooroculuĭ cuvîntŭ grăi: „orănduesce casa tea, că veĭ să morĭ şi nu veĭ fi viŭ „(Isaia, cap. XXXVIII, vers. 1). Inse tu singurŭ pre tine te cércă şi, dintr'unŭ capĕtŭ pônĕ intr'altŭ capĕtŭ allŭ vieţeĭ telle séma luându-ţĭ, allérgă; că, precum ḑicŭ eŭ, că scurte iţĭ veĭ septemânele affla şi pré puţinŭ intru desfĕtările lumiĭ iţĭ va fi a ămbla, incă cândŭ aĭ trăi cătŭ de multŭ

LXXXII. Maĭ cu de-adinsŭ inse acésta in tótă vremea şi peste totŭ césulŭ din minte şi din *chitéllă*[1]) să nu-ţĭ éssă, adecă: născutu-m'amŭ — muri-voĭu, muri-voĭu — şi érŏşĭ inviŭa-voĭu, inviŭa-voĭu şi la straşnica şi drépta dumneḑeéscă judecată a eşi îmĭ este. După acésta, „impotriva bineluĭ reulŭ, érŏ impotriva vieţeĭ mórtea este“, ḑice Ecclesiastulŭ (cap. XXXIII, vers. 15); mórtea dérŏ neadevĕratŭ cândŭ, érŏ adeveratŭ uă dată a muri; şi érŏşĭ acella ḑice: „in minte să-ţĭ fie, că mórtea nu va zăbăvi“ (Eccles., cap. XIV, vers. 12); şi in sfântulŭ Noulŭ Testamentŭ: „veniva — ḑice — Domnulŭ slugeĭ aceĭa in césulŭ carele nu va sci ellŭ „(Luc., cap. XII vers. 46). Pentru acésta invéţă: „străjuiţĭ, căcĭ nu sciţĭ cândŭ fiĭulŭ omenescŭ este să vină“ (Math., cap. XXIV, vers. 42 şi Luc., cap. XII, vers. 40). Iată dérŏ că nicĭ ţenchiulŭ vieţeĭ telle unŭ annŭ séŭ ḑece séŭ uă sută să puĭ nu este; că nu numaĭ annulŭ séŭ ḑiua ce vine, ci aşĭaşĭ şi resuflarea a dŭoa neadevĕrată şi nesciută-ţĭ este. Căcĭ cea trecută a trecutŭ, pre carea a o maĭ intórce nu poţĭ, şi aceĭa din viéţă ţi s'a scurtatŭ; érŏ, cea viitóriă, precum o veĭ adjunge, nu te veĭ adeveri. Şi precum dérŏ, cândŭ te veĭ nasce? — n'aĭ sciutŭ; aşĭa cândŭ veĭ muri, nu veĭ sci; şi precum césulŭ morţiĭ telle, carele va fi, nu cunoscĭ, aşĭa nicĭ jumĕtatea vieţeĭ telle, care ḑi va fi, nu veĭ pricepe. Pentru acésta, să nu cum-va socotescĭ, ḑicĕndŭ: jumĕtatea vieţeĭ melle voĭu mănca, bé, şi pre lume mĕ voĭu cum îmĭ place desfĕta, érŏ în cea remasă jumĕtate suffletulŭ de celle maĭ de'nainte de mine cu spurcăcĭunĭ intinatŭ îmĭ voĭu curăţi; că, de veĭ lăssa pĕccatulŭ cândŭ pe tine te lăssă, ce folosŭ veĭ avé? căcĭ, in betrânеţe părăsindu-lŭ, atuncĭa neputêndŭ nu-lŭ facĭ; érŏ cellŭ ce póte şi nu-lŭ face, fericitŭ este! Pentru acésta, „addu-ţĭ a-minte, — ḑice Ecclesiastulŭ, — de plăzmuitorulŭ teŭ in ḑillele tinereţilorŭ telle“ (cap. XII, vers 1); nicĭ să ḑicĭ: mila luĭ Dumneḑeŭ este mare şi tóte peccatele melle nu va pomeni, căcĭ „mila şi mănia de la Dênsulŭ *de sirgŭ*[2]) se apropie“ (Ecclesiastulŭ, cap. XIII).

LXXXIII. Inse, de va după a lumiĭ poftă carea te invéţă socotélă fi, adecă ţenchĭulŭ vieţeĭ telle 100 de annĭ punêndŭ, 50 după alle eĭ invĕţăture şi pofte ămblândŭ,

(1) Meditaţiune. (2) Cu grabă.

érŏ 50 de celle relle a te curăţi şi a te pocăi; de va fi aşia, bine va fi. Dérŏ de veĭ cu poftele cu acellea pre Dumneḑeŭ mănia şi nicĭ la ceĭ 50 nu veĭ adjunge? séŭ de veĭ şi adjunge, dérŏ de veĭ peste ceĭ 50 allŭ cincilea césŭ muri, şi vreme de căinţă şi de pocăinţă nu veĭ găsi? — reŭ va fi, reŭ, reŭ, de treĭ orĭ reŭ! şi lécŭ nu va fi, vaĭ, vaĭ, de de treĭ orĭ vaĭ şi măngăere nu este! Pentru acésta dérŏ, totŭ-dé-una aceĭa trupulŭ să-ţĭ poftéscă, carea in césulŭ eşiriĭ sufletuluĭ din sine arŭ pofti. Inse de-aĭ şi trăi macarŭ aceĭ remaşĭ 50 de annĭ, să ḑicŭ intr'acea socotéllă, acésta fórte cu primejdiă este şi, cu rĕulŭ invĕţându-te, a-lŭ desvĕţa cu nevoiă este, mărturisesce Ieremia:" de va puté Arapulŭ pellіţa sea muta şi pardosulŭ *pistruirea* sea, veţĭ puté şi voĭ face binele, décă aţĭ invĕţatŭ rĕulŭ" (cap XIII, vers. 23).

LXXXIV. Pune dérŏ bună socotéllă şi dréptă judecată vremiĭ vieţeĭ telle şi adevĕratŭ sămăluitorŭ şi judecătorŭ annilorŭ teĭ te fă.

LXXXV Acésta dérŏ forte pre lesne a cunnósce veĭ puté, căcĭ ḑillele annilorŭ teĭ 70 séŭ 80 de annĭ, macarŭ că şi acestiĭa cu multe invĕlluirĭ şi durerĭ iĭ veĭ petrece, érŏ ceĭ maĭ mulţĭ preste mesură durere netămăduită şi fără lécŭ bollă este. Ĭarŏ cândŭ in tinereţe séŭ in maĭ tênĕră vĕrstă veĭ fi, nu socoti că, după ce la cea neputinciósă vĕrstă veĭ adjunge, atuncĭa din nebuniele poftelorŭ telle te veĭ inţellepţi şi de celle alle tinereţelorŭ fără-isprăvnicie te veĭ părăsi; că tu la 80 de annĭ găndindŭ, dérĕ de nu veĭ pônĕ la 8 cĭasurĭ séŭ pônĕ la unŭ cĭasŭ adjunge şi fără veste mórtea intru alle selle te va legăture stringe şi de mallulŭ prăpăstieĭ ceiĭ fără fundŭ te va impinge? precum ḑice: „nu scie omulŭ sfĕrşitulŭ seŭ, ci ca pescele se prinde cu undiţa" (Ecclesiastulŭ, cap. IX, vers. 12).

Din 7 vĕrste a vieţeĭ, in carea veĭ muri, nesciută-ţĭ este.

Incă şi acésta a sci ispitesce şi a cunnósce fórte chitesce, că in 80 de annĭ 7 veĭ să muţĭ vĕrste, şi intr'acelle 7 vĕrste, óre sciĭ in carea sfĕrşitulŭ îţĭ va fi? ba! şi macarŭ că cea maĭ decâtŭ tóte pre urmă, adecă betrăneţele, precum cu mórtea maĭ de-aprópe vecină este, sciutŭ este, in carea şi maĭ pre lesne poţĭ de laţurile lumiĭ a te păḑi, căcĭ, la acea vĕrstă adjungêndŭ, adevĕratŭ la vĕrsta morţiĭ cea sciută şi cunnoscută aĭ adjunsŭ; inse in celle 6 maĭ necópte şi maĭ nebune vĕrste cu tóă ânima şi cu intrégă nevoinţă este să te străjuescĭ; căcĭ mórtea nu numaĭ pe vĕrste, ci aşiaşĭ pre cĭasurĭ şi pre tóte minutele stăpănesce, şi cum şi cândŭ va veni — cuĭ-va macarŭ nu desvăllesce; érŏ cea temeĭnică şi adevĕrată so otéllă acésta este: „să nu facĭ multe necurăţesce, nicĭ să fiĭ nebunŭ, ca să nu morĭ nu in vremea tea" (Ecclesiastulŭ, cap VII, vers. 18).

Pilda morţiĭ depre viéţa tea ĭea.

Socotéllă dérŏ bună şi intrégă chitéllă pune, şi singurŭ depre tine pildă-ţĭ agonisesce, şi acésta privesce, că tu, incă viŭ fiindŭ, érŏ jumĕtate eştĭ mortŭ; şi pre tine de nu, érŏ pe a tulŭ in somnŭ fiindŭ a privi poţĭ: aŭ are vre-uă despărţire séŭ despre cellŭ mortŭ vre-uă deosebire? şi cuĭ se assémĕnă, fără nnmaĭ mortuluĭ? Aşijderea, aŭ culcându-te precum te veĭ sculla te veĭ adevĕra? ba! nicĭ cu unŭ gândŭ aşeḑatŭ te veĭ sci, ci cu duo, adecă séŭ a dŭoa ḑi din somnŭ, séŭ la a dŭoa venire din morţĭ te veĭ rădica. Pentru acésta dar în tóte ḑillele vieţeĭ telle, cândŭ spre dormire te culcĭ, spre mórte gata să fiĭ, de vreme ce, cândŭ scullarea îţĭ va fi nu sciĭ; la care lucru cuvêntulŭ acesta s'arŭ a chiăma puté: „nu te lăuda pre cea de măine, necunnoscêndŭ ce va să arrĕte ḑiŭa ce este să vină" (Pil., cap. XXVI, vers. 1).

Pentru celle şépte a vieţeĭ omenescĭ vĕrste şi viéţa omuluĭ ca póma.

Ântĕia dérŏ vĕrstă şi flórea vieţeĭ omenescĭ pruncia este. Cândŭ pre lume pruncŭ te-aĭ născutŭ, acésta să sciĭ că nu pentru altă ce-va te-aĭ născutŭ, fără numaĭ, spre credinţă venindŭ, pre Dumneḑeŭ plăzmuitorulŭ teŭ să cunnoscĭ şi, cunnoscêndu-lŭ, să-lŭ proslăvescĭ; precum frumosŭ óre-cine grăesce: „pruncului de curundŭ născutŭ, este de curundŭ spre a credinţeĭ invĕţătură chiămatŭ, séŭ pĕccătosŭ de curundŭ spre pocaanĭă addusŭ" (Constantinŭ, cart. III, cap. XXXIV) Aşĭa dérŏ, din pruncia tea spre pocaanĭă chiămatŭ fiindŭ, în tóte ḑillele vieţeĭ telle spre pocaanĭă passă şi dintr'aceĭa calle in drépta

séŭ in stânga nu te abbatte; precum Prooroculŭ invéţă: „acésta este callea, âmblaţĭ pre dênsa“ (Isaia, cap. XXX, vers. 21; cautâ Math., cap. XVIII, vers. 3); şi intr'altŭ locŭ Domnulŭ nostru pentru Apostoliĭ seĭ, pre cariĭ cunnoscêndu-ĭ Domnulŭ în curăţiă şi in nereutate, prunci mituteĭ îĭ numesce dicêndŭ: „mărturisescu-mĕ ţie, părinte, domnule a ceruluĭ şi a pământuluĭ, căcĭ aĭ ascunsŭ acestea despre inţelleptiĭ şi pricepĕtoriĭ, şi le-aĭ descoperitŭ mituteilorŭ „(Math., cap. XI, vers. 25). Aşijderea pruncia *tipos* şi pildă alle altorŭ vĕrste este, adecă fără nicĭ uă reutate fiindŭ şi deciia, din di in di crescêndŭ, către acelle maĭ cópte vĕrste mergêndŭ; adecă, precum s'arŭ cădé din di in di pocaania şi către Dumnedeŭ cunnoscinţa să créscă, arrétă; aşijderea, binele séŭ reulŭ necunnoscêndŭ, adecă nemeruĭ bine séŭ reŭ făcêndŭ, arrétă ca cellea l'alte vĕrste nu cu mintea pruncieĭ, ci cu reutatea eĭ să ămblâmŭ, precum şi Apostolulŭ invéţă: „să nu copiĭ cu socotélă fiţĭ, ci cu rĕutatea pruncuşorĭ să fiţĭ“ (Cart I. Cor., cap. XIII, vers. 20). Pentru acésta cu rĕutatea pruncŭ fiĭ, érŏ cu mintea in tóte dille precum pruncuIŭ aşia şi tu cresce şi te adjutoresce.

A dŭoa şi a treĭa vĕrstă. A dŭoa şi a treĭa vĕrstă, séŭ legătura floriĭ a vieţeĭ omenescĭ, copillăria şi cătărigia este, la care vĕrstă omulŭ adjungêndŭ, precum flórea de va in vreme bună lega, bună pómă face, érŏ de in vreme rea, rea pómă va face, aşia tu din vĕrstele acestea dumnedeescile porunce te invéţă, precum dice: „să se dea copiilorŭ *istecĭune* şi tinereilorŭ sciinţă şi inţellegere“ (Pilde, cap. I, vers. 4); căcĭ in copillăriă séŭ bune séŭ relle deprinderĭ séŭ obicee veĭ puté lega, şi carile in cătărigiă veĭ agonisi, in betrăneţe le veĭ moşteni; de care lucru inpotrivă se dice: „carile in tinereţe nu le-aĭ adunatŭ, cum in betrăneţe le cercĭ?“ (Ecclesiastulŭ, cap. XXV, vers. 5). *In copillăriă legea veĭ invĕţa, in cătărigiă istecĭunea veĭ deprinde; in copillăriă pedépsa a sufferi veĭ inveţa, in cătărigiă invĕţătura şi mintea veĭ agonisi*; şi macarŭ-că deplinŭ şi cum se cade a pricepe nu veĭ puté, inse frumósă vreme póma legândŭ, érŏşĭ cu vreme dulcea ródă veĭ mânca, séŭ adâncă şi grósă temeliă lăpedândŭ, mare şi innaltă şi frumósă de assupra veĭ zidi casă. *Acésta dérĕ către fiiĭ seĭ a părinţilorŭ datoriă este, ca certându-ĭ, pedepsindu ĭ, in invĕţătura sfintelorŭ scripture a-ĭ intemeia li se cade*[1]), să nu cum-va omŭ ca dobitoculŭ şi viŭ ca mortulŭ să fie; căcĭ se dice: „acella va muri, căcĭ n'a avutŭ invĕţătura“ (Pilde, cap. V, vers. 23). Maĭ vĕrtosŭ încă pentru copiĭ, certaţĭ şi pedepsiţĭ fiindŭ, in legea Domnuluĭ invĕţaţĭ, de veĭ sfintele séŭ şi alte de cititŭ vrednice scripture cerca, pre mulţĭ veĭ affla, cariĭ in copillăriă cu vĕrsta, inse in betrăneţe cu mintea eraŭ; precum ceĭ treĭ copiĭ Anania, Azaria şi Misailŭ, şi assemenea Daniilŭ, soţia lorŭ; Davidŭ, micŭ între fraţĭ şi maĭ micŭ în casa părinteluĭ seŭ fiindŭ, spre imperăţiă dela Samoilŭ prooroculŭ s'a pomăzuitŭ, şi pre Goliath uriaşulŭ cu prăştiuţa a omorîtŭ, şi mântuinţă noroduluĭ luĭ Israilŭ a făcutŭ; după dênsulŭ fiiulŭ seŭ Solomonŭ in copillăriă pre toţĭ ómeniĭ cu inţellepcĭunea ĭ-a intrecutŭ; aşijderea ceĭ 7 fraţĭ Maccaveĭ, cariĭ *cu* maiceĭ lorŭ invĕţătură ţinêndŭ şi ascultândŭ, pre tiranŭ nu ascultară şi *porcină* a mânca legea nu călcară, mórtea şi foculŭ in sémă nu băgară.... şi de cariĭ să-ţĭ maĭ pomenescŭ? că ca acestiĭa mulţĭ şi nenumĕraţĭ veĭ affla, cariĭ multe şi nenumĕrate, in copillăriă fiindŭ, betrănescĭ şi de laudă vrednice aŭ lucratŭ şi fapte aŭ arretatŭ! Iată dérŏ că invĕţătura cinstită pre dênşiĭ, în chipŭ omenescŭ fiindŭ, cu minte ăngerĕscă ĭ-a prefăcutŭ; inpotrivă, copiiĭ nepedepsiţĭ din chipŭ omenescŭ in minte dobitocéscă se premenescŭ.

Inse acésta fórte să sciĭ, că omulŭ cu mintea şi cu invĕţătura din dobitóce se allege; érŏ acésta lipsindŭ, şi decâtŭ dobitoculŭ maĭ reŭ este. Către acésta *unŭ cuvîntŭ a unuĭ stichotvorţŭ persiescŭ fórte se cuvine, carele dice: „omulŭ cu socotélla maĭ bunŭ este decâtŭ dobitoculŭ; dobitoculŭ decâtŭ dênsulŭ maĭ bunŭ, dacă nu va grăi dreptŭ“* La acésta socotéllă vedĭ Prooroculŭ ce grăesce: „macarŭ de n'aşŭ fi bărbatŭ avêndŭ duhŭ, decâtŭ să grăescŭ mincĭuna, adecă maĭ bine mortŭ decâtŭ viŭ mincĭunosŭ a fi.“ (Michea, cap. II, vers. 11).

(1) Regula vechieĭ pedagogie române, pentru allŭ căriĭ studiŭ e interessantŭ întregulŭ passagĭu, incepêndŭ maĭ de susŭ.

Stichŭ:

Copillulŭ neinvĕțatŭ dobitocŭ micŭ cresce,
Iară mare făcêndu-se boŭ mare se numesce.

Căcĭ pedépsa și invĕțătura lipsindŭ, nu numaĭ in copillăriă, ci așĭașĭ și in betrănețe totŭ dobitocŭ se va numi și assemenea cellorŭ fără socotéllă se va socoti. Pentru copiiĭ nepedepsițĭ și neinvĕțațĭ frumósă pildă aĭ, că copiiĭ ceĭ ce batjocurĭaŭ pe Ieliseĭu, urșiĭ ĭ-aŭ sfărămatŭ. (Caută a IV Imperăţiă, cap. II, vers. 23) Așijderea cellorŭ invĕțațĭ, ângeriĭ straja lorŭ sunt. (Caută Math., cap. XVIII peste totŭ, și maĭ vĕrtosŭ vers. 10).

Vĕrsta IV. A patra vĕrstă séŭ încă de curândŭ legată pómă aĭ viețeĭ omenescĭ, voĭnicia este, carea ca cum arŭ fi uă pómă, aĭ căriĭa încă *stichiele* spre dulcéță séŭ spre amărîme nu s'aŭ așeḍatŭ, carea fórte păḍită și nebetejitŭ păḍită a fi se cade, ca nu cum-va cărăbușulŭ venindŭ să o incolțéscă, séŭ *paingulŭ* cu painjina să o invĕlluéscă; căcĭ in ce-va betejindu-se, a nevoiă in dulcéța séŭ in gustulŭ carele era să fie va veni. Așĭa déră voĭniculŭ de tóte socotitŭ și străjuitŭ a fi se cade, că intr'acea vĕrstă maĭ mulțĭ neprietenĭ decâtŭ in altă vĕrstă are; ântĕiŭ singură vĕrsta a tinereților̆, carea óre-cum can retăcită séŭ încă bine neașeḍată este; a dŭoa, sângele, carele intr'acea vĕrstă maĭ multŭ izvoresce, adecă poftele maĭ multŭ se adaugŭ, care pofte maĭ multe și maĭ ĭuțĭ decâtŭ a altorŭ vĕrste sunt, de carile fórte a ne păḍi tare Apostolulŭ invéță: „de tinerescile pofte fugĭ și urméză dreptatea, legea, dragostea și pacea“ (Cart. II Timoth, cap. II, vers. 22). Așijderea Ecclesiasulŭ: „in tinerețe séma faptelorŭ să ne luămŭ“ invéță; „veselesce-te, — ḍice, — tĕnĕrule, intru tenerețele telle și in bine să fie ânima tea in ḍillele tinerețelorŭ telle, și âmblă in căile ânimeĭ telle și in privélla ochilorŭ teĭ, și să sciĭ că pentru tóte acestea adduce-te-va Domnulŭ la judecată“ (Cap. I, vers. 9). Iară precum tinerilorŭ a fi și in ce chipŭ a ămbla se cade, invéță Apostolulŭ (caută Timoth. cap. II. vers. 6); și nicĭ odinióră in sfĕtuirea tineréscă nu te răḍema, că Rovoamŭ, sfétulŭ betrânilorŭ lăpedândŭ și a tinerilorŭ allegêndŭ, pomenesce și addu-țĭ a-minte la ce *statŭ* a adjunsŭ (citesce istoria a III imperăţiă, cap. XII).

Vĕrsta V. A cincea vĕrstă, séŭ cócerea pómeĭ a viețeĭ omenescĭ, bărbăția este, și cătă-va vreme intr'acellŭ chipŭ și 'ntr'acellŭ gustŭ remâne. Așĭa dérŏ omulŭ, la vĕrsta bărbăţieĭ adjungêndŭ, in tóte dulce, intregŭ, coptŭ a fi i se cade; nicĭ să se facă cum-va assemenea unorŭ póme, carile pe din affară *arrĕtóse și chipeșe* se arrétă, érŏ mușcândŭ, amărăcĭune și cumplitŭ gustŭ veĭ affla; așijderea altele intrege și nebetejite la cóje, érŏ in lontru cercândŭ, putredă și putreḍită o veĭ affla. Adecă, in vĕrsta bărbățieĭ adjungêndŭ, să nu cum-va cu trupulŭ bărbatŭ, érŏ cu suffletulŭ ticălosŭ, séŭ cu trupulŭ frumosŭ și sănătosŭ, érŏ cu suffletulŭ grozavŭ și bolnavŭ să fiĭ. Și acésta socotesce, că de vreme ce cu trupulŭ vĕrtosŭ, tare, bărbatŭ și vrednicŭ eștĭ, cu câtŭ maĭ multŭ cu suffletulŭ maĭ tare, maĭ vĕrtosŭ, maĭ bărbatŭ și maĭ vrednicŭ să fiĭ. Și acésta să sciĭ că, cândŭ estĭ maĭ tare, atuncĭa și neprietenŭ maĭ tare ițĭ va veni, și impotriva celluĭ vĕrtosŭ dușmanulŭ se invĕrtoșéză. In vĕrsta dérŏ intr'acésta, cu lumea, adecă cu diavolulŭ, ca unŭ bărbatŭ inpotrivă-ĭ stă și va fugi dela tine; precum povestea acésta s'arŭ potrivi: „fiĭ bărbatŭ vĕrtosŭ și batte resboĭu, resboĭulŭ Domnuluĭ“ (A II Imperăţiă, cap. X, vers. 12). Cătră acésta fericitulŭ se mărturisesce Pavelŭ: „așĭa daŭ resboĭu, nu ca cum așŭ lovi aerulŭ, ci trupulŭ meŭ curățescŭ și in slujire îllŭ tocmescŭ“ (Corinth., cartea I, cap IX, vers. 26-27). Inse cellŭ deplinŭ și desevĕrșitŭ bărbatŭ carele este? acella ce Prooroculŭ îllŭ laudă, ḍicêndŭ: „fericitŭ bărbatulŭ, carele nu âmblă in sfétulŭ necurațilorŭ, in scaunulŭ uccidașilorŭ n'a șeḍutŭ, ci in legea Domnuluĭ voĭa luĭ, și in legea luĭ se va invĕța ḍiŭa și nóptea“ (Psal. I, vers. 1).

Pentru lumescile a omuluĭ de pedepsă tĕmplărĭ, carile pe'ntre a vieței acesteĭa vĕrste se tĕmplă.

Tĕmplările dérŏ pe'ntre alle omuluĭ viețe vĕrste, adecă pedepsitórie și ca cum s'arŭ ḍice trupuluĭ certătórie și invĕțătórie, acestea sunt.

Anteĭu dérŏ slăbiciŭnea, adecă bólla. Pentru acésta pedépsă așĭa să socotescĭ, că nu numaĭ pre ceĭ pĕccătoșĭ, ci incă și pre ceĭ dreptĭ de multe orĭ a-ĭ chinui se vede; inse să sciĭ, că pre ceĭ dreptĭ ca maĭ dreptĭ să-ĭ facă, érŏ pre ceĭ peccătoșĭ din nebuniă adecă din peccatŭ spre căință să-ĭ intórcă. Acésta dérŏ din pré-bogata dumnedeéscă cătră omŭ milă și dragoste să o cunnoscĭ, că „pre cine Dumnedeŭ ĭubesce, cértă-lŭ," dice Ințelleptulŭ (Pilde, cap. III, vers. 12). Și maĭ vĕrtosŭ bolnăvirea și bóla, munca peccatuluĭ este, mărturisesce Sfânta Scriptură (caută Ishod, cap. XV, vers. 26; Levit., cap. XXVI, vers. 16; Deuteronom, cap. VII, vers. 15 și cap. XXVIII, vers. 27; și Imperăț II, cap. XXIV, vers. 13; și Imperăț. a IV, cap. V, vers. 27; Paralipom., cartea II, cap. XII, vers. 18; Ioan., cap. V, vers. 14; i procĭ). Pentru acésta, resbolire și bólă tĕmplându-ți-se, luĭ Dumnedeŭ mulțămesce și pentru a peccatelorŭ telle de rană vindecare socotesce, și caută in Sfintele Scripture (căcĭ sfințiĭ a luĭ Dumnedeŭ alleșĭ, cum și in ce felĭu sufferĭaŭ și cu mulțămită pentru bólă ce le venĭa numele luĭ Dumnedeŭ slăvĭaŭ, cércă Nascerea, cap. XLIX; Deuteronom., cap. XXXI, Impérăț. I, cap. XII; Imperăț. III, cap. II; Isaia, cap. XXXVIII, vers. 1; Maccav., cart. I, cap. II, vers. 49; i procĭ; așijderea pentru sufferirea și indelungŭ-rebdarea a sfințilorŭ, pentru felĭu de felĭu de necasurĭ, ce le venĭaŭ, caută Nascerea, cap. XII, vers. 14—15; Iovŭ; cap. I vers. 20 și cap. II, vers. 9; Math., cap. V, vers 39; Pavelŭ, Romanĭ, cap. V, vers. 3; Cor., cart. II, cap. VI vers. 4; Solon., cart. II, cap. I, vers. 4; Timoth., epist. I, cap. VI, vers. 11 și epist. II, cap. II, vers. 1; Iacovŭ, cap. V, vers. 7; Petr., epist. I, cap. I, vers. 6; cap. II, vers. 19; i procĭ). Inse și acésta socotesce, că cândŭ cu trupulŭ bolnavŭ veĭ fi, cu suffletulŭ pré-sănetosŭ a fi ți se cade: că de vorŭ amĕnduo de uă dată muri, amĕnduo de uă dată vorŭ peri, și decĭia afflare séŭ însănetoșare nu va maĭ fi. Ci acésta in minte să-țĭ fie, ca cândŭ bolnavŭ cu trupulŭ, sănĕtosŭ cu sufletulŭ să fiĭ, și murindŭ cu trupulŭ, să inviuĭ cu suffletulŭ; și maĭ vĕrtosŭ că cellorŭ viuĭ cu suffletulŭ trupésca mórte plăcută le este, că „cinstită-ĭ mórtea pré-cuvioșilorŭ înaintea fețeĭ Domnuluĭ" (Psal. CXV, vers. 15) și „nedejdui-se-va dreptulŭ in mórtea sea" (Ințelleptulŭ, cap. III, vers. 4)

Așijderea acésta socotesce și acésta pildă a-minte ĭea, că cândŭ cu trupulŭ bolescĭ, cum ca cu doftorĭ și cu doftorie léculŭ bóleĭ și insănetoșarea trupuluĭ a afla silescĭ și nevoescĭ, cu cătŭ dérŏ maĭ vĕrtosŭ cu suffletulŭ in bóla peccatuluĭ, — carea cu uă miĭă de părțĭ decâtŭ a trupuluĭ maĭ rea și maĭ cumplită este, — sciĕndu-te și in patulŭ greșellelorŭ jăcĕndŭ vedĕndu-te, cu suffletescĭĭ doftorĭ și cu dumnedeescile doftorie spre a luĭ vindecare și tămăduire nevoințe și osteninţe a pune ți se cade. Că cândŭ cu suffletulŭ veĭ muri, in vecĭ veĭ muri, și inviŭare nu-țĭ va maĭ fi, adeveresce Prooroculŭ; „nu se vorŭ sculla necurațiĭ la județŭ, nicĭ peccătoșiĭ in sfétulŭ dreptilorŭ" (Psal. I, vers. 5); érŏ „dreptiĭ in vecĭ vorŭ trăi și la Dumnedeŭ este partea lorŭ" (Ințellep, cap. V, vers. 15).

Tĕmplarea a 2-a. A dŭoa tĕmplare séŭ pedépsă robia séŭ inchisórea este, carea érŏșĭ a luĭ Dumnedeŭ certare séŭ ĭubire este, precum a incredința de pe Israiltinesculŭ norodŭ te veĭ puté, pre cariĭ Dumnedeŭ ĭubindu-ĭ, cu acésta maĭ addesŭ îĭ certa; maĭ pre urmă cum a crestinilorŭ imperățiă se vede, cariĭ multŭ se mărise și susŭ se inălțase, pentru a cărora măndriă suppusu-ĭ-a sub jugŭ și ca pre boulŭ ce trage in plugŭ ĭ-a ingreuĭatŭ; și acésta pentru a crestinesculuĭ norodŭ dragoste a făcutŭ, că vederatŭ este că pre cine ĭubesce Dumnedeŭ îllŭ pedepsesce, și midŭ-loce ca acestea pentru a peccatuluĭ ĭertare îĭ arétă; că maĭ vertosŭ crestinuluĭ nu impĕratŭ, ci robŭ a fi se cade, ca aicea robŭ fiindŭ, in viitoriĭ vecĭ impĕratŭ să fie. Pentru acésta, robŭ și inchisŭ cu trupulŭ fiindŭ, să nu cum-va și cu suffletulŭ inchisŭ și robitŭ să fiĭ, că trupulŭ in robia omenéscă fiindŭ, ĭertare și scăpare are, érŏ suffletulŭ in diavoléscă robiă remănĕndŭ, scăpare și ĭertare n'are, inse după ce de trupŭ se va despărți. Acestea dérŏ lumescĭ inchisorĭ și robie cellorŭ vecĭnice fiitórie pilde și invĕțăture îĭ sunt; că de vreme ce tu acéstă luméscă de robiă și de inchisóre pedépsă a sufferi[1]) nu poțĭ, dérŏ cea diavoléscă robiă și a ĭaduluĭ inchisóre

(1) A сꙋфери.

cum veĭ puté rĕbda? și de vreme ce acestea grelle și nesufferite sunt, cu cătŭ maĭ vĕrtosŭ acellea nicĭ cum de sufferitŭ și alle lorŭ greimĭ nicĭ cum de purtatŭ vorŭ fi? impotrivă, că precătŭ cellorŭ dreptĭ maĭ multŭ și nesămăluitŭ binele, slava și impĕrăția, — pre atăta cellorŭ peccătoșĭ reulŭ, ocara, robia va fi!

Stihurĭ impotrivă;

Fi-va munca ne'ncetată,
Căcĭ la ĭadŭ nu va fi plată.
Pentru tine, ce veĭ dice,
Oame drepte? — totŭ ferice!

Tĕmplarea a 3-a: sărăcia. A treĭa dérŏ a viețeĭ de pedépsă tĕmplare sărăcia este, carea midŭ-locitória acellorŭ duo maĭ susŭ pomenite pedepse este, cu carea Dumnedeŭ milostivulŭ ânimele și credința nu numaĭ acellorŭ peccătoșĭ, ci maĭ vĕrtosŭ acellorŭ șie alleșĭ dreptĭ ispitesce, precum pildă și *typos* de la dreptulŭ și credincĭosulŭ Iovŭ a lua veĭ puté, precum la istoria luĭ arrĕtă, carele pre mâna neprietenuluĭ seŭ diavoluluĭ spre ispitire Dumnedeŭ dându-lŭ, și diavolulŭ precum a-ĭ strica ce-va și din credință a-lŭ mișca se găndĭa, numaĭ ellŭ, — o, de treĭ orĭ fericitulŭ! — cu cătŭ îĭ scădea avuția, pre atăta îĭ adăugĭa credința, și precătŭ îĭ sărăcĭa trupulŭ, pre atăta i se imbogățĭa sufletulŭ; carele, căte pedepse și in avuțiă și in trupŭ de la neprietenulŭ roduluĭ omenescŭ diavolulŭ a luatŭ, tóte cu dragoste le-a sufferitŭ și cu omilință (sic) le-a priimitŭ, și'n tóte luĭ Dumnedeŭ multămĭa, dicêndŭ: „golŭ amŭ eșitŭ din pântecele maĭceĭ melle, golŭ mĕ voĭu intórce acollo; Domnulŭ a datŭ, Domnulŭ a luatŭ; precum Domnuluĭ a plăcutŭ, așĭa s'a făcutŭ, fie numele Domnuluĭ binecuvîntatŭ“ (Iovŭ, cap. I, vers. 21). Așĭa dérŏ tu rĕbdătorŭ și sufferitorŭ dumnedeescilorŭ ispite să fiĭ, căcĭ Dumnedeŭ, in cuptorulŭ săracieĭ trupulŭ ferbêndu-țĭ, suffletulŭ îțĭ lămuresce și de *imăcĭunile* carile are illŭ curățesce; că dice Domnulŭ: „rescoptu-te-amŭ și allesu-te-amŭ in cuptorulŭ sărăcieĭ“ (Isaia, cap. XLVIII, vers. 10).

Așijderea, după cea cu dragoste rĕbdare și către Dumnedeŭ negrăindŭ cuvîntŭ de blăstemare, precum acelluĭașĭ Iovŭ perdutele avuție indŭoite, așĭa ție *induplecate*[1]) le va da.

Așijderea acésta socotesce, cătŭ de urrîtŭ și de săracŭ lucru a trupuluĭ sărăciă să fie; cu cătŭ dérŏ maĭ multŭ a suffletuluĭ mișelliă va fi! și de vreme ce cu trupulŭ săracŭ, cu suffletulŭ bogatŭ să fiĭ ți se cade; și de vreme ce cu trupulŭ avutŭ și bogatŭ a fi poftescĭ; cu câtŭ maĭ vĕrtosŭ a sufletuluĭ bogățiă și avuțiă a cerca și, aflâ-du-o, a o apuca și nicĭ cum a o maĭ lăssa ți se cade! Și incă socotesce, că din bogățiă mare in lume cum spre sărăciă a cădé îțĭ vine tĕmplare, și cum pentru acésta a nu țĭ se tĕmpla silescĭ; așĭa dérŏ cu suffletulŭ din credință tare nicĭ cum ce-va a scădé să te lașĭ. Și de vreme ce trupulŭ a-țĭ imbogăți și cu banĭ și *moĭ haĭne* a-lŭ imbrăca, și pântecele totŭ-de-a-una a-lŭ sătura; cu câtŭ maĭ vertosŭ suffletulŭ cu haĭna dreptățiĭ a-lŭ imbrăca și de totŭ dumnedeesculŭ cuvîntŭ a-lŭ sătura ți se cuvine; căcĭ partea acésta maĭ mare prețŭ are, — dice stichotvorțulŭ.

Vĕrsta VI. A șessea vĕrstă, séŭ inceperea lăngedirii pómeĭ a viețeĭ omenescĭ, căruntéța este, carea ca uă pómă, cândŭ și de uă parte și de altă a se ovili și a putredi incepêndŭ, din di in di incă spre maĭ mare putregĭune merge; așĭa dérŏ omenésca viéță, décă in vĕrfulŭ și in stepena cea maĭ susŭ adjungêndŭ, intr'altă parte, locŭ séŭ cărrare a se abbate și in laturĭ a se da, a affla nu póte; ci numaĭ spre scădere pur edêndŭ, la țenchĭulŭ dela carele a purcesŭ este să se intórcă, adecă din țernă eșindŭ, spre țernă purcede, și din loculŭ din carele s'a luatŭ, érŏșĭ acollo este să se pună. Așĭa dérŏ, o prietenule, ce găndescĭ? și ce intrebândŭ allergĭ? ĭată inainte *vestitoriĭ* țĭ-aŭ venitŭ, ĭată soliĭ țĭ-aŭ sositŭ, ĭată periĭ albĭ in capŭ și in barbă țĭ-aŭ resăritŭ, ĭată genuchĭele slăbindŭ spre pămêntŭ a se inchina aŭ inceputŭ; ĭată că midĭ-loculŭ teŭ spre slăbicĭune s'a prefăcutŭ, ĭată că *din dŭoĭ ochĭ patru îțĭ trebuescŭ*[2]), ĭată că tóte a trupuluĭ *organe* te părăsescŭ, ĭată că celle patru stichie *cine-de-sine* adesŭ se sfĕdescŭ, ĭată că spre impăcarea și aședarea lorŭ midŭ-locŭ și midŭ-locire nu țĭ s'aŭ datŭ... Pentru acestea déră, de

(¹) Dupple. — (²) Frumósă și caracteristică espressiă!

pônĕ acmu de mórte a-minte nu ţi-aĭ addusŭ şi de a trupuluĭ şi a lumiĭ pofte nu te-aĭ părăsitŭ, — părăsesce-te şi adduţĭ a-minte acmu; căcĭ maĭ *denaintele* trecute vĕrste de te spre lumescile nebunie intărtaŭ, érŏ acésta a accelloraşĭ nebunie urrîcĭunĭ incepe a-ţĭ arrĕta. Pentru acésta dérŏ, inceput'aĭ cu a trupuluĭ putere scădé, incepe cu a suffletuluĭ *vîrtute* a adauge; inceput'aĭ cu trupulŭ a imbĕtrăni, incepe cu suffletulŭ a intineri; slăbesce-ţĭ trupulŭ, intineréscă-ţi-se suffletulŭ; şi de vreme ce despre partea trupuluĭ te instreinezĭ, nu este cu ruşine şi despre partea suffletuluĭ streinŭ a fi? şi vedĭ că trupulŭ va să-ţĭ móră, că ce şi suffletulŭ îţĭ laşĭ să péră? şi de vreme ce dintr'acéstă lume te izgonescĭ, că ce cea victóriă să nu agonisescĭ? şi décă de acestea moşie şi avuţie te părăsescĭ, că ce aĭurea casă şi comóră şedêndŭ nu-ţĭ găteseĭ? Iată şi nu multŭ, aceĭa ce n'aĭ cunnoscutŭ veĭ cunnósce, şi folosŭ n'aĭ! şi aceĭa ce n'aĭ priceputŭ veĭ pricepe, şi dobândă n'aĭ! Aşĭa dérŏ vĕrsta acésta a o cunnósce ţi se cade, ca cum uă pómă, adecă unŭ mărŭ séŭ uă péră, décă intr'unŭ locŭ a putredi o vedĭ, precum incă nu multe dille, şi de totŭ putredă şi de lăpĕdatŭ érŏ nu de mâncatŭ, că o veĭ vedé, sciutŭ este. Pentru acésta, precum maĭ vĕrtosŭ incepĭ a imbĕtrăni, cu atăta maĭ vĕrtosŭ incepe suffletulŭ a-ţĭ griji şi cu bune fapte a-lŭ intineri.

Vĕrsta a VII. A şéptea vĕrstă, séŭ de totŭ putregĭunea pómeĭ vieţeĭ omenescĭ betrăneţea este. Adjuns'aĭ dérŏ la bĕtrâneţe, adjuns'aĭ la mórte; şi macarŭ că intr'alte maĭ tinere vĕrste mórtea nesciută, érŏ in vĕrsta intr'acésta pré-sciută ca de'naintea ochilorŭ îţĭ este; şi precum póma, de totŭ şi peste totŭ putredindŭ, deciĭa numaĭ de lăpedatŭ este, aşĭa vĕrsta adjunsă la betrâneţe deciĭa fără altŭ lécŭ numaĭ de muritŭ este. Şi acésta să sciĭ, că cândŭ lécŭ şi tămăduire trupuluĭ nu-ĭ, atuncĭa vindecare şi lecuire suffletuluĭ este... cu ce? cu părăsirea reutăţilorŭ şi cu ferirea bunătăţilorŭ. Atuncĭa adevĕratŭ trupulŭ imbetrânindŭ, suffletulŭ intineresce, şi acésta a dice veĭ puté: „inoi-se-vorŭ ca a vulturuluĭ tinereţele melle." (Psal. CII, vers. 5). Acmu dérŏ in minte să-ţĭ fie, că „mórtea nu va zăbăvi" (Ecclesiast, cap. XIV, vers. 12). Şi dillele vieţeĭ nóstre ce să fie, socotesce: că orĭ-carele, cătŭ de multŭ a trăitŭ, acelluĭa *annii* pré-puţinĭ ĭ-aŭ părutŭ, precum dice: „diminéţă ca érba să trécă, diminéţă să înflorêscă şi să trécă, séra să cadă şi să se ussuce" (Psal. LXXXIX, vers. 6). Şi macarŭ că intre omenesciĭ ochĭ multă vreme şi mulţĭ annĭ 80 séŭ 100 se vĕdŭ, inse aceĭa ce in dumnedeésca privéllă este, aceĭa cunnósce, că pentru puţinĭ cu relle fapte mulţĭ perdĭ, mărturisesce că „uă miiă de annĭ inaintea ochilorŭ teĭ, Dómne, ca diŭa de erĭ ce-a trecutŭ" (Psal. LXXXIX, vers. 4).

Pentru acésta dérŏ a lumiĭ acesteĭa desfĕtărĭ şi curundŭ trecĕtórie poftirĭ de vreme ce precum vre-uă temelliă şi in ce-va vre-uă tăriă a nu avé cunnoscĭ, — érŏ de nu cunnoscĭ, aşĭa să cunnoscĭ, — lassă-le, fugĭ, şi de dênsele părăsesce-te, precum dice: „cine îmĭ va da penne ca a porumbuluĭ, şi voĭu sbura, şi voĭu odihni". (Psal. LIV, vers. 7); „şi saĭ prin munţĭ ca passerile, căcĭ peccătoşiĭ intinseră arculŭ" (Psal. X, vers. 1). Bine dérŏ şi pre amĕnuntulŭ a tuturorŭ lucrurilorŭ mărime şi a tótă lumea lărgime séma le ĭea. Adevĕratŭ dérŏ că, după omenésca socotéllă, óre-ce mare şi lumea acésta óre-ce largă a fi se pare, inse pentru a lumiĭ acesteĭa in dumnedeésca privéllă căinţă frumosŭ arrétă Augustinŭ: „maĭ mică este — dice — tótă lumea in privirea luĭ Dumnedeŭ, decătŭ picătura naintea măriĭ." Aşĭa dérŏ tótă lumea, in a inţelleptuluĭ, adecă in a suffletuluĭ luĭ Dumnedeŭ următorŭ, socotéllă este. Pentru acésta dérŏ, de vreme ce a suffletuluĭ cea maĭ mare parte este, a luĭ socotéllă trebue a se adeveri, şi precum ellŭ socotesce, aşĭa să fie socotitŭ. Şi de vreme ce ellŭ este cellŭ vecĭnicŭ, érŏ trupulŭ cellŭ vremennicŭ, ellŭ trebue grijitŭ, feritŭ şi socotitŭ; ellŭ trebue tênĕrŭ şi sănĕtosŭ a fi păditŭ; pentru a luĭ dérŏ odihnire trupulŭ ca uă slugă a osteni şi a se pedepsi se cade; precum stichotvorţulŭ frumosŭ cântă, că să fiĭ sănĕtosŭ cu suffletulŭ, „ferrŭ veĭ rĕbda şi focŭ," adecă trupulŭ veĭ căzni, suffletulŭ veĭ netedi; trupulŭ veĭ osteni, suffletulŭ veĭ odihni; trupulŭ veĭ perde şi-lŭ veĭ prăpădi, suffletulŭ veĭ affla şi-lŭ veĭ agonisi; adecă a lumiĭ acesteĭa impĕrăţiă veĭ lăpeda şi in a slaveĭ ceiĭ vecĭnice te veĭ apuca... acésta dérŏ cu ce? cu părăsirea dela reŭ şi

cu facerea de bine; acésta cândŭ? cândŭ frica luĭ Dumnedeŭ in ânima tea va sălășlui, precum dice: „prin frica luĭ Dumnedeŭ se abbatte totŭ dela reŭ“ (Pilde, cap. VIII, vers. 13); acésta unde? in lume intr'acésta și in viéță intr'acésta și in scŭrta vreme intr'acésta. Abbăttêndu-te dérŏ dela reŭ, curăția urméză, carea mare și multă putere și biruire pórtă, mărturisesce Apostolulŭ: „curăția spre tóte póte“ (Timoth., cap. IV, vers. 7). Sfĕrșitu-ți-aĭ dérŏ vĕrstele și cu dênsele impreună viéța? după acestea dérŏ venitu-ți-a vremea, sositu-ți-a cĭasulŭ, și maĭ multŭ a păși ți s'a scurtatŭ passulŭ; fiĭ gata și nu te măhni, nicĭ te intrista, căcĭ acésta Dumnedeŭ milostivulŭ spre binele și spre folosulŭ teŭ o face, și casa suffletuluĭ acea invechită, putredită și răzsipită a o zidi, a o intări și a o innoi va; și acésta dice: vino, și eŭ selașurĭ, slavă, cinste îțĭ voĭu da, carea in casa tea cea maĭ de'nainte nicĭ aĭ vedutŭ, nicĭ aĭ auditŭ, carile, pe tine pônĕ a nu te plăzmui, ție ți le-amŭ gătitŭ. Așĭa dérŏ tu, o putredule trupŭ! carele ca uă putredă pómŭ estĭ, — pônĕ nu va putredi dérŏ póma și nu-ĭ va in pămêntŭ cădé semênța, aŭ puté-va rezsări alta și din putredă intrégă să se facă? și de a dŭoa óră de iznóvă să se prefacă? ba! ci acésta trebue să se răzsădéscă, ca pre urmă alta să răzsară și să odrăslindŭ créscă. Așĭa dérŏ *a* totŭ trupulŭ a muri, a putredi trebue, ca érŏșĭ la a dŭoa a Domnuluĭ Christosŭ in slavă și in putere venire a inviŭa și a se sculla să pótă. Atuncĭa dérŏ cărțile viețeĭ se vorŭ deschide, scaunele se vorŭ pune, divanulŭ se va intinde, atuncĭa totŭ trupulŭ in i-vélă și tótă carnea in privéllă va veni: acollo locŭ de ascunsŭ séŭ ce-va unde-va de *suppusŭ*[1]) nu este. Atuncĭa dreptulŭ, vecĭniculŭ, și allŭ némurilorŭ impĕratŭ, némurile și vecĭĭ in dreptate va judeca, carele fie-te-cuĭ după alle selle va resplăti fapte. Pentru a morțilorŭ inviŭare și pentru a cărniĭ, adecă a trupuluĭ, spre slavă mutare, sfintele mărturisescŭ scripture (caută cartea IV Ezdra, cap. II, vers. 16; Iovŭ, cap. XIV, vers. 13, cap. XIX, vers. 26; Isaia, cap XXVI, vers. 19; Iezech., cap. XXXVI, vers. 1—9; și din sfântulŭ Noŭ Testamentŭ cércă Math., cap. XXII, vers. 23—31; Luc, cap. XX vers. 23—31; Luc., cap. XX, vers. 35; Ioan, cap. V, vers. 21—28; Fapte, cap XXIV, vers. 15; Corinth., cart. I, cap. XV; Colos., cap. III, vers. 4; Apocal., cap. XX; érŏ pentru a Domnuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ dréptă și nefețarnică, carea in dillele de apoĭ va să fie, judecată, caută din vechiulŭ testamentŭ I Impĕrățiă, cap. II, vers. 10; Psal. LV, vers. 13; Isaia, cap. II, vers. 10—19 și cap. XIII, vers. 4—6; Ierem., cap. XXX, vers 23; Daniilŭ, cap. VI vers. 9; érŏ din noulŭ testamentŭ citesce Math, cap. XII, vers. 36; cap. XIII, vers. 26—27; Luc., cap. XVII, vers. 24—30; Romanĭ, cap. II, vers. 5—16; Evreĭ, cap. IX, vers. 28; Petru, cart. II, cap. III, vers. 1: Apocal., cap. I, vers. 7; i procĭ).

Pôn'aicea de'nceputŭ alle lumiĭ și a lucrurilorŭ eĭ reutățĭ, neaședărĭ și mincĭunóse *nestărĭ* și mutărĭ arrĕtaĭu. Așijderea a intelleptuluĭ mainte grăite și a lumiĭ arrĕtate cuvinte, precum adevĕrate și negreșite a fi mărturie și de credință și pré-credincĭósă mărturie, *adduşĭ;* la cariĭ mincĭună nu se află și dela sine grăire nu se găsesce, ci aceĭa ce Sfântulŭ Duhŭ a afflatŭ, aceĭa a resuflatŭ; și cu ce dumnedeesculŭ Duhŭ ĭ-a intăritŭ, aceĭa aŭ grăitŭ; și spre ce le-a poruncitŭ, aceĭa aŭ slujitŭ: nicĭ dela sine altă ce-va maĭ multŭ séŭ maĭ de-assupra aŭ grăitŭ séŭ aŭ făcutŭ. Acestora dérŏ mărturie adducere pricină a fostŭ acella allŭ lumiĭ cuvîntŭ, carele, in cartea I, cap. LXVIII, cătră intelleptulŭ a disŭ: că nu dŭoĭ, ci unŭ marturĭ îĭ cere, arretându-se precum graĭurile și dissele eĭ să fie adevĕrate, érŏ a intelleptuluĭ să fie basne. Iată dérŏ că intelleptulŭ, adêncele și nenumĕratele alle sfintelorŭ scripture vistiare cercândŭ și marturĭ și mărturie ca acestea aflândŭ, spre a eĭ de mincĭunĭ grăirĭ dovédă ĭ-a addusŭ, și adevĕratŭ dérŏ că după a sea nevoință o a suppusŭ.

Inse cătă pêră și gălcévă lumea cu intelleptulŭ adecă trupulŭ cu suffletulŭ a făcutŭ, și căte necasurĭ și dodeĭelle despre mĭncĭunósele alle lumiĭ *blojiture* a trasŭ! Iară intelleptulŭ, ca unŭ intregŭ intelleptŭ și deplinŭ cunnoscătorŭ, acella allŭ sfântuluĭ și fericituluĭ și Domnuluĭ allesuluĭ vasŭ, a luĭ Pavelŭ cuvîntŭ, carele cătră Corinthenĭ, cartea I,

(1) Сѫпнѫс.

cap. XIV, vers. 33, a pomenitŭ și a-minte ĭ-a venitŭ, unde ḑice: „nu este allŭ vrăjbeĭ Dumneḑeŭ, ci allŭ păciĭ.“ Și érŏșĭ pre lume, adecă suffletulŭ pe trupŭ, spre pace și spre invoire ĭllŭ trage, ca intre dênșiĭ pace fiindŭ, amĕndŭoĭ dumneḑeescile poruncе să urmeze, și cu acésta in tóte tuturorŭ pace și érŏșĭ ḑicŭ pace să fie. Ce voĭu ḑice de tine dérŏ, o! pace? — că fericită escĭ; ce voĭu ḑice de voĭ, o! impăcătorilorŭ? că bună parte luațĭ și minunatŭ *titulŭ* assupră imbrăcațĭ. Singurŭ Domnulŭ mărturisesce: „ferițĭ de pace făcătoriĭ, căcĭ aceĭa fiiĭ luĭ Dumneḑeŭ se vorŭ chiăma“ (Math., cap. V. vers. 10.)

Pacea dérŏ in treĭ chipurĭ și in treĭ locurĭ se face. Chipulŭ ânteĭu și loculŭ ânteĭu este singurŭ in sine: trupulŭ cu suffletulŭ singurŭ cu sine a-șĭ impăca. Chipulŭ allŭ dŭoilea este intre frațĭ și intre vecinĭ cu pace și cu invoință a petrece. Acésta dérŏ pace vremennică, adecă a lumiĭ acesteĭa, se chĭamă, pentru care Apostolulŭ invéță c „cu toțĭ ómeniĭ pace să avemŭ“ (Romanĭ, cap. XII vers. 40).

Chipulŭ allŭ treilea și loculŭ allŭ treilea allŭ păciĭ este ca omulŭ cu Dumneḑeŭ pace și invoință să aĭbă, carea pace vecĭnică adecă și cerescă se chĭamă; carea cu a credințeĭ și cu allŭ botezuluĭ testamentŭ intre omŭ și intre Dumneḑeŭ se légă; carea fórte de cercatŭ și, afflându-o, de păḑitŭ este, ca nu cum-va cu Dumneḑeŭ pacea stricândŭ, noŭe să ne stricămŭ; că robulŭ cu impĕratulŭ a se invrăjbi a-nevoiă este, căcĭ dreptŭ este—ḑice— „suppusŭ a fi luĭ Dumneḑeŭ, și cellŭ muritorŭ nu impotrivă a fi luĭ Dumneḑeŭ, a se socoti ἀντιώχος, nobilis“ (Caută Maccaveĭ, cartea I, cap IX, vers. 12). Și de vreme ce intre frațĭ, intre prietenĭ, intre crestinĭ, macarŭ și intre păgânĭ, pacea lăudată și fericită este, cu cătŭ dérŏ intre Dumneḑeŭ și intre rodulŭ omenescŭ pacea maĭ fericită va fi! că cu multulŭ decătŭ a ómenilorŭ maĭ cinstită și maĭ folositóriă este. A ómenilorŭ dérŏ pacea vremennică fiindŭ, vremennicelorŭ folosesce; érŏ a luĭ Dumneḑeŭ vecĭnică fiindŭ, in celle vecĭnice folosesce. Căcĭ ellŭ nu ca lumea, ci ca unŭ Dumneḑeŭ ne dă noŭe pace, precum singurŭ mărturisesce: „pace lassŭ voŭe, pacea mea daŭ voŭe; nicĭ precum lumea dă voŭe, eŭ daŭ voŭe,“ (Ioan., cap. XIV, vers. 26). Acésta dérŏ pacea cea dumneḑeéscă este, carea Isaia maĭ denainte a cunnoscutŭ: „immulțise-va impĕrăția luĭ și păciĭ luĭ nu va fi sferșitŭ“ (cap. IX, vers. 7). Intr'aceĭa pace dérŏ stricăcĭune, rescóllă séŭ altŭ semnŭ de neașeḑare nu va fi, nicĭ altŭ invrăjbitorŭ se va ivi, precum ḑice Proorocolŭ: „nu va rădica némŭ asupra némuluĭ, sabiă nicĭ se va face deciĭa resboĭu“ (Isaia, cap. II, vers. 4); și Ioannŭ mărturisesce: „și va șterge Dumneḑeŭ tótă lacrima dela ochiulŭ lorŭ, și deciĭa mórte nu va fi, nicĭ plângere, nicĭ vaetŭ, nicĭ durere va fi deciĭa“ (Apocal., cap. XXI, vers. 4).

Acésta pace Dumneḑeŭ, părintele, prin trimisulŭ spre a noroduluĭ omenescŭ mântuire unuluĭ născutuluĭ seŭ fiĭu, credĕtorilorŭ luĭ a datŭ. Pre acesta unulŭ născutŭ allŭ părinteluĭ din pré-curata fecĭóră Maria și din Duhulŭ sfântŭ, ângeriĭ născêndu-se vedêndu-lŭ, cu păstoriĭ impreună căntaŭ slava celluĭ dintru'natturĭ Dumneḑeŭ, „și pre pămêntŭ pace intru ómenĭ bună voiă“ (Luca, cap II, vers. 14).

Pentru acestorŭ in treĭ felĭurĭ și in treĭ locurĭ de pace legătură chipurĭ puțintellușă in osteninţă zăbavă făcêndŭ, puțintellușŭ, érŏșĭ ḑicŭ, mainte a citi și a ispiti sirguesce, adecă in cartea a treĭa, carea pentru aceste maĭ susŭ pomenite părțĭ șépte-ḑecĭ și șépte de ponturĭ cupprinde, din carile multe și trupuluĭ și suffletuluĭ, in lume intr'acésta și in cea fiitóriă, precum a-țĭ folosi, cunnoscutŭ și priceputŭ este; nicĭ in jumĕtatea allergăriĭ, ci acellŭ desevĕrșitŭ allŭ curgeriĭ țenchiŭ, neoprittŭ allergândŭ, a adjunge silesce.

Conețulŭ[1]) cărțiĭ a dŭoa.

(¹) Sferşitulŭ.

Pentru a pré-fericiteĭ intre lume și intre ințelleptŭ, seŭ intre trupŭ și intre sufletŭ, păcĭ; și pentru vremennica și vecĭnica pace, legămentŭ și așeḑare; așijderea pentru a trecĕtórieĭ și fiitórieĭ lumĭ buna chivernisélă

Cartea a treĭa.

Ponturĭ 77.

De vreme ce in lume intr'acésta omulŭ născêndu-se și trecĕ órielorŭ acestora obscindu-se este; acésta este vitejia, acésta este vrednicia, ca prin ammestecăturele și neașeḑările vremiĭ acesteĭa, cum intre lumescĭ, așĭa intre cerescĭ, cum intre sufletŭ, așĭa intre trupŭ, cum intre ómenĭ, așĭa intre Dumneḑeŭ, impăcatŭ și in liniștea suffletesculuĭ lmanŭ acĭuatŭ să fie. Și de vreme ce neprietenulŭ omenesculuĭ némŭ diavolulŭ maĭ vĕrtosŭ intre trupŭ și intre suffletŭ gălcévă, neprietenire și neinvoire a fi pururea a indemna și a *invita* obicĭnuitŭ este; spre acestuĭa vrăjmașŭ neprietenŭ biruire și a tuturorŭ gălcevelorŭ și nepăcĭuirilorŭ grabnică stĕmpĕrare, și precum a vremennicelorŭ așĭa a vecĭnicelorŭ bună alcătuire și așeḑare, cu aceste inainte insemnate ponturĭ bine a-țĭ agonisi și frumosŭ a te chivernisi veĭ puté.

Predosloviă[1]) *pentru legătura pré-fericiteĭ păcĭ.*

Ca bine, fericesce și cu odihnă, allŭ viețeĭ custŭ precum să fie omuluĭ de poftitŭ și de cercatŭ, éră cellŭ reŭ și blăstematŭ precum să fie de *scărăndăvitŭ* și de lăpedatŭ, fie-te-cine, carele adevĕratŭ omŭ este, adecă carele cu intrégă minte că se slujesce este vrednicŭ a se chiăma, pre lesne-ĭ este a cunnósce și a mărturisi; că nu reŭ și fără socotéllă, ci bine și *cinsteșŭ* este de viețuitŭ, ca fericitŭ să viețuéscă. Și maĭ mulțĭ, cariĭ nu de totŭ sunt domolliți, adecă deprinșĭ cu ispitirea, ci nu numaĭ acéĭa, ci fie-te-cine cățĭ cătră acésta de a-tocma sunt, năravurile relle și peccatele a le scutura, érŏ bunătățile a le agonisi și a le imbrăca, arŭ vré și arŭ pofti. Cătră acésta dérŏ ânteĭu indemnătóriele și impingĕtóriele pricine trebue a sci, carile precum cătră bunătățĭ illŭ indémnă și illŭ invitéză, érŏ dela reutățĭ illŭ oprescŭ și illŭ infrénéză. Și încă miḑŭ-locele și tocmellele a cunnósce i se cade, carile spre acestĕĭ bune nevoințe, ca și spre a lorŭ de plinŭ facere, a urma să pótă. Cu acestŭ sevĕrșitŭ dérŏ și *eŭ încă de demultŭ unele ca acestea găndisemŭ și de prin multe locurĭ, căte una căte una, culiesesemŭ.* Acmu, intru acésta ce mĕ aflu vĕrstă, érŏșĭ acellea găndindŭ, cu slove a insemna vruĭ. Că precum folositórie să fie cunnoscutŭ este, incă și pentru celle fiitórie, amŭ pusŭ socotéllă; căcĭ acestea pre suffletŭ a-lŭ *informui*, a-lŭ intări, a-lŭ povĕțui, și la celle drepte și cinsteșe a urma, munțiĭ — șessurĭ și hărtopele — cămpie a-ĭ face, și ascuțitele simcelle a-ĭ suppune potŭ; dintru carile de nu și tóte, ci érŏșĭ macarŭ unele, că și acellea in multe felĭurĭ pre ceĭ din multe felĭurĭ a-ĭ clăti și a-ĭ urni potŭ.

Nesciința și necunnoscința lucrurilorŭ, carile pre lesne sunt a se cunnósce, séŭ nesămăluirea și ómenilorŭ negăndirea, a multe reutățĭ pricină este; adecă in părăsirile bunătățilorŭ și in agonisirea reutăților séŭ a peccatelorŭ. Cade-se dérŏ inainte vre-uă sciință a purcede, ca deciĭa a ascunsuluĭ ânimeĭ sciință să nu lipséscă. Nesciința dérŏ maĭ vĕrtosŭ incă se afflă acéĭa, cariĭ multe a sci și a multe lucrurĭ cunnoscĕtorĭ și pricepĕtorĭ a fi li se pare; și maĭ mulțĭ căcĭ adevĕratŭ și precum se cade n'aŭ cunnoscutŭ nicĭ singurĭ pre sine, nicĭ lumea, nicĭ cellea ce sunt in lume, nicĭ pre Dumneḑeŭ, nicĭ voĭa luĭ, nicĭ bunătatea și reutatea, nicĭ acestora sfĕrșitulŭ, nicĭ eșitulŭ, nicĭ pre a lorŭ acea hirișă fericire. Pentru acésta maĭ vĕrtosŭ de strigatŭ este: o, órbele a ómenilorŭ mințĭ! o săracele de lumină! De vreme dérŏ ce pentru ómenĭ ḑicŭ, nicĭ eŭ pre mine mĕ ferescŭ, căcĭ și eŭ unulŭ din ceĭ mulțĭ precum să fiŭ cunnoscŭ; ci, precum a ḑisŭ óre-cine, ce-ĭ adeveratŭ și se cade, nevoescŭ și intrebŭ, și totŭ intr'acésta chipŭ a face vrere-așŭ.

(1) Prefața.

Pentru legătura păcii pontulŭ 1.

I. Cunnósce-te pre tine. Ânteĭașĭ dată dérŏ la cupprinderea bunătățilorŭ trebue ințellepcĭune, adecă averea mințiĭ pentru lucrurile, carile sunt adevĕrate de cunnoscutŭ și dreptŭ a se judeca, adecă séma a li-se lua, sunt vrednice Și de'nteĭu căcĭ omulŭ șie mare vecinŭ și de aprópe îșĭ este, singurŭ pre sine a se cunnósce i se cade, precum odinióră unulŭ din ceĭ șépte a Grecilorŭ ințelepțĭ ḑicea, Thalesŭ filosofulŭ: „cunnósce-te pre tine.“ Căcĭ fie-te-ce cellorŭ cunnoscĕtorĭ cu fapta lesne se vede, inse adevĕratŭ așijderea cellorŭ necunnoscĕtorĭ cu nevoiă este. Acésta dérŏ a *fără-isprăveĭ* și a nesocotinṭeĭ lorŭ pricină este, precum a scrisŭ *Lactantius* (Cart. I; cap. I): „cătră acésta dérŏ omulŭ, pre sine cunnoscêndu-se, cunnoscința nu numaĭ acelluĭ pre din affară omŭ, carea este a trupuluĭ, ci și acelluĭ pre din lontru omŭ, carea este a suffletuluĭ și cellea ce stăruescŭ spre a suffletuluĭ cupprindere, — căcĭ partea acésta maĭ mare prețŭ decâtŭ trupulŭ are, — ĭată dérŏ că de cunnoscutŭ: ce suntemŭ? și ce a vieţui ne nascemŭ? care orĕnduélă ni se dă? Dumneḑeŭ ce țĭ-a poruncitŭ să fiĭ? și cu care parte in lucrulŭ omenescŭ estĭ așeḑatŭ? invéță.“ Omuluĭ precum de vredniciă, așĭa de nevrednicia firiĭ selle, de gânditŭ și de socotitŭ este; vrednicia adecă, cu carea omulŭ pre all'alte pămĕntescĭ pre tóte intrece, maĭ vĕrtosŭ că duhŭ sămăluitorŭ are, adecă are minte adevĕratele a ințellege și bunele a vré, plinŭ de tótă slobodenia, cerescŭ óre-ce și dumneḑeescŭ, ca cu acestea podóbe și zestre omulŭ spre buna viețuire să se slujéscă, nicĭ pre dênsele cu blăstemăția nevrednicesce să le strice și să le scărnăvéscă, ci totŭ-de-a-una de acea dumneḑeéscă parte óre ce vrednicŭ să se facă, ca nu, omŭ fiindŭ, viéță nu a omuluĭ, ci a dobitoculuĭ să pórte, căcĭ și sfiintele scripture pre ómeniĭ, cariĭ nu cu tocméllă omenéscă viețuescŭ, porcilorŭ, câĭnilorŭ, lupilorŭ și altorŭ jigânie îĭ asséměnă: de rușine este să ne fie, cândŭ ómenĭ fiindŭ, dobitócelorŭ să ne assemenâmŭ, ca nu cum-va să ni se ḑică „aŭ nu vĕ cunnósceți inși-vĕ pre voĭ?“ (Cor., cart. II, cap XIII, vers. 5) Dintr'altă parte, omuluĭ a sea nehărniciă și prostime de socotitŭ îĭ este, adecă că omulŭ departe stă de Dumneḑeŭ nu numaĭ cu loculŭ locuinţeĭ, ci și *vĕrtoșélla* firiĭ, căcĭ plăzmuirea, și incă decâtŭ ângeriĭ maĭ josŭ din țernă și dintr'allŭ pămêntuluĭ lutŭ făcutŭ trupŭ purtândŭ, macarŭ că cu duhŭ dela Dumneḑeŭ insuffleṭatŭ, numaĭ muritorŭ, slabŭ și cu multe lipse și mișellie impregĭuratŭ și suppusŭ este. Decĭ, să nu se *maĭ de-a firea* decâtŭ este socotéscă și cu deșértă măndriă îmflându-se să se măndréscă, ci numaĭ câtŭ de deșertŭ și mișellŭ lucru să fie omulŭ, să cunnóscă, — inse pônĕ cândŭ assupra cellorŭ omenescĭ va fi sprejenitŭ. Acesta dérŏ, adecă omulŭ, pré-puternicŭ va fi, cândŭ cu ințellepcĭunea neadjunsele luĭ va plini și acésta pururea socotindŭ să găndéscă: omŭ sum și nu Dumneḑeŭ; și érŏșĭ: omŭ sum, érŏ nu dobitocŭ. Pentru căcĭ pre omŭ partea luĭ cea maĭ rea, adecă carnea, cătră celle pămĕntescĭ și cătră peccate îllŭ trage și, resboindu-se cu resboĭulŭ cellŭ din lontru adecă cu duhulŭ cellŭ sămăluitorŭ, precum și ceĭ suppușĭ obicĭuițĭ sunt assupra stăpânilorŭ seĭ vicleniri și *rocoșeniri*[1]) a face Pentru acésta cu mare pază bună strajă de nevoință a pune se cade, ca pre suppușĭ și pre ceĭ ce suppușĭ a fi se cade, ca să fie de-assupra și să biruéscă să nu lașĭ, nicĭ pre tine dela acestiĭa, ca dela nesce vrăjmașĭ și neinfrĕnațĭ caĭ, spre rellele necuveniri și grozăvie a te răpi să te lașĭ. Socotélla dréptă și intrégă pre greșitória poftă să o stăpănéscă, ca nu singurŭ pre tine pônĕ nu veĭ fi bunŭ séŭ pônĕ nu te veĭ face bunŭ să te ĭubescĭ; căcĭ altă ce-vă, fără numaĭ binele a ĭubi, nu se cuvine. Pre insemnarea dérŏ aceiĭ de obsce omenéscă fire incă și agonisitele selle obiceĭe și *adetĭurĭ* pre amĕnuntulŭ cercetândŭ, fie-te-cine a cunnósce trebue, căcĭ unulŭ este datŭ spre veseliă, altulŭ spre intristare și *măhnicĭune*, altulŭ spre indrăznire, altulŭ spre frică, altulŭ spre milostivire, altulŭ spre rușine, altulŭ spre zavistiă, altulŭ spre măniă, altulŭ la curviă și la alte pofte relle, altulŭ la ĭubire de argintŭ, altulŭ spre scărnava măndriă, i procĭ. Pre a sea dérŏ fie-te-cine minte să cunnóscă și ascuțitŭ și a bunelorŭ și a rellelorŭ selle județŭ să se arrete, *precum a scrisŭ Ciceronŭ*, I carte a

(1) Revolte.

facerii, și aicea dice acésta: „sfĕtuesce-te pre tine, di ție cine să fiĭ.“ Pentru acésta, cunnoscêndu-te la ce peccatŭ să fiĭ maĭ aprópe, acelluĭa puternicesce impotrivă să-ĭ staĭ, și cu acestŭ din lontru neprietenŭ, carele cu tine addesŭ resboĭu a batte obiciuitŭ este, addesŭ că țĭ este cu dênsulŭ a te batte să găndescĭ, și cum și in ce felĭu îțĭ este a te lovi in minte să-țĭ fie.

II. Cunnósce pre Dumnedeŭ. Dintru a sea cunnoscință omulŭ dela spița cea de josŭ maĭ susŭ a se sui trebue, adecă la a luĭ Dumnedeŭ cunnoscință. De și dérŏ Dumnedeŭ cu omenésca socotéllă nu se cupprinde, precum și suffletulŭ omuluĭ, pentru carea necurațiĭ se céртă, căcĭ pe dênsulŭ a fi îllŭ tăgăduescŭ; numaĭ adevĕratŭ a fi, prin alte socotelle să ispitéscă, maĭ vĕrtosŭ dela a lumiĭ părțĭ, și nu numaĭ dela celle maĭ marĭ, ci și dela celle maĭ micĭ și dela singure a omuluĭ mădullărĭ, la adeverate sferșiturĭ și slujirĭ cu tocméllă orĕnduite, carile acestuĭ lucru pré-bine orĕnduitŭ pre unŭ meșterŭ orĕnduitorŭ cu ințellepcĭune și cu putere pré-inaltă a fi arrétă. Acesta dérŏ este Dumnedeŭ (caută Psal. XIX; Romanĭ, cap. I, Ințellepcĭune, cap. XIII), care Dumnedeŭ *substare* duhovnicéscă și pré desevĕrșitŭ este, și pentru acésta este vecĭnicŭ, fără de inceputŭ; din singurŭ de sine, nu dela altulŭ trăindŭ; decĭĭa singuratecŭ numaĭ a totŭ puternicŭ, atăta cătŭ orĭ fie ce arŭ vré desevĕrșitŭ a face póte; a-totŭ sciutorŭ, așĭa cătŭ nemică orĭ-ce s'a făcutŭ, orĭ-ce este să se facă, de cătŭ macarŭ pre ascunsŭ, nu se ascunde; de totŭ bunŭ, carele de bunĕtate se bucură și reutatea urresce; pré-sfântŭ, pré-dreptŭ; carele fie-te-cuĭ după faptele luĭ resplătesce, bunilorŭ cerescile bunătățĭ, érŏ reilorŭ muncele impărțindŭ. Acesta, ca sórele — numaĭ nevĕdutŭ — viețuindŭ ințellegêndŭ și cu slobodă voiă biruindŭ, in cerŭ petrecêndŭ, prin radele duhuluĭ seŭ, dela Dênsulŭ trimisŭ fie-te-unde, chivernisesce și tocmesce. Acesta a lume ca acésta, a părinților̆ eĭ și a locuitorilorŭ ziditorŭ este Pentru acésta dérŏ Dumnedeulŭ și indreptătorulŭ cellŭ pré de susŭ, dela zidirile selle celle cu ințellegere cupprinse, cu cuviósă și pré-mare cinste, cu slujbă și cu ascultare, ca dela nesce datornicĭ, a se cinsti și a se slăvi se cade; pre carele Epicuros, — deși zidirea și maĭ de'nainte cunnóscere, adecă pronia, necurățesce tăgăduĭa, — pentru innălțimea firiĭ aceĭa de cinstitŭ o a socotitŭ. Pré-buna dérŏ a luĭ Dumnedeŭ cinste și ascultare este: „poruncele luĭ a urma și, cătŭ in putința omuluĭ arŭ fi, după Dênsulŭ a ămbla“ (Efes., cap. V, vers 1). De insemnatŭ este dérŏ intru a luĭ Dumnedeŭ cunnoscință, nu pre atăta a firiĭ selle a ființeĭ ceiĭ ascunse, pre cătŭ maĭ vertosŭ a voĭeĭ selle ceiĭ dela dênsulŭ descoperită, cu cunnoscința a cupprinde; adecă ca să scie omulŭ, ce poftesce Dumnedeŭ dela dênsulŭ și cum in Dumnedeescile porunce, maĭ cu de-adinsŭ prin Isusŭ Christosŭ fiĭulŭ luĭ Dumnedeŭ unulŭ-născutŭ date, să âmble? și érŏșĭ ce va cu ómeniĭ să facă? adecă cellorŭ ce ascultă de Dênsulŭ făgăduitele a nepovestitelorŭ cerescilorŭ bunurĭ, érŏ neascultătorilorŭ urgiele a grellelorŭ munce; de carile de amĕnduo după acésta pre amĕnuntulŭ este de disŭ. Celluĭa ce se lipesce cătră Dumnedeŭ, precum să fie Dumnedeŭ îĭ trebue a crede, incă precum este și darnicŭ, adecă milostivŭ cătră ceĭ ce-lŭ cércă pre Dênsulŭ (Evreĭ, cap. XI, vers. 6). Acéstă in Dumnedeŭ credință de se va cu suffletulŭ de plinŭ cupprinde, face-va ca luĭ Dumnedeŭ din ânima a sluji *să vomŭ;* adecă bunătatea și curăția, luĭ plăcută și de Dênsulŭ poruncită, cu lucrurile a o deprinde, étă dérŏ că luĭ Dumnedeŭ a plăcé, te invéță; că „cine-mĭ dice pre Dumnedeŭ cum cunnósce, și invĕțăturele luĭ nu pădesce, mincĭunosŭ este“ (Ioan., cartea I, cap. II, vers. 4; caută și Ierem., cap. XXII, vers. 15—16). Pentru Dumnedeŭ, nu atăta sciința cea *privitóriă*[1]) precătŭ cea *practicéscă* a sci, nevoință a pune trebue; căcĭ acésta, maĭ vĕrtosŭ decătŭ aceĭa, a luĭ cunnoscință inainte ne adduce; și acésta folosesce, ca pre Dênsulŭ cunnoscêndŭ să ĭubimŭ, ca să ne ĭubimŭ dela Dênsulŭ.

III. Iubesce pre Dumnedeŭ făcĕtorulŭ de bine. Acelle a luĭ Dumnedeŭ de bine facerĭ, in ómenĭ milă date, trebue pre dênșiĭ cătră Domnulŭ acesta, adecă cătră părintele de bine făcĕtorulŭ, carele pre dênșiĭ cu dragostea sea ĭ-a imbrățișatŭ, spre ĭubire să-ĭ impingă și să-ĭ indemne; căcĭ omulŭ trăesce căcĭ are viéță, — și celle ce spre purtarea viețeĭ caută, pre-

(¹) Contemplativă.

cum mintea, socotélla și all'alte, dela Dumnedeŭ meșterulŭ cellŭ dentru'nnalturĭ acestea tóte purcedŭ; macarŭ că óre-cariĭ acestea a firiĭ aŭ scrisŭ, ci acéstă fire atâta de mare intellepcĭune și putere avêndŭ, câtŭ cu mutatŭ nume[1]) Dumnedeŭ este, carea intre limbe[2]) a cunnoscutŭ Seneca, a căruĭa graĭurĭ de cinstitŭ vrednice sunt, carele a scrisŭ pentru de bine facerĭ (cartea IV, cap. III și celle maĭ pre urmă). Cu multŭ maĭ vĕrtosŭ noĭ crestiniĭ, cărora darulŭ luĭ Dumnedeŭ s'a luminatŭ, acésta cunnoscêndŭ, pre Domnulŭ de bine făcĕtorulŭ și de noĭ ĭubitorulŭ cu totŭ suffletulŭ și cu dragă ânimă a-lŭ ĭubi ni se cade. Dragostea dérŏ cătră Dumnedeŭ dela noĭ intr'acesta chipŭ a se arrĕta trebue, că aceĭa ce este luĭ plăcutŭ să facemŭ și poruncele luĭ să pădimŭ“ (Caută Ioannŭ, cartea I, cap. II, vers. 3), orĭ-câte acesta ne porunceșce, macarŭ că și fórte grelle se parŭ să le urmâmŭ și să le și facemŭ; și câte acesta opresce, macarŭ că cărniĭ nóstre *se placŭ*, să ne oprimŭ și de dênsele să ne părăsimŭ; căcĭ acella a luĭ Dumnedeŭ mântuitoruluĭ darŭ, care tuturorŭ ómenilorŭ a luminatŭ, ne-a insciințatŭ ca, necurăția și lumescile pofte lăpedândŭ, cu stĕmpĕrare dreptŭ și curatŭ să viețuimŭ și „acésta intru acellŭ de acmu vécŭ“ (Titŭ, cap. II, vers. 6 și 12)). De vomŭ in lumină, adecă in sfințeniă, ămbla, precum Dumnedeŭ este in lumină, „obscire avemŭ imprumutŭ„ (Ioanŭ, cartea I, cap. I, vers. 7). Pre Dumnedeŭ ĭubindŭ, obiceele nóstre să indreptămŭ, ca curațĭ cătră curatŭ a merge și luĭ a plăcé să putemŭ, de vreme ce Dumnedeŭ cu *lanțulŭ* de aurŭ allŭ de bine faceriĭ luĭ la sine ne trage; și de căte orĭ cu alle luĭ darurĭ ne slujimŭ, de atâtea orĭ spre a sea dragoste să ne ațițămŭ; să nu ne dobitócelorŭ assemĕnămŭ, carile, cu ghindă hrănindu-se și apă din pĕraĭe bêndŭ, puținŭ gândescŭ de unde acestea lorŭ pre lesne să vină; incă să nu și maĭ reŭ decâtŭ dobitócele fimŭ, dintru carile nu puține, pre cariĭ le grijescŭ și óre-ce de bine facere pricepŭ, cu uă ĭubire óre-carea îĭ urméză, precum câĭniĭ, caiĭ, *filiĭ*[3]) și all'alte, de carile sciința și istoria mărturisesce: de temutŭ este să nu ne pre noĭ, órecândŭ in dumnedeescullŭ județŭ, acestea a dobitócelorŭ pilde mustre.

IV. Cunnósce a lumiĭ acesteĭa deșertare. Incă omulŭ trebue lumea acésta de josŭ a cunnósce și in puținŭ a o socoti, nu pentru căcĭ dela Dumnedeĭ in chipŭ frumosŭ și impodobită este, ci căcĭ ómeniĭ in chipŭ reŭ cu dênsa se slujescŭ și cu altele ce in lume se cupprindŭ, — ca acestea sunt avuțiele pămĕntescĭ și poftele trupuluĭ și ĭubirea de slavă, precum dice unŭ frumosŭ stichotvorțŭ: „poftirea cinstiĭ și avuțiele și spurcata desfĕtare, precum acestea treĭ in locŭ de treĭ Dumnedeĭ lumea le are.“ Cu acestea și cu acestora pofte, ca cum arŭ fi nesce bunurĭ pré-marĭ, ceĭ maĭ mulțĭ ómenĭ la peccate se daŭ și dela a bunătăților calle se abbattŭ; *precum Atalanta, cu merele celle de aurŭ, pre lôngă drumulŭ allergăriĭ prin Hippomanes arruncate, ca să le cullégă cupprindêndu-se, cu allergarea s'a intrecutŭ.* Și măcarŭ acestea și bune de s'arŭ la față păré, numaĭ pré-adevĕratŭ deșerte, mincĭunóse și trecĕtórie sunt; *assemenea strălucitórieĭ stécle, dar fragedă; assemenea comedielorŭ, carile după scurtă vreme sunt lipsitórie; assemenea óre-cărora póme, carile impregiurulŭ laculuĭ, unde odinióră Sodomulŭ a fostŭ, a se nașce se povestescŭ, carile pe din affară chipeșe și frumóse sunt, érĕ de veĭ stringe — plévă putregaĭu și fumŭ veĭ affla.* Asĭa socotesce, nu sunt acestea pônĕ intr'atâta, ca omulŭ, ce este cu ânima intrégă, suffletulŭ cătră celle de susŭ indreptatŭ fiindŭ, la aceste pămĕntescĭ pogorîndu-lŭ, cu a lorŭ invĕțătură să se țină și intr'acestea fericirea sea să așede? — căcĭ intr'acestea altă nu este, fără numaĭ *căptușiture, amăgelle și mascaralle.* Acésta priceput'a Solomonŭ, carele, intru impĕrătésca stare intăritŭ, cu avuție, cu cinste și slavă mare, și cu desfĕtărĭ, inse intelleptŭ fiindŭ, acestea a priceputŭ deșertărĭ a fi și de acestea in Ecclesiastulŭ seŭ a mărturisitŭ (cap. I, vers. 1). Așijderea Septimius Severus, de josŭ omŭ fiindŭ, prin multe stepene, la impĕrăția Romanilorŭ s'a rădicatŭ și, morțiĭ aprópe fiindŭ, a disŭ: „de tóte fuĭ și ce-va nu mĭ-a folositŭ.“ Adevĕratŭ dérŏ că avuțiele lumescĭ multe sarcine sunt, pre cellŭ dintr'acéstă viéță eșitorŭ ingreuindu-lŭ și celluĭ eșitŭ neinsoțindu-se, adecă de dênsulŭ remănĕtórie; carile și grije de primejdiă cerŭ, cu mare nevoință și cu multă frică se pădescŭ și, cu multe felĭurĭ de intemplărĭ impresurate, pre lesne se prăpădescŭ.

(1) Latinismŭ: mutato nomine. — (2) Păgânĭ. — (3) Elefanțĭ.

Cinstile lumiĭ acesteĭa nestătătórie și fumuluĭ assemenea intru'nalturĭ intindêndu-se, ci in dată peritórie; *necinsteșele* trupescile desfĕtărĭ, dulcéță decâtŭ a mĭeriĭ maĭ multă aŭ, ci maĭ pre urmă in amară fĭere se intorcŭ. Pentru acésta, orĭ-cine adevĕratŭ ințelleptŭ este, de va aceste pămĕntescĭ lucrurĭ cu minte innaltă căuta, nu le va in locŭ de mare lucru socoti, ci copillărescilorŭ jocurĭ le va potrivi, precum pre acestea *Valerius Marele in cartea a șessea* la sfĕrșitŭ le-a numitŭ; precum pentru in'ărrîtărele reutăților și indemnările a face peccate a opri, dreptŭ Apostolulŭ Ioannŭ invéță: „să nu ĭubimŭ lumea acésta, nicĭ pre carile sunt in lume, precum sunt poftele trupuluĭ, poftele ochilorŭ și măndria acesteĭ viețe“ (Cart. I, cap. II); căcĭ cine acestea curândŭ-trecĕtórie ĭubesce, și pre Dumnedeŭ a ĭubi și voiĭ luĭ a sluji nu póte, și pentru acésta nicĭ in vecĭ va remâné, căcĭ și lumea acésta, și părțile eĭ, și tóte se vorŭ trece. „De socotitŭ dérŏ ne este, in ce chipŭ in sfintele impreunărĭ a fi ni s'arŭ cădé.“ (Petru, cartea II, cap. III. vers. 2).

Stichŭ:

Lucru mare — o, minte! — cerulŭ socotesce;
Celle pămĕntescĭ, fără socotéllă, lucru prostŭ le numesce!

Cu reĭ ochĭ caută cellora ce poțĭ perde. Nu intr'atâta de mare lucru próstele a lumiĭ acesteĭa să le prețăluescĭ, și pentru dênsele să greșescĭ și săracŭ să te intorcĭ. Nu cumpĕra atâta de scumpŭ a te căi. Ferește-te, ca nu binele teŭ cellŭ mare in țernă să cadă și cu țerna să péră. Omulŭ ințelleptŭ și curatŭ in pămĕnturĭ intr'acestea pururea *nemernicŭ și óspe* a fi să se socotéscă, și „nu precum aicea fiindŭ infiptŭ va avé scaunŭ, ci numaĭ in scurtŭ sălașulŭ ĭĭ este a muta.“ (Paralipomenon, cartea I, cap. XXIX, vers. 15; Psal. XXXIX, vers. 13; Evreĭ, cap. XI, vers. 13).

„Noŭe moșia cerulŭ!“

V. Din tóte suffletulŭ la Dumnedeŭ să aĭbĭ. Din socotélla a tuturorŭ lucrurilorŭ, suffletulŭ cătră Dumnedeŭ să indemnămŭ. Din tóte lucrurile a lumiĭ acesteĭa, carile séŭ cu mintea séŭ cu *chitélă* se pricepŭ, omuluĭ intregŭ și cu minte slujindu-se trebue a lorŭ izvorŭ și incepĕtură, firea și *ceința*[1]), puterile și slujirea căutândŭ și pricină apucândŭ, pre Dumnedeŭ izvorulŭ tuturorŭ a ruga și pre suffletulŭ seŭ spre a luĭ cinste și urmare a intórce; căcĭ acesta allŭ nostru pré-innaltŭ Dumnedeŭ acésta va și noŭe acésta a face poruncesce.

VI. Cunósce frumósa ințellepcĭune, adecă fapta bună. De *chititŭ* este suffletuluĭ, ce și in ce fellĭu să fie ințellepcĭunea. Ințellepcĭunea este *substanțiă, adecă postanovaniă, adecă supt-stare* a totŭ lucrulŭ cu cinste a face séŭ după cinstitele pravile a trăi; este dréptă și orĕnduită a suffletuluĭ intăritură; este priceperiĭ fie-ce pre lesne in calle a-ĭ pune; este a omenesculuĭ suffletŭ sănĕtate, și aceĭa, adecă sănĕtatea suffletuluĭ, cu multŭ maĭ vertósă decâtŭ a trupuluĭ. Ĭată dérŏ că mintea sănetósă a fi de poftitŭ este și acésta cu mare nevoință de silitŭ este. Câtŭ dérŏ de frumosŭ și de măngăĭosŭ lucru este ințellepcĭunea! căcĭ făcêndŭ ca intru dragostile și in lucrurile ómenilorŭ frumósă chivernisélă și cuviință să fie și ca cum arŭ fi uă frumósă resunare, cu multŭ decâtŭ ceĭa a musichieĭ maĭ cu măngăere cupprinsă, a căriĭ ințellepcĭunĭ cinsteșele și frumóse frumusețe de se vorŭ cu a suffletuluĭ ochĭ privi, pre a sea mare dragoste in ómeniĭ ceĭ cu priceperea cupprinșĭ a ațița póte; precum a cunnoscutŭ *Platon in Fedru și dela acella Ciceron (pentru trebe cart. I.) și Seneca (cart. CXV.)*, unde scrie: „de ne-arŭ fi pre lesne a bărbatuluĭ bunŭ suffletulŭ și ânima a privi, o câtŭ de frumósă fată! o câtŭ de sfântŭ, cinstitŭ și *dulce fulgerândŭ, adecă străluminândŭ*, amŭ vedé-o!“ De-aicĭ cu dreptate, de-acollea cu puternicĭă; de-aicĭ chivernisélă cu socotélă și cu ințellepțiă luminândŭ, i procĭ. Ințellepcĭunea din singură de sine de laudă vrednică este; încă maĭ vĕrtosŭ dela ceĭa, cariĭ ințellepcĭuniĭ nu urméză, ci numaĭ, décă din bunele fapte cunnoscŭ intr'alțiĭ, o laudă căcĭ așia cum se cade și se cuvine se pórtă, macarŭ că ea laudă nu poftesce. Omulŭ prin ințellepcĭune nu numaĭ ângerilorŭ duhurilorŭ ceresci, ci și singurŭ luĭ Dumnedeŭ se asséménă. Ințellep-

cĭunea cella ce are, prin sfinţeniă luĭ, adecă luĭ Dumneḑeŭ se *reduce*. Aşĭa, inţellepcĭunea pre pămêntŭ unŭ lucru cerescŭ şi dumneḑeescŭ este. Cine bunele fapte şi altele-şĭ frumosŭ tocmesce, din omŭ Dumneḑeŭ a fi poftesce, şi ḑeŭ! a fi se cade, de vreme ce a invoinţelorŭ injugare şi potrivire aŭ. (Caută *Epictetulŭ* cătră Arianĭ, cart. II, cap. XIX). Cine dérŏ, fără numaĭ cellŭ de minte săracŭ şi nu adevĕratŭ omŭ, cupprinsŭ de inţellepcĭune şi cu dênsa impodobitŭ a fi nu va nevoi? cu atâta cu cătŭ arŭ puté omŭ depplinŭ să se facă şi maĭ vĕrtosŭ dumneḑeescŭ, şi acelluĭaşĭ Dumneḑeŭ să se assemene! *dară că ce?*

VII. A inţellepcĭunii séŭ a bunătăţii pómă séŭ rodă.

Aceĭa a dreptelorŭ fapte frumuseţe, de-ĭ vorŭ lipsi mulţămirile, nu se clătesce, adecă ce-va nu-ĭ strică.

Să vedemŭ, precum inţellepcĭunea nu numaĭ flóre are, ci incă şi ródă dulce, a rădĕcineĭ amărîmea călcândŭ, lesnirea şi indemâna cea adeverată adduce:

„Buna sciinţă a ascunsuluĭ ânimeĭ.“

Căcĭ ânteĭu inţellepcĭunea din sine a intr'adênculuĭ ânimeĭ, adecă a buneĭ sciinţe a ascunsuluĭ ânimeĭ, indemnare spre bucuriă adduce; că, de vreme ce a omuluĭ suffletŭ singurŭ luĭ precum se cade cinsteşŭ, dreptŭ să fie vieţuindŭ, îĭ mărturisesce, şi incă acmu, intr'acesta vécŭ adecă, lucrurile'şĭ, precum trebue şi se cuvine că le lucréză, îĭ *svitesce;* dintr'aceĭa a suffletuluĭ nepovestită fŏntână, linişce, bucuriă şi veseliă izvoresce, pre tóte a tóte lumescilorŭ intrecêndŭ desfĕtărĭ şi covĕrşindŭ desfrĕnărĭ (Pilde, cap. XV, vers. 15). Aşijderea şi pace intru in lontrurĭ, in celle din lontru gălceve, pré mare odihnă şi linişte este. Maĭ vĕrtosŭ că singură inţellepcĭunea numaĭ bucuriă fără grijă vecĭnică stă, şi măcarŭ că unele ca in chipulŭ nuorilorŭ impotrivă se punŭ, dérŏ *nicĭ uă dată nuorii pe ḑi biruescŭ*, adecă nicĭ uă dată inţellepcĭunea dela cine-va se biruesce (Seneca, cart. XXVII); căcĭ numaĭ pre uă cărrare, prin a inţellepcĭuniĭ adecă miḑŭ-locŭ, a odihneĭ vieţeĭ adevĕratŭ se arrétă; deciĭa cătră impotrivirĭ şi inponcişerĭ nepovestitŭ adjutorŭ se rădică şi impotriva a făcĕtorilorŭ de reŭ, a reilorŭ vorówe şi năpăştĭ, hiresŭ de aramă zidŭ se face: nemică reŭ intr'ascunsulŭ ânimeĭ sciindŭ, nu se va *stidi*[1]), nicĭ de v'o *pobrozire*[2]) faţa i se va gălbeni.

Dintr'acellaşĭ a buneĭ sciinţe a ascunsuluĭ ânimeĭ, izvorŭ ca acesta curge: „de nu va pre voĭ ânima vóstră vinovaţĭ da, încredinţare aveţĭ cătră Dumneḑeŭ,“ mărturisindŭ sfântulŭ Ioannŭ (cart. I, cap. III, vers. 21), şi după acésta nedejde bună şi vĕrtósă pentru pré-marĭ bunurĭ şi izbânde, carile sunt să affle.

VIII. Dumneḑeŭ dreptilorŭ curatilorŭ le are de grijă.

Inţellepcĭunea dérŏ şi bunele fapte, şi pre ceĭ de unele ca acestea ĭubitorĭ Dumneḑeŭ pré-bunulŭ pre uă parte incă pre pămêntŭ intr'acéstă de acmu viéţă îĭ cu darurĭ dărues e, şi precum ḑice Isaia: „ḑicețĭ dreptuluĭ, de vreme ce-a fostŭ bunŭ, ca róda lucrurilorŭ selle să mănânce“ (cap III, vers. 10). In paḑa luĭ Dumneḑeŭ sunt curaţiĭ: acesta pre singură a sea proniă preste dênşiĭ intinde şi lăţesce; rugele lorŭ, la vreme de trébă puse, cu bună voiă îĭ ascultă; pre dênşiĭ din primejdie îĭ opresce şi-ĭ scóte; aşijderea de vrăjmaşiĭ lorŭ nepărăsitŭ îĭ apĕră. A luĭ Dumneḑeŭ către dreptĭ de alle selle de bine facerĭ pilde la arrĕtare şi de pomenire staŭ; precum Enochŭ din pămêntŭ, ca mórte să nu véḑă, *premenitŭ;* aşijderea Iona in adêncimea şi lăţimea apelorŭ păḑitŭ; Ilie cătră cerŭ rădicatŭ; Lotŭ din a Sodomuluĭ ardere mântuitŭ; Daniilŭ din fălcele leilorŭ şi cu a luĭ treĭ soţie din miḑŭ-loculŭ pareĭ a Vavilonuluĭ cuptorŭ nemică betejiţĭ; Petru şi Pavelŭ din temniţă cu de miratŭ socotéllă izbăviţĭ; şi alte multe nenumerate acestora assemenea pentru Iosifŭ, Davidŭ, Ezechiilŭ, şi altele să le trecŭ (caută Psal. XXXVII, XCI, XCIX, XCLV la sferşitŭ). *Neimăcĭunea* mare adjutorŭ şi sprejenéllă este. Cine de Dumneḑeŭ cu firésca frică se teme, acella de nemică de altă se spariă. Cellora ce pre Dumneḑeŭ ĭubescŭ, tóte, incă şi cellea ce relle se parŭ, impreună se lucréză spre bine (Romanĭ, cap. L, vers. 28). Mórtea

(1) Ruşina — (2) Afrontŭ.

cellorŭ drepţĭ in locŭ de datoriă a firiĭ ceiĭ sevĕrşitórie este să se socotéscă: lorŭ nu straşnică, ci plăcută odihnire, adecă repaosŭ, le este.

IX. A inţellepcĭunniĭ a bunătăţiĭ resplătirea, cea pré de susŭ pré-fericita viéţă vecĭnică este.

Macarŭ că ómeniĭ inţelepţĭ cu cellea carile in lume bune se socotescŭ nu s'aŭ slujitŭ; inse lorŭ, după acéstă muritóriă viéţă, după insăşĭ mórtea, acea pré-cinstită a inţellepcĭuniĭ cerécă cunună, din singurŭ dumneḑeesculŭ darŭ orĕnduită, le remâne; adecă fericita vecĭnică viéţă, in carea a deplinuluĭ şi a d severşituluĭ bine slujire plinită se cupprinde. De omulŭ pre pămêntŭ cătăva vreme in immulţimea bunurilorŭ pămĕntescĭ să ducă poftesce viéţa; cu cătŭ maĭ vĕrtosŭ ca omulŭ muritorŭ, dintr'acéstă muritóriă zidire cu multe felĭurĭ de nevoinţe mântuitŭ, in lumea acea maĭ curată şi cerécă, a duhŭ simţitorŭ, trupŭ *duhnicescŭ,* tare, nestricăcĭosŭ şi slăvitŭ imbrăcatŭ purtândŭ, de poftitŭ şi pré de doritŭ este (Corinth., cart. I, cap. XV, vers. 43—44). Aşijderea lucrurilorŭ sciinţeĭ şi a inţellepcĭuniĭ lucrurĭ urmândŭ, tóte luĭ, omuluĭ adecă, de trébă fiitóriele deplinŭ moştenindŭ, de nemică lipsitŭ, cătră pré-bunulŭ şi pré-marele Dumneḑeŭ şi cătră a luĭ străluminată prĭvire trimisŭ, cu dênsulŭ, cu Dumneḑeŭ adecă, şi cu a luĭ unulŭ-născutŭ fiĭu, şi cu sfinţiĭ luĭ ângerĭ, cu intrégă părtăşiă invrednicitŭ; cu slavă cerécă şi imperătéscă incununatŭ, cu desfĕtărĭ şi cu veseliă de a omuluĭ fire neadjunse, neamăgitórie şi cu vre-uă neindemână a turburăriĭ neammestecate, in vecĭ stătătórie şi nicĭ odinióră trecĕtórie (Petr. cart. I, cap. I vers. 4 şi 7—9; şi éroşĭ Psal. XVII la sfĕrşitŭ; decĭia cătră Thessalonic., cart. I, cap. II, vers. 12; şi incă cătră Cor., cart. II, cap. IV, vers 17; şi maĭ ḑice Timoth., cart. II, cap II, vers. 10); aşĭa ca omulŭ, prin sfinţeniă, dumneḑescĭĭ firĭ părtaşŭ să fie (Petr., cart. II, cap. I, vers. 4), şi pônĕ intr'atâta, cătŭ din omŭ maĭ Dumneḑeŭ să se facă. Acesta este binele cellŭ mare, acésta este cea pré de susŭ fericire, cu a cărora privirĭ tóte pămĕntescile bunurĭ deşerte şi in greutăţĭ ammestecate se vedŭ, şi adevĕratŭ că blăstemăţie şi deşertărĭ sunt; cu a căruĭa bine nedejde *insuffleţatulŭ* inţelleptulŭ omŭ singurŭ pre sine dela reutăţĭ şi dela rellele fapte a se resboi (Cătră Cor., cartea II, cap. VII, vers. 1), şi incă cu acestea fapte a se curăţi (Ioan., cart. I, cap. III. vers. 3), cu a inţellepcĭunilorŭ şi a bunătăţilorŭ trebuinţă a se adjutori iĭ trebue; aşijderea i se cuvine a se immulţi in lucrulŭ Domnuluĭ, sciindŭ că „osteninţa sea să nu fie in zadarŭ in Domnulŭ“ (Cor, cart. I, cap. XV, vers. in sferşitŭ), căcĭ Christosŭ Domnulŭ fiĭulŭ luĭ Dumneḑeŭ unulŭ născutŭ, dela Dumneḑeŭ insemnatulŭ şi la ómenĭ trimisulŭ, acésta a făgăduitŭ şi cu adevĕrate invĕţăture in a sea sfântă evangheliă a intăritŭ. Aşĭa dérŏ, „curăţenia preste tóte este lesne, avêndŭ făgăduinţa aceste de acmu şi aceiĭ fiitórie vieţe“ (cătră Timoth., cart. I, cap. IV, vers. 8), pre care viéţă vecĭnică „fiitóriă drepţilorŭ a juruitŭ Dumneḑeŭ, a minţi nesciutorŭ“ (Tit, cap. I, vers. 2). Socotesce dérŏ, nu este atâta *de a se cinstiré* curăţia, macarŭ de ĭ şi cu osteninţă? Pentru acésta maĭ vĕrtosŭ este de strigatŭ cu poeticulŭ, şi'ncă să socotimŭ inţellepcĭunea a o lăţi cu faptele:

Passă — omŭ bunŭ — unde inţellepcĭunea te chiamă;
Passă cu picĭorŭ fericitŭ;
Marĭ de bine resplătirĭ estĭ să ĭeaĭ...
Ce staĭ?

Pentru acésta dérŏ de celle vecĭnice pururea să-ţĭ a-minte adducĭ. Acésta aĭ cerescĭĭ de bine resplătirĭ pré-mare şi vĕrtósă nedejde, cu mintea fiindŭ cupprinsă, suffletuluĭ mare odihnă adduce; precum petreĭ magnesuluĭ nu este odihnă fără numaĭ in polus, — *polus este stéŭa, cărĭia ĭĭ ḑicŭ Moldoveniĭ fusulŭ, prin carele cerulŭ se invĕrtesce,* carea nicĭ uă dată nu se clătesce, numaĭ totŭ intr'unŭ locŭ se invĕrtesce, spre carele pétra magnesuluĭ trage. Maĭ de'nainte bunulŭ sevĕrşitŭ caută, carele fără sĕvĕrşitŭ remâne a vecĭniceĭ vieţe neindŭoita nedejde; din sine curăţiă nasce, şi curăţiă éroşĭ de plinŭ a aceste vieţe nedejde nasce: la acéstă ţintă, ţie inainte pusă, intru faptele telle totŭ-de-auna la dênsa a te nevoi şi a te intinde caută. Caută de vedi nedejdea luăriĭ de cinste intre lucrătorĭ şi'ntre ostaşĭ ce lucréză? Nedejdiĭ credinţa vĕrtósă să nu-ĭ lipséscă, séŭ

incredințarea pentru dumnedeescile făgade să nu se smintéscă; căcĭ acestea pre fie-te-care osteninţă, macarŭ câtŭ de amară, indulci-o-va.

X. Peccatele spurcate şi grozave. După acésta maĭ vĕrtosŭ de socotitŭ şi de chititŭ este, inţellepciunii adecă bunătăţiĭ impotrivă pusă reutatea şi peccatulŭ, ce? şi'n ce felĭu este? Vina séŭ peccatulŭ de mórte este a legiĭ dumnedeescĭ călcare. Dela drépta şi cinstita socotéllă abbattere şi părăsire este suffletuluĭ omenescŭ prin reutate stricăciune séŭ prin spurcare spurcată spurcăciune. Este rea a suffletuluĭ bóllă decâtŭ a trupuluĭ maĭ *pătrimă*. Décă omulŭ nu vieţuesce cum trebue şi cum se cade, nicĭ cu cinste se apĕră, slugă şi robŭ trupescilorŭ pofte se face şi pre dênsele a stăpâni neputernicŭ; prin carile mintea omenéscă, turburându-se, din statulŭ seŭ cade; deciĭa cu dênsele maĭ multŭ adăugându-se, nebunŭ se face; multelorŭ dobitóce assemenea, incă decâtŭ dobitócele maĭ reŭ, de vreme ce sciêndŭ şi vrêndŭ face reulŭ. *Acésta de stichotvorţĭ prin Cercina făcĕtória de otravă insemnatŭ este, carea cu bĕutura păharuluĭ eĭ pre ómenĭ in dobitóce ĭĭ premenĭa.* Aşĭa dérŏ omulŭ prin peccate singurŭ pre sine demonuluĭ, adecă diavoluluĭ şi duhuluĭ pré-reŭ, assemenea se face (Ioannŭ, cart. I, cap. III, vers. 8; şi cap. VIII, vers. 44; şi cap. VI, vers. 70), de carele noĭ fórte tare a ne feri trebue, că „care omŭ vre-uă reutate óre-carea cu suffletulŭ este pădindŭ, diavoluluĭ in ânima sea locŭ arrétă" (Efes., cap. IV, vers. 27) Curăţesce dérŏ suffletulŭ teŭ de spurcatele a reutăţilorŭ lăture, spéllă imăciunile acestea, şi bóllele acestea a tămădui şi a insănătoşa nevoesce. O! câtŭ de nesocotiţĭ şi nebunĭ sunt, cariĭ trupulŭ seŭ — frumosŭ alcătuitŭ, impodobitŭ şi mândru *stolitŭ* a fi poftescŭ, érŭ pe suffletulŭ maĭ multŭ grozavŭ; necuratŭ şi nepodobitŭ a fi illŭ lassă.

XI. A bunătăţiĭ séŭ a inţellepciuniĭ greutate se rădică, érĕ a peccatuluĭ spurcăciune remâne. Socotesce că, de veĭ ce-va cu cinste, macarŭ cu osteninţă şi cu greutate, face, — după aceĭa osteninţa şi greutatea se va duce, érŏ cinstea remâne. Aşijderea, de veĭ ce-va scărnavŭ cu pofta face, pofta se duce, érŏ spurcăciunea remâne, *din disa luĭ Catonŭ Marele şi a luĭ Musonius către Gellius* (Cartea XVI, cap. X).

XII. A pĕccatuluĭ grozăviă séŭ stricăciune la alţiĭ este de căutatŭ, adecă de la alţiĭ pildă să ĭeaĭ. Pre a peccatuluĭ spurcăciune şi grozăviă, de o cine-va la sine puţinŭ vede, in pilda a altuĭ cuĭva peccătosŭ ca'ntr'uă oglindă a o privi póte. Nu intru deşertŭ şi fără ispravă odinióră Laconiĭ fiilorŭ seĭ cellorŭ tinerĭ, din necinstita beţiă a-ĭ intórce vrêndŭ, pe hiloţĭ robiĭ imbĕtându-ĭ, cu fapte necinsteşe inaintea ochilorŭ lorŭ a-ĭ pune obiciuiţĭ eraŭ. Vedêndŭ dérŏ tu pre cine-va lucru necinsteşŭ şi necuviosŭ făcêndŭ, vedi-te şi pre tine: aŭ nu şi tu intr'acella chipŭ estĭ? séŭ reutatea assemenea reutăţiĭ lorŭ lucrezĭ? Ce la altulŭ ocărescĭ şi defaĭmĭ, acésta tu nu face, ci din streincle, adecă a altora de tine privite greşelle, pre alle telle indreptéză şi a te pădi te invéţă, ca pre tine streinele primejdie păditŭ să te facă.

XIII. A peccatuluĭ relle faceri adduce celle maĭ de apoĭ. A peccatuluĭ nu inceputulŭ, ci sferşitulŭ ĭĭ caută; nicĭ *fruntea, adecă inceperea* acellorŭ ce cu imblândire pămĕntescile scărnave şi minciunósele desmierdărĭ şi *umbriciósele* lesnirĭ se arrétă, să ĭeaĭ a minte, ci spre a suffletuluĭ privire te intórce, ca după făcutulŭ peccatŭ să vedĭ ce-ĭ urméză; adecă, după ce poftele. carile peccatulŭ a se face poruncĭaŭ, se recescŭ şi se lipsescŭ, atuncĭa, de'naintea spurcăciuniĭ peccatuluĭ făcutŭ, ruşinea, căinţa şi a suffletuluĭ amară durere vine, carile la omulŭ cunnoscĕtorŭ in locŭ de muncă şi de pedépsă ĭĭ sunt (caută către Rômlenĭ. cap. VI, vers. 21.)

XIV. Réua sciinţă a ascunsuluĭ ânimeĭ, pre omŭ probozesce intr' arĕtare. Aicea cea din ascunsulŭ ânimeĭ réua sciinţă se cupprinde, de vreme ce cuvîntulŭ suffletuluĭ pre omŭ, adecă pre trupŭ pentru *relle-facerile* luĭ către a ânimeĭ pravile, îllŭ *pobrozesce*[1]) şi-lŭ dojenesce. (Romanĭ, cap. II, vers. 15); că deşi nicĭ unŭ omŭ a *reŭ-facerilorŭ* selle este sciutorŭ, ci mintea tea a aceiĭ relle dintr'ascunsuluĭ ânimeĭ sciinţe in locŭ de cercetătorŭ, de marturŭ şi de judeţŭ, incă şi in locŭ de muncitorŭ şi de pedepsitorŭ ĭĭ este (caută *Setineris? Satyra* XIII). Acéstă a relleĭ din lontrulŭ ânimeĭ sciinţe muşcare ca rodĕtura vermeluĭ din lontru este;

(1) Mustră.

și este ca cum arŭ fi uă gustare maĭ inainte a cellorŭ maĭ de pre urmă a peccatuluĭ munce, cu carile maĭ pre urmă de reŭ făcĕtoriĭ dela Dumnedeŭ sunt să se certe (Cercese *Tacitus pentru Tiberius, Annalium cart. VI, cap. VI; și pentru Neronŭ, cart. XIV, cap. X*). Și érĕșĭ adevĕratŭ este: „cella ce greșesce, să tremure, adecă să se témă“, dice Seneca (cart. XCVII).

Pedepsele. Și nu numaĭ intr'atâta facerea rea a peccatuluĭ se sprijinesce, ci „multe *durorĭ* peccătosuluĭ“ (Psal. XXXII, vers. 10) și „nu este pace necurațilorŭ“ (Isaia, cap. LVI, vers. 21; cătră Efes., cap. V, vers. 6); încă intr'acéstă viéță dela Dumnedeŭ cu felĭu de felĭu de bólle și de greutățĭ se ceartă, și alte date cu multe felĭurĭ de tĕmplărĭ, érĕșĭ dela ómenĭ cu nesufferite munce, și acésta fără de blândeță; încă și drepților u-nele ca acestea a le veni adduce tĕmplarea. Ci acea pré-grea a peccatuluĭ muncă peccătoșilorŭ remâne cândŭ? cândŭ véculŭ acesta se va sfĕrși, viéța acéstă trecĕtóriă va trece, la acellŭ nemincĭunosŭ maĭ de pre urmă județŭ dumnedeescŭ, la carele nicĭ uă pricină de price le va folosi, nicĭ uă *șuvăire*, nicĭ uă *acĭuare* séŭ sub pămĕntŭ fugire vorŭ avé. Atuncĭa necurațiĭ — o, de văeratŭ este! — cariĭ luĭ Dumnedeŭ a plăcé n'aŭ vrutŭ — o, de tănguitŭ este! — nu numaĭ de pré-bunulŭ bine se vorŭ despărți — o, cătŭ de jélnică despărțire! — pre carele in viéța lorŭ a-lŭ agonisi îllŭ puteaŭ, adecă viéța fericită cerésca, dela carea se vorŭ opri (Corinth., cart. I, cap. VI, vers 10; Gallat., cap. V, vers. 19—21; Apocal., cap. XXI, vers. 27); ci incă cu dumnedeésca urgiă — o nesufferită durere! — osăndițĭ, în pĕrêulŭ foculuĭ se vorŭ arrunca, nu fără marĭ *durorĭ* ardindă — o, cumplită muncă! — și cu felĭu de felĭurĭ de pedepse, impreună cu ducĕtorulŭ și amăgitorulŭ lorŭ diavolulŭ, să vorŭ chinui: carea mórtea a dŭoa este, din carea vre-uă eșire nu se va maĭ da“ (Math., cap. XIII. vers. 42 și érĕșĭ cap. XV, vers. 41, 46; Thessal., cart. II, cap. XI, vers. 8—9; Evreĭ, cap. X, vers. 27; Apocal., cap. XX, vers. 15 și érĕșĭ cap. XXI, vers. 8). Mórtea acésta este a peccatuluĭ *simbriă séŭ léfă*, și numaĭ peccătoșilorŭ se dă (Roman., cap. VI, vers. 23). De vețĭ după trupŭ trăi, muri-vețĭ“ (Roman., cap. VIII, vers. 13). „Pofta, după ce se începe, prăsesce pĕccatŭ, érĕ peccatulŭ făcutŭ nasce mórte“ (Iacovŭ, cap. I, vers. 15). Peccatulŭ, la vreme plăcutŭ, este ca mĭerea ammestecată cu veninŭ: „cea maĭ de apoĭ a poftelorŭ cellorŭ ce cu suffletulŭ resboiŭ battŭ, intr'acesta chipŭ este“ — ad că ântêĭu mĭere, apoĭ veninŭ (Petru, cart. I, cap. II, vers. 2). Și precum tălhariĭ ceĭ ce in chipŭ de prietenĭ pre càllĕtorĭ tumpinàndu-ĭ, a-ĭ omorî sunt obicĭuițĭ; așĭa precum și *sirenele, — acestea se chiamă fete de mare*, — pre ceĭ ce pre mare innótă, cu alle lorŭ blânde și măngàĭóse cântece precum să fie innecatŭ și affundatŭ, se grăesce; intr'acesta chipŭ „Ioavŭ pre Amasa cu blândŭ chipŭ tumpinându-lŭ, nepădindu-se, cu sabia l'a pĕtrunsŭ“ (Cart. II Samoilŭ, adecă Impĕrăț. II, cap. XX, vers, 9—10). Iată dérĕ

Stichŭ:

Carile sunt de stricăcĭune, le socotesce;
Macarŭ cătŭ de plăcute arŭ fi, lăpedă-le.

XV. Scurtimea vieței acesteĭa de pomenitŭ și pomenită, multŭ folosesce. Decĭa de pomenitŭ și de socotitŭ este scurtimea și fugirea acesteĭ pămĕntescĭ viețe, pentru căcĭ „acéstă viéță assemenea aburuluĭ este, carele in scurtă vreme se arrétă și in dată pere“ (Iacovŭ, cap. IV, vers. 14); și singurŭ omulŭ *otăveĭ* inflorite assemenea, și in puțintellușă vreme se prospetéză, inverdesce, inse pre lesne veștedesce, și putredesce (Isaia, cap. XL, vers 6). Nime pre cea ce mâne di a-șĭ făgădui póte, căcĭ nesciuta séră ce adduce, nu scie. Spune-mĭ cella ce dormĭ, poțĭ să nu te maĭ deștepțĭ? Di-mĭ cella ce estĭ deșteptatŭ, poțĭ să nu maĭ dormĭ de acmu? Di-mĭ cella ce te ducĭ, poțĭ să nu te maĭ intorcĭ? Spune-mĭ, intorsule, poțĭ să nu te maĭ ducĭ? și alte. (Seneca, cart. XLIX). Și cătră acésta in scurtŭ a trăi, și pre tóte dillele numaĭ uă singură viéță socotesce. (Seneca, cart. CI).

Verșĭ:

Pre tótă crede qiŭa ţie să o fie luminatŭ pré de susŭ;
Pré-tarqiă este viéţa cea de mâne, trăesce astăqĭ,
Decă aĭ vreme...
(Caută Psal. XCV, vers. 7)

Numaĭ acesta dérŏ adevĕratŭ trăesce, carele cu cinste și cu sfinţeniă vieţuesce. Adevĕratŭ dérŏ că, spre a tu urorŭ lucrurilorŭ cont nire, nemică nu-ţĭ va folosi ca addesŭ g ndirea a scurtuluĭ traĭu și acestuĭa sfĕrșitulŭ nesciutŭ“ (Seneca, cart. CXIV, la sferș tŭ). Pentru acésta dérŏ, curăţirea a vieţeĭ și a obiceelorŭ telle pe nedejdea a neadevĕrateĭ qille de mâne, séŭ la cea maĭ depre urmă a betrâneţelorŭ vĕrstă, séŭ in qiŭa morţiĭ telle, să nu te lașĭ (Sirach, cap. V, vers. 8). Nu atuncea dreptŭ a vieţui să-ţĭ fie voĭa, cândŭ iţĭ va fi din vieţă pogorîrea, — aicea multŭ folosesce acésta.“

Stichŭ:

Lassă zăbăvirile: pururea aŭ stricatŭ
A depărta celle gata...

Cu cătŭ maĭ indelungŭ cu deprinderea peccatuluĭ te veĭ indeletnici, cu atăta maĭ cu a-nevoiă dintr'acea rea slujire, inărită și'nrădĕcinată, iţĭ va fi a te desrădĕcina. „Pădesce-te să nu cum-va la Domnulŭ și a luĭ nuntă cu fetele celle nebune a merge silescĭ, după ce ușa s'a inchisŭ“ (Math, cap. XXV). Carele eștĭ cella ce sciĭ, că reŭ te-aĭ slujitŭ cu darulŭ luĭ Dumneqeŭ, socotesce: óre este să-ţĭ dăruéscă Dumneqeŭ din darulŭ seŭ vreme de căinţă și de pocăinţă? „carea rarŭ sciută și adeverită este“ (Isaia, cap. LV, vers. 6; Psal XXXII, vers. 6). Feresce-te să nu flórea vieţeĭ telle demonuluĭ daĭ, și deciĭa *hlujerile* Domnuluĭ a adduce să-ţĭ fie voĭa. Ci după greșéllă, după peccatŭ adecă, să nu la oceaniă cădemŭ, căcĭ a pocăinţeĭ și a căinţeĭ pildă dată ne este; ci nicĭ să pré a-nedejduimŭ, căcĭ sfĕrșitulŭ vieţeĭ nóstre nesciutŭ și neadeveritŭ este lăssatŭ. Și nicĭ atuncea peccatulŭ a-lŭ părăsi să gândescĭ, cândŭ singurŭ peccatulŭ pre tine te părăsesce.

XVI. Mórtea apropietóriă și netrecĕtóriă. Sferșitulŭ și despărţirea acesteĭ vieţe, adecă mórtea, totŭ-d'a-una ne gonesce și ne *intiresce*. Acésta pre noĭ, incă cătŭ de sănĕtoșĭ și de tarĭ, in fie-te-ce ciasŭ in dată a ne călca póte, și vĕrsta cea *matoră* și betrână ne așteptândŭ, precum dovada din tóte qilele invéţă.

Stichŭ:

Cândŭ? — neadevĕratŭ;
Uă dată a muri, — adevĕratŭ.

Totŭ-de-a-una dérŏ spre a nunţeĭ venire gătiţĭ a fi ne trebue, ca să nu ne negătiţĭ apuce, căcĭ in ce chipŭ ne va cuppinde, intr'acella chipŭ de'naintea strașniculuĭ și nefăţarniculuĭ a luĭ Christosŭ judeţŭ a ne judeca ne va pune. De vreme dérŏ ce vreme de vieţuitŭ aĭ, vieţuesce ca cum in ciasulŭ de mórte aĭ vré să vieţuescĭ. In ciasulŭ morţiĭ acellea nemică iţĭ vorŭ adjuta, pentru carile cu poftele te-aĭ indeletnicitŭ și peccate aĭ agonisitŭ. Cu acésta impotriva qilleĭ morţiĭ să staĭ, maĭ de'nainte de tine reutăţile telle să móră. (Seneca, cart. XXVII). De vreme ce viéţă poftescĭ, dă-ĭ de te gătesce ca mórtea pré-puţinelle de mirosirĭ a afla să póţă.

Stichŭ:

Mortŭ să vieţuescĭ, viŭ iţĭ trebue a muri;
Deprinde-te déré pên'a nu muri — a muri.

Mórtea dreptilorŭ nu este in rêndulŭ cellŭ maĭ depre urmă a faptelorŭ, macarŭ că prostesce așia qice, adecă „mórte“; ci celŭ dela acesteĭ muritórie pămĕntescĭ vieţe hotarŭ la acellŭ a nemuritórieĭ și fericiteĭ cerescĭ vieţe margine, este trecutŭ. „De poftitŭ lucru este cu sinteră voinţă dela mórte in privélla lucrurilorŭ luĭ Dumneqeŭ a intra“ (*Epictus*, cătră Arianĭ, cart. LIII, cap V). Dérŏ, ce trebue? Ca fericitŭ pre tine mórtea să te apuce, invéţă-te a trăi. Ca să dreptŭ a trăi poţĭ, invéţă-te a muri. De ţi s'arŭ

in tóte ḑille de'naintea ochilorŭ mórtea affla, nemică de celle de lutŭ, adecă pămĕntescĭ, aĭ găndi; nicĭ fără socotéllă de celle pămĕntescĭ macarŭ ce-va-şĭ aĭ pofti (*Epi tet, Enchiridion*, cap. XXVIII).

XVII. „In tóte faptele telle ad uţi a-minte de celle maĭ pre urmă, şi in vecĭ nu-ĭ greşi" (Sirachŭ, cap. VII in sferşitŭ) „Intre aceste dérŏ de pre urmă şi maĭ de'nainte de mórte şi după mórte, judecata luĭ Dumneḑeŭ stă" (Evreĭ cap. IX, vers. 27), căndŭ Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ, dela Dumneḑeŭ judeţŭ pusŭ, in strălluminată din cerŭ venirea sea, „judeca-va viŭiĭ şi morţiĭ" (Timoth., cart. II, cap IV, vers. 1); in care vreme aceste de acmu accoperite, accoperemĕnturi e răd c n i -se, se vorŭ descoperi, unde fie-te-cuĭ dupa a sea faptă se va plăti (cautä Roman., cap. II vers. 5—10; şi cătră Thessal., cart. II, cap. I, vers 6—9).

Acéstă dérŏ a venirĭ luĭ Christosŭ ḑi şi a judeţuluĭ de apoĭ fiinţă, macarŭ cătŭ de tĭrḑiŭ, inse nu va trece: „dreptilorŭ dérŏ veselă, érŏ necuraţilorŭ trista şi in unecósă va fi" (cautä Math., cap. XXV, vers. 31 şi 46). Acésta dérŏ fără greşă aştentândŭ, — curăţesce, dreptŭ şi sfinţesce a vieţui de invĕţatŭ ne este, ca „la acellŭ groznicŭ ceasŭ neintinaţĭ de peccate şi nevinovaţĭ să ne afflămŭ" (Petru, cart. II. cap III, vers. 11—14).

XVIII. Să nu te clătescĭ din credinţă pentru surta norocire a necuraţilorŭ. Nu este dérŏ pentru ce bărbatulŭ cu ânima intrégă, in bunŭ aşeḑe ên ŭ şi in bună alcătuire fiindŭ, să se clătéscă, să se mute şi să se turbure, pentru căcĭ cellorŭ necuraţĭ căte-va ḑille intr'acéstă pămĕntéscă vieţă norocullŭ a le *curră* se vede; că acestora norocită norocire, nu adevĕrată şi stătătóră, ci mincinósă şi sburătóriă este, carea érŏşĭ in mare se va intórce *mişelătate*; şi macarŭ că dumneḑeésca izbăndire, resplătire adecă, cu incetatŭ passŭ şi can cu impedecatŭ piciorŭ pre dênşiĭ a-ĭ goni se vede, numaĭ óre-căndŭ totŭ iĭ va adjunge şi zăbăvirea cu a muncceĭ greime va resplăti.

Stichŭ:

Pré-pré rădică-se innălţătură,
Cu maĭ gré să caḑă căḑătură.

(Caute-se érŏşĭ pentru acéstă socotéllă ḑisele Psalmuluĭ I la sferşitŭ, şi Psal. XXXVII şi maĭ vĕrtosŭ Psal. CI).

XIX. Să nu te turburĭ de assupreliele drepţilorŭ. Nicĭ este pentru ce pre cine-va dela a bunătăţilorŭ acella a direpţilorŭ pe pămĕntulŭ acesta can impotrivă *sorţŭ* să desparţă şi să lŭ depărteze; căcĭ acestiĭa, nu numaĭ căcĭ cu bunurile aceste lumĭ puţinŭ a se pârtăşi se vĕdŭ, ci incă maĭ vĕrtosŭ despărţirea bunurilorŭ şi a voiĭ slobode, a desfĕtăriĭ şi incă şi a singureĭ vieţe, multe reutăţĭ, nevoĭe, a priimi şi a sufferi sunt obiciuiţĭ.

Are Dumneḑeŭ ziditorulŭ lumiĭ drepte pricine a chiverniselleĭ selle, pentru carile într'altŭ locŭ vomŭ ḑice; precum odinióră acésta pré-bunilorŭ bărbaţĭ, sfinţilorŭ proorocĭ şi singurŭ fiiuluĭ seŭ unulŭ-născutŭ, apostolilorŭ şi sfinţilorŭ mucenicĭ a se témpla a arĕtatŭ (cautä cătră Evreĭ, cap. XI, vers. 36—38). Spre stelle, móle pămĕntéscă calle nu este; pe acésta innalţiĭ drepţiĭ este să mérgă; la acea fericită vecĭnică viéţă prin ăngustă calle este de intratŭ (Math., cap. VII, vers 13—14) Pătimirea şi a greutăţ lorŭ sufferire pentru bunătăţĭ este pricină şi *materiă;* adecă acésta este callea spre stelle, adecă la cerŭ (caute-se Sene a, unde scrie pentru Proniă). Aşĭa dérŏ alleşiĭ să se deprindă şi să se ispitéscă, căcĭ bunătatea se ivesce şi se reutăţile ruşinéză; că ceĭa ce ĭubescŭ pre Dumneḑeŭ, incă şi celle relle spre bine impreună se lucréză (cătră Roman., cap. VIII, vers. 18—28). Nu atâta intrarea, pre cătŭ eşirea aceste vieţe este de cercatŭ; şi nu atâta acellea, carile in lume acmu cu ochiĭ ceĭ trupescĭ sunt de privitŭ, precăŭ celle fiitórie in cerŭ vecĭnice cu ochiĭ suffletuluĭ sunt de oglinditŭ (Corint. cart II, cap. V, vers. in sfĕrşitŭ). Aşĭa dérŏ, acestea alle lumiĭ greutăţĭ şi pentru a suffletuluĭ curăţiă sufferite pătimirĭ, cu mare dobăndă se vorŭ schimba. Care dérŏ, inţelleptŭ neguţătorŭ fiindŭ, acestea va lăpeda?

XX. Fără curăţeniă nime fericitŭ. Intru adevĕrŭ, de creḑutŭ este, că nu numaĭ prin a luĭ Dumneḑeŭ maĭ de 'nainte prin scrisóre insemnate porunce, ca bunătăţiĭ şi sfinţieĭ căcĭ ne vomŭ inchina, pre acea de sevĕrşitŭ a sea bună facere cu darulŭ seŭ intru fericire

a agonisi vomŭ puté; ci maĭ vĕrtosŭ, căcĭ fără acéstă de pădịtŭ temelliă, ca pre unŭ vĕrtosŭ zidŭ de nu le vomŭ pădi, pre acellea-şĭ aşĭa cum se cade a le agonisi nu putemŭ. Acésta frumosŭ dumneḍeescile invéţă cuvinte, precum cătră Evreĭ: „sfinţenia precum să fie de urmatŭ, fără carea nime pre Dumneḍeŭ va vedé" (cap. XII, vers. 14); „şi de nu se va immulţi dreptatea vóstră maĭ multŭ decâtŭ a fariseilorŭ şi a *cărtullarilorŭ*, nu veţĭ intra intru impĕrăţia ceruluĭ" (Math., cap. V, vers. 20); „şi de nu v'eţĭ intórce şi să vĕ faceţĭ ca copillaşiĭ, nu veţĭ in impĕrăţia ceruluĭ intra" [Math, cap XVIII, vers. 3); „intru acellŭ cerescŭ Ierusalimŭ macarŭ ce-va intinatŭ nu va intra" (Apoc., cap. XXI, vers. 27). La sfintele sălaşe a sălăşlui nu se dă a merge fără numaĭ cellorŭ ce sunt sfinţĭ. Diavolulŭ cândŭ in cerŭ locuĭa, din cerŭ in *tartarulŭ* cellŭ maĭ de desupt s'a oborîtŭ, pentru că ce? pentru căcĭ a greşitŭ. Aŭ tu dóră, cu gréŭa a peccatuluĭ sarcină incărcatŭ, la loculŭ acellŭ innaltŭ găndescĭ că te veĭ sui? Acollo altă calle séŭ altă pórtă nu se cunnósce, fără de acéstă ângustă şi strimtă, carea de singurŭ Christosŭ Dumneḍeŭ arrĕtată şi cu alle luĭ sfinte urme călcată. Nu este ca cine-va cu deşértă nedejde singurŭ pre sine să se amăgéscă, ca dóră pre furişŭ şi prin nescarĭ *suppunerĭ*[1]) acollo a resbi să pótă. La fericita viéţă, fără bine şi cinsteşŭ trăirea, altulŭ nime póte a adjunge. Aŭ dóră maĭ bine veĭ allege pentru lucrurĭ próste, deşerte şi veştede, precum este beţia, curvia, izbăndirea de pizmă şi lăcomia, de vecĭnica cerésca viéţă a te despărţi ca să rabḍĭ? Cu bună sémă, *acésta schimbare decâtŭ aceĭa a luĭ Glaucus maĭ nebună arŭ fi, carele alle selle de aurŭ arme luĭ Diomedes le a datŭ, pentru carile dela dênsulŭ a luatŭ altele de aramă.*

XXI. Pildele bunătăţilorŭ dela alţiĭ cullege.

Pentru potrivirea pildelorŭ, inaintea ochilorŭ teĭ ómenĭ cu intrégă ânimă şi curaţĭ, insemnaţĭ séŭ în bunătăţĭ vestiţĭ, pune; şi, prin a lorŭ sfântă invĕţătură, lorŭ a te potrivi şi de assemenea a te face silesce, séŭ incă pre dênşiĭ şi a-ĭ intrece te nevoesce. Şi macarŭ că a-nevoiă este chipŭ ca acella, ca intr'ênsulŭ tóte bunătăţile şi inţellepcĭunile de plinŭ şi de sevĕrşitŭ a se affla; ci din multe felĭurĭ de ómenĭ felĭu de felĭurĭ de bunătăţĭ ţie a le potrivi nevoesce, şi acellea a le cupprinde te ostenesce; precum se povestesce, *Zeuxis zugrafulŭ a pré-frumóseĭ femeĭe chipŭ a zugrăvi vrêndŭ, căte-va cu frumseţea maĭ de frunte şi maĭ allese femeĭe a fostŭ allesŭ*, şi aşĭa dela fie-te-carea căte uă parte cea maĭ frumósă a feţeĭ lorŭ a allesŭ; precum amŭ ḍice, a uneĭa ochiĭ, a alteĭa nasulŭ, a alteĭa gura, şi all'alte; şi, intr'unŭ chipŭ pe acestea alle frumuseţilorŭ părţĭ *informuindŭ* şi alcătuindu-le, uă pré de femeiă frumósă féţă a *şiruitŭ.*

XXII. Pildele dela sfinţĭ.

Aşĭa derŏ dintre aceĭa pre cariĭ istoriele ĭĭ scriŭ pre căţĭ-va, maĭ vĕrtosŭ pre cariĭ ĭĭ sciĭ, inaintea ochilorŭ minţiĭ ĭĭ pune; precum pre Avramŭ intru pré-intrégă cătră Dumneḍeŭ credinţă şi dintru acésta izvorîndŭ drépta slujbă; pre Iosifŭ in devestevciă[2]) şi curăţiă; pre Iovŭ in rebdare şi in sufferire[3]); pre Moyse pentru nebăgarea in sémă a avuţielorŭ şi a vistiarelorŭ Egypetuluĭ; pre Davidŭ la blândeţe; pre Ezechie, pre Iosie, pre Daniilŭ şi pre soţiele luĭ in nesămăluita curăţiă, i procĭ; cariĭ, cu tótă dovéda pré-intărita, a vecĭniceĭ vieţe făgăduinţă, carea noĭ acmu avemŭ, nu aŭ avutŭ.

XXIII. Pilde dela limbe séŭ dela păgânĭ.

Incă şi din limbe adecă dela păgânĭ cullege pilde; precum *dreptăţile dela Aristides, Camillus, Fabricius; sufferirea sărăcieĭ dela Curius, Menenius, Quinctius Cincinnatus, i procĭ; contenirile*[4]) *şi părăsirile dela Bellerofontes, Xenocrates, Scipion, Tuberon; rebdările şi alle mânieĭ potolirĭ dela Archita, Socrates, Platon, Fociones, Pericles, Fillipŭ a Macedonieĭ impĕratŭ, — acesta a fostŭ tatălŭ luĭ Alexandru Marele, — şi dela Antigonulŭ Primus; a curvieĭ oprire dela Eraclitus, Stilpon. Zenon; adevĕrăcĭunea*[5]) *şi nicĭ in glumă a minţi dela Epaminonda şi Pomponius Atticus.* Acestea de lăudatŭ, nu totŭ numaĭ cu cuvêntulŭ a lăuda, ci cu faptele a urma, silesce. Ruşine derŏ să creştinilorŭ fie, pre adevĕrata a adevĕratuluĭ Dumneḍeŭ cunnoscinţă cu cuvintele arrun-

(1) Ascunḍĕture. — (2) Castitate; cuvîntŭ slavonŭ. — (3) Сѹфферире. — (4) Abstinenţa. — (5) Veracitatea.

cândŭ, de nu vorŭ atâtea intru bunătăţĭ intrărĭ avé, precum acestiĭa, cu cunnoscinţă cu acésta nefiindŭ intemeĭaţĭ, s'aŭ arrĕtatŭ.

XXIV. Pildă a luĭ Christosŭ şi a luĭ urmare.

Ci decâtŭ tóte maĭ cinstită şi maĭ de sevĕrşitŭ pildă şi *archetypŭ, capŭ pildelorŭ* pre pămêntŭ, Isusŭ Christos, *duxulŭ* credinţeĭ nóstre a fostŭ (Cătră Evreĭ, cap. XII, vers. 2), a cuĭ potrivire a face ni se poruncesce dela Dênsulŭ singurŭ (Math., cap. XI, vers 29 şi cap. XVI, vers. 24 ; Ioan., cap. XIII, vers. 15) şi dela a luĭ Apostolĭ, precum dela Pavelŭ, (cătră Filippisenĭ cap. II, vers. 5), carele şi ellŭ luĭ Christos a urmatŭ (Cătră Cor., cart I, cap. XI, vers. 1), şi dela Petru, carele a scrisŭ: „Christosŭ de vreme ce a pătimitŭ pentru noĭ, a lăssatŭ nouĕ pildă ca urmele luĭ să urmâmŭ" (Petr., cart. I, cap. II, vers. 21) şi dela Ioannŭ, a cuĭ acestea-ĭ sunt cuvintele: „cine dice intrênsulŭ a petrece, trebue precum Ellŭ a ămblatŭ, şi ellŭ aşĭa a ămbla" (Ioan., cart. I, cap. II, vers. 6).

XXV. A luĭ Dumnedeŭ porunce, nu dice că sunt in neputinţă cu padă.

Nicĭ sunt *de a se ascultare* ceĭa, cariĭ, pentru a peccatelorŭ invĕlluire, *blojorescŭ* in neputinţă a fi bunătăţilorŭ slujbă a da, adecă peccatele a izgoni şi dumnedeescile porunce a pădi. A ómenilorŭ lenevire şi nevrere, acestea oprelle şi acestea invĕlluirĭ adducŭ inainte. „A nu vré, in pricină este; a nu puté, inainte se intinde" (Seneca, cart. CXVI). Este dérŏ a bunătăţilorŭ calle de'nteĭu óre-ce can aspră şi grundósă, ci maĭ pre urmă pre lesne şi netedă se arrétă, mărturisindŭ *Hesiodus*. Iară Ioannŭ, allŭ luĭ Christos Apostolŭ, a scrisŭ: „acésta să fie dragoste cătră Dumnedeŭ, ca poruncele luĭ să pădimŭ: poruncele dérŏ a luĭ să nu fie grelle," numaĭ să lipséscă că sunt in neputinţă (Ioan., cart. I, cap. V, vers. 3). Şi singurŭ Christosŭ cu a luĭ de adeverinţă grăitorŭ rostŭ a spusŭ „jugulŭ seŭ a fi uşorŭ şi sarcina luĭ uşóră" (Math., cap. XI, vers. cellŭ maĭ de pre urmă)

Nevoinţa pre tóte biruesce,
Iar pre nevoinţă dragostea o aţiţă,
Pentru carea pe dreptŭ disŭ este:
Pre tóte biruesce dragostea.

Dragostea dérŏ cătră Dumnedeŭ, cătră bunătăţĭ şi cătră a bunătăţilorŭ cinstita cinste, să nu lipséscă. Acéstă dragoste pre tóte, orĭ-câtŭ de *silnice şi năsilnice* arŭ fi, va călca şi va domolli.

Verşĭ:

Ca să-ţĭ rescumperĭ trupulŭ,
Ferrŭ şi focurĭ veĭ pătimi;
Să fiĭ sănĕtosŭ cu suffletulŭ,
Óre ce a sufferi veĭ tăgădui?

Ca bunŭ să te facĭ, a vré ţi se cade, inse adevĕratŭ şi cu tótă ânima şi vĕrtosŭ cu tótă putinţa a vré; invéţă-te şi cătră bunătate cu tóte puterile intinde-te, ca in scóllă, pre dreptate séŭ curăţiă, precum Apostolulŭ cătră Timotheĭu invéţă (cart. I, cap. IV, vers. 7), şi incă altŭ Apostolŭ maĭ adjutoresce (Petr., cart. II, cap. I, vers. 3). „Cătră acésta, singurŭ pre tine, cu tótă adjutorinţa invĕţătureĭ adauge credinţeĭ telle bunătate „(Petr., cart II, cap. I. vers. 5). Deprinderea multŭ plătesce, cu carea tóte maĭ pre lesne şi maĭ pre *ĭusorŭ* (sic) se facŭ: incă maĭ vĕrtosŭ cellea, carile la inceputŭ cu nevoiă a fi se pare; este dérŏ deprinderea ca uă altă fire. Acéstă dérŏ deprindere cu privirea a ómenilorŭ cellorŭ de a dŭoa óră prin curăţeniă născuţĭ se agonisesce, adecă ceĭa ce uă dată aŭ greşitŭ şi apoĭ pocăindu-se s'aŭ curăţitŭ, ca cum de iznóvă s'arŭ fi născutŭ.

XXVI. Pildele nu a cellorŭ ce greşescŭ să te amăgéscă, ci cellea cellorŭ drepţĭ cu ânima sunt de urmatŭ.

Să nu te singurŭ pre tine inblândescĭ şi in peccatŭ remănêndŭ, să te zăbăvescĭ, séŭ acésta pricină să daĭ căcĭ in sfintele găsescĭ scripture, precum şi drepţiĭ uă dată aŭ greşitŭ; ci maĭ vĕrtosŭ pentru acésta te pădesce: de vreme ce a sfinţĭ ca acestiĭa une-orĭ lunecărĭ s'aŭ tĕmplatŭ, cu câtŭ maĭ multŭ ţie cu padă intru acéstă lunecósă calle îţĭ este a ămbla. Inse acestiĭa, după cădătură, nemică zăbavă făcêndŭ, s'aŭ sculatŭ, căinţă şi pocăinţă făcêndŭ; nicĭ altă dată la aceĭaşĭ s'aŭ intorsŭ cădătură, ci multŭ maĭ cu pădă şi cu dragoste in

cinstita curăţiă aŭ ămblatŭ; pentru acésta Dumneḑeŭ milostivulŭ intorcêndu-se, vinovăţiele ce făcuse le-a ĭertatŭ. Aşĭa dérŏ şi ţie, greşindŭ, iţĭ este să te pocăescĭ; şi precum uniĭ óre-cariĭ, bolnavĭ fiindŭ, s'aŭ tămăduitŭ, aşĭa şi tu bólla, carea in lontrulŭ trupuluĭ o aĭ, trebue să o scoţĭ.

XXVII. Cu nedejdea mileĭ luĭ Dumneḑeŭ nu éste de greşitŭ. Mila şi bunătatea luĭ Dumneḑeŭ dela binele ce veĭ să facĭ să nu te intórcă, adecă mileĭ luĭ nădejduindŭ să nu te pocăescĭ, căcĭ Psalticulŭ şi imperatulŭ căntat'a Davidŭ: „adevĕratŭ bunŭ este impĕratulŭ luĭ Israilŭ," ci a adausŭ: „adecă cellora cariĭ cu curată sunt ânimă" (Psal. LXXIII), şi intr'altŭ locŭ: „mila Domnuluĭ din vecĭ in vecĭ assupra cellora, ce se temŭ de Dênsulŭ, şi dreptatea luĭ peste fiiĭ fiilorŭ cellora, ce păḑescŭ legea luĭ şi-şĭ adducŭ a-minte poruncele ca să le facă pre dênsele" (Psal CIII, vers. 17—18) Şi Pavelŭ Apostolulŭ pre omulŭ, in peccatŭ remasŭ şi de judeţulŭ luĭ Dumneḑeŭ că va fugi nedejduesce, aşĭa grăesce: „aŭ avuţiele séŭ mulţimea bunătăţiĭ luĭ şi a rebdăriĭ şi a blăndeţeĭ nu bagĭ in sémă, necunnoscêndŭ pre tine că bunătatea luĭ Dumneḑeŭ cătră căinţă te duce? ci pentru inpetrirea tea şi pentru ânima, carea a se căi nu scie, insuţĭ ţie vistiarŭ iţĭ strîngĭ mănia in ḑiŭa măniei şi intr'a iviriĭ drepteĭ a judecăţeĭ luĭ Dumneḑeŭ, carele va resplăti fie te-cuĭ după faptele selle" (Către Roman. cap II, vers. 4 - 6). Aşĭa dérŏ, carele cu nădejdea mileĭ luĭ Dumneḑeŭ spre zăbăvire in peccatŭ reŭ se slujesce, dela dumneḑeésca milă se opresce. Pentru acésta te veĭ teme Pentru acésta cellorŭ, ce se pocăescŭ, in darulŭ luĭ Dumneḑeŭ nu este să nu nedejduéscă; şi érăşĭ cellora ce nu se pocăesc, in mila luĭ Dumneḑeŭ nu este să se sprijinéscă. La ceĭ dérŏ ce se pocăescŭ făgăduinţele a bunurilorŭ luĭ Dumneḑeŭ, érŏ la ceĭ ce nu se pocăescŭ — găitele dumneḑeescile urgie caută.

XXVIII. Rugele multŭ folositórie. A luĭ Dumneḑeŭ şi a luĭ Christos adjutorŭ, carele prin Duhulŭ Sfântŭ noŭe este să se adducă, rugele din tótă vremea cu tótă ânima, adecă, slujba acésta macarŭ in pré strimptorĭ este să se facă: „cereţĭ şi se va da voŭe" (Math, cap. VII, vers. 7 şi cap. XXI, vers. 22); „părintele cerescŭ da-va duhulŭ sfântŭ cellorŭ ce-lŭ cerŭ" (Luc., cap. XI, vers. 13, şi Iacov., cap. I, vers. 5). Şi de vreme ce acestŭ dumneḑeescŭ ceremŭ adjutorŭ, socotesce precum Dumneḑeŭ cellorŭ ce nevoescŭ, nu cellorŭ leneşĭ, va adjuta.

Versĭ:

Adjutorulŭ nevoinţă ĭubesce;
Cine dérŏ pre cellŭ deşertŭ va adjutori?
Séŭ somnuluĭ *nelucrăreţŭ* va *injuga* vĕrtutea?

Acéstă din tótă vremea rugă ca uă impreună cu Dumneḑeŭ vorovire este; după acésta, ca acesta folosŭ adduce, ca omulŭ printr'ênsa dela peccatŭ să se intórcă şi precum la cerurĭ cu Dumneḑeŭ s'arŭ rădica. Şi cu acésta maĭ vĕrtosŭ cătră a sfinţenieĭ şi a curăţieĭ intrare să ne adjutorimŭ, pentru care lucru de vomŭ vré cătră Dumneḑeŭ slobodă să avemŭ mergere, trebue ânima nóstră să nu ne osăndéscă şi incă orĭ-ce amŭ dela Dênsulŭ pofti, vomŭ lua, căcĭ poruncele luĭ păḑimŭ şi carile in privirea luĭ sunt plăcute facemŭ (Ioan., cart, I, cap. III, vers. 21—22). „Carele dérŏ urechĭa sea intórce a nu auḑi pravila şi ruga luĭ, este *scără dăvire* (Pilde, cap. XXVIII, vers. 9; Isaia, cap. I, vers 15; Michea, cap. III, vers. 4; Ioan. cap. IX, vers. 13). Rógă dérŏ pre Dumneḑeŭ ca curatŭ să te facĭ, şi fiĭ curatŭ ca rugele telle să nu fie trecute şi neplăcute.

XXIX. Agonisirea séŭ averea Duhuluĭ sfântŭ, de păḑitŭ. A luĭ Dumneḑeŭ sfântŭ duhŭ de'a Dumneḑeŭ nu veĭ lua, de veĭ trupŭ necuratŭ, de peccate intinatŭ şi *imatŭ*, veĭ purta; şi de-lŭ veĭ maĭ de'nainte dela Dênsulŭ trimisŭ avé, păḑesce-te, ca nu pre dêsulŭ ca pre unŭ óspe, carele de celle necurate se scărăndăvesce şi se ingreţăşéză, cu lăturele a rellelorŭ telle fapte şi cu a necuviósclorŭ voróve şi a găndurilorŭ intunecărĭ, să-lŭ intristezĭ şi să-lŭ gonescĭ (Efes., cap. IV, vers. 30). Şi maĭ caută acesteĭ ḑise, socotindŭ Inţeleptulŭ (cap. I, vers. 5), că sfântulŭ duhŭ invĕţătureĭ se ḑice precum să fie fugêndŭ dela vicleniă şi să se dea indrĕptŭ dela nebunele gândurĭ, i procĭ.

XXX. A ângerilorŭ *presenţiă* adecă totŭ-de-a-una impreună fiinţă, de poftitŭ.

Pré-cinstiţiĭ cu sfinţeniă a luĭ Dumneḑeŭ ângerĭ, de vreme ce bucuroşĭ sunt dela Dumneḑeŭ cătră dreptĭ a se trimette, ca fie-te-unde nelipsindu-le să-ĭ apere (Psal. XXXIV, vers. 8 şi Psal. XCI, vers. 2; şi cătră Corinth., cart I, cap XI, vers. 10; şi cătră Evreĭ, cap. I, vers. 14); şi déca a acestorŭ cerescĭ totŭ-de-a-una fiinţa a nu-ţĭ lipsi poftescĭ, ca unŭ ângerŭ la sfinţeniă la uă potrivire a fi te silesce, orĭ pre cătŭ veĭ puté; căcĭ fie-te-ce cu acellŭ de assemenea sea a se ĭubi, érŏ pre ceĭ ce nu se asséměnă a-ĭ urrî sunt obi ĭuiţĭ.

XXXI. Privirea luĭ Dumneḑeŭ este de cinstitŭ.

Gândesce, precum tu nicĭ uă dată de totŭ singurŭ să fiĭ, macarŭ in locŭ dela all'anţĭ (sic) privitorĭ cătŭ de depărtatŭ, macarŭ in locŭ cătŭ de ascunsŭ; căcĭ pururé denaintea ne a opriţilorŭ dumneḑeescilorŭ ochĭ estĭ. Acesta nu numaĭ faptele. ci şi gândurile caută, macarŭ in pré intunecósele alle nopţiĭ intunerece (Caută Psal. CXXXIX). Pentru acésta, fie-ţĭ rusine orĭ-ce necinsteşŭ a face (caută *Boetius pentru măngăere*, la sferşitŭ; ci şi Seneca, macarŭ că păgânŭ era, intru acéstă socotéllă impodobitŭ a grăiŭ). Aşĭa este de gânditŭ, ca cum óre-cine in lontrulŭ peptuluĭ ĭ-arŭ a privi puté. Aşĭa adevěratŭ este de vieţuitŭ, ca cum in privéllă amŭ vieţui. Ca ce dérŏ folosesce dela omŭ in taĭnă a fi, că nemică luĭ Dumneḑeŭ este incuĭatŭ? „in lontrulŭ voĭelorŭ nóstre este şi in miḑŭ-loculŭ gândurilorŭ nóstre se afflă“ (Seneca, cart LXXXIII; assemenea intru a luĭ Epictetŭ scrisorĭ cătră Arianĭ se afflă, cart. I. cap. XIV).

XXXII. Privirea a omuluĭ cinstitŭ, adecă *imbunătăţimatŭ*, folositóriă.

Ci incă pre unŭ bărbatŭ óre-carele cinstitŭ, *cu curată greuime de dăscălliă*[1]) şi de invěţătură plinŭ, ca cum totŭ-de-a-una de faţă arŭ fi şi tóte alle telle fapte privindŭ, de ţi-lŭ veĭ găndi şi nelipsitŭ in miḑŭ-loculŭ gândurilorŭ telle de-lŭ veĭ socoti, intru a căruĭa privirĭ ce-va a face ce nu se cade ruşine-ţĭ va fi, — şi acésta spre a reutăţilorŭ oprire multŭ a-ţĭ folosi va puté. Bine din a luĭ Epicurus Seneca invéţă: „aşĭa fă tóte, ca cum arŭ privi óre-cine;“ şi după aceĭa adauge: „de'naintea cuĭ incă şi ómeniĭ ceĭ reĭ reutăţile séŭ vinele să-şĭ ascundă, de vreme ce tu inaintea luĭ cu ce-va peccatŭ a face nu indrăznescĭ“ (cart. XI şi XXV).

XXXIII. Insoţirea a ómenilorŭ curaţĭ séŭ dreptĭ de urmatŭ.

Insoţirea a alleşilorŭ şi curaţilorŭ ómenĭ urméză, şi să o adjungĭ o gonesce şi cu dênşiĭ addesŭ te impreună, cariĭ pre tine cu alle selle voróve şi fapte maĭ bunŭ a te face arŭ puté, spre bunătate a te aţiţa şi spre lucrurile bune a te trage şi a te adjutori (cătră Evreĭ, cap. III, vers. 3; şi cap X, vers. 24—25). Numaĭ cu osirdiă te păḑesce să nu impreună cu bunătăţile şi nescare-va reutăţĭ ammestecĭ; căcĭ de multe orĭ bărbaţiĭ bunĭ maĭ pre urmă s'aŭ îndrěpnicitŭ. Acésta dérŏ pe tine din cellŭ de'nteĭu bunŭ *statŭ* să nu te îndĕrĕpnicéscă. inse cu tótă ânima şi cu totŭ suffletulŭ silesce, ca a cunnósce să poţĭ cuĭ urmezĭ, „că de veĭ alleşilorŭ urma, allesŭ veĭ fi; de veĭ indĕrĕpnicilorŭ, indĕrĕpnicŭ veĭ fi“ (Psal. XVII, vers. 25).

XXXIV. Dela adunarea nealeşilorŭ de fugitŭ.

Aşijderea de impreunarea nealleşilorŭ fugĭ şi de dênsa depărtéză-te, ca să nu pre tine, ca uă *duhnicéscă*[2]) lipicĭósă cĭumă a peccatelorŭ, imple şi să te strice (Psal. I; şi cătră Corinth., cap XV, vers. 33). Pre obiceele bune strică voróvele celle fără ispravă. De veĭ *pěcura séŭ cătranulŭ* attinge, *ima*-te-veĭ de dênsulŭ.

XXXV. De pricinele pěccatuluĭ te păḑesce şi fugĭ

De pricinele peccatelorŭ şi intărrăturele reutăţilorŭ, carile intr'acéstă lume in multe felĭurĭ totŭ de-a-una se têmplă, cu intrégă dragoste şi cu viteză osirdiă te păḑesce şi te feresce, ca nu spre perire-ţĭ laţurile să te apuce şi să te věneze. Pre callea luciă şi lunecósă cu paḑă să âmbli, ca nu. poticnindu-te, in ispită şi osandă să te impingĭ, şi érŏşĭ, cândŭ pre dènsa căllătorescĭ, singurŭ pre tine te invéţă şi cu curatele gândurĭ, ca cu nesce scuturĭ impotriva a peccatuluĭ veninŭ, suffletulŭ teŭ intr'arméză; şi maĭ vĕrtosŭ din pricina peccatuluĭ pricina *imponcişatei*[3]) bunătăţĭ inainte îţĭ pune, ca cândŭ incepĭ peccatŭ a gândi, indată incepe binele a face, ca pre a peccatuluĭ pricinire să isgonéscă şi érŏşĭ impotriva peccatuluĭ şi a pofteĭ spurcate, in dată domollirea, stĕmpĕrarea şi călcarea să fie „De veĭ cuvêntŭ reŭ auḑĭ, rebdarea să allerge, şi aşĭa la tóte“ (Caute-se *Epictetŭ Enchiridion*, cap XIV). Incă maĭ vĕrtosŭ celle relle in bine, pre cătŭ in putinţă arŭ fi, a le intórce, a inţelleptuluĭ iscusitŭ meşterşugŭ este.

(¹) Acéstă frasă e caracteristică. — (²) Miasmatică. — (³) Oppuseĭ.

XXXVI. Lenea de lepădatŭ. De lenevire și de trăndăviă, *ca de perina Sataneĭ*, să fugĭ. Acestea, și bucatele, pricina a reuluĭ, plăcute sunt: pentru acésta dérŏ, cu cinstită ostenință și suffletulŭ și trupulŭ îțĭ adjutoresce, și spre a greutăților adjutorŭ îllŭ întăresce.

Verșĭ:

Deșerteĭ telle mințĭ vre-unŭ lucru dâ,
Cu dênsŭ să se țină, ș'acésta — ḑi — fâ!

Cine nemică bunŭ lucréză, reŭ a face se invéță, precum leneșulŭ *năimitŭ seŭ argatŭ* de vreme ce maĭ de cu vreme fênŭ bunŭ nu stringe, in netrebnice erbe și in grelle stuhurĭ îĭ este a se duce.

XXXVII. De somnulŭ lungŭ încă te părăsesce. De somnulŭ indelungatŭ încă te părăsesce, căcĭ odihna lungă a reutățilorŭ *stichieĭ* slujesce.

XXXVIII Sfânta scriptură de cititŭ. Cuvîntulŭ luĭ Dumneḑeŭ, carele prin bărbațĭ de dumneḑeesculŭ duhŭ luminațĭ este insemnatŭ, cu dragoste și cu tótă nevoința *citesce și procitesce séŭ rescitesce.*

Verșĭ:

Ḑiŭa și nóptea in mânĭ să-țĭ fie,
Séra-diminéța in minte să-țĭ vie.

Caută Psalmulŭ I, vers. 2, unde ḑice: „și in legea luĭ se va invĕța ḑiŭa și nóptea." Intr'acéstă sfântă scrisóre, ca intr'uă cerĕscă gazofilachiă, vistiare neprețăluite pre lesne se cupprindŭ. Acollo a adevĕratuluĭ Dumneḑeŭ sunt cuvinte. Acollo a luĭ făgăduințe, porunce, invĕțăture, urgie și pilde de arrĕtare se afflă, dreptŭ séŭ strîmbŭ a făcĕtorilorŭ scrise. Acollo, de ce este a fugi și ce este a urma, veĭ vedé Aceste *legămênturĭ* a celluĭ pré de susŭ *monarchŭ* suffletele invĕrtejescŭ, cellorŭ necunnoscĕtorĭ ințellepcĭune le daŭ și ochiĭ mințiĭ deschidŭ și-ĭ luminéză. A acestora ḑise de va nescine străjui, curată va callea sea intórce, adecă viéța și obiceĭele selle va curăți și va spĕlla (Psal. CXIX). Acestea se cadŭ a fi nouĕ sfĕtuitorĭ cu pilda luĭ Davidŭ (Psal. V, vers. 24; caută și cart. II cătră Timoth., cap. III, vers. 15—17). Sfintele scripture ție alcătuitŭ *catalogulŭ, izvodulŭ*, allŭ bunătăților îțĭ adduce. Acollo, carile sunt să le păḑescĭ și carile sunt de peccatŭ să te ferescĭ, tóte cu tine le allătuéză; ca nu *cândaĭ* vre-una din celle bune lipsindu-țĭ, a o agonisi să silescĭ; și ca nu *cândaĭ* tóte celle relle midŭ-loce, ca de dênsele să te măntuescĭ, îțĭ arrétă. Că precum meșteșugulŭ doftorieĭ séŭ erbele de doftoriă, pônĕ vorŭ fi in *dughénă*, celluĭ bolnavŭ pônĕ nu le veĭ da nemică folosescŭ, și doftorulŭ pônĕ cu dênsele pe cellŭ bolléćŭ de nu-lŭ va adjutori, nu-lŭ va insănĕtoșa; așia sfintele scripture, in sfintele cărțĭ insemnate fiindŭ, pônĕ tu la *praxis* de nu le veĭ duce, nemică îțĭ vorŭ folosi; adecă nu numaĭ să le citescĭ, ci cellea ce citescĭ să le și facĭ, și atuncea dela dênsele dobândă veĭ avé.

XXXIX. All'alțĭ scriitorĭ încă de citiŭ pre lesne este și folosesce. După sfintele slove, ca printr'uă primblare și a mințiĭ innoire, și alte cărtecelle a citi nu strică, carile ca nesce suffletescĭ insănĕtoșitórie și alcătuite doftorie sunt; precum dintre păgânĭ nu nevrednicĭ óre-cariĭ *de a se citirea* sunt: *Cicero pentru slujbe, a luĭ Seneca unele, a luĭ Plutarchus obiceĭnice, a luĭ Epictetus enchiridionŭ, a luĭ Isocratŭ invĕțătură cătră Demonicŭ*, i procĭ; așijderea dintre creștinĭ nu puținteĭ, precum *Thoma Campitius pentru urmarea luĭ Christos, a luĭ Erasmus enchiridion pentru oșténulŭ crestinŭ, Ethica Crellii Christiana*, i procĭ. Cuvine-se și cade se dérŏ crestinuluĭ ca albina să fie, carea mĭere din multe felĭurĭ de florĭ ce cullege și fie-te-unde a stringe, gătindŭ șie celle folositórie: „tóte de ispititŭ și de cercatŭ, — carile sunt bune, acellea de ținutŭ" (Thessal., cart I, cap. V, vers. 21).

XL. Invĕțătura a slăveĭ luĭ Dumneḑeŭ. Tóte făcutele nóstre cu acésta să tocmimŭ, ca Dumneḑeŭ, carele Domnulŭ și cellŭ pré de susŭ cerescŭ părinte este, dela dênsele să se slăvéscă și laudă să aĭbe. Așia lumina nóstră innaintea ómenilorŭ a lumina se cade, ca să

védă a nóstre bune fapte și să slăvéscă pre acellŭ allŭ nostru părinte, carele este in ceruri (Math., cap. V, vers. 16; și Ioan., cap. XV, vers 8; și Petr., cart. I, cap II, vers. 12). Așijderea de păḑitŭ este, ca nu cum-va prin a nóstre relle fapte slava Dumneḑeuluĭ nostru intre ómenĭ cu vre-uă *defăimăciune* să se attingă, niciĭ pentru noĭ legea, carea o mărturisimŭ, de alțiĭ să se blăsteme (Cautĭ ca t. I cătră Timoth, cap. VI vers. 1, și Tit., cap. II, vers. 5; Roman, cap. II, vers. 24).

XLI. *Scandălă séŭ pricazŭ cellor de aprópe să nu se facă.* Grijea a ómenilorŭ vecinĭ séŭ acellorŭ de aprópe aĭ nostri să avemŭ, ca nu pre dênșiĭ cu pilde e a fără spravă făcutelorŭ nóstre fapte *să ĭ dosădimŭ séŭ să ĭ dodeimŭ*, și stricându-ĭ maĭ reŭ să-ĭ facemŭ Vaĭ acelluia, prin carele se têmplă pricazulŭ, adecă pricină spre reulŭ altuia (Math., cap. XVIII, vers. 7). Maĭ vĕrtosŭ dérŏ, cu bune e și cinstește alle nóstre fapte lorŭ pildă arĕtândŭ, ca spre a binelui urmare să-ĭ adducemŭ și să-ĭ impingemŭ

XLII *Mulțimea pĕcătoșilorŭ de nebăgatŭ in sémă.* Să nu ne dérŏ pre noĭ acésta smintéscă séŭ să ne strice, adecă veḑêndŭ pre mulț multe relle făcêndŭ și in multe reutățĭ ămblândŭ, noĭ incă așia adecă cu dênșiĭ să ămblămŭ, séŭ lorŭ să ne potrivimŭ, séŭ noĭ a lorŭ relle obiceĭe privindŭ, reŭ spre acellea-șĭ obiceĭe să ne dâmŭ. Acésta este de socotitŭ, ca *nu cu obiceĭulŭ dobitócelorŭ să urmămŭ cellŭia ce merge inainte a turmeĭ, carie mergŭ unde te duce, éĕ nu unde este de mersŭ Nicĭ unŭ lucru pre noĭ cu reutățile celle maĭ marĭ nu ne inșellésce, ca cându la vorbă ne aș dămŭ și celle, ce pre bune ne parŭ și de a socotéllă in locŭ de mare se priimescŭ, a cărora pilde multe sunt la noĭ. Nicĭ după socotéllă, ci după assemĕnare trăimŭ*, i procĭ

Nu atâta cu omenescile lucrurĭ bine se lucréză, precum a maĭ mulțĭ celle maĭ bune placŭ Să cercămŭ, ce este pré-bine de făcutŭ, érŏ nu ce este obiciuitŭ (Seneca, pentru viéța fericită, cap. I și XI) Să nu ne inchipuimŭ noĭ véculuĭ acestuĭ, ci să ne *informămŭ* prin innoirea minții nóstre (Roman, cap. XII, vers 2). „Iubitule, nu urma ce este reŭ" (Ioan, cap. III, vers. 11) Tu, nu ce facŭ alțiĭ, ci ce-ți este ție a face, aceĭa te nevoesce.

XLIII. *De la reutatea, carea maĭ josŭ te trage, de la aceĭa maĭ tare te dă indrĕptŭ* Spre reutatea, cătră carea cu cătŭ maĭ vertosŭ eștĭ aprópe și plecatŭ, cu atâta maĭ cu dragoste și maĭ vĕrtosŭ te opresce și te indĕrĕptŭ trage și, ca cu uă zăbllă smâncindŭ, cellea ce in partea suffletuluĭ iponcișitórie sunt, cu nevoință le induppecă, ca așia in miḑŭ-loculŭ a doo reutățĭ, adecă a lumiĭ și a trupuluĭ, vĕrtosŭ și neclătitŭ să staĭ, precum lemnulŭ *corogitŭ* și strimbŭ, puțintellușŭ incălḑitŭ, cătŭ-va in multe părțĭ să induoese, pônĕ să stea dreptŭ.

XLIV. *De celle maĭ plăcute cărniĭ este de feritŭ.* In socotéllă să aibĭ acesta ce-ĭ din pămêntŭ nĕscutŭ trupulŭ teŭ, și spre celle pămĕntescĭ se in inde și alle luĭ pofte și dulcețĭ fórte iĭ placŭ Păḑesce-te de acestŭ blândŭ și viclénŭ in chipŭ de priet nŭ neprietenŭ domesnicŭ și de casă, ca nu cum-va, precum odinióră Eva cu a omorîtoruluĭ pomŭ chipeșă vedere amăgindu-se, din pómele luĭ a mănca ŭ și pre Adam bărbatulŭ séŭ spre aceĭași măncare a *smomitŭ*; așia dérŏ pre tine trupé ca poftă te va amăgi și cu pré-cumplită otravă suffletulŭ îțĭ va otrăvi. Addă-țĭ a-minte ce este de proroculŭ insemnatŭ: „sĕțĕtă să fie ânima omuluĭ preste tóte" (Ierem., cap. XVII, vers. 9) Pentru acésta *intenderile*[1]) suffletuluĭ teŭ fórte bine allege ca nu cum-va mincĭunósele a bunurilorŭ rĕvnirĭ viclesugŭ să-țĭ facă și să te trăntéscă, pre carile ție a le trănti țĭ se cade. „Cu duhulŭ faptele cărniĭ omórî, ca să trăescĭ" (Roman., cap. VIII, vers. 13). Lucrulŭ cinstitŭ necinstitŭ este lôngă cella, ce-ĭ este trupulŭ pré de mare grossime (Seneca, cart XIV) A cuĭ trupŭ este in grossime, acelluĭa suffletulŭ in *vatomare*. Puterea cărniĭ tu insu-țĭ o rădică și trupulŭ teŭ — in slujbă cu Apostolulŭ — îllŭ tocmesce (Cătră Cor, cart. I, cap IX, vers. 27), ca, din rob a peccatuluĭ mântuitŭ fiindŭ, adevĕratŭ mântuitŭ veĭ fi

XLV. *Și la celle maĭ plăcute nu totŭ-de a-una de fă-* Incă și cellea, carile cu dumneḑeescile prin scrisóre porunce date nu sunt, ci incă maĭ vĕrtosŭ oprite, pentru acésta se vĕdŭ să fie plăcute, macarŭ din sine de n'arŭ nicĭ relle fi, ci de vorŭ spre peccatŭ vre unŭ mirosŭ trage

([1]) Tendențele.

cutŭ, macarŭ de nu şi strică ceva. séŭ de vorŭ a vre-uneĭ reutăţĭ chipŭ avé, — părăsesce (Thessal., cart I, cap. Y, vers. 22); maĭ vĕrtosŭ de vorŭ *cu gălcéva séŭ cu scandala* slăbiciunilorŭ fi; şi pentru căcĭ tóte plăcute a fi se vĕdŭ, dé ŏ nu tóte se cadŭ. „Crestinuluĭ slobodŭ, se cade nicĭ sub a unuĭ lucru putere suppusŭ a fi" (Corinth., cart. I, cap. VI, vers. 12, şi cap X, vers. 23); maĭ cu de-adinsŭ nu acestea tóte, carile luĭ plăcute se vĕdŭ, să lucreze, căcĭ cella ce slobodŭ cu dênsele se zăbăvesce, pre acella acelle plăcute pre inceťŭ, pre lesne, la celle neplăcute, celloťŭ plăcute vecine, îllŭ vorŭ abbatte.

XLVI. Pe catele celle *mititelle* nu mice să se socotéscă. Macarŭ şi celle mice peccate nu *ĭuşorelle* să le socotescĭ şi mititelle a fi să ţi se pară. *Prostesce obicĭuitŭ a se ḑice este „acestŭ peccatŭ este de ĭertatŭ, nu este de mórte."* Şi macarŭ acestora ce mice peccate se numescŭ, de le va omulŭ fiinţa lorŭ trage şi intr'ênsele se va zăbăvi, — mânia luĭ Dumneḑeŭ aţiţă şi dela cerésca a luĭ Dumneḑeŭ impĕrăţiă se vorŭ opri, şi in mórtea vecĭnică vorŭ remâné. Nu numaĭ *curvăritulŭ*[1]) *şi curvia*[2]), ci şi *ĭubostele*[3]) şi *ziafeturile*[4]); nu numaĭ uciderile de ómenĭ, ci şi neprieteşugurile şi gălcevele, nu numaĭ marile imbĕtărĭ şi beţie, ci şi *ospeţele şi cinstie* marĭ; nu numaĭ furtuşagulŭ, ci şi lăcomia; nu numaĭ blăstemulŭ cătră Dumneḑeŭ, ci şi sudalmele şi zavistiele cătră ómenĭ; nu numaĭ jurămêntu-rile, ci şi minciunele; — căte una, căte una, ca pre unŭ *isvodŭ séŭ catastivŭ*, sunt de socotitŭ. Pentru acestea la dumneḑeesculŭ Pavelŭ caută şi veĭ vedé ce ne arrétă (Cătră Corint., cart. I. cap VI, vers. 9—10; Galat., cap. V, vers. 19—21; Efes.. cap. V, vers. 3—6; şi Petr., cart I, cap. IV, vers 3; Apocal., cap. XXI, vers. 8). Nu numaĭ celle marĭ a undelorŭ măriĭ vallurĭ, carile peste *usne* se vĕrsă, ci şi pre cătinelluşĭ maĭ addeşŭ ce pică, pe corabiă a inneca potŭ. Din mititelle scânteĭe, de nu se vorŭ stinge, mare pojarŭ se incinge şi, aţiţându-se, casele apprinde şi in cenuşă le intórce. Nime pré de grabă a fostŭ pré spurcatŭ, ci spurcăciunea incă prin stepene se face, precum uniĭ puţintelluşŭ maĭ reĭ decătŭ bunĭ sunt, şi precum ceĭ de totŭ *pătrimĭ* de reĭ, aşia şi ceĭ puţintelluşŭ reĭ dela acellŭ cerescŭ noŭ Ierusalimŭ se vorŭ opri, „in carele nemică ce-va-şĭ intinatŭ séŭ făcêndŭ scărnăviă va intra" (Apocal, cap. XXI, vers. in sfĕrşitŭ). Aşia dérŏ, in cea de'nteĭu a spurcăciuniĭ stepenă veḑêndu-te, in dată te intórce, nicĭ maĭ susŭ a te sui să caţĭ.

XLVII. La spiţa cea maĭ de susŭ a bunătăţiĭ *nepres-tanno* silesce. Aşijderea, de veĭ apuca a bunătăţiĭ vre-uă spiţă a călca, să nu staĭ séŭ să te oprescĭ, ci totŭ-de-a-una la cea maĭ de susŭ te intinde, şi incă la cea pré maĭ de susŭ pre cătŭ in putinţă îţĭ va fi să te suĭ; şi pre cellŭ pofitŭ şi pré-bunŭ să apucĭ vĕrfŭ, şi la sĕvĕrşire să adjungĭ. Pônĕ unde dérŏ este să ne intindemŭ? dumneḑeescile ne arrétă scripture (Math, cap. V; Coloss., cap. I, vers. 28 şi cap. IV, vers. 12) Frumosŭ este acella, carele la cea de'nteĭu séŭ la cea a dŭoa séŭ la cea a treĭa stepenă se intinde şi, de nu vorŭ altele maĭ inainte fi, să stea tare; inse, de nu te veĭ la cea de'nteĭu totŭ-de-a-una şi cu tótă nevoinţa intinde, pre semne nicĭ la cea a dŭoa, nicĭ la cea a treĭa, veĭ puté sta neclătitŭ. Nu este bunătatea de plinŭ, decătŭ ceĭ pré-reĭ maĭ bunĭ a fi. Ci socotesce macarŭ unele la acea adevĕrată să se odihnéscă sevĕrşire. Cândŭ spre ţenchiŭ allergĭ, nu in miḑŭ-loculŭ allergătureĭ să remâĭ; căcĭ, cândŭ nu veĭ bărbătesce şi pre câtŭ poţĭ sili, inaintea luĭ Dumneḑeŭ, acelluĭa ce-a cunnoscutŭ pre cătŭ aĭ pututŭ, ce sémă veĭ da?

XLVIII. Pórta largă séŭ lată de feritŭ, érĕ ăngustă séŭ strimtă de intratŭ este. Intru tóte faptele vieţeĭ telle, socotesce pórta largă şi callea băttută şi chipeşă de fugitŭ să ţĭ fie, adecă tocméla a vieţeĭ plăcute, cu trupescĭĭ ómenĭ ce se invoesce; pre care calle mulţĭ a merge purcedŭ şi la eşire nu-ĭ duce. Aşijderea, pórta strimtă şi callea ăngustă, pre dênsa de intratŭ este, carea la viéţa vecĭnică duce, — măcarŭ că puţinĭ sunt cariĭ o afflă, maĭ puţinĭ cariĭ afflându-o să intre, şi incă maĭ puţinĭ cariĭ afflându-o şi pre dênsa intrândŭ pêŏĕ la eşitŭ să rebde (Math., cap. VII, vers. 13). Deciĭa singurŭ intru tine socotesce, óre acéstă calle numaĭ ăngustă este? aŭ pre urmă maĭ lată esse? şi érŏşĭ caută, unde este să te ducă?

(1) ἡ μοιχεία. — (2) ἡ πορνεία. — (3) ἡ ακολασία. — (4) ἡ εὐτραπελία.

XLIX. Iu tóte ḑillele adauge ce-va spre folosulŭ sufletuluĭ. In tóte ḑille nevoință, in callea bunătățiĭ a intra, pune; și pururé maĭ inainte a adauge și cu bunătatea a te adauge silesce. De astă-ḑĭ allesŭ și bunŭ estĭ, mâine maĭ bunŭ și maĭ allesŭ a fi te nevoesce; că carele de'ntr'unŭ locŭ maĭ inainte nu merge nicĭ maĭ adauge, acella pré pe lesne inderĕptŭ se dă și scade. Nime folosulŭ seŭ, unde l'a lăssatŭ, îllŭ atflă.

Verșĭ:

Nu intr'altŭ chipŭ se póte, fără
Câtŭ numaĭ cellŭ ce in susulŭ apeĭ
In silă, câtŭ póte, caiculŭ urnesce,
In lopățĭ vênslindŭ, măcarŭ prin tĕmplare
Să nu cum-va mânule lăssândŭ:
Răpegiunea apeĭ in dată-lŭ va duce
La mallulŭ, de'nteiu de unde-a eșitŭ,
Incă maĭ silindŭ póte să-lŭ restórne
Cu fundulŭ in susŭ....

L. Să nu fiĭ *ipocrites* adecă *fățarnică*. Să nu-țĭ fie voĭa ce-va de cinste a face pre din affară și in fațâ numaĭ pentru ca să te dela ómenĭ lauḑĭ; ci te nevoesce, ca ființa cea din lontru a bunătățiĭ și a curățieĭ, inse nu cea fățarnică, ci cea adevĕrată, in tine să aibĭ. A fi bunŭ maĭ vĕrtosŭ să-țĭ fie voĭa, decâtă a te vedé; cu care cuvêntŭ *Sallustius* pe Catonŭ impodobesce.

LI. Nu căuta cellea ce suntŭ inapoĭ, — cellea ce sunt inainte. Nu căuta indĕrĕptŭ, adecă ca să veḑĭ pênĕ unde și pênĕ la câtă *pĕprisce sĕŭ stadiă* sufﬂetéscă să fiĭ mersŭ, ci maĭ vĕrtosŭ inainte privesce incă pênĕ unde-ĭ cellŭ de mersŭ țenchĭu, carele dela slăvitulŭ Christosŭ este arrĕtatŭ, pentru ca ceréscа slavă să apucâmŭ. Așĭa dérŏ Apostolulŭ Pavelŭ făcea: cellе din drĕptŭ *era uĭtândŭ*, érŏ celle maĭ de'nainte a le covĕrși silindu-se (Filip., cap. II, vers. 14).

LII. In bunătățile sufﬂetescĭ, macarŭ că trupesce greŭ țĭ se va pără, rĕbdă și multŭ te zăbăvesce. Pre bunulŭ așeḑămêntŭ séŭ temeiŭ, pre carele uă dată vĕrtosŭ îllŭ apucĭ, cu vĕrtósă intr'unŭ locŭ stare și cu rebdare ilŭ *moștenesce*[1]), să nu cum-va, după ce veĭ a face turnulŭ incepe, să nu-lŭ facĭ, ci să-lŭ desfacĭ; adecă, binele incepêndŭ, să nu-lŭ neistovitŭ așĭ séŭ precă-ŭ veĭ fi făcutŭ, să nu-lŭ desfacĭ (La acéstă socotéllă caută Luca, cap XIV, vers 29—30). Nicĭ unde mâna spre bine îțĭ veĭ intinde, spre cellea carile indrĕptŭ sunt in lume dela tine lăpedate căutândŭ să o intorcĭ (Luc., cap. IX, vers. 62). Așĭa dérŏ să allergămŭ, ca allergătura să istovimŭ și ce gonimŭ să adjungemŭ, ca nu cum-va vre uă dată să ni se ḑică „frumosŭ allergațĭ — cine v'a opritŭ?" (Galat., cap. V, vers. 7) Să silimŭ ca să nu perdemŭ ce amŭ lucratŭ, ci ca mesura plină să luămŭ (Ioan., cap. II. vers. 8). „Carele va rĕbda pênĕ in sfĕrșitŭ, acesta numaĭ va fi mântuitŭ" (Math., cap. X, vers. 22; caută și către Evreĭ, cap. X, vers. 36).

LIII. Pricina a bunelorŭ lucrurĭ de apucatŭ. Pricina cea către bunĕtate și către a lucrurі orŭ bune facere adjutătóriă, nu numaĭ cupprinḑêndu-o să o imbrățișezĭ, ci incă și maĭ inainte cércă și, cu câtŭ maĭ multŭ veĭ affla, cu atâta cu tótă nevoința o apucă; nicĭ ce-va părăsindu-o să se veștedéscă și să se trécă, ci orĭ-unde o veĭ adjunge, acollo o apucă și in tóte alle telle lucrurĭ cu dênsa te slujesce.

LIV. Incepĕtura gândurilor spre peccatŭ, de părăsitŭ. Gândurile celle nesocotite, carile se incepŭ ca rellele erbe printre cele bune, maĭ de'nainte pênĕ a se inrădĕcina smulge-le, plivesce-le și le desrădĕcinéză, ca nu cum-va crescêndŭ stricătóriă ródă să adducă.

Verșĭ:

A'ntra nu lăssa pênĕ noŭe sunt a bólleĭ semințe;
Impotrivă stă despre'ncepĕtură; tărḑiŭ se gătesce
Spre-acea bólă lécŭ, prin multe zăbavĭ déca se'ntăresce.

Gândirea despre reŭ indată intórce și spre bine o invĕrtejesce. Pĕccatuluĭ, ca către tine viitoruluĭ neprietenŭ, și spre a luĭ intrare impotrivă te pune și macarŭ câtŭ de

[1]) Stăpânesce.

puținŭ a-șĭ face locŭ opresce; și, macarŭ cătŭ de cu greŭ țĭ-arŭ fi, luptându-te rébdă, că-lŭ veĭ birui.

LV. Intru acéstă viéță ca intr'unŭ resboĭu să fiĭ pădĭtŭ. „Viéța nóstră intr'acéstă lume ca unŭ resboĭu este," precum Iovŭ a ḑisŭ (cap. VII, vers I) Aicea pismașĭ mulțĭ și de multe felĭurĭ avemŭ, cariĭ pre noĭ cu alle lorŭ arme ne resboescŭ și dela curățiă a ne intórce se nevoescŭ. Acestea sunt multe și in multe felĭurĭ alle lumiĭ lucrurĭ și fețele ispititórie și singură *hirișa* a nóstră carne, impreună cu alle selle neorênduite și fără ispravă pofte, carile, prin alle nóstre érŏșĭ peccate, noŭe *prăpădeniă și perire* a ne agonisi potŭ, inse de ne vomŭ in lene affla.

Verșĭ:

Aŭ poțĭ, acestea *padejurĭ* stândŭ,
Somnu ŭ să te *ațipéscă*?
Că'mpregĭurându-te, incă și nu multŭ
Primejdiĭ vedé-veĭ!

Nu dérŏ leneșŭ și trândavŭ oștênŭ să fiĭ. Pentru acésta dérŏ, intru acestea de acmu primejduitórie primejdie totŭ-de-a-una pădindŭ și străjuindŭ, tóte din tóte părțile privindŭ, impotriva tuturorŭ bine intr'armatŭ și sprejenitŭ să te affli. Nu veĭ biruința dobăndi pênă nu te veĭ vitejesce bate. Iubesce biruința pre nevoință.

Greșit'a ângerulŭ in cerŭ, Adam in raĭu, David in bună plăcerea luĭ Dumneḑeŭ. Solomonŭ intru ințellepcĭune tare, și Iuda Iscariotes in șcólla, in adunarea și in insoțirea luĭ Christos; cariĭ dérŏ căindu-se s'aŭ pocăitŭ, — ĭertatu-s'aŭ; cariĭ dérŏ in peccatŭ aŭ remasŭ, — ósăndítu-s'aŭ

LVI. De a diavoluluĭ meșteșugurĭ de pădĭtu. Ce lŭ maĭ mare și'n tótă vremea pismașŭ și *căpitanulŭ a altorŭ neprietenŭ* Satana séŭ Demonulŭ adecă draculŭ este, duhulŭ impotriva luĭ Dumneḑeŭ *věroșanŭ* [1]) și resboĭnicŭ fórte vĕrtosŭ, pré cu mare meșt șugŭ mesterŭ și ascuțitŭ izvoditorŭ de amăgiture și de măestrie, prin-spre amăgélla a ómenilorŭ și spre a lorŭ perire gata. Așĭa in multe felĭurĭ și in multe pellițe, *ca Proteus și Vertumnius*, pre sine a se schimba póte, câte uă dată ca vulpea se lingușesce, érŏ căte uă dată cu leulŭ *si-epŭ* [2]) rĕcnindŭ și impregĭurŭ ămblândŭ și cercândŭ pre cine să apuce (Petru, cart. I, cap. V, vers. 8) Pusu-s'a și sing rŭ pre Domnulŭ Christos a ispiti, și acésta nu numaĭ uă d tă s-ŭ numaĭ cu uă tocméllă; și pre Apostoliĭ luĭ ca cu cĭurulŭ să-ĭ cérnă ĭ-a poftitŭ (Luc., cap. XXII, vers. 31) și cu vreme din vĕrtósa credință ĭ a la indŭoință addusŭ, incă pre Petru spre a Domnuluĭ tăgăduire la adusŭ; și ca unŭ pré meșterŭ vĕnătorŭ, pretutindirea mrejele și lațurile, hranele și plăcerile peccatelorŭ inainte intindêndu-le, ca pre ceĭ nepăḑ ț să apuce și să-ĭ răpéscă. Este *ca unŭ stratigŭ, adecă ca unŭ sl jitorŭ pré in'ă ițŭ in puterĭ* și cu mulțĭ stratigĭ slujindu-se, spre mulțĭ ómenĭ in multe felĭurĭ resboiu dându-le cu multe tocmelle, incă și cu chipu ŭ a curateĭ și a buneĭ ispite se arrétă spre a ómen lorŭ dela adevĕrata și curata s are intórcere; căcĭ ellŭ și in a ângeruluĭ lumine chipŭ se mută, de carea frumosŭ *lac vŭ Acu ins in cartea pentru a Saĭăneĭ ângerĭ* séŭ stratigĭ a arrĕtatŭ. Pentru acésta dérŏ, impotriva a suffletescŭ pismașŭ ca acesta cu acea sufletésca armă să ne intr'armămŭ, carea dela cerésçă *armăriă* es e luată, - arrétăne noŭe acella din a crestine-ciĭ oștĭ oștênŭ și bunŭ vitézŭ Pavelŭ (Cătră Efessenĭ, cap. VI, vers. 13 și acelle maĭ pre urmă).

Proteus era Dumneḑeŭ măriĭ și Vertumnius Dumneḑeŭ neguțitorieĭ. Acestia se tălcuescŭ, ca orĭ in ce chip ĭ-arŭ fi voia se póte schimba.

LVII. Mórtea luĭ Isusŭ Christosŭ de pomenitŭ. A cruciĭ luĭ Isusŭ Christosŭ, fiĭulŭ luĭ Dumneḑeŭ mântuitorulŭ nostru, și a grozniceĭ selle nevinovateĭ morțĭ pomenire și addycere a-minte, suffletuluĭ nu acelorŭ fără socotéllă multŭ a folosi póte: spre restignirea a *hirișeĭ* cărnĭ și spre poftele celle relle, carile cu mórte sunt a se sevĕrși. Căcĭ Domnulŭ acesta allŭ nostru și a véculuĭ impĕratŭ, și a ceruluĭ și a pamêntuluĭ stăpânitorŭ, nu numaĭ ca acestea a sufferitŭ [3]) cazne și mórte atăta de grócnică, nu numaĭ duĭósă ci incă și nepovestită in *cumplicĭune* a simțitŭ durere, — inse dupe trupŭ, nu după Dumneḑeire, — și fără

([1]) Revoltatŭ — ([2]) Selbatecŭ. — ([3]) Сѹфферит.

nicĭ uă cărtire și ca mĭellușellulŭ blândŭ acestea tóte a rebdatŭ, și acésta pentru a nóstră pricină și pentru a luĭ cătră noĭ — cărtitoriĭ — dragoste, ca pre noĭ cu cheltuélla sângeluĭ seŭ și aĭ strașniceĭ selle mórte dela a peccatuluĭ caznă și muncă să ne măntuéscă. Nu se cade nicĭ se cuvine dérŏ noĭ, de Dênsulŭ ca dintr'uă grea robiă cu nepreţăluitulŭ seŭ sânge măntuiţĭ și rescumpĕraţĭ fiindŭ, impotrivă și noĭ cătră Dênsulŭ dragostea nóstră să nu mărturisimŭ, cu carea maĭ vĕrtosŭ poruncele luĭ de păḑitŭ se facŭ (Ioan, cap. XIV, vers. 21) Să ne lăssâmŭ dérŏ de peccate, și juruinţeĭ să ne invĕţâmŭ și cu dreptate să vieţuimŭ, de vreme ce intre all'alte pricine pentru acésta sfântulŭ luĭ sânge l'a vĕrsatŭ (Petr., cap. II, vers. 24, și cap. IV, vers 1—3; Tim., cap. II vers. 14; Evreĭ, cap. IX, vers. 14), și de vreme ce supt acéstă zidire suntemŭ. Sângele luĭ Isusŭ Christosŭ să ne curăţéscă pre noĭ dela totŭ peccatulŭ, de vomŭ in lumină ămbla (Ioan., cart. I, cap. I, vers. 7).

LVIII. A crestinuluĭ nume nu fără lucru să fie.

Acea a crestinuluĭ, adecă a uceniculuĭ luĭ Christos și a următoruluĭ seŭ, numire și mărturisire, fie-te-cine unulŭ pre altulŭ a invĕţa se cade, ca nu inzădarŭ acestŭ nume și *fără lucru*[1]) să-lŭ purtâmŭ, nicĭ supt a crestinuluĭ nume viéţă a păgânuluĭ să avemŭ (Petr., cart I, cap. IV, vers. 4); că cariĭ așia și'ntr'acesta chipŭ vieţuescŭ, aceĭa, de-arŭ și pe Christos allŭ lorŭ Domnŭ numi, inse numaĭ de dênsulŭ precum aĭ luĭ să fie nu se cunnoscŭ, căcĭ că lucrătoriĭ fără-legiĭ sunt (Math., cap. VII, vers. 21—23; Luc., cap VI, vers. 46). „Precum fiiĭ lumineĭ in lumină să ămblâmŭ“ (Efes., cap V, vers. 8).

LIX. De vreme ce de Christos chiămatŭ eștĭ, vrednicesce vieţuesce.

După acésta singurŭ cu tine socotesce, precum cu acéstă chiămare, cu carea Dumneḑeŭ ne-a prin Christos la sine chiămatŭ, vrednicesce și cum se cade să fie de vieţuitŭ (Efes., cap. IV, vers I; și Thessal., cart I, cap. II, vers. 12). Singurŭ pre tine insemnéză-te și cunnósce-te și destoĭnicesce și vrednicesce cu acéstă chiămare să vieţuescĭ, de vreme ce Dumneḑeŭ te-a, nu la necurăţiă ci la curăţiă și la sfinţeniă, chiămatŭ.

LX. Blăndeţele de urmatŭ, măndria de lăpedatŭ.

Măndria și socotinţa spre marĭ lucrurĭ, séŭ că dóră pentru bunele telle fapte a te simeţi, lepĕdă; macarŭ de și ce-va bunŭ cu darulŭ luĭ Dumneḑeŭ dela tine a eșitŭ, nu te pentru acéstă cu suffletulŭ innălţa, nicĭ te cu firea imfla, ci cu bună socotéllă singurŭ pre tine te a-minte ĭea și, pre câtŭ veĭ cunnósce că eștĭ *inbunătăţimatŭ*, cu atâta maĭ blândŭ și maĭ suppusŭ să te porţĭ. Căcĭ măndria, prin altele ce adduce relle, in bunătăţĭ a adauge opresce și acea maĭ de susŭ stepenă a se sui impedecă, la carea uniĭ arŭ adjunge, de n'arŭ socoti precum aŭ adjunsŭ. Așijderea dérŏ a suffletuluĭ plecăcĭune, carea maĭ vestitŭ blăndeţe se ḑice, de vreme ce in innaltulŭ a bunătăţilorŭ turnŭ este zidită, adâncă slobodzită temelliă trebue să aĭbe, și așia să re maĭ susŭ allŭ turnuluĭ zidire multŭ adjutoresce și folos sce; căcĭ fără acéstă *intr'adăncotă* și vĕrtósă temelliă de s'arŭ și ziditŭ ce-va a fi vedé, inse nestătătorŭ și pre lesne clătindu-se răsipi-se-va și sfărăma-se-va (Roman., cap. XII, vers. 16; Petr., cart. I, cap. V, vers 5).

LXI. Probozirea, macarŭ și pe năpaste, de sufferitŭ este.

Cândŭ te cine-va pentru alle telle lucrurĭ invéţă, séŭ maĭ vĕrtosŭ incă cândŭ pentru nescare-va greșelle dojenindu-te te ţine de reŭ, reŭ să nu-ţĭ pară; séŭ pentru acea a luĭ dojenire, intulburându-te cu suffletulŭ, alte alle telle bune fapte să-ĭ arrĕţĭ; și incă maĭ vĕrtosŭ și fără pricină de te-arŭ mustra, și aceĭa cu dragă ânimă primesce. Precum este uă doftoriă, prin vre-uă unsóre de sănĕtate adducĕtóriă, macarŭ și cu usturime, inse de rĕbdatu-ţĭ este; necum acésta, că suffletulŭ sporesce și din tóte bóllele cu acea nepreţăluită a sea unsóre îllŭ izbăvesce.

LXII. Greșélla sănu o ascunḑĭ de ceĭ ce te dojenescŭ

Pĕccatulŭ, de tine făcutŭ fiindŭ, cătră a cercetărilorŭ séŭ cătră a certătorilorŭ și dojenitorilorŭ mărturisire nu-lŭ ascunde, nu-lŭ feri, nicĭ îllŭ accoperi; ci maĭ vĕrtosŭ illŭ arrétă și-lŭ mărturisesce și, mărturisindu-lŭ și eĭ dojenindu-te și mustrându-te, in pază să-ţĭ fie, ca de a dŭoa óră éróșĭ pentru aceĭa greșéllă a te certa și a te mustra să nu-ţĭ fie.

(1) In sensulŭ cuvêntuluĭ latinŭ: *lucrum*. —

LXIII. Dela prietenĭ poftesce invĕţătură.

De la credincĭoşiĭ şi curaţiĭ teĭ prietenĭ poftesce, ca faptele telle cu străjuitorĭ ochĭ a-minte să ĭea, şi orĭ-ce intr'ênsele, dela drépta calle abbătêndu-se şi retăcindu-se arŭ vedé, să nu tacă, ci prietenesce precum este adevĕratŭ să arrĕte, ca celle vĕdite şi pricepute să spellĭ imăcĭunĭ. Apelles zugravulŭ cellŭ de frumóse chipurĭ şeruitorŭ, se povestesce precum, după ce vre unŭ chipŭ de ce-va zugrăvia, atuncia îllŭ de'naintea caseĭ in uliţă scotea, şi ellŭ acollo sub *tablă* séŭ sub scîndură se ascundea, cu acésta pricină, ca pre uliţă mulţĭ fiindŭ ceĭa ce treceaŭ şi, a luĭ zugrăvéllă privindŭ, de se affla cine-va de defăĭma ce-va la lucrulŭ luĭ, ellŭ aceĭa dregea; căcĭ tuturorŭ tóte *a lorŭ selle* fapte bune le parŭ, inse dela privitorĭ şi maĭ vĕrtosŭ dela adevĕraţiĭ şi drepţiĭ prietenĭ este de intrebatŭ.

LXIV. Peccatele mărturisesce.

Incă maĭ vĕrtosŭ alle telle nesocotite fapte, adecă greşelle şi vinovăţie, cu cariĭ te aĭ séŭ te indeletnicescĭ, bunilorŭ prietenĭ — duhovnicilorŭ — te mărturisesce intru adevĕratŭ, şi ca a unorŭ bunĭ doftorĭ de bólle curăţitorĭ şi grijitorĭ pentru tine, a lorŭ la Dumneḑeŭ să trimiţă ruge, şi alle lorŭ rugăcĭunĭ dela Dumneḑeŭ poftes e (Iacovŭ, cap. V, vers. 16).

LXV. A neprietenilorŭ defăĭmărĭ in bine ţi le intórce.

Inse şi dela neprietenĭ une fapte a telle de se vorŭ ocărî şi se vorŭ defăĭma, şi precum relle să fie ţi le vorŭ arrĕta, măcarŭ că acestiĭa cu de reŭ poftitorŭ suffletŭ ţi le vĕdescŭ, ci tu, intr'acea arrĕtare de veĭ ce-va aşa adevĕratŭ a fi socoti, acésta nu lăpeda, nicĭ te lenevi; ci indreptându-le, la calle bună te aşéḑă şi aşĭa din reulŭ, carele ţie a-ţi strica se nevoesce, ce-va bine să apucĭ, adecă dela neprietenŭ folosinţă să pricepĭ, de care lucru *Plutarchus* cu cartea singuratică frumosŭ invéţă.

LXVI. De linguşiture şi ceĭa ce grăescŭ precumŭ iţĭ place, fórte te păḑesce.

De ceĭ linguşitorĭ inţelleptesce fórte te păḑesce, cariĭ laudă şi celle de nelăudatŭ şi nu cértă celle de certatŭ, şi celle marĭ necurăţie accopĕrŭ, cu carile eĭ cleveteseŭ. Pentru acésta dérŏ, dela uniĭ ca acestiĭa spre amăgéllă să nu te laşĭ, ca să nu te ca pre unŭ deşertŭ fólle cu cuvintele şi cu voróvele imfle, căcĭ şi acestiĭa alta cu gura grăescŭ şi alta cu ânima ţinŭ.

LXVII. Pentru voĭa unuĭ omŭ să nu facĭ altuĭa reŭ.

Păḑesce-te să nu cum-va pentru altulŭ, dela callea bună abbăttuţĭ ómenĭ voiă, alle telle bune fapte să stricĭ şi despre bine să te oprescĭ, allesŭ pentru frica pobroziriĭ şi a ruşiniĭ, carea, pentru voĭa ómenilorŭ, bunătăţiĭ se pune *in pomcisŭ*; pentru carea cartea luĭ *Plutarchus* se afflă.

LXVIII. Pre mâine aşeḑă celle bune a face, de celle relle a te feri.

In tóte ḑillele, pentru viitorĭa ḑi de mâĭne, in carea cellea ce veĭ să facĭ, iţĭ in minte fie, in ce chipŭ intru faptele telle a te purta ţi se cade. Pune inaintea suffletuluĭ, ca celle luĭ folositórie să le isprăvescĭ şi intr'acéstă socotéllă să remaĭ, ca să te abbaţĭ dela reŭ şi să facĭ binele, după poruncele luĭ Christos Dumneḑeŭ (caută şi Psal. XXXIV, vers. 15; şi Psal. XXXVII, vers. 27; Amos., cap. V, vers. 15; Roman, cap. XII, vers. 9); şi acéstă bună *inainte-punere* la urmare o du, adecă ce aĭ de cu-séră spre bine găndi, aceĭa a dŭoa ḑi nefăcutŭ să nu laşĭ.

LXIX. Séra iţĭ ĭea séma, ce aĭ lucratŭ peste ḑi.

Incă maĭ vĕrtosŭ in tóte ḑillele, sfĕrşindu-se ḑiŭa, maĭ de'nainte pênĕ somnulŭ a nu te apuca, a trecuteĭ ḑille faptele tóte, ca printr'unŭ *index*, *adecă scară*, intorcêndu-le şi a-minte adducêndu-le, socotesce şi celle a-minte adduse le insemnéză, şi cu dréptă căutare şi cercare séma le ĭea şi le judecă, incă după ascunsulŭ ânimeĭ cătră a luĭ Dumneḑeŭ porunce cu tótă osirdia abbattutŭ.

Verşĭ:

Óre ce-amŭ greşitŭ? şi ce făcutŭ la vreme? şi ce nu-ĭ bine?
Că ce acesteĭ fapte cinstea ĭ-a lipsitŭ, séŭ ceĭa-l-alte
Socotéla'ntrégă? că ce m'amŭ lenitŭ? că ce acésta şéde —
Réŭa socotélla! — pre carea maĭ bine a o muta a fostŭ?
Cinsteşŭ fiindŭ lesne, că ce reŭ inainte, de nu cu grăirea
Macarŭ cu gândirea, *alleşĭ* maĭ spre bine?
Şi nu-ĭ bine aşĭa.....

Caute-se *Ausonius edyllium XVI*, pentru bărbatulŭ bunŭ[1]).

Ca acésta socotéllă odinióră *Pitagora* filosofulŭ ucenicilorŭ seĭ să se înveţe porunciă Spre acésta insemnare dérŏ pré-socotesce, ca tu singurŭ pre tine din vinovăţie şi'n greşelle pre *ŭusorŭ* să te socotescĭ, séŭ vre-uă pricină singurŭ intru tine ascundêndŭ, séŭ rădicându-se greşellele; ci maĭ vĕrtosŭ totŭ-de-a-una certătorŭ şi dreptŭ-judecătorŭ pre sciinţa tea pune; nicĭ singurŭ ţie ca să nu cunnoscĭ ce-va să-ţĭ accoperĭ, ci maĭ cu de-addinsŭ celle bune cunnósce şi celle relle defaĭmă; fie-ţĭ ruşine ţie singurŭ de tine, pentru căcĭ incă nu estĭ precum ţi se cade. Căinţă adevĕrată şi pocăinţă *lucrăréţă*[2]) cu dragoste fă, intr'acesta chipŭ pădindu-te, ca să nu cum-va érŏşĭ ce-va in acellora ce te-aĭ părăsitŭ chipŭ să dobăndescĭ pentru carile la a dŭoa căutare şi luare de sémă érŏşĭ afflându-le te veĭ ruşina; érŏ de veĭ ce-va dreptŭ prin tine făcutŭ affla, cu făcute luĭ Dumnedeŭ mulţămirĭ trimiţêndŭ, bucură-te, şi după aceĭa érŏşĭ spre altele ca acellea a face te indémnă.

LXX. *După cădătură maĭ pădită să fiĭ, ca să nu cadĭ érĕşĭ.* In celle bune, adecă in bunătăţĭ fiindŭ, cădăturele celle maĭ de'nainte puneţi le de'naintea ochilorŭ şi cunnósce precum cădăture ca acellea de lăpedatŭ aŭ fostŭ; şi după ce din cădătură te veĭ sculla, deciĭa incă maĭ cu pază intr'acéstă calle să âmbli, ca să nu érŏşĭ la aceĭaşĭ pétră piciorulŭ să-ţĭ lovescĭ; că, după mărturisita căinţă, érŏşĭ celle de căinţă a face scărnavŭ lucru este. Ferésce-te, ca nu cum-va ţie cu dreptate parimiele acellea să se tălcuéscă: „intorsu-s'a câĭnele la borătura sea şi porculŭ spĕllatŭ in *ciurfuĭalla* păcleĭ" (Pilde, cap. XXVI, vers. 11; şi Petr., cart. II).

LXXI. *Caută e semne, óre maĭ sporescĭ in bunătate aŭ ba?* Şi semnele óre-carile şi scărele *a lorŭ telle* in bunătăţĭ mergere vorŭ folosi; incă şi remânerea inapoĭ a pădi şi a insemna trebue ca să vedĭ, óre maĭ mers'aĭ ce-va inainte aŭ aĭ inapoĭ remasŭ? şi dintr'a trecutelorŭ şi acestorŭ de acmu intre sine cumpĕnite singurŭ pre tine să te cunnoscĭ şi să te adeverezĭ, şi la cea maĭ de susŭ mergere a adjunge să-ţĭ vină indemnărĭ, pentru care lucru frumósă a luĭ *Plutarchus* se afflă cărtecea. Aşia dérŏ, in tóte lucrurile selle ómeniĭ addese socotelle a face obiciuiţĭ sunt, ca dintru a lorŭ veniturĭ prin cătă-va vreme cătă dobândă séŭ pagubă să fie avutŭ.

LXXII. *Pentru peccate singurŭ ţie iţĭ arrunca glóbă grea.* Pentru fie-te-ce peccatŭ insuşĭ ţie *uă glóbă óre-carea, ca cum arŭ fi uă pedépsă a plăti cu vre-uă ingreuĭare*, séŭ cu a trupuluĭ vre-uă dosadă. séŭ cu dela plăcutele desfĕtărĭ şi dela celle invoite cărniĭ despărţire, séŭ cu dela asternutulŭ şi culcuşulŭ maĭ mólle părăsirea, séŭ cu paguba a vre-uneĭ dobândirĭ, *ca cum arŭ a uneĭ osânde sufferirĭ fi şi aşia cu vre-uă multă de banĭ summă cheltuéllă de acestea să te scuturĭ*; cu acéstă socotéllă, ca cu atăta maĭ vĕrtosŭ precum să fiĭ greşitŭ a-minte să-ţĭ adducĭ, şi incă maĭ cu de-addinsŭ şi maĭ cu grije a maĭ greşi să te ferescĭ.

LXXIII. *Prin postire trupuluĭ iţĭ curăţesce.* Dela bucatele şi bĕuturele, carile spre deprinderea reutăţilorŭ te tragŭ, maĭ vĕrtosŭ celle maĭ bune şi maĭ plăcute, carile indemnările şi'ntrarmăturele zlobivelorŭ pofte sunt, macarŭ şi in darŭ de ţi s'arŭ adduce, singurŭ pre tine, fără numaĭ câtu-ĭ pentru traĭu, te opresce şi te părăsesce; şi acésta pentru duo lucrurĭ: ânteĭu ca pentru vre-unŭ trecutŭ peccatŭ ce veĭ fi făcutŭ uă curăţire óre-carea să-ţĭ adducĭ; a dŭoa, ca in cea viitóriă vreme alle telle trupescĭ pofte a călca să poţĭ, séŭ ca pre nesce cumplite fĭere şi jigânie cu ascunsŭ meşterşugŭ să le domolescĭ. Pentru acésta socotéllă dérŏ fie cândŭ de poftitŭ este aşia, ca preste tótă dióa de tóte bucatele şi

(1) Traducerea versificată a luĭ Cantemirŭ fiindŭ fórte încurcată, reproducemŭ spre confrontare passagiulŭ textualŭ din „De viro bono" a luĭ Ausoniŭ:

„Quae praetergressus? quid gestum in tempore? quid non?
„Cur isti facto decus afuit, aut ratio illi?
„Quid mihi praeteritum? cur haec sententia sedit,
„Quam melius mutare fuit? miseratus egentem,
„Cur aliquem fracta persensi mente dolorem?
„Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
„Cur malus antetuli? num dicto, aut denique vultu
„Pestrictus quisquam?..."

(2) Activă. —

bĕuturele să te părăsescĭ; incă maĭ vĕrtosŭ in tĕnĕra vĕrstă, ci incă şi fără poftire de celle plăcute de părăsitŭ este; să nu carnea nóstră indeletnicirile pofteloră trécă, paḑă să avemŭ, şi poftele eĭ de noĭ stăpănite să fie, precum Apostolulŭ ne invéţă (Roman., cap. III, vers. in sfĕrşitŭ), ci cu fómea pĕccatele de desupt să punemŭ.

LXXVI. Laudele ómenilorŭ nu le pré crede. Cândŭ dela cine-va séŭ dela mulţĭ óre-carii, precum cu nesce nepovestite séŭ marĭ bunătăţĭ cupprinsŭ séŭ multŭ intr'ènsele intratŭ să fiĭ, te lauḑĭ; nu pré lesne crede, ci ascunsulŭ ânimeĭ telle maĭ vĕrtosŭ cu privirea străbatte, căruĭa ţie maĭ vĕrtosŭ decâtŭ alţiĭ cunnoscĕtorŭ a fi ţi se cade; şi caută, óre acesta mărturisesce acésta?

Distichon.

Cândŭ de alţiĭ te lauḑĭ ómenĭ, judeţulŭ tu-ţĭ estĭ;
Nu maĭ multŭ altora crede, decâtŭ singurŭ ţie.

Incă pré să s iĭ, că ânima tea inaintea luĭ Dumneḑeŭ să lumineze şi să se arrete[1]), care Dumneḑeŭ decâtŭ tine maĭ mare şi decâtŭ ânima nóstră maĭ puternicŭ, şi scie tóte (Ioan. cart. I, cap. III, vers 21).

LXXV. Omenii drepţĭ şi bunĭ cândŭ te defaimă, crede. Iară cândŭ vre-unŭ omŭ bunŭ séŭ curatŭ, precum vrednicŭ de defăĭmare şi de ţinutŭ reŭ să fiĭ şi obiceele telle le ocăresce şi le defaĭmă, — să nu te maĭ multŭ pe tine decâtŭ pe dênsulŭ creḑĭ, căcĭ acea a tea singurŭ cătră tine din fire născĕtóriă dragoste pre lesne a te amăgi póte. De nu veĭ a te defăĭma, nu face celle de defăĭmatŭ.

LXXVI. Nume şi veste bună a ţĭ scóte, nu te lenevi. Măcarŭ că numele bunŭ nu pentru a ómeniloră slavă este de cupprinsŭ, ci numaĭ bunătatea este de cinstitŭ, şi *numele bunŭ şi vestea bună*; nu este a se lenevi cine-va, măcarŭ că dela alţiĭ a te lăuda nu este de poftitŭ, inse intru adevĕrŭ spre acésta este de pusŭ nevoinţă, ca cellea ce maĭ vĕrtosŭ se laudă să facĭ, căcĭ acésta Apostolulŭ invéţă: „fie-te-carele a buneĭ vestĭ — ḑice — séŭ care laudă, acestea găndiţĭ, acestea faceţĭ“ (Filip., cap. IV, vers. 8—9). Acésta déră spre adevĕrata laudă şi slavă este, şi spre drépta şi neteda calle esse, ca in ce chipŭ a te avé veĭ, aşia să fiĭ; carea *Socrates* inţellept sce invéţă: „trupulŭ acelluĭa ce in lumină âmblă, umbră agonisesce“. Cea slavă după bunătate *dvoresce*[2]), ca să nu cum-va intr'acesta chipŭ să gândescĭ séŭ să vorovescĭ ómeniloră séŭ să ḑicĭ: socoéscă séŭ vorovéscă pentru mine cum le place! ce va fi acésta, déca dela mine vre-uă pricină dată nu este? — acésta ţie a-ţĭ strica póte Ci maĭ cu de-addinsŭ acésta de făcutŭ nu este, carea maĭ mulţĭ a o face obicinuiţĭ sunt; căcĭ cătră ómenĭ bună vestire şi laudă ferindŭ şi păḑindŭ, une in a poruncelorŭ luĭ Dumneḑeŭ şi impotriva a hirişeĭ selle sciinţe facŭ; ĭar tu, de şi inaintea ómeniloră şi a luĭ Dumneḑeŭ de uă dată amĕnduroră a plăcé nu poţĭ, acésta maĭ vĕrtosŭ poftesce, ca „la Dumneḑeŭ maĭ vĕrtosŭ decâtŭ la ómenĭ slavă a cerca“ (caută Ioan, cap. V, vers. 44 şi cap. XII, vers. 43). Ascunsulŭ ânimeĭ fie bunŭ, vestea macarŭ rea *să arŭ* merge, de vreme ce tu bine te aĭ; că „prin dreptŭ suffletŭ la acellŭ cinstitŭ sfétŭ prin miḑŭ-loculŭ ocăreĭ mĕ voĭu intinde; nime-ĭ maĭ vertosŭ decâtŭ cellŭ *supplecatŭ*[3]) bunătăţiĭ; de şi vestea de omŭ bunŭ a perdutŭ, să nu-şi şi buna sciinţă a ascunsuluĭ ânimeĭ pérdă“ (Seneca, cart. LXXXI).

LXXVII. Din cuvinte bune să se facă fapte bune. Ci tóte acestea şi altele ca acestea deşerte de la noĭ se ḑicŭ şi deşerte dela inţelleptĭ se cunnoscŭ, şi intru adevĕrŭ se cunnoscŭ, de nu se vorŭ duce *la praxis, adecă la faptă.* Pentru acésta, de ceva bine scimŭ, aceĭa cu bunele fapte să arrĕtămŭ. *Acicea* aceĭa a Apostoluluĭ Iacovŭ ḑisă a se chiăma póte: „cine-ĭ inţelleptŭ séŭ cu inţellepcĭune cupprinsŭ intru voĭ, arrete din buna adunare faptele selle“ (Iacovŭ, cap IV, vers. 13); căcĭ şi oĭele nu fênulŭ adducŭ vacceloră, nicĭ arrétă pre câtŭ aŭ mâncatŭ, ci, păşĭunea intr'ènsele copţă, affară daŭ lâna şi laptele; şi tu déră nu cuvintele să arrĕţĭ necunnoscĕtoriloră, ci faptele carile cu *a cuvinteloră rescócere* urméză (*Epictetos, enchiridion*, LXIX). „Nu carele a cunnoscutŭ poruncele, ci carele le-a făcutŭ pre dênsele, numaĭ acesta va eşi mântuitŭ“ (caută

(1) Ăpĕte. — (2) Assistă. — (3) Съпплекат.

Ioan., cap. XIII, vers. 17; şi Iacov, cap. I, vers. 25). Acésta dérŏ este callea, — dice Prooroculŭ, — ămblaţĭ pre dênsa" (Isaia, cap. XXX, vers. 21).

Pentru inceputŭ, slavă celluĭ fără inceputŭ; pentru sfĕrşitŭ slavă celluĭ fără sfêrşitŭ Dumnedeŭ, cinste si închinăcĭune trimittŭ. Şi érŏşĭ, pentru in treĭ despărţirĭ intru uă carte cupprindere, pre unulŭ in Troiţă Dumnedeŭ, părintele, fiĭulŭ şi sfântulŭ Duhŭ de uă fiinţă, innalţŭ, mărescŭ şi sfântulŭ luĭ nume in vecĭ voznesescŭ[1]). Că nefiindŭ harnicŭ a incepe, mĭ-a adjutatŭ; şi nefiindŭ harnicŭ a sfĕrşi, mĭ-a adjutatŭ şi m'a sprijenitŭ. Că tu, Dómne, impĕratulŭ vecilorŭ, α şi ω, inceputulŭ şi sfĕrşitulŭ estĭ; şi fără tine cine a inceputŭ? aşijderea fără tine cine a sfĕrşitŭ? Că *precum cerbulŭ, insetatŭ fiindŭ, izvórele apeĭ a affla silesce; aşĭa aŭ nevoitŭ mâna şi cu gândulŭ, pênĕ a se dice: privirea şi ochiulŭ sfĕrşitulŭ privesce.* Nu mie, Dómne; nu mie, ci sfântuluĭ teŭ nume să se dea slavă, acmu şi pururé, şi'n veciĭ vecilorŭ.

Amin.

Alle stoicilorŭ porunce dece.

I.

Luĭ Dumnedeŭ şi firiĭ urméză, şi lorŭ suppusŭ să fiĭ.

II.

Fă fie-cuĭ bine pre cătŭ poţĭ, şi nemĕruĭ să stricĭ.

III.

Aşĭa te pórtă cătră altulŭ, precum aĭ vré, ca şi altulŭ cătră tine să se pórte.

IV.

Tótă nevoĭa, assupréla, carea ţi se face, suffere cu rĕbdare şi ingŏduinţă.

V.

Tóte celle impotrivă spre bine le socotesce, deosebĭ de cellea, carile din smintélla séŭ greşélla tea ţi se vorŭ tĕmpla.

VI.

Slujesce-te cu celle bune; şi lucrurile, carile intr'acestŭ pământŭ îţĭ sunt date, ca cum ţi-arŭ fi imprumutŭ date; şi dela dênsele cu dragoste te lipsesce, cândŭ érŏşĭ dela Dumnedeŭ se cerŭ inapoĭ.

VII.

Aşédă-ţĭ acea pré de susŭ a tea fericire in voiă lină, carea să nu-ţĭ fie intr'ascunsulŭ ânimeĭ sciutóriă de reŭ.

VIII.

Fiĭ maĭ cu de-addinsŭ in fapte inţelleptŭ, decâtŭ in cuvinte.

IX.

Găndesce puruŕe de mórte, dar de dênssa eă nu te temĭ.

X.

Odihnesce-te şi indestullitŭ fiĭ in dumnedeésca orênduéllă, socotindŭ ea a fi prédréptă, pré-inţelléptă şi noŭe pré-lesne, şi măcarŭ de ni s'arŭ păré noŭe pré-aspră.

---

[1]) Exaltŭ.

A altuĭa invĕţătură.

Crede in Dumnedeŭ. — Nu te crede pre tine — Fă celle *hirişe*. — Curate iţĭ vérsă rugele. — Cu celle puţintelle te slujesce. — De celle multe fugĭ. — Multe ascultă. — Grăesce puţintelle. — Tacĭ celle tăĭnuite. — Invéţă-te cellorŭ maĭ micĭ. — Cruţă, adecă facă-ţi-se milă. — Celluĭ maĭ mare urméză. — Pórtă-te cu ceĭ de uă potrivă. — Rădică ză-băvele, adecă nu fiĭ leneşŭ. — Nemică te mira. — *Pobrăzesce* pe cellŭ mândru. — Lapĕdă celle relle. — Invéţă-te luĭ Dumnedeŭ a trăi. — Invéţă-te a muri.

Слава трїупостасном8 Бог8, дабом8 тричастном8 книг8 по зачалѣ и кѡнец[1]).

(Urméză scara, compussă din titlurile summarie, ce noĭ le-amŭ reprodusŭ cu littere micĭ la marginea textuluĭ).

Cinstitulŭ meŭ cititorŭ şi de suffletéscă osteninţă ĭubitorŭ, intrândŭ cu osĕrdiă la citania acesteĭ *noŭe şi minunate cărţĭ*, carea acmu ănteĭu pré-luminatulŭ şi blagocestivulŭ domnŭ Ioannŭ Dimitrie Constantinŭ Voevoda nu numaĭ câtŭ a ostenitŭ de o a de iznóvă alcătuitŭ şi o a cu totŭ felĭulŭ de frumseţe impodobitŭ; ci, pentru maĭ multŭ folosulŭ pravoslavnicilorŭ şi pentru vecĭnica pomenirea măriеĭ selle, cheltuit'a de o a şi tipăritŭ şi tuturorŭ in darŭ o a hărăzitŭ. Şi noĭ, *ostenitoriĭ meşterşuguluĭ tipografieĭ*, pofțimŭ şi ne rugâmŭ, afflândŭ bogate[1]) greşelle in cuvinte şi in slove, carile aŭ din nesocotéllă aŭ din nesciinţă se vorŭ fi făcutŭ, cu blândeţe indireptândŭ, ĭértă-ne pentru cella ce de 70 căte de 7 orĭ ne-a poruncitŭ să ĭertâmŭ greşelle, că de vomŭ ĭerta, ĭerta-ni-ce se-va; maĭ vĕrtosŭ sciindŭ, că toţĭ uă fiinţă neputincĭósă şi spre cădere pre lesne lunecătóriă purtâmŭ, érŏ cea de sevĕrşitŭ negreşire numaĭ singurŭ luĭ Dumnedeŭ s'a datŭ, a căruĭa millă să fie cu toţĭ cu noĭ pururé, amin.

(1) Multe.

Aĭ tipografieĭ ostenitorĭ şi de totŭ binele-ţĭ rugătorĭ,

Athanasie şi Dionisie,

cu ucenicii poftimŭ ĭertăcĭune.

---

(1) Slavonesce: slavă luĭ Dumnedeŭ in treĭ ipostasurĭ, carele dede acesteĭ cărţĭ tripartite după inceputŭ şi sfĕrşitŭ.

No. 21.

— Suceva 1460, iuliŭ 3. —

Așeḑămêntulŭ commercialŭ ineditŭ allŭ luĭ Stefanŭ cellŭ Mare.

NOTA.

Acestŭ prețiosŭ documentŭ, scrisŭ pe pergamenă, se afflă in Archiva Municipală de la Leopole, in fascicolŭ 517, numĕrŭ 16.

Din dosulŭ documentuluĭ e scrisŭ cu slove din acellașĭ timpŭ: Ordinatio Stephani Palatini Moldaviae de theloneis per iter Valachicum a Mercatoribus Leopoliensibus extorquendis, Anno Mundi 6968, Xti 1460.

Mărimea documentuluĭ este 83 centimetre in lungime și 48 in lațime.

Sigilliulŭ e mare, dar s'a stricatŭ; este legatŭ de documentŭ cu uă șvoră de culóre vișiniă.

Valórea acestuĭ documentŭ se cunnósce din insușĭ cupprinsulŭ seŭ, fără a avé trebuință de commentariĭ.

Ellŭ arrétă cu precisiune hotarele Moldoveĭ la inceputulŭ domnieĭ luĭ Stefanŭ cellŭ Mare; drumurile și orașele commerciale, caracterulŭ și prețulŭ mărfurilorŭ, procentulŭ vamalŭ, etc.

Ellŭ arrétă și acea, că numaĭ Româniĭ néŭoșĭ aveaŭ dreptulŭ de a specula cu cărcĭume, măcelărie, brutărie și celle-l'-alte obiecte de consummație.

Prin studiulŭ acestuĭ documentŭ se póte restabili tabloulŭ cellŭ maĭ fidelŭ allŭ commerciuluĭ românŭ transmilcovianŭ sunt acum patru secolĭ.

† Милостїю божїею мы Стефанъ воевода господаръ ꙁемли молдавской чиним ꙁнаменито ис тым то нашимъ листомъ въсѣм кто на тот а ист оуꙁрит алибо его чтоучи оуслышит, где же того комоу бꙋдет потребиꙁна юже пришли перед нас наши прїятелѣве боургаре ливовскїи и принесли привилїе великое що имают ѿ оуика нашего покойника Стефана воеводи и от оусих наших предковъ и просили нас абыхом имъ мыта полехчили ꙗко же им стоит оу тем старом привилїи ино мы дорадившися ис нашими паны и радою и лишили есмы их на том правѣ и потвердили есмо им того права как мают ходити по нашей ꙁемли их коупци слободно и доброволно и которым ѡбычаемъ имают мыта платити ѿ своего товара почenши где естъ головное мыто на складъ оу Сочавѣ ѿ коуина ѿ гривноу три гроши а ѿ крамных рѣчей що соут роꙁмаити рѣчи почenши полотно литовское а кросенское и моудрое и ѿ баркатꙋ и ѿ початого соукна и ѿ ногавици и ѿ харса и ѿ ножи ѿ коси и ѿ серпи циновии рѣч мисии конвици поаси покочини цивѣси шафран шапкы пашнаа желиꙁа корди мечи и ѿ инших рѣчи дробних щож ко крамоу слоухают а ѿ того ѿ оусего щобы платили оу Серети мыто ѿ гривноу три гроши а коли имоут коупити татаркый товаръ или ꙁаморскый оу Сѡчавѣ или шолкоу и перець и камхи или тебенкы или теминанъ или грецкы кфасъ или инбиръ или перець а ѡни абы платили ѿ гривноу три гроши мыто а коли имоут коупити татарскыи товар оу иных тръгох наших а ѡни имоут тамъ давати где коупат ѿ гривны два гроши а на головномъ мытѣ оу Сочавѣ ѿ гривны три гроши та абы тот варъ (sic) смилъ продати комоу любит а кто идет до Лвова на головном мытѣ оу Сочавѣ ѿ скотыны а грош

† Cu mila luĭ D-luĭ noĭ Stefanŭ-vodă, domnulŭ ţerreĭ moldovenescĭ.

Facemŭ cunnoscutŭ cu acestŭ actŭ allŭ nostru, tuturorŭ cine îllŭ va vedé séŭ îllŭ va audi citindu-se, cuĭ va fi acésta de trebuinţă, că a venitŭ inainte-ne *amiciĭ nostriĭ burgariĭ* dela Leopole adducêndu-ne *privilegiulŭ cellŭ mare*, ce-lŭ aŭ dela unchĭulŭ nostru reposatulŭ Stefanŭ-vodă şi dela toţĭ strămoşiĭ nostri, şi rugându-ne *a uşura vâmele* din acellŭ vechĭu privilegiŭ.

Deci noĭ, *sfĕtuindu-ne cu boĭeriĭ nostri şi cu divanulŭ*, le-amŭ ingŏduitŭ acellŭ dreptŭ, cum adecă vorŭ avé să âmble neguţitoriĭ lorŭ in ţérra nóstră cu libertate şi de bună voiă, şi cu ce felĭu de obiceĭu vorŭ avé a plăti vâmele pentru mărfurile lorŭ.

Şi de'nteĭu la vama principală, la *depositŭ* in Sucéva, vorŭ plăti *de cumpĕrătură de grivnă* 3 *groşĭ*.

Iarŭ de felĭuritele mărfurĭ mĕnunte, precum *pândă litvană* şi *pândă de Krosno*, şi *pândă albastră*, şi catifea, şi postavŭ in bucăţĭ, şi cisme, şi *harsŭ*[1]), şi cuţite, şi cóse, şi lucrurĭ de castorŭ, precum vasse, coffiţe, *brâne ferecate* şi alte unelte, assemenea şofranŭ, cuşme, ferre de plugŭ, sabie ungurescĭ, paloşe, şi alte *lucrurĭ mĕnunte, câte intră in commerciulŭ de detalĭŭ; de tóte aceste se va plăti vamă in Siretŭ de grivnă* 3 *groşĭ*.

Iar cumperândŭ *in Sucéva marfă tătăréscă (dela Caffa) séŭ ultramarină*, metassă, piperŭ, *camhă, tebencă*, tămâiă, vinŭ grecescŭ séŭ scorţişóră, vorŭ plăti *vamă de grivnă* 3 *groşĭ*.

Iar cumperândŭ marfă tătăréscă in alte orase alle nóstre, vorŭ plăti acollo *la loculŭ cumpĕrătureĭ de grivnă* 2 *groşĭ, şi apoĭ la vama principală in Sucéva de grivnă* 3 *groşĭ*; şi de aci vorŭ fi liberĭ a desface acea marfă cuĭ vorŭ pofti.

Iar cine duce la Leopole marfă moldovenéscă, va plăti *in Sucéva de vită cornută 1 groşŭ, de 10 porcĭ 1 groşŭ, de 10 oĭ érĕşĭ 1 groşŭ, de 1 callŭ séŭ 1 épă 6 groşi, de 100 veveriţe 1 groşŭ, de 100 vulpĭ 10 groşĭ, de 100 pieĭ de óiă 4 groşĭ, de 100 pieĭ de miellŭ 2 groşĭ, de 100 pieĭ de boŭ* 15 *groşĭ*: acésta e vama sucevénă.

Iar cine merge la ţérra tătăréscă, va plăti *de* 12 *căntare de marfă, căntăriţĭ in Sucéva*,

(1) Uă stoffă de lână uşóră, dar cam aspră. — Vedĭ *Golembiowski, Ubiory w Polsce; p. 219.*

ѿ десѧт свини а грош а ѿ десѧт ѡвець ешчэ ѡдин грош а ѿ конъ или ѿ кобылоу по шести гроши а ѿ сто билицъ ѡдин грош ѿ сто лисици ї грош ѿ сто ѡвчин соранных четири гроши ѿ сто кожи ꙗгнѣчїи два гроши ѿ сто кож скотых еі гроши то мыто сочавское а кто идетъ до татарскои стороны ѿ двана-десѧт кантари що сѣ важит оу Сѡчавѣ ѡдин роубли серебра оу ꙗском тръгоу а гроши а оу ла-поушном а гроши а оу билом городѣ пол роубли се-ребра а кто не идетъ до белогород а ѡн абы дал оу лапоушноу мыто былогородское колко имал давати оу былом городѣ а оу тигинїе да платѣт какже исперва платили мыто тымже ѡбычаем и те-перъ имаютъ платити а на сторожоу ѿ воѕа по вї гроши а кто имет погнати скот до та-таръ на головном мытѣ оу Сочавѣ ѿ каждои скотини мыто сѡчавское по четири гроши оу ꙗсох в гроши оу лапоушном в гроши ѿ ста ѡвецъ оу сѡчавѣ шесдесѧт гроши оу ꙗсех а гроши оу лапоушноу а гроши а постави соукно имаютъ их продат на складъ оу сочавѣ а иных торгох наших не имают волю продати их а истими пинѣѕми волно имь торговати по оусим наших торгом що имъ любо боудет а до оугоръ и до басарабъ и до келию и до тоурков волно имъ вывести соукна а кто повеѕетъ соукно до Басараб дати имет на головном мытѣ оу сочавѣ ѿ гривноу три гроши а оу романова тръгоу и оу баковѣ и оу ажꙋда и оу поутною и оу васлоуи и оу берладѣ и оу текоучи ѿ воѕа в ѕлати а що привеѕоут ѿ басараб или ѿ тоурких или перецъ или баволноу или коуд що оу баковѣ и романовъ тръгъ и оу тых краишных тръгов ѿ воѕа по два ѕлаты тꙋр-скых а на головном мытѣ оу сѡчавѣ ѿ вї кантари що имоутсѧ важити а роубли серебра а кто иметъ повеѕти соукно до быстрици и до оугоръ оу сѡчавѣ ѿ гривны три гроши оу бани ѿ гривны полфтора грош а оу молдавици тыж полфтора грош ѿ гривны а коли сѧ во-ротит ис оугоръ оу молдовици ѿ каждого терха по в гроши а оу бани тиж от каждого терха по в гроши а кто иметъ повеѕти соукна до брашева а оу головном мытѣ оу сѡчавѣ ѿ гривны по три гроши оу романова тръгоу и оу баковѣ и оу тотроуши ѿ воѕа по в ѕлаты, а коли имоут воротити ѿ каждого терха оу то-троуши по в гроши оу баковѣ в гроши ѿ терхꙋ а кони що соут по трї гривни слободно имъ и оугорскыи кони слободно им хотѣ ѕа р ѕлати а оу которем торгоу имоут их коу-

1 rublă argintŭ; apoĭ in tĕrgulŭ Iaşilorŭ 30 groşĭ, la Lăpuşna 30 groşĭ, şi la cetatea Albă $\frac{1}{2}$ *rublă argintŭ.*

Iar cine nu va merge la Cetatea Albă, să dea la Lapuşna şi cătŭ era să dea la Cetatea-Albă.

Iar la Tighinea se va plăti vama şi acuma după obiceĭulŭ de maĭ 'nainte, şi *la strajă se va da de carrŭ* 12 *groşĭ.*

Iar cine va duce vite la ţérra tătăréscă, va plăti *in Sucéva de vită 4 groşĭ, in Iaşĭ 2 groşĭ şi in Lăpuşna* 2 *groşĭ*; de 100 *oĭ in Sucéva 60 groşĭ, in Iaşĭ 30 groşĭ, şi in Lăpuşna 30 groşĭ.*

Postavurile să nu se vindă nicĭ intr'unŭ oraşŭ allŭ nostru, affară numaĭ in Sucéva; şi apoĭ cu baniĭ realisaţĭ să-şĭ pótă tĕrgui după placŭ în tóte oraşele nóstre.

Esportaţia postavurilorŭ la Ungaria, la *Basarabia (Ţérra Romănéscă), la Chilia* şi la Turcia e liberă.

Cine va duce postavurĭ la Basarabia, va plăti vamă *in Sucéva de grivnă 3 groşĭ, érŭ in tĕrgulŭ Romanuluĭ, in Bacăŭ, in Adjudŭ, in Putna, in Vasluĭu, in Bĕrladŭ şi in Tecucĭu, de carrŭ 2 galbenĭ* (turcescĭ).

Iar *intorcêndu-se din Basarabia séŭ din Turcia cu piperŭ, cu lână séŭ cu altŭ ce-va, va plăti in Bacăŭ, in Romanŭ şi in celle-l' alte oraşe mărginene de maĭ susŭ, de carrŭ 2 galbenĭ turcescĭ şi apoĭ in Sucéva, căntărindu-se, se va plăti de 12 căntare uă rublă argintŭ.*

Cine va duce postavurĭ la Bistriţa séŭ la Ungaria, va plăti *in Sucéva de grivnă 3 groşĭ, in Baia de grivnă* $1\frac{1}{2}$ *groşĭ şi in Moldaviţa idem*

Iar *intorcêndu-se din Ungaria, va plăti in Moldaviţa de fie-care sarcină séŭ tĕrhatŭ 2 groşĭ şi in Baia idem.*

Cine va duce postavurĭ la Braşovŭ, va plăti *in Sucéva de grivnă 3 groşĭ, érŭ in Romanŭ, in Bacăŭ şi in Totruşŭ de fie care sarcină séŭ tĕrhatŭ căte 2 galbenĭ.*

Iar la intórcere in Trotuşŭ şi in Bacăŭ căte 2 groşĭ de sarcină.

Cumpĕrarea cailorŭ moldovenescĭ cellorŭ de 3 grivne şi a caiĭlorŭ unguréscĭ fie măcarŭ şi in preţŭ de 100 galbenĭ, e liberă érŭ in care oraşŭ vorŭ cumpĕra, acollo vorŭ plăti de callŭ 4 groşĭ, apoĭ in Sucéva de callŭ 6 groşĭ, in Siretŭ de callŭ 2 groşĭ şi in Cernăuţĭ idem

Ducêndŭ caĭ séŭ epe la Kamenec (in Po-

пити ѡт каждого конѣ по четири гроши а оу соучавѣ по шест гроши а оу серети ѡт конѣ по в грош а оу черновцех в грош ѡт конѣ а кто кони или кобыли до каменцѣ що было емоу дати оу серетѣ то имет даті оу дорогоунѣ а що было ем8 дати оу черновци то имет дати оу хотини також ест мыто ѡт кобыл ꙗко и ѡт кони а кто имет коупити скот или бараны или оу баков или оу романова тръгоу или оу нѣмца или оу бани албо оу иных тръгох б8д где оу нашеи ꙁемли ненадобѣ нигде мыта давати липше где коупит и въꙁмет печат ѡт мытника а оу котором тръгоу имет коупити там имет давати ѡт скота а грош ѡт десат ѡвецъ а грош ѡт десат свыни а грош ѡт сто кожи скотіих і гроши ѡт сто кожи ꙗгнѣчих а грош ѡт сто кожи соранныіх в гроши та идоутъ на головное мыто на с8чав8 а тото мыто татарское що было оустановленно оу былом городѣ а мы тото мыто лифовчаном ѡтпоустили абы не давали ни пиназа хотѣ ѡт тисача коп хотѣ боуд там татарскыи царевич хотѣ не б8д а оу серетском тръгоу ѡт крамных абы са платило ѡт гривны по три гроши ꙗко и выше пишем а што коли идет ис нашеи ꙁемли черес соучав8 на серет та колко мыта давали оу сѡчавѣ токо половина имаютъ дати оу серети ѡт оусего и ѡт кож и ѡт волны и ѡт ѡвчин то ест мыто серетское а оу черновци ѡт фоурманского воꙁа мыто четири гроши а ѡт ѡрменского воꙁа шестъ гроши ѡт скотины а грош ѡт і свыны а грош ѡт десѣт ѡвци а грош а ѡт кони алибо ѡт кобылы по в гроши а на перевоꙁы ѡт воꙁа или ѡт немецкых или ѡрменскых по четири гроши але коли имоут воꙁы ты поромом а коли б8дет лед иlі имоут ходити оу брод тогди перевоꙁа ни гроша да не дадоут то ест мыто черновское а оу черновцех воꙁы не трасти але коупецъ абы дал свое право аже неимает ꙁаповѣдані товаръ на своемъ воꙁы коуници серебро воскъ алибо кони добры ꙁемскии а иматса поставити цина коупни оу соучавѣ ꙗко во лвовѣ а ливовчане що имоут ходити до браила или до келеи по рибоу на краиных мита оу баковѣ или оу берлад имают давати мыто ѡт гривны полтора гроша а ѡт воꙁа рибоу не ꙁаимати а там въꙁмет печат та приидет слободно до сочавы та даст головное мыто оу с8чавѣ ѡт гривноу по г гроши а ѡт воꙁа риби не брати а на серети имоут давати ѡт грывны по полтора гроша а рыбы ѡт воꙁа не брати а оу черновци мыто от воꙁа ꙗко

dolia) vorŭ plăti in Dorogunŭ (Dorohoïu) vama Siretuluĭ şi in Hotinŭ vama Cernăuţuluĭ.

Vama fie de callŭ, fie de épă, e totŭ aceĭa.

Cumperândŭ vite cornute séŭ necornute in Bacăŭ, in Romanŭ, in Némţŭ, in Baĭa, séŭ in alte oraşe moldovenescĭ alle nóstre, se va plăti vama numaĭ la loculŭ cumpĕrătureĭ şi se va lua dela vameşŭ *adeverinţă cu pecete.*

Iar la loculŭ cumperătureĭ se va plăti vamă *de vită cornută 1 groşŭ, de 10 oĭ 1 groşŭ, de 10 porcĭ 1 groşŭ, de 100 pĭeĭ de boŭ 10 groşĭ, de 100 pĭeĭ de mĭellŭ* 1 *groşŭ, de 100 pĭeĭ de oiă 2 groşĭ.*

Şi apoĭ să mérgă la vama principală la Sucéva.

Iar *vama tătăréscă ce era aşeḑată in cetatea-Albă, o amŭ ĭertatŭ Leopolenilorŭ ca să nu o maĭ plătéscă nicĭ unŭ banŭ, nicĭ chĭarŭ dè mĭe de galbenĭ şi nicĭ chĭarŭ cândŭ iĭ va fi aşteptândŭ acollo fiĭulŭ hanuluĭ tătărescŭ* (ca să cumpere dela eĭ marfă).

Iar in Siretŭ va urma a se plăti de lucrurĭ mĕnunte de grivnă 3 groşĭ, cum scrie maĭ susŭ.

Iar totŭ ce va merge din Moldova prin Sucéva in direcţia Siretuluĭ, fie pĭeĭ, fie lână, fie alte producte de óiă, *de tóte se va plăti in Siretŭ jumetatea vămeĭ sucevene*: acésta e vama Siretuluĭ.

In Cernăuţĭ *de unŭ carrŭ furmanescŭ vamă 4 groşĭ şi de unŭ carrŭ armenescŭ 6 groşĭ*, de vită 1 groşŭ, idem de 10 porcĭ séŭ de 10 oĭe, ĭar de callŭ séŭ de épă 2 groşĭ; şi la trecĕtóriă de orĭ-şi-ce carrŭ, *fie nemţescŭ, fie armenescŭ*, căte 4 groşĭ; inse de vorŭ trece acelle carre cu barce, séŭ pe ghĭaţă, séŭ prin vadŭ, atuncĭ nu vorŭ da nicĭ unŭ banŭ: acésta e vama Cernăuţuluĭ.

Iar in Cernăuţĭ vameşulŭ să nu scuture carrele, ci să se mulţuméscă cu declaraţia neguţitoruluĭ că nu duce cu sine *mărfurĭ oprite, precum jderĭ, argintŭ, céră séŭ caĭ bunĭ moldovenescĭ.*

Iar *preţulŭ lucrurilorŭ in Sucéva să fie ca in Leopole.*

Iar Leopoleniĭ, ce vorŭ merge la Brăila séŭ la Chilia după pescĭ, să plătéscă vamă *la hotarŭ in Bacăŭ séŭ in Berladŭ* de grivnă $1\frac{1}{2}$ groşĭ, şi pesce din carrŭ să nu li se ĭea; apoĭ luândŭ de acollo *adeverinţă cu pecete*, să vină in libertate la Sucéva şi să plătéscă de grivnă 3 groşĭ, şi éröşĭ pesce din

ест оустановлено а рибоу не брати а коли привезоут ливовчане соукна алибо боуд какы товаръ а оу ных никто гвалтом без пинѣзей ни wдин локот не моглъ оузѣти ни мытник ани боѧрин ава ни ми сами але коли боудетъ намъ надобы или соукно или инаѧ торговлѣ иня много или мало а мы алибо наши мытници абы торговали и заплатоу дилавшии надобное оузѧти а ливовчане що имоут сами приносити серебро женое wт оугор wт того себрар бѫдет ли нам надобы а мы абыхом оу них коупили готовими пинѣзмы а що wстанет то имъ слободно вывезти ис земли а моунтѣнвывести а мыто а мыто (sic) оу баковѣ алибо скыи воскъ и оугорскыи имъ слободно ис земли оу берладѣ алибо оу бани wдин грош а оу сочавѣ wт каменѣ а грош и оу серетѣ тиж а грош оугорскыи коуници слободно имъ вивозыти а мыто имоут платити на краинем мыты оу бани алибо оу баковѣ wт гривны полтора гроша а сочѣвское мыто г гроши wт гривноу а оу серети полтора гроша а wт тых коуници бѫд ли нам надобы а мы коупим за готовых пинѣзы а wстанок слободно имъ вывезти а еще есми дали ливовчаном абы держали собы wдин дом торговскым wбычаемъ оу сѫчавѣ але оу том домоу абы корчмоу не держали ани ıатькы ани бровара а пак ли бы хотил держати тоты рѣчи тот що имет жити оу том домоу а wн абы тѣгноул ис мистомъ wт оусих рѣчех а то есми оучинили коупцем ливовчаном господарѧ нашего королѣ полского роуской оусеи земли и полской а то мы што есмо вам писали слюбѫемъ им вѣчно здержати и пополнити без лѣсти и без хытрости на вѣкы мы и наши намѣсныкы николи непороушено при нашеи чтi и прi нашеи вѣрѣ подлоуг христiѧнского права а на то свѣдкове наш митрополит и рада кролевскаа пан халецкыи и пан баговскыи що оу том часоу былы оу нас оу посолствѣ wт нашего пана wт кролѣ и наши панове рада молдавскаѧ пан доума браевич пан станчюл пан влаикоул пан гоıан дворник пан четко щибоpъ пан косте данович пан томѣ кинде пан мик крал пан петръ понич пан албъ пан лазѣ пан исаиа немецкыи пан стецко дъмъкоуш пан козмица пан боухтѣ пан фет иwн пан сакыш спатаръ пан юга выстiарник пан красниш постелник пан тадор чашник панъ збиарѣ столник пан иwн комис и пак панове бръгаре и радци ливовскыи що тымы часы оу нас были и с нами тотоу рѣчь едналИ на имѣ пан климентъ пан михал пан петръ и

carre să nu li se ĭea, precum nicĭ in Siretŭ, unde vorŭ plăti de grivnă $1\frac{1}{2}$ groșĭ, și in Cernăuțĭ, unde vorŭ plăti vama obicĭnuită.

Iar adducêndŭ Leopoleniĭ postavurĭ séŭ orĭ-și care altă marfă, *nemine să nu ĭea dela eĭ nicĭ macarŭ unŭ cotŭ cu forța fără banĭ, nicĭ vameșiĭ nicĭ boeriĭ*, nicĭ chiarŭ noĭ inșine; ci déca ne va trebui postavŭ séŭ altă marfă, multă séŭ puțină, noĭ séŭ vameșiĭ nostri să tĕrguimŭ și să ne luâmŭ cătŭ ne va trebui, după ce vomŭ fi făcutŭ plata.

Iar din *argintŭ arsŭ, ce vorŭ adduce Leopoleniĭ din Ungaria, maĭ ânteĭu noĭ ne vomŭ cumpĕra de la eĭ cu banĭ gata cătŭ ne va trebui, și apoĭ restulŭ vorŭ avé voiă să esporteze din țĕrră.*

Iar esportația cereĭ *muntenescĭ* și unguresci e liberă, plătindŭ vamă de fiecare pétră de céră in Bacâŭ, séŭ in Berladŭ, séŭ in Baĭa căte unŭ groșŭ, in Sucéva idem și in Siretŭ idem.

Esportația jderilorŭ unguresci e liberă, plătindŭ vamă la *frontieră in Baĭa séŭ in Bacâŭ* de grivnă $1\frac{1}{2}$ groși, in Sucéva 3 groșĭ, in Siretŭ $1\frac{1}{2}$ groșĭ.

Iar din aceĭ jderĭ, cătŭ ne va trebui noŭe, vomŭ cumpĕra cu banĭ gata, și restulŭ să esporteze in libertate.

Amŭ maĭ datŭ Leopolenilorŭ dreptulŭ de a ținé in Sucéva uă casă commercială, in care casă să nu fie inse nicĭ cărcĭumă, nicĭ măcellăriă, nicĭ browar séŭ berăriă; căcĭ intemplându-se vre-una din acestea, agentulŭ lorŭ va fi datŭ affară din casă cu tóte lucrurile.

Acestea amŭ accordatŭ neguțitorilorŭ leopolenĭ aĭ domnuluĭ nostru regele Polonieĭ din tótă Galiția și Polonia; ĭar celle scrise promittemŭ a ținé și a indeplini nestrămutatŭ in vecĭ, noĭ și *locotenențiĭ nostri*, fără amăgéllă și fără perfidiă, *cu cinstea și cu credința nóstră*, după dreptulŭ crestinescŭ.

Iar marturĭ sunt *mitropolitulŭ nostru* și consiliariĭ regalĭ, venițĭ tocmaĭ acum in ambassadă din partea domnuluĭ nostru regele, anume d. Chalecki și d. Bagowski; și dd. din *consiliulŭ nostru moldovenescŭ*, d. Dumu Brăescu, d. Stancĭulŭ, d. Vlaĭculŭ, d. Goĭanŭ vornicŭ, d. Cetco Sciborŭ, d. Coste Dănescu, d. Thoma Chinde, d. Micŭ Cralŭ, d. Petru Ponescu, d. Albŭ, d. Lazea, d. Isaia dela Némțŭ, d. Stețco Dămăcușŭ, d. Cozmiță, d. Buhtea, d. Ionŭ Fetŭ, d. Sacășŭ spatarŭ, d.

пан нимантъ мнс писаръ а на болшее потвержение томоу въсемꙋ вышеписанномоу велѣли есми нашемоу вѣрномоу паноу доброулови логоѳетоу писати и печат нашоу привѣсити к семоу листоу нашемоу оу соучавѣ писа шефꙋл в лѣт ѕѹчзи: — мсца юл г.

Iuga visternicŭ, d. Crasnișŭ postelnicŭ, d. Tadorŭ păharnicŭ, d. Sbiarea stolnicŭ, d. Ionŭ comisŭ, și incă dd. *burgarĭ și consiliarĭ* din Leopole, carĭ veniseră acum și făcură cu noĭ aședămêntulŭ de fața, a nume d. Climentŭ, d Michal, d. Petru și d. Nimant scriitorulŭ orașuluĭ.

Iar pentru maĭ mare tăriă tuturorŭ cellorŭ maĭ susŭ scrise amŭ poruncitŭ credinciosuluĭ nostru d. Dobrulŭ logothetŭ a scri și a acăța sigilliulŭ nostru cătră acestŭ actŭ allŭ nostru.

In Sucéva.

A scrisŭ Șefulŭ.

In annulŭ 6968 luna luĭ Iuliŭ in 3.

Aci publicațiunea s'a supprimatŭ din ordinulŭ Domnuluĭ Ministru de Instrucțiune publică C. A. ROSETTI.

Finitulŭ tomului 2.